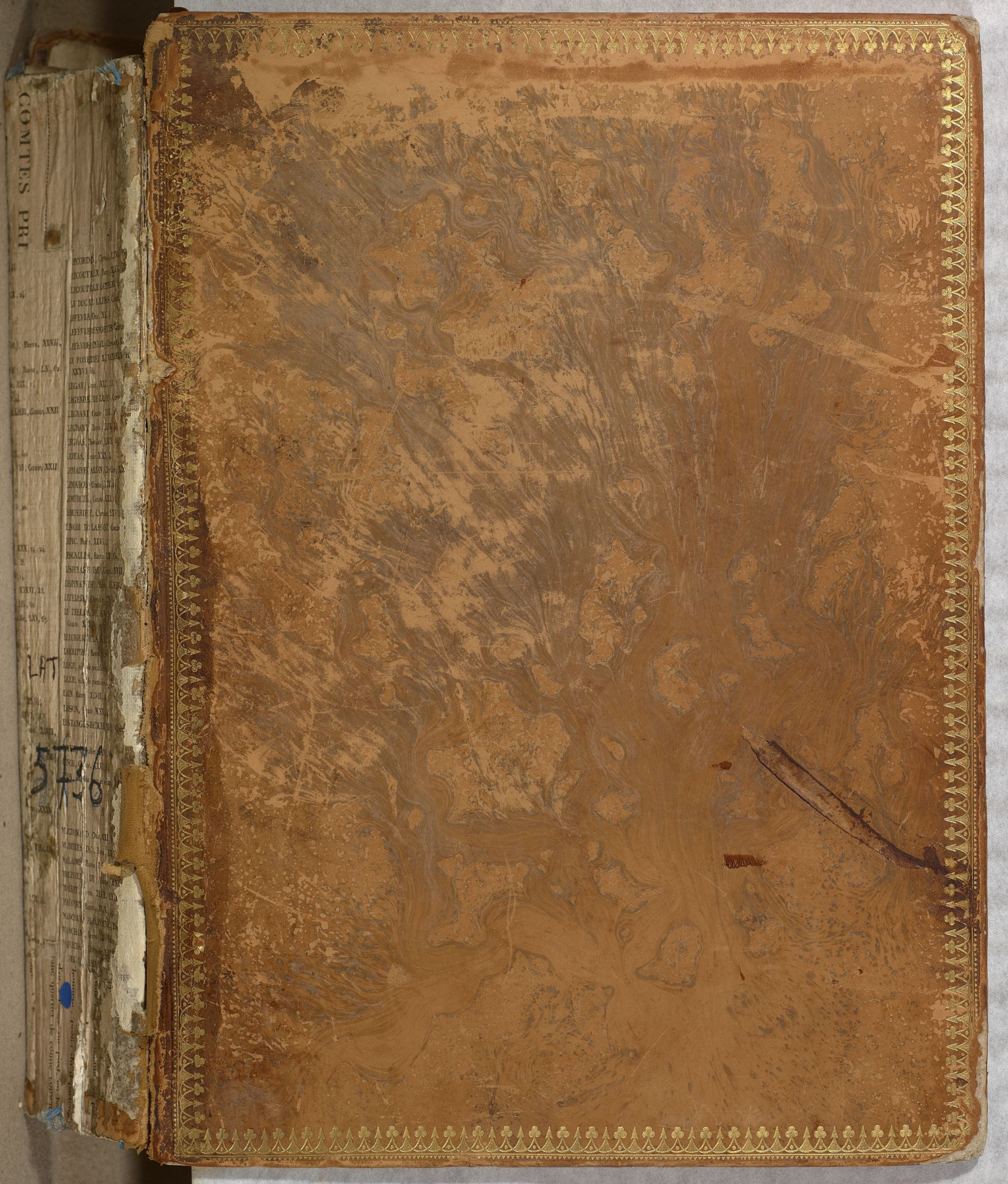

DCCLXXXVII 854. 4929 2

Tra huius aburbe condita. liber pmꝰ

mapti

ACTVRVS ne sim ope pretiꝝ. sia primor-dio urbis res. p. R. psĕpserim: ñ sacrosco. ñ si sciã dicĕ ausim. Qp̃ pe qui cum ueterum tam uulgatam cĕ rem uideam: dum nouꝰ semp scĕptores. aut in rebꝫ certã aliquid allaturos cĕ: aut scribendi arte rudem uetustatem superaturos credunt. Verumq; erit. uuabit tam rerum gestarum memorię pncipũ aruꝫ pplĩ puri li parte ipm consulusse. Et sim tanta scĕptorum turba mea fama in obscuro sit: nobilitate ac magnitudine eorum me q̃ nomini officient meo. consolor: Res ĕ. preterea immñsi opis. ut q̃ supra septingentesimũ annum repetat: et q̃ ab exiguis pfecta initijs crescendo creuerit. ut iam magnitudine laborem suã. Et legentium plerisq; non dubito. quin p̃me origines proximaq; originibꝫ minꝰ pbitura uoluptatis sint. festinantibꝫ ad hec noua quibꝫ iam p̃ dem pualentis pplĩ uires se ipse conficiunt. Ego contra hoc q̃q; laboris pmium petam. ut me a conspectu malorum q̃ nũa pauos iudicium etas. tantus sp cerne dum pristina illa mente repeto auertam. omnis expers curę que scribentis animum fallere auer-

sollicitum tamen efficĕ possit. Que aũ condita condendam ue urbem poterit magis decora fabulis. q̃m incorruptis rerum gestarꝫ monumentis tradantur: ea nec affirmare. ñ refellere in animo ĕ. Datur hec uenia antiquitati. ut miscendo humana diuinis. pmordia urbiũ augustiora faciat. Et si cui pp̃ licere oporteat originesue suas. ad deos referre auctores. ea belli gla ĕ. pp̃ romano. ut cum suum conditorisq; sui parentem martem possimum ferat: tam hoc gentes humanę patiantur eq̃ ão. q̃m impium patiuntur. Sic hec aliis similia animum q; aduersa aut gestum mata erit: haud in magno equidem ponam discrimine. Ad illa poterit intendatur animꝰ q̃ iuuta. q̃ mores fuerint. p quos uiros quibꝫ q; artibꝫ domi militiq; q; partum auctum ipm sit. labente inde paulatim disciplina uelut dissidentis primo mores sequatur ão. deinde ut magis magisq; lapsi sint. tum ire cepint pceps: donec ad hec tempora quibꝫ nec uitia nec remedia pati possumus uenerit. Hoc illud ĕ. precipuum in cognitione rerũ salubre ac frugiferum. omnis te exempli documenta in illustri posita monimento intueri. Inde tibi reipublicę quod imitere capias. inde fedum exitu quod deuites. Ceterum aut me amor negocii suscepti fallit. aut nulla unq̃ respublica nec maior nec sanctior nec bonis exemplis ditior fuit. nec in q̃m tarde ac tam diu paupertas ac parsimonię honos fuerit adeo q̃ sero rerum mutata

Clauis romane. res. p.

BIBLIOTHECA REGIA
xxxbi. xvi. lx
62
5736.
RB

Quid de antenore. sic uel rex vel duces āt.

Quid de enea.

Troia.

De enee fama ūuersa.

Exenea & lauinia filia ascam?

uo min' cupiditatis erat. nup diuitijs auaritia
am ⁊ abundantes uoluptatis delicijs. p
luxum atq; libidinem pcundi pdendiq;
omnia mugere. Sz querele nec tum quidem
grate future cum forsitan necessarie erunt
ab initio certe tante ordiende rei absint. cū
bonis pou' omnibz uotisq; & pcationibz deor
dearumq; sint pcande nobis quoq; mos esset
libentius incipe-mꝰ ut orsis cū opis successꝰ
prospos darent.

AOO) p̄mum omnium satis constat troia
capta in ceteros seuiciū ee. troianos. duob'
enee antenoriq; ⁊ uetustis iure hospicij ⁊q; pa
cis reddendeq; helene semp auctores fuerint.
omne iusq; belli ac hinc abstinuisse. Casib'
deū uarijs antenorem cum multitudine ue
netum q̄ sedicione ex paflagonia pulsi ⁊ se
des inducem rege philemene ad troiam amis
so q̄rebant. uenisse in intimum maris adria
tici sinum eugamiosq; qui int' mare alpes q; i
colebant pulsis. uenetos troianosq; eas tenuis
se tras. Et in quem primo egressi sunt locum:
troia uocatur: pagoq; in troiano nomen ē.
gens una ex ea uenetia appellata. Eneam absi
mili clade domo pfugum: & ad maiora rer'
initia ducentibz fatis. primo in macedoniam
uenisse. in in sicilia. q̄rentem sedes delatū.
ab sicilia classe ac laurentem agrum tenu-
isse. troia ibi huic loco nomen ē. ibi egressi tro
ianis in quibz ab inmiso ppe eruore nichil
pret' arma ⁊ naues supessent cum p̄dam ex
agris agerent. latinus rex aborigines q; qui
tum ea tenebant loca ad arcendam uim
aduenar' armati ex urbe atq; agris concurr'.
Duplex in fama ē. Alii pacifico uictum latinum
pacem cum enea deū affinitatem iunxisse tra-
dunt: alii cum instructe acies constitissent:
priusq; signa canerent. processisse latinum int'
primores. ducemq; aduenar' euocasse ad col
loquium. Percunctatum deū qui mortales
ēent. uim aut q̄ casu p̄fecti domo. Quid que-
rentes in agrum laurentinum gentis. postq;
audierat multitudine troianos ee. ducem
eneam filium anchise ⁊ ueneris. arma ⁊ pa
tria. ⁊ domo pfugos. sedem condendeq; urbi
locum q̄rere. ee nobilitatem admiratum gen-
tis uirisq;. animum uel bello uel pace para
tum. dextra data fidem futuri amicitie fan-
xisse. In sed⁹ ictum. int' duces. int' exercitus salu
tationem factam. eneam apud latinum fu
isse in hospicio. ibi latinum apud penates
deos domesticum publico adiunxisse fedus.
filia enee in matrimonium data. Eam res unq;
troianis spem affirmat: tandem stabili ter-
raq; sede finiendi erroris oppidum condunt.
eneas a nomine uxoris latinium appellat.
Brevi subsequitur nuptias ex nouo matrimo
nio fuit. cui ascanium parentes dixere nomen.
Bello deinde aborigines troianiq; simul per-
cu. Turnus rex rutulorū cui promissa lauinia
ā aduentum enee fuerat. p̄latum sibi ad
uenam egre passus: simul enee latino q;
bellum intulerat. neutra acies leta ex eo cer-
tamine abiit. uicti rutuli uictores aborigi-
nes troianiq; ducem latinum amisere. Jn
terim rutuliq; diffisis rebz: ad florentem ope

ceruscorum mezentiumq; regem eorum con-
fugiunt. qui cere oppulento tum oppido imp
rant. iam ñ ab imo minime leuis noue co-
gnue urbis. tum nimio plusq; ñ satis tutum
ĕt accolis rem uocianam crescere ratus. haud
grauatum socia arma ruthulis iungit. Eneas
adūsus tanta belli mole. ut animos abo-
ginum ꝑ conciliaret. ne sub eodem iure so-
lum sed etiam noīe omīs ceīt. latinos uocāq;
gentem appellauit. Hec deinde aborgines
uoriamis studio ac fide erga regem eneam ces-
sere. Ita ceu his animis coalescentium in dies
magis duor ꝓ ualidorum eneas. q; ñ quanta
opib; etruria erat. ut etiam ñ terras solum.
ꝟ mare etiam p totam italie longitudinem
ab alpib; ad freti um siculum fama nomi-
nis sui impleuit: tm cum mentb; bellum pro
pulsare possit. in aciē copias eduxit. Sedm
ñ prelium latinis. enee etiam ultimū opm
mortalium fuit. Sicut ē. quem cumq; eum
dies uitq; fatq; ē. sup numi cum flumīs iouem
indigetem appellant. Hondum maturꝰ imp
io ascanius enee filius erat. tm id imperium ei ad
pubertem erat em incolume mansit. tamen sp
tutela mulierbris tanta indoles in latina
erat. Res latina. ac regnum uetus autem
patrum q; puero stetere id ambigo. Quis
enim rem tam uetustam p certo affirmet. Hic
ne fuit ascanius an maior q; hic creusa
matre bello incolumi natus. comes q; in pa-
ne fuge. quem yulum eumdē yula gens au-
torem nominis sui nuncupat. Is ascanius
ducumq; iccumq; matre genit. certe natū

certe natum enea constat. Abundante lau-
ri multitudine florentem iam ut tum res
erant. atq; oppulentam urbem matri seu
nouerce relinquit. Nouam ipe aliam sub
albano monte condidit. que ab situ posi-
te in dorso urbis longa appellata alba. Inter
laurium et longam albam colonias deduc-
tas ferme triginta interfuere anni. tamen in
opes creuerant maxime fuisse creditur. ut ne
morte quidem enee nec deinde inter mulieb-
tutelam rudimentumq; primum pueri lis regni
mouere arma aut mezentius etrusciq;
aut ulli accole ausi sint. Pax ita conuenat.
ut etruscis latinisq; fluuius quem nūc tyb
rim uocant finis ceīt. Silui deinde regnat
ascanii filius casu quodam in siluis natus.
Is eneam siluium creat. is deinde latinum sil-
uium ab eo colonis aliquot deducte ꝓ ia
latium appellat. Hanc fit siluius pea omīb;
cognomen qui albe regnauit. latino. al-
ba orti. Alba. aci. Aci. capis. Capi. capet.
Capeto. tiberin. qui in traiecto albule am-
nis submissus. celebre ad posteros nomen fluuio
dedit. Agrippa inde tyberini filius. post agrip
pam. romulus filius a patre accepto ipio
regnat. post romulum siluium auentin.
fulmine ipe ictus regnum p manus tradidit.
Is sepultus in eo colle q; nunc pars romane
urbis. cognomen colli fecit. Proca deinde
regnat. Is numitorem atq; amulium pro
creat. Numitori qui stirpis maxima erat.
regnum siluie gentis legat. Plus tamen uis
potuit q; uoluntas patris. aut uicun-

Alba longa.
Quot inter latinos et albam fluxerint anni.

Tiberinus

Numitor et amulius.

dia erat. pulso fratre amulius regnat. Ad-
didit sceleri scelus. stirpem fratris uirilem imo-
nit. fratris filie ree siluie p speciem hono-
ris. cum uestalem eam legisset. ppetua uirgi-
nitate spem partus ademit. Sz debebatur
ut opinor fatis tanta origo urbis. maiorq;
sedm deorum ope sumpti principium ur-
bi. compressa uestalis cum geminum partum
edidisset. seu ita erat. seu quia dis auctor
culpe honestior erat. martem incerte stu-
pri patrem nuncupat. Sz nec dii nec ho-
mines aut ipsam aut stirpem a crudeli-
tate regia uindicant. Sacerdos uincta in
custodiam datur. pueros in fluentem
aqm mitti iubet. forte quodam diuino
supra ripas uibis effusus lenibz stagnis. nec
adiri usquam adiustis cursum potat am-
nis. ut posse quimus languida nigra aqua in-
fantes spem ferentibz dabat. Ita uelut de-
functa regis impio. in proxima alluuie ubi
nunc ficus ruminalis e. romulares uoca-
tam ferunt. pueros exponunt. Vaste cum
in his locis solitudines erant. Tenet fama
cum fluitantem alueum quo expositi erant
pueri uenus in sicco aqua destituisset. lupa
sitientem germanis qui circa sunt ad pu-
erilem uagitum cursu flexisse. Iam sub-
missas infantibz adeo mite prebuisse ma-
mas. ut lingua lambentem pueros magis
regii pecoris inueniat. faustulo fuisse nom
ferunt. ab eo ad stabula laurentie uxori
educandos datos. Sunt q laurentiam uul-
gato corpore lupam int pastores uocata
putent. inde locum fabule ac miraculo datu.
Ita geminis atq; educati. cum primum adoleuit
etas. nec in stabulis nec ad pecora segnes. uena-
ndo pagrare saltus. Hinc robore corporibz am-
misq; sumpto. iam nil ferarum sterne. Sz in la-
trones preda onustos impetus face. pastorib
q; rapta diuidere. cum his crescere in dies
gregem iuuenum. seria ac iocos celebrare. Ja
cum in palatio monte lupercal hoc fuisse ludi-
crum ferunt. a pallanteo urbe archadica
pallantium. deinde palatium montem ap-
pellatum. Sbi euandrum qui ex eo gene arca-
dum multos ann tempestatibz tenuerit loca
sollempne allatum. ex arcadia instituisse.
ut nudi iuuenes lycium pana ueneranies. p
lusum atq; lasciuiam ueri currerent. que
romani deinde nominarunt hymnum. Hinc de
diti ludicro. cum sollempne notum esset. in-
sidiatos olim pradem amisse latrones. cui
romulus se defendisset. uictimam cepisse. cap-
tum regi amulio tradidisse. ultro ac accusante
crimini maxime dabant. innumeros ex agro
ab his impetum fieri. in eos collecta iuuenum
manu hostilem in modum predas agere. Sic
numitori ad supplicium rem deducit. Jam
in ab initio faustulo spes fuerat regia stir-
pem apud se educari. Jam ex posito siue
fu regis infantes sciebat. tempus quo ipse
eos sustulisset. ad id ipsum congruere. Et ven
in maiorem aut occasionem aut pue
stitatem apte nolierat. Secessit ad pecora
uenit. Ita metus subactus. romulo re apte.
forte cum numitore custodia remi haberet.

Rea siluia.

De remo
et romulo.

forte

Hic fluuius
hic rumi-
nalis.

Lupa
inuenos.

Faustul⁹.

Gemmor
indoles.

Palatium
mons.

Capra
remi.

Remus
numitoris
amulio
ad supli
cium da
tus.

audisseq; geminos ẽ fr̃s: comparando eratẽ
cor: ipsam minime sęculem indolem: re
tugerat animum memoria nepotum. sensa
tandoq; eo puenit: ut haud procul eẽt q̃n
remum agnosceret. ita undiq; regi dolus
nectitur. Romulus non cum globo iuuenũ.
nec enim erat aduersum apta par. ſ alius
alio iuuenis ussis certo tempore ad regiam ue
nire pastoribus. ad regem impetum facit. ita
domo numitoris alia compata manu adiu
uari rem. ita regem obtruncant. Tumultu
mẽ primum tumultum hostes mu asisse ur
bem atq; ad ortos regiam dicitans. cum
pubem albanam in arcem presidio armisq;
obtinendam aduocassit. postq̃m iuuenes ppe
rata cede. pgere ad se gratulantes audit. ex
templo aduocato concilio scelera in se fratris.
originem nepotum. ut genita. ut educata. ut
cognita eẽnt. eadem de incepsa tyranni. se q; ei
auctorem ostendit. Iuuenes p media con
tionem agmine ingressi cum auum regem
salutassent. secuta ex omni multitudine
consensus uocitatum nom̃ imperiumq; re
gi efficit. ita numitori albana re p̃ missa.
romulum remumq; cupido cepit. in his
locis ubi exposita ubiq; educati erant urbis
condendę. Cc superat multitudo albanorũ.
latinorumq; ad id pastores q̃q; accesserant. q̃
omnes facile spem facerent. paruam albã.
paruum latinũ. pre ea urbe que condere
tur fore. Inde de his cogitatio
nibus autem malum regni cupido. atq;
inde fedum certam cohortum a sacra mta

principio q̃n gemini eẽnt. nec etatis uerecundia
discrimen facere posse. ut dñi quorum tutela
ea loca augurijs legerent. qui nomen noue
urbi daret. qui conditam imperio regeret.
Palatium romulus: rem aduentinũ ad
maugurandum templa capiunt. Priori re
mo augurium uenisse fertur sex uultures.
Iamq; nuntiato augurio. cum duplex nu
merus romulo se ostendisset: utrumq; re
gem sua multitudo consalutauerat. Tem
pore illi precepto. at hi nũo auium regi
num trahebant. Inde cum altercatione con
gressi certamine irarum ad cedem uer
tuntur: ibi in turba remus cecidit.
Vulgatior fama ẽ. ludibuo fratris remum
nouos transiluisse muros. Inde ab irato ro
mulo cum uerbis q̃q; increpitans adactus.
sic deinde quicumq; alius transiliet mea
mea. inquit. mta. Ita solus potitus impio
romulus: conscita urbi conditoris nomine
appellata: palatium primum in quo ipse
erat educatus munit. sacra diis albano ri
tu greco herculi ut ab euandro instituta
erant facit. Herculem in ea loca gerione
interempto boues mira specie abegisse me
morant. ac per opportunum fluuium. qua p
se armentum agens nando trauecerat. loco her
bido ut quiete & pabulo leto reficeret boues.
ipm fessum uia prostrauisse. Ibi cum eum
cibo uinoq; grauatum sopor oppressisset:
pastor accola eius loci nomine cacus fe
ror uiribus captus pulcritudine boum
cum auertere eam preclam uellet: qa si

De noua urbe condenda.

Romul⁹ potitus impio romana condita.

Augurium fit̃.

Hercule q̃ ordine loca q; nõ sunt romana se cepim.

agendo armentum in speluncam compu
lisset: ipsa uestigia querentem dominum
eo deductura erant: auersos boues eximiq
quemq; pulcritudine candidis in speluncā
traxit. Hercules ad primam auroram excu
tus. cum gregem plus trasset oculis: ipartem
abesse. numero sensisset: pgit ad proximam
speluncam. si eo forte uestigia ferrent. Que
ubi omnia foras uersa uidit nec in aliam
partem ferre: confusus atq; incertus animi
ex loco infesto agere porro armentum cepit.
Inde cum abactis bouibus quedam ad deside
rium ut fit relictarum mugissent: reddi
ta inclusarum ex spelunca boum uox her
culem conuertit. Quem cum uadentem ad
speluncam ui cacus prohibere conatus esset:
ictus clauа fidem pastorum nequaquam in
uocans morte occubuit. Euander cum ea
profugus ex peloponeso auctoritate magis q̄
impio regebat loca. uenerabilis uir mira
culo litteraq; rei nouę inter rudes artium
homines: ueñabilior diuinitate credita
carminis matris quam fatidicę Carmentis
bille in italiam aduentum mirate hec
gentes fuerant. Is cum euander concur
sus pastorum trepidantium circa aduenā
manifeste reum cedis exercuit: postq̄m fa
cinus factorisq; causam audiuit: habi
tum formamq; aliq̄tulum ampliorē
augustioremq; humana inuenis: rogi
tat quisnam esset. Vbi nomen patrium ac patri
am accepit. Ionenate hercules: salue
inquit. teñ mater ueridica mō̄pres
deum auctorum celestium numerum ceci
nit. ubiq; aram hic dicant uiri. qm̄ opu
lentissima olim in terris gens maximā
uocet. tuoq; ritu colat. Dextra hercules data
accipe se omen implesturumq; fata ara con
dita ac dicata ant. Ibi dum primum bouem ex
imio capto de grege sacra potentissimi primus
que cum familię maxime inclite ea loca i
colebant: factum forte ita euenit. ut potis
ad tempus ꝑsto essent. hisq; epulā apponerent.
primarii epulas adesis. ad cetera uenirent da
pem: instauratum mansit donec primarium
genus fuit: ne epulis sollempnibus uescerentur.
potiti ab euandro edocti: annuisse sacris ex
primis tabescentes fuerunt. donec tradito ser
uis publicis sollempni familię ministrio: ge
nus omne potiorum interiit. Ih cum sacra
romulus una ex omnibus peregrina suscepit: tā
cum immortalitatis uirtute parta ad quam
eum sua facta ducebant. Fauitor rebus diuinis
ritu ꝑpetratis: uocata romulus ad concionē
multitudine. que coalescere in populum cor
pus nulla re preter q̄m legibus poterat. iura
dedit. Que ita scā genere hominum agresti
fore ratus: si se ipse uenerabilem insignibus
imperii fecisset. tum ceteris habitu se augustiorē.
tum maxime lictoribus duodecim sumptis
fecit. Alii a numero auium q̄ augurio regi
num portenderant. eum secutum numerū
putant. Haud pernici eorum sententię ea
quibus apparitores: hoc genus ab etrusco
finitimis. uñ sella curulis. uñ toga pretexta
sumpta ē. numerum q; ipm̄ ductum pla

Euander primus litteras scit.

Hercules adhibitis ad ministeriū dapē epulo.

Euander ad Herculem

Sacra hercules.

Romulus hāc hercul primā susceperit.

Iuratus mulade dit.

Habitu augustiore romulus ex lectoribus fascibus

cet: et ita habuisse eos ferunt. qđ ex xx. populis communiter creato rege singulos singuli populi lictores dederint. Crescebat interim urbs muris omnibus. alia atq; alia appetendo loca. cum in spem magis future multitudinis q̃m ad id quod tum hominum erat munirent. Deñ ne urbis uana magnitudo eet adiacendę multitudinis causa. uetere consilio condentium urbes. qui obscuram atq; humilem conflando ad se multitudinem. natam ẽ terra sibi prolem, mouebantur. locum qui nunc septus descendentibus int duos lacus ẽ. asilum aperit. Quo ex finitimis populis turba omnis sine discrimine lib an seruus eet: auida nouarum rerum profugit. Id q̃ primum ad cepta magnitudinem roborus fuit; cum iam uirum haud penitendo. consilium deñ uiribus parat: centum erant senatores. siue quis numerus fuit erat. siue quia soli centum erant q̃ creari patres possent. Patres certe ab honore. patriciiq; progenies eoy appellati. Iam res romana adeo erat ualida. ut cuilibet finitimarum bello par eet. si penuria mulierum hominis eternam duraturam magnitudo erat: quibus nec domi spes proles. nec cum finitimis connubia erant. Tum ex consilio patrum romulus legatos circa uicinas gentes misit. qui societatem connubium q; nouo populo peterent. urbes q̃q; ut cetera ex infimo nascentium. deñ quas suas uires ac dñi iuuant magnas opes sibi magnumq; fatum fecisse. Satis constare origini romanę deos affuisse. nec defuturam uirtutem putandum

guarentur homines cum hominibus sanguinem ac genus miscere. Quibus q̃m benigne legatio audita ẽ. Adeo simul spernebant. simul tantum in medio crescentem molem & ac posteritatis suę metuebant. Ac plerisq; locis etiam missi: eo q; feminis q̃q; asilum apuissent: Id demum compar connubium fore. Egressa romana pubes passis habitu dubie ad ea spectacula res cepit. Cui tempus locumq; aptum ut daret romulus. egritudinem animi dissimulans: ludos exindustria parat. Neptuno sollempnes equestri. consualia uocat. Indicit deinde finitimis spectaculum ubet. quoq; apparatu tum sciebant aut potant concelebrant. ut rem claram expectataq; facerent. Multa mortales conuenere studio etiam uidendę nouę urbis: maxime proximi quiq; cenninenses. crustuminiq. antemnatesq. Iam sabinorum omnis multitudo cum liberis ac coniugibus uenit. Inuitati hospitaliter p domos. cum situm. menia q; frequentem tectis urbem uidissent. mirantur tam breui rem romanam creuisse. Vbi spectaculi tempus uenit. deinde q; & mentes cum oculis erant. tum ex composito orta uis. signo dato. iuuenis romana ad rapiendas uirgines uenit; discurrit. Magna pars forte in quemq; quę inciderat rapte: quasdam forma excellentes primoribus patrum destinato. ex plebe homines quibus datum negotium erat domos deferebant. unam longe ante alias specie ac pulcritudine insignem: a globo cuiusdam Thalassii cuius iam raptam ferunt. multisq; sciscitantibus

Legatio romuli ob petenda connubia.

Romuli contempta legatio.

Ludi a romulo nepteno eqstri.

Rapę sabinarum.

cum nam eam ferrent: idem nequis
eam uiolaret. thalassio ferri clamitatum.
Inde nuptialem hanc uocem factam; Tur-
bato p metum ludicro mesti parentes ur-
ginum pfugiunt: incusantes uiolati hos-
picii fedus. deumq; inuocantes cui ad sol-
lempne p fas ac fidem decepti uenissent.
nec rapti aut spes de se melior. aut indig-
natio ē minor. Ipse romulus circumibat
docebatq; patrum id superbia factum. qui
conubium finitimis negassent: illas tamen
in matrimonio. in societate fortunarq; oium.
ciuitatisq; quo nichil carius humano ge-
nere sit liberor fore. mollirent mentes: tq;
fors corpa dedissent. darent animos. spe ex
iniuria postmodum gratiam ortam. eoq; me-
lioribus usuras uiris quo ad uicissitudi pfectosq;
sit: ut cum suam uicem functus officio sit:
parentum etiam patriaq; explear desiderium.
Accedebant blanditie uirorum factum purga-
turum cupiditate atq; amore: que maxime
ad muliebre ingenium efficaces pcesserunt.
Jam admodum mitigata animi rapte erant:
at raptarum parentes tunc maxime sordi-
da ueste lacrimisq; questibus ciuitates concita-
bant. Nec domi tantum indignationes con-
tinebant: Sed congregabant undiq; ad tutum
tatium regem sabinor. legationes eo qd
maximum tatius nomen in his regionibus erat.
conuenichant. Ceninenses crustuminiq; t
antemnates erant. ad quos ceu iniuria par
pinebat. Cepit agere his tatius sabiniq; ui
sisunt. Inde segnes pp omunitas bellum parat.

Romuli consolatio. i raptas solatium.

Ceninenses ciuitas romana.

Necrustumini q̄dem atq; antemnates par-
dore raptor ceninensium. tatii se impigre mo-
uent. Irapto ei pmum nom ceninum in agrum
romanum impetum facit. Et effuse uastan-
tibus sic obuius cum exercitu romulus. leuiq;
certamine docet uanam sine uiribus iram.
Exercitum fundit. fugatq; fusum psequit.
regem in pluo obtruncat. spoliat. duce hosti-
um occiso. urbem pmo impetu capit. Inde ex-
ercitu uictore reducto. ipe cum factis ut mag-
nificus. tum factor ostentator haud minor.
spolia ducis hostium cesi suspensa fabricato
ad id apte ferculo gerens. in capitolium ascē-
dit. ibiq; ea cum ad quercum pastoribus sacrā
deposuisset. simul cum dono designauit; tem-
plum iouis finis cognomenq; addidit deo.
Jupiter feretrius inquit. hec tibi uictor romul⁹
rex regia arma ferens. templum his regionib⁹
quas nunc animo metatus sum dedico sedem
opimis spoliis que regibus ducibusq; hostium
cesis. me auctorem sequentes posteri ferent.
Hec templi ē origo. quod primum omniū
rome sacratum ē. Ita deinde dius uisum nec
unquam conditoris templi uocem eē. q̄ latu-
ros eo spolia posteros nuncupauit. nec mi-
titudine compositum ei⁹ domi uulgari lau-
dem. bina postea inter tot annos. tot bella.
opima parta sunt spolia. Adeo rara ei for-
tuna decoris fuit. Dum ea ibi romani ge-
runt: antemnatium grecis occasionem
ac sollicitudinem hostibus in finis roma-
nos incursionem facit. raptum ad hos ro-
mana legio ducta palatos magis oppressit.

Ceninenses circa capti municato re ge. Quor cepue capti sunt filie.

Primū me templū iouis feretri.

Antēnates in agrū romanū.

Iuno feretrius.

fusi igitur ꝑmo impetu clamore hostes: op
pidum captum. duplicq; uictoria ouantē
romulum hersilia conuinxe precib; rapta
fangata orat. ut parentib; earum dein ueniā
in ciuitatem accipiat. ſtarem ualescere con
cordia posse facile impetratum. Inde cont
crustum inos ꝓfectus bellum inferentes: ibi
min⁹ etiam quod alienis cladib; crederant
animi. certamini fuit. Vtroq; colonie mis
se. plures inuenta qui ꝑ ubertatem ꝺ̄ę ī cus
tum inam nomina darent. romam inde
frequent migratum ē. a parentib; maxīe
ꝑ mq̄ rapt arum. Horribilissimum a sabi
nis bellum ortum. multoq; id maximum
fuit. Nichil enim ꝑ mam aut ꝑ cupidit atē
actum ē. nec ostenderunt bellum priq̄m
inuiserunt. consilio etiā additus dol⁹. Spu
rius tarpeius romane ꝑ erat arci. huius filiā
uirginem auro corrumpit tat⁹. ut arma
rius in arcem accipiat. aquam forte ea tum
sacris sacramenia petitum ierat. accepti
armis necauere. seu ut ui capta pos arx
uideretur. seu ꝑ dendi exempli causa. ne
quid usq̄m fidum ꝑ diturum eēt. Additur fa
bule. quod uulgo sabini aureas armillas
magni ponderis brachio leuo gemmatoq;
magna specie anulos habuerint: pepigis
se eam quod in sinistris manib; eēt. habē.
eo scuta illa pauerint domi congesta. Sunt
qui eam ex pacto tradendi q. in sinistris
manib; eēt derecto arma petisse dicant.
ſ fraude usam age sua ipsam pempt am.
ñcede. Tenuere ūn arcem sabini. atq; in
postero die cum romanus instructus
quod inter palatinum capitolinumq; colle
campi ē. complexus. non ꝑ⁹ descenderunt ī
equum q̄m ira cupiditate ceu pande arci
stimulante animos. in aciem sum romanu
subiere. Principes utrinq; pugnam inire
bant. ab sabinis mecius curtius: ab romanis.
hostius hostilius. Hic rem romanam in q̄ loco
ad ꝑma signa aio atq; audacia sustinebat.
vt hostius cedit: confestim romana inclinat
acies. fusaq; ē. ad ueterem portam palatij. Ro
mulus ipse turba fugientium actus: ar
ma ad cęlum tollens: iuppiter inquit tuus
iussus aurbs. hic in palatio ꝑ ma urbi fun
damenta iecit. arcem iam scelere emptam sa
binis hinc. inde huc armatus supatat media
ualle tenduntur. At tu pater dīn hominūq;
hinc saltem arce hostes: deme tuorem ro
manis. fugamq; fedam siste. Hic ego tibi
templum stator ioui. q. monimentum sit
posteris tua ꝑsenti ope seruatam ēē. urbē
uoueo. Hec precatus uelut si sensisset au
dita sunt precesq;: hinc inquit romani. iuppiter
optim⁹ maxim⁹ resiste. atq; reparare pug
nam iubet. Restituere romani tanq̄m ce
lesti uoce iussi. ipse ad ꝑmores romulus
ꝓuolat. Hectus curtius ab sabinis ꝑncipes
ab arce decurrerat. effusosq; egerat roma
nos tot⁹ q̄ntum forosꝑ patium ē. Hec pau
lum a porta palatii erat. clamitant uici
mos ꝑfidos hospites. imbelles hostes. iam
sciunt longe aliud ēē. uirgines rapere. alia
ud pugnare cum uiris. In eum hec glan

Pugne desc̄ptio mirifice romano.

Inuocatio romuli ad iouem.

Stator iuppiter.

tem cum globo feroc̃ssimorum iuuenum
romulus impetum fecit. Ex equo cum forte
mecũ pugnabat: eo pelli facilius fuit. Pul
sum romani p̃secuntur: & alia romana ac
es audacia regis accensa fundit sabinos; me
dium in paludem se se threpidi sequentium
trepidante equo coniecit: auertentq; eam res
ũ sabinos tanto periculo uiri. Ex ille quidẽ an
nuentibꝫ & uocantibꝫ suis: fauore multorũ
addito animo euadit. Romani sabinosq; in
media conualle duorum montium redin
tegrantẽ plurium. Et res romana erat superior.
Tum sabine mulieres quarũ ex iniuria bel
lum ortum erat crinibꝫ passis. scissaq; ueste
uicto malis muliebri pauore. audent se inter
tela uolantia inferre. ex ĩsperato impetu fac
to diremẽ infestas acies. diremẽ iras. hinc pa
tres hinc uiros orantes. ne se sanguine nefan
do soceri generiq; respgẽrent. ne parricidio
macularent partus suos. nepotumq; illi. hi
liberum pgenies. Si affinitas aut inter uos si co
nubiũ piget. in nos uertite iras. nos causa belli.
nos uulnerum ac cedium uiris ac parentib⁹
sumꝰ. Melius pibimꝰ. quam sine altis uirum ui
duę aut orbę uiuemꝰ. Mouit res tum mul
titudinem. tum duces. silentiumq; repentina
fit quies. Iam ad fedus faciendum duces pro
diunt. Hęc pacem ĩter ciuitatem unam ex du
abꝫ faciunt: regno consentiunt. impium
omne conferunt romam. Ita geminata ur
be ut sabinis ĩ aliquo daretur: quiritẽs
a curibꝫ appellati; monimentumq; pugne
ũ primum ex pfunda mersus palude est
curulis in uado stetit: curiumq; lacum appel
larunt. Ex bello tam cruento lęta repente pax.
cariores sabinas uiris ac parentibꝫ. tam omis
romulo ipsi fecit. Itaq; cum pplm in curias
xxx. diuideret: nomina eaꝝ curiis imposuit.
Id non traditur: cum haud dubie aliq̃nto
numer⁹ maior hoc mulierum fuit: etate ac
dignitatibꝫ suis uirorumue an sorte lecte sit
que nomina curiis darent. Eodem tempe
re centum ex equitum consẽptę sunt: tan
nenses ab romulo. ab tatio tatienses appel
lati. Lucerum nominis originis causa incer
ta. Iã non mõ omnibus. Et consors etiam regnũ
duobꝫ regibꝫ fuit. Post aliquot annos ppinq̃
regis tatii. legatos laurentium pulsant.
Cumq; laurentes iure gentium agerent: apud
tatium gra suorum ꝑ ualuit. Igit̃
illorum penam in se uertit. Nam laurenti cum ob
sollempne sacrificium eo uenisset: concursu fac
to interficitur. Tam rem minꝰ egre q̃m dignũ
erat sustulisse romulum ferunt: seu ob infidam
societatem regni. seu q̃ haud iniuria cesum
credebat. Itaq; bello quidem abstinuit. ut
ĩ expiarentur legatorum iniurię. regisq; cedes:
fedus inter romam & laurentium urbes renoua
tum ẽ. Et cum his quidem pax impetrata erat.
Aliud multo ppinquũ atq; imminens bellum
lum ortum. fidenates nimis uicinas ppe se con
ualescẽte opes trau. priusq̃m tanta robur ac̃ret. q̃ nõ
futurum apparebat: occupabant bellum fa
cere. Iuuentute armata immissa: uastantur
agri. q̃dam urbem ac fidenas ẽ. Iã ad leuam
uersi qua de ora ubertas arebat: cum magna

ut spargis

Sabini ad patres & utrosq; pugnant ces.

Mecũ in paludem.

Redintegratio pblis.

Fedus inter sabinos romanosq;.

Nũ quirites

Populus romanus ascribit nouos ciues.

Centum equites

Nũmonstratus.

Mors tatii

Bellum fidenatũ.

trepidatione agḡtium populant. tumultq;
repens ex agris in urbem illatus p nuncios fuit.
Et exercitui romulus neq; enim dilationem pa
tiam uicinum bellum putat: exercitum educit.
castra a fidenis mille passuum locat. Ibi modi
co p̃sidio relicto egress omnib; cop̃is. parte
multum locis cauta densa obsita ungulta ob
scuris subsidere in insidiis iussit. cum parte
maiore atq; omni equitatu pfectus. id q̃d que
rebat tumultuoso r minaci gene pugne. ad
equitando ip̃is pene portis hostem excitat. fu
gę q̃q; que simulanda erat. eadem equestris
pugna cãm min⁹ mirabilem dedit. Et cum
uelut int pugnam fugęq; consilium trepidã
te equitatu. pedes quoq; referret gradum. ple
nis repente portis effusi hostes impulsa romana
acie studio instandi sequendiq; trahuntur ad
locum insidiarũ. In subito exorta romani cõsuer
sam in uadunt hostium aciem. addunt pa
uorem. mota e castris signa eorum q̃ im p̃sidio
eorum relicta fuerant. Ira multiplicatione per
culsi fidenates. p̃ pene q̃m romulus quoq; cũ
eo equites erant. circum agent frenis eq̃s. ter
gauerterunt. multoq; effusi⁹ quippe uera fu
ga. q̃ simulantes paulo ante secum erant. op
pidum repetebant. non tam̃ erupuere se ho
sti. hęrens in tergo roman⁹. p̃q̃m fores por
tarum obicerentur. uelut agmine uno irrũ
pit. Belli fidenatis contagione irritati ue
terum animi et consanguinitate. nam fi
denates q̃q; exciti fuerunt. et quod ipsa pro
pinquitas loci romana arma omnib; in
festa finitimis esse stimulabat. in fines ro
manos excucurrerunt. populabundi magis
q̃m iusti more belli ueios rediere. Romanus cõ
postq̃m hostem in agris non inuenit. dimica
tionis ultro me instructus in urbem q; ꝺ̃ꝺ̃m cõtis.
Quem p̃q̃m castra ponere r ad urbem accessu
rum audiuere. obuiam egressi. ut pro aciem
decernerent. q̃m inclusi de tectis menib; q;
dimicarent. Ibi uiris nulla arte aduersis.
tantum uetera uiri robore exercitus. rex roma
nus uicit. Persecutq; fusos ad menia hostes.
urbe ualida muris ac situ ipso munita ab
stinuit. agros rediens uastat. ut ascendi ma
gis q̃m prede studio. eaq; clade haud min⁹
quam aduersa pugna subacti ueientes. pa
cem petunt. oratores romam mittunt. Agri
parte multati. in centum annos induciis da
te. Hęc fere romulo regnante domi militię
q; gesta. quorum nichil absonum fidei diui
ne origini. diuinitatisq; p̃ morte credite fu
it. non animus in regno auito recuperando.
ñ condendę urbis consilium. ñ bello ac pa
cem firmandę. Ab illo enim pacto urbi⁹ datis
tantum ualuit. ut in xl. deñ annos tuta
pacem hęret. Multitudini gratior fuit q̃m
patribus. longe añ alios acceptissim⁹ militi
animis. Trecentos q; armatos ad custodiam
corp̃is quos celeres appellauit. ñ in bello solũ.
sed etiam in pace habuit. His in mortalib; edi
tis operib;. cum ad exercitum recensendum con
tionem in campo ad capre paludem hęret.
subito orta tempestas cum magno fragore
tonitruq; tam denso regen opuit nim
bo. ut conspectum eius contionis abstule

Tragino castris portis ñ exp
tato hostili exercitu rapiun
ex agris predam portantes

qz pcessus.

gnidiere. C. annos.

Clausi romu
li.

C. ccc. arma
tos romulus ce
leres appellat.

Contio ro
muli ad capre
paludem. ubi su
bito ñ apparuit.

Romul⁹ moritᵘʳ.

rit: nec deū in terris romulus fuit. Roma
na plebs fedato tandem pauore: ꝑqm̄ exta
turbido die serena ⁊ tranquilla lux redit.
ubi uacuam sedem regiam uidit: ⁊ si sanctae
bat patribꝫ qui proceres steterant. sublimen
mentes rapuerat pcella. tam̄ uelut orbitas
metu rectos mestum aliq̄diu silentium ob
tinuit. Deinde a paucis initio facto: deum
deo natum regem parentemq; urbis ro
manae. saluere unūsli romulum iubent.
Pacem ꝓbꝫ exposcunt. uti uolens ꝓpitⁱ suā
semp sospitet ꝓgeniem. Fuisse cum credo q;
alios qui diserpatum regem patrum mani
bꝫ tacita arguerent. Manauit enim hᵒ q̄q;
sub obscura fama. illam alteram admi
ratio urbis ⁊ porro ꝓsens nobilitauit: ⁊ con
silio ⁊ iunctᵒ hominis addicta rei dicatᵘ fides.
Iam q; proculus iulius sollicita ciuitate
desiderio regis: ⁊ infensa patribꝫ: grauius
quam fas erat ꝗmuis magne rei auctor in con
tionem pdit. Romulus inquit ⁊ quirites
parens urbis huius ꝓma hodierna luce celo
repente delapsus: sem̄ obuium dedit. Cui
ꝑfusus ex more horrore uenerabundq; assur
sem. precibus ut contra iniuriam fas esset
abi. nuncia inquit romanis celestes ita
uelle: ut mea roma caput orbis terrarum
sit. Proinde militarē colant suamq; rem
posteris tradant: nullas opes humanas
armis romanis resistere posse. Hec inq̄t
locutus: sublimis abiit. Horum quidem
illi uiro nunciatu h fides fuit: quippe de
siderium romuli apud plebem exercitumq;
facta fide immortalitatis lenitum est. Patrum
inde animos: certamen regni accupido uersa
bat. Nec dum singulos. q; nemo magni operis
eminebat in nouo ꝓcere. factionibus inter
ordines certabatur. Oriundi ab sabinis. ne q;
ꝓ taciti mortem. ab sua parte ullo erat regnatū
in societate equa possessionem imperii amitte
rent: sui corpis creari regem uolebant. Roma
nis indigenis peregrinum regem aspnabant. in ua
rius uoluntatibus regnare tamen omnes uole
bant. libertatis dulcedine ndum exepta. Timor
deinde patres incessit: ne cuncta in sine imperio
exercitum sine duce. multae circa cuncta
irritata animis suis aliqua ex ira admouerentur.
Placet ig aliquid caput placebat: et nemo alteri
concedere inducebat. Iram inter se centum pa
tres. decem decuriis factis: singulisq; in singu
las decurias creatis qui summe rerum ꝑ ces
serent annuum. Decem imperabant. unus cum insig
nibus imperii lictoribus erat. Quinq; dierum spatio
finiebatur imperium: ac ꝓinde in orbē ibat.
annuumq; mutuum regni fuit. Id abrepq.
nunc quoq; tenet nom̄. inter regnum ē. appella
tum. Fremere deinde plebs multiplicata ser
uitutem. centum ꝓ uno dominos factos: nec
ultra in regem ⁊ ab ipis creatum uidebant pas
suri. Cum censuissent id amoueri patres offe
rendū ultro iura. q; amissuri erant: ita gratiam
ineunt: summa potestate ꝓ ꝓmissa ut non
plus darent iuris: quam decuerint. Decreuer
eum ut cum ppls regem iussisset: id sic ratū
esset. si patres auctores fierent. Hodieq; in legi
bus magistratibusq; rogandis usurpatur mos

Dubitant mꝫ sabinos manosq; legendos imp

Decē decuriis ⁊ mꝫ regnum.

Quinq; diebus ꝑ bant.

Ars peragrā ꝓpi meunda.

¶ Romulus mortuus.

¶ De morte romuli diuersa suspitio.

¶ Tam pauor

¶ Iulius proculus.

¶ Proculus ad quirites.

¶ Hoiandata romuli.

Huma regnare cepit.

nusui adempta. puiqm̃ ꝑs suffragium ĩeat.
incertũ comitiorum euentum. patres auctores
fiunt. Tum mr̃ rex contione aduocata. q. bo
num faustum felixq; sit inquit quirites. regẽ
create. Ita patribz usum est. Patres deinde si
dignum quisq̃s ab romulo numeretur crea
ri uult. auctores fient. deo gratum id plebi fu
it. ut ne uicta benefico uideretur m̃ sascerẽ
uberemq; ut senatus decerneret qui romę reg
naret. Inclita iustitia religio q; ea tempestate
numę pompilii erat. cui rebz sabinis habita
bat. consultissimus uir. ut in illa quisq̃m eẽ
tate poterat omnis diuum atq; humani iu
ris. ductorem doctorem cui qua ñ extat alio
falso famium pichagream edunt. quem ser
uio tullio regnante romę centum ampli⁹ ꝑ
annos in ultima ytalie ora. circa metapon
tum herculeam q; & crotoniam iuuenũ emu
lantũ studia ceruis habuisse constat. ex q̃bz
locis eiusdem etatis fuisse qua fama in
sabinos aut quo lingue commercio q̃mq̃m ad
cupidinem discendi ꝑuenisse: quo uehemẽtio
ri⁹ ꝑ uoluptatem ingenio tempatum animũ
unius rebz fuisse opinor magis. instructum q;
ñ tam pecuniis aut rebz q̃m disciplina artibz ac
ritu ueterum sabinorũ. quo genere nullum q̃n
dam incorruptius fuit. Auditio noĩe nume
patres romam. q̃mq̃m inclinari opes ad sabi
nos regẽ ñ sumpturo uidebantur. tamẽ neq;
se quisq̃m nec factiones sue aliũ nec dem
q; patrẽm aut ciuium q̃mq̃m ꝑferre illi u
ro ausi. ad unũ omnis numę pompilio regnũ
deferendum decernunt. Accitus sicut romul⁹
augurato urbe condenda regnum adeptus est:
desed q; deos consuluisse fertur. Ita ab augure cui de
inde honoris gr̃a publicum id ꝑpetuumq; sacer
dotium fuit. deductus in arcem: lapidem ad
m̃diem ubi sedit. augur ad leuam eius ca
pite uelato sedem cepit. dextra manu baculũ
sine nodo adunc⁹ cornicul⁹ quem lituum ap
pellarunt. Ita ubi ꝑspectu urbem agrumq;
captio. deos ꝑcatus. regiones ab oriente ad oc
casum dem̃inauit: dextras ad m̃idiem par
tes. leuas ad septentrionẽ dixit eẽ: signum
contra q̃d longissime ꝑspectum oculi ferre
bant. animo finiuit. Tum lituo in leuã ma
num cõstato. dextra in caput nume imposi
ta: ꝑcatus ita ẽ. Iupiter sies. fac hunc numam
pompilium cuius ego caput teneo regẽ ro
me eẽ: uti tu signa nobis certa adclara
sis inter eos fines quos feci. Tum ꝑgit urbis
auspicia que mutuellet. Quibz missis: de
clarat⁹ rex numa de templo descendit. Q̃
regno ita potit⁹: urbem nouam condi tam
ui et armis: iure eam legibz q; ac moribz de
integro condere parat. Quibz cum int̃ bella
assuescere uideret ñ posse q̃ppe efferari mi
tiora animos. mitigandum ferocem po
pulum armorũ desuetudine rat⁹. ianũ
ad infimum argiletum indicem pacis bel
liq; fecit. apuls ut in armis eẽ cuncta rem.
clausulis pacatos arcta omnis populos signifi
caret. bis dein post numę regnum. clau
sus fuit. Semel. t. manlio. cons. p̃ primum
cum ꝑ primum ꝑfectum bellum: iterũ quod

Janum.

ſ. q̄ cēpe vrbē. ti. ſtuū.
b augusto iuuenis erut
ub tibio aut ſucceſſore
ugusti huic hb⁹ ſēp ſte
d quiē. z eū dirigit

ētatu nr̄ę dñi decerunt. ut undecies p̄ bel
lum acciacum ab impatore ceſare augto
pace ꝛa mariq; parta. ſclauſo eo cum om
nium arca finitimorum ſocietate ac fede
rib; iunxiſſ animoſ. poſtea ſęcōrum pi
culorum curiſ. ne luxuriarent otio animi.
q̄ſ metuſ hoſtium diſciplinaq; militariſ ꝛu
inuerat: omnium p̄mum rem ad mulcau-
dam impitam. rudiſq; ſcitiſ rudem efficaciſſi
mam deorum metum inijciendum rat⁹ ē. qui
cū deſcendē ad animoſ ſine aliquo cōmento
miraculi nō poſſit: ſimulat cū dea egeria col-
loquiſ nocturnoſ ēe. eiuſce monitu q̄ acceptiſſi
ma diuiſ ēent. ſacra inſtituere. ſacerdoteſq; ſuoſ
cuiq; deorum p̄ficere. atq; omnium p̄mum
ad curſuſ lunę in. xii. mēſes deſcribit annū.
quem q; trecenoſ diei ſinguliſ mēſib; luna ad
explet: deſunt q; diei ſolido anno. quo ſolſtitia
alij circumagitur orbe. mītalareſ mēſib; mē
ponendoſ ita diſpoſuit. ut undecimo anno:
ad metam eandem ſoluſ ūn orti ēent pleniſ
omnium annoꝝ ſpatiiſ dieſ congruerent.
Idem nefaſtoſ dieſ faſtoſq; fecit. q; aliq̄n ni
hil cum p̄p agi unde ſiccum erat. cum ſac
dotib; creandiſ animum adiecit. q̄m q̄m ip̄e
plurima ſacra obibat. eam maxime q̄ nūc ad
dialem flaminem p̄tinent. ꝛ q; in ciuitate
bellicoſa pluriſ romuli q̄n nume ſimulec
regeſ putabat eſſe. uuroſq; ipſoſ ad bella.
ne ſacra regie uicti deſererentur. flaminē io
ui aſſiduum ſacerdotem creauit. inſigniq;
cum ueſte ꝛ curuli regia fella adornauit. huic
duoſ flamineſ adiecit. martiū unū. alterū
quirinū; uirgineſq; veſte legit. Alba oriundū
ſacdotum: agenti conditoriſ haud alienum.
Hiſce aſſidue templa antiſtiteſ ēent: ſtipendia
um de publico ſtatuit. uirginitate aliiſq; ce
rimoniiſ. uenabiles ac ſcāſ fecit. Alios item: xii.
martiū gradiuo legit. cumiculoq; picte inſigne de
dit. ꝛ ſup cumicam crinem pectori reguṁ celes
taq; arma q̄ ancilia appellantur ferre. ac p
urbem ire canentes carmina cum tripudiiſ
ſollempniq; ſaltatu uſſit. Pontificē deinde
numam martiū. m. f. ex patribus legit. cuiq;
ſacra omnia exſcripta exſignataq; attribuit. q̄bꝫ
hoſtiiſ quibꝫ diebꝫ. ad q̄ templa ſacra fierent. atq;
uīn meoſ ſumpt⁹ pecunia cogeret. Cęca q; om
nia ca. p. priuataq; ſacra pontificiſ ſcitiſ ſubiecit.
ut ēet quo conſulerent plebiſ uenirent: ne quid
diuini iuriſ negligendo patrioſ rituſ pegnoſq;
aſcendo turbaretur. Hec cęleſtiſ mēcrimo
niaſ: ꝛ iuſta q; fu-- nebria placandoſq; ma
neſ ut idem pontifex edoceret. q̄q; p diuia
fulminibꝫ a ioue quo uiſu miſſa fuſq; pentur
atq; curarent. ad ea alliciendā ex mēbꝫ diuini
ouis elicio aram in auentino dicauit. dīq;
conſulunt augurēſ. que ſibi ſapienda ēent. Ad h̄
conſultanda p̄ūādaq; multitudine omni
aui rarmiſ comūſa: animi aliquo agendo
occupati erant: ꝛ deorum aſſidua inſidens
cura. cum inter ēe. rebꝫ humanaſ celeſte num
uideret. ea pietate omnium pectora imbue
rat. ut fidei ac iuſiurandum p̄ ymo legum
ac penaꝝ motu ciuitatē regeret. Et cum ipſi
ſe homines in regis uoluit unica exēpli moꝛeſ
formarent: cum finitimi p̄p qui añ caſtra

¶ De egeria numpha.

¶ Huic p̄mū annū in mēſes xii.

¶ Mītalareſ.

¶ Faſti dicti.

¶ Flam.

¶ Sacdotes.

¶ Saliꝫ.

¶ Tumice q̄ ancilia.

¶ Tripudia.

¶ Aram ioui elicio.

¶ Romani cum ſuis dare ceremonie ſuis nerunda.

ñ urbem postram in medio ad sollicitandam
oīum pacem credidecrant. in eam ũecundiam
adducti sunt. ut coniuratem uotam in cultũ uer-
sam deoꝝ uiolare dubitent nefas. Lucus erat q̃m
medium ex opaco specu fons perennis rigabat
aqua. q̃q; sepe pene numa sine arbitris solebat
ad conḡssum dee inferebat. camenis eum lucũ
sacrauit. q̃d earꝫ sibi conubia cum coniuge sua
egeria eẽnt. & solũ fideles sollempne instituit. Ad
id sacrarium flamines & virgines curru aduecto
uehi iussit. manuq; ad dignos usq; inuoluta
rem diuinam facere. significantes fidem cu-
randam. sedemq; eius sanctam sacratam eẽ. Omnia
alia sacrificia a locaq; sacris faciendis que ar-
geos pontifices uocant dedicauit. Omniũ tam
magnarum opum fuit cura. pomne regni tẽp⁹
haud minor pacis q̃m regni. Sed duo deinceps
reges alius alia uia. ille bello hic pace ciuitatẽ
auxerunt. Romul⁹ .vii. & .xxx. regnauit annis.
numa .xliii. & .xl. cum ualida cum temperata & bel-
li & pacis artibꝫ erat ciuitas. Sume morte ad in-
tregnum res redijt. Inde nullum hostium ne-
potem hostilis cumulus infima arce clara pu-
gna adiussus sabinos fuerat. regem ppls iussit
fieri. Patres auctores facti. hic nõ solum primo
regi dissimilis sed uetustor q̃m romulus fuit.
cum etas utrosq; cum auita q̃ gla animũ sti-
mulabat. Senescere & quietem otio ratus
undiq; materiam gerendi belli querebat. Fo-
rte euenit. ut agrestes romani ex albano agro.
albani ex romano predas inuicem agerent. impe-
rabat cum gaius albe. Utrimq; legati fere
sub idem tẽp⁹ ad res repetendas missi. Tullꝰ
preceperat. ne q̃d p⁹ q̃m mandata agerent. Sa
tis sciebat negaturum albanum. Sed apte bel-
lum indici posse. Ab albanis sodalicia dira facta. Ex
cepti hospitio ab ullo blande ac benigne co
ram fronte comitũ regis conuiuium celebrant.
tam sp romani. ut res repetitum uenerant. potes. & ne-
gaturi albano bellum mitissimum diẽ indixe-
rant. Hec renuntiant tullo. Cum legatis tull⁹
dicendi potestatem q̃d petentes ueniunt facit. Si
li omnium ignari. p̃mum purgando uerum
temp⁹ se inuitos q̃cq̃m q. minus placeat tullo
dicturos. Et impio subigi res repetitũ se uenisse.
ni reddantur. bellum indicere iussos. Ad hec
tull⁹ nuntiate inquit regi uro. regem roma
num deos facere testes. uter pr⁹ populus res re-
petentes legatos aspernatus dimiserit. ut in eũ
omnes expetant huicemõi clades belli. Hec
nuntiant domũ albam. & bellum utrimq; fu-
ma ope parabatur. ciuili simillimũ bello. ppe
nẽ parentes natosq; troianã utramq; pro-
lem. cum lauinium aborta. ab lauinio al-
ba. ab albanorum stirpe regũ oriundi ro-
mani eẽnt. Euentũ tam belli min⁹ miserа
bilem dimicationem fecit. q. nec acie certa
cum eẽ. Et recta sub dirutas alteri⁹ urbis. duo po-
puli in unũ confusi sunt. Albani p̃ores in
genti exercitu magnum romanũ impetum fe
cere. castra ab urbe haud plus .v. mil. pas
suũ locant. fossa circumdant. fossa ciuilis
ab nomine ducis. & aliquot sicca appellata eẽ.
donec cum re nomẽ quoq; cum uetustate ab
oleuit. In his castris ciuilꝰ albanꝰ rex mo
rit. dictatorem albani metium fufetium

Tullus ad legatos albanos.

Uetustas aboleuit. rex albanꝰ moritur.

¶ Suffect rex tactus albanis.

crant. Inām cuiusq; fenox ꝑ papue morte re-
gis. magnumq; deorum nūm ab ipso capi
tor sum. in omne nom albanum ꝯpectu
rum penas ob bellum impium dicta ans:
nocte ꝑterritas hostium castris infesto ꝯcitu i
agrum albanum ꝑgit. Castra ab statuis
ꝯscuit medium. Is ducit agmen qm̄ proxi
me ad hostem potest. Inde legatum p̄missū
nunciare cuilo iubet. p̄q; m̄ dimicent op-
ē uoluocro. si secum congressi sint. tacis sore alla
turum. ie. que mihi nominis ad rem roma-
nam q̄m ad albanam puteant. Haud as-
pnatus cuilus tam ī siuana afferebantur.
¶ Hannibal tacta suffecti ad cuilum ꝑdeunt. suos in aciem educit. ꝯcunt contra ce alba
m. Postq; m̄ structi uterq; stabant. cū pau
cis ꝑcurrunt in medium duces ꝑcedunt. Ibi
infit albanus iniurias. rōm reddi tas res ex federe
que repetite sunt. Ego regem nrm cuilui
cām huiice ee. belli audisse uideor Nec te du
bito cuile eadem pre te ferre. Sz si uera pos-
q̄m dictu speciosa dicenda sunt. cupido im
pij duos cognatos uicinosq; populos ad arma
stimulat. Hecq; recte an ꝑperam in ꝑtior fu
erit. ista cuius deliberatio qui bellum susceptu.
me albani gerendo bello ducem creauere. Illud
te cuile monitum uelim. ecrusca res q̄nta cu
ta nos recq; maxime sit. Quippe uolscos. hoc
magis scis. multum illi ira plurimum mani
pollent. Hem ecce iam cū signum pugne
dabis. has duas acies spectaculo fore. ut fessos
confectosq; simul uictorem ac uictum aggre
diantur. Itaq; si nos diu amant. q̄m ñ contem
ni libratte certa. in dubia imp̄i seruiciq; aleā
im. ineam. aliq̄m uiam. q̄ uter uri imp̄et
sine magna clade. sine multo sanguine utriq;
ꝑti decerni possit. Haud displicet res cuilo.
q̄m q̄m cum indole animi. tum spe uictorie
fero ore erat. Quarenubi utrumq; ratio initur.
cum fortuna ipsa prebuit manum. forte ī duo
bus cum ꝯcubi erant ꝯgemini fres. nec etate
nec uiribus dispares. horatios curiatiosq; fuis
se satis constat. nec fere res antiq̄ alia ē. no
bilior. Tamen in re tam clara nominum er
remanet. uter ꝑ horatii. uter curiatii fuerint.
¶ De horatiis curiatiisq; romanis albanisq; ꝯtra. auctores utrobiq; trahunt. Pluresq; tam inuenio.
qui romanos horatios uocent. hos ut sequar:
inclinat animus. Cum ergo ter ini sagum reges
ut ꝑsua quisq; pacta dimicent ferro. Ibi rum
pum fore. uñ uictoria fuerit. Nichil recusatur.
¶ Sagū. tempus ce loci conuenit. Priusq; m̄ dimicaret.
federi sictum inter romanos et albanos ē. his le
gibus. ut cuiusq; ꝑ cuius certamine uictum esset. is
¶ Ordo fe ꝑ feciales. alto populo cum bona pace imperet. federa
alia aliis legibus. ceterum eodem m̄ omnia fiunt.
Tum ita factum accepimus. nec ullius uetustio
ris foedis memoria ē. fecialis regem cuilum ita
rogauit. Iubes ne me rex cum pīe patrato
ꝑtī albani foedus ferire. iubente rege sag
¶ Sagū mina inquit te rex posco. Rex ait. Puram uol
uo. fecialis ex arce graminis herbam puram
¶ Ordo fe ꝑ feciales attulit. Postea regem ita rogauit. Rex facis
ne me cum regium nuncium. p. R. quiritium.
uasa comitesq; meos. Rex respondit q. sine
fraude mea ꝑtīq; romani quiritium fiat. fa
cio. fecialis erat. M. Valerius patrem patratum
spurium fusium fecit. Verbena caput capil

los q; rangens patet patratus: adiusiurandū
patrandum. idē. sanctiendum fit fed⁹. Quius
q; id uerbis que longo affata carmine nō opē.
referre pagit. Legib; deinde rectatus: audi in
quit iuppiter. Audi inquit pater patrate ppli
albani. Audi tu populus albanus ut ulla palam
prima. postremum ex illis tabulis cera ue rectā
tata sunt. sine dolo malo utrq; ea hic hodie
recta sint. illis legib; p. r.
prior nō deficiet. Si prior defecit publico consi
lio. dolo malo: tum illo die iupiter. p. r. sic feri
to. ut ego hunc porcum hic hodie feriam. Tan
to q; magis ferito: quanto q; magis potes pol
les q;. Id dixit. Verbis porcum saxo silice percussit.
Sua autem carmina albani suumq; iusiuran
dum p suum dictatorem suosq; sacerdotes
pegerunt. Fecere icto: trigemini sicut accine
rat arma capiunt. Armati cum suis utriusq;
adhortantur. deos patrios patriam ac pa
rentes. quoquo cuium domi. quoquo in exer
citu sit illorum. tunc arma illorum intueri man
fero ces: suopte ingenio ipleni adhortanta
um uocib; in medium iter duas acies pcedūt.
Consederant utrimq; pro castris duo exer.
piculi magis p se erat. qm cure expes. Quippe
impium agebatur: in tam pauow unius ac
fortuna positum. Iraq; & erecti suspensiq; ī
minime gratum spectaculum aīo incendū
tur. Datur signum: infestisq; armis uelut
acies terni iuuenes magnorum exercituum
animos gerentes concurrunt. nec bis nec
illis piculum suum. publicum imperiū ser
uitiumq; obūsatur animo: futuraq; ea
dende patrie fortuna qm ipi fecissent. Ut
primo statim concursu micare puere arma. mi
cantesq; fulsere gladii. horror ingens spectā
tes perstringit. Neutro inclinata spe torpebat
uox spes q;. Conserunt deinde manib; cū iam
nō motus tantum corporum agilitasq; anceps
telox armorq; sed uulnera q; & sanguis specta
culo erant. duo romani sup alium alius uul
nerati cruib; albanis. exspirantes corruerūt.
Ad quorum casum cū conclamassit gaudio
albanus exercitus: romanas legiones iam spes
tota nō dum tamen cura deseruerat gra
mes. unicum quem rebus curisq; suis circumstete
rant. fore ut integer sinat. ut unius ruīs sol⁹ ne
quaq; par: sic ad singulos ferox. Ergo ut segregaret pugnam eor: capessit fu
gam. ita ratus secuturos. ut quemq; uulnere
affectum corpus sineret. Iam aliquantum spa
cii ex eo loco pugnatū erat. aufugerat: cum
respiciens uidet duos magnis intuallis unū
haud procul abse abesse. meum magno impe
tu recipit. Et dum albanus exercitus inclamat
curiatiis. uicisse fatentur fratres. iam horatio
caeso hoste uictor. secundam pugnam petebat.
Tunc clamor equalis ut ex inspirato fauen
tium solet. Romani adiuuant militem suum.
ille defungi proelio festinat. Prius itaq; quam al
ter quo nec pcul aberat conseq; posset: ualidum
curiatium confodit. Iamq; equato marte
singuli superant. Et nec spe nec uiribus pa
res. Alterum intactum ferro corpus: geminā
uictoria ferocem in certamen certum da
bat: alte fessum uulnere. fessum curru tra

hens corpus. uictusq; fratrum añ se strage
uictori obiectur hosti. Romanꝰ exultans. duos inquit fratrum manibꝫ dedi. tertiũ cãm
belli huiꝰce ut romanꝰ albano imperdabo.
Hale sustinenti arma: gladium supne iugulo defigit. iacentem spoliat. Romani
ouantes ac gratulantes horatium accipiũt:
eo maiore cum gaudio q̃ prope mecum res
fuerat. Ad sepulturam iñ suorum neq; q̃m
paribꝫ animis uertuntur. q̃ppe impio altã
aucti. altũ dimisse alienę facti. Sepulcra exstant quo q̃sq; loco cecidit. Duo romana uno
loco. ppius albam: tra albana romam uersꝰ
fꝫ distantia locis uterq; pugnatum ẽ. Priquam
iñ digrederentur rogatus mecio ex fedeere ictꝰ
q̃d imparet. impar nullus uterq; uulnere ẽ in
armis habeat. usurum se eoꝝ opa si bellum
cum uicinis fuisset. Ita exercitus in de domos
abducti. Princeps horatius ibat trigemina spolia p̃ se gerens. cui soror uirgo q̃ desponsata
uni ex curiatiis fuerat. obuia añ portam capenam fuit. Cognitoq; sup humero sris
paludamento sponsi quod ipsa confecerat.
soluit crines: flebiliter nomine sponsum
mortuũ appellat. Mouet ferocem uictori animum comploratio sororis. in uictoria sua
tantoq; gaudio publico. Stricto itaq; gladio. simul ũbis increpans. transfigit puellã.
Abi hinc cum immatura morte ad sponsum
inquit. oblita fratrũ mortuoꝝ. unduecq; ob
lita patrię. Sic erat. q̃cumq; romanum lugebit hostem. Atrox uisum id factum patribꝫ
plebiq;: fi recens meritum facto obstabat. Tam
raptus in uincula ad regem. rex ne ipe tam tristis
ingratiq; aduulgus iudicii ac sedm iudicũ
suppliciꝫ auctor eẽt: conuocato pp̃ aduocato duũ
uiros inquit q̃ horatio p duellionem iudicent.
sedm legem facio. Lex horrendi carminis erat.
Duumuiri p duellionem iudicent. Si a duumuiris p uocarit. p uocatione certato. si uincent:
caput obnubito. infelici arbori reste suspendito. uerberato ut intra pomerium. ut extra pomerium; hac lege duumuiri creati. q̃ se absoluere iñ rebantur. ea lege ne innoxiũ quidẽ posse cum condemnassent: cum alter ex his publi horatii p̃ p duellionem iudico mq;. Lictor
colligam manꝰ. Accesserat lictor. iniciebatq; laq̃um. Tum horatius auctore tullo clemente legis
iñpretę. p uoco inquit. Ira de p uocatione certatum ad ppm̃ ẽ. Non hominem sumtu in eo
iudicio: maxime publio horatio patre proclamante se filiam iure cesam iudicare. Ultra
eẽt: patio iure in filiam ar- -im aduersum fuisse; Orabat deiñ ne se quem paulo
ante cum egregia stirpe conspexissent. orbũ
ubis facerent. Inter hec senex iuuenem amplexus: spolia curiatiorum fixa eo loco q̃ nũc
pila horatia appellatur ostentans. Hunccine
aiebat quem modo decoratum ouantemq; uictoria incedentẽ uidistis quiritꝫ. eum sub furca uinctum inter uerbera & cruciatus uidere
potestis. q; uix albanorum oculi tam deforme spectaculum ferre possent. Lictor colliga manꝰ. que paulo ante armate impium
pplũ romano peperunt. i. i. caput obnubelibertatis urbis huius arbore infelici suspen-

Romani victoria.

Sepulc horatiorꝫ curiatiorꝫq;

Impudicitia sororis de dissponsato horatio hẽ punitio.

Mater sororis absoluit horatiꝫ.

Verba legis in p duellionem.

Pater horatij ũba p filio.

de. uerbera. ul intra pomerium m̃ unꝰ illa
pila. ſpolia hoſtium. ut extra pomeriũ m̃
inter ſepulchra curiatiorum; quo enim du
cere hunc iuuenem poteſtis. ũ ñ ſua decora
cum a tanta fedritate ſupplicium dicent.
ñ ulur pp̃ nec patris laĉmas nec ipſe parẽ
in omni piculo animum. abſoluerunt q;
admiratione magiſtratuum qm̃ iure cau
ſe. Itaq; ut cedes manifeſta aliquo cñ piaculo
luerentur. imperatum patri ut filium expia
ret pecunia publica. Iſquibꝫdam piacula
ribꝫ ſacrificiis factiſque deiñ gens horatia
tradita ſunt. Tranſmiſſo puriam tugillo. ca
put adopto uelut ſub iugum miſit iuuenẽ.
Idq hodie q; publice ſemp refectum manet.
Horatium tugillum uocant. horatie ſepul
crum q loco conuerat ita conſtructum eſt
ſaxo quadrato. Hec diu pax albana manſit.
Inuidia uulgi q; tũ multis fortuna publi
ca omiſſa fuerit. Tanum ingenium dictatoꝛis
corrupit. Iq̃m recta conſilia haut bene eue
nerant. prauis reconciliare pꝓceꝝ animo
ſcepit. Igit̃ ut pri in bello patem. ſic in
pace bellũ quereꝛs. q; ſue ciuitati animoꝝ
plus q̃m uirium cernebat eẽ. ad bellum pa
lam atq; edicto gerendum alios concitat
pꝓos. ſuiſ ꝓ ſpecie ſocietatis. pditionẽ reſer
uat. fidenatesq; colonia romana. ueientibꝫ ſo
ciis conſilii aſſumpti. pacto tranſitionis. al
banoꝝ ad bellum atq; arma inciuit.
Cum fidenę apte deſciuiſſent. tullus medio
egreſſuq; eius alba acrito contra hoſtes ducit.
Vanienem cñſtit. ad confluentes collocat
caſtra. Inter eum locum et fidenas. ueientium
exercitus cñſederat. Hic in ꝑceps flu
men tenuere dextrorum cornu. in ſiniſtro fide
nates. ꝓximus mons conſtitunt. Tullus ad ũſus
ueientem hoſtem dirigit ſuos. albanos cont̃
legionem fidenatium collocat. Albano non
plus animi erat q̃m fidei. Hec manere g̃ nec
tranſire apte auſus. ſenſim ad montes ſuc
cedit. Iñ ubi ſatis ſubiiſſe ſeſe ratus ẽ. erigit
totam aciem. fluctuanſq; animo ut tereret
temp. ordines explicat. Conſilium erat. q; for
tunam rem daret. eo inclinare uires. Ostracio
ꝑmo cẽ romanis qui premi ſtrẽuant. ut nu
dari latera ſua ſociorum dignũ ſenſerunt.
ñ citato equo nuntiant regi abire albanos.
Tullus imperepida. ira. uouet ſaliaſ. fanaq;
pallori ac pauori. Equitem clara increpans
uoce. ut hoſtes grauidarent. redire in pꝓlium
iubet. Hiſdẽ trepidatione opus cẽ. ſuo iuſ
ſu circum duci albanum exercitum. ut fide
natium nuda terga inuadant. idem imperat.
ut haſtas equites erigere iubeat. Id factum
magne parti peditum romanorum con
ſpectum abeuntis albani exercituſ intẽſep
ſit. q; uiderant id q̃d ab rege audiri erat
rati. eo acriꝰ pugnant. Terrore ad hoſtes cñ
ſito. iam duxerant clara uoce dictum. magꝫ
na pars fidenatium ut q; coloni additi ro
mani ſeẽnt. latine ſuebant. Itaq; ne ſubi
to ex collibꝫ decurſu albanoꝝ intẽcludere
rentur. ab oppido. terga uertunt. inſtat
tullus. fuſoq; fidenatium cornu in uegen
tem alieno pauore ꝑculſum. ferocior re-

Vbi animo ti
bi conflun.

Factum me
ri ꝑfidi fortu
nam expectan
ti.

Pauori pal
loriq; ſana.

Cautela optã
tulli regis

Deſperato pug
ne ſuperiore ro
mano.

dit. Hec illi audere impetum. Et abessusa fuga flumen obiectum a tergo arcebat. Quo postq̃m fuga inclinauit. alii arma fedelac tantes in aq̃m ceci ruebant. alii dum cunctantur in ripis int̃ fuge pugneq; consilium oppressi. Non alia ante romana pugna atro ciot fuit. Cum alban⁹ exercitus ex spectator certamini deductus in campos. merc̃ nullo dentes hostes gratulatur: cont̃ tullus me tium benigne alloquitur: q. bñ uertat castra albanos romanis castris iungere iubet. sacrificium lustrale in dem posterum parat. Vt illuc ut paratus omnib; ut assolet uocari ad contionem utrumq; exercitum iubet. Preconesq; ab exercitu mox. p̃mos exercere albanos. Hñ nouitate etiam rei motos ut regẽ romanum contionantẽ audirent. prope mi ostitere. Ex composito armata circum dat̃ romana legio. Centurionib; datũ negotiũ erat. ut sine mora impia exsecrentur. Cum ira tullus infit. O romani si unq̃m ante alia ullo in bello fuit. q̃d p̃mum īmortalib; dus gratias ageremus: deinde uicem ipsorum uicti ab; hesternum id p̃lium fuit. Dimicatum ẽ. enim ñ magis cum hostib; q̃m que dimicatio maior atq; periculosior est. cum p̃dictione atq; fidia sociorum. Nam ne uos falsa opinio teneat. in iussu meo albani subiere ad montes. nec impium illud meum: Et consiliũ. timpũ simulatio fuit. ut nec uos bili ignorantib; deserti uos auderetur a certamine animꝰ. & hostib; circũuenire. se ab tergo raui. cum ac fuga intercepta. Hec ea culpa q̃m arguo omniũ albanorum ẽ. ducem secuti sunt. ut uos si q̃ ego in agmen declinare uoluissem fecissetis. Mecius ille ẽ. ductor tuus. huius. merc̃ idem huius machinator belli. merc̃ foederis romani albani q; ductor ruptor. Audeat deinde talia alt̃ ñ hunc insigne iam documentum mortalib; dedero. Centuriones arma mecũ circumsistũt. & ceteri ut ordines erat pagit. Quod bonũ factũ fuit felixq; sit p̃p. R. ac mihi uobisq; albani. p̃sim omnem albanum romam traducere mãdo est. Ciuitatem dare plebi. p̃mores in patres legere. unam urbem unam rem. p̃. facere. Vt ex uno q̃ndam in duos populos. dum sa albana res ẽ. sic nunc in unum redeat. Ad hec albana pubes mea. mis. ab armatis septa. mu. ab; tis. uolũ tatib; omnium cõ mecio gente silentiũ tenet. Tum tullus mecio fufetio inquit. si ipse discere fidem posset ac federa seruare. uno t̃ ea disciplina a me adhibita eẽt. Nunc q̃m tuum insanabile ingenium ẽ. ac tu tuo supplicio doce humanum gen⁹ ea sc̃a credere que a te uiolata s. Vt ḡ paulo ante animũ mihi fidem atem romanamq; rem antepuerem gessisti. ita iam corpus passim distrahendum dabis. Et cũ duab⁹ admotis quadrigis. in curr⁹ earum distenti illigat mecium: deinde in duũ sum mer equi contrarii lacerum in uterq; curru corp⁹ qua inhesserant uinculis membra portantes. Auertere omnes ab tanta fedi tate spectaculi oculos. Primum ultimumq; illud supplicium apud romanos exemplis parum memores legum humanarum fuit. Inualuit glia nri lucet. nulli gentiũ mitiores placuisse penas. Inter h iam p̃ miss

Ioannes ficta gratulatio.

Tullus ad contionem.

Oratio

Dēd.

Tullus ad ēcrcitum. albanũq;.

Tullus ad mecium.

albani erant equites. qui multa cum dine ꝯ tra-
ducẽtes romam. legiones deinde ducte ad diru-
endam urbem. Que ubi uenere portas. non
quidem fuit cum eis ille nec pauor qualis
capta ꝛ eẽ urbium solet. cum effractis portis
stratisue arietе murис. aut arce ui capta cla-
mor hostilis ruit sup urbem armatorum oia
ferro flamma q; miscet. ⁊ silentium tẽbre. ac
tacita meticula ita defixit omnium animos.
ut p̃ metu oblii quid relinquerent. q̃d secũ
ferrent. deficiente consilio. ꝛogitantes q; alij
alios. nunc in limine ubi starent. nunc errа-
bundi domos suas. ultimum illas uisuri p-
uagarentur. Vt uero iam equitum clamor
ire iubentium instabat. iam fragor ce-
dꝛos que diruebantur ultimis urbis partibꝫ
audiebat. pulsus q; ex distantibꝫ locis oris.
uelud nube inducta omnia impleuerat. rap-
tum quibꝫ quisq; poterat clausi. cum larem ac
penates. tectaq; in quibꝫ natus quisq; educa-
q; eẽt. relinquentes. Jam continens
agmen migrantium impleuerat uias. & con-
spectus aliox. mutua miseratione integrabat
lacrimas. uocesq; etiam miserabiles. ꝛaudie-
bantur. mulierum precipue. cum obsessa
ab armatis templa augusta preterirent. ac
uelut captos relinquerent deos. ⁊ griuissi ur-
bem albanis. romanus passim publica pri-
uataq; omnia tecta adequat solo. unaq; ho-
ra quadringentorum annox op̃s quibꝫ al-
ba steterat gentilio ac ruinis dedit. Templi
om̃ ita enim edictum a rege fuerat tem-
patum ẽ. Roma nũm creuit albe ruinis.
duplicatur cuium numer⁹. celꝝ addit ur-
bi mons. ⁊ quo frequentius habitaretur. eã
sedem tullus regie capit. ibiq; habitauit.
Princeps albanox in patres ut ea q̃q;
pars ui p̃. crescere legit. tullios. seruilios.
quintios. geganios. curiatios. cloelios. tem-
plum q; ordini ab se aucto curiam fecit q̃
hostilia usq; ad patrum nr̃m etatem appel-
lata ẽ. ⁊ ut omnium ordinum uiribꝫ ali-
quid ex nouo p̃p adiceretur. tullus equitũ
x. turmas ex albanis legit. legionesq; uete-
res eodem supplemento explent. nouas scp-
sit. Hac fiducia uirium tullus sabinis bel-
lum indicit. gens ea tempestate secũdis rebus
ox opulentissime uiris armisq;. Vtrimq; i-
uriꝫ facte. ac res ne quiq̃m erant repetite.
Tullus ad fenoniꝫ fanum. mercatu frequen
negotiatores romanos comp̃hensos queren-
batur. sabinis suos priusquam in lucum confugis-
se. ac rome retentos. Hec cause belli ferebā-
tur. Sabini haud parum memores. ⁊ suaꝝ
uirium partem rome ab tatio locatam. ⁊
romanam rem nup̃ adiectione p̃p albani
auctam. circumspice & ipi externa auxi-
lia. ⁊ erat uicina. proximi etrus-
corum uetere. ⁊ non ob recentia bellox̃ irax
maxime sollicitatus ad defectionem ani-
mis uoluntarios trahere. Et apud uagos
q̃dam ex inopi plebe. etiam m̃ces ualuit.
Publico auxilio nullo ad uim sumpt. ualu-
itq; apud uetere. nam de cet̃is mirũ
ẽ. pacta cum romulo induciaq; fidem. Cum
bellum utrimq; summa ope pararent.

¶ celius mons urbi addit̃. a tullo rege.

¶ Que a tullo in augmentum publicũ.

¶ cause belli cum sabinis atq; senab⁹

¶ Vejẽ.

¶ Pugne de sep tio ad siluam malitiosā.

·¶ Lap.

¶ Hoy. ¶ Instauratio sacri nouendiale.

¶ Tullus in religionem ceremoniarumq; ne cessitate ductus.

¶ Tullus fulmine concremat⁹.

¶ Quot annis regnauit Tullus?

¶ Quis regnat.

¶ Quis regnat ante Martium? ¶ Ancilia Martij cum cultu sacrorum.

ūuq; res in eo uideretur: uti prius arma inferrent: aucupat Tullus magnum sabinum transire. Pugna atrox ad siluam malitiosam fuit: ut pedestrium quidem robore: ceōm equitatu auctor nup plurimum romana acies inualuit. Ab equitib; repente inuecti turbatis ordinib; sunt sabinorum. nec pugna deinde illis constare: nec fuga explicari sine magna cede potuit. Deuictis sabinis cū in magna glia magnisq; opib; regnum Tulli actoris res romana esset: nunciatum regi patrib; q; ē. in monte albano lapidib; pluisse. Quod cum credi uix posset: missis ad id uisendum pdigium. in conspectu haud aliter quam cum grandinem uenti glomerata interrasa agunt. crebri cecidere celo lapides. Visi etiam audire uocem ingentem ex summi cacumine loco. ut patrio ritu sacra albani facerent: que uelut dis q; simul cum patria relictis: obliuiōm dederant. ritu romana sacra suscepant: aut fortune eius obnoxii cultum religionemq; dīm. Romanis q; ab eodem pdigio nouendiale sacrum publice susceptum ē. seu uoce celesti ex albano mōte missa: nam id q; traditur: seu auspicato monitu. Quicquid q; sollempne: utcūq; de pdigium nunciatum erat: ferie p nouem dies agebantur. Haud ita multo post pestilentia laboratum ē. Vñ. cum pigritia militandi oriretur: nulla tñ ab armis quies dabatur a bellicoso rege. Salubriora etiam credente milicie q̄m domi iuuenum corpa ee. donec ipse quoq; longinquo morbo ē implicit⁹. Tunc adeo fracta simul cum corpore sunt spūs illi ferocis: ut qui mox ante ratus sit min⁹ regiū q̄m sacris dedere animum. repente omnib; magnis parui sq; supplicationib; obnoxia degere. religionib; q; pplin implere. Vulgo iam homines cum statum rei quem sub numa rege fuisse requirentes: unam opem egris corpib; reluctam. si pax uenia q; ab dis impetrata ee credebāt. Ipm regem tradunt uoluentem cōmentarios Numę. cum ibi quedam occulta sollempnia sacrificia iouis elicio facta inuenisset: operatū his sacris se abdidisse. Et non frustra in rerum aut curarum id sacrum ee. nec solum nullam ea oblatam celestium spem: et uana uoluptas sollicitata prauae religione. Ipsum regem tradunt fulmine ictum cum domo conflagrasse. Tullus magna gloria belli regnauit annos duos. et xxx. Octauo tullo resurrexisse cultum iam in abruptum erat. ad patres redierat. Hunc q; mox regem nominauerant. quo comitia habente: ancum marcium regem populus creauit. patres fuere auctores. Numę pompilii regis nepos filia oriundus ancus marcius erat. Quippe regnare cepit: et auum glie memor: atq; primum regnum certa a gregum ab una parte haud satis pspicuum fuerat. aut neglectus religionib; aut praue cultus. longeq; antiquissimum ratus sacra pa. aut ab numa instituta erant facere omnia. ea ex commentariis regis pontificem in album elata. proponi mp. iubet. Iis rebus omnib; cupidis rerum nouarum. facta spes in auum morem. aut instituta regem abrumpere. Igitur latium cum quib; tullo regnante ictum fedus erat. iustu

lerant animos & cum incursionem in agrum
romanum fecissent. repetentibz res romanis. su
pbe responsum reddunt. desidem romanū re
gem. inter sacella ac aras. auctorum regem rati.
Sedatum erat in anco ingenium. numę ac ro
muli memor. ꝑ quem quod aui regno ma
gis necessariam fuisse pacem credebat. cum in
nouo cum feroci pp. ac quod illi contagijs otiū
sine iniuria. id se haut facile habiturum. tēp
tari patientiam. ac temptatam contempni. rē
poraq; ee. nullo regi aptiora quā numę. vt ūn
quā numa ī pace religiones instituisset. a sebel
luce cerimonię pdentur. nec gererentur. solū
sedentem indicerentur bella aliquo tutu. iuis
ab antiqua gente equiculis quod nūc fecialeſ
hūc descḗrit. quo res repetuntur. legat' ubi
ad fines eorum uenit. uñ repetuntur. capite
uelato filo lēne uelamen ē. audiuit prī mq̄.
audire fines cuicumq; gentis sunt noīat. au
diat fas. Ego sum publicus nuncꝰ pp romani.
iuste pieq; legatus uenio. ūbisq; mea fides sit.
Pagit deinde postulata. in iouem testem facit.
Si ego iniuste impieq; illos homines illasq; re
dedier. pp. R. mihi exposco. cum pate cōpotem
me nunquā sirīs ee. hec cum fines supra scan
dit. hec quicumq; ea prīmus uir obuius fuit.
hportam ingrediens. hec forum ingressus. pau
cis uerbis carminis concipiendiq; iuris iuran
di mutatis pagit. Si ūn dedimur quos expos
cit diebz tricenis. tot enim sollempnes sunt
pactis. bellum ita indicit. Audi iuppr ita
uno. quirine. diuq; omnes celestes. uosq; terrestres
uosq; inferni audite. Ego uos testor pplm il

lum quicumq; ē. nominat iniustum ee. neq;
iuis psolue. nec de istis rebz in patria maiores
nati consulem⁹. quo pacto iuis nīra adipis
camur. Cum his nuntius romam ad consu
lendum redit. consessum rex ex his ferme
ubis patres consulebat. quarē rē. Iuuum.
causaz condixit pater patratus p.R. quirita
um. patri patrato ꝑscorum latinorum. ho
minibz priscis latinis. quas res dari. sol
uiq; portet. nec dederunt. nec soluerunt.
nec fecerunt. Quas res dicq; quē pri
mum sententiam rogabat quid censes. Tu
ille puro pioq; duello quirendas censeo. Ita
q; consentio. consciscoq;. Inde ordine alij quotcirco.
rogabantur. Quinq; pars maior eorum qui
aderant in eandem sententiam ibant. bel
lum erat consensu fieri solitum. ut fecialis
hastam ferratam. aut sanguineam preu
stam ad fines eorum ferret. iis minus tribz
pubis ꝑsentibz diceret. quod populi ꝑscorū
latinorum. hominesue prisci latini. adus⁹
p.R. quiritium fecerunt. deliquerunt. quod
p.R. quiritium cum priscis latinis. iussit ee.
senatusue p.R. quiritium censuit. consen
sit. conscisiuit. ut bellum cum ꝑscis latinis fi
eret. Ob eam rem ego pp romanus. pplis
ꝑscorum latinorum hominibzq; ꝑscis lati
nis bellum indico. facioq;. Idubi dixisset.
hastam in fines eorum emittebat. hoc cum mo
ab latinis repetere res ac bellum indictum.
morem q; eum postea acceperunt. Itaq; de
mandata cura sacrorum flaminibz sacer
dotibz q; aliis. exercitu nouo conscripto profect⁹.

Verba fecialis uerbū belli indicentis.

¶ Ab anco po-
liorcū capū.

poliorcium urbem latinorum uicepit. Secu-
tusq; morem regum prior q̄rem romanam
auxerant hostib; in ciuitatem accipiendis:
multitudinem omnem romam traduxit.

¶ Romani
ex hostib⁹.

Et cum circa palatium sedem ueterem roma-
norum sabinu capitolium. atq; arcem. celiū
montem albanū implessent: auentin⁹ noue
multitudini datur. Addita eodem haud

¶ Auentin⁹
urbi addit⁹.

ita multo p̄. tollensis ficanaq; capuā nouā
ciuer. Poliorcium inde rursus bello repetiti.

¶ Poliorcium
diruitur.

q. uacuum occupauerant prisci latini: eaq;
causa diruende urbis ciuis fuit; romanis. ne
hostium semp receptaculum eēt. Postremo
omnibello latino mediolliam compulso:
aliq̄ndiu ibi marte incerto. uaria uictoria
pugnatum ē. Nam & urbs tuta munitionib; p̄fidoq; firmata ualido erat:
i castris in aprico positis aliquens exercitus
latinus cōmin⁹ cum romanis signa contu-
lerat. Ad ultimum omnib; copiis comissis
ancisi acie p̄mum uincit: īingenta pre-
da potens romam redit. Tum q̄; mutas
mutuis; latinorum in ciuitatē acceptas
quib; ut iungeretur palatio auentinus
admurrie date sedes. ianiculum q; adiec-
tum nō mopia loci. sī neq; ea arx hostiū
eēt. Dirūmuro solum. sī etiam ob cōmodi-
tatem ritūs ponte sublicio tum p̄mum
in tiberi facto coniungi urbi placuit. Qui-
ritium q; fossa haud paruū munimentum
a planioribus aditu locis. ancregis op⁹ est.
Ingenti incremēto rebus auctis. cum ī tanta
multitudine hoium discrimine recte

¶ Carcer p̄-
nic sub
anco.

an p̄peram facti confuso. Carcer ad terrorem increscentis auda-
cie media urbe imminens foro edificatur.
Hec urbis tantum hoc rege creuit. sī etiā ager
finesq; silua, mesia uicenis; ademptā usq;

¶ Silua me-
sia.

ad mare impium patum. & in ore tybris ostia

¶ Ostia ti-

urbs condita. saline circa facte. Egregieq; rebus
bello gestis: edisiouis ferentiū amplificata. Ān
coregnante lucumo uir impiger ac diuitiis
potens romam migrauit cupidine maxīe
ac spe magni honoris. cui ad piscendi dum
eēt in cetera sub patre tarquinio facultas
nō fuerat. Is enim ibi q̄q; pegna stirpe oriund⁹
erat. demarathi corinthii filius ob seditionē
domo p̄fugus: cum tarquiniis forte consedis
set: uxore ibi ducta duos filios genuit. Homi-
na his lucumo atq; arruns fuerunt. Lucumo
supfuit patri bonorū omniū heres: arruns
prius q̄m pat̄ moritur: uxore grauida relicta.
Hec diu manet supstes filio p̄r. Quicum igno-
rans nurus uenerem. immemor testando nepo-
tis decessisset: puero p̄ natum mortem in nullā sor-
tem bonorum nato ab inopia egerio indutū
nom̄. Lucumoni cōes omnium heredi bonor
cum duricie animos facient: auxit ducta
in matrimonium tanaquil: tumo loco nata
erat. humiliora si sineret. Ea cum inupsisset:

¶ q̄ haud
facile
quibus
nata

spretis; etruscis lucumonem gentis aduena
rum ferre indignitatem nō potuit. obtrac;
ingenite erga patriam caritatis: dum in ui-
rum honoratum uideret: consilium migrādi
ab tarq̄nio cepit. Roma ē. ad id potissimū
uisa in nouo p̄p. ubi omnis repentina atq;

¶ Prim⁹ in ta-
bim ponit sub-
luc⁹ ab anco
factus.

¶ Fossa qui-
ritiū ab an-
co.

ex uicinis nobilibus fuisse fuerunt locum fortu
ac strenuo uiro regnasse tarquinium sabinum ar-
cessitum in regnum numam a curibz. tanq̃
sabina matre ortum nobilemq; una imagi-
ne numen cẽ facile suadet ut rapido bonorũ
cum tarquinijs macta cẽ patria cẽt. Subla-
tusq; rebz: amigrant romam. do ianicu-
lum forte uenerunt erat. ibi carpento sedẽ-
ti cum uxore. aquila suspense demissa leuẽ
alis pileum auferet. supq; carpentũ cũ mag-
no clangore uolitans rursus uelut ministio
diuinitꝰ misso capti apte reponit. Iñ subli-
mi abiit. Acceptisse id augurium lecta dicẽ-
tes aquil pita ut uulgo exercita celestium p
digiorum mulier: excelsa & alta spare cõplexa
uirum iubet. eam altrem ea regione cẽli. &
ex diuinitꝰ aduenisse circa summũ culmẽ
hominis auspicium fecisse. leuasse humano
supposituꝫ capti decus. ut diuinitꝰ eidem red-
deret. Hanc spe cogitationesq; secum portantes
urbem ingressi sunt. domicilio q; ibi compa-
rato: L. tarquinium pscum edidere nomẽ.
Romanis conspicuum eum nouitas diui-
tieq; faciebant: ipe fortunam benigno
alloquio comitate inuitando beneficijsq;
quos poterat sibi conciliando aduuabat.
donec in regiam q; de eo fama plata ẽ. noua
etiam q; eam breui apud regem liberaliter
dextreq; obeundo officia familiaris amici
tie adduxerat. iura. ut publica priuatis
ac priuatis consilijs belli domiq; interesset. &
pomnia expertus: postremo. tutor ẽ liberis regis
testamento instituerentur. Regnauit anc an-

nos. xxxiiij. xx. cuiuis bene supiorum regum bellu
pacisq; artibz & gla par. Iam filijppe pu
berem etatem erant. Eo magis tarquinius
instare. ut q̃m primum comitia regi creandi
do fierent. Quibz inchoatis: sub tempꝰ puerol
uenatum ablegauit. Isq; pmꝰ & petisse am-
bitiose regnum: & orationem dixisse hũc
ad conciliandos plebis animos positam.
cum se non rem nouam petere. Quippe q̃
nẽ pmꝰ q. quisq̃m indignari mirari ue po-
sit. si tercius rome pegrinꝰ regnum affectet.
Et tarquinium non ex pegrino solum: sed etiã
ex hoste regem factum. numam ignarũ
urbis non petentem in regnum ultro acci-
tum. se ex quo sui potens fuit: romã cum
coniuge ac fortunis omnibz cõmigrasse:
maiorem partem etatis ex qua ciuilibz of-
ficijs fungant̃ hominem rome se q̃m in ue-
tere patria uixisse. domi militiaeq; subhaud
perinde magistro ipo anco rege romana
se iura. romanos ritꝰ didicisse obsequio
& obseruantia in regem cum omnibz: be-
nignitate erga alios cum rege ipso certasse.
Hec cum haud falsa memorantem. ingenti
consensu ppls romanus regnare iussit. Ergo
uirtutem cetera egregium secutam q̃m in peten-
do habuerat. tregnante ambitio ẽ. Hec
minꝰ regni sui firmandi. q̃m augendi rei
p. memor: centum patres legit. qui dein
minorum gentium sunt appellati. factio
haud dubia regis cuiꝰ beneficio in curiam
uenerant. Bellum pmum cum latinis
gessit: oppidum ibi appiolas sui cepit.

¶ Tarquinius tanq̃ familiaritatem usq; ad tutelam filiorũ

¶ Ambitio tarquinij in regno petendo anci politi arte suppositi.

¶ Potens.

¶ Regnat̃ jnꝰ pritcus.

¶ Ordinatio pritci de reimpio q; suo.

¶ Bellũ cum latinis.

¶ Tarq̃nio ludi oppulenci.

¶ Hũc p̃mum romam cr maxim⁹

Predaq; inde maiore q̃m quanta belli fama fuit: relecta: ludos oppulentius instruc tiusq; quam priores reges fecer. Tum p̃mũ circo qui nunc maximus dr. designat locus ẽ; loca diuisa patribz equitibz q; ubi spectacula ꝑ quisq; facerent fori appellati. Spectauere furci duodenos ab terra spectacula alta sustinentibz pedes. ludicrum fuit. eq̃ pugilesq; ex etruria maxime accit. Sollẽpnes deinde annui mansere ludi romani magnifq; uarie appellati ab eodem rege. Et circa forum priuatis edificanda diuisa sunt loca: porticus tabneq; facte. muro q; lapideo circumdare urbem parat. cũ sabinum bellum ceptas intuent. Adeoq; ea subdita res fuit: ut p̃ anienem cũ finitimi hostes. q̃m obuiam ire ac phibere exercit posset. Itaq; trepidatum rome ẽ. i p̃mo dubia victoria. magna utrimq; cede pugnatum ẽ. Reductis deinde in castra hostium copis. datoq; spacio romanis ad comparandum de integro bellum: tarquinius equite maxime suis deceb. uiribz ratus: ad tamne tacitum sel lucere. quas centurias romulus ꝑ speraꝝ: addere alias constituit. suoq; insignes relinquere noie. Idq; inauguranto romulus fecerat: negare actus auius. incluis ea tempestate augur: neq; mutari neq; nouum constitui. nisi aues addixissent posse. Ex eo ira regi mota. ludensq; arcem ut ferunt. agedum inquit diuine tu inaugura fieri ne possit. q. mẽ ego mente concipio. Cum ille inauguio rẽ exp̃uit

¶ Ludi romani a tarq̃nio p̃sco.

¶ Bellũ sabinum.

¶ Pugne desp̃co.

¶ Tarquinii dispositio de augmẽto centuriaꝝ

¶ De augurio actii nauij. cui p̃cea rex gr contẽpore pecor.

¶ Agedũ

pfecto futurum dixiss. atqui hoc animo agitaui inquit. tenouacula ne forem discissurum. Capeh. i page quod aues fieri posse portendunt. Tum illum haud cunctant discidisse cotem ferunt. Strauia actii capite uelato quo in loco res acta ẽ. in comitio ĩ gradibz ipsis ad leuam curie fuit. Cotem q̃q eodem loco sitam fuisse memorant: ut eet ad posteros miraculi eius monimentum. Augurii scitte sacerdotio q; augurum tam honos accessit: ut nichil belli domiq; p̃ea nisi auspicato gererentur: concilia pp. exercitus uocati. sũma rerum ubi aues nõ admitterent dirimerentur. Hecq; tum tarquinius de equitum centuriis quicq̃m mutauit. numero tantum alterum adiecit. ut mille ccc. equites in tribz centuriis essent. Posteriores nõ sub hisdem nominibz qui additi erant appellati sunt. Quas nunc q; geminate sunt. sex uocant centurias. Atq; ea re copiarũ aucta. tũm cum sabinis confligitur. Is pretq̃m q. uiribz creuerat romanꝰ exercꝰ. ex occulto etiam additus dolꝰ. Nam ubi ligna quibus magnã uim lignorum in anienis ripa iacentem arden tem in flumẽ conicerent: uento q; iuuante accensa ligna q; pleraq; in ratibz inpacta sublicis cum hererent: pontem incendunt. Ea q; res in pugna tũ rem attulit. sabinis effusis eadem fuga impedit. Vtrinq; mortale cũ hostem effugissent: in flumine rẽpetere. Quor fluitantia arma ad urbem cognitam rubim. pene q̃m nunciari posset insignẽ uictoriã fecere. Eo prelio precipua equitum gla fuit.

¶ Honor augurii

¶ Ad de centuriis.

¶ Descriptio pulchre magnificẽtie romane

Verumq; ab cornibꝫ positos. cum iam pellerentur
media pectorum suorum acies. ita concurrisse
ab latericibꝫ ferunt. ut nisi lenti in sabinas le-
giones ferocia instantes cedentibꝫ. et subito in
fugam auertentes. Omnes effuso cursu sabini
petebant: et pauci tenuere. Maxima pars ul
timo dicorum ē. ab equitibꝫ in flumen acti sꝫ.
Tarquinius instandum pugnę: rati: pdam
capiunisq; romam missis. spolia hostium.
uotum uulcano erat. ingenti cumulo ac-
censis. pgit porro in agrum sabinum ge-
rendum inducere. Et quę quę male gesta res erat:
nec gesturos melius spare poterant: tam q;
consulendi rei nō dabat spatium. rere obuia
sabini cum multa ira militi: tumq; fusi. pdi
tis iam ppe rebꝫ pacem petere. Collatia et q;
quid circa collatiam agri erat sabinis ademp-
tum. Gerunt: hic filius erat regis. colla-
tię in presidio relictus: dedituq; collatinos
ita accipio eamq; deditionis formā iam esse.
Rex interrogauit. Estisne uos legati oratoresq;
missi a pplo collatino. ut uos populumq; col
latinum dederetis. Sum⁹. Est ne populus
collatinus in sua potestate: Est. Dedistis ne
uos pplumq; collatinum. urbem. agros. aquam.
terminos. delubra. utensilia diuina humana
q; omnia in meam populiq; romani ditionē:
Dedim⁹. At ego recipio. Bello sabino pfecto
tarquinius triumphans romam redit. in pris
cos latinos bellum fecit. Vnusquisq; ad munus
rei dimicationē uenturum ē. ad singula op-
pida circumferendo arma. omne nomen lati
num domuit: cōmeatu. siue alia uec. came-
tam. crustumerium. ameriola. medulla no
mentum. Ꝯ de priscis latinis. aut qui ad lati
nos defecerant capta oppida. Pax in ē. facta.
Maiore in animo pacis opa inchoata quā quā
ta mole gesserat bella: ut non quietior pris
domi esset. quam multisq; fuisset. Nam et muro
lapideo cura ꝯcordium opis sabino bello tur-
batum erat. urbem quam nondum munierat
cingere parat: et infima urbis loca circa foru
aliasq; in cauatas collibꝫ conuallesq; ex pla
nis locis haud facile euehebant aquas. ecclo
acis fastigio in ubim ductis siccat: et aream
ad ędem in capitolio iouis quam uouerat bel
lo sabino iam pplagiente animo futuram
olim amplitudinem loco occupat fundam⁹
tis. Eo tempe in regia pdigium ortum ē
tuq; mirabile. pueri cuiusdam seruo nullo
fuit nom⁹. caput arsisse ferunt multoq; in
conspectu. Plurimo ꝯ clamore in ad tantę
rei miraculum orto. exortum regē. cum q;
dam familiarium aquam ad restinguendū
ferret. ab regina retentum: sedato q; ita tu
multu mouerī uetuisse puerum. donec sua
sponte expergisceretur. mox cum somno ex
flammam abisse. tum ab ducto in secretū
uiro tanaquil. uidesne puerum inquit hunc
quem tam humili cultu educamus: Sane li
cet hunc lum quondam rebꝫ nris dubiis futu
rum. pfugiumq; regie afflictę. Proin ingen
tis spei. puerum q; decoris oi indulgentia
nra nutriam⁹. Ita puerum lubm loco cepit
habere: eruditq; artibꝫ quibꝫ ingenia ad
magnę fortunę cultum excitantur. Euenit

¶ Post bellum facta regis in pa ce.

¶ Pdigium seruo nullo docu mentꝫ.

¶ Tanaqł ad maritū de pro digio nulli.

facile quod dñs cordi ēet. Iuuenis cuiusdā
uerē indolis regie. Hec cum quereretur ge-
¶ Gener regis seruꝰ tullus. ner tarquinio. quisq̄m romane iuuen-
tutis ulla arte conferri posset. filiam eq̄
suam ei rex despondit. Hic quacunq; de
causa tantus illi honos habitus credere p̄-
hibet. seruā natum cum paruumq; ip̄m
seruisse. Eorum magis sententie sum. qui
cornicalo capto seruū tullū. qui princeps i
illa urbe fuerat. grauidam uiro occiso ux-
orem. cum inter reliquas captiuas cognita
ēet. ob unicam nobilitatem ab regia roma-
na p̄hibitam ferunt seruum parū romę
edidisse puerū tarquinii domo. in tanto
beneficio inē mulieres familiaritate ac-
ta. puerum ut in domo a paruo educa-
¶ Vñ seruꝰ tullus. tum in caritate atq; honore fuisse. Fortu
nam maioris quod capta patria in hostiū
manus uenit. ut seruo natus crederetur
fecisse. Duo de quadragesimo ferme an-
no ex quo regnare cep̄at. tarquiniꝰ. ñ apd
regem m̄. ꝛ apud patres plebemq; longe
¶ Iurū anci filios de seruio tullo sup indig-natione. maxumo honore seruꝰ tullus erat. cū anci
filii duo. ꝛ si antea semp̄ pro indignissimo
habuerant se patrio regno tutoris fraude
pulsos. regnare rome aduenam. ñ m̄ ciuē
ꝛ ne italice quidem stirpis. Cum impensi-
¶ De p̄sco tar quinio. bus indignitas crescere. sine ab tarquinio
quidem ad se redire regnum. seu preceps
in̄ porro ad seruitia cadēt. uti eas ciuita-
¶ Quot annis ab romulo in tarquinū p̄sci. te post centesimum fere annum q̄m ro-
mulus deo prognatꝰ dis ip̄e tenuerit reg-
num. donec in terris fuit. id seruus ser-
ua natus possideat. cum̄ commune romanum nois.
cum p̄cipue id domus sue dedecus fore. si an
ci regis uirtus stirpe salua. ñ m̄ aduenis ꝛ ser-
uis ꝛ regnum romanum pareret. ferro q̄ eā
auctē contumeliam statuunt. Ꝛ iniurię do-
¶ Ortus instigatū in tē regis. ꝛ filios anci fāciēb. lor in tarquinium ip̄m magis q̄m in seruū eos
stimulabat. ꝛ qua grauior ultor cedis si sup-
ēet rex futurus erat quam p̄uat̄. cum seruio
occiso q̄mcunq; alium generum delegisset.
reum dem regni heredem factum̄ uidebatur.
ob hoc ipsi regi insidie parantur. ex pastoribꝰ
duo fortissimi delecti ad facinus. quibꝰ consue-
uerant. utpote agrestibꝰ ferramus muestibulo
regie q̄m potuere tumultuosissime. specie rixe
in se omnes apparatos regios conuocant. Inde
cum ambo regem appellarent. clamorq; cor-
pentius in regiam p̄uenisset. uocati ad regē
p̄gunt. Primo utrinq; uociferari. ꝛ certatim alt̄
¶ Tarquinii seruꝰ p̄cat. alterū obstrepere. Cohercitu ab lictore ꝛ iussi inui-
cem dicere. tandem obloqui desistunt. Vni
rem ex composito ordiuntur. dū intentꝰ in eū
rex totus aduertēt. alt̄ clauam securim in
caput dedecit. Relicto q̄ in uulnere telo. am-
bo se foras eiecunt. Tarquinium moribundū
cum q̄ circa erant excepissent. illos fugientes
luctores comp̄hendunt. Clamor in concursq;
p̄p̄ mirantium q̄d rei ēet. Tanaquil ut̄
tumultum claudi regiam iubet. arbitros
eiecit. simulq; curando uulnū op̄ tanq̄m
spes fuberet. sedulo comparat. simul si defu-
ctus spes. alia p̄sidia molitur. Seruio p̄pe
accito cum pene exanguem uirum ostendisset.
dextram tenens orat. ne mutuam mortē so-

cerī ne socrum inimicas ludibrio cē. finat. Tuū
ē. inquit seruisse uir et regnum. ñ eorum q̄ alie
nis manib⁹ pessimum facan⁹ fecere. Erige te de
osq⁹ ducē sequere. quiclarum hoc fore caput.
diuino q̄ndam carmen fuso ingm portendebat.
Hunc te illa celebris ex aduersi flamma. nūc expgis
cere. ūe cē nos pegrini regnauim⁹. Qui sis non
uñ natus sis reputa. Si tua te subita consilia
torpent. at tu mea consilia sequere. Cum cla
mor impetusq⁹ multa cū dimisisset uxor sublimiū pos
set. ut supiore parte edium p fenestras in no
uam uiam uersus habitabat enim rex ad tem
plum iouis statoris. pplm tranaq̄l alloquitur.
ubet bono animo cē. sopitum fuisse regē subi
to ictu ferrum haud alte in corpus descendisse.
iam ad se redisse meonspectum uultusq⁹ aduer
so cruore. omnia salubria cē. confidere ppe di
em ipm eos iussuros. nēm seruo cuiquam ubere
pplm dicto. audientē cē. Cum ira reddita
obturum q⁹ alia regis munia cē. Seruū cum
trabea ac lictoribus p dit. ac sede regia sedens aba
decernit. de alis consulturū se regem cē. simu
lat. Itaq⁹ p aliquot dies cum iam exspiraisset
tarquin⁹. celata morte p speciem aliene fun
gende uicis sua sese firmauit. Tum demum
palam factum ac comploratione in regia orta.
seruius p fidio firmo munit. p⁹ nutu pp
uoluntate patrum regnauit. Anca lib⁹ iam
tunc cum compotis sceleris ministris ut uitio
regem ac tantas cē. opes seruii nunciatum ē.
fuisse iam pometam exulatum ierant. Hec iā
publicis magis consiliis seru⁹ q̄m priuatis
munire opes. & ne qualis anca lib⁹ animo

aduersus tarquinium fuerat. Talis adūs⁹
se tarquinii lib⁹ cēt. duas filias iuuenib⁹
regis lucio atq⁹ arunti tarquiniis iungit.
Nec rupit tam fati necessitate humanis cō
silia. Cui cum inuidia regni eam mē do
mesticos infida omnia atq⁹ infesta faceret.
po portunē ad p̄sentis quietem statuit bellū
cum uicinis. iam enim inducē exercitum. Vicinis bellū
alisq⁹ exercitus sumptum. In eo bello tur⁹ 3.
ri fortuna eminuit. Fusoq⁹ ingenti hostiū
exercitu. haud dubius rex seu patrū seu
plebis animos pictatem petit. Romam redit.
Aggressurusq⁹ in patres longe maximum
opus. ut quemadmodum numa diuini
auctor iuris fuisset. ita se conditorem oīs in
ciuitate discriminis ordinūq⁹ quib⁹ inter
gradus dignitatis fortuneq⁹ aliquid mētis
cet. posset fama ferrent. Censum enim instu Census a
uit rem salubrem am tanto futuro īperio tullo.
et quo belli pacisq⁹ munia non uirtute in
uicem. & ph habitu pecuniarum fierent.
Tum classes centuriasq⁹ hunc ordinem ex
censu descripsit. uel paci decoro ut bello. ex
his qui centum milium eris. aut maiorem
censum haberent. lxxx. fecit centurias quad Centurie se
ragenas seniorum iuniorumq⁹. Prima classis os niorum iuniorumq⁹
appellata. Seniores ad urbis custodiam ut
pesto cēnt. iuuenes ut foris bella gererent. Classes atq⁹
Arma his imperata. galea. clipeus. ocreae. lo centurie data
rica. omnia ex ere. hec ut regumta corpis lo.
cēnt. Tela in hostem hasta & gladius.
addite; huic classi due fabrum Centurie
centurie. que sine armis stipendia fa- due fabrū.

cerent: datum munus ut machinas in bello
ferrent. Sociã classis intᵉ centum usq; ad .v.
lxx. milium censum instituta: & eyhis senio
ribꝫ iunioribꝫq; .xx. conscripte centurie. Arma
impata: scutum p clipeo: & preter loricam oĩa
eadem. Tertia classis in .l. milium censum cẽ
uoluit: totidem centurie ih eodemq; discrimi
ne etatum facte. Hec de armis q̃cq̃m mutca
tum: occee tantum adempte. In quarta clas
se census quinq; .l. xx. milium totidem centũ
facte. Arma mutata nichil preter hastam &
uexillum datum. Quinta classis centurie
xxx. facte: fundas lapidesq; missiles his sec̃
gerebant. In his accensi cornicines & ubicines
inter centurias distributi: xu. milibꝫ hec
classis censebatur. Hoc minor census reliq̃m
multitudinem habuit. In una centuria fac
ta ẽ. immunis militia. Ita pedestri exercitu
ordinato distributoq; equitum: ex primoribꝫ
ciuitatis .xu. sc̃os fit centurias. Sex item alias
centurias ex ꝫbꝫ ab romulo institutas. sub his oẽ
quibꝫ inaugurate erant nominibꝫ fecit ad
equos emendos denas milia eris ex publico
data. ex quibꝫ equos alerent: uidue attribu
te que bina milia eris in annos singulos
penderent. Hec omnia in diuersa paupibꝫ in
clinata onera: dein ẽ. honos additꝰ. Honeni
us ab romulo traditum cẽ seruauerant re
ges: ut ritum suffragium eadem ui eodẽq;
iure p̃miscue omnibꝫ datum ẽ. Sz gradꝰ
facti ut neq; exclusus q̃sq̃m suffragio
ui deretur: uis omnis penes pri
mores ciuitatis ẽet. equites enim uocaban
tur p̃mi. lxxx. In prime classis centurie p̃mũ
pedites uocabantur: ibi si uarietas q̃ratio in
cidebat. ut socie classes uocarent. nec fere unq̃m
infima descendebat: ut ad infimos q̃ueniretur.
Hec mutari oportet hunc ordinem qui nũc est
post explet as quinq; ac .xxx. ũbꝫ duplicato eorũ
núo centuriis iuniorꝫ seniorumq; se adinstitu
tam ab seruio tullio summam ñ conuenire. Q̃d
rifariam enim urbe diuisa regionibꝫ collibꝫq;
qui habitabantur: partes eas tribꝫ appellauit.
ut ego arbitror ab tributo. Iam eꝫ q̃ equalit̃
ex censu conferendi: ab eod̃ inita ratio ẽ. Hecq; hec
tribꝫ ad centuriarꝫ distributionem numerũq;
q̃cq̃m pertinuere. Censu p̃fecto quem maturaue
rat mens legis de mensis lanx: cum unciorũ
minis moratusq; edixit. ut oĩs ciues romani ex q̃
pedites q; in suis quisq; centuriis in campo mar
tio prima luce adeẽnt. Ibi institutum exercitũ
omnem suo & tranibꝫ lustrauit. Idq; condi
tum lustrum appellatum: quia incensendo fi
nis factus ẽ. Fuit .lxxx. & lustro ciuium cen sa
dicuntur. Adiecit s̃cptorum antiquissimꝰ fabꝫ
pictorꝫ eorum qui arma ferre possent cum nu
merum fuisse. Ad eam multitudinẽ urbs q̃
amplificanda erat. Addit duos colles quiri
nalem uiminalemq; in deincepsaugere est q̃
liat. Ibiq; ipe ut loco dignitas fieret habitat.
Aggere & fossis & muro circumdat urbem. Item
pomerium p̃fert. Pomerium ũbi num solam
muenies: post murum intꝛpretantur ee. Sit
aũ magis circa murum locus: quem inconden
dis urbibꝫ q̃ndam etrusca qua murũ ducturi
erant cerimonia consecra

bant. vt neq; minore parte edificia membr; con
tinuarentur. q̄ nunc uulgo etiam coniungunt.
r ge tsecuis puri aliquid ab humano cultu pa
teret soli. hoc spacium q. neq; habitari neq; ara
ri fas erat. Non magis q; post murum eet. q̄m
quod mur⁹ post id pomerium romani appel
larunt. Et m urbis increm to semp q̄ cū me
nia p cessiura erant. tantum ēmini hij consecra
ti p ferebantur. Lucca ciuitate magnitudine
urbis formata ol mnib; domi r ad belli & pacis
us⁹ ne semp armis op es adquirerentur. consi
lio augere impium conatus ē. simul r aliquod
addere urbi decus. ut tantum. Erat inclitum
diane ephesię fanum. id omunit̄ a ciuitatib;
asie factum fama ferebat. Cum consensum
deos q; consociatos laudaret mire seruⁱ int̄
p ceres latinorum. cum quib; publice p uatiq;
hospitia amicitiasq; de industria iunxerat.
sepe iterando eadem p pulit tandem ut rome
fanum diane pp latinis cum pp. R. faceret. Ea
erat confessio. caput rerum romam ee. de q
uotiens armis certatum fuat. id q̄nq̄m omis
sum iam ex omniū cura latinoꝝ ob rem tot
ens infeliciter temptatam armis uidebatur.
unus e sabinis fors dare uisa ē. priuato con
silio impium recipiendi. Bos in sabinis nata cu
dam patrisfamilię dr mirandę magnitudie
aspecie. fr a p multas eratas comunia in uesti
bulo templi diane moniimentum ei fuere
miraculo habita ut erat. Respdigni loco ē.
ceu nere uates cuius ciuitatis eam caues dia
ne immolassent. ibi fore impium. idq; carn
pueuerat ad antistitem fani diane. Sabinoq;
ut p mum apta dies sacrificio ē. usa. bouem
romam atram deduxit ad fanum diane r
ante statuit. Ibi antistes romanꝰ cū ei magni
tudo uictime et celebrata fama mouisset.
memor responsi sabini mira allo q̄r. Quid
nam tu hospes paras inquit inceste sacrifi
cium diane facere. quin tu ante uiuo pfun
deris flumine. Infima ualle pfluit tyberis.
Religione tactus hospes. qui omnia ut pdi
gio respondet. euentus super uite facta. ex
templo descendit ad tybim. Intea romanꝰ
immolat diane bouem. id mire gratum re
gi. atq; ciuitati fuit. Seruius q̄nq̄m iam
usu haud dubium regnum possederat. cū
qua in cūdum iactari uoces aduene tarquinio.
audiebat se in tutelu pp regnare. conciliata
pri uoluntate plebis agro capto ex hostib;
uiritim diuiso. Dubitus ē. ferre ad pplm uel
lent iuberent ne se regnare. Tanto q; con
sensu quanto haud quisq̄m alius ante rex
est declaratꝰ. Neq; ea res tarquinio spem af
fectandi regnum minuit. immo impensio
ri de agro plebis adiusam patrum uolun
tatem sensérat agri. crimnandi seruij ap
patet. crescendiq; in curia sibi occasionē
datam ratus ē. Et ipse iuuenis ardentis
animi et domi uxore tullia inquieti ani
mum stimulante. Tulit enim romana
regia scelis tragici exemplum. ut recto re
gum maturior ueniret libertas. ultimūq;
regnum eet. q. scelere partum foret. Hic. L.
tarquinꝰ. prisci tarquinii regis filiꝰ nepos
ne fuit parum liquet. pluribus tamen auctō

¶ Plebi r amo
rem seruij duc
ta. iussu suo reg
num firmauit in
uasum.

¶ Quo ordine
in mortem regis
gener filiaq; p
ierint.

¶ Ubi marcus
uxorē. martō
uxor occidit.

rib⁹ filium edidim: fratrem habuerat ar-
runtem tarquinium mitis ingenij iuue-
nem. His duob⁹ ut añ dictum ẽ. due tullie
regis filie nupserant. ipse longe dispares
moribꝫ. forte ita inciderat ne duo uiolẽta
ingenia matrimonio iungerentur. fortuna
credo. pp. R. quo diutius mo⁹ seruii regnũ eẽt.
constitui ꝙ citius mores possent. Ange-
batur ferox tullia nichil matue muro. ne
ꝙ ad cupiditatem neꝙ ad audaciam esset.
tota in altũ úsa tarquiniũ cum miraꝛi.
eũ utrum dr̃e. ac regio sanguine ortũ sp
nere sororem q. utrũ nacta muliebꝛ cessa-
ret audacia. Contrahit celeriter simultudo
eos. ut fere fit malum malo aptissimum.
ẽ initium turbandi omnia a femina ori-
tum ẽ. Ea secreta uiri alieni ad sue facta
sermonibꝫ nullis uerborum contumelijs
parcere. de uiro ad fr̃em. de sorore ad ui-
rum. se rectius uiduam illum celibem
futurum fuisse contendere qm̃ cum im-
pari iungi. relanguescendum alienae ig-
nauiae ẽ. si sibi cum quo digna eẽt. di
dedissent uirum. domi pp̃e diem uisu
tam regnũ fuisse. q̃d apud patrem ui-
deat. Celeriter adolescentem sue cupi-
tatis implerat. Arruns tarquinij. tul-
lia minoꝛ pp̃e continuatis funꝰ. cũ
uacuas domos nouo matrimonio fecissent. l. tar-
quinius & tullia maioꝛ iunguntur nup-
tijs magis non prohibente seruio qm̃ ap-
probante. Tum uero in dies infestioꝛ tul-
li senectus. infestius cepit regnum eẽ.
Jam enim ab scelere ad aliud spectare mulier scelus. nec noctem nec mũdum utrum conq
escere pati. nec gratuita precepta parricidia
eẽnt. non sibi defuisse cum nupta diceretur. n̄
cum quo tacita seruiret. defuisse. qui se regno
dignum putaret. qui meminisset se eẽ. prisci
tarquinii filium. qui habe qm̃ spare regnũ
mallet. Si tuis est cum nuptam me eẽ. arbitror.
tutum regem appello. Sin min⁹. eo nũc pe⁹
nis mutata res ẽ. q. iste cum ignauia ẽ. sceluꝰ.
quia añ actũ gis. Hon̄ ab corpore nec ab tar-
quinio sit pars tuo pegna regna moliri necẽ
ẽ. Dnae penates patriq; ac patrius imago. i do
mo regia in domo regale solium. mon̄ tarq̄-
nium creat. uocatq; regem. Aut si ad h̄ parũ
ẽ. animi. quid frustraris ciuitatem. quid te
ut regium iuuenem aspicias finis? Facessebat
tarquinios? aut tarquinium corpus deu-
uolueret retro ad stirpem fr̄is similior qm̃ pr̄i.
His aliisq; increpando iuuenem instigat. nec
conquiescẽ ipsa potest. sicum tanaquil peg
na mulier tantum moliri potuisset animo.
ut duo continua regna uiro. ac de incepto gene-
ro decidisset. ipsa regio semine orta. nullũ mon̄
tum in dando adimendoq; regno faceret. his
muliebꝛibꝫ instincta furijs. tarquinius circũ
ire. i prensare minoꝛum maximeq; egenti
um patres admone patrũ beneficij. ac pro eo
gr̃am repetẽ. allicere domi iuuenes. cum de
se ingentia pollicendo. tum regis crimini-
bꝫ ac⁹ laus crescere. Postremo ut etiam agende re
temp⁹ usum ẽ. sup arus agmine armatoꝛ in
forum irrupit. Jn omnibꝫ pculsis pauorem in

regia sede p curia sedens: patres in curiam p
preconem ad regem tarquinium citari iussit.
Conuenere extemplo alii iam añ ad hoc ppara-
ti. Alii metu ne ñ uenisse fraudi eēnt. nouita-
te ac miraculo attoniti etiam de seruio actū
rati. Ibi tarquinius maledicta ab styrpe ulti-
ma ors: seruum seruaq; natum post mortem
indignam parentis sui non int̄ regno ut ante
inito. ñ comitiis. ñ p suffragium ppli. ñ aucto-
ribz patribz muliebri dono regnum occupas-
se. ita natum. ita creatum regem fautorem in-
fimi geñis hominum ex quo ipe sit: odio alie-
ne honestatis ereptum p̄moribz agrum sordi-
dissimo cuiq; diuisisse. omnia onera q̄ com-
munia q̄ndam fuīnt inclinasse in primores
ciuitatis. instituisse censum ut insignis ad in-
uidiam locupletiorum fortuna eēt. ꝛ parata ū
uellet egentissimis largiret. Huic orationi ser-
uius cum īteruenisset trepido nuntio excitatus.
extemplo a uestibulo curie. magna uoce q̄d
hoc inquit tarquini rei ē. qua tu audacia me
uiuo uocare ausus es. patres aut in sede conse-
dere mea: Cum ille ferociter ad h̄ se patris sui
tenere sedem. multo q̄m seruum potentiorē
filium regis regni h̄edem. satis illum diu p li-
centiam eludentem insultasse dominis. Cla-
mor ab utrisq; fautoribz oritur. ꝛ concursus
pp̄ fiebat in curiam apparebatq; regnaturū
qui uicisset. Tum tarquinius necessitate iam ī
ipsa cogente ultima audere. Multo ꝛ etate
ꝛ uiribz ualidior medium arripit seruium
elatumq; e curia in inferiorem partem p gra-
dum deiecit. Iñ ad cogendum senatū in curi-
am rediit. fit fuga regis apparitorū atq; co-
mitum. Ipse ppe exsanguis cum semiamimis
regio comitatu domum se recipet p uenisset q;
ad summum cyprium uicum: ab his qui
missi ab tarquinio fugientem consecuti erāt
int̄ficitur. creditur q; non abhorret a cetero
scelere admonitu tullie id factum. Carpen-
to certe id quod satis constat in forum inuec-
ta nec reuīta cetum uirorum: euocauit ui-
rum e curia. regemq; p̄ma appellauit. A q̄
facessere iussa ex tanto tumultu. cū se domū
recipet p uenisset q; ad summum cyprium
uicum. ū dianium nup fuit: flectenti car-
pentum dextra in urbici cliuum. ut in collē
esquiliariū eueheretur: restitit pauid. atq; ī-
hibuit frenos is q̄ iumēta agebat: iacentēq;
domine seruium trucidatum ostendit. Fe-
dum inhumanumq; iñ truditur scel. mo-
niumēto q; locus ē. sceleratum uicum uocant.
quo amens agitantibz furiis sororis ac uiri.
tullia p patris corp carpentum egisse fertur.
partemq; sanguinis ac cedis paterne cruento
uehiculo contaminata ipa respsaq; tulisse
ad penates suos uiriq; sui. quibz iratis malo
regni p̄ncipio similes ppe diem exitus seq̄-
rentur. Seruius tullus regnauit annos. iiii.
ꝛ. xl. ita ut bono ꝛ moderatoq; succedenti re-
gi difficilis emulatio eēt. Cetm id q̄ ad glam
accessit. q̄d cum illo simul iusta ac legitima
regna occiderunt. Id ip̄m tam mite q; unius
ē. depone eum in aīo habuisse. quidā auc-
tores sunt. ni scelus intestinum libande pa-
trie consilia agitandi int̄uenisset. Iñ. L. tar-

Apparit.

Seruius tullus int̄ficitur: regnauit. xl. iiii. anni.

Impietas tullie supra patris cadauer carpentū trahentis.

Tulle parricidium.

Facessere.

Nō tr̄gicū scelus tullie

Anni regni tulliam.

¶ Sepam⁹ rex L. tarq̃ni⁹ supbus.

quim⁹ regnare cepit. Cui supbo cognom̃ fac-
ta indiderunt: q; socerum gener sepultura
phibuit. Romulum q; insepultum psse dic-
tans. ꝑmoresq; patrum quos seruiendo reb; faus
se credebat interfecit. Consc⁹ deiñ maleq̃ren
di regni ab se ipo adhuc suspectus exemplum capi
posse. arma uis corpus circum sepsit. Neq; re-
qui coq̃m pret uim habebat. ut qui neq; ꝑ
iussu. neq; auctoritate patrib; regnaret. Co ac
cedebat: ut in carritate ciuium mich spei repo
neret metu regnum tutandum ẽet. Quem
ut plurib; meritet: cognitiones capitalium
rerum sine consilio ꝑse exercebat. Q; q;
eam cãm occidẽ. in ciuium agere. bonis
multare potat non suspectos m̃ aut inui-
sos. q; unde michil aliud q̃m predam spare
posset. precipue ita patrum numo imminuto.
statuit nullos in patres lege quo contempto
paucitate ipa ordo ẽet. minoq; ꝑse michil agi
indignarentur: hic enim regum ꝑm⁹ ut tra
ditur a ꝑmoribus morem de omnib; senatum
consulendi solutt. Domestica consilio rẽ ꝑ.
administrauit. Bellum. pacem. federa. so-
cietates ꝑse ipse cum quib; uoluit iniussu
ꝑ. ac senatus fecit. diremitq; latinorum ꝑ
maxime gentem conciliabat. ut pegnus oq;
opib; tutior inter ciues ẽet. Hecq; hospitia
m̃ primoribus eor: et affinitates oq; iungebat.
Octauio manilio tusculano is longe ꝑncps
latini nominis erat. is fame credm⁹ ab ulyxe
deaq; circe oriund⁹. Ei manilio filiam nup-
tam dat. ꝑ quem i nuptias multos ꝑ cog-
natos amicosq; eius conciliat. Jam mag-

¶ Tarquin⁹ dum suos ꝛce meatur requ rit alienos.

¶ Supbo ge ner gena.

na tarquinii auctoritas inter latinorum ꝑceres
erat. Cum in diem certam ut ad lucum feren-
tine conuenirent: indicit ẽe. que agẽ de reb; cõ
munib; uelit. Conueniunt frequentes ꝑma lu
ce. Ipse tarquinius diem quidem seruauit. sed
paulo anteqũm sol occideret uenit. Multa ibi to
ta die in concilio uarie iactata sermonib; erat.
Turn⁹ herdonius ab antia fervenier in absen
tem tarquinium erat inuectus. haud mirũ
ẽe. superbo indito rome cognom̃. iam in cla
mando quidem musitanter. uulgo ẽm eum ap
pellabant. An quicq̃m supbius ẽe. q̃m ludi
ficari. sic omne nom̃ latinum. ꝑncipib; lon
ge ab domo exercuisse. ipm qui concilium indixe
rit. ñ adeo ẽe temptari ꝑfecto patientiam ut si
iugum acceperint: obnoxios ꝑmat. Cui enim nõ
apparere affectare eum imperium in latinos:
q; si suu bñ crediderint esse. aut fiducia illud
inõ raptum patricio sit credere. latinos.
q̃m q̃m ne sic quidem alienigene debẽt. sin
suos eius pertaesat q̃ppe qui alius supalio tru
cidentur. exulatum eant. bona amittant.
quid spei melioris latinis ponendi si se au-
diant domum suam q̃m q; in abierint. neq;
magis obseruaturos diem concilii. q̃m ipse
qui indixerit obseruet: Hec atq; alia eodẽ
pertinentia sedulos facinorosq; homo cum
maxime disserens: intuenti tarquinius.
Is finis orationi fuit. Audisne ad tarq̃niũ
salutandũ. Qui silentio facto monitus a pa
tre ut purgaret se quod idtemporis uenisset:
disceptatorem an se sum ꝑtem inter patrem
filium curare reconciliandi eos in grãm mo-

¶ Quo ordine arca noctur no mos fit arquinio ꝑfectore para.

¶ Inuect⁹

ratum ẽe. Et qua ea re ſe excuſſit illum diem
poſtero die acturum que conſtituiſſe. Ne id quo
turnum tulisse tactum ferunt. Dixisse enim
nullam breuiorem ẽe cognationem quã inter
patrem et filium. paucisq; cõſignari ũbis posse ni
pareat patri habiturum infortunium ẽe. Hi
ardea in regem romanum incepanſ. ex con
cilio abiit. quã rem tarq; alioquin quã uide
batur egre ferens. confeſtim turno necẽ ma
dynatus ut eundem furorem quo ciuiũ animos
domi oppleuerat latinis inferret. Et qui primo
palam uim facere non potuit. oblato falso crimine
insontem oppreſſit. Paduſe factionis quosdam
ardeatinos ſeruum turni auro corrupit. ut in di
uisorum eius uim magnam gladioꝝ inferri
clam iuberet. Ea cum una nocte perfecta ẽnt.
tarquinius paulo ante lucem accitos ad ſe pri
cipibus latinoꝝ. qui re noua perturbatis. mora
suam hesternam uelut deoꝝ quadam prouiden
tia illatam aut ſaluti ſibi atq; illis fuiſſe ab
turno et primoribus populorum parari necem.
ut latinorum populo impium teneat. aggreſ
surum fuiſſe heſterno die in concilio. Dila
tam rem ẽe. quod auctor concilii affuerit q̃
maxime peteret. Inde illam abſentis inſec
tationem ẽe natam. quod morando ſpem
deſtruerit. Non dubitare ſi uera deferant.
quin primã luce ũ uentum in concilium ſit in
ſtructus cum coniuratoꝝ manu armatoꝝ
uenturus ſit. diu gladiatoꝝ ingentem eſſe
numerũ ad eum conuectum. id uanũ nec
ne ſit. experiendo ſciri poſſe. Rogare eos ut
in ſecum ad turnum ueniant. Suſpectam

fecit rem. ingentium turni furoꝝ. toto heſterno
et mora tarquinii. quod uidebatur ob eam diffe
ferri cedes potuiſſe. Cum inclinatus quidem
ad credendum animis. tamen miſi gladiis depre
henſis. certa uana exiſtimaturi. Vbi ea. eo uen
tum turnum ex ſomno exercitatum circum
ſiſtunt cuſtodes. comprehenſisq; ſeruis qui ca
ritate dñi uim parabant. cum gladiis abdu
cit. omnibus locis decurritur. paratur.
et manifeſta reſurgit. iniectoq; turno
catenis. confeſtim latinorum concilium
magno cum tumultu aduocatur. Ibi tam
atrox inuidia orta ẽ. gladiis in medio poſi
tis. ut indicta cã nouo genere letali delatã ad ca
put aque ferentur ne crate ſuper ne iniecta ſaxis
q; congeſtis mãgeretur. Reuocatis deinde
ad concilium latinis tarquinius. collaudatisq;
qui turnum nouantem reſp manifeſto
parricidio mãita pena affeciſſent. ita uer
ba fecit. poſſe quidem ſe ueteris iure agẽ.
q. cum omnes latini ab alba oriundi ſint.
in eo federe teneantur. q̃d ab illo reſciſ
albana cum colonis ſuis in romanum ceſ
ſerit imperium. cũm ſe uicibus id magis
omnium cã censere ut renouetur id fedus. ſocia
q; p̃ius fortuna. p. R. ut participet latini
fruantur. quã urbium excidia uaſtationeq;
agroꝝ quã anco p. patre deinde ſuo regnã
te ppeſſi ſint. semp aut expectent aut pa
tiantur. haud difficulter p̃ſuaſum latinis.
quã quã in eo fedẽ ſuperior romana reſederat.
cũm et capita nominis latini ſtare ac ſen
tire cum rege uidebant. turnus ſui cuiq;

Ex inficiatione innocentis. turnu ſuppletur.

Latinis aulã ubi in concilio latinoꝝ.

¶ Supbꝰ uulsꝰ magis quam bello.

¶ Suessa capta.

¶ Dispositio supbi de templo iouis.

¶ Gabij tarquinio traditi. ex consilio patris.

¶ Filio fingente transfugiũ.

ptculis fi adũ latus eẽt. recensebat documẽtũ. fœdꝰ renouatum fed⁹. indictumq; uicinis populis latinorum. ut ex fœdere die certa ad lucum ferentine armati frequentes adeẽnt. qui ũ ad edictum romani regis ex omnibꝫ ꝑplis conuenere. ne ducem suum. ne ue secretum impium ꝑ uia signa hẽrent. miscuit manipulos ex latinis romanisq; ut ex binis singulos faceret. binosq; ex singulis. Tra geminatis manipulis centuriones imposuit. nec ut iniustus in pace rex. ita dux belli praua fuit. Quin ea arte equalis superiori regi. ꝓ degenerauit in alios huic q̃q; decoris offecisset. is primꝰ uolat bellum in ducentos ampliꝰ post suos conatem annos mouit. Sues sam q; pomeriam ex his ui cepit. ⁊ cum diuidenda preda. xl. talenta argenti repperisset. cepit animo eam amplitudinẽ. iouis templi que digna dñi hominumq; regis romano imperio q; ipsi⁹ etiam loci maiestate eẽt. capitoliam pecuniam in edificationem eius templi seposuit. Cœpit deiñ cum lentꝰ spe bellum. Quo gabios ꝓpinq̃m urbem ne quicq̃m ui adortus cũ obsidendi q̃q; urbem spes pulso a mœnibꝫ adempta eẽt. postremo minime arte romana fraude ac dolo aggꝝssꝰ ẽ. Nam cũ uelut posito bello fundandis templi faciendis aliisq; urbanis opibꝫ intentum se eẽ simularet. filius eius qui minimꝰ ex ceteris erat transfugit ex composito gabios. patris in se seuitiam intolerabilem conquerens. iam ab alienis in suos ũ esse sup

biam. liberorum q; cum frequentia cedere. ut q̃n in curia solitudinem fecit. domi q; faciat neq; n̄ thyrpeum. neq; heredem regni relinquat. Se quidem inter tela ⁊ gladios patrios elapsum. nichil usq; n̄ sibi tutum nisi apud hostem. l. tarquinii credidisse. Nam ne errarent. manere his bellum q̃d positum simuletur. ⁊ occasionem eum incautos inuasurum. Q; si apud eos supplicibꝫ locus n̄ sit. perfugurum se omne latium uolsconsq; se in requos ecthernicos peruenturum. donec ad eos pueniat. qui a patrum crudelibꝫ atq; impijs supplicijs regẽ liberos sciant. fortisq; ⁊ ardoris aliquid ad bellum armaq; se adũ sus superbissimum regem ac ferocissimum ꝓpinquum inuenturum. Cum simichmorarentur. infensus ira porro in aburbe⁹ uideretur. benigne ab gabinis excipitur. ne tam mirari si qualis in ceteris qualis in socios talis ad ultimum in liberos eẽt. in se ꝑ postremo seuiturum si alia defint. sibi ũ gratum aduentum eius eẽt. futurumq; credere breui ut illo adiuuante a portis gabinis sub romana mœnia bellum cõferatur. Jn consilia p̃. adhiberi. ⁊ cum de aliis rebꝫ assentire seuerebꝫ gabinis diceret quibꝫ hec noua eẽnt. ipse idem auctor eẽt. in eo sibi p̃ capuam prudentiam affuñe. q. utꝰ ꝓ li uere nosset. Sacrarij q; inuisam pfecto superbiã regiam cum bꝫ eẽ. q̃n ferre ne libi quidem potuissent. Jta cum sensim ad rebellandum p̃ moret gabinorꝫ incitaret. ipse cum ꝓmptissimis iuuenum p̃datum atq; in expeditiones iret. ⁊ dictis factisq; omnibꝫ ad fallen-

dum instructi suam accresceret fides. dux ad
ultimum bellu legitur. Ibi cum in tanta multitu-
dine quid ageretur prelia parua inter romam
gabiosq; fierent. quibz plerumq; gabina res
supior eet. tum certatum summi infimiq; ga-
binorum sexum tarquinium dono dm sibi
missum ducem credere. Apud milites uo obe
undo pericula ac labore pariter pdam muni-
fice largiendo tanta caritate ee. ut in pariter
tarquinius potentior rome q̃m filius gabiis
eet. Itaq; posq̃m ſacris uirtutum collectum ad omns
conatus uidebat. tum ex suis unum suis cra-
tum romam ad patrem mittit. quidnam se
facere uellet. q̃ quidem ut omnia un pre ga-
binis eet posset ei chi dedissent. Huic nuntio q
credo dubie fide uidebatur. nichil uoce res-
ponsum e. Rex uelud deliberando morum edi
tum transit. Sequenti nuncio filii. ibi ne ambu
lanti tactum summa papauerum capita dicit
baculo decussisse. Inter gando expectando q
responsum. nuncio fessus ut re imperfecta re-
dit gabios. que dixerit ipse quesq; uidit re-
fert. seuitia. seu odio. seu superbia insita ingenio.
nullam eum uocem emisisse. Tum ille quid
uellet parens. quid ue precipere tacitus amba
gibz patuit. Inde ut ipse cuncta minando ali-
os apud populum. alios sua ipsos iniuria op-
pugnatos intentet. Multa palam. quidam
in quibz minus speciosa criminatio erat
futura. clam interfecti. patuit quibzdam uo-
lentibz fuga. aut in exilium acti sunt. absen-
tium q; bona iuxta atq; intemptorum diui-
sa fuere. Largitione ei in predeq; et dulcedine

¶ Gabij tra
dunt.
¶ Pax cum
equis.

priuati commodi sensus malorum publicorum
nec orba consilio auxilioq; gabina res regi ro-
mano sine ulla dimicatione in manum tra-
ditur. Gabiis receptis tarquinius pacem cum
equorum gente fecit. fedus cum tuscis renoua
uit. In negocia urbana animum conuertit.
quoz erat primum uti uacuis templum in mon
te tarpeio. mentem cum regni sui nouisq; relin
queret. Tarquinios reges ambos patrem uo
luisse filium precepisse. ut liberata a ceteris religi
onibz area eet tota uacuis templisq; ea q; in edi-
ficaretur. exaugurare fana sacella atq; statu
it. Que aliquot ibi a tanto rege primum in ip-
so discrimine ad tutelam romulum pugne uota
consecrata inaugurataq; per ea fuerant. inter
principia condendi boni operis. monuisse num
ad indicandam tanti imperii molem traditum
deos. Iam cum ex omnium sacellorum exau-
gurationes admittent aues. Inter mi fano
in addixere. idq; omen auguriumq; ita accep-
tum e. in motam unimi sedem. unumq; eum
deorum in euocatum. sacrati sibi finibz fir-
ma stabilia atq; cuncta portende. hoc precu-
tus auspicio acceptio. secutum aliud mag-
nitudine imperii portendens. pdigii est.
caput humanum integra facie apientibz
fundamenta templi dr apparuisse. que ues-
pes haud procul ambage arcem eam imperii
caputq; rerum fore portendebat. Itaq; ita
cecinere uates. quique in urbem erant. quique
ad eam rem consultandam ex tota uicinia accu
uerat. Augebatur adhuc pensa regis animus.
Itaq; pompone manubie quepducendo

¶ De capite
humano qđ in
fundamentis
templi repe
tum. roma
caput nun
tiabat ipsis.

¶ Dubita oppinio de summa pecunie in fundamentis capitolij erogate.

adculmen opi destinate erant. uix in fundamenta suppeditauere. Co magis fabio prete
qm quod antiquior ē. crediderim. xl. ea sola
fuisse. qm prisci qui. xl. milia pondo argti
ui sepositam eam rem scribit. qs summam
pecuniē neq; ex uniuersi tum urbis preda spe
randam. & nullius neborum quidē magnificentię opm fundamenta ēxcluparuram.
Mentem spiciendo templo. fabius fundiq; ex
cetera accisus. non pecunia solum ad id. p.
ē. usus. ꝫ opis etiam ex plebe. Quē haud par
uus. ipe mihiq; addebatur labor. min⁹ ēn
plebs grauabatur se templa dñi ędificare.
manibꝫ suis. Que postq̄m ralia, ut specie mino
ra fiebant labores, aliq̄m maiores reducebantur.
¶ Cloaca maxima. foros in circo faciendos. cloacam q; maximā
receptaculum omnium purgamentoꝝ urbis
sub terram agendam. quibꝫ duobꝫ opibus uix
noua h magnificentia quicq̄m adequari
potuit. His laboribꝫ exercita plebe q̄ ur
bi multa ad mentem ubius ñ ēēt onerī reba-
ēē. & colonis in circenses occupari late impu-
ne nō uolebat. signum circenses q; colonos mi
sit p̄ ficta urbi futura. h agenti portentū
¶ Colonie signum circenses. ¶ portentum superbo. terribile uisum. Anguis ex columpna lig
nea lapsus cum tonantem fugamq; in regiam
fecisset. ipius regis non tam subito pauore p
culit pectus. q̄m animis impleuit curis. Itaq;
cum ad publica p digia, ut erat, tamē uates
adhiberentur. hoc uelut domesticis exter
nis uisu. delphos ad maxime medium m
undi oraculum mittere statuit. neq; responsa
sortium ulli alii committere ausus. duos filios

pignorat ea tempestate terra. ingentia
maria in graeciam misit. Iuuat narrant p̄fec
tum. comes his additus. L. iunius brutus tarqui
nia sorore regis natus. iuuenis longe alius in
genio. q̄m cuius simulationem induerat.
¶ Iunius brutus cum filijs regis. Is cum primores ciuitatis in quibꝫ frem suum
ab auunculo interfectum audisset. neq; in
animo suo q̄q̄m regi tum dum. neq; in for
tuna concupiscendum relinq̄re statuit. con
temptuq; tutus ēē. ut in iure parum p̄sidij
ēēt. Ergo ex industria factus ad imitationē
stultitię. cum se suaq; prede ēē regi sineret.
brutum quoq; haud abnuit cognom̄. ut sub
eius obtentu cognomini. sibi atq; ille. p. r.
animus latens operiretur tempa sua. Is cum
ab tarquinijs ductus duccus delphos ludi
brium ueri⁹ q̄m comes. aureum baculum
¶ Dedamus baculo inclusum corneo cauato ad id baculo cuius
se donum appollini dēt. p ambages effigiem
ingenij sui. Quo postq̄m uentum ē. p fectus
patris mandatis cupido incessit animos iu
uenum. sciscitandi ad quem eoꝝ regnum u
manum ēēt uenturum. ex intimo specu uo
cem reddidisse ferunt. imperium sūmum u
me habebit. qui uestrum primus osculum
matri tulit. Et ut tarquinius sextus qui
domi relictus fuerat. ignaris responsi. exper sq;
imperii ēēt. rem summa ope tacerī iubent.
Postq; inter se uter prior cum romam rediss. ¶ Alius matri osculum daret. sorte p̄mittunt. bru
tus alio ratus spectare phytiam uocem. ue
lut si p lapsum cecidisset terram osculo contig.
Scit q. ea omnium mater omnium mortalium

ēēt. Reditum inde romam. ubi adūſus ru-
tulos bellum ſumma ui parabatur. Ardeā
rutuli habebant. genſ ut in ea regione atq; ī
ea ętate diuitiſ prepollenſ: eaq; ipſa cā belli
fuit. quod rex romanuſ cum ipſe ditari ędifi-
ciis magnificentia publicoꝝ opm. tum p̄da
delinire popl̄arium animoſ ſtudebat. p̄ter
alia ſuperbiam regno infeſtuſ ī quod ſ̄ in fa-
uorum miniſtriſ ac ſeruili tam diu habitꝰ
ope ab rege indignabantur. Tempſtate rei
ē. ſi p̄mo impetu capi ardea poſſet. ubi id pa-
tum p̄ceſſit: obſidione munitionibuſq; cepta
p̄mi hoſtes. Inde ſtatiuis ut fit longo magiſ
quam acri bello. ſatis liberi cōmeatuſ ętāt.
p̄mouꝫ tamen magiſq; ī militibuſ. Regii
quidem iuuenes: interdum ocium cōuiuiis
cōmeſſationibuſq; inter ſe terebant. Sorte
potanubi hiſ apud ſextum tarq̄nium. ū-
conlatinuſ cenabat tarquinius egerii filius
incidit deſyderiꝫ ñūo ſuam quiſq; laudā-
re. Inde certamine accenſo: cōſulem negat
ubiſ opuſ ēe. paucaſ id quid hoſtiſ poſſe ſta-
ri q̄tum occiſ p̄ſtet lucretia ſua. Quin ſi
uigor iuuente mē: conſcendim⁹ equoſ. in-
uiſim⁹ q; preſentem nr̄arum ingenia. Id cu-
iq; ſpectatiſſimum fit: q; nec inopinato
uiri aduentu occurrerit oculiſ. Incaluē-
tant uino. Age ſane omneſ ocreatiſ eq̄ſ auo-
lant romam. Quo cum p̄miſſe immeden-
tibuſ tenebriſ peruenſſent: pgunt in colla-
tiam. ubi lucretiam haud quaq̄m ut regiaſ
nur⁹ qualiſ in conuiuio lyciscꝫ cū equalibuſ
uiderant ops̄ ſeruentem. ſ̄ nocte ſera deditā

lane inter lucubrantes ancillaſ in medio ędiū
ſedentem inuenerunt. Huiuſce rei minimꝰ lau-
penes lucretiam fuit. Aduenienſ uir tarqui-
nium q; exceptuſ benigne. uictor⁹ mariꝰ comi-
tum iuuenes. Ibi ſextum tarq̄nium
mala libido lucretię. Quem ſtuprandę capit.
cum forma tum ſpectata caſtitas incitat. Ex-
tum quidem ab nocturno iuuenili ludo ī caſtra
redeunt. Paucaſ interiecta die. ſextus tarq̄ni⁹
inſcio cōlatino cum comite uno collatiam
uenit. Q̄ exceptuſ uenit benigne ab ignaris
conſilii. cum poſt cenam in hoſpitale cubi-
culum ductuſ ēēt: amore ardens p̄ q̄m ſatis
tuta cuncta. ſopta q; omneſ uidebantur: ſtric-
to gladio ad dormientem lucretiam uenit. ſ. lucrā
ſiniſtraq; manu mulieriſ pectore oppſo. ta-
ce lucretia inquit ſextus tarq̄nius ſum. ferrū
in manu ē. moriere ſi emiſeriſ uocē. Cū pa-
uida ex animiſ mulier nullam opem ꝑpe
mortem imminentem uideret: cum tarquiniꝰ
fateri amorem. orare. miſcē cum p̄cibuſ mina-
re. uſare in omneſ partes muliebrem animū.
Q̄ obſtinatam uidebat. ne mortiſ quidem
metu inclinari: addit ad metum dedecuſ.
cum mortua iugulatum ſeruum nudum
poſiturum ait. ut in ſordido adultēo ne-
cata dicatur. Quo terrore cum uictaſq; obſti-
natam pudicitiā uelut uictrix libido. pro-
fectuſq; inde tarquiniꝰ ferox. expugnato
decore muliebri ēēt: lucretia meſta tanto
malo nuncium romam eundem ad pa-
trem ardeamq; aduerū mittit. ut cum
ſingulis fidelibuſ amicis ueniant. ita fō

maturatoq; opus ee. rem atrocem inciditte.
Spurĩ lucretꝰ cum .p. ualerio uolesi filio:
cõllatinus cum .l. iunio bruto uenit. cum q̃
forte romam rediens. ab nuncio uxorem esse
conuentas. Lucretiam sedentem mestam
in cubiculo inueniunt. Aduentu suo: lac-
me; oborte querentemq; uiro satin salue: mi-
nime inquit. Quid enim saluũ ẽ. mulieri
amissa pudicicia: Vestigia uiri alieni cõl
latine in lecto sunt tuo. ceterum corp' ẽ. tm
uiolatum. animꝰ insons. mors testis erit.
Sz date dextere fidem; haud impune ad-
ultõ fore. Sexus ẽ. tarquinius qui hostis p
hospite prior nocte ui armatus mihi
q; si uos uiri estis pestifer um hinc abstu
lit gaudium. Dant ordine omnes fidem. cõ
solantur egram animi. aũrendo noxam
ab coacta. in auctorem delicti. mentẽ pec
care ñ corp? tuñ consiliũ affuerit. culpã
abeẽ. Vos inquit uidetis quid illi debe
atur. ego me; si peccato absoluo. supplicio
non libero. nec ulla dein impudica lucre
tie exemplo uiuet. Cultrum quem sub
ueste abditum habebat. cum in corde de
figit. prolapsaq; in uulnus moribunda ce-
cidit. Conclamat uir patq;. brutus illic
luctu occupatus. cultrum, lucretie; ex uulnere
tum manante cruore p se tenens. p hoc
inquit castissimum ante regiam iniu
riam sanguinem uro. uosq; dij testes
facio. me. l. tarquinium superbum cũ sce-
lerata coniuge. omniq; liberor stirpe.
ferro igni quacumq; dehinc ui possim
exsecuturum. nec illos; nec alium quemq; ñ
regnare rome passurum. Cultrum deinde
cõllatino tradit. Ili lucretio ac ualerio stupen
dis; miraculo rei. uñ nouum in bruti pectore
ingenium. ut pceptum erat iurant. utq;
ab luctu ũsimiam. brutum iam iñ ad ex
pugnandum regnum uocantem secuntur
ducem. Elatum domo lucretie corpus in fo
rum deferunt. conciuntq; miraculo. ut fit
re in noua atq; indignitate hominesq; p se
quisq; sceleris regum acuim querunturꝛ.
Mouet cum patres mestitia: tum brutꝰ casti
gator lacrimaꝝ atq; inertium querelaꝝ: auc
torq; qd uiros quod romanos decet arma
capiendi adũsus hostilia ausos. ferocissimꝰ
quisq; iuuenum cum armis uoluntarius adẽ.
sequit̃. ceta iuuentus. Ili patri pari pfidio
relicto collatie ad portas. custodibus; q; datus.
ne quis eum motum regibus; nuntiaret. ceta
armata duce bruto romam pfecti. Veo uen
tum ẽ. quacumq; armata multitudo pa
uorem ac tumultum facit. Rursus ũ ante
ire p mores ciuitatis uidentur. quacd sic haud
temere cẽ. ceritur. nec minorem motũ am
morum rome tã auctor res fuit. qm̃ colla
tie fecerat. Ergo ex omnibus; locis urbis in fo
rum curritur. quo simul uentum ẽ. p co
ad tribunum celerũ in quo tum magistra
tu forte brutus erat. pplm aduocauit. Ibi
oratio habita nequaqm̃ ex pectoris inge
nio; q. simulatũ ad eam diem fuerat. de
ui ac libidine sexti tarquinij de stupro in
fando lucretie. miserabili cede. de orbita

mars lucretie

Brutꝰ de oppidũ.

re tricipitum. cui morte filię causa mortis
indigniorat miserabilior eet addita supbia ipsius regis miseriq; laboresq plebis in
fossas doacasq; exhauriendas demerse. romanos hominesq uicinos omnium circa populorum opifices aclapicidas ꝑ bella atorib;
factos indigna seruiti tulli regis memorata
edes ꝛ inuicta corpore patris nefando uehiculo filia. inuocatiq; ultores parentũ dij.
his actoribꝰ credo aliisq presens rerũ
indignitas haud quaq̃m relatu ꝓptoribꝰ
facilia subiicit memoratis. incensam multitudinem ꝑculit. ut impium regi abrogaret. exulesq; ee iuberet. L. tarquinium cũ
coniuge ac liberis. ꝑ seruitioribꝰ qui ultro nomina dabant lectis armatisq; adconcrepandum. in aduersus regem exercitum ardeam ĩ
castra ẽ. ꝑfectus. Impium in urbe lucretio
ꝑfecto urbis iam ante ab rege instituto relinquit. Inter hunc tumultum. tullia domo ꝓfugit. Eecrantibꝰ quacumq; incedebat. Inuocantibꝰq; parentum furias uiris mulieribꝰq. Haud secum numinis in castra placuis cum re noua trepidũ rex ꝑgeret romam ad compmendos motꝰ. flexit uiã
brutus. senserat enĩ aduentum ne obuius fieret. eodemq; fere tempore diuersis portibꝰ
brutus ardeam. tarquinius romam uenerunt. Tarquinio clause porte. exiliumq; indictum. libertatem urbis. lęta castra accepe. exactiq; inde libi regis duo patrẽ secuti
sunt. qui exulatũ eere in etruscos sierũ. Sed
tarquinius gabios tanq̃m in suum regnũ ꝓfec-

tus ab ultoribꝰ uecm̃ simultatum quas sibi
ipse cedibꝰ rapinisq; concitauerat ẽ. intfect.
L. tarquinius supbꝰ regnauit annos. v. ꝛ xl. Regnatum rome ab condita urbe ad liberatam annos. cc. xl. iij. duo consules in comitiis centuriatis a ꝓfecto urbis ex cõmentariis
seruii tulli creati sunt. L. iunius brutus ꝛ lucius tarquinius collatinus. Tit liuij ab urbe condita liber primus explicat. Incipit secundus ioannes felicianus.

IBERI am hinc populi romani res pace belloq; gestas annuos magistratus imperiaq; legum potentiora quam hominum pagam que libertas ut
retro eet. primi regis supbia fecerat. Nam
pores ita regnarunt. ut haud immito ꝺs
deinceps conditores parui eere urbis
quas nouas ipi sedes ab se aucte multitudini addiderunt. numen. Nec; ambigitur quin brutus idem qui tantum gliꝛie
supbo exacto rege. meruit id factu fuerit. si libertatis immature cupidine ꝑ orum
regum alicui regnum extorsisset; q̃d enim
futurum fuit. si illa pastorum conuentarum; plebs transfuga ex suis populis
sub tutela inuiolati templi aut libertate
aut eere impunitatem adepta. soluta
regio metu. agitari cepta eet tribunicijs
pcellis. ꝛ in aliena urbe cum patribꝰ severe certamina. ꝑ q̃m pignera coniugũ
ac liberoꝝ caritatisq; ipsi solum longo
tempore adsuescitur animos eoꝝ conso-

Tempa regni supbi.

Ꝯ ꝑmi consules rome.

Va Tempa regnum supbi ꝯ.

· 2 · nũs ānexp ꝑfecti fuit tricuit

cialis. Dissipare rel̃ dum adulte discor-
dia foret. quas fouere q̃quilla modera-
tio impij. coq; nutriendo p̃duxit. ut bonã
frugem maturis iam uuis ferre possent
libertas. haud libertas ea origine in de
magis qua annuum imp̃ium consulare
factum ẽ. q̃n q. deminutum q̃q; sit ex
regia potestate nume. ossa iura ossa insig
nia p̃mi consulis tenuere. Jdq; factum ẽ.
ne si ambo fasces haberent. duplicat̃ terror
uideret̃. Brutus prior concedente collega
fasces habuit. qui ñ acrior unde ex libra
tas fuerat q̃n deinde custos fuit. Omnium
p̃mum autem nouę libertatis populum
ne p̃modum flecti precib; aut donis regis
posset. iure iurando adegit. neminem rome
passuros regnare. Dein quo plᵉ uirium ĩ
senatu frequentia eoꝝ ordinis faceret.
ccclibz regis deminutum patrũ numerũ
p̃moribz equestris gradꝰ electis. ad sũmã
trecentorz explenit. traditumq; in ferunt.
ut in senatum uocarentur. q̃ patres q̃q;
conscripti essent. Conscripti uidelicet nouum
senatum appellabunt lectos. Jd mirum
q̃ntum p̃fuit ad concordiam ciuitatis
iungendos q; patribz plebis animos;
rerum dein diuinar habita cura. Et q;
quedam publica sacra p̃ ipsos reges fac-
titata erant. nec ũ ubi regum desidium
eẽt. regem sacrificolum creant; id sacer-
dotium p̃ omnia ficti subiecere. ne addit̃
nomini honos aliquid libertati cui tũc
p̃ma erat cura officeret. ac nescio an

minimis unde q; eam minimis rebz mutan-
do modum excesserunt. Consulis alĩ cum mi
chil aliud offendit. nom̃ mutuum ciuitati fu-
it. nimium tarquinios regno adhuisse. mu-
tuum a p̃sco fũm regnasse. dein seruiũ tullium ne
mĩ uallo quidem facto, superbum tarq̃nium ue
lut hereditatem gentis scelere ac ui repetisse.
pulso superbo penes collatinum imp̃ium esse.
nescire tarquinios priuatos uiue. ñ placere no-
men piculosum libertati ẽ. Hinc primo sensim
irritatum animos sermo p̃ uocat ciuitatem
ẽ. datus. solicitamq; suspitione plebem brut̃
ad contionẽ uocat. Jbi omnium p̃mum iusiu-
randum p̃ regnari passuros. neminem regnare pas-
ros. nec ẽ. rome uĩ piculum libertati foret. id
summa ope uitandum ẽ. neq; ullam rem q̃
exitiabilem contemnendam. inuitum se dre
hominis cã. nec dicturum fuisse ni caritas rei
p. uinceret. ñ credere. p. r. solidam libertatem
recuperatam ẽ. regium gen. regium nom̃ ñ solũ
inuitare. ẽ etiam in imp̃io ẽ. id officere. id
obstare libertati. Hunc tu inquit tua uolunta
te. l. tarquini remoue mecum. meminim̃. fa
temur. nec ulli reges. absolue beneficium tuũ.
Aufer hinc regnum nom̃. rest uasta t̃ ñ solum
reddent ciues tui auctore me. Et si quid deest.
munifice angebunt. Amic̃ abi. exonera ciuita-
tem uana forsitan mecu. Ita p̃suasum ẽ. ani-
mis. cum gente tarquinia regnum hinc abi-
turum. Consuli p̃mo tam noue rei ac subite
admiratio meluserat uocem. Dicere dein de in
apientem p̃mores ciuitatis circumsistunt. ea-
dem multis precib; orant. ut ea quid̃ moue-

Brutus tarquinios solus concedente collega.

Ordo senatorius auctus a bruto usq; ad. ccc.

Vnde patres conscripti.

Sacrificolũ

22

bant mīs: postq̄m spurius lucretius maior
etate ac dignitate. socer pretia ps̄ius. agere ua
rie rogando alūm̄s. suadendoq; cepit. ut uinc
se consensu ciuitatis paterentur. unum consul ne
p̄ modō p̄ua aw sibi eadem illa cum bonorum
amissione addita q; alia insup ignominia ac
cederent. abdicauit se consulatu rebq; suis oīb;
lauinium ⁊ illaus ciuitate cessit. brut⁹ ex. s c.
adp̄lm tulit. ut omnes tarquinie gentis exules
eēnt. collegam sibi comitiis centuriatis creauit.
p. ualerium quo adiutore regem eiecerat; cum
haud cuiq̄m in dubio eēt bellum ab tarquiniis
mmīne. Id quidem spe omnium seruis fuit: re
rum id q; non timebant p̄ dolum ac p̄ditionē.
ppe libras amissa ē. Grauit romana iuuentu
te adolescentes. nec minus loco orti: quorum ī
regno libido solutior fuerat. equales sodales q;
adolescentium tarquinioꝝ adsueti more re
gio uiuere. Tantum equato iure omnium liber
tatem quererent. libertatem aliorum in suam uer
tisse seruitutē. īmō se conquerebantur regem ho
minem eē. a quo impetres. ut iustū inmunia opus
sit eē. gr̄z locum eē beneficio. ut mala ignoscere
posse. inē amicum atq; inimicum discernen
nosse. legesq; rem surdam inexorabilem eē. salu
brior em melior emq; inopi q̄m potenti. nichil
laxamenti nec ueniē hīē. si modum excesserit. pe
culosum eē. in tot humanis erroribꝫ sola inno
centia uacuē. Tarquinius sua sponte egressus animis le
gatis ab regibꝫ supuenerunt. sine mīsione redit⁹
bona tamē repetentes. Eorum uba p̄q̄m in se
natu audita sunt. paucisq; diebꝫ ea consultatio
nis uenit. ne ī reddita bello cā. reddita bello

macia ⁊ adiumentum ceēnt. Inīm legati ali
ab amoliri. aput bona repetentes clam recu
perandi regni consilia struere. tranq̄m ad id
q. agi uidebatur: nobilium adolescentium
animos p̄temptarent. Aquibꝫ placide oratio
accepta ē. ut litteras ab tarquiniis redderent.
de accipiendis clam nocte in urbem regibꝫ
colloquuntē. Uel illis aquilliisq; fribꝫ p̄mo com
missa res ē. Uel hoc soror consulis nupta bruto
erat. Iamq; ex eo matrimonio adolescentes erāt.
liberi uitulo uberibusq; eos q̄ in societatem consi
lii annuculi adsumunt. Preterea aliq̄t ī nobi
les adolescentes conscii adsumpti. quoꝝ uetu
state memoria abiit. Inīm cum in senatu ui
asq; sententia que censebat reddenda bona
eamq; ipsam causam more in urbe habent.
legati quo d spatium aduehicula comparan
da a consulibꝫ sumpsissent quibꝫ regum as
portarent res. omne id tempus cum coniuratis
consultando absumunt. cuncunctanteꝫ instan
do. ut litteris sibi ad tarquinios darentur. Non
aliter credituros eos. nūana ab legatis supbꝫ re
bꝫ tantis adferri. Dare litteras ut pignus fidei es
sent. manifestum factum fecerunt. Iam cū
p̄ die q̄m legati ad tarquinios p̄fecturi erant.
cenatum forte apud uitellios erāt. conuiuantibꝫ
ibi remotis arbitris multa inter se denuo ut
fit consilio egissent. sermonē eoꝝ ex seruus
unus excepit. qui iam antea ad senserat agi.
Spe tam occasionem ut litteris legatis darentur.
que deprehense rem conarguere possent. exspec
tabant. Postq̄m data sensit. rem ad consu
les defert. Consules ad deprehendendos lega

Tarquinii et abii filij bruti.

Tarquinii seruus opum nūtio deprehensus.

wos. coniuratoſq; pfectu domo. ſine tumultu rem omnem oppſſere. Literarum in primis habita cura. ne interciderent. pdecessorib⁹ exemplo inuincta coniectis. Delegatus paulum ad dubitatum ē. q̄n q̄m uisi sunt commisisse ut hostium loco eēnt. iusq; gentium ualuit. De bonis regis que reddi ante consueranr. res integra refertur ad patres. Ubi uictura uenuere reddi. uenuere in publicum redigi. diripienda plebi sunt data. ut coniecta regia preda spem in ppetuū cum his pacis amitteret. Ager tarquiniorū qui inter urbem ac ripā bim fuit. consecratus marti. martius deinde campus fuit. forte ibi tum seges farris dicitur fuisse matura messi. quem campi fructum q̄ religiosū erat consumere. desectam cum stramento segetem. magna uis hominum simul immissa corporib⁹ fudere in tybim tenui fluentem aqua. ut mediis caloribus solet. Ita mutatis hesitantibus frumenta ceruos sedisse illuos limo. Insulam in paludatum ualidisque fertur cenne stipitib⁹ eodem inuectis factam. Ea ceteris addita moles. manuq; aditum. ut tam eminens area firmaq; templis quoq; a posteris sustinendis esset. Diuersa bonis regum damnata prodigiis sumptuumq; supplicium conspectum. eo q̄d pene capiendo ministrum patri de libris consulatus impositus. Aquis spectacu amouendus cum ipm fortuna grauiore supplicii dedit. Strabant deligati ad palum nobilissimi iuuenes. Et acteri sue

Unde puer nro insula ripa bina.

Hora desepulo

Supplicū filius pietas patria deposcit

lud ab ignotis capitib⁹ consulis ubi omnium in se auerterant oculos. Obstrepebatq; in pene magis hominis q̄m sceleris quo pena mitigaret. Illos scopulosissimum anno patam libatā. patrem liberum. consulatum eorum et domo iuniia patres. plebem q̄quid deos hominū q; romanos esset. induxisse animum. ut supbo q̄ndam regi tum infesto gentiq; p̄dent. Consules in sedem p̄esse suam. missiq; lictores ad sumdum supplicium. nudatos uirgis cedunt. securiq; feriunt. Cum imo omne tempꝰ pater uultusq; roseus spectaculo esset. eminere animo patrio inter publice pene ministerium sedm penam nocentium. ut mucinq; partem arcendis sceleribus exemplum nobile esset. primum induxit pecuma gerario. libras sescentas data. Ille primum ex inducta liberate. Quidam uindicie q̄s nomen tractum ab illo putant. uindicio ipi nomen fuisse. Post illum obseruatum ut quinta libra esset. in cautate acceptaq; uidentur. Ubi sicut acta erant nunciatis incensus tam in dolore solum tamen ad irritum cadentis spei. Et etiam ochio tracq; postq̄m dolo uiam obseptam uidit. bellum apte molienduꝫ ratus. circumire supplices urbes. orare maxime ueientes tanquimenses. ne se ortum eiusdem sanguinis exorem egenum ex tanto in regno cum liberis adolescentibus ante oculos suos pire sinerent. Illos pegre in regnum romam accitos. se regem augentem bello romanum impium a primis sceleratq; conuratione pulsum. eos inter seq; nemo unus satis dignus regno uisus sit. parens regni rapu

Vñ uindicie q̄s nomen tractum ab illo putant uindicio ipi nomen fuisse

Preces pbrum amanos tamen in bellum

isse. bona sua diripienda pp dedisse. ne quis
ex pl sceleris eet. patriam se regnumq; suum re-
pete. ipsequi ingratos cupere uelle ferrent opem.
adiuuarent. suas quoq; ueteres iniurias ultum
irent. totiens cesas legiones. agrum ademptum.
Hec mouebant uelientes. ac pro se quisq; roma-
no saltem duce ignominias demendas. bel-
loq; amissa repetenda. Quia tñ fremunt tar-
quinienses. non tñ ac cognato mouet. pulcrum
uidebatur suos rome regnare. Ita duo duces
ciuitatum exercitus ad repetendum regnum.
belloq; persequendos romanos secum tarquini-
um. Postq̃m in agrum romanum uentum ẽ.
obuiam hosti consules eunt. Valerius quadra-
to agmine peditem ducit. brutus ad explora-
dum cum equitatu antecessit. Eodem m̃o pm̃o
equites hostium agminis fuit. Preerat arruns
tarq̃nii filius regis. rex ipse cum legionibus se-
quebatur. Arruns ubi ex lictoribus p̃cul consu-
lem ẽe. deñiam pp̃e ac certũ facie quoq; bru-
tum cognouit. inflãmatus ira. Ille ẽ. inquit
quit qui nos e ciuitate expulit patria. Ipse enim
ille nũris decoratus insignibus magnifice incedit.
Di regum ultores adeste. Concutat calca-
ribus equum. atq; in p̃m̃m infestos hostes dirigit.
Sensit insequi brutus. Decor erat cum p̃ls
cape ssere pugnam ducibus. Inde ac se certa-
mini offert. Adeoq; infestis animis concur-
rerunt, uter tñ dum hostem uulneraret. suip-
regendi corpis memor. ut conto ictu p̃ parmã
utrq; transfixus. duabus hastis moribundi ex equis lapsi sunt. Simul et ceta eq̃stris
pugna cepit. Eque ac ito post. ipe dnes sup-

uenunt. Ibi uaria uictoria. nec id eq̃s marte
pugnatum ẽ. Dextra utrimq; cornua uicere. le-
ua superauere. uenere sui ab romano milite ad-
fuere. fusi fugatiq;. Tarquiniensis nouus hostis
non stetit solum. sed etiam ab sua parte romanũ
pepulit. Ita cum pugnatum eet. tantus terror
tarquinium atq; etruscos incessit. ut omissa
irrita re nocte ambo exercitus uelientes tarquini- Velient. tarquiniensesq;
enses q; sua quisq; abierint domos. Adiicium
miracula huic pugne silentio. prime noctis. ex
silua arsia ingentem edita uocẽ. Siluani uo-
cem eam creditam. Qua dicta. uno plus tuscorũ
ceci disse in acie. Uincere bello romanum. Ita
certe inde abiere romani ut uictores etrusci pro
uicti. Nam postq̃m in uiam. nec quisq̃m hosti- Hoyce celestis audita p̃ p̃lucum ex silua aprica.
um in conspectu erat. p. ualer consul spolia le-
gi. triumphansq; in romam redit. Collegę fun-
ctio tum potuit apparatu fecit. Sed multo mai-
orem decus publica fuit mestitia. eo añ o ia in-
signis. et marrone annũ. ut parentem luceret.
q; tam acer ultor uiolate pudicitie fuisset. Con-
sules deinde qui sup fuerat. ut sunt mutabi-
les uulgi animi ex fauore in inuidiam. Et sus-
pitio etiam cum arroci crimine orta. Regnum
eum affectare fama ferebat. quia nec collegam
subrogauerat in locum brutus. edificabat in
summa arce ubi alto atq; munito loco ar-
cem inexpugnabilem fieri fore. Qua dicta uul-
go credita q; cum indignitate angerent con-
sulis animum. uocato ad consilium p̃plo. si-
missis fascibus in contionem ascendit. Tum id
gratum multitudini spectaculũ fuit. sub-
missa ẽe imperii insignia. confessionẽq; fac-

tam popli. qm̃ consulis maiestatem. utmq; maiorem cē. ibi audire iussit cōs. laudare fortunam collegę. q. libātam patrā in sūmo honore p̄re. p. dimicans matura gl̄a. n̄ dum se ūcente. in inuidia morte occubuisse. sed superstite gl̄ę suę. ad crimē atq; inuidiam superesse. ex libātore patrię. ad aquilios uitelliosq; redisse. Nunqm̃ negō inquit ulla adeo a uobis spectata uirtus erit. ut suspitione uiolari nequeat. Ego me illum acerrimum regū hostē. p̄m cupidita regni crimē subiturum timerem. ego si in ipsa arce capitolio hoq; habitarem. mecum me posse cōfidem a ciuibus meis. Tam leue mouimentum mea apud uos fama penderet. adeo n̄ cē. fundata leuiter fidei. ut ū sim qm̃ qui sim magis referat. Non obstabunt publicę uales edes libertatis quę. turba erit uobis uiarum. deferam in planum n̄ edes. ex collibus etiam subiciam. ut uos supra suspectū me ciuē habueritis. Nouis edificent quibus melius qm̃. p. ualerio credatur libertas. Delata confestim macula omnis infra uiam. ubi nūc uicepoce cē. domus in imo cliuo edificata. Late deinde leges non solum quę regni suspitione consulem absoluerent. sed quę adeo in contrario uerterent. ut popularem etiam facerent. Non nomen factum publicolę cē. Nam omnis de prouocatione ad populum magistratus ad p̄lm sacrando q; cum bonis capite eius qui regni occupandi consilia amisisset. Grauis in uulgus leges fuere. quas cum solus publicasset. ut sua una in his gratia esset. cum deinde omnia a collega sub rogando haberet. Creat. sp. lucretio. cōs. q

magno natu n̄ sufficientibus tam uiribus. ad consularia munera obeunda. intra paucos dies moritur. Suffectus in lucretii locum. oī. oratio puluillus apud quosdam ueteres auctores. n̄ inuenio lucretium consulem. Brutus tarquinium oratiū suggerunt. Credo quia nulla gesta res insignem fecerit consulatum memoria mandasse. Non dum dedicata erat in capitolio iouis edes. Valerii horatiique cōs. sorte ut dedicaret. horatio sors euenit. Publicola aduersus ueientium bellum profectus. Grauius qm̃ dignum erat uideri ualerium necessarium. dedicationem tam in clari templi horatio dari. Id omnibus mūs impedire conati. Postqm̃ alia frustra tempta erant. postremam tenentes consulem sedum imprecationem dīs nuncium incusant. mortuum ceū filium cē. funestaq; familia dedicare eum templum n̄ posse. Non credidere factum antequam ab eo boues fugerunt. nec tradunt certum. n̄ imprecatio eius facilis. Sed aliud ad eum nuncium apposito a uisu. qm̃ ut cadauer efferri iuberet. Tenens postem precationem peragit. dedicat templum. Hęc post exactos reges domi militiaq; gesta primo anno. Sp. publius ualerius. nōm. v. lucretius cōs. facti. Jam tarquinius ad late pōsennam clusinū regem profugerant. Ibi miscendo consilia precesq; nunc orabant. ne se orbos deos ceteris ciuibus gentibusq; hominibusq; egentes ferre ac patere. nunc monebant. ne orientem more pellendi regis inultum sineret. sanctam libertatem ipsam hīe dulcedinis nihil quicquam ui uinci aut eam expetant. cuncta regna reges defendant. Quaeri summa infimis. nihil excelsum q. sup̄ cetera

Nom̃ publicole in primum. Leges publicole.

Consul collega publico lucretius

eminear in ciuitatib; fore adeē finem regnis
rem int deos hominesq; pulcherrime. Porsenna
cum regem eē. rome tum ercrusce gentes regē am
plum cu sas ratus. romam infesto ḡcitu uenit.
Non unq̄m alias ante tantus ē terror senatum in
uasit. Ad deo ualida res tum clusina erat. mag
numq; porsenne nomē. Sic hostes nī timebant.
sz suos met ipi ciues ne romana arcē plebs inter
pculsa recepisse in urbem regib;. t cum seruitu
te pacem accepet. Multa ḡ blandimenta plebi p
id temp ab senatu data. Annone imprimis ha
bita cura. ad frumentum compandum missi
alii in uolscos. alii cumas. alii q; uendendi ar
bitrum quia impenso precio uenibat in pu
blicum omni sumptu ademptum priuatis por
tionis quecq; ex tributo plebe lib̄ata ut diuites con
ferrent. quo oneri ferendo ēent. paupes facti sti
pendii pendē silibet eos educerent. Itaq; hīmdul
gentia patrū aspis primodum rebz in obsidione
ac fame ad deo concordem ciuitatē uenit. ut re
gium nomē nī summum magis q̄m infimi hone
rent. Hec quisq̄m unq̄ malis artib; petam po
pulares ēet. quātum bn impendo unius senā
tus fuit. Cum hostes adēent. pfequisq; urbem
ex agris demigrant. Urbem ipsam septuum p̄
sidiis. alia muris. alia ubi obiecto uidebant
tuta. Pons sublicius pene hostib; datus. nī
unus uir fuiss horatius cocles. Id munimentum
illo die fortuna urb romane habuit. Qui posti
forte in statione pontis cum capū repentino i
peciani culum atq; in ciuibus decurrere hostes
uidisset. trepidamq; turbam suoz arma ordi
nesq; relinq̄re. reprehensis singulos obsistens
obtestansq; dim hominum fidem testabat.
neq; quisq̄m deserto pdicto eos fuge. si transitum
pontem a tergo reliquissent. iam plus hostiū
in palatio capitolioq; q̄m in ianiculo fore. Ita
q; monere. pducere. ut pontē ferro. igni. quā
q; ui possint interrumpant. sempe cum hostiū
q̄tum corpe uno possit obsistu crepūn. Vadit
ūm in primum aduīs pontis. insignisq; mīt con
specta cedentiū pugne. ira obūsis cōmīs ad
meundum plium armis. ipso miraculo au
daq; obstupefecit hostes. Duos tamē cum eo
pudor tenuit. sp. largii. tii herminii. am
bos claros genere factisq;. Cum his primā pi
culi procellam. itq; tumultuosissimū pugne
erat partem p sustinuit. Deīn eos q; ipsos ter
gua parte pontis relicta reuocantib; q̄ rescin
debant cedere in tutum coegit. Circumferens
in truces minacē oculos. ad pcere ciues. nunc
singulos. nunc increpare omīs.
seruitia regum superboz. sue libertatis immemo
res. alienam oppugnatum uenire. Cunctan
tes aliquā diu sunt. dum alius alium ut pli
um incipiant. circumspectans; pudor deīn cōmo
uit aciem. Iclamore sublato undiq; in unū
hostem tela conijciunt. Que cū in obiecto cune
o tuto hesissent. neq; ille min obstinat in
genu pontē obtinuisset gradū. iā impetu co
nabantur deturbare uirum. Cum simul fra
gor rupti pontis simul clamor romanoz ala
critate pfectu opis. sublatus pauore subito
impetum sustinuit. Tum cocles. Tibine pr
inquit sce pater hec arma. huc militē pri
uo flumine accipias. Ita sic armat in tibim

Cocles loricat tibim natans

deſilunt. Oſtiaq; ſupincadentib; in columnſ
celſ ad ſuoſ tranauit. Remanſuſ pluſ fame
habituram ad poſteroſ q̃m fidei. Grata erga
tantam uirtutẽ cunctaſ fuit. Statua in comi
tio poſita agri q̃ntum uno die circumara
uit datum. Priuata q̃z int̃ publicoſ hono
reſ ſtudia eminebant. Iam in magna ẽopia
p domeſticoſ copiſ unuſquiſq; et aliquid
fraudanſ ſeipſe uictuſ ſuo conſulit. Porſen
na p̃mo conatu repulſuſ. conſiliſ ab oppug
nanda urbe ad obſidendam uſiſ p̃ſidio ſia
miculo locato. ipſe in plano ripiſq; ubi ſcaſt
poſuit. nauib; undiq; accuſ. ad cuſtodiam
ne quid romam frumenti ſubuehi ſineret. t
ut p̃datum in uicoſ tantiſ p occaſiones
aliſ atq; aliſ locaſ traicerent. Breuiq; adeo
infeſtum omnem romanum agrum reddi
dit. ut ñ cetera ſolum ex agriſ ſpecuſq; omẽ
murum compelleret. neq; quiſq̃m extra
portaſ ppellere auderet. hoc tantum licentię
ereptuſ. ñ metu magiſq̃m conſilio conceſſũ.
Iam q; ualer. conſ. mitem ſui in occaſionem
multoſ ſimul & effuſoſ impulſo ad ocium di
paruiſ rebz negligentiſ ultor. grauem ſe ad ma
iora uindicem ſeruabat. Itaq; ut elicerent pre
dam uel editi ſuiſ poſtero die frequẽtem porta
eſquilina q̃auerſiſſima ab hoſte erat. expel
lerent pec. ſecuroſ id hoſtem. ratuſq; in obſi
dione t fame ſeruitia infida cõfugere. t
ſcire p fugę indicio multoq; plures ſic ĩ ſpẽ
unius e prede flum̃ traicunt. p. ualer. ex. t.
hermininum cum modicis copiſ ad ſcalm
lapidem gabinaq; uia occultum conſidẽ iu

Obſeſſio porſenne.

Horatium patricium renu neratuſ.

Vis obſi dionis.

Qui tualeriꝰ conſuluſ ho ſtẽ inſidiaſ elicuerunt.

bet. ſp. largium cum equeſtri iuuentute ad por
tam collinam ſtare donec hoſtiſ preteat. ĩ ſe
obiecere ne ſit ad flum̃ recurſ. Conſulum alter
.r. Lucreci porta nouia cum aliq̃t manipulis
multum egreſſ. Ipſe ualeriꝰ celio monte co hor
teſ delectaſ educit. hiq; p̃mo apparuere hoſti.
hermininiꝰ tumultum ſenſit. concurrit. ex in
ſidiiſ. ũiſq; in lucretium eruſcaſ terga cedit
dextra leuaq;. hinc a porta collina. illinc ab
noua redditus clamor. Itaceſi in medio p̃da
toreſ. neq; ad pugnam uiribz parer. nec ad fu
gam ſeptiſ omnib; uiaſ. finiſq; ille tam ef
fuſe euagandi eruſcaſ fuit. obſidio erat ni
chominuſ frumẽto cum ſumma caritate in
opia. ſedendo q; expugnaturum ſe urbem
ſpem porſenna habebat. Cum. c. mutꝰ ado
leſcens nobiliſ cum indignum uidebat̃ pp̃m
.r. ſeruientem cum ſub regibz eſſet nullo bello
nec ab hoſtib; ull̃ obſeſſum eſſe. ſibi m eundi pp̃.
ab hiſdem eruſcaſ obſideri. quorum ſepe exer
citus fudit. Itaq; magno audaciq; aliquo fac
tore eam indignitatem uindicandam rat. pri
mo ſua ſponte penetrare in hoſtium caſtra
conſtituit. Deinde ne quis conſiliũ in uul
tu ingnariſ omnib; iret. forte deprehenſuſ acu
ſtodib; romaniſ retractꝰ ut cõfuga for
tuna cum urbis eriñ affirmante ſenatum
adit. Tranſire ſibi inquit patres. unde ſi
poſſim caſtra hoſtium uolo. ñ predo nec pp̃la
tionum inuicem ultor. maꝰ ſi diuiuuant ĩ
aio ẽ. facinꝰ. Adprobant patres. Abdito intra
ueſtem ferro. pfiſcitur. Vbi eo uenit. in confer
tiſſima turba. ppe regium tribunal ſtruit.

Ibiẽ

Sbi cum stipendium militib; forte daretur: ↄ sc̃ba cum rege sedens: pari fere ornatu multa ageret: cum milites uulgo adirent. timens: sua tari uč porsenna ec̃c. ne ignorando regem semet ipe aperet quis eet: quo uenie uagar fortuna facin⁹ seruabam: prege obruncat. Vadentē in qua p̃cipidam turbam cruento mucrone sipse fecerat uiam. cum concursu adclamorē fō cōprehensū regi sacellū: ec̃ca rapuissent ad tribunal regis delinat. Tū ꝙ̄ inter tantas fortune minas: mecuend⁹ magisqm̄ mecuens. roman⁹ sum inq̄t: ciuis. G. mutiū uocant. hostis hostem occidē uolui. nec ad mortē minus animi ē. qm̄ fuit ad credem. Et facē: ↄ pati forta roman⁹ ē. Nec unus ego inte hos animos gessi. long⁹ post me ordo ē. idem peccatum decus. p̃in⁹ in h̄ dusarm̄. si uuat accingē. ut in singulas horas capte dimicet suo: ferrum hostemq; inuestibulo habeas regie. Hoc iuuen⁹ roma na indicam⁹ bellum. nullam aciem. nullum p̃lium timuerit. unit & cum singul⁹ refert. Cum rex simultate infens⁹ p̃culoq; conit. circumdari ignes minitabund⁹ iubet: nisi p̃pere quas infidiar̄ sibi minas: p̃ ambages aperet. en inquit ut sentias quam uile corp⁹ sit. hūc qui magnam gl̄am uident. dextrāq; accenso ad sacrificium foculo inicit. qm̄ cum uelud alienato absensu moueret animo: ppe attonitus miraculo rex: cū ab sede sua p̃siluisset. amotisq; ab altarib⁹ iuuenem iussisset: tum ille abi inquit inte magis qm̄ in me hostilia ausus. Iubenem macte uirtute ee. si p̃ mea pata ista uirtus staret.

nunciare bellū libīm ee intactum inuiolatumq; hinc dimitto. Tunc mutius qr̄ remuneranti munus: qn̄do quidē inquit ē. ap̃ ee tantum honos. ut bn̄ficio uelit animē qd minus nequisti. Tuscorum coniuratum⁹ p̃nceps iuuentutis romane. ut inte hac uia grassarē. mea p̃ma sors fuit. Sed tutum q; ee adire p̃ncipem quo ad te opportunum fortuna dedit. suo quisq; tempe aderunt. Iudicio dimissum cui p̃ea scruole a clade declinē man⁹ cognomīn indicum. Legati a porsenna romam secuta sunt. Ad eo mouerat eū p̃ pricli casus: quo mihi se pret errorem insidiatoris texisset: subeunda dimicatio ne cet quot coniurati supeent. ut pacis conditionesue ferret romanis. iactatum in conditionib; ne quisqm̄ de tarquinīs in regnū restituendis. magis quia id negare ipse nequiuerat tarquinius qm̄ qd negatum iri ab romanis ignorare. De agro uerentib; restituendo impetratum. Exp̃ssaq; necessitas obsides dandi romanis. Janiculo p̃sidium deduci uellent. His conditionib; cōposita pace. exercitum ab janiculo deduxit porsenna. Agro romano excessit. Patres .c. munoui tunis cā thi tubim agr̄ dono dedē. Quę p̃ea sunt mutia prata appellata. Virgo ita honorata inuite femine q; ad p̃. dedecora exercite. ee dicta uirgo una ex obsidib; cum castra ecrusco: forte haut procul ripa tibis locata eent frustrata custodes: duce agminis uginum iuit, tela hostium tibim tranauit. Sospitesq; omnes roma ad p̃pinquos restituit.

Quod ũ regi nunciatum ẽ. ꝓmo incensꝰ ira
oratores romam mittit ad cl̃iam obsidẽ de
poscendam. aliaꝰ haud magni facẽ. Deiñ in
admirationem ũsus. supẽ coactꝰ mutosq;
dicere id facturꝰ ee. ꝓferre q̃ adhuc dum
sin̄ dedatur obsesꝓ corrupto fœdus sc̃h abnuit.
Sic dedita inuiolataq; ad suos remissu
rum. Vtrinq; constitit fidei. Et romani pigꝰ
pacis ex fœdere restituerunt. Et apud regẽ ecruꝰ
cum ñ tuta solum ꝛ honorata etiam uita
fuit. laudataq; uirginem patre obsidum
se donare dixit. ipsa quos uellet legeret. ꝓduc
tis omnibꝫ elegisse impubes dr. q. Et uirginita
ti decorum ꝛ consensu obsidum ipsoꝝ pbabi
le erat. eam etatẽ potissimum libari ab ho
ste. q̃ maxime oportuna iniurię ẽet. Pacere
integrata romani nouã in femina uirtutẽ
nouo ingeñe honoris statua eq̃stri donauẽ.
In sũma sacra uia fuit posita uirgo insidẽs
equo. Huic tam pacate ꝓfectam ab urbe
regis ecrusci abhorrentes mos traditus ab ami
quis usq; ad tũm etatem int̃ cetera sollẽnia
manet. bona porsenne regis uendendi. Cui
originem mortis necẽ ẽ. aut int̃ bellum na
tam ẽt. neq; omissam i pace. aut amicioꝛe
creuisse ꝓncipio. q̃m hic p̃ se ferat. Vrbẽ bõa
hostiliter uendendi. Proximum ũ erit ex his
que traduntur porsennam discedentem ab
iam culo castra oppulenta commeatu romanis
dono dedisse. inopi tum urbe ab longin
qua obsidione ea deiñ ne ꝑclo immisso di
ripent̃ hostiliꝫ uenisse. bonaq; porsenne

appellata. gñam muñis magistratꝰ cadꝰ
q̃m auctionem fortune regię q̃ne in potestate
quid ꝓ romani eẽnt. Omisso romano bello por
senna ne frustra in ea loca ẽcruꝰ adductus
uideretur: cum parte copiaꝝ filium arrumẽ
aricinam oppugnatum mittit. Ꝓmo aricinoꝰ
res nec oppugnata paulerat. Ad rem ita deinde
auxilia ꝛ a latinis ꝓpis ẽ acumis tamũ spei
ferre: ut ante decernẽ audent. Prelio inito adeo
concitato impetu se inuolerant ecrusci: ut fun
derent ipso impetu aricinos. Cumane cohortes
ante adũsum unum use declinaũe paululũ ef
fusoq; ꝓlatoꝰ hostes comũis signuꝰ ab tergo ad
orte sunt. Ita in medio ꝓpe iam uictores ceꝛi ecruꝰ
a: pars ꝓcrigna duce amisso q: nullum ꝓpi
ꝓfugium erat romam inermes Et fortuna ꝛ
spem supplicum delatus sunt. Ibi benigne ex
cepti diuisiq; in hospitia. curatꝰ uulnibꝫ alij
ꝓfecti domos nunciꝫ hospitalium beneficiorum.
Vulsos rome hospitum urbisq; carnifex tenu
it. Huic locus ad habitandum datus: quẽ deiñ
tuscum uicum appellarunt. Publiꝰ lucretiꝰ inde.
j. p. ualeriꝰ publicola cos. fũ. Eo anno postremũ
legatiꝰ a porsenna de reducendo in regnũ tar
quinio uenerunt. Quibꝫ cum responsum ẽet. mit
turũ ad regem senatum legatos. missi confe
stim honoratissimꝰ quisq; e patribꝫ. ñ q̃n breui
reddi responsum potuit. ñ recipi regem. ido po
tius delectos patrum ad eum missos q̃m le
gatus ea rome ꝙ daretur responsũ. Et ut ꝓpe
tuũ mitto ea res finiretur. ne uirandi mutuis be
neficiis inuicem animi sollicitarent̃. cum ille
peteret q. Ee libertatem. p. R. eẽnt. romani in ꝓ

nrem suam faciles ẽe uellent. negarent cui
mch negatum uellent. Hon in regno p. r. fs
in libertate ẽe. iam duxisse in animũ. hostib⁹
pcũ possessã qm regib⁹ parefacẽ. Cam ẽe uolun
tatem omnium. ut qui libertatem erut nulla ur
be esset. idem urbis sit. ꝑm si saluam uellet ẽe
romam ut patuatur libam ẽe uare. & ex ꝛe
cundia auctus. qm nõ certum atq; obstinatum
ẽ. mq; ego obrundam sepe eadem. neq; qm
agendo. nec tamen ios spe auxilij q; nullum
in me ẽ. frustra boz alium hinc seu bello op ẽ.
seu quieto ocio quereat locum. ne q̃d meam
uob cum pacem distineat. Dictis facta amico
ra adiecit. Obsidum q̃d reliquum erat reddid.
agr̃ uetentem fede ad hanniculum rcto ademp
tum restituit. Tarq; spe omni rednd⁹ in sa.
cula tum ad genetum manlium. octauũ.
tusculum abiit. Romanis pax fida ita cum
latinis fuit. Cos. o. valeri⁹ p. postumi⁹. eo
anno bñ pugnatum cum sabinis. Cos. tum
pharum. maiore iã mole sabini bellum pa
rabant ad ultus eos. Et ne q̃d simul abrustu
lo uñ z sin̄ apum suspectum bellum erat.
repentinum piculi oriretur. p. ualerius. qrto. c. lu
crecio uerum cos. fõ. sedicio int̃ belli pacisq;
auctores est orta in sabinis aliq̃ cũ in uicũ cõs
sulis ad romanos. Jam. q. accio claudio cui
postea appio claudio fuit nome nõ cum pacis
ipse auctor. a curatoribz belli pmeretur. nec
par factioni ẽet. ab. cõ. regillo magna cluen
tium comitatus manu romam cõfugit. Jis
cuntes data agendi cõsilia mente uet⁹ clau
dia cribz. addũ postea nouis cribulibz q; ex
eo uenerunt agro appellata. appi int̃ patres
lectus. Jauoita multo post in pncipum dig
nationem puenit. Consules in festo ẽcitu in
agrum sabinum pfecti. cum ita uastatione
dein plo affluxissent opes hostium. ut diu
mch inde rebellionis cõe possent. tum
phamel romam redierunt. p. valeri⁹ oium
consensu princeps belli pacisq; arubz. anno
p agrippam menenio. p. postumio. cos. mortuis
gla ingenti cop⁹ familiaribz adeo exiguis.
ut funeri sumptus deẽt. De p. est datus. Luxe
re matrone uti bruum. Eodem anno due co
lonie latine pometia roma ad aurunc⁹ de
ficiunt. Cum aurunci bellum inirent. fusoq;
ingenti ẽcitu qui se ingẽtibz finib⁹ consu
libz ferocit⁹ obtulerat omne aurunc⁹ bel
lum pometiam compulsum ẽ. Hec magis post
plium qm in plo cedibz tempatum. Jeci ali
qm plures erant qm capti. Et capti passim
crucidauerunt. Jle ab obsidibz quidem qui
recenti acceptu nũio erant. ira belli absti
nuit. Et hoc anno rome tum phatum. Secu
ti cos. opi⁹ uergini⁹. sp. cassius pometia p mo
ui deinde uineis aliisq; opibz oppugnarunt.
In quos aruncã magis iam inexpiabili odio
qm spe aliqua aut occasione cohortes. cũ plẽs
igni qm ferro armati excucurrissent. cede in
cendioq; cuncta complent. uineis mcensis mi
sti hostiũ uulnerant z occisi. consulum q; al
terum fuisse nom̃ auctores ñ adiciunt gra
uiuulñe ex equo delectum ppe int̃fecerunt.
Romam in̄ male gestam re redtũ. In̄ m̃tos
sanctos cos. spe incerta utq; relictus. In̄iecto

dende haud magno spatio quod uulnĩbꝫ curandis supplendoq; exercitui satis cẽt. cũ ira maiore bellum cum urbꝫ etiam audis pomerię arma allata. Et cum uineis retibus alraq; mole belli iam in eo ẽt ut in muros euaderet miles. dedito ẽ. fca. Cẽm nichil omiñ fede dedita urbe qm̃ si capta foret. aurum ca passim p̃ncipes securi p cussi sub corona uenierunt coloni alii oppidũ duru tum. Ager uenit. Consules magis obtrat grauiꝫ ultra. qm̃ ob magnitudinem pfec ti belli cũ phar̃. Insequens ann⁹ postu mium cominium. j. t. largium. cos. ha buit. Eo anno rome cum p ludos a sabi nis uuenture p lasciuiam scorta rapent. concursu hominũ rixa ac ꝑpe plium fu it. Parua; ex re ad rebellionem spectare resq; debatur. sup̃ belli latini metum id q; accesserat. qđ .xl. iam coniurasse po plos conctante octauio mar-pilio sam̃ con stabat. In hac tantarum expectatione rer̃. sollicita ciuitate. dictatorem p̃mum creandi ritu no orta. Sz nec q̃ anno nec q̃b⁹ facti consulibꝫ q; ex factione tarquiniana eẽnt ro q; enim traditur. parũ credibi sit. ne quis p̃mum dictator creat⁹ sit sa tis constat. Apud ueteres tamen auc tores. t. largiũ dictatorem p̃mum. sp. cas sium magistrum equitum creatos inue nio. consulares lege tralex iubebat. de dictatore creando lata. Eo magis adduc or ut credam largiũ qui consul ante fuit. marcii valerii
post qm̃. o. tufium uoleti nepotẽ q; non

.lib.

dum cos. fuerat modatorem magistrũ con sulibꝫ appositum. quis maxime ex ea fami lia legi dictatorem uellent patrem multo po tẽ. o. ualerium spectare uirtutis ce consula rem uirum legissent. Creato dictatore p̃mũ rome q; p̃ quem preferri secures uiderẽt. magnus plebem metus incessit. ut in remotores essent addicto parendum. Neq; enim ut in consuli bꝫ q; par potestate eẽnt posset alter⁹ auxiliũ neq; prouocatio erat. neq; ullum usq; m̃. in cura parendi auxilium. Sabinis q; creat rome dictatore eo magis q; ppt̃ se creatum credi dant metum incussit. Itaq; legatos de pace mittunt. Quibꝫ oratis dictatorem senatũq; ut ueniam erroris hominibꝫ adolescentibꝫ darent. responsum ignosci adolescentibꝫ ꝑse. senibꝫ nõ posse. qui bella ge bellis serenent. Ac tum tam̃ ẽ de pace impetrata q; foret. si q̃d im pense in bellum erat p̃stare sabinis. id eni postulatum erat. in animũ induxissent bel lum indictum. Tacite indutię quietum an num tenuere. Cos. seruli⁹. supplicuit. o. ma lius tullus. Nichil dignum memoria actũ; optulere fruges
.t. ebutius deinde j. c. uetuli⁹, his cos. fidene ob sessę. cruſtumerium capta. p̃neste ab latinis ad romanos desciuit. nec ultra bellum latinum gliscens. iam pridiq; annos dilatum. Aurel⁹ postumius dictator. ui⁹ ebutius magist⁹ equitum. magnis copiis pedestrium equitumq; ꝑfecti ad lacum re gillum magno tusculano agmini hostium oc curreruntꝫ. Et q; tarquinios ee. memorant latinoꝝ auditum ẽ. sustinũ tra nõ potuit. q̃n exemplo confluerent. Ergo ꝑplium aliquo q̃n ceteri

grauiusq; atroce fuit. Non enim duce{m} ad
regendam m̃ consilio rem affuere. S̃ suis met
ipsis corpib; dimicare insuere certamina.
Hec quisq̃m puerum ferme hac aut illa ex
acie sine multis pret̃ dictatorem romanũ ex
cessit. Inpostumium p̃ma in acie suos adhor
tantem instruentemq; tanquinus supbꝰ q̃m
q̃m iam etate tumb; erat grauior equũ infe
stus admisit. uctusq; ab latere concursu suor
receptus in turbam tẽ. Et ad alterum cornu ebu
ũ magist̃ equum in octauũ manipulum ip̃e
uc dederat. Hec fefellit uenientem tusculanum du
cem. Contra quem & ille concitat equum. Tan
taq; uis infestus uenientium hastis fuit. ut bra
chium ebutio tranetum sit mar-tio pectus
p̃cussum. Hunc quidem in secãm aciem latu
ri recepe. Cluc⁹ cum saucio brachio cẽe re
lum ũ possit. pugna excessit. Latinus dux ni
chil deterritus uulnere p̃elium ciet. Et q̃a
suos p̃cussos uidebat: accessit oculum cohor
tem romanoꝝ. cui lucius tarquinius. f. p̃erat. Co
quo maiore pugna abat ira obreptа bona pa
triamq; ademptam pugnam parum p̃ resti
tuit. Referentib; iam pedem ab ea parte roma
nis. oꝝ. ualerius publicole fr̃. conspicatus fero
cem iuuenem tarq̃nium ostentantẽ se in p̃ma
oculum acie domestica etiam gl̃a accensus ut
cuius familię decus lectꝰ regesq; erat eiusdem
infecta foret. subdit calcaria equo. tarq̃ni
um infesto speculo petit. Tarquin⁹ ret̃ in agm̃
suoꝝ infenso cessit hosti. Valerium tẽe iuue
tum in oculum aciem ex transilo quidam
adortus transfigit; nec quicq̃m equus sine

equo retardato moribunda romanus laben
tib; sup corpus armis. ad terram defluxit.
Dictatoꝝ postumi⁹ postq̃m ceu — disse tale
rum. oculeſ feroci ictu agmine
multi suos p̃cussos cedere animaduit. co
hortatus sue quam delecta manu p̃sidiũ cãcta se
habebat. dat signum. ut quem suoꝝ fugien
tem uidit. p hoste habeant. Ira mentu animpi
tu uersa fuga romanis in hostem restituta
acies. cohors dictatoris cum p̃mum p̃lium in
uic integris corpib; animisq; fessos adortа. Tu
les cedunt. Ibi alba in̄ p̃ceres cohortа pug
na. impatoꝝ latinus ubi cohortem oculẽm a
dictatore romano p̃ circũuentam uidit. ex
subsidiarijs manipulos aliquot in p̃mam
aciem secum rapit. Hos agmine uenientes
t. herminij legatus conspicat̃ in̄q; eos insig
nem ueste armisq; manifestum noscitans. tan
to ui maiore q̃m paulo añ magist̃ equitum.
cum hostium duce p̃elium init. ut ex uno ic
tu ũtrumq; planus occidit manibꝰ ip̃e in̄
spoliandum corp⁹ hostis. uertuto p̃cussus cum
uictore in castra esset relatus in̄ p̃mam curatio
nem exspirauit. Tum ad equites dictatoꝝ ad
uolat. obtestans ut fesso iam pedite descendãt
ex equis. pugnam capessant. Dicto parent.
Desiliunt ex equis pugnantq; in p̃mum. p̃ ante
signanis parmas o{b}jiciunt. Recipit exemplo
animum pedestris acies. p̃q̃m uenerunt̃ p̃ce
res equato genere pugne secum partem p̃culi
sustinentes uidit. Tum demum impulsi lati
ni. p̃culsaq; inclinauit acies. equit{es} admo
ti equo. ut p̃sequi hostem p̃sit. Secuta pedes{tris}

Ibi mich nec diuinę nec humanę opi dictatorē permittens eidem castoꝝ uouisse feruntur. ac pnunciasse multa pmia q̄ pm̄ quisq; hostium intrasset. Tantusq; ardor fuit. ut eodem impetu quo fudant hostem romana castra caperent. Hoc in̄ ad lacum regillum pugnatum ē. Dictatorq; magist̄ eq̄tum. triumphantes in urbem rediere. Triennio dein̄ nec certa pax nec bellum fuit. Cōs. q̄nq; cloelius. t. r. largi. iii. apius sempn̄. et q. minuc. his consulibꝫ edis saturno dedicata. saturnalia instituuntur festus dies. Aulus dein̄ postumi. t. r. uergini. cōs. fū. Hoc demum anno ad regillum lacum pugnatū. Apud q̄sdam inuenio, aulum postumiū q; collega dubię fidei fuit se consulatu abdicasse. dictatorem in̄ factum. Tanta errores implicant tempa. aliū apud alios ordinatis magistratibꝫ: ut nec qui consules sed in̄ q̄sdam nequid q; annoꝝ actum sit in tanta uetustate in̄ rerum m̄ꝫ auctorum digerere possis. Ap. claudius dein̄. t. p. seruili. cōs. fū. Insignis hic annus ē. nuncio tarq̄nii mortis. Occuluit cum se ē quo se post fracta sopes latinorum ad aristodemum tyrannum contulerat. Ē nuncio erecti patres erecti plebes. Sz patribꝫ nimis luxuriosa ea fuit lętitia. plebi cui ad eam diem summa ope inseruiū erat. iniurię a pmoribꝫ fieri cepe. Eodem anno signia colonia q̄m rex tarquinii deduxerat supplero nūo colonoꝝ rei deducta ē, romę tribꝫ una. t. xxx. fē. Ędes mercurii dedicata ē. idibꝫ maii. Cum uolscoꝝ gente latino bello neq; pax neq; bellum fuerat. Nam et uolsci compararuerant auxilia que mitterent latini. nisi maturatum ab dictatore romano eet. Et maturauit romanus ne pelio uno cum latino uolscoq; contenderet. Hac ira consulet in uolscum agrum legiones duxere. Vulscos consulis penam non meruerunt. nec oppinata respuit. Armoꝝ immemores obsides dant. ccc. pncipum. a cora atq; pometia liberos. Ita sine certamine in abducte legiones. Nec ita multo post uolsci leuatis metu. sui redire in ingenium. Rursus occultū parant bellū. hernicis in societatē armoꝝ assumptis. Legatos q; ad sollicitandum latium passim dimittūt. Et recens ad regillum lacum accepta clades latinos ira odioq; eius quicumq; arma suaderet. ne ablegatis quidem uiolandis abstinuit. Cōprehensos uolscos romam duxere. Ibi ira dictatoꝝ sinu bꝫ indicatum q; ē. uolscos hernicosq; pati bellum romanis. Relatare ad senatū adeo fuit gratum patribꝫ: ut captiuoꝝ ser multa latinis remittent. et de federe q̄ ppe impetrari negatum fuerat. rem ad nouos magistratus traicerent. Primum cum latini gaudę fēre pacis auctores in ingenti gl̄a ee. coronā auream iouidonum in capitolium mittunt cum legatis donoq;. Qui captiuoꝝ remissi ad suos fuerant. magna circumfusa multitudo uenit. pgunt domos eoꝝ ap̄ quem quisq; seruierant grās agunt. liberaliter habiti cultiq; in calamitate sua. Jn hospitia iunguntur. Nunq̄m alias ann̄ publice priuatimq; latinū nom̄ romano ip̄io conuunctę fuit. Sz ę bellum uolscum immi-

nebat. ⁊ cuncta ipsa secum discors intestino
im patrescł plebem q; flagrabat odio. maxime
ꝑter ngcos obcs alienum fremebant se forte
plibertate impio dimicantes domi a ciuib;
captos oppssos cē. uxorem q; in bello q̄m in
pace. ⁊ im hostes quā inter ciues libertate ple
bis cē. Inuidiam q; eam suas ponte glisscntē.
insignis unī calamitas accendit. Magno na
tu quidam cum oīum maiorum suoꝝ insig
nib; se in foꝝ ꝓiecit. Obsita erat squalore ues
tis. fedior corpis habit. pallore ac macie pemp
ta. Ad hoc ꝓmissa barba & capilli. effecrant
tant speciem oris. Nos curabatur im tacta
deformitate. ordinē duxisse arebant. ahaq;
milicie decora uulgo miserantes cum iacta
bant. Ipse testes honestar aliq̄ locis pugnar
catrices. adūso pectore ostentabat. Scissetan
ub; ūn ille habitis. uñ deformitas. cum ar
cum fusa turba cēt. ꝓpe in contionis modū
sabino bello aut se militarē q; ꝓp popłano
nes agri ñ fructuū carucrit. ⁊ nulla mensa
tūt direpta. oīa pecora abacta. tū cum mi
quo suo tempe impatum est alienū fecisse.
Io cumulatum usuris. ꝑmo se agro patno
auito q; excisse. Dein fortunis alis. ꝑstre
mo uelut tabem puenisse ad corp. Ductum
se ab creditore ñ in seruitium ⁊ in ergastu
lum. ⁊ carnificinam cē. Ostendere tergum se
dum recentib; uestigiis ūberum. Ad hec
uisa audita q; clamor ingens oritur. Non
iam foro se cumultus sustinet. ⁊ passim to
tam urbem ꝓcurrit. Hecu uinctj solutiq;
se undiq; in publicum ꝓripiunt. Implo
rant quiritum fidem. Nullo loco deest se
ditionis suo tumultuari comes. multas passim ag
minib; ꝓ omnes uias cum clamore in forum
curritur. Magno cum pcto suo qui forte pa
trum in foro erant in eam turbam incidert.
Hec tempatum manib; fore. ut ppe consules
.p. seruilius. ⁊. a. claudi ad compmendam se
ditionem in cuem mitterent. Ne eos multitudo uer
sa ostentare uincula sua. deformitatemq;
aliam. Hec se merito dīc. exp bratnes suam
quisq; alī alibi multam. postulare minacis
cer magis q̄m supplicer. ut senatum uoca
rent curiamq; ipi futuri arbitri modōꝝ es
q; publica consilij. Circumsistunt pauca ad
modum patrum quos casus obtulerat con
tracti ab consulib;. Secos metus ñ curia m̄ ⁊
ī foro arcebat. Nec agi q̄q̄ q̄m ꝑ mitreq̄ iniam
porat senat. Cum ū claudi atq; exterrabi se mi
tudo putaret. ⁊ patrum qui abēnt ī casu
ñ metu ⁊ impediende rei cā abē. ⁊ cōs. ꝓ os
tūtiū ari nec dubiq; ludibrio cē miseras su
as. Jam ppe erat ut ne consulum q̄dem ma
iestas cohercret iras hominum. Cū incerta mo
rando aduenicndo pl̄ periculi contrahert.
tandem in senatū uenitur. freq̄ntiaq; tandē
curia ñ m̄ inē patres ⁊ ne inē consules q̄dem
ipsos satis conuenichat. Appī uchemētis inge
nij uir ipio consulari rē agendam censebat.
uno aut alio arrepto. q̄ceros alios. Seruili
lenib; remedijs aptior. concitatos animos
flecti q̄m frangi putabat cum crudi cum fa
cili cē. Inē hec maior alius cura. Latini et
cum tumultuoso aduolant nuncio uolscos

infesto exercitu ad urbem oppugnandam
uenire. Que audita adeo duas res una cura
re discordia fecerat. longe alii patres ac ple
bem adfecere. Exultare gaudio plebes. ultroq;
supbie patrum adeē dicere deos. Alius alii
um confirmare ne noua darent. cum oīb; po
tiq; solos spiritus. Patres militarent. prēs
arma capent. ut penes eosdem pricula belli
penes quos prmia eent. At ūrbe curia mesta ac
trepida ancipiti metu. cē ab cive ab hoste.
seruilium cōs. cui ingenium magis pl'are
erat orare. ut tanta circumuentam ūrbis
expediret rem p. Cum consul misso senatu
in contionem pdit. Ibi cure ee. patribus ostē
dit ut consulatur plebi. Cēm deliberationi
de maxima q̄dem illa sed tamen parte cura
metum pmuniisse rep. mūuenisse. nec posse
cum hostes pe ad portas eent bello pcasse
quicq;m. nec si sit tanta cra aliquid aut ple
bi honestum ee. ni mcede prs accepta arma p
patria cepisse. neq; patribus salus decorum
p metū pcul q̄m pria uoluntate afflictis ci
uium suor fortunis consuluisse. Contioni
bus edicto addidit fidem quo edixit ne q̄s
ciuem romanū uinctum aut clausū ene
ret. q̄m in eū noīs sedendi ap consules po
testas fieret. neu quis miles donec in castris
eet bona possideret aut uenderet. Libos nepo
tesue eius moraret. Hoc ppositio edicto q̄ru
aderant nec ppū exemplo nota. undiq;
ex tota urbe ppl'ens uum se ex puato cum
retinendi uis credituri ñ eet. Tum uis ī
for ut sacramento dicent fieri. Magna ea

manus fuit. Neq; alios magis in uolsco bello
uiros atq; opa emiuit. Consul copias contra
hostem educit. Paruo diremte mūtu allo cast
ponit. Prima in nocte uolsci discordia ro
mana freti si qua nocturna transitio pdi
ue fieri posset tempt ante castra. Sentire uigi
les. excitatur ecitus. Signo dato. concurritē.
ad arma. Ita frustra id inceptum uolsci fu
it. Reliquum noctis utiq; quieti datū. Po
stero die prima luce uolsci fossis repletis val
lum inruperunt. Iamq; ab oī parte munim
ta uellebant. cū cōs. q̄m q̄m cuncti undiq;
nec ali aīo milites cā parumpere mo
rati. post q̄m satis apparebat ingens ardor.
dato tandem ad erumpendum signo. Ob
ē auidum certamini emittit. Primo ita
cum incursu pulsi hostes. fugientibus q̄ ad
sequi pedes potuit. ttia cesa. Quies usq; ad
castra pauidos egit. Ipsa castra legio
bus circumdat. cum uolscos in eam pauo
res expulisset: capta direptaq;. Post ad
uesperam pomeriam quo confugerant hostes
legionibus ductis. int pauos die oppidum
capitur. Capti predes datum. Ī paulū
recreat egentes miles. Consul cum maxima
gla uictorem ecitum roma reducit. Dece
dentem romam mecenas uolscorum
legatus. rebus suis timens. post pomeriā cap
tam adeunt. His ex s c. data pax. ager ad
emptis confestim sabinis romanos territa
uere. Tumultus enim fuit ueri q̄m bellum.
Hoc ne in urbem nuntiatū ē. ecitum sabi

num ꝑdabundum ad anienem amnem p
uenisse. Ibi passim diripiat̃q incendunt illas.
Ossilius ex templo eo cum omnib⁹ copijs equi
tum. A. postumius qui dictator bello latino
fuerat. secundus consul secundus cum delecta pe
ditum manu. Plenosq palates equites circum
uenit. Hec aduenientia pedituum agmina resti
tit sabina legio. pelli cum ictũe. cum ꝑlatio
ne nocturna magna parte multis repleta cibo
uinoq. uix fuge quod fauisset utrium ha
buere. Hoc te una audito eo ꝑfectoq bello sa
bino. postõ die in magna iam spe undiq pa
rata pacis, aurunci senatum adeunt. ni dece
datur uolsco agro bellum indicentes. Cum le
gati simul grecinus aurunco⁹ domo pfec
erat. Cui fama haud ꝑcul iam ab armis. uis
tatio tumultu concitus romanos. ut ñ con
sulu ordine patres. nec pacatum responsum
arma inferentib⁹ arma ipsi capientes dare
possent. Arciam infesto agmine petit. nec
ꝑcul ñ cum aurunci signa conlata ꝓlioq
uno debellatum ẽ. fusis aurunci uictor ut
int̃ paucos dies belli romani ꝓmissa con
sulis fidem q senat⁹ expectabat. Cum appi ce
insita superbia aio iut college uanam facet
fidem. quam asperime potat ius de credit
pecunijs dicere. de integ ꝙ qui ante nexi fue
rant creditoribus addebantur. nec debantur
alij. Q ubi cum multa incideret. collegam ap
pellabat. concursus ad forum fiebat. Iuꝑ
missa iactabant. illi exprobrabant. sua quisq
bellum ñ ita ceptas postulabant.
ut aut referret ad senatum. aut ut ayxi
lio eẽt consul cuib⁹ finit. imperator mutuab⁹. Mo
uebant cos. hec ꝙ uergiliꝰ arri rescribebat.
Adeo in alteram cãm non collega solum ꝑcep
at. ꝙ omnis factio nobilium. Ita medium se ge
rendo nec plebis uitauit odium. nec apud
patres gratiam iniit. Patres mollem cons. tam
benignum tam. plebes fallacem. Breuiq apta
runt equasse eum appii odium. Certamen consu
lib⁹ incidebat. ut dedicaret ñ cuius ecl̃e. Senat⁹
a seuerem ad populum reiecit. uter eoꝝ dedicatio ꝑ
ꝓ data eẽt. cum pẽe annone. ñ catoꝝ collegi
um instituere sollemnia ꝑ pontifice. Iussit sus
cipe populus dedicationem edis. dixit. tat. oꝝ.
lectio ꝓ mi pili centurion. Q facile appareret
ñ tam ad honorem eius cui curatio altior fasti
gio suo data eẽt factum quin ad consulum ig
nominiam. Seuire in utrũq consulum alter.
patresq. ꝙ plebi creuerant animi. longe
alia quin ꝓmo instituerant uia grassabant.
Despatio enim consulũ senat⁹q auxilio cui mi
dua debitorem iudicassent. undiq conuola
bant. neq decretum exaudiri consulis pre
strepitu clamore potat. neq cum decreti
quisquin obtempabat. Via agebatur metꝰ p
omnis periculum libratis. Cum in conspectu
consulis singuli a plib⁹ uiolarent. incredi
biles a debitoribus uetterant. Sup hanc oꝝ
incessit sabinu bellu. delectuq decreto nemo
nom̃ dedit. furente appio insectante am
bitionem collegę. qui populari silentio rem
p. ꝑ deret. Ad id q. de credita pecunia iuꝰ
non dicis. adiceret. ut ne dilectum q̃dem
ex. s. c. hĩet. ñ eẽ. tam̃ desertam oĩo rem. p.

neq; pie ̄dum consulare imp ̨rium. se unū ꝯ sue
rp ̨arum maiestatis uindicem fore. cum cr
cum staret cotidiana multitudo. licentia
accensa arripuit unum insignem ducem sedi
onū iussit. Iue cum a lictoribz iam trahebat. p
uocauit nec cessisset ꝓuocationi consul. q; ñ
dubium erat pl ̄i iudicium ñ egre uicta p ̨
nacia foret consilio magis q; auctoritate p ̄nci
pum. q̄n pp ̄ clamore. Adeo superant animi
ad sustinendam inuidiā. crescere in malum
in dies. ñ clamoribz m̄ apud se q. multo p ̨ma
ior siluerat. secessione occultisq; colloq̄is. Tan
dem inuisi plebi consules magistratu abe
unt. Secutus est interr ̄. app ̨ patribz mire
gratus. L. uergin ̄ in. ꝯ. t. uetustissimus consula
tum ineunt. Cum ū plebs incerta quales ha
beret consules eēt. ceu si nocturnos parles es
quilyis. parlin auentino faē. ne in foro su
brus crepidaret consilyis. omnia temē ac
forsitan agerent. Eam rem consules grauiter
erat p ̄ncipio sam ad patres deferunt. Et de
latam consule ordine ñ licuit. Adeo tumul
tuose exceptā ē. clamoribz undiq; & indig
natione patrum. si q̄s imp ̨io consulari exe
quendum eēt. inuidiam eius consules ad
senatum reiēnt. Profecto si eēnt in re. p. ma
gistratus. nullum futur ̄ fuisse tom ̨ ñ pu
blicum concilium. Sunt in mille curias
comitiaq; cum alia ne squidyis. alia ī auen
tino fiant concilia. Dispsam & dissipatam
ē. rē. p. unum hercule uir ̄. id enim plus ē ̄.
q̄n consulem quat appi ̄ claudi ̄ fuit. mō
to rep ̨ discussiorum illo secessu fuisse. Cor
rep ̨ cōs. cum quid ḡ se facere uellent. nich
enim segnius mollius q̄n patribz placeat
auctoribz spectatores. decernunt ut de
lectum. quam acerrimum hāt. Oco lasci
uire plebem. Dimisso senatu consules in tri
bunal ascendunt. citant nois ̄ atum iuniore ̄.
Cum ad nom ̄ nemo responderet circumfusa
multitudo. si comitiis mō negarent ultra
decipi plebem posse. nunq̄n unū multē ha
buisse. si p ̄starent fidei p ̄. ubertatem unic ̨q
p ̄ reddendam ē ̄. q̄n arma danda. ut p ̨ pa
tria ciuibz q; ñ pro dñis pugnent. Consules
quid mandatum eēt a senatu uidebant. Et
eoz qui m ̄ parere curię seuerē loq̄rentur
neminem adeē. inuidię sue p ̨cipē. rap
parebat animos cum plebe certam. P ̄ri ̄ unic ̨q
q̄n ultima exp ̨rent ̄. senatum. mox consule
placuit. Cum ū ad sellas consulum ꝑ conu
olauere. minim ̄ quisq; nam patrum ab
dicare consulatum iubentes. deponē imp ̨i
um ad quod cuendum animo ̄ deeēt. Vbi p ̨ res
ciscepta. cum demū consules. ne p ̄dictū ne
geret. p. c. adest ingens sedicio. Postulam ̄ ut
hū qui maxime ingrauiam increp ̄ar. adsit
nobis hīnubz dilectum; acerrimi cuiq; arbi
trio. q̄n ita placet rem agem ̄. Redeunt ī tri
bunal citari noiatum unū ex his qui in con
spectu erant dextra opa iubent. Cum staret
tacit ̄ & cca cum aliquot hominū ne forte
uiolaretur globy. lictorem ad eum consu
les mittunt. Quo repulso. cū ū indignū fa
cin ̄ eē. clamitantes qui patrum consulib;
aderant deuolant de tribunali. ut lictoy

Hercule.

auxilio ee̅nt. Sz ab hac re nichil aliud quam
prendere phibuo. cum co̅sulis in patres im
peui ee̅t. consilium in curiu ryxa sedata est.
Jn qua ci̅ sine lapide sine telo plus clamoris
atq; irarum q̄m in mutre fuerat. Senat⁹ cu
multuose uocatus. cum multuosi⁹ consulitur.
q̄stionem postulantib; his qui pulsati fuera̅t.
decernente fer acissimo q; non sententia sed magis
q̄m clamore ⁊ strepitu. Tandem cum ire resedi
sent. exprobrantib; consulib; nichilo pl⁹ sanita
tis in curia q̄m in foro ee̅. mordime consuli cep̄.
Tres fuere sententie. p. uerginius rem ñ uulga
bat. de his tantum qui fidem secuti publi
uli cons. uolsco aurunco sabino q; mi litassẽt
bello agendam censebat. Tutus largius ñ id tẽ
pus ee̅. ut nunc ciuib; ersoluerentur. Totam ple
bem aere alieno demersam ee̅. nec sibi posse ne
omnib; consulatur. quin si alia alior sit condi
tio accendi magis discordiam q̄m sedari; Appi⁹
claudius ex natura inmitis ⁊ efferatus. hic ple
bis odio. illinc patrum laudib; ñ miserus
aut ꝑ licentia ci̅ concitum turbat. ⁊ lasciui
re magis plebem q̄m seuire. Jdadeo malum
ex puocatione natum. Quippe minas ee̅ con
sulum ñ impune ⁊ adeos qui una peccauerẽt
puocare liceat. Agedum inquit dictatorem
a quo puocatio ñ ee̅. creem⁹. iam hic q̄ nunc oĩa
ardent concitet furor. Pulsetq; cum in lucto
rem. qui sciet i de tergo utraq; sua pene sinu
illum ee̅. cui⁹ maiestatem uiolauit. Quibus ut
erat horrida ⁊ atrox uidebatur appi⁹ sentẽtia.
Rursus uerginiꝰ largiusq; exemplo haud salu
bres. Vtraq; largius putabant sententiam. q̄ tra
fidem tolleret. Quidum maxime ⁊ modicum
utq; consilium uerginiꝰ habebatur. Sz factio
ne respectuq; rei⁹ ꝑ uatarum que semp offece
officientq; publicis consiliis appi⁹ uicit. Atq; pe
fuit ut dictator ille idem crearetur. Que res
utraq; alienasset plebem ꝑ ualidissimo tempo.
cum uolsci equiq; ⁊ sabini forte una omissis
armis ee̅nt. Sz cure fuit consulib; ⁊ seniorib;
patrum. ut impetus iuuenum ueh emens ⁊ manue
to ꝑ mitteretur ingenio. Quintium dictato
rem uolesi filium creant. plebes ⁊ is adusus
se creatum dictatorẽ uidebat. ñ cum puocati
onem suis lege hisset. nichil ex ea familia triste
nec superbum timebat. Eductum dein a dicta
tore ꝑ positum. confirmauit cunctos. seruilis fore
consulis edicto conuenient. Sz ⁊ hominis ⁊ po
testatis meritus erat. Omisso certamine no
mina dedere. q̄nque ñ nunq; antea. Legiones
decem effecere. Terne ñ date consulib;. quatuo
r dictatore usus. Nec iam potest bellum differ
ri. equi latinum agrum inuaserant. Oratio
res latinos a senatu petebant. ut aut mitte
rent subsidio. aut se ipsos tuendos finium
ca capere arma sinerent. Iuste uisum ee̅. defen
dimermes latinos. q̄m patres arma. Veturius consul missus ee̅. his finis rebus po
pulationib; fuit. Cessere equi campis lo
co; magis q̄m armis fere. Simul se iuuenis mon
tium tutabant. Alter consul in uolscos ꝑfectꝰ
nec ipse terruit tempꝰ. uastandis maxime
agris hostem ad conferenda ꝑ castra dimi
candumq; acie excuit. Quibus in castra
campo an suum quisq; uallo infestis signis

constuere. Multitudine aliq̃tum uolsca su
pabant. Itaq; effusi & contempt̃im pugnam
miere. Cõs. romanus nec pmouit aciem nec
clamorem reddi passus: defixis pilis stare su
os iussit. Vt ad manum uenissẽt hostis: tum co
hortet̃ ita uigladiis rem gerere. Volsca cursu
clamore fessi cum seuelut stupentibꝫ meꝰ tu
lissent romanis. postq̃m mp̃ssionem sensere
ex adũso factam: ñ oculos micare gladios
haud secus q̃m si insidias in duxissent: turba
tum̃ ordines. Ine ad fugam quidem satis su
rium fuit: q; cursu impium ierant. Roma
ni cõtẽ q; pncipio pugne steterant: uigentes
corpibꝫ facile adeptos fessos: castra impetu cepe
runt: et castris ex uno hostem uel totes pseq;
uno agmine uictores cum uictis in urbẽ ir
rupere. Plusq; ibi sanguinis pmixta oĩum ge
nerum cede. q̃m in ipsa dimicatione factum.
Pauci data uerba qui inermes in deditionem
uenerẽt. Dum hi nuolsis gerunt. dictator fabi
nos ũ longe primũ belli fuerat. fundit. fugatq;
exercit castris. Equitatu im̃isso: mediam tur
bauerat hostium aciem. Qua dum se cornua
lata pandunt. parũ apte inter se suum ordi
bꝫ aciem firmauerãt. Turbatos pedes iua
sit. Eodem impetu castra capta debellatũq;
ẽ. Post pugnam ad regillum lacum: ñ alia
illis anni pugna clarior fuit. Dictator tum
phans urbem inuehitur: Sup solutos honore
locus in curru ipi postisq; adspectaculum dat.
Sella in eo loco curulis posita. Volsci deuicti
neutrĩ ager adempt̃. Velitras. coloni ab
urbe missi: colonia deducta. Cum equis post

aliquanto pugnatũ est: inuito quidẽ consule:
qua loco iniquo subeundum erat ad hostes: ꝫ
multis egregiis rebꝰ gestis dictator p̃q; q;
ipsi redirent in urbem magistratu abiit. irri
taq; sicut añ consulis pmissa ei cadent. pp̃ulere
ut sorte reñe in adũsos montis agmẽ erigeret.
Id male cõmissum. ignauia hostiũ in bonum
cõuertit. Qui p̃q̃m ad coniectum teli uenirent:
obstupefacti audacia romanorꝫ. relictis castris
q̃munitissimis reuerant locis: in adũsas ual
les desiluere. Vt sarsis prede uictoria incruenta
fuit. ita ciuilem rebello bñgesta: de domes
ticarum rerũ euentu nec patribꝫ nec plebi cura de
cesserat. Tanta cum gĩa cum arteꝫ pparauant
fenerator. q̃ñ m̃ plebem. ꝫ ipm etiam dictato
rem frustrarent̃. Iam q; ualentius p̃ uersis con
sulis reditũ. omnium actionum in senatum
pmam habuit p̃uocatore pp̃. retulitq; quid de
negris fieri placeret. Que cum relecta relatio eẽt:
ñ placeo inquit concordiẽ auctor. optabilis
medi fidius pp̃ediem ut mei simules roma
na plebes patronos hãt. Q; ad me attinet ne
q; frustrabor ultra ciues meos: neq; ipse frust̃
dictatore ero. Discordie inueterate bellum exter
num fecere. ut hoc magistratu egẽt res. p. Pax
foris parta ẽ. domi impedit̃. Pruinat̃ porro
q̃m dictatore seditioni uacuo. Ita curia eg̃ius
dictatura se abdicauit. Apparuit cãplebis iu
am uicẽ indignantem magistratu abisse.
Itaq; uelut p̃ soluta fide q̃m p̃ eum ñ sterilis
quin p̃staret̃. decedentem domũ cum
fauore ac laudibꝫ pscuti sunt. Timor in
patres incessit: ne si dimiss⁹ exercitus foret

rursus cecus occulta coniuratione sq; herent. sacq;
q̃m q̃m p̃ dictatorem dilectus habitus eẽt. tam
q̃m in consulum ũba iurassent sacramẽto teñ
milites rati. p̃ eã renouati ab equis belli edu
ci. ex urbe legiones iussere. Quo facto maturata
ẽ seditio: ꝑmo agitatum ck. de consulum cede
ut soluẽtur sacramẽto. doctos deiñ nullam se
lere religionem exsolui. sicinio quodam auctore
in ualliu consulum in sacrũ montẽ secessisse.
cñs amenem amnẽ tria ab urbe milia passuũ.
Ea frequentior fama ẽ. q̃m cui p̃so auctore ẽ. in
auentinum secessionem factam eẽ. Ibi sine ul
lo duce uallo fossaq; cõmunitus castris quieu
rẽ nullam in necessariam aduictum sumẽdo.
palq; diei neq; lacessiti neq; lacessentes se se
tenuere. Pauor ingens in urbe metuq; mutuo
suspensa erant oĩa. cũ ẽ relicta ab suis plebe
uiolentiam patrum. timere patres residem in
urbem plebem in certa mañe eam an abire
mallent. Q̃m diu autẽ tranquillam que secef
sertt multitudinẽ fore. quid futurũ deiñ si q̃d
ẽxcitum in cũbellũ ẽxstat. nullum ꝑfecto
in concordia ciuium spem reliq̃m ducere.
eam p̃ equa p̃ iniqua reconciliandam ciuita
ti ẽ. placuit ꝓ oratorem ad plebem mitti me
nenium agrippam facundum uirũ. q̃ indo
rium d erat plebi carũ. Is introm̃issus in cast
ꝑ sermonis dicendi horridi m̃ nichil aliud q̃m
hoc narrasse fertur. Tempore q̃m in hoĩe nũc
nũc omnia in unũ consentiãnt. Ventre singulis
membris suum cuiq; consiliũ suus sermo fuit. in
dignatari reliquas partes sua cura suo labo
re ac ministerio uentri oĩa queri. uentrẽ in me

dio quietum nichil aliud q̃m dare uolupta
tibus frui. Conspirasse in ne manu ad os ab ũ
ferrent. nec os acciperet datum: nec dentes con
ficerent. Hac ira dum uentrem fame domare
uellent. ipa membra una corum q; corp ad ex
tremam cabem uenisse. In apparuisse uenis
q; haud segne ministerium ee. nec magis aliq;
alere eum. reddentes. in omnes corpis partes hũc
quo uiuim uigem q; diuitum parit inuenas
maturũ confecto cibo sanguinẽ. Coparando
hinc q̃m in retinacorpis sedi tio similis eẽt ire
plebis in patres. fieri posse mites hominũ animi de
in de concordia ceptum concessumq; in condi
tiones. ut plebis tui magistratus eẽnt sacro sci q;
auxilij latio adiutus consules eẽt. ne ue cui pa
trum capere cum magistratũ liceret. Ita tribuni ple
bei creati duo. c. licinius. l. albinius. Hij uti collega
gas sibi creauerunt. In his licinium fuisse sedi
tionis auctorem. De duobus qui fuerunt minus
conuenit. Sunt qui duos tamen in sacro mõte
creatos tribunos ee dicant. ibiq; sacratam
legem latam p̃ secessionem plebis. Spurius
cassius. postumius cominius consulatum inie
runt. His consulibus collatum plebi scitum
fert. Ad bellum ferendum consul alter romae man
sit. alter aduersum bellum missus antiates
uolscos fundit fugatq;. compulsos in oppi
dum longulam p̃ fecutus. menibus potitur.
Inde pomptinam mucamurem uolscorum cepit. Tum magna
ui adortus ẽ. coriolos. Erat tum in castris
inter primores iuuenum. c. marcius adolescens.
consilio et manu promptus. cui cognomen p̃ea
coriolano fuit. Cum subito ẽxcitum roma

forcacõ ebumorũ p
bng.

Stat mõte.

18

num coriolos obsidentem. atq; in oppidano
quos intus clausos habebat inuentum sine ul
lo metu excursus imminentis belli uolsce legi
ones pfecte ab antio inuasissent eodemq; tẽ
pore ex oppido erupissent hostes. forte insta
tione marcꝰ fuit. ⁊ cum delecta multitudine ma
nuũ impetũ eruptionem recepit. ⁊ per
patentem portam ferox irrupit. sedeq; in
prima parte urbis fca. ignem terre abreptũ im
minentib; muro edificiis iniecit. clamor in op
pidanor mixtꝰ mulierũ pueriliq; ploratu
ad auxilium ut solet primo ictu romanis auge
re animum. turbauit uolscos. utpote cap
ta urbe q; ad deferendam opem uenerant. ita
fuit uolsci antii aurel corioli oppidum captũ.
tantumq; sua laude obstrictꝰ fame consul
marcꝰ. ut in fedus cum latinis coluṁna ea
rea in sculptum monumento ẽet. ab spu
rio. p. cassio. uno q; collega affuerat ictum postu
mium cominium bellum gessisse cum uol
scis memoria cessisse. Eodem anno agrippa
menenius moritur. Vir omium uita partier
patrib; ac plebi car⁹. post secessionem carior
plebi factus. huic imperia arbitrioq; concor
die ciuium legato patrum ad plebem re
ductori plebis romane in urbem sumptus
funeri defuit. Exulit eum plebs ex tanta
ira collatis in capita cois. Deinde. c. geganio
. p. minucio fitio anno cum rebus quieta
omnia bello erant. domi sanata discordia.
aliud multo grauius malum ciuitatem iua
sit. Carnis primum annone ex inculta per secꝛ
sionem plebis agris. fames deinde qualis clau
sis solet. uentumq; ad infimum seruitioꝝ uulgi
q; plebis erat. ni consules prouidissent. dimissis pas
sim ad frumentum. ⁊ eo emendum in tuscos
am ne dextris ab ostia littoribus leuoq; per uolscos
maris usq; ad cumas. ⁊ quelicet in siciliam
q;. Adeo finitimorum odia longinquis coege
rant indigere auxilii. frumentum cumis cum coep
tum erat. naues per bonis tarquiniorum ab ariste de
mo q; anno qui heresi erat recente fuit. Inuol
sis pomptino q;. necmi quidem potuit. pecu
lum q; ab impetu hominum ipis frumentato
ribus fuit. Ex tusculis frumentum ubi uenit. Co
sules ea. plebs. In eodem bello in tam arcis
eodem ubi uexatu forent. ni uolsci iam mo
uentes arma pestilentia ingens inuasisset. Ca
lade conserti hostium animis. ut etiam ubi
eam remisisset. tuto aliquo tenerent. Inclusi
auxere numerum colonorum romani. Inorbe in mons
nouam coloniaq; arx in pomptino erat miser
.o. minucio. dein. l. semproio. cos. magna uis
frumenti ex sicilia aduecta agitatumq; in sena
tu q;nq; plebi daretur. Multa uenisse tempus
pmende plebis putabant. recuperandiq; una
que extorta secessione ac in patribus erant. In pri
mis marcꝰ coriolanꝰ hostis tribunicie potestatis.
si annonam inquit uetere uolunt. iuspatrum
reddant patri. Cur ego plebeios magistratus.
cur sicinium potentem uideo sub iugum missi
tanq; in latronib; redemptus. Ego ne has
indignitates diuꝰ q; in nece ẽ. patiar. Tar
quinium regem qui nouerim sicinium feram.
Secedat nec. uocet plebem. patet uia in sacrum
montem aliosq; colles. Rapiant frumenta ex agris

nisi. quemadmodum tuo anno rapuere. vran-
tur annona qm furore suo fecere. Audeo dice
h malo domitos ipsos populos cultores et agror fore.
qm uti armati p secessionem colu phibeant. haud
tam facile dictum ē. faciendum ne fuit qm po
tuisse arbitror fieri. ut conditionib; latandi an-
nonam & tribunitiam potestatem. tomia iu
sturam imposita patres demerent. s; senatui mi
sit maior sententia uisa ē. plebem irappe ar-
mauit fame se iam licē hostes peremptos uictuq;
fraudari. pignum frumentum que sola alimēta
ex inspato fortuna dedit ab ore rapi. nisi igneo
marte uincti dedantur tribuni. nisi de tergo
plebis romane satisfiat cum sibi carnificē no
uum exortum. qui aut mori aut seruire iubea
at. Ingentem inde curia impetus factus est.
ni pportune tribuni diem dixissent. Ibi ira
ē. suppressa. Seu ducem qsq. sedim uice necisq;
inimici factum uidebat. Contempto primo
marco audiebat minas tribunicias. auxilii ne
pene inuisi datum illi potestatis. plebisq; in patres
tribunos esse. Sz adeo infensa erat cohors pleb.
ut uni pena defungendum esset patribz. Resti
terunt tn adusta iudicia. usiq; sunt quasi ius
quisq; qm pocuit ordinis uiribz. de primo temp
tata res ē. si dispositus clientibz absterrendo sin
gulos a cotionibz conatusq; dissicere tempesti
uos. Vnus si deinde possere quicquid erat pa
trum. Reos dicere. precibz plebem exposcente.
unum sibi ciuem. unius senatorem. si innocentē
absoluere nollent. pnocente donarent. Spē cū
die dicta n adesset. pseueratum in ira ē. Dampna
ui absentis in uolscos exulatum abiit. mini-

tanis patrē hostilesq; iam tum spes gerens. Veni
entem uolsci benigne excepe. benignius in di
es colebant qm maior ira in suos eminebat. cre
brecq; nunc qrele nec mine pcipiebantur. Hos
pitio uocabatur accitus. Longe ut cum princeps
uolsci nominis erat. romanisq; semp infestus. Ira
cum alterum uecors odium. alterā recens stimu
laret. consilia conferunt de romano bello. haud
facile credebant plebem suam impelli posse
ut uolens infeliciter temptata arma capere.
multis sepe bellis. pestilentia postremo amis
sa iuuentute fracto spes ē. arce agendum in ex
olescentem iam uetustate odio. ut recentia aliqua ira
exacerbarentur animi. Ludi forte ex instauratu
one magni romani parabant. Instaurandi hec
causa fuerat. Ludis mane seruum qdam pa
familias. nondum omisso spectaculo sub furca
celum medio egerat deos. Septi in ludi uelut ea
res nichil ad religionem pertinuisset. haud ita
multo post tullo tarquinio de plebe hoi compti
sunt. Visus iuuenes dicere sibi. ludis spectatores
displicuisse. Illis magnifice instauratis rur
sus ludi. periculum urbi fore. Irrec. ea consulibz
nuntiarent. Quamqm haud sane liber erat re
ligione animus. uerecundia tn maiestatis ma
gistratuum tumorem uicit. nec ora horum pu
dibundo abiere. magno illi ea cunctatio stetit.
filium namq; intra paucos dies amisit. Sui re
pentine cladis nec dubia erat. ego animu
eadem illa insons pius obsitata species uisa ē.
rogitare. satin magnam spreti numinis
hec merces. Quorem instare. ni eat ppe
ac nunciet consulibz. Iam pestilentior res erat.

Cunctantem tam̃ ac placantem ingens ui morbi adorta ē. debilitate subita. Tunc enim ũ de orum ira admonuit. festus q̄ malis p̄territus instanti ubi q̄ consilio ꝓpinquor adhibito cū uisa atq; audita robustarum tocius sompno uolentem minasse. nasq; celestes representata scalibi fuisse exposuisse. consensu inde haud du bie omnium qui aderant in forum ad consu les lectica defertur. Sñ in curiam iussu. cōs. lat̄. eadem illa cum patribus ingens omnium ad miratione enarrasse. Cece aliud miraculum. q̄ caput suum ibi ruisse delatum in curiam ēet. cum functum officio pedibus suis domū reduisse traditum memorie ē. Ludi q̄m amplissi mi ut fierent senatus decreuit. Ad eos ludos auctore nullo. uis magna uolsciorum uenit. Priusq; commutentur ludi. cuiꝰ ut domi cō positum cum marcio fratre ad consules ue nit. Dicit ē. que secreto agi de re p. uelit ar bitros remotis. Inuitus inquit quod sequius sit de meis ciuibus loquor. non ñ admissũ q̄ q̄m ab his cōminatum uenio. Ꝑ cautum ne admittant. Ḧimio plusq̄m uelim mihi ingenia sunt mobilia. Multus id cladibus sensim quippe qui ñ mō mihi Ꝑ uña patientia in columes sim. Magna hic nunc uolsciorum multitudo ē. ludi sunt. spectaculo intenta cuncta erit. Memini quid pe eandem occasionem ab sabinorum iuuentute in hac urbe commissũ sit. Horret animꝰ ne quid inconsulte ac temere fiat. Ḧec mea uiaq; causa p̄ ducenda uob. cōs. ratus sum. Q. ad me attinet exemplo hinc domum abire in animo ē. ne cui facti dicti ue contagione presens uideor. Ḧec locutus. abiit. Consules cum ad pres rem dubiam sub auctore certo deuolsissent. auctor magis ut fit q̄m res ad p̄cauendum. ut ex supuacuo mouit. fac toq; senatus consulto ut urbem egredientur uol sci p̄cones dimittuntur. qui omnes eos p̄fatis ante noctem iuberent. Ingens pauor p̄mo di currentes ad suas res tollendas in hospitia p culit. Pfectis demũ indignatio oborta. se ut conscelerato scontaminato sq; ab ludis festis diebus. ceu q̄dam mala hominum deorumq; ab actos ēe. Cum ꝑpe continuato agmine irent. p gressus cuiuis ad caput ferentium. ut q̄sq; cuenisset p̄mores eorum. excipiens. quereno do indignando q; eos ipsos sedulo audientes sectabatur. ꝑ eos multa undique aliam in sub rectum uie campum deluxit. Ibi in contionis modum orationem exorsus. uetet. p. R. iniuria cladesq; gentis uolscorum. ut omnia in quit ob liuiscamini alia. hodiernam hanc contume liam. quo tandem aio ferat. qua p̄ iam ignomi niam ludos cōmisere. an ñ sensistis cum phatum hodie de uob ēe. Vos omnibus ciuibus pegnus cor finitimis in ipsis spectaculo abeun tes fuisse. Vrās coniuges uos liberos traductos p ora hominum. Quid eos qui audiuere uocē p̄conis quid qui nos uidere abeuntes. q̄d eos qui huic ignominioso agmini fuere obuij existi masse putatis. ñ aliquod p̄fecto nefas ēet. q̄d si int sim spectaculo uiolati sim ludos. placu lumq; mercati. ideo nos ab sede piorum cetu con silioq; abigi. Quid deinde illud ñ succurrit uiue nos quod maturauim p̄fatis. si hoc p̄fecto in

fuga est: Ut hanc urbem uoſ ñ hostium du
cum. ubi ſi unum diem moratae essent: morendū
ob̄ fuit: Bellum uobis indictum ē. magno
cū malo qui indixere fuisse ſtis. Ira ac ſpa
ſponte irarum pleni: timentes. domos in di
gressi ſunt: Inſtigando q̄ ſuos quisq; pp̄los esse
cere. ut omne uolscum nom̄ deficeret. Impa
ratores ad hoc bellum de omium pp̄lor̄ ſententia
lecti atque ulli: ñ. ōñ. Martius caius romanus
in q̄ alio q̄nto plus ſpei reposicum. q̄m̄ ſpem
neq; quam fefellit. ut facile appareret duabz
ualidiorem quam ciuicam rem romam̄ nā ē. Cer
ceos pfectus primū colonos in romanos expu
lit. Hinc eam urbem uolscis tradidit. Inde
latinam uiam transiit: transgressus
saxa cum. longulam. polusciam. coriolos. no
uellam. hec romanis oppida ad emit. In la
tinum recep̄. Tunc deinceps corbionem. uete
riam. crebrum. labicos. pedū. cepit. Postremū
ad urbem ápedo ducit. & ad fossas cluuillas
.xj. ab urbe milia passuum castris ponit. Po
pulatur in agrum romanum. custodibz imē
populatores misit: qui patricorum agros intac
tos seruarent. Siue infensus plebi magis. siue
ut discordia inde m̄ patres plebem q; oriret.
q̄ profecto orta ēet. adeo tribunis iam ferocem p̄
se plebem ciminando o in p̄mores ciuitatis in
stigabant. Sed extimus timor maximū concordie
uinculum q̄m̄ nisi suspectos infensosq; imē se
cungebat animos. id in̄ non conueniebat qd
senat⁹ consules q; nusq̄m alibi spē q̄m̄ in ar
mis ponebant. plebes omnia q̄m̄ bellum ma
lebat. S-p. naucul. iam ingens furi⁹ consules

creant. Eos recensentes legiones. p̄fida p muros alias q; in quibz stationes singulasq; pla
cuerat ēē. loca distribuentes multitudo ingēs
pacem poscentium p̄mum seditioso clamore
conterrit: deinde uocare senatum. referre dele
gatis ad. ōñ. martium mittendis coegit. Acce
pta relatione parcit. Postq̄m apparuit
labare plebis animos. missiq; de pace ad mar
tium oratores: atq; responsum retulerunt.
Si uolscis ager redderetur: posse agi de pace.
Si preda belli p̄ortium frui uellent. memores se
ciuium iniuriæ hospitum beneficii admis
sum ut apparet. ciuio sibi iure iratos ñ fractos
animos ēē. Iterum deinde missi ñ recipiun
tur in castra. Sacerdotes q; suis insignibz ue
lati ēē. isse supplices ad castra hostium tradi
tum ē. Hic hilo magis q̄m legatos fregisse ani
mū. Cum matrone aduertunt iam matrem co
riolani uolumniam q; uxorem frequentes coeunt.
Ad publicum consilium an mulebris timor fu
parum mueniō. Quicere certe. ut & uetula
magno natu mulier: uolumnia duos par
uos ex marcio ferens filios secum in castra ho
stium ierunt. q̄m̄ armis uiri defendere urbē
ñ possent. mulieres p̄ces lacrimisq; defende
rent. Et ad castra uentum ē. nuntiatumq; co
riolano ē. adēē ingens mulierum agmē in pri
mo. ut qui nec p̄. maiestate in legatis nec in
sacerdotibz tanta offusa oculis ratio q; religiō
motus ēet. multo obstinatior aduersus lacrimas
mulebres erat. Dein familiarium quidā qui
insignem mestitiam in cētis cognouerat
uetustatē. in medium nepotesq; stantes. in me

§ 1 § 2

trulerant. m quor oculis mat̃ t coniunxq; li
beri adstant. Coriolanꝰ pe ut amens cõsilijs mat̃
ab sede sua cũ ferret mat̃ sue obuiq; amplexum
mulier in tram exꝑabz uersa. sine priuꝰ
qm̃ complexum accipio. sciam in quor ad ho
stem an ad filium uenim. captiua mat̃ ne
in castris tuis sim. In hoc me longa uita in
felyx senecta traxit. ut ex ciuem te dem̃ hostem
uideres. Potuisti popl̃ari hanc tam que te ge
nuit atq; aluit. Non t qm̃uis infesto aõ
mina ac pueñas ingẽs ira finesq; excidit.
Non cõ in conspectu roma fuit. succurrit ut
illa menia domus ac penates mei sunt. mat̃
coniunxq; libiq;. Ego ego si ꝑ epissem. ro
ma non oppugnaretur. Hisi filium haberem.
liba in libera patria moritura eem. Sz ego mi
chil iam patri. nec t turpi quam m miserius
possum. nec ut sim miserrima diu futura
sum. De his iudicis. qs ip gis aut imatura
mors aut longa senectus manet. Vxor deñ
ac libi amplexa fletuq; ab omni turba mu
lierum ortus complorato sin patriq;. fregẽ
randem uit. Complex inde suos dimittit.
ipe retro ab urbe castra mouit. Abducis de
inde legiombz ex agro romano. inuidiam ei
oppsum. pisse tradunt. alii alio loco. Apud
fabium longe antiquissimum auctorem.
usq; ad senectutem uixisse eum inuenio.
Refert certe hanc sepe eum exacta etate ulur
passe uocem. O ultor miseri seruitiũ ẽe.
Sonuerunt laude sua mulieribus uiri
romani. Adeo sine obtrectatione glie alie
ne uigebat. Vxor tamen q; qd eet templũ

fortune muliebri edificatum dedicatumq; ẽ.
Rediere deinde uolsci ad uincis equis in agr̃
romanum. Sz equi atticum tullium haud
ultra tulere ducem. Hinc ex certamine uolsci
equine imperatorem conuincto ẽcitu dederunt se
dño. deñ atq; pretium certum. Ibi fortuna p.r.
duos hostium exercꝰ haud miñ pniciosos qm̃
pinacia certamine confecit. Cos. aũ sicin. j. ẽ.
aquilius sicinio uolsci. equilio hernici. nã hij
q; in armis erant pugnam euenit. Eo anno her
nici deuicti. Cum uolsci equo marte discessiõ
ẽ. Sp. cassius. deñ ꝑcul uerginꝰ cos. fœ. cũ
hernicis feduſ ictum. agri partes due adẽpte.
in dimidium latinis. dimidiũ plebi diuisus
cos. cassius erat. Adiciebat huic munꝰ ag̃ alii
quis cum quem publicum possidi a priuatis cri
minabatur. Id multos quidẽ patrum ꝑ pos
sessores peculi rerum suar terrebat. Sz t. p. pat̃
sollicitudo merat. largione consulem pcu
losas libertas opes struere. Cum ꝑmum lex agra
ria ꝑmulgata ẽ. nunq; deñ usq; ad hanc
memoriam sine maximis motibz rei agitata.
Cos. alter largioni resistebat auctoribz pr̃ib.
nec omni plebe adsentiente. que ꝑmo cepat fa
stidire munꝰ uulgatum a ciuibz esse in socios.
Sepe deinde uerginium cos. in contionibz ue
lut uaticinantẽ audiebat. pestilens collegi
munꝰ ee. agros illos seruitutẽ hijs qui acce
rant latinos. regno uim fi. Quid ita enim al
sumi socios. non̄ latinum: Quid attinuis
se hernicis paulo an hostibz capta agri par
tem tam redd in urbe ees ꝑ coriolano du
ce cassium hant: Popularis iam ee. Sz si sua

Sor ꝛ mucrecllor legis agrariæ cepit. Vbi deīn
consul certatim plebi indulgere. Verginiꝰ dicē
passurum se adsignari agros dum ne cui nisi
ciui romano assignentur. cassiꝰ q̄ in agraria
largitione ambitiosꝰ in socios eoq; ciuib; uilior
erat. ut alio munē sibi reconciliaret ciuiū animos.
uibē p̄sidio frumēto pecuniam acceptam retri
buit pp̄. Id ū haud secus q̄m p̄sentem mīcedē regi
naspnata plebes adeo pp̄ē suspitionem insitā
regni uelut habundarent omnia munia ciī in
animis hominum uespuebant. Quē ū p̄mum
magistratu abiūt: damnatum necatūq; con
stat. Sunt qui patrem auctorem eius supplicij
ferant. Cum cognita domi cā ūberasse ac ne
casse peculium: q; filij ceteri consecrauisse. Sig
nū in factum eē. inscriptum ex cassia familia
datum. Inuenio ap̄ quosdam id q; pp̄ fidē ē.
equestrib; cesone fabio. ꝛ. l. ualerio diem dic
tam p duellionis. damnatumq; pp̄ iudicio
ducta l publice edes. Ea ē. area ante tellu ris
edem. Ceīn siue illud domesticum siue. p̄. fu
it iudicium damnat̄ seruio. cornelio. q. fa
bio consulib;. Haud diuturna ira pp̄ in cassiū
fuit. Vulcedo agrariæ legis ipsa p se dempto
auctore subibat aīos. Accensaq; ea cupidita sē
malignitate pau. qui deuicti eo anno uolsci
equiq; militem preda fraudauere. Quicq̄d
captum ex hostib; ē uendidit fabius. cōs. ac re
degit in p̄. Inuisum erat fabium nomē plebi.
pp̄ nouissimū consulem. Tenuere tñ pres ur
bem. l. emilio ceso fabiul consul creabatur. Lo
infestior facta plebes. seditione domestica
bellum extrinsecum excauit. Bello deīn ciuiles

discordiæ intermisse. Vno aīo patres ac plebs re
bellantes uolscos sequos duce emilio p̄sepa pug
nauere. Plus tñ hostium fuga q̄m p̄lium ab
sumpsit. Adeo pugnacter fusos insecuti sunt
equites. Castoris edes eo anno idib; q̄nctilib;
dedicata ē. Vota erat latino bello postumio dic
tatore. filiusue eius duumuir ad hoc ipm creat
dedicauit. Sollicitatis eo anno simul dulcedine
agrariæ legis animis plebis. Tribuni plebis. po
pulare potestatem lege popl̄ari celebrabant.
Patres satis sup q; gratiam furoris in multitu
dine credentes ee. largitiones. temptatosq; in
uitamenta horrebant. Acerrimi patrib; duces
ad resistendum consules fuere. Ea g̃ pars reī
p. uicit. Hec in p̄sens mō is inuenientem annum. o. fabium
num. o. fabium cesonis frem. magis in
uisum alium plebi accusatione spurii cassii.
l. ualerium cons. dedit. Certatum eo q; an
no cum tribunis ē. Vana lex. uanisq; legis auc
toritas iactando irritum munis facta. Fabium
in nomen ingens post ces communos consulatus
uno q; uelut tenore omnes exceptos tribunicios cer
tamines habitum itaq; urbi locatus mansit
in ea familia aliquandiu honos. Bellum in ueien
tem initum q; uolsci rebellarunt. Et ad bel
la geren̄a pp̄e superantes uires. abutebantq;
hiis inter se metu p̄ostergandos. Accessere ad
egritudinem omnium mentes. p̄digia celestia pp̄e
crebrescebant. in urbe agrisq; ostenta animas.
motusq; terra nuntiabant. Cam nullam aliā uates
canebant p̄. priuatisq; nunc exitiosa. nec p̄ua
consulta. quibus haud rite sacra fiūt. Qui terrore
tum eo euasere: ut opia uirgo uestalis dāpna-

ra incesta penas dedit. Q. Fabius inde. J. C. cui
liui cōs. facti. Eo anno non segnior discordia
dom. q̄ bellum foris atrocius fuit. Ab equis
arma sumpta. Veientes agrum p̄ romanor
pop̄lantes irrierunt. Quor bello crescente
cura. ceso fabiis j spuriis furiis consules fiunt.
Arronam latinam urbem equi oppugna
bant. Veientes plenis iam pp̄latonum romā
ip̄am se oppugnaturos minabantur. Qui ter
rores cum conpescere debent. auxere insup
aiōs plebis. rediebatq̄ non sua sponte ple
bi mos. decretandi militiam. q̄ spuriis lici
nio tribunis plebis uenisse temp̄ ratus p̄ puta
mam nec citatem legis agrarie pat̄z iniun
gendę. suscepta rem militarem impedien
dam. Ceōm tota inuidia tribunicię potesta
tis uersa in auctorem ē. nec ieum consul acri
q̄ qm̄ ipse eius college coh̄ortatus sunt. auxilio
q̄ eor dilectum cōs. h̄nt. Ad duo simul bella
exercitus scribitur ducend. Fabio inueien
tes. in equos spurio datur. Cui equis quid
nich dignum memoria gestum ē. Fabio alii
q̄mo plus negotii cum duobz qm̄ cum hostibz
fuit. Vni ille uir ipse consul rem. p. sustinu
it. qm̄ exercitus odio consulis qm̄ cum in se fu
it p̄debat. Nam cum cōs. prec̄ cet. alimp̄ato
rias arces quas pando gerendoq̄ bello edidit
plurima sua instrumenta aciem. ut solo equi
tatu emisso. ex̄citum hostium funderet. in se q̄
fusos pedes nouit. nec illos ex̄ sinū adhortatio
inuisi ducis suum salutem flagitium q̄ p̄. in
p̄senua dedec. p̄m̄ periculum si animos hosti
sedisset. cogēre potuit gradum accelerare. Aut
si aliud mich. instare instructos. inuitus signa
referunt metuq̄ credes uictos. exsecrantes nic
ip̄atorem nunc nauatam ab equite opam.
Redeunt in castra. nec huic tam pestilenti ex
emplo remedia ulla ab imperatore q̄sita sunt.
Adeo excellentibz ingenijs uici deditur ars q̄ cuē
regant. qm̄ qua hostem superent. Cons. romam
redit. Non tam belli gl̄a aucta. qm̄ irritato
exacerbatoq̄ in se militum odio. Obtinuere
tm patres ut in fabia gente consulatus maneret.
Q. fabiū cōsulem creant. Fabio collega. Q. neuio
manlio datur. Et hic annus tribunum auc
torem legis agrarie habuit. cui. pontificius
fuit. Is eandem uiam uelut p̄cessit. sp. li
cinio ingress. dilectum paulis p̄ impedit. Pur
batus ter patribz. appi. claudi uictam tribu
niciam potestatem duce p̄ore anno impsentiarę
exemplo imperium q̄ inuentum sit sui ipsa
uiribz neq̄ dissolui enim unq̄m deficiunt. qui
ex collega auctoriam sibi q̄ gram meliorem par
tis bono p̄. uelit quesitam. plebes si plibz op̄ sit
tribunos ad auxilium consulum patres fore. et
unum t adūsus omnes sat sce. Darent nō q̄ con
sules j p̄mores patrū opam. ut si min̄ os alios
tam ger tribunis rei. p. ac senatui conciliarēt.
Precepit appius monitis p̄ces tumultū comit ac
benigne tribunos appellare. consulares. ut
cuiq̄ eor p̄uatim aliquid iuris ad uis eos sin
gulos erant. partim gia partim auctoritate
obtinuere. ut tribunitię potestatis uires sa
lubres uellent rei. p. ee. Hoc emq̄ tribunor
adūsus unum moratore publica cōmodi
auxilio dilectum consules h̄nt. Jn aduersus

bellum ꝓfecti quo undiq; ex cuncta auxilia conuenianꝫ. non tam uerendum grā concitata. qm̄ q̄d in spem uertendum erat discordia intestina dissolui rem romanam posse. ꝓncipesq; motum ceteraq; ꝓhibere conciliis fremebant ḡnalo pelleꝫ. romana al. n̄ intestinec ipi sedicionibꝫ seuiant. Jo unum uenenum eam labentem ciuitatibꝫ opulentis reptam. ut magna impia mortalia eēnt. Diu sustentatum id malum patrū patrū consiliis. patrū patientia plebis. iam ad extrema uenisse. duas ciuitates ex una factas. suos cuiq; parti magistratus. suas leges eē. ꝑmum in dilectibꝫ seuire solitos. eosdem in bello tam̄ paruis seducibꝫ qualicunq; urbis statu manente disciplina salutari militari sistu potuisse. iam nō parendi magistratibꝫ morem in castra q; romanū militem sequi. ꝓximo bello in ipsa acie ī ipo certamine consensu ex cuneis. traditam ultro uictoriam uictis equis signa deserta imperatē in acie relictum. in fugam in castra redituꝫ. ꝓfecto si instetur fugo militi uincta roma eē posse. nichil aliud opus eē. qm̄ in ꝓximo. ostendiq; bellū ceteris sua potestate sponte facta ex deos gesturos. Hec spes extimos ad maueranꝫ. mutuis iuuicem casibꝫ uictos uictores q;. Consules q; romani nich preter aliud q̄m̄ sua uires sua arma horebant. memoria pessimi ꝓximo bello exempli terrebat. ne rem cōmittent eo. ūdue simul acies uinde eēnt. Itaq; castris se tenebant. Iam ād̄ ꝓcipita periculo auersi diem tēp̄q; fortasse ipm̄ lenitorum uasanitatem animis adacturum. Veteres hostis ceteraq; eo magis ꝑpropere agē lacessere ad pugnam. ꝓmo obequitando castris uocandoq;. Postremo ut nich mouebant qua consules ipos ex cuneis increpando. simulationem intestine discordie remedium timoris inuentum. Consules magis non confidere. q̄m̄ n̄ credere suis militibꝫ. Nouum sedicionis genus. silentium ortum; unā armatos. ad hec immo unitatē gentis originisq; q̄ falsa q̄ uera iacere. Hī cum sub ipo uallo portasq; strepent. haud egre consules pati. ac ꝓpter multitudinem nunc indignatione nunc pudore pectora uersare. Ab intestinis ad̄uersa mat. nolle multos eē hostes. nolle successum patribꝫ. n̄ consulibꝫ externa. Domestica odia certare in animis. Tandem sup̄ata externa. adeo sup̄be insolenterq; hostis eludebat. frequentes in pretorium conueniunt. poscunt pugnam. postulant ut signū det. Consules uelut delibabundi capita conferūt. diu colloquunt. Pugnare cupiebant. sed retro reuocanda. Addenda cupidita erat. ut adūsando remorando q; incitato semel multa addent impetum. Redditur responsum. immaturam rē agi. n̄ dum tempus pugne eē. castris se tenent. Edicunt in̄. ut abstineant pugna. Si quis munitus pugnauit. ut in hostem animadūsuros. Ita dimissis quo min̄ consules uelle credūt. crescit ardor pugnandi. Accendunt insup hostes ferociꝫ multo ut statuisse nō pugnare consules cognitū ē. quippe impune se insultaturos. n̄ credi multa arma. rem ad ultimū sedicionis erupcu-

ram. Inemoq; uenisse romano imperio. Hi tre
ti occurrant portas ingerunt pbra. Ignes ab
stinent quin castra oppugnent. Animū, cum non
ultra contumeliam pati romanā possēt. Tota
castris undiq; ad consules curritur. Nō cā sensi
ut ante pcentionum principes postulant.
Et passim omnes clamoribz agunt. Oblata
res erat. Ignoscantur cōn. Fabius deinde ad
crescentem cum multum iam mentis motionis
collega concedente cum silentium classico fe
cisset: Ego istos. cōs. manlii posse uincē scio: uel
le ne scarem ipi fecerunt. Itaq; certum ē. atq; de
cretum. nō dare signum ruiti uictores se reduci
ros ex hac pugna iurārunt. Consulem romanū
mutes semel in acie fefellit. deos nunq̄m fallet.
Centurio erat. ex. Flauoleī int̄ primos pugne
flagitator. Victor inquit. cōs. fabi reūcar ex
acie. Si fallar. Iouem patrem gradiuumq; mar
tem aliosq; iratos inuocat dos. Idem deinceps
omnes exercitus in se quisq; iurat. Iurati signū
datur. Arma capiunt. eunt in pugnā. ira ātu
spes q; plen. Iunc iubent ecruscos pbra iacē.
nunc arma tibi quisq; lingua pmptā hos
tem offerri. Omnium illo die qua plebis qua
patrum animia uirtus fuit: Fabium nomē fa
bia gens maxime entuit. multis ciuilib; cer
taminib; infensos plebis animos. illa pugna
sibi reconciliare statuunt. Instruuntur acies.
nec uetens hostis ecruscq; legiones detrectant.
Ppe certa spes erat. non magis secum pugna
turos. q̄m pugnaturi sunt cum equis. Mauis q̄q;
aliquot in tam irritatis animis. occasione
anceps habuo despandum ē. facinus. Res ali

longe euenit. Iam ñ alio ante bello infestior
roman. Adeo hinc contumelijs hostes. hinc con
sules mora exacerbauerant. Plum uitis. Vix ex
plicandi ordinis spatium ecruscis fuit. cum pri
mū p̄mam repidationem abiecti tenere magis
q̄m emissis pugnam iam in manu. iam ad gladios
ū manus ē. atrocissimus suetā. Int̄ p̄mores gen̄ fa
bium insigne spectaculo exemploq; cunctis erat.
Ex his q̄ntum fabium ēo hic anno añ consul
fuerat p̄nceps. in conferto suetem. ferox
uiribz armoz arte uiscis incautū int̄ multas
ñ sanies hostium manu gladio p pectus transfigit.
Telo extracto precepsq; fabius in uulnus abiit. Sensit
uim̄q; acies unius uiri casum. Cedebatq; ñ roman
cum. ex. fabius consul cōsistunt iacentis corpus.
obiectaq; parma. Hoc uiros inquit milites fu
gientes uos in castra reducturos? Adeo ignauissi
mos hostis magis timetis. q̄m iouem martēq; p
quos iurastis? Ego mi uirū acuictor reūcar.
aut pe te hinc quinte fabi dimicans cadam;
Consulis cū gaī fabi p̄mozis anni consulis ūbis
ne ictus fit. ut pugnent te impetratur̄ credis?
Dū impetrabunt p quos iurauē. nos ut decep
ti sitis fabio nomine ē dignum. pugnando
pot̄ q̄m adhortando accēdam. multum aīos.
Sic in p̄mum infensis hastis puolant duo faby.
toramq; mouerunt secum aciem. Prelio ex par
te una restituto. micho segnius in cornu altō. ex.
manlius consul pugnam ciebat. Vtpe similis for
tuna ē. usata. Iam ut altō micornu. q. fabium.
sic in hoc ip̄m consulem manlium iam uelut fu
sos agentem hostis impigre milites secum sti
tuit ille grauiu ulnē ictus ex acie cessit. in tecū

ratu gradum reculere. ceſſiſſentq; loco m cōſ.
alt̄ cum aliquot turmis equitum in eam par-
tem citato equo aduectus. unū clamitans col-
legam ſe uictorem ſuſo altō cornu adeō rem in-
clinatam ſuſtinuiſſe. oſanlius q̄ ad reſtituen-
dam aciem ſe ipſe coram offert. Duoꝝ conſulū
cognita ora accendunt multum animoſ. Si-
mul & uanior iam erat hoſtium acies. dum
abundantes multitudine freti. ſubducta ſub-
ſidia mittunt ad caſtra oppugnanda. Jn haud
magno certamine impetu fō. dum prede ma-
gis q̄m pugne memores. terrerent temp̄a raptī
romani. qui p̄mam irruptionem ſuſtinere
ñ potuerūt. miſſis ad conſules nunciis q̄ loco re-
ēent conglobati ad prelium redeunt. Ita
ſponte ipſi prelium renouant. Et manlius
conſul reuectus in caſtra. ad oēs portas muni
re oppoſito hoſtibꝫ uiam clauſerat. Ea deſpato
ruſcis rabiem magis q̄m audaciam accendit.
Jam cum impetu ſarmentis quacumq; egreſſum
oſtenderet ſpes uano aliquotiens impetu iſſet.
globꝰ iuuenum unꝰ impīm cōſ. inſignem ar-
mis inuadit. Prima excepta a circumſtanti-
bꝫ tela ſuſtinū deinde uim nequit. Cōſ. mortife-
ro uulnere ictus cadit. ſuſiqꝫ circa oēs. Turbis
creſcit audacia. romanos terror p̄ tota caſtra
trepidos agit. Jam deſperata uictoria foret: ni
legati rapto conſulis corpe parefeciſſent una
porta hoſtibꝫ uiam. Erumpunt eam. conſter-
natoq; agmine abeuntes. inuictorem alterū
incidunt conſulem. Jbi iterum ceſi fuſiqꝫ paſ-
ſim. uictoria egregia parta. triſtis tamē duob;
tam claris ſuis. ſtatq; conſuli decernenti ſe-

natu triumphum ſi exercitus ſine imperatore
triumphare poſſit. p̄ eximia eo bello opa facu-
le paſſurum. reſpondit ſe familia funeſta q̄n-
ti fabiꝰ filiꝰ morte re. p. ex parte orba conſule
altō amiſſo p̄. p̄uatoq; deformem luctu laure-
am nō acceptuꝝ. omni actu triumpho depo-
ſituꝰ triumphꝰ clariꝰ fuit. Adeo ſpreta in tēpe
state. mitidum cumulatiꝰ redit. funera deīn
duo deinceps collega fratriſq; ducit idem in
utroq; laudatoꝝ. cum concedendo ultro ſua lau
deſ ipſe maximam partem earum ferret. Sed
immemoꝝ eiuſ. quod initio conſulatuꝰ inibat
reuocandi animoſ plebis. ſanctoſ militeſ cu-
randoſ diuidit patribꝫ. Fabiꝰ primi dati. ñ
alibi cura maiore habiti. Jn populareſ iam ēē.
fabij. nec hoc ullare. ñ ſalubri rei. p. parte. &
non parcum magiſ q̄m plebis ſtudiſ. & fabi
cum tito uergilio conſul factuꝰ. neq; bella
neq; dilectꝰ. neq; aliam ullam p̄orem curā
agē quam uriam ex aliqua parte inchoa-
ta concordiꝫ ſpe. p̄mo quoq; tempe. cum patꝝ
ualeſcerent animi pleb. ſtatq; p̄cipio anni
censuit p̄ q̄m quiſquam agrariꝫ legiſ auctor
tribunuſ exiſteret occuparent patreſ. Jpſi ſu-
um munuſ facē capitium agr̄ plebi quā
maxime equalit̄ darent. uerum ēē. hīc eoſ.
quoꝝ ſanguine ac ſudore partuſ ſit. Aſpna
a patreſ ſunt. Queſtuq; quidam nimia glā
luxuriare reuanescē. uiuidum q̄ndam illū
ceſonij ingenium. Nulle deīn urbane factio-
nes fuere. Vexabantur incurſionibꝫ equoꝝ
latini. Eo cum exercitu ceſo miſſuꝰ. in p̄ſorum
equoꝝ agrōm de populandum tūſit. Equi

se in oppida recepunt. murisq; se tenebant.
Cõnulla pugna memorabilis fuit. ata ueien-
te hoste clades accepta cõmitate alĩ⁹ consul.
Actumq; de exercitu foret. ni sclo fabius in tẽ-
pore subsidio uenisset. Exeo tempore neq; pax
neq; bellum: cum ueientibus fuit. Res prime
in formam latinorũ uenerat. legionibus ro-
manis cedebant. In urbem. Vbi abductas sen-
serant legiones. agros incursabant. Bellum
quiete. quietem bello inuicem eludentes. Ita
neq; omitti tota res. nec plena poterat. Et alia
bella aut pfentia instabant. ut ab equis uol-
scis q; non diuturnus qm̃ recens dolor. proxime cla-
dis transiret quiescentibus. aut moxmoturos
se apparebat. sabinos semp infestos. excursiõq;
omnem. et ueiens hostis assiduus magis qm̃
grauis. contumelius sepius qm̃ periculo ani-
mos agitabat. quod nullo tempore negli-
gi poterat aut aperti alio finebat. Tum fa-
bia gens senatum adiit. cõs. pgente loquit.
assiduo magis qm̃ magno pfidio. ut sacris
.p.c. bellum ueiens ageret. Vos alia bella cu-
rate. fabios hostis ueientibus date. Auctores
sum⁹ curam ibi maiestatem romani nomi-
nis fore. Sirm̃ to nobis uelut familiare bel-
lum pua⁹ sumptu gerere in aio ẽ. Res. p.
militare illic pecunia uacet. Grẽ ingentes
ade. Consul curia egress⁹ comitante fabi-
or agmine qui in uestibulo curie. s.c. expec-
tantes steterant domũ redit. nulli arma
postero die ad limen consulis adẽt. Domos
inde descendunt. Manat tota urbe rumor
rumor. fabios ad cẽlum laudibus ferunt.
familiam unam subisse curam hon⁹. uien-
bellum impũ aram curam impũata arma ũsum.
si sint due robora eiusdem in urbe gentes depos-
cant. hec uolsci sibi illa equos. pp. R. cũ quilla
pacem agente. omnis finitimos subigi pl̃os posse.
fabii postera die arma capiunt. quo in sili erat
conueniunt. Cons. paludatus egredien⁹ i uesti-
bulo gentem omnem suam instructo agmi-
ne uidet. Accitus in medium signa ferri iu-
bet. Nunquam exercitus neq; minor nũo. neq;
clarior fama ac admiratione hominum. p ur-
bem incessit. Ser. ccc. milites. omnis patricii.
omnium gentium. quorum neminem ducem sp
neret egregium. quibus libet temp̃ibus senatus.
Ibant unius familie uiribus ueientanp̃ pestem
minitantes. sequebatur. ppria turba. alia cog-
natos. Solatiumq; nichil medium nec spẽ nec
curam. et immensa omnia uoluentium aio. Alia p.
sollicitudine exercitata fauore et admiratione
stupens iure fortes ire felices iubent. incepta euent⁹
pares reddẽ. consulatus in ac triumphos oĩa
prima abse omnis honores spare. Preterea mu-
capitolium arcemq; ac alia templa quicq̃d
deor⁹ oculis quicq̃d aio occurrit pcantur. ut
illud agm̃ fastum atq; felix mittant. Sos
pites breui in patriam ad parentes reduca-
ant. Incassum misse pces. Infelix uia deuo-
tano porte carmentalis pfecti ad cremerã flum̃
pueniunt. Is opportunus uisus locus cõmuni
endo pfidio. L. emilius in. ig. seruili⁹ cõs.
fẽ. Et donec nichil aliud qm̃ in pparationibus re
fuit. in ad pfidium m̃ curandum fabii sati⁹
erant. et tota regione qua cursus eger roma

no adiacet. Jua cura omnia in tecta boſtium iuagant. Quarum oꝝ finem facere. Jn tuallum deiñ haud magnum ꝓ castris fuit. dum uerentes acriꝰ exercitus exercitu ꝑſidium cremere obpugnant. Romanę legiones. ab. L. emilio consule adducte cõminus cum exercitu dimicant. acie. quam qm̃ uix dirigendi aciem spatium uerentibꝰ fuit. Adeo inter ꝓmam cepi dationem dum post signa ordines iuncti eunt. subsidiaq; locant. inuecta subito ab latę romana equitum ala non pugne m̃ incipiende. ꝛ consistendi ademit locum. Jta fusi retro ad saxa rubra ubi castra habebant. pacem supplices petunt. Cui impetrate ab insita animis leuitate ante deductum cremera romanum ꝑſidium pertulit. Rursus cum fabiis erat uerendi ꝓꝑ. sine ullo maioris belli apparatu certam̃. nec erant incursiones m̃ in agros. haut subita impetus incursantium. ꝛ ab quę uens equo campo conlatisq; signis certatu. bensq; una ꝓꝑ. R. sepe exoppugnatissima. uix tum reserant exercita ciuitate uictoriam retulit. Jdꝑmo acerbum indignumq; uerentibꝰ ẽ. uisum. Jn consilium exercitatum insidiis ferocem hostem captandi gaudẽ. etiam multo successu fabiis audaciam crescẽ. Jtaq; ꝛ pecora ꝑdantibꝰ aliquot uens uelut casu incidisent obuiam acta ꝛ agrestium fuga uastire licti agri. ꝛ subsidia armatoꝝ ad arcendas ꝓpationes missa sepius simulato qm̃ ũpauore refugerunt. Jamq; fabios adeo contẽpserant hostem. ut sua inuicta arma neq; loco neq; tempe ullo credent sustinꝝ posse. Hec

pes puerit ut ad conspecta ꝓcul accremera magno campi in tuallo pecora qm̃qm̃ rara hostium apparebant arma decurrerent. ꝛ cum impuidi effuso cursu insidias circa ipsum iter locatas supaſſent. palatiq; passim uaga. ut fit pauore iniecto pecora rapiunt. subito ex insidiis consurgitur. ꝛ adusi undiq; hostes erant. Primo clamor circumlatꝰ exterruit. deiñ tela ab omni parte accidebant. Coeuntibꝰ q; exercitibꝰ iam coeuntibꝰ contenti agmine armatoꝝ septi. quo magis se hostis inferebat cogebantur breuiore spatio ꝛ ꝑ in orbem colligẽ. Que res pauoratẽ eoꝝ ĩ signem ꝛ multitudinem exercitoꝝ multa pericula in arto ordinibꝰ faciebat. Cum omissa pugna qm̃ in omnes partes ꝑ intenderant. Jn unum locum se omnes inclinant. Coeuntibꝰ armisq; rupe cumeo una. Vocant ad montem. uia in ardua collem. Jn ꝓmo restitere. Vbi ut respirandi supioꝝ locus spatium dedit. recipiendiq; a pauore tanto animũ pepulere. ꝛ subeuntes uincebantq; auxilio loca pauoratas. nitido ꝛ cum missa uentis in uerticem collis eualisset. Ita supioꝝ rursus hostis factus. fabii ceti ad unũ omnes ꝑſidium q; expugnatum. Trecentos sexpisse satis conuenit. unum ꝓpe pubem eatenus reluctum. Stirpẽ genus fabie dubiisq; rebꝰ ꝓꝓ. R. sepe domi belliq; ꝛ maximum fuerum auxilium. Cum hec accepta clades ecc. iam gaꝰ horati. ꝛc. meneniꝰ consules erant. Menenius adusus fauces. uictoria clausos confestim mulsit. Tum q; male pug

natum ē. ianiculum bello occupauere.
Obsessaq; urbi foret sup bellum annona
p̄mente. transierant enim etruscu tybrim. ni
hoz anius consul ex uolscis ēet reuocat. Adeo
q; id bellum ipsis instruct menibz: ut p̄mo
pugnatum ad speluncas equo marte. uerum
ad portam collinam. Ibiq; q̄m q̄m paruo mo
mento superior romana res fuit; meliozem ēn
militem recepto p̄stino aio in futura p̄lia id
certam fecit. A. uerginius. T. p. seruili. cōs.
fuere. Post acceptam primam pugne cla
dem. uelut res abstinuere animi. Populatio
nes erant. Velut abarce ianiculi passi
in romanum agr̄ imp̄ dabant. Hostiles
q̄m pecora tuta. ñ agrestes erant. Capta de
inde eadem arce sunt. qua cepant fabios.
secuti. Dedita opa passim ad illecebras. Pro
pulsa pecora precipitaūe in insidias. quo plēs
erant. maioz cedes fuit. Et hac clade atroz
ira maioris cladis cā atq; initium fuit. Tra
necto enim, nocte tybi. castra seruili consulis adorti
sunt oppugnare. Inde fusi magna cede in
ianiculum se egre recep̄e. Confestim cōs. &
ipse transit tybim. castra sub ianiculo cōmu
nit. Postō die luce orta ñ nichil segnia feli
citas pugne fecit. magistratū quoq; inopia
frumti q̄m uis in p̄cipua dum celeriora cēnt
egebant consilia ueñe ad ūsos ianiculo ad cast
hostium acrem erexit. Sedulusq; in pulsus q̄m
pridie pepulerat. mūentu collega ipse exer
citūq; ē. seruat. Inter duas acies etrusca cū inui
cem his atq; illis uerga darent occidione occisi.
Ita oppidum ueñi tate felici uetens bellum.

urbi cum pace lętior etiam annona redit. ex
aduecto ex campania frumto. Postq̄m timor
scelusq; furtiuę inopię abiit. eo quod ab diu fue
rat plato. Ex copia deiñ otioq; lasciuiere rursus
animi. Pristina mala postq̄m foris deerant do
mi quererę. Tribunis plebem agrariae suo uene
no agraria lege. irritantibus. Resistere patres. ñ
in unius ñ. sed in singulos. quinq; consulares. T. T.
genti' auctores agrariae legis. C. Menenio die
dicunt. Iniuriae erat amissum cremę p̄sidiū.
cum haud pcul in statiua consul habuisset eam
oppidi. cum & patres haud minus q̄m plebs ira
no admisi ēent. Patris aggrę fauor haud du
dum excoleuisset in multa tempa rum tribum.
cū capitis anquisissent duo milia eris dāpnato
multam edixerunt. Eam capitis uertit. Hegā
tulisse ignominiam. egritudinemq; in morbo
absumpsum ēt. Alius deiñ reuis sp. p. seruili
ius cons. abiit. Cui annio nauio. T. p. ualerio. cōs.
intuo statim anni ab. C. cedino. T. T. statio tri
bunis die dicta nouę. non ut meneni' p̄ obsequi
um patrum. sed cum multa fiducia innocen
tię grauęq; tribunos impetrauit. Et huic
plebium cum uisus ad ianiculum erat animi.
sed feruidi animi uir ut in p̄. piculo ānicium ī
suo ñ tribunos m̄. sed plebem oratione ferociter
furando exprobrando q;. T. meneni' dampna
tionem moremq; cuius patris munere resti
tuta quondam plebs. eo ipso quibz tum se
uinci magistratui seas leges haberet. Periculū
audacia discussit. Iure & uergini' collega re
stis pductus. participando laudes. magis tam
meneniani ñ adeo mutauant animū. p̄ quo

iudicium. certamina domi inita. uetera bella
exterum. quibꝰ sabini arma contra exerant. P. ua-
lerius cōs. actus latinorum hernicorumq; aux-
iliis. cum exercitu ueros inuasit castra sabina q̄ pro
menibꝰ locata erant confestim aggrediꝫ.
Tanta amq; uis pugnandi in omnes fuit. ut dum disp
sa ali. alia manipulatim excurrunt. ad arcendā
hostium uim ea porta cui signa primum inuolant
capitur. intra uallum deinde cedes magis q̄m pugna
fit. Tumultus et castris in urbem penetrat. tanq̄
uersa capta. Ita pauidi uenientes ad arma currunt.
Pars sabinis eunt subsidio. pars romanos uetꝰ i
pecu intentos in castra adoriuntur. Paulisp aūsi
turbauꝫ sunt. Deinde ipsi utiq; ūsis signis resistūt.
Et equites ab cōs. l. missi uersos fundit fugatq;. Ca-
demq; hora duo exercitus due potentissime ymaxe
finitime gentes supare sunt. Dum hi aduersos ge
runtur: uolsci equiq; in latino agro posuerunt
castra. propiusq; fines erant. Postq̄ se ipi latum
assumpsit hernici sine romano aut duce aut
auxilio castris exierunt. ingentiq; preda pretia sua
recuperata resportarunt. Missus deinde ab roma
consul in uolscos. C. nautium uolscos credo nō placebat
sine romano duce exercitusq; sociorum pp̄rios uiribꝰ cō-
silioq; bella gerere. Nullum genus calamitatis
omnium mehercle nō ediscum inuolscos est. Nec nō pp̄ea
potuere uti acie dimicarent. L. furius. nō. C. ma
nilius consul maximo uentis pugna euenit.
nō tam bellatum. Inducie in annos. xl. petentibꝰ
date. Frumento stipendioq; impetrato. pacis deinde con-
festim continuatur discordia domi. Agraria le-
gis tribunicius stimulus plebi furebat. Consules
mihi meneni. Dampnatione nichil pigulo detri-

mento. Tertiu. Iunius uixerunt. Abeunte magis-
tratu. cōs. genucius. rex. pl. arripuit. L. emilius. Papus
uerginiusq; consulatum ineunt. Quis cum iulium
puerginio inquibusdam annalibꝰ. cōs. inuenio.
hoc anno quicumq; consules habuit rei adpetim
furius. manilius. circumeunt sorte ducta cum plē
bem magis quam tumores patrum suadent. mo-
nent. honoribꝰ. ab administratione rei. p. abstine-
ant. consulares sibi fasces. precetam curulemq; sel-
lam. multo aliud quam pompam sumpsisse. cla-
risq; insignibꝰ uelut insulis uelatos ad mortē deti-
nari. Quis consulat tanta dulcedo fuit. iam tum ita
animum inducant consulatum capiūt. Quippe
possum ab tribunitia potestate esse. Consuli uelut
apparitori tribunitio omnia ad nutum imperiū-
bum agenda esse. Si se cōmouit. si respexit patres.
si aliud quam plebem esse in re. p. credidit. Exilii
esse. cui. marci manenti damnationem. mortē
sibi proponant ante oculos. His accensi uocibꝰ prēs.
consilia in publica. et in priuato seducta aput plu-
rimum consuetudine habe. Vt cum id minime conuenire
aut iniuria eripiendos esse. reos. actu ostendit
maxime placebat sententia. Hec auctor quibus
audacia facinoris decerat. Igitur iudicij die cum
plebs in foro erecta exspectatione staret. mirari pri-
mo quod non descenderet tribunus. Deinde cum mā
ra suspectior fieret. decretum a primoribꝰ crede.
ri deserta ac pdicta cāmpi. queri. Eandem
qui obūsam uestibulo tribuni fuerant. nuncia
ant domi mortuū esse. inuentū. Quibus in tota
contionem pauit rumor sicut actes fundit
duce occiso tota dilapsi passim alij alio. Preci
puus pauor tribunos inuaserat. quibus nichil

36.

auxiliũ ſacrate legẽ habent. nocte colligẽ
montẽ. nec patrẽ ſanctũ nocẽtẽ ferre licuram.
Adeoq; neminem noxe penitebat. ut etiam in
ſontẽ feciſſe uideri uellent. palamq; ferrent
malo domandam tribuniciam poteſtatem.
Sub hac peſſimi exempli uictoria delectus
edicitur. Parentibusq; tribunis ſine intercẽſſio
ne ulla cõſ. rem pagunt. Cum ũ tranſla plebs
tribunoq; magiſtratu ſilentio q̃m conſulum impio
ducere actum eẽ. de libertate ſua rurſus ad an
tiqua reditum cum genucio una mortuam
ac ſepultam tribunitiam poteſtatẽ. aliud agẽ
dum ac cogitandum quoũ reſiſtatur pati
bz. Id autem unum conſilium eẽ. ut ſe ipſa
plebs quando aliud nich auxilij habeat de
fendat. Quatuor ⁊ xx. lictores apparere cõſ.
reos ipoſ plebis homines nichil contempſe
neq; infirmũ ſi ſint qui cõtẽpnant ſibi quẽ
q; ea magna atq; horrenda facere. His uocab
alij alios cum incitaſſent ad uoleronem pu
blilium de plebe hominem. quia quod or
dines duxiſſẽ. negaret ſe militem fieri debe
lictor miſſus eẽt a conſulibz. uolero appellat
tribunos. Cum auxilio nemo eẽt conſules ſpo
liari hominem uirgas expediri iubent. Pro
uoco inquit ad pplm uolero. q̃m tribunicium
romanũ in conſpectu ſuo uirgis cedi malũt.
q̃m ipſi in lecto ſuo a quoꝫ crudari. Quo fero
ciuis clamitabat. eo infeſtius circumſcindere ⁊
ſpoliare lictor. Cum uolero ⁊ p̃ualeret ipſe ce
adiuuantibz aduocatis repulſo lictore. ũ
indignantium p̃ſe a cerrimiſ erat clamor.
eo ſe in turbam conferentiſſimã recipit clami

tant puoco. ⁊ idem plebs imploro. adeſte ciues.
adeſte cõmilitones. nichil ẽ. quod expectetis tribu
nos. quibz ipſis uõ auxilio opuſẽ. Contra tam hõie
uelum ad pplum ſe expediunt. apparebatq; omẽ
diſcẽſſu adeẽ. nichil cuiq̃m ſẽm ñ publica fore. ñ
p̃ua uiri. Huic tante tempeſtati cum ſe conſu
les obiciſſent. facile expti ſunt patrum uicam
maieſtatem ſine uiribz eẽ. Violatis lictoribz faſcib;
fractis. etiam in curiam compellunt. incertiq̃ quẽ
uolero exercere uictoriam. Conſcendente dein cu
multu cum in ſenatum uocari uiſſent. queru
ntur iniurias ſuas cum plebi ſuo leroni ſic audacia.
Multis ferocẽ ductis ſententiis uicere ſeniores. qbz
res patrum a dñis ſuis tenuatem plebis certari nõ
placuit. Voleronem amplexa uidetur fauore pleb.
proximis cõmiciis tribunum plebi creat. In eum
annum qui lucium pinarium. p. furium con
ſules habuit. contraq; omnium opinionẽ qui
eum uexandis patribus anni conſulibz adminiſ
turum primiſſurum tribunatum credebant.
poſtq̃ cãm priuato dolore habuit. ne uerbo
quidem uiolatis conſulibz. rogationẽ tulit
ad pplm. ut plebi ⁊ magiſtratus tribunis co
mitiis fierent. Haud parua res ſub iugulo pma
ſpem minime atrocẽ ferebatur. q̃ que patres
omnem poteſtatem p clientium ſuffragia creandi.
quos uellent tribunos auferret. Huic actioni ꝯ
tiſſime plebi cum ſumma aui reſiſterent patres.
neq; una uis adreſiſtendum erat ut mercedẽ
aliquis ex collegio auctoritate aut conſulum
aut principum adduci poſſet. reſtiti ſuo ipſa mo
limine grauis certaminibz in annũ exercabit.
plebs uoleronem tribunum reficit. patres

ad ultimum dimicationis tantarem uenturam
38 appium. p. claudium. appij. f. iam in apatus certa-
minibus inuisum infestumq; plebi consulem
faciunt. Collega ei⁹ cui⁹ quintus datur. Principio
statum anni. nich priusl quam de lege agebat.
Sz ut mutuo legis uolebo. sic leges ius collega e⁹
auctor cum rescindor. cum actor erat. ferocem
faciebat belligerantem. Quod erat ius eius hauo
quisq; in manu primus erat. Is cum uolebo ni-
chil preter q; de lege loqueretur: insectatione
abstinens consulum. ipe in accusationem appij
familieq; superbissime ac crudelissime in ple-
bem. R. exorsus cum a patribus in consulem. Et car-
nificem aduocandam ac lacerandam plebem
creatum ee. commendet. rudis in militari hoie
lingua in supplebat libram animoq; Itaq; de-
ficiente oratione q; quid non facile loquor in-
quit quirites. q; quod locutus sum pro crastino
die adeste. Ego hic aut in conspectu uro mo-
riar: aut pferam legem. Occupant tribuni te-
plum. postero die consules nobiles tabant. nich rede-
re suaderi. Tum exhibiti prendi quosdam lictores
iubet. consul appius negare ius ee tribuno in
quemq; in nisi in plebeium. Non enim pi Et ple-
bis cum magistratum ee. nec ullum ipm submo-
uere pmpio posse more maiorum quotidie.
si uobis uidetur discedite quirites facile con-
tempnam deinde differendo perturbare legem
potero. Ardens ira tribunus. uiatorem mit-
tit ad consulem. consul lictorem ad tribunum.

puatum ee. clamitans. Ime impio. Ime magistra-
tu. Violatusq; ee tribunus. ni ee concio omnis
ardor coorta pro tribuno. in consulem ee. con-
cursus hominum in forum ex tota urbe con-
citate multitudinis fieret. Sustinebat in appi
pinacia tantam tempestatem. Certatumq;
haud incruenta pelio foret. ni quinti consul
alte consularibz negotio dato ut collegam ni-
hilo minus non possent de foro abducent. ipe nuc
plebem seuientem precibz lenisset. nunc orabi-
tribunos. ut concilium dimittent. Darent ire
spatium. nuim suam. illi tempi adempturum.
Et consilium uiribz adducturum. Et patres in pp.
consulem in patrum fore potestate. Egre se
data ab quinto plebs multo egrius consul al-
ter a patribz. Dimisso tandem concilio plebis
senatum consulet hinc. Et cum tumor atq; ira
inuicem sententias uariassent: quo magis spa
tio impositio ab impetu ad consultandum ad-
uocabantur. eo plus abhorrebant a certatione
ami. Adeo ut quinto grias agent. q. eius opera
mitigata discordia ee. Ab appio petunt ut ta-
tam consularem maiestatem ee. uellet. q; ira
ee. in concordi ciuitate posit; dum tribuni con-
sulesq; ad se quisq; ostia trahant. nich relictu
ee uirium in medio. distracta lacerataq;
rem. p. magis quorum in manu sit. quam ut in
columis sit. Queri appius cont testari deos atq;
homines rem. p. pditam ac deseri. non
consulem senatu. Et senatum consuli dee. Gra-
uiores accipi leges. quam in sacro monte accep
te sint. Victus tam patrum consensu: quie
unt. Lex silemnio pfertur. Tum primum tribu-

ul comitijs creatu ei bunj sunt. nũo ꝛ acduo.
ꝛ ꝛesp̃n ac duo antea fuerãnt. pisso auctor est.
Nominat q̃z tribunos. cẽj. siccium. L. numitoꝛium. o9. duellium. sp̃. ilicium. lucũ. meculũ.
uolscum. & quicumq; inter seditionem ꝛomanam ꝛbellum eoꝛum uastauerant agꝛos. ut
si qua secessio plebis fieret ad se receptũ hẽret.
Compositis deiñ ꝛebꝫ castra ꝛetro mouẽt. Appi
claudius in uolscos missꝰ. quino equi puncta
euenit. Eadem in militia seuitia appiq; domi
ẽ. Libioꝛ quo d sine tribunicijs uinculis erat.
Odisse plebem plebem plusq̃m patꝛio odio.
quod seuictum ab ea se unico consule uicto
adũsus tribuniciam potestatem plataꝫ legem ẽ. quam minoꝛe conatu. nequaq̃m tanta patꝛum spe. priores impedierunt consules. Hec ira indignatio q; feꝛocem animum
ad ꝛeuandum seuo impio exercitum stimulabat. Nec ulla ui domari potat. Tantum
certam animis inbibant. Semper. ouo se negligent. contumacit omnia agẽ. nec pudoꝛ
nec metus cohẽbat. Sicut agꝛi uellet agm̃.
tardius sedulo incedere. Si adhortatoꝛ opis
adẽt. omnẽ sua sponte moꝛam ꝛemittere industriam. Presentj uultus dimittẽ. tacite pre
ꝛentem ꝛeuerentiam exsecrari. ut inuicem ille odio plebeio animus intũdum moueꝛetur. Omnino quic
acerbitate pmpta. nichil iam cum militibꝫ agẽ.
á centurionibꝫ coꝛruptum exercitum dicere.
Tribunos plebei cauillantis intũdum. nuloꝛum nec
uocare. Nichil eoꝛum uolsta nesciebant. istabantq; eo magis spantes ide certam aiꝰ.
adũsus appũ habitur exercitum ꝛomanũ.
qd adũsus fabium cõs. habuit. Certẽ multo
appio quam fabio uiolentioꝛ fuit. Non enim
uincẽ tantum uoluit. ut fabianus exercitꝰ. sed
uinci uoluit. Deductus in aciem turpi fuga peꝛ
ut castra. nec añ ꝛebiuit qm̃ signa inferentem
uolscum. munimẽtis uicit. sed amoꝛem agminis cedem. Tunc excita uis ad pugnandum
ut uictoꝛ iam a uallo submoueꝛetur hostis. sa
us tam̃ appaꝛeꝛet capi tantum castra mulieꝛem
ꝛomanum noluisse. Alij gaudẽ sine clade atq;
ignominia. Quibꝫ nichil infractus feꝛox appi
animꝰ. cum insup seuire uellet contionemq;
aduocaꝛet. concurꝛunt ad eum legati tribunique monentes. ne unq; ecpiꝛuellet impium
cuiusuis omnis in consensu obediendum ẽt.
Legare uulgo militeꝫ se ad contionem ituros.
passimq; exaudiꝛe uoces postulantium. ut castꝝ
ex uolsco agro moueantur. hostem uictoꝛem
paulo añ ppe in portis a uallo fuisse. ingentisq; mali ñ suspitionem mõ. & aptam spem
obũsam ante oculos. Uicit tandem quando
quidem nichil pꝛeteꝛ tempus noxe lucaꝛent.
remissa contione nec in sequentẽ diẽ pꝛoꝛogari cum iussisset. pma luce classico signum
agm̃
pfectionis dedit. Cum maxime ẽ castris ecpiꝛ
caꝛetur. uolsci ut eoꝝ signo exciti nouissimos adoꝛiuntur. a quibꝫ pꝛatus ad pmos
tumultus. eo pauoꝛe signa atq; ordines turbauit. ut neq; impia gꝛaduꝫ. neq; instrui
aciei posset. nemo ulliꝰ nisi fugę memoꝛ.
Jta effuso agmine pstragem coꝛpoꝝq; aꝛmoꝝq; euasẽre. ut pꝛimus hostis desisteꝛet
sequi. qm̃ ꝛomanus fugẽ. Tandem collectis

ex dimpato curiu milibz. consul cum revo-
cando ne quiquam suos pcessus eet impa-
to agro castra posuit. Aduocataq; contione in
uectus haud falsa inpdentem exercitum mili-
taris discipline. desertorem signoz ubi signa
ubi arma eent. singulos rogitans. inermes
milites signo amisso signiferos ad hoc centu-
riones duplicariosq; qui reliquerant ordi-
nes iurgis cedos secuit pcussit. Ceteram multitu-
do sorte decimus quisq; ad supplicium lecti;
cc ea inequis imc consulem ac milites comi-
tate ac beneficiis certatum e. Et natura quid
erat lenior. seuissima infelix collega quo is ma-
gis gauderet ingenio suo effecerat. Huic tame
concordie ducis exercitusq; n ausi offerre se
equi uagari popbundum hostem pagros
passi sunt nec ullo alio bello laudem de acte p-
de. omnis militu data e. Laudebantur. laudes. quib; haud minus qm pmio gaudent militum animi. cum duci: tum ppe ducem patrib; q placatior exercitus redit sibi parcen-
tem. alteri exercitui dim datum ab senatu
memorans uaria fortuna belli atroci discor-
dia domi forisq; annum exactum insignem
maxime comitia tributa efficiunt. Re ma-
ior uictoria suscepta certaminis. qm usu. ple-
nim dignitatis comitiis ipsis detractum e.
patrib; ex concilio submouendo. qm uirtu
aut plebi additum e. aut demptum patrib;.
Turbulentior in anni excepit. l. ualerio. t.
emilio. consulibz. cum ppe certamina ordi-
num de lege agraria cum ppe iudiciu appij
claudij cui acerrimo adusario legis camq;
possessorum p. agri tanqm uetuo consulib;
sustinente. o. dille. r cn. ficu diem dixere.
Hunqm ante tam inuisa plebi reus ad iu-
dicium populi e uocat. Plenus suarum. o.
plenus pcnarum rarum; pres q non tene p
ullo eque admissi sunt; ppugnatorem senatus
maiestatisq; uindicem sue; ad omnes tribu-
nicios plebeiosq; oppositum tumultu modum
dum tegerat in certamine egressum. Irate
obiecta plebi unus e patrib; ipse appi claudi
tribunos r plebem r suum iudicium pnichi-
lo habebat. Illum nimine plebis. n senatus p
cessu ppellere unqm potuere. Non mutare uestem
mutaret. aut suppliex pensaret hominem. Ita
ne ut ex consueta consuetudine quid aspera
te oratione cum ad plm agenda cae eet aliqd
lenire et atq; submittere. Ita habitus. oris eade
contumacia in uultu. idem in oratione spes
erat. Adeo ut magna pars plebis appium no
mine reum timeret. qm consulem timuerat.
Semel cam dixit q semp agere omnia solitus
erat accusatorio spu. Adeoq; constantia sua
tribunos obstupefecit plebem. ut diem ipsi
sua uoluntate pducent. utabi dem rem fine-
rent. haud ita multum temporis interi fuit.
Ante in qm pdicta dies ueniret morbo mort.
Iunius cum laudationem. cn. pl. impedire
conarentur: plebs fraudari sollempni honore
suppmum diem tam uiri nolunt. laudatio
nem tam equis auribz mortui audiunt qm
uiui accusationem audierat. Et exequias fre-
quens celebrauit. Eodem anno ualeri cos.
cum exercitu in equos pfecit. cu hoste ad pre-

lium eluere ñ posse: castra oppugnare ē ad ort.
Phibuit fecda tempestas cum grandine ac to
nitrib; celo deiecta. Admiratonem deñ auxe
rit. signo receptui dato adeo tranquilla sere
nitas redditā: ut uel numine aliquo defensa
castra oppugnare tñ religio fuit. Omissa
belli ad pparationem agi uetit. Alter consul
emilius in sabinis bellum gessit. Et ibi quia
hostis menib; sese tenebat: uastatu agri sunt.
Incendiis deinde non ullarum m̄. Et etiam u
rbz quib; frequenter habitabatur. sabini ex
acu cum p̄ dictatorib; occurrissent. anceps pre
lio digressi postero die reculere castra in tuto
ra loca. Id factis consuli usum: cur puncto relin
queret hostem integro inde decedens bello. In
ter hec bella manente discordia domi consu
les tr̄ tumultū prisc̄. A. uergini⁹ fēi. Honulī
uidebatur latura plebes dilationem agra
rię legis. ultimaq; uis parabatur. Cum uol
scos adeē. fumo ex incendiis ullarum fuga
q; agrestium cognitum ē. Caues naturam
iam seditionē ac ppe erumpentem repressit.
Consules coacti exemplo ab senatu ad bel
lum educta ex urbe iuuentute. tñ quillorē
cētam plebem fecerunt. Hostes quis nichil
aliud q̄m ptulisse uano timore romanis cita
to agmine abeunt. Humi⁹ antium adūs
uolscos. uergini⁹ contra eq̄s ppetrat. Inde in
dulge ppe magna accepta clade uirtus militū
rem plapsam negligentia consulis restituit.
Velitris in uolscis impatum ē. Fusi p̄mo p̄lio
hostes. fugaq; in urbem antiū. ut cum refe
runt oppulentissimam acti. Quam cōs. op

pugnare ñ aus: cenonem aliuo oppidū neq; q̄
tam opulentum ab antiatib; cep̄. Dum equi
uolscq; romanos exercitus uenerit: sabini usq;
ad portas urbis populantes incessere. Deinde
ipsi pauci post diebz ab duobz exercitib; utroq;
pti am consule ingresso in finis. pl⁹ cladiū q̄m
inuleranit acceperunt. Eodem anno pacis aliq̄d
fuit. Fuit semp alias sollicite pacis certamine
patrum ac plebis inter plebē. consularibz
comitiis noluit. P̄ parcel cheruesq; patrū cōs.
creati. T. quinct⁹. C. seruilius similem annum
p̄ori. cōs. hñt. sedituosa tñ bello. deinde exercitio
tranquilla. Sabini crebrius in fines agros cum
to agmine transgressi cum cedes & incendia
circum ianiculum flum̄ fecissent. Appetat ppe col
lina menib; q; pulsi ingentes tam̄ predas ho
minum pecorumq; egere. Quos seruili⁹ cōs. in
festo exercitu insecutus. ipm quid agñ adipis
ci equis locis non potuit. pparationem adeo effu
se fecit. ut nich bello intactum relinq̄rent. mlti
plicq; capta preda reduxit. Et in uolscis res. p.
egregie gesta. cum duce cum militum opa. p
mum equo campo signis conlatis pugnatū.
ingenti cede utrinq; primo sanguine. romani
quia pauciores damnū sentiendo ppius erat.
gradum gradum recessisset. ni salubri mdatio
consul fugę hostes ab cornu alto clamitans conclamasset hostes aciem. Impetu facto
dum se putant uincē. cōs. memorem ne nimis
instando renouaret certam̄. signum receptui
dedit. Intercessere pauci dies. Velut tacitis inter
uisis utrinq; quiete sumpta: p quos ingens uis
hominum ex omnibz uolscis equisq; pplis

in castra uenit. haud dubitans si lenti-
rent romanos nocte habituros. Itaq; tota fere uigi-
lia ad castra oppugnanda ueniunt. Quin-
ta sedato tumultu quem terror subitus ceciue-
rat: cum mane in stationibus quietum militem
uidisset. hernicorum cohortem in statione-
ducit. Cornicines tubicinesq; in equos impo-
suit cane ad uallum iubet. Sollicitumq; hostē
ad lucem tene. Reliquum noctis adeo tranq̄l-
la omnia in castris fuere: ut somni q; roma-
nis copia eet. Volsci spes armatorum pedi-
tum quos plures eē romanos putabant. fre-
mitus hinnitusq; equor. qui cū in uicto sedente
equite: insup aures agitante sonitu mouebāt.
intentos uelut ad impetum hostium tenuit.
Vbi lucis romanus integer sanatusq; somno q
ductus in aciem. sessum stando iugulisse uol-
scum primo impetu putat. Quam q̄m cessere
magis q̄m pulsi hostes sunt quia ab tergo
erant cliui. in quos post principia integris or-
dinibz uictus receptus fuit. Consul ubi ad mi-
quum locum uentum ē. sistit aciem. Vbi segne
tēm clamare posse ut pulsis instare liceat. fe-
roci agunt equites circumfusi ducta. uociferā
tur se ad signa uictos. dum cunctatur cos. ut
ante militum fremitus loco parum fidens conda-
mant se uictos clamoremq; res ē secuta. fre-
sis in tram pilis quod leuiores ardue euade-
rent: cursu subeunt. Volsci effusis ad primū
impetum missilibz uelitaria obiacentia pe-
dibz ingerit in subeuntes. turbatosq; ictibz ce-
bris urget. ex superiore loco. Sic ppe oneratum
ē simistrum romanis cornu. ni referentibz ra
gradum cos. increpando simul tēptatem
simul ignauiam pudore metum excussisset.
restituere primo obstinatus animus. deinde ut
obtinentes locum uires ferebant audent ultro
gradum inferre. clamore renouato cōmouent
aciem. Tum rursus impetu capto eruunt atq;
expugnant inquietatem loci. Iamque erat ut
in summum cliui iugum euaderent. cum
tergа hostes dedere. effusoq; cursu pene agmi-
ne uno fugientes sequentesq; castris incidere.
Ibi pauore castra capiuntur. Qui uolscorū
effugere potuerunt. antium petunt. Antia
romanus exercitus ductus. pauos circumses-
sum dies dedit: nulla oppugnantiū no-
uatu. si quod tam inde ab infelici pugna ca-
stris q; amissis ceciderant animi. Tit liuij
ab urbe condita lib. ii. explicit. Incipit iij.

Hoc capto tumultu inclutus l. q. fabio
cōs. fuit. Huic erat fabius quin-
tus. qui unus secunde ad cremē-
ram gentis fuerat. Iam pri-
ore consulatu lemniscus dandi agri
plebi fuerat auctor. Itaq; secūdo quoq; consula-
tu eius q; agrarii semper legis erexerant. Tri-
bunitiam rem cōtinuo cōs. sepe tēptatam ad
tumore utiq; consule obtinū posse tam suscepi-
unt. Consul manebat in sententia sua. Pos-
sessores. magna pars patrum. tribunicios se
iactare actionibz principem cuncta sibi largien-
do de alieno popularem fieri querentes. uoci inui-
diam rei a tribunis in consulem auerterant.
Aurox certamen aderat. ni fabius consilio neutri
parti acerbo rem expedisset. L. quinctio ductu
auspicio agri capti pene anno aliquantum a
uolsci erat. animum appinquum. opportunam. Sa-
tricam urbem coloniam deduci posse. ita
fine querelis possessor plebem in agro tuta.

quitatem in concordia fore. Hec sententia ac
cepta ē. Trium uiros agro dando creat. t. q̄n
tium. a. uergininium. p. furium. Iussi noīa
dare. qui agrum accipe uellent. Fecit facilem.
ut fit fastidium copia. Adeoq; pauca noīa de
dere. ut ad explendum numerum colonū uol
sci adhiberentur. Cēta multitudo poscē rome agē
malle. q̄m alibi accipe. Xq; a. q. fabio is eo
cum exercitu uenerat pacem petere. Irritāq;
eam ipi subita incursione in agrum latinū
fecere. Quinctius seruilius in sequenti anno
is enim cum. sp. postumio consul fuit. i eos
missus. in latino agro stantia habuit castē.
quies necessaria morbo implicitum exercitum
tenuit. Exacto in tantum annum bellum ē.
.q. fabio. t. t. quinctio. cōs. fabio ex ea ordinē
qui a sp. uicto pacem equis dederat ea pui nia
data qui haud dubia spe p fecisse famam no
minis sui pacaturam equos. legatos in concilium
gentis missos nuntiare iussit. q. fabium cōs.
dixē se ex equis pacem romam tulisse. ab ro
ma equis bellum asserre eadem de certa ar
mata quam pacatam illis antea dederat.
Quorum id pficia i pium fiat. deos nē testes
ee. mox fore ultores. se tamen utrumq; sic etiam
nunc penitē sua sponte equos quam paucos
stulta malle. si pentitear. Cum receptum ad
ceptam clemētiam fore. Si impium gaudeat.
dis magis iratis q̄m hostibus gesturos bellum.
Hec dicta adeo nichil mouerunt quemq̄m.
ut legatis pe uiolatis sint. exercitusq; in algido ū
adūsus romanos mitt. Que ubi romam sūt
nuntiata in digna res magis q̄m piculum
cōs. alterum ab urbe ducunt. Ita duo consu
lares exercitus ad hostem accessere acie īstruc
ta. ut confertum dimicarent. Et cum iam haud
multum diei superesset. un' ab statione hostium
exclamat. ostentare hoc ē romanū gerere bel
lum. In noctem imminentem aciem instructas.
longiore luce ad id certamen q. instat nobis opt ē.
Crastino die oriente sole redire in aciem. erit copia
pugnandi. ne timere. His uocibus irritatus miles
in diem posterum in castra reducitur. longam
uenire noctem ratus. q̄ moram certamini faceret.
Tum quidem corpa sōpno ciboq; curant. Vbi hyc
ut postero die. prior aliquanto constitit roma
na acies. Tandem et equi pcessere. Pelium fuit
utrinq; uehemens. quod romanū ira ochoq; pug
nabat. i equos conscientia contracti culpa pcul.
i desperato futuros postea fidei ultima audere.
i expugnabat. Non tū sustinuere acē romanā
equi. Pulsiq; cum in fines suos receptissent. nicho
inclinatis utrobiq; ad pacem animis ferox multitudo
increpare ducem. quod in aciem qua pugnandi
arte romanus excellat cōmissa res sit, equos po
pulationibus incursionibusq; melliores ee. i mitas
passim manū q̄m magnam molem uni gerenti
rectius bella gerere. Relicto itaq; castris sp. licio
egressi tanto cum tumultu mouere fines roma
nos. ut ad urbem q; tumen pueniret. Nec oppi
nata etiam res plus trepidationis fecit. quod
nichilminus q̄m ne uictus ac pe in castris obsi
sus hostis memor pfectionis ee. ut meri poterat.
Agrestesq; pauidi incidentes pecus. non pfec
tionem nec pdonum parua manū. Et omīa tanto
augentes rumore exercitus i legiones ad ee hosti
um i infesto agmine ruere ad urbem clamabāt.
Ab his primum audita incerta eoq; tanto ora
ferre ad alios curs? clamorq; uocantium ad
arma haud multum a pauore capte urbis

abeē. Inde ab algido quinctius cōs. reducta
romam. Idem medium annum fuit. Tumultu
q; sedato uictos ciuili increpant hostes. p̄sidia
portis imposuit. Vocato deinde senatu cum ex auc
toritate patrum instituo inducto. p̄fectus ad
uocandos finitimos ceteros. quinto seruilio p̄fecto ur
bis relicto. hostem in agris non inuenit. Ab
alio consule res gesta egregie ē. Qui quia uen
turum hostem sciebat grauem p̄da. eoq; im
pediore agmine incedentem aggressus. fu
nestam pp̄lationem fecit. Censui deinde actus
conditum a quinto lustrum. Censa ciuium
capita. ccxvij. ac. cxxxv. dicuntur. p̄ter orbos
orbasq;. Ineq; uis mihi deinde memora
bile actum. In oppida sua se recepere uri. sua po
pulariq; passi. Cōs. cum aliquot ex p̄omē
hostium agrum infesto agmine pp̄lat̄ abun
iit: cum ingenti laude p̄daq; romam redit.
Cōss. in postumi albi. sp. furii. fusci. furii.
fusi. fabii sūpsere quidam. Id admoneo.
ne quis immutationem uirorum ip̄orum. eēq;
nominum ē. putet. Haud dubium erat. q̄n
cum equis alter consulū bellum gereret.
Itaq; equi ab ceretanis uolsci. p̄sidium petie
re. Quo cupide oblato adeo ciuitatē hec; ppe
tuo in romanos odio certañe bellum summa
ui p̄parabant. Sentiunt hernici. p̄dicunt ro
manis. ceretanum ad equos defecisse. Suspecta
colonia antium fuit. q̄d magna uis hoīum
in eam opp̄idum captum ēet confugisset. ad eos
isq; miles p̄bellum equi-cum t̄ acerrimo fu
it; Compulsi deinde in oppida equis se multitu
do dilapsa cum antium rediit. sua sponte
iam infidos. colonos romanis abalienauit.
Ceptum maiora re. cum defectionem pararet

delatum ēet ad senatum ceret. datum negotiū
ē. consulibus. ut principibus coloniē romam ex
ire quererentur quid rei eēt. Quibus haud gr̄
uate uenissent. introducti a consulib⁹ ad se
natum. ita respondent ad interrogata. ut ma
gis suspecti q̄m uenia aut dimittentur. Bellum
inde haud dubium habi. sp. furio. consulū alte
ri ea prouincia euenit. p̄fectus. In equos hernī
corum in agro p̄lat̄ abundum hostem inuenit.
ignarisq; multitudinis. q. nusquam unū sa
cōspecta fūgit. In parem copiis exercitū res pugne
commisit. primo concursu pulsus se in castra
recepit. Hoc; is finis p̄culi fuit. Flamq; p̄xi
ma nocte. et postridie. tanta ui castra fuere
circumsessa atq; oppugnata. ut nemini
quidem in mentem romam posse. Hernici ceci ma
le quieti pugnati. consulem ēxercitumq; ob
sidi nunciauere. Tantumq; terrorem incussi
re patribus. ut quę forma senatus consulta.
utinam semp̄ necessitatis habita ē. postumio
alti consulum negotium daretur. Videret ne
quid res p. detrimenti caperet. Ipse cōs. rome
mane. ad conscribendos omnis qui arma fer
re possent. operam uisum ē. p̄ cōs. re. qn
tis subsidio castris. cum sociali exercitu mit
ti. Ad eum explendum latini hernici q; colo
nia antium dare. Quinto subitarios milites.
Ita cum repentina auxilia appellabantur
si; multa p̄ eos dies motus multiq; impe
hinc atq; illinc facti. q. sup̄ante multitu
dine hostes capere mutuatam uires roma
nas. ut ñ sufficerent ad omnia ad gerenda fuit.
Simul castra oppugnabantur. simul pars
ceteri ad p̄landum agrum missa. urbē
q; ip̄am si qua fortuna daret cōp̄landā.

fn

.L. ualerius ad ꝓhibendum urbe relictus. cōs.
postumi ad arcendas ꝑlationes finium
missi nichil remissum ab illa parte curę. aut
labori fuighę in urbe stationes añ portas ꝑ
fidiaq; in muris dispositas. q̄d necē erat in
tanto cumulu iustitium ꝑ aliquot dies ser
uatum. Inēm in castris furius cōs. cum pri
mo quietus obsidionem passus ēet. incautū
hostem de cumana porta erupit. ac cum ꝑsequ
posset: metu subsidit. ne qua ex parte altera
in castra uerteret. furium legatum. frē ad
consulis erat. longius secutus cursu nec suos
ille reducere ꝑsequendi studio. neq; hostiū
a tergo incursum uidit. Ita exclusus multos
sepe frustra conatus capit. ut uiam sibi ad ca
stra faceret. acrīt dimicans occidit. Et consul
nuncio circumuentu frīs consulis ad pugnā
dum se ueñe magis q̄m salus fauit in mediā
dimicationem infert. Vulnē accepto egre
a circumstantibus ereptus. animoq; cur
bauit. ferociores hostes fecit. Qui cede lega
ti consulis uulnere accensi: nulla deiñ ui
sustineri potuere. cū cōpulsi in castra roma
ni rursus obsiderentur: nec spe nec uiribus pa
res. uenissentq; in piculum summa rei. nī. t.
quintus ꝑgrinis copiis cum latino hernu
coq; exercitu subuenisset. Is inuentos in castra
romana equos legatiq; capit. ut ferocē ostēn
tantes ab ōgo adortus. simul ad signum a se
pulcrum ex castris eruptione facta magnā
uim hostium circumuenit. Qui nec cedere fu
ga effusiores equos in agro fugit romano. in
quos palatos ꝓdam agentes postumi alii
quot locis quibus opportuna imposuerat ꝑsi
dia impetum dedit. Hi uagi dissipato ag
mine fugientes in quintium uictorem cum a
tanto cōs. reuertentem incidē. Tum consularis
exercitus egregia pugna consulē uulnī legati
cohortium ultus ēē eodem. Magne cladis ultore
utroq; illo die uinlate accepte. Difficile ad fidem
ē. uetustam antiquate quot pugnauerint occide
rint ue gracco affirmare numo. Auctor tam
annalis ualerius concipe fuit mas. Romanos ce
cidisse in hernico agro. ij. ac. cc. ex ꝑdatoribus eq̄z.
qui ꝑ abundi in finibus romanis uagabant.
ab postumio consule. cccc. t. ccc. cesos. Certam
multitudinem ꝑdam agentem que incidit in
quintium nequaq̄m pari defunctam ēē. cede,
interfecta inde. mīa. milia ꝛ egrequendo subolescer
numer. cc. aut. t. xxx. Vt romam rectum ē. iusti
cum remissum ē. celum uisum ē. arcē primo
igni. potentaq; alia. aut obūsata oculis. aut
uana specie ostentatiue spes. His autēdis cer
toribus in crudum fere inducte. ꝑ quas omnia
delubra pacem dīs exposcentium uiroꝝ. mulie
rumq; turba implebantur. Cohortes īmlatine
hernicoq; absentia gratis obimpigram milita
re actis remisse domos annuales mille multes
q; serum auxilium ꝑ plium uenerant. ppe cū
ignominia dimissi. Comitia īn habita. Creati
cōs. l. ebutius. p. seruilius. kal. sextilibus ut tū
principium anni agebatur: consulatum meruit.
Graue temp⁹ ꝛ forte ann⁹ pestilens erat urbi ags
q; nec hominibus magis quam pecori. Trauye
rium morbi terrore ꝑ lationes pecoribus agrīs.
qui in urbem acceptus ea colluuione miserū
omnis generis animantium odore insolito urbanos
agrestem conserum īarta tecta estu ac inglu
angebat. mistaq; inuicem ac contagia ꝑa
uolgabant morbos. Vix instantes funeribus

fp. furia postumi cōsulis

clades. repente legati hernici nuntiant in agro
suo equos armatosq; coniunctos copias castra po-
sisse. Jn exercitu ingentia fines suos depopulari.
Priusquam quicquid in frequenti senatu indictum erat
socii afflictam ciuitatem pestilentia esse. mes-
sium etiam responsum cultu. ut pro se ipsi her-
nici cum latinis res suas tuerentur. urbem ro-
manam subita diuina ira morbo populari. si qua
eius mali quies ueniret. ut anno amplius semper
aliae socios opem laturos. Discessere socii pristi-
num in diem. tristiorem domum referentes. Quippe qibus
pro se sustinendum bellum erat. quicquid uires romanis
fuisset uiribus sustinuissent. Non diuisi se in her-
nico hostis continuit. Pergit in infesto in agros
romanos. etiam sine belli iniuria uastatos. Ve
cum obuius nemo ne mermis quidem fieret. pro-
omnia inermia pro uiris non deserta. et etiam cultu agresti
transirent. puerile adcretum lapidem gabina
uia. Obortus ebuntius erat. romanus consul.
Collega eius seruilius exigua in spe trahebat ani-
mam. Affecta plerique principum. partim maior
pars. militaris fere aetas omnis. ut in nouo ad ex-
peditiones quas in tanto tumultu res poscebat.
et uix ad quietas stationes suis uiribus sufficeret. Om-
nibus uigiliae senatores quippe aetatem actuali tudi-
nem poterant. pro se pro obibant; circumeo ac
cura exhilium plebi erat. Ad eos summa rerum
ac maiestas consularis imperii uenerat. Deserta
omnia: sine capite sine uiribus. Diu praesides ac
fortuna urbi curata est. quae uolsci aequi que
pro donum potius mentem quam hostium dedit. Ad-
eo enim nullam spem non modum. et ne ad eum
di quid romana mens animos coepit. recta
que paulisa atque imminentes tumulu auertere
nunc eos. ut uolsci passim castris fremitu orto
quod in uasto ac deserto agro inter tam pecoris
hominumque desidem sine praeda temperarent.
cum integra loca tusculanum agrum opimum
copias petere possent. signa repente conuelle-
rent transilisque tribunis per lauicanos agros in
tusculanos collem transirent. Coniuis omnis re-
pentina belli consula est. Interim hernici latinique
pudore etiam non mia solum moti. sine ob-
stitissent communibus hostibus infesto agmine
romanam urbem petentibus. nec opem ullam
obsessis socii ferrent. coniuncto exercitu roma
peguntur. Quam hostis non inuenissent. secuti fa-
mam ac fugientia obuia fiunt. Descendentibus
ab tusculano in albanam uallem. ibi haud
quaquam aequo proelio pugnatum est. fidesque fina socii
parum felix impetus fuit. Haud minore rome
fit morbo strages: quam quia ferro sonos fra
erat. Consul qui unus superat moritur. Mo-
ritur alii clari uiri. M. ualerius. T. uergini. tria
lius. augurem. ser. sulpicius. camerinus maximus.
et pignora capta late uagata est. uis morbi in
opsequi senatus auxilii humani ad deos populum ac
uota fiunt. Iussi cum coniugibus ac liberis supplica-
tum ire. pacemque exposcere deum. Ad id quo
sua quemque mala cogebant auctoritate. per
uocati: omnia delubra implent. Suarae pa-
simque matres crinibus templa uerrentes ueniam
irarum caelestium finemque pestis exposcunt. In
paulatim seu pace deum impetrata. seu gliscere
tempestate anni iam circumacto. defuncta mor-
bis corpora salubriora esse. incipere. Versisque ani
mi ad publicam curam cum aliquot inter regna
gerissent. P. ualerius publicola. tertio die quam
inter regnum inierat. consul creat. L. lucretium
tricipitinum. et. T. uetusium geminum sine ulle

uetusius fuit añ diem .iiii. id⁹ sextiles consula
tum ineunt. Jam satis ualida ciuitate: ut ñ
solum arcē bellum. s3 ultro etiam inferre poss3.
Igit̄ nuntiantib3 hernicis in fines suos trans
cendisse hostes impigre p̄missum auxilium
duo consulares exercitus scr̄pti. ueturi⁹ missus
in uolscos ad bellum ultro inferendū. tricipi
tin⁹ p̄plationib3 arcendis sotior̄ agro opposit⁹.
ñ ultra q̄m in hernicos p̄cedit. Veturius p̄mo
p̄lio hostes fundit fugatq3. Lucretium dum in
h̄nicis sedet p̄donum agm̄ fefellit. sup̄ montes
p̄nestinos ductum. in̄ dimissum in campos
uastauē agros p̄nestinum gabiniumq3. ex
gabinis in tusculanos flexere colles. urbi q̄3 ro
me ingens p̄bitus terror: magis in re subita
q̄m quod ad arcendam uim parum uirium
ēēt. Quint⁹ fabius preerat urbi, is armata iu
uentute dispositisq3 presidiis: tuta omnia
ac tranquilla fecit. Itaq3 hostes p̄da ⁊ proxi
mis locis rapta. Appropinquare urbi non
ausi. cum circumacto agmine redirent. q̄nto
longius ab urbe hostium abscederent eo solu
tiore cura in lucretium incidunt consulem
iam ante exploratis itiñib3 suis instructū ⁊ ad
certam̄ intentumq3. Igitur p̄paratis animis
repentino pauore p̄culsos ad orti aliquanto
pauciores multitudinem ingentem fundt̄
fugantq3. ⁊ compulsos in cauas ualles cū exercit⁹
haud in facili ēēnt circumueniunt. Ibi uols
cum nomen p̄pe deletum ē. xiii. cccc. lxx. ce
cidisse in acie ac fuga. m. ac. c. l. uiuos cap
tos. signa. xxvii. militaria relata in quibusdā
annalib3 inuenio. Vt ⁊ si adiectum aliquid
numero sit. magna certe cedes fuit. Victor cōs.
ingenti p̄da potit⁹: eodem in statiua rediit.

Tum consules castra coniungunt. ⁊ uolsci equiq3
afflictas uires suas in unum contulere. Tercia illa
pugna eo anno fuit. Eadem fortuna uictoriam
dedit. fusis hostib3: etiam castra capta. Sic res
romana in antiquum statum rediit. scd̄eq3
belli res extemplo urbanos motus excitauerunt.
Gai⁹ terentilius. hrasa. tr̄. pl. eo anno fuit. Is
consulib3 absentib3 ratus locum t̄bunicijs actio
nib3 datum. p̄ aliquot dies patrum sup̄biam
ad plebem criminatus. maxime in consulare
imp̄ium tanq̄m nimium nec tolerabile lib̄e
ciuitati inuehebat̄. Nomine enim tantū mi
n⁹ inuidiosum: re ip̄a p̄pe atroci⁹ q̄m regium ēē.
Quippe duos p̄ uno dominos acceptos. Inmoda
ta infinita potestate qui soluti atq3 effrenati ip
si omnis metus legum omniaq3 supplicia uerte
rent in plebem. Que ne et̄na illis licentia sit: le
gem se p̄mulgatur̄: ut quinq3 uiri creent̄. legi
b3 de imp̄io consulari scr̄bendis q̄d p̄pl̄s in se ius
dedit eo consulem usurū. non ip̄e libidinem
ac licentiam suam p̄ lege habitur⁹. Qua p̄mul
gata lege cum timēnt p̄res ne absentib3 con
sulib3 iugum acciperet senat⁹: a prefecto urbis. q.
fabio uocat̄. qui adeo atrociter in rogationē
latoremq3 ipsum ē inuectus: ut nich̄ si ambo
consules infesti circū instarent t̄buno m̄ relic
tum minarū atq3 t̄roris sit. Insidiatum eū ⁊
tempe capto ad ortum rem. si quem similem
p̄ore anno int̄ morbum bellumq3 irati dij
tribunum dedissent: ñ potuisse sisti mortuis
duob3 consulib3. iacente egra ciuitate in conlu
uione omnium rer̄ ad tollendum rei. p̄. con
sulare imp̄ium. laturum leges fuisse. ducem
uolscis equisq3 ad oppugnandam urbem fu
turū. Quid tandem illi ñ liceret̄. si quid consu

Si quis supbe in aliquem ciuium aut crudeliꝰ fe-
cerit diem dare accusare. his ꝑsidibꝫ ꝙꝝ
in aliquem sentiam sit. Non illud consulare
impium. Et tribuniciam potestatem inuisã
inuiolandamq; facere. quã ꝑ patratam recon-
ciliatam q; patribꝫ de integro in antiq̃ redigi
mala. Hec ꝙ illum se deꝑcari. quo minus ꝑgat
ut cepit. Vos inquit fabius cetꝰ tribuni oramꝰ
ut ꝑ nos omnium cogitetis ꝑ testare tã istam
ad singlos auxilium ñ ad ꝑ nicie unius sed om̃
comparatam ee. Tres. ꝑl. uos creatos ñ hostes
patribꝫ. Hos ubi miserum inuidiosum ee. uob
e desertã ee rem. p. in auditu ñ iuste uim Et inui-
diam minuere tis. Agite cum collega ut rem
integram in aduentum consulum differat.
Ne equi quidem ac uolsci morbo assumpto
priore anno consulibꝫ crudeli supboq; nobis
bello insistere. Agunt cum terentillo tribuni.
Vi lataq; in spem actione re ipsa sublata con-
sules ex templo arcessiti. Lucretius cum ingen
ti ꝑ da maiore multo gla redit. Et auget glo-
riam aduenientis. exposita omni in campo
martio ꝑ da. ut suum quisq; puer duꝫ cog-
nitã abduceret. Reliqua uendita quibꝫ dñi ñ
gererere. Debebatur omnium consensu consuli
triumphꝰ. Et dilata res est tribuno de lege age-
re. Idem iniquus consuli fuit. Iactata ꝑ aliquot
dies cum in senatu res. tum apud ꝓplm e. Ces-
sit ad ultimum maiestati consul tribuni. ce
dentes. Tum impetrauere ꝑ cuncti q; bonos suos
redderent. triumphauit de uolscis equisq;. Tri-
umphantem secute sue legiones. Alii consuli
datum. ut ouans sine multis urbem iniret.
Anno deinde in sequenti lex terentilla ab tri
bunis lata collegio. nouos adgressa consules est.

Erant consules. p. uolumnius. iii. Sulpicius. Co an-
no ꝙ lum ardere uisum. tra ingenti concussa
motu e. Bouem locutam. cui rei ꝓ ore anno fides
non fuerat. creditum. Int alia ꝑ digia ce carne
pluit. quem imbrem ingenti numero auiũ int
uolitando rapuisse feruntur. Quo dim̃ audito. spar-
sum tra iacuisse ꝑ aliquot dies. ut nichil odor mu-
taret. Liber ꝑ duumuiros sacros adm. piacula
a conuentu alienigenarꝫ ꝑ dicta. ne qui in loca
summa urbis impet̃ cedesq; in ferent. Inter
cetera montium. ut sectionibꝫ abstinerentur. Id fac
tum ad impediendam legem tribuni crimi-
nabantur. Ingensq; aderat certam̃; ecce uicis
singulos annos orbis uoluerentur. Hernici
nuntiant uolscos equos. rii abcesserint. refi
cere exercitus. animi summam rei positam ce-
rere. Si anciates coloni palam concilia facere.
id caput ea fuisse belli ee. Vt hec dicta in se
natu sunt. dilectus edicitur. Consules belli
administrationem inter se diuisere iussi. Alter ut
uolsci. alter ut equi puncta eet. Tribuni oram
in foro ꝓsonare. fabulam compositam uolsci
belli. hernicos ad patres paratos. iam ne uir
tute quidem premi libertatem. ꝑ. r. Et arte ludi.
qui occidione ꝓpe occisos uolscos equos moue
sua sponte arma posse. iam fides abierit. no-
uos hostes queri. coloniam fidam ꝓpinquam in-
famem fieri. bellum in noxium antiatibꝫ indici.
beri cum plebe romana quã oneratam armis
ex urbe ꝑ caput agmine actum ee. exilio re-
legatione ciuium ulciscerentur tribunos. Sic ne
quid aliud actum pueri uidere legem esse
ret. nisi dum in integro res sit. dum domi
dum rogati sint. caueant ne possessione ur-
bis pellantur. ne iugum accipiant. Si iam

mul lue ñ defore auxilium. conuenire om̃
tribunos nullum ciuem grauem nullū pe
culum ee. cauisse deos pore anno ut uno lib
tas defendi posset. Hec tribuni. Ac ex parte al
tera consules in conspectu eor positi sellis
dilectum habebant. Eo decurrunt tribuni
contionem q secum trahunt. Ibi paucis ue
lut re exp unde cā rei starum uis coorta. Quēq
lictor iussu consulis prendisset: tribun̄ inui
uebat. Hoc suum cuiq iusmodum face
bat. Huiusmodi spē manu obtinendum erat.
Quod intendet quemadmodū se tribuni ges
sissent in phibendo dilectu. sic pēt in lege q
pom̄s comitialis diei ferebatur: impediendā
gerebant. In tantum erat ryre. Cum discedere
pl̄in nollissent tribuni quod prēs se submo
ueri haud sinebant. nec fere seniores rei int̄
erant. quippe q̄ cōsilio regenda. Et pmissa
remittendi audaces q̄ erant. Multum consu
lesse abstinebant. nec cum in contuitione rei
maiestatē suam contumelię offerrent. Ce
so erat q̄nct̄ ferox iuuenis. qui nobilitate
gentis. qui corpis magnitudine uiribus ad
ea munera data a diis. ipse addiderat mēbra
belli decora. facundiam q in foro. ut nemo
non lingua ñ manu promptior in curia ba
beretur. Hic cum in medio patrum agmine
constitisset. eminens inter alios uelut omnes
dictatura consulatusq gerens in uoce ac
uiribus suis. unus impetus tribunitios pla
tesq pcellas sustinebat. Hoc duce sepe pul
si foro tribuni: fusa ac fugata plebes ē. Qui
obuius fuerat multatus mulctatusq abibat.
ut satis appareret si sic agi liceret uotam
legem ee. Tum pe iam pulsis alijs tribu

nis. a. uerginius ex collegio unus ceteroni capitis
diem dicit. Atroxq ingenium accendat eo fō.
magis. q̄m contēnebat. Eo acrius obstare legi.
agitare plebem. tribunos uelut iusto plēq bel
lo. accusatos patri reum ruere inuidiaq flā
mam ac materiam omnibus suis suggere. legē
intim ñ tam adspernari ferendi. quam ad la
cessendam ceteris tēritatem ferre. Ibi multa
sepe ab iuuenibus in consultore dicta factaq. in
uniuersos ceteros suspectum inuidiumq ingenium.
Tamen lege resistebatur. a. uergin̄ idem dē
plebi. quid sentiat. si am uos quirites ceteros
simul ciuem. legem q̄m capitis hīe ñ posse.
Quamq̄m ego legem loquor libertatem obstare. om̄s
tarquinios superbia eripuisse. Expectare dum
cōs. aut dictatore fiat. q̄m paratum uiribus ac
audacia regnantem uideris. Adsentiebantur
multi pulsatos se queretes se tribunum ad rē
pagendam ultro inuitabant. Iam adeerat iu
dicio dies. apparebatq uulgo homines. in dāp
natione ceteros libertatem agi credere. cum de
mum coactus cum multa indignitate pēnsaret
singulos. sequebantur necessarij. pncipes ciui
tatis. uc̄. q̄uc̄. capitolin̄. qui ter consul fuisset.
cum multa referret sua familiaq decora affir
mabat. neq in quinta gente neq in ciuitate
romana. tantam indolem tam maturē uir
tutis unq̄m exstitisse. suum p̄mum militem
fuisse. se sepe uidente pugnasse in hoste. sp.
furium p̄m missum ab quinto capitolino.
sibi cum in dubijs suis rebus uenisse subsidio.
neminem unum cui magis opa putet rē resti
tutam. p̄. lucretio. cōs. anni priores recenti gla
rentis suas laudes participare cum ceteros.
memorare pugnas. referre egregia facinora

nunc in expeditionē. nunc in acie suade. & monīe iuuenem egregium instructum nature fortune q; omnib; bonis maximum monstrum rēp ciuis ciuitatis in quam cumq; uenisset. suum q̄n alienum mallent ciuē ee. Quod offendat in eo feruorem audaciam. etatem crudie auferre q̄d desideretur consilium idq; diu crescē senescentib; uitijs maturescente uirtute sinerent tantum uir senem in ciuitate fi. Pat̄ inq; hos .L. q̄nc̄ ciuicum nato cognom erat. ñ tñ dando laudes necumularet inuidiam. fi ueniā erroꝛi atq; adolescentię peccando. quin dicto ñ foꝛ quemq; offendisset. ut condonaret filium oꝛabat. Sꝫ alij auersabantur precesq; uncuncha aut meu. Alij se suosq; multatos querentes. atro ui responso iudicium suum p̄ ferebant. Premebat reum p̄ter uulgatam inuidiam crim̄ unum. q̄d. cc. uolsc⁹ fuisse. qui ante aliquot annos tre. pt. fuerat. retulerat. se haud multo postq̄m pestilentia in urbe fuerat iuuenem grassantem in suburra inuidisse. ibiq; eam natam ee. frem̄q; suum maiorem natu. nec dum gr̄ morbo sauciatum dum pugnoicum ab celone cecidisse. semianimem. m̄ manus domū ablatum mortuumq;. Jñ arbitrari. nec s̄ rem gr̄ equi tam atrocem p̄ consules sup̄ioꝛ annoꝛ uisse. Hꝫ uolsco clamitante adeo concitati homines sunt. ut haud multum afuerit quin ip̄e cu p̄p̄ celo iniret. Verginiꝰ arripi iubet hominē. Jnuincula duci patricij ui coñ̄ tum rebellē. .r. quin uis clamitet. cui rei capitalē dies dicta sit. de quo futurum p̄p̄ diem iudicium. eum indempnatum indicta cā ñ debere uiolari. Tribunꝰ supplicium negat sump-

tum se de indempnato. Ser uatum tñ in uinculis ee. ad iudicij diem. ut qui hominem necauerit de eo sumēdi supplicij copia p̄. r̄. fiat. Appellatio tribuni medio decreto uis auxilij siu expediunt. in uincla conicere statuerunt pecuniamq;. Si si stetur. p̄p̄ primum placere p̄nunciant summā pecuniq; quanta equū eet p̄mium. ueniebat in dubiū. Id ad se natum referatur. Re dum consulentes p̄es. referunt in p̄. ē uades dare placuit. unum uadem. iii. eri obligarent. que data rentur p̄missum tribunis ē. x. finierunt. Tot uadib; accusator uadatus ē, reoꝝ. hic p̄mus. uades publicos dedit. Dimissus e foro. nocte proxima in tres cos. in gerulum habuit. Iudicij die cum accusaret solum uisse ex ilij causa. nichilomin̄ uerginę comitia habente cōsule appellau dimisere concilio. pecunia a patre exacta crudelit. ut diuendi ui omnib; bonis aliq̄n diu cōstabum uelut relegatus de ullo quodam augurio uiuere. Hoc iudicio q̄ p̄mulgata lex exercuit ciuitatem. Ab exercitu armis otium fuit. cū uelut uictore el tribuno p̄ cultis patribus celo nis seruio p̄p̄ plata ee. credent legē. q̄d ad seniores patrum p̄neret cessisset possessione rei. p. iuuioꝛes id maxime q̄d celo uis sodalium fuit auxere ira in plebem. ñ minuerunt animos. Sꝫ ibi primum p̄ceptum est. quod m̄ quodam tempꝰ aue impe suos. Cum p̄mo post celonis gentium lex cepta ferri ē. instructi partiq; cum ingenti clientium exercitu sic tribunos u primum submouere el p̄uere causam adoꝛti sunt. ut nemo unus inde precipuum q̄q̄m gl̄e do-

mum inuidiue ferret. mille p uno ędones
excusse plebes quererer. medius diebus quib
tribuni de plege ñ agerent. nichil eisdem illis
placidius aut quietis erat benigne saluare
alloqui plebis homines. domum inuitare.
adeē. in foro tribunos ipsos cetera pacis sine int
pellatione conuiuia hre. nunq̃m ullis neq; p. neq;
priuatim crucis ēe. mficum de lege agi cepū
ēet. alibi ppl'aris inuentus erat. Nec cetera m tri
buni tranquillo pegere & refecti quoq; in se
quentem annum ne uoce quid incōmoda ne
dum uiribus auis fierent paulatim p mulcendo
tractando q; mansuefecerant plebem. Hisp
torum annum a tribus lex eluia ē. Accipiunt
ciuitatē placidorem cōs. a claudius appi filius
& p. ualerius publicola. nichil noui nouus ann
attulerat. legis ferende aut accipiende cura
ciuitatem tenebat. Quicum iuniores patrū
plebi se magis insinuabant. eo acri contra
tribuni tendebant. ut plebi suspectos eos cri
minando facerent. Coniurationem fcam, de
sonem rome ēe. mficiendo tribunos tucia
dande plebis consilia mitta. Id negotij datū
a senioribus patrum. ut iuuenes tribunicā
potestatem ēet. p. tolleret. formaq; eadē ci
uitatis ēet. que ante sacrū montem occupa
tum fuerat. & ab uolsis & equis stationib iam
ad pe solempne in singulos annos bellum
timebatur. ppulsq; aliud nouum malū nec
opinatos ēcorum. Exules seruiq; ad .iiii.
milia hominum & quingenti duce appio
herdonio sabino noctu capitolium atq; arcē
occupauerunt. Confestim in arce fēa edes
eorum. qui coniurare & simul capere arma
noluerant. Allis in tumultum precipue

pauorem forum deuolant. a tumultu uoce ad ar
ma ad hostes in urbe sunt audiebantur. Con
sules & armare plebem. imerm pauitebant.
Incerta quod malum repentinum esset. an
ne sinum ab odio plebis an ab seruili fraude
urbem inuasisset. Sedabāt tumultus. sedando
mōdum mouebāt. Hec enim poterat pauida
ciuitas nata multitudo regi impio. Dant tam
arma in uulgo tamū ut in certo hoste p fidū
sanis fidum ad omnia ēet. Sollicita tota quum
noctis incertaq; qui homines quantum numer
hostium ēet. instationib disponendis ad opor
tuna omnis urbis loca egere. Lucretiā apud
bellum. ducemq; belli. Seruos ad libertatem ap
pi herdonii ex capitolio uocabat. se miserrimi
cuiusq; suscepisse causam ut ecclesi iniuria pulsos
in patriam reduceret. & seruitus graue iugum
demeret. id malle. p. r. auctore fi. fis spes nō
sit. se uolscos & equos & omnia externa tempta
turum & concitaturum. Diuersae res magis patri
atq; consulibus. preter ea tam que denuntiabā
tur. ne uelentium neu sabinos id consilii ēet.
tamne. Et cum tantum in urbe hostium ēet.
nox sabinis excusceq; legiones ex copositis ad
ēent. tum ecce nuntius hostes uolscos & equos ad po
pulandos ut tam fines. & ad urbem ut ex parte
capta ueniret. omnia uana timores. Inter
ea cos eminebat tota seruilis. ne suus cuiq; do
mi hostis ēet. cui nec credē nec cū credendo ne
infestior fieret fidem abrogare. sanis erat tutū.
Vtrisq; concordia sisti uidebatur posse. tamū
supantibus alius ac mergentibus malis nemo ti
buno aut plebem timebat. mansuetum id
malum & pacis quietem malis semper exoti
ens. tumq; ēe. pegno tota sopitum uidebat.

Adid ꝑpe unum maxime inclinatus reb⁹ ic̃u
buit. Tam uis enim tribunos furor tenuit. ut ñ
bellum suadenam in magnem belli ad aũten
dos ab legis cura plebis animos captiuolum in
fecisse contenderent. Patricios hospites clien
tesq; supplata lege frustra cum multauissent, sen
tentiam maiore qm̃ ueniunt silentio abnũos.
Concilium de lege ꝓferenda hre aduocato pp
ab armis; senatum in cũm consulem hñt. alio se
maiore ab tribunis metu ostendente qm̃ quem
nocturnos hostis intulerat. Postqm̃ arma ponit
discedẽ homines ab stationib⁹ nunciatum ẽ. p.
ualeri collega senatum retinente se excusa pro
ripuit. in templum ad tribunos uenit. Vtquid
hoc rei ẽ inquit tribun̄ appi herdonij ductu r
auspicio rem. p. eũsuri estis: Tam felix uob cor
rumpendis fuit. qui seruilia ñ admouit auctor.
cum hostes supra caput sint discedi ab armis.
legesq; ferri placet: Jn ad multitudinem ꝺ oratio
ne ũsa si uos urbq; ũri si nulla cura tangit.
at uos ueremini deos uros ab hostib⁹ captos.
Jupiter optimus maximus. iuno regina. minet
ua alij dij deeq; obsidentur. Castra seruos. pu
blicos uros penates tenent. Hec uobis forma sa
ne ciuitatis uidet: Tantum hostium ñ solum
mura muros est. Jn arce sup̃ forum curiamq;.
Com̃unia in̄m in foro sunt. senatus in curia ẽ.
uelut cum ociũ supra senatum sermonem dic̃.
alij qui uel suffragium ineunt. Jungo quo
patrum in foro ẽ. plebisq; ẽ. consules tribu
nos deos homines q; omnes armatos opẽ fer
re in capitolium currere. libare ac pacare
augustissimam illam domum iouis optimi
maximi decuit: Romule pr̃ tuimentem tuã
qua quondam arcem ab his hisdem sabinis

auro captam recepisti. da hyrpinis; Jube hãc
ingredi uiam q̃ tuus dux qm̃ tuus ingress⁹ ex
ercitus ẽ. Prim⁹ ego cos. qm̃ tum mortal' dim
possim te ac tua uestigia sequar. Vtinam̃ ora
tionis fuit. se arma capere uocare omnes quiri
tes ad arma. si quis impediat iam se consula
ris imperium iam tribunicie potestatis sacratas q;
legum oblitum. quisquis ille sit ubicumq; sit.
in capitolio. in foro. p hoste habitum; Juberet
Tribuni qm̃ in appium herdonium uertarent:
in. p. ualerium consulem sumi arma, aufurũ
se in tribunis. qd̃ princeps familie sue, aus in
regionib⁹ eet. uim ultimam apparebat futu
ram spectaculo q; seditionem romanã hostib⁹
fore. Nec lex tam ferri. nec ire in capitolium cos.
potuit. Nox certamina cepta oppressit. Tribuni
cessere nocturnos consulum arma. Amotis
in seditionis auctoribus pacem curãre plebem.
inserentes q; se in circulos. sermones tempori
apti serere. admoñe ut uiderent in q̃d discri
men rẽ p. adducerent. ñ inter patres ac plebem
certamen ee. Jn simul patres plebemq; arẽ
urbem templa dom̃ penates publicos. Quatos q;
hostib⁹ dedi. Dum hec in foro sedande discor
die causa aguntur: consules in̄m ne sabini
ne uetens hostis moueretur: circa portas murosq;
discesserant. Eadem nocte tusculum de arce
capta capitolioq; occupato ad uim turbate ur
bis status nunciq; uenerunt. L. mamilius tuscu
lanum dictator erat. Js confestim conuocato
senatu atq; inuito duces nominis magno pe
tentes. ne expectent dum ab roma legati auxi
lium specentes ueniant. periculum ipm dis
cimenq; ac sociales deos fidemq; fecerum id
poscere. de mendã bñficio tam prompte tam

quã tu dux

ppinqm ciuitatem nunqm parem occasionē
daturos deos. Placet ferri auxilium. Iuuenē
conscribuntur: arma dantur: romam prima
luce uenientes. paul spem hostium pbuere.
Qui aut uolsca uenire uisi sunt. Deīn ūua
nus cōsor abiit: accepta in urbem agmine ī
foxum descendunt. Ibi iam. p. ualer⁹ relic
to ad portarum plicia collega. instruebat
aciem. Audoxatus uiri mouerat affirman
tis capitolio recuperato. urbe pacata si sedoā
sensissent que fraus ab tribunis occulta ī le
ge ferretur memorem se maiorum suoxme
morem cognominis q. pp colendi uelut he
reditaria cura sibi a maioxibz tradita eēt. con
cilium plebis non impediturum. Hunc du
cem secuta ne quiqm reclamantibz tribunis
in diuū capitolinū erigunt aciem. Adum
gunt & tusculana legio. certare socij ciuesqz
uiri recuperare aras suum decus facientes. Dux
uūqz suos adhortatur. Trepidare cū hostes
nec ulli saluis tra prēr quam loco fidere. Trepi
dantibz inferunt signa. Romani socijqz. Iā
in uestibulum prupant templi. Cum. p. ua
lerius intr primoxes pugnam ciensi mīficatur.
P. uolumni⁹ consularis iudit eadem. Is da
to negō suis ut corp⁹ obiegent. ipse in locū
uicem qz consulis. puolat. Pre ardoxe impe
tuqz cantre rei. sensus ī pueniit ad militem.
Pruisuerat. quam sepugnare sine duce senta
ret. O ultrix culum cede sua fedaūe templum.
Multa uiui capti. herdonius imīfectus. Ita ca
pitolīū recuperatum. De capitulis ut quisqz hō
aut seruus eēt. sue fortunē a qqz sumptū sup
plicium ē. Tusculanis grīa acte capitolium
purgatum atqz lustratum. In consulis do

mum plebes quadrantes ut tunē amphoxe ef
ferretur iactasse ferunt. Parta pace instare tum
tribuni patribz. ut publicā ualerī fidem exsolue
rent. instare claudio ut college deos manes frau
de liberaret. agi de lege sineret. consul ānquam
collegam sibi subrogandi negare passurum agi
de lege. Hec tenuere contentiones usqz ad comi
tia consulis subrogandi. Decembus mēse summo
patrum studio. L. quintius cincinnat⁹ patricio
ruis consul creatur. qui magistratum statī acci
pit. Pculsa erat plebes consulem habituxa
tum. potentem fauoxe patrum uiruxe
sua ctz libis quoxum nemo cessuri cedebat ma
gnitudine animi. silium modum adhiben
do ūi rei posceret. puoxes erant. Is ut magistra
tum iniit. assiduis contionibz ptribunali ī m
plebe cohercenda quam senatu castigando ue
hementioxem fuit. Cuius ordinis languoxe ppetuo
iam. ux. pt. ñuc in re. p. p. r. Ez ut imp dna m
lingua ciuibz qz regnarent. cum cesone filio
suo uiruxem constantiam omnia tuuentutis
belli domiqz decoxa pulsa exurbe romana &
fugata eē. Ioquatel sed uosos semina discoxdiarum uerum ac tiom tribunos pessimis
arabz regia licentia a uūe. Adulsi inquit ille
uerginius qz in capitolio ñ fuit min⁹ supplicij
qm appius herdonio⁹ meruit. plus hercule
aliqm quo uūe rem estimare uult. herdonio⁹
si michil aliud hostem se faciendo ppe denun
auit ut arma caperet. hic negando bella eē. ar
ma uobis ademit. nudosqz seruis uīis, ciuibz
obiecit. Et uos. c. claudi pace rpublica ueri
mortui loquar. puus in cluū capitolinū in
signia inuulsti qm uos hostis de foxo tollerent.
puder deoxum hominumqz cum hostes in arce ī

capitolio ẽnt exercitum & seruorum dux ꝑpha-
natus omnib; in cella iouis optimi maximi
habitarent. uti culi aĩq̃m rome sumpta sunt
arma; in dubio fuit utrum. l. manlius tus-
culan⁹ dux. an. p. ualerius. 7 c. claudi⁹ consu-
les romanam arcem ꝺ habarent. ꝓ qui aĩ lau-
nos ne ꝑ se quidem ipsis cum in finib; hostẽ
haberent attingere arma passi sum⁹. nunc ñ
latini sua sponte arma sumpsissent. capitoli
deleti eram⁹ hoc ẽ. tribuni auxilium plebi
ferre. merito ñ eam hosti trucidandam obiẽ-
si uellet si quis humillim⁹ homo de urã plebe
q̃m partem uelut abruptam a ceteo ꝑ uiõ pa-
triam peculiarem q; rem. p. ferret. si quis ex
his domum suam obsessam a familia arma-
ta nuntiaret. ferendum auxilium putaretis.
iupit optimus maxim⁹ exercitus atq; seruoꝝ
sept arm⁹ nulla humana ope digni erat. & ꝙ
hi postulant ut sacrosci habeantur. quib; ipsi
diis neq; sacri neq; sci sunt? at enim diuinis
humanisq; omnibus sceleribus legem uos hoc anno
plebiscitis sanxistis. Tum hercule illo die quo
ego consul fui creati mala gesta re. p. ẽ. per uos
multo o. p. ualerius consul prior fuit; tam
primum omnium inquit quirites in uos ipsos
rei si in atq; collega legiones ducere in animo
ẽ. nescio quo fato magis bella amates. q̃m pacatu
ꝓtinus habemus deos. Quantum periculum ab
illis pblis fuerit. si capitolium ab exulib; obses-
sum fuisset. suspicari de ꝑno q̃n re ipa exper-
ri ẽ melius. mouerat plebem oratio consulis exer-
citu patres restituta ciuitate debant rem. p. cos. alii
comes animos ior q̃m auctor fuscepisse colle-
gam ꝑ eam actionem tam grauis facile pas⁹
in pagendis consularis consulare offitiũ patrẽ
ad se uinciebat. Tum tribuni eludentes ue-
lut uana ducta ꝑsequi querendo quonam m̃
exercitum educturi consules essent. q̃d dilectum hĩe
nemo passurus sit. nobis ne inquit quisq̃m ni-
chil dilectu opus ẽ. cum q; tempe. p. ualeri⁹
ad recipiendum capitolium arma plebi dedit.
omnis in ũba iurauimus conuenturos se ut sin cos.
nec in ussu habituros. Edictum⁹ itaq; omnis q;
in ũba iuratus crastina die arma ad latũ
regillum ad stus. Camillum tum tribuni 7
poplin exoluere religione uelle. Priuatim
eo tempe q̃ntum fuisse cum sacramento ad-
acti sint. Sz non dum h̃ que nũc tenet sclin
negligentia dñm uenerat. nec imꝑtrandos
s quisq; ut iurandum ce leges actas facie-
bat. Et suos potius mores ad ea accõmodabat.
Igitur tribuni ut impediendi rei nulla spes
erat de ꝑferendo exercitu agere eo magis q̃ au-
gures iussos adeẽ ad regillum lacum fama
erat. locumq; inaugurari. ũ auspicato cũ
ꝑ agi posset. ut quicq̃d rome ut tribunicia ro-
gatum ẽet. id comitiis ibi abrogaretur. omnes
id iussuros quod consules uellent. Ilecq; re-
uocationem ee. longius ab urbe mille pas-
suum tribunos si conueniant in alia turba
quirtium subiectos fore consulari imꝑio.
Terrebant hec. Et ille maxim⁹ cto animos
agitabat q̃d sepius quinct⁹ dictitabat. se con-
sulum comitia ñ habitur. non ita ciuitatem
egram ee. ut consuetis remediis sisti possit. dic-
tatore op ee. rei. p. ut q; se mouit ad sollicitan-
dum statum ciuitatis sentiat sine ꝑuocati
one dictatura ee. Senatus in capitolio
erat. Et tribunum cum ꝑturbata plebe uenis-
se. ex ultimo clamore intellexit. cõsu-

lum. nunc patrum fidem implorant. Hec
ante mouerunt de sentẽtia consulem qm̃
tribuni se in auctoritate patr̃ futuros ee. pol
licitus sunt. Tunc referente consule de tribunor
plebis postulatis. s. c. fiunt. neq; tribuni le
gem eo anno ferrent. neq; consules ab urbe
gẽtium educẽrent. In reliquum magistratũ con
tinuari reos tribunos reficiq; iudicare senatũ.
et rẽp. eẽ consulturũe. Fuere in patrum potestate
tribuni reclamantibus consulibus refecti. prẽs
q; ne quid crederent plebi. ipi lucium qn̄
tium consulem reficiebant. Nulla toto an
no uehemẽtior actio consulis fuit. Omner in
quit siuana uita p. c. auctoritas ad plebem ẽ.
uos eleuauit eam; quippe quia plebs. s. c.
in continuandis magistratib; soluit. ipi q; q;
solutum uultis. ne ceñtiam multicudinis ce
datis. tanq̃m id sit plus posse in cuitate. pl⁹
leuitatis ac licentię hẽ. Leuius enim uanq;
p fecto ẽ. sua decreta cõsulta uelle. qm̃
alios. In tam im. p. c. turbam in consultã
tu exemplo aliis ee debetis. aliorum exem
plo peccatis potius qm̃ alii uõ recte faciãt.
Dũ ego ne inuiter tribunos nec me cc. s. c. co
nsulem renunciari patiar. Te ũ. c. claudi
ad honor. uri pe. pp. r. ac licentia arceas. et
de me hoc t̃ persuadeas. me ita accepturũ
ut ñ honorem meum a te impedimentum. Ex glo
riam spũ honoris auctam. inuidiam q; que
ex continuato eo impenderet leuatam puẽ.
Cõmuniũ inde educunt. ne quis. l. quinctiũ
consulem faceret. Si quis fecisset se eo suffragiũ
ñ obseruaturos. Consules creant. q. fabius ambu
stus tertio. t. l. cornelius maluginensis. Cen
sus auctus eo anno. lustrum ppũ capitolium

capitum. Cõs. ocium condi religiosum fu
it; quinto. fabio. l. cornelio. cõsl. principio
anni statum res turbulente. instigabant ple
bem tribuni. Bellum ingens a uolscis requi
tatum atq; hernica nuntiabant. Iam anni uol
scorum legiones ee. ipsam coloniam ingẽs metu
erat defecturam. Egregie imperatum a tribu
nis. ut bellum ptũ sineretur. Consules in par
tem pugnas fabio ut legiones. l. cornelio ut ro
danum. cornelius ut rome ꝓsidio eet. neq; pars
hostium quies equis mos erat ad pugnandum uem
ret. Hernica tantum iussi militem dare et fecẽ. Hue
q; pares sotiorum in gẽtem. tria milia fuit. ꝓ
quam ad diem ꝓstitutum uenerunt socii. cõs.
extra portam capenam castra locat. In lustrato
exercitu antium pfectus haud paulo promptio stan
tiusq; ostium consedit. Et cum uolsci quia in dũ
ab equis uenissent exercitus dimicare ñ ausi quẽad
modo quieta uallo se tutarentur parauerunt. posto
die fabius in pmixtam unam sotiorum q; ciuiũq;
turbam ꝓlor uel separatim ac uel circa uallum ho
stium instruxit. Ipse erat medius cum legionib;
romanis. Insignium obseruare iussit ut pari
locum rem incipiant. referrentq; pedem si recep
tui cecinissent. Equites item suę cuiq; parti post
principia collocat. Ita tripartito ad omnis casus ita
circumuenit. Et cum undiq; instaret ñ sustinẽ
tes impetum uolscos uallo decurrebat. Transgres
sus inde munitionem. pauidam turbam inci
natamq; in partem unam castris expellit. In
effuse fugientes equites cum supare uallum haud
facile fuerat cum ad id spectator pugne astrus
set. libro campo adepti pares uictorię fruuntur.
territos cedendo. magna in castris regũ castrũ
munimenta cedis fugientium fuit. et preda ma

ror. quia uyr arma secum efferre habil potuit.
Deleuisq; exercitus foret. ni fugiendi sibi q; exci
sent. Dum ad antium hec geruntur: nuncium eq̃
robore iuuentutis p̃missu. auxilium tusculanam
in pulso nocte capium: reliquo exercitu haud pro
cul menib; tusculi considunt. ut dissidentem
hostium copias. hec celeriter romam. ab roma
in castra antium plata mouent romanos haud
secus quam si capitolium captum nunciaretur.
Adeo exercitus erat tusculanorum nuncium si
militudo ipsa periculi reposcere datum auxiliũ
uidebatur. Fabius omissis omnibz p̃dam ex
castris raptam antium conuehit. Iuuenibus modico p̃
sidio relicto. arcem agmen tusculum rapit.
nichil p̃ter arma & quod coactu ad manum fu
it ubi ferre multa licuit. Comeatum ab roma
cons. cornelius subuehit. Aliquot menses tusci
bellatum; parcere exercitus consul castra equor op
pugnabat: parcem tusculanis dedit ad arcem
recup andam. utrum quam eo subire potuit
fame est postremo inde decessit hostem. quo p̃q̃
uentum ad extremum ẽ. inermes nudiq; omnis
sub iugum ab tusculanis missi hostis omnino
sa fuga domum se recipientes. romanus cos. in
algido consecutus aduersum omnis occidit. Victor
ad columẽ id loco nomen ẽ. exercitu relicto castra
locat. atq; consul p̃q̃m menib; iam romanis
pulso hoste periculum ee. desierat. ipse ab ro
ma p̃fectus. Ita bifariam consules inuesti ho
stium fines ingenti certamine hinc uolscos
hinc equos p̃plantur. eod anno defecisse. annа
les apud plerosq; auctores inuenio. L. cornelio
cos. id bellum gessisse oppidumq; cepisse cer
tum affirmare. quia nulla apud ueteres to
res scriptores eius rei mentio ẽ. nec ausim. Hoc bel
lo p̃fecto. tribunicium domi bellum p̃parare
tur. Clamãt fraude fieri quod foris teneat
exercitus. frustrationem eam legis tollendę ee.
se nichil omissurum suscepte pacturos. Op
timum tamen. p. Lucretius p̃fectus urbis. ut auc
tionem tribunicię in aduentum consulum
differrent. Erat enim noua ea res contra mo. a.
cornelius. q. sergius. q̃stores. o. uolscio q̃d
falsis haud dubię relis inuidiosum crimen struxis
diem dixerat. o falsi enim erat inditum. ne
q; fratrem uolscia ex quo semel fuit eger. unq̃
nisi in usum in publico ei ne adfuisse quid
ex morbo. multorumq; tabe misium mortuũ.
nec his temporibz in quę relis crimen coniecis
cesonem rome affirmantibz uisum. quina
mercuerunt secum eum tam frequentemq; ad
signa sine ullo comeatu fuisse. Ipsi ita eer
multa p̃uatim mutuis priuatis ferebant uol
scio uidenti cum ad iudicium uenientem.
omnis hęc res in unum congruentes haud ma
gis dubiam dampnationem uolscia quin cesо
nis uolscio relis fuerant faciebant. In mora
tribum erant. qui comitia q̃stores hęc de
reo nisi p̃tor habita de lege eorum passuros
negabant. Ita exercita utraq; res in consulũ
aduentum ẽ. Quibus triumphantes uictore cũ
exercitu urbem inierunt. q̃ silentium de lege
erat p̃culsos magna pars credebant tribunos.
At illi enim exercitum anni iam erat q̃r
tum affectantes tribunatum in comitiorũ
disceptationem ab lege certam auertant. Ce
cum consules nichil omnino adibus contionа
tionem tribunatus q̃m silex minuendę sue
maiestatis cam promulgata ferretur retendis.
uictoria certaminis penes tribunos fuit. Quod

anno equis pax ē. perennb; data. Consul res
prore anno mchoata pficitur: atq; lustrum
ab origine urbis decimum condtum. fuere
censa ciuium capita. ccx.viii. cccc.xvij. Con
sulum magna domi belliq; eo anno gla fu
it. quod rforis pacem pepererc. rdomi rsiñ
concors minus tamñ quam alias infesta ciui
tas fuit. L. minucio inde r. L. naucio cos fa.
dua residua annipriorus causas excepunt.
Eodem m̃ consules legem. tribuni uidtum
de uolsco impediebant. ꝛ in questoribus no
uis maior uis maior auctoritas erat. Cum
marco ualerio ualerij filio uolesi nepote questor
erat. t. quinctius capitolinus. quater consul
fuerat. Is qm neq; quinctię familię in ore
potestatē. ceso neq; rei.p. maximus inuenñ
rector posit. falsum testem qui diceret cāę
in ore potestatem ademisit. iusto ac pio
bello psequebatur. Cum uergin⁹ maxime
r tribuni ex tribunis de lege agēt. duum m̃
siñ spatiñ consulib⁹ datiñ ē. ad inspiciendā le
gem. ut cum edocuissent pplm. quid tra
ri occulte ferretur. sinerent deinde suffragi
um inire. Hoc inītialli datum. rei tranquil
la sin urbe fuit. Hec diurnam quietem
equi dederunt. qui rupto federe quod dictum
erat prore anno cum romanis. impium ad
gracchum cloelium deferunt. Is cum longe
pcepsi in equis erat. Graccho duce in lanuui
num agrum. m̃ in tusculanum hostili pla
tione uenīt. Plenq; prede in algido cast̃
locant. In ea castra. q. fabius. p. uolumn⁹
.a. postum⁹ legati abroma uenerunt que
stum iniurias. rex eo fedē rei repetitū. eos
equos impauq̃ mandata habeant ab se
natu romano ad quercum iubet dre. Ea alba inte
rima arborum. Quercus ingens arbor pcero mi
minebat. cuius umbra opaca sedes erat. Cum
ex legatis unus abiens. rhec inquit sacrata q̃re
r quicquid deorum ē. audiant fed⁹ a uobis rup
tum. nūsq; tunc querelis adsint. rmox armis
deorum hominumq; simul uiolata iura ex
quentur. Romam redire legati. Senatus iussit
alterum consulem cōē gracchum in algidum
exercitum ducē. altēn pplationem finium equo
rum iuniam dedit. Tribuni suo more impedire
dilectum. Forsitan adultum impediissent.
ꝛ nouus subito additus terror est; Nam sabinor
ingens pe admenia urbis infesta pplatione ue
nit. fedam agri terrorem iniecit ē. urbi. Cum plebs
benigne arma cepit. reclamantib; frustra tribu
nis. magni duo exercitus scpti. Alīm nauius
cōē sabinos duxit. castrisq; ad fidenam positis
pexpeditiones parua sed plerumq; nocitura mor
sionib; tantam ualitudinem in sabino agro fecit
ut comparatu ad eam pe intacti bello fines
romani uidentur. Dimicatio neq; fortuna nec uis
animi eadem ingendo nego fuit. Nam cū haud
procul ab hoste castra posuisset. nulla magno pe
clade accepta castris se pauid⁹ tenebat. Q. ubi
senserant hostes. creuit ex metu alieno ut fit
audacia. nocte adorti castra p̃qm parum uis
apta pfecerat munitiones postero die circum
dant. Que priqm undiq; uallo obiecte claude
rent exercitus. quinq; equites mīt stationes hostiū
emisit romam pculere consulem exercitumq;
obsideri. Nichil tam inopinatū nec tam in
spatum accidere potuit. Itaq; tam⁹ pauor tan
ta repentina fuit. quanta si urbem ñ castra
hostes obsiderent. Nam consulem arcessiū.

In quo

In quo cum parum presidij uideretur. dicta
rem q; dicta placeret. qui rem pculsam restituerent. l. quintius cincinnatus consensu omium
dr. ope pcium ē. audire. qui omnia p̄ diuitijs
humana spnunt. neq; honorem magno loco
neq; uirtutem putant ee. nisi ubi effuse affluent opes. spes unica imperij p̄. r. l. quintius
cincinnatus erat. Cum eo ubim conuersa eum ipm locum. in quo noualia sunt. iiij. iugerum colebat agrum.
q̄ prata quincunx uocantur. Ibi ablegatus seu
fossam fodientis palo innixus. seu cum araret
operi esse id quod constat agrestium mentes. salutem data inuicem redditaq; rogatus ut q̄d bñ
uerteret ipi reip. p. rogatus mandata senatus
audiret. admiratus rogitansq; satin ne salua
essent omnia rogam ppe augurio pferri uxorem
raciliam iubet. Quia simul aduersos puluere ac
sudore uelatus p̄cessit. Dictatorem eum legati
gratulantes consalutant. Imurbem uocant. q̄
terror sit in exercitu exponunt. Flauius quintius
p̄. pacta fuit. transuectumq; res obuiam egressi filium excipiunt. Inde alius ppinquus atq; amicus.
tum patrum maior pars; Ca frequentia in
patuit. antecedentibus lictoribus. deductus ē. domum. Et plebis concursus ingens fuit. Sed eam
quaq̄m tam leta quintium uidit. Imperium
unum se uirum in po imperio uehementer
rata. Nulla quidem nocte michil prius q̄m uigilatum ē. in urbe. Postero die dictator cum ante
lucem in forum uenisset. magistrum equitum
dicit. L. catquintium patricij generis. fortem quidem
stipendia pedibus ppter paupertatem fecisse. Bello tamen primus longe romane iuuentutis habitus esset. Cum magistro equitum in concionem uenit. iusticium edicit. Clandi caber-
nas. tota urbe iubet. uetat quicquam omnino p̄uarie
quicquam rei agere. Cum quicumq; etate militari essent armati. cum cibarium in diesq; singulos occasum alicuius duodecim ante solis occasum mar-
cio in campo adesse. Quibus erat ad militandum grauior esset. uicino militi dum his arma pararet uallumq; peteret. cibaria coquere
iussit. Sic iuuentus discurrit ad uallum petendum. Sumpsere unde cuiusq; proximum fuit.
prohibitus nemo est. impigreq; omnes ad edictum
dictatoris posito fuere. Inde composito agmine non tumultuario magis apta quam prelio fortes ita
ut lissi. legiones ipse dictator magis equitum
suos sequitur ducit. Inuicto agmine quasi hostem
ipsum poscebat ad hortationes erant. addebant gradum. maturato opus esse. ut nocte ad
hostem puenire posset. Consulem exercitumq;
romanum obsideri. circumdari iam clausos esse quid quicq; nox aut dies ferat incertum
est. puncto sepe tempus maximarum rerum momenta
uerti. accelera signifer. sequere miles. inter se
quisq; gratificantes ducibus clamabant. media
nocte in algidum puenitur. Iam sentire se
iam hostes esse. ipse hostes esse. signa constituunt.
Ibi dictator quantum nocte prospici poterat
equo circumuectus contemplatusq; qui tractus
castrorum quicq; forma esset. tribunis militum
imperauit ut fascinas in unum congererent.
militem cum armis uallo q; reduce in ordines suos fossasq; impleret; cumq; fuerant or-
dine inuia exercitum omnem longo agmine
circumdat hostium castris. Ubi signum
datum fuit clamorem omnes tollere iubet. da-
more sublato ante sequemq; ducere fossam
facere uallum. Et circo impio signum secu-

cum ẽ. lucta miles exsequitur. clamor hostes
circumsonat. supat inde castra hostium. et
in castra consulis uenit. Vbi pauorem alibi
gaudium ingens facit. Romanam esse
clamorem atq; auxilium adesse sibi se gratu-
lantes ex stationibz acuigilij territãt
hostem. consul differendum negat. illo clamo-
re ñ aduentum sed significari. Ꝑgit rem ab sua cep-
tam. nihilominus q; ẽ. una ex duobz partibz castra
hostium oppugnentur. Itaq; arma suos cape-
re sibi sequi iubet. Hoc de integro plenum est.
legionibz dictatorij clamore significant ab ea
q̃q; parte rem in discrimine ẽ. Jam se ad pro-
hibenda circumdare opa equi parabant. cũ
ab mãiore hoste ꝓlio cepto ne p media sua ca-
stra fieret eruptio. a munientibz ad pugnan-
tes uersi. uacuam noctem opi dede-
dere. pugnatum q; cum consule ad lucem ẽ.
Luce ꝑma iam circumuallatu ab dictatore
erant. tunc aduersus unum ex duobz pug-
nam sustinebant. Tum a quintano exercitu
qui confestim a pfecto ope ad arma redũt. i-
uadunt uallum; hĩc instabat noua pug-
na. illã nichil remiserat priot. Tum antepi
tum malo urgente a prelio ad pcessi. hinc
dictatorem hinc consulem orare. ne in occidi
one uictoriam ponerent. ut mecum se in abue
sinerent. Ab consule ad dictatorem ue uissi.
ignominiam q; addidit. Gracchum
cloelium ducem ꝑncipes q; alios iunctos.
ad se adduci iubet. oppido corbione deceda
sanguinis se equor negere. lucere abue. Sz
ut exprimantur tandẽ confessio subactam
domitamq; ẽ. gentem. sub iugum abituro.
Tribz hastis iugum fit. Hum fixis duabz
hastis q; ea tranuersa una detegata. Sub hoc
iugo dictatore equos mittit. Castris hostium recep-
tis plenis omnium rerum nudos enim eos em-
serat. ꝑdam omnem suo tantum milite dedit.
consularem exercitum ipmq; consulem mare pas-
sarebis inquit prede parte miles ex eo hoste.
cuppe prede fuisti. tu. l. minuci donec consu-
larem animum mopia sibi fecerit. Legatis bis legi-
onibz preerit. Ita semiustus ab duce consula-
tu. tribunisq; ad exercitum manet. Sz adeo cũ im-
pio melioru animis manuere obedientis erat.
ut bñficii magis quam ignominie hic exercitus
memor. coronam auream dictatori libram
pondo decreuit. ipfuisse tum patrum
saluti urbi; romę. a. c. fabio ꝑfecto urbis. senat
habitus triumphantem quintum q; uenientem
agmine urbem ingredi iussit. Ducta añ currũ
hostium duces. militaria signa ꝑlata. secutus
exercitus preda onustus. epule instructe dicuntur
fuisse ante omnium domos. epulantesq; cũ
carmine triumphali ex sollemnibz locis co-
missantium ñ curru secum sunt. Eo die. l. ma
nlio torquato. approbantibz cunctis cuncta
data ẽ. Confestim se dictator magistratu abdicauit.
ni comitia. o. uolsci falsi ceasis tenuissent. Ne
impedirent tribuni: dictatoris obstrue mecus.
Volsci dampnati tanuium ciuium abiit.
Quinto sexto decimo die dictatura in sex mẽses
accepta se abdicauit. Pcos dies consul nauit
ad effectum cum sabinis egregie pugnat. ad ua-
statos agros ea q; clades accessit sabinis. munu
tio fabius quintus successor in algidum missus.
Eodem anno agitatum de lege ab tribunis ẽ.
Sz quia duo exercitus aberant. ne quid ferretur
ad pplm patres tenuere. Plebes uicit. ut quin-

ab iugo.

eosdem tribunos crearent; supposuitos in capuo
lio ferunt a cambis fugatos: obid pdigium lu
stratum capitolium cē. Hec eo anno gesta. Secū
dus cōs. quintus minucius. o. horatius pulvill.
Cuius mirato animi cum foris otium cēt. domi se
ditiones idem tribunicia eadem lex faciebat. Vi
cerūq; uentum foret adeo grauescerant animi.
ni uelut dedita opa nocturno impetu equos cor
bione amissum pfidium nuntiatum cēt. Sena
tum cōs. uocant. iubentur subitarium scribere
exercitum. atq; in algidum ducē. In posito le
gis certamine. noua de delectu contentio orta.
Vincebatur consulare imperium tribunicio au
xilio cum alius adducit terror sabinum exercitū
pdatum descendisse in agros romanos. nō ad
urbem uenire. Is metus paulū. ut scribi miluē
tribum sinerent. Non sine pactione tamē. ut qm
ipi quinq; nouum eligi cēnt. paruumq; id plebi
pfidium foret. x. deinde. t. r. p. l. crearentur.
Expleta hoc necessitas patribus. Id nō excepere.
ne postea eosdem tribunos uiderent tribunicia
comitia. ne id quoq; post bellum ut cetera uanū
cēt exemplo habita. Tricesimo secundo anno a pri
mis tribum plebis. x. creati sunt. binis ex singulis
classibus. Itaq; tantum cē. ut pea crearentur. Dilec
tu deinde habito minuci contra sabinos pfectus nō
inuenit hostem. Horatius cum iam equi corbio
ne interfecto presidio castra etiam cepisset.
in algido pugnatur. Multos mortalis occidit.
fugat hostem. nec algido mō. sed a corbione ho
ratia q. Corbionem etiam diruit. ppter pdictum
pfidium. Deinde. M. ualerius. sp. uergini. cōs.
facti. Domi forisq; otium fuit. Annona ppter
aquarum intemperiem laborata cē. Deuentu
no publicando lata lex cē. Sex. p. idem referri hi

.lij.

leq̄nte anno. t. romilio. c. ueturio. consulib.
legem omnibus contionibus simul celebrant. pude
re se nūq̄m siue ne quisq̄m aucti. siue rei eq̄ suo
biennio iacerent. ac uno supiore lustro iacuissent.
Cum maxime hīs agitur cepidi nuntiī ab urbe
uenium. equos in agro tusculano cē. fecit pu
dorem recens eius pp̄ mercium morandi auiditi.
Ambo consules cum exercitu missi. hostem in sua
sede in algido inuenium. Ibi pugnatum. Sup
ra mille hostium cesa. alii fugati. preda par
tim gensi. Tam pter mopiam etatis consules
uenditderunt. Inuidie tamen res ad exercitum
fuit. Eademq; tribuni minabant comunandi
ad plebem consules preburi. Itaq; g̃ ut magi
stratu abirent spurio. p. tarpeio. a. aternio cōs.
diesdicta est romilio. ab. c. claudio uticone. tri.
plebis uetturio ab. l. alieno edile plebis. Uterq;
magna patrum indignatione dampnatus.
Romilius. x. milibus eris. uetturius. xcij. nec hec
priorum calamitas consulum legatores nouos
fecerat consules. Nec se dampnari posse arebāt.
nec plebem nec tribunos legem ferre non posse. Tū
abiecta lege que pmulgata consenuerat. tribu
nicie age cum patribus. finem tandem certa
minum facerent. si plebeie leges displicerent. Ad
illa communiter legum latores ex plebe et
ex patribus. qui uim uulgi uulnera ferrent. queq; eq̄nde
liberari cēnt. finirent creari. Rem non absp̄nabā
tur patres. datarum leges nemini misere
patribus arebant. Cum de legibus conuenisset. de
latore tantum discreparet. missi legati athe
nas sp. postumius alb. a. manlius. p. sulpitius
camerinus. utilisq; melitat leges solonis descri
bere. et aliarum grecie ciuitatum instituta
morestumaq; noscere. Ab exitio belli quies

annus fuit. quietior insequens. P. curatior
sexto quinctilio. cōs. ppetuo silentio tribuno
rum quod primo legatorum qui adhenas ierāt
legum q; pegrinarum expectatio pbuit de
in duo simul malis angentia exhorta fames
pestilentia q; fedā hominū. fedā pecorū. vasta
ta agri sunt. urbs assiduis exhausta funĕbz
multis & dare lugubres dom. flammā quotidi
ie seruus cornelius mortuus augur. c. horā
tius pulullus. In cui locum. c. uecurium eo
optidius q; damnatus a plebe erat augu
res legere. Mortuus consul quintilio. viii. tri
bum plebis. multaplici clade fedatus ann.
Ab hoste ocium fuit. Inde cōs. c. menenio. p.
sexto capitolinus. sleq; eo anno quicq; in bel
li gerēdo fuit. Domi mot orta. Iam reducta
legatis cum actis legibz. Co mucronius insta
bant tribunis. ut tandem scribendar legū
initium fieret. placet creari. x. uiros sine pro
uocatione. ne quis eo anno alius magistra
tus esset. Admiscerentur ne plebi contumelia
aliq̄n diu fuit. Postremo concessum patrĭbz
ne lex ad hia de auentino alieq; sacrate le
ges abrogarentur. Anno trecentesimo alto
q̄n condita roma erat. uerum mutata for
ma cuitatis ab consulibz ad. x. uiros quē ad
modum ab regibz antea consules uenerat.
Translato imperio min. insignis. q. ñ diuturna
na mutatio fuit. Lecta enim principia ma
gistratus eius. nimis luxuriauere. Co ciuis
lapsa res est. repetitumq; duobz uicibus manda
retur consulum nomĭ impunq;. Decĕuiri
creati. appius claudius. t. geminius. p. sexti
l. uecurius. c. iuli. a. manlius. p. sulpicius.
. p. curiatius. tit. romulius. sp. postumius.

Claudio & geminio q. designatis consulibus in
eum annum fuerant. pro honore honos red
ditus. & sexto atq̃ consulum primus anni. q̄d eā
rem collegarum uno ad prēs retulerat. His pri
mum habita legatorum res qui adhenas ierant. si
mul ut pro legatione tam longinqua primo
ĕet honos. simul ptos legum pegrinar ad con
dendā nouā auctā usum fore credebant. Sup
pleuere cētū numerum. grauesq; etate electos
nouissimus suffragiis ferunt. quominus feroci
alioq; ciuis ad ūsarentur. Regimen tot ma
gistratuum penes appium erat. pt. fauore pleb.
Adeoq; nouum sibi ingenium induerat. ut
plebicola repente omnis auri ppti auaris capta
tor euaderet. prauus seuoq; insectatore plebis.
Decimo die uis ppli singulis reddebant. Co die
penes prefectum urbis fascel. xii. erant. collegis
nouem singuli accensi appellabant. Inunica
concordia inter ipsos qui consensu priuatis in
dum inuidiosi ĕet summa adūsus alios equa
tas erat. Moderationis eorum argumentum
exemplo unus uir notasse sat erit. Cum sine
prouocatione creati ĕent defosso cadauere do
mi apud. p. sextium patricium genitus uirū in
uento plausq; contione iure iusta manifesta
atq; atroci. c. iulius. x. uir. diem sexto die.
Et accusatore ad ppli existente. cui uir iudex legi
tum erat. decessitq; ex iure suo. ut demptum
de ui magistratu ppli libertati aduerset. Cum
primum hoc ius uelut ex oraculo incorrup
tum. Parti ab his sūmi infimiq; ferrent.
tum legibz condendis opa dabatur. ingenia
q; hominum expectatione ppositis. x. tabu
lis ppli ad contionem aduocauerunt. Et qd
bonum faustum felixq; rei. p. ipsis libisq; eor

ano. nf. abb ab vrbe cō.

t vnī creātum.

eēt. uel legere leges ꝓpositas iussere. Se quintum
x. hominum ingenūs punici possūt. omnibus
sūmis infumisq; uiris equasse. plus pollere mi-
rorum ingenia consiliaq; uersarent manibus
secum unamquēq; rem agitarent. deiñ sermo-
nibꝫ atq; in medium quid inquaq; re plus mi-
nusue eēt conferrent. eas leges habituri ꝑ. R.
.i. quas consensus omnium ñ uidisse latas magis
quīn uidisse. uideri possit. Cum ad rumores hoīum
de uno q; legum capite edicto satis correcte uide-
rentur. centuriatis comitiis. x. tabulas leges ꝓ-
latae sunt. quae nūc quoq; in hoc mīno alia rum
sup aliis actis abrogatarum legum cumulo fyns
omnis publici ꝓuisq; ē. uisi. Vulgatur deiñ
rumor duas deēe tabulas. quibꝫ adiectis absol-
ui posse uelut corpus omnis romani uisi. Ea
expectatio ē. dies comitiorum appropinquaret.
delicium. x. uiros uerum creandi fecit. Iam pleb⁹
preter quam q. consulum nom̄ haud secus quīn
regū posa erat. ne tribunicium quid augurib⁹
cedentibꝫ unicem appellatione. x. uiris quere-
bat. Postquīm ū comitia. x. uiris creandis in tri-
num nundinum inducta sunt. tanta exarsit
ambitio. ut ꝓmores quoq; ciuitatis mecu cre-
do ne tanta possessio impūne uacuo ab se relicto
loco. haud satis digni patēt. ꝑpensarēt homines.
honorem summa ope adpugnatum ab
ea plebe cum qua contendēbant. supplicāt peten-
tes. dimissa iam in discrimīne dignitas ea erat. hi
q; honoribꝫ actis. ē. stimulabat appium claudi-
um nescirent. utrum int̄. x. uiros. an int̄ candi-
datos numerares. ꝓpior mīdum petendo quā
gendo magistratum erat. crimināri opum ate.
excellere candidatorum leuissimum quēq;
humillimumq; ipse medius int̄ tribunitia

os duellios siccosq; in foro uolutare. ꝑ illos se
plebi uenditare. donec collegę q; qui unici illi
dicta fuerant. adiicerent se in numerum. oculos. mutarent. si quid ꝑ uellet apparere mihi
fuerit ēē ꝑ fecto haud gratuitam in tanta sup-
bia comitatē fore. nimium in ordinem se ipm
cogēre. uulgari cum primum. ñ tam ꝓpanus abi-
re magistratum. quīn uiam ad continuandum
magistratum quererent. ēē ꝓpalam obuiā
ire cupiebat. parum ausi. obsequendo obse-
cundando mollire in pectum aggrediunt. co-
muniorē illi habendorum ex consensu munus
sum mungunt. Ars haec erat. ne semet ipse
creare possit. quod preter tribunos plebi ⁊
idipm pessimo exemplo nemo unq̄m fecisse.
Sue enim q. bñ uertat habituri se comitia
ꝓfessi. impedimentum p occasionem arripuit.
Delectusq; honore p contionē duobꝫ quinq;
capitolino. ⁊ cincinnato. ⁊ patruo suo. c. clau-
dio constantissimo uiro. in optimatium cā
ra alienos fastigiis cuibꝫ nequaq̄m splendo
re unq; pares. x. uiros creat. se in primis. Qđ
haud secus factum impbabant bom. q̄m
Auluerti
nemo facere, crediderat. Creati cum eo. o. co-
nelius malugmensis. o. sergius. l. minucius
quinctius fabius. rubulanus. o. poetelius. c. an-
onius. minucius mercenda. c. duillius. sp. oppius. corni-
cen. o. rabuleius. Iulius. hmis appio absente ꝑ fe-
rendae fuit. Suo iam in uiue ingenio cepit.
nouos q; collegas iam primus q̄m inuerent ma-
gistratum. in suos mores formare. Conuic-
cabantur remotis arbitris. Inde impotentib⁹
instructa consilia. q̄ secreto ab aliis cogi-
bant. iam haud simulando superbia rati
aditus colloquentibꝫ difficiles. adid̄ mala

rem ꝑduxere. Id cum maxe solemnes mundi magistratibꝫ erant. Imuo ḡ magistratus ꝑmũ honorꝫ diem denunciatione ingentis terroris insignem fecere. Nam cum tria patres. x. uiri seruassent. ut unus fasces hẽret. hoc insigne regum in orbem suam cuiꝙ uicem ꝑ omnẽ rem. subito omnes cum duodenis fascibꝫ ꝑdiere. Cxx. lictores forum implebant. cum fascibꝫ secures illigatas preferebant. Nec ante unquam esse desinerem cum sine ꝓuocatione creati eẽnt. imꝑecabantur. Decem regum spes erat. multiplicatoꝙ terre. non infimus solum. sꝫ ꝑmoꝝ patrum. ratus cedis causam ac ꝓncipium queri. ut siquis meorem libertatis uocem aut in senatu aut ĩ ꝑplo mittꝫ. statum iurge securesq; ĩ aduersum me cum expedirentur. Nam preter quam quod imꝑiti erat presidiũ. sublata ꝓuocatione intercessionem oꝙ consensꝰ sustulerant. cum patres. x. uiri appellatione collegę corrigi redacta ad se iura tulissent. quedam que sine uindicta uindi possent. ad ꝑplm retulissent. Aliquamdiu equatus inter omnes terror fuit. Paulatim uolui uerẽ in plebẽ cepit. Absumebatur a patribꝫ in humiliores libidinose crudelitatiꝙ consulebatur. Hominum non causarum uoces erant. ut apud quos gĩa unum eꝙ haberet. iudicia domi conflabant. pnunciabant in foro. Si quis collegam appellassꝫ ab eo adquẽ uenĩat. ita discedebat ut peteret ne ꝑ priores decreto stetisse. Oppimo etiam sine auctore egerat. ne in ꝑsentes in tempꝰ eos iniuriam conspirasse. sꝫ fedus clandestinum inter ꝑsolis iureiurando uictum ne comitia habẽrent. ꝑpetuoq; x. uiratus ꝑ sessum semel optinuerint imꝑium. Circumspectabant cum patriciorum uultus. plebem ĩ libertatis captare auram. ne seruitutem cuncto imperium patrum. Iam ita rem. p. adduxerant ꝑmores patrũ odisse. x. uiros odisse plebem. nec ꝑ bare que fierent. credere haud indignꝰ accidere aude rendo ad libertatem in seruitutem elapsos. uiuere nolle cumulare ad iniuriaꝫ. ut cedio ꝑ senium consules duo tandem ĩ statuꝰ ꝑ stitui ne ĩ in desidium uenirent. Iam oꝙ ꝑcesserat pars maior anni. ĩ duę tabule legum adꝑ oris anni. x. tabulas erant adiecte. Hec quoq; ne iam superarent sibi eę quoq; leges centuriatis comitiis ꝑ late eẽnt. cui eo magistratui rei. p. opus eẽt. Exꝑectabant ut mox consulibꝫ creandis comitia educerentur. Id ne plebem agitabat. quonam ne tribunitia potestatem inuiolatum libertatem immissa reparauerint. Cum nihil mentio omnino nulla fieri. x. uiri qui primo tribunitios homines quia id ꝑ ꝑare habebatur. circum se ostentauerant plebei patricii uiuendi sꝫ peserant lata eorum catę tribunalia obsederant. Ibi ferre agẽ plebem plebisq; rem cum fortuna qua ꝙq; o cupidum fore potentiorꝰ eẽt. ĩ ne ego quidẽ abstinebatur. uirgis cedi alii securi subici nec ꝙ nisi crudelitatis eẽt bonorum donatio sequi ñ supplicium. Accedebat iuuentutis nobilis corrupta animi non ut obuiam iniuriꝫ. sꝫ palam licentiam suam in malle. qm̃ omnium libertatem. Id ꝑ bum Ex ante pater mu grade

maxe uenere. nullis subrogatis magistratibꝫ ꝑ nati. p. x. uiris nec animis ad imꝑium inhibendum immunitis nec ad spem honoris insignibꝫ ꝑ deunt. Id ũ regnum haud dubie uideri. deplorato in ꝑpetuum libertas. nec unde ex quisquam exitus aut futurꝰ uideꝝ. Nec ipsi solum deponderant animos. sꝫ comẽ ꝑ ni cepta erant a finitimis ꝑ sus imꝑium q; ibi eẽ. ubi non eẽt libertas indignabantur. Sabinum mag-

na manu incursionem in agrum romanum
fecere. Latercq; pplatu. Cum hominum atq; pecu
dum multa predas egissent: recepto ad ferociũ
quod passim uagatum erat agmine castra lo
cant. Spem in discordia romana ponentes. eã
impedimẽtum dilectu fore. ñ nuntij solũ. sed p
urbem agrestium fuga trepidationem inie
cit. Decemuiri consultant quid op' facto sit.
De tumultu inẽ patrum & plebis odia. Addit ver
rem in sup alium fortuna. equi alia ex parte
castra in algido locant. depopl'antur q;. Inde
ex incursionib; tusculanum agrum. legati ab
tusculo psidium eorant. Is pauor p
culit. x. uiros ut senatum simul duob; circum
stantib; urbem bellis consulerent. Citari iubẽt
in curiam patres. haud ignari quanta imminẽ
immineret tempestas. Omnes uastatu agri pi
culorumq; imminentium causas in se congestu
ros. tempratorem q; eam fore abolendi sibi ma
gistratus. qui consensu resistẽt. impiosq; inhibẽ
do acrẽ in patres ferociã animi conatus. aliq;
compẽrent. Postq; in audita uox in foro est
ponis patres in curiam ad x. uiros uocantes.
uelut noua res q; inẽ miserant tam diu morẽ
consulendi senatus. in rabundam plebẽ con
uertit. quid nam inadisset. cur ex tanto mũial
lo rem desuetam usurparent. Hostib; bello q;
grãm habendam. q; solutum quicq; in libere
cumtatis fieret. Circumspectare omnib; fo
ribus senatorem. raro q; usq; in nostrate. Cu
riam inde a condite urbis memoria. x. uiros intue
ri. Cum ipi consensu nullum impium in plebs
q; peruicatis uis ñ esset uocandi senatum. ñ conue
nire patres inpunitatem. iam caput fieri lib
tatem repetentium. Si ea plebs comunẽ senatu
dec. Et quem adẽ patres uocatu ñ coeant in se
natum. sic plebs abnuat dilectum. Hec fremẽ
plebes. patrum haud fere quisq; in foro. in
urbe tum erant. In dignitate rerum cessarant
in agros. suaq; rerum erant amissa. Cũ ab
nuisse ea bẽ. tum q; in rum acrem congressu q;
in potentium dominoq; se animo uissent. Pq; tã
tatu non conuenichant dimissi circa domos
ad parandas. simul ad pignora capienda. sic
citandum q; ñ consulto decrectarent. referẽt
senatum in magis eẽt. Lecto id. x. uiris accidit.
quam si presentis decretare impium referẽt.
Iubent acuri omnes senatumq; in diem poste
rum edicunt. Qua aliq; into spe ipsos frequẽtio
conuenit. Quo fco pductam a patribus plebis li
bertatem tacta. quod his qui iam magistratu
abissent. p uacuisq; sui abẽt tanq; in uite cã
gentib; senatus parentis. Si magis obedientẽ
uentum in curiam ẽ. quam obnoxie dictas
sententias accepim?. Valerium potitum p
ditum memorie ẽ. post relationem appis
clamdis. priq; in ordine sententie rogarentur.
postulando ut de re. p. liceret dicere. prohiben
tib; mmacrẽ. x. uiris pditurum se ad plebem
denunciantem tumultum exciuisse. ñ min
ferociter. patrum horatium barbarũ isse ĩ
certamen. x. tarquinios appellantem. admo
nentemq; ualeriis horatiis ducib; pulsos
reges ne nomĩs hominem cum pestem ẽ. qp
pe quo iouem appellari fas sit quo romulũ
conditorem urbis deinceps reges appellatos.
q; sacris etiam ut sollempne retentum sit.
superbiam uolentiamq; cum posis regis que
sum rege cum eo. aut in filio regis ferenda
ñ fuisse. quem lacturum in uos peruicatis inde

rent. ne uetando mouerent libe homines loq̃
gratia curiam etiã mouerent uocem. neq; se u-
dere cur sibi minus ꝑuato ad contionem po-
pulum uocare quã illis senatum cogẽ liceat.
ũ uellent. exprimentur. qñto fortior dolor lib-
tate sua uindicanda. qñ cupidtas inuita
dominatione eẽt. De bello sabino referre. tã
qñ manus ullum. p. r. bellum sit. qñ eã
is qui legum ferendarum causa creati. nich
uris in curiate reliquerint. qui comitia q̃
annuos magistratus qui uicissitudinẽ imp̃
randi quod unum exequande sit libertatis.
fustulerint. qui priuati fasces regum imp̃i
um hãrent. fuisse regib; gratus patriciõ ma-
gistratus creatos postea post secessionem ple-
bis plebeios. cuius illi partes eẽnt. uigilare po-
pulares. quid enim eos ꝑ ꝑplim egisse opum a
res. quia non iam ꝑ senatum non habue-
rint. tunc uta hãnt ut dere. p. loqui phibe
ant. ne inimicum in meru alienos spei pone
rent. grauiora que patiantur uideri iam
hominib; qñ que meditant. Hec uoce ferun
te horatio cum. x. uiri nec ne. nec ignoscen-
di modum reperirent. nec quod euasura res
eẽt cernerent. c. claudiũ. qui patricius appiũ. x.
uiri erat. oratio fuit ꝑ cibz qñ iurgio simi-
lis. orantis ꝑ sui patris parentisq; eius ma-
nes. ut ciuilis potius societatis in qua nat̃
eẽt qñ fecisse nefarie ictu cum collegis me
minissz. multo id magis se illius causa ora
re. qñ rei. p. Quippe rem. p. sic uoleretib; ne
queat ab inimicis ullis expectaram. si ex mag-
no certamine magnas excitari ferme uas-
eas euentum se horrere. cum aliud pre-
qñ de quo reculassent. x. uiri dice phibe-

rent claudium mꝰpellandi uerecundia fuit.
Sententiam g̃ ꝑ pegit. nullum placere senatus
consultum fieri. omnesq; uta accipiebant. pri-
uatos eos a claudio iudicatos. Oultroq; ex con-
sularib; uerbo adsensi sunt. Alia sententia
asperior in spem minorẽ aliqñto habuit.
que patricios cone ad poenorum mr regẽ iu
bebat. Censendo enim quoscumq; magistra
tus eẽ. qui senatum hrẽnt iudicabant. quos
priuatos fecerat auctor nullus. s. c. faciendi.
sta labente iam causa. x. uirorum. l. cornelius
malugmensis. o. cornelius. x. uiri fr̃. cum ex cõ
sularib; ad ultimum dicendi locum consulto
seruatus eẽt. simulando curam belli fr̃em col
legasq; euitare putabatur. quo nam facto inciditz
minari seditiosi. ut. x. uiros qui. x. uiratũ
petissent aut socij aut hi maxime oppugna
rent. aut quod uta cum ꝑtot mẽses uacua a-
uitate nemo iusti, nẽ magistratus sũme reĩ
pre eẽnt contiõ usiam fecerint. nũc demũ
cum hostes ꝑpe ad portas sint ciuilis discor
dia serat. nisi quod incurbido mnt ꝑspi
cuum fore putent. quid agatur. ceteri nemi
nem maiore cura occupatum animus. uerũ eẽ
ꝑ iudicium rei tamq; auferri ꝑ placere. de eo.
quid ualeret. horatiusq; ante id̃ maias. x. uiros
abisse magistratum insimulent. belli q̃ im
minearnt. ꝑfecisse. re. p. intranquillum reda-
ta senatu discepta me agi. Quam nunc uta se
parare. appiũ claudiũ ut communi q̃. x. uiris creati
dis. x. uirum ipse habũt. sciat sibi rõnem red
dendam eẽ. uirum in unum annum creati
sint. an donec legel que decẽnt ꝑferentur.
In ꝑsentia omnia pre bellum omnia placẽ.
sus. si falso famam uulgatam uanaq; non

numero solum ſz tusculanorum ꝛ legatos ſatis
lisse putent. ſpeculatores mittendos censere.
qui certius explorata referant. Si infideſ ꝛ mu
tiſſ legatis habeatur. dilectum ꝓmo q̄z tempe
habi ꝛ.x. uiros quo cuiq; eorum uideatur ex
ercitus ducē. nec rem aliam pati. Jn hanc sentē
tiam ut discederetur. uniores patrum eunce
bant. ferociores q; rectum cohortabantur ualeri enī ho
ratius q; uociferari ut de re p. liēt dicere. ducti
os ad pplm si in senatu pfactionem non liceat.
Neq; enim sibi ꝓuatos aut in curia aut ī con
tione posse obstare. neq; se imaginarij falsū
eos cessuros ee. Tum appius iam ꝓpe ee. ratus
ut ni uiolentię eorum pati resisteretur auda
cia. uictum impunum eet. non erat melius inquit
ñ de quo consulimus uocem misisse. ad ualeri
um negantem se ꝓuato rē dicere luctorem ac
cedere uisit. Jam quin tum fidem ipsorum
te ualerio. a curie limine. l. cornelius cōplex
appium nunquid simulabat consulendo di
rimere certamen. factaq; p cornelium ualerio di
cendi grām. que uellet. cum libertate ñ ultra uo
cem exercitus. x. uiri ꝓpositum tenuere. Consu
lares q̄q; ac seniores ab reliquo tribunicię po
testatis odio. cuius delictum plebi multo acri
q̄m consulatus impij rebantur ee. ꝓpe malle
bant. Post mīpsos. x. uiros uoluntate abire
magistratu q̄m in uidia eorum exigere. rursus
plebem silentio ducta res sine ꝓtarij strepitu
ad consules redisset. aut bellis mō positis. aut
mod actione consulum in impij exercendis
posse in obliuionem tribunos plebem adduci
silentio patrum. Ducitur dilectus. Juniores
cum sine ꝓuocatione impium eet. ad nomina
respondent legionibus scīpis. mīse. x. uiri
comparabant. q̄s ire ad bellum. q̄s pee. exer
ubi oporteret. Principes mīx. uiros erant. q.
fabius ꝛ appius claudius. bellum domi ma
gis q̄m foris apparebat. Appij uoluntati apti ore
x. uiri ratis ad compmendos urbanos mor.
in fabio minus inbono constans. q̄m nauum in
malitia ingenium ee. Hunc enim uirtutis egre
gium ee. olim multisq; x. uiratus collegisq;
ita mutauerant. ut appij quam sui similis
mallet ee. Huic bellum in sabinis. o. rabul
leio. ꝛ. q. poetelio adducis collegis mandatum.
o. cornelius in algidum missus cum. l. minu
cio. ꝛ. t. antonio. ꝛ esone duillio. ꝛ. l. sergio. sp.
oppium. ap. claudio. aduersum aduersum
uendam equo olim. x. uiros impio decer
nunt. Huc ilo multisq; q̄m domi melius res
p. administrata ee. Illa im in ducibus culpa.
quod ut odio ee. cuncti fecerant. alia oīs
penes multos nota erat. qui neq; ductu atq;
auspicio. x. uiros ꝓpe usq̄m gererentur un
ci se ꝓsuum atq; illos dedecus parebantur.
Fuit ra sabinis ad frectum ꝛ in algido ab eq̄s
tribus erant ab exercitu p silentium noctis
ꝓfugi ꝓpius urbem inter fidenas crustu
meriamq; loco edito castra omnium erant.
Ꝑsecutis hostibus. nusq̄m se equo certami
ne cōmittentes. natura loci ac uallo. non
uirtute aut armis tutabantur. Mas flagi
tium in algido. maior etiam clades ac
cepta. castra q̄z amissa erant. Cuncti oībus
utensilibus nudi. tusculum se fide muscha q;
nuncupati hospitium contulerant. Quę cū
non fefellerunt. romā tanta erant errores
allati. ut postridiana. x. uirali odio prēs
tigias in urbe habendas censerent. omis

qui pe cetatem arma ferre possent custo dire me
nia ac ppositas stationes agere iubent arma tus
culum ad supplendum decernunt. Decem u
rosq; ab arce tusculi digressos in castris multe
hyeme castra alia a fidenis in sabinum agrum
transferri. belloq; ultro inferendo decerni ho
stes a consilio urbis oppugnande. Fid clades
ab hostibus accepta. duo nefanda facinora
x. uiri belli domiq; admisere. L. siccium in sa
binis p munichiam x. uiralem tribunos ere
andos secessionisq; mentionem a uulgus
multum sermonibus occultus seruiem. pro
speculatum ad locum castris capiendum
mittunt. Datur negotium multis qui mise
rant explendum sceleris commissi: ut eum op
timo adhuc loco interficerent. haud multum
defuere. Iam circa repugnantem aliquot in
sidiatores cecidere. cum ipse se pauloq; pau
ciores circumuenti tuebatur. nunc ante
in castra ceu prepeditum in insidias ee. sicci
um egregie pugnantem. multisq; quidem cum eo
amissis. primo fidei nunc ambigi fuit. pro
fecta deinde cohors ad sepeliendos qui ceci
derant x. uiros premissu postquam nullum spo
liatum ibi corpus siccium nec in medio iacentem
armatumq; omnibus meum ulis corpibus ui
dere hostium. neq; corpus ullum nec uestigia
abeuntium: profecto ab suis interfectum memo
rantes retulere corpus. multisq; plena castra
erant. uiromam ferri pro siccium placebat.
ni x. uiri sumptu militare et publica impensa
facere maturassent. Sepultus ingenti mili
tum mestitia: pessima x. uiros in uulgi fa
ma est. Sequitur aliud in urbe nefas ab libi
dine ortum. haud minus fedo eventu quam od

pstupratum cedemq; lucretie urbe regnoq; tar
quinios expulerat. ut nam finis solum id. x. uiri
qui regibus fuga ea etiam eadem impia animo di
cer. Appium claudium uirginis plebeie stu
prande libido cepit. Pater uirginis. L. uergini
honestum ordinem in algido ducebat. uir ex
empli recti domi militiaq; prin uxore instituta
fuerat. libiq; instituebantur. Despondebat fi
liam. L. icilio tribunitio uiro acri p causa
plebis experte uirtutis. hanc uirginem adul
tam forma excellente appi amore amens pro
aspe pellere adortus. postquam omnia pudore
septa animaduerat. ad crudelem supbamq;
uim animum conuertit. claudio cliente negotiu
dedit. ut uirginem in seruitutem adsereret. neq;
cederet sicuti libertatem postulantibus iudicasset.
qd pater puelle abesset locum iniurie adesse rati
uirgini uenienti in forum. ibi namq; in tabulis
lucretiarum iudicerant. Ominatus x. uiri libidi
nis manum iniecit. seruam suam natam seruaq;
appellans esse. sequiq; se iubebat. Cunctantem
via abstractantem. Pauida puella stupente
ad clamorem nutricis fidem quiritium implo
rantis fit concursus. uirginii patris sponsiq;
icilii poptare nomen celebrabatur. nouos gra
eor turbam indignitas rei uirginii conciuerat.
Iam aduocatis erat. cum adsertor nichil op esse.
multitudine concitata ait. se uiue grassa
ri non ui. puellam uocat in ius. auctoribus q
aderant ut sequerentur ad tribunal appi p
uentum est. Nouam iudicii fabulam. petitor
quippe apud ipsum auctorem actionis pag.
puellam domi sue natam. furtoq; in in do
mum uirginii translatam. suppositam ei
esse. id se iudicio compotum adferre. probatoq;

uel ipso uergmo iudice ad quem maior pars
murię eius pueat mām dām sequi ancil-
lam equum ee. Aduocati puellę cum uergi-
nium rei.p. cā dyceissent abee biduo adfuturū
si nunciatum ei sit. inquum ee. absentem de
libis dmicare. postulant ut rem integram i
patris aduentum differat. lege ab ipso lata
ut ducas del scām libtatem. ne patiatur ur-
gmem adultam fame p̄q̄m lib̄tati piculū
adire. Appi decreto p̄facus q̄m lib̄tati faueret
eam ipsam legem declarare q̄m uergnię amica
postulationes ue prętendant. cōm ita mea fir-
mum lib̄tati fore p̄sidium sine causis nec piso
nis uarietē. In his enim qui asserantur in lib̄-
tatem quia qui uis lege agē possit. id uuis
ee. meaq; patris manu sit neminem ee aliū
cui dūs possessione cedat. Placere itaq; p̄ēmar
cessiri. Interea nuis sui iacturam asserorem nō fa
cere. quin ducat puellam sistendamq; in ad
uentum eius qui p̄r dicatur p̄mittat. Adūs
murmuram decreta cum multa magis fremerēt
q̄m qui q̄m unus recusare audēt. p. numero
ruis puellę amicis sponsę ialis mūenium.
dataq; mē curbam uia. cum multitudo ialij
maxime mūentu resisti posse appio crederet.
lictor. decesse aut uocaturum eo; ialium sub
mouet. placidum q; ingenium tam atroxi iu-
ria accendisse. ferro hinc et submouendę sum
appi inquit. ut tacitum ferat q; celari uis. Vir-
ginem ego hanc ductur sum. nuptamq; pu-
dicam habitur. Prīo omnes collegarum q̄q;
lictores conuoca. expediti uigati secures ut
be. ī manebit extra domum p̄is sponsa ialij
ñisi curbuncum auxilium ce; puocationem
plebi omię dua sacrel libtatis uende adem

stis. ideo in libertatē q; uīos connubiq; regnū
uię libidini datum ē. Seuum in ūgum inceru
cesi nīas. puducitia salutem in uno sit. huic si uis
asserat ego p̄sentium quirītium p̄sponsa
uergnius milium. p unica filia. omnes deos
hominumq; implorabim fidem. neq; tuis uo
unq̄m decretum sine cede nīa referes. Postulo
app̄i atq; etiam consideres quo; pgrediare.
uirginius iudic de filia. ubi uenerit q̄d agat.
hoc tantum suat sibi si bonus iudicis cesse
rit. condicionem filię querendam ē. me iu-
dicantem sponsam in libertatem. uana cio dese-
ret q̄m fidei. Concurata multitudo erat. certa
menq; mistare uidebatur. Lictores ialium cir-
cumsteterant. nec ultra minas tamē p̄cessū ē.
cum appius ī uergnium defendi ab ialio. ꝯ
inquietum hominem tribunicium etiā nō
spurantem locum sedicionis quereret dicere.
ūp̄bitrum se illi eo die mātiam. ꝯ ut iam
sciret ūno peculatuq; suę ꝯ uirginio absenta
patrio nomine libertati datum iri eo die se ī
dicturum. neq; decretum imp̄ositum. a. o. clau
dio petiturum ut decedēt iure suo. iudicaturq;
puellam in posterū diem paterentur. Q; nisi pa-
posto die affuisse. denunciare ialio simil lib̄q;
ialij neq; legisse suę latorem. neq; decem uiro
constantiam defore. nec se utiq; collegarum
lictores conuocaturum ad cohercendos sedi-
onis auctores contentum se fuisse lictoribus fore.
Cum dilatum temp̄s murię ēēt. secessissentq;
aduocati puellę. placuit omnium p̄mum
frēm ialij filiumq; nutritorij imp̄igros iu-
uenes p̄gere ī rectā ad portam. atq; quamū acce-
lerari possit uirginiū accersi ē castris. Ineo iu-
puellę salutem. si postero die undę murię

ad rempub̄ p̄tio ēet; Iussiq; gunt. ut ausq; eis
nuntium ad patrem p̄ferunt. Cum instaret
ad sertor puelle ut undicaret. sponsoresq; da
rent. atq; id ipm̄ magis diceret. ali⁹ sedulo rēp⁹
rerent dum p̄cipient. mōnunciq; missi ī cast⁹
man⁹ tollere undiq; mulcando. ⁊ sequisq;
paratum ad spondendum alio ostendere.
atq; ille laīm abund⁹. gr̄um ē. inquit crastu
na die ur̄a opa utar. sponsor nunc satis ē.
Ita undicatur uergunia. spondentibq; pro
pinquis appⁱ paulisp̄ moratus ne eius rei
cā sedisse uideretur. postq̄m omissis reb;
alijs pre cura uni⁹ nemo adibat. domū se
recepit. collegisq; in castra scribit. ne uergi
nio comeatum dent. atq; ī custodia ha
beant. Impbum consilium secum ut debu
it fuit. Etiam cōmeatu sumpto p̄fectus uer
ginius. p̄ma uigilia erat. Cum postō die ma
ne de rebus agendo eo ne quiq̄m luc̄e redd̄unt.
At mane p̄ma luce cum cuncta in foro ex
pectatione erecta starent. uergin⁹ sordidat⁹
filiam secum obsoleta ueste comitantibq; ali
quot matronis. cum ingenti aduocatione in
forum deducit. Circumire ibi r̄p̄ensare hoīes
cepit. ⁊ nō honorare solum p̄cariam opem. ⁊
p debita pecie sepulchri eorum. a conuugibq; co
niugie in acie stare. nec alium utrum eē. cui
strenue ac fortiter fīam in bello plura memo
rari possent. quid p̄dēē si in columi urbe q̄que
capta ultima timeantur. ubi fuisse pari
enda. Hec ppe contionabund⁹ circumibat
homines. similia his ab incluso tractabant.
Comitatus multebris plus tacito fletu q̄m ul
la uox mouebat. adūsus q; omnia obstina
to animo appⁱ tanta uis amentie; ueri⁹ quā
amoris mentem turbauerat. in tribunal ascē
dit. Iubet querente pauca pectore quod sibi
iudie pambitionem dicum nō ēet. priq̄m aut
ille postulatum p̄ageret. aut uergin⁹ respon
deret dari locus. appⁱ intuetur. Quem de
creto sermonem precendit. forsan aliq̄n ueī
auctores antiqui tradidēre. quia nusq̄m ullū
in tanta seductore decreta uerisimilem inuenio.
Id quod constat nudum nudq; ponendū decre
se undicia secūm seruauē. primo stupor oīs
admiratione rei tam atroc⁹ defixit. silentiū
inde aliq̄n diu tenuit. Deīn cum. o. claudius
circumstantibq; matronis uix ad p̄hendendā
uirginem. lanīa trabiisq; cum mulierum com
ploratio excepisset. uergin⁹ inuentantis appⁱ
um manus. Icilio inquit. appⁱ nūc filiam des
ponsā. ⁊ ad nuptias nūc ad stuprum educau.
Placet pecudum ferarumq; rapt⁹ pudicie ī
concubitus uenire. Passuri neq; isti sint uesa
nō spō ēe. passuros illos qui arma habūt. Cum re
pellerentur asserto uirginis a globo mulierū
circumstantium atq; aduocatorum silentiū fac
tum p̄ponem. x. ut ait⁹ ad libidinē aio.
negat certo tamē conuitio icilij. uolentiaq;
uergini cui⁹ retinen p̄p⁹. rumor hāt. ⁊ certis indi
ciis q̄q; compertum sēbrē. Noctē tota ceruleū ui
be factos ēe. admouendam seditionē. Itaq; se
haud mistum eius dimicationis cū armatis
descendisse. nī ut quēquam inquietū uiolaret.
⁊ ut turbantes cuncta ut otium p̄ maiestate ī
pio cohercerent. P̄n quē; erit melius inquit
lictor. submone turbam. ⁊ da uiam dño appben
dendum mancipiū. Cum h̄ nuntiatis plera
q; multitudo ip̄a se sua sponte dimouit.
Deserta q; preda in uiri⁹ puella stabat. Tum

uerginiu ubi nich usq; auxiliu uidit.
queso inquit appi p̄ unigniosce patr̄o do
lori. si quod indemenū inte sum ī uectus. de
inde sinas hic coram uirgine nutricem per
cunctari. quid hoc reisit ut si falso pat̄ dictus
sum equore hinc animo discedam. Dataue
ma seduci filiam ac nutricem ꝑ dolo accre
tabinas. quib; nunc nouisse. nom̄. atq; ibi
ablatio cultro arrepto hoc te uno quo pos
sum ait m̄ filiam uindicauem uindico. Pect̄
dein puelle; transfigit. respectansq; ad tri
bunal te inquit appi tuumq; caput sang̃
ne hoc casto; clamore ad tam atrox facin
us. excitus app̄ius. comp̄hendi uirginiū
iubet. Ille ferro quacumq; ibat uiam face.
donec multitudine ī plecentiū uente ad
portam p̄cit. Salui numitoriq; ex̄anguе
corpus sublatum ostentant pp̄. scelus appi pu
elle infelicem formam nec̄itatem patris de
plorant. Sequentes clamitant matrone eā
ne liberorum p̄creandorum condicionē ea pu
dicitie; p̄mia ee. cetaq; in talure muliebris
dolor quo ē. mestior in bec illo aio. eo misera
bilia magis querentib; subicit. Virginum ī
maxime icili uoc tota tribunicie; potestatis
ac puocationis ad popl̄m ereptē publicar̄q;
indignationum erat. Concitatur multitu
do patrum, spe p occasionem repetende liber
tatis. Appius nunc uocari ocium. nec retrac
tantem arripi. Postremo cum locus ad eum
di apparitoribus non daretur. ipe cum ag
mine patriciorum iuuenum p turbam
uadens. in uincula duci iubet. Iam circa
ocium nō solum multitudo. sz duces q̄ mul
titudinis erant. L. ualerius ⁊ .o. horatius

quirepulso licitore hinc agere uindicare se a
priuato ocium arebant. suum asserre cona
rentur. ibi q; se haud impares fore. Hinc atrox
rixa oritur. Valerium horatiumq; lictor. x.
uirgas intendit. frangunt̄ a multitudine
fasces. Ad contionem appellandi. secuntur
horatius ualeriusq;. Cō contio audit. x. uiros ob
strepitur. Iam p impetu ualerius discede a
priuato lictores iubebat. cum fractus animis
appellatq; memens in domum se ꝑripuit. fo
re insciis aduisarius capite obuoluto recu
pit. Sp. oppius ut auxilio college eet. in fo
re altera parte irrumpit. uidet impetū ui
uictum. Agit ocius deinde consiliis atq; ex oī
parte assentiendo mutus auctoribus crepi
dauerat. Senatum postremo uocari uisit.
Patres q̄d magne parti patrū displicē acta
x. uirorum uidebantur. spe p senatū finis
ende potestatis eius multitudinem sedauit.
Senatus nec plebem irritandam censuit. ⁊
multo magis pundendum ne quis uirginiū
aduentus in exercitu motus faceret. Itaq; mis
si rumores patrum in castra que cū in mon
te uetulio erant. nuntiant. x. uiros. ut oī
ope ab seditione milites contineant. Vir
ginius maiorem quam reliquerat ī urbe
motum excitat. nam preter quam q̄d ag
mine ꝑpe quadringentos hominū uenies
qui ab urbe indignitate rei accensi comi
tes ei sedederant conspectus ē. strictum ī
telum respiciensq; ipe cruore tota in se cast
contorquet. Tuge multa fari ā castris use
maiorus aliquanto quam erat specie ur
bane multitudinis fecant. Querentib;
quid rei eet flens cluuocem ñ misit. Tandē

uriam ex crepidatione concurrentiu turba
constitit. ac silentium fuit. ortone cuncta
ut gesta erant exposuit. supinas dein ten-
dens manus cōmilitones appellans orabat.
ne quid scelus appi claudii ēet sibi attribue-
rent. neu se ut parricidam lib̄m aūsarent.
Suam filię fuę carorem fuisse. filiū ac
puduce uuere licitum fuisse. cum uelut ser-
uam ad stuprum rapi uideret. morte amis-
ta melius tractum. quam contumelia liberos
mia se in spem crudelitatis lapsum. Hec
sup̄stitem filię futurum fuisse. nisi spem
ulciscendę mortis eius in auxilio comilito-
rum habuisset. Illis q̄ enim q̄ filias sorores
connubio iunxisset. nec cum filia sua libidinē
appi claudii ēcunctam ēē. ex quo impunitā
fore eo effrenatiorem fore. alienā calamita-
tem documentum datum illis cauendę simi-
litudinis. Q. ad se accitis uirginem sibi fa-
uo ereptam filiam q̄ ultra pudica uictu-
ra fuit. miseram ex honestam mortem oc-
cubuisse. ñ ēē iam appi libidini locum in do-
mo sua ab alia uiolentia eius eos se aio su-
um corpus uindicaturum. q̄ uindicauit fi-
lię. ceū sibi ac libris suis consuleret. Hec ue-
ginio uociferanti. iuclamabat multitu-
do. nec illius doloris nec suę libertatis se defu-
turos. Immixtę turbę milium cognati cū
eadem illa querendo docendo q̄ quanto
ursa q̄m audita indignitate potuerint.
uidere. simul pflagratam iam rē. p. nuntiā-
do rome ēē. inscios q̄ qui appiū ppe inter
emptum in cubiculum abisse dicerent. ppu-
lerunt ut ad arma conclamaretur. uelle-
rentq̄ signa. ire romam pficisceretur. Dece-
uiri simul his que audebant. his q̄ audita
rome q̄ audierant perturbati. alius in aliam
partem castrorum ad sedandos motus discur-
runt. Aeunet agentibus responsum ñ redditō
impium si quis inhiberet. iuuos. arma tos
se ēē. respondetur. Iunt agmina ad urbē. et
auentinum insidunt. Vt quisq̄ occurrerat.
plebem ad repetendam lib̄tatem. creandos q̄
tribunos plebis adhortantes. alia uox nulla
molenta audita ē. Senatum sp̄. oppugn hōr. nu-
chil placet aspere agi. Quippe ab ipis datum lo-
cum sedicionis ēē. Mittuntur tres legati consu-
lares. spurius tarpeius. c. iulius. p. sulpicius qui
quererentur senatus urbis. cuius iussu castra de-
seruissent. aut quid sibi uellent qui armati
auentinum obsedissent. bellog̃ aūso abho-
stibus patriam suam cepissent. Non defuit q̄d
responderetur: deerat qui daret responsum.
nullo dum certo duce. nec facile audentibus sin-
gulis inuidię se offerre. idem ā multitudine cō
clamatum ēē. ut. l. ualerium. et. m. horatium
ad se mitterent. his se daturos responsū. Imis
sis legatis admonet multitudinem uirginius ne ñ
maxima paulo ān repidatum ēēq̄ sine capi-
te multitudo fuit. responsum q̄ q̄m q̄m si un-
quam uerum fortuito tamen magis consensu q̄m cōmu-
ni consilio ēē. placere. x. uiros qui summe rei. p.
p̄essent. militareq̄ honore tribunos multos ap-
pellare. Cum ad eum ipm̄ p̄mum hinc honos
deferretur. meliorib̄ meis uirisq̄ rebus reseruā-
re in quit ista de me uindicta. nec in filiā iuuta
honorem ullum uocandum ēē. patitur. nec
impune barbara re. p. eos uocale ēē. precē nob̄ qui pa-
rui uolumus sint. Si quis usus mei ēē. nihilo
minor ex priuato capietur. Ita. x. numero

tribunos militares creant. Neq; in labmis q̄
erat exercitus. Ibi quoq; auctore icilio numitorio
q; secessio ab .x. uiris facta est: non minore mo
tu animorum sicq; cedis memoria renouata. q̄m
que noua fama de uirgine adeo fede adlubidi
nem petita accideret. Ialtus ubi audiuit tribuno
multitudinem in auentino creandi cōmunes militau
um p̄rogatiuā urbana comitia habēde cre. ple
bis creandis sequerentur: petiit ut rerum pl̄arī
um p̄rogatiua urbana comitia habendi imi
nensq; potestatis ipse p̄riq̄m ueniret ad urbē
pari potestate eundem numerum ab suis cre
andum curaret porta collina urbem intrauere.
sub signis mediaq; urbe agmine in auentinū
pgunt. Ibi conuocati alīi exercitu .xx. tribunis
militum negotium dederunt. ut ex suo numo
duos crearent. qui summe rerū peterent. o. oppium.
sex. manilium creant. Patres sollicita de summa
rerum cū senatus conuocatus esset. nunq̄ sepi rerū
tempe. q̄m consiliis. Sicq; cedes .x. uiris q; appia
na libido q; dedecora in uitq; obtrectabantur. pla
cebat ualerium horatium q; ire in auentinum.
Illi negabant se aliter tutos. q̄m si .x. uiri depo
nerent insignia magistratus eius. quo anno iam
ante abissent. Decemuiri querentes se in ordinē
cogi. ñ anteq̄m plebis legibz quarum causa cre
ati erant deposituros impium se arebant. P̄ o.
dimissum qui tre. pl. fuerat terror facta plebs
contentionibz assiduis nichil translatum in sacr̄
montem et auentino translatum affirmante. c. du
illio. non prius q̄m deserti urbem uideant. curā
in animos patrum descensuram. admonituā
sacrum montē constantiq; plebis. securos q; fine
restituta potestate redigi in concordiam res nec̄
ant. Via munitiana cum tusculano nom̄ fu
it p̄fecti. castra in monte sacro locauere. mo
destiam patrum suorum nichil uiolando in
tanti. Securi ḡtium plebs nullo qui peterem
ure possit recreatante. P̄ secuntur coniuges libe
riq;. Iam nam se relinquerent in ea urbe in q̄
nec puditia nec lubidi sēa ēet: miserabiliter
rogitantes. cum uasta roma omnia in uetera so
lituo fecisset in foro p̄ē quem pauci seniores.
nemo ēet. uocatus unq; in senatum patribz deser
tum apparuisset forum. pluresq; iam q̄m ho
ratius ac ualerius uocaferabantur. Quid ex
pectabatis. p. c. si .x. uiri finem p̄rimatuq; ñ fa
ciunt ruere ac deflagrare omnia passuri estis.
Q; istud impium ē. .x. uiri quod ampleti tene
tis: tecta ac parietibz iura ducturi estis: Non
puder luctorum uirorum maiorem p̄ē num
in foro conspici. quam togatorum aliorūq;:
Quid si hostes ad urbem uenant factum est:
Quid si plebs mox ūparum secessione moueat
arma aueniat: Occasu ne urbis unius finire
impium: Atqui aut plebs non ē habenda
aut habendi sunt tre. pl. Nos cui cāuerim
patricius magistratibz. q̄m illi plebeius. Nouā
ingressam q; eam potestatem eripuere patri
bz uris. ne nunc dulcedine semel capta ferant de
siderium. cum presertim nec nos tempe ipsis.
quo minus illi auxilio egeant. Cum hec ex omni
parte iactarentur uicta consensu .x. uiri fini
tos sequando tra uideatur in potestate patrū
affirmant. Id nō simul orant admonent ut
ipsi ab inuidia caueatur. nec suo sanguine
ad supplicia patrum plebē adsuefaciant. Ti
tus ualerius horatiusq; missi ad plebem condu
nibz quibz reuocandam uidebatur. cōponendas
q; res. .x. uiris q; ab ira ac impetu in tutudinis

pcauere uibentur. Profecta gaudio ingenti
plebis in castra accipiuntur. Quippe liberato-
res haud dubię. ꝛ mouisse nisi ex uoto uidere. Obij
bis aduenientibꝫ gręę actę. Salutę p multitudi-
ne uerba fiunt. Idem. cum de conditionibꝫ age
retur q̄rentibꝫ legatis que postulata plebis
essent: ꝯ posito iam ante aduentum legatoꝝ
consilio. ea postulauere ut appareret ne qui-
tante rei plusq̄m in armis repositi spei. Pote-
statem enim tribunitiam ꝓuocationemq; re-
perebant. que ante. x. uiros creatos aduersa
plebis fuerant. ne cui fraudi eēt. consulto
militem aut plebem adꝫ repetendam ꝑ se-
cessionem libertatem. de. x. uirorum nō sup-
plicio. atq; postulatum fuit. Dedi quippe
eos equum censebant. uiuosq; igni concre-
maturos minabantur. Legati ad ea quęq;
consulij fuerunt adeo mōiunt eq̄ postulauit. ut
ultro uobis deferenda fuisse. Libertatem enī ea
prefidia pecuniā luemq; adimpugnando
alios. ut ꝯ magi ignoscendū quam indul-
gendum ē. Quippe qui crudelitatis odio īcru-
delitatem ruitis. & priusq̄ pene quam ipsi libi
situs dūarijam in aduersarios uertis. Iunq̄
ne quiescat cuncta nr̄a a supplicijs aut pa-
in plebem romanam. aut plebis in patres:
Satio uobis magis q̄m gladio opus ē. Satis
superq; humilis ē. qui iure equo in ciuitate ui
uit. nec inferendo iniuriam. nec patiendo.
Etiam si q̄ metuendos uos prebuerit ciuis
cum recepta uis magistratibꝫ legibꝫq; utilis. iu-
dicia penes uos erunt. de capite nō fortuitꝫ
cuiusq; causa erit statuetis. Nunc libera-
tem repetisse ē. Facerent ut uellent pati
tibꝫ cunctis. mox reditum os legatis rebꝫ pfec-
tis affirmant. Profecti cum mandata plebi pa-
tribꝫ exposuissent. alij. x. uiri q̄nquide pretex
spe ipsorum supplicij sui nulla mora fieret.
haud quaq̄m abnuere. Appius cruci ingenio
inuidia pcipua odium in se alioꝝ suo in eos
mouens odio. haud ignaro inquit ꝺ̄mus fo-
rtuna uideo donec arma adūsarijs tradam
differri adūsus nos certam̄. dandę inuidię ē.
sanguis. Michil ne ego quidem moror. q̄m
x. uiratuꝫ abeam; factum. Sic. ut. x. uiri p mo
q̄ tempe magistratus abdicarent. q. furi pon
tifex maximus tribunos plebis crearet. ne cui
fraudi eēt secessio militis. tribunosq; his. f. c. per
fectis dimisso senatu. x. uiri pdeunt in contionē.
abdicantq; se magistratu ingenti hoium leti
tia. Hinc mittuntur hec plebi: legatos quęq; in
urbe hominum superat ꝑsequuntur. Huc mul
titudini lecta alia turba ex castris occurrit. congꝝ
tulantur libertatem concordiamq; cuncta resti
tuta. Legati p contionem q. bonum faustū fe
lixq; sit uobis reiq; p. redire in patriam adpe
nates coniuges liberosq; uōs. Si qua hic mode
sta fuistis ubi nulle ager in tot rerum usu ne
cessario tamen multitudini ē. molatis eam mo
destiam ferre in urbem. In auentinum ire ui
ꝑfecti estis. ibi felici loco ubi p̄ma annona ucho
astis libertatis uiꝝ tribunos plebi creabitis; p̄sto
erit pontifex maximus. qui omnia hāt. Ingens
adsensus ala cuncta q; cuncta approbantiū fu
it. Conuellunt iā signa. ꝑfectiq; roma certā
tim obuiis gaudio armati ꝑ urbem silentio in
auentinum ꝑueniunt. Ibi exemplo pontifice
maximo omnia habente tr. pl. creauerunt.
Omnium p̄mum aulum uergilium. iūl. tali
um. ī. p. numerium anunculū uergiliū auc-

trel ꝛ lecellionil. Cum.c. licinium pgenie ei
quem primum tr. pl. creatum in sacro monte
pdictum memorię ē. ꝛ o. duillium qui tribuna
cum insignem ante. x. uiros creatos gesserat. ñ
in. x. uiralib; certamin ub; plebi defuerat. Spe
dein magis qm̃ mis dilecti. o. crani⁹. o. pompo
nius. c. apronius. appius iulius. gopius. Tri
bunatu inito lucius icilius exemplo plebem ro
gauit. ꝛ plebis scuit ne cui fraudi eēt secessio ab
x. uiris facta consetum de consulib; creandis cō
uocatione. o. area⁹ duillius rogationem pri
lit. Ca omnia in prat⁹ flaminius concilio pleb
acta. quem nunc circum flaminium appellāt
pinter regem. dein consules creati. L. valeri⁹
o. horatius. qui exemplo magistratum acce
punt. Quorum consulatus populares sine ulla
patrum inuria. nec sine offensione fuit. Q̃
quod enim lib; tas plebis cauebatur: id iuris de
cedē opib; credebant. Omnium primum cum
uelut in controuersia uti eēt. tenebantur. ne pati
plebiscitis legem centuriatis comitiis tulere.
ut q. tribunum plebis iuuisset pp̃s. teneret. Qua
lege tribunicis rogationib; telum acerrimū
datum ē. Aliam dein consularem legem de p
uocatione unicum p̃sidium libertatis. ex. uirali
poteste euersam ñ resistunt m̃. Et etiam in
posterum muniunt. sanciendo nouã legem.
ne quis ullum magistratum sine p̃uocatione
crearet. Qui creassit eum ius fasq; eēt occidi. ne
ue ea cedes capitalis noxa habeatur. Et cum ple
bem hinc p̃uocatione hinc tribunicio auxilio
tutas firmassent. ipsis q̃q; tribunis ut sacro sanc
tis uterentur. cuius rei ppetuam memoria aboleuerat
relatis quib; dam ex magno intuallo cerimo
nijs renouatum. Et cum religione minuola

uolens cum lege etiam fecerunt. sanciendum
qui tr. pl. edilib; iudicib; x. uiris nocuisset. ei capi
non sacrum eēt. familia ad edem ceteris libera
beret; neminem eet. Hac uiris lege nō precor ne
gant quemq̃m sacrosanctum eē. si eum qui decem
uiris quam nocuerit. id sacrum sancire. Itaq;
edilem prendi duciq; a maioribus magistratib;.
Qui si non uult fiat: nocere enim ei cui hac lege
ñ liceat. tamen aliquis cum eē. non habi pro
sacrosancto edilem tribunos uetes iure iurando
plebis cum primum eam potestatem creauit sa
crosanctos eē. fuere qui nō precarentur. Eadem hac
creata lege consulib; quoq; & p̃toribus. qui eis
auspicijs quibus consules creabantur: cautum eē.
iudicem enim consulem appellari. Que refellit
nō precor. q̃d his temporibus nondum consulem iu
dicem. sed p̃torem appellari mos fuit. Hec con
sularis legis fuere instrumentum etiam ab his de
consulib; ut. s. c. in edem ceteris ad edilis pleb
differentur. que ante arbitrio consulum suppe
debantur. ut ab his q̃ q̃. o. area⁹. duillius. deinde
tr. pl. plebem rogauit. plebesq; scuit. q̃ ple
bem sine tribunis reliquisset quisq; magistratu⁹
sine p̃uocatione creassent: q̃ hic caput retulit.
Omnia ut mutuis ira ñ aduersantibus pacis
transacta. quia ñ dum in quemq̃m unum se
uebatur. fundata dein potestate tribuni
cia. ꝛ plebis libertate. cum tribuni aggredi sin
gulos utrum maturumq; iam rati. accusato
rem primum uirginium ce appium regem dilu
gunt. Cum diem appio uirginius dixisset: ap
pius stipatus patricijs iuuenib; in forum des
cendisset. redintegrata ē. exemplo ē. oib; me
moria fedissime potestatis. cum ipm̃ sacellum q̃
eius iudisset. Cum uirginius oratio mq̃ reb;

dubiū mucrā dic. Itaq; neq; ego accusando
apud uos eum temp' reram. acuus ccudelitra
te uos nec ipi arma sumdicastis. nec istum ad
cetera scelera impudentiam in defendendo se
adice patiar. Omnium g' t appi claudi que in
pune nefarieq; p biennium alia sup alia es
ausus grām facio. unā tamē ōmissi reū in iu
dicem. dicere ab libare in seruitutē cōtr legis
undicias non dedisse. Inuncla duca iubebo.
Hec in tribunitio auxilio appi. nec in iudicio
pp ullam spem habebat. Ac tamē tribunos
appellauit. nullo morante arripuit. a uiato
re. puocō inquit. Audita uox una uindex
libertatis ceco missa ore quo uindicē sup
ab libtate/ dicte eam in seruitutē silentium fecit. Et dum
p se quisq; deos tandem cīes. non negligē humā
na fremunt. insup bię crudelitatiq;. si sera ñ
leuis. tamē uenture pene. si puocare. qui puocatio
nem sustulisti. implorauerit plidum pp̄i qui
oīa iura pp obtinuisti. rapiq; in uincla egentem
iure libtatis qui libm corpus in seruitutem ad
dixisti. ipe appi mē contionis murmur fidem. p.
R. implorantis uox audiebat. maioq; iniuria in
re. p. communi lucriq; cōmemorabat. suum ī fe
lix erga plebem romanam studium. quē fundat
legum cā cum maxima offensione patrū cōsu
latu abisti. suas leges quibus manentibus late
ritum in uincla ducatur. cum sua pp̄ria boā
malaq; cum causę ducende data facultas sit.
cum se ex patribus in p̄senti a se communiuere cau
tas ciuem romanum. die dicta postulare.
ut die luceat ut iudicium p. R. exputi. iniqua se
mundiam pati misse. ut nichil nequitate. mi
sceria ciuium suoq; spei habāt. Quod si indicta
causa in uincla ducatur. nām se tribunos ple
bi appellare. monēne mirentur q̄s dic
Q. si cibum eod' federe obligatos se fateantur.
tollende appellationis cā inq; in consp̄ra sse de
cernuntios cruciatu sint aut se puocare ad po
pulum implorare leges de puocatione. consu
lares. et cibum nitas eo ipo anno latas. quē enī
puocatum si hoc in dep̄nato indicta causa in
licet. cum plebeio. humili p̄sidium in legib; fo
re. si appio claudio non sic. sed do cuīno. fuerit.
utrum nouis legib; dominatio an libtas fir
mata sit. Appellatio puocatioq; ei adīs iu
riam magistratuum ostentata tantum iam ib;
licuit. annere data sit. Contra ea uerginius unū
appium claudium. legum exp̄tem. consulis
humani fedis ēē. aiebat. Respicerent tribunal
hominem. castellum omnium scelerū. in decē uir
ille p̄ceps. bonis mis. ego sanguinis. cruum
infestus uirgas. securesq; oīb; minitans. dō
hominumq; contēptor. carnificib; ñ lictoribus
stipatus. iam ab rapinis. recidiuis animo ad libi
dinem uerso. uirginem ingenuam in foc. p. R.
uelut bello captam ab complexu patris. ab rep
tam ministro cubiculi sui clientis dono dederit.
in crudeli decreto nefandisq; uindicis. dextram
patris in filiam armantis. ubi uolentis. corpus
semianimes. uirginis sponsum auūq; in carce
rem duci iussisset. stupro incepellato magistq;
cede motus. illi carcerem edificatum ēē. quod
domicilium plebis romanę. in uocare sit solitū.
deiñ uti ille merū ac sepiusq; puocet. sic se merē ac
sepius iudicē illi ferrent. iñdictas ab libtate ī
seruitutē declinet. si ad iudicem ñ eat. p dāpna
to in uincla duci iubē. ut haud q̄q̄m impbante
sic magno motu animoq; cum tantum uiri sup
plicio suam. plebiam uim a libtas iudicet

incarcerem ẽ. conuectus. Tribun' ei diem p dixit.
Int hec ab latinis thermis legati gratulatum
de concordia patrum ac plebis romam uenerũt.
donumq; ob eam iouu optimo maximo coro-
nam auream in capitolium tulere parua pon-
dere pur rel haud oppulente erant. colebanturq;
religione. pie magis q̃m magnifice. Idem auc-
toribus cognitum ẽ. equos uolsco sq; summa uir-
tute apparere. Itaq; patres pumicas consulem
ulli. horatio sabinu ualerio equites creare. Cum
ad ea bella dilectum edixissent. fauore plebis ñ
numeros m̃. Et emeritis etiam stipendiis pars
magna uoluntarios ad nomina danda p̃sto
fuere. Loq; non copia m̃ Et genere etiam multum
ueteranis admixtis firmos gentis fuere. Prius q̃
urbe egrederentur. leges. x. uirales quibus tabulis
duodecim ẽ. nom̃ imes mensis. in publicum ppo-
suerunt. Sunt qui ulli tribunorum edilesq;
functos. eo missos scribant. c. claudius q̃ posuit
x. uiros scelera. Tarquinii filios superbi
infestus regi illum antiq̃m in patriam se con-
tulerat. is magno iam natu cum ad puula
eius deprecanda redisset. cuius uita fugerat. so-
dalitatis cum genabus clientibusq; in foro. pren-
sabat singulos. orabatq; ne claudiq; gentem ea
multam maculam uellent. ut carcere et uin-
culis uindicentur digni. Verum honoratissime
imaginis futurum ad posteros legum latorem
condiscrimenq; romani nominis iacere uinctum
in̄ fuere. Nocturnos aclamatores adiuuerent ab
ira patrum ad cognitionem cognitionemq;
animos. Postquam unus tot claudius deprecantibus
condonarent. q̃m p̃ter unius diuum multorum
preces aspernarentur. Seq; to genti agnominis
dare. nec cum eo in gratiam redisse cui aduerse
fortuneq; uelut fulcrum. uirtute libertatem re-
cuperatam ẽ. dein̄ concordiam ordinis sta-
biliri posse. Erant quos mouet sua magis pietas
te. q̃m ceteris per quos arebat cã. Si uerginii sin pos
sint misereremur orabat. filiaq;. nec gentis claudie
regnum in plebem sortite. Et necessario uer-
ginie rerum tribunos p̃ces audirent. q̃ ad auxi-
lium plebis creati ipi plebis fidem atq; auxiliũ
implorarent. Iustitio et he lacrimę indebantur.
Itaq; spe incisa priq̃m pducta diei adeẽt. appi
mortem sibi consciuit. Subinde arripi. a. p.
numitorio. et p. oppi proximus in iudicio qđ in
urbe fuerat cum iniuste iudicię accollega du-
ceretur: plus tam facta iniuria oppio q̃m nõ
phibita iudicię fecit. Testis pductus qui sepẽ
.l. xx. enumeratis stipendiis ocies cicatrices ordinem
donatus donaq; ea gerens in conspectu pplis stetit
uestem tergum laceratum uirgis ostendit. nichilũ
deprecans. quin si quam suam noxam reus dicere
posset. permitteret rursum in se seuiret. Oppi quoq;
ductus in iudicia ẽ. Tam iudiciq; diem finem ibi
q; fecit. Bona claudii oppiq; tribunum publicauẽ.
collegę eorum gentilitatem solum uenerunt. Bona
publicata sunt. Tertio. claudii asserto uerginię
die dicta damnatus. upo remittente uerginio
ultimam penam dimisso. tribus gentilitatem abiit.
Oppiano q; uerginię mortuoq; uiuę felicitatem p
tot domos ad petendas penas uagata. nullo re-
perto sonte tandem quieuerunt. Ingens metus
incesserat patres uultuq; iam inde tribunorũ
erant. qui. x. uiros fuerant. cum. Oppius duillius
Rt. pt. inhibito salubriter in numinę potestatis.
libertatis inquit uiri. et penarũ exemplum sanxe.
Itaq; hoc anno nec diem dicta cuiq̃m. nec iudi-
cia ducta quemq̃m sum passius. Nam neq; uita

pecrata repetiam obliterata placet. cum & noua expiata sint decemuirorum supplicijs & nich admissum in quod tribuniciam ium desideret spondet ppetua consulum ambor in libratc uiã uendã cura. ꝯ primum moderatio tribuni mecũ patribꝫ dempsit: eademq; auxit consulum imperium. quod adeo cũ plebis fuisset. ut patrum salutaꝛ libertatisq; prior plebeio magistratui quam patricio cura fuisset. ꝯ ante omnia cos sacrataꝛ penarum suarum cepisse. quam obuiam uenisse uocemq; eorum consulem apparere. Multiq; erant qui nullã consulum dicerent. qꝫ legum ab his latarum patres auctores fuissent. Hæc erat dubium q̃n urbano rei. p. statu tempoꝛi succubuissent. Consules rebꝫ urbanis compositis fundatoq; plebis statu: imperia se deposituros abiere. Valeriꝰ aduersꝰ coniunctos iam in algido. ẽquitat equoꝝ uolscoꝝ q; sustinuit consilio bellum. qꝫ si exẽplo rem fortunę cõmisisset. haud scio an quicquam animi ab decemuiroꝝ infelicibꝫ ausibus romanis hostibꝫq; erant magno deinde cõcitato certamĩ statuꝝ fuit. castris mille passuum ab hoste positis: copias continebant. Hostes medium inter bina castra spatiũ acie instructa cõplebant. quo canoꝝ q; adpellũ. responsum romanus nemo reddebat. Tandem fatigati standoq; ac nec q̃q̃m exspectando certamen equi uolscique postq̃m concessum pene modum de uictoria credebant. pars in hernicos. pars in latinos pdatum abeunt. Relinquitur magis castris psidium q̃m sanguinum ad certamĩ. Quod ubi consul sensit: reddidit in latum antea ꝰ uocem. instructa q; acie ultro hostem lacessit. Vbi consciua quid abesset. uirum decreuauere pugnã. creuit exemplo romanis animꝰ. q; paucis habebant pauentes intra uallum cum p noctem diem steterant intenti ad certamĩ. nocti cessere. Et romani quidem plenis spei curpa curabant. haud quaq̃m pari hostes animo nunc uolsparim repidi ad uocando predatores dimittunt. Recurritꝰ ex promiscuo locis. ultro citroq; non inuenta. Vbi ubi egredituꝝ castris romanus uallum uidet. ut copia pugnę fieret. Iam postq̃m multa iam dies erat: neq; mouebat quicq̃m ab hoste. iubet signa inferri consul. Oritur ex ira atq; indignatione equos uolscos incessit: ut uictores exercitus uallum portasq; ui armata regerent. Igitur ubi efflagitatum ab ducibꝫ signum pugnę accepere. Iamq; pars egressa portis erat deinceps q; alius seruabant ordinem in suum quisq; locum descendentes. cũ consul romanꝰ pauoꝝ q̃n uolsuribꝫ fulta constaret hostium acies. mittit signa. adeoq; nec dum signa omnes eductos. nec qui erant satis explicatis ordinibꝫ pe fluctuantem uidebam cepit dare tum huc atq; illuc circũspectantemq; se ac suos. addito urbanis mãibꝫ clamore atq; impetu inuadit. Retulĕ primo pedem hostes. Deinde cum aĩos collegissent rursumq; ducesq; uictis necessitudinem ferent mortem parẽt: restituuntur pugna. Consul ex alta parte romanos meminisse iubebat illo die primum libertos. pro libertate urbe romana pugnare. sibimet ipsis uicturos. ñunt. x. uirorum uictores primũ eẽnt. ñ appio duce rem gerere. ex consule ualerio ab libertatibꝫ. p. r. oro. libertate ipõ ostenderent. porisq; prelium. p ducesq; ñ p multitudinem steisse neue uincerent. turpe ee. contra auesq; plenum

habuisse quam contra hostes rdom qm̃ tot
seruitutem magis timuisse. Vnam uirginiã
fuisse cuius pudicitiã in pace periculum eẽt. unũ
appium cluem periculose libidinis. ac si fortuna
belli inclinet omnium libros ab tot milibz ho
stium periculum fore nolle cogitari. que nec
iuppiter nec mars pater passuri sint. His auspi
ciis condite urbi accidẽt. auertam sacrosq; uir
mones admonebat ut ubi libras parta esset
paucis ante mẽsibz. compium illibatum re
ferrent. ostendentq; eandem indolem militib
romanis post cracos decem annos eẽ. que ante
creatos fuit. nec equatis legibz imminutam uir
tutem. p. R. eẽ. Hec ubi inter signa pedtim dicta
dedit. aduolat deũ ad equites. Agite iuuenes
inquit prestate uirtute pedtem. ut honore
atq; pstatis. Primo concursu pedes mouit ho
stem. pulsum uos immissis equis eripite eẽ cam
po. Non sustinebunt impetum. Et nunc cunc
tantur magis qm̃ resistunt. Concutiant eqs. primi
tumq; in hostem pedestri iam turbatum pug
na. ipse pro ordinibz elatis ad nouissimã acie
pars libo spatio circumuectus iam fugam un
diq; cape sentes plenosq; a castris eiunt. Per
equitantesq; absterrent pedtum acies. Consu
lis ipse uisq; omnis belli fertur in castra capis
q; cum ingenti cede maiore pdã potitur. Hui
pugne fama plata ãi in urbem mẽ. in sabinos
ad alterum exercitum in urbe letitia mẽ celebrata
ẽ. In castris animos multum ad emulandum
decus accendit. Jam horatius eos excursionibz
sufficiendo prelioq; lenius expiando adsuefe
cerat. Non audent fidere qm̃ meminisse ignomi
nie. decem uiros ductu accepte parteq; certa
mina in summã uocat. pfecerant. Per nec cessa

bant sabini temere ad rempublicam romanam
lacessere. atq; infestare. rogantes quid latua
nij in pace sancte parta recuperent reseq; tereret
cempus. Immulta preda parua q; capere sum
mam unius belli. quin illi congredientur acie.
inclinandamq; semel fortune rem darent.
Ad id quod spontis sua sacris collectum animos
erat. indignitate etiam romani accedebant.
iam alterum exercitum uictorem in urbem reducturi.
Si utrouo conuenisset hostem insultare. quido
autem se situm in sit parent hostibz fore. Vbi
h freñe multitudinem in castris consul sensit. conuo
ne aduocata. qd̃ ad mẽ inquit malgido res ge
sta sit arbitror uos milites audisse. qualem
ubi pli exercitum decuit eẽ. talis fuit. Consul
to collegi uirtute multum uictoria parta ẽ.
Quod ad me attinet id consilij animiq;
habitur sum. qd̃ uos in effecerit. Et tñ
bellum salubriter. Et mature pficia potest. Si
trahendum ẽ. ego ut in diem spes iterq; uia
crescat. eadem qua instruu disciplina efficiã.
Si iam satis animi ẽ. decernq; placet. agite
dum clamorem qualem in acie sublaturi estis
uolute hic inducere uoluntatis utrumq; uigo.
Postq̃m ingenti alacritate clamor ẽ. sublatus.
quod bene uertat gestur̃ se ille motem. Postõ
q; die in aciem deducturum affirmat. reli
quum diem apparandis armis consumptum.
postõ die simul instruit romanam acie sabi
nam inde. Et iam pdem audi certamine pce
dunt. Prelium fuit. quale mõ fidentes se
met ambo exercitus. Vetus pfectaq; alter
altem nup nouata uictoria. elatum consilio
etiam sabinu uidere. Et iam cum
equassent acie duo exercitus ordinem multitudo

in sinistrum cornu romanoꝝ ī ipō certamine
impressionem facerent tenuere. Que ubi ī latus
ex transūso signis degrauabant. circumuen
tum cornu equites duarum legionum ac fe
re ex equis desiluunt. cedentibꝫ q̄ iam fuis
puolant in p̄mum simulq; rhosti se oppo
nunt. reqnato primum p̄culo. pudore de
inde animos pectō accedunt. Verecundię
erat equitē suo abeno q; marte pugnare. pe
dites ne ad pedes quidem degresso equo
parem eē. Vadunt ġ in p̄liō m̄ sua parte
omissum. rlocum ex quo cesserant repetūt.
Oppositoq; ī restincta īpugna. ſt inclinatā
ī sabinos cornu eques. mī ordines pedituum
rectus. sed deiect̄ recepit. transuolat iñ in par
tem alt̄am fuis uictoribꝫ nunciat simul rin
hostes iam pauidos quippe fuso siue par
tis ualidiore cornu impetū fecit. Hon ali
orum eo p̄lio uirtus magis enituit. consul pu
dere omnia. laudare fortis. increpare si cubi segni
or pugna eēt. castigare. forte um stantē uitor
opa edebant. Tantumq; hos pudor: quam
alios laudes excitabant. Redintegrato cla
more: undiq; omnes conisi. hostem aūcunt.
Hec deiñ romana uis sustinū potuit. Sabini
fusi passim p agros. castra hosti ad p̄dam re
linquunt. Ibi ñ socioꝝ siant in algido rel. ſt
suas romanis populationibꝫ agroꝝ amissas
recepit. Gemina uictoria duobꝫ bifariam p̄
lius parta. maligne senatus in unū diem sup
plicationes consulum nomine decreuit. Po
pulus in ludis: & alio die frequens ire. supplī
candumq; ē. ſcd haec ingaga popularisq; supplicatio
studiis q; celebratore fuit. Consules ex cōpositio
eod biduo ad urbem accessere: senatumq;
in martium campum euocauē. Et cum de reb
ab se gestis agerent: questi primores patrū sena
tum inī milites dedita opa ūrbis causa habere.
Itaq; inde consules ne cruminationi locus eēt:
in praeta flammia ūnunc eden apollinis ē. iā
tum apollinarem apellabant. auocauē senā
tum. Et cum ingenti consensu patrum negare
tur triumphus: l. ualerius. ſc. pl. tulit ad plīm
de triumpho consulum. Quibus dissuasum p
denumbꝫ maxime. c. claudio uociferante de
patribꝫ non de hostibꝫ consules triumphare uel
le. grāmq; p̄ paucos mīnos in tribunum ī p uirtu
te honorem peti. Hunqm̄ añ de triumpho p
plīm actum: semper estimationem arbitrium q;
eius honoris penes senatum fuisse. ne reges quid
maiestatem suam ordines immunuisse. ne tra oīa
tribunicia potestate sua implerent. ut nullum pu
blicum consilium sineretur eē. Ita demum libe
ram ciuitatem fore. ubi aequata leges. si sua
quisq; iura ordo. suam maiestatem teneat.
In eandem sententiam multa ab ceteris senatoribꝫ
patrum cum eēnt dicta: omissis ceteris eam rogati
onem accepere. Tum p̄mum sine auctoritā
te senatus plī iussu triumphauit. Hunc
uictoria tribunorum plebisq; p̄pe in haud sa
lubrem luxuriam uertit. Conspiratione mī
tribunos fiā. ut idem tribunus reficeretur. I
q̄ sua min⁹ cupidus ea emineret. consulibꝫ q;
continuarent magistratum consensum patrī
causabātur. quo p̄ contumeliam consulū iu
ra plebis labefacta eēnt. q. futurū ñ dum firmi
mus legibꝫ si nouos tribunos p factionem sua
consules adorti eēnt. Hon enim semp ualeri
os horatiosq; consules fore: qui libertatī plebis
suas opes post ferrent. forte quadam uenit ad

tempul ut comunis precet potissimum. o. dubio sorte euenit. uno prudentia rex continuatione magistratus mundiam immunitem cernentu. Quicum ge uecabz tbunis negaret se illi rationem habiturum. pugnareq; collegeut liberas tribz insuffragium mitteret. aut concederet sortem comunium collegis haburis. elegis pot comunia qm ge uoluntate patrum mieta contentiq; duilis consules ad subsellia accios. cum mogatiz quid de comunis consularibz in animo habent. respondissentq; se nouos consules creaturos. auctore popl'aris sententiq; haud poplares nactus in contionem cum his pcessit. Cum consules p ducti ad pplin mogarentq; si eos ppls. r. memor libertatis pillos receptre domi. memor militiq; reiq; gestar consules iter facerent. quid nam facturi essent. nichil sententiq; suq; mutas se collaudaturis consulibz quod pseueraret. ad ultimum dissimules decemuiros ee. comunia habuit. iqnqz tribunis plebi creatis. cum p studiis aptre petentium nouem tribunoz alii candidatis tbz non explerent. concilium dimisit. Hec dein comunium causa habuit. Sa uffactum legi arebat. qnumo nusqm pfi mto tbunis mr ut relinquerentur sanciret. 7 ab his qui creati eent cooptari collegas iuberet. Recitabatq; rogationis carm. m q si tribunos plebei. x. tbunos plebis fecint. his cum uti quos s collegas coopt'sent. ut illi legitimi eadem lege tribuni plebei sint. ut illi quos hodie tribunos plebei fecerunt. Dum ad ultimum pseueraret negando. xs. tribunos plebei rem publicam hre posse. uicta collegar cupiditate parti patribz plebeiq; accepta magistratu abiit. noui tbunis plebis in cooptandis collegis patrum uoluntatem fouerunt. duos etiam patricios consulares sp. tarpeium. l. a. aternum coopt'aue. consules creatu. spuri. hermini. t. uergini. celmontani. nichil magnope ad patrum aut plebis cam inclinatu animum domi ac foris habuere. l. icebonis. re. pt. infestus patribz. qs se ab his in cooptandis tribunis fraude capti pdi tumq; a collegis audebat. rogationem tulit. ut qui plebem romanam tribuni plebi rogaret. iusq; rogaret. dum. x. tribunos plebei facer. insectandisq; patribz. uin aspo etiam in dictu e. cognomen. tribunatum gessit. In. o. gegani. o. acrinus. l. c. ulius consules facti. contione tribunoz adiusu nobilium iuuentutem ortat. sine inspectatione potestatis ea conseruata maiestate pati. sed aue plebem. decreto ad bellum uolscoy æquoy dilectum sustinedo rem ab tedionib comunuere. urbano q; otio foris omnia tranquilla ee. affirmantes p discordias cunctes egnos eternos tollere animos cura pacis concordiq; pmestunq; causq; fuit. q; alter semp ordo grauis alteri modestiq; erant. Quescentu plebi abunoribz patrum inuidiq; fieri cepit. Tribuni auxilio humiliorib; eent. in primis patrum pderat. dein ne ipi quidem inuiolati erant. utiq; postremis mensibz cum rp contionem potentioz inuidia fieret. tuis potestatis omnis aliquo posttione annu parte languidiore ferme est. iam q; plebs in tribunatu poe aliqd spei si simules sicubi tribunos hree. nomina tin se biennio habuisse. senioresq; conpatrum ut nimis ferocis suos crede iuuene

abo. siq minus ne dee

ram alle ſimod excedend eēt ſuꝛ qm̄ adūla
tuſ ſupēt animoſ adeo moderāna uende
lib ratuſ. dum equaꝛi uelle ſimulando. ra ſe
quiſq; extollat. ut deprimat aliū. m diffa
li ē. cauendoq; ne metuant homines metuen
doſ ultro ſe efficiunt. ſuꝛuiam a nob re
pulſam tanqm̄ aut face aut patꝛi neceē ſit.
inſungim̄ alūſ; t. quinctꝰ capitolinꝰ quar
to ꝛ agrippa furꝰ conſules inde facti. nec ſe
ditionem domi. nec foꝛis bellum accepunt.
Sꝫ imminebat utrumq; ram. ſi non ultra
diſcordia ciuium repꝫi poſſet. ꝛ tribunis
ꝛ plebe inceptata in patꝛes cum dies alicui
nobiliuꝫ dicta. nouiſ semp certaminib̄
contionesq; turbaret. ſed qm̄ p̄mum ſtre
pitum uelut ſigno accepto arma cepe equi
ac uolſci. ſimul quod p ſuaſeꝛant hiſ ducib
cupidi p̄dandi biennio añ dilectum idc
tumq; habeꝛi ñ potuiſſe. abnuente ram ple
be impium. eo adūſuꝫ ſe non eē. miſſoſq; ex ci
diſſoluꝫ licentia multandi morem. nec p cō
munem ram patꝛiam romam eē. quicq̄d ꝛarum
ſimultatuꝫq; cum ex̄nis fuit in ipſoſ uti
obtentauiſſe uposſe in ſeſtina rabie opp̄mendi oc
caſionem eē. conuictuſq; exercitꝰ latinum pꝛi
mum agꝝ p populandi ſumꝛ. Deiñ poſtq̄
ibi nemo undiq; occurrebat. tum ū exultan
tibꝰ belli auctoꝛibꝰ ad menia ipſa rome. po
pulabundi regione portę exquilinę accef
ſere. uaſtationem agꝝ p contumeliam
urbi oſtentantes. vñ. poſtq̄m̄ multa p̄dam
p ſe agentes ſeꝛuo ad cōbionem agmine re
uexit. quinctiuſ conſul ad contionē p̄ plm̄ uo
cauit. Ibi in hanc ſententiam locutuꝫ acci
pio. Si m̄ nullꝰ noxę conſci quiritesq; ſum.

tam̄ cum pudoꝛe ſummo in contionē uꝝam
p̄eſſi. hoc uoſ ſcire hoc poſtulo memoꝛq; tradi
ri. equoſ tuoſ coſ. uix hernicoſ m̄ pares uno
q̄nto quarto conſule ad menia urbiſ ro
me impune armatoſ uenisſe. hanc ego ig
nominiam quā q̄m̄ ram diu ꝛa uiuitur is
ſtatuſ rerum ē. ut nichꝫ boni diuinet animꝰ
hunc potiſſimum imminē. anno ſciſſem ul ce
lio. t morte. ſi alia fuga honoꝛuſ ñ eēt. uita ſ
ſem. ſ̄ego ſi uim illi arma alia hūiſſem. q̄ po
uiſ fuerem ñ ſi capitoliū me conſule potuiſ. ſa
uſ honoꝝ ſaluſſup q; uiꝝ eraꝫ moꝛi conſu
lem ꝛcio opoꝛtuit. quem tandem ignauiſ
ſimi hoſtium contempſere. ſi coſ conſulem an
nuoſ quiritem. ſi culpa in nob ē. auferte im
punitatem indignitaſ. ſ̄ſi id parum ē. inſup pena
expectate. Sin uob nemo deoꝝ nec hominū
ſit qui uiꝝa puniat peccata quiritem. uoſmet
tamē eoꝝ penitebit. ñ illi uiam ignauiā
contempſere. nec ſine uirtute conſilia ſ̄. q̄p
pe coꝛuenſ fuſi fugatiq; caſtriſ exuti. agro
multati. ſub iugum miſſi. ꝛ ſe q; uos noue
re. diſcordia ordinum ē. uenenū urbiſ hui
patꝛum. ac plebiſ certamina. dum nec no
biliſ impiꝫ nec uobiſ libertaſ ē. mod. dum
tedet uos patꝛiciꝰ hoſ plebeiꝰ magiſtꝝ
tuum ſuſtulē illi años. p deum fidē q̄d uob
uultuſ. Cre. pt. concupiſtiſ concordię cauſa
ceſſim? Decemuiroſ deſidaſtiſ. creati paſſi
ſum? Decemuiroꝝ uoſ pꝛeſum ē. coegimus
abire magiſtratu. Manente me oſde pꝛi
uatoſ ꝛa uiꝝa. moꝛiatiq; exulatu nobiliſſi
moſ uiroſ honoratiſſimoſq; paſſi ſum?
Tribunoſ pl. creare ñm uoluiſtiſ. creatuſ.
conſules facere uiꝝ patꝛiꝰ. ſi patꝛib̄ inde

Concio tribi

bamus mi quum patrum q; magistratum
plebi donum fieri uidim⁹ auxilium t̄bunicū
um puocationem ad pplm̄ scita plebis munc
ta patrib; subiugulo equandar̄ legum ius
tura oppssa tulim⁹ ce ferim⁹. Qui simultatē
dissor
diarum q̄m unam urbem hr̄e. q̄m communē
hanc cē. patriam uocbat. Victi nos equore aīo q̄
eclam⁹. q̄m uos uictores. Satisne cē. nob uos me
tuendos cē. Adūsus nos auena num capitur.
adūsus uos sacer occupatur mons. esquilias
quidem ab hoste pp̄e captas. stantemq; ī agg
erem uoltum hostem nemo submouit. Inos
urri in nos arma uelit. agite dum ūbis curiā
circum sedītis. forum infestū fecīs. carcēm ip̄le
ūtis p̄ncipib;. hisdem istis seruoꝝ animis egre
dimini. ecqua portam ecquibinam. aut si nec hoc
quid audetis ecquando uultis uiste agros uros ferro
igniq; uastatos. p̄dam abigi. fumare mensa
passim uicta. Ac enim cōmunis res p̄ hoc loco ē.
peiore. Ager urritur. urbs obsidetur. belli gla
pene hostis ē. Quid tandē priuate rei uīq; quo
statu sumus. Iam uniuersi ex agris sua dāpna
nuntiabunt. Quid ē. tandē domi uīn ea exple
ant. Tribuni uob amissa reddent. ac restitu
ent. Vocis uerborumq; quantum uolet ingerēt.
ciuium in p̄ncipe. legū aliarum supbia. ī
contionum. fit erit contionib; nunq̄m uīm
quisq̄m re. fortuna. domum auctior redīt.
Iquis reuelit aliquid ad coniugem ac libos
preter odia. offensiones simultates publicas
priuatasq; a quib; semp̄ ūta uirtute innocē
tiaq; ft auxilio alieno tuti sitis. Ac hercule cū
stipendia nob consulib;. ūs tribunis duab; in
castris non in foro faciebatis. in acie uīm da
mozem hostes ūm in contione p̄ces romanu hor
tebamini. p̄da parta agro ex hoste capto. plen
fortunarum gl̄ia q; simul publice simul priuate
triumphantes domum ad penates rediebatis.
Hunc oneratum uīis fortunis hostem abuc si
mus. Hercle affigi contionib; in foro uultis. Se
quitur uos necessitas multandi. q̄m fugitis. Gra
ue erat in equo se uolsos p̄stitisse. aīm portas ē. bel
lum. Simm̄ ūpellitur. iam mr̄ menia ctra. iar
cem. capitolium standet. in domos uīas uos
p̄sequetur. biennio aīm senatus dilectum habi.
reducem ciuium in algidum uisit. Sedem⁹ dein
des domi. mulierum ritum ī uos altitantes. p̄
senta pace loci. nec ea nemo ex tanto illo. breui
multiplex bellū redītur. his ego gratiora duc
tu alia cē. sed o. ft me uera p gratis loqui. Et si
meum ingenium ūmonerem. necessitas cogit.
Vellem equidem uob placē quirites. ft multo
malo uos saluos cē. qualicūq; erga me aīo fu
turi estis. Natura hoc ita comparatum ē. ut qu
apud multitudinem sua cā loquuntur. gra
tiosa sit cui mens nichil prec publicū cōmodū
uidet. Vbi forte adsentatores populos ple
bicolas istos quos uos nec iarmis nec iocis esse
simulant. uīa uos cā mentiare. stimulare pu
tatis concitati aut honori aut q̄stui ut estis.
Iqi concordia ordinum nullos se usq̄m ee. vi
dent. male res se q̄m nulli⁹ turbabo ac seditio
num duces cē. uolunt. Quare rei si uos redū
tandem capere potest. patr̄ uīosq; antiq̄s mo
res uultis. p̄hibe nouis iuuē. nulla suppetias
recuso. ūm pauci dieb; hos ppl̄atores agrorū
uīorum fusos fugatosq; castris exercitu. ab porta
uīis menib;q; ad illos urbes hunc belli furo
rem. quo nūc uos auidos esse cōstitueto. Ra
ro alias t̄bunis pl̄aris oratio accepta fuit plebi.

qm̃ cum seuerissimum consulem fuisse. Iuuenes
que inter tales metus detractationem militiæ re
lum acerrimum adhũs partes hĩe solita erat.
arma et bellum spectabant. et agrestium fuga
spoliatoq; in agris et uulnerati fedissima hiis q̃
subiacebant. oculis nunc antes. nunc urbẽ
ura impleuere. In senatum ũ uentum ẽ. ibi ũ
in quantũ omnes uersi. ut in unũ uindicem
maiestatis romanæ intuerent. pmoues patrũ
dignam dictẽ contionem impio consulari dig
nam tot consulatib; añ actis dignam uita.
õi plena honor sepe gestorum sepi mutorũ.
alios consulet aut p prodigionem dignitatis
patrũ plebi adulatos. aut acerbe uendo
ura ordinis aspiorem. domando mutatu
dinem fecisse. cum quantum orationem
memorem maiestatis patrum concordieq;
ordinum. tempm inpunis habuisse. Ora
re cum collegamq; ut capesserent rẽ. p. Ora
re tribunos. ut uno aio cum consulib; bel
lum ab urbe ac menib; propulsari uellent.
plebemq; obedientem intra tam crepida
patrib; prebent. appellare tribunos cõ
munẽ patriã auxiliumq; eorum implo
rare. nostatis agris urbe pe obpugnata.
consensu omnium dilectus decernitur ha
beriq;. consules cum in contione pmunia as
sent tempus. nõ ee cãs cognoscendi. omnis uni
ores est postero die pma luce in campo martio
adeent. cognoscendis causis eorum qui noia
nõ dedissent bello pfecto se daturos tempus. pro
desertore futur. cuius nõ pbassent cãm. omnis
iuuentus adfuit postero die cohortes q̃q;
centurionesq; legerunt. bini senatores singulis
cohortib; ppositi. hec omnia adeo mature

pfecta accepimus. ut signa corpore die a q̃ltoribz
exercitio pmpta delataq; in campum quarta
diei hora mota ex campo sint. exercitusq; nouis
paucis cohortib; ueterum multitudo uoluntate
sequentib; mansere ad decimũ lapidem. In
sequens diei hostem in conspectum dedit. ca
straq; ad cohortionem castris sunt conuincta. Ter
tia die cum tria romanos illos cum totiens rebel
lassent conscientia culpe; ad despatio ut uictores.
mora admicandi nulla ẽ. fca. In exercitu romano
cum duo consulet essent potestate pari. q̃d salu
berrimum in administratione magnarũ rerũ
ẽ. summa impij concederet agrippa. pones col
legam erat. et plautius ille facilitate suã mitem
ius se consulem respondebat. communicando con
silia laudesq; et quando imparem §. In acie
quinq̃ decorum cornu. agrippa sinistrũ tenuit.
§p. postumo albo legato datur. media acies
tuenda. Legatum alterum. p. sulpitiũ galbã
pficiunt. p. duces ab dextro cornu egregie pug
nauit. haud segnius resistentibz uolsci. p. sul
pitius p mediam hostium aciem cum equita
tu prupit. Vbi cum eadem ferme posse ad suos pri
hostium turbatos ordines reficerent. tga impug
nare hostium satius uisum ẽ. monito q; repe
ns adhũsam incursando aciem antequam terrore
dissipassent hostes ni suo pprio cum pilo equites
uolscos et equos exceptum aliquandiu tenuis
sent. Ibi ũ sulpitius negare cunctandi tempus
ẽ. circumuentos inclusosq; ab suis suo ofe
rant. ni equestre pilum conta. omnibz uulnus face
rent. nec fugare equitem inclusum satis ẽ. con
ficient equos uirosq; ne quis reuehere in ad pre
lium. aut integrare pugnã posse illos resistẽ
quibz s conferta pedituum acies cessisset. haud

lurdi l amnib dicta. impssione una tocū equ
tatum fudere. magnam uim ex equis pcipta
uere. ipsos equosq; spiculis confodere. Is finis
pugne equestris fuit. Tunc adorta pedtū ac
em. nunciq; ad consules res gestę mutauē. ubi
ram inclinabatur hostium acies. simul deiñ
tuncentib; romanis animos auxit. ut feren
tes gradum pculere equos. In media pmum ace
uinca cepta. qua pmissis equitatus turbauerat
ordines. Sinistrum deiñ cornu ab ipio consu
le pelli cptum. in dextro plurimum laboris
fuit. Ibi agppa erate urbis qp ferox. cum omni
parte pugne melius rem gerī quam apud se
uideret. acceptis signa ab signiferis ipse inser
re quedam iacere etiam in confertos hostes ce
pit. Cui ignominię metu concitati milites.
inuasere hostem. Ita equata ex omni parte uic
toria e. Simul cum a quinto uenit. uictorē
iam se immiñe hostium castris. Nolle urrūpe
añqm sciat debellatum. in sinistro cornu eē.
Quam fundissis hostes. conferret ad se signa. ut
simul omnis exercitus pda potiretur. Victor
agppa cum mutua gratulatione aductorē
collegam castraq; hostium uenit. Ibi paucis
defendentib; moñtoq; fulsit. sine certamine
īmunitione est rerum punt. pdaq; ingenti com
potem exercitum sibi etiam reb; recuperatis que
pbatione agrorum amisse erant reducunt.
Triumphum nec ipsos postulasse. nec delatū
is a senatu accipio. nec traditur cā spreta aut
ñ spata honoris. Ego quantum in tanto mutal
lo tempm conicio. cum ualerio atq; horatio
consulib; q; prec uolscos equos sabinos etiā bel
li pfecti glam pepare. negatus ab senatu tri
umphus est, uerecundię fuit pparte dimi

diarum consulib petere triumphum ne etiam
si impetrassent magis hominum ratio qm mo
rum habita uideretur. Victoriam honestā
ex hostib; partam ppe domi de finib; sorori
uidtuum pli deformauit. Arcem atq; arde
atem de ambiguo agro cum sepe bello certasset.
multis mutuis cladib; felix inducem p. R. ce
pe. Cum ad cām orandam uenissent. conciuo
pli a magistratib; dato. magna contentione
actum. Iamq; editis estib; cum tribus uocarī
pli in mutē suffragium oportuit. consurgit pu
blius scapti de plebe magno natu. Si liceret
inquit consulem de re. p. dīre. errare ego pli in
hac causa ñ patiar. Cum ut nanum eī ne
garent consulem audiendum eē. uocat feramē
q; prodit publicam cām submoūt ut sisterent.
Tribunos appellat. Tribunis fere semp regū
tur a multitudine magis qm regunt. dede
re cupide audiendi plebi. utque uellet scap
tius diceret. Ibi infit se annum septimum tol
gesimum agere. Eo agro de q agitur militas
se ñ iuuenem. uicesima iam stipendia merē
tem. cū ad coriolos sit bellatum. eorū se uec
tare ob luctatam cum eis memorię in ea
afferre agrum de quo ambigitur finium co
riolanorum fuisse. captisq; coriolis uere bellī
publicē. p. r. factum. mutari se quonā more
arcem aut arcemq; cui agri uel nunqm uiur
pauimus incolumi coriola re. cum se a p. r. qm
p dominio uicem fecimus inter patres spem.
Sibi ex iniquum unę tempi supee ñ potuisse se
tam in ducē in animum qn. quē agrum mile
pro parte uicili manu cepisse. cum senex q; q
uoce una qua posset uindicare. Magno pe se
suade pp ne inutili pudore suam ipe cām

damnaret. Consuleꝫ cum scaptium ñ uelle mo
ñ ꝫ cum adsensu etiam audiri animadũ esset:
deos hominesq; testaret flagitium ingens fieri.
patrum p̃mores arcessunt cum his cõsulere ci
bum os orare ne pessimum faciant pretore exẽ
plo admittant. uidere in suam rem uer
tendo. cum p̃sertim etiam si fallat curam emo
lumẽtum sui uidisse. nequaq̃m tantum agro ĩ
cipiendo adquiratur. q̃ntum amittatur alie
nandis iniuria sociorum animis. Nam fame
quidem ac fidei damna maiora ee. q̃mq; esti
mari possent. hoc legatos referre domum. hoc
uulgari. hoc socios audire. hoc hostes. quo cũ
dolore hos. quo cum gaudio illos scaptium. ꝫ
communi alienę p̃sonam latur. Quem enim hoc p̃
uare reu iudicem fecisse. ut ꝫ contra cõsulto sam ad
iudicaret rem. scaptium ipsum ío quid ꝫ si p̃
mortuam sit pudoris ñ factum. hec con
sules. hec patres uocaferantur. ꝫ pl̃s cupiditas
auctor cupiditatis scaptũ uocare ualet. urb;
iudicauerunt agrum. p. pp̃m. r. ee. Hec abnu
untur ita fuisse. si ad iudices alios ueniret.
Hunc haud sane quicq̃m bono cause leuat.
dedecus iudicij: idq; ñ arcanum. arcebaturq; q̃
patres romanis fedus atq; acerbi usum. Reli
quum anni: quietum ab urbanis motibus ab
externis mansit. Tra liuij ab urbe condi
ta lib. iij. explicit. Incipit. iiij.

Os secum. o. genuit. r. p. cui annus
consules. fuit annus domi foris
q; infestus. Nam anni principio
de conubio patrũ et plebis. a. can
leius tr. pl. rogationem promulgauit. qua comi
minari sanguinem suum patres confundiq; u
ra gentium rebantur. ĩmo primo sensim illata
attribuisse ut aliquẽ ex plebe consulem liceret fieri eo
posset. deinde ut rogationem nouẽ tribunum promul
garent ut pl̃o potestas eet. seu de plebe seu de pa
tribus uellet consules faciendi. Id ũ si fieret ñ uul
gari. cum infimis ꝫ prosus auferri a primoribus
ad plebem summum imperium credebant. Ita
audire patres ardeatum pl̃m ob iniuriã agri
adiudicati desciisse. uicerent dep̃latos exercitus
agri romani. uolscos equosq; commotãq; ob cõ
munitam uerrugine frenẽ. Adeo uel infelix
bellum ignominiose pacis preferebant. His tra
mas etiam accepit. ut int̃ strepitum tot bello
concrescerent actiones tribunicie. Dilectũ haberi.
bellum armaq; ui summa apparari iubent. si
quo interim posset. q̃n uno quoq; consule appa
ratum sit. tum. c. canuleius pauca in senatu lo
cutus. nequaq̃m territando consules auertẽ
plebem a cura nouarum legum. unumq̃m esse
unum dilectum habituros. aliquãdiu gata ab se collegisq; eent plebs sciuisset. ac con
festim ad contionem uocauit. Eodem tempore
consules senatũ in tribunũ et tribunis pl̃m ĩ
consules incitabat. Negabant consules iã ulli
ferri posse furores tribunicios. Iterum iã ad
finem ee. domi plus belli concitari q̃m foris. Id
adeo ñ plebis q̃m patrum. neq; tribunoꝝ magis q̃
consulum culpa accidere. cui rei p̃mum fir m
amitate eam maximis semp auctibus crescere sic
pace bonos sic bello fieri maximum rome p̃mũ
seditionum ee. id singulis unũsquisq; semp ho
nori fuisse remunerentur q̃m maiestatem senat
ipi a patribus accepissent q̃n libris traditũ eent.

ut quemadmodum plebi gratia potiꝰ auctã
rem amplioremq; ẽ. finem ꝯ non fieri. nec
futuram: donec quam feluces seditiones tam
honestas seditionum auctores ẽnt. quasq;
tasq; resc. canuleium adgressum consulatiõē
gentium perturbationem auspiciorũ publicoꝝ
priuatorumq; afferre. ne quid sincerꝝ. ne quid
incontaminatũ sit. ut discrimine omni sub
lato. nec se quisq; nec suos noũt. Qm enim
aliam uim connubia promiscua hẽ. nisi ut fe
rarum ꝑpetuo uulgentur: connubia plebis
patrumq; ut qui natus sit ignoret. cui sangꝰ
nis quorum sacroꝝ sit. dimidiꝰ patrum sit. di
midiꝰ plebis. ne secum quidẽ ipe concors par
ẽ uideri. quod omnia diuina humanaq; ur
bem. Iam ad consulatum uulgi turbatores
attingi. ꝓmo ut alter consul ex plebe fieret:
id nõ sermonibꝫ tẽptãsse. deñ rogari ut seu ex
patribꝫ seu ex plebe uelit ꝑ̃s consules creet.
Creatum? haud dubie ex plebe seditiosissimũ
quemq; canuleios igitur cuiuscq; consulem fo
re. neq; dupiẽ optumus maximꝰ sinet regiꝫ
maiestatis imperium eo recidere. Ne se mulier mo
rtuos potius quam ut tantum dedecoris ad
mitti patiantur. Certum hẽ maiores q̃q; si di
uina essent concedendo omnia nõ minorem in
se plebem. Et aspiciẽ alia. et alias inquiora p̃
tulando. cum prima impetrassẽt futurã. pri
mo q̃n libet dimicationem subituros fuisse
pociq̃n eas leges ꝫ imponi patentur. Quia dũ
concessum sit de tribunis. uerũ concessum eẽ.
finem non fieri posse in ea ciuitate. tribunoꝝ
plebis. ꝑtẽ eẽ. nõ posse aut hẽ ordinem aut illum
magistratum tollendum eẽ. potiq; sciꝝ q̃n
nunq̃n obuiam eundo audaciꝫ remittamq;
illi. ne ut impune ꝓmo dissidia seditiones conci
erent finitima bella. deñ adiũsus ea que concita
uisset. armari ciuitatem. defendiq; phibeant. et
cum hostes tantum nõ arcessierint ẽrcitus cõscri
bi adiũsus hostem nõ patiantur. Et audeat canu
leius in senatu ploqui se nisi suas leges tanq̃m
uictoris patres accipi sinant. dilectum habi phi
bituros. quod ẽ aliud quam minari se patriã
cum patriam obpugnari atq; capi passuros? Qd
eam uocem animoꝝ non plebis romanę. Et uol
scis requisse uerentibꝫ allaturam? Honne canu
leio duce se spaturos capitolium atq; arcem scan
dere posse. si patribꝫ tribuni cũ iure ac maiesta
te adempta animos etiam eripuissent. consules
paratos ẽ. ducesq; priꝰ aduersus scelꝰ ciuiũ. q̃m ad
uersus hostium arma? Cum maxime h̃ in sena
tu agerentur. canuleius plebis uirꝰ adiũsus con
sules ita disseruit. Quantopere uos quirites con
tempnẽt patres q̃n indignos ducent. q. una
secum urbe intra eadem menia uiuere? sepe
equidem rante uideor. animaduertisse nũc tñ
maxime qꝺ adeo arroces in hac rogationes mãs
cohortati sunt. quibꝫ quid aliud q̃m admonem? a
uersos nos eorum ẽ. q. tñ eadem opes hẽ. eandẽ
ciuitatem incolere. alia connubium peremꝰ quod
finitimis exterisq; dari solet. Nos quidem cuncta
ctem que plus q̃n connubium est hostibꝫ etiam
uictis dedimus. alia nich nouum ferim? Et id qꝺ
plebi ẽ. repetim?. atq; usurpam?. ut quibꝫ uelit. p.
r. honores mandet. Quid tandẽ. cur cœlum ac
tras misceant. cur in me impeꝰ nõ pene in sena
tu sit factus. negent se manibꝫ tempacturos suo
lacturosq; denuntient sacro scãm potestatem si
p. r. lubm suffragium dat. ut quibꝫ uelit con
sulatum mandet. nñ ꝑcidatur spes plebeio ꝺq;

si dignus summo honore erit adipiscendi
summum honorus. stare urbs hec non potuit de
mpio actum ē. ipiñ hoc uale plebeꝰ ne con
sul fiat. tanqm̄ seruum aut libertinum aliq̄s
consulem futurum ducat. Et quid semel in
q̄ñro contempta uiuat? Luat uob huiꝰ par
tem si liceat admittat. qđ spiret qđ uocem
mittat. qđ formaꝫ hominū habeat indig
nantur. Quin etiā si diis placet nefas sit
ē. consulem plebeium fieri. Obsecro uos si nō
ad factos non ad cōmentarios pontifices ad
mittimur. nec ea quod sumus q̄ omnes pegri
meam sciunt. consules in locum regum suc
cessisse. nec aut uitia aut maiestatis q̄quā
hr̄e. quod non in regib⁹ ante fuit. enimq̄m ce
dunt fando audium ē. numā pompilium
ñ m̄ ñ patrum. si nec quemquam romanū.
ex sabino agro accitum pp̄li uiuis patrib⁹ ro
me regnasse. l. demū tarquinium ñ m̄ roma
ne. si nec talibe quod genus demarathi cor
inthius filium in coloniam ab tarquiniis uiuus
ubi sit ancia regē factum seruum nullū. post
hunc capitia cornicana natum p̄ē nullo.
matre serua. ingenio uirtute regnum tenu
isse. Quid enim de tyrio tatio sabino dicam.
quem ipe romul⁹ parens urbis in societatem
regni accepit. Ergo dum nullum fastidiū
genꝰ in quo emineret uitꝰ. creuit imperium ro
manum. Pereat nunc uos plebei consulis.
cum maiores uri aduenas regesq̄ non fastidie
rint. Et ne regib⁹ quidem exactis clausa urb⁹
fuerit pegrinę uirtuti. claudiam certe gentē
post reges exactos ex sabinis in ciuitatē m̄
accepim⁹. si etiam imperatorū nūman ex pegri
no. ne patricū deū consul fiat. aut romanꝰ

si huc ex plebe p̄cla consulatus spes erit. tū
tandem ñ credimus fieri posse ut uir fortis
ac strenuus pace belloq̄ bonus ex plebe sit.
sume. l. tarquinio. seruio tullio similis. an
ne si sit quidem ad gubnacula rei. p. accedere
eum patiemur. potiusq̄ decemuiros rectores
mortalium. quorum omnes ex patrib⁹ erant.
quasi opum regum nouus homunculus simules
consules simus habituri. Et enim nemo post
reges exactos de plebe consul fuit. Quid postea
nullas ne rē nouas instituit debet. qđ ñ dum ē.
factum sit multa enim ñ dum sunt facta. in nouo
pplo ea ne iuuenia quidem sunt fieri oportet.
Pontifices augures romulo regnante nulli
erant ab numa pompilio creati sunt. cens⁹ i
uitate. descripto centuriarum classiumq̄ ñ
erat. ab seruio tullio ē. facta. Consules nunq̄m
fuerunt. regib⁹ exactis creati sunt. Dictatoris
nec impium nec nomen fuerat. apud patres ē.
cepit. Tribuni plebi edules questores nulli erāt.
institutum ē. ut fierent. Decemuiros legib⁹ sc̄
bendis m̄. x. hos annos creauim⁹. nec rē p. sustul
imus. Quis dubitat q̄n mox tum urbe condita
in m̄ñsum crescente nouas impia sacra dona. ui
tas gentium hoium q⁹ instituantur. Hoc ipm
ne connubii patrib⁹ cum plebe ēet. ñ decē uiri
tulerunt paucis hisannis pessimo exemplo cū
summa iniuria plebis. an ē ulla maior aut
insignior contumelia potest q̄m partem ciuita
tis uelut contaminatam indignā connubio ha
beri. Quid ē. aliud q̄m exilium mitē eadem a
q̄m relegationem pati ne affinitatib⁹ nec p̄pin
quitatib⁹ inmisceam̄. Caueant ne societ⁹
sanguis. quid hoc si polluto nobilitatem istam
uestram cum plerisq̄ ceteris exalbanis sabi

ni non genę nec langume. ꝛ p ꝯoꝑationem mī
patres habeꝝ. aut a regibꝫ lecti. aut post re-
ges ejectos iussu ꝑpli sinceram seruare ꝓuaꝝ
consiliꝝ non poterꝝ. nec ducendo ex plebe.
neq; uxꝝ filiaꝝ sororesq; nubę sinendo ẽ patꝫ
nemo plebeꝝ patręq; uirginum affectet. pa-
tricioꝝ ista libido ẽ. nemo uestrum pactio-
nem nuptialem quemq̃ facẽ cogiꝫ. Verum
enim ů legeꝫ id phibeꝫ. ꝛ connubium tollę patrum
ac plebi id demum cōmodiosum plebi est
quorum non conferꝝ ne sit connubium duorũb⁹
ac paupibꝫ. qđ ꝓuatoꝝ consiliorꝝ ũq; semp fu-
it. ut unusq̃sq; cauq; femineę conueniꝫ domum
nubęt. ex qua pactꝫ ẽt uir dotem matri-
monium duceret. id uos sub legiꝝ supbissimę uin-
cula coniciꝫ. qua diremaꝝ societatem ciuilẽ.
duasq; ex una ciuitate faciaꝝ? Cur ñ sanciꝫ
neq; uicinꝫ pactio sit plebeiꝝ. ne eo demigrẽ
eat. ne idem connubium meat. ne in foro eod̃
consistat. Quid enim interẽ. aliud si plebeiam
patꝫ duxerit. si patriciam plebeꝰ. qđ uxoris
tandem mutatur? Hempe patrem sequitur
ubi. ne qđ nos ex connubio uxõ petamꝰ quicq̃m
ẽ. preẽ q̃m ut hominum. ut ciuium uxõ simꝰ.
nec uos nisi in contumeliam ignominiamq;
mãm certare uultis qđ contendiꝫ quicq̃m ẽ.
Denięq; uicẽ tandem. p. R. annuẽ in summũ imꝑi-
um ẽ? Regibꝫ ejectis utrum uob̃ dñatio an
oĩbꝫ equa libertas parta ẽ? Oportet licere. p. R.
si uelit nubẽ legem. an ut quecq; rogatio pro-
mulgata erit. uos dilectum ꝓpena decernitis?
Et simul ego tribunꝰ uocare cĩbꝫ in suffragium
cepo. ut statum consul sacramẽto uinctos adi-
gat. ut in castra educat. ut inimabilis plebi. ut ina-
bitet tribuno? Quid si minq̃m tam iste mine

ad ũsum plebis contentum ualeat. bis tamen ex-
pti eẽt. scilicet qui a uob̃ consulum uoleba-
tis certamine abstinuistis. Nam iõ ñ ẽ. dimica-
tum quod q̃ pars firmior eadem de re fuis-
set? Hec nunc erit certam̃ quum uos. animos
uõs illi empturi sunt. semp uires ñ experiemur.
Itaq; ad bella ista seu falsa seu uera sumꝫ con-
sules. para uob̃ plebes ẽ. si connubijs reddimus
unam hanc ciuitatem tandem facitis. si coalę-
scere. si iungimur ciuesq; uobis ꝓuati uelitis
dicubꝫ possimꝰ. si spes. si aditus ad honores
uiris strenuis ꝛ fortibꝫ datur. si in consortio si
in societate rei. p. ẽ. si qđ eque libertatis ẽ. inui-
cem annuis magistratibꝫ parere atq; imꝑi-
tare liceꝝ. Si hec impediet aliquis ferte sermo-
nibꝫ. multiplicate fama bella: nemo ẽ. nom̃
dabitur. nemo arma capiet. nemo dimicabit
ꝓ supbis dñis. cum quibꝫ nec uxores. p. honestũ.
nec imꝑata connubia societatis ẽ. Cum in contio-
nem consules ꝓcessissent. res a patribus ora-
onibꝫ in altercationem uertitꝫ. in rogatio
tribuno aut plebeium consulem fieri ñ oporte-
ret. ut fortasse uere sic patribꝰ uisum ẽ. sensit
men respondit. qđ nemo plebeꝰ auspicia habeꝝ.
iõ decẽuiros connubium dimisse. ne incerta
ple auspicia turbarent. plebeꝰ ad id magnis
indignationem qđ auspicari tanq̃m inusi-
tatum mortalibꝫ negaretur posse. Hec añ finis
contentionũ fuit cum tribunum acerrimũ
auctorẽ plebeꝰ nacta eẽt. ꝛ ipa cum eo pro-
pria certaret. q̃m uicti tandem patres ut de con-
nubio ferretur consensere. Ita magnis tam con-
tionem de plebeis consulibꝫ tribunos aut to-
tam depositurosꝫ aut post bellum dilaturos
ẽ. contẽptamq; utrũm connubio plebem patꝝ

dilectu tore. cum canuleī uictoria de patrib
plebis fauore ingens fert. accensi alii tribum
ad certam pro rogatione sua summa ui pug-
nant. crescente in dies fama belli dilectū im-
pedunt. Consules cum p senatum mītrent ut
tribunis nichil agi posset. consilia p̄na apū dom
habebant. Apparebat aut hostib; aut ciuib;
de uictoria concedendum ee. Solos consulari-
b; ualeri uis aut horatius non mīterant consi-
lijs. C. claudij sententia consules armabat.
in tribunos: quin eorum cincinnatiq; capito
lini sententiæ abhorrebant. acede nolando q;
quos fedecere ictu ēplebe sacrosos accepisse negabāt.
P hec consilia eo deducta ē. ut tribunos mi-
litum consulari potestate p mistiq; ex patrib;
ac plebe creari sinerent. De consulib; creandis
nichil mutare ut. eoq; contenta tribuni con
tempta plebs fuit. Comitia tribunis. consu-
lari potestate trib; creandis indicuntur. Quib
ndictis exemplo quicumq; aliquid sedition se
dixerat aut fecerat. hunc q̄m maxime tribu
nicii. prensare hominesq; concursare toto fo
ro candidatu cepe. ut patricios despatio p̄mo
irritata plebe ad ipiscendi honorē. deīn in-
dignatio si cum his gerend' eet honos decerre
ret. postremo coacti tamē a p̄mordb; pellere.
ne cessisse possessione rei. p. uidēntur. Quem
eorum comitiorum docuit alios animos in
comitione libratis dignitatisq; alios sedīn de
posita certamina incorrupto iudicio ee. Tri
bunos enim omnes patricios creauit pplus. cog
nouit eo quod ratio habita plebeiorum ee.
Hanc modestiam equitatemq; alacritudinem
animi unius nunc muno inueni quæ tum pplī
uniuersi fuit. Anno trecentesimo q̄n urbs
roma condita erat. p̄mum tribunum militum p
consulib; magistratum ineunt. L. sempronius.
atratinus. L. antistius. C. cecilius. quorum in magis
tratu concordia domi pacem etiam foris prebu
it. Sunt qui p̄ adiectum equor; uolsco; q; bel
lo ardeatium defectionem uerens bellum quia
duo consules obire. aut simul bella nequirent.
tribunos militum tres creatos dicant. sine men
tione p̄mulgate legis de consulib; creandis ex
plebe. impio. rīsignib; consularib; usos. ñ tñ
p formato iam stetit magistratus ceusui. q̄a
tertio mense q̄m inierunt augurū decreto post in
auguro creari honore abierit. qđ. C. curiatius. q; co
mitiis eorum prefuerat parum recte tabnacli in
cepisse. Legati ab ardea romam uenerūt. ut a de
muria quererentur. ut si deīnceps eam federe
atq; amicitia manfuros restituo agro appare
ret. Ab senatu responsum ē uidēri plīs re
scindi ab senatu non posse. preterq̄m quod nullo
nec exemplo nec iure fieret. concordiæ etiam or
dinum causa si ardeates sua tempa expectare
uelint. arbitrumq; senatu leuandæ iniuriæ
sue p̄mittant. fore ut p̄n gaudeant se iam
moderatos. suamq; patribus equitate fuisse
ne qua iniuria in eos oriretur. ac ne orta diu
na eet. Ita legati cum sterem integram relatos
dixissent. comitiis dimissis, patricij cum sine curu
li magistratu res. p. eet coacte. iunt regem crea
uere. Contento consules ne an tribunum mili-
tum crearentur. in regno rex, dies complures tenuit.
mīt rex ac senatus consulum comitia. tre. pt. i
plebs tribunorum militum ut habeant con
dunt. Uicerunt patres. qui plebs patricios seu
hunc seu illum delatura honorē frustra certa
resup sedit. i p̄cipes plebis ea comitia malebāt

quib ⁊ indignū non habebat ratio sua. q̄m q̄z
ut indigni precerent. Tribum quoq; plebi certa-
men sine effectu beneficio apud primores pa
trum reliquere. T. quintus barbatus inter rex
consules creat. L. papyrium. mugilanum. l. sem
pronium. atratinum. His consulibz cum arcean
bz fedus renouatum ē. Idq; monimentū ē. consu
les eo illo anno fuisse. qui neq; annalibz p̄scr
neq; in libris magistratuum inueniuntur. Credo
q̄d tribuni militum intra anni fuerunt eo per
inde ac si totum annum in prio fuerint suffec
ti his consulibz. Prenominata nomina consulum
horum habemus ex auctore ē. in federe arde
tino in limbi eis libris admonere inuenere. Fons
cum tot terroresq; finitimis ostentu eēt. domi
orum fuit. Hunc annum seu tribunos sm̄ seu
tribunis suffectos consules q̄q; habuit. sequē an
nus haud dubie consulibz marco. geganio. mace
rino. iterum. T. quintio capitolino quintum con
sule. Roē hic annus censurę initium fuit. res a par
ua origine orte. q̄ deinde tanto incremento acta ē.
ut mirum dictu neq; immane penes eam regi
men senatꝰ equitumq; centuriis decuriisq;
discrimīne sub condicione eius magistratus publi
corum iuris priuatorumq; locorum uectigalia. p.
.R. sub nutu atq; arbitrio eēnt; eorum autem in tra
tum ē. res. quod impp̄ per multos annos in censo. ne
q; differri census potuerat. neq; in consulibz cum
tot pp̄lorum bella immineant. op̄ erat ro negoti
um age. Co enim illata ab senatu ē. remota
ac minime consularem suo pp̄o magistratu ege.
Cui scribarum minutum custodiq; tabularū
cura. cui arbitrum formulę censendi subiicerēt. ⁊
patres q̄m q̄m rem paruam in quo plures pat
cij magistratus in re. p. eēnt leui accipe. id quo d
euenit futurum credo etiam rati. ut mox opes
eorum qui peēnt ipi honorum ius maiestatemq;
adiūgerent. Tribunu ro quod tunc erat magis neces
sarium q̄m speciosi ministerij p curationē mu
nerū. ne imparis quoq; rebz incommode adūsa
rent. haud egre ferendū ēe. duxere. Cū ap̄mo rib ci
uitatis spretus honor ēēt papyrium sempronioq;
quorum de consulatu dubitabatur. ut co magis
tratu parum solidum consulatum explerent. cen
sum agendo pplis suffragijs prefecit. Censores ab re
appellati sunt. Dum hec geruntur. legati ab ar
dea uenunt. petere rem a societate renouatoq; fe
dere recentem auxilium pp̄e uerse urbi implora
rent. Fruinamq; pace optimo consilio cum. p. r.
seruata p̄ multa arma non licuit. quorum cā
atq; initium traditur ex certamine factionum.
orum q; fuere eorumq; plibz popl̄is magis exitio
q̄m bella extra quam fames morbiue. quecq; alia
in deum ira uelut ultima publicorum malorū
ueruntq; magnem plebei genis maxime forma
nonam petere iuuenes alter unum gemine par
tubz fretus quia ipi eiusdem corpis erant no
bilis alter nulla re prestare q̄m forma capti ad
iuuabant eum optimatium studia. p̄q; in do
mum q; puelle certamin parium penetrauit.
Nobilis supior uidua matris ēē que q̄m splendi
dissimis nuptijs iungi puellam uolebat. tutores
in ea quoq; re parentum memores ad suum tendē.
Cum res pagi intra parietes nequiret. uenū in
uisē. Postulatu audito matris eorum q; ma
gistratus sudin parentis arbitrium damnius
nuptias. Sz uis potentior fuit. Nam q; tutores
inter sue patris homines de iniuria decreti
palam in foro concionati manufacta uirginē
ex domo matris rapiunt. Adūsus quos infes

tuor cohorta optimatum antes sequitur. accensū
muria iuuenē fit plumatrox. pulsa plebs m
chil romanę plebi similis. Armata ex urbe pro
fecta. colle quodam in agro capto optimatū
cum ferro ignięq; excursionē facit. urbem q̄q;
omnis etiam exptem añ certamen missi multitudi
ne opificum ad spem prede euocata obsidere
parat. nec ulla spēs cladisq; belli abest. uelut
contracta cuncta rabie duorum iuuenum fu
nestas nuptias ex occasu patrię pernicium. Par
parata utrięq; domi armorum belliq; ē usum.
optimates romanos ad auxilium urbē obses
se plebs ad expugnandam secum ardeam uol
scos excitauere. Priores uolsca duce equo cuulo ar
deam uenere. mentę hostium uallum obiecē.
Q; ū romam ē. nunciatum. exemplo. q. gegani
cōs. cum exercitu profectus. iij. milia passuū ab
hoste locum castris cepit. precepitq; iam die cu
rare corpa milites iubet. Quarta dei nūgulia
signa pferri. ceptumq; opus adeo adpparatum ē.
ut sole orto uolsca furmore se munimēto ab ro
manis circumuallatos q̄m a se urbem uidere.
Ja alia parte consul muro ardeę brachium in
iungerat. qua ex opido suis cōmeare possent.
Volscōs impetus qui ad eandem diem nō com ea
tu ppara to ex ppletione agrorum raptoq; in diē
frumēto alui set multum. postq̄m sepsit uallo
repente. inops omnium rerū erat ad colloq̄um
consule euocato si solui de obsidionis cāuerit
romanus abducturum se inde uolscos auc. Ad hū
sus ea consul uictis condiciones accipiendas ce
nseri das respondit. neq; ut ueniūt ad oppug
nandos socios suo arbitrio ita abituros uolsco
s. Dedi impetrem. arma ponunt iubet. fatentes
uictos se ee. impio parere. Aliter cū abeuntib
quam manentib se hostem intentum. uictoriam
potuisse ex uolscis q̄m pacem infidam romam re
lacturum. Volsci ex quam spem armis aliam un
dique abscisa cum tempta sseut prę cetera ad hūsa
loco q̄q; in quo ad pugnam congressi in quiore
ad fugam cum ab omni parte cederentur ad pces
a certamine uersi. deditio impetrate tradituq;
armis sub iugum missi. cum singulis uestimētis
ignominię q; dati sq; plenis dimittunt. Et cum
haud procul urbe tusculo consedissent. uetere tus
culanorum odio inermes oppressi dederunt penas.
Hyc nuntiis cedis relicte. Romanę ardeę turba
ta seditione res principibus eius motus securi pcussis
bonisq; eorum in publicum ardeatium redactis
composite. demptam q; iniuriam iudicij tanto
bonorum fructu oppressi romam ardeates credebant sena
tum supere. aliquid ad uelendum p. auaritię
momentum iudicabatur. Consul triumphans in
urbem redit. cuius duce uolscorū antecurrum
ducto. plausq; spoliis quibus de armatum grauis
cum hostium sub iugum miserat. Et quanto op
haud facile ē. quin tus cōs. cognatus armati
gliam collegę. q̄ concordię pacisq; domestice
curam iura mi simillimum misq; moderando ma
xime tenuit. ut eum patres se uel consulem plebs
sacris comitiis creadum. Inde ius tribunos auc
toritate plura q̄m certamina tenuit. Quinq; con
sulatus eodem tenore gestus. uitaq; omnis consu
lariter acta. uerendum pene ipsum magis q̄m ho
norem facientibus. Eo tribunorum multitudinis
nullamento his consulibus fuit. Consules creo
antur. q. fabium. umbulanum. postumiū. ebu
tium. communē. Fabius ce ebutius consules.
quo maiori glię rei domi forisq; gestarū succe
dere sese cernebant. maxime aut memores ab

lẽ annum apud mutuos locos hostes q; cẽ qđ
ardeatib; in re precipua tanta foret cura subuen
tum. compensaui ut delerent ꝑs ex animis ho
minum infamiam iudicij. s. c. fecerunt. ut q̃m
cuncta ardeatium rure uno cum multa redacta ad
paucos cẽt colonos ꝓfidi cã adũsus uolscos scribe
rentur. Hoc palam relatum in tabulã. ut pedes
tribunos q; fallẽt. iudicii rescindendi consiliũ in
cum. Consenserant autẽ ut multo maiore ẽ uulgo
parte colonorum q̃m romanoꝝ sẽpta. nec ager
ullus diuidereꝰ. nisi is qui mutẽpauit iudicio in
famiam erat. nec ulli preter romano ibi q̃m omnib;
ruralis diuisus cẽt. gleba ulla agri assignareꝰ.
Sic ager ad ardeates reduc. Triumuiri ad colo
niam ardeam deducendam creati. Agrippa me
nenius. t. duilius. siculus. oppius. bestia qui
pretor minime ꝓpter are minutium agro assignan
do socios. quem p. r. suum iudicasset. cum plebem
offendissent. ne primoribus quidẽ parcum sanxe ac
cepta q̃ nich gre; cuiusquam dederant uocationes
ad ꝓtorem diebus dictis ab tribunis. colonia sẽpta.
remanendo in colonia q̃m restem integre caussã
cognoscendi habebant uocauẽ. Pax domi forisq; fuit. i
hoc tm sequẽte anno. c. furio. pacilio. i. op. papy
rio crasso. cons. Ludi ab. x. uiri sacrorum. secessionem
plebis a patribus. s. c. uocato eo anno facti sunt. Causa
secessionum nec q̃ a poetico quesita queritur. Ve
rum ea ipsa denuntiando facile; nec ut de agris
diuidendis plebi referrent consules. ad senatum ꝓ
uocẽ potuit. Et cum magno certamine obtinu
isset ut consulerentur patres. consulum an tribunos
placeret comitia habi. consules creari uoluisse sunt.
Iudibrioq; erant minis tribunicis. denuntiantes se
dilectum impediturum. cum quietis finitimis neq;
bello neq; belli apparatu opus ẽt. Sequitur hanc ci-

quillitatem rerum annus paulo gegano. macerri
no. l. menenio. lanato. cons. multiplicior clade
ac periculo insignis. seditionibus. fame. regno ꝓpe
plagionis dulcedinem mercuriales accepto. Vnũ
affuit bellum externum. Quosi adgrauate relẽt.
uix ope deorum cẽt oium retistere potuisse. Quippe
a fame mala seu adusus annus frugib; fuit. seu
dulcedine contionum. urbis deserto agroꝝ cul
tu. Nam utrq; traditur ex patres plebem delidẽ.
tribuni plebis nunc fraudem nunc negligentiã
consulum accusabant. Postremo ꝓpulere plebẽ
haud aduersante senatu. ut. l. minutius ꝓfectus an
none crearetur. Felicior meo magistratu ad cus
todiam libraria fuit. q̃m ad curationẽ minusti
sui. Quippe q̃m postremo annone q; leuate haud
minutam grãm rigidam tulit. Qui cum multas
circa finitimos ꝓpulos legationib; ultra mariq;
neq; quicquam missis ipsis quod ex ecturia haud
tra multum frumenta aduectum ẽ. ut nullũ mo
mentum annone fecisse. uoluntas ad dispensa
tionem inopie; proficia cogendo frumentum ui uen
dere qđ usui ministro supẽt. fraudandoq; par
tem diuitem ubi secuta criminando in robia
endo ne; ꝓpli frumentarios acerba inquisitione
apuere magis q̃m leuaret inopiam. multa ex
plebe spe amissa porro q̃m ut cruciarentur trahẽ
do animam capitib; obuoluti se in foribus pre
capitauerunt. Cum sp. melius ex equestri ordi
ne ut ullus tempib; ꝓduel rem utilem pessimo
exemplo peiore consilio ẽ. adgressus. Frumento nã
q; ex ecturia ꝑuata pecunia ꝓhospitũ clien
tum ministia coempto. q̃ credo ipa res ad leuan
dam publica cura annonã impediturio fue
rat. largitionel frumenta facere instituit. plebẽq;
hoc munere delenitam quacũq; incedẽ conspec-

·finiteo·

·ꝑfecti annone·

elatus q; supra modum hominis puau lecũ
trahe. haud dubium consulatum fauore ac
spe despondentem. ipe utẽ. animꝰ humanꝰ insa-
ciabilis eo quod fortuna spondet ad altiora r non
concessa tendẽ. Et qm̃ consulatus q; eripiend
mutuis patrib; eet de regno agitare. Id unum
dignum ãparatu tanto consiliorum certa-
minum quod ingens excludandum eet p̃mũ
fore. iam comitia consularia instabant. q̃ res
cum nec dum compositis maturisue fatis con-
silijs oppsitis. Consul sexto creatus. ỹe. q̃ncta-
cap̃ volui mihi me opportunus. ut noua ma-
res. collega adderet ei agrippa menenius cu
lanato erat cognomẽ. illucius mihi p̃fectus an-
nonę. seu ref ectus seu q; d ad res posceret in ce-
tum creatus. Nichil enim constat ñ in libros
lineos utroq; anno relatum. inẽ magistratꝰ
p̃fecti nomẽ. hic minuit eandem rei. p. curatio-
nem agens q̃m melius priuatum agendam
suscepat. cum in utraq; domo genus idem hom
num uersaretur rem comptam ad senatum re-
fert. relaturum ne melius conferri. cum q; con
uenisset domi habẽ. ac ñ dubia regni consilia
eẽ. tẽpꝰ agende rei ñ dum stare. ceteris iam
conuenisse. Et tribunos ñcede emptos ad p
dendam libertatem r parta ducib; multitu
dinis ministeria eẽ. seruos se pene q̃m ciuium
fuit. ne cuius incerta uanaq; auctor eet ea defer
re. Que postq̃m sunt audita r undiq; p̃mores
patrum r pores anni consules increparent. q̃d
eas largiones et cetusq; plebis in priuata domo
pasti eẽnt fieri r nouos consules quod expectas-
sent. donec a prefecto annonę tanta res ad se-
natum deferretur. que consulem ñ auctorem
solum desideret. sed etiam inducem tũ q̃ncta-

consules inmitto increpari atr. qui constricti legib
de prouocatione ad dissoluendum impium latus.
ne quaq; tantum uirium in magistratu ad eã
rem p̃ auxiliatrice undicandam. quantum animi
hẽrent opus eẽ. ñ solum fortuito. sed etiam libo. ex
soluto q; legum uinclis. Itaq; se dictatorem. l. q̃n-
tium dicturum. Ibi animum parem tanq; pote-
stati eẽ. Approbantib; cunctis. primo q̃ncta abnu
ere. r quid si uellent rogitare. qui se etiam exacta ta
te dimicationi obicerent. Dein cum undiq; plus
mullo semli animo ñ consili rñ. sed etiam uirium
eẽ. q̃m inomnib; alius dicent. laudib; q; haud in
mitis bonis parent. r consul nichil remittere precan
tandem dos immortales ancinnatus ne senectus
sua iniuriam reperiat. rebs dampnorebs dedecori uerg
p. eet dictatore a consule ck. Ipe deinde. c. seruilium
ab ala in magistrum equitum dicto. Posto die dic
positis presidijs cum in forum descendisset. conisa
q; ne cum plebs nouitate rei ac miraculo eet. ame
liam atq; ipse dux eorum in se intentam tam tã
ump̃ cerneret. expresc consilio regni. q; cum ulc
q̃d bellum repens. aut dictatoriam maiestatẽ aut
quinctium post octogesimũ annũ rectorem rei. p.
quesisset rogitaret. missus ab dictatore seruilio
magister equitum ad melium. uocat re mq;
dictatore. Cum paulo ille quid uellet quere
ret. seruiliusq; causam dicendam eẽ p̃poneret ci
meliq; ad inuitum delatum ad senatũ diluendũ
tunc melius recipe se in cateruam suorum r p̃mum
circum spectans recusari. postremo cũ appari
tore tullio magistri equitum ducẽt. cepit ad circ
cumstantib; fugiensq; fidem plebis romane in
ploraret. r oppressus se consensu patrũ dicẽ. q̃d plebi
benigne fecisset. orare ut opem sibi ab amo in discri
mine ferrent. ne ue añ oculos suos trucidari sine

rent. Hec cum uocaretur ad se ab ala ser-
uilius obtruncat. res plusq; cruore obtruncati
patris cautia patrum unicum dictatori re-
nunciat. uocatum ad se meliū repulso ap-
paritore concitatem multitudinem penam mi-
tam hīe. Cum dictator. o acte uirtute inquit ser-
uilio libata re. p. Cum uocatus autem de iniu
tudinem mitam incerta estimatione facti. ad
contionem uocari iussit. r meliū uirge celsum p
nuntiauit. et am si regni crimine insons fuit.
quo catulo a magistro equitum ad dictatorem ni
uenisse. Se ad cām cognoscendam consedisse. q.
cognita habitarum fuisse meliū simulem cāe
fortunam uim pati rem. ne uidicio se cōmitteret.
ui coercitum cē. nec cum eo tanq; in cum caue agen-
dum fuisse. qui natus in libo pp̄to mīt ura legēq;
ex qua urbe reges exactos sciret. eo demq; anno so
rores filios regis. liberos consulis libatores patrie
pp̄t pactionem indictam recipiendorum in ur
bem regum a patre secuti cē pcussos. ex qua consta
tum tarquinium consulem noīs odio ab dica
re se magistratu atq; exulare iussum. in q̄ de spu
rio gallio post aliquot annos pp̄ consilia intra.
de regno suppliciū sumptum. in qua nup decē
uiro. boni. exilio capite multatos ob superbiam regi
am. hēa spuri meliui spem regni concepit. Et q.s
homo q̄m q̄m nullam nobilitatē. nullos honores
nulla mīta cuiq̄m ad dignationem pandē uiam.
z ch claudios gallios consulatibz decemuiratibz
sinistrorum q; honorib; splendore familiarū
iustituisse animos q. do nefas fuit. spurium meliū
an tribunatus plebis magis optando. q̄m spando
fuit. frumentarium diuitem bulibre farris spasse
libratem se cunctis suorum emisse. cibo q; obii-
endo. ratum uictorem finitimorum omnium pp̄lm
in terra tē. p. hia posse. uo quem senatorem co-
optare cuncta sui ux possit. regem ferret. Romuli
conditoris ab diuisorum recepti ad deos insignia
atq; impium habentem. non p̄scelē id magis
q̄m p monstro habendum. Hec satis ēē. sangui-
nem cruentum nisi recta. Parricidiq; mīt quecq;
tamen animo conceptum ēet dissipatentur. bo-
na q; contracta precio regni mācandi publicarentur.
Iube traq; questores uendē ea bona. atq; in
publicum redigē. Domum deinde mouendo
area ēet oppressē nefarie spei ducum exemplo mis-
sit. Ideq; meliū appellatum ē. L. minucio bo-
ue aurato extra portam trigeminam ē. donato.
ne plebe quidem munera. q; frumentum meliano
assibz in modios estimatum plebi diuisit. huic
minucium apud quosdam auctores transisse
a patribz ad plebem. undecimumq; tribunum
plebis cooptatum. seditionem moram ex meli-
na cede sedasse memoro. Cecinit uix credibile est
numerum tribunorum patres augeri passos.
idq; pessimum exemplum a patricio homine
introductum. nec deinde plebi concessum semel
optinuisse. aut certe tentasse. Sed ante omnia re-
fellit falsum ymaginis ciuilium pauca ante
annis lege cautum. ne tribunis collegam coop-
tare liceret. Q. ceciliis. Q. uinucius. Sextius. tertius. soli
et collegio tribunorum. neq; tulerant de hono-
ribz minuendis legem. communari nunc munera
um. nunc seruilium apud plebem. queriq; in-
dignam necem meliū destitant. Pulcherrimū
ut tribunorum militum potius q̄m consulū comi
tia habentur. Haud dubie quin sex locis tot ceni
tā creari licebat. r plebei aliqui p̄mendo se ulro
res fore meliane cedis createntur. plebis q̄m q̄m
agitata multis eo anno tuarijs motibz erat. nec

plurel qm̃ tres tribunos consulari potestate
creauit: in his. L. quinctium cincinnatu filiũ ex
cui dictature in die a tumultus querebatur p
latus suffragus quinctio mãmercus emiliꝰ uir
sum me dignuatus. L. tullium tum creauit. In
horum magistratu fidene colonia romana
ad latem tolumnium uientium regem ac
uientes defecere. eo anno ad tum defectionis
sceluſ. g. fulcinium. cloelium. tullum. sp̃. ann
um. L. wolsc̃m. legatos romanos causam nou
consilij querentes ius tolumnij interfecerunt. Le
uant quidam regis factum ut esset inter pres
tactu uocem eius ambiguam ut occidi iussisse
uideret. a fidenatibꝫ excepta: cãm mortis
legatis fuisse. Rem incredibilem inuenio
fidenatium nouo sontium consulentium de
cede ruptura uis gentium: ñ ausum ab mem
one clusus animũ. nec deũ ne uerentem ũsum
facinus pp̃ui ẽ. fidem obstringe fidenatium
pp̃lm. ne respicere spem ullam ab romanis pẽs:
conscientia tanti sceleris uoluisse legatorũ q̃
fidenis celerent. statue pubice in rostris posite
sunt. Cum uientibꝫ fidenatibꝫq; pret quã si
nitimis pp̃lis ab causa erant tam nefanda bel
lum exortũ. atrox dimicatio instabat. Itaq; ad
curam sũmę rei quieta plebe tribunisq; eius
mõi conuocatis fuit. quin consules crearentur.
Eo. geganuſ. macerinꝰ tum. m. ... r lucuſ sergius
fidenas a bello credo quod deũ gessit appellatus.
Hic enim p̃mus casamenem cum rege uientiũ
sedẽ prelio conflixit. nec inuentam uictoriã
retulit. eo auor itaq; ex cuibꝫ amissis dolor. q̃m
letua a fusis hostibꝫ fuit. Ego senatus ut intrepi
dis rebꝫ dictatorem dica mamercũ emiliũ iussit.
Is magistrum equitũ ex collegio priorũ anni q̃

simul tribum militum consulari potestate fue-
rant. L. quinctium cincinnatum dignũ parente
uuenem dixit. Ad dilectum a consulibꝫ habitũ.
centuriones uetes belli pti adiecti: numeꝰ amis-
sorum proxima pugna explebat. Legatos q̃ntaũ
capto linum. r. o. fabium. ubulanum. sequu se
dictatore iussit. Cum potestate maiore tum uir q̃
potestatu par. hostes ex agro romano cũ amenem
submouere. colles q; inter fidenas atq; amenẽ cep
unt. referentes castra: nec ante in campos digressi
sunt q̃m legiones auxilio falisciorum uenerunt.
Tum demum castra extrusorum p̃mendꝫ fidena
rum posita r dictatore romanus haud procul iñ ad
confluentes consedit. in mũꝫ utrisq; amnis. qua seq̃
munimẽto poterat. uallo intẽpesto. Postero die copiã
in acẽ edixit. Inter hostes uarię fuere sententię: falisci
procul ab domo multam egre patientes. facilisq; fidẽs
sibi poscere pugnam: uetera fidenatiq; plus spei in
trahendo bello eẽ. Tolumnius q̃m q̃m suoꝝ magis
consilio ne longinq̃m in multam ũ patentur falisca.
postero die se pugnaturum edixit. Dictatori ac ro
manis q̃d dereliqui pugnam hostis animi accen
sere. Postero q; die iam mulcatꝫ castra urbemq; se
oppugnatum ruinꝫ ingenti copia pugnę fiat. utriq;
acies inter bina castra in medium campi procedunt.
Veiens multitudine abundans quinq̃ dimicatio
onem castra romana adgredi cepit. post montes
circumisit. Trium p̃lorum equitum ita statuit in
structus. ut decorum cornua uientes. sinistrũ falis
ci tenerent. medii fidenates eẽnt. Dictator dextro
cornu adiunxit falliscos. sinistro contra uientẽ ca
pitolinos quiritesq; instituit signa: ante mediam aciẽ
cum equitatu magister equitum p̃cessit. Par utriq;
silentium r quies fuit. Nec ante ciuis nisi cogentur
pugnam inituri: r dictatore aciẽ romanam rel

pectante. ut ex auguriß. simul aues ruere ad
misse cernit. ex composito tollerentur signum.
Quod simul ubi conspexit. p̄mos equites clamo
re sublato in hostem emisit. Secuta pedituꝫ acies.
ingenti uu conflixere. Nulla parte legionē cetus
ę sustinuere impetum romanoꝝ. Eques maxīe
restitebat. equitumq; longe fortissimus ipe rex
ab omnu parte effuse sequentiß obequitans to
manus trahebat certam. Erat cum unꝰ equites
tribunus militum. a. cornelio cossio. cecinit pul
chritudine corpis. animo a̅uribꝫ par: memoꝝq;
genus quod amplissimum acceptum. maiꝰ auctꝰ
q; reliquit posteris. Is cum ad impetū uolum
nij quatumq; se intendisset. cepit animaduertit romanā
uidetur mal. insigne eq; cum regio habitu uo
lucrē torta acie cognosci. hic cine ē. inquit rup
te fedis humanu uolucreq; generis uisus? Jam
ego hanc mactatam uictimam simꝰ sci quicq;
meritis ē. dijs uolunt legatoꝝ manibꝫ dabo.
Calcaribꝫ sub dicit infesta cuspide munū ferē
hostē. Quem cum ictum equo deiecisset: confesti
ripe hasta innixus se impedes exercitu. Ad surgē
tem ubi regem umbone resupinat. repetitoq;
sepi cuspide ad terram affixit. Tum exanguis de
iecta spolia capitiq; abscisum uictor spiculo
gerens: terroꝝ cesi regis hostes fundit. Ira equi
tum ac fusa acies. que una fecerat ancepit cer
tamen. Dictator legionibꝫ fugatis instat. ac ad
castra compulsos cedit. fidenatium plūmi loco
nocuia effugere in montes. Cossus ubi m cum eq
tatu transuectus eo agro uetentano ingentem
deculit predam ad urbem. Inde plumbatis ad ca
stra romana pugnatum ē adūsus parte copi
arum ab oppidano. ut ante dictum ē. ad castra.
musam fabius ubulanꝰ corona primum uallū

defendit. Interea dein hostis muallum egres
sus dextra puncpali. cum uiri repente iua
dit. Quo pauore inecto cedes minoꝝ qua pau
ciores erant. fuga ne minꝰ rapida q̄m macie fu
it. Omnibꝫ locis rebꝰ gesta dictatoꝝ. s. c. iussu
q; ppli triumphantis in urbe reduit. Longe
maximum triumphi spectaculum fuit. Cossꝰ
opima spolia regis interfecti gerens. inter mul
tas carpenta inducta equantes cum romulo
cane spolia in edem iouis ferentis prope romuli
spolia q; prima opima appellata sola ea tem
pestate erant cum sollempni dedicatione do
no fixit. Auerterat q; in se a curru ductatoꝝs
ciuium ora. celebrantes eius diei fructum ppe
solebat erat. Dictatoꝝ coronam auream libra
pondo. ex publica pecunia ppli iussu in capito
lio iouī donum posuit. Omnia ante me auctoꝝ
res secutus. a. cornelium cossum. re. mit. sedā
spolia opima habentur. q̄ dux duci detraxit.
nec ducem nouum? nisi cuius auspicio bellum
gestum. Romulus ipse spolia insperata illo imeq;
arguit. cōs. ea cossum cepisse. Hoc ego cum au
gustum cesarem templorum omnium conditoꝝ
rem aut restitutoꝝem ingressum eidem ferentis
iouis q̄m uetustate dilapsam refecit septies in
choracelimeo septum legisse audissem. pe
sacrilegium tractui suum cossum spolioꝝ suoꝝ
cesarem ipius templi auctoꝝem subtrahere testē.
Quisi ea in re sit error. qs̄ tam uetes annales
quodq; magistratuum libri quos limeos i ede
repositas moneta eam mac luam̄ tetar. idē d
auctoꝝes septimo post demū anno. cū. v. q̄
tio. poeno. a. cornelium cossum consulē ha
beant. gestum a quo omnis oīb; ē. Jam i
illud accedit ne tam clara pugna ī eum an

iouis ferentis templo in quē se expulit. Ce
rē prec quā
qs̄ ea arte opi
ma spolia

num ⁊ differri posſ. quod in bello ꝛc̃ennium
ferme pestilentia q̃ inopia q̃ frugum. circa. 09.
cornelium consul fuit. adeo ut quoꝺam an-
nales uelut funesti. nich̃ p̃ter nomina consu-
lum suggerant. Tercius ab consulatu cossi
annus tribunum cum milit. consulari pote-
tate anno habet. eoꝺ̃ anno magistrum eq̃ũ.
Quo imperio alteram insignem edidit pug-
nam equestrẽ. Ea liba cõmemorata ẽ. Sz ut ego ar-
bitror uana uetustate omnes oppressit li-
cet. cum auctor pugne recentib; spoliis in sac̃
sede positis. iouem ꝓpe ipm̃ cui uota erant ro-
mulumq; intuens. haud spnendos falsi ꝺ̃
tuli rebel. a. cornelii cossi cõs. sẽpsit. 09. cor
nelio malugmense. l. papyrio crasso consuli
bꝫ. exercitus in agrum ueientem ac falisciũ duc
tu. prede abactæ hominum pecorumq; hostis
in agris nusq̃m inuentus. neq; pugnandi co
pia facta. Vrbes tam̃ non obpugnate. quia
pestilentia ꝑ̃ inuasit. seditiones domiq̃
sine sunt. nec mora tam̃ ab sp̃. melio. ⁊. pt.
qui fauore nonnullis mouit̃ sc̃a aliquod tac. ꝛ
minutio diem dixerat. rogationẽ de publi
candis bonis seruilijs abalij tulerat. falsis crim
nib; a minutio circumuentum meliũ arguẽs.
seruilio cedem quasi damnato obiecit. que
uanitas ad ꝑ̃m ip̃o auctore fuere. Cui in ma
gistratu morbi ingrauescenti cure erat. terroresq;
ac ꝓdigia maxime q̃ creb⁹ morib; ciuitatis rue
re. in agris nuncia bantur recta. Obsecratio
q; a ꝑ̃ato duumuiris p̃ceptib; ẽ. frã. Pesti-
lentior ñ anno. c. tullio uerum. ⁊l. uergilio
tantum metum uastitatis i urbe agrisq;
fecit. ut ñ ñ p̃ dandi causa quisq̃m ex agro
romano ñ exierit. bellique inferendi memoria

patribus aut plebi cẽt. ⁊ultro hostem arcel qui se p̃
mo aut oppido aut montib; aut muris tenue
rant. ꝑ̃ abundi descendãt in agrũ romanũ.
deinde ueientium ex̃citu accito. nam falisci ꝑ̃pelli
ad instaurandum bellum. neq; clade romanor
neq; sociorum p̃ cib; potuere duo ꝑ̃li transire
amnem. atq; haud ꝑ̃cul collina porta signa
habuere. Trepidatum itaq; ñ magis q̃m̃ magis
q̃m̃ in urbe ẽ. Juli⁹ cõs. in aggere murisq; explo
rat copias. a uergilio. senatus in ede quirini con
sulitur. Dictatorem dici. a. seruilium placet cuiq;
prisco alij. alij structo fuisse cognomẽ tradunt. ver
gilius dum collegam consuleret. mora ꝑ̃ tu
mere ea. nocte dictatorem dixit. Is s̃ magistrum
equitum postumium. ebucum eliuũ dic̃. Dic
tatore omnes luce p̃ma ex̃ portam collinam adeũ
rubet. quib; cum q; uires subpetebant ad arma
ferenda. ꝓsto fuere. Signa exercitus ꝓmpta fe
runtur ad dictatorem. Que cum agerentur hostes
in loca alta ora concessere. Eo dictatore agitur in
festo subit. Nec ꝑcul mõnto signis collatis fudit.
exercitat legiones compulit in urbem fidenas.
uallo q; circumdedit. Sz neq; scalis capi poterat
urbs alta ex̃ munita. neq; ꝛ obsidione ul
la erat. quia frumẽto cum necessitatem̃ sanct. ⁊ co
pie q̃q; abunde ex̃ agro conuecto sufficiebat. Ira
ex pugnandi partem cogendiq; ad deditionem
spe amissa dictator in locis ꝑ̃ ꝑ̃ inquinatẽ noc
tis ab aduersa parte urbis maxime neglecta. q̃a
sua pte natura tutissima erat. agger in arcem cu
niculum instruxit. Ipe duũ fissimis locis subeũdo
ad menia. quadrifariam duuso ex̃citu. qui alij
alijs succederent ad pugnam continenti die ac
nocte prelio absentium opis hostes arcebat donec
p fosso a castris monte erecta in arcem uia ẽ. in-

ventusq; ecculeſ aduanal ęcerto pculo minas.
clamoꝛ ſupa capuꝛ hoſtiuſ: capta urbē oſtñ
dieꝫ eo anno. c. fuiꝛ. p. actiuſ. t. o. geganuſ.
macer me: cenſoꝛ eſtullam. cā. p. in campo marcio
pbauerunt. Jbiq; primum cenſ⁹ pplī ē. actuſ.
Eoſdem conſules inſequẽ anno refectoſ. tulium
tuo m. uerginiũ uerꝰ apud macrũ lucanum
inuenio. Valeriuſ antiaſ. t. q. rubo. o. manliũ.
t. q. ſulpicium. conſuleſ in eum annum eduxꝛ.
Ceꝫ uſtam diſcrepantia edtione. t rubeo. t ma
cer libroſ iuncheoſ auctoꝛeſ ꝑſequuntur: neuꝫ cer
tuoſ in dubium eo anno fuiſſe. tradituꝫ á ſcꝑ
toꝛibꝫ antiquiſ diſſimulatꝝ. Iuuamo libroſ haud
dubie ſequutuoſ placet. t rubeo incertuſ ue
riē. Sꝫ inꝰ ceteꝛa uetuſtate incompta: hoc ꝙq; ī
incerto poſitum. Ꝛrepidatum in curia ē. poſt
fidenaſ captaſ ñ uetuſtatꝫ ſolum ęcꝛoꝛuꝫ incen
ſimiliſ ęcadit. Sꝫ etiam faluſaſ memoria intra ꝑ
mo cum hiſ bellꝫ. qm̃ qm̃ rebellantꝫ ñ aſſue
ranꝫ. Jgiꝫ cum duę ciuitateſ legatuſ circa. xij. po
pulos miſſiſ impetraſſent. ut ad uolſcoꝝ ne fa
nũ inducereꝝ omne ciuiꝝ concilium. uelut mag
no mo tumultu ĩminente. ſenatꝰ manerciũ
ciuiuꝫ dictatoꝛem rerum dicꝝ uiſit. Ab eo
aurelꝰ poſtumiꝰ tubeto magiſt equitum ē. dic
tuſ. Bellumq; tanto maioꝛe qm̃ ꝓximo con
tu apparatum ē. qm̃o pluſ erat ab omni ęcꝛu
ria ꝓculi qm̃ de duobꝫ ꝓpiſ fuerat. Ea ꝛeſ ali
quanto ęxpectatione omniũ tranquillioꝛ fuiꝛ.
Ireq; cum renuntiatuꝫ á mercatoꝛibꝫ ēet nega
ta ueientibꝫ auxilia. uulſoſq; ſuo conſilio bel
lum in tuum ſuiſ equitum uiꝛibꝫ exequi. nec ad
uſaꝛum rerum quęrere ſocioſ. cum quibꝫ ſpē
integram ꝛmunicatuꝝ ſimꝫ. cum dictatoꝛe ne
quiquam creatuſ ēet. mãda q̃rendę bello gḷę. ad
empta. impace aliquid opis ede. q̃d monuꝫ
cum ēet dictatuꝛę. cupienſ. cenſuram minue
re parat. ſeu nimiam poteſtatem rat. ſeu ñ tã
magnitudine honoꝛiſ q̃m diuturnitate offen
ſuſ. Comitione tractꝝ aduocata. rem. p. fortiſ geren
dam ait. utraq; omnia ꝓſtanda deũ ĩmortaleſ
ſuſcepiſſe. Si equod uitra murum agendum ēet.
libꝝ tatu. pplī. R. conſulitur. Oꝫ animam aũ ea
cuſtodiam ēē: ſi magna impia duritia non
ēent: tꝛemoꝛibꝫ mod⁹ imponeꝝtur quib
uti ſi impoſiti ñ ēet. Alioſ magiſtratuſ annuoſ
ēē: quinquennalem cenſuram grauē ēē. Jdē
ꝓtoꝛ annoſ magna parte uitę obnoxioſ uiuere:
ſe legem latuꝝ pluſq̃m annua ac ſemeſtꝛiſ
cenſura ēet. Conſenſu ingenti pplī: legem poſtꝛo
die ꝓmulꝝ. Ꝛtuꝛ re ipa inquit ſcauꝰ quiritꝛes.
q̃m m̃ diuturna ñ placeant impia: dictatura
me abdico. Depoſito ſuo magiſtratu. in alioꝝ
magiſtratuu impoſito. fine altꝰ. cum gratula
tione ac fauoꝛe ingenti pplī domum ē. reduc
tuſ. cenſoꝛeſ egꝛe paſſi mancum q̃d magiſt
tum. p. R. minuiſſꝫ. tꝛibu mouerunt. ocꝰ pli
catoq; cenſu eratuꝫ fecerunt. q̃m rem ipm in
genti animo tuliſſe ferunt. cãm poꝰ ignomi
niꝫ inuenię. q̃m ignominiã. Primoꝛes
patꝝ q̃ſq; q̃m demunuꝫ cenſuręꝫ noluiſſent.
exemplo aꝛbꝝ tantuſ cenſoꝛeꝫ offenſoſ. quippe
cum ſe quiſq; ducꝰ ac ſepiuſ ſubiectum cen
ſoꝛibꝫ foꝛe cerneꝛet. q̃m cenſuram geſtuꝝ. Po
pulꝰ certe tanta indignatio cohoꝛtaꝛ. ut
uiſ á cenſoꝛibꝫ nulluſ auctoꝛitate pręꝰ q̃
mancꝰ ipſe deterꝛeꝝ quiuerit. Tꝛibuni
plebiſ aſſiduiſ contionibꝫ phibendo conſula
ria comitia. cũ res ꝓpe ad ciuiꝰ regnum pduc
ta ēet. euicere tandē. ut tꝛibunu multum

consulari potestate crarent. Vidoq; primum
quod petebatur: ut plebeius crearetur: nullus
fuit. Omnes patricij creati sunt. o. fabius. ii
bulan⁹. o. foluius. l. sergius. fidenas. pestilentia
eo anno: alia rerum eorum pbuit. Ludos
apollini p ualitudine xlii uota ē. o. ultra duūuiri
ex libris placande dīm ire. auertendeq; a pplo
pestis cā fecere. o. magna tamē clades in urbe aḡroq;
pmiscue hominum pecorumq; pnicie accepta.
famē cultoribz agroꝝ cum̄es. in ecruriam
p̄ portam q; agrum romanū. postremo in sici
liam q; frumenti cā miere. Consularium com
munium nulla mētio habita ē. Tribuni multi
consulari potestate omnes patricij creati sunt.
l. pinarius mamercus. l. furius. medullin⁹. sp.
postumius. albus. Eo anno uis morbi leuata: ne
q; a penuria frumēti. qua añ pulsum erat pe
culum fuit. Consilia ad mouenda bella in uol
scos equosq; concilijs. in ecruria ad fanū
uoltumne agitata. ibi placere mannum res de
creto q; cautū ne q̄d ante concilium fieret. ne
quicq̄m uetente pplo quereretur. eandq; fidē
ne delere sinit. imminere uebiis fortunam.
Interim romę principes plebis iam diu ne qui
q̄m eminentes spem maioris honoris ēēt. diu
forte ortum ēēt. ceruis induce in domos tribu
noꝝ plebis. ibi secreta consilia agitare: queri se
a plebe adeo spretos. ut cum p tot annos tribu
nis multum consulari potestate creentur: nisi
unq̄m plebeio ad eum honorem aditus fuit.
multum potuisse suos maiores: qui cauerint
ne cui patricio plebeio magistratus patēret.
haud patricios habendos fuisse tribunos
plebi. Adeo se fuis etiam sordere nec a plebe
minus q̄m a patribz contemptui. Alij pur-
gare plebem. culpam in patres uertē. eorum am
bitione atq; q fieri: ut obscurum plebi sit ad
honorem iter. Si plebi respirare ab eorum iniu
rijs pubq; minisq; liceat. memorem eam suoꝝ inter
ram suffragia ēe. atq; auxilio impunem q; ad
securā. Placet tollendę ambitionis cā tribunos
legem promulgare. ne eu album in uestimentum
addę petitionis liceret causa. parua nunc res ad
ferro agenda uideri possit. quę tunc ingens
certamine patres ac plebem accendit. Vicere tri
buni: ut legem perferrent. Apparebatq; uti
tans animis plebem ad suos studia inclinatu
ram. quequę ne iuba ceruic. s. c. factum ē. ut
consularia comitia haberentur. Tumultus cā fu
it. quem ab equis uolscis latum atq; hernica
nuntiarant. t. q̄ntius. l. filius cincinnatus eidē
poeno cognom̄ additur. atq; eius uulnus merito
cōs. facti. Hec ultra terroꝝ belli ē. dilata. Lege sa
crata que maxima apud eos uis cogendę multę
erat delectu habito: utriq; ualidi ecitu pfectum
algidum conuenē. ibiq; seorsum equi. seorsum
uolsci castra munire. Intentoq; q̄ unq̄q añ mum
endi et rendi q; multum cura ducabz fuit. Eo pri
mum terroris romam adcolere. Senatus dicta
torem dicta placuit: quia et si sepe uicti pri ma
iore tn conatu q̄m alias unq̄m rebellare. et
aliq̄ntum romanę iuuentutis morbo absump
tum erat. Añ omnia p̄cipua consulum discor
dia atq; int ipsos et certamina in consilijs omnib⁹
erebant. Sunt qui male pugnatum ab his
cōs. in algido auctores sint: eamq; cām dicta
toris creandi fuisse. Illud satis constat ad alia
discordes. in uno aduersus pari uoluntate con
sensisse ne dissentę dictatorem. donec cū alia
alijs tribunicia adferrentur. nec in auctoritа

re senatus consules cẽnt. Quum tul. lerulꝰ pscr. summis honorib; egregie usus. uos inquit tribu
ni plebis. qñ ad extrema uentum ẽ: senatus ap
pellat. ut in tanto discrimine rei. p. dictatorem
dicere consules ꝑ potestate uñā cogat. Qua uoce
audita: occasionem oblatam tam tribuni au
gende potestatis ꝓsilescedunt proq; collegio pro
nunciant placere cōñs. senatui dicto audientes ee.
si ad ūsul consensum amplissimi ordinis ultra
rendant munimenta seduci cos iussuros. Consules a
tribunis qm ab senatu iuncta maluerunt. ꝑ dictum
a patribus summum imperiū sul. datum q; sub iugū
potestatis tribunicie. Consulatum memorantes.
si quidem cogi aliquo ꝑ potestate ab tribuno con
sules: quo quo ulterius priuato tendum foret in
uincla etiam duci possent. Sed ut dictatore nā
ne to quid int collegas conuenerat: t. quinto eue
nit. Ss. a. postumium tubertum socerum suum
seueriissimum imperii uirū dictatorem dixe. Ab eo. l.
ulul magister equitum ẽ, dictus. Simul edicit
ur iustitium. neq; aliud tota urbe agi. quam
bellum apparari. Cognito uacantium multas
mune post bellum differatur: ꝛ ad dubiū q; inclu
nant ad nomina danda: therme sal tumultus
militesq; impari. utrumq; enixe obediturum dicta
tori ẽ. Hec omnia celeritate ingenti acta: reliquo
q. cōs. iulio cōs. ad ꝓsidium urb. ꝛ. l. iulio ma
gistro equitum ad subitam belli tumultia. ne q
ues qua egressent in castris morarer dictatore. p
euntes. a. cornelio pontifice maximo ludos magnos tumultu cā nouos. ꝓfectusq; ab urbe. duos
cum q̄nctio consule ei exercitu ad hostes peruenit.
Sicut bina castra hostiū paruo int se spacio di
stantia uidere. ipi quoq; mille ferme pas
ab hoste dictatore tuscalo: consul tanuuio ꝓpi
orem locū castris cepunt. Ita. uij. exercitus de
muniūta planicie in medio ñ paruis mōticu
lis ad preha: ꝛ uel ad explicandas uim q
acies satis patentem habebant. Sic ex q castris
castra collata sunt: cessatum a leuib; plus est:
facile patiente dictatore. Conferendo tuas spem
unūsq; uictoriā tempratio paulatim euentu certa
minum suos precipe. Itaq; hostes nulla in p
lio uisto relicta spe noctu ad sua castra consulis
rem in casum anceps euentū omittunt. Clamor
subito exercitū consulis ñ tingles. exercitū deñ
omnem: ꝛ dictatorem q; ex tempno exeunt.
Ꝟ ꝓsenta ope relegebant: consul nec ālo defic.
nec consilio. Pars multum portarum stationes
firmat: pars corona uallum cingunt. In altis
apud dictatorem castris quo minus tumultus est.
eo plus animadūtitur: quid opus facto sit. Mis
sum exēplo ad castra subsidium. cui sp. postu
mius alb; legatus ꝓficitur. Ipse parte copiarum
paruo circuitu locum maxime secretum ab
tumultu petit. uñ ex nec oppugnato aduersum ho
stem munuadat. Q. sulpicium legatum ꝓficit cas
tris. o. fabio legato adsignat equites nec ante luce
mouere ubi et manum int nocturnos tumultus
modicum difficilem: omnia q; uel alius imperator
prudens ꝛ impiger in tali re ꝑ ape agenq; ꝑ apte
ordine atq; agit. Illud exercituum coniugii consi
lii animiq; specimen ꝛ neutri q̄m uulgate lau
dis. quod ultro ad oppugnanda castra hostium
uim maxime agmine ꝓfectus exploratum fuerat.
. o. geganium cum cohortib; delectis mittit. Qui
postq̄m intentos homines in eruptionem priculi
alienq; se incautos. neglectis uigiliis stationib;q;
ē. aduertit: primus pene cepit castra. q̄m oppug
nari hostes sensit uidere. In tumo ut conueniat

datum hgnum ũ conspectum ab dictatore ẽ.
exclamat capta hostium castra. nunciatq; pas
sim iubet. ẽ iam lucescebat. omniaq; sub oculis
erant. ẽ fabius cum equitatu impetum dede
rat. consul erupcione ex castris intrepidos iam
hostes fecerat. dictator aũ parte alta subsidia
sedam aciem adornat. circumagentes ad disso
nos clamores ac subito tumultus hostium undiq;
sobiecerat. uictorem pedites equitesq; circũ
uenta gẽ iam in medio ad unum omnes pe nas
rebellionis dedissent. nuncio melius ex uo
tis nobiliore uir factis q̃m genere iam orbem
uoluentem suos in cepe ans clara uoce. hic prebi
tum inquit uos celis hostium estis indefensi iniu
Quid ẽ arma habetis. aut quid uitro bellum in
ulistis nocio cum tuos. in bello ipsegnes:
Qđ hic stantib; spes ẽ. Andetum aliquem pec
turum uos raturumq; hinc putatis: ferro
ua facienda ẽ. hac qua me pgressum uidistis
agite. qui uxori domos. parentes. coniuges li
beros estis: ite mecum. Hon murus nec uallum
ẽ armati armatis obstant. Virtute pares neces
sitate que ultimum ac maximũ telum ẽ. superio
res estis. Hec loquentem exequentemq; dicta: redin
tegrato clamore secuti dant impressionem qua
postumius albi cohortes obtinebat: mouent
uictorem. donec dictatore pedem iam referentib;
suis aduenit. eoq; omne pelum uersum ẽ. Vni
uiro messio fortuna hostium iuuatur. multa
utinq; uulnia. multa passim cedes ẽ. Iam ne du
ces quidẽ romanis incruenta pugnant. Vi postu
mius scuto sacro protecto capite ante exercitu. Hon
dictatorem humerus uulneratus. ñ fabũ pe
ad fixum equo femur. ñ brachio m̃ abscisso con
sulẽ extra anceps pelo summouit. o estiũ

impetu pterriti cede hostes cum globo tor
simorum iuuenum erumpit ad castra uolscor que
ñdum capta erant. eod̃ omnis acies inclinatur.
consul effusos usq; ad uallum persequit: ipsa cast
uallumq; aggreditur. Eodem dictator alia par
te copias admouet. Hon segnior oppugnatio ẽ.
q̃m pugna fieret fuerat. Consulem signum q̃q;
unca uallum iniecisse ferunt. q̃ multis acri sub
uenit. repetendoq; signa p̃mam impressionẽ fac
tam. Et dictator protinus uallo iam in castra p
lum inuolerat. tum ubi passim arma ac dedi
hostes cepit. castrisq; this capit. hostes pret̃ se
natores omnes uenundari iussit. Prede pars sua
cognoscentib; latum sanq; herniis reddita. parte
sub hasta dictator uendidit. Prepositoq; consule
castris. ipse triumphans inuectus urbem dicta
tura seabdicauit. Egregie dictature tristem me
moriam fecerunt: quis filiũ ab. a. postumio qđ
occasione bene pugnandi captus inimicu discessit.
pcidio uictorem securi pcussum coadunt. Hec li
bet credere. Et uter inuasis oppidanis; uargu
mento ẽ. qđ impta manliana ñ postumiana appel
lata sunt. quem qui prior auctor tam seuo crepi
fuerit occupatus ut insignem cognitum crudelita
tis fuerit. impiosq; manlio cognom̃ indidit. po
stumi nulla tristis nota est insignit. Gñ. uiuis
cons. eidem apollinis absente collega sine sorte de
dicauit. Egregio passus quinquis. cum dimisso ex
ercitu in urbem rediit. nec q̃q̃ in senatu ẽ con
questus. Insigni magnis rebus anno addit̃. nich
tum ad rem romanam pinde usum. qđ carta
ginenses tanti hostes fuerit. cum primum per
fecto uno sing los ad partis alteri⁹ auxiliũ in
siciliam exercitum traiecere. Agitatum in urbe
ab tribunis plebis. ut tribuni militum consula

ri potestate crearentur. nec opinio potuit. Consules
fuere. l. papirius. crassus. l. iulius. E quorum lega
ti fedo ab senatu cum petissent. vt pfedere decreto ostin
derentur. in diurna annorum octo impetrauerunt.
Volscorum rex sup acceptam in algido cladem pu
nam certamine nec pacis belliq; auctores in urgia
re sedition es uersa. undiq; omnium fuit romanis; legē
de multare estimatione pgrām pplo cum ab tribu
nis pararet consules. unus ex collegio pdictione exce
pissent. ipi occupauerunt ferre. Consules. l. ser
gius fidenas tenet. hosti. lucrecio. cretia prenes. Huic
dignum dictu actum his consulibz. Secum eo con
sules. a. cornelius cossus. t. quinctius poenus. ire
uertentes in agrum romanum excursionem fecerūt.
Fama fuit quosdam ex fidenatium iuuentute
partem pedestrium popidationum fuisse. Cognito eo
rex. l. sergius. r. q. servilio. r. mamercino consulibz pmissa.
Quidam hostium relegati. qđ cum pecoribus a fide
nis afflussent parum constabat. Colonorum ad
ditus numerus agerq; his bello mōtem pro assig
natus. Siccitate eo anno plimum laboratum ē.
nec celestes in defuerunt aquę. tū terra q; ingen
to humore egens. uix ad pennes suffecit amnes.
Defectus alibi aquarē arcta uicinos fontes riuosq;
stragem situ pecorum morientium dedit. Scabie
alia absumpta uulgatiq; contactu. in homines
morbi. r pestilentia in agrestes ingruerant. seruitiaq;.
Urbs deūm implebatur. nec corpa in adfecta labo. tū
animos q; multiplex religio r pleraq; externa in
stituo. nouos ritus sacrificandi uaticinando infe
rentibz in domos. Quibz questum sunt capti sup
stitione animi. donec publicus iam pudor ad
primores ciuitatis peruenit. cernentes in oībz uicis
sacellisq; peregrina atq; insolita piacula passim
exposcendo. Datum in negotiū edictis ut ad uer

terent. ne qui in romanam diē neu quo alio more
quam patrio colerentur. Ire aduersus uicinos nun
sequentem annum. c. servilium ahalam. l. pa
pyrium. mugillanum. consules dilate sunt. hic
q; ne confestim bellum indiceretur. neue gerendi
mutarentur. religio obstitit. fecialibus prius mitten
dos ad res repetendas censuere. Cum uicinis nu
pacis. dimicatum ad nostrum fidenas fuerat.
inducieq; in non pax facta. quare ex die sereno ad
ad diem rebellauerunt. Ob illi tam feciales. Hec eo
cum more patrum iuxta repetierent res. uerba
sunt audita. Controuersia inde fuit. uter pplus ul
su indiceretur bellum. an sanciret. S. c. pmitere
tribunum denuntiando impedito sedelectū. ut
quinctius cons. de bello ad pplm ferret. Omnes centu
uisset. Ineo q; plebi sup fuit. quod tenuit ne
consules in proximum annum crearentur. Tri
bunum militum consulari potestate. uij. creari sc.
c. quinctius poenus ex consulatu. c. furius. o. postu
mus. a. cornelius cossus. Ex his cossus p fuit ur
bi. res delectu habuit profecti sunt uelos documo
q; fuere qm primum impium bello inutile ex
tendendo ad sua quisq; consilia. cum aliud alij
uiderentur apparuerunt ad occasionem locum
hosti. Incertam namq; aciem signum alius dari
receptui. alius canu iubentibz. inuasere oportu
ne uicinos castra ppinqua. turbatos ac terga
dantes accepe. Plus itaq; ignominię. qm cladis
ē. acceptum. o festa cuncta sunt uinci insueta.
odisse tribunos poscere dictatorem. in eo tū
spes cuncta. Et cum ibi q; religio obstaret. ne
n posse. n ab consule dici dictatore. augures
consulta religionem excūe. Tullus cornelius
dictatore ē. o. emilium dixit. ipse ab eo ma
gister equitum ē. dictus. Adeo simul fortu-

na ciuitatis murum ueteres egerit. Sic ch̃ cenforia am
madiuerso effecit quo minus regiũ rerum ge no
cata indigne domo peterent. Veientes re secũ cla
ra missis circum ecturie populos legatis. iactan
do tres ducis. Iſr. ab se imo preho fusos. cum nũ
nullam publica consilij societatẽ mouissent. uo
luntarios undiq; ad spem prede adsciuerunt.
Dum fidenatium ppl̃o rebellare placuit. tranq̃m
nisi ablecte bellorum nefas eet. fiant legatorũ
cedes. ita tamẽ ut nouorũ colonorum cede imbu
tus animus. ueientibus se coniungant. Consulta
re inde p̃nape duorũ popul or ueios an fide
nas sedẽ belli capent. fidene uise opportunior es.
Itaq; transecto tibi uientes. fidenas tulerũt bellũ.
Rome tũc magnis erat. accito exercitu a
ueijs eo q̃ ipso ab re mala gesta pculsa castra
locantur. añ portam collinam. inmunit armata
mam disposita. ruit trium in foro tabne q; clau
se sunt q; omnia castris q̃m urbi similiora
cum trepidam cuncta rem p̃ comitijs p uicos di
missis dictator ad contionem aduocatam in
cepit. qđ animos erat am leuibus mentibus fo
rtune suspensos gerentes. ut parua iactura ac
cepta q; ipsa in uirtute hostium. nec ignaua ro
manu ecitus. si discordia imperatorum accep
ta sit. uicinum hostem sceleri uictum p̃mes
cant. fidenasq; prope septus capta q̃m oppug
nata. eosdem ce romanos. hostes ẽ qui p tot
secula fuerunt eosdem animos. easdem corpis unt.
eadem arma gerere. se q; eundem dictatorem
.o. emulum ẽe. qui antea uientium fidenatiũ q;
aduncis falisc ad nomentum ecitus fudit.
magistrum equitum. a. cornelium. eundem
in acie fore qui prore bello tribunus mil. latre
volumno rege uientium in conspectu duorũ
ecitum occidit. spolia opima auus ferentij rem
plo uouit. Inde memores secum rerum phos. sec̃
spolia. secum uictoriam ec̃. cum hostibus sceluc lega
torum cont̃ ius gentium mẽfectorum cedem in pace
fidenarum colonoy inducta. rupta. septimã infeli
cem defectionem arma capere. simul castra castris
conuuxisse. sata confidere. nec sceleratissimus ho
stibus ciuitatium ecitus omnia ecium romanum gau
dium fore. romanum p. intellectum q̃to me
lius de re p. mentis sint. quise dictatore ẽ tercũ dix
erit q̃m eos qui ob ceptum censure regnum late
sedẽ dictatura sue imperium fuerũt. Vrbis deinde nũcu
pati. profectus consules. ch. et q̃ngentos passus
extra fidenas castra locat. Dextra montibus leua
tibi amnis septus. T. q̃nctiũ p̃ni legatũ occupe
mõtes iubet: occultumq; id iugũ erat. q̃ ab tergo
hostibus foret. Ipse postero die cũ exercitu pleni animo
ac pstam diei meliore occasione q̃m pugnata erat
posse fieri: cunctatus parump dum speculato
res referrent q̃nam ea fuisset in iugum ppinqũ
s arci fidenarum signa ferri pedestremq; aciem
instructam pleno gradu in hostem inducit. Ha
stato equitum precipit: ne missili pugnam in
cipiat. Secum opus sit equestri auxilio datum
signum. Tum ut memor rege pugnet. memor
optimi doni romuliq; ac iouis feretrij rem gere
ret. legiones simpetu in gentem confligunt. Roma
nus odio accensus impium fidenatem p̃donem
ueientem rupturos induciar crudelis legatorum
infanda cede respersos sanguine colonos suorum
pfidos socios. inbelles hostes compellans. factis si
mul dictis q; odium explet. Concusserat p̃mo
statum congressu hostem. Cum repente patefac
tis fidenarum portis noua erumpit acies. In
audita ante id tempus inusitataq; igmbus ar

mata ingens multitudo facib; q; ardentib; tota
conlucens: uelut fanatico mota curſum hoſtē
ruit. formaq; inſolite pugne romanos parum p
exterruit. Cum dictator magiſtro equitum equitib
q; cum ex montib; q̄nto acerno p̄lium ruens: ipſe
in ſiniſtrum cornu q̄d incendio ſimilius q̄m p̄lio
terrorem ceſſerat. flammis accurrit. clara q; uoce.
fumo ne uidit equit uelut examen apium loco
uilo ecce ait ſi ferro nil arceat hoſtis: non ferro exangu
tus ignes nō face hi ipſa p̄ſeqūſq;: Sugu nō te
lus pugnandi eſt eripeas ſi uelo mſeri agite nois
romani ac uictrices patrū uīte q; memores iuuate
incendiū hoc in hoſtiū uidem. et ſuis flāmis de
lete fidenas. quas nūs bīficus placere non po
tuit is legationum hoc nos neſtrorum colonor
q; ſanguis. uaſtiq; mouent. Ad imperatum q
dictatorium mota: cuncta acie falces parum
auulſe excipiuntur: parum uerſpiuntur. Vbiq;
acie armatur igni. Ob agiſter equitum ripe no
uat pugnam equeſtrem. frenos ut deprahant
equi impat. et ipe primus calcaribus ſubditis
cuctus effrene equo in medios ignes iferebat.
rabiq; concitati equi libo curſu ferunt. equitem in
hoſtem. Pulſus clamor mixto q; fumo lucem ex
oculis uultuq; equorumq; auferet. eaq; multe ter
ruerat ſpes. nichil terrui equos. Rumq; ſimule
ſtragem equit quacumq; p̄uaſerat dedit. Clamor
dein accidit nouus. Quicum utiq; mu abundam
ilea acie uertiſſet: dictatorem exclamat. q̄rtum le
gatum. ſuos ab tergo hoſtem adortos. Ipſe redin
tegrato clamore infert acies ſignā. Cum due acies
et duo diuſa preſia circumuentos territos: ra
fronte et ab tergo urgent. Nec q; in castra recto. ne
q; in montes q̄ſe nouo hoſtis obiecerat uer fugere
ecce. equitem paſſim libi frenis diſpulſent.

equi uerentium maxima pars tubicinis pauor.
fidenatium qui ſupſunt: ad urbem fidenas redūt
Inſert panicos fugam in mediam eodem. Obturban
tur in portis. Alios q̄ in compulſos gurgites ferē.
etiam p̄ruos nanci laſſitudo multa q; pauor de
grauant. Pauci ex multis euadunt. Alterum agmē
fertur p̄ caſtra in urbem. Eadem romanos ſeq;
rel impet rapit q̄ritum: agmine et eo dīgſſu
in de montib; recentiſſimum ad laborē militē.
q; ultimo prelio aduenerat. Hypoſtylo murmur
ſubito portā intrauere. in muros euadūt. Simul
q; capti oppidi ſignū ex muro tollūt. Quod
ubi dictator q; ſpexit. ita ēm et ipe in deſerta ho
ſtiū caſtra penetrauerat. Cupientem militē
diſcurrere ad p̄dam ſpe in recta. agmine ſi ur
bē prece adportam ducat. receptus q; mox in muros
in artem q̄ fugientium turbam uide
bat pergit. Hoſtiū in muros rel in urbe q̄m in p̄lio
fuit: donec abiecta armis ruch; p̄ter in castra pe
rrexerūt dictatorē deducūt. Vrbs castra q; diripi
untur. Poſtero die ſingulis capitibus ab equite
ad centurionem ſorte ductis: quorum ex ima
nitate fuerat. binis alibi ſub corona uenundatis.
ex circum uictorem opulentum q; p̄da triū
phans dictator romam reduxit. luſſoq; magiſtro
equitum abdicare ſe magiſtratu. ipſe deinde
abdicat dies ferme x. reddito in pace imperio. quod
in bello rep̄ diſq; rebus acceperat. Claſſi quoq; ad fi
denas pugnatum cum ueientibus quidam in an
nalibus reculere. rem equidem difficilem atq; incredi
bilem. nec nunc laudaturus ad hoc amne. cum
aliquanto uix a ueientib; accepim̄ arcuere ni ira
rectu forte flumini phibendo aliquam nauiū
concurſum in manus fuit celebrantes nauali
victoriā uanum q̄ rumorem appetuere. Inſeq; ſi

84

annui tribunos militares consulari potestate
habuit. a. sempronium. atratinum. l. quintiũ.
cincinnatum. l. furium. medullinum. l. ho
ratium. barbatum. Veientibz annoꝝ. xx. in
ducię date. ꝙ si tantũ cõsiliũ annoꝝ perisset.
ab seditionibz urbanis otium fuit. Annũ inse
quentem neqz bello foris neqz dom seditione in
signem. ludi bello uoti celebrem. tribunoꝝ
militum apparatu. finitimoꝝ concursu
fecere. Tribum consulari potestate erant. clau
dię. crassi. spurii. nauii. ruthi. t. sergii. fidenat.
sex. iulii. tullii. spectaculum comitate eoꝝ
hospitum adquam publico consensu uenerãt.
aduenis gratius adfuit. Post ludos conuiones
seditiosi tribunoꝝ plebi fuere. obuiaga
tum multitudinem ꝙd a contione eoꝝ
quos odissent stupens in ẽmo serpa teneret
seruio. ñ in ad spem consulatus impatiem
reuocandam aspernare ñ auderet. si ne in tri
bunis quidem militum creandis. q cõmunia
ẽnt comitia patrum ac plebis aut sui aut
suoꝝ meminissẽt. Desineret gl mutari cur ne
mo de cõmodis plebis ageret. compendii labo
rem ac piculum. uñ emolumẽtum atq; hono
spectat. Nichil ñ adgressuros hominẽs. si magi
na conatus magna pmia ꝓponant. Vt quidẽ
aliquis. t. ꝛe. pt. ruat cęlum miscetamma. picto
ingens. fructu nullo ex quibz prouento habeat
patres adũsus quos tendẽt bello mercabilis se
pstaturos apud plebem pquam dimicaũt.
nichilo se honoratiorem fore. neqz spandum
neqz postulandum ẽ. magnos animos magi
stratibz fieri. neminem se plebeium con
tempturum. Vt contempti desisserint. expun
dam rem. denicz muno aut altõ ẽ. sit ne

85

expũdam rem. denicz muno aut altõ ẽ. sit ne
aliquis plebeius ferendo magno honori. an pro
uento simile miraculoz sit fortem ac strenuum
uirum aliquem exsistere eorum ex plebe. summa
ui expugnatum ẽ. ut tribum militum consula
ri potestate ex plebe crearentur. pertisse uiros dom
militiaqz spectatos. primus annus suggillatos re
pulsos risu patribz fuisse. desisse postremo pbe
ad contumeliam. c. l. nec se tuderet cur ñ lex qq
abrogetur. qua id liceat quo nunqm furẽ sit. ho
norem quippe tribunum fore in muris inquirate.
qm si pindignitate ipoz pcreantur. Huiꝰ geni
orationes cum assensu audiit. in cratiõe quos dã
ad petendum tribunatum militum. alium alia de
cõmodis plebis latur se in magistratu pfuturum.
agri publici diuidendi colonias ducendi
darum ostentatio spes. uectigalii possessoribz agro
rum imposito in stipendium militum erogandi
exsiccatum deiñ tempus ab tribunis militũ.
erogandi exsiccandi. quo pdiscessium hominum ab
urbe cum patres clandestina denuntiatione re
uocati ad diem certam ẽnt. senatus consultũ fi
eret. absentibz tribunis plebis. ut qm uolsci in
hernicorum agros predatum. exisse fama ẽet.
ad rem inspiciendam tribuni militum pficisce
rentur. consulariaqz comitia haberentur. pfecti ap
pium claudium filium decemuiri pfectum ur
bis relinquunt impigrum iuuenem etiam in ab
sentia bilium odio tribunoꝝ plebisqz.
Tribum plebi nec cum absentibz. his qui. s. c. fece
rant nec cum appio cõsultare ꝙd contenderent iu
re. Creati consules sunt. c. sempronius. atratinus
c. fabius. ambustus. Pugnatum est memoria dig
na traditur eo anno fca. Vulturnum etruscoꝝ
urbem que nunc capua ẽ. ab samnitibz captam.

86.

capuamq; ab duce eorum capio. t quod ꝑpuꝰ ũ ẽ.
a camp̃estri agro appellatam. ſepe autem pꝰ bel
lo fatigatꝰ ecculsꝰ in ſocietatem urbis agrorumq;
accepit: deiñ feſto die grauiſſimo epulisq; in
colas uetꝰ ſ nouꝰ colonꝰ nocturna cede adorti. hꝰ
rebꝰ actis conſules hꝰ quos dixim⁹ idib⁹ maiꝰ ma
gꝝ atum accepe. ſã non ſolum qui ad id miſſi
erant: ſed ceteri uniuerſi uolſcum bellum: ſꝫ
legati quoq; ab latinis: hernicis nunciabãt nõ
antea unq̃m uolſcos nec ducibꝰ legendis: nec exci
tiis ſcribendo intentiores ſ fuiſſe. Vulgo freñe
aut ꝑpetuum arma bellũq; obliuioni dan
da. ingumq; accipiendum. aut his cum quibꝰ
de imꝑio certetur: nec uirtute nec patientia nec
diſciplina rei militaris cedendum eẽ; haud ua
na attulere. Sꝫ nec ꝓinde parati mortales. r. 6.
ſemꝑ nuſ cui ea ꝓuincia ſortiebantur. tanq̃m cõ
ſtantiſſime rei fortunę fretus. ꝯd uictoris ꝑpli ad
uerſus uictos dyrasq; omnia temñe ac neglegenter
egit. Adeo ut diſciplinę romanę plus in uolſco
exercitu q̃m in romano eẽt. ꝰ fortuna ut ſepe ali
as iuuantem ẽ ſecuta. Primo ꝑlio quod ab ſemꝑ
nuo incaute ꝯſultoq; cõmiſſum ẽ. ñ ſubſidijs
firmata acie ñ equite apte locato concurſum ẽ.
clamor in dubium ꝓmum fuit. q̃m ꝛſ inclinata
ẽt. exercitor crebrorq; ab hoſte ſublatus. Ab ro
manis diſſonꝰ impar ſegniꝰ ſepe uerat⁹. incerto
clamore ꝓdidit pauorem animorum. Co fero
ciores in latus hoſtis urgere ſcutis. mucrone gladijſq;
Altera ex parte nutantes circumſpectantibꝰ ga
leis. r incerti trepidant applicantq; ſe turbę.
Signa nunc reſiſtentia deſeruntur ab ante
ſignanis: nunc inter ſuos manipulos recipiunt.
Non dum fuga certa. ñ dum uictoria erat. Le
gi magiſ romanꝰ q̃m pugnare uolſcos ſ infer
re ſignia. urgere aciem. ꝓcedi ſ hoſtium uide quã
fuge. Iam omnibꝰ locis ceditur: nec quicq̃m ſemꝑ
uo conſule obuiurgante atq; hortante nichꝫ nec
imꝑium nec maieſtas ualebat. Data q; mox tũga
hoſtibꝰ forent: ui ſecuti tempanis decurio equitũ.
labentem iam rem ꝓſenti animo ſubuenit⁹. Qui cũ
magna uoce exclamaſſꝫ ut equites qui ſaluam
rẽ p. uellent ex equis deſilirent. omnium turma
rum equitibꝰ uelut ad conſulis imꝑium motis.
nili hec inquit armata cohors ſiſtit imꝑium
hoſtium: actum de imꝑio ẽ. Sequimini ꝑ uer
illo cuſpidem meam: oſtendite romanis uolſcis
q; neq; equitibꝰ uobis ullos equites nec peditibꝰ
ẽ. peditem parem. Cum clamore comꝑbata adhor
tatio ẽt: tradit atre cuſpidem gerens quã cõq;
incedunt. uiuam faciunt. Co ſe ĩmiſſe inferunt.
obiectis parmis: ubi ſuorum ꝓlium laborem
uidere. Reſtituitur omnibꝰ locis pugna: inque
eos imꝑetu ruitur. Nec dubium erat quin ſi tam
pauci ſimul obiicere omnia poſſent. terga dare
ti hoſtes fuerint. Cũ iam parte nulla ſuſti
nerentur: dato ſignum uolſcus imꝑator. ut par
mati noui cohorti hoſtium locum det. donec
imꝑetu illata ab ſuis excludantur: q; ubi ẽ. fac
tum: intercluſi equites nec ꝓrumpere eaꝫ qua
tranſierant poſſe. ibi maxime conſertis hoſtibꝰ
qua uiam fecerant: conſul legionesq; romane
cum quod regum ñ omnis exercitus ſed uarius
uidebat nec uot ſolitos muros intercluſos oꝑ me
rer hoſtes. rendunt in quicunq; caſum duũ
uolſci. Hinc conſulem ac legiones ſuſtinẽ altera
fronte inſtare tempanis atq; equitibꝰ. q̃ cũ ſepe
conatu nequiſſent ꝓrumpere ad ſuos cumulo quo
dam occupato in orbem ſe curabant. neq; q̃m
multa. Hec finis pugnę aũ noctem fuit. Conſul

quoq; nusq̃m certamine remisso. dum q̃q; quã
fuit lucꝰ hostem tenuit. Nox incertos diremit.
Tamq; ab imprudentia euentus utq; castra te-
nuit pauor: ut relictis sauciis magna parte
impedimentorum ambo pretores exercitus se in
montes primos recepere. Tumulus tam circũ
sessus ultra mediam noctem ẽ. Quo circumse-
dentibus numerum ẽẽt castra deserta ẽẽ. uictos
rati ẽẽ suos & ipi qua quemq; in tenebris pauor
cultꝰ fugerunt. Tempanus metu insidiarum
suos ad lucem tenuit. Digressꝰ deinde ipse cũ
paucis speculatum. cum ab sauciis hostibus
sciscitando compisset castra uolscorum deser-
ta ẽẽ: letus ab cumulo suos deducit: in castra
romana penetrat. Et cum uasta deserta q; oĩa
atq; eandem q̃m apud hostes fecitatem in-
uenisset: priq̃m uolscos cognitus error reducer.
quibus poterat sauciis ducis secum ignarus
q̃m regionem cõsit. petisset. ad urbem primis
tenebris pergit. Iam eo fama pugne aduerse
castrorumq; desertorum plata erant: & ante
omnia deplorati erant equites: ñ puato ma-
gis q̃m publico luctu fabiusq; consul terrore
urbi quoq; inecto stationem ante portas age-
bat cum equites p̃cul uisi non sine terrore ab
dubiis qui nam ẽẽt mox cognitis tantam ex me-
tu letitiam fecere. ut clamor urbem p̃uaderet gra-
tulantium saluos uictores q; redisse equites. Ter
mestus paulo ante domibus. que conclamañant
suos. p̃curreretur. mutat pauidq; matres ac con-
iuges oblite pre gaudio: compote effuse. Tribu
ni plebis. qui. o. postumio. i. t. quinto diem
dixerant. quod ad uersos eorum opa male pug-
natum ẽẽt: occasio uisa ẽ. precesq; odium semp
ni consulis renouandi in eos inuidie. Itaq; ad

dẽ cons. obuiam agmini occurre rent ĩ suos simt q̃q; corpore atq; animo iuxp̃ gau dio

uocata contione cum p̃dicta uestrem. p. ẽẽ ab
ducibus. p̃dictum dein qua illis impune fuit ĩuol
sis ab consule exercitum. traditos ad eadem foeda
simos equites deserta fede castra uocaturam eẽnt:
.c. uilius unus ex tribunis tempanum equitũ
uocari uisit. coramq; eis ex tempanu inquit.
Quero de te arbitreris. ne gauum sempronium con
sulem. aut in tempore pugnam misisse. aut fir
masse subsidijs acrem. aut ullo bono consulis
functum officio: tum ne ipsis uictis legionibus ro
manis tuo consilio equitem ad pedes dedyreris.
restituerisq; pugnam excluso dein abacie nra
& atq; equitibus. num aut consul ipse subueniꝰ.
aut miserit p̃sidium. postremo denicq; die nec q̃d
p̃sidij usquam habuis. an tu cohorsq; in castra
ura uirtute prumpsis. hec quem in castris con-
sulem: quem exercitum mueris. an deserta cast
relictos sauciosq; mihi hec p̃curate uia fideq;
qua una hoc bello. p. res. stetit ducenda & sumit
hodie. Denicq; ubi. c. sempronius legiones nãe sint
desertas sit. an deseruerit consulem exercitumq; uic
tis denicq; simus an uicerimus. Adhuc hec tempa
moratio mea compta dr. fuisse. Secũ multa ter
graui. non suis uana laudibus. ñ crimine alie-
no leta. Quanta prudentia rei bellice m. g. sem
pronio eẽt. ñ militis de imperatore estimationẽ
eẽ. si. p. r. fuisse cum eum omnis consulem le
gerit. Itaq; ne ab se imperatoria consilia neu con
sulares arcesserentur. que pensitanda q̃q;
magnus animus atq; ingenijs eẽnt. si quod uide
rit referre posse. Vidisse autem se primisq̃m ab
acie mucludereꝰ: consulem in prima acie pug-
nantem. atq; hortantem mil signa romana te
laq; hostium ũsantem. pea se a conspectu suor
ablatum ex strepitu tam & clamore sensisse usq;

74

ad noctem gestractum certam. nec ad tumultū
quem ipse concitarat p̄ multitudine hostium
crede p̄rumpi potuisse. Exercitus ubi eē se ne-
cire arbitrari uelut ipse in re repta. loci presi-
dio se suosq; sic tutari. sic consulem seruandi
gratia. cū loca circa castris cepisse. nec uolsco-
rum meliores res eē credere q̄m p̄. r̄. fortunā
noctemq; omnia errozis multa implesse. Precā-
temq; deū ne se infestum labore ac uulnibz re-
neret. cum ingenti laude ñ uictoris magis q̄
moderationis dimissum. Cum hec agerentur. iam
Tua Laucana consul ad fanum quietis erat. Co
missa plaustra tumultaq; alia ab urbe gentium
affectum prelio ac una nocturna excepe. Paulo
post in urbem ē ingressus consul. non ab se ma
gistratu amouens culpam. q̄n contra in me
ritis laudibz ferens. Oeste cuncta ab re male
gesta. uate ducibz. o. postumus reus obiectus.
qui tribun̄ multum p consule adueniss fuerat
decē mulcibz eris grauis damnatur. T. quintū
collegam eius quia in uolscis consul auspicio
dictatoris postumij tubero ad siccenas legatus
dictatoris alās. o. emilius pspe gesserat. tota
culpam eius crimis in p̄damnatū collegā cōis
ferentem omnes tribz absoluerunt. Pfuisse ei
cognomen patris memoria cū ueñabilis uiri.
gratie iam etatis. Capitolin⁹ quintus supplicū
orans ne se breui reliquo uite spacio tam crudē
mutuum ad cognomen ferre patiatur. plebs
tribunos plebi absentes syccum campanum. a.
sellium tamastium. spurillium fecit. quos ce-
penarionibz sibi prefecerant. Campano auc
tore equites senatus cum odio semp̄ consulare
nom̄ offendebat. tribunos mutuum consulari po
testate creari uisit. Creati sunt. l. manlius capi-
tolin⁹. q. antonius merenda. l. papyrius mugilan⁹.
Principio statum anni. l. hortensius. tr. pl. c. sep-
timo consulū anni priores diem dixit. Quem cū. ui.
college inspectante pplō. r̄. orarent ne impatorem
suum innocuum. in quo nichil preter fortunam
reprehendi posset. egre hortensius pati rep
rationem eam crudelē pleuanaq; sue nec plebs
tribunoz̄ q̄ in spem ñ iacebantur. fiduciis
confidere rerum. Iraq; ñ ad eum conūlsus ubi
illi patricij spē. ubi subnixus fidens innocentie
animus eē querebat. sub tribunicia umbra
consulatem rerum deluisse. ñ ad collegas.
Vos autem si reum pagoq; quid actum est. In
crepuit uis pplō. reūsum tribunicia ampores
tatem. p. r̄. Cum illi de semp̄nio. de omibz
summam. pp̄. r̄. potestatem eē. diceretur. nec
se uidisse populum pp̄. tollere. aut uelle aut posse. Si
si precel sue p impatore qui sibi patentes lo
co eē ñ ualuissent. Se uestem cum eo muta
turos. cum hortensis non uidebit inquit.
plebs romana. sordidatos tribunos suos
. c. sempronium nich morer. q̄n hoc ē. in ip̄o
consecutus. ut tam carus eē mutuus. nec pi
etas. ui. tribunoz̄ q̄n hortensiam pla
cabile ad iustas preces ingenium pariter
plebi q̄n patribz q; gratū fuit. Non dum
fortuna equis indulsit. qui ambiguam uic
toriam uolscorum p sua ampleti fuerant.
Primo anno. c̄. fabio uibulano. t. q̄rtio 88
capitolino filio capitolino. cōs. ductu fabij
cui sorte ea prouincia euenerat nich dignū
memoratu actum. cum crepidam tantum
ostendisset acie. eq̄ turpi fuga iungunt haud
magno consulis decore. Iraq; triumphus
negatus. Cetū ob sempronianā cladis leuatā

84

ignominiam: ut quo ante urbem intrare concessum ē. Quem ad modū bellum minore q̄m tamen rauere dimicatione erat p̄fectum: sic urbe ex tā quillo nec oppimata molest discordia: int̄ plebē ac patres gesta ē. Cepta ab duplicando questorū numero. q̄m rem preter duos urbanos questores duo qui consulib⁹ tribuni plebis certam̄ imulcēt. ut pars questorum nam id temp⁹ patricij creari erant ex plebe fieret. Aduersus quam actionē p̄mo consules r patres summa ope adnisi sunt. Concedendo deinde ut quem admodū in tribunis consulari potestate creandis usi sunt. ad eē q̄stores ubi libm̄ eēt arbitrium p̄bi. Cum partim̄ placerent: totam rem de augendo q̄storum numero omittunt. Cepere omissam tribuni aliaq; sub im̄ int̄ quas r agrarie legis sed uose actiones gestunt. P̄ter quos motus cum senatus consules quam tribunos creari malleret neq; posset: per intercessionē tribunitiā. s. c. c. fieri rel. p. a consulib⁹ ad int̄regnum. neq; id ipm̄ nam cone patricios tribuni phibēant. sine certamine ingens redit. Cum pars maior in se quereta. anni p nouos tribunos plebi. r aliq̄t iter reges certamina ubi; exercita eēt: nō phibēt ubi; tribunis patricios cone ad p̄dendum int̄ regem int̄pellandi; ne. s. c. de comitiis consularib⁹ faceret. Postremo. L. papyrius. mugillan⁹ rex prodidit int̄ rex: castigando nunc patres. nūc tribunos plebi. desertam omissamq; ab hominib⁹ rem. p. deorum prudentia cura q; exceptam memorabat uetustate. indutis: tanctatione equorum stare. Si n̄ si quid increpet terroris. sine patricio statu magistratu placere rem. p. optimi. n̄ gerendum n̄ ducem scribendo egressum ē: an bello maestino bellum externum p̄pulsaturos.

Que sit munus conuenant: uxor deorum op⁹. q̄n obruatur romana rel resistu posse. quin illi remittendo de summa quisq; uiris medius copularent concordiam patres parendo tribunos multum. p consulib⁹ fieri. tribunos plebis. non minuendo q̄ min⁹ .uij. questores p̄misce de plebe ac patrib⁹ libo suffragio p̄pli fierent. Tribunicia p̄mum comitia sē habita. Creati tribuni consulari potestate omnes patricij. l. q̄ncius cincinnatus. Tuo. Sex. furi⁹ medullinus uerum. o⁹. maximus. a. sempron⁹ atratin⁹. hoc tribuno comitia questorum habente. percrebuit q; inter aliquot plebeio filio annali; tribuni plebis. r frē alterius. q̄. pt. Sexti pompilii nec potestas n̄ suffragatio horum ualuit. quin quos ē patres suosq; consules uiderant eos nobilitate p̄ferrent. fuere omnes tribuni plebis ante oīs potius an ciuis; repulsa suo; accensi. quidnam id rei eēt quod n̄ sine beneficio non patrum inuicem. n̄ de nq; usurpandi libidine cum liceat q̄d ante n̄ licuerit. sin̄ tribunum militarem ne questorem q̄d quem q̄m ex plebe factum. n̄ ualuisse patricio sine. tribuno. r frē preces tribunorum plebis. potestatis sacro sce ad auxilium libertatis create. fraude p̄fecto rei eē. r aulum sempronium comitia plus actus adhibuisse q̄m fidei ciuium uulnera queri suos honore deiectos. Itaq; cum in ipsum annonam tributum magistratu in quo tunc erat impet⁹ fieri n̄ posset: flagrare rat in. c. sempronium patricium accusatum. eiq; obignominiam uolsci belli aduersus collegam auo. canuleio dicem dixere. Subinde ab hisdem tribunis mitio in senatu de agris diuidendis inlata ē. Cui actioni semp acerrime. c. sempronius restiterat. ratus id quod erat aut deposita causa leuiorem futurum apud patres reū aut p̄sentem. p̄ucrisq; temp⁹ plebem offensurū.

89

Aduerle mundę obica malum. ne ue nocere cāę:
qm̄ publice deceꝛ. Strictęq; in eadem sententia ne
qua largitio cessura. in ciuium grām tribunorum
fieret. nec cum agrum plebi ꝙ sibi munditiā queri.
se oq; subiturum eam tempestatem foꝛti aīo
nec senatui tanta se ciuem aut quemq̄m aliū
debe cē. ut un parcendo uni malum publicū fi
at. Sicho dimissioꝛe animo cum dies uenit ipa
cā ipse p se dicta ne q̄q̄m omnia ex pcs paꝛtib;
ut magistratu plebem xv. mulib; ers damnat.
Eodem anno postumia uirgo uestalis de incestu
cām dixit. cui me in noxia. ob suspitionē ppē
cultum amenoꝛem ingenuumq; liberi q̄m uir
ginem deceꝛ parum abhoꝛrens fama amplu
atam. dein absolutam p collegio sententia. pō
tifex maxim⁹ abstinē uocat. colligę scē. potuit q̄m
sciꝛe uisit. Eodem anno a campanis cum. q̄m
grecis urbem tenebant. capiunt. Insequens
annis tribunos mil. consulari potestate habuit.
agrippam menenium lanatum. p. lucretiū. tricī
pitinum. spurīū. nautiū. Anno feliciter. p. r. pri
culo pcō ingenti q̄m clade insignis secuta ur
bem ut incendęnt distantib; locis conuiarunt.
Popło; ad urbem passim ferendam rectis mē
te. ut arcem capitolium; armati occuparent.
Auertit nefanda consilia unius. indignoq; duoꝝ
cōprehensi sontes. penas dederunt. Indignis dena
mamilia grauis ersq; tum duraq; habebant
exercitio numerata. dubitasse primum fuit. Bellū
ñ ab equis reparari ceptum. nouos hostes la
uicanos consilia cum uicinis iungere. haud in
certis auctoribus romam ē. allatum. Equoꝝ iā
uelut annuū sarcisse armis adsueuerat cuncta
labicos legati missi cum responsa in reculisse
dubia. quibus nec cum bellum parari nec diu
turnam pacem fore apparaꝛet. tusculanis negoti
um datum aduertęnt animos ne quid nouitatis
mutent. Iam sororem adinsequentis anni tri
bunos militum consulari potestate inuito magis
tratu. legati ab tusculo uenerunt. l. sergium fi
denatum. o. papirium. mugillanum. c. seruili
um. prisci filium. quo dictatore fidene capte
fuerant. nuntiabant legati lauicanos arma ce
pisse. 7 cum equoꝝ exercitu depopulatos agrū
tusculanum castra in algido posuisse. Cum la
uicanis bellum indictum factoq;. f. c. ut duo ex
tribunis ad bellum pficiscęntur. unus res domę cu
raret. certam̄ sibi uno inter tribunos exoꝝtum se
quisq; belli ducem potiorem ferre curam urbis
ut ingratam ignobilemq; aspnari. Cum par
decoꝝum inter collegas certam̄ murabundi prēs
conspicęnt. quintus seruilius q̄n nec ordinis
huius ullam quę nec rei. p. ē. uerecundia pa
tauit maiestas alterationem istam duximet. filius
meus extra sortem urbi preerit. bellum uiuna
qui appetunt consideratę concordię; q̄m cupi
unt gerant. Delectum habiturum toto passim po
pulo placuit. Decem tribus sorte ductis sunt. Ex
his septemuiꝝ duo tribuni ad bellum dixe
re. Certam̄ eos in urbe certamina cupiditate
eadem pij. multo impensius in castris accendi
nichil sentire. q̄p sententia pugnare sua consi
lia uelle sua impia sola rata ee. contempnere iu
cem. i contempni donec castigatibus legatis tā
dem ira compactum ē. ut alterius diebus sum
mam imperij haberent. Que cum allata romā
eent. dr. q. seruilius etate usu doctus. pter
ea diuis immortalibus ne discordia tribunoꝝ
damnosioꝝ rei. p. eet. q̄m aduersos fuisset.
uelut haud dubia cladem immunente in

stuasse filio ut multos scriberet. & arma pararet.
Hec falsus uates fuit. Nam ductu. l. sergij cui dies
imperij erat: loco iniquo sub hostium castris
cum quia simulato metu recepisset se hostis ad
uallum spe uana expugnandi castra eo trahere
sese. repentino impetu equorum perfusi pinā uallē
fusi sunt. multique in ruina maiore quā fuga op-
pressi. obtruncatique. Castraque eo die egre retenta.
Postēo die cum fusis iam magna ex parte hostib⁹ p̄ad cōsaram fuga p̄ceps cum p̄fecto equitum
duce se legatique & quod circa signa roboris de exer-
citu fuit. cuiculum petere. Palati alij p agros
passim multis mūib⁹ maiorib⁹ quā accepta erat
cladis nuncij romam contenderunt. omnēque
pidationis fuit: quod euentū timori hominū
congruens fuerat. & subsidia que respicere
in re trepida p̄parata erant ab tribuno multo
tusque eiusdem p minores magistratus sedato
in urbe tumultu. speculatores ppemissi nun-
tiauere cuiculi ducem exercitumque hostem ee. ca-
stra loco nimouisse. & qđ primum animos fecit
dictatori. ger. c. dictus. q. sulpicij prisci fuit cui
prudentia in re. p. cum multis alijs tempestati-
bus aīi extra cunctas erat. nunc euentu cuius belli
qđ uni certamē tribunorum suspectum aīi tem
male gestam fuerat. Magistro equitum creato
a quo ipse tribunū militum dictatore erat dict⁹.
filio suo ut crederē quidam: nam alij ab ala
seruilium magistrum equitum eo anno fuisse scribunt. nouo exercitu p̄fectus ad bellum acti
tus qui cuiculi erant. ij. milia ab hoste passuum
locum castris cepit. Transierat ex re bñ gesta
superbia negligentiaque ad equos. que in roma-
nis ducibus fuerat. Itaque p̄mo statim prelio cū
dictatore equitatu immisso aīe signa nostrorum turbauit. Legionum in signa inferri prope-
rauit. Signiferum q̄ unum ex suis cunctantem
occidit. Tanta ardore ad dimicandum fuit: ut
impetum equi nō tulerint. Victique acie cū fuga
effusa peruenissent castra breuiore tempore recepta
mine minore castrorum oppugnatio fuit. q̄m p̄
lium fuerat. Capta direptaque castra cum pre-
dam dictatori multam concessissē. secutique fugientē
ex castris hostem equites retinuisse. omnes
lanuuinos uictos magnam partē equorum la-
bicos confugisse. postero die ad lanuuios ductus
exercitus oppidum que corona circumdatum scalis
captum ac direptum est. Dictatore exercitu uictore
romam reducto: die octauo q̄m creatus erat
magistratu se abdicauit. & oportune senatus
p̄q̄m ab tribunis plebis agrarie seditionis initio
ne inlata de agro lanuuino diuidendo fierent
censuit frequens coloniam labicos deducendā.
Coloni ab urbe mille & quingenti missi: bina ju-
gera acceperunt. Capta lanuuinis ac deīn tribu
nis militum consulari potestate agrippa mene-
nio lanato & lucio sergio structo. p. lucretio
tricipitino. iterum omnibus hūs rspurio tullio
crassio insequente anno. a. sempronio atratino ter-
tium. & duobus iterum. m. papirio. mugilano.
& spurio nautio. rutilio. biennium tranquille
ne res discordia domi exagitarij legibus fuit.
Turbarent & uulgarent. sp. mecilius. & mecilius
tullio. tre. pleb. ambo absentes creati. Et cū ro-
gationem p̄mulgassent ut ager ex hostib⁹ capt⁹
uiritim diuideretur: magne q̄ partis nobiliū
eo plebis cito publicarentur fortune. nec enim
ferme quicq̄m agri. ut in urbe alieno solo po-
sita nō arui partim erat nec quod uenisset al
signatum ue publice esset. Prē q̄m plebs habe-

92

bat: atq; plebi patrib; ꝓpositum uidebatur
certam. Plebeium multorum nunc in senatu nō
in consiliis priuatis ꝑncipum cogendis uiam con
silij inueniebant: cum appius claudius nepos eō
qui decemuir legib; scribendis fuerat minime na
tu ex patrum concilio & ciuitate. uetuit se ac fam
iliare consilium domo afferre. patuum enim suū.
appium claudium ostendisse patrib; uiam una
dissoluende tribunicie potestatis p collegarum
intercessionem. facile hominem nouo auctoritate
ꝑncipum de sententia deduci: si tempoꝛ mitiū
poterit qm maiestatis memoꝛ adhibeatur oratio.
p fortunam illis animos eē. ut uideant collegas prin
cipes agende rei: grām omnem ad plebem ꝓcu
passe. nec locum ineartictum s haud grauate
ad clinaturos se ad causam senatus. p qm unū
quodq; ordinem cum ꝑmoꝛibus se patrum concilient. Ad
ꝓbandas; cunctis rationē omnes quanto seruitio ꝑsequ.
quod ñ degeneratis; abstinerpe claudia collaudāte
uniuersi. negotium datur. ut quos quisq; posit
ex collegio tribunoꝛum ad intercessionem pliceret.
ꝙ illo senatu ꝑsentantur a ꝑncipib; tribuni sua
dendo monendo pollicendoq; gratum id sin
gulis priuatim gratum uniuerso senatui fore. Ser
ad intercessionem compauere. Postō q; die cum ex
composito relatum ad senatum eēt de seditione
qm metuli metiliusq; largitione pessimi exēpli
concurrent: hec oratores a primoribus patrū ha
bite sunt. ut p se quisq; iam nec consilium sibi
superē diceret. nec se ullam opem cerne aliam
usq; in preces qm tribunitio auxilio. Nec potes
tatis fidem circumuentam rem. p. tanq; priuatū
inopem confugē. preclarum ipis potestatiq; eē ñ
adigrandum senatum dissoluendamq; ordinum
mouendam. plus in tribunatu iuris eē qm ad
resistendum. Improbis collegis; tremuisse. deīn
uniuersi senatus ceruis. cum ex omnib; patrib; curie
tribum appellarentur: cum silentio facto hinqui
parati erant gīa ꝑncipum qm rogationem a col
legis promulgatam senatus censeat dissoluende rei
p. ē. a se intercessuros ostendunt. Gratiq; intercesso
ribus a senatu acte. Latis rogationis condone ad
uocata: ꝓ dignitate plebis commodoꝝ. ac seruos
consulatuum appellantes alias q; tribunitia oratione i
collegas inuecti. actionem deposuere. Ardua bel
la insequens annus habuit. quo. p. cornelio cosse
& c. ualerius. poplicola. q. quintius. cincinnatus. horā
tius. fabius. nibulanus. tribum militum consu
lari potestate fuerunt: inquierens bellum religio
ꝑncipum dilabitur. quoq; agros cōbis sup ripa
effusus maxime ruinis uillarum uastauit. simil
equos pecuq; antequam aduersa declinari ꝓhibuit. uola
nis siue genius ꝑpetuum ferre. Excursiones inde
in confinem agrum latinorum fiēbant. no
uisq; colonis bellum inlatū. Quam noxam ci
se consensu omnium equoꝝ defensuros spa
sent: deserti ab suis memoꝝabili quō bello p
obsidionem leuemq; unam pugnam. oppidū
& finesq; amisere. Temptatum ab. l. q. deyio. tri.
pl. ut rogationem ferret ferret qua uolsci sicut
latini coloni mittentur. p intercessionem collega
rum qui nullum plebi scitum nisi gratum patri
& senatui passuros se ꝓferri ostenderunt discussū
ē. Volsi insequente anno recepti. equi colonia q;
eo ducta nouis urbib; oppidum firmarunt. Tri
buni militum rome consulari potestate. cū. cor
uelio. cosso. l. ualerio. potito. q. fabio. nibulano.
tri. o. t. postumio regillensi. huic bello adiu
equos ꝑmissum ē. praue mitis hominum. qm tam
uictoria magis qm bellum ostendit. Iam ecce tu

im[illegible]. pigre lapto ductoq; aduolat cum le
nib; prelijs equorum animos fregijs. postremo
oppido irrumpit. Deijn ab hostib; in cues cer
tamen uenit. Jam in oppugnationem pdam
multos fore edyrijs: capto oppido fidem muta
uit. Jam magis adducor ut credam uram cam
genitam fuisse: qm quod in urbe inp durepta co
lonia q; nouam inuls pdictione tribuni prede
fuit. Ayxit eam uram postq m ab collegis acer
situl sedicionel tribunicial in urbem reuocat au
dita uox eius in contione stolida ac pne uecors:
qm sexto. cx. pt. legem agrariam ferentis simt
uolas quoq; ut miserentur colonia caui: se di
cens. dignos ee. enim qui armis cepissent eoru
urbem. agrumq; uolanum ee. malum quide
mil[illegible]b; meis inquit in quos ceperunt q d audiui
ñ contionem magis qm mox patres offendit. c
cx. pt. uir acies acer nec infacundus nactus
mit adulsarios superbum ingenium imodicaq;
linguam qm irritando agitando q; ne eis im
pleret. uotes q; mundie ñ pi tantum. fz cause
atq; unius ordinu eent. nemine ex collegio
tribunorum militum sepius qm postumium i
disceptationem trahebat. Tum ú sedm tam seuñ
atq; inhumanum dictum. audiuls inquit qui
rites sicut seruos malum minantem milit[illegible]b?
Jam h belua dignior uobis tanto honore iude
bitur. qm qui uos urbe agroq; donatos in co
lonias mittunt. qui sedem sessectum uñ pspi
unt. qui p uris commodis adulsus tam crudeles
superbosq; adulsarios depugnant? Incipite de
inde murari cur pauci tam uram suscipiant
causam? Quid ira uobis spem? An honores q s
adulsarijs uris poci qm p. r. pugnatoribz da
ti? Ingemuistis in uoce huius audita. Quid id
refert? Jam si suffragium detur. Hunc qui ma li
uob minatur: his qui agros sedesq; ac fortunas
stabilire uolunt pferent? Plaga hec uox postumij
ad milites multo in castris maiorem indignatio
nem mouit. prede ne interceptorem fraudatoremq;
etiam malum minari militib;. Itaq; cum fremit
apte eet. questor. p. sextus eadem uolentia co hor
ceri putaret sedicionem posse qua mota erat.
misso aduocatorem quendam multitudem lictio
re. cum in clamor iurgium oritur. lictor icti
tur ba cecidit. insup increpante qui nulli ñ aue
rat habe questorem. quod imperator eet militib;
minatus. Adhunc tumultum accitus postumi
aspiora omnia fecit. acerbis questionib;. crudelib
supplicijs. Postremo cum modus nullum face
ad uocationem eorum quos necari sub crastino
uisserat. concurrit ipse ad ñ pellantis pena
uecors de tribunali decurrit. Ibi cum submoue
tes passim lictores centuriones q; uexarent tur
bam: eo indignatio irrupit. ut ex. mil. ab ere
tru suo lapidib; coopiretur. Et tam atroc fa
cinus postq m e. romam nunciatum tribunis
militum de morte college p senatum q stionis
decernendis. cx. pt. intercedebant. Sz ea contro
uersia certamine alio pendebat: quod curia inter
serat patres ne metu q stionum plebs tribu
nos militum ex plebe crearet; tendebatq;
summa ope ut consules crearentur. Cum. s. c.
fieri. cx. p. non paterentur: idem intercedent con
sularibz comitijs. res ad interregnum redijt.
Victoria deinde pene patres fuit. q. fabio ui 94
bulano interrege comitia habente. consules 9
creati sunt aulus cornelius cossus. furius me
dullinus. His consulibz principio anni. s. c.
factum e. ut de questione postumia cederet.

tr. ꝓmo q; tempe ad plebem ferrent plebeq;
preficeret q̄sthoni quem uellet. á plebe consul
popli consulib; negotium mandatur. Qui sum
ma moderatione ac lenitate ꝑ pauco; supplia
um quos sibi metipsos consciisse mortem satis
credidit. ē. cōsulatu: nequaq̄ tamē consequu.
ut ñ egerrime id plebs ferret facere tam diu irri
tas actiones. que de suis comodis ferrent. Cum in
terim de sanguine ac supplicio suo latam legem
confestim exercerī. Tantam uim hē apellatiō
tempꝰ erat iudiciis sedicionib; detentū. tum
animis uolam agri diuisionem obiic. quo fō.
minuissent desiderium agrarie legis. que pos
sessio ꝓ inuriam agro publico patres pellebat. Tunc h
ipsa indignitas angebat animos. ñ mercenarios
ñ publicis agris quos ut tenerent ꝓuocabant nobi
litatem ē. Ex ne uacuum quidē agrum nup ex
hostib; captum plebi diuidere mox pauci ut ce
ra futurum ꝓdig. Eodem anno ad ūsus uolsco
ꝓuincie hernicorum fines legiones ducte a fu
rio cōs. cum hostem ibi ñ inuenissent. feren
tinum quo magna multitudo uolscorum se cō
tulerat cepere. munꝰ precq; q̄m sp̄ auerant fuit.
quo duolsci postq̄m spes uiendi exigua erat sub
latis rebus nocte oppidum reliquerunt. Postero
die ꝑ desertum capitur; hernica ipse ager do
no datus annum modestia tribunorum. quecū
cepit. tr. pl. lucilius. q. fabio ambusto. c. furio.
pacilo cōs. Is cum ꝓ nupcio statum anni uelut per
fum nominis familieq; sedicionis agrariis legib;
promulgandis faceret. pestilentia cohortamina
tiōi q̄m ꝑ nuciosiōi cogitationes hominum a foro
certaminib; q; publicis ad domum curam corpo
nutriendorum auertit. munq; eam dampnosā
fuisse. q̄m sedicio futura fore creduntur. defuncta

ciuitate plurimoꝝ mortib; ꝑ pauci tumb; pesti
lentem annum inopia frugum. neglecto cultu
agrorum ut plerumq; fit exceptu. o. papirio. 91.
a. terentio. c. nautio. rutilio. cōs. iam fames q̄m
pestilentia ē; suoꝝ erat. mi dimissis circa oīs po
pulos legatis qui cerusicum mare qui q; ꝺ̄bim
accolunt. ad frumentum m̄candum annone fo
rent subuentum. Supbe ab sanguinib; qui capu
am habebant cum alsq; legatu phibiti cōmer
cio sunt. Contra ea benigne ab siculoꝝ ꝺ̄ranni
aduti. maximos comeatus summo cerusq; stu
dio ꝺ̄bis deuexit. Solitudinem in ciuitate egra
exptu consules sunt. cum in legationes ñ plus
singulis senatoribus inuenientes coacti sunt. bi
nos equites adicere. Ꝓter q̄m a morbo annona q;
nich eo biennio inselix exercitui incōmodi fuit.
Ac ubi hē sollicitudines discessere. omnia quib
turbari solita erat ciuitas. domi discordia foris
bellum egerum. o. emilio. c. ualerio. pocito. 98
cōs. bellumq; equipabant. uolsci. q̄mq̄m ñ
publico consilio capessentib; arma uoluntarii
mercede secuti multam. Ad quorum famā
hostium iam eum in latinum hernicumq;
transcenderant agrum. delectum habentem
ualerium consulem. o. menenius. tr. pl. legis
agrariq; lator cum impediret auxilioq; tribu
nis emouit. sacrantino dicerent. repente nunti
atur arcem carueantanā ab hostib; occupatā ē.
Ea ignominia accepta cum apud patres inui
diq; menenio fuit. cum ceteri tribuni iam añ
ꝓpatris intercessoribus legis agrariq; prebuit iusto
rem cām resistendi collegę. Itaq; cum res diu
ducta ꝑ altercationem ēt consulib; deos hoīesq;
testantib; quicq̄d hostib; cladis ignominiq;
aut iam acceptum ēt. aut īminebat culpam

penes menenium fore. qui dilectum impediret.
menenio contra uociferante. si inuisti diu possessione agri publici cederent. semoram dilectui
ñ facere decreto impositio nouem tribum iussu
lerunt certatim. pnumq; auerunt; ex collegii sen
tentia. l. ualerio consuli. se damnū aliamq; co
ercionem adūsus intercessionem collegę dilectū
cā decretā tribū multam inhibenti auxilio
futuros ee. Hoc decreto consul armatus cū pau
cis appellantib; tribunum collum uoluit. me
tuq; sacramento dixere. ducturos exercitus ad ar
uentanam arcem. qm qm inuisus infestusq;
consuli erat: impigre pmo statum aduentu
decemuiros qui pfidio erant arcem recepit. pda
uere; ex pfidio pnegligentiam dilapsi occasio
nem apuere admuadendum; pde grassidui
pfectionib; qd omnia amplocum tutum conge
sta erant. fuit aliq tum uendituum sub hasta.
Consul meritum redigę questores iussit. Tum
pdicans partem pene fore exercitum. cū
militum ñ abnuisse. Acte inde plebis ac mili
tum in consulem ire. Itaq; cum ex. l. c. urbem
ouans inuehet. altius in condita usus militari lu
centia iactari. quib; consul incepit si menenij
celebre nomen laudib; fuit. cum ad omnem mo
nem ūbium tam ore circumstantium pli plausuq;
ad sensum cum uocis molimen erraret. plusq;
ea res q ipse solebat simulum lasciua in con
sulem cure patrib; iuuare. Et tanq in haud du
bius mo tribunos militum honos menenij si pe
teret. consularib; comitiis ē excluisus. Creant cōs.
sunt. cn. cornelius. cossus. l. furius. medullinus
iterum. Non alias egenus plebs cultu tribuni
tia contra sibi ñ cōmissa. tum dolorem q sto
rus comitijs simul ostendit. nulla ē. tunc pmū
plebei questorib; creatis. ita ut quatuor creandis
essent patricio. c. fabio. ambusto. relinqueretur lo
cus. tres plebei. q. silius. p. elius. p. pupius. clarissi
mę familię uiuentib; pferrentur; ductores fu
isse tam libi pplo suffragij uisos accepio, ex fami
lia festissima patrib;. Tres in eum annū creati
sunt hinc multarum magnarumq; rerum molem au
dissimo adeo pplo ostentare. cum affirmassent
nichil se mouuros sine que questorius quidem mu
que sola pmissa plebi patribusq; reliquissent. sena
tus sanxit pplo eet ad id quod tam diu uellet
ex plege liceret. Pingens itaq; uictoria id fuit ple
bi questuram q eam non honorius ipsius fine esti
mabant. Et pacefactus ad consulatum ac trib phos
locus nouus hominib; uidebatur. Patres contra ñ p
communicatis pamissis honorib; tenue negare
si ea tuta sinet libros uolendos ee. qui pulsi maio
loco cernentesq; alios in possessione dignitatis sue
salij flamines q; nusq m alio q m ad sacrificandū
ppopulo. sine impijs ac potestatib; relinquantur.
Irritatis utriq; patrib; animis cum et spe plebs sump
sisset. et ad pperandum cam celebrem nominis
heret duces. patres omnia questorijs commissa ubi
utriq; plebi liceret simul ad fore cernentes. tendere
ad consulum comitia q ñ dum pmissa ceno ci
lij contra tribunos militum creandos dicent. et tan
dem aliq m impuendos plebi honores. Et nulla erat
consularis actio. q m impediendo id q d pcerebāt
pmēt. cum mira opportunitate uolscos equos
p datum ex fine esse cisse magnum latinum her
nicumq; affertur. Ad quod bellum ut ex. l. c. cōs.
delectum hīe q occupatum obstare. tunc enixe
tribuni sibi plebiq; eam fortunam oblatam me
morant. Tres erant. omnes acerrimi uiri ge
neroso q; animo inter plebeios duos singuli singulis

99

hbi cōs. ad seruandos assidua opa delumunt.
um comunibz data. nunc defendenda. nunc conci-
enda plebs nec dilectum consules. nec comitia q̄
petebant tribuni. expediebant. Inclinante se de-
inde fortuna ad causam plebis. nuncij uenūt
arcem caruentanam dilapsis ad predam multa
bz. qui in p̄sidio erant equos interfectis paucis
custodibz arcis inuasisse. alios recurrentes in ar-
cem. alios palantes in agris cesos. Ea aduersa ci-
uitatis res iuuenes tribunicę actioni adiecit. Hec dc
quam eni tempestiua utcunq; desistent
impediendo bello. postq̄m non cessere. nec pu-
blice tempestiua. nec suę iuuentę parcunt. ut. s.
.c. fiat ue. mit. creandis. cerco tam̄ pacto. ne cui
ratio habeatur. qui eo anno ue. pt. eēt. ne ue dis
reficerentur in annum haud dubię relatos deno-
tante senatu quos mercedem seditiosi tribunat⁹
petę consulatum insimulabant; cum delectus
habi bellumq; oium ordinum consensu appare-
ret. Consules ambo p̄fecti sunt ad arcē car-
uentanam. an alter ad comitia habenda sub-
stitu. mcercū ciuis auctores facunt. Illa p cerco
habenda. in quibz n̄ dissentiunt. Ab arce caruen-
tana cum diu ne quiquam oppugnata eēt. rece-
sum uerrugine in uolcas eoꝝ gentium recep-
plationesq; et predas. in equos. in uolsō agro in-
genuere fastas. Romę sicut plebis uictoria fuit
ita eo ut que mallent comitia hērent. ita euentu
comitiorum patres uicere. Nam̄q; tribuni mil.
consulari potestate cont̄ spem oium res patri-
cias creauere. c. iulius. tullius. p. cornelius. cossus. c. seruil-
ius. ahala. Artem adhibitam ferunt a patri-
cijs. cui eo alij ceteri q; insimulabant. qđ tur-
bam indignorū candidatorum miscendo
dignis. medio sorcium in quibusdam insignium

pplm a plebe auertassent. Volscos deū requos
seu caruentana arx retenta inspem seu uerrugi-
ne amissum pluum aduersam cum impulsis fa-
ma affertur summa ui ad bellum cohortes capō
rerum antiates eorum eē. legatos utrōq; gentis pplōs
circumisse. castigantesq; ignauiam quod ab ur-
bē muros populabundos in agris uagari ro-
manos pudore anno. xxpmi uerrugine. p̄sidiū
passi eēnt. Iam ñ exercitus m̄ armatos. ꝛ colonia
aricinam in suos fines misit. nec ipsos m̄ roma-
nos sua duxisse hērē. ꝛ ferentinum etiam de se
captum hernicis donasse. Adhec cum inflāma-
rentur animi. ut ad quosq; uentum erat. nume-
rus iuuenum conscribebatur. Ira omnium po-
pulorum iuuentus armorum contracta ibi castris
positis hostem oppugnabant. Que ubi cum multa
pudore etiam quam res erat nuntiantur romam
in senatu. Exemplo quod in rebz trepidis ultra
mum consilium erat dictatorem dici uulsit.
Quam rem egre passos uulsum cornelium q; fe-
runt. magnoq; certamine aiorem rem actam cū
patrum patrocinio quam quicquam conquesti ñ eē
in auctoritate senatus. tribunos mit. postremo
etiam tribunum plebis appellarent. Consules q;
ab ea potestate tum supbe uti inhibitam re-
ferrent. tribunum plebis lege discordia patrū nichil
eē. in his auxilij dicēt quibz ñ ciuium ñ denique
hominum nūo eēnt. si q̄n p̄misca honores cō-
municata res. p. eēt. cum se animadūturos
ne qua supbia magistratuum urbana. s. c. eēnt
mitiorem patricij solutu legum magistratuum q;
uerecundia p se quoq; tribunitiam potestatem
agerent. Hec contentio minime idoneo tempe
cum tantum belli in manibz eēt. occupauer
rat cogitationes hominum. donec ū diu al-

rem̄ sulpul corneliusq; cum ad id bellum
ipsi sanci ydonei duces ēēnt: non ēē equum
mandatum s̄ a populo erupi honorem disse
ruere. Cum abala seruilius tribunus militū
tacuisse se tam diu aut non quia meruisset sen
tentiq; fuit. quem enim bonum ciuem se cer
nere sua a publicis consiliis. & quia maluerit
collega sua sponte cedere auctoritate senat⁹
quam tribunitiam potestatem adimi sibi se
ipsorari patiemur: cum q; si res sinerent libent⁹
sed datum temp⁹ his fuisse ad recipiendum mi
nus puna tis sententiq;. & cum belli necessita
tes non expectent humana consilia. potio
rem sibi collegarum gratiam rem. p. fore. & si
maneat in sententia senatus. dictatorem
nocte proxima dictaturum. Ac si quis intercē
dat. s. c. auctoritate se fore contempturū. Quo
fcō. cum haud mitem laudem gratiamq;
apud omnes tulisset: dictatorem. p. cornelio
dicto. ipe ab eo magister equitum creatus ē.
Exemplo fuit collegis. eumq; inuenerunt q̄
gratia atq; honoris opportunitate merendum nō
cupientib; ēēnt. Bellum haud memorabi
le fuit. Vno atq; eo facili proelio res ad amitū
hostes: uictor exercitus depopulatus uolscōr
agrum castellum ad lacum fucinum uiri ex
pugnatum atq; in eo tria milia hominū
capta. cēt uolsci intra menia compulsi.
nec defendendis agros. Dictator bello tra gesto
ut tantum n̄ defuisse fortunę uideretur:
feliciter qm̄ gloria maior in urbem redit ma
gistratuq; se abdicauit. Tribuni militum
rōne nulla comitiorum consularium ha
bita: creato obuia dictatore: tribuni mil.
creati. comitia edixer̄. Tum ū grauior cū
patribus certamen: quippe cum plebi eam ab simul cer
nere. Itaq; sicut priore anno p indignissimos ec
plebes candidatos oium etiam dignorum red
ium fecerant: sic cum primoribus patrum splendo
re gratiaq; adpetendum ppatauit omnia loca ob
tinuere. ne cui plebeio additus ēēt. Quatuor creati
sunt. omnes iam functi eo honore. L. furius 101
medullinus. C. ualerius potitus. cn. fabius. u
bulanus. C. seruilius. ahala. Hic refectus con
tinuato honore cum ob aliam uim tum
ob recentem fauorem. unica modestione par
tum eo anno qua temp⁹ indutiarū cum ue 92
ientibus ppetuo exierat p legatos suos fecialesq; res
repeti cepit. Quibus uenientibus ad finem lega
tio ueientium obuiam fuit: petere ne priusquam
ipi senatum romanū adissent ueios ueter.
Ab senatu impetratum: quia discordia ciuilis
na laborarent ueientes. ne res ab his repetent.
Tantum afful. ut ger uicōmodo alieno sua oc
casione peterentur: tum uolsci accepta clade simul
so uerrugine pisidio ubi tantum in tempe fu
it moniti. ut cum pcantibus opem multis qui
bus a uolscis obsidebantur succurri sinatu
ratum ēēt potuisse. ad id ueiit exercitus sub
sidio missus ut ab recenti cede palati ad pre
dandum hostes opprimerentur. Tardiores ca
in senatum magis fuit: qm̄ tribunis. Qui q̄a
summa ui restare nunciabantur: patres
cogitauerunt nulla uirtute superari huma
nam uirtutis modum. Forasse imi multos. ni
si tam nec unus nec post mortem multos fuere.
Insequenti anno. p. cn. cornelio. creato fe. cū 102
fabio. ambusto. l. ualerio. potito. tribunis
mil. consulari potestate. ueiens bellum mo
tum ob superbum responsum ueientibus senat⁹

qui legati repetentib⁹ res mi facesserent, ppere ur-
be finib⁹q; daturos. quod Lars tolumnius decis
set; respondit iussisse. id patres egre passi decreuere
ut rex. multum de bello inducendo uerentib⁹ pri-
mo q; die ad populum ferretur. Quod ubi p̄mo
p̄mulgatum ē. fremere iuuenes. nondum de-
bellatum. cum uolscis ee. m̄ duo presidia occasio-
ne ocsa. cum piculo rerū. nullum annum ee.
quo n̄ acie dimicetur. 7 tanquā pennreat labo
ris nouum bellum cum finitimo pplo 7 potentis-
simo parari. qui omnem ecturiam sic concita-
uerut. Hec sua sponte agitata ansup tribunum
plebis accendunt maximum bellum patrib⁹ cū
plebe ee dicturum. eā de industria uocandam mi-
lia ad trucidandam q; hostib⁹ obicā. eam p̄cul ur-
be habi atq; ablegari. ne domi p̄cum memor
libertatis colonia rum q; aut agri publici aut suf-
fragij libe ferendi consilia agitet. prensandisq; ue-
rendi stipendia. cuiusq; uulnera ac cicatrice nu-
merabant. quod iam integri ee. in corpore loca. ad
noua uulnera accipienda. quid sine sanguine q̄
dari p̄ro. p. posse uoguerunt. Hec cum in sermoni-
bus q; in cōcilio agitarent. ait illis ro plebē
ab suscipiendo bello. p̄fectur tempus ferunde le-
gis. q̄m si subiecta inuidie ēet. antiquam appare-
bat. Inām rex. mīt. in uolscum agrum duce exercu
tum placuit. cui. cornelij unus tribunus relictus rei
tribuni. postq̄m nullo loco castra uolscorum esse.
nec cōmissuros se plo apparuit. triplici. ad deuas-
tandos fines discessere. Valerius antium petit.
cornelius egritas. quacumq; incessere late popu-
lati sunt. recta agros q; ut destinerent uolscos. fa-
bius quod maxime petebatur ad anxur oppugnan-
dum. sine ulla populatione accessit. Anxur fuit
que nunc tarracine sunt. urbs prona in paludes.

A hac parte fabius ob pugnationem ostendit.
Circūmisse quatuor cohortes. cum. c. seruilio aba-
la. Cū īmmensem urbi collem cepissent ex loco
altiore qua nullum erat p̄sidium ingenti clamo-
re acuminibus mena murasset. Ad quem tumul-
tum obstupefacti qui adūsus fabium urbem infir-
mam tuebantur. locum decere scalas admouen-
di q; plenaq; hostium cuncta erant. Inmissi duo
cedes partem fugientium ac resistentium arma
rorum. atq; inermium fuit. Cogebantur tracti
uncis quia cedentib⁹ spe nichil erat pugnam in-
re. cum p̄ruinatum repente ne quis prec̄ arma
tos uolaret. reliquam omnem multitudinem
uoluntariam ecurrerunt. Quorum ad duo mi-
lia. q̄ingenti uiui capiuntur. A ceteris preda fa-
bius multum abstinuit. donec college uenirent.
abiit q; ecretum ab his capium anxur dicturos ee. q̄
ceteros uolscos a presidio eius loci auertissent. Qui
ubi uenerunt oppidum uere fortuna opulentum
reseruatum diripuere. eaq; p̄mum benignitas
imperatorum plebem patrib⁹ conciliauit. Addidit
deinde omnium maxime tempestiuo p̄napum
in multitudine munere. ut cā mōnem ullam
plebis tribunorum ue decerneret senatus. ut sti-
pendium miles de publico acciperet. Cum antea id
tempus de suo quisq; functus eo munere ēet. Hic
acceptum unq̄m a plebe tanto gaudio traditur.
Concursum tracti ad curiam ē. ād curiam ēē. pren-
santesq; ereptum manus. p patres uere appella-
tos effectum ēē. fatentib⁹ ut nemo p̄tam munifi-
ca patria donec quicquam uirium supēet cor-
pori. aut sanguini suo parcēt. commoditas
uuaret rem familiarem salutem adquirere eo re-
pere quo corpus adductum atq; opatū rei. p. ēet.
tum quod ultro sibi oblatum ēet. ñ atrox. pt. ūq̄m

q̄ p̄ stipendia dari milites de pu

agratum. non sunt sermonib; efflagratū. Idef
ficiebat multaplex gaudium. cum ulaq; rem q;
grām; rē. pl. communis cedinum lecticq; concor
dieq; soli exp̄l negare tam id lectum patrib' uni
ūsl. nec; pl̄m fore qm̄ ip̄i credererent. consilium
spectare prima melius fuisse. qm̄ usu apparūm.
Vnde enim eam pecuniam confici posse. in cri
buo pl̄o indicto. Ex alieno g̃ alūs largiosl. nec;
id etiam si cēū ferant. passiuosl eos quib; nā eme
rita stipendia eēnt. Melioze conditione alio' mi
litare qm̄ ip̄i militassent. eosdem in sua stipe
ndia impensas fecisse. in alioz̄m facere. His
uocib; mouerunt partem plebis. Postremo in
dicto iam cribuo. ecpyerunt etiam cribuni aux
ilio se futuros si quis in militare stipendium cri
butum non contulisset. Patres bene cepta rem
pseuerantes uteri. conferre ipsi primi q; q̄ dū
argentum signatum erat. et graue plaustris
quidam ad erarium conuehentes speciosam 7
collationem faciebant. Cum senatus summa fi
de ex censu contulisset. primores plebis nobilium
amici ex composito conferre incipiunt. Quos
cū 7 a patrib; collaudari 7 a militari etiam tan
qm̄ bonos ciues conspiciuulgus hominum au
dit. repente spreto cribunitio auxilio. certam̄
conferendi ē. ozium. 7 lege plata de indicendo
uectigib; bello. exercitum magna ex parte uo
luntariorum nouicribuni militum consulari
potestate ueios dyxere. fuere autem cribuni
cyrus. quintus. capitolinus. quintus. quinti.
cincinnatus. c. iulius. tull⁹. tert⁹. a. manli⁹. l. fu
rius medullinus. tertio. marci. emilius mamer
cus. Ab his primum circumsessi uei sunt. Sub
cuius initium obsidionis cum etruscoz concilium
ad fanum uoltumne frequentes habitum esset.
patrum constitit bello ne publico gentes unū se
quendi uicentes ceēnt. ea oppugnatioz segnior in se
quenti anno fuit parte cribunoz̄m exercitus ad
uolscum auocata bellum. Tribunos militū con
sulari potestate is annus habuit. c. ualerium po
titum tertio. o. seruilium fidenatem. p. cornelium
maluginensem. cn̄. cornelium. cossum. c. fabiū.
ambustum. sp̄. nautium. rutilum. Interim cum
uolscis inter ferentinum atq; ecetram signis col
latis dimicatum. Romanis secūda fortuna pugne
fuit. Arrena in uolscorum oppidum a cribunis
obsideri cepta. inde in̄ eruptionem tentatam
compulso in urbē hoste occasio data ē. romanis
urrum pendi. preter q̄ arcem cetera capta. In
arcem munitam natura globi armatorum
concessit infra arcem celi capiq; multa mortalis.
Ayx deinde obsidebatur. nec aut ui capi potuit. q̄
p̄ spacio loci satis presidii habebat. aut spem da
bat deditionis omni publico frumento prius q̄m
urbis capiretur. in arcem conuicio. Tecto; recessit
inde fore. ni seruus arcem romanis prodidisset.
Ab eo milites p̄ locum arduum accepto ascē-
dunt. A quib; cum custodes trucidarentur. cetera mul
titudo repentino pauore oppressa. in deditionē
uenit. Diruptaq; arce urbe arena reducte legi
ones ex uolscis omnisq; uis romana uicos cōbu
sae. p̄dium pret̄ libertatem duarum familiarū
bona imp̄m̄ data seruius romanus uocitat⁹.
Sunt qui arrenam uicentinum n̄ uolscorum fu
isse credant. prebet errorem quod eius nomi
nis urbis mentio facta atq; uicos fuit. Sz eam rege
romam deleuere. ceratumq; n̄ uicentinum fuit.
alta ab nomine eod̄ in uolsco agro fuit. cui' cer
tum est dictum. Tit liuij ab urbe condita
liber quartus explicit;

Incipit lib quintus ;

FACE alibi parata romani uel sq̃ in armis erant. tanta ira odioq; ut uictis finem adee apparerent. Comitia uix q̃ pti longe dubia ratione facta sunt. Romam auxere tribunoꝝ militum consulari potestate numerum octo q̃ nunq̃m antea creati. o. eo anno. mansere. nec. l. ualerius. potitus. tuberta appius. claudi. crassi. o. quinctius. iuar. m. uolusus. rutilus. m. postumius. m. furius. camilli. m. postumi. albinus. Veientes contra tedio annue ambitionis q̃ interdum discordiaꝝ causa erat: regem creauĕ. Offendit ea res ꝓtoꝝ animos ꝑ maiore odio regni. quam ipi regis. Grauius iam ita antea gens fuerat opibus superbiaq; quia sollemne ludoꝝ quod mãnium ne fas ẽ. uoluere. dum essent. cum obuiam repulse quod suffragio. xu. ꝓtoꝝ alius sacerdos ei prelatus ẽet artifices quoꝝ magna pars ipsius seruierant ex medio ludicro repente abduxere. Gens ita q; ante omnes alias eo magis dedita religionibus quod excellerent arte colendi eas auxilium uenientibus negandum donec sub regibus ẽent decreuere. Cuius decreti superstes fama ẽ. ueis ꝓter metum regis. q. quod tale quid dictu referretur. ꝓfecto nisi cum principe nũ iam sermonis auctore habebat; romam si illi quereretur exercitus nunciabantur. tam̃ quia omnibus consilium eam rem agitare asserebatur. ita munie bant ut anceps ita munimenta ẽent; alia in urbẽ contra oppidanoꝝ eruptiones uersa. alioꝝ frõs mecum iam spectans. ni auxilio si qua forte inuenirent obstruebatur. cum spes maior impetraꝝ romanis in obsidione q̃m in obpugnatione ẽet. hibernacula etiam uel noua multa roma no edificari cepta. consilium q; erat hyemando continuare bellum. Quod postq̃m re. pti. iam diu nullam nouandi res causam inuenientibus romam ẽ allatum. in contionem ꝓsiliunt. solliciant plebis animos hoc illud ẽe. ductantes. quod gratuitis. sint constructa. nec se fefellisse eos donum inimicoꝝ ueneno illorum fore uenisse libertatem plebis renouatam in ꝑpetuũ. ac ablegatam ab urbe ac rep. uniuersam. iã ne hyemi quid aut tempori anni cederet. ac domos ac res inuisere suas. q̃m putarent contionandi causam ẽe. nullam ꝓfecto aliam inuenturos. q̃m ne quid ꝓfrequentiam uniuersi eoꝝ in quibus uires omnes plebis ẽent. agi de cõmodis eorum ẽet posset. Vocari preterea. subigi multo acriꝰ quam uenientes. quippe illos hyemẽ sub tectis suis agere. egregiis muris situq; naturali urbem tutantes. militem romanum inope ac labore nudis q; pectoribus obtectum sub pellibus durare ne hyemis quidem spatio q̃ omnium bellorum terra mariq; fit quies arma deponentem. Hoc neq; regem. neq; ante tribunicam potestatem creatam. supbos illos consules neq; triste dictatoris imperium. neq; imporunos decemuiros in uno esse seruitutis. ut ꝓhemem militiam facerent. quod tribuni militum in plebe romana regnum exercent. quidnam illi consules dictatoresue facturi ẽent. qui ꝓ consulari imagine tam seuam ac atrocem fecerint. Sed id accidẽ haud inmerito nõ fuisse nemo dicto quid tribunis militum locũ ulli plebeio antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos. nec iam octo iugera ad impia obtinenda agri. nec in urbe quidem hyeme plebeium quemq̃m. qui si nichil aliud admoneat collegas libertatis. quies eoꝝ nisi ser-

uos mutare. quos hyeme saltem in domos ac
recta reduci oporteat. aliquo tempore anni pa
rentes liberosq; ac coniuges muisse. rusurpare
libertatem. creare magistratus. Hec taliaq; uo
ciferantes adūsarium haud imparem nactus est.
app̄. claudium reliquum a collegis ad tribunitia
ssessiones compmendas uirum imbutum mā
ab iuuentа certaminibz plebeis. quem auctorē
aliquot annis ante fuisse memoratum ē. p col
legaz mūcessionem tribunitiq; potestatis dissol
uendę. Is cum iam non prompsisset ingenio ōm.
tz usu etiam ḡcuratus. talem oationem habuit.
Si unqm̄ dubitatum ē. quirites. pt. uīa
an sua cā seditionum semp auctores fuīt. ideo
hoc anno desisse dubitari certum habeo. rcon
lector tandem longi erroris uobis finem factū ee.
cum quod sacīs potissimum uīis rebz hic error ē.
sublatus. rnobis ipsis per uos rei. p. gratulor. An ē.
quisqm̄ qui dubitet nullis murīs uīis si que
forte aliqn fuerunt unqm̄ qm̄ mūe patrum
in plebem cum aera militaribz constructa sunt.
tr. pt. offensos accensatosse. quod illos aliud
autrum armasse credit. aut hodie turbare
uelle. nisi concordiam ordinum. qm̄ dissoluēde
maxime tribunitię potestatis refertur ee. Sic her
cule tanqm̄ arcifices impbi opus queruntur. quir
semp egri aliquid ee. in rem. p. uolunt. ut sit ad
cuius curationem a uobis adhibeatur. Verum
enim defendit. an impugnat plebem. Verū
militarium adūsariū est. an cām agit. Ni
si forte hoc dicit. quicquid patres faciunt displi
cet. siue illud pplebe siue cont̄ plebem ē. rquem
admodum cum seruus suus uexant dñi quicqm̄
rei cum alienis hominibz ee. partimq; in his bñfi
cio animalehuo abstinū equum censent. sic uos
intēdite patrib̄ commercio plebis. ne nos co
mitate ac munificentia uīa puocem̄ plebem.
nec plebs nob̄ ducto audiens atq; obediens sit.
Quanto tandem si quicqm̄ in uobis non duo ca
uitis humani ēet fauīe. uos magis qm̄ uos
bis ēet indulgere poti comitari pati atq; obsequio
plebis oportuit. Que si pcria concordia sit. qs
non spondere ausit maximum hoc impium in
ter finitimos breui futurum ee. Atq; ego qm̄ hoc
consilium collegarum meorum quo abducere
infecta re aueis exercitum noluerunt. nō unde so
lum. sed etiam nec tacitum fuit postea dissera. nūc
de ipsa condītione dicere militarium libet. Qm̄
oationem nā apud uos solum. sed etiam in castris
si habeatur ipō exercitu disceptante eqm̄ arbitr
ri posse. In quasi m̄ ipse nichil quod dicerem
in mentem uenire possit. adūsariorum certe oati
onibz contentus eem. Allegabant nupdanda ee
aera militibz. quia nunqm̄ data ēent. Quonā
m̄ igitur nunc indignari possunt. quibz aliqd
nouī additum cōmodi sit. et laborem etiam no
uum ppositione mūneris. Stipendium nec opam si
ne emolumēto. nec emolumētū ferme sine ipensa
opa ē. Labor uoluptasq; dissimillima natura
societate quadam inter se naturali sunt uincta.
Coloniae antea ferebat miles se suo sumptu opā
rei. p. prebere. gaudebat idem partem agri
suum colere. querere unde domi militiaeq; se ac
suos tueri possit. Gaudet nunc fructu sibi rem. p.
ee. et quasi stipendium accipit. Quo ḡ animo pa
tiatur se ab domo abesse familiari. cui grauis im
pensa ñ est paulo diutius abee. An si ad calcu
los eum rei. p. uocet. ñ minuto dicat annua aera
habet. annuam opam edat. An tu equum cen
set multa semestri solutum stipendiū accipe.

Jnutul in hac parte orationis quur tes moror.
Sic enim agi debent. qui mercennario militi utun
tur. nos tanq̃m cũiuby agere uolum⁹. agiq; tan
q̃m cum patria nob cum equum censem⁹ aut ñ
suscipi bellum oportuit. aut geri p dignitate
ppli r. ꝑfica q̃m primum oportet. ꝑficitur aũ.
surgemus obsessos. si ñ añ abscedimus q̃m spei
nr̃e finem capitul uelis imposuerim⁹. Si hercules
nulla alia causa ipsa indignitas ꝑsidiã tam
impone debuit. Decem quondam annos urbs
oppugnata ē ob unam mulierem ab unũ sa gre
cia: quam ꝑcul ab domo quot terras quot ma
ria distant. Nobis intra anni cirum lapidem
in conspectu ũrbis ꝑpe nr̃e annuam obpugna
tionem ꝑferri pigeꝫ. scilicet q; leuis causa belli
ē. nec satis quicq̃m iusti doloris ē. q. ad ꝑsidiã
dum stimulet. Septies rebellarunt. in pace nũ
q̃m fidi fuerunt. agros nostros miles depꝓdati
sunt. fidenates dehĩc ánob coegerũt. colonos nr̃os
ibi mittere ũt. auctores fuere conr̃ i gentiũ cedi i
pie legatoꝝ nr̃oꝝ. ecquis ã omnẽ aduꝫ nos ocitare uo
luerunt. hodieq; id moliuntur. Resq repetentiꝫ
legatos nr̃os. haud procul fuit quin uiolarẽt.
cum his molliter ꝛ pchlationes bellum geri o
portet. Si nostram iustum odium nich mouet.
ne illa quidã moroꝝ nos mouent. Quibꝫ in gen
tibꝫ septa urbis ē. quibꝫ intra muros cohꝫtur
hostis. Agrum ñ colũt. ꝛ extra eas tata sunt.
Bello si reducimur ecatum. qui sẽ. qui dubitet
illos non ácupi uocare solum ulciscendi ꝫ etiã
necessitate imposita ꝙ alieno ꝑdandi cũ sua
amiserint agrum nr̃m in uasauos. Non dif
fert mus ḡ bellum isto consilio. ꝫ intra fines
nr̃os accipim⁹? Quid illud quod ꝑpue ad mul
tes ꝑtinet quibꝫ boni rex. pt. cum stipendiũ
gere quere uoluerẽ. nunc consulcum repente uo
lunt. Quale ē. uallum fossamq; ingentis ũrãq;
rem opis ꝑ tantum spatij duxerunt. castella pri
mum panca. postea exercitu aucto crebruma fe
cerunt. Munitiones non in urbem m̃. ꝫ in ecu
riam etiam expectantes. si qua ñ auxilia uenti
ant oppositere. Quo tutes. quo umeas testudi
nesq; ꝛ talium oppugnandaꝝ urbium appara
tum loq̃r. cum tantum laboris ech austum sit ꝛ
ad finem iam opis tandem ꝑuentum. Relinquen
da ne hec censeris ut ad eas tatem rursus nouo de
integro his instruendis excludatur labore. Quo ē.
minus opa tueri facta instare ac ꝑseuerare de
fungiq; cura. breuis enim ꝑfecto res ē. si mo tẽpe
pagatur. nec ipi ꝑmittiones has in uallaq;
lentiorem spem mã facim⁹? Loquor de ope ac
de tempis iactura. q̃d ꝑculi quod differendo bel
lo adimus. nunc obliuisci nos hec tam crebra
ecursiq; conclia dimittendis ueros auxilijs pa
tiuntur. ut nunc res se habet tata sunt. oderẽt.
negant missuros q̃squam in illis ē. capere uelos
luerẽt. Quis ē. qui spondeat eund si differatur bel
lum animum ꝑea fore. cum si ꝙ sacramentũ de
decim maioꝝ frequentioꝝq; legatio tota sit. cũ
id ꝙ nunc offendit ecruscos rex creatus uelis mu
tari spacio mẽ posito possit. ꝛ consensu cuncta
ut eo reconciliet ecruscq; animos ut ipi⁹ uo
luntate regis qui obstare regnum suum salu
ti cuiuum nolit. Videre quot res q̃m mutet
sequatur ullam uiam consilij. Jactura opm tan
to labore facta. uastatio immensi finium
nr̃oꝝ ecruscum bellum puerente concitatum.
Hec sunt rebum consilia uã. ñ hercule dissi
milia. ac si quis eḡ qui curari se forte passus
exemplo conualescere possit. ubi gia ꝑsentis

aut potionis longinquum ꝛ foetidam insana
bilem morbum efficiat. Si medius fidius ad hoc
bellum michil pertinet: ad disciplinam certe mi
litemq; plurimum interest. Insuescere militem
nō in solum parta uictoria frui. Sed si etiā res
lenior sit tedium pacis. quod insuescere spectā
expectare. si nō sit extat pectus bellum hiemē
oportet. Sic sicut estiuas auet statum autūno rec
ta ac recessum circumspicere. Obsecro uos ne nan
di studium ac uoluptas homines pernoctes ac per
manentes in montes siluasq; rapiat. belli necessitatib⁹
eam patientiam nō adhibebim⁹. quā uel usus ac
uoluptas elicere solet. An ne effeminata corpa in
firmum nimis ee putamus. Adeo molles animos
ut hiemē unam durare in castris. abeē. ab do
mo nō possint. ut tanquā in nauale bellum tem
pestatib⁹ captandis. ꝛ obseruando tempe annu
gerant. non estus non frigora pati possint. Ex
pectant pfecto si quis est hec obiciat. contem
dantq; animis rei pub⁹ suis utilem patien
tiam nec. Ne uxoria hyemē atq; estate bella ge
rere posse. nec se patrocinium mollitie mercie
q; mandasse tribunis. ꝛ meminisse. Hanc ipsā
potestatem nō inimica nec metuis maiores su
os creasse. Hec uirtute multum suoq; uigore. hec
romano nomine sunt digna. Non uetos cō
nec hoc bellum moueri quod instat. Si famā ꝛ
alia bella. ꝛ ad ceteros populos in posterum queē.
An mediocre discrimen opinionis secuturum
ex hac re putatis. ubi tandē finitimi pp. romanū
merū eē. putent. cui si qua urbs primum illud
breuissimi temporis sustinuerit impetū deinde
mich⁹ timeat. an hic sit terre nomen nri. ut
gentium. R. nō redium longinque oppugnatio
nis nō uis hyemis ab urbe circumsessa semel a
mouere possit. nec finem ullū alium belli. qm
uictoriam nouit. nec impetu potuis bella quā
pestilentia agitat. que in omnibus quidem gentē mi
litemq;. maxime tamē in obsidendis urbib⁹ nece
saria eē. quarum plerasq; munitionib⁹ ac natā
litio ingexpugnabiles fame sitiq; temp⁹ ipsum
uincit. atq; expugnat. sicut uetos expugnabit.
nisi auxilio hostib⁹ tre. pt. fuerunt. ꝛ tonne mue
nunt pfidia uetentes. que nequiq̄m in futura
querunt. An eē. quiq̄m quod uetentib⁹ opta
tū eque contingere possit. qm in urbs romana deū uelut ex contagione castra ī
pleantur. At hercule apud hostes tanta modes
tia eē. ut nō obsidionis tedio. nō denicq; regu q̄q̄m
apud eos nouarum sit. nō negata auxilia ab e
truscis ut retinaūnt aīos. Horretur enim exemplo
quicumq; erit seditionis auctor. nec cuiq̄m di
cere ea licebit. que apud uos impune dicuntur.
frustra uiuum nitetur. qui signa relinquit. aut
pfidio decedit. Auctores signa relinquendi ꝛ
deserendi castra. nō unus aut alter multi. Sed unus
ex omnibus palam in contione audiunt. Adeo
quicquid tre. plebs loquit. ꝛ si pdende patrie
dissoluendeq; re. p. eē. adsuetus quā audire. ꝛ
dulcedine potestatis eius capta. que uibet sub
ea scelera latere sinit. Reliquū eē. ut que hic
uociferantur. eadem in castris ꝛ apud multes
agant. ꝛ exercitus corrumpant. ducib⁹ parere nō
patiantur. Quā ea demum tota libertas est. nō
senatum. nō magistratus. non legem. nō more ma
iorum. nō instituta patrū. nō disciplinam militi
tarem. Pariam in contionib⁹ erat appius tre.
pt. cum subito ūn minume quis crederet accep
ta calamitas apud uetos ꝛ supiorem appium
ī causa ꝛ concordiam ordinum maiorē ardo

remq; ad obsidendos p̄natus uel ad ferr. Ea
cum agger p̄motus ad urbem unaq; cū ñra
munde menib; cēnt. dum opa int̄ diu fiunt
metuit' q̄n nocte custodiunt' p̄acefacta repen
te porta ingens multitudo facib; magnis ar
mata ignes conicit hostiq; monīto simul ag
geres ac cuneal ram longi tempis op̄ incendi
um hausit. Vbiq; ubi mortales ne quicquā
opem ferentes ferro igniq; absumpsiunt. Qs
ū romanā ē. nunciatum mestitiam omnib;
senatu curam mentes q; iecit. Sle cum ū sustinū
nec in urbe sedito. nec in castris posse. rex. pt. ue
lut ab se ipse rei. p. insultaret. cum repente
quib; consul equest' erat equi publica ñe erant
assignati. Concilio p̄ int̄ se habito senatum
ad eunt. factaq; dicendi potestate equit se suis
stipendia facturos p̄mittunt. Quib; cum ā plu
simis uerbis grē ab senatu acte ēnt. fama q;
ea forum atq; urbem p̄ualisse. subito ad curiā
concursus fit plebis. pedestris ordinis se aiunt
nunc eē. opamq; rei. p. extra ordinē pollicen
seu uetos. seu quo alio ducere uelint. Si uetos
ductos sint. negant se in p̄sq; in capta urbe hos
tium redituros ēe. Tum ū iam surrectura se
lentes uxe rempatum ē. Non enim sicut eq̄tes
dato magistratib; negotio laudari uolūt. neq;
aut in curiam uocati quib; responsum detur
ut limine curie; continebatur senatus. Sz p se
quisq; ex supiore loco ad multitudinē in comi
tio stantem uoce manib;q; significare publi
cam lentā beatam urbem romanam. Sine uic
tam regnam illa concordia dicē. laudare eq̄
tes. laudare plebem. diem ipm laudib; fer
re. uictam ēe. fatū comitantē benigutarēq;
senat' certatim patrib; plebiq; manare gau

dio lacrimas. donec rediit animum in curiam patrib; s. c.
factum ē. ut rex. multa res contione aduocata pe
ditib; equitib; q; grāl ageret. memorem pietatis
eorum erga patriam dicēt senatum fore: placē
aut̄ omnib; is uoluntariam extra ordinē p̄festi
mulam aetatis p̄cedē requi. certus nūs aeris est
assignatus. Cum p̄mium eq̄s meretur equites
p̄unt. Voluntarius ductus exercitus uetos. non
amissa in̄ restituit opa. Sz noua etiam institu
it. Ab urbe cōdita sit unetricose quam antea
subuchi cura. ne quid tam bene nūtio exitu
ad ulsum deceē. Insequens annus tribunos mili
tum consulari potestate habuit. c. seruilium.
ahalam tertio m̄. q. seruilium. publiū. uergiū.
q. sulpitium. a. manlium iterum. marciū ser
gium iterum. His tribunis dum cura omnium
mouet bellum inuicta ē. nec lectum anxium p̄
sidium uacationib; multū. uolsos ñcatores
uulgo recipiendo p̄dixit repente porta; custodi
b; oppsum ē. omnis multitudo p̄it. quia preter
egros lixarum in modum omnes p̄agros uici
nasq; urbes negotiabantur. nec uel melius gesta
res. quod cum caput omniū curarum publicar̄
erat. Iam r ducis romam plus int̄ se uarii q̄n
ad ūsus hostes animi habuer̄. Tanctum ē bel
lum aduentu repentino capenatium atq; falis
cor. His duo exercitus p̄ti quia p̄xima regione
erant: defunctis uetis bello q̄q; romano se p̄mos
fore credentes. falisq; p̄pria etiam cā infesti q̄d fi
denatibello se iam antea immiscuerant p̄legato
ultro citro q; missis. iure iurando inter se obli
gati cum exercitib;. Hec oppinato ad uetos accel
sere. Forte ea regione q̄m sergius. rex. multum pre
erat. castra adorti sunt. ingentem q; terrore ē
miscere. quia exercitum omnem extra sedib;

magna mole adēē romani crecidderant. Cadē
oppmo uerentes murbe concurrunt. Jta anctpi
tāpīlio castra romana oppugnabantur. Concur
santes q cum huc atq illuc signa transferrēt.
nec uerentem sacul cohibe mra munitiones.
nec suos munimēta arcere uim ac cueri se ab
exēōze potant hoste. Una spes erat. si ex mato
ribz castris subuenirecur: ut duūse legiones
alie adūsus capenatē ac falisc̄m. alie cont̄
eruptionem oppidanorum pugnarent. Sz
castrū preerat uergin' prnatum sergio mult'
mfelicusq. Jam pleraq castella oppugnata
supata munitiones uicīq muchi hostē mu
nirecur. in armis multes tenuit. si opus foret
auxilio. collegam dictatus ad se missurum.
Huic arrogantiam pnatia alteri' equabat.
qui neq̄m opem ab unimo uideretur petisse.
una ab hoste q̄m unē pauem maluit. Du
in medio celi multes. postremo deserta mu
nitonibz ppauci in maiora castra pars ma
ma atq ipse sergius romam pterendit. Sz
cum omnem culpam in collegam inclinaret.
accri uerginiū ex castris in ea preē legatos
placuit. Acta dei in senatu rel̄. certatiq
int̄ collegas maledictis. Paucis. p. huc atq
illuc quosq studium pnatī aut gr̄a occupaue
runt adsunt. Primores patrum siue culpa.
siue infelicitate imp̄atoz tam ignominiosa
cladē accepta ēēt. censuere nō exspectandum
ultum temp' commotorum. Ex exemplo nouos
tribunos militum creandos ēē. qui a kl̄. octo
bribz magistratū acciperent. In quam sententi
am cum pedibz iretur: ceteri tribuni mi
litum nichil contradicere. At enim ū sergius
uerginiusq. pp̄ quos penitē magistratū ea

animi senatū apparebat. primo deprecari ignominiam. deinde intercedere. s.c. negare se ante
idus decembres sollemnem mensis magistratibz diem honore habituros ēē. Int̄ hec tribunus
plebis cum in concordia hominum sedisq rebz
cunctas muta silentium tenuissent: ferociter re
pente minari tribunis militum nō in auctoritate
te senatus ēēnt. se uinuncla eos duca uisuros ēē.
Tum. c. sextilius ab ala tē. pt̄. mil̄. quod ad
uos attinet tē. pt̄. minasq uanas ne ego libent̄
experiar quam non plus in his uiris q̄m in uob
animi ēēt. Si nefas ē. tendere ad ūsus auctoritatē
senat̄? Pin uos desinite int̄ uana certamina lo
cum inimicq querere. i collegae aut facient q̄d con
scripti senatus. aut si pnatus tendent. dictato
rem exemplo dicam. qui eos a bue magistratu
cogat. Cum oium assensu comprobata oratio es
set. gaudentesq pres sine tribunicia potestate
terriculis. muentam ēē. aliam uim maiorē ad
coherendos magistratus. uicti consensu oium
consensu comitia tribunoz militum habuere.
qui kl̄. octobres magistratum acciperent. seq
ane eam diem magistratu abdicauere. L. vale
rio. potito. quarto m. furio camillo rei. m.
emilio. manco dict. m. cl̄. cornelio. cosso ītm.
. c. fabio. ambusto. l. ulio. tullo tribunis mil̄.
consulari potestate multa domi militiaeq
gesta. Nam bellum multiplex fuit eod tēpe
ad uetos ad capenam. ad ualerios. in uol
scos. ut ager ab hostibz recuperaretur. tome
simul delectu. simul tributo conferendo la
borauī ē. J de tribunis plebis coptandis comen
tio fuit. haud paruū motum duo tribunicia
ex q̄ paulo ante consulari potestate fuerant.
excuere. Oium primum tribunis militum

tunt delectum habi. nec unnoꝝ m̃ cõsẽpu. ꝫ
senioꝝes etiam coapti nomina dare. ut urbis
custodiam ageꝝt. Quantũ auꝝe augebaꝝ mili
tum numerus: tanto maiore pecunia instipẽ
dium opus erat. ꝯa q̃ tributo conferebatur. ĩ
uitos conferendi ꝫ qui domi remanebant. q̃a
tuendis urbem opam q̃s militari laborandũ
seruiendumq; rei. p. erat. hec p̃ segrauia ĩdig
moraq; ut uidẽtur. tre. pt. seditiosis cõtiõib;
faciebant. ĩõ ꝗcta multis constructa eẽ argu
endo. ut plebis partem militã partem tributo
confiẽnt. Vnum bellum annum iam ciuium
trahi. ꝛ consulto malegeri. ut diuti gerant.
Jnq̃uoꝝ deiñ bella uno delectu gerentis sẽp uos.
ꝛ puerosq; ac senes gerentes uos iam non etatis
nec hyemis discrimen eẽ. ne ulla quies unq̃
miseꝝe plebi sit. quin etiam uectigalis ad ul
timum fẽa sit. ut oĩa fecta labore. uulnib; po
stremo etate corpa exercuerint. inculta q; oĩa
diuturno dñoꝝ delicto domi inuenĩt tributo
ꝗ affecta re familiari pendant. ꝗcta q; mili
taria uelut fenoꝝe accepta multaplicia rei. p.
reddant. Jnter delectum tributumq; ꝛ occu
pati animos maiorum rei curis comitis tri
bunoꝝ plebis numeꝝ explere nequit. pugna
tum iñ in loca ua cua ut patricij cõoptarent.
ꝓ q̃m opam iñ poterant. cñ labefactẽde legi
tribunicie cã effectum eẽ. ut cooptarentur
tribuni. pt. c. laceri. ꝛ o. acuti haud dubie
patricioꝝ opib;. fors tradidit. ut eo anno. tre.
pt. cñ. trebonius eẽt. quin oĩ ac familie debi
tum p̃stare uidẽtur trebonie legis patro cini
um is q̃d peciissent p̃fecti quidam. primo iceptu
repulsi. tam tribunos mil. expugnassent. uo
cferant legem trebonianam sublatã. ꝛ cooptа

tos. tre. plebis. eripi sacrata lege ꝛ eoꝝ queri
tribunicam potestatẽ. id fraude patricioꝝ scelere
ac pditione collegaꝝ factum arguere. cum arde
rent inuidia. iñ parcis iñ ꝫ etiam tre. pt. cooptа
ti partẽ. ꝛ qui cõptauerunt. tum ex collegio tre.
. p. curiati. o. metilius. o. minucius. crepidi
terum suaꝝ in sergiũ uerginiumq; priores an
ni tribunos militares incurrunt in eos ab se tã
plebis inuidiam q; die dicta aũerunt. quib; de
lecti. quib; tributum. quib; diuturna militia
longinquitasq; belli sit grauis. qui clade ac
cepta ad ueios doleant. qui amissis libis. fra
tribus. ppinqui. affinib; lugubres domos ha
beant. bis publica priuataq; dolori seregndi
ius potestatemq; ex duobus noxiis capitib; da
tam abse memorant. Omnium namq; ma
lorum in sergio uerginioq; causas eẽ. nec id
accusatorem magis arguere q̃m fateri reos.
qui noxij ambo alter in alterius cãm conferãt.
fugã sergii uerginii. sergij p dictionẽ increpãs
uerginij. quoꝝ adeo incredibilem amicitiam
fuisse. ut multo uerisimilius sit consepto eã
rem ꝛ cõmuni fraude patricioꝝ actam ab his.
ꝛ pri datum locum ueientibus accendendа
opa belli trahendi cã. ꝛ nunc p dictum gẽtiũ
tradita falisci romana castra omnia fieri.
ut consenescat aduersi iuuentus q;. nec de ags.
nec de aliis cõmodis plebis ferre ad pplm tri
buni frequentiaq; urbana celebrare actioẽs
ꝛ resistere conspirationi patricioꝝ possit.
p̃ iudicium iam de reis ab senatu ꝛ a pplo. r.
ꝛ ab ipoꝝ collegiis factum eẽ. Jam ꝛ senatus
consulto eos ab re. p. remotos eẽ. ꝛ recusare mel
abdicare se magistratu dictatoris metu ab
collegis coercitos eẽ. ꝛ pplm. r. tribunos creа

non sufficiat pplo. ꝛ im
pio patricioꝝ ꝛ reuoluitẽ
ut aut patricij. aut pa
tricioꝝ adsecule habeꝝ
di tribuni ple
bis sint.

le. quod non nisi decembribus die sollemni ex-
emplo. kt. octobribus magistratum acciperent. qr
stare diuturnus resp. hisce manentibus in magistratu
ñ posse. ac tamen eos tot iudiciis confossos pdãpnatos
q; uenire ad pplm iudicium. Ac existimare defunctos
se cẽ. sanctosq; penarum dedisse. quod duobus ñ sibi
cum pena facti sint. neq; intelligẽ nocendi. si
diuturnum potestatem ereptam cẽ. ñ penam ir-
rogatam. Quippe cum collegis abrogatum impũ.
qui certe nichil deliquissent. illos repetentibus aio
quum nec. quos recenti clade acceptos habuissent.
cum fuga crepidum plenũ uulnerũ ac pauore
mortalem pene exercitum uidissent. ñ fortunã
aut quemq; deor. ex hostibus accusantẽ pro
certo scire neminem in contione stare. q illo
die ñ caput domũ fortunasq; L. uerginij. ac
.o. sergij fore execratã decretatusq;. omnime con
uenire quibus uacuus quisq; deos ipsos admone
nocentibus manus sacras cẽ. si occasione ulciscẽdi
lesos arment. His orationibus macerata plebs de
nis mulctis erat grauius reos condemnat. ne q
quam sergio martem cõmunem belli fortunã
q; accusante uergilio deprecante. ne infelicior
omni q; milite esset. Inhoc usa ira pplí coopta
tionis tribunorum fraudisq; contra legem crebo
riam facte. memoriam obscuram fecit. Victo
res tribuni ut presentem inuidiam pleb
haret. legem agrariam promulgant. tributumq;
conferri prohibent. cum tot exercitibus stipendio
eet op. resq; multis ultra pene gererentur. ut
nullo bello uectigal ad erarium speret. Hamq;
uel castra q amissa erant recuperata. castellis
presidiisq; firmantur. Prefecti cre. pt. mt. o.
emiluus. c. fabi. m. furio in falisios. cn. cor
nelio in capenate agro. Hostes nulli exercitui media

muenta. prede acte incendiisq; ullarum ac frugũ
uastati fines. oppida oppugnata. Nec obsessa
sunt. Sic in uolscis depopulato agro. ayrur ne
quiquã oppugnatum loco alto situm. Et p qm
uel turrita erat uallo fossaq; obsideri cepit.
Valerio porro. uolsca puncta cuciat. hoc statu
militarium rerũ sedente maiore mole
cohorta qm bella tractabant. ciuibus non
ferri p tribunos non possit. nec stipendium in
publicum mittetur. eraq; militaria flagitarent
milites. haud procul erat quin castra q; urbane se
ditionis contagione turbarent. Intra has pres
bis in patres cum tribum plebi nunc illud temp
cẽ. dicent. stabilienda libertas. ab sagitis uerginiis
q; ad plebeios uiros fortes ac strenuos transferen
di summi honoris. Non tamen ultra processum est
qm ut unus ex plebe usurpanda uiris cã. p. licini
calui. cre. mt. consulari potestate crearetur. ceu
patricij creati. p. mar—lii. r. p. tertium. p. melii. l. furii
medullinus. l. publius volsco ipa plebe instituabat
se tantam rem obtinuisse. nisi in qui creatus erat
uir. nullis ad honoribus usus. uecors tantum se
natore recreaturam grauis. Hec satis constat cur
primus ac potissimus ad nouum deliberandũ ho
norem sit habitus. Alij. cn. cornelij filius. qui tri.
milium p octo anno fuisset triplexq; stipendiũ
equitibus dederat gratia extractum ad tamen ho
norem credunt. alij oratione ipm tempestiua
de concordia ordinum patribus plebiq; gratam
habuisse. Hac victoria communorum exultante
tribuni plebis. qd maxime rem. p. impedie
bat. de tribunis remiserunt collaturum obedien
tes. missumq; ad exercitum cẽ. Ayrur in uolsc
breui receptum cẽ. neglecto die festo custodis
urbis. Insignis annus hyeme gelida ac nuuosa

fuit. Adeo ut ne clause q̄dē immanib⁹ fuit. Annona grauis cōnecta copia nich̄ mutatur. Et q̄ p. biennū ut cepat haud cumulto se magistratuū maiore gaudio plebis q̄m indignatione patrū ita etiam gessit: dulcedo nulla sit premuis comitijs tribunoꝝ mil. plebeios creandi. vñ. q. uecturus ex patricijs candidatus locum tenuit. plebeios alios tribunos mil. consulari potestate omnes fere centurię dixere. q. pompeium. cñ. dullium. uoleronem. publicium. cñ. genucium. l. aculum. Tristem hyemem siue ex inopię celu rapū maturatione in cōmunem fcā. siue alia qua de causa grauis pestilensq; omnib⁹ aīalib⁹ estate excepit. Cuius insanabilis pruinę q̄m nec cā nec finis inueniebatur: libri sibillini ex. s. c. ad aditi sunt. duūuiri sacris faciundis lecti stēnio tunc p̄mum in urbe romana fcō. p. diebus octo apollinem latonamq; & dianam herculem. mercurium. atq; neptunum tribus q̄m amplissime cum apparari potāt. stratis lectis placauere. Priuatim q̄q; id sacrum celebratum ē. tota urbe patentibus ianuis. promiscuoq; usu rer̄ oīum in promptu posito. notis ignotisq; passim aduenis in hospitium ductis ferunt: cum immanes q̄q; benigne accomūt sermones habitos iurgiis ac litib⁹ temperatum. unctis q̄q; dempta ea die cum cultu religionem deūm fuisse quib⁹ eam opem tulissent tum cari. Intūm ad uetos cetere multiplex fuit. ūbi inimum bellis collatis. Terna amq; eod̄ quo antea in cura munimenta cū repente capenates falisciq; subsidio uenisse ad urbis portas exercitus anceps p̄lio pugnatum ē. Inter omnia aduersa memoria damnationis sergij aceruginij. Intraq; maiorib⁹ castris uin antea adeptatum fuerat breui spatio circūducte copię. capenates in uallum romanū uersos ab tergo aggrediuntur. Inde pugna cepta falisciscis inculit terrorem. rapida inde eruptio ex castris oportune facta auertit. Repulsos dein in secum uictores ingentē edidere cedem. Hec ira multo post iam palam uel uetus fortē oblatu pp̄ latos capenates agri. reliquas pugne absūpsere. Veientium refugientes in urbem. multa ām portas clausi. dum p̄ metu ne simul romanus irrūpe. obiectis foribus extremos suoꝝ excluserē. Hec eo anno acta. Iam comitia tribunoꝝ mil. aderant. quorum ppe maior pars q̄m belli cura erat. Quippe n̄ cōmunicatum iam cum plebe. ex ppe amissum ceteris tribunis imperium. Itaq; clarissimus uir ex composito pparatus ad petendū quos pretendi uerecundiam credent fore. nichilominus ipi p̄inde ac si omnes candidati ēent cunctaq; p̄pientes in hominem & in deos etiam grassabantur religionem uetere mos comitia biennio habita. Priore anno inuolerandam hyem̄ p. digressusq; duumsq; simulem coortam. primo in prodigia. ita iam euentus pestilentiam agris urbiq; illatam. haud dubia ira dūm quos pestis ea arcende & placandos ēet. in libros fatalibus inuentum sit comitijs auspicatoq; fierent indignum dictu usum honores uulgari discriminaq; gentium confundi. Pret̄ q̄m maiestate petentium religione etiam astantium hominum patrumq; omnis partam magnam honoratissimū quemq; ex. mil. consulari potestate creauere. l. ualerium. poplicū. q. ualerium maximū. m. furium. camillū. iterum l. furium. medullinum iterum. quintium seruilium fidenatem iterum. q. fulginium camerinum iterum. His trib. aduersos nichil admodum memorabile actum ē. Porta uis in pplatonib⁹ duo simul

impatorel potuit á falerii camillus á capena
predas ingentes egere. nulla modum uictoria re
cui ferro aut igni noci possit. Prodigia animum mi
ra renuntiauere. quorum pleraq; atq; singu
lari auctores etiã parum credita spretaq; a
q hostib; etruscis p quos ea pauarent a ciuis
pietẽ nerant in unum omnium curã uerse.
quod lacus in albano nemore sine ullis cele
stib; aquis causa ue qua alia que rem mira
culo gigneret in altitudinem insolitam cre
uit. quid nam eo diẽ portenderent. p digitos mis
si ab sacrificatum oratores ad delficum oracu
lum. Hi pter impetrati sacri oblatus senior q̃da
uetens qui inter camillanos institutionib; ac
cultor diuini mos romanos etruscosq; uaticu
nandi in modum cecidit. paulatim ex lacu al
bano aqua emissa foret. nunquam portenderũ
uel romanum. Quod primo uelut temne ta
tum spni. agitari deũ sermonib; cepit. ne
donec unus ex statione romana p cunctatus.
primum oppidanorum iam p longinquita
tem belli comitio sermonum facto quis nã is
set qui p ambages albano de lacu iaceret. post
quam audiuit augurium esse. ut haud intac
ta religione animi causam de priuata portẽ
tu p curationes. si ope illi eet consulere uelle. ad
colloquiũ uatẽ eliciunt. cumq; pgressi ambo
a signis longiusculi essent. nec mos sine ullo metu p
ualens iuuenis romanus. senem infirmũ in
conspectu omnium rapuit. nequiquam tumul
tuantib; etruscis ad suos contulit. Qui cum
p ductus ad imperatorem iũ romam ad senatũ
missus eet. sciscitantib; quidnam id eet qd de
lacu albano docuisset: respondit pfecto ratos
dos uetera pphetas illo fuisse die: quo si ea men
tem obiecissent. ut ciuitatem patrie fatale pdere.
itaq; quotiens ciuitas diuino spiritu instincta. ea
se nec ut inducta sinat retinere posse. & tacendo
forsitan q̃ diis immortalibus uulgari uelint. haud
minus quam tacenda effando nefaria contaminari
horum fatalibus sic disciplina etrusca tradidit esse.
ut quam aqua albana abundasset. tum si eam ro
manus ritu emisisset uictoriam de uicentibus dari.
Antequam id fieret. deos meritis uicentium deser
turos. exsequebantur inde q̃ sollennis deriuatio es
set. Si auctorem leuem nec sacris fidum sup tan
ta re pcessisse decretum legatos sortesq; oraculi
phytici expectandas. priusquam a delfis oratores
redirent albanum ne pdigium portenderet.
Nouum. mirum consulari potestate. l. ullio ullio
p. silium. furio. medullinum. quarto. l. sergio fide
nas. a. postumium regillensem. p. cornelium malu
ginensem. a. manlium magistratum inisse. Eo
anno tarquiniensem nouum hostem exortum. quia mitis
simul uelles uolscorum adgressus pium obsidebantur. equorum ad labicos qui romanã
ibi coloniam obpugnabant. Ad hoc uicentiq;
falisco repentinus bello occupatos uidebant
romanos. nec intra muros quietiora negotia
esse. certamina ubique pari ac plebis inter hec locum
murisq; tutiorem esse. predarum magnum romanũ
cohortes expectatas mittunt. Aurum enim passu
ros inultam eam iniuriam romanos ne nouo
bello se onerarent. aut ex iniquo eoq; parum ua
lido exercitu psecuturos. Romanis indignitas ma
ior quam cura pfectionis tarquiniensium fuit.
Eo nec magno conatu suscepta. nec in longũ
res dilata. Aurelius postumius. t. l. ulli. non
iusto dilectu. nam a tribunis plebis impedi
ebantur. Et pe uoluntarios quos ad hortãdo

mcrauerant coacta manu. pagrum cerete
obliquis tramitib; egressi. redeuntes appiam
omib; grauesq; preda tarquiniensesq; oppsserr.
Multos mortales obortum eam omnes ceruunt
impediũt. Et receptis agrorum suorum spo
liis. romam reũeuntur. Biduum ad recog
noscendas res datum dominis. Eo incogni
ta erant. aurẽ ea plera q; hostium ipsorum sub
hasta uenierr. quodq; inde redactum multib;
diuisum. Secreta bella maxime q; uetera sincera
certa erant. Iamq; romanu despata ope hu
mana. fata deos spectabant. cum legati ab
delphis uenerunt. sortem oraculi afferentes con
gruentẽ responso caputuu uatis rome. Alquã
albanam caue lacu comitũ. caue in mare ma
nare suo flãmine sinas. emissam pagros ri
gabis. dissipatamq; ruinis cranguis. Tum tu
misite audax hostium muris memor quã
pro tot annos obsides urbẽ. Ea ita his ḡ nunc
pandunt fatis uictoriam datam. Bello
pfecto donum amplum uictor ad mea tem
pla portato. Sacraq; patria. quorũ omissa
cura ẽ. instaurata. ut adsolet facito. Ingens
iũ habẽbat capituul uates ceptuis. eumq; adhibẽ
tis. multis. corneliũ postumiusq; adp digia al
bani procurationem ac deos rite placando sceptr.
Inuentumq; tandem ẽ. ubi neglecta sit cerimo
nia. uim missilium. ue sollempne. dii arguerẽt
nichil pfecto aliud ẽe. q̃ magistratũ unio creato.
Latinas sacrumq; in albano monte iñ rite con
cepisse unam expiationem eorum ẽe. ut tribu
nis militũ abdicarent se magistratu auspicia
de integro repetẽtur. nec regnum inuretur.
Ea ita facta sunt ex. s. c. inter reges uel dictatp
fuere. l. ualeriũ. q. seruilius fidenas. o. furiũ
camillus. Nunq̃m destitum mẽm turbari co
mitia. nisi pellentib; tribunis pl̃. donec cõsules
pri⁹ ut maior pars tribunoꝝ multũ ex plebe
crarentur. Quedam agunt concilia ceteris
ad fanum uolumne habita. postulantib; q;
capenatib; ac falisc⁹ ut ueios cõmuni animo
consiliog; omnes ceteris pplis ex obsidione eripẽt.
responsum ẽ. antea sero uetustib; negasse. q
uñ consiliuum ñ peassent. sup tanta re auxili
um peteñ debebant. Nunc iam ppe fortunã
suam illis negare maxime mea parte ceteris q;
gentem mussam nouos accolas gallos eẽ
cum quib; nec pax satis fida. nec bellum p certo
sit. sanguinem tamñ nominumq; ipsorum ab; priuatis
consanguineorum id dari. ut si qui uoluntate ad id bellum eant ñ impediãt.
Cum magnum aduenisse hostium nũm fa
ma rome erat. eoq; mutes discordie intestine
metu cõmunitur sit cepte. haud mutis pribus
p. licinium caluum. progenua tribunũ mi
litum ñ peremptem creant modarunt exprei
pore magistratuum. cũm iam tunc erat de
cretus. omnisq; deinceps ex collegio eiusdẽ anni
relicti apparebat. Licinium. p. menium. cñ.
genuciũ. l. aculium. q̃ priusq̃m renunciarent
uire uocatis tribubus pmisiu imperij. l. licini
calui uti ũba fecit. Omnem concordiã q̃ rei
maxime in hoc tempus utilem memoria nñi ma
gistratus uos his comitiis petere in seqñtem
annum uideo. si collegas eosdem relicturis.
Etiã usu meliores factos. me iam ñeuno. Ex um
bram nominq; p. licinij reluctum uidetis. uires
corpis effecte. sensus oculoꝝ atq; auriũ hebe
tes. memoria labat. uigor animi obtunsus.
Cui uobis inquit iuuenem filium teneri effigiẽ

atq; imaginem eius quem uos antea tribunū
militum ex plebe primum fecistis. huic ego in
stituendum disciplinam meam uicarium. primo re. p.
do. dicoq;. Vosq; queso quirites delatum mihi ul
honorem huic petenti meisq; prouocatis pre
cibq; mandetis. Datum id petenti pri. filioq; eius
publius licinius tribunus mil. consulari pote
state cum his quos supra scripsimus declaratus. Tri
nus genitusq; tribunus mil. prefecti adiutus fabi
os. capenatesq; dum bello maiore animo gerit
quam consilio. precipitauerunt se in insidias.
Genitus morte honesta ceteros ciues luensis ante
signana inter primores ceciderit. Tanta in eius ci
mulum ex multa utriusq; dilectis acies
restituit: nec se cui equo loco hostis
obtulit. Plus ignominie erat quam cladis acce
ptum: quippe in cladem ingentem uenerat. Tan
tum in terrorem non romanum quo multa plex
fama pugnata: ita in castris quoq; fuit ad uicos. Igi
ibi miles retentus a fuga est. cum pauidis castra
rumor ducibus exercitusq; ceteris uictorem capenatem
ac falisca exercitumq; omnem uenientem.
haud paulo in aciem his tumultuosior a romana
ram castra aduersos oppugnauit. iam partem
hostium uenisse ad urbem agminis infesto credi
derant. concursumq; in muros est. matronarum
quas ex domo concusserat publicus pauor ob
secrationes templis facte. precibusq; ab diis pe
tum ut certum ab urbis cetus templisq; ac
mentibus romanis auerterent. uictosq; eum auer
terent uictorem. si sacra renouata rite. si pecu
ta piacula essent. Iam ludi latiniq; instaurata
erant. iam ex lacu albano aqua emissa in agros
uicos q; fata apparebant. Igitur fatalis dux
ad extinguendum illius urbis seruandeq; patrie

.v. furius. camillus. dictator dictus. magistri
equitum. p. cornelium scipionem dixit. Omnia
repente mutauerat in pace mutauit. Alia spes.
alius animus hominum. fortuna quoq; alta urbis
uidit. Omnium primum ne hostis qui aderat nullo
pauore fugerant more militari animaduerat.
effectumq; ne hostis maxime uindex militaret. De
inde inducto delectum diem certam: ipse nocturnos
uicos ad confirmandos multum animos uicturus
rus. In romam ad scribendum nouum exercitum re
dit: nullo detractante militiam. Pegna etiam
uniuersus latium hernicique opem suam pollice
tes ad id bellum uenere. Quibus cum gratias in se
natu egisset dictator: salutatis omnibus ad id bel
lum ire uenere. Quibus cum gratias in senatu pau
dos magnos ex s.c. uouit ueisse caput se facturum.
edemque maturre matuta refectam dedicaturum. iam
an ab rege seruio tullio dedicatam. Profectus cum
exercitu ab urbe expectatione hominum maiore quam
spe. in agro primum nepesino cum falisios et
capenatibus signa contulit. Omnia ibi summa ratio
one consilioq; acta fortuna etiam ut fuit secunda est.
Non prelio tantum fudit hostes: et castris quoq; exu
it. ingentique preda est. potit. Cuius pars maxima
ad questorem redacta est. Haud ita multum mi
liti datum. In aduersos exercitus ductus. densio
raq; castella facta ac procursationibus que muros
temere inter murum aciemque fiebant eductos.
ne quis inusitu pugnaret. adopus militem ad
ducti. opum fuit omnium longe maximum ac la
boriosissimum cuniculum in arcem hostium agi
cepit. Quod ne intermitteretur opus. neu sub ea
continuus labor eosdem conficeret. in partes sex
mum operum diuisit. Sene horae in orbem
operi attributae sunt: Noctes ac dies nunquam

omissum quam in arcem uiam faceret. Dictator
cum iam in manib⁹ uideret uictoriam ee urbē
opulentissimam capi. tantumq⁹ predę fore
q̄ntum n̄ omnib⁹ in unum collatis ante bellis
fuisset. neq⁹ in n̄ aut militum iram ex malignitate predę parcere. aut mucham apud pr̄es
exp̄diga largitione capere. literas ad senatum
misit. deum immortaliū benignitate suis
consilijs patriam in multum uetosiam fore i
potestate. p.r. quid de p̄da faciendum censerent. Due senatū destinebāt sententię. una se-
nis. p. licinij quem primum dixisse a filio in-
rogatum ferunt edita palam placere ppō. ut
qui parricepsi ee. predę uellet in castra ueios
iret. Alia appij claudij qui largitionem nouā
p̄digam in equalem inconsultam arguens. si se
mel nefas duxerint capiam ex hostib⁹ merito
exhausto bellis pecuniam ee. ducere erat. Supendiū ex ea pecunia multitudinandi ut eo min⁹
tributi plebes conferret. domi enim eius socie-
tatem sensurias equaliter omnium domos. nō
audasin duripionesi manus ad ossa rum urba-
nor̄ p̄ripturas fortunam bellatorę p̄mia esse.
Cum ita fere mos euenisset ut segnior sit p̄dator. ut
quisq⁹ laboris periculiq⁹ precipuam petę partē
soleat. Licinius contra suspectam in mutam sēp
eam pecuniam fore aiebat. causasq⁹ crimiū
ad plebem sedition um in ac legum nouarū pre-
buisse. Camillū ee. reconciliari eo dono ple-
bis aīos. exhaustis atq⁹ exinanitis tributo tot
annorum succurrere. et sentire predę fructum
ex eo bello in quo ppe consenuerunt. gratū id fo-
re letumq⁹. quod quisq⁹ sua manu ex hoste cap-
tum domum reculit. q̄n si multa ple ex alie-
arbitrio accepisset. Ipsum dictatorem fugere
mucham ex eo. cum in aq⁹ eo delegasse ad senatū.
senatum q⁹ debere reuocare rem ad septingē ple-
bi. ac patribē quod cuiq⁹ fors belli dedisset. Hec
cum ita sententia ee. que pl̄arem senatum fa-
ceret. Dictum in aq⁹ ee. ad p̄dam uolentem quib⁹
uideret castra ad dictatorem p̄fici. Ingēs
p̄fecta multitudo repleuit castra. Cum dictator
haud auspicato egressus cum ech̄ris ut arma
multa ret capere. uno dictum quit phȳace apol-
lo uno q⁹ numine ustinc ausi. p̄go ad delendam
urbem ueios. tibi q⁹ hinc decimam partem p̄dę
uoueo. te simul iuno regina q̄ nunc ueios colis.
p̄cor ut nos uictores in n̄am tuam q⁹ mox futu-
ram urbem sequare. ut te dignum amplitu-
dine tua templum accipiat. Hec p̄catus sup-
ante mulcitudine ab omib⁹ locis urbem ag-
greditur. q̄ minor ab cuniculo ingruentis pe-
culi sensus ee. Veientes ignari se iam a suis ta-
tib⁹ iam ab ipsis moenibus p̄dari. iam in parte
predę sue uocari deos aliasi uocari ex urbe sua
uocari. hostium templa nouasq⁹ sedes ex-
pectare. Seq⁹ ultimum illum diem agere. nich
min⁹ in n̄is ee. q̄n subrui cuniculis menib⁹
arcem p̄lenam in iam hostiū ee. in muros. p se
quisq⁹ armati discurrunt. mirantes quid
nam id ee. quod cum tot p̄ dies nemo se ab
stationib⁹ romanis mouisset. cum uelut re-
pentino ictu furore ipuidi currerent ad mu-
ros. Inserit huic loco fabulā immolante rege
ueientium uocē aruspices dicentes. qui ei⁹
hostię exta prosecuissent ei uictoriam dari. Ex-
audita in cuniculo mouisse romanos mul-
tes. ut ad aptū cuniculo exta raperent. ad dic-
atorem ferrent. Sz in rebus tam anxiis quis si
q̄ similia ueri sint. puerisa accipiant. Satis

habeam hec ad ostentationem scene gauden
tis miraculis aptiora q̃m ad fidem. Neq; affir
mare neq; refellere ẽ opẽ pretium. Cunctis de
lectus milibus eo tempore plenus. medetu
nonis quem iuuentutis ara erat. armatos
repente edidit: parsq; auersos immunis sua
dunt hostes. pars claustra portarum euellun
pars cum ceteris sacra reguleq; a mulieribus
ac seruitiis iacerentur: inferunt ignes. Cla
mor omnia uastitis territarum ac pauentiũ
uocibus mixto mulierũ ac puerorũ ploratu cõ
plet. Obsessis tempis deiectis ex muro undiq;
armatis pacefactisq; portis cum alij agmi
ne irruerent. alij deserta scandentes muro
urbes hostibus implerent. omnibus locis pug
natur. Deũ multa iam templa cedit senescen
pugna: dictator preconem edicere iubet. ut
ab inermi abstineatur. Is finis sanguinis
fuit. Dein in inermes ceptum ad pdam milites
permissu ducatoris discurrere. Que cum ani
oculos eius aliq̃ntum spe atq; opportunorem
maiorum. maiorisq; precij res ferretur.
dextram ad celum tollens precatus est.
ut sicuti deorum hominumq; numina sua for
tuna. p. q. r. uideretur ut eam mutuam
tenere quam nutu suo priuato incõmodo
publico q. p. r. liceret. Conuertentẽ se mẽ
hanc ueneratione cadit memorie
plapsum cecidisse. idq; omen primus
se postea euentu rem conuertentibus uisum
ad damnationem ipsius camilli. capte
deiñ urbis quod post paucos accidit anno
cladem. atq; ille dies cede hostiũ ac direp
tione urbis opulentissime ẽ. consumpt.
postera die libera corpa dictator sub corona
uendidit. ea sola pecunia in publicum redigit.
haud sine tra plebis. quod retulere secum pre
de. nec duci qui ad senatum maligne tractus auc
tores querendo rem arbitrij sui reiecissent: nec se
natui et ciuitati familie ex qua filius ad sena
tum reuulsit pater tam popularis sententie
auctor fuisset. accepturum referebant. Cum iam
humane opes egeste a ueis cessent: a moliri tũ
deum dona ipsosq; deos. et colentium magis
q̃m rapientium in capere. Namq; delecta ex
omni exercitu iuuenes pure lauti. corpibus can
dida uestes quibus deportanda romam regina
uno ad signata erat. uenerabundi templum
intrare. Primo religiose admouentes manus:
quod id signum more etrusco nisi certe gentis
sacerdos adtrectare nefas solitus. Deum cũ qui
dam seu spũ diuino tactus. seu iuuenili loco
uis ne romam ue uno dixisset: ad nutum sese ecti
deam conclamauerunt. Inde fabule adiectũ
ne uocem quoq; dicentis uelle audituram. Orta
certe sede sua parua mole in ara ad uiam uicus sep̃
tus in accipimus leuem ac facilem translatu
fuisse. integramq; manentium ẽ nam se
dem suam quo uota romani dictatoris uoca
uerant platam. in templum. Postea idem q̃
uouerat camillus dedicauit. Hic ueios occasus
fuit urbis opulentissime etrusci nominis.
magnitudinem suam uel ultima clade in
dicantis. q. x. estatem hyemesq; continuas
circumsessa. cum plus aliq̃nto cladium tu
lisset q̃m acceperit. postremo iam fato q̃ ur
gente opibus tam in uicem pugnata ẽ. Romã
ut nuncium ẽ. ueios captos quãq̃m pdi
gia procurata fuerant tractum responsa et
phytice sortes nouę. Iq̃ntum humanus ad

uuari cōsulū poterat rel' ducem. ō. turrū
maximum impatorum legerant. Tam q̄ tot
annis uarie ibi bellatum erat. multeq; clades
acceptæ uelut ex inspato immissum gaudiū fu
it. Ipsi q̄n senatus decernēret plena omnia tem
plaromanarum matrum grates diis agentiū
erant. Senatus in quatriduum quot dieī nul
lo añ bello supplicationes decernit. Aduentus
q; dictatoris omnibus ordinibus obuiam effusis
celebratior. quam ullus unq̄m antea fuit.
triumphusq; omnem consuetum honorandi
dieī ullius modum aliquantū excessit. ō maxime
conspectus ipse ē. curru equis albis uncto urbē
inuectus. parumq; id non caulem mō. ⁊ humā
num etiam usum iouis solisq; equis equitatū
dictatorem in religionem etiam trahebant. tri
umphoq; ob eam unam maxime rem clariorq;
gratior fuit. Cum iunonis regine templum in
auentino locauit dedicauitq; maurte matri.
Atq; his diuinis humanisq; rebus gestis dictatā
se abdicauit. Agi deinde de apollinis dono
ceptum. Cui se decumā uouisse predę partem
cum diceret camillus. pontifices soluendum reli
one pūlm censerent. haud facile inhibebatur ra
ubendi referre pōdam pūlm ut ex ea pars debi
tam sacrum secerneretur. Tandem eo q̄d leni
simum uidebatur decursum ē. ut qui se do
mumq; religione exsoluere uellet. cū sibimet
ipse pōdam estimassit suam decimę partem pa
tri in publicum deferret. ut ex eo donū aureū
dignum amplitudine templi ac numine dī
ex dignitate. p. r. fieret. Tā q̄ collatio plebis
animos a camillo alienauit. Inī hec pacti
catum legati a uolscis requisuerī. Impetī
taq; pace magis uicta tam diuturno bello ad
quiescere cautes quam q̄d digni peterent. Ves
capuā. sex tribuni militum consulari potestate
insequens annus habuit. Duos publios cornelios. cossum ⁊ scipionem. ō. ualerium. maximū
uerrem. caceronem. fabium ambustum uerum.
.l. furium. medullinum. quintū. seruiliū ter
tium. cornelius falliscum bellum. ualerio ac ser
uilio capenā sorte euenit. Ab hīs non urbes siu
aut opib; temptate. ⁊ ager ē. depopulatus. pre
deq; rerum agrestium acte. Nulla felix arbor.
nichil frugiferum magno relictum. Ita cladem
capenatem pplm subegit. Pax perennis data.
Infalisci bellum restabat. Rome nūm multa
plex seditio erat. Cui lemende cā coloniam in
uolscos quo tria milia ciuium romanor scribe
rentur deducenda censuerant. Tumultuq; ad
id creati terna iugera ⁊ septunces uirilim diuiserāt.
Talargitio spm cepta qua spem maiorū auctende
solatium obiectum censebant. Cur enim rele
gari plebem in uolscos cum pulcherrima urbs
ueī ageriq; uicinia nouis in conspectu sit uberior.
amphoriq; romano agro urbem q̄ urbi rome ⁊
situ ut magnificentia publicor priuatorūq;
tectorum ac locorum ꝓponebant. Quum illa q̄q;
actio mouebatur q̄ post captam utiq; romam
a gallis celebratior fuit translatis inde ueios. Ce
terum partem plebis partem senatus destinabāt
habitandos ueios duasq; urbes cōmunes rei. p.
incolī appō. r. posse. Addūsus q̄ cum optima
res tractarent. ut moturos se cū dicerent in
conspectu rei. p. quā quisq; earum rē rogaretur. quippe nō in una urbe tamū dissensio
nem ee. quid in duabus urbibus fore. uictam
ne ut quisq; uictricī patrię preferret. sine atq;
maiorem fortunam capuā ee. ueis. quā incolu

mibꝫ fuerit. postremo se relinquia cuib impa
tria posse ut relinquant patriam atq; cues.
nullam unquam unqm subacturam r.r. sic mi.
si enim ex. tre. pl. rogationis ceuil lator erat
conditorem ueios sequantur. relicto deo ro
mulo dñ filio parente r auctore urbis rome.
Hec cum fecis certamibꝫ agentur. ñ patre
tribunoꝝ plebis patres in suam sententiam trax
erant; Nulla res alia manibꝫ tempare plebem
cogebat. quam quod ubi tyre cõmutande cã
clamoꝝ ceuil eet. principes senatuis pmi urbe
offerentes se pcu ferriq; atq; occidi iubebant.
Abhorum erat ibꝫ dignitatibꝫq; honoris uio
landis dum abstinebatur. r ad reliquos simule
conatus uerecundia rei obstabat. Camillus
idem eodem omnibꝫ locis concionabatur. haud
mirum id quidem ee. fuisse cunctatem que
dampnata uoti omnium rerum potiorẽ cu
ram qm religione se exsoluendi haberet. nu
chil decollatione ducere stupsuerunt qm dece
mę. qñ ea q̃ sequsq; priuatum obligauit libe
ratus sit. Populus enim ũ illud se tacere suam
conscientiam ñ pati. qd ex ea tantum pdaq;
rei mouendum sit. decima desigiet urbis.
atq; agri capti. q̃ ipsa uoto communeatur.
mutationem nullam fieri. Cum ea disceptatio
ancepsi senatui uisa delegata ad pontifices
eet. adhibito camillo uisum collegio quod
ceuil añ conceptum uotum uetustum finisꝫ.
r post uotum in potestatẽ p.r. uenisꝫ ei par
tem decimam appollini sacrũ ee. ita estima
tionem urbis agꝝq; uenit. Pecunia ex ea ro pm
pta tribunis militum consulatibꝫ. ut aurũ
ex ea coemerent negotium datum. Cuius cum
copia ñ eet matronae cetibꝫ ad eam rem con
sultandam habita. communi decreto pollu
ere. dr. mit. aurum r omnia ornamenta sua in
erarium detulerunt. Grata ea res ut que magi
me senatui unqm fuit. honoremq; ob eã mu
nificentiam ferunt matronis habitum. ut
pilento ad sacra ludosq; carpentis festo pfesto
q; uterentur. Pondere ab singulis auri accepto
estimatoq; ut pecunię solũerentur. ex ea re am
aureã fieri placuit. que donum appollini del
fos portaretur. Simul ab religione aios remi
serunt. integram seditionẽ. tre. pl. incitatur
multitudo omnes principes ante alios in ca
millum. cum pdam uetustatem publicãdo
sacrandoq; ad nichilum redigisse. ab senes se
rocã incepant. plerumq; cum se ultro inuisi
offerrent ũecundiam habent. Simul exhau
rem ex eo anno uiderunt tre. mit pl. latores legis
in annum eosdem reficiunt. r patres hoc idem
de mãcipiorẽ legis admisi. Ita tre. pl. magna
ex parte idem refectu comitiis tre. mit. patres
suma ope eniterẽ. ut. o. furi camillo creare
tur. ppẽ bella simulabant parari ducẽ. ex
langore tribunitię adiutari querebat.
Cum camillo creati. tre. mit. consulari pote
state. l. furius medullin. sexto. c. emili. ua le
rius. publicola. sp. postumi. p. cornelius tũn.
Principio anni tre. pl. nichil mouerunt. do
nec. o. furi camillus in falisci cui id bellum
mandatum erat. pficisceret. Differendo dem
clanguit res. r camillo quem adiutarii magis
me metuerant gla in falisci ceruit. Nam ci
primo menibꝫ se hostes tenent. uastissimum id
rati populatione agrorum atq; incendiis tulla
rum coegit eos egredi urbe. Ex timore longius
pgredi phibuit. Ille fere passuum ab oppido

castra locant. nullare alia hic erant, sed cu
ra ee. quam difficultate aut dictus aspis confra
gosisq; circa, ex parum arcis, parum arduis uiis.
Ceterum camillus captiuum uidicem, ex agris
secutus ducem: castris multa nocte motis pma
luce aliquo supioribus locis se ostendit. Terfacia
am romanu muniebant. Ali exercitus pretio
mentus stabat. Ibi impedire opus conatos
hostes fundit. fugatq; Tantumq; in pauore
falisci inecdum e: ut effusa fuga castra sua q
proxima erant prelatu urbem peterent. Multi ce
si uulnerataq; plq; in pauentes portas inciderut.
castra capta preda ad questore redacta cu mag
na militu ira. Ex seuertate impij uicti: eand
uirtutem rodant & imitabant. Obsidio inde
urbis & munitiones & in medium pocasione im
petus oppidanorum in romana stationes plaq;
parua fiebat. Et ceteri temp nequo inclinata spe
cum frumentum copieq; alie, erante conuecto
largius obsessis quam obsidentibus suppetebat:
urdebaturq; eque duraturnis futur labor ac
uers fuisset, ni fortuna imperatoru romano simul
& cognite rebus belli uirtutis specimen et mag
nam uictoriam dedisset. Nos erat falisciis, eo
dem magistro liberorum & comune uti. simulq;
plures pueri quod hodie q; in greciam manet
uni cure demandabantur. principum libe
ros sicut fere fit: qui scientia inde batur pre
cellere erudiebat. Is cum in pace instituisset
pueros. an urbem lusos exercendiq; causa pro
ducere nichil eo more p belli tempus inmunis.
dum in breuioribus in longioribus spacijs trahen
dos a porta lusu sermonibus q; uarijs atq; longi
soluto. ubi ves dedit in progressus inter stationes
eos hostium castraq; inde romana in pmu
um ad camillum pduxit. Ibi sceleto facinori
scelestiorem sermonem addit: faleriosne in ma
nus romanis tradidisse: quando eos pueros q;
parentes capta ibi urbs fuit in potestate de
diderit. Que ubi camillus audiuit: nad si
milem inquit usu nec pplin nec imperatore sce
lestus ipe cum sceleto munere uenistis. nobis cu
falisci q; pacto sit humano societas non e. quin
ingenerauit natura uicissq; e. eritq; iuris bel
li sicut pacis iura. iusteq; ea inimicis quin fortes
dicicum gerere. arma habem. in adiusis eam
etate cum ea capras urbibus parcitur. Et adiusis
armatos ipsos qui nec lesi nec lacessiti a nobis
castra romana ad ueios oppugnarunt. Eos cu
iquum in re fuit nouo scelere uicisti. Ego roma
nis artibus uirtute ope armis sicut ueios uincam.
Denudatum dein eum manibus post tergum il
ligatis reducendum falerios pueris tradidit.
uirgasq; eis quibus pdoctorem agentes urbem
uerberantes dedit. Ad quod spectaculum cos
cursu pplm primum facto. dein a magistratib & reno
ua uocato senatu tanta mutatio animis est
facta. ut quis in effetam odio iraq; uetere
rem pene quin capenatium pace malleret.
apud eos pacem inuisa poscerent curiat. fidei
romana uirtutia imperatoris in foro curia cele
brantur. consensuq; omnium legati ad camil
lum in castra. atq; in primissu camilli roma
ad senatum qui decrent falerios pficiscuntur.
Introducti ad senatum. ita locuti tradunt.
P.c. uictoria cuncta dis nec homo quisquam
inuideat. uicti a uobis & imperatore uro. dedi
mus nos uobis. tanto q; nich uictoria pulcrius e.
melius nos sub imperio uro quam legibus nris uic
turos. Euentu huius belli. duo salutaria ex

empla prodita humano genĩ sunt. Nos hoc
in bello quam p̃sentem uictoriam malunt is.
nos fide puocati uictoriam ultro deculim⁹. Sub
ditione uĩa sumus. mittite q̃ arma qui obsidẽ
qui urbem parent ubi porus accipiant. nec uos
fidei nĩ. nec nos impũ uĩi pœnitebit. Camillo
ab hostib⁹ ira cuiusq; gĩ audet. Falisca in stipen
dium militum eius annuit. p.r. tributo va
cant. Pecunia impetrata. pace data. grecus re
mam reducit⁹, camillus multo meliore laude
q̃m cum triumphantem albi purbem uexerat
equis insignis ruricola fideq; hostib⁹ uictis cĩ
in urbem rediss. tacite eius uerecundiam non
cultu senatus. quin sine mora uotu liberaret⁹.
crateramq; auream donum appollini delfos
legati qui ferrent. l. ualeri⁹. l. seruius. a. man
lius missi. longa una naue haud procul fre
to siculo a piratis liparensium excepta deue
huntur liparas. Hos erat ciuitas uelut pu
blico latrocinio partã p̃dã diuidere. forte eo
anno in summo magistratu erat dyonisius
quidam romanis iurisimilior q̃m suis. q̃le
gatorum nomĩ donumq; rdĩm cum mittitur
rdonicãm uertit ipse multitudinem oq; que
semp̃ regenti ẽ. ferme simul. religionis iuste i
pleuit. adductosq; in publicũ hospitium le
gatos cum p̃sidio etiam nauium delfos p̃secu
tus. romã inde hospites restituit. Hospitium cõ
eo. s. c. est scĩm. donaq; publice data. Eodẽ
anno inequis uarie bellatum. Adeo ut ĩ nõ
fuit. rapud ipos exercitus rome; uicissent uic
tiue ẽent. impatores romani fuere ex. cĩ. mil.
.6. emili⁹. spuri⁹ postumi⁹. p̃mo rem cõmuniter
gessere. fusis in acie hostib⁹. emiliũ p̃sidio
uerruginem obtinẽ placuit. postumiũ fines
uastare. Ibi cum incorrupto iuuenum agmine neglegẽ
ti bene gesta eorum ad ocia equi tũre inerto
m proximos compulere tumulos. pauoq; inde
uerruginem etiam ad p̃sidium altũ ẽ. plac⁹.
Postumi⁹ iuuenum receptus cum contione
aduocata terroẽ ĩcepisse ac fugam fusos cẽ
ab ignauissimo ac fugacissimo hoste. conclamat unusquisq; ĩ nullo ea se audire rã ad
missum flagitium. q; eosdem correcturos cẽ. neq;
diuturnum id gaudium hostib⁹ fore. poscentes
ut confestim in castra hostium duceret. Et in
conspectu erant posita in plano. nichil pene re
cusabant. nec a nocte expugnassent. Collaudatos corpora curare. paratosq; cẽ. quarta ui
gilia iubet. Et hostes nocturnam fugam ex tu
mulo romanorum ut ab ea una que ferebat
uerruginem excludent fuere obuij. plumq;
ante lucem. q; luna p noctem erat cõmissum ẽ. et
haud incertus diuturno p̃lium fuit. Q; da
mor uerruginem p̃lat⁹ cum castra romana
credent oppugnari. tamũ in mentem pauoris. ut
ne quicq̃m remanere atq; obsecrante emilio
tusculum palam fugerent. In fama romã pla
ra ẽ. postumium. exercitumq; occisum. Qui ũ
p̃ma lux metum insidiaq; effuse sequtus⁹ sus
tulit. cum pequitasset acrem p̃missa repetẽs
tamũ in mentem ardoris. ut ñ ultra sustinerent
impetũ equi. sedes in fugientium quali ubi
ra magis q̃m uirtute resistit. ad primam
hostium frã est. Tristemq; ab tusculo nunciũ
ne quicq̃m gerenda ciuitate luce a postumio la
reate sequtur. Victoriam. p.r. ẽ. equoq; ẽti
tum delectum. Ire. pt. actionesq; ĩdum in
ueñant finem. plebs continuare latoq; le
gis tribunatum. patres reficere mutationes legis

admittunt. ¶ Et pl' huic comitiũ plebi ualuit.
Quem dolorẽ ultra pfert. s.c. fõ. ut oslule' inuis
plebi magistratus crearentur. Annum p̃ quin
tum decimũ. creati coñs. Lucrẽ'. Flauius. Sergius.
Sulpit'. Camerin'. Principio huius anni fer cã
qm nemo ex collegio intercessurus erat coactus ad p̃
ferendam legem. cũ. pt. nec segnius ob id ipsum
consulibꝫ resistentibꝫ. omniq; cunctatione munã
eam curam consula. Vrbem coloniam romana
nam in suo agro equi expugnant. Colonorum
pars maxima incolumis quia noctẽ p̃ditionem
oppidum captum libam p̃uisa urbis fugam
dederat romam perfugere. L. Lucretio consuli
ea puncta euenit. Is cum exercitu p̃fectus ace bos
tes iuenit. uictorꝫq; romam ad manus aliqñ certa
mĩ redit. Dies dicta erat. cũ. pt. bremũ. Sulpitio
tri. a. uergilio. Et quinto pomponio quos defen
di patrum consensu ad fidem senatus p̃tinebat.
Neq; enim eos aut uitę ullo crimine alio aut
gesti magistratus quisq̃m arguebat. p̃ter qm
quod gratificanter patribꝫ rogationi tribunitię
intercessissent. Victi ũ grãm senatus. plebi sua.
pessimo exemplo innoxij demissis gravis
exilio condempnati sunt. Id egre passi patres.
Camillus palam scelis plebem arguere. que
am in suos uersa ñ intelligẽte se prauo iu
dicio de tribunis intercessionem sustulisse. In
tercessione sublata tribunicã potestatem
euertissent. Iam quod illi parent effrenatã
licentiam eius magistratus patres laturos fal
li eos. Si tribunicia uis tribunicio auxilio re
pelli nequeat. aliud telum patres inuentos
ee. Consules q̃ intercipabat. quod fide publica
decepti tribunos eos tractu traxissent. qui senat'
auctoritatem secuti essent. Hec p̃palam comitio

nabundi in dies magis augebat. Vbi hominũ
Senatus ũ incitare adũsus legem haud desis
tebat. ne aliter descenderent in forum cum dies
ferendę legis uenisset. q̃m ut qui meminissent
sibi patres focisq; rdin̄ templis ac solo in q̃ nati
essent dimicandum fore. Iam qđ ad se p̃tinere
arceat. si sue glie. s. intermissionem patie
meminisse sic fal. sibi amplum q; ee. urbem
ab se captam frequentari coactos se frui monu
mẽto glie sue. Ante oculos habere urbem latã
in tumpho suo insistere omnes uestigiis lau
dum suarum. Et ne fal ducẽ desertam ac relictã
ab diis inmortalibꝫ incolu urbem. Vt in capituo
solo habitare. p.r. Vt victricem patã uictã mu
tari. His adhortationibꝫ principes concitati
patres senesq; iuuenes cum ferretur. Ier agmi
ne fõ in forum uenerunt. dissipatiq; p̃ tribꝫ
suos quisq; tribulos prensant es. orare cũ la
crimis cepere ne eam patriam p̃ qua fortissime
felicissimeq; ipi ac patres eorum dimicassẽt.
desererent. capitolium edem uestę. cęa circa
templa deorꝫ ostentantes. Ne gentem exercitem
p.r. ab solo patrio ac dius penatibꝫ. in hostiũ
urbem agerent. eoq; rem adducerent. ut melio
fuerit ñ capi uictos. ne roma deseretur. Quia
non uigebant ꝫ precibꝫ. Inter preces multa
deorꝫ memoria erat. religiosum patri magis me
fuit. Legem unam plures tribꝫ antiquarũt.
qm̃ iusserunt. Adeoq; ea uictoria letis patibꝫ
fuit. ut postõ die referentibꝫ coñs. s.c. fieret.
ut agri uicentani septena iugera plebi diui
derentur. Hec patribꝫ familię tantum. Et ut
omnium in domo liberorꝫ capitum ratio ha
beatur. uellentq; in eam spem liberos tollere;
Comuñe deinde cum plebe nichil certatum e.

quo mīꝰ consulatꝰ cōmicia habentur. Cre
ati cōnſ. L. ualeriuſ potitus. o. manliꝰ. cui ca
pitolino ꝑ ea fuit cognoīn. Hꝭ cōnſ. magnos
ludos fecere. qꝭs. o. furiuſ dictatoꝛ uouerat. ve
ientibello, eoꝛ anno edes iunonis reginę ab eo
dem dictatoꝛe eodemq; bello uota dedicatur.
Celebꝛataq; dedicationem ingenti mātiaꝛ
studio traditur. bellum haud memoꝛabile ī
algido cum equiſ gestum ē. fusiſ hostibꝫ pri
penę qm̄ manuſ conſereret. ualerio quod ꝑſe
uerantioꝛ gerendis in fuga fuit. triumphꝰ.
manlio ut ouans ingrederetur urbem decreꝫ
ē. Eoſ anno nouum bellum cum uolſimenſi
bꝫ gestum. quo ꝓpt̄ famām pestilentiamq;
magno romano ex siccitate caloꝛibꝫq; nimiꝭ
oꝛam: gestuſ duci nequit. Obq; uolſimenſes
salpinatibꝫ adiunctis ſuperbia elatiuſ ago
romanos incurſauit. Bellum deīn duobꝫ ꝑbꝫ
indictum. Iuliuſ censoꝛ decessit. Ineuſ locum
. o. cornelius ſuffectus. Que reſ postea religioī
fuit. quia eo luſtro roma ē. capta; Hec deīn de
unq̄ in demoꝛtui locō censoꝛ ſufficitur. Conſu
libꝫq; moꝛbo implicitis placuit ꝑ interregnū
renouari auſpicia. Itaq; cum ex. s. c. conſu
les magiſtratu ſe abdicaſſent. inteꝛ-ex creat.
. o. furiuſ camillꝰ. qui. p. cornelium ſcipionē
ilium. L. ualerium potitum interregem pdi
dit. Ab eo creati ſex tribuni militū conſula
ri poteſtate. ut etiam ſicut eoꝛ mo commodaua
litudo fuiſſet: copia magiſtratuum rei. p. eēt;
kt̄ quibꝰ magiſtratū accepe. l. lucretiꝰ. ſeruiuſ
ſulpitiꝰ. m. emiliuſ. l. furiuſ. medullinuſ. ſep
timo aggꝛippa furiuſ. c. emiliuſ ueruginoſus. Exhiſ. l.
lucretio. ꝛ. c. emilio uolſimenſiſ pugnatum eſt
tur. Salpinatesq; agrippe furio. ꝛ ſeꝛt. ſulpitio.
ꝓcum uolſimenſib pugnatum ē. Bellum
nūo hoſtium ingens certamine haud ſane
aſpm fuit. fuſa concurſu primo acies. in fugā
milia. viij. armatoꝛum ab equitibꝫ inclusa
poſtq; arma in deditionem uenerunt. Et̄ belli
fama effecit. ne ſe pugne cōmitterent ſalpina
tes. Omnibꝫ armatis circabantꝫ; romani predas
paſſim ꝛ ex ſalpinatu agro ꝛ ex uolſinienſi nul
lo eam rem arcente egerunt. donec uolſimen
ſibꝫ feciſſet bello ea conditione ut reſ ppl̄ꝰ. r. red
derent. ſtipendiumq; eius anni geritum p̄ſta
rent. In. xx. annos indutię date. Eodem anno
o. ceditius de plebe nuntiauit tribunis ſe in
noua uia ꝛ nunc ſacellum ē. ſupra edem ueſte
uocem noctis ſilentio audiſſe clariorem huma
na que magiſtratibꝫ diceret gallos aduen
tare. Idq; fit propter auctoris humilitatē ſpre
tum: qđ longinq̄ eo ꝛ ignotioꝛ gēs erat. neq; de
orum m̄ monita ingruente fato ſpreta ſūt, huma
nā opem que una erat. o. furium ab urbe
amoue. Quo dicto dicta abi. apuleio tre. pt̄. ppt̄
p̄dam uetustatem. filio q; adoleſcente p̄ide
tempuſ oꝛbatuſ. cum accitis domū tribubꝫ
cluentibꝫq; magna parſ plebis erat. p cun
ctatus animoſ eoꝛ reſponſum tuliſſet ſe collā
turoſ q̄m damnatuſ eēt abſoluere eum
ñ poſſe. ingeſtum abiit. precatuſ ab diis
immortalibꝫ ſi innocuo ſibi ea iniuria fieret. p̄
mo q; tempe delictum ſui ciuitati ingrate fa
cerent. Abſens quindecim milibꝫ grauis eris
damnatur. Expulſo cui quo manente ſicꝫ
q̄m humanoꝛ cura ē. capi roma ñ potuerat, ad
uentante fatali urbi clade. legati ab clusinis
auxilium uenerunt aduſuſ gallos petentes.
Eam gentem traditur fama dulcedine fru

De gallis

gum maxime q̄ uni noua tum uoluptate cap
tam alpes transisse. agrosq; ab etruscis ante cul
tos possedisse. tum egressi in galliam unum illic
inde gentis causa. Arruncem clusinum ira cor
rupte uxoris ab lucumone cuiusdam is fuerat. ipe
ppotente iuuene rā quo expeta pene ñ etrūca uis
que sita erāt nequirent. huic cōsentib; alpes
ducem auctorem q; clusium oppugnando fuisse.
Equidem haud abnuerim clusium gallos ab
arrunte seu quo alio clusino adductos sed eos
qui oppugnauerunt clusium ñ fuisse qui per mi
alpes transierint satis constat. Ducentis ferme
annis añ quam clusium oppugnarent urbēq;
romam caperent ītaliam galli transcendērunt.
nec cum his primum etruscorum. sed multo añ
cū his qui intra appennīnū alpesq; incolebant. se
pe etruscis gallica pugnauere. Tuscor añ roma
num umbrum late terra mariq; opes parauere
mari supero inferoq; quib; italia insule ñ cingi
tur. Quantum potuerint nomina sunt argumē
to qđ alterum tuscum cōmuni uocabulo gen
tis altīn atq; tuscum mare. ab altera tuscor colo
nia uocauere italie gentes greci ēt. eadē tyrrhenū
atq; adriaticum uocant. inuntq; mare uer
gentes incoluere urbib; duodenis ōrat primis
appennīnū ad inferum mare. ꝑ ea cōsappen
nīnum eosdem qđ capita originis erant colo
nis missis. que transpadum oīa loca excepto
ueneto; angulo. qui sinum circumcolunt ma
ris usq; ad alpes tenuere. Alpini q; ea gentib;
haud dubie origo ē. maxime rete. quis loca
ipsa efferarunt. nec quid eis antiquo preter sonū
linguę nec eum incorruptum retinent. Dec̄
situm italiam gallor hec accepim. Tarquinio tar
quinio rome regnante celtarū q̄ pars gallię
tertia ē. penes bituriges summa imperij fuit.
hū regem celtico dabant. Ambigatus ei fuit
uirtute fortunaq; cum sua tum publica pre
pollens. Quod in imperio eius gallia adeo fru
gum hominumq; fertilis fuit. ut abundans
multitudo uix regi uideretur posse. Hic mag
no natu ipse iam exonerare pregrauante
turba regnum cupiens. bello uictum acsigo ue
stum sororis filios impigros iuuenes missurū
se ēē. in quas dū dederint. augurijs sedes ostēn
dit. Quantum ipi uellent numerum hoīum
excirent. ne qua gens arcere aduenientes posset.
Tum sego uesto sortib; datus deorum q; satus. bel
lo uesto haud paulo lectorem in italiam uiam
dū dabant. Is quod eius exercitus abundabat.
bituriges. aruernos. senones. eduos. ambar
tos. carnutes. aulercos exciuit. Profecti in gen
tib; pedituum equitumq; copijs. intra cisalpinos
uenere. Alpes in opposite erant. quas ingressa
bilis tuba. haud equidē miror nulla dum uia
qđ quidē constanti memoria sit. nisi de hercule
fabulis credere libet superatas. Ibi cum uelut
septos montium altitudo teneret gallos. circū
spectarentq; quanam peruncta celo iuga in
alium orbem terrarū transirent. religio eos ā
cepit quod ad latum ē. aduenas querentes
agrum ab saluum gente oppugnari. Massi
lienses erant in nauib; a phocea profecti. Id gal
li fortunę sue omen rati aduixere. ut quē pri
mū inanem egressi occupauerant locum pa
rentib; suis cōmunirent. Ipsi pene taurinos
salios que uicinę alpes transcendunt.
fusisq; acie tusci haud procul ad no flumē
cū in quo consedant agrum insubrem ap
pellari audissent. cognomine insubrib; pa

go he duorum ibi om̃ sequentes loca condi
dere urbem. mediolanum appellarunt. Alia
subin manus germanorum cluuio duce ue
stigia priorum secuta eodem saltu. fauente
bello usso cum transcendissz alpes ubi nunc
brixia ac uerona urbes sunt. locos tenuere.
ubi consiserunt. Post hos saluuiz quippe
antiqm̃ gentem leuos ligures incolentes cir
ca ticinum amnem peninũ. dein boij lingo
nesq; transgressi. cum ramis padũ atq; al
pes omnia tenerentur. pado ratibz trauecto
ñ ettruscos ũ sz etiam umbros agro pelluũt.
Int appenninum tam̃ se se tenuere. Tum se
nones recentissimi aduenaz aburente flu
mine usq; ad eum finem habuere. hanc gen
tem clusium romamq; in uenisse compio.
Id parum certum ẽ. solamne an ab omnibz
als alpinorum gallor pplis aduitam. Clusi
ni nouo bello gẽrta. cum multitudinem
cum forma hominum inusitata cerneret.
genus armorum. audiuentq; sepe ab his
als padum ultraq; legiones etruscorum fusas.
quam̃m adũsus romanos nullum erius lo
ci etas amicitiue erat. in quo ducentes con
sanguineos adũsus p.r. ñ defendisset. lega
tos romam qui ayrilium ab senatu peterent
misere. De ayrilio nich impetratum. legati
o. fabij. abusti filij missi. qui senatus. p.r.
noie agent cum gallis. ne a quibz nullam
iniuriam accepissent. socios. p.r. atq; ami
cos oppugnarent. Romanis eos bello q̃q;
si res cogat tuendos ee. Sz melius uisum bel
lum ipm amoueri si possz. r gallos nouam
gentem pace pod cognosci quam armis.
Hinc legatio. ni pferoces legatos gallisq;
magis qm̃ romanis similes habuissz. Quib
postquam mandata edidere. in concilio
gallorum datur responsum. Et si nouũ nom̃
audiant romanoz. tam̃ credẽ uiros fortes eẽ
quoz auxiliũ a clusinis in re trepida sit ipso
ratum. Et qm̃ legatione adũsus se maluerit
qm̃ armis tueri socios. nec se quid̃ pacem qm̃ illi
afferant aspnari. si gallis egentibz agro quem
latius possideant qm̃ colant clusini partẽ fi
nium concedant. Aliter pacem impetrari ñ
posse. Et responsum coram romanis se accipe
uelle. si negetur agere coram hisdem romanis
dimicaturos. ut nunciare domum possent
quam galli uirtute ceteris mortalibz pstarent.
Quod nam id uis eet agrum a possessoribz pe
tere. aut minari arma. romanis querentibz.
quid uectigalia rei gallis eet. cum illis enim
mis uis ferre. omnia fortium uiroz ee. feroc dic
dicent. accensis utriq; ais ad arma discurrit.
r prelium conseritur. Ibi iam urgentibz roma
nam urbem fatis legati contra uis gentium
arma capiunt. Nec id clam ee. potuit. cum
añ signa etruscoz. tres nobilissimi fortissimi
q; romane iuuentutis pugnarent. Tantũ
eminebat pegrina uirtus. quin etiam q̃rtus
fabius. euectus equo contra aciem equo ducem gal
loz ferocem in pla signa etruscorum incur
santem p latus transfixum hasta occidit. spo
liaq; eius legentem galli agnouẽ. p q̃ trã
aciem romanum legatum ee. signum datũ
ẽ. omissa i clusinos ira. recepta uirtute canunt. mi
nantes romanis. Erant qui ex templo romã
eundum censerent. Victore senone. si legati
primis mittentur questum iniuriaz. postula
tumq; ut pure gentium uiolato fabij dede

rentē; legatū gallorum cum ea sicut erāt mandata exposuissent senatui. nec factum placebat fabiorum: uul postulare barbari uidebantur. Sz ne id quod pcebant decernerent in tanto nobilitatis uiri ambitio obstabat. Itaq; ne penes ipsos culpa ēet cladis forte gallico bello acceptę cognitionem depostulastis gallorum ad populum retulerunt. Sz tanto plus grātię atq; opes ualuere. ut quorum de pena agebatur. tres mil. consulari potestate in insequentē annū crearentur. Quo facto haud secus q̄m dignū erat infensi galli bellum ꝑpalam minantes ad suos redeunt. Tribunis militū cum tribus fabiis creatis quintus. sulpicius. longus. quintus. seruilius. quartus. p. seruilius maluginensis. Cum tanta moles mali instaret. adeo obcecat animos fortuna ubi uim suam ingruentem refringi nō uult. cuncta q̄ adūsus fidenatē acuerentem hostem diuosq; finitimos ꝑpōsulum a capienda auxilia ducta rem multis tempestatibus diuisis: ea tunc inusitato atq; inaudito hoste ab oceano. terrarumq; ultimis oris bellū ciente. nichil terra ordinarij impij aut auxilij quęsiuit. Tribum quoq; renūciare bellum contractum erat. sūmę ire precantes. dilectum q; nichilo accuratiorem q̄m ad media bella habiti solitus erat. exercuantes etiā famam belli habebant. Interim galli ꝑ q̄m accepe ultro honorem habitum uiolatorib; uris humani. eius q; legationem suam ēflagrantes ira cuius impotentes. gens. confestim signis conuulsis cetato agmine ter ingredi unū. Ad quorum pretentum raptim cumultum cum ex urbe ad arma concurrerent. fugaq; agrestium fieret. romam se ire magno clamore significabant. Quacūq; ibant equis uiris q; longe ac late fuso agmine inermium obuios ceperat loca. Sz antecedente fama nunciis q; – diuinorum demonstrationi aliorū ꝑpiorum primum urbis romam celeritas hostium cultor. Quippe quibus uetus cumultuatio ēcinctu rapum ducto. egre ad undecimū lapidē occursum ē. qua flumē alla crustumini monti ꝑato defluens alueo. haud multum infra uiā tybrino amni miscetur. Iam omnia conf̄ circaq; hostium plena erant. mata in uanos cumultus gens. truculenta. clamoribus uarijs horrendo cuncta compleuerant sono. Ibi cū. mil. ī loco castris ante capto. ī ꝑmunito uallo quo recepi ēt. ī deos salutem. si ī hominum memores. nec auspicato nec litato instruunt aciem deductā in cornua. ne circumueniri multitudine hostium possent. Nec cā equari frōtes potant. cum exercituando infirmam rupe cohortem mediam aciem hr̄ent. Paululum erat ab dextera edita loca. quem subsidiarijs repleri placuit. Itaq; res ut in timorem pauoris ac fugę. sic una salus fugientibus fuit. Iam brennus regulus gallorum impauitate hostium atq; maxime amens ratus ad id captum superiorē locum ut ī gallicum acie legionum recta frō te concurrissent. subsidia ab aūsos transuersos q; impetum darent. ad subsidiarios signa conūtit. si eos loco depulisset. haud dubiā facilem in equo campi cāmū superanti multitudinem uictoriam fore. Adeo ī fortuna mē. ī ratio etiā cum barbaris stabat. Inalta acie nichil simile romanis. non apud duces. nō apud milites erat. Pauor fugaq; occupauerat animos. tanta hominum obliuio. ut

multo maior pars uelos in hostium urbem cū
ÿbem accerer. quam recto tāne romam adcō
iugel ac libeos fugēt. parump subsidiaros
tucatus elb locus. In reliqua acie simul ē. cla
mor ꝓcul ab latere. ultimus ab tergo audit.
ignotum hostem ꝓpene qm̄ uiderent. nō nō. nō
tempato certamine. nec clamore quidem red
dito integri intactiq; fugerunt. sine ulla cedes
pugnantium fuit. Terga cesa suo met ipsoꝝ
certamine in turba impedientium fugam cir
ca ripam ÿbis. quo arma ab iectis rotum si
nistrum cornu defugit. magna strages fca ē.
multosq; imp̄tos nandi aut inualidos gurgel
lo rel aliisq; regminibz hauserе gurgites. Ex ar
mata tñ pars incolumis uelos ꝓfugit. uñ nō m̄ ꝓ
sidiis quicq̄m. nec ne nunciaul quidē clades ro
mam ē. missus. Ab dextro cornu quod ꝓcul a
flumine. magis sub monte steterat. romam
oñs petere. nec clausis quidem portis urbis in
arcem confugerunt. Gallos q; uelut obstupe
factos inuiaculum uictoriꝫ tam repentine cen
tus. nisi pauore defixi primum steterunt uelut
ignari quid accidisset. deū insidias uereri. post
mo cesoꝝ spolia legere armoꝝq; cumulos
ut mos est ē. coacernare. Tum demum ꝓq̄m
nich usq̄m hostile cernebatur. uam ingressi
haud multo ante solis occasum ad urbē ro
mam ꝓuenerunt. Et cum pregressi equites nō porta
tas clausas. nō stationem pro portis cernebare.
nō armatos cē. in muris reculisse nt. aliud pro
ri simile miraclin eos sustinuit. Noctemq; ue
ria ignote situm urbis. int romam atq; ani
enem consedere. Explorato ubiq; missis circa me
nia alias q; portas que nam hostibz ī ꝑdita re
consilia cēnt. Romani cum pars maior ex

acie uelos pauiq; qm̄ romam. nemo sup̄ē quē
qm̄ preter eos qui romam refugerant credeat.
complorari oñs pariter uiui mortuiq; tota ꝓpe
urbem lamentis impleuerunt. Priuatos deinde luctꝰ
stupefecit publicus pauor. Postq̄m hostes adesse
nuntiatum ē. mox ululatus eiulatusq; dissonos
uagantibz circa menia turmatim barbaris au
diebant. Omne nō tempus suspensos ira tenu
it animos. usq; ad lucem alta. ut idem tuti ē
tam in urbem futur uideretur impetus. ꝑmo
aduentus qui accesserant ad urbem. mansuꝝ
eum ad aliam fuisse. nisi hoc consilij foret.
Dein sub occasum solis qua haud multū diei
superat. ān noctem ratus se nuasuros. cum in
noctem dilatum consilium ē. quo plꝰ pauoꝝ
inferent. Postremo lux appropinquans. cram
mare timoriq; ꝓpetuo ipsum malum communis
fuit. cum signa infesta portis sunt illata. neq; q̄
tam ea nocte neq; insequenti die simili silli que
ad aliam tam paucis fugerat cuncta fuit.
Nam cum defendi urbem posse tam parua
relicta manu spes nulla ēet. placuit cum con
iugibz ac libis iuuentutem militarem senatuq;
robur in arcem capitoliumq; concedere. armis q;
frumto collatis ex loco iū munito deos hoies q;
romanū nom defendere. flamines sacerdotesq;
uestales sacra publica secede ab incendiis pro
cul auferre. nec ante deseri cultum eorum q̄m
in supēnt qui colerent. Si ayx capitoliumq; se
des deoꝝ. si senatus caput publici consilij. simi
litudis iuuentus supfuit. immensa rerum urbē
facilem iacturam ē. Senum relicte in urbe
utiq; ꝓcure curbe. Et quo id equiore aio de
plebe multitudo ferret. senes triumphales
consulares q; simul secum illis palam dicere

obtinuos. nec his corpib quib ñ arma ferre. ñ
tueri patriam possent onerauos inopiam ar
matorum. Hec mī semores morti destinatos
ractata solacia. uerse in adhortationes ad ag
men iuuenum quos in capitolium atq; ma
cem plequebantur. cōmendantes iuuentuti eo
iuuenteq; urbis. p̄cipientes. Ex. annos omnib;
bellis uictricas. quecumq; reliqua eēt fortuna.
Ingredientib; qui spem omnem atq; opē secū
ferebant. ab his qui capte urbis non sup esse
statuerant gentio. cum ipsa rei spes esq; mise
rabilis erat. tum mulebres fletus concursatio
incerta. nunc hos nunc illos seq̄tium rogan
tumq; uos natosq; cui se fato darent. nichil
quod humanis sup̄eet malis relinquebant.
O magna pars tamē eorum in arcem suos p̄cepe
runt. nec phibente ullo nec uocante. q; quod
unde obsessis ad minuendam in bellū mul
titudinem id parum humanum erat. Alia ma
xime plebis turba quam nec cape tam exiguis
collis nec alere intacta opia fruīa potat.
ex urbe effusa uelut agmine iam uno petit
ianiculum. Jñ pars p agros dilapsi. pars ur
bes petunt finitimas. sine ullo duce aut con
sensu suam quisq; spem sua consilia cōmu
nib; deplorantes ereguentes. Flamī mām quiri
nalis. uirgines q; uestales omissa rei suaq; cura.
que sacrorum secum ferenda. que q̄ uires ad
omnia ferenda decrant. relinquenda eēnt
consultantes quis ue ea locis fidelia adseru
turus custodia eēt optimum ducunt condi
ta in doliolis sacello proximo edib; flaminis
quirinalis ūnume despui religio ē. defo de.
Certa mī se onere parato ferunt. uia q̄ sub
lucio ponte ducit ad ianiculum. Jn eo duo

eos cum. L. albinus de plebe romana hō con
spectis plaustro conugem ac liberos hīs. mī
certam turbā. que mutuis bello urbe excede
bat. saluo etiam cum discrimine diuinarum
humanarumq; rerū. religiosum ratus sacer
dotes publicos. sacraq; p. r. pedib; uē. ferreq;
se ac suos in uehiculo conspicu. descendere ipso
rem ac pueros iussit. uirgines sacraq; in plau
strum ī poluit. uectę quo uestales sacerdotes erant p
gerit. Romę mām sacrificiam omnib; ut in ta
li re aduenda arcem compositus. turba se
uiq; domos regressa. aduentum hostium ob
stinato ad mortem animo expectabat. Qui eo
rum uel gesserant magistratus ut insignibus
pristina honoq; aut uirtutis insignib; mouerentur.
que augustissima uestis ē. uersa. ducentib;
triumphantib; ue ea uestra medio eburnis
sellis sedere. Sunt qui. m. fabio pontifice
maximo p̄eunte carmē deuouisse eos se p̄ patria
quiritib; q; romanis tradant. Gallis quia mī
posita a nocte a contentione pugnę remiserāt
animos. quod nec in acie anceps uisq; certa
uerant p̄lio. nec cum impetu aut ui capiebāt
urbem. sine ira. sine ardore animoq; ingressi
postō die urbem. patente collina porta in fo
ruenerunt. Circumferentes oculos ad templa
deū. arcem totamq; solam belli spem tenentē.
Jñ modico relicto p̄sidio ne quis in dissipatos
exercitu aut capto impetus fieret. dilapsi
ad p̄dam uacuis occursu hominum uiis. par
ī proxima quęq; rectorum agmine ruunt. par
ultima uelut ea demum intacta ac referta p̄
da petunt. Jñ rursus ipa solitudine abstertu.
ne qua fraus hostilis uagos excipet. in forū
ac p̄pinqua fori loca conglobati rechębant.

Ⅴ eos plebis ecthnicū obseruatis patrumq; aūs
puncpum. maior ꝑpe cunctatio tenebat ap
ta. qm̄ cā̄ causa unaquenq; adeo haud sec quam
uenerabundi intuebantur in medium uerbu
lis sedentes uultus. prēt ornatum habitumq;
humano augustiorem. maiestatem etiam qm̄
uultus grauitasq; eius prose ferebat. simulli
mos dijs. ād eos uelut simulachra uersi cum
starent. o. papirī. unus ex his dr̄ gallo barbā
suam ut tum omnibus promissa erat pmulcēti
scipione. scipione eburneo in caput ictu sso
ram mouisse. atq; ab eo iratum cedis ctm.
cētos in sedibus suis trucidatos. Post pncipū
cedem. nullu deinde mortalium parci. diri
pi tecta. haustis inde ignes. Cetm seu nōnullis
delendi urbem libido erat. seu ita placue
rat principibus gallorum. ostentari quedā
incendia terroris cā. si compelli ad deditionē
caritate sedium suarū obsessi possent. et non
omnia concremari tecta. ut quocumq;
supēēt urbis id pignus ad flectendos hosti
um animos haberent. nequaquā pinde ar
q; in capta urbe pma die aut passim aut
late uagatus ē. ignis. Romanq; erate plenā
hostium urbem cernentes uagosq; per uias
oīs cursus cum alia atq; alia parte noua
aliqua clades oriretur. nō uirib; solum con
cipe. sz ne auribus quidem atq; oculis satis
constare potant. quocumq; clamor. fremitus
hostium. mulierū puerorūq; ploratus. simul
flammę. et fragor ruentium tectorū ambusti.
pauentes ad omnia animos. oraq; et oculos
flectebant. uelut ad spectaculum ā fortuna
posti occidentis patry. nec ullius rei suaq;
relicta pret qm̄ corpori undiq; tanto ān
alios miserandi magis quicunq; obsessi sō
quod intercluși a patria obsidebantur. omnia
sua cernentes in hostium potestate. Nec cuiqui
tiq; nox: diem tam fede actum excepit. Lux
dein nocten inquietam insecuta ē. Nec ullū
erat tempus quod a nouo semp cladis alicuius spec
taculo cessaret. Nichil tam ut onerati atq; ob
ruti malis flecterentur animos. quin si omnia
flammis ac ruinis equata undissent. qm̄uis
inopem paruumq; em̄ tenebant collem lib
tatis relictum uultus defendent. Quam cum
eadem cotidie accideret. uelut ad suetu mal
abalienauerant absentiu rer suar animos ar
ma tamū ferrūq; in dextris uelut solas reliquas
spei sue intuentes. Galli q; p aliquot dies in
tecta ruinis urbis ne quiquam bello gesto cū int
incendia ac ruinas capte urbis nichil supēēt
prēt armatos hostes iudent. nec quicquam tot
cladib; territos nec flexuros ad deditionem
animos. nuusq; adhiberetur experiri ultima. si
pecuniam facere in arcem statuunt. Prima luce
signo dato. multitudo omnis in foro instruit.
Inde clamore sublato. ac testudine facta subeu
unt. Ad ūsus quos romani nichil remīe nec re
pide ad omnis aditus stationib; firmatis. qua
signa ferri iubebant. ea robore uiroq; appositi
to scandere hostem sinunt. quo successerit ma
gis in arduum. eo pelli posse ꝑ proclive facilē
tati. Echo fere cluo restituere. Atq; in ex loco
superiore qui ꝑpe sua sponte in hostem infere
bat. impetu facto. strage ac ruina fedare fu
dere gallos. ut nunquam postea nec pars nec um
ūsi tempestatis sunt. tale pugne genus. Omissa
itaq; spe ꝑuenī atq; arma subeundi obsidi
onem parant. Cuius ad id tempus immemores.

7 quod in urbe fuerat frumentum incendiū urbis absumpserant. 7 ea gruis pp ipsos dies rapiū omne uetos erat. Igitur exercitu diuiso partem pfinitimos pplos predari placuit partem obsidere arcem. ut obsidentibz frumentum pllatores agrorum pberent. Pficiscentes gallos ab urbe ad romanam expiendam urbem uirtutem fortuna ipsa ardeam ubi camillus exulabat duxit. Qui melior ubi fortuna publica qm̃ sua cum diis hominibz q accusandis senesceret. indignando miranda q ubi illi uiri eent qui secū uetos ualentes fortesq cepissent. qui alia bella fortiss semp qm̃ felicia gessissent repente audiunt gallorum exercitum aduentare. atq de eo pauidi ardeates consultare. Hec secum qm̃ diuino spiritu tactus. cum sem mecha contionem incipiebat. abstinete iuuenes ante talibz concilijs. ardeates inquit uetes amici. nouercam caue timeat. qm̃ uim̃ bñficium tra audiat. 7 fortuna hoc egit. mea nemo uim̃ conditionis inq oblitum me huc pcessisse putet. sed res ac piculum commune cogit quod quisq possit in re trepida p̃ ciuiū in medium conferre. Jquando ego uobis pro tantis uiris in memoriā gr̃am referam si nunc cessauero. Aut ubi uis erit mei uobis si in bello non fuero. Hac arte in patria steti. 7 inuictus bello. in pace ab ingratis ciuibz pulsus sum. Vobis aut̃ ardeates fortuna oblata e. 7 pro tantis p̃stitis pli. r. beneficiis quanta pi memoriā. nec enim ex probrandis apud memores sunt gr̃e referende. 7 huc urbi decus ingens belli ex hoste cōmuni pariendi. qui effuso agmine aduentat gens e. cui nata corpa aīosq magna magis qm̃ firma dedit. Io certam̃ omne. plus uetrox quam uirium fretum. Anguino luctande romana. Parentem cepe urbem. ex arce capitolio q his egis ira resistitur manu. Jam obsidionis tedio uicti abscedunt. uagiq p agros palantur. abo uinoq rapum hausto repleti. Vnox appetit pe ruos aquat sine munimento. sine statione. incusto diss passim ferarū more sternuntur. Hunc ab sacris uebz magistratum solutum meauit. si uob in animo e. tueri menia uia. nec pati hec omnia gallham fieri. p̃ma iuuentus capite arma frequentet. me sequimini ad cedē ñ ad pugnam. His uictos somno uelut pecudes trucidandos tradidit. ñ uerso eāde ardore rerum mearū gestarum. quem rome habui. egis inquisq p̃suasum erat. tantum bello uirū neminem usq qm̃ ea tempestate ee. Contione dimissa corpora curant. interea qm̃ nox signum daretur. Quo dato p̃me silentio noctis ad portas camillo p̃sto fuere. Egressi haud procul urbe sicut p̃dictum erat. castra gallorū in cura neglectaq. ab omni parte nacti. cū ingenti clamore inuadunt. Hostisq m̃ primum omnibz locis cedes e. nuda corpora 7 soluta somno trucidantur. Extremos tam̃ pauor cubilibz suis exercitos. que aut̃ uis erat ignaros in fugam. 7 quosdam in hostem ipsū impetu dos tulit. Magna pars magistratuum delata incursione ab oppidanis in palatos facta circumuenitur. Simil in agro uetera uictorum strages fra e. qui urbis tam̃ pe quadringentesimum annum uicine oppidis ab hoste insultato maudito. adeo nichil miseratus sunt. ut magnum romanum eo tempore incursionis facerent. plenumq predę uetos etiā p̃sidium q 7 spem ultimā romani nois in

animo habuerint oppugnare uidebant eos
multitudo romani uagantes pagos & congesto
agmine pdam prefecturas castra cernebāt.
haud procul uia posita. In primum miseratio iu
uenū indignitas. atq; ex eo ira animos cepit. ex
cisi etiam a quibus bellum gallicum in se auitas
sent ludibrio ee. clades suas. & ut rem pauere
animus. quin ex tumplo impetum facerent. cō
silii. a quo to cedicio centurione quem sibi uel
ipi prefecerant: rem in noctem sustinuere. Tan
tum par camillo defuit auctor. certa eodem
ordine eodemq; fortune eventu gesta. Quum
etiam ducibus captauit qui cedi nocturne sup
fuerant. ad aliam manū tuscorum. ad sali
nas profecti nocte insequente ex impulso ma
iorem cedem edidere pugnaq; publicaq; uic
toria ouantes. uicos redeunt; tumq; in tum ple
rumq; obsidio seguis rutulumq; silentiū ee ad
id tantum intenta gallis ne quis hostū eua
deret inter stationes possit. cum repente iuuenis
romanus admiratione mise cuei hostesq; con
uitat. Sacrificium erat statum in quirinali col
le. gentis fabie. Ad id faciendum. c. fabius
dorsuo gabino cinctus sacra manibus gerens
cum de capitolio descendisset. p medias hostū
stationes egressus nichil ad uocem cuiquā ter
rorem ue motus in quirinalem collem pue
nit. Ibiq; omnibus sollemnū pactis: eadē re
uertens similiter constanti uultu graduq;
satis spans ppinquos ee. deos quorum cultū ne
motus quis mecu phibuit deseruisset. in capi
tolium ad suos rediit. Seu anomis gallis
miraculo audacie seu religione etiam mo
tus: cuius haud quaq; negligens gens est.
Seu interim ñ animi tantum in dies sed
etiam uires crescebant. Nec romanus solū eo con
uentibus grauis. qui aut prelio adūso. aut
clade capte urbis palam fuerant. sed etiam ex la
tio uoluntarius confluentibus. ut in parte predę
erant; maturum iam uidebatur repeti patriam
eripiq; ex hostium manibus. & corpus ali quido ca
puti decrat; locus ipe admonebat camillum. magna
pars multum erat. qui ductu auspicio q;
eius res ipse gesserant. recusant negare se cōmu
turum cuiusq; aut deorum aut hominū q̄sq̄m
imperium finiret. postquam ipe memor ordinis
sui posset imperatorem. Consensu omnium pla
cuit. ab ardea camillum acciri. & antea consulto
senatu qui rome ee. Adeo regebat omnia pu
dor discrimina q; rerū ppe ptas rebus seruabāt.
Iugens periculo transeundū p hostium custodi
as erat. Ad eam rem ponitur comitis impiger
iuuenis opam pollicitus incubans cortici scalo
ybim ad urbem defertur. Inde qua primum
fuit ripa ppreruptum eo q; neglectum hostū
custodiam saxum in capitolium enadit. ad
magistratus ductus mandata ferocis edit. Ac
cepto in. s. c. ut comitis curiatis reuocatis de
cretum: multisq; habenti imperatorem quē uel
lent. Eodem digressus nuntius uelos commendit.
missiq; ardeam legati ad camillum uelos eum
ppere. Seu quod magis credere libet. ñ prius
profectum ab ardea quam comptus legē latam.
quod nec unus ciuis ppius mutari finibus possit. nec
nisi dictatore dictus auspicia ingentia hēe. Lex
curiata lata ē. dictatorq; absens dictus Duūh
uelis agebantur: intumario rome capitolioq;
in ingenti periculo fuit. Iamq; galli seu uelu
gio notato humano quia nunquā auelis pue

nerat leuitua ponte ammadõo á carmẽ layo
masensiu equo nocte sub lustri. cum p̃mo mer
mẽ qui emptarer uiam p̃ mitissent: cadente
ñ arma ad quid mq̃ eẽt. alẽ unnyca. subleua
tesq; manucem retrahentes alij alios p̃ut postu
larer locus. tanto silencio in summum euasere.
ut ñ custodes solum fallerent. sz nec canes quidẽ
sollicitum animal ad nocturnos strepit̃ excita
rent. Anseres non fefellere quibz sacris olim mis
in summa inopia cibi. tamẽ abstinebatur. Que
res salutifuit. Clamoq; clangore eoz. alarumq;
strepitu excit. M. manlius qui triennio añ con
sul fuerat. uir bello egregius arma arripit. si
mul ad arma ceteros cohortatur. dum ceteri ce
pidant gallum qui iam in summo constiterat
umbone ictum deturbat. Cuius casus plapsi
cum proximos sterñet. cepidantes alios arma q̃
omissis saxa quibz adhorebant manibz amplec
os trucidant. Jamq; & alius congregari telis mis
silibz q; saxis p̃ turbare hostes. tum aq; tota
prolapsa acies in preceps defert. Sedato deiñ
cum multa reliquum nocte quantum interua
lli ñ ubz potat. cum p̃ceptum q; p̃culum sol
licitaret. quieti datum ẽ. Luce orta uocatus
classico ad concilium militibz. ac tribunis
nostcum & recte & p̃pam facto p̃cium de
beretur. manlius primum ob uirtutẽ lau
datus donat̃q; ñ ab tribunis solũ militũ. sz
consensu etiam militum cui unũ si qs libra
farris. & quartarios uini ad edes eius q̃ i arce
erano contulerunt. Rem ductu paruam ce
terum inopia fecerat eam. arguẽtum in
genti cacumine. cum se quisq; uictu suo frau
dans. detractũ corpi. atq; usibz necessariis
ad honorem unius uiri conferret. Cum ui

gilesq; eius loca qs tefellerat eius hostibus aden
dens. ereptu. & cum omnes more militari se
animadũsurum publius sulpicius tribunus mi
litum p̃nuntiasset. consentiente clamore multo
rum uigilem conuentum culpam. decretũ
a cũctis absumitur. rerum haud dubium ei noxe
ad p̃bandũ cunctis de sacro decretur. Jn uicenio
re. uti mq; custodiẽ. & apud gallos q; uulga
tum erat mẽ ueteres romamq; nunquam sine mea
re. & apud romanos ab nocturni p̃culi memoria.
Sz aute omnia obsidionis belliq; mala fame
uti mq; exercitum urgebat. Gallos pestilen
tia etiam cum loco iacente iñ cumultos cast̃
habentes. cum ab incendiis torrido & a pruis ple
no. cineremq; iñ puluerem iñ ferente. cum quid
uenta morum esset. quorum uim tolerantissima
gens. humoriq; ac frigori adsueta. cum estu &
angore uexari. uulgatis uelut in pecuia morbis
morerẽtur. tam pigrum a singulos sepeliendi
p̃mulcẽ aceruatos cumulos hominũ obruebãt.
bustorumq; gallicorum iñ nomine insignẽ
locum fecere. Jnducq; deiñ cum romanis treẽ
colloquia p̃missium pacis habita. Jn quibz
cum idem gallis faẽ obiceret. eaq; ne
cessitate ad deditionem uocarent. & auer
rende eius oppidi cã. mutui locis panis de
captiuis iactatis esse. in hostium stationes. Sz
iam neq; dissimulari neq; ferri ultra fames
potat. Jtaq; dum dictator delectum p̃ se ardee
habet. magistrum equitum. l. ualerium ab
uelis abducere signum iubet. parat instructq;
copiã. q̃b haud ipar adoriatur hostes. Jnãm ca
pti olim exercitus stationibz uigiliis fessi.
supatus tam humanis omnibz malis. cũ fa
mẽ unam natura unica non finiret. diem de

die p̄spectand ꝛ quod auxilium ab dictatore
appareret: postremo spe quoq; iam nō solum
cibo deficiente. cum stationes p̄cederēt pp̄e
obuentabꝫ infirmū corp̄ arma uel dedi uel
redimi se quacunq; pactione possent ut sic
iactantabꝫ nō obscure gallis haud magna mē
cede se abduci posse. ut obsidionē relinquāt.
Cum senatus habitus ⁊ tribunis q; militum
negotium datum. ut pacisc̄entur. sūmā. p.
sulpicium ū. mil. ⁊ brennum regulum gallo⁊
collo q̄ cōsacta rē ē. mille pondo auri p̄cū
ppli. genabꝫ mox impetratum factum. Rei fedi
sime p̄se adiecta indignitate ē. Ponderata ab
gallis alla ara iniqua ⁊ tribuno recusante ad
ditus ab insolente gallo ponder⁊ gladi⁹ haud
quaq; intoleranda romanis uox. ue uictis ē.
Sz dūq; ⁊ homines p̄hibuere redemptos cruē
romanos. Iam forte quadam p̄ q̄m infan
da merces p̄ficeretur. pactionem nō dū om
ni auro appenso dictatore intēuenit. auferriq;
aurum de medio ⁊ gallos submoūi iubet. cū
illi recusent pactos dicēt sese. negat eā pac
tionem ratam ē. que postq̄m ipse dictator ce
ciderat in ius sūo ab inferiorib⁹ iuris magi
stratu fēa ēet. denunciatq; gallis ut se ad pre
lium expediant. Suos in acerbum conuocare sar
cinas ⁊ arma aptare. ferroq; nō auro recuperare
patriam iubet. in conspectu habentes fana dēm
⁊ coniuges ⁊ liberos ⁊ solum patrium deformem bel
li malis ⁊ omnia que defendi repetiq; ⁊ ulci
sci fas sit. Instruit deinde aciem ut loca natura
patiebatur: in semiruto solo urbis ⁊ natura me
quali ⁊ omnia q̄ arte belli secunda sunt eligi
p̄parati ue potant p̄uidit. Gallis noua re cre
pidi arma capiunt. ⁊ atq; magis q̄m consilio
in romanos incurrunt. Iam uertebat fortuna
iam deorum opes humanaq; consilia rē roma
nam adiuuabant. Igitur primo concursu.
haud maiore momento fuit gallis sunt. q̄m ad al
lam uenerant. Iusto ore altō deinde p̄relio ad octa
uum lapidem gabina uia quo se ex fuga con
tulerant eiusdem ductu auspicioq; castra
capiuntur. ⁊ ne numa quidem cladis relict⁹.
Dictatore recuperata ex hostibus patria. ⁊ triumphās
in urbem redit. miliq; uocos mutarat quos in
conditos iacuerat. romulus ac pat̄ patrie. con
ditoq; alter urbis haud uanis laudibus appel
labatur. Seruatam deinde bello patriam ciuī
in pace haud dubie seruauit. cum p̄hibuit
migrari ueios. ⁊ tribunis rem inuidā agentibus
post incensam urbem ipse inclinata magis
plebe ad id consilium. eaq; causa fuit nō abdicā
de post triumphum dictature. senatu obsecā
te ne rem. p. in certo relinqueret statu. Om
nium p̄mum ut erat diligentissim⁹ religionū
cultor. que ad deos immortales p̄tinebant reno
uare. ⁊. s. c. facit. fana omnia quod ea hostis
possedisset restituerentur. ēmanarent. expiaren
turq;. expiatioq; ex libris p duumuiros
quererentur. Cum eaterubꝫ hospitium publi
ce fieret. quod sacra ppli. R. ac sacerdotes rece
pissent. beneficioq; eius ppli in imitissul hono⁹
dīm immortalium ēet. ludi capitolini fierent.
quod uipi. opī. max̄. suam sedem atq; arcē
ppli romani in re trepida tutatus ēet. collegi
umq; ad eam rem. nō. furius dictator consti
tuerat. ex his qui in capitolio atq; arce habita
rent. expiando etiam uocal nocturne q̄ nun
tia cladis ante bellum gallicum audita. ne

glectaq; eet mãco illata: uultum q; templum ĩno
ua iam loco uo fieri. Aurum quod gallt ereptũ
erat quodq; ex alijs templis inter trepidationẽ
mi ouis cellam collatum. cum in que referri opor
teret confusa memoria eet sacrum omne iudi
catum. ⁊ sub uoui sella ponit ussum. Iam ante
meo religio cuncta ui apparuerat. quod cũ pu
blico deeet aurum ex quo summa pacte merce
dis gallis confieret. a matronis collatum accep
ant. ut sacro auro abstinerentur. O matronis gñe
acte honosq; adductis: ut eaꝝ sicut uiroꝝ post
mortem sollemnis laudatio eet. His pactis q ad
deos p̃ anebant quecq; p̃ senatum agi poterant:
tum demum agi tanubz tribunis plebem assi
duis contionibz. ut relicta ruinis in urbem pa
ratam uelos transmigrarent. in contionem un
ũso senatu p̃sequente ascendit. atq; ita uerba fe
cit. Adeo michi acerbe sunt quecte s contencio es
cũ. ce. pt. ut nec cristissimi cecily solatiũ aliud
habuerim. quo ad ardee uixi. quã quod p̃ cul
ab his certaminibz eram. ro eadem hec nõ si
mile cũ p̃plicq; ussiu reuocarer. reducit unq
fuerim. si nc me ut redirem mea uoluntas
mutata. ⁊ ura fortuna p̃pulit. Quippe ut in
sua sede manet patria id agebatur. ñ ut ego
unq; in p̃ata eem. Et nunc quiescem ac tace
rem libenter. nisi hec q; p̃ pata dimicatio eet. ca
deẽ quo adiuta suppetat alijs turpe. camillo
etiam nefas est. Quid enim repetem⁹ quid obsi
sam gr hostium manibz ereptum⁹. si recuperatã
p̃ deserum⁹. ⁊ cum uictoribz gallis capta tota
urbe. capitolium tam atq; arcẽ diuq; thoies
romani tenuerint. habitauerint. uictoribz ro
manis recuperata urbe. ayx q; capitolii de
seẽ retur. ⁊ plus uastitatis huic urbi facta

ra fortuna fecit quam adusta fecit. Quis
sinobiscum urbem simul posse; traditeq; per
manus religiones nulle eent. tam tam eunde
num hac tempestate rebz affuit romanis. ut
omnem negligentiam diuum cultus erepta
hominibz pudeq;. Inuenum enim horum
dem ceptã annorum. t sectã ret uel adusas. in
uenietis omnia p̃ spe euenisse sequentibz deos.
adusa spnentibz. Iam hominum primũ ue
ient bellum p̃ quod annos quanto labore gestũ.
ñ ante ceptu finem. qm̃ monitu deoꝝ aqua ex
lacu albano emissa ẽ. Quid hec tandẽ urbis
ñre cladis nouarum ante erorta ẽ. qm̃ spra
uox celo emissa de aduentu gallorum. qm̃ gen
tium uis ablegatis ñris uiolatum. qm̃ a nob
cum uindicari deberet. eadem negligentia a
deorum p̃ermissũ. Igitur uicti capiq; ac
redempta cm̃ penaꝝ diis hominibz q; decim⁹.
ut tarum orbi dominato eem⁹. Adusi dein
re admonuerunt religionum. confugim⁹
in capitolium ad deos ad sedem iouis opti.
max. sacra in ruina rerum nrarum. alia aliꝝ
celauimus. alia auecta in finitima urbes
amouimus ab hostium oculi. Deoꝝ cultũ
desera ab diis hominibz q; cñ ñ iniuriosi⁹.
Reddidẽ igitur patriam uictoriã. tanti
quum belli decus amissum. si hostes q; ceci
uarria impondere auri fedus ac fidem fe
fellerunt. uicerunt uirorem. fugam q; cedẽ.
Si cultu neglectiq; numinis tanta monumenta
in rebz humanis cernentes. quid censetis
quirites. quantum uxi dum ẽ naufragiis
priorib culpe cladibusq; emergentes parem⁹ ne
fas urbem auspicato inaugurato q; condi
tam habem⁹. nullus locus in ea ñ religionũ

deoꝝq; ē. plenus sacrificiis sollennib. non
dies magis statu quam loca sunt in quibꝫ fiāt.
Hos omnes deos publicos priuatosq; querites
deserere est: Quam parū fm factum ē. qđ
nobilissime nup in egregio adolescente. C. fa
bio. non minore hostium admiratione qm
uīa conspectum ē. cum mē gallica cela digīs
ex arce sollenne fabie gentis in colle quirinali
obīt. An gentilicia sacra ne in bello quidem
mūtatu. publica sacra romanos deos etiam
in pace deseri placet: pontifices flamines q;
negligentiores publicar religionum ee. quā
priuatas in sollenni genas fuerit: forsitan
aliquis dicat. aut uelea nos facturos. aut
huc inde missuros sacerdotes qui ūros faciāt
quorum neutr fieri salubre ceremoniis potest.
Et ne omnia generatim sacra omnesq; pcense
am deos. mouit epulo non alibi quā in ca
pitolio puluinar suscipi potuisse: Quid de eq
nis uectis ignibꝫ. signoq; quod unp̄ pignus
custodia eius templi tenetur loquar: Quid de
annali lib̄ri: o ars grauidue ruq; querine
pat. hec omnia unp̄ fano deseri placet. sacra
equalia urbi. qdam uetustiora origine ur
bis: Et uidere quid mē nos ac maiores interes
sit. Illi sacra quedam in monte albano la
uinoq; nob̄ facienda tradiderunt. Aut ex
hostium urbibꝫ romam ad nos transferri
sacra religiosum fuit. hinc sine piaculo in
hostium urbem uelos transferem?: Recor
damini agite dum quotiens sacra instau
rentur qđ aliquid ex patrio ritu neglegentia
uel casu prēmissum ē. mox queres post pdigi
um albanum lacus nisi instauratios sacrorū au
spiciorumq; renouatio affecte uetere bello rei p.
remedio fuit: At etiam tanq̄m ueterum reli
gionum memores peregrinos deos translatum
romam: instituum nouos: nuper regina mīs
uectia auem nup. in auentino qm insigni ob
excellens matronarum studium celebriq; de
dicata ē. die: Locauio templum pp̄ celestem
uocem exauditam in noua uia ussim fieri.
Capitolinos ludos. sollennibꝫ alijs addidim.
collegiumq; ad id nouum auctore senatu con
didim. Quid horum op fuit suscipi. si una cū
galli urbem romanam relicturi fuim: Si ñ
uoluntate mansim in capitolio p tot mīles
obsidionis. si ab hostibꝫ mecum retenti sum de sa
cris loquunt & de templis: Quid tandē de sa
cerdotibꝫ. ñ ne in mīrem uenit. quotum piacli
comitatur: Vestalibꝫ nempe una illa sedes
ē. ex qua nisi unq̄m prē quam urbs capta
mouit. flamini dialis noctem unam manē
gre urbem relata ē. Hos uerentes pro romanis
facturi estis: Sacerdotes uestales uetere desere
rem uesta: flamen p̄gre habitando in sin
gulas noctes tantum s reip publice piaculi
contraheret: Quid alia que auspicato agimus
omnia fere intra pomerium cui obluuio
aut cui negligentie dam: Comitia curiata q̄
rem multarem continent. xxxv. comitia cen
turiata quibꝫ consules tribunosq; militares
creant si ū auspicato nisi ū adsolent fieri pos
sent: Vetos ne hec transferem: An comitiorum
causa pplis tanto incōmodo inolescentem hāc
ab diis hominibꝫq; urbem conuenient: Si res
ipsa cogit uastam incendijs ruinisq; relinq̄re
urbem: ad integra omnia uetos migrare. nec
hic edificando inopem plebem uexare. Hanc
autem iactari magis cām quam uetam ē ro

ego non dicam apparere uob quirites puto. q̃
meminisse ante gallorum aduentum salus
rectus publicus priuatusq; stante incolumi ur
be. hanc eandem rem actam ẽe. ut uelos cũsimi
grarem. Et uidere q̃ñam inter meam semen
tiam uãmq; mũsitr tribum. Vos etiam si nunc
faciendum non fuit. nunc utiq; faciendum pu
tatis. ego cõtẽ nec id mutari tis. priq̃m qualem
sit audiertis. etiam si tum migrãdum fuisse
incolumi tota urbe. nunc hastruna relinq̃n
dam nõ censerem. Quippe tum causa nob in ur
bem captam migrandi uictoria ẽet glosa no
bis ac posteris nris. Nunc hec migratio nob mise
ra ac turpis gallus glosa est. Nonenim reliquisse
uictores. sed amisisse uicti patriam uidebimur.
Hoc ad alham fuga. hoc capta urbs. Hoc cure
sessum capitolium nec tarpeium posuisse. ut de
sererem ultimum penatesq; nros. excelsumq; ac fugã nob
ex eo loco conscererem. quem tueri nõ possem. ac
galli euertere potuerunt romã. q̃m romani re
struere nõ uidebuntur potuisse. Quo restat
ut si nam nouis copijs ueniant. constat enim
uix credibilem multitudinẽ ẽe. habitare in cap
ta ab se deserta a uobis hac urbe uelint. ina
tis. Quid si nõ galli hoc. sed uetus hostes uri eq̃
uolsta ue faciant. ut cõmigrent romã. ue
tus ne illos romanos uoluerint esse. an ma
lint. hanc solitudinẽ uram q̃m urbem hosti
um ẽe. Non equidem uideo quo magis ne
fas sit. hec scelera q̃ pigeat edificare. h dedeco
ra patrum patrie estis. Si tota urbe nullum melius
ampliusue templum fieri possit. q̃m casa illa con
ditoris nri ẽ. Non in casis reua pastor agitiũq;
habitare ẽ. sacra penatesq; nros. q̃m
cula tum publice ure. Maiores nri conuene

pastoresq; cum in his locis mecum prefer silua
paludesq; ẽet. nouam urbem tam breui edifica
runt. nos capitolio arce incolumi stantibus tem
plis deor edificare intensa pigeret. Et q̃d singli
facturi fuim. si ecclesiẽ deflagrassent. hoc in
publico incendio unusquisq; recusam facẽ. Quo
tandem si fraude. si casu uestis incendium orti sit.
uentoq; ut fieri potest diffusa flamma magnam
partem urbis absumat. fidenas inde
aut gabios. alias ue q̃m urbem q̃staturi sum.
quo cũsimigrem. Adeo mihi tenet solum pa
trie. nec hec terra q̃m matrem appellam. si
insupfitue agnisq; carnes nobis patrie pen
deret. Et quidem faceb uobis similim iniuriẽ
uẽ q̃m mee calamitatis meminisse uultis.
cum abeem quotiens cumq; patria in mentem
uenisset. hec omnia occurrebant. colles campi
q; riberi. ac lucta oculis regio. in hoc cẽtũ sub
quo natus educatusq; ẽem. Que uos quirites nõ
moueant pot carnate sua aut maneatis in se
de uetera. q̃m postea cum reliquerit eam age
rent desidio. nisi ne cã diu homines iuxq; hunc
urbi condende locum elegerunt. salubrimos
colles. flumẽ opportunũ. quo ex mediterraneis lo
cis fruges deuehantur. quo marinum cõmeat
accipiantur. mare uicinũ ad cõmoditates
nec expositum nimia ppinquitate ad pictã
classium exterarum regionum. tale medium ad
incremẽ cum urbis natum unice locũ. arguñ
to ẽ. ipsa magnitudo tam noue urbis. Trecẽ
simus sexagesimus quinq; annus urbis quirites
agitur. inter tot uetustimos ppulos tam diu bel
la gerit. cum in ea ne singulas loquar urbes. nisi conuncta cum equis uolsca tot tam ua
lida oppida. nisi una sola curia tamũ terra.

marioq; pollens. atq; inter duo marma lauru
dinem obtinens. tralue: bello uobis par ẽ. Qđ
cum ita sit que malum ratio ẽ. expul latos alia
expuri. cum iam ut uirtus urã transire alio p̃
sit fortuna certe loca hui transferri ñ possit:
Hic caput olim ẽ. ubi quidam caput huãno
mutato responsum ẽ. eo loco caput rei sum
mamq; imperij fore. Hic cum augurare ca
pitolium. tuuentas terminusq; maximo gau
dio patrum uiõz moueri se non passi. Hic
uestę ignes. Hic anculica cęlo dimissa. Hic os
ppicij manentibz uob dñi. oc ouisse cos camu
lus cum alia oratione. tum ea q̃ ad religiones
pertinebat maxime ck. Sz rem dubiam de
creuit uox oportune emissa. quod cũ se
natus post paulo de his rebz in curia hostu
lia haberet. cohortesq; expditis retinentes
forte agmine forum transirent. centurio in
comitio exclamauit. Signifer statue signũ.
Hic manebimus optime. Qua uoce audita
senatus accepę omen. et curia egressus cõ
clamauit. et plebs circumfusa approbauit.
Antiquata deinde lege. primisq; urbs edificari
cepta. Regula publice prebita ẽ. Saxum late
riciq; cedendi unde quisq; uellet ius factum.
priuatis. atq; pus. eo anno edifica futuros.
Feliciano curam exemit uicos diuidendi.
dum omisso sui alienięq; discrimine in uacuo
edificant. Cloacas ẽ. causa. ut uenter. cloacę p̃mo
p̃ publicum ducte. nunc priuata passim su
beant recta. formaq; urbis sic occupatę ma
gis qm̃ duuise simili

Vę ab condita urbe
roma ad captam urbẽ
eandem romam sub re
gibz p̃mum. consulibz
deinde. ac dictatoribz. de
cemuirisq;. ac tribunis
consularibz gessere. foris bella domi seditio
nes. v. libris exposui; Res cum uetustate nimia
obscuratas uelut que magno ex intuallo loca uix
cernuntur. tum quod rare per eadem tempa lit
tere fuere una custodia fidelis memorię rerũ
gestarum. qđ etiam si q̃ mõmentarius pon
tificum. aliusq; publicas priuatasq; erant mon
umẽtis incensa urbe plerisq; mũtere. Clariora
deinceps certioraq; ab ea origine uelut ab
stirpibz lecturis feraciq; renatę urbi gesta domi
militię q; exponentur. Quem primo quo admo
diculo erecta erat. eod inuica. oi. furto principe
strecto. neq; eum abdicare se dictura. in anno
circum acto passi sunt. Comitia inseq̃nte
annũ tribunos hẽ. quorum in magistratu
capta urbs eet non placuit. Res ad ĩter regnũ
redit. Cum ciuitas in ope ac labore assiduo
reficiendę urbis teneretur. mũm quinto fa
bio simul p̃mum magistratu abiit. ab
eũ. martio tribuno pl. dicta dies ẽ. quod le
gatus in gallos quos ad missus erat orator
contra ius gentium pugnasset. Cui iudicio eũ
mors adeo opportuna ut uoluntaria magna par
crederet subtraxit. Interregnum inde. tum. p.
cornelius sapio inde rex post eum. m. furius ca
millus tum. Is tribunos militũ consulari po
testate creat. a. ualerium publicola. iterum

l. uaginum. p. cornelium. a. manlium. l. emilium. l. postumium. hij ex inter regno cum exemplo magistratuum missent. Nulla de re pu qm̃ de religionib; senatum consuluere. In primis fedra ac leges. Erant autem hec. xii. tabule. ac quedam regie leges conquiri que comparent iusserunt. Alia ex eis edicta etiam multigus. Que autem ad sacra pertinebant. a pontificib; maxie ut religione obstrictos haberent multarum dims animos subpsa. Tum de diebz religiosis agitari ceptum. dieng; ad. xv. kl. sextili duplici clade insignem quo die ad cremeram fabii cesi quo deñ ad alliam cum exercitu urbis sede pugnatum a posteritate clade alliensem appellarunt. Insigneng; rei nulli publice privatimq; agende fecerunt. Quam quod post triduum dus quintilis illustrasset. sulpitius tr. mil. neq; inuenta pace deum post diem trium obiectus hostib; exercitus romanus cecidit. etiã post triduum id quintiles rebz diuinis supsederi iussum. Jñ ut post triduum kl quoq; ac nonas eadem religio ceciderat traditum putant. Hec diu lucu ut quereris consilia exigende extra grauis casu rei p. secum agitare. Hinc uolsci uerere hostes ad exstinguendum nom romanũ arma cepãt. Hinc exercitus principum ex omnib; pplis conuocationẽ de bello ad fanum uoltumne facta memorem asserebant. Nouus q; terror accesserat defectione latinorum hernicorumq; qui p pugnã ad lacum regillum factam p annos p pe centũ nunqm̃ ambigua fidem amicitia. p. r. fuerant. Itaq; cum tanta undiq; terrores circumstarent. apparebatq; omnib; nõ odio solũ apud hostes. sz contemptui etiam int socios nom romanum laborare placuit eiusdem auspicijs defendi rem. p. cuius recuperata cecidit. dictatorẽq; dictum marcum furium camillum. Is dictator c. sextilũ. a balam magistrũ equitũ dixit. uisticoq; indicto delectum iuniorum habuit. ita ut seniores q; quibz aliquid roboris superet. in ũba sua uiros centuriaret. Exercitum consertum armatumq; in fanum duxit. Partem unam in agro uolente exercitie opposuit. aliam ante urbem castra locare iussit. Tr. mil. his aut manlium. illis qui ad ũsum exercitos mittebantur. l. emilium ppositum. etiam partem ipse ad uolscos duxit. ne pcul a lanuuio ad mecum his locus dicitur. castra oppugnare cepit. adorsus. Quibz ab contempti quod ppe omnem deletam a gallis romanam iuuentutem credent ad bellum pfectis cum camillo audacius impatos cautos inuenerat. ut uallo se ipsi uallum congestis arboribz sepirent. ne qua minus aditus ad munimenta hostis posset. Quod ubi animaduertit camillus. ignem in obiectam sepem conici iussit. Et forte erat uis magna uenti ipsa in hostẽ. Itaq; nã paruus solum incendio uastã. sz flammis in castra uentorumq; uapore etiam ac fumo excepti uuridis magis flagrantibz castra consternauit hostes. ut minor moles supantibz uallum in castra uolscor romanis fuit. qm̃ transcendentibz sepem incendio absumpta fuerat. fusis hostibz celisq; cum castra impetu cepisset dictator. predam militi dedit. Quo munus speratam minime largitore duce. eo militi gratiorem. Persecutus deinde fugientes citra omnẽ uolscum agrum depopulatus est. ad deditionem uolscos septuagesimo demum anno subegit. Victor ex uolscis in equos conuertit. ipsos bellum molientes exercitum eor ad bolas oppressit. Hec castra cum sz urbẽ etiam aggressus

impetu primo cepit. Cum in ea parte in qua
caput rei romane camillus erat ea fortuna eet.
aliam in partem tertie ingens ingruerat. Cer-
via ppe omnis armata fugientium socios. p.r. obsi-
debat. Quorum legati opem rebz affectis orantes
cum senatum adissent: decretum tulere ut dic-
tator primoq; tempore auxilium fugientibus ferret.
Cuius spe moram cum pati fortuna obsessoz
in posset confectaq; paucitas oppidanoz ope
uigiliis uulneribz q; semp eosdem urgebant.
p pactionem urbe hostibz tradita inermes cum
singulis amissa uestimtis miserabili agmine
penates relinquere. eo forte tempore camillus
cum exercitu romano inuenit. Cui cum se mesta
turba ad pedes prouoluisset principumq; oratio
nem nec fletu tate ultima expressam. flentes mulierz
ac puerorz quos ceteris comites trahebantur: excepis-
sent: parcere lamentis fugientibus iussit. ecquis se lue-
tum lacrimasq; ferre. Sarcinas deinde deponi iu-
mentosq; ibi considere modico pisidio relicto: ar-
ma secum militem ferre iubet. Ita expedito ex-
ercitu p fugientis ad fugientium. id quod rebatur so-
lucia omnia rebz ut fit secundis inuenit. Nul-
lam statione in ante menia. patentes portas.
uictorem uagum p dam ex hostium tecta egen-
tem. Interim q eodem die fugientium capitur. Vi-
tor et ecquis passim trucidant ab nouo hoste.
neq; se conglobandi. coeundiq; in unum aut ar-
ma capiendi datur spatium cum ple quisq;
tenderent ad portas si qua forte se in agros
eripere possent. Clausas id enim primum dicta
tor impauerat portas inuenunt. Inde alii
arma capere. alii quos forte armatos tumultus
occupauerat conuocare suos ut plenum in-
rent. quod accensum ab desperatione hosti-
um fuisse. ni preconis publica dimissi ponti
arma. parcique inermibus iussissent. nec pter arma
tos quemquam uiolari. Tunc etiam quibz
animus inspe ultima obstinati ad decertandu
fuerant postq; data spes uite. iactare pas-
sim arma. inermesq; quos uictos fortuna fe-
cerat se hosti offerre. O magna mutatione in iusto
die diuisa. oppidum an noctem redditum
fugientibus uiolatum integrum q; ab omni
clade belli. quia in ui captum. ex traditu pon
tionis fuerat. Camillus urbem triumphas
rediit. Trium simul bellorz uictor. longe plu
rimos captiuos ex ceteris ante currum duxit.
Quibz sub hasta uenundatis. tantum eris re-
dactum e. ut preter auro matronis soluto
ex eo quod superat tres patere aureq; facte sunt.
Qualem tyrallo nominis camilli ante capitolium incensum uouisse constat ante pedes
iunonis positas fuisse. Eo anno in ciuitate ac-
epta quinquagesimum capenatium q; ac faliscorum
postea bella transfugerant ad romanos. agerq;
his uouis ciuibz assignatus. reuocati quoq; in
urbem. s.c. a ueis qui edificandi rome pigritia
occupauerat sibi uacua tecta ueios se contulerant.
primo fremitus fuit aspernantium imperium. Die
deinde prestituta. capitalisq; quepena in
remigratis romam: ex feruentibz unusquisq; sin-
los mecu suo quesq; obedientes fecit. Et roma
frequentia crescere. cum tota simul exurgere. edi
ficiis rep. impensas aduuante. tedulitatibz ue
luti publicum exigentibz opus. ipsis priuatis.
admonebat enim desiderium usus festinan
tibz ad effectum opis. Intraq; annum noua
urbs steterat. Exercitu anni comitia tribunoz mili
tum consulari potestate habita: creati ut

119

quintꝰ cincinnatꝰ. q. seruiliꝰ fidenal. quintus
vulsus. l. lucullus. aquilius. cornuꝰ. lucaꝰ. lucrecꝰ
vicaptranus. seruilius. sulpicius. rufus. Exer-
cuum alterum in equos ñ ad bellum uictos nãq;
se facebantur. ꝯ ab octo ad quattuor stipendiorum
ne quid ad noua consilia relinquerent uirtutꝫ
duxere. Alterum in agrum captum. Sbi
oppida etruscorum cornuosa ac cremonensia ui cap-
ta. Ad cornuosã mich ꝯtamini fuit. ꝑ impetu adorti.
ꝑmo clamore atq; ictu cepe. Dein ꝑ oppidã atq; ictus.
Cremonensia paucos dies oppugnationẽ sustinu-
ere. Laboreq; continuum ñ die ñ nocte remissꝰ. Sub-
egere eos cum in sex partes diuisꝰ exercitus roma-
nus. Senis horis in orbem succederet prelio. Op-
pidanos eosdem integros semp certamini pauca-
tã fessos obtinerent. cessere tandem. locusq; mutua-
endi urbem romanis dantes. Publicari pre-
dam tribunis placebat. ꝯ impetum qm̃ consi-
lium segnius fuit. Dum cunctantur iam multo
ꝑdita erat. nec ñ ꝑ nudiam adimi potuit. Eodem
anno ne priuatis ꝯ in opibus crescerent urbs. ca-
pitolium q; saxo quadrato substructum ẽ. op̃
uel in hac magnificentia urbis conspiciendũ.
Jam tres. pt. curiate edificando occupata. con-
tionem sua frequentare legibus agrariis conabã-
tur. Obstrepebatur in spem pomptinus ager. cui
ꝑmum post accisa a camillo uolscorum rẽpos-
sessionis haud ambigue crimabantur. milico
eum infestiorem agrum á nobilitate ee. quã
uolsca fuerit. Abillis eum tantum quo ad ue-
teri arma habuerunt incursionem eo facta.
nobiles hominem in possessionẽ publica grassa-
ti. nec nisi antequã omnia ꝑ capiano diuus sit.
locum ibi plebi fore. Haud magnope plebem
mouerat. in frequentem in foro ꝑ ẽdifican-
di curam. eodem exhaustam impensis eoq; ag-
restium memorem. ad quem instruendum uires non
erant. Jncitare plena religionum tunc etiã ab
recenti clade simplicitas principibus. ut renouarent
auspicia. res ad interregnum redit. Interregel de-
cepit. m. manlius capitolinus. ser. sulpicius. camc-
rinus. l. ualerius. poticus. Hic demum tribunos
militum consulari potestate comitia habuit.
l. papirium. cursorem. l. emilium. mamercinum
mugillanum. l. ualerium. publicolã creauit.
Hijs in regno magistratibus accepe. Eo anno
edis martis gallico bello uota dedicata ẽ. d. octo
quinto duumuiro. Sacris faciendis creatis. iij. ex
nouis cauit. stellatina. tromentina. sabati-
na narniensis. hec. xxx. tribuum numero ex-
pleuere. De agro pomptino ab. l. sicinio ꝯpt.
actum ad frequentiorem iam ꝑ tribum mobilitatẽq;
ad capiendi agri quam fuerat. de latino
hernicoq; bello ñdum facta in senatu. maiores
belli cura quod recentia in armis erat. Dilata ẽ.
res ad camillum. iterum. mꝰ. consulari potestate redi-
it. College addit quinq;. seruius. cornelius. malu-
ginensis. quintus. seruilius fidenas. iterum. lucius.
quintius. cincinnatus. lucius. horatius. pulvillus. p.
ualerius. Principio anni actum ne cum hominibus sce-
a bello recusso. quod fugientium ex agro pomp-
no agmen repente in latum in urbem accitus anni
arcet in armis ee. tantorumq; ꝑ clos iuuenum ẽ
sumsisse ad id bellum. Eo abnuentibus publico
fuisse consilium. quod ñ ꝑhibitis. tantum in
uoluntarios dicent militare ubi uellent. desi-
erant iam ulla contempni bella. Itaq; senatus
diis agere grãs. quod camillus in magistratu
eet. dictatorem quippe dicendum cum fuisse
si priuatus eet. Collegae fateri regium odium

rerum. ubi quid bellica rerum ingruat. ī uo uno eē. sibiq; destinatum in animo eē camillo submittere imperium. ne quicq̄m de maiestate sua detractum credere quod maiestatem ei iuri concessissent. Collaudant ab senatu tribunos: ipse camillus consulus aīo grāl egit. Iugens inde ad conciliū á. p. r. ꝯ quisedic tatorem iam quarto creatū magnum á senatu talibus de se iudiciis eius ordinis maximum tam honoratorum collegaꝝ obsequio iungi. Itaq; si quid laboris ingruat quāq; adiacēt. certamen secum ipm adiuturum. uo tanto de se consensu ciuitatis oppinionem q̄ maxima sit etiam constantem efficiat. Ꝙs ad bellum atq; animat animeat. plꝰ ibi munarum q̄m periculi eē. se cū ut nichil timendi sic nichil contempnendi auctorem eē. Circūsedere urbem romanam ab undia rodio fluuio. Itaq; ducibus pluribus ꝑ cubus administrando am rem p. eē. Ter inquio. l. ualerio. solatium imperiū consiliū q; legiones mecū ad ūsus amicam hostē ducere placeo. te. q seruili alio ꝑ cum instructo paratoq; in urbe castra habe, ita rem gesturum ut patre auoq; eoq; ipso ac ꝑ tribunatibus dignum ē. Terō ꝑ certos ꝑ causarios seniores q; a uno q̄mo scribatur. quu urbi menibusq; ꝑ plicio sit. l. horatio arma tela frumentum queq; belli alia cē poza poscent. prudeat. Te secum corneli presidē huius publica consiliū custodem religionū. comunioꝝ legum. rerum omnium urbanaꝝ. colege facimus. Cumcta in patres nutu sui benigne pollicentibus opam. ualeriꝰ socī imperij lectus adiecit. oꝝ. futurū ꝑ dictatore seq; ex ꝑ magistro equitum futurū. ꝑ inde quā oppinionem de uno imperatore. eam spem de bello habent. se uero bene spare patres. de bello de bello q; de pace unusquisq; re. p. erecti gaudio fremunt. nec dubitare unq̄m opꝰ fore rei. p. si tales uros in magistratu hāt. tam concordibus animos. parere atq; imperare inuicta paratos. laudemq; conferentes. pocꝰ in medium q̄m ꝑ cōmunia ad se trahentes. Iusticio indicto delectuq; habito. furius actus ierus ad sacrum pfecti. quo ñ uolsco; nec uenturem armarent ex noua sobole lectam. si iuuenem latinorum hernicorumq; contrauerat. ex integris annis duorum a pace pplis. Itaq; nouꝰ hostis uetus adiunctus cōmouit animos multitudo romana. Quod ubi autem tam instructum castra. camillo centurionem nuntiauerunt turbatas multitudinem ñ esse. legiones arma capta. cunctabundosq; uelle egressos castris eē. quum uocem q; audiret cum centenis hostibus singulos pugnaturos. regre inerm̄ tantam multitudinem ne dum armatam sustinē posse. ī equū insilit. et ante insigna obuersus in aciem ordinis mē equitans. que tristitia militem hec. que insolita cunctatio ē. Hostem an me an uos ignorant. Hostis ē. Quid aliud quā ꝑ petua materia uirtutis gliq; uię. Vos contra me duce et falerios uictosq; captos. in capta patria gallos legiones cesas. audeam. nō trigemine uictorię. triplicem triumphum gerens ipsis uolscis. equis. et curulia egitus. An me q̄d non dictatore uobis. tribunis signum dedi ñ agnoscitis ducē. Heu ego maxima imperia uos desidero. uos in me nichil pret me ipsum mouere decet. Heu enim dictatura mihi unq̄m animos fecit. ut ne ceteris q̄de

adeunt. Idem g̃ omnes sum⁹ cum eadē oīa ī
hoc bellum afferamus que impetrata accusum⁹.
eundem euentum belli expectem⁹. Simul cum
current: quod quisq; dixerat ac consueuit
facere. Volsci uincunt. illi fugiunt. Dato deinde
signo ex equo desiliunt. primum signiferum
manu arreptum secum in hostem rapit. In
ferunt milites clamorem signum. Quod ubi uidere
ipm camillum iam ad munera corpis senecta
tem alidum uadentem in hostes. p curruq; pa
triē omnis clamore sublato. sequere impatorem
p se quisq; clamantes. Emissum etiam signū
camilli uulsu. in hostium aciem ferunt. Idq;
ut reperirentur. cor— ——ati sūt signa nos; Ibi pe
mum pulsum auctaē terrorem q; in pu
mam tantū aciem. Ex etiam ad subsidiarios
platum. nec uis tantū mouebat exercitata pre
sentia ducis. Ex quod uolsco; animis nichil ter
ribilius erat q̃m ipse camilli forte oblata
spēs. Ita quocumq; se intulisset uictoriam secū
haud dubiam trahebat. Maxime id euidens
fuit. cum in leuum cornu ppe iam pulsum
arrepto repente eq̃ cū scuto pedestri aduectus
conspectu suo prelium restituit: ostentāsq; cun
ctem aciem cētā. Iam inclinata res erat. Ex
turba hostium et fuga impedichat: et longa ce
de confidenda multitudo tanta fessa multa
erat. cum repente in gentibus pellis fusus im
ber. certam magis uictoriam q̃m prelii dixe
runt. Signo deīn recepto dato. nox insecuta
quietis romanis pfecit bellum. Latium namq;
et hernica relictis uolscis domos pfecti sunt. ma
lis consiliis pares adepta euentus. Volsci ut se
desertos ab eis ut cē quoq; ficticia rebellaue
rant: relictis castris montibus saltibusq; se iclud̃.

Quos ꝓmo camilli uallo circumdare. et aggere
atq; operibus oppugnare cē. adorsus. Que postq̃m
nulla erumpione impediri uidere. mūm cē ait rati ī hoste.
q̃m uicīo tam lente spem uictoriā expectare: cohortat
multitudinem ne tanq̃m uictos oppugnantes si ope longinq;
se secerneret uictoriam in manibus cē. Ingēti multitudine ala
crem mentia undiq; ad gliscente. scalis oppidū cepit. Volsci arma
abiecti se se dediderunt. Cētū ducibus rerum maiorū annuo ī
nunebat. Id caput uolscorū eā fuisse originē pricipiū
belli. Sed q̃m magno apparatu romanis machinisq;
tā ualida urbs capi nō poterat. reducto ad exercitū col
lega romānē pfecti. ut senatū ad exercendū bellū antiatē
hortarent. Ex sermone eorū creditū est duumuiros
manere dixisse. Legati ab nepete
ac sutrio auxilium ad ūsum exercitum petentes
uenerunt. breuem occasionem cē ferendi auxi
lij memorantes. Eo rum camilli ab antio fortu
na auertit. Hanc q; cum ea loca opposita exercitu
que tuebatur claustra ūm portaq; cēret: et illis occu
pandi ea cum quo nouum moliretur: romanis
recuperandi quendiq; cura erat. Igitur senatus
cum camillo agi placuit. ut omisso antio bel
lum exercitum susciperet. Legiones urbane q̃bus
quinto pfuerat. ei decernunt. Quamq̃m exper
tum exercitum assuetumq; imperio qui nuolscis
erat malle: nichil recusauit ualentium ūnūm
impij sociorum deposcit. quinto horatioq; suc
cessore ualerio in uolscis missi pfecti ab urbe
sinitimum suis ualentibus partem oppidi iam captā
ab exercitu inuenie. ex parte alta intēpestiuis tenebris
egre oppidanos cum hostium ab se arcentes. Cū
romanis auxilijs aduenerunt. cum camilli nomen ce
lebrimum apud hostes sociosq; impī sententia cē
inclinatam sustinuit: et spatium ad opem fe
rendam dedit. Itaq; diuiso exercitu camillus col-

legam in eam partem circumductis copiis qm̃
hostes crebant mœnia aggredi iubet. Hō tan
tas pe scalis capi urbem posse. qm̃ uacuis eo ho
stibꝫ ꝛ oppidanis iam pugnando fessis lgrare
labor ꝛ ipse spatium intrandi sine certamine
mœnia habet. Q cum simul intrarinq; factū essꝫ
anceps q; error circūstaret. ꝛ mœnia sūma
ui oppugnari. ꝛ intra mœnia ee. hostem uident.
porta se q̃ una forte non obsidebat. crepidi uno
agmine erumpe. ꝛ magna cedes fugientium. ꝛ ī
urbe ꝛ pagos ē. fca. Plures a furiam is intr̃ mœ
nia celi ualeram. expeditiores ad psequendos
fuere. Nec ante noctem quæ conspectum ade
mit finem cedendi fecere. Sucro recepto resti
tuto q; socijs nepete exercitus ductus. qđ p dedi
tionem acceptum. iam totum etruscu habebat.
Videbatur plus in ea recipienda laboris fore.
ñ meo solum quod tota hostium erat. Q etiã q.
parte nepesinoꝝ p dente cuniculum fca erat de
ducto. Sic uti cañ ad principes eorum placuit.
ut secessionem ab etruscis. fidemq; q̃m implora
sent ab romanis ipsi p̃starent. Vñ cum respon
sum allatum ee. mchꝫ sue potestatis ee etrus
cos mœnia custodia sq; portas ceñe. p̃mo pla
nitiebꝫ agri tota ē. oppidanis admouit. Deñ
post q̃m dedition is quam societatis fides sanc
tior erat. salubꝫ sarmentoꝝ ex agro collatis duct
ad mœnia exercitus. pleusq; fossis scalis admotis. ꝛ
clamore primo impetuq; oppidum capitur.
Nepesini in edictum. ut arma ponant. par
cq; uictum inermi. ecclia parti armati accipi
mel celi. Nepesinorum q; auctores dedition is
secuti pœnas. Immoꝝ multa diu reddite
rei. oppidumq; cum p̃sidio relictum. Ista dua
bꝫ fortissimis urbibꝫ ex hoste receptis. victorem exer

cum tribunis. cum magna gta romam reduxe
runt. Eodem anno ab latinis. hernicisq; resti
tuere quæstum q; cum p eos annos multum ex in
stituto non decidissent. Responsum frequenti uiq;
gentis concilio ē. nec culpam eo publicam in con
silium fuisse. qđ fluctuantibus aliquot apud
uolscos multa iuuenum. eos tam ipsos prauis consilijs
penam hñe. nec quemq̃m ex his reducem ee.
Ultra autē non dare causam tristiorem affli
tum a uolscis fuisse. qm̃ pestem ad hernicum la
tera suo. nec sup alia alius belli exhaurire nec
se. Quæ relata patribꝫ. magis rempꝰ qm̃ cām non
usa belli hñe. Insequente anno. a. manlio. p. 121
cornelio. c. ī. l. quintis capitolinis. l. papirio.
cursore secundo tribunis consulari potestate
graue bellum foris. grauior domi seditio exorta.
Bellum a uolscis aduncta latinoꝝ atq; hernicoꝝ
defectione. Seditio uñ minime ciñe potuit a
patribꝫ generis uno. indueꝫ fame. m. manlio
capitolino. qui unus animi cū alios principes
spueret. unus inuidet generis simul honoribꝫ
atq; uirtutibꝫ. m. furio. egre ferebat solum eū
in magistratibꝫ. solum apud eos etruscis ee tam
iam enim ie. uoluisse auspicijs creatos in pro
collegis. Q; p ministros hæc. cum unum si quis
ue estimare uelit. m. furio recuperata pace ex ob
sidione hostium ñ populo. nisi a se pri capitolium
ium atq; arx. seruata ee. Ille intr̃ aut accipi
endum. ipse empta uis solutis animis gallos
ad gñs strr. ipse armatos capientesq; arcem de
pulerit. Illum gliꝫ par uirilis apud omnes mi
lites sit. qui simul uicerint sue uictoriꝫ nemi
nem mortalium omnium socium ee. His oppido
rumꝫ inflato animo. adhuc uictoriꝫ ingenij ue
hemens. impotens. postq̃m intr̃ pres ñ q̃m

equum censebat excelle tuas opes animadū
tit. primus omnium ex patribꝫ popularis
factus. cum plebeis magistratibꝫ consilia cōmu
nicare. crimmando parcel. alliciendo ad se ple
beam auram. non consilio ferri. famecꝫ magis
ne malle qm̄ bone ee. non contenti agrariis
legibꝫ. que macia semp tribunis plebi seditionū
fuisse: idem moliri cepit. Actores quippe eis
alienu stimulos ee. qui ñ egestatem m̄ atcp ignomi
niam minuerent: sꝫ nexu ac uinculis corpꝝ
uberū terrerent. Et erat eis alienu magna uis.
vel damp nosissima etiam uictoribꝫ diuitibꝫ
edificando contracta. Bellum itaqꝫ uolscum
graue oneratum pse. oneratum latinoꝝ atcp
hernicorum defectione in spem cause tractatum
ut maior potestas quereretur. Sꝫ noua consilia
marcij magis compulere senatū ad dictatorē
creandum. Creatus. a. cornelius cossꝰ magꝫ eq
tum dixit tantum quantum capitolinum. Dic
tator ibi maiorem dimicationem ppositā do
mi qm̄ foris cernebat: tam̄ seu qua celeritate
ad bellum opꝰ erat seu uictoria triumphoqꝫ
dictature ipse uiret se addidit. Ita. delectu
habito in agrum pomptinum. quo a uolscis
gentium indictum audiebat ppe. Non dubi
to prec̄ facturā tot iam libris assidue bella
cum uolscis gesta legentibꝫ illud q̄ succurrit
qd̄ m̄ p censenda ppiores tempoꝝibꝫ harum rer̄
auctores miraculo fuit. uñ totiens uictis uol
scis requis suffecerint milites. Quod cū ab an
tiquis tactum p̄termissum qꝫ sit. cui tandē
ego rei prec̄ oppinionem q̄ sua cuiqꝫ coniectan
di ee. potest auctor sim? Simule ueri ē. aut m̄
ualuisse bellandi studio ciues. aut m̄ ualuisse
randa coniuratione ee. aut ūq̄ hiisdem popli sup
pressis seditionibus. quamqm̄ eadem semp gens bel
lum intulerit. aut minuñ abilem multitudinē
laborū capitum ineisse fuisse locis. que nunc cum se
minario gregum multum relicto: seruitia roma
na absolutiore uindicant. Ingens certe qd̄ inter
omnes auctores conueniat. qm̄quam nup camillo
ductu atcp auspicio accisse res erant uolscoꝝ exer
citus. Ad hoc tantum hostium accesserant. ut cer
tum quidam: et colonia etiam aueiticis. Romanis dic
tatoꝝ castris eo die posita. postō cum auspicato
p diem. hostiaqꝫ cesa pacem deum exorassent. lecti
ad militem iam arma ad ppositum pugne signū
sic edictum erat luce prima capiant. qui pcessit.
Stra uictoria ē. militem inquit. si quid diuinare
uel eoꝝ in futuro uident. Itaqꝫ ut decet certe spe
plenos. cum imparibꝰ plenos mani consertum
pilis ante pedes positis. gladijs tantum dextras
armem. ne pauci quidem ab acie uelim. Sꝫ ob
nixos uos stabili gradu impetum hostium exci
pe. Nulla uana ui cetera nocentia missilia. effusi stan
tibꝫ uobis se inuolerint. cum micent gladij. et
uenat in mentem unicuiqꝫ deos ee qui romanis
adiuuent. dos qui sedis aubꝫ in plum misc
rint. Tu. t. quinta equitē intentus ad primum
mutuum motu certaminis teneas. Sꝫ here etiam
aciem collato pede uideris. tum terroꝝem equi
tem occupatis alio pauore infer. mueraꝫ ordi
nes pugnantium dissipa. Sic equites sic pedes
ut precepant pugnant. Nec dux legiones. nec
fortuna fefellit ducem. Ex ultimo hostiū nul
li rei p̄ter qm̄ nūo fracta. Oculis utramqꝫ me
diam aciem. ceñe plum inijc. ceñe omisit.
Clamore tamen missilibꝫqꝫ celis. primo pug
ne impetu ferox gladios et collatum pedem

ꝛ multum hostis ardorem animꝰ micantem
ferre nõ potuit. Impulsa frons prima ꝛ repida
uo subsidiũ illata ꝛ suum tẽporem multe eqs.
Rupta in multas locꝰ ordines. Mota q̃ omnia
ꝛ fluctuanti similis acies erat. Dein p̃q̃m cedẽ
tibꝫ p̃mꝰ iam ad se quisq; puentura cedem
cernebat. cerga uertunt. Stare romanꝰ ꝛ donec
arma cõferuq; abibant pedtum labore ip̃
sequendo fiunt. Postq̃m iactari arma passim fu
gaq; p̃ agros spargi acies hostium aĩaduer
sum ẽ. cum equitum curme emisse dato sig
no ne in singlos morando cede spatium ad e
uadendum mũm multitudini darent. sanꝰ
ẽ. missilibꝫ ac tẽpore impediri cursum ob eq̃
tando q; agmen reũdum assequi pedesꝰ ꝛ ita
cede confiere hostem possꝫ. fuge sequendoq; ñ
ante noctem finꝰ fiunt. Capta quoq; ac direp
ta eodem die castra uolscorum. p̃daq; omiꝰ p̃
libera corpora multa concessa ẽ. Pars maxima
captuor ex latinꝰ atq; hernicꝰ fuit. Nec ho
minum de plebe ut credi possꝫ mẽde militaꝰ
se: ꝫ primo pesquidam iuuenumꝰ inuenta. Ma
nifesta fides. publica ope uolscos hostes aduꝫ
tos. Circensium q; quidam cognitꝰ ꝛ colonia
uelitrꝰ romamq; omiꝰ missi. Q̃ cuncta mihꝫ p̃
moribꝫ patrũ eadem q̃ dictatori. defectionem
suu quisq; pꝰ hau dꝑ igere iudicauere. Dicta
tor gratum ĩ statuꝰ tenebat. minime dubiꝰ
bellum cum hiꝰ pꝰ patresꝰ sustinuosꝰ. cũ ma
ior domi cura molesꝰ cogit accire romã eum.
Crescente in dies seditione q̃m solito magꝰ me
tuendam auctor faciebat. ñ enim iam oratio
nes ñ. m. manliꝰ ꝫ facta pꝰ laria in spem tu
multuosa eadem qua ante fierent intuenda
erant. Centurionem nobilem militaribꝫ fac

ꝰ iudicatum pecunie cũ duci uultꝫ. medio
foro cum catena sua accurrit. ꝛ manum mittit.
uociferatq; de superbia patrum ac crudelitate
fenatorꝫ. miseriꝰ plebis. circumibꝫ cunctos fo
rum atq;. cum uero ego inquit ne quisq̃m hac
decora capitolium arcemq; seruatorem. sicuẽ
cõmilitonem atq; meũ. tanq̃m gallis uictoribꝫ
captum in seruitutem ac uincula duci uideã.
Ĩrem credituꝝ palam populo soluit. libraq;
rere liberatum emittit. deosq; hominꝫ
obtestantem. ut. m. manlio libatorꝝ suo parẽ
ti plebis. r. grãm referant. Acceptꝰ exemplo
uicinum multo sam turbam. ꝛ ipse tumultum
augebat. Acerbiꝰ acceptꝰ uetera gallico aliꝰ
q; denouatꝰ bellis obstrictosꝰ. se multatum. se
trahentem eũdosꝰ penatesꝰ multa pecunia sorte
et soluta mergentibꝫ semp sortem usuris obru
tum fenore ẽ. uidere lucem. foro. cuium hora.
m. mãlio opa. ofa parentũ beneficia abillo se ha
bere. illi debuere corpis uigoꝫ ac sanguinꝰ qs
supstit. quodcumq; s cum parcia penatibꝫ pu
blicꝰ ac priuatꝰ iuris fiunt. id cum uno homi
ne ẽ. his uocibꝫ instincta plebes cum iam uni
hoĩs ẽet addita alia cõmotiorꝰ ad ofa turban
da consiliꝫ resꝰ. secundum ĩ uetere caput patri
moniꝫ subiecit preconis. He quem uim maꝝ
quirites donec quicq̃m in rem ea supererit iu
dicatum adductum ue duci patiar. Id ũ ira
accendit aĩos. ut p̃ omne fas ac nefas secuꝫ
un diem̃ libratꝰ uideretur. Sed hoc domi
concionantꝰ in modꝫ sermones pleni ẽ in ũ
in patres. mꝫ quos cum omisso discrimine
uera an uana iacerent. thesauros gallici auri
occultari a patribꝫ uetꝫ. nec iam possidendis
publicis agris contentos ẽ. nisi pecuniam q̃

publicam aũtant. Caret ipalam hac ex tolu
plebem ere alieno posse. Que ubi obiecta spes
ẽ: enim ũ indignum facinus uideri. cum con
ferendum ad redimẽdam ciuitatẽ a gallis
aurum fuit tributo collationem factam ꝛõ
aur ex hostib; captum in paucorum p̃dam
cessisse. Itaq; exsequebantur credendo ũ tan
tere furtum occultaretur. differenciq; é tem
pore suo se indicaturũ. Diuerti cẽũ omissis eo
uerse erant omnium animꝰ apparebatq; nec
ueri iudicij grãm medium. nec falsi offensio
nem fore. Ita suspensis rebꝫ dictatoꝛ accitus
ab exercitu in urbem uenit. Postõ die senatu
habito cum sacris p cinctac uoluntatel hom
num discedere senatum abse uetuisset. Stipat
ea multitudine sella in comitio posita. uocato
ren ad. m. manlium misit. Qui dictatoꝛis ius
su uocatus cum signum suum dedisset; adeẽ cer
tatim agmine ingenti ad tribunal uenit. hic
senatus. hinc plebs suum quisq; inuenire du
cem. uelut in acie constitũant. Cum dictatoꝛ
silentio fõ. utinam inquit in patꝫ q̃ romа
nis res de ceteris rebꝫ cum plebe conuenisset.
q̃madmodum quod ad re attinet. eam q; rẽ
quam de re sum quesitur. conuenitur. sanis
consilio. Spem factam a re cuncta uideo. fi
de meo lumꝰ ex thesauris gallicis quos p̃mo
res pat̃ occultent creditum solui posse. Cui
ego re tantum ab ẽ. ut impedimẽto sim. ut
conõ re. m. manlii adhoꝛtet. libẽs senoꝛe ple
bem romanam. ustos incubantes publicis
thesauris ex preda clandestina euoluat. Qđ
nisi facis siue ut ipse in parte predę sis. siue
q̃ uanũ in tritum ẽ. muncla re duci uube
bo. nec dubitabo patriam a te multitudinẽ falla

ci spe contracta. Adeamꝰ nec se fefellisse
arbitror. non adũsus uolscos romens hostis quotiẽs
patribꝫ expediat. nec adũsus latinos hernicosq;
quos falsis criminibꝫ in arma agant. Ex adũ
sus esse ac plebem romanã dictatoꝛem p̃ptã pa
tribꝫ inimicum feñatoꝛum adũsus plebem iam ꝑ
ex fauoꝛe mutatum. nisi cum ipsum quem
Offendit inquit re. a. corneli. uosq; p. c. circũ
fusa turba lateri meo quin eam deducatis a
me singuli utrũ beneficio ipsi tribuendo iudicatos ad duc
tos q; ducere eo qđ affluunt opibꝫ utrũ sustinen
dos. necne tutari alioꝛum. Ex quid ego uos de utro
impendatis hoꝛtoꝛ. Sortem aliquam ferre de
capite. deducere quod usurpatum est
tam nichilo mea turba quam ullius conspec
tioꝛe erit. Ac enim qđ solus ita ego cuncta cu
ram ago. nichilo magis qđ respondeam habeo.
q̃m si queras quo ita solus capitolium arcemq;
seruauerim. Et cum unusquisq; q̃m potui opem
tuli. nunc singulis feram. Nam quod ad
thesauros gallicos attinet. rem suapte na
tura facilem. difficilem interrogatio facit. Cur.
enim quereris quod scias. Cur quod in sinu uideꝫ
ẽ. cum uelis potuis q̃m ponatis. nisi aliqua
fraus subest. Quo magis argui p̃stigias uelim
urãs. eo plus uereoꝛ ne abstulerit. observanti
bꝫ etiam oculos. Itaq; non ego uob. ut indi
cem p̃dam urãs. Ex uos id cogendi estis ut in me
dium p̃ferat. Cum mercede ambages dicta
toꝛ uberes. aut pagẽ uer indicium cogeret.
aut facũ facinus in simulati falsi ꝯmune se
natus. oblatecq; q̃ uani furti inudie negan
tem arbitrio inimicoꝝ se locuturũ. muncla
duci iussit. Arrepto a uiatoꝛe uultu inquit

creatum est. iam
omisso bello qđ
simulatõ iret i
se impeto hie
rri. iam dicta
toꝛe

optime maxime iunoq; regina ac mineruа
ceteq; diij deeq; qui capitolium arcemq; tuo
tris. sicine uim mutuem ac psidem sinitis sup
ari ab inimicis: hec dextra qua gallos fudi a
delubris uestris iam in unibus rubentibus erit:
Nullus nec oculi nec aures indignitate fe
rebant. si minima sibi quedam patricius ma
ustum impij ciuitas fecerat. nec adulus dicta
toriam uim. aut ti. pl. aut ipsa plebs auol
lere oculos aut hiscere audebant. Coniecto in
carcerem manlio satis constat magnam par
tem plebis uestem mutasse multos mortales
capillum ac barbam prmisisse. obsitamq;
uestibulum carceris mestam turbam. dicta
tor deuolsis triumphauit. multisq; ma
gis triumphis q̃m gl̃e fuit. Quippe domi nō
multoq; parcum eum. actumq; de ciue in de
hoste fremebant. Vnū defuisse cōs superbie.
qđ nō. m. manlij ante currum sic ductus. Ja
q; haud pcul seditione uexarat. cui leniende
causa postulante nullo largitor uoluntarij
re- pente senatus factus est ut ciuium colonu
am duo milia ciuiū. R. deducerentur. bina
iugera uis emissis agri assignati. Quod cum
paruū pauci datum. inmercedem ēt. pden
di. m. manlij. nō. impetrarentur: remedio ur
riebatur seditio. Etiam magis insignis uoci
bus: facie reoq; turba manliana erat. oppq;
post triumphum abdicatione dictature
terror: linguam animos habuerat ho
minum. Studiebant̃ itaq; palam uoces
exprobrantium multitudini. qđ defensores
suos semp in pacatiorem locum fauore tollat.
deinde ipso discrimine periculi destituat. Sic sp.
cassium in agros plebem uocantem. sic spu
rium mælium ab ore ciuium famem impe
ppulsantem oppressos. sic. m. manlium. nō sam
robustam fenore partem ciuitatis in libertatē ac
lucem egressantem pditum inimicis. agnate
plebem ppetuos suos ut iugulentur: hoccine pa
endum fuisse. Si ad iudicium dictatoris nō respon
dit ur consularis fingent mentitum aīa atq;
nō habuisse quoo tum responderet. Ciuis seruo
umq; nō datis penam uinculo fuisse. nō obser
uatam eē. memoriam noctis illi q̃ pene ultima
atq; eterna nōi romano fuit. nō ipem agminis
gallor; p arpeam rupem scandentis. nō ipsi
-m. manlij qualem eū armatū plenū sudoris
ac sanguinis ipso pene ioue creptor; hostium
manib; uidissent. se libris. ne patris grām ser
uatoris patrie relatam: quem pe celestem cog
nomine certe capitolino iouis patrem fecit. eū
patricium in carcere in tenebris. obscuram
carnificis arbitrio ducere animam. Adeo in
uno oīb; satis auxilij fuisse. nullam opem in
tam mutatis uim ēe. Jam ne nocte quidem tur
ba ex eo loco dilabebatur. refractarios; carce
rem minabantur. cum remissio
so id quod extorqueri erant. ex. s. c. manlius uin
clis libatur. Quo facto non seditio finita. sed
dux sedition datus est. Pe eosdem dies Lanuui
ni hernicis simul colonis arcentib; auctoris
purgandis se uolsci in nouum bellum. captiuosq;
repetentib; ut suis legib; in eos aīa adiuuarent.
triplex responsa reddita. Ilitora colonis. quod
aduersus romanū patrie oppugnande nefande
consilia inissent. Illos negatum utiq; in de
captiuis. Si in quo ab socijs tamē tempauiant.
denuntiatū senatus uerbis facessereut ppe
ex urbe ab ore atq; oculis. p. r. ne michi eo

legationis uel ꝯtino non cui compatum regẽt.
Recrudescente manliana sedꝯtione. ꝙ ꝯtra anni
omina habita. creatiq; tr. mil. consulari po
testate. Sergius Cornelius maluginensis. iij. ꝑ. ua
leri⁹ poplicol trũm. m. furiul camill⁹. q. seruiul sul
pitiul. rufulue rem. c. papiriꝰ. craſſul. v. quin
tiul. cincinnatul. ij. Cui⁹ p̃cipio anniꝯ patꝫ
plebi popoꝛtune ex̃na pax data plebi qđ non
auocata delectu ſpem cepit. dum tam poteꝫ hẽt
ducem fenoꝛul expugnandi patꝫ ne qđ
ex̃no terꝛoꝛe auocarentur animꝰ abſanandis
domeſticis malis. Igitur cum pars utraq; actioꝛ
aliquanto cohoꝛtatioꝛ eẽt. in p̃pinquum certam̃ ad
erat. manlius aduocata domum plebe cum p̃n
cipibꝫ nouandarum rer̃ undiq; noctuq; conſilia
agitat. plenioꝛ aliq̃to animoꝝ tractandiq; q̃m
antea fuerat. Iram accendebat ignominia rec̃ſ
animo ad contumeliam inexpto ſpis dabat. q;
nec auxilio eẽt. idem in ſe dictatoꝛ quod in ſpurio
melio cincinnatul quinct̃ feciſſet. cum clioꝝ ſuoꝝ
manu iam ũ dictatoꝛe in̄ abdicando dictaturam
fugiſſet. Si ne ſenatul quidem ſuſtinere potuiſſet.
His simul inflatul acerbatuſq; animꝰ ſe aſcenſo
macerabat plebis animol. Quousq; tandẽ igno
rabitul nurel urãs. qual natura ne belua ſquid
ignoꝛare uoluit. Humane ſaltem quot ipſi
ſitul. quot aduſarioſ habeatul. Si ſingulis in
gulol ad greſſum ceꝛtul. tam actrul crederẽ uos
pro libꝛtate. q̃m ullo ſp dominatione certatoꝛos.
Quot enim dieꝛel circa ſingulol ſtetiſ patꝛoſ:
ut nunc aduſarioſ unum hoſtem ertis. Oſtendi
te in̄ bellum. patem habebitul. Videant uoſpa
ratoſ aduſum. uſ ipſi remittent. Audendũ eſt
aliquid unuſquiſq; aut omnia ſingul patienda.
Quousq; me curũ ſpectabitul: Ego quidem nullu
um deoꝝ. ne fortuna mea deſit uidear. Iple
undiq; ũ ũuſum inimicas ẽ. nullul repente
fiunt. tuduſul in uincula duca unũſquiſq; eum q̃
a ſingulis uobis uincula depuleram. Quid ſpem
ſi plus in me audeant inimici: An certum eaſſ
melioq; expectem: Quod bñfactul abominami
ni. diſſphibeant hec. Ego nunq̃m ꝓpt̃ me de celo
deſcendent. uobis deuit mentem opoꝛtet. ut pro
hibeatul ſicut in̄ dederunt armato togatoq;.
ut uos a barbaris hoſtibꝫ a ſuꝑbis defenderem
cuibꝫ. tam paruul aurum tanti ꝑli ẽ. ut semꝑ
uobis auxilium adũſul inimicoſ ſtatul ſit. nec
ullum in̄ quaꝛen⁹ impari uobis ſinatul certam̃
adũſul patꝛeſ plebemꝫ. Hec hoc natura inſtitum
uobis ẽ. ſi uſu poſſidemini. Cur enim aduerſ⁹
eteꝛnoſ tantum animoꝝ gerituſ. ut impare illi
equum cenſeatul: Qua conſuetul cum eiſ ꝑ ipſo
certare. Adũſul hoſ tempꝛare magiſ q̃m timeꝛe
libꝛtatem. tam̃ qualeſcumq; duces habuiſtis.
qualeſcumq; ipſi fuiſtiſ: oĩa adhuc q̃ntacũq;
peciſtiſ obtinuiſtiſ. ſeuui ſeu fortuna uĩa. Tem
puſ ẽ. etiam maioꝛa conari. Exprimini m̃ ꝛues
tram felicitatem. me ut ſpo felicit̃ exptum.
minoꝛem negocio quis imꝑet patꝛibꝫ impone
tiſ q̃m qui reſiſteꝛent imꝑatoꝛibꝫ impoſuiſtis.
Solo equande ſunt dictatuꝛe conſulatuq; ut
caput tollere romana plebes poſſit. Inde ad
eſſe. phibuit uis de pecuniſ dicu. Ego me patro
num pfuꝛoꝛ plebiſ. quod in̄ cura mea ꝛfides
nom̃ induit. Volui quo inſigni magiſ impij
honoꝛiſ ue nomine uim̃ appellabiſ ducem.
Eo uerenuu poteꝛioꝛe ad opꝛuenda eaq̃ uultis.
Inde de regno agendi oꝛtum in animum ck. Sz in
cum quibꝫ nec quem ad finem conſilia ꝓuene
runt: ſatiſ planum tradtur. Ac in parte alta

senatus de sacrificio in domum priuatā plēb.
forte etiam in arce nostram: imminenta mole
libertatis agitat. magna pars uociferantur ser
uilio adhibita opus ēē. quin in nuncia duci iube
do urbem publicum hostem: ꝛ uim ac iniuria a
uis finiat maestum bellum. Decurritur ad
senatorem uerbis sententiam. uim tamen eandē
habentem. ut uideant magistratus ne quid ex
pernitiosi consulis. M. manlius p. de rē nūa
capiat. Cum tribunis consularis potestate cer
tis quem libertatis omnium finem cernebā
nt. patrum auctoritatem se dedicabant. hīj
tum omnis quid opus facto sit consultant. Cum
prēterea nihil eadem nocti cuiquam occurreret.
eam autem ingentis dimicationis fore appa
reret. tum. M. menenius. C. publius. tribunis plebis
quid patrum ꝛ plebis certamen facimus. quod a
uaritia est. ad ūnius unum pestiferum caput de
bet: Quid cum plebe adgredimur: cui quem p
ipsam plebem cum adgredi ē. ut simul ipse one
ratus uulneribus ruat: Diem dicite ꝛ nobis in manus est
nihil minus placere quin regnum ē. simul mul
titudo illa in secum certari uidit: rex aduo
catis iudices facti erunt: ꝛ accusare uel de plebe
patrum reum intuebuntur. Regni crimen in
medio nullum magis quam libertatis fauebūt
suis. Adparatibus omnibus: diem manlio di
cunt. Quod ut ē. factum: primo cōmota plebs ē.
utique postquam sordidatum reum uiderunt.
nec cum eo ūn patrum quemquam. ꝛ ne cogna
tos quidem aut affines. postremo ne hospites quidē
aulū ꝛ cum manlio. quod ad eum diem nūl
quam usu uenisset. ut in tanto discrimine ūi ꝛ
proximi uestem mutarent: appio claudio
inuncia ducto. c. claudium inimicum clau
diāq; omnem gentem sordidatam fuisse. con
sensu oppressum prauerunt. quod primo a patribus
ad plebem defecisset. Cum dies uenit quem reī
multitudinis seditiosis quoque uocibus largitionem ꝛ
fallax in rem publicam penuria annonae ad regnum crimen
ab accusatoribus obiecta sint reo. apud neminem
auctorem inuenio. Nec dubito haud parua fu
isse cum dampnandi mora plebi in cā. ꝛ in
loco fuit. Illud notando uidetur. ut sciant
homines quanta decora fedaque pro tali regi
no non ingrata solui. ꝛ unusquisque etiam recididerit.
Hominem sperare. ccc. potuisse dicit. quibus sine fenore
re expensas pecunias tulisset. quorum bona uenire.
quis duci addictos plebi uisset. Ad haec decora quae belli
ūi commemorasse tantum. ꝛ protulisse etiam con
spicuenda spolia hostium cesorum ad xxx. do
na imperatorum. ad xl. in quibus signis duas
murales coronas. civicas. viij. ad hoc seruatos
ex hostibus cuesse dixit. mille quos. c. sescentum
magistratum. equitum absentem nominatum. ꝛ cui ea
quae bello gesta essent per fastigio rerum oratione
etiam magnifica facta dictis. quando memo
rasset nudasse pectus insigne cicatricibus bello
acceptis: ridentem eundem capitolium spectans io
uem deosque alios deuocasse ad auxilium forti
tudinis suarum precatumque esse. ut quam mens
tem sibi capitolinam arcem pregerunt ad salutem
populi romani dedissent: eam populi romani iniuio discrimine da
rent: orasse singulos unumquosque ut capitolium
atque arcem intuentes: ut ad deos immortales
uersi desse uidicarent. In campo martio cū cen
turiatim populus citaretur. ire ad capitolium
manus tendens ab hominibus ad deos preces
auertisse. apparuit tribunis nisi oculos quoque ho

mmum liberassent tanta memoria decoris nũ
qm̃ eum fore in p̃occupatis beneficio animis
uero crimini locum. Itaq; dicta die in pecuniũ
lucum extra portam fluminalem in cõspectu
m capitolium ñ eẽt. concilium pl̃i inductũ ẽ.
Ibi carmen ualuit. robustaq; animis ciuile iu
dicium inuisum q; etiam uadiis factum. Sẽ
que duumuiros qui de p duellione anq̃ rex
creatos auctores fuit. Damnatum tribuni de
saxo tarpeio deiecerunt. Iocusq; idem in uno
homine rei crimine q; l̃ monũmentum. pene ultra
me fuit. Adiecte mortuo noctes sunt. Publica
una q̃ cum domo eius fuisse ferũt in nunc eccles atq;
officina monete ẽ. Iactum ad pl̃m ẽ. ne quis
patricius in arce aut capitolio habitaret. Ge
tilicia alia quoq; gentis manlie decreto cauti
ẽ. ne quis deinceps. m. manlius uocaretur. Hunc ea
tum habuit ut ũ in liba caurare natus ẽẽt.
memorabilis. Populum breui postq̃m pacem
abeo nullum erat p̃ se ipsa recordantem uitu
res. desidium eius crescunt. Pestilentia etiã bre
ui consecuta. nullis occurrentibus tante cladis
causis ex manliano supplicio magne parti ui
deri orta. uiolatum capitolium ẽẽ. sanguine
seruatoris. nec discordi fuisse penam eius obla
tam p̃ oculis suis. a quo sua templa erepta
manibus hostium ẽẽnt. Pestilentiam inopia
frugum. uulgatam utriq; malis famã anno
insequenti multiplex bellum excepit. L. ualerio
.iij. a. manlio. iij. sertulio. sulpicio. iij. lucio.
lucretio. l. emilio. iij. m. trebonio tr̃. milit̃
consulari potestate. hostes nouu. prec̃ uolsco
uelut sorte quadam p̃ne in etiũ ẽẽndo
romano milita datus. cerceosq; ueliterni co
lonias iam diu molientes defectionẽ ius
pectum latium tanium etiam q̃ fidelissima
urbs fuerat subito exortũ. Id paucis tam contẽp
tui accidere. quod uelitrnis crebris fuit tam diu
impunita defectio ẽẽt. Decreuerunt ut p̃mo q̃
tempore ad populum ferretur de bello eis in
ducendo. Id quam multitudinem quo patres ple
bes ẽẽt. Q. uolsci pomptino agro diuidendo. et
ciuium uolsci nepete colonie deducende creue
runt. Tum ut bellum iubent latium ad pl̃m
ẽ. ne quis sin dissuadentibus tr̃. pl. omnis tribus
bellum iusserunt. Apparatum eo anno bellũ
ẽ. Exercitus p̃ter pestilentiam ñ eductus. Iáq;
cunctatio cunctis colonis spatium dederat
deprecandi senatum. Et magna hominum
pars eo ut legatio supplex romam mitteret
inclinabat. nisi ut priuato ut fit pudor pu
blicum implicatum ẽẽt. auctores q; defectio
nis ab romanis metu ne soli crimini subiec
ti piacula ire romanos decentur. Ãuertissent.
colonias a consiliis pacis. Neq; in senatum so
lum p̃ eos legatio impedita ẽ. sed magna pars ple
bis infecta. ut predatum in agrum roma
num irent. Hec noua iniuria exturbauit
omnem spem pacis. De p̃nestinorum q; defectio
ne eo anno p̃mũ fama exorta. arguentibus q;
eos tusculanis et gabinis et labicanis quor in
finis incursatum erat. ita placide ab senatu
responsum ẽ. ut minus credi de crimini
quia nollent ea uera ẽẽ apparet. Insequenti an
no sp. l. papirio. nouu tr̃. mil. consulari po
testate uelitrnis legiones duxere. Quattuor col
legis. ser. cornelio maluginensi iiij. q. sergio
sulpicio. l. emilio. iij. tribunis ad pl̃idũ
urbis. si qui exercitus nouum mot̃ nuntiaren
t̃. ocia enim in suspecta erant relicta. Ad ue

lucas acuulul maiora pene auxilia pnestino
rum qm ipsam colonorum multitudinem se
cundo prelio pugnatum e. Ita utr ppinquitas
urbis hosti causa maturioris fuge. unum ex
fuga receptaculum erat. Oppidi oppugnatione
tribum abstinuere. quia cepisse rat. nec in p
tinem colonie pugnandum censebant. Lucr
romam ad senatum cum nuctore nunciis
actores in pnestinum qm in uelitrnum hostē
misse. Itaq; ex s.c. pplīq; iussu bellum pnesti
nis inductum. qui conuincti uolscis anno in
sequente saltum colonam. p.r. pmanit ac co
lonis defensam ui oppugnarunt. fedeq; ī cap
tul exercuere uictoriam. Cam rem egre passi
romani. m. furium camillū. vi. tr. mil. creā
uere. Addita collega aul. t. l. postumi. regul
enses. ac l. furi cum lucio lucretio. t. m. fabio
ambusto. Volscum bellum. m. furio ger ordi
nem decretum aduersus ex tribunis sorte luci
furi datur. ñ tā e. re. p. qm ut collega mā ad
omnem laudem eet. t publice quod rem rem
tare euis pro lapsam restituuo. t pruaī qd ger
re gram pot euis sibi quam gam suam pe
rat. Erat iam etatis camillus erat. omniq;
iurare pat o inuerba excusande ualitudini so
lite consensus ppli restituerat. Ex ira cum inge
nium inuiuido pectore ingebat. urebatq; re
gris sensibus. reuulsa iam res haud magno pe
obeuntē bella exercitabāt. Quatuor legionibus
quatnum milium scripsit exercitus indicto ad
portam esquilinam in posteram diem ad sa
tricum pfectus. ibi cum expugnatore colonie
haud quaqm p culsi fidentes multum nuo
quo aliqntum pstabant opiebant. Postqm
appropinquare romanos senserunt: exam
plo acrem p cedunt. nichil dilaturi quin pri
lium summe rē facerent. ita paucitati hostiū
nichil aresimparatus unus quibus solus confidēs
pfuturā ee. Idem ardor animi romano ducī erat.
t in alto duce, nec pstantis dimicationis fortunā
ullā res pret qm uni uiri consilium atq; impiū
morabatur. qui occasionem uituandar rationē
uirtutum trahendo bello querebat. Ro magis hos
tas mutare. nec iam p castra cum suis explicare
aciem. Ex pcedere in medium campi. t uallo p
pe hostium signa inferendo supbam fiduciam
uirtutum ostentare. Id egre patiebatur roman
mules. multo egrius alt ger cū. mit. Iuca furius
ferox cum etate ingenio. cum multitudinis
ger incertissimo sumas animos spe inflatus.
Hic pse iā mlte hinc ī castra insup instiga
bat. eleuando qua una poterat etate auctoritā
tem collegii uiuentibus bella data ducentis. ceū
corporibus uigere. t deflorescere animos cunctando
rem ex acerrimo bellatore factum. Ita q aduer
sus castra urbesq; p mo impetu rapi sue solu
tus. cum residem mq allum tempus terere.
quid accessurum suis decessiū ue hostium u
ribus spantem. Quam occasionem quod temp
quem insidiis instruentē locum frigere ac tor
pere sensus consilia. Sz camillo cum unq; satis cū
gis ee; quid attinē cum mortali corpe uno ca
uitatis qm immortalē ee decerat pati consene
scere uires. his sermonibus uiros corta in se auer
terat castra. Et cum omnibus locis posceret pug
na. sustinē inq. m. furi ñ possum impetum
multū. t hostis cui animos cunctando auxi
mi iam minuo e tolerando supbia insultat.
Cede uri omnibus. t pate te unci consilio. ut
maturius bello uincas. Ad ea camillus q bella

124

luo uni aut primo gesta ad eandem diem ferri. negare meas neq; se neq; populum romanum. aut cō
silij sui aut fortune peccasse; nunc scire se col
legam hīe uere imperioq; parem. iugore erat pre
stantem. Iraq; se quod ad exercitum attineat. re
gere consuesse non regi. collegę impunm se non
posse impedire. dūs bene uertantur agęt quod
e re p. duceret. erari sue se uenam etiam petē. ne
in p̄ma acie ferri. que in senili munia in bello sint
hastę ñ defuere. Id a dijs immortalibus p̄cari. neq;
casui suum consilium laudabile efficiat. Hec
ab hominibus salutaris sententia. nec ab dijs tā
pie preces audite sunt. Primam aciem auctor
pugne instruit. subsidia camillus firmat. uali
damq; stationem p castris opponit. Ipse edito lo
co spectator incertum ne euentu alienę consilij ge
stat. Simul primo concursu concrepuere arma.
hostis dolo non marte pedem retulit. Lemis ab urbe
diuus erat. mīt aciem r castra r qđ multitudo sup
pedebat. aliquot ualidas cohortes in castris
armatas instructasq; reliquerant. que inter com
missum iam certamen ū uallo appropinquassę
hostes erumpent. Romanus cedentem hostem
effuse sequendo. in locum iniquum protractus.
opportunus huic erupcioni fuit. Versus iraq; in
uictorem terror. r nouo hoste r suppina ualle ro
manam inclinauit aciem. Instant uolsci recen
tes. qui e castris impetum fecerant. integrant ce
lli pugnam. qua simulata cesserant fuga. Iam
ū recipiebat se roman' miles. ex immemor recen
tis feroc̄ię. uecorsq; decoris terga passim dabat.
atq; effuso cursu castra repetebat. cum camillus
subitarius circumstantibus in equum. r apta subsi
dijs oppositus. Hecest inquit miles pugna quā
poscatis. Qui homo qui dūs ē. quem accusare
possitis. Vna ulla retinuerat uia ignauia hec ē. le
cum alium ducem. sequimini nūc camillum. r
qđ ductu meo solebatis uincite. Quo uallum &
castra spectatis. Hominem urbem illa ñ uictorem
receptura sunt. Pudor primo retinuit effusos. Inde
ut circumagi signa obuertique aciem uiderunt ī
hostem. r dux prę quam qđ tot insignis cum
phisci eam etate uenerabilis. mīt prima signa ū
plurimus labor periculumq; erat se offerebat inter
pares singulis qsq; r alios. r adhortando mutuam
uocem alacri clamore puasit aciem. neq; alter
tribunus rei defuit. ex missi a collega restituere
pedestrem aciem ad equitem. ñ castigando ad qm
rem leuiorem auctorem eum culpe societas fece
rat. sed ab imperio tot ad preces uersi. ceare singu
los unūsquisq; ut se reum fortune eius diei crimi
ne ferrēt. Abnuente ac prohibente collega reti
nacissime omnium potest sortium qm unus prouden
tię dedit. camillus in utroq; uia fortuna suā glo
riam uidet. ego ut restituo pugnam qđ miser
rimum ē. fortunam cum oībus infamiam solus
sententiam. Optimum uisum ē. influctuantē
aciem tradi equos. r pedestri pugna inuadere ho
stem. Cunctis insignes armis animisq; qua premi
parte maxime pedestrem copias uidere. nichil
neq; apud ducem neq; apud milites remissum a
summo certamine animi. Senserat ego eueniens
ut uisi sensere opē. r uolsci q̄ m simulato metu
cesserant. eam in ueram fugā effusi sunt. mag
na pars r in ipso certamine. r post in fuga cesi
cecidere in castris que capta eodem impetu sunt.
plures cōm capti qm occisi. Et intercensendis cap
tiuis cum tusculana aliquod nosceretur secre
ta abijssi ad tribunos adducunt. Pronunciata
q; falsi publico consilio se militasse. Cui tā

uicam belli metus camill motus. exemplo se
romam captiuos ducturum ait. ne patres ig
nari sint tusculanos ab societate desciisse. cass
exercitumq; intām si uindicatur presit collega. Do
cuīco unus dies fuerat. ne sua consilia melio
ribz preferret. Hec tñ aut ipi aūt me ēcitu
cuiqm satis placato animo camillus latur
culpam eius uidebatur: qua data uictā pcapi
tem casum resp. ētr. Ex cum me ēcitu rō
me constans omnium fama erat dū uaria
fortuna in uolscis gestat res ētr. ad ūse pugne
fugeq; in. l. furio culpam. scdē decus omne
penes. m. furium ē. Introductus in senatū
captiuis cum bello psequendos tusculanos
patres censuissent. camilloq; id bellum man
dassent. aduersarem s ad eam rem unum pe
tit. Pmissoq; ut ex collegis optaret quē uel
let: contra spem omnium. l. furium opta
uit. Qua modatione animi cum college le
uauit infamiam. tum s gīam ingentem pe
pit. Hec fuit cum tusculanis bellum. Pace
constanti uim romanam arcuerant. qm
armis nō poterant. Intra ambz fines romanis
nō denigratum ex ppinquis uicinis locis. non
cultus agroz mānissa. patentibz portis urb.
o grata obuiam frequentes imperatorib' p ces
sere. Commeatus ex cunctu comūi in castra ex ur
be et agris deuehitur. ita nullus castris aūp or
tas positis eadem ne forma pacis que in agris
ostentaretur etiam int mena ētr. sicut cupiēs
ingressus urbem ubi parentes et anuales tabūnas
apus ppositas omnia in medio uidit. intento
q; op fines suo quemq; opi. et ludos literarū
strepe discentium uocibz. ac repletas semitas
int uulgus aliud puerorz et mulierum huc
atq; illuc euntium qua quemq; suoz ulnum
cause ferrent. nichil usquam non paucis nō. Hz
ne mirantibz quidem simile circumspiebat
omnia. inquirens oculis ubi nam bellum fuis
set. adeo nec amore rei usqm nec oblate ad tēp
uestigium ullum erat. Hz ita omīa constanti
tranquilla pace ut eo uix fama belli posset
dari posset. Victus gr patientia hostium: senatū
eorum uocari iussit. Soli adhuc inquit tuscu
lani uetera arma uetasq; uires quibz aburba
norum uīa tutaremini inuenistis. Ite ro
mam ad senatum. estimabunt patres. utrū
plus ain peccet. an nunc uenie merentes. Hō
pretia piam grām publica beneficia dep candi
potestatem amen habūtes precibz euentū uīs
senatus quē uidebit dabit. Postqm romā tus
culani uenerūt. senatusq; paulo aīs fidelium
soloz mestus in uestibulo curiē consp ectus.
mori exemplo patres uocari eos iam tum hos
pitalit magis quam hostiliter iussere. Dictator
tusculanus ita uerba fecit. Quibz bellum indic
tus inuitis q; p. c. sicut nunc uidetis nos stan
tes in uestibulo curie uīe. ita armati paratiq;
obuiam imperatoribz legionibz q; uīris pcessim.
Hic nīr: huc plebis nīe habitus fuit. ecquis semp.
ūsiqm aūobis pro q; uobis arma accepim.
Grās agimus ce ducibz uīs. reciibz. quod oc'is
magis quam auribz credidertis. ubi mihil
hostile erat. ne ipsi quidem fecerunt. Patem qm
nos pstitum eam aūobis petam. bellum ego sic
ubi ē. auertatis precamur: In nos quid arma
polleant uīa. si parendo expium dū ē. inermes
expiem. Hec mens nīa ē. dīs immortalis faciat.
tam felix qm pia. Quod ad crimina attinet qbz
mota bellum indictum. et si iniqua reb; ubis con

fuerat

futare nichil attinet. tam etiam si uera sint
uel fatear nobis ea cum tam euidenter pertine
re uitium censemus. Peccet in uos dum dignu
sitis. quibus ira hec sat sit. Tantum fere uerbo
ab tusculanis factum. patem impetrata. nec
ira multo post. ciuitatem etiam impetrauerunt. Ab tusculo legiones reduxit camillus
consulio iterum ante in uolsco bello feliciate in
tusculana expeditione utrobiq; singulari ad
usus collegam patientia moderatione insig
nis. magistratu abiit creatis tribunis milita
ribus in insequentem annum. l. ap. ualerius. lu
cio quinctio iii. p. tullio iii. gaio sergio terco.
lucio menenio. m. publio. papirio sergio cor
nelio maluginense. Censoribus eo egressi anni.
maxime propter incertam famam eris alieni ad
grauantibus summam etiam inuidie ce. tri
bunis plebis cum abhis eleuarentur quibus fide
magis quam fortuna debentium laborare credeb
atur uidebatur. Creati censores. c. sul
pitius camerinus. sp. postumius regillensis.
Ceptaq; iam res morte postumii. quia collega
suffecit censori uelitio erat inpellata e. Igitur
cum sulpitius abdicasset se magistratu. censo
res alii uitio creati non gesserunt magistratu.
Tertios creari uelut diis non accipientibus in ea
animum censuram religiosum fuit. Eam u
ludificationem plebis tribunum ferendam ne
gabant. fugere senatum cetes. tabulas pu
blicas censui cuique. quas noluit conspici sum
mam eris alieni. que indicatura sit deinceps
sam partem a parte auertatis. Cum inde ob
eratam plebem obiectari aliis atq; alii ho
stibus passim iam sine ullo discrimine bella
queri ab anno sacricum ab sacrico uelitras

intuleulanum legiones ductas. Latinos her
nicos prenestinos iam inuentari arma ciuium
magis quam hostium odio. ut in armis erant
plebem. nec respirare in urbe. aut post ciuilibta
tis meminisse sinant. aut consistere in contioe
ubi aliquis audiant uocem tribunitiam de leuan
do fenore finem aliarum miseriarum agente.
Quod si sit animus plebi memor patrum libtatis.
si nec addici quemquam ciuem romanum ob ere
ditam pecuniam passuros. neq; delectum ha
beri. donec inspecto ere alieno. iniuriaq; ratione
minuendi ceusciat unusquisq; quid suum quid ali
enum sit. si supsit sibi liberum corpus. an id quo
nerui debeatur. Haec sedicionis suppositi con
festim sedicionem excitauit. Nam et adduce
bantur multa et ad prenestinum famam belli no
uas legiones scribendas patres censuerant. Q
uibus atq; simul auxilio tribunicio et consensu
plebis impediri cepta. Nam neq; duci adduc
tos tribuni sinebant. neq; rumores noua da
bant. cum patribus minor presens cura credere
pecunie quam serio quendi quem delectus eet. Q
uippe iam a preneste profectos hostes magno sabino
consedisse nuncia batur. Inde et. pt. fama ea
ipsa irritauerat. magis ad suscepti certamen
quam deterruerat. sed aliud ad sedicionem
extinguendam urbe quem propter illatum mem
bris ipsis bellum ualuit. Nam cum esset prenestinus
nuntiatum nullum exercitum conscriptum rome.
nullum ducem certum esse. patres ac plebem
in semet ipsos usos. occasionem rati duces eor
um duces agmine facto quassatis pun
gunt ad portam collinam signa intulere. In
genti urbe trepidatio fuit. Conclamatum ad
arma. concursumq; in muros atq; portas est.

tandemq; ob lectionem ad bellum ūm dic
tatorem. c. quintium cincinnatum creauere.
Is magistrum equitum. aulum sempniū
atratinum dixit. Quod ū audituṁ ē. tanṫ
eius magistratus terror erat. simul hostes a
menib; recessere. tumoremq; romanū ad edictū
sine retractatione conuenīe. Dum conscribū
tomq; exercitus castra mūm hostium haud
procul allia flumine posita. unde agrum late
populantes. fatalem se urbi romane locum
cepisse inter se iactabant simulem pauorem
in ac fugam fore ac bello gallico fuit. Extemi
si diem contractum religione insignemq; no
mine ea loca timeant romani. quitomagis alli
ensis die alliam ipsam monūmtum tante da
dis reformidaturos. Spes pfecto his subi tu
ces gallorum fortunaq; uocas mocul atq;
auribz fore. Haec manuum rem manes ipsas
uoluentes cogitationes fortune loca delegaue
rant spes suas. Romani contra ubicumq; cer
tamnus hostis. fauis scire eum ee. quē ad regil
lum lacum deiectum. cc. annoz pace obnoxia
tenūnt. locum insignem memoria cladis
irritaturū se potius ad delendam memoriā
cladis dedecoris. qm ut timorem faciat. ne q
tra sit ne fasta uictoriaq; fuq; quin ipi galli si
offerantur illo loco se ita pugnaturos ut ro
mq; pugnauūt in repetenda patria. ut po
stero die ad gabios. tum cum effecerunt. ne q s
hostis qui menia romana intrasset numū
sedē auersaq; fortune domū pferret. His uicī
q animis ad alliam uentum ē. Dictator ro
manus postqm in conspectu hostes erant instructi in
ueniq; uidet ne cui inquit. a. sempni loci for
tuna illos fecerit ad alliam constituisse. nihil diu

immortales certaminis quicqm habuisse. maioris
ue qd sit auxilij dedisse. Acriu fretus animis aīsq;
concitatis equis in media acie. ego cū
legionibz inturbatos trepidantesq; infestā signa.
A deste diis testes fedis ingerere penas debitas si
mul uobis uiolatas. nobisq; pauorem nūm deceps
as. Non equitem non peditem sustinuere pnesti
ni. Primo impetu ac clamore dissipati ordines sī.
Dein postqm nullo loco constabat acies. figa uer
tunt. constitutaq; in prece castra etiam sua pauo
re prelati. non prius se ab effuso cursu sistunt.
quam in conspectu pnestē fuit. Ibi ex fuga dissi
pati locum quem tumultuario ope cōmunīet
ceperunt. nec intra menia se recepissent. ex plo
uerentur ager. deppulsaq; omnibz obsidio urbi
inferret. Et postqm diuersus ad alliam castris uic
tor romanus aderat. eo quoq; munimtum relic
tum. tunc summa menia tutati. oppido se pre
neste includunt. Octo pretera oppida erāt sub ditiōe
pnestinoz. Adeo circum latum bellum dum cepīq;
haud magno certamine capta. uelitari exercitus
ductus. Hec q; expugnate. tum ad caput belli
preneste uentum. Id ñ ui. sed p deditionem re
ceptum ē. Tertius quinq; semel acie uictor. bmi castis
hostium. nouem oppidis ui captis pneste in dedi
tionem accepta romam reuectus. triumphansq;
signum pneste deiectum iouis imperatoris in
capitolium tulit. Dedicatum ē. inter cellam
iouis ac minerue. tabulaq; sub eo fixa monu
mtum rerum gestarū. his ferme incisa litteris fu
it. Iuppiter atq; diui omes hoc dederunt. ut. c. qn
tius dictator oppida nouem caperet. Die uicesi
mo quam creatus erat. dictatura se abdica
uit. Comitia inde habita tribunoz militū
consulari potestate quibz equatus patricioz

plebeiorum q; numer⁹. Ex patrib; creati p.c. manlius cum.m. tullio. plebes. c. sextilium. m. albinium. l. antistium dedit. Manlius quod genere plebeios grām tulium anteibant. uolsca puinia sine sorte sine comparatione extra ordinem data. cuius ripos postm̄ patres qui dederant penitent. Ingressi pabulatum cohortes misere. Quib; uelut circumuentus cum id falso nuntiatum eēt dum p̄sidio ut ēnt cetera ferunt. ne auctore quidem adsciscato qui eos hostil latiū pro milite romano frustratus erat. ipi in insidias p̄cipitauere. Ibi dum uni quo loco sola uirtute multitudinem restantes ce- dunt. castraq; interim romana iacentia in campo ab altera parte hostes inuasere. ab diuersis utrobiq; p̄duce remittere atq; īsecta res. Quicquid supfuit fortune ppli. r. id multitudo etiā sine rectore stabile uirtus tuta ē. Que ū romam sunt relata. p̄mū dictatorem dux placebat. Dein postq̄m quiete res et uolsci afferebantur. rapuere ne sero eos uictoria rempe uri. reuocari etiam in ēcentus ac ducel. ortumq; in quantum a uolsci fuisse id in extremo anno tumultuatum. qđ p̄nestum oneratus latinor pplis rebellarunt. Eod anno etiam p̄ls querentib; penuriam hoīum noua colonia asciscit. rebq; h̄ aud̄ p̄spere bello domestica quiet q̄m tribunor multitudinem ex plebe grāia restasq; mē suos obtinuit solatium fuit. In sequentis anni principia. statum seditione mota arsere. Tribunis multitudinem consulari potestate sp̄. furio. q. seruilio. iij. licinio. menenio. iij. publio cloelio. m. horatio. l. geganio. Erat autē materia et causa seditionis ēs alienū. cui⁹ no scendi gīa. sp̄. seruili⁹ prisc⁹. q. cloelius siculus censores facti. nerem agere bello impedi-

ti sunt. Nam q; trepidi nuntii p̄mo fuga. deinde ex agris legiones uolscorum ingressas fines pplari q; passim romanum agrum atq; e. In qua trepidatione tantum afflixit. ut ciuilia certamina terror ex̄nus cohibet. ut contra eo uolentior potestas tribunicia impediendo delectu ēet. donec condiciones imposite patrib; ne quis quo ad bellatum ēet tribunum daret. aut uis de pecunia credita duceret. Cōlaxamento plebis sumpto. mora delectui ñ ē. facta. legionib; nouis sp̄ref. placuit duos exercitus in agrū uolscum legionib; diuisis duci. Sp̄. furi⁹. m. horatius. q. seruilius. r. o. gegantus. leua admoti certamen p̄gunt. Hostica pars hostis fuit oui. Populatio trāq; non illi uage similis. qm̄ uolscus latro cum̄ more discordie hostiū fuer⁹. Iuit autem metuens p̄trepidationem rapum fecerat. ꝫ ab usto exercitu uastatura fcā. spatio q; tempis grauior. Quippe a uolsco ciuib; ne mūm exercitus ad roma ēxuret. incursiones in extrema finium facte erant. romano conte etiam in hostico morandi erat cā. ut hostem ad certamen eliceret. Itaq; omnib; passim rectis agror. uicisq; etiam quib; dam exustis ñ arbore frugifera. ñ satis in spem frugum relictis omni quecq; extra menia fuit hominum pecudumq; preda abacta. romam utinq; ēcti⁹ reducti. paruo intervallo ad respirandum debitor. Dato. postq̄m quiete res ab hostib⁹ erāt celebrari de integro uisi dictu. r. tantum abē spes uenit leuande fenoris. ut tributo nouū fenus contraheret. In murum censoribus locatum saxo quadrato factum dum. Cui succūbere onerī coacta plebes. quia quem delectum ipe-

dirent non habebant. ut pt. tribuno⁹ eram
militares patrios omnes coacta principum opi
bz fecit. Lucium emilium. publium. ualeriũ
.mij. c. uecurium. ser. sulpicium. l. c. quintio⁹
cincinnatos hisdem opibz obruere. ut adũs
latinos uolscosqz qui conuncti legionibz ad
sacricum castra habebant. nullo impedimẽto
omnibz unioribz sacramẽto adactis. ut secũ
scribent. Vnum ad pñs dium urbis. altũ qui
si qui alibi motus esset ad subdita bello mit
ti posset. Tercium longe ualidissimũ. publi. ua
leriũ. l. emili⁹. ad sacricum duxere. Vbi acie
instructam hostium loco equo inuenissent ex
templo pugnatum. Et ut ñ dum sacris cla
ram uictoriam sic pspere spes pugnã im
berbi gentibz pcellis fusos dirimit. Postõ
die ñata pugna. aliqm diu equa uirtute for
tunaqz latine maxime legiones longa socie
tate inuictam romanam edocte restabant.
Et quesi immiss⁹ ordines turbauit. turbati sig
na pedicum illata. Quantumqz romana se
inuexit acies. tantũ hostes gradu demouit. Et
ut semel inclinauit pugna. iam into labit
ho romana uis erat. fusi hostes cum sacrõ
qõ. y. mit. unde aberat non castra petẽt. ab
equite maxime celsi castra capta direptaqz
ab sacrico nocte que pñio proxima fuit fuge
simili agmine petunt antium. Et cum roma
nus esceratus pe uestigiis sequeretur. plus
tamẽ timor quam ira celeritatis habuit. Pri
tacqz menia intactũe hostes. qm romanꝰ exer
ma agminis carpe aut morari posset. Inde
aliquot dies uastando agro absumpti. nec
romanus satis instructus apparatu bellico
ad menia aggredienda. nec ut ad subeun
dum pugne casum. Sed uno intẽ animo latini
hosqz cohortes. cum antiates iuuentus maliss subac
taqz bello in quo iuuenes erant. consenuerant de
ditionem expectarent. latinos et diuina pace
noua defectio recentibz adhuc animis feroci
res ad pseuerandum in bello facient. finis certa
minis fuit. postqm utrisqz apparuit. neq; pa
rentes stare quo minus inceptа psequerentur. latī
nos pfecti a societate pacis ut rebantur in hone
state se se iudicauere. antiates in cõmo⁹ dis ar
bitris salutarium consiliorz remouis urbem
agrosqz romanis de- dunt. Ira rabies latī
nos quia nec roma- nos bello ledere. nec
uolscos in armis recipere potuerant eo erupit.
ut sacricum urbẽ que receptaculum pmũ est
adũse pugne fuerat igni concremarent. qm
matris matuꝛe templum. Et caluus rectum eꝫ
stupuit urbis. cum facies parietes sacrisq; pfanisqz
micerent. qm matris matuꝛe templum. In eos
non sua religio nec uenerabilia din arcuisse dꝛ.
Et uox horrenda edita templo. cum crinibz mi
nis. nunefandos ignes peul delubris amouis
sent. Incensõ ea rabie impetus ruscolum tulit.
obiram quod desecto communi consilio latī
norum. ñ in societatem urbem romanam. Et eram
meminerant se dedidissent. Paucitas portis cũ
impulso incidisset. pmo clamore oppidanos
pter arcem capiuntꝰ. Inarcem oppidani refu
gere cum coniugibz ac liberis. nunquos ro
mam qui certorem de suo casu senatum fa
cerent misere. Haudsciũ qm fide. p.r. dignũ
fuit exercitus rusculũ ductus. l. quintius ser
uilius sulpicius. cr. mit. duxere. Clausas por
tas rusculi latinosqz simul obsidentium atqz
obsessorz animo. Hinc menia tusculi uidẽt.

illinc arcem oppugnare. Terrere una ac pauē
aduentus romanorum mutauāt utrīq; parus
animos. Tusculanos ge mgentia metu in summam
alacritatem. Latinos ge ppe certa fiducia mox ca
piendę arcis. qm oppido portarentur. ingruā
de se ipīs spem uertebat. Tollitur gr arce clamor
ab tusculanis excipitur alioqn maior ab exer
citu romano. Vtrimq; urgentur latini. nec ipe
tus tusculanor decurrentium ge supior loco su
stinent. nec romanos subeuntes menia. moli
entesq; obices portar arcere possunt. Scalis p
menia captis. inde effracta claustra portarū.
Jam anceps hostis a fronte a tergo urgeret.
nec ad pugnam ulla uis. nec ad fugam loca q
qm supēr. in medio cesi ad unum oēs; recuperato
ab hostibz tusculo. exercitus romanus redux;
Quanto magis ppis eo anno belli ōquilla
omnia fouisse erant. tanto in urbe uis patū in di
es miserecq; plebis crescebant. cum eo ipso qd
necesse erat solui facultas soluendi impediret.
Itaq; cum iam ge re nichil dari posset. fama de
corpe iudicatu atq; edicti credendo ibz satisfacie
bant. penaq; nullam fidei cesserat. Adeo g
obnoxios summiserant animos. non infimi
solum. sz principes etiam plebis ut ñ m adtri
bunatum multum int patricios petendum
qd tanta uis ut uiceret ostenderant. sz ne ad ple
beios quidem magistratus capessendos peten
dosq; ulli uero aceri ge pientesq; animi eēt. Pos
sessionemq; honoris usurpatū a plebe p pau
cos annos recuperasse in ppetuum patres inde
tendunt. Hei dum mus lectum para alti eēt: par
na uo plerumq; solet rem ingentem moliendi
cā mouentem. o. fabij ambusti potentis uiri cū
int suos corpis homines tum etiam ad plebem.

quod haud quaq̄m int id genus contempti
eius habebatur filiq; duę nuptę. ser. sulpicio
maior. minor. c. licinio. stolonis erat. illustri qd
uiro. tam plebeio. Itaq; ipa affinitas haud sp ta
gram fabio ad uulgum quesierat. forte ita inci
dit. ut in seruū sulpicii. vī. mil. domo soloes fa
biq; cum int se ut fit sermonibz tempus terent.
luctor sulpicq; cum his de foro se domum recipet.
forem ut mos ē. uirga pcutit. Cum ad id motus
eius insueta ge pauisset minor fabia: risu soo
ri fuit. mirantiq; ignorare id soorem. Ceīm is ris
stimulos parui moturi rebz animo muliebri
subdidit. frequentia qz; pcedentium togarum
q; nunquid uellet credo fortunatum mari
monium et soorius usum. siuq; ipa malo ar
bitrio quo a proximis quisq; minime añ uri
uult pcussisse. Confusam eam ge recenti mor
su animi. cum pr forte uidisset; pcunctatus satis
salue añtem causam doloris. quippe nec cau
satus pri am adūsus soorem. nec ad mod mirum
honorificam: elicuit comē solatando ut taīē
eam ēē. cām doloris. quod iuncta imparī eēt
nuptam domo. qm nec honos nec gra mitte
posset. Consolans in filiam ambustus. bonū
animum hīre iussit. eosdem ppe diem domi
usuram honoris. quos apud soorem uideat.
Inde conciliatrix cum genero cepit. adhibito
.l. sergio. strenuo adolescente: cuius spei mich
pret genus patrocinium deerat. Occasio uidebat
rei nouandarum pp ingentem uim eris alieni
cui leuamen malis plebes nisi suis in summo im
pio locatis. nullum sperat. accingendum ad eā
cogitationem ēē. conando. agendoq; tam eo
gradum fecisse plebeios. ñ si porro admittan
tur puenire ad summa i patribz equari tam

honore qm̃ uirtute possent. Inplenia cr̃. pt.
fieri placuit. Quo in magistratu sibi mer ipsi
uiam ad ceteros honores apuerent. Creatiq; tri
buni. c. licinii r. l. sextius promulgauẽ leges
omnes aduersus opes patriciorũ. r pro commodis
plebis. Vnam de ere alieno ut deducto eo de ca
pite. qd usuris pnumerati essent. id quod sup
esset triennio equis portionibꝫ persolueretur. alte
ram de domo agrorũ ne quis plus quingenta
iugera agri possideret. Tertiam ne tribunorũ mi
litum comitia fierent. consulumq; utrq; alter
ex plebe crearetur. Iuncta ingentia r que sine
certamine maximo obtineri non possent. Om
nium ẽ simul rerum quarũ immodica cupi
do mortales tenet. agri pecuniæ honorũ discri
mine pposito contra patres cum rapidas sitis
publicas privatasq; consilium nullo remedio
alio preter expetam multitudinis ad seditionem
inuentio: collegas aduersus tribu
nicias rogationes compauerunt. Qui ubi
tribꝫ ad suffragium ineundum citari alia
no sextoq; uterunt. Impari patrum pfidiis
nec rectari rogationes compatauerunt nec
sollemne quicquã aliud adsciscendum plebi
fieri passi sunt. Jamq; frustra sepe concilio
aduocato. cum pannicularis rogationes ferent.
bñ habent inquit sextius quicquid tandũ intẽ
cessionem pollere placet. isto ipso telo utemur
plebeio. Agite dum comitia inchoate
patres. cr̃. mit. creandis tribunis ne uos
ista uetet. qua nunc conuenerit collegas nros
tam leue audituros. Haud irrita cecidere. ne co
mitia pretẽ ediluum tribunorũq; plebis ulla
sunt habita. Licinius sextiusq; cr̃. pt. refecti.
nullos curules magistratꝰ creari passi sunt. Taq;

soluto magistratu r plebe retinente duo
tribunos r hinc comitia cr̃. mit. tollentibꝫ pquã
quinquum urbem tenuit. Alia bella opportune ge
uere. Veiũm colom gestientes otio quod nullꝰ ex
ercitus romanus erat. r agrum romanum aliquo
tiens maurasuere. r tusculum impugnare ado
rsunt. Taq; res tusculanis uetꝫ socijs nouis
cuibꝫ opem orantibꝫ uerecundia magistratuũ pa
tres mouit. Remittentibꝫ
cr̃. pt. comitia pinterregem sunt habita. Creatiq;
trib. militũ. l. furius. aulus. manlius. seruius. sul
pitius. sextius. cornelius. aulus. r. g. ualerius. Haud
quaqm̃ tam obtemperantem in delectu. qm̃ in co
mitijs plebem habuere. Ingentiq; contentione
exercitu sepro pfecto. non ab tusculo mouere
hostem. sed intra suam et pmenia cõpu
lere. Obsidebantq; haud paulo uu maiore ue
hemẽtia qm̃ tusculum obsessum fuerat. Nec ta
mẽ ab eis aquibꝫ obsideri cepte erant expugna
ri potuere. Ante nouu creati sunt cr̃. mit. q. ser
uilius. Gaius. uetuti. mar. aulus r marci cor
nelij. r. q. quintius. m. fabius. Nichil ne ab his
quidem cr̃. aduersus memorabile factum.
Immanere discrimine domi res uertebantur.
Nam preter sextium licinũq; lauree legũ.
iam octauo m. cr̃. pt. refectos fabius q̃ cr̃. mit.
stolonis socer. quarũ legum auctor fuerat eas
suasorem se haud dubium ferebat. Et cum
octo ex collegio tribunorũ plebi primo mitti
sorti legum fuissent. quinq; soli erant. r
ut ferme solent qui alius desti cum capu r
stupentes ãi. uoluentes id m̃ quod domi pa
ratum erat intercessionis ue prendebant. ue
rtere in exercitu plebis magnam partẽ ee. in
aduentum militum comitia differri debe. ut

unũ a plebeis de suis commodis suffragiũ
ferret. Sexti. licinius. qui cum parte collegarũ
uno ex tribunis mil. fabio arcu ficeis iam tot an
norum usu tractandi animos plebis primores
patrum producos in rogando de singulis que
ferebantur. ad populum fatigabant. audent ne
postulare ut cum bina iugera agri plebi diui
derentur. ipsis plus quinquaginta iugera hire
ret. ut singuli pecentorum cuium possident
agros. plebeio homini uix ad tectum necessari
um. aut locum sepulture suus pater ager. an
placeret fenore circumuentam plebem in pos
quin sortem creditum soluat corpus in nexum
ac supplicia dare. congregatum cotidie de foro ad
dictos ducit. ac repleri uincula nobiles domos
cumq; patricii habuerit. ibi carcerem priuatum esse.
Ita indigna miseranda q; audita cum apud
uim tel sibimet ipsos maiore audientium in
dignatione. quam sua amare pulsent. atq; nec
agros occupandi modum nec fenore crudeli
di plebem auxilium patribus unquam fore affir
mabant. nisi alterum ex plebe consule custo
dem sue libertatis plebs fecisset. contempni iam
tribunos plebis. quippe que potestas iam suã
ipsam uim frangat intercedendo. in posse equo
uire agi. in impium penes illos. penes se auxi
lium tantum sit. nisi impio communicato. nul
quam plebem in parte pari rei. p. fore. necesse. qd
quisquam satis putet se plebeios ratio comitis
consularibus habeatur. in alterum consulem utiq;
ex plebe fieri necesse sit neminem fore. Iam
memoria cessisse cum tribunos militum to co
pos quam consules creari placuisset. ut ex ple
beis patet summos honos. iam. xl. annis ex ple
be neminem tribunum militum creatum esse

qui crederent duos. nem locas sua uoluntate im
puturos plebi honorem. qui octona loca. ci. mil.
creandis occupare soluti sint. ad consulatum iam
fieri passuros. qui tribunatum septum tã diu
habuerint. Lege obtinendum esse. quod comitys
pugnam nequeat. Ne ponendum extra certamen
alterum consulatum ad quem plebi sit aditus.
quin in certamine relictus primum semper potens
ipse futurus sit. nec iam posse dici id quod antea
iactare soluti sint. non esse in plebeis idoneos uiros
ad curules magistratus. Hunc quo enim locordi aut
segni rem. p. administrare potest. post publy
lium calu tribunatum. qui primus ex plebe
creatus sit. quam per eos annos gesta sit quib; per
patricios nemo ci. mil. fuit. Quin contra patri
cios aliquot damnatos post tribunatum nemi
nem plebeium quistores qui sicut tribunos mili
tum paucis ante annis ex plebe cepisse creari. nu
llum eorum. p. r. penituisse. consulatum super esse.
plebeis. eam esse. autem libertatis. id coluum si eo pe
uentum sit. cum p. r. uere exactos ex urbe reges
stabilem libertatem suam existimatur. quippe ex
ulla die in plebem uenturam ona. quibus patricii
excellant. impium atq; honorem gliam belli.
genis. nobilitatem. magna ipsis struenda maio
libus relinquenda. Hunc genius omnes in accipi
iudere. nouam rogationem promulgant. ut pro
duumuiris sacris faciundis decemuiri creentur.
sit aut pars ex plebe. pars ex patribus fiat. Om
nium q; earum rogationum comitia maduentu
eius cererentur differunt qui uictoriat obsidebat.
Priusquam actus est annus. quam aduentus re
ducentur legiones. sata suspensa de legibus res.
ad nouas. ci. mil. dilatata. Iam plebes. ci. eos
duos unq; quia legum latores erant plebes.

136

rehiebat. Ter. mil. creau. t. quintiu. Ser. co
nelius. Ser. sulpicius. Sp. seruilius. l. papirius.
lucius iuriꝰ. Principio stat̃m anni adulta
mam dimutationem delegibꝫ uetuũ. Et cum
tribꝫ uocarentur. nec intercessio collegarum la
tribꝫ obstaret. crepidi patres ad duo ultima
auxilia summum impium sũmumq; ad ci
uem decurrunt. Dictatorem dict placet. Dicꝫ
o. furiꝰ camillus. q̃ magr̃m equũ. l. emiliũ
cooptat. legum quoq; latores adũsus tamũ
apparatum adũsatioꝝ. ũpi causam plebis
ingentibꝫ animis armant. conciliaq; plebis
in dicto tribꝫ ad suffragium uocant. Cum dic
tatoꝝ stupatus agmine patriciorꝝ. plenis ex
minarumq; consertis. atq; agerent ut sol
uto p̃mum certamine int̃ se tribunorum ple
bi ferentium legem int̃cedentiumq; q̃ uto
uire potentior intercessio erat tamũ uinceret
fauore legum ipsarum latorumq;. tum rogat
p̃me tribꝫ ducent. cum camillus quandoq; dẽ
inquit quirites iam uos tribunicia libido
ñ potestas regit. intercessionẽ secessione quon
dam plebis parcam uobis eadẽ facultate ut
tam qua pepulistis non rei. p. magis unũse
q̃m uña causa dictatoꝝ intercessioni adero. eũ
sumq; urñ arcebium impio uitabor. Itaq;
sicut licuit. t. l. sextius. intercessioni collega
rum cedunt. nichil patritium magistratũ
inferam concilio plebis. si adiutus intercessio
nem tanq̃m capite cautum leges imponẽ tẽn
dent. tum tribunitiam a se ipsa dissoluñ
patiar. Aduersus ea cũ contemptũ. cr. pt. rẽ
nicio signum pugnæ. cum peditum ingẽs ca
millus. lictoresq; qui de medio plebem emo
uerent misit. Et addidit minas si ppgerent

sacramẽto omnes iuniores ad aciem egrũq;
exemplo urbe educturum. Terrorem ingen
tem incusserat plebi. ducibꝫ plebis accendit
magis certamine animos q̃m minuit. Si re
uertuo inclinata magistratu se abdicaut.
seu quia anno creatus erat ut sẽpleret quidam.
seu q; cr. pt. tulerunt ad plebem. id q; plebis sci
uit. ut si. m. furius p dictatore quid egisset. q̃n
genitum mulum ei multa ẽet. Sz auspicijs
magis q̃m noui exempli rogatione decretum.
ut potius credam cum ipso uiri facti ingenij.
tum quod ei sufficiendus ẽ. exemplo publi manu
lius dictatoꝝ. quem quid creari arcebat
ad id certamen. quo. m. furius uictus ẽet. q; d
eundem. m. furium dictatorem insequens an
nus habuit. haud sine pudore certe fractum
priore anno imperium repetiuit simul q; d
eo tempore quo promulgatum de multa ei tradit.
aut & huic rogationi qua se in ordinẽ cogi ui
debat obsistere potuit. aut ne illa q; d ppt̃
qua ih lata erat impediret. quod usq; ad me
moriam uiram tribunicius consularibꝫ q; cer
tatum uiribꝫ ẽ. dictature semp alteri fastigi
um fuit. Int̃ priorem dictaturam abdicatã
nouamq; a magistratu mutam ab tribunis re
lata per regnum concilio plebis habito. ap
paruitq; ex promulgatis plebi quæ plebi latoribꝫ
gratiora ẽent. Iam de fenore atq; agro roga
tiones subebant. de plebeio consule antiqua
bant. Et pfecta utraq; res ẽet. ut tribuni se in
omnia simul consulere plebem dixissent. Pu
blius. mar-lius. dein dictatorem in causã
plebis inclinauit. c. licinio. qui cr. mil. fue
rat magro equitum de plebe dicto. Id egre
patres passi accipio. Dictatorem ppriq; cog

nationē lucriʒ̄ se apud patres excusare solitum. simul negantem magistri equitum manu qm̄ tribum consularis impium eē. Lucium sextiq; cū tribunoꝝ plebi creandoꝝ indicta comitia ēent. nisi se gerere ut negando iam sibi uelle continuari honorem acerrime accenderēt ad id quod dissimulando petebant plebem nonum se annum iam uelut in actem adūsus opumatres maximo ꝑ uarum periculo nullo publico emolumēto stare consensisse iam secum rogationes ꝑmulgatas rum omnem tribunicię potestatis. Primo intercessione collegarum in legem suam pugnatum eē. deiñ ab legatione uniuersum ad uetūnum bellum. postremo dictatorium fulmē in se intentatum. iam nec collegas nec bellū. nec dictatorem obstare. quippe qui etiam omen plebeio consulii magistro equitum ex plebe dicēdo dederint. se ipsam plebem rcommoda morari sua. libam urbem ac forum a creditoribꝫ. libos agros ab iniustis possessoribꝫ exemplo sui uelut hīe posse. Quę munia qm̄ tandem satis grato aīo estimaturos. simē accipiendas de suis cōmodis rogationes spem honoris laboribꝫ earū inciderant. ñ eē. modestię. p. r. id postulare ut ipse senore leuetur. rmagnum inuria possessum a potentibꝫ inducat̄ ꝑ quos ea consecuꝰ sit se nes tribunatuꝰ ñ sine honore tm̄. ꝫ etiam sine spe honoris relinquat. Quin ipi ꝑmum statuerent apud animos quid uellent. deiñ comitijs tribunitijs declararent uoluntatem si coniuncte ferre ab se ꝑmulgatas rogationes uellent eē. quod eosdem reficient. cr. pt. ꝑ laturos enī quę ꝑmulgauerint. Sin quod cuiq; ꝑuarum opus sit id m̄ accipi uelint op eē. nichil multiplicatione honoris. nec se creabunatum. nec illos ea quę ꝑmulgata sint habituros. Ad hūsus tam obstinatam orationem tribunorum cum p̄ indignitate rei stupor silentiuq; inde ceōs patrum defixisset. appi. claudi. crassi. nepos decemuiri dr odio magistratuq; qm̄ spe ad dissuadendum ꝓcessisse. locutus in hanc fere sententiam eē. sleq; nouū. neq; inopinatum in sto querimoniam si quod unum familię nię semp obiectum eē. ab sectione sil tribuni. id nunc ego q; audiam. claudię gentis iam in̄ ab initio multi alicui in re. p. patrum maiestate fuisse. semp plebis cōmodis aduersatos eē. quorum alteri neq; nego neq; infitias eo. Hos ex quo adsciti sum in patrum curiam rpatres equite opam dedisse. ut ꝑ nos aucta potius qm̄ imminuta maiestas earū gentium uir qualis nos eē. uoluistis. dicaꝫ ie possit. Illud alterum ꝑ me maioribꝫq; meis contendere ausim quirites. nusiq; ꝑ unūsa re. p. fiant. ea plebi tanq̄m aliam incolere urbem aduīsa q; pulcer. uisi nos neq; puuatos. neq; in magistratibꝫ quod incōmod plebi eēt. scientes fecisse. nec ullum factum dictumue nr̄m contra uoluntatem uiam. si quedam contr uoluntatē fuim. ie referri posse. An hoc sic claudię familię ñ sim. nec ex patricio sanguine ortus. ꝫ unus quiritium quilibet q̄m me duobꝫ ingenuis ortum. uuūe in libera ciuitate sciam recte possim. lucio illi sextio. r. c. uiuenti. ꝓpetuos si dis placet tribunos cōm licentię nouem annis quibꝫ regnant supplisse ut uob negent potestatem libam suffragii. ñ in comitijs ñ in legibꝫ iubendis se ꝑmissuros eē? Sub conditione inquit nos reficietis decem tribunos. quid ē. aliud dicē quod petunt alij nos adeo fastidiri. ut sine ñcede magna ñ accipiam? Sꝫ que tandē ista ñces

ē. quauos semp tribunos pleb habeam? ut
rogationes inquit uras? seu placent seu displicēt.
seu utiles seu inutiles sint: omnes cōiunctī ac
cupiatis. Obsecro uos tarquinius rex. pt. putate me
ex mecha cornone unum cuiem subclamare: bo
na uerna uīa luceat ex his rogationibz lege qs
salubres uob censemus ee. antiquate aliaq. slō
inquit licebit ut de fenore atq; agris quod ad
uos omnis pinet rubeat. ihoc porrecta ñ fiat ī ur
be romana. ut. v. l. sextum atq; hunc gauī
lium unum cōs. quod indignatis. quod abhomi
nari s. uideas? aut omnia accipe aut nich fero.
ut si quis ei quem urget fames? uenenum po
nat cum cibo: aut abstinē eo quod utile sit
rubeat. aut mortiferum utili admisceat. ḡ
si eet liba hec cuncta?. non t frequentes? succla
massent abi hinc cum tribunatibz ac rogati
onibz tuis: Quod si tu non tulis? quod cōmodū
ē. populo accipe. nemo erit qui ferat illud. Si
quis patricī? si quis quod illi uolunt inuidiosū
ee. claudi? dicet. aut omnia accipite aut nich
fero. quis uīm quis tel ferret: sunq̄m ne uos
respondq̄m auctores expectabitis? hz oia semp
que magistratus ille dicet scīs? auribz q̄ abnīm
quo dicētur adhibis? accipietis? At hercule ser
mo ē. minime cuiis? Quid rogatio quale ē. q̄
á uob antiquatam indignantur sermoni qui
tibi? similima? Consules inquit rogo ne uob
quos uelitis? facere liceat. An aliter qui rogat
qui unq; alīm ex plebe fieri consulem iubet. ñ
duos patricios creandi potestatem uob pmit
tit. si hodie bella sint quale cruscum fuit. cū
porsenna iam clīm insedit. quale gallicū m̄
cū pret capitolium atq; arcē omnia h hosti
um erant: consulatum cū hoc marco furio
rq̄ dubet alio ex patrib lucius ille sextī? petēt.
possitis ne ferre sextium haud p dubio cōsulē
ee. camillum de repulsa dimicare: ho cine est
in cōmune honores uocare ut duos plebeios fie
ri. cōs. liceat duos patricios ñ liceat. tatām ex ple
be creari necē sit. utrum q; ex patribz precīue
liceat: Quenam ista societas? quenam consor
tio ē? parum ē. si cuius pars tua nulla adhuc
fuit in partem eius uenis? in partē petendo to
tum tē ereris? Timeo inquit ne si duos licebit
creari patricios neminem creetis plebeium.
Quid ē. dicere aliud quam indignos uīa uolun
tate creatum ñ esse? necessitatem uob creandi
quos ñ uultis imponam: Quid sequī in ut ne
bñficium quidem debeat populo. si cum du
obz patricius unus petierit plebeius? legem se
non suffragio creatum dicat: Quom̄ ergo q̄
aut. ñ quom̄ petant honores? quē ānos tota
maxima sunt adepturi. ut nich ne p minimi
quidem debeant? occasionibz potius q̄m ut
tute honores petere malint. Est aliquis qui
se inspici estimari fastidiat. qui ceros sibi um
bones int̄ dimicantes competitores equū
censeat ee. qui se arbitrio uno ex imat. qui uīa
neccia suffragia p uoluntarius? ? sectua plebis
faciat: Omitto licinium sextiumq;. quorū
annos in ppetua potestate tanq̄m regum in
capitolio uidim̄? Qui ē. hodie in ciuitate
tam humilis. cui ñ una ad consulatū facilior
pistī legis occasionem. q̄m nob ac libis nīr fi
at. siquidem nos ne cum uolūtis quidem crea
re int̄dum potuis. isto etiam si nolūtis ne
ee. sit: De indignitate satis dictum sit ē. rem
dignitas ad homines pinet. Quid de religi
onibz atq; auspiciis q̄ ppria deoz imorta

lium contempto atq; iniuria ẽ. loquar? Au
spicijs hanc urbem conditam ẽ. auspicijs bello
ac pace domi militiæq; omnia geri quis ẽ. qui
ignoret? Penes quos igitur sunt auspicia mo
re maiorũ? nempe penes patres. Nam plebeius qđ
magistratus nullus auspicato creatur. Nobis
adeo ppria sunt auspicia. ut nõ solum quos po
pulus creat patricios magistratus nõ aliter quam
auspicato creet. Sz nos qđ ipsi sine suffragio ppli
auspicato in regem pdamus. ipsum auspi
cia habeam⁹. q̃ isti nec in magistratibz quid bñt.
Quid g̃ aliud quam tollit et euertere auspicia
qui plebeios consules creando a patribz quos lo
ca hñre possunt auferet? Iudicant nunc ipsi reli
gionẽ. Quid enim ẽ. si pulli nõ pascentur. si ex
cauea tardius egressi sint. si occinuerit aut⁹ par
ua sunt hec. Si parua ista nõ contemnendo ma
iorẽ⁹ nr̃i maximam hanc rem fecerunt. Nunc
nos tanq̃m iam nich pace deoꝝ opꝰ sit. omis cere
monia pollumꝰ. uulgo g̃ pontifices. augures.
sacrificli regẽ creemur. cuilibet apicem dialẽ dñi
nõ homo sit imponam⁹. tradamus ancilia. pe
netralia. deos deoꝝq; curam quibz nefas ẽ. nõ le
ge auspicato ferantur. nõ magistratus creemur.
nec cum centuriatis nec curiatis comitijs patres
auctores fiant. Iccius⁹ Iulius⁹ tanq̃m romulus
ac tatius in urbe romana regnent. quia pecunia
alienas qui agros dono dant tanta dulcedo ẽ.
ex alieni⁹ fortunis pdandi. nec in mentem uenit
altera lege solutionem uastas in agris fieri pe
lendo finibz dominos. altera fidem abrogari.
cum qua omnis humana societas tollitur. Om
nium rerum cã uob⁹ aliquando censeo istas
rogationes quod faxitis deos. ut in fortuna re
oratio appũ adid nõ ualuit ut tempus rogan

onum uendarum peteret, refecti decimo
idem tribuni. Sextius⁹ Iulius⁹ de decemuiris sa
cerdotum ex parte de plebe creandis legem pulẽ.
Creati. v. patrum. v. plebis gradusq; eo iam uia
facta ad consulatum uidebat⁹. Hac uictoria con 73d
tẽpta plebes cessit patribz⁹ ut in pleniora consu
lum nõinatione omissa. tr̃. mil. crearentur. Creati
sunt⁹ l. m. cornelius⁹ rufinus. m. geganius⁹. p. man
lius⁹. l. iunius⁹. p. ualeri⁹. Sexto m. Cum preter
ueheretur⁹ obliuionem tardi magistratus erit⁹ qm
dubij quereꝝ ecquẽ rel romanis cẽtu⁹. fama re
pens⁹ belli gallici allata ppulit⁹ cunctatẽ. ut. m.
furi⁹ dictatore quinto m̃ die crearetur. Is. t. q̃ntũ
penũ. magꝫ. equitum dixit. Bellatum cũ gal
lis eo anno circa amenem fluẽ auctore ẽ. clau
dio. inclinatamq; in ponte pugnam. qua tri⁹
manlij⁹ gallum cum quo pugnatum⁹ est⁹ interfecit⁹ torquem
spoliauit⁹. Cum pugnatum pluribz auctoribz
magis adducor. ut credam decem haud min⁹
p annos ea acta. hoc autem anno in albano agro
cum gallis dictatore. m. furio signa collata. nec
dubia nec difficilis romanis qm̃ quam ingentẽ
gallis terrorem memoria p̃stitit clades atque
tanta uictoria fuit. Multa multa barbarorũ in
acie. multa capta castris cesa. palati alij ap
pia maxime petentes cum fuga se longinq̃.
cum qđ passim eos simul pauor turbaq; distu
lerant ab hoste se se tutati sunt. Dictatori con
sensu patrũ plebisq; triumphꝰ decretus⁹. Vix
dum perfunctum eum bello atrocior domi se
ditio excepit. ipsa gentis certamina dictatore
senatusq; uictus⁹. ut rogationes tribunicie
acciperentur. et comitia consulum a cũsa no
bilitate habita. quibz. l. sextius⁹ de plebe primus⁹

cōs. facta est. in his quid tumultus certamini fu
it. qua patricij se auctores futuros negabant
pp secessionem plebis. res terribiles q; alias mi
nas cruentum certaminum uenit. Cum tñ p
dictatorem conditionibz sedate discordie sint.
concessumq; ab nobilitate plebi de consule
plebeio. a plebe nobilitati de pmore uno q̄us
i urbe duceret ex patribz creando. lex ab diuina
ta tandem in concordiam redactis ordinibz.
cum dignam eam rem senatus censeret ee. mi
roq; id si q̄ndo unq̄m alias deum imortalium
cā libenter facturos fore. ut ludi maximi fie
rent. edicti unus ad triduum adiceretur. recu
santibz id munus edilibz plebis. conclamatū.
a patricijs ee. iuuenibz. se id honoris deum im
mortalium cā libenter acturos. ut ediles fierēt.
Quibz cum ab uniuersis grē acte eēnt. factū. s. c.
ut duouiros ediles ex patribz dictator pplm
rogaret. patres auctores omnibz eis annis co
mitijs fierent. Tra luuij ab urbe condita
liber. vi. explicit. Incipit. vij. feliciter.

HANNVS hic erat insignis nou
hominis consulatu. insignis
nouis duobz magistratibz p
cura. et curuli edilitate. hos
patricij quesiuere honores pro
concesso plebi altero consulatu. Plebes consu
latum. l. sextio cuius lege parebatur dedit. pa
tres pretorem. sp. furio. marci. f. camillo. C. di
ctatorem iteru. quintio. capitolino. et. p. cornelio
scipioni suarum gentium uiris gñā campestri
cepunt. L. sextio. collega ex patribz datus. lucā
emilius mamercus. Principio anni degalli
quis primo palatos ꝑ apuliam congregati
am fama erat. et de hernicoz defectione agita
tamq; de inducenda omnia ne quid per
plebeium cōs. ageretur. pferentur. silentiū om
nium rei actus. Quo simul cetum fuit. ñ quod
ñ patentibz tacitum tribunis. quod p consule
uno plebeio res patricios magistratus curulibz
sellis ꝑgeratos tanq̄m cōs. sedentes nobilitatis supp
lisse. precorem quidem iam ira reddente. et colle
gam consulibz atq; his de auspicijs creatū. Vete
cundia ĩmposita ee. senatui ex patribz iubendi
ediles curules creari. Primo ut alterius an
nis ex plebe fierent. conuenerat. ꝑ ea p mixtum fu
it. Inde. l. genucio. et. q. seruilio cōs. et ab seditione
et a bello quietis rebz. neq̄ in armis ac periculis tua
rent. pestilentia ingens sorta. censorem edilem cu
rulem. iij. et. pretorios plebis mortuos ferunt. p portione
ex multitudine alia multa funera fuisse. Nec
unq; eam pestilentiam insignem mortis quam
matura tam acerba. in. furiis fecit. Fuit enim uere
ut unicus in omni fortuna princeps. pace bello
q; priq̄m egregiarum rer. Clarior merito ut deli
cto ciuitatis. que capta absentis implorauit
opem. et felicitatem qua restituit in patriam. se
cum patriam ipam restituit. Par deinde. p. v. et. xxx.
annos. cc. eum postea uixit. cognitu tanto glie.
fuit. dignusq; habitus. quem secundum a ro
mulo conditorem urbis romane ferrent. Et hoc
insequenti anno. et. sulpitio. poetico. et. licinio
stolone cōs. pestilentia fuit. Nec nich dignum
memoria actum nisi quod patres deum expos
cende cā tertio tum post conditam urbem lec
tisternium fuit. et cum uis morbi nec humanis
consilijs nec ope diuina leuaretur. uictus sup
stitione animis ludi q; scenici noua res belli
coso ꝓfuit. nam circum spectaculum fuerat me
alia celestibus placamina instituta dicun

Ceterum parua q̄ ut ferme omnia p̄ncipia
rerum. ludorum q̄q; p̄ma origo ponenda au-
rea ipsa pegrina res fuit. sine carmine ullo. sine
cārmine ullo cōmutandorum carminū actu. lu
dio nec ex etruria actu. ad tibicinis modos sal
tarent. haud indecoro simul more tusco da
bant. Imitari deīn eos iuuentus simul inconci
ta inter se iocularia fundentes uersibus cepe. nec
absona a uoce motus erant. Accepta itaq; res se
p̄q; usurpando ḡ exercitata. uernaculis artificib;
qua ister tusco uerbo ludio uocabatur nomen
histrionibus inditum. Qui nō sicut ante fescen
no ūsui. simulem in cō positum rem̄e ac rudem
alternis iactabant. sed impletas modis satyras
haud dissolutis ac liquentibus motibus per
tractabant. Quae post aliquot annis qui ab
saturis ausus est. primus argumento fabulam se
rere. idem scribere id quod omnis cum erant suo
rum carminū auctor dicit. cum sepī reuocatus
uocem obtudisset. uenia petita puerō ad canen
dum ante tibicinem cum statuisset. canticum
egisse aliquanto magis ingenice motu. q̄ ni
chil uocis usus impediebat. Inde ad manum
cantari histrionibus ceptum. deinde itaq; tum p̄or
uoci relicta m. Postq̄m lege hac fabulae ab ri
su ac soluto iocus redierat auocabatur. ludus in arte
paulatim uertebat. iuuentus histrionibus fa
bellarum actum relicto. ipsa inter se more antiquo
quo ridicula inter seria ūsibus iactitare cepit. q̄
unde hodie postea appellata conseruataq; in
fabellis potissimum ascellaniis sunt. Quod ge
nus ludor ab oscis acceptum tenuit iuuentus.
nec ab histrionibus pollui passa est. Constitu
tum manet ut actores ascellanae nec tribu
moueantur. et stipendia tanq̄m exercet artis
ludicre faciant. Inter aliarum parua p̄ncipia

rerum. ludorum q̄q; p̄ma origo ponenda au-
sa est. ut apparet quam ab sano ritu res in
hanc uim opulentus regnis et fabulem insaniā
uenit. Nec tamen ludorum p̄mum inuentum pe
randis religionibus datum aut religione aīos.
aut corpa morbi leuatur. Quin etiam cum me
dios forte ludos circ̄ bis supfuso irrigatus im
pedisset. idq̄ uelut auersam diis aspernatis q̄
placamina ira terrorem ingentem fecit. Itaq;
C. genucio. Lucio. emilio. mamerco. vj. cōs. cum
piaculorum magis conquisitio aīos q̄m cor
pora morbi afficerent. repertum ex senio rū
memoria dicit. pestilentiam quondam clauo ab
dictatore fixo sedatam. Ea religione adductus
senatus dictatorem clauum figendi cā dici iussit.
Dictus. L. manlius. impositus. L. pinario magi
stro equitum dixit. Lex uetusta est. pusei lune
ris uerbis scripta. ut qui prior maximus sit idibus
septembribus clauum figat. Fixus fuit dextro
lateri edis iouis optimi maximi. ea qua parte mi
nerue templum est. Cum q̄ clauum. quia rare
per ea tempora literae erant. notam numeri eorum fuisse
ferunt annorum. fuisse. eoq; minerue templo di
catam legem. q̄ numerus minerue monstrasset.
Volsimus q̄q; clauos in dicis numeri annorum fixos
in templo nostro etruscae deae comparere. dili
gens rerum monumentorum auctor cincius affir
mat. horatio cos. ex lege templum iouis opti.
maxi. dedicatum anno post reges exactos ccxlv. con
sulibus postea ad dictatores. q̄ maior imperi
i erat sollenne clauum figendi translatum est. in
missio deinde more dignae etiam ipse usae res
publ quam dictator crearet. Qua de cā creat
L. manlius publicii gende ac nō soluende
religionis grā creatus est. bellum hernicū

lvij

affectãt delectu acerbo uuenemq; agrauat.
randemq; omnibꝫ meum cꝛ. pt. coꝛrat seuu
seu ũecundia uicuſ dictatura abũt. ſleq; eo
minuſ pncipio inſequentis anni. q. ſeculio
abala. l. genucio conſulibꝫ diel manlio dr. a.
m. pomponio cꝛ. pt. Acerbitat in delectu. non
dampno m̃ ciuium. ſz etam laceratione coꝛpo
rũ lata. parcum uingi ſcelſ qui ad noĩa nõ reſpõ
diſſent. parcim iuncta ductis inuſa erat. ꝙ añ
omna inuſum pm̃ ingenuum arroꝛ cognomẽq; impoſi graue libere cuncta ab oſtentatio
ne ſeuitie adſcitum. qm̃ non magis maliem
qm̃ impiam ac ſanguine ipo ſuo ẽceret. Cri
minaq; ei tribun̄ inꝫ cerca dabat. quod filiũ
uuenem nullius pbi cõpcium exoꝛem urbe
domo penatibꝫ foro luce congreſſu equalium
phibitum in opuſ ſeculę ppe in caũem atq; in
ergaſtulum dedit. ubi ſummo loco nat dicta
uouſ uuenis cotidiana miſeria diſceꝛet ũe im
pioſo patre ſe natũ eẽ. Ac qm̃ obnoxiam q; in
facundior ſit r lingua impmpt. quod naturę
damnum utcum mutendum pat ſi quic
qm̃ in eo humanu ẽet an caſtigandũ ẽ ꝙ ꝛatio
ne inſigne faciendũ fuiſſe. Demirat ſquidẽ
beſtiaſ mĩ alere ac fouere ſi quid ex pgenie ſua
parũ pſpm ſtr id exanguere uita agreſti r ra
co cultu inꝫ pecudeſ habendo. Omnũ poti
hiſ crimnationibꝫ qm̃ ipi uuenis irritat ẽ
anim. Quin contra ſeq; parenti cauſam inuidię atq; criminum eẽ. egre paſſ. ut omſ dũ ho
mineſq; ſciuent ſe parenti opem latuꝝ. qm̃ im
micis ciuiſ malle. capit conſilium rudis quidꝫ
agreſtiſ aĩ r qm̃qm̃ non ciuilis exemplꝫ. in
precarie laudabile. Inſacientibꝫ cunctis ciuibꝰ
ſuccinctus mane in urbem atq; apoꝛta domũ

conſilium ad. m. pomponium tribunũ pgit.
tamtoꝛ opus eẽ. ſibi domino ei. Conuento exem
plo aut nuntiato ciuium manlium. l. f. eẽ. Ioꝛ
introductuſ reum pcium ira patrẽ ſpes
erat. aut certe minuſ aliquid nouę aut conſiliꝫ
adrẽ agendam deferre. ſalute accepta rediꝛa
q; ẽ aut. q̃ cum eo agẽ arbitriſ remotiſ uelit. Pro
culiũ omnibꝫ abire uſſit: cultrũ ſtringit. r ſup
lectum ſtanſ ferro mentio ũique ipſe conce
piſſe ũba uuaret ſe patriſ ſeuiſ accuſandi cau
ſa conciliũ plebiſ ingreſſũ habituꝝ ſe cum ex
emplo tranſfixurum minaꝝ. Paud tribuꝰ
quippe qui ferrum añ oculos micare ſe ſolũ
inerm̃. illum pualidum uuenem. q̃d haud
mĩ tm̃dum erat ſtolide ferocem uiribꝫ ſuiſ
cerneret adiuuat inq̃ adactuſ ẽ. uerba. ip̃ ſe de
inde tulit ea uiſ ſubacturum ſe inceptо deſtiſſe
nec pĩ ut maluiſſꝫ plebeſ ſibi ſuffragiũ ferendi
de tam crudeli r ſup bono poteſtatem fieri. Ira
egre habuit filium id pparente auſũ. Coq; id
laudabiliuſ erat q̃d animum ei tanta acerbi
tas patria nichil a piecate auũiſſꝫ. Iraq; ni pat m
remiſſę cãę ductio ẽ. ſi ipi etam adoleſcenti ea
rel honoꝛi fuit. Et cum eo anno pmũ placuiſſꝫ
cꝛ. mit. ad legionel ſuffragio fieri. nam ian
tea ſicut nunc quoſ rufuloſ uocant impaw
reſ ipi faciebant. ſcdm inſer locaſ tenuit. nul
liſ domi miliciaq; ad conciliandam grãm me
ritaſ. ut qui rure r pculceu hominum iu
uentam egiſſꝫ. Eodem anno ſeu motu terrę
ſeu qua ui alia foꝛum medium ferme ſpecu
uaſto collapſũ in imm̃ſam altitudinẽ ck.
ſleq; eam uoragine conjectu ẽę cum p ſe
quiſq; gereret expleret; potuiſſe. pri q̃m dim
mentu queri cepium. quo plurimũ. p. R.

ar hercule. l. manliũ. malũ malo angę filiũ. r carcerate ingenuj ſup pmere. r ſi qd in eo ergium naturaliſ ui goiſ ſit:

192

43.

posset. Id enim illo loco dicendum uatel cane
bant. Sirem. p. romanam ppetuam eē. uellent.
tum marcū curtium iuuenem bello egregium cast
gasse ferunt dubitantel an ullum magis romañ
bonum qm̄ arma uirtusq; eēt. Silentio fō tem
pla deorum immortaliū que foro imminent.
capitoliumq; intuentem. manus nunc inclū
nunc in patentel terrę hiatul deos manes poscri
gentem se deuouisse. equo deinde qm̄ potat mag
nifice ornato in sidentem armatum se in spēc im
misisse. donaq; ac fruges sup eum a multitudie
uirorum ac mulierū congestas. tactiq; curtium ñ
ab antiq̄ illo curtio mutue curtio nepote. ꝛ ab
hoc appellatum. cura non deēt. si qua aduersū
uia inquirentem ferret nunc fama retinendum
ē. ubi certam derogat uetustas fidem. Lacul nom̄
ab hac recentiore insignis fabula ē. Post tanta p
digij procurationem eodem anno de hernicis con
sulitur senat̄ cum fecialel ad reslrepetendas ne qui
qm̄ misisset. Primo q; die ferendum ad pplm̄ de bel
lo indicendo hernicis censuit. Populusq; id bellū
frequens iussit. L. genucio coñs. ea prouincia sorte e
uenit. In expectatione curtas erant. quod pmū ille
de pt. cōs. bellum suas auspicijs gesturus eēt. p
ñ uo euenisset rel. ita cōmunicatos honores pro
bene aut secus consulto habituru. Forte ita ui
lit casus. ut genucius ad hostes magno conatu
pfectus. insidijs appetaretur. legionibz nec
inopinato pauore fusis. consul circumuent̄ ab
insciis quem infecissent occidēt. Quod ubi ē. ro
mam nuntiatum. nequaq̄m̄ cū in publica ca
lamitate melius patres quantum fecere infelici
consulis plebeia ducem. pmum oībz locis. uent
creauerunt coñs. ex plebe cū fecerent auspicia. quo
nefas eēt. Potuisse patres plebis cuo pelli hono
ribus nisi nam et iam moleslimmortales mu
spicatam legem ualuisse. Vindicasse ipos suū
numen sua auspicia. que ut primum contacta sunt
ab eo a quo nec iuste nec fas fuit delectum cū duce
exercitum docuisse fuisse. ne deinceps turbato gentiū
iure comitia habentur. his uocibz curia tota p
sonat. Appium claudium q; dissuasserat legem
maiore cum auctoritate euentum repbensi ab se
consilij inuisam dictatorem consensu patru
orum seculum consul dicit. delectusq; iuuenē
cum indictum. priq̄m̄ dictator legionesq; no
uas hostes uenirent ductu. c. sulpicij legati res
occasionem gesta egregie cē. in hostes monte con
sulis contempum ad castra romana cum haud
dubie expugnandi spe succedentes. hortante le
gato. plenis uię atq; indignitatis multis animis
erupuo ē. frā. Multum absp adeundi uallure
hernicis affuit. adeo turbatis iñ ordinibz ab
cessere. Dictatoris deinde aduentum nouus exer
citus ungitur. uopię duplicantur. ꝛp consulo
ne dictatore laudibz legati. multumq; quoq; ui
rtute castra defensa erant. simul audientibz lau
del ñ inimicas tollit animos. simul ciuos ad emulan
das uirtutes acuit. Sicp signis ad hostes bellum
apparatur. qui ꝛ parta ante decoris memores.
neq; ignari auctarū uirtum hostis suas q̄q;
uires augent. omne hinc inde nom̄ omnis multa
ris ecas ecitur. Quadrigenarię octo coortes lec
tas uoluntarias scribuntur. hunc ceteris
florem iuuentutis eo etiam quod ut duplex ac
cipient stipendiū decreuerant. spes animoq; i
pleuere. in munes q; opus multarum erant.
ut in unum pugne laborem reseruaret pl' s
q̄m̄ p uirili parte aduersus starent. sicca
ordinem etiam in acie locati. q; conspectior uir

Dum in milium plan̄ies castra romana ab
hernicis diremebat. Ibi pari ferme utrinq; spa
cio in medio pugnatum ē. P̄mo steterūt ambi
gua spe pugne. neq; quicq̄m sepe conatis eq̄tib⁹
romanis impetu turbare hostium aciem. Po
stq̄m equestris pugna effectu q̄m conatib⁹ ua
nior erat. consulto p̄r̄ dictatore equites. p̄mis
su deiñ ēq. relictis equis clamore ingenti pro
uolant ante signa. inuadunt integrant pug
nam. Neq; sustinū potant. in ferrea ordina
rie cohortes pari corp̄m animorumq; robore
se obiecissent. Tunc int̄ p̄mores duor⁹ pplor⁹
res geritur. q̄ equo hinc aut illinc omnis
mars bello auferet. multiplex quam p̄numo
dampnum ē. Vulgus aliud armator⁹ uelut
delegata p̄mor⁹ pugna euentum suū in ar
bitrio aliena ponit. Mutu utrinq; cadunt. plēs
uulña accipiunt. Tandem equites alius aliū
increpant. quid deinde restaret q̄rendo si
neq; ec equis p̄pulissent hostem neq; pedites
quicq̄m mot̄a facerent. q̄m ōnem expecta
rent pugnam. quid ante signa ferocissimi siles
sent. alieno pugnarent loco? His int̄ se uo
cib⁹ concitati clamore renouato inferunt pe
dem. & p̄mum gradu mouerunt hostem. deiñ
pepulerunt. postremo iam haud dubie auer
tunt. Neq; tam muros patere q̄ sup̄ant res
facile ducē. nisi quod p̄cipua fortuna utriq;
pplī erexerat animos. remouere potuit. Vsq;
ad castra fugientes hernicos romani sequuntur.
Castror⁹ oppugnatione quia serum erat die
abstinuere. Diuīno p̄luratum tenuerat dicta
torem. ne ante meridiem signum daret p̄lio.
eo in noctem tractum erat certam̄. Postera
die deserta fuga castra hostium. & sanctis re
liqui quidam inuenti agmenq; fugientium ab
signis cum p̄terr̄menta eor⁹ in frequenta con
specta signa eēnt fusum ac p̄ag⁹ cepit da fu
ga palatum ē; nec romanis incruenta uictoria
fuit. Quarta pars multitudinis amissa. & haud mi
nus iacture fuit. aliquot equites. & cecidere.

In sequentem annum. cum lucio sulpicio & gaio lici- 193
nio. caluino. cōs. mihi mos gerendi dux issent.
neq; mutatis in agro hostib⁹ ferendum urbē
eorum ui cepissent. reuertunt⁹ in eis uburtes
portas clausere. Cautissima fuit causa. Cum fre
quenti q̄rimonie utro citroq; iactare cēpit. cur
p̄fectus ex urbe bellum uburtis p̄lio in
diceretur. dictatorem. & quantum penum eo
anno fuisse satis constat. & magister equitum ser. cor
nelium malugnensem. macer licinius commen
tor habendorum cōmentariorum consulatum scribit.
q̄ collega comitia bello p̄ferre festinante ut con
sules crearet cōs. obuiam eunti p̄pe prauē cupi
ditatis fuit quesita ea p̄pria familie laus. Nouo
rem auctorem licinium facit. Cum mutione ei⁹
rei in uetustioribus annalibus nullam inueni.
magis ut belli gallici cā dictatorem creatum
arbitror. inclinat animus. Eo certe anno galli
ad tertium lapidem salutaria uia cis pontem
amenis castra habuere. Dictatore cum tumul
tus gallicus cā ut fit urbem ediss̄. omnis tumore
sacrario adegit. ingentiq; exercitu ab urbe
p̄fectus. ulteriore ripa amenis castra posuit.
Pons in medio erat. Galli cum pontem rumpendo ne
cessitatem indictum ei⁹. p̄lia deoccupando pon
tem crebra erant. nec quiquam interim inter
ruptis satis discerni potuit. Tum grauia corp̄a
magnitudine in uacuum pontem gallos pro
cessit. & quantū maxima uoce potuit. quē

XIIII.

nunc inquit roma uirum robur inuictum hoc p
cedat agedum ad pugnam ut nr duorũ euen
tus ostendat. uicta gens bello sit melior. Diu u
ter pmores iuuenum romanorum silentiũ fuit.
cum rabnuere certamen uereremur. ipe pauam
sortem piculi pcre nollem. Tum t. manli. l. f.
qui patrem a uexatione tribunicia uindicauerat
ex statione ad dictatorem pgit. mussu suo inq
impatore extra ordinem nunqm pugnandum. nõ
si certam uictoriam uideam. Si uir pmuris uolo
ego illi belue ostendere qñ adeo ferox psiliat
hostium signis me ex ea familia ortum quee gal
lorum agmen ecrupe carpeta decerni. Tum dic
tator. macte uirtute inquit ac pietate in patrẽ
pata. t. manli esto pge. nomẽ romanũ inuic
tum iuuentutiq; dus pstet. Armant iuuenem
equales. Pedestre scutum capit. hispano cingit
gladio ad ppiorem habili pugnam. Armatum
adornatumq; adusus gallum stolide lecum. r
qm id q; memoria dignum antiquus usum e.
linguam etiam ab mursu exerentem pducunt.
Recipiunt in se ad stationem. r duo m medio
armatu spectaculo magis more quam lege bel
li destinantur. nequaqm usu ac specie esu
manitq; pares. Corpus altũ magnitudine ex
imium. uersi colore uestis picturaq; auro celatus
refulgens armis. media m altõ militaris stamen
ta modica q; m armis habilibq; magis qm deco
ris spes. Non cantus. ñ ecultio. armorum q; agita
tio uana. ex pectus animoq; utroq; tacitq; plenũ.
omnem ferociam m discrimẽ ipm distulit certa
mini. Ut constitere mõ duas acies. tot circa
mortaliũ animis spe metuq; pendentibq. gal
lus uelut molestus pne immnens. pcto leua
scuto m ad uenientis arma hostis. uanũ cesi
cum ingenti clamore in eum decurrit. Romanus
mucrone subrecto. cum scuto scutum imum
p culusq; utroq; corpore maiore piculo uulneris
facit. Insinuatusq; semẽ corpus armaq; uno
altoq; subiñ ictu uentrem atq; inguina bau
sit. Ingenti spatium ingens cruentem porrexit ho
stem. Jacentis iñ corpus ab omni alia uexatio
ne intactum. uno torq; spoliauit. quẽ respexit
cruore collo circumdedit suo. Defixerat pauor
cum admiratione gallos. romani alacres ab
statione obuiam milite suo pgressi gratulantes
laudantesq; ad dictatorem pducunt. Inter ca
minandum pro more modum incondita quedam mili
tariter ioculantes. tres quasi nomẽ auditũ. cele
bratum deinde postis etiam familiaeq; honori
fuit. Dictator coronam auream addidit donis
missisq; p contione eam pugnam laudibus tu
lit. Et hercule tanta ea ad umbram belli euen
tum momẽtum dimicatio fuit. ut galloꝝ exer
citus prima nocte relictis castris. in uburba
nam agri atq; inde solitam belli fugam. cõmeatu
q; benigne a uicinis ac ducis. more campa
niam transierit. Ea fuit cladis cum consule
.c. poetilius balbus. cõs. cum collega eius. m. fa
bio ambusto hernicum pugnata euentisse ad us
q; urbem relatus supplicium ducis. Ad quos
auxilium cum galli ex campania redissent.
fide pacatum in labicano tusculano q; al
bano agro hauto subito uicinis ducibus fuit
facile. Et cum ad urbem uicinum hostem duce cõs.
contentatis. p. cen. gallicus cum tribunis dictatorem
creari coegit. Creatus q. sulpicius longus. t. q.
tuum magistrum equitum dixit. per auctoritatem
patrum si pspere id bellum euenisset. ludos
magnos uouit. Dictator ad continendos pro

bello aburcē consulari exercitu urbē manere.
omnes iuuenes nullo detractante militiam sa
cramēto adegit. Pugnatum haud procul porta
collina ē. Vbi uirib⁹ urbis in conspectu parentū
coniugumq; ac liberorum quę magna etiā
absentib⁹ hortamēta animis. cum subiecta
oculis simul uerecundia miscḡ miserem
accendebant. Magna utrīnq; edita cede auer
tuntur tandem ac ceſ galloꝝ. fuga abur sicut
arcem belli gallici petunt. palatia consule pe
telio haud procul abure erecta. Ingressis adopē
ferendam aburanis simul cum his mœnia por
tas compellunt. Ingregie cum ab dictatore
tum ab cōs. res gesta ē. Et consul atq; fabi pre
cibus primum parcus postremo una signa pug
na cum hostes uersus ad portā copulsi erūt hernicos
deuocat. Dictator consulibꝫ in senatu. apud
patres magnifice collaudatis. suarumq; rerū
ultro remisso honore. dictatura se abdicauit. Per
cussus de gallis aburanis q; gentium triumphū
egit. Fabio fausti ausum. ut quanis urbē intret.
Inridere pecuī triumphum aburcē. Vbi enim
cum secum acie conflixisse. Spectatores paucos
fuge trepidationisq; gallos extra portas egressos.
postq̄m in se q; fieri impetum uidere. sine
discrimine obuios cedi recepisse se intra urbē.
eam rem triumpho dignam uisam romanis
ne nimis murū magnum q; censerent tumultū
cecinere in hostium portis. maiorem ipsis trepi
dationem animorum suarum ueteres. Itaq; insequē
ti anno. M. pōpilio lenate. cīn. manlio cōs. pri
mo silentio nocte ab aburbe agmine infesto pro
fecti ad urbem romam uenerunt. Terrorem re
pente ex somno excitatis subitarei nocturnę
pauor pburit. Ad hoc multorum insciam q̄ut in

hostes aduenissent. Conclamatum tū celeriter
ad arma ē. ꝯportę stationibꝫ muriq; pfidis firmā
mant. Et ubi prima lux mediocrem multitudinē
animorum neq; alium q̄m aburcem hostē ostendit
duabꝫ portis egressi cōs. utrīnq; acriem subeuntium
iam muros adgrediuntur. Apparuitq;
occasione magis q̄m uirtute fretos uenisse. Adeo
uix primum impetum romanorum sustinuere. Qui
etiam bono fuisse romanis aduentum eorum con
stabat. orientemq; iam seditionem inter patres
et plebem metu tam propinqui belli compressam. Ali
aduentus hostium fuit primo bello agris q̄m
tribubus urbi. Populabundi tarquinienses fi
nes romanos maxime quaq; parte ceteram
adiacent. pagrauere rebꝫ q; nequaq̄m repentinus
nouo cōs. is. o. fabius. ro. plautio ruffo pbi bel
lum indixere. fabioq; ea puncta plautio her
mea euenē. Gallici q; belli fama intrebrescebat. Et inter multos terrores. solatio fuit pax la
tinis petentibꝫ data. et magna ex multum ab
his ex federe ueteri quod mutuis mūneribus
annis accepta. Quo pfidio cum fulta romana re
est. leuis fuit quod gallos mox pueste uenisse
atq; in urbe pedum consedisse audituri ē. Dic
tatorem indicit. c. sulpicium placuit. Cōs. ad
id accit. c. plauti dixit magister equitum dic
tatori. additus marc⁹ ualeri. Hi robora militū
ex duobꝫ consularibꝫ exercitibꝫ electa. aduſ gal
los duxerunt. Leuis id alioq̄n to bellū. q̄m par
uiq; placebat fuit. Cum primo galli in aui
di certaminis fuissent. dein romanus multi
tudo in arma ac dimicationē aliq̄n tum
gallicam ferociam uincer. dictatori ne tu
q̄m placebat. q̄n nulla cogēt rei fortunę se
cōmittere aduſ hostem. quem temp⁹ dece

rorem in diem 7 locꝰ alienꝰ fieret. sine ꝑparatu cõmeatu. sine firmo munimẽto morantem. Ad hoc hiſ cooꝑibꝫ animiſq; quoꝝ omniū impetu uſꝰ eſſet. parua eadem langueſceret mora. Hiſ conſiliiſ dictatoꝝ bellum trahebat. grauemq; edixerat penam. ſi quiſ inuſſu in hoſtem pugnaſſet. o⁹ uiteſ egre id paterent eſſe ꝓmo inſtatoribꝫ ingẽtiſq; inter ſe dictatoꝝ in ſermonibꝫ carpere interdum patres cõmuniter incipere. quod nõ uiſ ſiſſent ꝓconſules geri bellũ. Ꝓiectum eſſe. ex mũ impatoꝝ eam. unicam ducem. qui nich agenti ſ de cælo deuolaturam in ſinum uictoriam cenſeat. Eadem deiñ hec inſidiũ ꝓpalam ac ferociora hiſ iactare. ſe inuſſu impatoꝝ aut dimicatoꝝ aut agmine romanos. immiſceriq; multis centurionem. nec incruentũ ſũ fremẽ. Etiam ĩ principiſ ac prætoꝝ in unum ſermonem confundi. atq; in contionis magnitudinem ĩſã contionem excreſcere. turba. tuo aſtare. ex omnibꝫ locis ut exemplo ad dictatoꝝ iretur. ũba ꝑ ẽrcitum faceret ſeꝛe. nulli⁹ ut uirtute eius dignum eſſet. ſepamũ ꝓmum pilum iam nullius ducebat. neq; erat in ẽrcitu q̃ quidem pedeſtria ſtipendia feciſſet ut facti⁹ nobilior. Is precedens multum agmẽ ad tribunal ꝓgit. mutauitq; ſulpitio ũ turbam magiſ q̃m turbę ꝓnceps. nullum imꝑiũ obediẽtiſſimũ militem. ſcilicet dictatoꝝ inquit condẽpnatum ſe unius exercitus acie ignauię. ratus. ꝓpe ignominię cã deſtructum ſine armis. oraturumne ut ſuam cauſam apud te agẽm. Eſſe quidem ſicubi loco ceſſum ſit ꝛgã data hoſti. ſi ſigna fede amiſſa obiici nob poſſent. tamẽ hoc a te impetrari equũ cenſerem. ut noſ uirtute culpam nr̃am corrigere. aboleremus flagriſ memoriam noua gl̃a paterem. Etiam ad alteram fuſe legiones. eandem quã ꝓpauorem animi erant patriam. ꝓtecte poſtea ab eiſ uirtute recuperauere. Iouis deum benignitate feliciate tua ꝓſperiq; r. uel integra. q̃m q̃m de gl̃a uix ducere auſim. Si nos. hoſtes haud ſec⁹ quam feminas abduxiſſet. uallum omnibꝫ commeliꝰs eſſe uidetur. tu imꝑatoꝝ nr̃ q̃d egre⁹ patrũ ẽrcitum tuum ſine animis. ſine armis. ſine manibꝫ uideas eſſe. ꝛpeq; q̃m exercitus non ẽs de nobis ira deſpaſti. ut remanentium ac debilium ducẽ uideare eſſe. Quid enim aliud eſſe. cãꝫ credam⁹ cur ueteranus dux fortiſſimus bello compoſſis quod aiunt manibꝫ ſedeat. Verumq; enim ſe habet res de nr̃a uirtute dubitaſſe uideri q̃m nos de tua uereri ſ. Sm autem ñ tuum iſtud. ſꝫ publicũ. conſiliũ. 7 conſenſus aliqui patrum. ſi gallicũ bellum nos ab urbe a penatibꝫ mũiſ abſegaret. nec ꝓpe ſtaret. queſo ut ea que ducam ñ a multis imꝑatoꝝ dicta cenſeas. ſꝫ a plebe patribꝫ que ſicut uos habeat⁹ conſilia. ſic ſe ſua habituram ducat. Quiſ eandem ſuccenſeat militi nos eſſe. ñ ſeruos tuos. Ad bellum non ingeniũ miſſos. Si quiſ deſ ſignum. in aciem educat ut uiriſ ac roma nis dignum ſit pugnaturos. Si nich armis op⁹ ſit. ornatum rome poti⁹ q̃m in caſtriſ acturos. hec dicta ſunt patribꝫ. Te imꝑatoꝝ militi ſuo oram⁹. ut nobiſ pugnandi copiam faciaſ cum uincere cupim⁹. cum te duce uincere. Ꝛ lauream inſigne deferre. tecum triumphare. urbem inire. tuũ ſequentes curruꝫ. i. o. m. templum gratantes ouantesq; adire. Oratione illi cepunt ꝑ ces multitudiniſ. undiq; ut ſignum daret. ut capi arma iubet clamabant. Dictatoꝝ q̃ingẽ tem bonam exemplo haud ꝓbabili actam cenſebat. tamẽ facturum q⁹ militeſ uellent ſe re cepit. Tullum q; ſecreto quenam hec res ſit

aut quo acta more pugnaretur. Tulli magnope á dictatore petere. ne se oblitum disciplinę militaris ne sui neue imperatoris maiestatis crederet. multa inde mutuo concitate. que fere mos auctoribus similis erat. non subtraxisse seducem. ne quis alius qualis mota crearet mutuando solerent cristarent. nam se quod nec non arbitrio imperatoris acturum. illi quę tam uidendum magnopere ce. ut ex eorum imperatore hęc differri non posse. adeo concitatos animos ipsos sibi locum ac tempus pugnandi sumpturos. si ab imperatore non detur. Dum hęc locuntur. iumenta forte pascentia extra uallum gallo abigenti duo milites romani ademerunt. Eos saxa conserta gallus. deinde ab romana statione clamor ortus. ac per cursum utrimque ę. lăque haud procul uisto plures erant. nisi celeriter deprensum certamen per centuriones est. Affirmata certe eo casu ulli apud dictatorem fides est. Nec recipiente iam dilationem re. in posterum diem edicitur acie pugnaturos. Dictator tamen ut quę magis animis quam uiribus freti ad certamen descenderet. Omnia circumspicere atque agitare cepit. ut arte aliqua rem hostibus iniceret. Sollerti animo rem nouam excogitat. qua deinde multa nostri atque etiam imperatore. nam quoque quidam extare usi sunt. Quius structa detrahi iubet. binisque cum centurionibus relictis agasones partem captiuos. partem egros armis ornatos imponit. His fere mille effectis. centum admisceri equites. nocte super castra montes ire ac siluisse occultare iubet. neque inde ante mouere quam ab se accipient signum. Ipse ubi illuxit in radicibus montium exercitum ire acie cepit sedulo. ut aduersus montem consisteret hostis. instructo iam exercitu apparatu. qui quid terror plus pene ueteris uiribus posset. Primo credere duces gallorum non descensuros in equum romanos. deinde ubi digressos repente uidere. ipsi audi certamine in pretium ruunt. Priusquam pugna cepta. quam signum ab ducibus daretur. acrius iuuasse galli dextrum cornu. neque sustinere potuisse. in fortem eo loco dictator fuisse. Secum nullum noīe increpans rogitansque. sicine pugnaturos mutuos spopondisse. Nullo clamore est arma posse cernum. Nemine missu imperatore pretium initurosse. Ceterum ipsum imperatorem clara uoce uocare ad pugnam. ire armatum ante prima signa. Et qui sequerentur eos quam ducturi fuerint. In castris fere sic. In acie paucis uerba audiebant. Itaque tantos pudor stimulos admouit. ut tuerentur in hostium rela. alienata a memoria pericli animus. Hic primo impetu pene uecors turbauit hostes. equesque deinde emissus turbatos auertit. Ipse dictator postquam labante iam parte iudicat aciem. signa ad leuum cornu conferri. quo turbam hostium congregari cernebat. Ibi qui in monte erant signum quod conuenerat dedit. Et deinde quo nouus clamor ortus. ac tendere obliquo monte ad castra gallorum uisi sunt. tum metu nequa excludantur omissa ę. pugnacursuque effuso ad castra ferebantur. Et cum occurrisset eis. Q. ualerius magister equitum qui profligato dextro cornu obequitabant hostium munimenta. ad montem siluasque uertunt fugam. Primoque ibi fallaci equitum specie agasones excepti sunt. deinde quos paulo post per siluas arbores cedes post sectatum priuum fuit. Hęc alius post. m. furium quem. c. sulpicium

tulionem de gallis egro triumphum. Aurq; ex gallicis spoliis sarti magnum pondo sayo quadrato septum in capitolio sacrauit. Eodē anno .xa cōs. uario euentu bellatum. nā hernica a. c. plautio denuo subactq; sunt. fabi collega eius incaute atq; īconsulte adūs tarquiniensis pugnauit. nec minus cīm ibi cladē accepit. quam quod .ccc. vij. milites romanos captos tarquiniensis immolarunt. Qua fedritate supplicij aliquāto ignominia p.r. insignior fuit. Accessit ad eam cladem uastatio romani agri quam pruernates ueteres inde incursione repentina fecerunt. Eodem anno due tribus popularis publilia addite. Ludi uotiui quos l.m. furius dictator uouerat facti. Et de ambitu ab. c. poetilio. tr. pl. auctoribus patribus tum primum ad plebem latum est. Eaq; rogatione nouorum maxime hominum ambitionē qui nundinas i conciliabula obire solitus erant. compressam credebant. Haud quaq; patribus insequenti anno. c. martio. cn. manlio cōs. denuntiatio fenore. a. m. duilio. l. menenio tr. pl. rogatio plata est. Et plebs aliquāto eam cupidius scuit: acceptiq;. Ad bella noua ponte anno destinata. falisciq; hostes geminata duplici munitione. qd et cum tarquiniensibus uniuersi eorum miliauerat: ueios quibus faleriosq; profugerāt cū male pugnatum est. repetentibus signis fecialibus romanis nō reddiderant. Eā pugnā. cn. manlio obuenit. Martius ueteranum magnum puernatem in integrā pace longinqua induxit. militemq; pdā ipleuit. Ad copiam rei addidit munificentiā. qd nichil in publicū secernendo augendarem priuatam multa fauit. Pruernates cum ante menia sua castris pmunitis consedissent. uocati ad contionem militib; captiuā nē in qtuor hostium urbemq; prede do. simul pollicentium uoluntate in aue opam nauaturos. nec prede magis qm pugne paratos esse. Signum poscunt ingenti clamore celiq; ispe haud dubia feruore in pluuia aduntur. Ibi ante signa ser. sulpicius de quo anteductum est exclamat. aspice impare in quit qm admodum ecerit. uult. tr. pmissa pstet. Piloq; posito. stricto gladio in hostem impetum facit. Sequuntur sulpicium ante signani omnes. primo qq; impetu aciem hostem. fusum in adoppidum pscum. cum iam scalas in menibus admouerent: in deditionem urbem accepunt. Triumphus de pruernatibus actus. Ab atilio cōs. nichil memorabile gestum. nisi quod legem nouo exemplo ad fictum in castris suburanum de uicesima eorum qui manumittentur tulit. Paruis quidem ea lege haud paruum uectigalis inopi erario additum est: auctores fuerunt. Sed in tr. pl. ītam lege qm exemplo mota. ne quis postea pplm seuocaret capite sanxerunt. Nichil enim ī p militibus iuratos in consulis uerba: qminus pernoctarent pplo suis uocibus fieri posset. Eodem anno. c. licinius stolo. a.m. popilio lenate sua lege .x. milibus eris e. dampnatus. qd mille iugerum agri cum filio possidet. emancipando q; filium fraudem legi fecisse. Noui cōs. inde .m. fabius. ambustus. ij. et. marcus popilius. lenas .ij. duo bella habuere. facile alterum ciuium suburbano qd lenas gessit. qui hostem in urbe cōpulsis agrosq; uastauit. Falisci tarquiniensesq; alterum cōs. prima pugna fuderunt. Sed terror maximus fuit quod sacerdotes eorum facibus ardentibus anguibusq; plenis funesti multitudinem romanum insueta turbauerunt spē. Et cū

quidem uelut liphatici rationem mum̃as
sunt repido agmine me ciderunt. Deñq; cos. le
gatos ac tribunos pauorem rationem mira cla
pauentes irridebant mirabantq; tunc aios
repente pudor. in eas pas que fugerant uelut
ceci ruebant. Discusso tandem uano apparatu
hostium. cum in ipsos arma tos se intulissent.
aduersus tot am aciem. castrisq; etiam eo die
portu preda ingenti parta uictores reuertun
tur. Multarib; locis cum apparatum hostium. tu
multum in crepantes pauorem. Concutiatur deñ
omne nom̃ ecce uisum. Tarquiniensib; falis
cisq; ducib; ad salinas puenit. Adiutus eum tri
rem dictatore. C. marcio. uolsci primo de plebe
dictus. mag. equitum ipe de plebe. C. plautio
dixit. Id uero patribus indignum uideri etiã
dictaturam iam in promiscuo ee. omniq; ope im
pediebant ne quid dictatori ad id bellum de
cerneretur. pararetur ue. Lo pmptu cuncta
ferente dictatore pls uulsit. Profectus ab ur
be utraq; parte ubi is tribus exercitu quocunq;
fama hostium ducebat tralecto. multos popu
latores agrorum uagos palantes oppressit. Cast
roq; nec oppinato aggressus cepit. vij. milia
hostium capit cecidit amplius cesit. aut ex agro
romano fugauit sine auctoritate patrum pli
ussu triumphauit. quia nec p dictatorem ple
beium nec p consulem comitia consularia habe
uolebant. Alter cos. fabius bello retinebant.
uel ad intregnum redit. Intregem dein ceps
quintus seruilius ahala. vij. fabius. cñ. man
lius. C. fabius. C. sulpicius. L. emilius. Q. seruilius. vij.
fabius. ambustus. Insedo intregno certa comitia
tio e. qd duo patricij cos. creabant. intercedenti
bus q; tribunis intercessit fabius aiebat in. xij.
tabul legem ee. ut quodcunq; postremum pls
uulsisset: id uim ratumq; eet. uulsum pli suffra
gia ee. Cum intercedendo tribunis nichil aliud q; ut
differrent comitia ualuissent. duo patricij cos.
creati sunt. C. sulpicius. p. fic. uij. m. ualerius publi
cola. Eodemq; die mag. inierunt quadringentesimo
anno q̃m urbs romana condita erat. quinto decimo
q; a gallis recepta erat. ablato post nouem annum
a plebe consulatu patricij cos. ambo ex interregno
mag. iniere. C. sulpicius. p. fic. uij. C. ualerius publi
cola. ea pulum eo anno ex tribubus haud me
morando certamine captum. siue duos cos.
auspicio bellum ibi gestum e. ut scripsere quidã
seu pidem temp tarquiniensiũ q; sunt uastatu
agri ab sulpicio cos. quo ualerius aduersus tri
bunos legionesq; duxit. Omni mag certam cos.
cũ plebe ac tribunis erat. fidei iam sue n solum
uerum sed ducebant ee. ut acciperent duo patricij
consulatum. Ita ambobus patricius mandare q̃m
haud aut toto cedendum eet. si plebei iam ma
gistratus consulares fiant. aut totum possidendũ
q̃m possessionem integram a patribus acciperet.
Plebes contra fremit. quid se mutue. quid in par
te cuiusq; censeri. si quod duos hominum uir
tute. l. sextius ac. C. licinius parum sit. id obtinue
unusquisq; non possint. Vt legem uel decemuos. Et
si quod triste sit imperium nom̃ patiendum ee potius
q̃m ambos patricios cos. uideant. nec minus cer
pareatur atq; impetur. Et pars altera in regno ipso
locata plebem nusq̃m alio natam q̃m ad ser
uiendum putet. Non desunt tribunos auctores
turbar. Et mutuo consatos p se omnis uix duce em
nent. Aliquotiens frustra in campũ descensũ
cum eet. multisq; p seditiones actis comitialibus
diebus. postremo uictoria plebeia annua cos. pleb eo

dolores rupit. ut tribunos ductum ee. de libra
te uocaferant el relinquerunq; non campum
am solum. sz etam urbem captam atq; oppsiaq;
regno patrum plebs sequeretur. cos.
relicta a parte ppli pinfrequentiam comitia a
chilo segni perficiunt. creat cos. ambo pa
-m. fabius ambustus. uj. t. quinct. in quib; dam
annalib; pro. t. quintio. m. popilium cos. inue
nio. duo bella eo anno pspe gesta cum tiburtib;
q; ad deditionem pugnatum. sassula ex his
urbs capta. cetera; oppida eandem fortunam
habuissent. munita gens postea armis in fidē
cos. uenit. triumphatum de tiburtib; duo
quin mitis victoria fuit. in tarquiniensi acer
be seuitum: multis mortalib; in acie cesis ex igen
ti captiuor; numero. ccc. lvij. delecti. nobilissimi
quisq; quiromam mittentur. Vulgus aliud
trucidatum. Nec populis in eos qui missi roma
erant mitior fuit. Nam dedito in foro omnis iuuenis
ac securi percussi. Idq; immolatis in foro tarquini
ensium romanis pene hostib; redditum. Res bel
lo bene gestę ut tam mitis q; amicitiam peterent
effecerunt. Legatis eor; comitib; ab senatu respon
sum fedus in quinquaginta annos accepit. Non eadē do
mi que militię fortuna erat plebi romane. Nā
ciuili discordia fenore facto leuata usura erat. Sor
tes ipsa obruebantur inopes. nexumq; minabant.
Non nec patricios ambo cos. neq; comitia cu
ram publicae uel studia p̄uatis incommodis
plebis ad animum admittebat. Consulatus unq;
apud patricios manet. Cons. creat. c. sulpitius
petic quartum. m. ualerius publicola tertium. In
bellum etruscum inceptam cuncta ren q; certē
pplin mia consanguinitatis tarquiniensib; ad
iunctū fama ferebat. Legati latum ad uolsco
conuiuere nuntiatum. Exercitum conscriptum ar
matum q; iam suis finib; imminere. in pplā
bundos magnum romanum uentum esse. Cen
sent patres senatus nec iram neglegendam rem ee.
utiq; legiones scribi consulesq; sortiri puncta iussit.
Inclinauit dein pars maior curię in etruscū
bellum postq̄m in utrumq; sulpitii cons. cum tarq;
nii pumtia euenerat cognitum e. deppletū agrū
circa romanas salinas predeq; partem i certū
finem sauciam. Haud dubie iuuentutem ex po
pulis inter predatores fuisse. Itaq; ualerium cōs.
uolscis oppositum castraq; ad finem tusculanū
habentem reuocatum in senatū dictatorem di
cere iussit. t. manlium. l. f. torq̄. Is cum sibi
magistrum equitum. a. cornelium cossum dixis
set: consulari exercitu contento ex auctoritate pa
trum ac pplī iussu certatum bellum indixit. Tū
primum cernes tanq̄m in ubis hostium ui ma
ior ad bellum significandū q̄m in suis factus
qui pplā tionem romanos lacessi erant. ee. cer
uerus belli terror mutabit. q̄m non suarū u
rium ea dimicatio ee cernebant. penitebatq;
pplationis: tarquiniensis grecabantur defec
tionis auctores. nec arma aut bellum q̄sq̄m pa
rare. Ex pse q̄sq; legatos mitti iubebat ad petēdā
cerrosuenam. Legati senatum cum adissent.
ab senatu recti ad pplin deos rogauerunt. op;
sacra bello gallico accepta ritu patrio curassent. ut
romanos florentes ea siu misceria caperet. que se
rebs affectus quondam p. r. cepisset. Comissiq; ad
delubra uestę hospitum flaminum uestia alii
q; ab se caste ac religiose cultum inuocabant.
Nec ne minus credere quisq̄m hostes repente sine
cā factos aut si quid hostiuer fecissent. consi
lio id magis q̄m furore lapsos fecisse. ut sua

uectra benefica locata ꝑ)erum apud tam gra
ues nouas corrumpent maleficij. florentemq;
ꝑ)m.v. ac felicissimum bello sibi detumescẽtẽ
hostem. cui afflicti amicitiam cepissent. nec
appellarent consilium q̃ uis ac necessitas appel
landa cẽt transeuntes agmine infesto pagrũ
suum tarquimenses cum prẽ uiam mich pe
tissent. ingressisse quosdam agrestium ꝑ)ato
ris ei⁹ que sibi crimini dentur. comtes eos seu
dedi placeat dedere sẽparatos cẽ. seu supplicio
affici daturos penas. cere sacrarium. p.r. di
ũsoꝝ sacerdotum. ac receptacl̃m romanoꝝ sa
croꝝ uiolatum. mutatumq; crimine belli
hospitio uectalium cultusq; diuꝰ darent. Quo
uix ꝑ)m non tam causa presens q̃m uet⁹ meri
tum. ut maleficij q̃m beneficij potiꝰ immemo
res cẽnt. Itaq; pax ꝑ)ó certa data. induciaq;
in centum annos facta. in .S.c. referri placuit.
Jn falisc⁹ eodem noxios crimine uis belli con
uersa cẽ. Sꝫ hostes nusq̃m mouent. cum ꝑ)ato
ne pagrati fines eẽnt. ab oppugnatione ur
bium tẽpatum. legionibꝫ q; romam reduc
tis reliquũ annum muris turribꝫq; reficiendis
consumpsũ. Ꝛt edis apollinis dedicata cẽ. Ex
tremo anno comitia consularia certam̃ pa
tribus ac plebi fuerunt. Tribunis negantibꝫ
passuros comitia habi. nisi ꝑ)m liciniam le
gem haberentur. Dictatore obstinato tollere
potuisse totã ẽre. p. consulatũ q̃m ꝑmiscuũ pa
tribꝫ ac plebi facẽ. Ꝑ)arandus ꝗ comitijs cum
dictatore magistratu abiisse. res ad int̃regnũ
redit. Jnfestam iñ patribus plebem int̃reges
cum accepissent. ad undecimũ int̃regem se
ditionibus certatũ ẽ. Legis licinię patrocinũ
tribuni iactabant. Ꝑpter dolor plebi fenoris

ingrauescentis erat. curęq; priuate in certamen
ꝑ)blicas erumpebant. Quam tedio patres. a.
.L. cornelium. scipionem. int̃regem concordię
cã obseruare legem licinian̄ comitijs consula
ribus iussere. ꝑ). ualerio. publicole datus ẽ plebe 142
collega. c. marcio rutilo. Jnde matus semel in con
cordiam animis noui cons. fenebrem q; rem
que destinere in aios iudebat leuare adgressi.
solutionem alieni ex is in publicam curam uer
terunt. quinq; uiri creati. quos mensarios
ab dispensatione pecunię appellarunt. Ofenta
equitate curaq; supra ut ꝑ) omnium annaliũ mo
nimenta celebres nominibꝫ eẽnt. fuere autem. c.
duellius. p. decius mus. marcus. papirius. quinq;
.p.r.t. emilius rem qui difficillimam tractu
ratu plerumq; parcutiq; semper certe alũ gra
uem cum alia modatione tum impendio
magis publico q̃m iactura sustinuerit. tarda
eum nominarim pedtrora mentia debuꝝ
q̃m facultatibꝫ aut aerarium mãsit cum ere in
foro positus dissoluit. ut ꝑ)ó pri cauerentur.
aut estimatio equis rer̃ pretijs liberaret. ut
iñm sine iniuria. sꝫ eram sine querimonijs
parcutiq; exhausta uis ingens aeris alieni
sit. Terroꝝ inde uanus belli ortus cum conu
rasset. xij. popl̃os fama cẽt. dictatorem dici coe
git. Ducus in castris eo enim ad cons. missus
.s.c. ẽ. c. iulius. cum magr. equitum adiectus. luci⁹
emilius. ceterum foris tranquilla omnia fuere.
Tempratum domi ꝑ dictatorem ut ambo pa
tricij cons. crearentur. rem ad int̃regnum ꝑdux̃.
Duo int̃reges. c. sulpicius. i.m. fabi⁹ impositi ob
tinuere quod dictator frustra tentand⁹ar. inno
xiam plebe ob recens iniurium leuari ęris
alieni. ut ambo patricij consules crearentur.

243 Creauit ipse. c. sulpicī. peticiī. qui prior inde rego
no abiit. t. t. quintō poenī. Quidam cesonem alij
cognomī quintio adiecerunt. Ad bellum ambo p
fecti falisciū quintī sulpicī tarquiniense muscq
acie congresso hoste. cum agris magis qm cum
hominibz. uirendo pl'ando q; gesserunt bella.
cui lenire uelut tabis senio uicta uiq; pristina
pli ē. ut p̄mum a cōs. demissu eoz ab se
natu inducias petierūt. In quadraginta annos
impetrauerūt. Ita posita duorum belloz que
imminebant cura dum aliqua ab armis que
ēet. q; solimo accusatum multarū rez mutaue
rat dominos. censum agi placuit. Creatiq; cē
censoribz creandis cōmunia indicta ēent pfes
censuram sepetē. c. marcius rutili qui primus
dictator de plebe fuerat. concordiam ordinum
turbauit. quod indebatur quidem tempore
alieno fecisse. quia ambo cum forte patricij
essēt. erant. qui rationem eius sei abuti uos ne
gabant. Sz ipse constantia m̄ ceptum ob
tinuit. t tribuni omnia uti recipiendo uis con
sularibz comitijs amissum aduuerunt. Et
cum ipius uiri maiestas nulli honoris fastigi
um ēquabat. tum pecunia qua ad dictaturam
apuisti uiam. censuram q; in partem uocari
plebes uolebat. Hec uariatum comitijs ē. q̄n
cum manlio neuio censore marci creareturi
Dictatorem q; hic anni habuit. marcī fabiū
nullo ēuente belli. sz ne lucrima lex comitijs con
sularibz obseruaretur. magī equitum dicta
tori addit. q. sextilius. nec ēn dictatura potes
tatē cum consensu patrī consularibz comitijs
fecit. q̄m censoris fuerat. Marcius populi le
nas a plebe cōs. a patribz. l. cornelius scipio.
datus. fortuna q; illustriorem plebeiī cōs.

fecit. Nam cum ingentem gallorum ēxercitū in
agro latino castra posuisse nuntiatum ēet. su
pione grauiori morbo implicito. gallicum bellū
populo extraordinem datum. Is impigre exer
citu septo. cum omnibz ēet portam capenam ad mar
tis edem conuenire armatos iuniores iussit. sig
naq; eodem q̄stores ex erario deferre. quatuor
explent legionibz quod supfuit militum. p. ua
lerio. publicole pretori tradidit. auctor patribz
scribendi alteri exercitus quod ad incertos belli
euentus subsidium rei. p. ēet. Ipse iam satis oibz
instructis compatisq; ad hostem pgit. cui ut
primū noscere uires quam periculo ultimo temp
tarent in tumulo quem primum castris gallor
capere potuit. uallum ducē cepit. Gens ferox in
genii audi ad pugnam cum pcul ut insit roma
norum signis ut exemplo pretium mutuā ex
plicuisti; atem. postq̄m neq; in equum dimit
ti agmē uidit. t cum loci altitudinem tum uallo
ctam immigi romanos pcul sos pauore tata. si
mul opportuniores q̄d incerta cum maxime
opiēnt. truci clamore aggdiuntur. Ab romanis
nec op̄ imō missum teli erant. qui munimētō.
t ab hastatis principibz q; qui primis uoluis
inerti armatiq; stetēt. prelium initum. pē
cipitē locus q; supior adiuuit. nec pila oīa
hastēq; non tanquam ex equo missa uana q̄d
plerumq; fuit cadēnt. sz omnia librata ponderib
figēbant. onerataq; ictus galli. quibz aut corpa
transfixa aut pegrauata inhererentibz gere
bant scuta. concursu pene ī aditum subisset.
primo incerti retinē. deinde cum pa cunctatio
thus aios mouisset. t ab ictu hostis impulsi ret
tuere alij sup alios stragem q; inter se cedentiū
faciorem dare. Adeo precipiti turba obstricti

plurel qm̃ ferro necari. Nec dum certa roma
nis uictoria erat. alia in campum digressis
supererat molest. Iamq; multa cuncto gallorum
senatum omnem tal' clampnij erspuans. uelut
noua rursus gregione acie. integrē iuuentē ad
uersus uictorem hostem ciebat. Strictisq; subitō
impetu romanos. Et q; rerum fessis subeunda
dimicatio erat. q̄d cōs. dum intēptmore sincau
tius agitat. leuo humero mataui pe traiecto cor
ruerat par ūp gratie. Iamq; omissa cunctando
uictoria erat. cum consul uulnē allegato reuerē
ad p̄ma signa. q̄o stabimus inquit. non cum la
tino sabinoq; hoste rel ē. quem uinctum armis
sociū ex hoste facim. In belua strumx̄ ferr̄.
Hauriendus aut dandus ē. sanguis. Ppulistis
a castris. suppna ualle p̄cipites egistis. straus
corp̄ibz hostium sup̄stat. complete eadē stra
ge campos qua montes repletis. Hostes spec
tare dum stant rel uos fugiant. inferenda sūt
signa. uadendum in hostē. His adortatis omnib;
uerum cohortes pellunt loco p̄mos manip̄los
gallor. cuneis deinde in medium agmē p̄rumpūt.
Inde barbari dissipati quib; nec certa imp̄ia
nec duces erant. uertunt impetum in suos. fusi
q; p campos. et p̄ter castra etiam sua fuga p̄lati
quod editissimū unū equales tumulos occur
rebat oculis arcem albanam petunt. consul
ñ ultra castra insecutus. quia nullū degressa
bat. et subiecte ḡcarum tumulis ab hoste occupa
tis nolebat. preda oī castror̄ militi data. uicto
rem ḡcarum opulentāq; gallicis spoliis ro
mam reduxē. ouans triumpho uulnus cōs.
attulit. eademq; cā dictatorē ei dictum sena
tus fecit. ut ēet q; egris consulibz comitia hīēt.
Dictator. L. furius camillus dictus. addito mag̃.

equitum. p. cornelio. scipione. reddidit patri
possessionem pristinam consulatus. Spe ob id 145
nouum ingens patrum studio creatus cōs.
collegam appium claudiū crassum dix̄. Priq̄
mutarent noui cōs. magistratum. Triumphus a
populo de gallis actus magno fauore plebis.
Mussantesq; int̄ se rogitabant. num quē ple
bēi consulis pentēt. Simul dictatorē increpa
bant. qui legis licinie spretę nūcde consula
tum. priuata q̄m publica cupiditate mu
ria fecisset. ut se ipse consulē dicta
tor crearet. Annuus mutuus uarijsq; mori
mis sumpta nequiuerant p campos. mari
timaq; loca uagi p̄labantur. Gr̄are infestū
classibz graecor erat. oraq; Etrusci antiatis
laurentisq; tractus rapidis hostia ut p̄dones
marinum cum terrestribz congressi anceps
semel plus decertarent. dubiāq; discesserunt
in castra galli. greci retro ad naues uictores se
an uictores putarent. int̄ hos longe maximē
gratus terror conciliat p̄tor latinor ad lucū
ferentine habita. responsumq; haud ambi
guum imp̄antib; mutuos romanis datum
absisterent. impare his quor auxilio egerent.
latinos p̄ sua libertate potius q̄m̄ p alieno ip̄io
latinor arma. Int̄ duo simul bella ḡtia defec
tione etiam socior senatus anxius. cum cerñet
merito tenendos quos fidei ñ retinuissz ferendē
omnes imp̄ij uires. cōs. delectu habendo uisus
Cunctu quippe standum ḡrecitu erat. q̄n socialis
cetus deseretet. Vndiq; non urbana tm̄ sz etiā
agrestis iuuentute decem legiones scripte dūr.
quatuor milium. ducentor pedituū. equitumq;
.ccc. quem nunc nouum ḡrecitum si qua ḡtia

uil mgruat. he uirel.p.r. qal uyc ciarum ca
pit orbis contracte munum haud facile efficiat.
Adeo unque laboramus sola creum. diuinal
lyxuria mq. Inter cetera cristia ciuis animi. cos.
alter appi claudius unpo belli apparatu mozit.
rediera mq; ret ad camillum cui unico consulu
t ob aliam dignationem haud subiciendam
dictature. t ob omen faustum ad gallicu cum vl
cum cognominis dictatorem adrogari haud
saris decorum uisum est patribz. Consul duab;
legionib; urbi ppositis octo cum. l. pinario pro
re diuisi. menor patne uirtutis gallicum sibi
bellum gerra sortem sumit. Prenorem marumā
oram tutari grecos; arcere luconib; uisit. Et cū
magnum pompinum descendisse. qz neq; in
campis congredi nulla ne cogente re uolebat.
r phibendo pplationib; quos trapro uincere neces
sitas cogeret. saris domari credebat hostem: locū
idoneum stationis delegit. V cum stationib; qen
temp cereret: gallus pcessit magnitudine atq;
armis insignis. quarienso; scutum hasta cū si
lentium fecisse: puocat p interpretem unū ex ro
manis qui secum ferro decernat; oj. erat vale
ri cr. mil. adolescens. Qui haud indignorem
eo decore se. quā. t. manlium rat. pri salutata
tis consulis uoluntatem. in medium armatus
pcessit. oj inuis insigne certamen humanū. nu
mine inposito deor factum. flamq; conserē
tium manum romano. corū repente in galea
consedit in hostem uers. Qs pmo in augurū
celo missum leuis accepit tribun. pcatis deūn
si diuus si diua est. qui sibi ppetem misisset. uo
lens pp ad est. Dictu mirabile uenit. n solu
m alis captam semel sedem. et quotiens cōz
certamen inirum e. leuans se alis os octo sq;

hostili rostro tunguz appetit. donec certum p
digit talis uisu oculisq; simul ac mente turba
tum ualerius obtruncat. Corui ex conspectu
elatus orientem petit. Haccine quere utrimq;
stationes fuere. Postqm spoliare corpus cesi ho
stis tribunus cepit. nec galli se statione tenue
runt. romanoz cursu ad uictorem etiam exer
fuit. Ibi circa iacentis gallicorpus contracto cer
tamine. pugna atrox conciatur. Iam ima
ni pulis primaz stationum. et legionib; utrimq;
effusis res geritur. Camillus lecum milicem uic
toria tribuni. lecum tam pterritis ac sociis dis
re in pruum uibet. ostentansq; insignem spo
lium tribunum hunc imitare miles aiebat.
circa iacentem ducē sterne gallor catmas. Dij
hominesq; illi assuere pugne. de pugnatūq;
haud quaqm certamine ambiguo cum gallis.
Adeo duoz militum euentū unū quos pugna
cum erat. utraq; acies animus pcepat. Inū pri
mos quoz concursus alios excuerat atrox pre
lium fuit. Alia mutricido priqm ad conser
tum reluxerunt. vergauerunt. primo puos so
lerunmq; agrum dissipati sunt. in apu
lam ac mare inferum petierunt. cos. con
tione aduocata laudatum tribunū decem
bobz aureaq; corona donat. spes ullis ab se
natu bellum marumū curare cum pmore
uigent castra. Ibiq; ret trahi segnia gor
ni cōmittendum sei acies uidebatur: dic
tatorem comitior cā. c. manlium cor qua
tum ex auctoritate senatus dixe. Dictator
magist equitum. a. cornelio. cosso dicto.
comitia consularia habuit. et nullumq; de
coris siu absentem. in. ualerū coruū id
enim illi dein de cognominis fuit. sūmo

fauore ppli .m.j.xx. natum annos cons. denun
uiatur. Collega cornu de plebe .m. põpli lenas
.iij. cons. futurus datus ẽ. Cum gens a camil
lo nulla memoria abilis gestata fel. nec illi terra
nec romanus mari bellator erat. Postremo
cum urbibz arcẽtur. aq; etiam pret cetera
necessaria usu deficiente. italiam relinq;re.
Cui ppli ea cui genus classis fuerit. nich certi
ẽ. q; axime sicilie fuisse. tyrannos credidim.
Jam ultor grecia ea tempestate infesto
fessa bello. iam macedonum opes horrebat.
Exercitibz dimissis cum forti pax. domi con
cordia ordinum omnium cẽt. ne nimis lete res
ẽnt. pestilentia cuncta rem adorta coegit.
senatum impare decemuiri sac libros sibul
linos inspicerent. eoq; monitu lecti sternũ
fuit. Eodem anno sacrum ab auentinibz co
lonia deducta restituta q; urbs q̃m latini
diuuerant. cum cartaginiensibz legatis
rom q; fed⁹ ictum cum amicitiam ac socie
tatem percent uenissent. Idem omnũ domu
forisq; mansit. C. marcio coriolano .ij. c.
plautio. cons. sententiarum cõiurationis
actio fenus factum. impensione equas
triennij. statuit quarta pars ẽt soluto
ẽrit alienus dispensata ẽ. sic q; parte ple
bis affecta fides tam publica priuatus dif
ficultatibz potuit ad curam senatui fuit.
leuate maxime res qua tributo ac delec
tu stipendium tertio anno post sacrũ resti
tutum a uolscis. m. ualerio corui. ij. cõs.
cum .c. pecunio factus. cum ex latio nuncia
tum ẽt legatos ab antio circumire pplos
latinos ad concitandum bellum. priq̃m
plus hostium fieret uolsci arma inferre

ruisse. ad lanuuium exercitu infesto ppgit. Quo
cum antiates aliiq; uolsci parati iam an si
quid ab roma moueretur copijs occurrissent.
nulla mora inter infensos diuturno odio dimicã
di facta ẽ. Volsci feroces ad rebellandum q̃m
ad bellandum gens certamine uicti. fuga ef
fusa castra media petunt. ne in muris q̃de
castris firma spe cum corona multum cuncta
iam scalis capitur urbs. ad .iiij. milium pret
multitudinem inbellem se se dedidẽ oppidũ
diuturnum atq; incensum. Ab ede cõ mãs ma
nus abstinuere ignem. Preda omnis militi da
ta. Extra pdam .iiij. milia dedicior habita.
Colsuncios cos. an̄ currum triumphans egit.
Vendidit deñ magnam pecuniam mercatũ
redegit. Sunt qui hanc multitudinẽ captiuã
seruoz fuisse scribant. eoq; magis uerisimile
ẽ. q̃m dedicios uenisse. Hos cons. secum siuũ. q. fa
bius. dorsuo. ser. sulpicius camerinus. Aurunci
in bellum ab repentina pplatione cepium. me
tuq; ne id factum pplium consilium omnis no
minis latini ẽt. dictator uelut ad ũsum arma
tum iam latium. l. furius creatus. magr. equitũ
cn. manlium capitolinum dixit. Et cum q̃d
p magnos tumultus fieri solitum erat. ustrino
indicto delecti sine uacationibz habiti ẽt. le
giones quantum maturari potuit. in aurunco
ducte. ibi pdonum magis quam hostium in
uentum. pma utiq; acie debellatum ẽ. Dictator
autẽ q; rutulo bellum intulerant. nec dum decreta
tione se certamine offerebant. deoz q; opes
adibendas ratus. intra ipsam dimicationem
eidem iunoni monere uouit. cui dampnati
uoti cum uictor romam reuertisset. dictatura
se abdicauit. Senatus duumuiros ad eã edem

pamplitudine. p. x. faciendam curari uult.
Locus in arce destinatus. Quę area eduum. m.
manlium capitolinum fuerat. Cōsul. ductatoris
exercitu ad bellum uolscum usi. foră. ex hostib⁹
incautos adorti cepunt. Anno postq̄m uota erat
edes monete dedicatur. c. marcio rutilo. iij. t.
manlio. torquato. ij. cōs. p̄digium exemplo
dedicationem secutum. simile uetusto monas
albani p̄digio. flamq; ex lapidibus pluit. nox
ună diu usa intercidit. Lubusq; inspectis cū ple
na religione cuncta essent. senatui placuit ducta
rem ferendarum constituendaq; cā dict. Dic
tus. p. ualeri⁹ publicola. magr. equitum ei q̄m⁹
fabius. ambustus datus ē. Hon orib⁹ ūm sup
plicatum ut placuit. Et finitimos etiam p̄tos
ordo q̄ is quo quisq; die supplicarent statuit.
Iudicia eo anno p̄pli exercita. in senecta rei fră.
quib⁹ ab edilib⁹ dicta dies essent uadantur. Et
res haud ulla insigni ad memoriam cā ad uī
regnum redit. Ex uīo regno ut id actum uideri
possit. ambo patricij cōs. creati sunt. p. uale
rius corui. iij. a. cornelio cossus. Gallorum iam
hinc bella cum uicinis hostium. tum longinquitate
t regionum t tempm spatio quib⁹ bellatum ē.
dicentur. Hamq; eo anno adūsus samnites
gentem opib⁹ armisq; ualidam inter arma.
Samnitium bellum antiquis memorie gestum.
Pyrrus hostis. pyrrhum peninsulam. quam ta
metsi molesti quoties mentem animum pericul⁹ uenit
ut in hanc magnitudinem que uix sustineō
erigi impium possit. Belli aūt cā cum sam
nitib⁹ romanis cum societate. amicitia p̄fecti
essent exortum inde est. Samnites sidicinis inuisa arma. quorum uiribus pl⁹ po
terant cum inualuissent coacti metu ad opp
lentiores aduersus circumsessi. campanum ple
bem conjungunt. Campani magistratum ad p̄fidum
socium q̄m uires cum acculuissent. fluentes
luxu ab duratis usu armorum insidiano pulsi
agro. inde deinde omnem molem belli uenerunt.
Hamq; samnites omissis sidicinis ipsam aurē
finitimorum campanos adorti. unde eis fa
cilis uictoria predę atq; glię plus erat. Vrbata im
munitis capue collis cum p̄sidio firmo occu
passent descendunt. in quadrato agmine
in planitiem que capuam urbemq; intuetur.
Ibi rursus acie dimicatum. adūsoq; p̄lio cam
pani intra menia compulsi. cum robore iu
uentutis sue. neq; ulla p̄pinqua spes eēt
coacti sunt ab romanis petere auxilium; le
gati maxime ducti in senatum maxime in hāc
sententiam locuti sunt. Populus nos campa
nus legatos ad uos. p. c. misit amicitiā in p
petuum auxilium p̄sens a uobis petitum.
Quod si sociis rebus nris peassem⁹. sic cepta celeri⁹
ut amsirmiore uinculo contracta eēt. Tunc
enim ut qui ex equo nos uenisse in amicitiā
meminissem⁹. amici fortitan pariter ac nō
subiecti atq; obnoxii uobis minus eēm⁹. Sine
mutua uicta conciliati. auxilioq; in dubijs
rebus defensi. būficium q̄ accepimus colam⁹.
oportet ne ingrati atq; oī ope diuina hu
manaq; indigni uideam⁹. Neq; hercule q̄d
samnites p̄ores amicitia iocisq; uob⁹ facti sunt
ad id ualere arbitror. ne nos in amicitiā sus
capiam⁹. sz ut uetustate gradu honore nos
p̄stent. Neq; eum fed⁹ samnitū ne q̄
noua iungerent fedra cautū ē. Fuit q̄d ē
apud uos semp̄ satis iusta cā amicitię uelle
eum uob⁹ amicum ēe. qui uos appeteret. cam

pam ⁊ fortuna ꝑ[em] magnitudine loqui ꝓhibet: non urbis amplitudine: non agri uberitate ulli ꝓp̄ꝰ ꝓpter quā nobis cedere nec̄ debuit. haud parua uis arbitror accessio bonis rebus uīs iam etiam uenimus. uiam equis uolucribus q; eternis hostibus huius urbis quando cumq; semouēt abrigo erimus: quod uos ꝑ salute nr̄a ꝓcul fecerit. id nos ꝑ impio nr̄o ⁊ ignia semp̄ fauem̄. subacti his gentibus quem nr̄ nos uosq; sumus. q̄ ꝓpediem futurum spondeo ⁊ uirtus ⁊ fortuna uīa continens impium usq; ad nos habebitis. Acerbum ac miserum ē. quod fateri nos fortuna nr̄a cogit. Conuentum ē. p.c. ut aut amicos aut inimicos campani simus. Si defendimus uī. Si deserimus damnatū erim̄. Capuam q̄ē campaniam uīs an summum urbis accedere malitis dicite. Omnibus quidem romani uiam miam uīmq; auxilium equū ē. patere. his tam maxime qui eam implorauerit bus alius auxilium dum supra uires suas ꝓstant. omnis ipsum hanc necessitatem uenerunt. Quāq̄m pugnatum uerbo ꝓdiximus. re ꝓ nob cum uideremus finitimum ꝓpin̄ nefario latrocinio samnitū pecuniū conflagrasse uidimus. ad nos tracturū illud incendium ē. Decernit nunc quod dolent inuriam acceptam samnites. q; gaudent oblatā sibi ē. cām oppugnatiōis nouerunt. An si ultro uelit hec occasio cupiditatis explende erit parum fuit quod semel in sidicino agro. iterum in campania ipsa legiones nr̄as cecidere. Que ē. ista tam infesta ira q̄m ꝑ duas acies fusus sanguis explere nō potuerit. Adde huc ꝓfationem agrorū. ꝓ das hominum atq; pecudū actas in cendia uillarum ac tuguria. omnia ferro igniq; uastata. His cane ira explere non potuit. ⁊ cupiditas explenda ē. Ca ad oppugnandum capuā rapit. Aut delere urbem pulcherrimam. aut ipsi possidere uolunt. Si pot̄ romanu bñficio uīo occupare eam. q̄m illos hīe ꝓmalefitum sinatis. Non loquor apud recusantem uasta bella ꝓpin̄. ⁊ tam si ostenditis auxilia nr̄a ne bello quidem arbitror uobis opus fore. Usq; ad nos contempt̄ samnitū ꝓuenit. sup̄ ñ ascendit. Itaq; umbra uīi auxilij romani regi possum̄. Quicquid deiñ habūm̄. quicq̄d id ipsi fūm̄. uīm to omne existimatiōi. Vob arabitur ager campan̄. uobis capua urbs frequentabitur. conditorum parentumq; mortalium nūo nob erit. Nulla colonia uīa erit. q̄ nos obsequio erga uos fideq; superet. Ad nunc. p.c. mutuum numq; uīm inuictum campanis: iubete ꝑpetuo incolumē capuam suam. Qua frequentia hominū generum multitudinis ꝑsequente credimus nos illinc ꝓfectos. q̄m omnia uotorū latinarumq; plena reliq̄sse. In q̄ nunc expectatione senatum ꝓpinquos campanum. coniuges liberosq; nros ē. stare omnē multitudinem ad portas. uiam hinc ferentē ꝑspectantes? Certū habeo quod illis nos. p.c. sollicitis ac pendentibus animis renuntiare uelitis. Aūm responsum. salutē. uictoriam. lucem. aclibertatem. aūm ominari horreo q̄ ferat. Ꝓinuitatus aut de uīis suis socijs atq; amicis. aut nequē illis futuris nobis consulite. Submouis deinde legatis cum consulto senat̄ erit. ⁊ si magne parta urbis maxima opulentissimaq; italie. uberrimū ager maricq; ꝓpinqui ad uarietates annone horreū. p.r. fore uidebat̄. cui tanta

uulitare fides antiquor fuit. respondit q̄ ta
ex auctoritate sen at̄ cōs l. auxilio uos campa
ni digni fore censet senatus. Pacta uobiscum amici
tiam ut fuit par ē. ne qua uetustior amicitia
ac foedera uobis obstet. Samnites nobiscum fedele
iuncti sunt. Itaq; arma deos pr̄iq̄ hominesq;
uolaturi ad iniustos Samnites uobis negam⁹. lega
tos sicut fas uisq; ē. ad socios atq; amicos pa
cem mittem⁹. ne qua uobis uis fiat. Ad ea p̄n
cipes legationis sic eorum domo mandatum ac
ceperant. q̄ quidem in quit̄ma uera aduersus
um atq; inuriam iusta arma sunt. iusta cerce
defendit. Itaq; populum campanum urbemq;
capuam agros delubra deum diuina humana
q; oīa munia. p. c. pōp. q; r. dicionem dedim⁹.
Quicquid deinde patiemur dedicij iniq̄ pas
suri. Sub hec dicta omnes manus ad cōscientes
tes plena lacrimar̄ mestitudine cum q; pro
cubuerunt. Commouit patres uice fortunar̄
humanar̄. si ille p̄potens Samnis opib⁹ p̄s
luxuria superbiaq; clarus. a quo paulo ante aux
ilium finitimi petissent. adeo infractos fecerat
animos. ut se ipse suaq; omnia potestati alie
ne faceret. cum iam fidei agri usq; dedicios in pdi
tionem facturi equa Samnitium p̄p̄lm censebant. si
agrum urbemq; p dedicionem factam. p. r. ob
pugnaret. Legatos itaq; exemplo mittendi ad sa
nitem placuit. Data mandata. ut pces campa
nor̄ responsum senat⁹ amicitieq; Samnitiū me
mor. dedicionem postremo fiam Samnitib⁹ ex
ponerent. perirent p̄ sociorum amicitiaq; ut de
dicij sui parcerent. neq; in eum ag̃r qui. p. r.
fis ēet hostilia arma inferrent. Si secus agen
do parum p̄ficerent. denunciarent Samnitib⁹
p. r. senatusq; uerbis. ut capua urbe campa
no agro abstinerent. Legati ageniis in
concilio Samnitium adeo ē. ferocis responsii.
ut nō solum gesturos se eē diceremus ad bellum.
Sed magistratus eor̄ curia egressi statim legati
ut p̄fectos cohortium uocarent. hisq; clara uo
ce imperarent. ut p̄datum in ag̃r campanū exer
citus p̄ficisceretur. Hac legatione romam re
lata posita omnium animar̄ res curis. patres fre
aliis ad res repetendas missis. bellumq; ne non
redderetur sollempni more indicto decreuer̄.
ut p̄mo q; tempore de ea re ad p̄plm ferret. Iul
liusq; p̄p̄li cōs. ambo cum duobus ab urbe exer
citib⁹ p̄fecti. alter in campaniā. cornelius in
samnium. Ille ad montē claurum. hic ad
saticulam castra ponunt. Quorum valerio
samnitium legiones. eo namq; omnē belli
molem inclinatur̄ censebant occurrunt.
Simul in campanos stimulabat ira tā pro
mptos nūc ad ferendam nunc ad arcessendam
ad iniustos se auxilia. Vt ū castra romana uide
runt. ferocit̄ p se quisq; signum ducis pos
cere. affirmare eadē fortuna romanū campa
no latuī opem. qua campanis iudicio uterer.
Valerius leuibus certaminibus temptandi hostis
causa haudum multos morat⁹ duel signum
pugne p̄posuit. paucis suos adhortat⁹ ne no
uum bellum eos nouiq; hostis terreret. quic
quid ab urbe longius p̄ferrent arma magis
magisq; in belles gentes eos p̄dire ne iudicio
campanor̄q; cladibus samnitium estimarēt
uirtutē. Qualescumq; inter se certaminum neceē
fuisse. alteram partem unica campanos quod
haud dubie magis numero fluxu fluentib⁹
rebus mobilisq; sua q̄m ui hostium uictos eē.
Quid autē eē. duo p̄spera mox scelus bella sam

nrtuum adūlul tor decra. p. r. qu tumphos
pene pluresl qm annos ab urbe condita nu
merent. qui omnia circa se sabinos etruscam
larinos. hernicos. equos. volscos. aurunco do
mita armis habeant. qui gallos tot plus ce
sos postremo in mare ac nauel fuga compu
lerit. cum gla belli ad uirtute sua quemq;
frenos ire maiem debere. cum etiam mu
ri cui ductu ausp̄io q; meunda pugna
sit. utrum qui audiend dum taxat. mag
nificus adhortator sit uerb cm ferox opm
militarium exps. an qui ipse tela tractare
p̄cedere ante signa uersari media in mole
pugne sciat. facta mea non dicta uos imi
tes inquit sequi uolo. Hec disciplina mi. fi
exemplum etiam a me pete. Hon factionib;
mi. nec p contiones usitatas nobilib;. fi hac
dexcra mi tres consulatus summāq; laudem
pepi. fuit cum hoc dictator erat. patricius enim
erat. ralibatoribus patre q; ortus. eod anno fa
milia ista consulatum urbi q hec consule
habuit. nunc iam nob patribus uobq; plebei
p mistuus consulat pateat. nec genus ut an
ti ut tutus. pin suum quoq; spectare milites decus. ni si mi nouum hoc
cognom diis auctoribus atq; hoies de
dicis. publicolarum uetustum familie nre
cognom memoria exceciit. Semp ego plebe
romanam militare domiq; priuat in ma
gistratib; parui magnisq; eque tribun ac
cos. eodem tenore p omnes deinceps consu
latus colo atq; colui. Hunc quod instat dies
bene uertatib; nouu atq; integr de sam
nitib; tumphum mecu petite. Hon aliasl
multa familiarior dux fuit. Dia mi infimos
mot multitudinem haud grauate munia obeundo
multo prec̄a militari. cum uelo certatis uir
tutumq; mt se equales certamina meunt. comu fa
cilis uincere. ac una uultu eodem. nec quēq m
aspnari parem. qui se offerret facilis benigu
p̄relucis haud mu libratis alieni. q̄m sue
dignitatis memor. quo nich p̄latus e. quib;
acrib; perierat magistrat hisdem gerebat. sca
q; unus ul exercitus incredibili alacritate ad
hortationem p̄secutus ducis. castris egredien
pluum ut quod maxime unq m. pari spe utriq;
equis uiribus. cum fiducia siu. sine contempu
hostium commissum e. Sanuitib; ferociam
augebant. noue res geste. paucos ante dies ge
minata uictoria. romanus con quadrigemor
annor decora. recondite urbi equalis uictoria.
Veriq; tam nouus hostis curam addebat.
pugna in diuo fuit quos gesserint animos. sla q;
ua conflixerunt. ut aliquam diu in neutra par
tem inclinarent acies. Cum consul repidatio
nem inuendam rac. q̄m ui pelli n̄ poterant.
equitib; immissis turbare prima signa hostiu
conatur. Quos u ne quiq m cumulo anteis in
spatio exiguo uolue turmas uidit. nec posse
apte in hostes uiam. reuectus ad ante signa
nos legionum cum deiluuiis exer. nrm in uic
pedtum illud militares e. opus. agite dum ut
me uidetis. quacumq; incesserio in acie hosti
um ferro uiam facientem. sic p se quisq; obui
os sternite. Sua omnia qua nunc erecte mic
haste. parefacta strage uasta cernetis. Hec dic
ta dederat. cum equites cos. ussiu discurrunt.
i cornua. legionib; q; in mediam aciem apiu
uiam. Prim omnium cos. inuadit hostem.
cum quo forte comitis gradu obtruncat. Hoc

ſpectaculo accensi. dextra leuaq; ante ſe quiſq;
memorandum plurimum uer. Stant obnixi sam
nites. qm qm plura acceperunt. qm inferunt
uulnera. Aliquandiu iam pugnatum erat atq;
cedebant cura signa samnitium. fuga ab nulla
dum parte erat. adeo morte sola unica desti
nauerant animos. Itaq; romani cum refluere
iam lassitudine uires sentirent. rebus haud
multum superesse. accensi ira concitant se in hostem.
Cum primum referri pedem atq; inclinari ui
in fugam apparuit. tum caprocidi samni.
Hec supfuissent multa. ni nox uictoriam ma
gis quam pretium diremisset. Et romani fa
tebantur. nunqm cum pugnatore hoste con
flictum. et samnites quererentur. q nam prima
ca tam obstinatos mouisset in fugam. oculos
sibi romanos ardere uisos aiebant. uelanos
q; uultus et furentia ora. inde plusqm ex alia
ulla re terrorem omnem. Quem terrorem n pugne
solum euentu. sz nocturna profectione confe
sisse. Postero die uacuos hostium castris
romanus potitur. quo se omnis campanos
multitudo gratulabunda effudit. Ceterum
hoc gaudium magna pte clade in samnio
fedatum e. Iam ab sauricula profectus cornelius
cons. exercitu incaute in saltum caua ualle
puium atq; insessum ab hoste induxit.
nec prius qm recepti auso signa up poterant.
imminente capra hostem uidit. Dum id mo
re samnitis quo ad tacitam in uallem infimam
demitteret agmen. p. decius tr. mil. conspicit
unum editum in saltum collem immunem
tem hostium castris aditu arduum impedito
agmini expeditis haud difficilem. Itaq; con
silium tanto animi uidelicet tumultu aule ex
nebi eacumen illud supra hostem. Ex illa ob
spei salutisq; mee. si eam qm ceci relinquere
samnites impigre capim. ne cum plusqm
uni legionis principes hastatosq; decisi. Cum
quibus ubi euasero in summum pgne hinc oi liber
metu. neq; regerendum sera. Neq; enim mo
uere hostis subiectus nobis ad omnes casus sine
sua pnicie potest. Si dein aut fortuna. p. r.
aut nra uirtus expedierit. Collaudatus ab con
sule. accepto plidio uadit occultus p saltum.
nec pri ab hoste e. uis quam loco quem petebat
appropinquauit. in admiratione pauentibus
cunctis. cum omnium in se uertissent oculos.
spatium consuli dedit ad subducendum agmen
meliorem locum. ipse in summo constitit
uertice. Samnites dum huc illuc; signa uer
tunt. utq; rei amissa occasione. neq; insequi
cons. in pandem uallem in qua paulo ante
subiectum eum telis suis habuerant possent.
nec erige agmen in captum. sup se ab dextro
tumulum. Sz cum ira in hostem magis q forti
nam gerendo rei erupuerant. tum propinqui
tas loci atq; ipa pauitas incitat. Et nunc ar
cum dare undiq; collem armatis uolunt. ut
a cons. decium intercludant. nunc uiam pa
tefecere ut degressos in uallem adoriantur.
Incertos quid agerent nox oppressit. Decium pri
mum spectauit. cum subeuntibus in ad
ersum collem ex superiore loco pugnaturum se.
dein admiratio incessit. quod nec pugnam
murent. nec si ab eo consilio iniquitate loci
deterrentur. ope se uallo; circumdarent.
Tum centurionibus ad se uocatis q nam illa
insciria belli aut pigritia e. aut quo nam
isti ex fiducia campanisq; uictoria pepe

runt: Huc atq; illuc signa moui ac ñ in
unum conferri. modo educ undecis. Opus
quidem in apte nemo. cum iam circumda
ti uallo potuerimus ee. Tum ũ nos simules
istor sim⁹. si diuti hic moremur. quam cõ
modum sit. agite dum. ite mecum. ut dũ
lucis aliquid supe. quib; locis ꝑsidia pona
nt. qua pateat hic gentis explorem⁹. Hec oĩa
singulo gregatim centurionib; item
manipularium militum habitu ductis. ne
ducem circumire hostes notarent. ꝑlustrauit.
Vigilijs deiñ dispositis ceĩs omnib; tesseram
dari iubet. ubi sedẽ uigiliq; bucina datum
signum eet: armati cum silentio ad se con
uenirent; quo ũ sicut edictum erat tacitus cõ
uenerunt. Hoc silentium inquit militem
omisso militari adsensu inime audiendo
seruatum e. ũ sententiam meã uobis ꝑgere
cum quib; eadem placebunt in dextram
partem tacitus transibitis. que pars maior
erit eo stabitur consilio. Hunc q̃ mente agi
tem audite. Non fuga delatos. nec inermes
relictos hic uos circumuenit hostis. uir ute
cepistis locum. uirtute hinc oportet euada
tis. Veniendo huc exercitũ egregiũ p. r. ser
uastis. erumpendo hinc uosmet ipsos seruare
te. Dignus estis qui pauca plibus opem tulerit.
ipi nulli auxilio egueritis. cum eo hoste res
e. qui hesterno die delendi omis exercitus for
tuna ꝑ socordiam usus ñ sit. Hunc tã oppor
tunum collem imminentem capta suo ñ an
uidit q̃m captum a nob. Hos tam paucos
tot ipi milibus hominum nec aspectu ar
cuerit. nec tenentes locum. cum diei tam
sup̃ee uallo circumdederit. q̃m uidente

ac uigilantem hic eluderitis. Populum oportet
fallatis. immo necẽ. e. Ineo enim loco res sunt
nre. ut uob ego magis nec̃itatis uire inder. q̃m
consilij auctor sim. Hec enim maneatis an
habeatis: hinc deliberari potest. cum pret ar
ma rationes armorum memores. nichil uob for
tuna reliqui fecerit. fame eq; frigore moriendũ
sit. si plusq̃m uiros ac romanos decet. ferrum
ueream⁹. Ego una e. salus erumpe hinc atq;
abire. id aut nocte dum aut nocte faciam⁹ oportet.
Nec aute aliud minus dubiũ. q̃ppe si lux ex
pectetur: que spes e. non uallo ꝑpetuo fossaq;
nos septurum hostem. qui nunc corpib; suis
subiectis undiq; cingit ut uidetis collem: Atq;
sine ope opportuna e. eruptionis ĩce. Hec profecto
noctis aptissima hora e. Signo sedẽ vigiliq;
conuenistis. qd tẽp⁹ mortales somno altissi
mo p̃mit. Ꝓ corpora sopita uidetis. ut silen
tio incautos fallentes. ut sentientib; clamore
subito pauorem iniecturi. me in sequimini
quem secum estis. Ego eandem que dixit hue
sequar fortunam. quib; hec salutaria uiden
tur: agite dum in dextram partẽ pedibus tẽ
site. Omnes transierunt. uadentem q; p̃mit
missa custodũs loca decumi secum sunt; tã
euaserant media castra. cum supscandens
vigilum castra somno corpora. miles offen
so scuto ꝑburit sonitum. quo excitato vigil cũ
primum mouisset; erectiq; alios concitaret.
ignari quid esset. an hostes eent ꝑsidium erum
pet. ancõs. castra cepisset. deci q̃m ñ fallent
clamorem tollere tussis militibus trepidos
somno insup pauore grammat. quo ꝑpe
dita nec arma impigre capere. nec obsistere.
nec insequi poterant. Int trepidationem

tumultumq; samnitium p̄fidium romañ
obuijs custodib; cesit ad castra cōs. p̄uadit.
Aliquantum sup erat noctis. iamq; in uno ui
debantur ee. cum decius mactę uirtutis mōt
mil̄tes. R. este uīm inter ac rediturum omīa sclā
laudib; ferent. si ad conspiciendam tantā uir
tutem luce ac die op̄ est. nec uos dignitatis q̄s
cum tanta gl̄a in castra reducet. silentium ac
noctem rogat; hic lucem quam opamur. dictis ob
temperatum. atq; ut primum illuxit p̄missō
murmure ad cōnē. in castra mgenti gaudio con
tatur. et cetera data in columes retia. qui sua
corpora p̄ salute omnium. haud dubio p̄cio
obiecissent. p̄ se quisq; obuiam effusi laudant.
gratulantur singulos unūsquisq; seruatores
suos suo cant. diis laudes gratesq; agūnt. deci
um in celum ferēt. hic decij castrensis triumph?
fuit incedentes p̄ media castra cum armato p̄
sidio conectis in eum oīum oculis. romuli ho
nore tribunum consulu equantib; ubi ad p̄
torium uentū ē. cōs. classico ad contionem
conuocat. orisq; mentes decij laudes. inter
fante ipso decio distulit contionem. qui audire
omnia p̄ habendi dum occasio in manib; eet.
p̄pulit consulem. ut hostes nocturno pauo
re attonitos. rarca collem castellanum dissipato
adgredierentur. credere etiā aliquos ad se sequen
dum emissos p̄ saltum uagari. misse legiones
arma capere. egressęq; castris cum p̄ exploratō
res notiorem saltus eet. uia patentiore ad ho
stem ducuntur. quem incautū impulso ador
te. cum palata passim samnitium mil̄tes ple
riq; inermes nec coire in unū. nec arma capere
nec recipere intra uallum se possent. pauen
tem p̄mum int̄ castra compellunt. deinde
castra ipsa turbant. stationib; capiunt. p̄
fertur circa collem clamor. fugatq; ex iuxta quē
q; p̄sidiū. Ita magna pars absentu hostu cessit;
q̄s quos intra uallum egerat pauor. fuere aūt
ad. xxx. mil̄t. omnes. cesi castra diripta. ita reb;
gestis. cōs. aduocata contione. p. decij non cep
tas solum ante. sed cumulata noua uirtute la
des pagit. et preter militaria alia dona aurea
corona cum centum bubus grimaq; uno albo
optimo auratis cornib; donat. milites qui in
p̄sidio simul fuerant duplici fruūco in pe
cuum in p̄sentia singulis bubus. binisq; cum
ei donari sedīm cōs. legiones donationē gra
mineam coronam obsidionalem clamore do
num approbantes decio imponunt. Alia co
rona eiusd̄ honoris index a p̄sidio suo in
posita ē. his decoratis insignib; bouem exi
mium marti īmolauit. centum boues mili
tib; dono dedit. qui secum in expeditione fue
rant. isdem militib; legiones libras farris. et
sextarios uini contulerunt. oīaq; ea ingens
alacritate p̄ clamorem militarem in dicem
omnium ad sensū gerebantur. Item alia pug
na ad siccellulam cōmissa ē. qua fugat̄ a mar
co ualerio samnitium ex̄citus omni robore
iuuentutis domo acto certamine ultimo
fortunam experiri statuit. Ab siccellula nunc
crepidi capuam. in equites citati ad ualerium
cōs. opem oratum uenerunt. Confestim signa
mora relicta; impedimēta castroz ualido
p̄sidio tuta agitur agmē. nec p̄cul ab hoste
locum p̄ciguum. utroq; inter equos ceteroz
unūcuiusq; calonumq; turba abiect castris cepit.
Samnitium ex̄citus uelut haud ulla mora
pugne futura eet aciem instruit. Deinde

postquam nemo obuiam ibat mittit legatos ad castra hostium succedit. Ibi ut multitudinem inualido uidit. missisq; ab omni parte exploratum. quia in exiguum orbem contracta castra erant. Paucitatem in hostium contemptum uertere. omnesq; ad capienda ea fossas. scindendumq; uallum in castra irrumpendum. transactumq; ea temeritate bellum fore. ni ducem contemnissent impetum multitudo. Ceterum quia multitudo sua cōmeatibus grauis. prædæ sedendo ad uastitatem. tum certamini mora haud parum abrē omnium opta erat. Placuit dum inclusis pauerent hostis frumentatum per agros multitudinem diuidi. Simul quia romano quietis pedibus quantumlibet humanis mētibus arma geri possent frumenta secum auferre. defutura omnia consul palatos per agros cum uidisset hostes stationes infrequentes reductas. paucis militem adhortatus ad castra oppugnanda ducit. Quæ cum primo clamore atq; impetu cepisset. pluribus hostium in remotiorem siluam quæ in proximo uallo quæ cesis. signa capta una in unum locum conferri iussit. reductisq; duabus legionibus custodiæ et præsidio causa grauiter edicto monuit. ut donec ipse reuertisset. preda abstinerēt. præfectis agmine instructo. cum præmissis equitibus in agmine dissipatos hostes agerent. eadem ingentem fecit. Nam neq; quo signo coire inter se neq; utrum castra petere an longiorem intenderent fugam. certi constare poterat. Tantumq; fugæ ac formidinis fuit. ut ad xl. mill. scutorum nequaquam tot cesis et signa militaria cum his quæ in castris capta erant. ad centum lxx. ad consulem deferrentur. Tum in castra hostium reditum ibiq; omnis præda

militi data. Hui certaminis fortuna talis cos cum in inducias ferent. fedus pacis ab senatu cogit. Latinos iam exercitibus comparatos ab romano imperio nunquam uetus bellum. neq; uno rei gestæ fama tam late se fundere. Et carthaginienses quoq; legatos gratulatum romam misere. cum corona aurea dono. quæ in capitolio in ioui cella ponerētur pondo. xxv. Cōs. ambo de Samnitibus triumpharunt. sequente decio insigni cum laude domoq; cum incondito militari uocabulo haud minus celebre nomen quam consulum erat. Campanos deinde senatus quoq; audire legationes. precantibus quæ datum. ut præsidium eo in hybernacula mitterentur. quo Samnitium excursiones arcerentur. Jam tum minime salubri militari disciplinæ capua. instrumento omnium uoluptatum in delicias militum animos auerterat. Ad memoria patriæ. imbuendosq; consilia in hibernis. Hoc scelere admodum campanis capuæ per quod illi eam antiquis cultoribus ademissent. neque immemor suum ipsos exemplum in eos uertisset. Cum agrum campanum agrumque italicum ubertimum dignum agro urbem. qui nec sua nec se tutari possent. quam uictores exercitus habet. qui suo sudore ac sanguine inde Samnites depulissent. An equum esse dedititios suos illa feracitate atque amenitate per uim se militando fessos in pestilentia atque arido circa urbem solo luctari. aut in urbe insedentem labem excrescentis in dies fenoris pati. Hæc aguata occulta conuiuationibus nec dum uulgata in omnis consilia manent nouus cos. c. manlius torquatus. cui campana sorte per uenerat. quinto seruilio collega ad urbem reducto. Itaq; cum omnia ea sic gesta erant per tribunos compta relata habet. iussu

doctus. quippe qui iam quarto cõs. cẽt. dic
tatorq; renouat ius. optimum rat differendo
spem quanto cunctq; uellent. consiliij exequendi
militarem impetum frustrare. rumorem dissi
pat in hisdem oppidis. anno p̃ p̃sidia hib̃nacu
ra. Duasa enim erant p campaniq; urbes. ma
nauerunt q; a capua consilia mẽtium omnẽ
co lgrauiõ co gitationib; dato. queunt impẽ
tua sedituo. consul educto mestua militie dum
quietos samnites habebat exercitum purgare
missionib; turbulentor hominum instituit.
alijs emerita dicendo stipendia cẽt. alios grauet
iam etate aut uulnerib; parum ualidos. Quidã i
cõmeatus mittebantur. singuli p̃mo. deñ ac
cohortes quidam q; procul ab domo ac rebs su
is hib̃nassent. p̃spẽm etiam militarium usuũ
cum alij alio mitterentur magna pars ablega
ta. Quam multa tudinem consul alẽ rome p̃or
q; alias ex alijs fingendo morat retinebat. Ut
primo quidem ignari ludificationis mutue
nutu domos reuisebant. Postq̃m neq; reuo
ad signa primos. nec ferme alium q̃m qui in
campania hib̃nassent. p̃ caput eq; ex his sedi
onis auctores inuicem uiderunt p̃mum admi
ratio. deinde haud dubius rumor incessit aios.
consilia sua emanasse. iam q̃stiones iam in di
tia. iam occulta singlor suppliua. imporẽsq;
crudele consulum ac patrum in se regnũ
passuros. Hec qui in castris erant occultis
sermonib; serunt. nec uos coniurationis electos
arte consulis cernentes. cohortes una cum haud
paul anpar cẽt. ad lautulas saltu angusto
mti mare ac montes consedit. adcipiendos
quos consul alius atq; alijs ut ante dictum
ẽ. caulis mittebat. Iam ualida admodum
numero man erat. nec quicq̃m ad uulti
gerius formam prẽ duce deerat. Incom
posita q; preda uel magnum albanum p
uenunt. sub iugo albe longe castra uallo cin
gunt. Pfecto in ope reliquum diei de imperio
te sumendo sententius decertant. Hulli ex p̃
sentib; satis fidentes. quem autem ab roma
posse cedere. quem patrum aut plebis cẽ. qui
aut se tanto piculo scienter offerat. aut cui ex
muria insanientis exercitus causa recte cõ
mutat. Postero die cum deliberatio eadem
teneret ex p̃datoribus uagis quidam comp
tum attulerunt tutum quietũ in tusculano agr
colere. urbis honorum q; immemorem. Patri
q; huic urgentis erat. Cui cum multaq; magna
cum gla actẽ finem pes alter ex uulnẽ claud
fecisset. curi agẽ uictam p ceul ambitione ac fo
ro constituit. Nomine audito. exemplo ag
nouere uirum. quod bene uerteret accuri i
serunt. Sz parum spei erat uoluntate quic
facturum tum adhiberi. mecum placuit.
Itaq; silentio noctis cum rectum uille q ad id
missi erant. inuasissent somno grauẽ quintũ
opp̃lium. nich̃ medium aut impiũ atq; ho
norem. aut ubi reluctaret mortem insequere
tur. denuntiantes in castra p̃uexerunt. Imp
ator exemplo aduenientis appellat. insignia
q; honoris gerẽdo iubet. re miraculo dele
runt. ad urbem ducere iubent. Suo magis
tũ impetu q̃m consilio ducis conuulsis sig
nis. infesto agmine ad lapidem octauũ uie
q̃ nunc appia ẽ. peruenunt. Illeq; confestim
ad urbem. iuuenue cont gerentium dictato
remq; adulasse. m. ualerium corui dictũ
audissent. magr equitũ. l. fmilium. ma-

mercum. ⁊ primum ī conspectum uenīt ē.
arma signaq; agnouere exemplo omnib;
memoria patrię ual pmulsit. Non dū eram
tam fortes ad sanguinem cuulem. ñ prēt ex-
na nouerant bella: ultimaq; rabies secessio ab
siul habebatur. ⁊ aq; iam ducē iam milites
utrimq; congss querere ad colloquia. Quum
quem armoz etiam p patria sacerdos ueniet.
ne dum adūsus patriam eorumul oñs cari
tate cuel pēq; ne multel ⁊ añ alios suum exer-
citum complex. ad colloquiū p cessit. Cognito
ei exemplo haud minor ab adūsariul uere
cundia: qm̄ ab siul silentium datum. Deos
inquit immortales milites uīos publicos
meosq; ab urbe pficiscens ita adoraui: uem
amq; suppler poposci. ut ī de uobis con or-
dię parte gl̄am ñ uictoriam darent. Satis
fuit ergo uīm belli decus pariatur. Hinc pax
petenda ē. quod dos immortales mī nuncu
panda uota ex poposci. el me compotem uo
tiuos facere potestul. si me minime uultul nō
uos in animo nec inuolcul. ⁊ in romano so-
lo castra hīe. Sullos collel quos cernitis pa
trię uīę ee. si hunc exercitum ciuium uīor. si
me cōs. uīm ciuil ductu auspiciisq; pore
anno bis legionel sam nicium fudistis. bis
castra ui cepistis. Ego sum. m. ualeri. corui.
multel. cui uos no bilitatē būficiil erga uos
ñ unquā sensistis. Nullum sup be in uos le-
gis. nullum crudel. s. c. auctor. in omnib;
meis impīis in me seueriol quam ī uos. Ac
sicut gen⁹ sicut sua uirtul. sicut etiam mae-
stas. sicut honorel sub dere spē potuerūt. is
eram nat⁹. id spectū mea dederam ea etate co
nsulatum adeptus eram. ut potuerī crās. ⁊
xx. annos natus cōs. patēb quoq; terror ee. ñ
solum plebi. Quod meum factum dictum ue
consulul grauī quam tribuni audituls. Code
tenore duo insequentes consulat⁹ gessi. eod hec
impiosa dictatūa gerere. ut neq; in hos meos
patrię meq; multel minor qm̄ uuos horreo
ducere hostis. Ergo uos prius in me stringitis
ferrum. quam uuos ego. Istinc clamor per
uicpiet. atq; impet⁹ si dimicandum ē. Indu
cite in animum quod ñ induxerunt patres
atq; uīi. non illi quum sacrum montē secesse
runt. ubi quā ea auentinū insederunt. Expec
tate dum uob singulis ut olim coriolano ma
tres coniugesq; cum uīis pallis obuię ab urbe ue
niant. cum uolscorum legiones quia romanū
habebant ducem queuerunt. uos romanā exer⁹
nec destrūt impio bello. Q. quinct̄ cumq; ille
loco seu uolens seu inuitus constitisti. si dimican
dum erit. cum ci in nouissimos se recipiet. fu
gerisne etiam honestius. rogumq; cum dedis. qm̄
pugnauīs contra patriam. Hunc ad pacifi
candum bene atq; honeste mī primos stabis.
⁊ colloquiū huic salutaris inpiet fuerit. postu
late equa. ⁊ forte qm̄qm̄ uel inquis standū ē.
potiū quam impiaī mī nos conseram⁹ manus.
T. quinct̄ pleniul lacrimarum ad suos uersus. me
q; inquit multel si quis usus mei ē. meliorem
pacis quam belli habetis ducē. Sponsum illa
nūos sc⁹ aut sam ml. ⁊ romanū uerba fecit. ut
cōs. ut impator multel. Cui auspicia p uos
expti. notue aduers⁹ uos uelle expiri. Qui pug
narent uobiscum infestius: ⁊ alios ducel senat⁹
habuit. qui maxima uobis siul multis par
cerel. cui plurimum uos impatori uīo credo
rutis. cum elegit. Pacem etiam qui nunc pos

lunt uolunt. quid nos uelle oporteat. Quum omnis ira r spe fallacib; auctoribq; nos ipsos rāq; omnia cogunt pmittimus fidei. Approbantib; clamore cuncti. t. quinq; ante signa p gressis imperitare dictatorē multitudo fore dixē. Orauit ut cautus ut cām miserōr cunctis suscipz. susceptamq; eadem fide qua rem. p. administrare solitus ēet. cueretur. Sibi se priuatū nichil cauere. nolle alibi quam in innocentia spem habere. multis cauendum quod apud patres semel plebi cum legionib; cautum sit ne fraudi secessio ēet. Orauit etiam bona uenia quicquid ne quis eam rem uoce ue cuiq; exprobraret. Lex quoq; sacrata multatis lata ē. ne cui multat scīpta nomina nisi pōpo uolente deleretur. Addiderunq; legis. ne quis ubi cū. mit. fiuisq; postea ordinum ductor ēet. Id ppē. p. salonium postulatum ē. ab conuratis qui alcius ppe annis. r cū. mit. ipsi mus centurio erat quē nunc primipili appellant. huic infensi multitudo erant. qd semp adūsatis nouis consiliis fuisq; r ne participes eorum ēet. qui ab lauiculis fugissent. Itaq; cum hoc unū pter salonii absentatū impetraretur. cum salonius obtestatus. p. c. ne suum honorem plus qm concordiam ciuitatis estimarent ppter. ut. id q; ferretur. eq; postulatū impetrant fuit. ut destipendio equitum. merebant aūt triplex ea tempestate aera demerentur. qd adūsatu conuerationi fuissent. Pter hoc inuenio apud quosdam. l. genucium cū. pt. tribs se ad pt. ne fenerare liceret. Item alius plebiscitis cautū. ne quis eund magī. intra. x. annos capet. neu duos magistratus uno anno gereret. utiq; liceret cōs. ābos plebeios creari. que homina concilia tunc plebi. apparebant haud parua spes rei defectionem habuisse. Alii annalib; pditum ē. neq; dictatorem ualerium dictum. sed p cōis. omnem rem actam neq; ante qm romam uenirent. sed rome eam multitudinem conuiatorum ad arma conflatam ēe. nec mira quemq; in illam nedis. c. mar-lij. nocte impetum factum. eumq; a conuiatis comprehensum. ut dux fieret. inde ad quartum lapidem pfectos loco munito consedisse. nec ab duabus mentionem concordie ortam. sed repente ceteros in acie armari. ceteros pcessisse. saltationem factam. r pmixtos. dein alios iungere ac complecti inter se lacrimantes. multos cepisse. coactosq; cōs. cum uidentur auersos a dum cautione multorum animos reuocasse ad pactes de concordia reconciliandā. Adeo nichil pter quam seditionem fuisse. eamq; compositam int quos antiquos rerum auctores constat. Sed huius fama seditionis. r susceptum cū sanctis graue bellum. aliquot pplos ab romana societate auertit. Et pter latinos infidā iam duumuiros. puernates ciuitates orbe atq; se tam. finitimas coloniis romanis incursione subita depopulatus sunt. Tituus ab urbe condita liber. vij. explicat.

Incipit octauus feliciter.

Duo cōs. erant. C. plautius. iij. et emilius mamercinus. cum secum nobilitatis romana nunquam defectionis puernatium cum querimonius accepte cladis uenerunt. Volsci item ceteri cum duce antiquo pplo. consedisse ad latinum adlatum ē. Vtrumq; bellum plautio sortes euenit. Pri ad puernium pfectus exemplo acie conflixit. haud magno certamine deuic

a hostes. oppidum captum redditumq; pri
uernatibz presidio ualido impositio: agri par
tes duc ad ẽptu. Inde uictor exercitus sanctũ
contra annales ducit. Ibi magna utrimq;
cede atrox pluum fuit. Et cum tempestas eos
neutro inclinata spe dimicandi duxisset:
Romanum nichil eo certamine tam ambiguo
fessi in posterum diem pluum parant. Vol
sci recensentibz. quos uno in acie amisissẽt.
haud quaquam idem animꝰ ad iterandum
periculum fuit. Hoc deprecati sanctũ agmi
ne trepidos sanniis ac parte impedimẽtoꝝ
relicta abierunt. Armorum magna uis cẽ
sa hostium corpora. tum in castris in
uenta ẽ. Ea luce marci dare se consul dixit.
finesq; hostium usq; ad horam marcuam am
ẽ. deppꝛatus. Alti consuli emilio ingresso sa
bellum agrum ñ castra samnitium. ñ legi
ones usquam opposite ferro igniq; uastan
tem agros legati samnitũ pacem orantes
adeunt. A quo relecti ad senatum pcesta
te facta dicendi postea ferocibz animis pa
cem ꝫ ab romanis. bellumq; uis adũꝰ sidici
nos petierunt. Que se eo uista petẽ quod ti
amicitiam p. R. secisset suis rebz. ñ aduersis
ut campani uenissent. ꝛ adũsus sidicinos
sumerent arma. suos semp hostes p. R. nunq;
amicos qui nec ut samnites in pace amicitiã.
nec ut campani auxilium in bello petisset.
nec in fide p. R. nec in dictione eẽnt. Cũ de
postulatis samnitium. t. emilꝰ pꝛo senatu
m consuluisset: reddendumq; his sed
patres censuissent. pretor. samnitibz resꝑ
pondit. Hec quo minꝰ ppetua cum eis amꝫ
citia eẽt: p pꝛin. x. stetisse. nec contẽdica qñ
qm ipos bella culpa sua contracta. rectum
cepit: amicitia de integro reconciliatur. Qđ
ad sidicinos attinebat. nichil mutatũ. quo minꝰ
samnites pꝛo pacatis belliq; habm ar. sit. fede
ratos cum domum reuisserent. exemplo in de
ditionem romanꝰ deductus annuo stipendio. ꝛ
trium mensium frumento accepto. qđ pepigat
cons. ut tempꝰ induciis daret. quo ad legati
redissent. Samnites copiis isdem quibz usi
aduersus romanum bellum fuerant. contẽ
sidicinos pfecti. haud in dubia spe erant
maturę urbis hostium potiundę. tum ab
sidicinis dedito primus ad romanos cepta fi
erẽ. Dein postquam patres ut seram eã ultima
q; tandem necessitate exptam aspnabantur.
ad latinos iam sua sponte in arma motos fac
ta ẽ. Hec campanis quid ad eos mutatę samni
tiũ quam bñficii romanꝰ memoriam pꝛ
sentior erat. His se armis abstinuere. Ꝛ ubi
ut pꝛis unus ingens exercitus duce latino fi
nes samnitium ingressus. plus pꝛatoribz qm
pluis cladium fecit. Et qm in supiores cer
taminibz latinis erant. haud inmutate sept
dimicandum foret agro hostium excessere.
Id spatium samnitibz datum ẽ. tum legati
ad senatum mittendi. Qui cum adissent sena
conqsti eadem se fecerat. pari q; hostes
eẽnt passi pcibz infimis petere. ut satis du
cerent romanam uictoriam quam samnitibz
ex campano sidicinoq; hoste eripuissent.
ne unici etiã se abignauissimis pluis sine
rent latinos campanosq; si sub dictione p.
R. eẽnt. pimpio arcerent. Samnites agro
sin ipsum abnuerent. armis cohercẽt. Ad
uersus hec responsum anceps datum. quia

fañ pigebat imperitare sua latinos ram ñ ee. timebantq; ne arguendo abalienarent. Capa
nœum aliam conditionem ee. qui ñ fedé ſ; p de
ditionem in fidem uenissent. Itaq; campanos
seu uelint. seu nolint. quietos. in federe latu
no inch ee. qđ bellare cum quib; ipſi uelint pro
hibeantur. Quod responsum sic dubios samni
tes quidnam facturum romanum censerent
omisit. Ita campanos meu alienauit. Latinos
uelut nich iam ñ concedentib; romanis seruio
res fecit. Itaq; p spem adūlus samnites belli pa
randi crebra concilia indicentes omnib; consul
tationib; inter se principes occultare romanum co q̄
bant bellum; huicq; adūlus seruatore suo bello
campanis aderat. Et quamq̄m omia deinde
ita celabantur. priquam mouerent romanis
olli ab ꝯgo samnitem hostem uolebant. tam
p quosdam priuatos hospicijs necessitudinib;
q; coniunctos. in dicta coniurationis ei romā oīa
emanarunt. Iussiq; añ temp̄ consulib; ab
dicare se magistratu quo maturi noui cōs.
adūs tantā molem belli crearentur. religio in
cessit ab eis quoz in minutum impium eet. co
mitia habi. Itaq; interregnum initum. Duo int
reges fuere. Sp. ualeri ac. m. fabi creatiq; cōs.
ctum. māllium torquatum. Eo m. p. decū
murē. Eo anno alexandrum epi regem in ita
liam classem apulisse constat. Quod bellum si
prima satis pspa fuissent. haud dubie ad roma
nos puenisset. Eadem etas rerum magnu alex
andri ē. quem soloze huic ortum in alio orbis
tractu inuictum bellis uincentem fortuna mor
bo exemerit. Ceterum romani si defectio socioz
nominisq; latini haud dubia erat. tamē tan
qm̄ de samnitib; ñ de se curam agent dece

principes latinoꝝ romā euocauerunt.
quib; imperent que uellent. Prefecti cū du
os latinos habebant. L. anniū. Seciū. T. L.
numisium. cerceiensem. ambos ex coloniis ro
manis. aq̄b; pfectis signum uictrasq; ipsas
colonias romanas. uolsci etiam exercitu ad ar
ma erant. Cōsules nominatim euocari pla
cuit. Haud cunctanter dubium erat. sup qua re
acturentur. Itaq; consilio petito habito pfec
tes quam romam pficiscerent euocatos se
ab senatu docent romano. q̄ actum in cu
ria credant. quidnam ad ea respondi placeat
referunt. Cum aliud alijs censerent. tum an
ni quamq̄m ipe ego reticui quid responderi
placeret. tamen magis ad summam rerum
nīaz pinēe arbitror. quid agendum nobis
quā quid loquendum sit. facile erit explica
tis consilijs accommodare rebz uerba. Nam
si etiam nunc sub umbra federis equi seruitu
tem pati possimus. quid abest quin pdicti
ciamus. ñ romanoz solū. sz samnitium q̄p
dicto pareamus. respondeamusq; romanis nos
ñ inuenire posituros arma. Sin aū caus
sub tacitis desidium remoz det animos. si fed
ē. si societas equato iuris est. si consanguine
os nos romanoz ee. quod olim pudebat. nc
gliari licet. si socialis illi exercitus sit ē. quo ad
iuncto duplicent uires suas. quem secerne
ab se consules belli pponis ponendis sumen
disq; nolint. cur ñ omnia equantur. cur
ñ alter ab latinis cōsul. datur. Si pars uri
um ubi impn̄ pars ē. Sit quid nobis hoc
pse haud minus amplum. quippe concedenti
bz romam caput latio ee. Sz ut amplū
uideri possit diuturna patientia fecim?

Ac quis hoc unq̃m consolandi impij usur-
pande libertatis tempus optatius. en hoc tẽp⁹
adest. tuemini uirtute uirã. deum benignitate uob
datum. Tempta illis patientiam negando mu-
tuum. quis dubitat exarsisse eos cum pl⁹ duce-
tos annos more solueremus: pculerunt
in hunc dolorem. Bellum nũo nomine cum
peiguis gessimus. quo nec nũos quidem fi-
nium nobis p nos tuendos uis antea dabãt.
nichil nũc esserunt. Si ducanos in fidem recep-
tos campanos ab se ad nos defuisse ẽxistimus
nos parare adũsus samnites federatos suos
audierunt nec mouerunt se ab urbe. Vnde
hec illi tanta dementia nisi á consuetudine auri
um impãy suarum. Idoneos auctores habe-
o. Quereretur de nobis samnites. ita respon-
sum ab senatu romano ẽt. ut facile appare-
ret. nec ipsos quidem iam postulare ut latiũ
sub romano imperio sit. Vsurpare in postulã-
do eo quod illi uobis tacita concedunt. Si
quẽ hoc metus dicere phibet. en ipse audien
te. ñ. p. r. cũ senatu q. Ego uero ipso qui capi to-
lium incolit pfitebor me dicturum. ut si nos
in fedus ac societatẽ ẽt. uelint consulẽ alter
ab nobis senatus q̃ partem accipiant. Hec fe
rocẽ ñ suadentem solum. sed pollicentem clamo
re ad sensu omnes pmiserunt. ut ageret di
ceretq̃ quẽ re. p. nomini latino fideq̃ sua
uideretur. Vbi ẽ. romam uentum. in capito
lio erat senatus datus ẽ. Ibi cum. t. manlius
cõs. egisset cum eis grauitor de pace patrum
ne samnitibus federatis bellum inferrent.
anni tanq̃m uictor arma capitolio cepisset
sed ñ legatus iure gentiũ auditus loqueretur.
tempus erat inquit tu manli uosq̃. p. c.
tandem iam uos nobiscum uicti pimpio agẽ
cum florentissimum deum benignitate nũc
latium armis uirisq̃ samnitibus bello uictis.
sidicinis campanisq̃ socius nunc etiam uol
sos adiunctus uideretis. colonias q̃ uias latio
num romano pratulisse impũ. Si q̃n uos reg
no imporetis finem ut imponatis. ñ inducet
in animum nos q̃n q̃m arma possumus asse
rere latium in libertatem consanguinitatẽ
tam̃ hoc dabimus. ut conditiones pacis fe
ramus equas uictisq̃. q̃n uires q̃ equari diu
mortalibus placuit. Consulem alterum ro
ma. alterum ex latio creari oportet. Senatus
partem equam ex utraq̃ gente ẽ. unum populi
unam rem p. fi. Et ut imperij eadem sedes sit
idemq̃ omnibus nomen. q̃n ab altera utra par
te concedi necesse ẽ. q̃d utrisq̃ bñuertat. Sit h
sane patria potior. romam omnes uocemur.
forte ita accidit ut partem ferociæ huius ro
manæ — consulem. t. manlium haberet. Qui
adeo non tenuit iram. ut si tanta demencia
. p. c. cepisset. ut ab sacrino homine legem accipẽt.
gladio eum in senatu uenturum se ẽ pa
lam diceret. quemcumq̃ in curia latinum
uidisset suam manu interempturum. Et cons⁹
ad simulachrum iouis. audi iuppiter hec sceta
inquit. audite uos falsi peregrinos cõs. re pe
grinum senatum in tuo iuppiter augurato tem
plo capta atq̃ ipse oppressius usur⁹ est. Hecine
federa tullus romanus rex cum albanis pat-
tus latinis hec. l. tarquinius uobiscum postea
fecit. Non uenit in mentem pugna apud re
gillum lacum. Adeo et lachum uetera iura
tibi finitimos magis erga uos oblita esse. Cum con
sulis uos sub secura patrum indignatio ẽt.

pditur memorie adiutus crebram implo
rationem dñm quos testes federum sepulti uo
cabant cõsl. uocem annisq̃ pmentis numina
rouis romani auditam. certe cum cõmotus
ira sea uestibulo templi cruento gradu p̃ruper
lapsus p̃ gradus capite grauiter offenso impac
ĩmota ẽ. saxo. ut sopiretur. Tyrannicarũ auc
tores. qm̃ ñ omnes sunt. multiq; in incerto re
lictum sit. ficut int federum rupторum testa
tionem ingenti fragore cęli pcellam effusam.
Jam & uera ee. rapit ad representandam iã
deum ficta possunt. Torquatus missus ab sena
tu ad diuertendos legatos cum iacentem anni
um uidisset. exclamat ira. ut pio patriq; au
ditaq; uox parcer sit. bene hr. diu puum moue
re bellum est. cęleste numen est magne uir pter.
haud frustra te patrem deum hominumq; hac
sede sacrauim⁹. Quid cessatis quirites. uos q; p.
.c. arma capite dñis ducibz: Sic stratas legione
tarnoy dabo. quemadmodũ legatum iacen
tem uidi. decus. Adsensu
pli exceptа uox consulis tamũ arcoris ais
fecit. ut legatos pfiscerentes cura magistratu
um magis quã metu cõsl. p̃sequebantur. q̃
uis gentium abstra impetuq; hominum te
geret. Consensit senatus bello m. cõsl. q; duo
bz sepes exercitibz p̃ marsos pelignosq; pfecti.
adiuncto samnitium exercitu ad capuam quo
iam latini sociq; conuenianr. castra locant.
Ibi nequicquam uterq; cõsl. eadẽ dicitur uisa spe
cies uiri maioris. quam p̃ humano habitu au
gustioresq; dicentis. ex una acie imperatorẽ ex
altera exercitum deos manibz matriq; terre de
beri. Vter exercitus imperator legiones hostium
supq; eas sede uouisset: ei pli partisq; uictori
am fore. Hos ubi nocturnos uidi mẽ leos.
contulerunt. placuit auertende deum ire
uictimas cedi. simul ut si eras eadem q̃ som
mouisa fuerant ponrendereтur. alterut̃ con
sulum facta impleret. ũ responsa aruspicũ
insidem iam animo tacite religioni congru
erunt. cum adhibitis legatis tribunisq; im
pis dñm p̃palam exposuit. ne mor uoluntа
ria cõs. exercitum in acie terreret. compãt
mẽ se ut ab utra parte cederet roman⁹ exercit⁹
cepisset. inde se consules deuouerent. p. p. r. qui
ritibz q. Agitatum etiam in consilio ẽ. ut
si quando unq̃m seuero ullum imperio bellũ
administratum eet. tunc uti disciplina mi
litaris ad priscos redigeretur mores curam
agebat quod aduersus latinos bellandũ
erat. lingua moribz armorum genere insti
tutis. ante omnia militaribz congruentes.
milites militibz centurionibz centuriones.
tribuni tribunis comparet. collegeq; isdem
p̃sidiis sepe hisdem manipulis p̃mixti fue
rant. Ꝓhec ne quo errore milites capiantur.
edicunt cõsl. ne quis extra ordinem in hostẽ
pugnaret. Forte inter ceteros turmarum p̃fec
tos qui exploratum in omnes partes dimissi
erant. t. manlius consulis filius sup castra ho
stium cum suis turmalibz euasit. ita ut uix
celi iactu ab statione prima abesset. Ibi tusci
lani erant equites. p̃erat gentis⁹ mecius qui
genere int̃ suos cum factis clarus. Is ubi roma
nos equites insignemq; inter eos p̃cedentẽ cõs.
filium. nam omnes int̃ se utiq; illustres uiri no
uerant cognouit. una ne an turma romana
cum latinis sociisq; bellum gesturi essent: Q̃d
inter ea cõs. quid duo exercitus consulare⁹ agent.

Adeerunt in tempore manlij inquit. cum illi adesset uppiꝰ. ipse federum a uobis uio lato⁊ uelut. qui plus potest polleꝙ. Si adre gillum lacum ad sacrectarem uiam pugna uimus. hic quoq; efficiem⁹ pfecto. nemini⁹ acies uobis & collata signa uobiscum cordi sint. Adeamus paulum ab suis equo p uectus. uis ne igitur dum dies istauenit. q̃ magno conatu exercitus moueatis inter ea ut ipse congredi mecum. ut nõ duo⁊ tam hinc euentu cernatur. quantum eques la tinus romano prestet. mouet fero tem ani mum iuuenis seu ira seu dereãctandi certa minis pudor. seu ingenitus abilis uis fatu. Ob iectus utraq; impũ patris consulumq; edicti. precipi ad id certamen igitur. quo uincer an uincerentur. haud multum incẽdit. ẽqui ubi cecidit uelut ad spectaculum subiecto. spatio quod uacuum intercedebat campi aduer sos concitant equos. Et cum infestis cuspi dibus concurrissent. manlij cuspis sup galeam hostis medij transcurrit. equi elapsa ẽ. circumactis deinde equis cum prior ad re randum ictum manlius consurrexisset. spi culum unã aures equi figit. Ad cuius iui neris sensum cum equus prioribus pedibus erectus magna ui caput quateret. excussit equitem. Quem cuspide parmaq; inermem attollentem se ab graui casu. manibus ab iu gulo traxit. postea ferrum emineret terre affixit. spoliisq; lectis ad suos reuectus cum ouante gaudio turma in castra atq; inde ad prorium ad patrem rendit. ignarus facti fu turiq; laus an pena iniuncta eet. ut me omnes inquit pat tuo sanguine orium uere ferret. puocatus equestria hec spolia capta. ex hos te celo porro. Quod ũ audiuit consul. exemplo filium auersatus. contionem classico aduo cari iussit. Que ũ frequens conuenit quiq; in quit ti. t. manli neq; impium consulare. neq; maiestatem patriam uerit⁹. adús⁹ edic tum nr̃m. militia ordinem in hostem pugnasti. ⁊ quãquam in re fuit disciplinam militarẽ qua stetit. ad hanc diem romana res soluisti. meq; in eam nectitatem adduxisti. ut aut rei. p. in aut mei meq; obliuiscendum sit. nos poti⁹ nõ delicto plectemur. qm̃ res. p. tanto suo dampno nra peccata luat. Triste exemplũ. ⁊ in posterum salubre iuuentuti erit⁹. Si eq̃dẽ cum ingenita cupidi libi. tum specie ductus uirtutis deceptum uana imagine decoris mo uit. Sz cum aut morte tua sancienda sint consulum impia aut impunitate in perpetuũ abroganda. nec te quidem si quid in te nr̃i sanguinis ẽ. recusare censeam quin disciplinam militarem culpa tua —— plapsã pena restituas. Victor. deliga. ad palum. Et animam oĩs tam atroci impio. nec alitẽ quam in se quisq; destrictam cernentes secu rem. metu magis q̃m modestia quieuere. Itaq; uelut emerso ab admiratione animo. cum silentio defixi stetissent: repente p̃ q̃m cruce cesa fusus ẽ. cruor. tum libo con̄q; tu corte uocem sunt. ut neq; lamentis neq; precia tionibus parceretur. Spoliisq; confectum iuuenis corpus. q̃ntum militaribus studiis fuit⁹ ullum concelebrari potest. structo exercitu allum rogo cremarent. Manliana q; impia ñ in p̃sentia ñ horrenda. ⁊ exemplu etiam tristis in poste rũ eẽt. fecit tamẽ atrocitas pene obedientiorẽ

i27

ducamlucem. ꝛ pr̃ꝫ qm̃ qđ cuiꝰ die uigiliꝙꝫ
ordo stationum mutationiſ ũqꝫ curꝫ erant. in
ultimo etiam certamine cum deſcenſum ī aciẽ
ẽ. ea ſeũitaſ pfuit. fuit autem cuuli maxime
bello pugna ſimiliſ. Adeo nichil apud latinoſ
diſſonum ab romana re preter animoſ erat.
Clippeiſ antea romanuſ uſi ſunt. dein poſtq̃m
ſtipendiarij facti ſunt. ſcuta p clippeiſ fecere. J
quod antea phalangeſ ſimiliſt macedonicaſ. hoc
poſtea maniplatum ſtructa acieſ cepit eẽ. Poſ
tremo in plureſ ordineſ inſtruebantur. Ordo ſexa
genoſ militeſ. duoſ centurioneſ. uexillariũ unũ
habebat. Prima acieſ haſtati erant. manipuli
diſtanteſ inr̃ ſe modicum ſpatium. o manipul
ueruſ iuuenoſ militeſ. aliam turbam ſcutoꝝ ha
bebat. Leueſ hũ qui haſtam tantũ geſaq; gere
rent uocabantur. hec prima frons in aciem flo
rem iuuenum pubeſcentium ad militiam ha
bebat. Robuſtior inde etaſ. eodem manipl̃oꝝ
quibꝫ p̃incipibꝫ ẽ. nomen hoſ ſequebantur
ſcutati omneſ inſignibꝫ maxime armiſ hoc
xxx. manipuloꝝ agmen. ante pilanoſ appel
labant. quia ſub ſignis iam alij. xv. ordineſ lo
cabantur. ex quibꝫ ordo unꝰquiſq; tres partes
habeꝫ. Earum unamquamq; primum pilũ
uocabant. Tribꝫ ex uexilliſ conſtabat. Vexillum
. clxxxvi. hominеſ erant. Primum uexillum
triariоſ ducebat. ueteranum militem ſpectate
uirtutiſ. Sedm̃ triariоſ minuſ roboriſ erate
facieſq;. Iterum accenſoſ. o inime fiducie
manuſ. eoꝝ in poſtremam aciem recipiebantur.
his ũ ordinibꝫ exercituſ inſtructuſ eẽt. haſtati
omnium p̃mi pugnam inibant. Si haſtati
p̃ſligare hoſtem non poſſent. pede preſſo eoſ
retro cedentеſ in mũtiallo ordinum p̃incipes
recipiebant. Tum principum pugna erat. haſ
tati ſequebantur. triariꝰ ſub uexilli conſide
bant. Siniſtro crure porrecto. ſcuta in mynica
humeriſ. haſtaſ ſuberecta cuſpide mũra fixaſ.
haud ſecuſ quam uallo ſeptam horrerent acies
uenientеſ. Si apud principeſq; haud ſatiſ pſpe
cẽt pugnatum. a prima acie ad triariоſ ſenſi
referebantur. Inde ueni ad triariоſ redisſe cũ
laboratur. pũblo increbuit. triariꝰ con ſur
genteſ ubi in mũtiallo ordinum ſuoꝝ p̃incipeſ
haſtatoſ receptiſſent. exemplo compreſſiſ or
dinibꝫ uelut claudebant uiaſ. unoq; conti
nenti agmine. iam nulla ſpe poſt relicta in
hoſtem incidebant. Id erat formidoloſiſſimũ
hoſti. cum uelut uictoſ inſecuti. nouam repen
te aciem exſurgentem. auctam numero cerne
bant. Scribebantur autem. iiij. fere legioneſ
quinиſ militibꝫ peditum. equitibꝫ ſingulaſ
legioneſ erecteſ. Alũ tantum ex latino de
lectu adiiciebantur. quia cum peſtate hoſtеſ
erant romanuſ. eodemq; ordine inſtruẽtur
aciem. Hec uexilla cum uexilliſ ciuium uniuerſi
haſtati cum haſtatiſ. p̃incipeſ cum p̃incipibꝫ.
Hz centurio cui q; cum centurione ſi ordineſ cur
bati non eẽnt. concurrendum ſibi eẽ. ſciebat.
Duo p̃mi pili ex utraq; acie int̃ triariоſ erant.
romanuſ corpore haud quaq̃m ſatiſ ualidoꝰ
ceterum ſtrenuuſ uir pertiq; multiq;. latinuſ
uiribꝫ ingenſ. bellatoq; pumꝰ. nouiſſimuſ int̃
ſe. qua pareſ ſemp ordineſ duxerunt. Roma
no haud ſatiſ fidenti uiribꝫ. iam rome p̃miſ
ſum erat ab conſulibꝫ ut ſub centurionẽ ſibi
quem uellet legeꝫ qui curaretur eum ab uno
deſtinato hoſte. iſq; uuenſ in acie oblatuſ.
ex centurione latino uictoriam tulit. Pug

natum ẽ. haud ꝓcul radicib⁹ uelubꝛ mõ
tꝰ. qua uia ad uesẽrim ferebat. Romani cõ
sules ꝑiq̃m educerent in aciem immolaue
runt decio capuꝯ cinctꝰ a familiari parte
celum aruspex dr̃ ostendisse. alio qui accep
tam dr̃ hostiam ẽt. manlium egregie luctas
se. Ar qui bñ bn̄ inquit deci. si ab collega lu
ctatum ẽ. Instructꝰ sicut ante dictum ẽ. ordi
nib⁹ ꝓcessere maciem. Manlius decio. deci
leuo cornu ꝓtat. Primo utriq; equꝰ uiribꝫ
eodem ardore animoꝝ gerebatur. rel. de
inde ab leuo cornu hastati romani ñ feren
tes impssionem latinoꝝ. se ad principes re
cepe. In hac trepidatione decius cõs. m.
ualerium magna uoce inclamat. Deoꝝ
inquit ope ualeri opus ẽ. Age dum ponti
fex publicus. põp. romani prece-uerba. q̃b⁹
plegionib⁹ deuoueam. Pontifex cum togã
pretextam sumẽ iussit. uelato capite ma
nu subtꝫ togam ad mentum exerta sup te
lum subiectum. pedib⁹ stantem sic dicere.
Jane iuppit̃. mars pater quirine. bellona la
res duelono ueiouis di indigetes. diui quoꝝ
ẽ. potestas nr̃oꝝ hostiumq; diq; manes uos
precor. ueneroꝝ. ueniam peto feroq; ut populi
romani quiritium. uim uictoriam q; ꝑpe
tui. hostesq; p. r. quiritium tꝛore. formidine
morteq; afficiatis. Sicut uerbis nuncupau.
ui a p. r. p. quiritium exercitꝫ legionib⁹. auxi
liis. p. r. quiritium legiones auxiliaq; hostiũ
mecum deis manib⁹ telluriq; deuoueo. Hꝫ
ita precatus. lictorem ire ad. t. manlium iu
bet. maturetq; collegę se deuotum p̃ exercꝫ
nunciare. Ipse inanctus cinctu gabino. ar
matus in equum insiluit. ac se in medios
hostes immisit. Conspectus ab utrq; acie ali
quanto augustioꝝ humano uisu. sicut celo
missus piaculum omnis deoꝝ ire. qui pestẽ
ab suis aũsam in hostem ferret. ita omis. ter
roꝝ pauoꝝq; cum illo latius signa ꝓmo latinoꝝ
turbauit. deiñ in totam penitus aciem ꝓualuit.
Lugubertissimum id fuit. quod quacumq; eq̃
muertus ẽ. ibi haud secus quam pestifero sydere
icti pauebant. Vbi uero uictus obtutus retulit. inde
iam haud dubie consternate cohortes latinoꝝ
fugam ac uastitatem late fecerunt. Simul ac
romani exoluti religione animis. uelut cum
primum signo dato cohortes pugnam integrã
ediderunt. Jam romani ꝓcurrebant in ar
pilanos. addiderantq; uires hastati ac prin
cipes. reliquiq; genus decio immixti. nutum cõs. ad
consurgendum exspectabant. Procedere deinde
certamine cum alius partib⁹ multitudo supa
ret latinoꝝ. manli cõs. audito euentu collegę
cum uictus falsq; erat. lacrimis ñ minꝰ q̃m lau
dib⁹ debitis ꝓsecutus tam memorabilem mor
tem ẽt. paulisq; addubitauit. an consurgen
di oratiꝰ iam tempus ẽt. Deiñ melius ratus
integros eos ad ultimum discrimẽ seruari. acie
sol ab nouissima acie ante signa ꝓcedẽ iubet.
Qui ubi subiere. exemplo latum tanq̃m idem
aduersarii fecissent. triarios suos. exercituit.
qui aliq̃ndiu pugna atrocꝫ cum ipsi
fatigassent & hastas aut ꝓiecissent aut hebe
tassent pellerent. uiam hostem debellatum
iam tam patentemq; ad extremam aciẽ. tũ
cõs. triariis. consurgite nunc inquit integri.
aduersus fessos. memores patrię. parentumq;
coniugum. ac liberoꝝ. memores cõs. p uĩa
uictoria mortem occũbamus. Triarii consur

rerunt integri refulgentibz armis ce nouã
ge impulso ecreta acies receptus in mãu alla or
dinum ante pilanis. clamore sublato prin
cipia latinorum pturbant hastisqz hora fo
dientes primo robore uirorz celso. paucos ma
nipulos uelut inermes ppe intacta euasere.
tantaqz cede ppe cuneos. utrinqz quartã
partem relinquerent hostium. Samnites
quoqz sub radicibz montis paulin structis p
buere terrorem latinis. Ceterum inter omnes
cruel sortosqz precipua laus eius belli pene
consulem fuit. quorum alter omnis minas
periculosaqz adeis supis inferisqz in se unã
uertit. alter ea uirtute eoqz consilio inpio
fuit. ut facile conuincat inter romanos lati
nosqz que eius pugne memoriam posteris
tradiderunt. utri partis. T. manlio dux
fuisset eius partis futuram haud dubie fu
isse uictoriam. Latini ex fuga se in castra
contulerunt. castra sedm plium capta
multoqz mortales ibi uiui oppressi. maxime
campani. Decij corpe neo die inuenitur
nox querentes oppressit. Postero die inuen
tum inter maximam hostium stragem co
pertum celis. funusqz ei par honos celebratur
collega factum e. Illud adtendum uidi
licet consuli dictatoriqz rpublica cum legio
nes hostium deuoueat. non unqz sese quis
quam uelit ex legione romana sacra deuouere.
Si is homo qui deuotus e. moriatur. pro
factum uideri. Si non moriatur. cum signum
vij. pedes altum aut maius in terram de
fodit. piaculum hostia cedit. Si illud signũ
defossum erit. eo magistratui romanũ
ascendere fas non e. Sin autem sese deuotus

uolet. hoc modo deuouet. Si mors neqz lu
um neqz publicum duumuirum pure facies. q
sese deuouit uulcano arma siue cui alii diuũ
ee uouere uolet. siue hostia. siue quo alio uolet.
uti e. sup telo qd stans conl. precatus e. hostem
posse fas non e. Si portatur marti siue tar
gis piaculum fieri. Hec si omnia diuum
humaniqz moris memoria aboleuit. noua
peregrinaqz omnia priscis ac patriis pferen
do haud abrediturus uerbis qz ipsis ut tradita
nuncupataqz sunt referre. Romanis post
plium demum factum samnites uenisse
subsidio. expectato euentu pugne apud qsdã
auctores inuenio. Latinis quoqz ab latinio
auxilium diu deliberando retinuit temps.
uictis demum ferri cepit. Et cum ãpo
tis pma signa ipsis agminis eet. egressa.
nuntio ad latio de clade latinorũ cum conũ
sule signis recto in urbem reducitur. pretorem
eorũ nomine miliorum dixisse ferunt. pro
paululã uia magnam mercedem ee. roma
nis soluendam. Qui latinorũ pugne superfue
rant. multis uenerib dissipati cum se inuicẽ
conglobassent. uetera urbis eis recepta din
fuit. Ibi cum consulis numinius imperator eorũ
affirmando cõmunem uere martẽ belli
utramqz aciem pari cede pstrauisse. uic
toriaqz cũ nõ pene romanos ee. ceterũ
pudet fortunam illos genere funesta duo
consulum pterita. alterum parricidio filii.
alterum consulis deuoti cede crudelitate
cretum omnem celos hastatos. principesqz
stragem rãm signa post signa factam. tri
arios postremo rem restituisse. latinorũ si
patuer adesse copiose sint. cui suppleñto

uel latium ꝑpul ee. t uolsci qm̃ romam.
ntaq; si uideatur eis se ex latinis rex uolscis
ꝑpls uuentute ꝑpe grecia redituru mfesto
grecu capuam ee. romanosq; nich tum mi
nus qm̃ prelium expectantes. nec oppnato
aduentu ꝑculturum: fallaciq; litteris circa
latium nomiq; uolscum missis. qr qui ñiunt
fuerunt pugne ad credendum reñe facilio
res erant cum mutuari undiq; grecus rapi
cons̃ꝑ pulsi conuenit. Hunc agmen torquatus
coñs. ad trifanum inter sinuessam mi nt̃
naisq; is locis e. occurrit. Priusqm̃ castris lo
cis capiatur: latinis utrumq; in aciem
conuectis pugnatum debellatumq; e. Adeo
enim acies se sunt: ut consulis uictorie grec
cum ad deplandos agros eorum ducenu
dederent se omnes latini: dedicionemq; eā
campani sequerentur. latium capuaq; ag
multatu latinus ager priuernas addito
agro ãmultatu latinus ager. ꝛ phalern̄ qui
ꝑpli campani fuerat usq; ad vulturnum
flum̃ plebi romane diuiditur. Bina in lati
no iugera uti aut dodrantem ex priuernis cō
plerent. Data terna in falerno quadrantib;
etiam p longinquitate adiectis. Extra penā
fuere latinorum laurentes. campanoꝝq;
equites qr ñ defecuerant. cum laurentib;
renouari fedus iussum. renouatumq; grecq
quot annis post diem decimum latinarū.
equitib; campanis centuas data: monumẽ
toq; ut eet. eneam-Tabulam in ede castoris
rom̃e fixerunt. Vectigal q; eis campan
ꝑpls iussus pendere in singulos quot an
nis. fuere autem mille ꝛ sexcenti. denarioꝝ
nũmi quadrigenti quinquageni. Ita
bello gesto p̃mia pena q; pro cuiq; merito p lo
catis. t. manlius romam redit. Cui uenieng
senatus tantum obuiam grisse constat. uuen
tutem ꝛ tunc q; omni uita deinde aũsatam
cum grecia tum q;. Antiates magnum ostien
sem ardeatem solonium incursiones fecerũt.
Manlius coñs quia ipse p ualitudinem ad
bellum grequi nequiuerat. dictatorem. l. pa
pirium. crassium. quintum forte erat prefec
tum. Abeo magister equitum lucī papirius
cursor dictus. Nichil memorabile adūsus ami
antes ab dictatore gestum e. Cum aliquot mīses
statiua magno amnis habuisset: animo insigni
victoriq; de tot actam p̃teritis ꝑpls ad hoc con
silium alteri nobilis morte alterius sicut cru
enta clauo ad memoriam impio succedere
coñs. cui emili. mamercini. publili. philo.
Neq; insimilem materiam verum ipsi aut
suaq; rerum. aut parcius inire. p. magisq;
patrie memores. latinos obuiam agri amis
si rebellantes in campis ferentanis fudere.
castrisq; exuerunt. Ibi publilio cenſi duce
auspicioq; res geste erant in dedicione acci
pientes latinos ꝑpls. quoꝝ ibi iuuentus cesa
erat. emilius ad pedum grecorum duxit.
Pedanos ruebatur aburs̃ pnestin̄ uelitr̄naq;
ꝑpls. Venerant ꝛ ab lanuuio annoq; auxi
lia. Cum p̃mis quidem supioꝝ romanꝰ ect.
ad urbem ipsam pedum castraq; sociorꝝ po
pulorum que urbi adiuncta erant. integer
laboꝝ restaret: bello infecto repente omisso
coñs. quia collega decretum triumphum ad
duxit. ipse q; triumphaũ victoriam flagi
tatoꝝ romam reduxit. Qua cupiditate offen
sis patribꝫ negantibꝫq; nisi pedo capto aut

dedito

dedito triumphum. Hinc alienatus ab se
na tu emulus sedulo tribunatus simulem de
inde consulatum gessit. Nam neq; quod affu
it consul criminatu apud pplm patres destitit.
Collega a baud quaq̃m adũsante q̃ ipse
de plebe erat. materiam autem prebebat crimi
nib; ager in latino falernoq; agro maligne ple
bei diuisus. Et postquam senatus finire impe
rium consulib; cupiens dictatorem adũsus re
bellantes latinos dici uulsit. emulum cui
fasces erant collegam dictatorem dixit. Ab eo
magister equitum uni' brutus dictus. Dicta
tura ppl'aris rationib; in patres criminosis
fuit. quod tres legesse sibissimas plebei aduer
sas nobilitati tulit. Vnam ut plebiscita om
nes quirites tenerent. alteram ut legum q̃ co
mitijs centuriatis ferrentur ante initum
suffragium patres auctores fierent. Terciã
ut alt' utraq; ex plebe cum eo uectum sit. ut
utrumq; plebeium fieri liceret censor creare
tur; plus eo anno domi actum cladisq; con
sulib; ac dictatore quam ex uictoria eor bel
ciscq; rebz foris auctum impium patres crede
bant. Anno insequenti. lucio. furio. camillo.
c. menio cõs. quo insignis omissa res emulio
supiorib; annis consulib; exprobraretur pedũ
armis uirisq; romanis expugnandũ ad de
lendum senatus fremit. Coactiq; noui cõs.
omnib; eam rem preuertere pficiscuntur. Jam
latio is status erat rerum. ut neq; bellum
neq; pacem pati possent. Ad bellum opes
deerant. pacem ob agri adempti dolorem
aspnabantur. Medius consulis standũ u
debatur. ut oppidis se tenerent. ne lacessita
romanis causam belli haberent. Si cuius
oppidi obsidio nuntiata eet undiq; exoribz
populis auxilium obsessis ferretur. Neq; ta
men nisi admodũ a paucis pplis pedam aduen
sunt. Tiburtes p̃nestinosq; quorum ager ppior
erat. pedum puenere. Aricinos lanuuinosq;
uelitrnos antiatesq; uolscisse conuungentes
ad sacrare flumẽ meni impulso adortus fudit.
Camillus ad pedum cum taburbz maxĩeq;
ualido exercitu maiore mole quam qm̃ eque
pspo euentu pugnat. Tumultum maxime re
pentina inẽ prelium eruptio oppidanor fecit.
In quos parte exercitus comũsa camillus nõ com
putit solum eos intra menia. sed eodem etiam
die cum ipsos auxiliaq; eor pculisse oppidũ
scalis cepit. Placuit inde iam maiore conatu
animoq; abunus expugnatione urbis ad
pdomandum latium uictorem circumduc
exercitum. Nec quicquam antiq̃m expugnãdo.
aut in deditionem accipiendo singulas ur
bes latium omne subegere. Presidijs in dis
positis pcepta oppida romam ad destinatũ
omnium consensu triumphum decessere.
Additus triumpho honos. ut statue eq̃stres
ex tra illa etate res in foro ponerentur. Prio
consulum insequentem annum cos. rogaren
tur. camillus de latinis pplis ad senatum
retulit. atq; ita disserit. p.c. qd bello armisq;
in latio agendum fuit. id iam dñi benignu
tate ac uirtute multum ad finem uenit. Ce
si ad pedum asturamq; sunt exercitus hostiu
um. oppida latina omnia tantum ex uolsc
sis aut ui capta aut recepta in deditionem
pstitisse tenentur. Reliqua consultatio e.
qm̃ rebellando sepius nos sollicitarint. qñ
n̄ ppetua pace quietos opteneam. Vij imor

rales ira uos potentes huius consilij fecerim.
ut sic latium. deim annon sit in uia manu
posuerint. Iraq; pacem uobis quod ad latinos
attinet parate impetuum ut seuiendo ubi ig
noscendo potestis. Vutra crudeliter consulere
in deditos uictosq; lucet delere omne latium
uastatis in desolatudines facere. unde sortali
egregio exercitu p multa bella magnaq; sepe
ubi estis. Vutra exemplo maiorum auge rem
romanam uictos in ciuitatem accipiendo. ma
teria crescendi p suimam gl'am subpeditat.
Certe id firmissimum longe impium e. q
obedientes gaudent. Sz maturato op' e. Quic
quid statuere placet. tot pblis inter spem me
tumq; suspensos animum habetis. Scrutam traq;
de ea curam quam p'mum absolui. ullo an
mos dum expectatione stupent. seu pena seu
beneficio preoccupari oportet. Vim fuit effi
cere ut omnium rerum equos ad consulendu
potestas eet. ubi e. decernere qd optimu uob
reiq; publice sit. Principes senatus relatione
consulis de summa rerum laudare. Sz cum
aliorum ca alia eet. tra expediri posse consilio
dicere ut p'mitto cuiq; statueretur de singulis
notatum referrent pblis. Relatumq; de singu
lis decretumq;. Ianuuinis ciuitas data. sacra
q; sua reddita cum eo. ut eccles lucisq; sospite
tuno mis cõmunis Ianuuinis municipibz cũ
pop. r. eet. Arcem monitanq; pedam eo d
uire quo tanuum in ciuitatem accepit. Tus
culanis seruata ciuitas qm habebant. crimq;
rebellionis a publica fraude in paucos auctо
res uersum. Inuehi nos uec eccles cruel. r. quod co
ciens rebellassent grauio seuitum. mutide
recti. senatus inde abductus ullisq; transitу
berim habitare. ut ceui qui ei ciui bim deph en
sus eet usq; ad mille passus clarigatio eet. ñ
p'qm ere p'soluto is qui cepisti. ecta uine la
captum hiet. Inagrum senatorum colonis mis
si. Quibz ascitis: speciem antiquę frequentię
uelute receptum. Tantum noua colonia mis
sa cum eo ut annuatim p'mitteretur. si ipi ac
cribi colonis uellent. Hauelsinde longe abacte
machicumq; mari. Antiati p'ho e. ciuitas data.
Tiburtes preneltinumq; agro multati. neq; ob
recens tantum rebellionis cõmune cum aliis
latinis crim. sz quod recto imp'ij romam cum
gallis gente efferata arma quondam consor
assent. Ceteris latinis p'lis connubia cõmerciaq; c
consilia inter se ademerunt. Campanis equitũ
honoris causa qua cũ latinis rebellare uoluis
sent: fundanisq; formianis quod p fines eor
uta pacataq; semp fuisti uia: ciuitas sine suf
fragio data. Cumanis suessulanisq; eusdem
uris conditionisq; cui capuam eet. placuit.
Hauelsantiatum parum in naualia rome
stub ducte. parum incensis. Rostrisq; eatum.
suggestum in foro celebrem cum adornari pla
cuit. rostraq; id templum appellatum. C. sul
pitio longo. p. elio. peto. cons. cum oia ñ ope
magistri romane q'm beneficijs partam bo
na pace obtineret. inter sidicinos aurũcosq;
bellum ortum. Aurunci a. r. manlio cons. i
deditionem accepit. Hiis deim mouerant. Co
petendi auxilij ab romanis causa ultior fu
it. Sz p' quam cosil. ab urbe uisserat eũ senat
defendendi auruncos gentem edũerunt. fama
adfertur auruncos metu oppidum deseruisse.
p fugosq; cum coniugibz ac liberis suessam cõ
munisse q̃ nunc aurunca appellata menia

antiq̃ eorum urbem q; ab ſicanis deletam.
Ob ea infenſus conſulibꝫ ſenatus quoꝝ cuncta
tione p̃dnis ſocii cẽnt. dictatorem dici uſſit.
dict. C. claudiꝰ regilenſi magr̃ in equitum. C. clau
dium hortatorem dixit. Religio mdemecta de
dictatore. Jcum auguresq; uno creatum uide
rẽt eſſent. dictator magiſterq; equitum ſe ma
giſtratu abdicarunt. Eo anno mirũ ea uſta
lis ſuſpecta p̃mo ppt̃ mundiciem uſto cultꝰ
inſimulata deinde apud pontifices ab indi
ce ſeruo cum decreto eorum uiſſa cẽt. ſacriſ ab
ſtinẽ. famulamq; in poteſtate hr̃. facto iudi
cio uua ſub ũam ad portam collinam de ea
dem ſtrata de foſſa ſceleratoꝝ campo credo ab
meſtiuꝰ dei loco nom̃ factum. Eodem anno. q.
publiꝰ philo. pr̃. Primus de plebe adiũſan
te ſulpitio conſ. qui negabat rationem eui ſe
habituꝝ ẽ. factuꝝ. Senatu cum in ſummis
impiſ id non obtinuiſſẽ minuſ p̃tura uten
dente. Jnſequenſ annuꝫ. L. papyrio. craſſo. ceſo
ne duillio. conſ. auſo-rum magiſtro quã
magno bello fuit inſignis. Ea genſ caleſ urbẽ
incolebat. ſicanis finitimis arma conuinxe
rat. unoq; prelio haud ſane memorabili duoꝝ
ppliꝝ exercꝰ fuiſſe. ppinquitate urbium ad fu
gam pnos iin fuga ipſa cruore fuit. Hec tam̃
omiſſa eius belli cura patribꝫ quia uocens iam
ſicanis aut ipſi mouerant bellum. aut mo
uentibꝫ auxilium tulerant. aut cã armoꝝ
fuerant. Itaq; omni ope admiſi ſunt. ut max
imum ea tempeſtate imperatorem. m. ualeriꝰ
coruꝰ. conſ. quartum faceremt. Collega addi
tus coruo. m. attiliꝰ regul?. Et ne forte caſu er
raretur. petitum ab conſulibꝫ ut ſorte ſor̃
coruꝰ ea p̃uincia eẽt. Js exercitu uictore. a ſulpi
tio conſ. acceptꝰ ad caleſ unde bellum ortum
erat p̃fectꝰ. cum hoſtes ab ſulpitio ſenam certa
minis memoria paudo clamore atq; impetu p̃
mo fuduiſſẽ. meniipſa oppugnare ẽ. adgreſſuꝰ. i
multum quidem erat is ardor. ut iam in cui ſcat
ſuccedere admuros uellent. eraſuroſq; conten
dẽnt. Coruus quia id arduum factum erat. labo
re multum potuiſſe in paulo pagere incepium
uoluit. Itaq; aggerem tumeaſegit. turreſq;
muro admouit. quarum uſum forte oblata
opportunitas preuertit. Jamq; m. fabiuꝰ. cap
tiuuſ romanuꝰ. cum p̃ neglugentiam cuſtodũ
feſto die uinculis rupiſ p̃ murum int̃ opa ro
manorum religata ad primam muri teſte ſuſ
penſus manibꝫ ſe demiſiſſẽ. p̃pulit impatorẽ
ut uno epuliſq; ſopitos hoſtes adgrederetur.
Hec maiore certamine capti cum urbe auſonẽ
ſunt. quam acie fuſi erant. Preda capta ingens
ẽ. p̃ſidioq; impoſito caliꝫ reducte romam legi
ones. Conſ. ex.ſ.c. triumphauit. Et ne aduluſ
exp̃ſi gliꝫ eſſet. uilli ambo conſ. adũſuſ ſicanos
ducere exercitum. Dictatorem añ ex.s.c. comi
tiorum habendorum cã dixerunt. L. emiliũ
mamercinum. Js magiſtrum equitum. q. pu
blium phylonem dixit. Dictatore comitia ha
bente conſ. creati ſunt. t. uetuſ. ſp̃. poſtumiꝰ.
Et ſibelli pars cum ſicanis reſtabat. cũ ur be
nefario p̃uenirent deſidium plebis. de colonia
deducenda caleſ retulerunt. factoq; ſ.c. ut
duo milia quingeni homines ea ſcribentur.
.uj. uiros coloniꝫ deducende agroq; diuidũ
do creauerunt. Ceſonem duillium. v. q̃nctiũ
m. fabiũ. Joui deiñ conſ. a uetibꝫ exercitu
accepto. in ſili hoſtium fines p̃landoꝰ uſq;
ad menia atq; urbem p̃uenerunt. Ibi quia

ingentq; exercitu comparato sidicam ⁊ ipi p̃ grauema
spe dimicaturi eruere uidebantur: ⁊ sam nũ
fama erat conuri ad bellum. Dictatorẽ ab cõss.
ex auctoritate senatus dictum. p. cornelius rufi
nus. magr̃. equitum. m. antonius religio deinde
ingressis urbe eos creatos. magistratuq; se ab
dicauerunt. Et quia pestilentia insecuta est.
uelut oĩbz eo uno contactus auspiciis res ad int̃
regnum redit. ab int̃regno inito p̃ quintum
demum int̃regem. m. ualerium corui. creati
cõss. cornelius. rũn. ⁊ cñ. domitius tranquilli
tebz fama gallica bellq; p̃ tumultu ualuit ut
dictatorem dici placeret. Dictus. o. papirius
crassus. ⁊ magister equitum publi. ualeri pu
blicola. Aquibz cum delectus intentq; in ad
ũsus fingeret a bella haberetur. exploratores
missi attulerunt quieta omnia apud gallos
ee. Samnium q̃z iam altũ annum turbari
nouis consiliis suspectum erat. Eo exagro si
dicino exercitus romanus ũ deductus. Ceteri
samnites bellum alexandri epyrensis in lu
canos trahit. qui duo ppli aduersus regem
ex censione apulo facientem signis collauda
tis pugnauerunt. Eo certamine superior alex
ander. incertum qua fide cultarus sipdeñ
ceteraq; pcessissent. pacem cum romanis fecit.
Eodem anno census actus nouiq; cives censi.
Tribz q̃ppter eos additi. emilia ⁊ scaptia. cen
sores addiderunt. q. p. philo. sp̃. postumi
romani fili. Accepta lege. ab. l. papirio. p̃
tore lata. q̃ curiata sine suffragio data. H
eo anno domi militiaeq; gesta. fedus inseqñs
annis. seu tempie ꝯcti. seu humana fraude
fuit. m. claudio marcello. v. ualerio. cõss.
flaccum puteumq; uarie mannalibz cog

nom̃ cos. inuenio. ceterum in eo paruu refert
quid ueri sit. illud p̃uelim nec omnes auctores
sunt p̃ditum falso ee. uenenis ab sumptũ. q̃z
mores in fam̃ annum pestilentia fecerit. sic̃ pro
ditur. tam̃ res nec̃u auctorum fidem abroga
uerim. exponenda e. Cum p̃ mores eiusdem
simulbz morbis eosdemq; ferme omnis euentus
moueremur: ancilla quedam ad. q. fabium
maximum edilem curulem indicaturã se
causam publice pestis p̃fessa e. si ab eo fides
sibi data eet. haud futurum noxe indicium.
fabius consultum rem ad cõss. consules ad sena
tum referunt. consensuq; ordinis fides indica
data. Cum patefactum mulierũ fraude ca
uitatem p̃mi. matronasq; ea uenena coqre.
⁊ si sequi exemplo uelint. manifesto deph̃en
di posse. Secuti inducem eo quendã quasdam
medicamenta ⁊ recondita alia ui ⁊ uenerunt. Q̃bz
in forum delatis. ⁊ ad. xx. matronis apud q̃s
deprehensa erant p̃ matronem actis. due ex
eis cornelia sergia ac patricie utraq; gentis
cum ea medicamenta salubria ee contenderent.
ab coniuratore indice bibere iusse. ut se falsũ
comentam arguerent spacio ad colloquendũ
sumpto cum summo omnium p̃ceptum om
nium rem ad ceteras retulissent. haud abnu
entibz. nullis bibere e poto medicamento suam
met ipse fraude omnis inuenerunt. comprehen se
exemplo earum comites. magnum numer̃
matronarum indicauerunt. Ex quibz ad
. clxx. damnate. Hecq; de ueneficiis an eam
diem rome quesitum e. p̃ digni ea res loco ba
buta. Capitalq; magis mãdatis q̃m cum sceleratis
simul usa. Itaq; memoria ex annalibz repe
tam in secessionibz quondam plebis clauũ

ab dictatore fixum. alienatq; discordia mẽ
tes hominum copiaculo compotes sui fecisse.
Dictatorem clauu figendi causa creari placu
it. Creatus cñ. quintilius magistrũ equitum
.o. ualerium dixit. Qui fixo clauo magistra
tu se abdicauerẽt. Jñ creati cõss. l. papirius
crassꝰ. tũc. l. plautꝰ uenox. Cuius princi
pio anni legati ex uolsis fabrateriis lucani
romam uenerunt orantes ut in fidem reciperẽ
tur. Si a samnitum armis defensi eẽnt se
sub imperio. p. r. fideliter atq; obedienter futu
ros. Jussi cum ab senatu legati denuntiatũq;
samnitibꝫ. ut eoꝝ populoꝝ finibꝫ uim absti
nerent. Valuitq; ea legatio. Non tam quia
pacem uolebant samnites. quam quia non
dum pares erant ad bellum. Eodem anno pri
uernas bellum intrum. cuius sortes fundani
dux etiam fuit fundanus. utrubius bacc.
uir ñ domi solum. sꝫ etiam romę clarꝰ. Edes
fuere in palatio cuius. quę uacui prata duru
to edificio publicatoq; solo appellata. Adũ
sus hunc uastantem effuse secundum. nouba
num q; roranum agrum. l. papirius prefec
haud procul castris eius consedit. Utrubius
nec ut uallo se teneret. adũsus ualidiorem
hostem sana constare mens. nec ut longiꝰ
a castris dimicare animꝰ subpeꝫ. Vix tota
ferra portam castroꝝ explicata acie fugã
magis retro qm̃ prelium aut hostem spec
tante multe sine consilio. sine audacia de
pugnat. ut leui momento nec ambigue est
uictus. ita breuitate ipsa loci. facilioq; re
ceptui in tam ꝓpinqua castra haud egre
multem multa cede ẽ. tutatus. Hec fere
quisq; in ipo certamine pauci in turba

fuge ferrentẽ. cum in castra ruerent celi pri
misq; tenebris priuernum in pectum ag
mine rapido. ut muris potius qm̃ uallo se
se tutarentur. Apprimo plautius altꝰ con
sul quassatis passim agris. ꝑdactq; abacta in
agrum fundanum ferrum induxit. Ingre
dienti fines. sex iatus fundanoꝝ occurrit.
Negant se ꝑ utrubium sectamq; eius secutos
ꝑfugas uenisse. sꝫ p fundano ꝓpio quem ec̃
culpam belli eẽ. ipsum utrubium iudicas
se. cum receptaculum fugę. primum habue
rit. in patriam fundanos. priuernum q; hostes
populi. r. querendos sequendosq; eẽ. qui sint
a fundanis ac romanis utrisq; patrię immemo
res defecerint. fundis pacem ẽ. animos ro
manos. gratam memoriam accepte iniu
rię. Orare se cõss. ut bellum ab innocuo
ꝓpło abstineat. Agros. urbem. corpora ꝑoꝝ
coniugumq; ac liberoꝝ suoꝝ in potestate
re. p. r. ẽ. futuraq;. Collaudatis fundanis
cõss. literisq; romam missis in officio fun
danos ee ad priuernum flexit iter. Pri aia aduer
sum in eos qui capita coniurationis fuerat.
a cõss. scribit claudius. ad. ccl. ex coniuratis
unctos romam missos. eamq; deditionẽ
ab senatu in acceptam. qꝺ egentium atq;
humilium pena defungi uelle. fundanũ
ꝓpłm censuerunt. Priuernum duobꝫ con
sularibꝫ exercitibꝫ cum obsideretur. alter
cos comitioꝝ causa romam reuocat. Car
ceres eo anno idcirco primum structi. in dũ
ꝑfunctos cura priuernatis belli. cum mul
gallica fama atrox inuasit. haud ferme
unqm̃ neglecta patribꝫ. Exemplo q cõss.
noui. l. emilius. mamercinus. t. q. plautio eo

131

ipso die. kl. quintilib quo magistratu me
runt comparare mecu se puuinas iussit. ma
nentinus cu gallicum bellum euentaturi be
gerentur. sine ulla uacationis uenia. quin
opificum q; uulgi. sellulariu minume mul
tae. y donec um genus exercitus dicuntur. Ve os q;
ingens exercitus contractus. ut in obuiam
gallis iretur. Longius dilecti ne alio tumere
hostis falleret ad urbem incedens in placuit.
Paucos deinde post dies satis explorata tem
poris causa quere a gallis. pruernum omnis
comitatus uis. Quippe inde fama e. Alii ui cap
tam urbem utrubiumq; uirum in potestate
uenisse. alii prius quam ultima adhibe
ui ipm se in dedition em cos. ad ducem
pferendis pmissae auctores sint. utrubiumq;
ab suis traditum. Senatus de utrubio pri
umab; consulta consulem plautium di
rutas pruernum muris. pfidio q; ualido impo
sito ad triumphum accersit. Vtrubiu in
carcerem ad seruari iussit. quo ad cos. redis
set. cum uerbatum necari. edes ei que essent
in palatio diruendas bona se monis sango
censuerunt consecranda. Quodq; erat ex
eis redactum e. ex eo quei facti orbes positi i
sacello sangus. adiusus eidem quirino. De se
natu pruernate ita decretum. ut qui sena
tor pruernu post defection em ab romanis
manserit. in ciuitate. lege eadem qua uelit
ui habitaret. His ita decretis usq; ad triu
phum plauci. silentium de pruernatib;
fuit. Post triumphum cos. necato utrubio
bio sociisq; eius noxe apud patres iam
supplicii nocentium curam mentionem
de pruernatib; ratus. qin auctores defec

tionis inquit mercati penas ab his nouas
lib; ra uobis habent. p. c. quid placet de in
noxia multitudie fieri. Equidem si mee
partes. requerende magis sententie qin dan
de sunt. tam cum uideam pruernates uica
nos sam utrib; ee. Vnde nunc nob incertis
ma pax e. quam minimum uarum inter nos
ullos q; relinqui uelim. Cum ipa pse res anceps
ee. put cuius q; ingenium erat atrox inter ue
siuadentib;. cum inertiora omnia ante pru
uernatib; legatis fecit. magis conditionis in
qua natus eet. qin presentie nec ciuitatis memor.
Qui mitis gatus a quodam ciuitatis sementie
auctore. quam penam in nos pruernate cen
seret. eam inquit qin mentitur qui se liberare
dignos censent. Cuius cum ferox responso in
festiores factos uideret. cos. eos qui ante pru
uernatium cam impugnabant. ut ipse be
nigna interrogatione inter responsu eliceret.
quid si penam inquit remittimus uob. quale
nos pacem uobiscum habituros spem. Si bona
dedituros inquit fidam. ppetuam. Si malam.
haud diuturnam. Cum ominari nec id am
bigue pruernatem quidam ex illis uocab; ad
rebellandum incitari pacatos pfos. Parsme
lior senat ad meliora responsu trahe. et duc
uiri. ubi uocem audiram. An credi posse ul
lum pfin aut hominem denq; in ea condi
one ciuis eum penitet. diuti qin necee sit
mansurum. Ibi pacem ee. fidam. u uolun
tarii pacati sint. Hecq; eo loco u seruitute ee
uelint. fidem spandam ee. In hanc sententia
maxime cos. ipe inclinauit animos. ideo
dem ad principes sententia; consulares
ut grauiori posti a pluribus dicendo. Cos

demum qui nuch prec qñ de lib tate cogitec
dignos ee. qui romani fiant. Itaq; in senatu
causam obtinuere. Ex auctoritate patrū latū
ad pplm ē. ut puer natibz cuncta ea daret. Eod
anno anxur circeios in colonam missi sunt.
bina iugera agri acceperunt. Secutus ē annus
nulla re belli dom ue insignis. p. plautio. p
culo. p. cornelio. scapula. coss. preter qd fregel
las (q̄ nomen ager deū uolsco; fuerat co
lonia deducta. Et pplo uis cetario data. a. m.
flauio in funere matris. Erant qui p spem ho
norande parentis meritam ñcedem pplo so
lutam inter precarentur: quod eum die dicta
ab edilibz crimine stupate matris famili
ab soluisset. Data uisce ratio in pecuniam iudi
cij grām. Honoris etiam ei cā fuit. tribunatuq;
plebei proximus comitijs absens petentibz pre
fertur. Palepolis fuit haud pcul ñ ũ nunc ne
apolis sita ē. duabz urbibz ppls idem habitabat.
Acumis erant oriundi. Cumam chalcide
ensibz originem trahunt. Classe qua ad
uecti ab domo fuerant multum in ora ma
ris ei qd accolunt potuere. Primo insulas
etiam tam. Et phitecusas egressi: deinde in continē
tem ausi sedes cōferre. Hec cuncta ciuitas
uribz cum samnitium in fide adūsus ro
manos sorietate fecta. siue pestilentię que
romanam urbem ad orta nuntiabatur: fi
dens, multa hostilia adūsus romanos agrū
campanum falernumq; incolentes fecit. Q
L. cornelio lentulo. Q. publio philone. cōs.
fecialibz palepolim ad res repetendas missis.
cum relatum ēet a grecis gente lingua magis
strenua qñ factus ferox. responsum; ex auc
toritate patrū pplis. palepolitanis bellum fieri

1 3 2

nullus. Inter coñss. pumicis compacti bello
greci p sequendi publilio euenerunt. Corne
lius altero exercitu samnitibz si qua se moue
rent oppositus. Fama hec erat defectionem cam
panoz imminentes admoturos castra. Ibi
optimum uisum cornelio statua hte. Ab
utroq; coñss. ex quam spem pacis cum samni
tibz ee certior fit senatus. Publiius. ij. milia
nolanoz multum. Et. xiij. samnitium mag
nolanis cogentibz quam uoluntate grecoz ñ
recepta pale — poli miserat tome comptō.
Delectum indictum a magistratibz uniuer
sum samnium erectum. Acuicinos pplos pri
uernatem fundanum et formanum haud
ambiguum sollicitari. Ob hec cum legatos
mitti placuisset prius ad samnites qñ bellum
fieret. responsum redditur ab samnitibz fe
roxe. Vbi eo incusabant inuriaș romanoz
neq; eo negligentius eaq; ipsis obiicerentur
purgabant. Haud ullo publico consilio aut
ulo ue iuuari grecos. neq; fundanum formi
anum ue a se sollicitatos. quippe minime
penes se uirium suarum si bellum placeat.
Ceterū non posse dissimulare. egre pati ci
uitatem samnitium quod fregellas et uol
scas captas diruta sq; ab se restituerit. roman⁹
p. coloniamq; in samnitium agro imposue
rit. qñ coloni eoz fregellas appellent. Eam
se contumeliam iniuriāq; ni sibi ab his qui
fecint dematur: ipsos omnium depulsuros
ee. Cum romanus legatus ad disceptandū
eos ad cōmunes socios atq; amicos uocaret.
quid pplexe agimus inquit: Hñ certamina
romam. ñ uerba legatoz. nec hominū qui
qñ disceptatoz. Hz camp⁹ campan⁹ in q̄ con-

currendum esse. arma cõmunire mari bellũ
decernere. Pinde inter capuam sucssulamq;
castra castris conferamus. ñ samnis romanũ ne
impio uallum tegat decernamus. legati roma
noz cum sẽn quo hostes uocassent. & quo im
peratores sui duxissent uerbosc rescripsissẽt.
iam publiꝰ mũ palepolim nẽpolimq; lo
co opportune capto. duremerat hostibz socie
tatem auxilii muniꝰ. qua ut quisq; locus
premẽretur. mũ se uti fuerant. Itaq; cum ñ
comitioz diesq; instaret. ñ publilium imminen
tem hostium murisq; uocari ab spe capien
dem diesq; urbis haud dẽre p. cẽt. actũ cũ tri
bunis est ad ꝑplin ferrent. ut ẽ. q. publili
philo consulatu abisset. p cõsule rem gereret. q
ad debellatum cum grecis cẽt; lucio corne
lio quãne eum quidem in samnium iam ĩ
gressum reuocari ab impetu belli placebat.
Iuisse misse ut dictatorem comitiorum cã
diceret dixit. m. claudium. marcellũ ab
eo magr. equitum dictus. spuriꝰ postumiꝰ.
Hec tamñ ab dictatore contra sunt habita.
q uitio ne creatus cẽt. in disquisitionẽ ue
nit. Consulta auguresq; uitiosum uideri dic
tatorem pnuntiauerunt. Iam rem tribu
ni suspectam infamemq; criminando fecerũ.
Nam neq; facile fuisse id uitium noscitũ
cõsi. orente nocte silentio diceret dictato
rem. neq; ab cõs. cuiq;m publice priuatim
ue de re scitum cẽ. nec quemq;m in mora
tum gestare. qui se uidisse aut audisse q
dicat. quod auspicium diuinet. Neq; au
gures diuina re rome sedentes pcussse
quid in castris consuli uitij obuenisset. cui
ñ apparere. quod plebeꝰ dictatori sit iu uti
um auguribus iussum. Habitaq; ab tribunis ne
quiquam iactata. Iamñ ad mãdata regum res re
dit. dilatisq; alia atq; alia de causa comitiis.
quartus decimus demum inter ex. l. ennuleꝰ
cõs. creat. c. petilũ. l. papirium mugillanum.
cursorem in aliis annalibz inuenio; eoꝺ an
no alexandriam in egipto ꝑditum condita.
Alexandrumq; epyri regem ab equle lucano
interfectum. sortes doloneu iouis euentu af
firmasse. Accito ab tarentinis in italiã da
ta ductio erat. caueret achetusiam aqm pan
dosiamq; urbem ibi fatis euis ẽmnium da
ri. Eoq; ocius transmisit in italiam. ut qm
maxime p culabeẽt urbe pandosia. in epy
ro rachetente amni quem ex molossi defiu
entem in stagna inferna accipit thesprotis
sinus. ut ceterum ferme fugiendo in media
fata ruitur. cum sepe bruttias lucanasq; le
giones fudisset heracleam tarentinoz colo
niam consentiam ex lucanis. si pontumq; bru
tiorum acernam aliasq; inde masse prioꝝ
ac lucanoꝝ cepisset urbes. ñ trecentas fami
lias illustres in patrum quas obsidum nu
mero haberet misisset. Haud ꝑcul pandosia
urbe imminente lucanis ac bruttiis finib;
tres tumulos aliquantum inter se distan
tes insedit. ex quib; incursiones in omnem
partem agri hostilis faceret. Et ducentos
ferme lucanorum equites circa se ꝑfidis
habebat. Vt pleraq; gentis euis ingenia sũt
cum fortuna mutabilem gerentes fidem im
bres continui campis omnib; mundantes
cum interclusissent tertiam exercitum
a mutuo mũ se auxilio. duo presidia que sine
rege erant impulso hostium aduentu oppi

muntur. delectiq; ei ad pfuul obsidionem
omnes conuersi inde ab lucanis gentibz ad suos
nuncij missi sunt. pactoq; reddituꝝ pmissii ẽ.
regem aut uiuum aut mortuum in potestatẽ
daturos. Ceterum cum delectus ipe egregium
facinus ausus pmedios cesum pro hostes reduc
cem lucanorum cõmuꝝ congressus obtrũcato.
contrahensq; suos ex fuga palatos puenit ad
amnem tumis recentibz pontis quem uisaq;
abstulerat indicantem iter. Quem cum in
certo uado cõsisteret agnõ. fessus mecu ac labo
re mules. increpans nomen abhominandum
flumini. iure acheron uocatis inquit. Quod
ũ ad aures accidit regis. adiecit exemplo am
mum fatis suis. substitutoq; dubius an transi
ret. Tum soluꝝ minister ex regis pueris. qđ
in tanto discrimine periculi cunctaretur. in
rogans indicat lucanos insidiis quercere lo
cum. Quos ubi respexit rex. paul grege facto
uenientes. stringit gladium. ac per medii am
nem transmittit equum. Jamq; in ua dũ in
gressum. emin uertuo lucanus gentis transfi
git. lapsum cum inde inherente telo corpꝝ
exanime deiecit. animis in hostium pdidia.
Ibi feda laceratio corpis facta. Jamq; pcipi
medio. partem consentiam misere. pars ip
sis reuenta ad ludibrium. Que cum iaculis
saxisq; procul incesserent. Mulier una ultra
humanarũ rarũ fidem seuientia turbe immix
ta. ut parum pfuit sustinerent precata. fient
ant. uirum sibi liberosq; captos apud hostes eẽ.
spare corpe regio uicissimq; mulcato se suosq;
redempturam. Js finis lacerationi fuit. Se
pulcrumq; consentiq; quod membroꝝ reli
quum fuit. cura mulieris fuit. Ossaq; meta-
-ponticum ad hostes remissa. inde epirum de
uecta. ad cleopatram uxorem sororemq; olym
piadem. Quarum mater magni alexandri
alta. soror altera fuit. Hec de alexandri epũ
sis exitu euenit. qñqñ romano bello fortu
na cum abstinuit. tamen qr in talia bella
gessit pauci dubitasse facti sit. Eodem anno lec
tisternium rome. quinto post condytam ur
bem hisdem quibz aute placandis habitũ
ẽ. deis. Houi deinde cõsi. iussu ppli cum mi
sissent qui inducerent samnitibz bellum ipsi
maiore conatu quaꝝ adhuc ulli grecos cuncta
parabant. alia noua nich tum animo tale
agitantibz accesserunt auxilia. lucani atq;
apuli. quibz gentibz nichil adeam diem cũ
romano. p. fuerant in fidem uenerunt. ar
ma uiroq; ad bellum pollicentes. federe gñ
in amicitiam accepti. Eodem tempore etiã
in samnio res pspe gesta. tria oppida in po
testatem uenerunt. Aluse. calli. ferufrium.
Aluisq; ager primo aduentu cõsulis. longe la
teq; ẽ puastatus. Hoc bello tam pspe cõmis
so. alteri q; bello quo greci obsidebant. iam
finis aderat. Jam preter qñ quod inseptis
munimẽtis hostium pars parti abscisa erat.
fedioza aliqñ intra muros his quibz hosti
territabat patebantur. uelut capti a su
is met ipsis presidiis indignati iam libis q;
ac coniugibz. atq; que captarum urbium extre
ma sunt patebantur. Itaq; cum ẽ tarentio
ra samnitibz fama eet. noua auxilia uentã.
samnitium plusq̃ uellent intra menia
ee. rebantur. tarentinoz uniuersum greci
grecos haud minꝰ pro quos samnitis nolanoq;
qñ ut romanis hostibz resistent expecta

bant. Postremum leuissimum malorum de
dito ad romanos fusa. Charilaus triumphi
pincipes ciuitatis communicato inter se consi
lio partes ad rem agendam diuisere. ut alii
ad impatorem romanor transfugeret. alii sub
sisteret ad deprehendendam opportunam con
silio urbem. Charilaus fuit qui ad publiu
philonem uenit. qd bonum faustum felix
palepolitanis ppior. r. eet. tradere se atq me
nia statuisse. eo facto utrum ab sepdicta an
seruata patria uideatur in fide romana po
situm ee. sibi priuatim nec pacisci quicquá
nec pece. publice petere quam pacisci magis
ut si successisset inceptum cogitaret. p. r. poci
cum quanto studio pculoq; reddidisset ami
citiam suam eet. quamqm in stultitia retenta
te deo fitio decessium. Collaudatis ab impa
tore. iij. milium ad occupandam eam par
tem urbis qm samnites insidebant accepit.
presidio ei. l. quintius ce. milium pposito.
Cod tempe tribunus pretorem samnitum. ar
te aggressor ppulerat. ut qm omnis roman
exercitus aut circa palepolim aut in samnio
eet. sineret se classe circumuehi ad romanu
agrum. ñ oram in mari. sz ipi urbi ppinq
loca depopulaturum. Sz ut fallet. nocte p
ficiscendum ee. exemplo q; naues deducen
das. Quod quo maturius fieret. omnis iu
uentus samnitum pter necessarium urb psi
dium ad litus missa. Vbi dum mns in tene
bris multitudine semet ipsa impediente se
dulo alius alia impia turbans terret temps.
Charilaus ex composito ab sociis in urbe re
ceptus. cum summa urbis romano milite i
plesset. tolli clamorem iussit. Ad que greci
signo accepto a principibus que uenere. Hola
ni pte uersam partem urbis uiam nolam fe
rentem effugiunt. Samnitib; exclusis ab ur
be ut ex pcedtor impi sentia fuga. ita fedior pe
qm pricula euaserunt ipsa. Quippe qui iner
mes nulla rer suarum non relicta inter hostes
ludibrium non ercitis. Sz etiam ppiis spo
liati. atq; egentes domos redire. Haud ignar
oppimonis alterius quam hec pditio ab sam
nitib; facta traditur cum auctoribus hoc dedi.
quib; dignius credi. cum fedus ne apolitani.
Co enim dein summa regior uenit. Simili uer
facto ipsos in antiquam rediisse. Publio cri
phus decreuit. quo d sacris credebatur ob sidio
ne domitos hostes in fidem uenisse. Duo singla
ria hec eo uno primum corrigere. Progatio
impii non ante nullo facta. auctio honore
triumphus. Aliud subinde bellum cum alio
ore grecis gerentium. Hamq; tarentum cum re
palepolitanam uana spe auxilii aliqm diu
sustinuissent. postqm romanos urbe potito
accepe. uelut destituta actione qui ipi destituis
sent increpare palepolitanos ira atq; inui
dia in romanos fuerit. eo etiam qd lucanos
apulosq; nam utriq; eo anno societas cepta est.
in fidem. p. r. uenisse allatum e. Quippe ppe
modum puerum ad se ee. iamq; in eo rem
fore ut romani aut hostes. aut dii habendi
sint dissimm pfecto rerum suarum in bello
samnitum euentuq; euis uerti. Cam solam
gentem restare. nec eam ipam satis ualidam
qm lucanus defecerit. quem reuocari ad huc
impelliq; ad abolendam societatem roma
nam posse. si qua arte serendis discordiis
adhibeatur. Hec consilia cum apud cupidos

rerum nouandarum ualuiſſent. ꝙ uuen
tute quidam lucanorum ꝓno adſcu clari
magiſtratu ꝓpiare ſe qñ honeſtu inter ſe mulcan
tpſiuurgis cum corpora nuda intuliſſent. in
cuuum cetum uocatu ſunt. ſeq; caſtra ro
mana ingredi auſi ẽnt. a conſſ. uirgis cesos
ac ꝓpe ſecuri ꝓcuſſos eẽ. Deformis ſua pte na
tura rei. cum ſpem iuuentꝰ magiſtratꝰ qñ dolꝰ p̃
ſe ferret. concitati homines cogunt clamore
ſuo magiſtratus ſenatum uocare. Et alij ar
cum ſtantes rei concilium. bellum in romanos
poſcunt. alij ad conuocandam in arma mul
titudinem agreſtium diſcurrunt. tumultꝰ
q; etiam ſanos conſternante animos decernu
tur. ut ſocietas cum ſamnitibꝫ renouaretur.
legatiq; ad eam rem mittantur. Repentina
rei quia qñ cauſam nullam tam ne fidem q̃
dem habebat. Coacti a ſamnitibꝫ robſides da
re. ꝓſidia in loca munita accipere. ceꝛi fraude
tyra nichil recuſarunt. Diluere deinde breꝫ
fraus cepit. poſtq̃m criminum falſorum auc
tores ſe tarentinum cõmigrauere. Sꝫ amiſſa oĩa
de ſe poteſtate nichil ultra quam ut penitꝰ
ſtruſtra reſtabat. Eo anno plebi romanę ue
tus alui incendium libraus factum ẽ. quod
necta deſierunt. Oꝫuratum aũ uſq; obunꝰ fene
ratoꝛ ſimul libidinem. ſimul crudelitatẽ
inſignem. L. papiriꝰ cꝰ fuit. cui cũ ſe. c. pu
bliuſ obes alienum paternum ngcium dediſſ
ſꝫ que etas formaq; miſchiam eluere poterat.
ad libidinem ꝛ contumeliam animũ aſcende
runt. ut florem etatis eius fructum aduenti
tium credit. Jratus ꝑmo plicere adoleſcentẽ
ſermone incesto ẽ. conatus. Deiñ poſtq̃m aſp
nabantur flagrum aures minis territare
atq; idem eadem admonere fortunę. Poſtre
mo cum ingenuitatis magis q̃m ꝓtenſus con
dicionis memorẽ uideret. nudari iubet. uer
beraq; afferri. Quibꝫ laceratus iuuenis cum ſe
in publicum ꝓripuiſſꝫ. libidinem crudelita
temq; conqueren ſeneratoris. ingenuis ho
minum cum ętatis miſeratione atq; indigna
tione iniurię accenſa. cum ſue condicionis li
berumq; ſuorum reſpectu in forum atq; inde
agmine facto ad curiam concurrit. Et cum
cõſſ. tumultu repentino coacta ſenatũ uoca
rent. intro eunti ꝺ in curiam patribꝫ lace
ratum iuuenis tergum ꝓ cum bentes ad ſin
gulorum pedes oſtentabant. Victum eo die ob
impotentem iniuriam unius ingenis iuuenem
fidei. iuſſiq; cõſſ. fẽre ad poplĩ ne quis niſi
qui noxam meruiſſꝫ. donec penam luceret in
compedibꝫ aut in nexu teneretur. Pecunię
credite bona debitoris ii corp̃ obnoxium eſſꝫ.
ſed a ꝑentibus ſoluti. cautumq; in poſterũ ne nexo
rentur. Eodem anno cum ſamnitibꝫ ſe ipſum ſam
nitium bellum ꝛ defectio repens lucanorum
auctores q; defectionis tarentini ſollicitos ha
berent patres acceſſit ut ꝛ uetus ꝓpis ſamnitibꝫ
ſese coniungeꝛ. Que res ſic eo anno ſermonibꝫ
magis paſſim hominum iactata. q̃m in pu
blico ullo conciliꝰ ẽ. ita conſequens anni cõſſ.
.l. furio camillo. ũ iunio bruto ſceuę. nlla
priuatꝰ potiorq; uſa res ẽ. de q̃ ad ſenatum re
ferrent. Et q̃m q̃m noua res erat. tam tanta
cura patres inceſſit. ut parti eam ſuſceptã
neglectamq; timerent. ne aut impunitas
eoꝝ laſciuia ſuꝑbiaq; aut bello pene exper
tos metu ꝓpinquo atq; ira conterent fini
timos ꝓpꝰ. Et erat genus omne abunde

Samnitib⁹ par: marsi peligniq⁹ marru-
cini. quos si uestinus attingeret⁹. omnes
habendos hostes. uiat tam̃ parsq; ne pse-
cta uideri potuit. maiorisq; animi q̃m consi-
lij. Sz euentus docuit fortunam uuare; bel-
lum. Ex auctoritate patrum pls adūs-
uestinos iussit. Pugnatū ea bruto. Samnū
camillo sorte euenit. Exercitus uterq; ducty.
Et cura uendorum finium hostes phibtq;
conungere arma. Cecīn altīn cōss. l. furi
um cui maior molestiarum imposita erat
morbo graui implicatum. fortuna bello sub-
traxit. uisiusq; dictatorem ducere rei gende
cā longe clarissimum bello ea tempestate
dixit. l. papirium cursorem. Aq̄. q. fabius
maximus rullianus magr. equitum ē. dict⁹.
Par nobile rebz in eo magistratu gestis disco-
dia tam̃ quappe aduersum dimicationis
uentum ē. nobilis; ab altō cōss. in uestinis
multaplex bellum. nec usq̄m uario euento
gestum ē. Nam pua statim agros; pplān
do atq; urendo tecta hostium saraq; in acie
inuicos exercuit. ita pho uno accidit uesti
norum res. haud quaq̄m tam̃ ingruente
multre suo uiñ in castra soluum refugeret̄
hostes. Et iam ne uallo quidem ac fossis fre-
ta dilabentur. oppida. siue urbium me-
nibz q; defensuri; postremo oppida q; u
expugnare adorsus. primo cursum ingen
ti ardore militum aut uulnerum ira. q̄d
haud fere quisq̄m integer prelio excesserat
scalis cepit. deinde cuniculum. Utriq; urb
pdam multis; quod eos neq; porte nec
muri hostium arcuerant concessit. In
samnium incertis auspicijs ē. Cui⁹
rei uitium in bello euentum q̄d plrpe gestū
ē. Et in rabiem atq; ira impatorum uertit⁹.
Nam papirius dictator a pullarijs monit⁹. cū
ad auspicium repetendum romam pficisce
retur. magistro equitum denuntiauit. ut
se se loco teneret. neu absente se cum hoste
manum consereret; fabius cum post pfectio
nem dictatoris pexploratores compisset; pīn
omnia solita apud hostes ac si nemo roma
nus in samnio eet. seu ferox adolescens in dig
nitate accensus quod omnia in dictatore
uiderentur: reposita ee. seu occasione bene
gerende rei inductus. exercitum instructo pa
ratuq; pfectus. ad inbrinium ita uocant lo
cum acie cum samnitib⁹ conflixit. Et fortu
na pugne fuit. ut nichil relictum sit. q̄d si
astitisset dictatori rei melius geri potuit. Non
duxi milia. ñ ducenti inules defuit. Et quet etiā
auctore. l. commio. tre. militum qui aliqua
ten impetu capto prumpere non potuit hosti
um agmen. detraxit frenos equis atq; ita con
citatos calcaribz primisit. ut sustinē eos nulla
uis posset. Et arma et uiros late stragem dedē.
Secutus pedes impetum equitum turbatis
hostibz mouit signa. Viginti milia hostiū
cesa eo die traduntur. Auctores ab eo bis
cum hoste signa collata dictatore absente
bis rem egregie gestā tradunt. Apud antiq̄s
simos scriptores una hec pugna inuenitur.
In quibz dam annalibz tota res pretermissa ē.
Magister equitum utique tanta cede multis
portus spolisset. congesta ingentē aceruum
hostilia arma subdito igne concremauit.
Seu uotum id deoz cuipiam fuit. seu credē
libet fabio auctori eo factum ne sueglē fruc-

tum dictator caperet. nomenq; ibi scriberet. aut
spolia in triumpho ferret. litteræ quoq; de re
ipse gestæ ad senatum non ad dictatorem
missæ argumentum fuere minime cum eo
communicatus laudis. Ira certe dictator
id factum accepit ut lex salutis victoria parta
ipse ferret iram ciuilem q. Illo itaq; re
pente senatu se exercitu præpuit. Cum ū non
tam minarum magis legiones quam maiesta
tem dictatoriam ac disciplinam militarem
a magistro equitum uictam reūsam dicta
tanſ. si illi impune spretum imperium fuisset.
Itaq; plenus minarum ut erat. profectus in castra
cum maximis ciuibus isset. non tam præuenire
famam aduentus sui potuit. præcurrerant
enim ab urbe qui nuntiarent dictatorē ad
dū pene uenire. atq; is pene ūbis mali fēm laudan
tem. Fabius contione extemplo aduocata ob
testatus milites ē. ut qua uirtute rem. p. ab
infestissimis hostibus defendissent eadem se
cum duce auspicio q; uicissent ab impo
tenti crudelitate dictatoris tutarentē. Vem
re amentem inuidiam iratum uirtuti alie
ne felicitati q; fore. qđ se absente rem. p. egre
gie gesta. male si mutare fortunam pos
set apud sanniteſ qm̄ romanos uictoriam
ee. impium dictatore spretum. tanq̄m nō
eadem ire pugnari uecuerit. qua pugna
cum doleat. tunc inuidiam impedire ut
tutem alienam uoluisse. cupidissimisq; ar
ma ablaturum fuisse militibus. ne se ab
sente moueri possent. nunc id fuere id
egre pati quod sine luctu papirio ñ inermē
ñ manci milites fuerint. quod se. q. fabius
magister equitum dixerit. ac ñ accesso

dictatoris quid illum facturum fuisse. si
quod belli casus ferunt. marsq; cōmunis
aduersa pugne uenisset. q; sibi deuictis hos
tibus re. p. bene gesta. ita aut non ab illo unico
duce melius geri potuerit supplicium magi
stro equitum. tunc uictorem uelut in captio ex
ercitu infestiorem q̄m tribunis militū quā
centurionibus. q̄m militibus ee. Si possit i om
nes seruaturum esse. — quid neq; aut in unū
seruire etiam inuidiam tanq̄m ignem sū
mam petere. in caput consilij in ducem in
currere. si se simul cum gla rei gestæ eam uisset
dominantem. quicquid uicerit in magro
equitum in militibus auferum. p̄n adesset in
sua causa omnium libertati. si consensum ex
ercitus eundem qui in prelio fuerit inuen
da uictoria audeat. salutem uni omnibus
curæ ee. inclinaturū ad clementiorem sententiā
animum. postremo se uictam fortunam q; su
as illorum fidei uirtutiq; permittē. Clamor é to
ta contione ortus uti bonum animum haberet.
neminem illorum allaturum. salutis legio
nibus romanis. Haud multo post dictator
aduenit. classicoq; extemplo ad conquisitionē
aduocauit. Tum silentio facto q; preco. Q.
fabium magistrum equitum citauit. Qui si
mul ex inferiore loco ad tribunal accessit.
Tum dictator. Quero inquit de te quinte
fabi cum sum mū imperium dictatoris sit.
pareamq; et cōsil. regia potestas. precor et
hisdem auspicijs quibus cōsil creatus equum
censeas. nec ne magistrum equitum dicto
audientem ee. Item q; illud uicissim rogo. cum
me incerti auspicijs profectum ab domo
sciem. uter in turbatis religionibus rei. p.

in discrimen commutenda fuerit. ñum ea magister equitum ñ. an auspicia repetenda ne quid dubiũ dis aggerem. Simul illud q̃ dictatori religio impedimẽto ad rem gẽndam fuerit. num ea magister equitum solutus ac liber potuerit eẽ. Sz quid ego hec mẽtior ego. cum si ego tacitus abissem tamẽ tibi ad uolũtatis interpretationem meæ dirigenda tua sententia fuerit. Quin tu respondes uerum ne te quicq̃m rei me absente agere. Verum ne signa cum hostibz conferre. Quo tu mpio meo spreto incertis auspiciis. turbatis religionibz aduersus morem militarẽ disciplinam q̃ maiorum ñ unũ deoz auspex cum hoste confligere. Ad hec que mẽtio gatus es. respondе. At extra ea cauе uocem emitta. accede lictor. Adhuius que cum respondere haud facile eẽt. nunc quereretur eundem accusatorem captus siu accusatorem eẽ. ñ uirtutem sibi crimi quam gl̃am rerũ gestarum posse uocaferaretur. purgaretq̃ se mucem. atq̃ ultro accusaret. tunc papirius redintegratura spoliari magistrum eq̃tum ac iurgat. secures expediri iussit. Fabius fidem militum implorans. lacerandi bz uestem hortabz aduocatos cum multitudiam in contione miscentes se se recepit. Sñ clamor in totam contionem ẽ. placuit. Ubi pces ubi mine audiebantur. Qui proximo forte tribunali steterant. quia subiecti oculis impatoris uidebantur. orabant. ut parceret magistro equitum. neu cum eo grauiorem dampnaret. Extrema contio. circa fabium glomis increpabãt. ĩclementem dictatorem nec pcul sedi one aberant. ne tribunal quidẽ satis quietum erat. legati circumstantes sellam orabant ut rem in posterum diem differret. et uꝛe sue spatium. consilio tempus daret. satis castigatam adolescentiam fabiã eẽ. satis deformatam uictoriam. ne ad extremũ finẽ supplicij tenderet. neu unico uiuenti neu patri eius clarissimo uiro. neu fabie genti eam in uniuersi ignominiã. cum parum precibz parum cã pficerent. intueri seuientem contionem uidebant. Ira uirtutis militarẽ animis subdere ignem ac materiam seditioni. ñ eẽ etatis ñ prudentie eius. neminẽ idq̃ fabio penam depcanti suam uitio ũsurum. Sz dictatori si obtrectatura infestam multitudinẽ in se prauo certamine mouisset. Postremo ne id se gñe dareq̃ fabij crederet se uisuram dum dare paꝛ eẽt. ñ uideri ẽ re. p. in quantum fabium eo tempe animaduerti. His uocibz cum in se magis incitarent dictatorem q̃m mag. equitum placarent. ussit de tribunali descendẽ legati. et silentio ne quisq̃m ꝓ preconem tempꝛato ꝓ strepitu ac tumultu nec ipi dictatoris nec appariꝛ eius uoꝛ audiretur. Nox uelut in pelio certamini finẽ fecit. Magister equitum iussus posto die adeẽ. cum omnes affirmarent infestus papirium grauiorum agitatiõe contione ipa. grauerbatumq̃ clam ex castris romam pfugit. et patre auctorem. m. fabio quiritem iam consul dictatoꝛq̃ fuerat. Vocato extemplo senatu cum magnime conqueꝛeretur apud patres ium atq̃ iniuriam dictatoris repente strepitus ante curiam lictoꝛ submouentium audit. et pe infestis

adeiat. Postq̃m compit̃ p̃ fecum ex castris
cum exped̃to equitatu secuit. uerata deiñ
contentio r prendi fabium papiri⁹ uisit. Vbi
cum dep̃catiõibz p̃mo ꝛibz patrum atq; unũ
quoq; senatu p̃staret ut in cepto ꝛ mutua animi.
cum pat. m. fabius quando quid mq̃ apud
te nec auctoꝛitas senatus nec etas mea cuiq;
ꝛitatem parat. nec uirtus uobilitasq; magist̃
equitum a tergo nominatiua let. nec preces
q̃ sepe hostem mitigauere. Que deoꝛ uas placa
ant. tribunos pl̃. appello. r puoco ad pplm.
eumq; ubi fugienti exercitus cui fugienti sena
tus iudicium iudicem fero. qui certe unus pl⁹
q̃m tota dictatura potest. potuerq;. Videro ces
surus ne puocationi sis cui ego romanus ciuis
hostium cessit. Excurrit in contionẽ it̃. quo cũ
paucis dictatoꝛ. cum omni agmine principũ
magister equitum ascendisset. deduci eum de
rostris papirius in partem inferioꝛem iussit.
secuꝝ pater bene agis. inquit cum eo nos de
duci iussisti. uim r priuati uocem mutẽ posse
mus. Ibi p̃mo non tam p̃pere oꝛationes q̃m
altercatio exaudiebatur. Victi deiñ stre p̃ui
uoꝛ r indignatio fabij senis increpantis superbi
am crudelitatemq; papirij se q; dictatoꝛem
romq; fuisse nec a se quemquam nec plebis
quidem hominem ñ centurionem ñ militem
uiolatum. Papirium tanq̃m ex hostium du
ctu. sicc romano imperatoꝛe uictoriam r tri
umphum pet̃e q̃nam meret. mit̃ moderatio
nem antiquoꝛ. nouam superbiam crudeli
tatemq;. Dictatoꝛem quantum cunctatum. in. l. minutum cõsil. ex obsidione a se
ereptum. ñ ultra senisse q̃m ut legatum eũ
ad exercitũ p cõsil. relinqueret. o. furiũ. ca
millum. in. l. furio qui contempta sua le
nectute. r auctoꝛitate fedissimo cum euentu
pugnasset. non solum in p̃sentia modicum
uxi ẽt. ne quid de collega secuit pplo aut sena
tui scribẽt. Et cum reuertisset potissimũ ex
tribunis consularibz habuisset. quem ex colle
gii optione ab senatu data sortiũ sibi imperij
delegerit. Iam pplo quid penes quẽ potes
tas omnium reꝝ ẽet. ne uiam quidem unq̃
auctoꝛem fuisse meos qui reñitente atq; i
tercia exercitus amisissent. q̃m ut pecunia
eos multaret. Caput ne an quisquam ob rem
male gestam. de imperio nullum ad eã
diem ee. dic. nunc ducibz. p. r. que ne uictis
quidẽ bello fas fuit. uirgas r secures uictoribz
uictissimos mitis triumphos intentari. Quo
eum tandem passurum fuisse fulum suũ
si ẽcitum amisisset. si fulsus fugato castris exu
tus fuisset. quo ultoꝛum iram uolentiam atq; eius
excessuram fuisse. q̃m ut uerberaret neca
ret q;. Quam conuenienter ee. p̃ter. q. fabiũ
cunctatem in lectica uictoria supplicationibz
ac gratulationibz eet. eũ. p̃ter quẽ deum
delubra patent are. sacrifitus fumentq; ho
noꝛe dom⁹ cumulentur nudatum uirgis
lacerari. in conspectu. p. r. mutuente capto
lium atq; arcem deosq; ab se duobz p̃sul
haud frustra aduocatos. quo id animo ex
ercitum qui eius ductu auspitiisq; uicisset
lacturi. quem lustrum in castris romanis q̃m
lectam in mit̃ hostes fore. Hec simul uirgas
querens deum hominumq; fidem obtestãs.
r complexus filium p̃tumis cum lacrimis ar
bat. Scabat cum eo senatus maiestas. fa
uoꝛ pplicus. tribunicium auxiliũ. memoria

absentes exercitus. ex parte altera impiū
nuictum. p. r. disciplina rei militaris. dic
tatoris edictum pnumine semp obseruatū
manliana impia. post habita filii caritas
publice utilitati anteferebantur. hoc etiam. l.
brutum conditorem romane libertatis animā
duobz libis fecisse. nunc patres. conscripti se
nes facilis de alieno imperio spreto tanquam
rei parue disciplinę militari euersę nouitatem
gratiam facere. se tamen pstaturum imperato.
nec ei qui ad tutelam dictum suum turbatis re
ligionibz ac dubiis auspiciis pugnasset quic
quam pena remissurum. o maiestas impij
ppetua nec eēt. non eē in sua potestate. l. papi
rium nichil eius iure diminuturē. optare ne
potestas tribunicia inuiolata ipa uoluerit in
tercessione sua romanū imperium. neu pplis
in se potissimum dictatorem. uel dictaturę
exanguat. Quod si fecisset. ñ. l. papirium. et
tribunos. et praua ppli iudicia ne quic
posteros accusaturos. cum pollueta semel
militari disciplina. non milites centurioni.
ñ centurio tribuno. ñ tribunus legato. ñ legatus
consuli. ñ magister equitum dictatoris pa
rere impio. Nemo hominum nemo deoz
uerecundiam habet. non edicta imperatorum. ñ
auspicia obseruentur. Sine cōmeatu uagi
milites impacato in hostico errarent. immo
mores sacramenti licentia sola ubi uelint ex
auctorent. infrequentia deserantur signa
neq; conueniatur ad edictum. nec discer
natur inter diu noctem. quo inquo loco ñ uul
sus imperatoris pugnent. ñ signa non ordi
nes seruent. latrocinij ñ cecam fortuitaq; sol
lennis sacrata militia sit. Hoc crimine uos

reos omnia sacra offerre tribunum plebis. uita
obnoxia capita. p licentia. q. fabij obiicere. Sus
pendes tribunos. et suam iam uicem magistra
tos quin eius eo auxilium absentem tribu
erat honore consensos. p. r. ad preces. et obtestatio
nem uersus. ut sibi penam magistri equitum
dictatori remitteret. tribum q; inclinatam rem
in preces subsecuta. orare dictatorem insistunt.
ut ueniam errori humano. ueniam adolescē
tię. q. fabij daret. satis esse cum penarum dedisse.
Iam ipse adolescens. iam pater. o. fabius contem
tionis oblitus procumbere ad genua iram depre
cari dictatoris. Tum dictator silentio facto. Non
habet inquit quirites. uicit disciplina mili
taris. uicit imperij maiestas. Quin in discrimine
fuerunt alii ne post hanc diem centuriū noxe
eximatur. q. fabius. qui contra edictum imperatoris
pugnauit. et noxe damnatus donatur. p. r.
donatur tribunicię potestati precarium nō
usitatum auxilium ferenti. Vtique quintę fabi
felicior hoc consensu contractis ad tuendum re
quam paulo ante gestabat uictoria. Vtique
fatemur aliis. cuius tribuni ne parens quidem si eodē
loco fuisset quo fuit. l. papirius ueniam dedis
set. O ecum ut uoles reuerentiam ingeniorum. cuius
tam debes nichil mauis pstituere. quin si hic et
diues sanus docuisset dedecet ut bello ac pace
patrię legitima a impia possis. Cum senatus nichil
morari magister equitum pnuntiasset.
digressum eum templo. tectis senatus. tectis
ppis circumfusi ac gratulantes. hinc magis
tro equitum hinc dictatori pspectus fuit. fir
matumq; imperium militare haud minori pi
culo. q. fabij quam supplicio miserabili ado
lescentis manibus uidebat. Forte ita eo anno

f. 141.

XVII.

eueniē.

euenit. ut quotiēscunq; dictator ab exercitu
recessit. hostes in samnio moūentur. Ceterū
in oculis exemplum erat. q. fabi. m. ualerio
legato qui castris preerat. ne quam uim hosti
um magis quam arcem dictatoris iram time
ret. Itaq; frumentatores cum circūuenti ex insi
dijs ceh loco in quo eēnt. credtum uulgo est
subuenit eis ab legato potuisse. in tristitia
edicta exhorruisset. Eo quoq; ira alienauit
a dictatore multum animos iam ante infen
sos. quod implacabilis. q. fabio fuisset. rōd suos
precibz negasset. ei. p. r. ueniam dedisset. Postq̄m
dictator ꝓposito in urbe. l. papirio. cursore ma
gistro equitum. q. fabio uetiti quicq̄m ꝑ ma
gistratu agere in castra redijt. neq; cuiusq; sati
leuis aduentus euitat fuit. nec hostibz quicq̄m
arcuit terroris. Iam q; posto die. se pugnari
uenisse dictatorem. seu adeēt an abeēt par
ui faciebat. instructa acie ad castra accesserūt.
Ceēm tūm mōnta in uno uno. l. papirio fuit.
ut si ducis consilia fauor subsecut militū
foret debellari eo die cum samnitibz potuis
se. ꝓ haud dubio habitum sit. Itaq; instructe acie
loco ac subsidijs. ira omni arte bellica fir na
ta. Cessatum a nocte ac de industria ut ob
trectaretur laudibz ducis impediūta uictoria
est. plēs samnitium cecidē. plures romani
uulnerati sunt. Sensit ꝑcul dubio q̄ res uicto
rię obstaret rempandum ingenium suū eē.
seu ītatem miscendam comitati. Itaq; ad
hibitis legatis ipe circumsaltos mittit. inse
rens in centuria caput singulos. ut se se hēēt
rogitans. cuiam eoz nominatim legatis tribu
nisq; ꝑfectis demandabat. Ream ꝑ se ꝑpārē
ira deceret egit. ut medendis eoz animi
multo prius multorum impatoris reconcilia
rentur. nec quicq̄m ad salubritatem efficaci
us fuerit q̄m quod grato animo ea cura
accepta eē. Refecto exercitu cum hoste cōgressus haud dubia spe sua multumq; ira fu
dit fugauitq; samnites. ut ille ultimus eis di
es conferendi signa cum dictatore fuit. Ju
cessit deiñ qua dyrit prede spes ductor exer
citus. plus ira auitq; hostium agros. Nulla
arma. nullam uim. nec aptam. nec insidijs
aptus. Addebat alacritatē quod dicta
tor predam omnem ecburetat militibz. nec
ira magis publica q̄m priuatum compen
dium in hostem acuebat. His cladibz sub
acti samnites. pacem a dictatore petiere.
Cum quo pacti ut singula uestimenta militi
bz. tanuūm stipendium darent. cum ure
ad senatum uisi eēnt. Securum se dictato
rem responderunt. uni cuius fidei uirtutiq;
cām suam commēdantes. Ita deductus ex sā
nitibz exercitus dictator triumphans urbē
ē. ingress. Et cum se dictatura abdicare uel
let. nullius patrum prius q̄m abdicaret cōsu
lem creauit. c. sulpicium longum. tūm. q. emi
lium cretanum. Samnites infecta pace
q; de conditionibz agebatur. induciis an
nuis ab urbe recesserunt. Hec earum ipsa
sta fides fuit. Adeo postq̄m papirium abis
se magistratu nunciatum ē. arrecti ad bel
landum animi sunt. C. sulpicio. q. emilio
consulibz quidam annales hīnt. cōs. ad defec
tionem samnitium apulū nouū bellum
accessit. Vtroq; exercitus missi. Sulpicio sā
nites apuli emilio sorte euenerunt. Sūt
qui ñ ipsis apulis bellum inlatū. sed sonos

eui gentil pplo ab samnitium ui atq; in
uritis defensos scribant. Cum fortuna sam
nitium ingrauasse ipis eo tempe ppulsantiu
bellum ppuis ut sit uero facit. ñ apulis ab
samnitib; arma allata. Et cum utq; simul
gente bellum romanis fuisse. Hec cñ resul
tant memorabilis acta. Ager apulus samni
umq; euastatum. Hostes nec hic nec ulic in
uenta. Rome nocturnus terror ita ex somno
trepidam repente ciuitatem ciuit. ut ca
pitolium atq; arx mentaq; ipe plena
armator fuit. Et concursatum clamatiq;
ad arma omnib; locis ẽt. prima luce nec aut
or. nec cã terroris compauit. Eodem anno
de tusculanis flauia rogatione ppli fuit u
otium. m. fauio. cñ. pt. tulit ad pplm. ut in
tusculanos animadueretur. quor eorũ
ope ac consilio ueliterni puuernates q; p. r.
bellum fecissent. Populus tusculanũ cum con
iugib; ac lib; romam uenit. Ea mutato
habitu ueste mutata. ispe rerum tribz circum
genib; se oium aduoluens. Plus itaq; mi
sericordia ad ueniam impetrandam qm cã
ad crimen purgandum ualuit. Tribz omnes
preter pollian antiquarũ legem. Pollio
sententia fuit. pubes uerberatos necari. con
iuges liberosq; sub corona lege belli uenire.
memoriamq; eius rei tusculanis in pena
tam atrocis auctores mansisse. ad patrum
etatem constat. nec quemq; fere memini ex pol
lia tribu candidatum ferme datum pa
riam ferre solitum. Insequenti anno. q.
fabio. l. fuluio. cõs. aduls. cornelius arun
na dictator. t. m. fabius ambustus magr
equitum. Oritur grauior in samnio belli

ductu eñ precio a finitimis uicinis emebat.
Interiore delectu habito egregium exercitum
aduls samnites duxerunt. Castra in hostico
monte munitissima posita tanq; pculi abesset hostis.
cum subito aduenere samnitium legiones.
tanta ferocia aut uallum usq; ad stationem ro
manam inferrent. Noctem appetebat. id
phibuit munimenta adoriri. Hec dissimula
bant orta luce posito die facturos. Dictator ut
ppiorem spe dimicationem uidit. ne multo
uulnera damno locaret. ignibz crebris relu
tis qui conspectum hostium frustrarentur. si
lentio legiones educit. Hec tam falle ppe p
inquitatem castrorum potuit. Equites cãplo
insecuta ira instruit agmen. ut donec luces
ceret pilo abstineret. Hi pedestres quidẽ copie
ante lucem castris egresse. Equites luce demum
aduls inimicos arcendo nouissi
mos. pmendoq; miquis ad transitum loci
agmen detinuit. Inãm pedes equitẽ assecu
tus totas iam copias samnis surgebat. Tũ
dictator postq; sine magno incõmodo p
gredi ñ poterat. cum ipm in quo constitarat
locum castris dimetari iussit. Id ũ circum
fuso undiq; equitatu ut uallum peteretur
opusq; incipere fieri ñ poterat. Itaq; ñ neq;
eundi neq; manendi copiam ee. iudex. in
struit aciem in pedumtis ex agmine remo
tis. Instruunt contra hostes animis uiribz
pares. Augebat id magnitudine animos. qd igna
ris loci in quo non hosti cessum uelut fugien
tes acerrimos terribiles ipsis secum fuerant. Id
aliquandiu equauit pugnam. iam prode
liueto samnite clamorem romanus erexit pa
triis hercule illo die ab hora diei tertia ad octa

uam ita accepi dr certam ire cepisse. ut neq; clamor ut primo semel concursum ē. sublatū erat ut sic. neq; signa promota loco retro ue recepta neq; recursum ab ulla sit parte. in suo quisq; gradu obnoxij urgent et secuti sine respiratione ac respectu pugnabant. Fremit equalis tenor q; idem pugne. i defatigationē ultima nam aut noctem spectabat. Jam uiris uires. iam ferro sua q; uis. iam consilia ducib; deerant. cum subito samnitum equites cū cuneis una longi puncta accepissent impedimenta romanorum paul ab armatis sine p̄lio sine munimento stare audirent p̄de impetum faciunt. Quod ubi dictatori nuncio nunciatur. sine mora inquit. sese p̄da p̄pedimento. alij deinde sup alios duri passim ferrent q; fortuna multum uoci ferabantur. Tum magistro equitum accito. uide sis inquit marce fabi ab hostium equite omissa pugnā. hęrent impedita impedimenta sua. adgredere. q̄d in p̄sentia dum omnia multa uno in cuenit. dissipatos raros equi insidentes ra ros quib; ferrum in manu sit inuenies. eos q; dum p̄da onerant cede inermes: cruenta q; uis p̄dam redde. ubi legiones pedi tumq; pugna. cum ecce tum penes te eq̄stre sit decus. equitum acies qualis q; ē̄ instructissima potest. inuecta in dissipatos in deciuos q; hostes cede omnia replet. nec sarcina omissa repente obiacentes pedum fugientiū cōspernatos q; equos neq; pugne neq; fuge satis potentes ceduntur. Tum de loco q; p̄e equitatum hostium. o. fabi circumducis paululū alijs ab tergo. pedestrem acie ad oriē. Clamor in nouus accidens. samnitiū

territus animo. dictatoris ubi respectantes hostium ante signa nos turbata q; signa & fluctuantem aciem uidit. cum appellare. cum adhortari multos tribunos principes q; ordinum notos ad terendam secum pugnam uocare. renouato clamore signa inferuntur. Et quicq; p̄gredi ebantur magis magis q; turbatos hostes cernebant. Eques ipse iam primus erat in conspectu. cornelius respiciens ad manipulos multum. q̄d manu quod uoce poterat monstrabat uexilla se suos q; parma q; cernere equitum. Quod ubi auditum simul uisum q; ē. adeo repente labores p; diē pene totum tolerati uulnera q; oblita sunt. ut haud secus q̄m si tum integri e castris signis pugne accepissent concrepuere se in hostē. Nec ultra samnites tolerare truncum equitum. pedetemq; uim potuere. Partim in medio ce si. partim in fugam dissipati sunt. Pedites restantes ac circumuentos cecidit. ab equite fugientium strages ē. facta. Int quos ipse imperator cecidit. Hoc demum plenum samnitum relicta infregit. ut omnib; conciliis fremerent. minime id quod mirum ē. sum pto bello. & cōtinuo sed suscepto infestiorib; miro dei q̄m hominib; nich p̄spere agentes. excipiendum id bellum magna mercede luendum q; ē̄. id referre tamen utrū supplicia noxio pauco. an omnium innocuo p̄beant sanguine. Audebant q; iam quidā notare auctores armorum. Vnū maxime nomen p consensum clamantium brutii papirij audiebatur; uir nobilis potens q; Et rathard oubie primus inducias p̄cor. De eo co acti referre proceres decretum fecerunt. ut

brutul papi romanu decer. cum eo preda omnis romana capta q; ut roma mitterentur. Queq; rel p fetiales ex federe repeterent. sedm uul falsq; restituerentur. fetiales romam ut censuere missi. corpul brutu ligra animem ipe morte uoluntaria ignominie se ac supplicio subtraxit. placuit cu corpore bona quoq; eius dedi. Huchul tamen ea rerum preter captiuos. ac si qua cognita ex pda sunt. accepta e. Ceteraq; rerum uirtute fiunt decreto. Dictator ex. s. c. triumphauit. Hoc bellum a consule bellatum quida auctores sunt. eosq; de samnitibz triumphasse. Fabium etiam mapuliam pcessisse. atq; in magnal predal egisse. Hec discrepat q; n dictator eo anno. a. corneliul fuit. Jd ambigitur belli ne gerendi ca ceptaul sit. an ut eet qu ludil romanis q. l. plauti pretor grauu morbo forte implicitul erat signu mittendi quadrigil daret. functusq; eo haud sane memorandi umpu munitio se dictatura abdicaret. Hec facile e. aut rere. aut auctore auctori pferre. unaca me moriam fuñibz laudibz reor falsisq; imaginum ostentis dum familia ad se queq; famam rerum gestar honor q; fallente mdacio trahunt. In certe singulor gesta publica monimenta rer confusa. Hec quisq; equalis rempub illius sepor gestat quo satis certo auctore stet.

Tita liuij ab urbe condita liber. vnus. explicit. Incipit. ii. feliciter.

Sequitur hunc annum nobilis clade romana caudina pax. Tuo uecurio. caluino. ip. postumo. cos. samnites eo anno imperatorem. c. pontium. herennij. f. habuerunt. patre longo prudentissimo natum p̄mum ip̄m bellatorem ducemq;. Jis ut legati qui ad dedendas rel missi erant. pace infecta redierunt. ne nich auctum inquit hac legatione censeatis. expiatum e. quicq; ex federe ruptor iratum in nos celestium fuit. Satis scio quibz cumq; dis cordi fuit subigi nos ad necessitatem dedendi rel que ab nob ex federe repetere fuerant. hos n fuisse cordi tam supbe ab romanis federis expiationem ipsam. Quid enim ultra fieri ad placandos deos minandosq; homines potuit. qm̄ q̄d nos fecimus. Rel hostium in pda capta q; belli iure nr̄i uideantur remisim. auctores belli q; uuos non potuim. p̄functos iam fato dedidim. Bona eor ne quid ex contagione ngre remañet penes nos. romam portauim. Quid ultra tibi romane. quid federi q̄d diis arbitris federis debeo. Quem t tuay trā quem meorum supplicior uidicem feram. Hominem neq; pl̄m neq; priuatum fugio. Quod si nichil cum potentiore iuris humani relinquitur inopi. Ac ego ad deos iuridices inuolerandę supbie confugiam. ip̄cabor ut iras suas uertant in eos quibz non sue reddere rel. n̄ aliene accumulare satis sint. quor seuitiam n̄ mos noxior. n̄ decretio eranimatorum corpm. n̄ bona sequentia dñi dedutionem ex arient. Placari nequeant. n̄ hauriendum sanguinem lauendaq; uiscera nra p̄buerimus. Justum e. bellum samnitibz quibz necessarium. Et pia arma quibz nulla nisi in armis relinquitur spes. p̄n

cũrerũ huãrum maxim̃ moñ̃ nr. q. ꝑpri
rẽ q̃ adũsis agãt dũs ꝑ eo habere ꝓ a bella adũsꝰ
magis q̃m hominel gessisse. hoc quod mstar
ouabz ipsis dũs gesturos. Hec non secta magis
q̃m uera uaticinatus. geticu educto exercitu
oium castra q̃m potest occultissime locat. ĩ
ad calatiam ũiam cõs. romanos castraq; eẽ.
audiebat. mlitu es. x. pastorum habitu mit
tit. pcepitaq; dũos ex alium alibi haud procul ro
manis pascere iubet ꝓsidũs. Vbi mandatum
in p̃datores ut idem sermo omnibz constet.
legiones samnitum in apulia eẽ. luceriam
omnibz copis circumsedere. nec procul abeẽ
quin ui capiant. Iam rhis rumor aĩ de in
ouestria uulgatus uenerat ad romanos. ꝛ fi
dem auxere captiui. eo maxime q̃d sermo in
ter oñs congruebat. haud erat dubium q̃n
luceriensis opem romanus ferret. bonis ac fide
libz socijs simul ne apulia omnis ad p̃sentẽ
terrorem deficeret. ea ĩ quã uenit consultа
tio fuit. Duę ad luceriam ferebant uię. alia
ꝓperiorem supi montis patens aptaq;. ꝛ qĩto
rtior tanto fere longior. altera p furculas cav
dinas brevior. Sz ita natus locꝰ est. saltus duo
alti angusti siluosiq; sunt. montibz circa p
petuis inter se uincti. lacet int̃ eos saltus parẽs
clausꝰ in medio campꝰ herbidꝰ aquosusq;.
ꝑquem medium iter est. Sz anteq̃m uenias
ad eum. intrande primę angustię sũt. Ltur
eas qua te ꝓsinuauerit. retro uia repetẽda.
aut si ire porro ꝑgas ꝑ alium saltum altio
rem impediriorem q; euadendum. Jn eum
campũ uia alia p cauam rupem romam re
mittit. agmine q̃n ad alias angustias pun
ꝑgent septas. deiecta arbore sãxoq; ingen
tem obiacentem molem inuenere. Cum
fraus hostilis apparuisset. ꝓsidium etiã in
summo saltu conspicitur. Citati ĩ rẽ qua
uenerant ꝑgunt repetere uiam. Cam q̃z
clausam quã sua obice armisq; inuenũt.
Sistunt ĩ gradum sine ullis mꝑio. stupor
q; omnium animos acuelut corpora q̃dam
insolitus ĩmbria tenet. Jnuentes q; alij alios
cum alterum quisq; compotem magis nũs
ac consilij ducerent. diu immobiles silent.
Deĩn ubi ꝓtoria cõs. erigi uidere. ꝛ expedi
re quosdam uallia opi quam q̃m ludibrio
fore munientes ꝑ dura rebz ac spe omni ad
empta cernebant. tam̃ ne culpam malis ad
derent. ꝑ se quisq; nec hortante ullo nec ĩ
perante ad muniendum ũsi castra ꝑ aq̃m
uallo circumdant sua ipi opa laborem q;
utrum ꝑter q̃m quod hostes supbe ĩcre
pabant. cum miserabili confessione eludẽ
tes. ad cõs. mestos. ne aduocantes quidem ĩ
consilium q̃n nec in consilio nec a curuo locꝰ
erat. sua sponte legati ac tribuni conuenũt.
mlitesq; ad p̃torium uersi opem q̃m uix
dij immortales ferre potuerant ab ducibz ex
poscunt. querentes magis q̃m consultantes
nox oppressit. cum p ingenuo quisq; fremẽ
rent. alius p obices uiarum. alius p aduersa
montium. p siluas qua ferri arma portari
eam̃. nũ ad hostem ꝑuenire liceat. quẽ ꝑ an
nos iam ꝑpe. xxx. uicinꝰ. omnia equa ꝛ pla
na erunt. romano in ꝓfidum samnitẽ pug
nanti. alius quo aut qua eam̃. num mon
tes moliri sede sua paramꝰ. Dum hec ĩmi
nebãt iuga qua tu ad hostem uenies. Ar
mati inermes fortes ignaui parit. omnes

capta atq; uicta lum. Se ferrum quidem
ad bene moriendum oblaturus ē. hostis. Se
dens bellum conficiet. His mutuem sermo
nibz qua ubiqua quietis immemor nox cra
ouicta ē. ne sanguinibz quid consiliuum in tan
tis suppetebat rebz. Itaq; unusi herennii
pontii patrem imperatoris pl interesse con
sulendum censent. iam is grauis annis
ñ militari bo solui. hz cuiusbz q; absciderat
membz. In corpe tamñ affecto uigebat uis
animi consiliiq; q. Is ubi accepit ad furcu
las caudinas inter duos saltus clausos esse
exercitus romanos consulturus ab nuncio filii
censuit omnis inde quam primum inuiolatos
dimittendos. Quoq; uti spta sententia ē.
uerũ q; eod remeante nuncio consulebat.
censuit ad unũ omnis mactandos. Que ubi
tam discordia inter se uelut ex ancipiti ora
culo responsa data sunt. qñqñ filius ipse i
primis iam animum q; patris consensisse
in affecto corpe rebatur. tamñ consensu omni
um uictus ē. ut ipm in consilium accipe. Se
grauat senex plaustro in castra ducitur. Ad
uectus uocatusq; in consilium. ita ferme lo
cutus ē. ut nichil sententie sue mutaret.
cãs tamñ adiceret. prius se consilio q; opta
tum ducet cum potentissimo pl̃o pingẽs
bñficium pacem firmare pacem amicitiam
q; alio consilio in multas etates quibus
amissis duobz exercitibz haud facile recep
tura uires romana res bellum differre. Ce
cum nullũ consilium ee. cum filius alij
q; principes pcunctando exquirerent q; si
media ira consilij capetur. ut idem mente
uolumes legesq; hui ure belli uictis impo
nerentur. Illa quid sententia inquit ea ab
que neq; amicos parat. nec inimicos tollit. Ser
uate nñ quos ignominia ut ita dixerim uis ea ē. ro
mana gens que uicta quiescere nesciat. uu
nat semp in pectoribz illoz quicquid istuc p̃
sens necessitas imperauerit. neq; eos ante multi
plices penas perpessas a uobis quiescere sinet.
Hec ira sententia accepta herennii domum e
castris ē. ad ecus. in castris romanis cũ fremit
multa conatus ad eum pendum capi cepit.
Iam omnium rerum inopia ee. uicti necessi
tate legatos mittunt. qui primum pacem
equam petent. si pacem nñ impetrarent. uti p
uocarẽt ad pugnã. sub põpti debellatũ ee. res
pondit. q̃m ne uicti quidem ac capta fortunã
facere scirent. inermes cum singulis uestimẽtis
sub iugum mittirum. Alias condiciones pa
cis equas uictis a uictoribz fore. si aliter sanci
tum decedetur. colonie abducentur. simul in
legibz romanum ac sanguinem equo fedus
uicturum. His condicionibz pacem se ee. fed
cum consulibz ferunt. Si quid eorum displi
at legatos redire ad se uetuit. Hec cum legatio
renunciaretur. tanto gemitu omniũ subito
exortus ē. tantaq; mestitia incessit. ut nñ gra
uia accepturi uiderentur. si nunciaretur oĩbz
eo loco mortem appetendam ee. tã diu metu si
lentium fuisse. nec consules aut p fedeie
tam aut p contẽ fedus tam necessariũ hisce
re posse. tum. l. lentulus qui tum princeps
legatorum erat utroq; honoribz erat. patre
meum inquit cõsule sepe audiui memoran
te se in capitolio unum ñ fuisse auctore se
natui reddendi de auro a galle cauptas. qñ
nec fossa uallo q; ab ignauissimo ad opa

ac munendum hostē claustra cēnt. rerumpe
simon sine magno piculo. tamē sine certa p
mitte cēnt posserent. Quod si illis ut decurrere
ex captiuo armatis in hostem licuit. q̄ sepe
mō obsessi in obsidentes erupunt. ita nobis eq̄
aut in quo loco dimicandi tamen cū hoste
copia fēt. nī impatiā animi indoles in consilio
dando dēfēt. q̄d mortem p patria p clarā
ē facere. me uel deuouere p patria legiōibꝫq;
ut in medios me inimicē hostes paratus sū.
Hic patriam video. hic quicq̄d romanæ
legionum ē. Que nisi p se ipis ad mortem
ruere uolunt. quid habent quod morte sua
seruent. Tecta urbis ducat aliquis. menia.
ream turbam a qua urbs incolitur. Immo
hercule p dumtur. ea omnia deleto hoc genere
non seruantur. Quis enim ea ruebitur. In
bellis indelicer atq; inermis multitudo. tā
hercule q̄m a gallorū impetu defendit. An
auersi ferrum camillumq; ducem implora
bunt. Hic omnis spes opesq; sunt. quas ser
uando patriam seruam⁹. dedendo ad necē
patriam deserim⁹ ac p dimus. at fœda atq;
ignominiosa dedito ē. Hæc ea cauta patrię
ē. ut eam ignominia eam q̄m morte nra
si op sit seruem⁹. Subeatur q̄ ista q̄stio atq;
ē. indignitas. i pareatur necessitati. quā
ne dij quidem supant. Ire cōs. redimite ar
mis cuncta rem. quam auro maiores nri re
demerūt. Cōs. pfecti ad pontē. ibi in colloq̄ cū
cum fœdere uictor agitaret. negarent in uis
supli fœdus fieri posse. nec sine fecialibꝫ ce
rimoniaq; alia sollemni. Itaq; ñ ut uulgo
creditur. claudiusq; etiam scribit. fœdē pax
caudina. sed p sponsionē facta ē. Quidenim
aut sponsoribꝫ in fœde opus ēt. aut obsidibꝫ
nisi ubi pecuniā rē cōmittitur. p quem pstet
fiat quo minus legibꝫ dictis stetur. ut eum ita
uapulet ferrat quemadmodū a fecialibꝫ po⁹
feriatur. Spoponderunt cōsules. legati q̄stores. tri
buni cū. nominatq; omnium qui spoponderūt
cecidit. Si per fœdere acta res ēt preter quam
duo⁹ fecialium non cecidit. Et propter neces
sariam fœdis dilationem obsides ita. dc.
equites impati qui capite luerent si pactō ñ
staretur. Tempus in statum tradendis obsidi
bꝫ precibusq; interim mittendo. Redintegra
untur lucrum in castris cōs. aduentus iuxta ab
his absterrent manus quorum tenuitate ī eū
locum deducti ēnt. quorum ignauia fœdus
in quam uenissent abitum. Illis non dubium lo
corum in exploratorem fuisse. Beluarum in
cecos in foueam missos lapsos. Alios alios inter
ire contemplari arma mox tradenda. inter
mes futuras dextras. obnoxia corpora hosti p
ponere. sibimet ipi ante oculos iugum hostile.
et ludibria uictorum. nullo supbo. et parmato
inermium uer. Sin fœdi agminis miserabilē
uiam per sonoq; urbes reditum in patriam ac
parentes. quo sepe ipi maiores eorum cum
phantes uenissent. se solos sine uulnere sine
ferro sine acie uictos sibi non stringe licuisse
gladios. non manum cum hoste conferre.
sibi ne quicq̄m animos datos. Hæc fremitu
bꝫ hora fatalis ignominia aduenit. omia
tristiora excipiendo factura q̄nq; precipitat
animis. Iam primum cum singulis uestimē
tis inermes secta uallum exire iussi. Et
primi traditi obsides atq; in custodia ab
ducti. Tum a cōs. abire uictores iussi. palu

dam̃nataq; decreta. tantam uim m̃ ipoſ qui
paulo ante eoſ egerant metſ defendoſ lacera
doſq; cenſuerant miſerationem fecit. ut ſiue
quiſq; conciuiuſ oblit̃ ab illa deformatio
ne tante maieſtatiſ uelut ab nefando ſpec
taculo auerteret oculoſ. Primi cõſpe ſem
nudi ſub iugum miſſi. Tum ut quiſq; gra
uiſſime erat ita ignominie obiectus.
Tum deincepſ ſingule legiones. Circum ſta
bant armati hoſtes exprobrantes eludentes
q; gladiũ etiam plerisq; intentantes uulne
rati quidem necatiq; ſi uultuſ eorũ indigni
tate rerum actarũ uictorem offendiſſ. Ita
ta aduocti ſub iugum. quod pene grauiuſ
erat p hoſtium oculoſ cum è ſaltu euaſiſ
ſent. ſi uelut ab inferiſ erecta. tum pri
mum lucem aſpicere uiſi ſunt. tam ipſa
lux ita deforme inuenientibus agrã oĩ mor
te triſtior fuit. Itaq; cum ante noctẽ capi
am puenire poſſent. incerta de fide ſoci
orũ. quod pudor p̃pediebat circa uiam
haud paul capua omnium egena corpo
hum ſtrauerunt. Quod ũ eſt capuam
nunciatum: etiam miſeratio uicta ſoci
orũ ſup biam ingentem campaniſ. con
feſtim inſignia ſua conſulibũ. faſceſ lic
toreſ arma equoſ. ueſtimenta. cõmeatũ mi
litibũ benigne miſerunt. uenientibũ ca
puã cunctũ ſenatũ pplm̃q; obuiam egreſſiuſ.
uiſtu ſomnibũ hoſpitalibũ priuatiſq; ac
publicaſ fungitur officiiſ. Hiſq; ill̃ ſocior
comitatuſ uultuſq; benignus. alloquia ñ
m̃ ſermonem elicere. ñ ne ut oculoſ at
tolĕnt. aut conſolantes amicoſ cõm̃ in
uerentur efficere poterant. Adeo ſup
mentem pudor quidam fuge colloquia
cetuſ hominum cogebat. Poſtero die cum ui
ueneſ nobileſ miſſi a capua. ut p̃ficiſcentes
ad finem campanum p̃ſequerentur reuer
tiſſent uocatiq; in curiam p̃cunctanteſ ma
ioribus natu multo ſibi meſtioreſ. abiectio
reſ animi uultuſ referrent. adeo ſilentio ac pe
nitum agrã inceſſiſſe. tacere indolẽ illam
romanam. ablatoſq; cum armiſ animoſ.
ñ reddere ſaluẽ. ñ ſalutantibũ dare reſpon
ſum. ñ hoſtem quemq̃m p̃ mecu potuiſſe.
tanq̃m ferentibũ adhuc ceruicibũ iugum
ſub quod miſſi ſũt. ĕent habere ſamnites
uictoriam ñ preclaram ſolum. ſ etiã p̃ce
am. cepiſſe enim eoſ non romam ſicut añ
gallos. ſ quod multo bellicoſiuſ fuit roma
nam uirtutem ferociamq; cum hec dicẽtẽ
audirentq; deploratum pene romanum
nom̃ in conciliis ſociorũ fidelium ĕet. dr foli
aclauũ ouĩ filiuſ clariuſ genie factuſq;. cũ
ætate ueteranũ. longe aliter ſe hñe rem
dixiſſe. Silentium illud obſtinatum fixoq;
in terram oculoſ. ſurdaſ ad omnia ſolatia
aureſ. pudorem imminende luciſ ingentẽ
molem irarum grauio añ cladiſ indutia ĕẽ.
aut romana ſe ignorare ingenia. aut ſilen
tium illud ſamnitibũ flebileſ breui clamo
reſ gemituſq; ecciturum. caudinoq; pa
ciſ aliquanto ſamnitibũ. q̃m romanis triſti
orem memoriam fore. Quippe ſuoſ quẽq;
eorũ animoſ habiturũ. ubicumq; congreſſuri
ſint. ſaltuſ caudinoſ ñ ubiq; ſamnitibũ fo
re. Iam rome. ſua infamis cladeſ erat. Ob
ſeſſoſ primum audierunt. Triſtior deinde
ignominioſe pacis magiſq̃m p̃culi nunc

tuit. Ad tamam oblichom̃ delectus habi
ceptus erat. Dimissus deinde auxiliorũ ap
paratus. postquam dedicionẽ tam fede fac
tam acceptunt. grumploq; sine ulla publica
auctoritate consensum in omnem formam
luctus ẽ. tabne cura forum clausę. iustitiũq;
in foro sua sponte ceptum priq̃m indictum.
lani clauu anulu aurei positu. pene mestiore
ẽcitu ipo curtal ẽẽ. nec diuitz solum neq;
auctoribz sponsoribzq; pacis irasci. ſz in nox
ios etiam milites odisse. negare urbe recti
ue accipiendos. Quam concitationem am
mox fregit aduentus ẽcitus etiam iratis
miserabilis. non enim tanq̃m in patriam
reũtentes ex inspato incolumes. ſz captoz
habitu uultuq; ingressi. sero in urbẽ tra
se in sinis quisq; tectis abdiderunt. nec po
stero atq; insequentibz diebz nemo eoz fo
rum aut publicum aspicere uellet. Cos.
in peruato abdicato. nichil p magistratu
agere n̄ qđ exp̃sium. l. c. est. ut dictatoẽ
dicerent comitiorum cā. Q. fabiũ ambus
tum dixerunt. r. p. emilium pecum. ma
gistrẽ equitum. Quibz ubi creatis: suffectis
oib. emilius. papis. dictatoi. l. ualeriis. flac
cus. magist equitum. nec pecis comitia
habita. Et quia redebat ppin omniũ ma
gistratuũ el' anni. res ad interregnũ rediit.
Interreges. q. fabius. maximus. m. ualeriꝰ coꝛ
uus. Is consules creauit. q. publium phi
lonem. r. luciũ papiriũ. cursoꝛem tũm. haud
dubio consensu ciuitatis quod nulli ea
tempestate duces clariores ẽẽnt. Quo crea
ti sunt die. eo enim sic placuerat patribz
magistratum ineirent. sollennibz ops

.s.c. his pfectis de pace cauchna retulerũt.
r publius penes quem fasces erant. dic sp.
postumi inquit. qui ũ iurẽ eo demisso uul
tu quo sub iugum missus erat. haud sum
ignarus inquit cõs. ignominię ñ honoris
causa me primum ercitum. uultumq; di
cere. ñ tanq̃m senatoꝛem. ſz tanquam reũ
tam infelicis belli quã ignominiose pacis.
Ego tam q̃ndo neq; de noxa mea neq; de pe
na retulistis. omissa defensione q̃ non dif
ficillima ẽẽt. apud haud ignaros fortuna
rum humanaꝝ necessitatumq; sententiã
de eo de quo retulistis paucis pagam. Que
sententia restis erit m̃. ne an legionibz urb̃is
pperetur. cum me, seu turpi seu necessaria spõ
sione obstrinxi. quatam̃ quando mea uolũ
tate facta ẽ. non tenetur. p. r. nec quicq̃m
ercea prẽ quam corpora nra debentur sam
nitibz. Dedamur pfectales nudi uincti q;.
exoluamus religione ppin. si qua obli
gauim̃. ne quid diuini humanue obstet.
quo minus iustũ pium q; deinceps ineat
bellum. Intea consules exercitum scribe
armare educere placet. nec prius ingredi
hostium fines. quam omnia uisa in dedi
tionem nram pfecta erunt. Vos dii immorta
les pcor quesoq;. si uobis non fuit cordi. sp.
postumum. t. uetturium cõs. cũ samnitibz
pspe bellum gerere. ac uos satis habeatis
uidisse nos sub iugum missos. uidisse spon
sione infami obligatos. uidẽ nudos sine
tos q; hostibz dedit os. omnem iram hostiũ
in̄is capitibz ercipientes. Nouos cõs. legio
nesq; romanas ira cum samnite gerere
bellũ uetat. ut omnia aĩ nos cõsules bel

la gesta sunt. Que ubi dyctat tanta simul
admiratio miseratioq; uiri incessit hoīes.
ut m̄ uyx crederent illum eundem eē. sp̄. po
stumium qui auctor tam fede pacis fuis
set. nī miserarentur. neq; se. p eo quod spon
dendo pacem seruassent exercitum. p. R.
penam ullam m̄tos eē. neq; ad extremū
cum sacro sci eēnt. dedi hostib; uolarī ue
possent. Cum postumi dedire mīta dedi
te mquit. p fanos nos. quos saluare religi
one potestis. dedecus deū r uīos sacro sōl
cum primo magistratu abierint. Si si me
audiatis p q̄m dedantur. hic in comitio
uirgis cesos. hanc tam mīte calate penē usu
ram h̄ānt. Nam qđ deditione mīa negant
ri gestu religionem ppl̄m. iustos magis
ne dedantur. Quam quita se rei h̄ānt dicē.
quis ad eo iuris fecialium expte. qui ig
noret. Neq; ego infitior . p.c. tam spon
sores q̄m federa sīa eē. apud eos hoīes apd
quos uyrta diuina religiones fides hu
mana colūtur. Si inuisū ppl̄i nego quic
q̄m sanciri posse. quod ppl̄m teneat. An
si eadem superbia qua sponsionem istam ex
presserunt nobis iam mīs coegisset. Nos
uerba legitima dedentium urbes nunca
pare dedicium p. r. uos tribuni diceretis.
r hanc urbem templa delubra fines aq;
iam mīum eē. Omitto dedition em q̄m
de sponsione agitur. quid tandē si spondis
semus urbem hanc relicturum. p. r. si in
censurū. si magistratus. si senatum. si le
ges nō habiturum. si sub regib; futurū.
Dī melior a quis. at qui nō indignitas
rei sponsionis uinculum leuat. Si quid
eē. in quo obligari populus possit. mōia potest.
Et ne illud quidem quod quosdam forsitan
moueat refert. consul an dictator an prator
spoponderit. r hoc ipi etiam sanniti iudi
carunt. quib; non fuit satis cōl. spondē. h
legatos questores ci. multum spondē coege
runt. Hec a me nunc quisq̄m quesiūt qđ
ita spondim. cum id ne consuli iuris eēt. nec
illi spondere pacem. que mea nō erat arbitrij.
nec p uobis qui nichil mandauerat ps̄tem.
Nichil ad caudium. p.c. humanis consilijs
gestum est. diis immortalis r uīis r hostiū
impatoribus nīrem ademerunt. Nec nos in
bello satis cauum. illi male partam uicto
riam male ptiderunt. dum uyr locis quib;
uicerant credunt. dum qua cunq; condici
one arma uiris in arma natis auferre festi
nant. Ansi sanamens fuisti. difficile illis
fuit dum senes ab domo ad consulendū
accersunt mittere romam legatos cum se
natu cum ppl̄o de pace ac federe agē. tridui
um exp̄ctatis erat. Inīa in inducijs rei fu
isti. donec ab roma legati aut uictoria illi
certam. aut pacem afferrent. Ea demum
sponsio eēt. q̄m ppl̄i uisu spondissem. Si
neq; uos uidissetis. nec nos spondissem. nec
fas fuit aliud rei gestum eē. q̄m ut illi ue
luti somnio terrore q̄m quod īmīs eor capē
possent. ne quicq̄m eludentur. Et nīm ex
ercitum eadem que; impediebat fortuna
exp̄diret. uanam uictoriam uanor irrita
faceret pax. sponsio inponeretur. q̄ neminē
p̄ter sponsorem obligaret. Quid enim uob
cum. p.c. quid cum. p. r. actum ē. Quis uos
appellare potest quis se a uob duce decepti.

Hostibus an ciuib⁹ Hostib⁹ nich⁹ spondit⁹ ri q̄d nemmem spondē p uob iussistis. Hich ḡ uob nec uobcum ē. quib⁹ nichil mandastī n̄ cū sānitib⁹. cum quib⁹ nichil egistis. Samnitibus sponsores nos sum⁹ h⁹ rei satis locupletes. in id quod nr̄m ē. in id quod p̄stare possum⁹. corpa nr̄a r animos. In hec seuiant. in hec ferrum i hec ual acuant. Quod ad tribunos attinet consulite. utrum p̄sens decretu eorum fieri possit. an in diem differatur. Hos interim. t. uectur uosq; cēti ulna hec capita luendē sponsionis feramus: r nō supplicio liberem⁹ romana arma. Mouit. p.c. tum causa cum auctor. nec ceteros solum. sz tribunos etiam plebei ut se in senat⁹ dicerent posse uetare potestate. Magistratu in se gerī plo abdicauerunt. r adductq; fecialib⁹ cū ceteris caudum ducendi. hoc. s. c. facto. lux quedā affulsisse uidetur ira sā. Postumius in more erat. cum laudib⁹ ad celum ferebant deuotionis p. decij cōsul. alios claris facinoribus equabant. em fisse uidetur ex obuia pace illius consilio. r opa ipm se cruciatib⁹ r hostium uē offerre: placulaq; pro p.r. dare. Arma cuncta spectant r bellum. r nunq̄m futurum ut congrediar armatus cum samnite liceat. In uincere ira odio q; ardentes delecti p̄ omnū uoluntatē iurant. Resp̄tē ge eod̄ mittere nouē legiones. ductuq; ad caudium gerere cōsul. Pregressi fecialis ubi ad portam uenere. uestem detrahi patrī sponsorib⁹ iubent. manū post tergum uinciri. Cum apparitor uecundia maiestatis postumiū lege uincire. quin tum quin adducē loz. ut iusta fiat deditio. Tum ū in cētū samnitium. r ad tribunal uentum pontij ē. a. cornelī⁹ ar uina fecialis ita uerba fecit. Quando quę

huice hominē iniuriu. p.r. quirites. rectus rectum uri spoponderunt. atq; ob eam rem noxam nocuerunt. ob eam rem quo ppls. r. sceleē impio sit solutus. hosce homines uob dedo. Hec dicenti feciali postumi⁹ genu fem̄ quā maxime poterat uirgulto r clara uoce ait. se samnitē ciuem eē. illum legatum fecialem. se cōtra ius gentium uiolatum. eo iusti bellum gesturos. Tum pontius nec ego istam deditionem accipiam inquit. nec samnites ratam habebunt. Quin ubi spuri postumi. si deos eē. censes. aut omnia irrita facis. aut pacto stat. samnitū ppl̄o oīs quos in potestate habuit. aut phis pax debetur. Sz quid ego te appello qui te captum uictori cum qua pacē fide restituis p.r. appello. Quem si sponsionis ad furculas caudinas facte penitet. retractat legiones iniuta saltum quo septe fuerunt. Nemo quēq; decepit. omnia p infecto sint. Recipiant arma. quę p pactionem tradidērunt. redeant in castra sua. Quicquid pridie habuerunt q̄m in colloquium ē. uentum. habeant. cum bellum r forti consilia placeāt. tunc sponsio r pax repudietur. Ea fortuna hīs locis q̄ ante pacis mentionem habuim⁹. geram⁹ bellum. nec. p.r. cōs. sponsionē. nec nos fidem p.r. accusem⁹. Hunq̄m nec causa deficiet. aut uicta pacto non stetisse ob fidei pos- sessionē decisti. Furto eos sub duxisti. aurum tuum tatem a gallis redemisti. inī accipiendo aurum celi sunt. pacem nob cum pepigisti. ut legiones uobis captas restitueremus. eā pacē irritam facis. r semp aliq̄m fraudi speciem turis imponis. Non pbat ppls. r. ignominiosa pace legiones seruat. pacem s hāt.

legiones ſ capta ſ uictoria reſtituat. Hoc fide
hoc federibz. hoc fecialibz cerimoniſ dignũ
erat. ut quidem tu quod per ſtip pactionẽ
habeas tot cueſ incolumeſ. ego patrem qm̃ ho
ſtu ubi remittendo pactul ſum non habeam.
Hoc tu aule cornelii. hoc uoſ fecialeſ uuri ſgen
ubz dicatiſ. Ego uero uſtoſ quoſ dedi ſimula
uſ. nec accepto nec dedi arbitror. nec moror
quo minꝰ in cuuiare obligatã ſponſione cõ
miſſa uratiſ omnibz diſ quoz eludiꝰ numẽ
redeant. Gerite bellum qñ. ſp. poſtumiꝰ in
legatum fecialem genu pcutit. Ita dij ce
dent ſamnitem quem poſtumum ñ quem
romanum ee. ra ſamnite legatum romanꝰ
uiolatum. Eo uob iuſtum in noſ factum ee
bellum. Hec ludibria religionum ñ pudet
in lucem pferre. ruꝛ pueriſ dignaſ amba
geſ ſenes ac conſulares fallende fidei ecq̃
rere. Ita uero. deme uincla romaniſ. mora
uſ ſit nemo. quo minuſ ũ uſum fũ ha
beant. Et illi quidem foſticani rpublica
ſua certe libata fide ab caudio in caſtra
romana inuolant. redierunt. Samnitibz
p ſuꝑbia pace infeſtiſſimum ẽnemib renoua
tum bellum. omniaq; que deiñ uenerẽt
ñ in animiſ ſolum. ſz ꝑpe in oculiſ ee. rſtro ac
ne quiq̃m laudare ſenſ ponti. utꝰ conſi
lia. inter q̃ ſe media lapſoſ. uictoꝛeq; poſ
ſeſſionem pace in certa mutaſſe. rbeneficij
rmaleficij occaſione amiſſa. pugnaturoſ
cum eiſ quoſ poterunt in ꝑpetuum t imi
micoſ tollere. t amicoſ facere. Adeoq; nitꝫ
dum certamine inclinatiſ uiribz poſt cau
ſam pacem animi mutauerant. ut cla
rioꝛem inter romanoſ decius poſtumiꝰ

qm̃ pontiꝰ in cruenta uictoria inꝰ ſamni
tes facerent. Et geri poſſe bellum romanꝰ ꝑ
uictoria certa habebant. ſamnites ſimul rebel
laſſe. uinciſſe credebant romanũ. Inꝰ hec ſar
cina ad ſamnites defecerunt. rfregelle co lo
nia nec oppinato aduentu ſamnitum. fuiſ
ſe. rarcicanoſ cum his ſatis conſtat. Hoc te oc
cupata ẽ amoꝛ iñ mutuuſ uſq; uſq; ad
lucem quietoſ tenuit. Lux pugnę initium
fuit. Quam aliq̃m diu eq̃uam. rqua ꝑ artiſ
ac foci ſ dimicabatur. rqua ex tectiſ aduuia
bat in hoſtem multitudo. tam̃ fregellaniſ ſuſti
nuerunt. Tum uiſ deinde rem inclinauit. q̃ uo
cem audiri ꝑ conſul paſſi ſunt in colum̃ habi
turum. qui arma poſiuiſſet. Et ſpes remiſit
a certamine animoſ. rpaſſim arma iactari
cepta. Pauoꝛ par ſ armata pauſam poꝛ
tam eripuit. animoq; eiſ audacia fuit. quã
incauꝰ ad credendum cecidit pauoꝛ. Quoſ cir
cumdato ſigno ne quiq̃m deoſ fidemq; inuo
cantes ſamnites conſeremauerunt. Cõſ. inꝰ
ſeparatiſ pugnat. papiriꝰ in apuliam ad
luceriam pgit. ũ equites romani obſides ad
caudium dati cuſtodiebantur. publiꝰ in ſa
mnio ſubſtitit. adũ ſuꝰ caudinaſ legioneſ. Diſſẽ
dit ea res ſamnitum animoſ. quod nec ad
luceriã mure nec ab exercitu inſtaret hoſtis. nec
manere. ne luceria inimicum amitteretur ſa
tis audebant. Optimum uiſum ẽ. committ
ere rem fortunę. rcõfligere cum publio cer
tamen. Itaq; in aciem copias educunt.
Aduerſuſ q̃ſ publiliꝰ conſ. cum dimicaturuſ
ee. ꝑ ad loquendoſ militeſ ratuſ. contio
nem aduocari iuſſit. Cecidit ſicut ingens
alacritate ad ꝓpoſitum concurſum ẽ. tra ꝑ

damore poscentium pugnam. nulla adhor
tatio impatoris audita ē. Suus cuiq; animꝰ
memor ignominiæ adhortatoꝝ aderat. Va
dunt ꝯ in plum urgentes signiferos. r ne
moraī cursu pilis emittendis stringendiq;
unde gladius ēēt. pila uelut data ad id signo
abiciunt. strictisq; gladiis cursu in hostem
feruntur. Hic il illuc impatore arcus oran
tibꝫ aut subsidiis locandis fuit. omnia ura
miratis ꝑpetuo impetu egit. Itaq; nō
fusi in hostes sunt. ꝓ ne castris quidem suis
fugam impedire ausi. apuliam dilapsi
petiere. Luceriam tam coacto rursus in unū
agmine ē. puentum. Romanos ita eadē q̄
ꝑmediam aciem hostium tulerat. r i castra
ꝑcuit. Ibi plusq̄m in acie sanguinis ac ce
dis factum. precesq; parū maiora corrup
ta. Exercitus alt̄ cum papirio. cōs. locis ma
rinis ꝑuenerat arpos. omnia pacata
samnitium magistratus r odio q̄m be
nefitio ullo. p. r. Ham samnites ea tempesta
te in montibꝫ uicatim habitantes. cāpestra
r maritima loca contemptu cultoꝝ mollio
re atq; ut euenit fere locis similiḡne. ipsi
montana atq; agrestes deplabantur. Que
regio si fida samnitibꝫ fuisset. aut ꝑuenire
arpos gentes romanus nequisset. aut int̄
recta int̄ romam r arpos penuria rer̄ om
nium exclusos cōmeatibꝫ assumpsisset. Tū
q; ꝑfectus in ad luceriam uicta obsidente
obsessosq; inopia uexauit. Omnia ab arpis
romanis suppetrabantur. Cecīn adeo exi
gue. ut multis occupato stationibꝫ uiguisq;
r ope equites foueatis in castra ab arpis fru
mentū uehebat. int̄dum occursu hostiū co
gebatur abiecto ex equo trunco pugnare;
obsessis prius quam alt̄ cōs. uictore ē exer
citu aduenit. cōmeatus ex montibꝫ sam
nitibꝫ inuecti erant. r auxilia amissa.
Arcora omnia aduentus publius fecit. q̄
obsidione delegata in curam collegæ ua
status ꝑagros cuncta infesta cōmeantibꝫ ho
stium fecerat. Itaq; cum spes nulla ēēt du
cis obsessos inopia lapsuros. coacti rē sā
nites qui ad luceriam castra habebant un
diq; contracti uiribꝫ signa cum papirio
conferre. ꝑcussi paratibꝫ uictisq; se
ad plum legati carthaginis uenerunt. De
nuntiant samnitibꝫ romanisq; ut bel
lum omitterent. pacti si treuas quo mu
discederetur ab armis. aduersus eos se pro
alterius pugnaturos. Ea legatione papirius
audita. pinde ac moris dictis eos cū collo
ga se communicaturum respondit. Acci
tosq; eo cum tempus omne in apparatu
pugnæ consumpsisset. conlocutus de re
haud dubia signum pugnæ ꝓposuit.
Agentibꝫ diuina humanaq; que adsolēt
cum acie dimicandum ē. consulibꝫ tarenti
nus legatus occurrit. responsum expectan
tes. Quibꝫ papirius aut. auspicia secūda ēē. ta
rentinum pullarius nuntiat. Iuratum preēta
ē. egregie. Auctoribꝫ dīs ut uidetis ad rē
gerendam ꝑfacilem. Signa inferre iussit.
r copias educit. uanissimam increpans
gentem. quæ suaq; impotens rerum pre do
mesticis seditionibꝫ. discordiisq; aliis mo
dum pacis ac belli facere æquum censeret. Samnites ex parte altera cum om
nem curam belli remisissent. q̄ aut

pacem uere cupiebãt. aut expediebat h
mulare ut tarentinos sibi conciliarent cũ
instructos repente ad pugnam romanos
consperissent. uociferari se in auctoritate
tarentinorum manẽ. nec descendẽ in aciẽ
nec cetera uallum arma ferre. deceptos po
tius quodcumq; casus ferat passuros. qm̃
ut spẽ uisse pacis auctores tarentinos uide
antur. Accepere se omen cõsl. aiunt. ieã
p̃ cari mentem hostibꝫ. ut ne uallum quid
defendant. Ipi intẽ se parietes copũ sue
cedunt hostium munimẽta. simul undi
q; ad hortũ cum pars fossas explerent. par
uellent uallum. atq; in fossas pruerent.
nec uirtũ in inscitia. ꝫ ita etiam exulcerato
ignominia stimularet animos. castra ĩ
uasere. ipse quisq; non hic furculas. nec
caudinum nec saticulanos ee. ubi erwẽ
fraus sup be uicass. ꝫ romanam uirtutẽ
qm̃ nec uallum nec fossae arcerent. memo
rantes. cedunt parũ resistentes fusosq;
inermes atq; armatos. seruos. liberos.
puberes impuberes. homines iumẽtaq;. ꝫ nec
ullum sup fuisse animal. ni consules re
ceptui signum dedissent. audosq; cedi
mitures e castris hostium impio agmi
ne expulissent. itaq; apud infensos ob
inc̃pe iatam dulcedinem ire confectum
oratio habita ẽ. ut doceretur miles mi
nume cuiqm̃ militum cõs. hostis odio i
hostes cessisse. aut cessuros. quin duces si
cut bellum insatiabilis supplicij futuros
fuisse. ni respectus equitum centoq; qui
lucerie obsides tenerentur. pedissent ani
mos. ne de spatio uenia hostes cecos in sup

plina eorum ageret. pdere puluqm̃ pue
optantes. laudare ea milites. letariq; obui
am ciuium ire sue ee. fateri omnia. patiendo
poci qm̃ pderetur salus tot principũ roma
ne iuuentutis. Dimissa contione consiliũ
habitum omnibꝫ ne copis luceriam p̃meret.
an alto grecorum duce apuli cum gens dubie
ad id uoluntatis temptarent. publiꝰ. cos. ad
pagrandam pfectus apuliam aliquot expe
ditione una pplos aut ui subegit. aut con diti
onibꝫ in societatem accepit. Papirio q; qui obsi
sos lucerie erigebat. breui ad spem euentꝰ res
pondit. Iam insessis omnibꝫ uiis p quas
commeatus ex samnio subuehebantur. fa
me domiti samnites qui lucerie in p̃sidio
erant. legatos miserc ad consulem romanũ.
ut receptis equitibꝫ qui causa belli cẽnt ab
sisteret obsidione. his papirius ita respon
dit debuisse eos pontium herennĩ filium q
auctore romanos sub iugum misissent. con
sulere. quid ultra patiendum censerent. cũm
qm̃ ab hostibꝫ ĩse equa statui q. ĩ se ipi ferre
maluerint lucerian nuntiare iussit arma.
sarcinas. iumenta. multitudinem omnẽ in
bellem relinquerent intra menia. militem
secum singulis uestimentis sub iugum mis
surum. uicissitudinem illatam ĩ nouam infe
rentem ignominiam. Hiis recusatum. Vij.
milia militum sub iugum missa. p̃ daq; in
gens lucerie capta. Receptis omnibꝫ signis
armisq; que ad caudium amiserant. et qđ
omnia supabat gaudia equitibꝫ recuperati
quos pignora pacis custodiendos lucerian
samnites dederant. haud ferme alia mu
tatione subita ver̃ clarior uictoria. p. r. ẽ;

Siquidem etiam q̄d quibꝫdam mannalibꝫ
muenio ponti⁹ heremi. t. samnitium impa
tor ut exp̄iaret cōſ. ignominiam ſub iugum
cum ceteris ē. miſſꝰ. Ceterum id minꝰ mirū ob
ſcurum ēt. de hoſtibꝫ duce dedito miſſoq;. ſi
magiſtratibile ē. ambigi. l. ne cornelius
dictatoꝛ cum lucio papirio curſoꝛe magiſtro
equitum. ed̄ref ad caudium atq; inde lucerią
geſſerit. uterq; unicuiſ romane ignominię.
haud ſciam an uetuſtiſſimo triumpho ad eam
etatem ſcdm furium camillum triumphauerit. an conſulum papiriiq; p̄papuum id dece
ſit. Sequitur hunc ceroꝛem aliuſ ceruꝰ. curſoꝛ
ne papirij primiſ comitiiſ. cum. q. aulo cerrina
no tām obrem bene geſtam luceriē continua
to magiſtratu conſul tertium creatuſ ſit. an
l. papirius mugillanuſ. cognomine er
ratum ſit. Conuenit iam ī p conſuleſ reliq̄
belli p̄fecta. Aulius cum ferentanis uno se
cundo p̄lio debellauit. urbemq; ip̄am quo ſe
fuſa contulerat aciel. obſidibꝫ impetrauit in de
ditionē accepit. Pari fortuna cōſ. alt̄ cum
ſatricanis qui ceſſerant romani poſt caudinā
cladem ad ſamnites defecerant. p̄ſidium q;
eorum in urbem accepant rem geſſit. Nam
cum ad menia ſatricie admotis ēt exercit⁹.
legatiſq; miſſis ad pacem cum precibꝫ peten
dam ciuiſ reſponſum ab conſule redditum
ēt. niſi preſidio ſamnitium intfecto aut ex
orto ne ad ſe remearent. pluſ cauoe quā ar
miſ ſullanū ciuiū coloniſ inectum. Itaq; ſub
inde exequunt̄ querendo a cōſ. legati. quo
nam ſe pacto paucoſ infirmoſ credent p̄ſi
dio tam ualido armato uim adlaturoſ
ab hiſdem conſilium petere uiſi. quibꝫ aucto
ritib⁹ p̄ſidium in urbem accepiſſent diſce
dunt. egreſq; impetrato ut de ea re conſuli
ſenatum reſponſaq; ad ſe referri ſineretur.
ad ſuoſ redeunt. duę factioneſ ſenatum
deſtinebant. Vna cuiuſ princeps erant. de
fectionis. a. p. r. auctoreſ. altera fideliuꝫ
ciuium. certatum ab utriſq; tamē. ut ad
reconciliandam pacem conſuli opa naua
retur. Pars altera cum p̄ſidium ſamnitiū
quia nich̄ ſatis p̄parati erat ad obſidionē
toleandam egreſſurum p̄xima nocte nunta
are conſuli ſatis habuit. qua noctis hora
quaq; porta. q̄m in ſuam egreſſurus hoſtiſ
foret. altera quibꝫ inuiſis deſertum ad ſam
nites erat. eadem nocte portam etiam con
ſulibꝫ apuerunt. armatoſq; clam nocte in
urbem accepunt. ita duplici p̄ditione. ī p̄
ſidium ſamnitium inſeſſis arcta uia ſilue
ſtribꝫ loci. nec opinato oppꝫſum ē. Ab urbe
plena hoſtium clamoꝛ ſublatuſ. monitoq;
unuſ hoꝛe celiuſ ſamnis. ſatricanus capiſ.
omnia in poteſtate conſuliſ erant. Quę ſtuo
ne habita quoq; opa defectio ēt facta. quos
ſontes comp̄t. iurgiſ cesoſ ſecuri p̄cuſſit. Pre
ſidioq; ualido impoſito. arma ſatricanis
adimit. Inde ad triumphum deceſſiſſe romā
papirium curſoꝛem ſcribunt. qui eo duce lu
ceriam receptam ſamnitesq; ſub iugum miſ
ſoſ auctoreſ ſunt. Et fuit uir haud dubie
dignuſ omni bellica laude. ñ animi ſolum
uigoꝛe ſꝫ etiam coꝛpiſ uiribꝫ excellenſ. Preci
pua pedum p̄mptaſ inerat. que cognom̄
etiam dedit. auctoꝛē q; curſu omnium etatiſ
ſuę fuiſſe ferunt. Et ſeu uirium ui ſeu exer
citatione multa cibi uimq; eund̄ capaciſſi

Se lauit papirius et lacauit

mum. nec cum ullo alpiorem. qꝝ pẽ inuic
ta ad laborem corpis ẽcc. fuisse multã pe
dita partem equitatꝫ. ſquirescam aliqñ
ausos ab eo petere. ut sibi pro bene gesta
laxaret. aliquid laboris quibꝫ ille ne michi
remissum dicatis. remitto inquit ne utiqꝫ
dorsum dimulceatis cum ex equis descen
dero. Erat in castris uinum impij ingens i
sociis cauesqꝫ. prenestinus tribun⁹ primo
rem segnius ex subsidiis suos ducentem in
primam aciem. Quem cum mambulans
ante tabernaculum uocari iussisset: licto
rem expedire securem iussit. Ad quam uo
cem grauius stante prenestino agedum lic
tor, excide radicem hanc inquit incõmo
dam ambulantibꝫ. pfusiusqꝫ uultum
supplicij mecum multa dicta dimisit. haud
dubie illa etate qua nulla uirtutum fe
racior fuit. nemo unus erat uir quo ma
gis in nixa res romana staret. quin eũ pa
rem destinant animis magno alexandro
ducẽ. si arma asia pdomita in europam
uertissit. Nichil minus quesitum a pri
apio huius opis iudi potest. qm̃ ut plus
iusto ab rerum ordine declinarem. uarie
tatibꝫ qꝫ distinguendo operis legentibꝫ ue
lut deuerticula amenia: requiem aio
meo quererem. Tam tanti regis ac ducis
nõ uno. quibꝫ sepe tacitus cogitationibꝫ uo
lutauit animus. eas euocat in medium.
ut queratur libeat quinam euentus roma
nis rebꝫ. si cum alexandro fore bellatum
fuerit⁹ fuit. Primum in bello pollẽ ui
dentur: multum copia uirtus. ingenia
imperatoꝝ fortuna pcia humana maxie

mis bellicas potentia singula inuenti
runtusa sicut ab aliis regibꝫ gentibꝫ qꝫ ita
ab hoc quoqꝫ facile pstantia munitum roma
num imperium iam primum ut ordiar ab ou
ibꝫ compandis. haud equidem abnuo egre
gium ducem fuisse alexandrum. sꝫ clariorẽ
tamẽ eum facit qđ unus fuit. qđ adolescens
in incremento rerum nõ dum alteram fortunã
experius decessit. ut alios reges claros duces qꝫ
omittam. magna exempla casuum huma
norum. cuius quem maxime greci laudib⁹
celebrant. quid nisi longa uita sicut magnũ
nõ pompeium uertenta pbuit fortuna? Re
censeam duces romanos. nec romanos. nec
omnes omnium etatũ. sꝫ ipsos eos cum qbꝫ
consulibꝫ aut dictatoribꝫ alexandro fuit
bellandum. m. ualerium. coruũ. c. marcium.
rutilũ. c. sulpitiũ. t. mãlium torquatũ. q̃ntium
publilũ philonem. lucium. papiriũ. curso
rem. q. fabium. maximum. duos decios. l.
uolumnium. m. curium. dein cepsingen
res sequuntur uri. si punico romano pre
uertissꝫ bellum. senioreqꝫ in italiam tra
iecissꝫ. horum in quolibet cum indoles ea
dem q̃ in alexandro erat animi ingenii
tum disciplina militaris iam inde ab infãtie
urbis tradita pmanus in arte ppetuis pre
ceptis ordinate mod uenerat. ita reges gesse
rant bella. ita deiñ exactores regum. iu
nij ualeriiqꝫ. ita deinceps fabii. quinti. cor
nelij. ita furius camillus quem iuuenes hij
quibꝫ cum alexandro dimicandum erat.
senem uiderant militaria opa pugnan
do obeunti alexandro. nam ea qꝫ haud
minus clarum eum faciunt. cessissꝫ uide

licet macte oblatus. parmanius torquat. aut ualerius cornus. insignes animi duces. qm̃ duces cessissent deceni deuoti corporibꝫ in hostẽ ruentes. cessissꝫ papirius cursor illo corporis illo animi uigore. qui esset consilii iuuenis. unũ ne singulos nominem senatus ille quem quiescere regibꝫ constare dixit. unã iam spem romani senatꝰ cepit. id uero erat periculum ne sollertes qm̃ quilibet unus ex his quos nomina uincastris locũ caperet. commeatus expediret. ab his dictis precaueret. tempꝰ pugnę deligeret. aciem instrueret. subsidia firmaret. non cum dario rem esse dixissꝫ. quem mulierum ac spadonum agmẽ trahentem inter purpuram atq; aurum onerarium fortunę apparatꝫ fuerę pdamuerius qm̃ hostem nichil aliud quã bene aut uana contempnę eruentus deuicit. longe alius ytalię qm̃ indię. per qm̃ tremulento agmine cõmessabundꝰ incessit. rursus illi habitus eet salꝰ apuliæ ac montes lucanos cernenti. fugia recentia domestice cladis. ubi auunculꝰ eius nup epr̃i ipse alexander absumptus erat. Ecce loquimur de alexandro non dum mersis sacris rebꝫ quarũ nemo intolerantior fuit. qui si ex habitu nouę fortunę. nouaq; uestita dicam ingenia quod sibi uictor induerat spectetur. dario magistimus qm̃ alexandro in italiam uenissꝫ. exercitum macedonię oblitum degenerantemq; iam in pessimos mores adduxissꝫ. referre in tanto rege pigeret. supbam mutationem uestis. et delicatas humi iacentium adulationes. etiam uictis macedonibꝫ graues. nedum uictoribꝫ. et fedas supplicia. inter unum et pulas sedes amicorum. tuam uanitatem emendes stupris. Quid si unum amorem indies fieret acrior. Quid si ex ac preferuida ira. Hec quocũq; dubium inter sẽ pares referto. nulla nec hec damna impariꝫ uirtutibꝫ ducam. Id uero periculum erat. quod leuissimi ex grecis qui parcho. q; contra nomen romanum gle. fauent dictitare solent. ne maiestatem nominis alexandri quem ne fama illi quidem notum arbitror fuisse sustinere ꝫ potuerit. p. r. adũsus quem athenis in uicinitate facta. macedonum armis cernente. tũ maxime prope fumantes thebarum ruinas contionari libere ausi sint homines. id qd ex monumẽtis orationum patet adũsus eũ nemo ex tot peregrinis romanis suo cum libam missus fuerit. Quanta libet magnitudo hominis concipiatur animo unus. tamen ea magnitudo hominis erit collecta paulo plus decem annoꝝ felicitate qm̃ qui eo extollunt. quod p. r. nisi nullo bello mutus tamen plus uictus sit. alexandro nullius pugne non secũda fortuna fuerit. non intelligant se hominis res gestas. non iuuenis cum ppli am octingentesimum bellantis annum rebꝫ conferre. Quemur si cum ex hac parte. secũda plura numerentur. qm̃ ex illa anni plus in tam longo spatio qm̃ mensium. xiii. annoꝝ fortuna uariauit. Quin tu hominis cum homine. et ducis cum duce. fortunam cum fortuna confers. Quot romanos duces nominem. quibꝫ nũ qm̃ aduersa fortunę pugna fuit. paginas in annalibꝫ magistratuum factisq; pcurre licet consulum dictatorumq;. quoꝝ nec uirtutis nec fortunę ullo die. p. r. penituit. et quo sunt mutabiliores quam alexander aut q̃ qm̃ rex denos uicenosq; dies quod dictaturam nemo plusq̃m annum consu-

latum gessit. Ab cõ. pt. delectus impedit. Post tempus ad bella iterunt ante tempus co mitijs eã reuocati sunt. Impso conatu rerũ circum egit se annul. college nunc reñtas nunc prauitas impediñto aut damno fu it. Male gestis reb; alter⁹ successit. Tironẽ aut mala disciplina assuetum exercitũ ac cepunt. At hercule reges non libi solum ẽ mentis omnib; ꝫ diu rerum tempor q; tra hunt consilia cuncta non secuntur. Inuicꝫ & alexander cum inuictis ducib; bella ges sit ꝫ. ɼ eadem fortune pignora in discrimen deduxit ꝫ. immo etiam eo plus periculi subiit ꝫ quod macedones Ynum alexandrum ha buissent. multis casib; non solum obnoxium. ꝫ etiam offerentem se romanis multa fuisset. Alexandro ut gña uel rerum magnitudine parel. quor suo quisq; fato sine publico dis crimine uiuerent morerẽtur. Restat ut copie co pijs comparentur. ut numo ɼ multitudine gen te. ut multitudine auxilior. sensebant eni etatis lustris ducena quinq; gena milia capt⁹um. Itaq; in omni defectione socior la tini nominis. urbano pre delectu decem scri bebantur legiones quaterni quinq; ẽ ciuis sepe pedes annos in etruria in umbria gallis hostib; aduncis in samnio in lucanis ge rebant bellum. Latum deinde omne cũ sabinis ɼ uolscis ɼ equis ɼ omni campania ɼ parte umbrie etruriegꝫ ɼ picentib; ɼ mar sis peligniscꝫ ac uestinis atq; apulis adiũc ta omni hora grecor inferi maris ɼ thu rios ɼ neapolim ɼ cumas ɼ inde antio atq; ho stib; tenuis amnes aut socios ualidos ro manis. aut fractos bello inuenisti. Hostes ipse traiecisti mare cum ueteranis macedon ib;. non plus. xxx. milib; hominum. ɼ. vij. mi lib; equitum maxime thessalor. hoc enĩ ro boris erat. Psal. in dos. alias q; sic aduersis gentes. impedimentum mar⁹ q̃m auxiliũ trahere. Adde quod romanis ad manũ do mus supplementum eet. alexandro quod pe ra hannibali accidit alieno in agro bellanti ex ercitus cum senuisti. arma clipeus. sarisseq; ut. ro ẽ. hasta romano scutum manus corpor regnantium ɼ pium haud paulo q̃m hasta nehemitus ictum missumq; telum sustari⁹ utq; miles ordine seruans. Sz illa phalanx immobilis. tumultuosa gñis. romana acies distin ctior ex pluribus partibus constans facilis parti enti quacunq; opus eet facilis iungenti. Jam nope quis par romano militi. quis ad toleran dum laborem melior. Ymo pro uictus alexand bello uictus eet. Romanum quem caudium quẽ cannensis non fregerunt. que fregisti acies ille. Sepe etiam si prima pspe euenissent pias ɼ indos ɼ imbellem asiam quesisti. ɼ cum femi nis bellum fuisse dixisti. quod epirus regẽ alexandrum mortifero uulnere ictum dixe isse ferunt. Sortem bellor magis gestor ab hoc ipo uulnere cum sua conferentem. Cquot cum p annos. cxxxiij. ɼ. xx. primo punico bello classib; certatum cum penis recordor. uix etatem alexandri sufficturam fuisse reor ad unum bellum ɼ forsitan cum ɼ federib; uetustis uincta res punica romane eet. ɼ timor paradus communem hostem duas potentissimas armis uiris q; urbis armare. ɼ si mul punico romanoq; obruo bello eet. ñ quidem alexandro duce. nec integris mace

donum rebꝫ. Sꝫ exptā tamē sunt romanū ma
cedonem hostem adūsus anthyocum phylip
pum psentē modo cum clade ulla. sꝫ ne cū
piculo quidem suo. Absit mendacio uerbo
rū multa bella fileant. Nunqm ab eqte hoste
nunquam a pedite. nunqm a pte alte. nun
qm equis utrīq. nunqm nīsi loci labore au
mus. Equidem sagittas saltus impeditos
a uia cōmeantibꝫ loca grauis armis mules ti
mere potest. Ille autē grauior est qm mace
donum atq; alexandri auerat auerterq;
nō fit ꝓpe ut huius quā uiuum pacē amor
rū multis cura concordię. Q. ouī flaccina nō
T. l. plautius. uel ox. cōsules facti. Eō anno
ab frequentibꝫ sanctum ꝑ plis de federe
renouando legati cum senatum hūi strā
ti mouissent. reiecti ad ꝑ plm haud quaqm
tam efficaces habebant preces. Itaq; de fede
re negatum in duos biennij. cum ꝑ aliquot
dies fatigassent singulos precibꝫ impetrare
et apulia theanenses. Canusiniq; ꝑ platio
nibꝫ fessi. obsidibꝫ. l. plautio cōs. datis. in
deditionem uenerunt. Eō anno p̄mum p̄
fecti capuam creari cepti. legibꝫ ab. l. furio
p̄tore datis. cum utrumq; ip̄i ꝑ remedio egs
rebꝫ discordia intestina perissent. et due to
me addite tribꝫ. uterna ac falerna. In
clinatus semel in apulia rebꝫ. teates q; apuli
ad nouos cōss. c. unium. bubulcum. q. e
milium barbulam. fedus pectum uenerūt.
pacis ꝑ omnem apuliam p̄stande. p. r. auc
tores. Id audacter spondendo. impetrauē
ut fedus daretur. neq; ut equo tamē fede
rī ut in dictione. p. r. ēent. Apuliam p̄do
mita nam florentio q; ualido oppido unus
portus erat in lucanos p̄tum. Iā rep̄ti
no aduentu emilij. cōs. nec ullum ui capō.
Et postq̄m resc capue stabilita ro. dis
cipl̄na fama p̄ socios uulgauit. arma tibꝫ q̄
qui se sine legibꝫ certis. sine magistratibꝫ
agere querebantur. data ab senatu ad iura sta
tuenda ip̄ius colonię patronis. nec arma
nō sꝫ iura etiam romana late pollebant.
C. iunius. bubulcus. T. q. emilius barbula cōs.
xxxvii anni. non consulibꝫ absentibus. sp. nau
tio. T. m. popilio. cētum dictatore. l. emilio. le
gionis tradiderunt. Is cum. l. fuluio magi
stro equitum sarciculam oppugnare adorti
rebellandi causam sanctibꝫ dedit. Duplex in de terrore ille ro. Hinc sam
nīs magno exercitu ad ferendos obsidio
nes socios haud ꝑ ualidis castris romanorū castra posui
t. Hinc sarcinam magno cum tumultu pa
refactis. repente portis instructos hostiū
incurrerunt. Inde pauor utraq; ip̄e alienis
magis auxilijs. quam uiribus fracta fugā iustos
mox ꝑ uolnera romanos urgent. Et q̄m q̄
ancep̄s dimicatio erat. tamē utrimq; tutam
aciem dictator habuit. q̄ locum haud fa
cilem ad circumuenendū cepit. Et uersa
statuit signa. Infestior tamē in rem pene
cessit. nec magno certamine munimenta
compulit. Tum totam aciem in samnites
obuertit. Ibi plus certaminis fuit. Victoria
sicut sera. ita nec dubia nec uaria fuit. Fusi
in castra samnites. ceruicibus noctem iugibꝫ ta
cto agmine abeunt. Et spe abrepta sarcinā
tuende plusquā. Ipsi socios romanos uo
parem dolorem hosti reddentes circumsidet.
Anno circumacto bellum deincepsab dic

ratore. q. fabio gestum ẽ. Cons. nouissent
priores rome manserunt. fabius adaccipiẽ
dum ab emilio exercitum ad sarticulã cũ
supplemento uenit. Neq; enim samnites
ad pustriam manserant. Sz accitus ab domo
nouis multis; multitudine freti castra
eod quo antea loco posuerunt. Lacessentesq;
pluo romano ne auertẽ ab obsidione conaba
ntur. Lo interim dictator in media hostiũ
uersus ió bellum tanti ducere. quod ur
bem oppugnabat securior ab samnitib;
agẽ. stationib; nõ opposit. ne qua ĩ castra
uis fieret. Lo ferociusq; adequitare samni
tes uallo. neq; otium pati. Lt cum iã ppe
in portis castrorum eet hostis. nich consul
to dictatore magist equitum. q. aulio cer
retanus magno tumultu cum omnib;
turmis equitum eruptis submouit hos
tem. cum in minime pugnaci genẽ pugne
sic fortuna exercuit opes. ut insignis utriq;
clades. relata ipsis; ducum ederent fuña.
Prior samnitium impetus egre patientis
quod tam ferociter adequitassent. in se fun
di fugarisq; orando hortãdoq; militẽ pluũ
ualuit. In quem insignẽ inõ suos cientẽ
pugnam magister equitum romanis
infesta cuspide ira permisit equum. ut uno
ictu eruum em equo precipitaret. Hec
ut fit ad ducis casum paulsa magis qm
uirtute ẽ. multitudo. Omnes qui circa erãt
in aulium temere muerunt. p hostiũ
turmas tela conuecerunt. fũi precipuũ
decus ultra samnitium impetus dede
runt. Is uisorem detractũ ex equo ma
gistrum equitum plenis meritis atq; ut

trucidauit. Nec multum abfuit. quin corpe
etiam quia int hostiles ceciderat turmas
samnites potirentur. Sz exemplo ad pedes
descensum ab romanis ẽ. coactisq; idem sam
nites facere. repentina acies circa corpora ve
cum pedestre pelium init. Quo haud du
bie superat romanus. recuperatumq; aulii cor
pus myxta cum dolore lecta ductores in castra
retulerunt. Samnites duce amisso. ne pedestre
certamen tentaret suis; omissa sarcula
quam ne quisq; defendi rebantur. ad plustri
ce obsidionem redeunt. intra q; paucos dies
sarcula romanus p deditionem. plustica
pium samnis potitur. Gutata iñ belli se
des ẽ. ad soram ex samnio. apuliaq; tradue
tã legionem. Sora ad samnites defecerat. int
fectis colonis romanor. Quo cum prior ro
manus exercitus ad ulciscendam cuiũ nece
recuperandamq; coloniam magnis uiribus
ppueniss. sparsi p uias speculatores sequu le
gionem samnitum. nec iam procul abee alii
sup alios nuntiarent. obuiam itum hosti.
atq; ad lautulas anticpitia pluo dimicatũ ẽ.
Non ecdem. ñ fuga alterius partis. Et nox ĩcer
tos uictus uictores ne ecẽt duremt. Iuuenio ap
quosdam aduersam eam pugnam romanis
fuisse. atq; in ea cecidisse. q. aulium magr.
equitum. Suffectus in locum aulii c. fabius
magist equitum cum exercitu nouo ab ro
ma aduenit. et ppmissos nuncios consulto
dictatore ubi subsisteret. quo ue tempore qua
ex parte hostem adgredereetur. substitit. oc
cultus. Ad omia satis exploratis consiliis dic
tator. cum paliquot dies post pugnam con
tinuisset suos intra uallum obsessi magis

obsidencal m. signum repente pugne ꝑposuit. ꝛ efficacual ratus ad attendendos uirorꝫ fortiũ animos nullam alibi qm̃ in semet ipo cuiqm̃ relictam spem de magistro equitum nouoq; gerendi imperii celauit. ita qm̃ nulla ab incipiendo pelendi deꝑhensi nisi quam uictoria parefecim⁹ uiam nullam habem⁹. Statua mã munim̃to sarcinarum sunt. ꝛ inopia eaꝫ infesta. ꝗã ꝛ circa omã defecerunt. uñ subuehi commeatus poterant. ꝛ iom nec uitare uelint: inqua loca sunt. Itaq; non frustra boꝛ ego. uos castra hic relinquendo. inquecq; infecta uictoria sicut pristino die nos recipiatis. Arma munimenta ñ munimenta sed arma tuta eẽ debẽt. Castra habeant repetantq; quibꝫ opẽ ẽ. Crabe bellum. nos omnium rerum respectum ꝑ qm̃ uictorie nobis absciderimus. ferre signa in hostem. ꝗ gressa uallum agmen excelle rit: castra quibꝫ impetum ẽ. incendant. dãp na uiã militi omnium circa qui defecerẽt ꝓlorum ꝑda sarcientur. Et oratione dicta ꝛ sñ ecẽ cãtis q; ultime in legerat militi. accensi uadunt in hostem. ꝛ respectui ipse ardentium castroꝝ qm̃ qm̃ ꝓximis tan tum. Ita enim iusserat dictator ignis ẽ. sub dtui. haud paruum fuit irritamentum. Ita q; uelut uecorde sullam: signa ꝑmo impetu hostium ꝛga inuadit. turbant. Et in tempe poste qm̃ ardentia ꝑcul iudicio castra magister equitum: id conuenerat signum hostium ter ga inuadit. Ita circumuenti flammis quia po test quisq; fugam ꝑ diuisa petunt. Ingens mi tudo ꝑ metum in unum conglobata. ac se met ipam turba impediens in medio cesa.

Castra hostium capta. direptaq; quoꝫ ꝑda omnium cum militem in romana castra dicta tor reducit. haud quaqm̃ tam uictoria lecti. qm̃ quod pter exiguam deformatam incen dio partem cetera omnia spe salua inuenit. Ad sorem inde reditum. nouiq; consules. o. pe tilius. c. sulpicius. exercitum ab dictatore fabio acceperunt. magna parte uetere mili tum dimissa. nouisq; cohortibꝫ insuppleti tum adductis. Ceterum cum ꝑ difficilem urbis situm nec oppugnandi satis certa ratio maneret. ꝛ aut tempe longinquo aut pte ꝑ piculosa uictoria eet. sorani transfuga clam ex oppido pfectus. cum ad uigiles ro manos penetrasset. duci se exemplo ad cos. iubet. Deductusq; traditurum urbem pro mittit. Iussus inde cum quonam⁹ id ꝑsta turus eet. ꝑ cunctantes docet. haud uana afferre ꝑpulit ꝑpe aduncta menibꝫ roma na castra. ut. vi. mil. ab oppido remouentur. fore ut minus intenta in custodiam urbis diurne stationes ac nocturne uigilie eent. ipse insequenti nocte sub oppido siluestribꝫ locis cohortibꝫ insidere iussis. decem milites delectos secum ꝑ arduа atq; ꝑpe inuia ad eam partem ducit. pluribꝫ qm̃ ꝑ numero uirorꝫ missilibꝫ telis eo collatis ad hoc saxa erant. ꝛ ne ñ iacentia ut fit in aspis. ꝛ deinde ista etiam quo locis cruor eet ab oppidanis con gesta. Et cum constitisset romanos. semita q; angustam ꝛ arduam erectamq; ex oppido ad arcem ostendisset. Hoc quidem ascensu inq; ut ꝛ arma qm̃ libet multitudinẽ ar cuerint. Vos ꝛ decem nũo ꝛ quod plus ẽ. ro manum romanoꝝ q; fortissimum uiri estis. ꝛ lo

cus pro uobis et nox erit. que omnia ex incerto
maiora territis ostentat. Ego iam terrore
omnia implebo. uos arcem intenti tenete.
Decurrit inde quanto maxime poterat cum
tumultu ad arma. et propter uestram fidem ciues
clamitans: arx ab hostibus capta est. defen
dite. ite. Hec incedens principum foribus hec
obuiis. hec excurrentibus in publicum pa
uidis increpat. Acceptum ab uno pauorem
plures per urbem ferunt. Trepidi magistra
tus missis ad arcem exploratibus cum tela et
armatos tenere arcem multiplicato nuncio
audirent. auertunt animos a spe recuperan
de arcis. fuga cuncta complentur. porteque
ab semis omnis ac maxima parte inermibus
refringuntur. Quarum per unam presidium
romanum clamore excitatum irrumpit.
et concursantes per uias pauidos cedit. Iam
sora capta erat. cum consules prima luce con
uenere. Et quos reliquos fortuna ex nocturna
cede ac fuga fecerat. in deditionem acci
piunt. Ex his. cc. xxv. qui omnium con
sensu destinabantur. infande colonorum
cedis et defectionis auctores. uinctos romam
deducunt. Ceteram multitudinem in co
lumem presidio imposito sore relinquunt.
Omnes qui romam deducti erant uirgis in
foro cesi. ac securi percussi. summo gaudio ple
bis. cuius maxime intererat tutam uirque
que passim in colonias mitteretur. mul
titudinem esse. Consules ab sora profecti in agros
atque urbes ausonum bellum intulerunt.
Mota namque omnia aduentu samnitium
cum apud lautulas dimicatum est. fuerant
coniurationesque circa campaniam passi

facte. Nec capua ipsa crimine caruit. Quin
romam quoque et ad principum quosdam inqui
rendos uentum est. Ceterum ausonum gens pro
ditione urbium sicut sora in potestatem ue
nit. Ausona et minturne et uestina urbes erant.
ex quibus principes iuuentutis duodecim nuncio
in proditionem urbium suarum coniurati ad consules
ueniunt. docent suos iam pridem exoptantes
samnitium aduentum simul ad lautulas
pugnatum audierunt. prouictis romanos ha
buisse. iuuentute armis samnites iuuisse.
Fugatis inde samnitibus incerta pace agere nec
claudentis portas romanis. ui arcessant bel
lum. et obstinatos claudere. si exercitus admo
ueatur. in ea fluctuatione animorum opprimi in
cautos posse. His auctoribus mota propius castra mis
sique eodem tempore circa tria oppida milites
partim armati. qui occulti propinqua menibus insi
derent loca. partim togati tectis ueste gladiis
qui sub lucem apertis portis urbes ingrederentur.
Ab his simul custodes trucidari cepti. simul
datum signum armatis. ut ex insidiis con
currerent. ita porte occupate. triaque oppi
da eadem hora eodemque consilio capta. Sed
quia absentibus ducibus impetus est. factus: nul
lus modus cedibus fuit. deletaque ausonum gens
uix certo defectionis crimine. per mensem ac si inter
ne ciuio bello certasset. Eodem anno prodito
hostibus romano presidio. luceria samni
tium facta. Nec diu proditoribus impunita res
fuit. Haud procul inde exercitus romanus
erat. cuius primo impetu urbs sita in
plano capitur. lucerini ac samnites ad inter
nitionem cesi. Eoque ira processit ut rome
quoque cum de colonis mittendis luceriam

consuleretur Senatus mulcta delendam urbem censerent. Preter odium quod execrabile in his captos erat longinqui tas quoq; abhorrere a relegandis tam procul ab domo cunctis. nec tam infestas gentes cogebat. Vicit tamen sententia ut mitterentur coloni. Duo milia quingenti missi. Eo dem anno cum omnia infida romanus ceperat. capue q; occulte Principum coniurationes foue. De qbus cum ad senatum relatum eet. haud quaq; neglecta res questiones decrete dictatori eaq; questionibus exercendis cita placuit. C. menius dictus. ii. m. fol. magis equitum dic. Ingens erat magistratus eius terror. Itaq; siue cum or seu conscientie sue calabios ob cuium nouitatem capita coniurationis fuerant. Priq̃m nominarentur apud dictatorem. mos haud dubie ab ipsis consciis audito subtrahit. Deinde ut questionem campanie matia decessit. Visa romana nec pacatoo res non nostrum q capue. q; municipium qui ulq̃m consisterent. coniurassent ue ad usus rem. p. queri senatus iussisse. i. cognitionis honorum adipiscendorum facta fa ad usus rem. p. ee. latioq; ire in personas questio fit. haud abnuente dictatore sine fine ulla questionis siue usus ee. Postulabant quidam nobiles homines. appellatis tribunis nemo erat auxilio qui nomina recipiantur. Inde nobilitas. Hec hi in quos crimen intendebatur. q; uniuersi simul negare nobilium id crimen ee. quibus si nulla obsteret fraus de patrata ad honorem q; hominum nouorum ipsos adeo dictatorem magistrum q; equitum reos magisq̃m quesitores idoneos ceu crimini ee. intellecturos q; ita id ee. simul magistratu abissent. Tum enim mens iam fame magis q̃m impij memor progressus in contione ita uerba fecit. Et omnes ante actee uite uos conscios ab eo. qui uel hic ipse honos delatus ad me tes tis ee. innocentie mee. Neq; enim quod sepe alias. quod tot tempora postulabant. r. p. qui bello clarissimus eet. q; qui maxime paci ab his contionibus uetam egisq; dictatore. delegendis exercendis q̃stionibus fuit. Si quidem nobiles homines qua de causa uos existimare. quam p me magistratu deq̃m incomptum ducere melius ee. primum ipsas expugnare q̃stiones omnu ope adnisi sunt. Dein postq̃m ad to patum potentes erant. ne causam dicerent. impedita ad usationum appellationum. tribunitium auxilium patrocinij confugerunt. Postremo repulsi inde omnia tumora. q̃m ad eo innocentiam suam. Purgarent. usa inoluerunt. Ipse uatis dictatorem poscere reum. Secunde non fuit. ut omnis dij hominesq; scirent ab illo etiam que impossibilia temptari ne rationem uite reddant me obuiam ire crimini. Offerre me inimicis meis reum. dictatura me abdico. Vos queso cons. si uobis datum ab senatu negotium fuerit. ut me primum. deinde hunc. m. solui q̃stiones exercerat. ut appareat innocentia q̃ta. nos in maiestate honoris tanti a criminationibus istis ee. Abdicat inde se dictatura. et post eum confestim fole magisterio equitum. Primumq; apud cons. his enim ab senatu mandata res ee. rei facti. ad usus nobilium testimonia

egregie absoluuntur. Publiꝯ etiam philo
nullo plicatus summus honorib⁹ post res
tot domi. belloq; gestas. ceteris nimius
nobilitatis causam dixit. absolutusq; est.
Hec dum ut fit qm̃ dum recens erat q̃stio.
p̃clara nomina reor⁹ ingerit. Inde labi ce
pit aduersa capita. Donec contionib⁹ fac
tionib⁹q; ad ũltimus quas compara erat op
pressa ẽ. earum fama reñ-oy agis tam̃ spe
campanie defectionis. in quam conjura
tum erat samnites in apuliam uersos.
rursus ad caudium reuocant. ut iñ exp
pinquo si qui mod⁹ occasionem apiret. ca
puam romanis eripiant. Eo cõs. cum uali
do exercitu ueniunt. primo circa saltus
cum utrinq; ad hostem inique aduersa eẽt cõ
tenti sunt. Deiñ samnites p̃apta loca breui
circuitu in loca plana campanos campos
agñ dimittunt. ibiq; primum castra iñ
conspectu hostib⁹ data. Deiñ leuib⁹ p̃lijs
equitum sepe qm̃ peditum. uterq; pe
riculum factum. nec aut euentus eorum
romanum aut more qua trahebant
bellum pertrebat. Samnitum contra
ductib⁹ carpi paruis cotidie damnis. et se
nescere dilatione belli uires fugiebant
tragq; in aciem p̃cedunt equitib⁹ in cornua
diuisis q̃bus p̃cepũ erat ũ ĩtentione ad respectũ
castroy. ne qua eor⁹ uis fieret cum ad pre
lium starent. aciem pedita curam fore.
Consulum sulpitius in dextro. poetelius
in leuo cornu consistunt. Dextra pars q̃d
et samnites rari ordinib⁹. aut ad circũe
undos hostes. aut ne ipi circũirentur
constituerat. latius parefacta stetit. Si
nistri pret q̃m quod confertiores steterant.
repentino consilio poetelij. consulis addire
uires. qui subsidiaria cohortes q̃ integre ad
longioris pugne casus reseruabantur. in p̃
mam aciem exemplo emisit. unũsisq; hos
tem primo impetu uiribus impulit. Cõmota
pedestri acie samnitum. eques impugnam
succedit. In hunc transiũso agmine inẽ duas
acies se inferentem. romanus equitat⁹ conci
tat equos. signaq; ordines pectum atq; eq̃
tum confundit. donec unũsam ab ea parte
euertat aciem. In eo cornu ñ dum conseren
tib⁹ manꝰ ad clamorem a sinistra parte pre
gressum. unde haud dubiam uictoriã cer
nens. cum ad suum cornu tenderet. cũ mille
ducentis uiris dissimulẽ. i fortunam iuenit.
Romanos loco pulsos. uictorem hostem signa
impetus in ferentem. Ceterum omã mutauit
repente consul aduentus. Nam reconspectu ve
sis refectus multum ẽ. animꝰ. et mal⁹ q̃m pri
mum auxilium aduenerat. Fortes uiri. et
partis alterius uictoria audita mox usa
que ad ultimum restituit. Tota deiñ iam unde
acie romanꝰ. et omisso certamine cedi capiq;
samnites. nisi qui male-uentum. cui nunc
urbi beneuentum nom̃ ẽ. p̃fugerũt. Ad xxx.
mil. cesa aut capta samnitum p̃dium me
morie ẽ. Cons. egregia uictoria parta. prin⁹
iñ ad bouianum oppugnandum legiones
ducunt. ibiq; hibna egerunt. donec ab no 138
uis cõs. Lucio. papirio. cursore. quinto. c.
uinio. bubulco. iterum nominat⁹ dictator
.c. poetelio. cũ m. folio magr. equitum ẽcitum
accepit. Is cum auctiss⁹ arcem fregellanam
ab samnitib⁹ captam. omisso bouiano ad

fregellas pgit. unde nocturna samnitium
fuga sine certamine recepit fregellas presidio
q; ualido imposito in campaniam reditum
maxime ad nolam armis repetendam. eo
semt̄ mens sub aduentum dictatoris: ita
nitium omnis multitudo: nolam a gressis
contulerāt. Dictator urbis situ circumspecto
quo aptior aditus ad menia ēt omnia edifitia
frequenter ibi habitabāt. circumiecta muris
incendit. nec ira multo post siue a peculio dic
tatore. siue ab. c. iunio consule. nam utr̄q;
traditur nola ē. capta. Qui capte decus nole
ad cōs. trahunt: adiunxit annam: calatiā
ab eod̄ captas. Peculium autem pestilentia
orta claui figendi causa dictatorem dictū.
Suessa ponta eodem anno colonia deducta
fuit. Suessa aurunco: fuerat uolsca ponti
nis ulam situm in conspectu litoris sui in co
luerāt. Eo mīnam casinum ut deduceret̄
colonia sic factum ē. ſ; circumuisos circauere.
ac misere colonos quatuor milia. Insequen
cōs. o. ualer̄. p. decus: ō. ualerio. p. decio.
cōs. pfligato fere samnitium bello. pu; q;n
ea cura decederet. patribus romanis accusci
belli fama exorta ē. Nec erat ea expectare gens
alia cui sedm gallicos tumultus arma ter
ribiliora eēnt. tum pp̄ unquitate agri. tum
multitudine hominum. Itaq; alio cōsule in
samnio reliquias belli psequens. p. decius
qui grauiter egerat rome rebus erat. auctore
senatu dictatorē. c. iunium bubulcū dixit.
Is p ut rei magnitudo postulabat. omnes
iuniores sacramento adigit. arma quoq; alia
resposcit. summa industria parat. nec tan
tis apparatibus etruscis de inferendo bello agi
tat. Quicunq; haud dubie in ultra arma
etruscis inferrent. Eadem in compando cohi
bendoq; bello consilia: apud etruscos fuere.
Ferri finibus egressi. Et censura clara. eo an
no appius claudius: c. plautius fuit. Memo
rie tamen felicius ad posteros nomen appij quod
uiam munuit: aquam in urbem duxit.
eaq; unus pfecit. qui ob infamem atq; inuidiosam
senatus lectionem uerecundia auctus collega
magistratu se abdicauerat. Appius tamen an
tiquatis insitam patriciam famulig̃endo
solus censuram obtinuit. Eodem appio auctore
populus genus cibi ad aram maximam ber
culis familiare sacerdotum. seruos publicos
ministerij delegandi cā solennia cuius sacri
docuerat. Traditur in dictum mirabile: et
qđ dimouendis statu suo sacris religionem
afferre posset. cum duodecim familie ea tem
pestate potiorum eēnt pueros ad. xxx.
omnes sine cura annum cum stirpe extinctos.
nec nomen tantum potiorum interisse. ſ; cen
sorem etiam appium memoria deum ita post
aliquot annos luminibus capti. Itaq; cōs.
qui eum annum secuti sunt. c. iunius bu
bulcus tertium. et. q. emilius barbula tertio
mitio anni q̄sti apud pplm deformatum
ordinem prauia lectione senatus. q̄ potio
res aliquot lectus precium eēnt. negauerūt
eam lectionem seq̄ sine recti prauiq; discri
mine ad gratiam ac libidinem facta eēt ob
seruaturos: et senatum exemplo etauerūt.
eo ordine qui ann̄ cessores appius claudium. et
c. plautium fuerāt: et duo impia eo anno da
ti cepta pp̄lm utraq; pudenda ad rem
militarem. Unum ut. tr̄. mil. seni deni

quatuor legiones ꝑ̄ppto creārentur. quean
tea ꝑ qm̄ pauci suffragio ꝑpli relicti sol.
dictatorum r consulum ferme fuerant be
nefica. tulere eam rogationem tribuni ple
bei. l. aulo. c. marcio. Alterum ut duūuiro
nauales classi ornande reficiendeq; causa
idem ꝑplis iubet; lator huius plebiscīti fu
it. m. oeci. cui. pt. Eiusdem anni rem dicu
pariā precūrem ni ad religionē uisa eet
pacē. Tibicines q prohibiti a proximis
censoribz eranto in ede uouisuesti. quod tra
ditum antiquitus erat. egre passi abur
uno agmine abierunto. Adeo ut nemo es
set in urbe qui sacrificijs precīet. Ei rei
religio uenit senatui. legatosq; aburi
miserunt. ut darento opam. ut hi hoīes
romanis restituerentū. aburani benigne
polliciti. primū accito eos in curiam hortā
tsunt ut reuertēntur romam. Postq̄m
ꝑpelli nequibant. consilio haud abhor
rente ab ingenuis hominū eos adgdunto.
Die festo alii alios ꝑ spem celebrandaz cantu
epularum causam mutant. Tumo cui au
dum ferme genus ē. onerato sopiunt. atq;
ita plaustra uncto comitiunt. ac roma
deportant. Nec prius sensere q̄m plaustris
in foro relictis plenos crapule eos lux oppri
sit. Tunc concursu ꝑpli facto. impetratoq;
ut manēnt datum. ut triduum q̄t an
nis ornati cum cantu atq; hac nunc sol
lenni ē. licentia ꝑ urbem uagarentur.
Restitutum q; in ede uescendi uis. his q̄
sacris precinerent. Hec inter duos ingen
tium bellorū curam gerebanto. Cons. in
se pumicas partiti. Tumo samnites. ego
lio nouum bellum etruria sorte obuenit.
Iu samnio cluuiam ꝑlicium romanū. q ne
quiuerat ui capi ob sessum fame in dedi
onem accepit. samnites uerbibz fedū in
modum laceratos occiderant. decuos. huic
infensos crudelitatis tumulus nuch antiqui
oppugnatione cluuiana ratus. quo die ad
gressus ē. menia uicepit. atq; omnis pubes
interfecit. Sin uicor gētium bonarū ductus.
caput hoc erat pentroz samnitium longe
ditissimum atq; oppulentissimum armis
uirisq;. Ibi quia haud tantū uiroz erat. spe
p̄de inuites accensi oppido potiuntur. Om
niaq; seuitum in hostes ē. prede plus pene
q̄m ex omni samnio unq̄m egestum. be
nigneq; omnis multa concessa. Et ꝑ quam
ꝑpotentem armis romanum. nec acie sub
sistere ullę. nec castra nec urbes poterant
oīum principum in samnio. eo cure sum
mittente. ut insidijs quererentur locis. si q̄
licentia ꝑpiando effusius grassantes capti
circūuenirī possit. Transfugere agrestes. a
liquot quidam parte forte parte consilio
oblati congruentia ad consulem afferente
q̄ uera erant pecoris uim ingentem in sal
tum aduum compulsam ee. ꝑpulerē ut
p̄da rum eo expedire ducentur legiones. Ibi
ingens hostium exercitus ignara occultus
insederat. Et postq̄m intrasse romanos
uidit saltum: repente egressus cum cla
more ac cum multa undiq; caedes fecit. dum
primo noua res trepidationem fecit. dum
arma capiunt. sarcinas congerunt. in me
dium. Deinde ꝑ q̄m ut quisq; ubi auerat se
onere. aptauerat q; arma: ad signa undiq;

corbant. ⁊ nocti ordinib⁹ muertere dilcapli
na militeq; am sine precepto ullus sua
sponte ꝑstruebatur acies. Coñl. ad anciput
maxime pugnam aduersus desiliere eq̃. ⁊
iouem martemq; atq; alios testatur deos.
se nullam suam gliam iñs predam mili
querentem in eum locum deuenisse. neq; ī
se aliud qm̃ nimiam dicendi ⁊ hoste mul
tis curam reꝑhendi posse. Ab eo se dedecore
nullam rem aliam qm̃ uirtute multum
undicaturam. Conterent⁹ iñ uno animo
omñs inuadere hostem nudum. acie castris
ereptum nudatis urbib⁹ utrum am spe fur
to insidiar⁹ temptantem. ⁊ loco ñ armis fre
tum. Sz quē eē iam utrum romanę ingr
pugnabilem locum. Fregellana arx sora
naq. ⁊ ūcumq; in quo successum erat lo co
memorabantur. His accensis milites omniū
īmemor difficultatum uadit ad hūs immi
nentem hostiū aciem. Ibi paulum labor⁹
fuit. dum in adūsum cliuum eriguntur ag
men. Secūn postq̃m prima signa planitiem
summam cepunt. sensitq; acies equo se ā
instructe loco. uersis ex eo plo ē. terror in im
sidiatores. eosdq; latebras quib⁹ se pauloan
te exerant. palati atq; inermes fuga repe re
bant. Sz loca difficilia hostis quesita ipsos
cum sua fraude impediebant. Itaq; ꝯ ꝑpau
cis effugium patuit. Cesa ad .xx. mil. homi
num. uictor⁹q; romanus ad oblatam ab ho
ste predam pecorum discurrit. Dum hec ge
runtur in samnio. iam oñs exercitus ꝑtī ꝑ
ter arreanos ad arma uerant. ad oppugnan
dū sutrium. q̃ urbs socia romanis uelut cla
stra erat ingens exercitus. Eo alt̃
cons. emissus cum exercitu ad liberandos obsi
dione socios uenit. Aduenientib⁹ romanis
sutrini cōmeatus benigne in castra aū ur
bem posita aduexere. Et quiescendi primum
consultando maturarent. crabent ne bellū
traduxerunt. Postō die ū celeriora qm̃ tuti
ora consilia magis placuere ducib⁹ sole or
to signum pugne ꝓpositum ē. armatiq; ī
aciem procedunt. Quod postq̃m consulum nun
tiatum ē. ex emplo cohortes dari iubet. ut
prandeat miles. firmatisq; cibo uiribus ar
ma capiat. Dicto paretur. Coñl. ū paratos
armatosq; uidit. signa extra uallum pro fer
ri iussit. ⁊ haud procul hoste instructe aciem.
Aliquandiu utrinq; utrimq; stetere exspectan
tes ut ab aduersariis clamor ⁊ pugna in ci
peret. Et ꝑ sol meridie se inclinauit. qm̃
telum hinc aut illinc emissum ē. Iñ ne in
fecta re abiretur. clamor ab extremis oritur.
concanunt⁹q; tube ⁊ signa inferuntur. Hec
segnius romanis pugnantib⁹. Concurrunt in
tensis animis. nūo hostis. utrarumq; romanꝰ
superat. Ancepsq; prelium multos utriq; fo
rtissimum quemq; absumit. Hec ꝑ inclinata res est. quam secūa acies romana ad p
ma signa integri fessis successere. Et cum qz
nulli recentib⁹ subsidiis fultra prima acies
fuit. ante signa cuiq; omnes cecidere. Nul
loq; unquam prelio fuge minus nec plus
cedis fuisse. in obstinatos mortis uisos nox
texisse. Ita aut uictores ꝑ qm̃ uicta pugnā
di finem facere. Post occasum solis signum
receptui datum ē. Hoc ere ab utroq; in castra
reditum. Hec dein quicq̃m eo anno rei me
morabile digne apud sutrinum gestum ē. qz

191

ꝛex hostium exercitu tota prima acies delectauno prelio fuerat. Subsidiarius m̃ reluctus uix quod sanus ecc ad castrorum p̃sidiũ apud romanos tantũ uulnerũ fuit. ut plꝰ post prelium sauciũ decesserint. quã ceciderant in acie. Q. fabi insequentis anni consul. bellum adsuscepit. collega fabio. c. marci rutulus datus ẽ. Ceterũ fabius supplementum ab roma abduxit. motus exercitus domo accitus circumsteterunt. p̃multa anni iam erant. cum inter patres et plebem magg. tribunosq; nulla certamina fuerant. cum ea familia que uelut fatali cum tribunis ac plebe erat certamen oritur. Appius claudius censor circumactus decem ꝛ. viij. mensibz quod emilia lege finitũ censure spatium tempus erat. cum. c. plautius collega ei magistratu se abdicassit. nulla ui compelli ut abdicaret potuit. p. sempronius erat cui. pt. qui finiende censure intra legitimum tempus actionem susceperat. ñ pparem magis quam iustam. nec in uulgus q̃m optimo cuiq; gratiorem. Is cum idem de emilia lege emiliam rogitaret. auctorem eius mamercum emilium dictatorem laudibz ferret. qui quinquennalem ante censuram longinquitate potestatem dictaturam intra sex mensium annum egisset spatiũ; dic age dum inquit appi claudi. quid nam facturus fuisti. si eo tempore quo. c. furius. ꝛ. m. gegan̄ius censores fuerunt censor fuisses. Negare appio intercessionem tribunum magno ope ad cãm potuere suam. nam si tenuerit lex emilia eos censores quos in magistratu lata

eet. qua post illos censores creatos eam legem pplꝰ tulisset. quod q; postremum tulisset id ratum q; eet. non tamen aut se aut eorum quemquam qui post eam legem latam creati censores eent. teneri ea lege potuisse. Hec sine ullius assensu caullante appio. Hec inquit quereris illius appij pgenies qui decemuirum in annũ creatus. alio anno se ipse creauit. tertio nec ab se nec ab ullo creatus. priuatus fasces. rumpium obtinuit. nec an continuando abstitit magistratu q̃m obtinuerit cum male parta male gesta. male retenta impia. Hec est eadem familia quorum cui uia atq; muro ꝛ. compulsi gentes patres sacrum montem cepistis. Hec aduersus quã tribunicium auxilium uob cum pastis. Hec pp̃ quam duo exercitus aduentinum insedistis. Hec que fenebres leges. hec que agrarias semp impugnauit. Hec connubia patrũ ꝛ plebis intrupit. Hec plebi ad curules magistratus iter obsepsit. Hoc ẽ. non multo q̃m tarquinios infestius uex libratu. Ita ne tandem appi claudi cum centesimus iam annus sit ab manlio emilio dictatore tot censores fuerint nobilissimi fortissimiq; uiri nemo eorum. xij. tabulas legit nemo id ius ee. qd postremo pplꝰ tulisse scit. Immo ui omnes seruerunt. ideo emilie. potius legi paruerunt. q̃m illi antiq̃ qua primum censores creati erant. q; hanc postremum tulerat pplꝰ. ꝛ q; ubi due contrarie leges sunt. semp antiq̃ abrogat noua. An hoc dicis appi. ñ teneri emilia lege pplm. An pplm teneri ne unum ex lege ee. tenuit emilia lex uolentes illos censores. .m. furium. ꝛ. m. geganium. Quicq̃d ille

magistratus in re.p. male facere posse indica
runt. cum ura finire potestatis maiestatem em
lium principem etatis sue belli domiq;
etatum fecerunt. Tenuit deinceps omnes
censores intra certum annorum spatiū. Tenet
.c. plautium collegam tuum. hisdem auspi
cijs. eodem iure creatum. An hunc ñ ut qui
optimo iure censor creatus ēē ppls creauit:
Tu uiri crimi es in quo hoc ꝑ populum ac singu
lare ualeat. Quem tu regem sacrificioq; creēs
amplexus regni nomē. ut qui optimo iure rex
rome creatus sit. creatum se dicet. quē semest
dictaturaq; mī regno. v. dieꝝ contentum fore
putes. quem clauu figendi. aut ludoꝝ causa
dictatorem audacter creēs: Quam isti stolti
dos ac socordes iudices credunt eos qui mī iure
simum diem in gemmis rebꝫ gestis dictatura
se abdicauerunt: Aut qui iuuo creati abie
runt magistratu: Quid ego antiq; repetam:
Hup intra .x. annos. c. meni dictatore qz cū
ḡtionem seuerus quam quibꝫdam potentib⁹
tum erat. ēcereret contagio eius quo quere
bar ipe crimini obiectata ab inimicis est.
Vt priuatus obuiam uere crimini dictatura
se abdicauit. Nolo ego istam in re mo destiā
ne degeñauerit a familia impiissima &
superbissima: ñ die ñ hora creatus qm necesse
ē magistratu abierit. mī ne excedat finitū
tempus satis ē. aut diem aut mensem censu
re adicere. Triennium inquit ser mīser ul
tra quam licet emilia lege censuram geā.
Solus. hoc quidē iam regno simile ē. An
collegam subrogabit quem geram ne inde
mortuo quidem locum subrogari fas ē. Pe
nitet enim qđ antiquissimum sollempne
sollemne: solum a bipō curie institutum
deo ab nobilissimi anistitibꝫ ei sacri ad ser
uoꝝ ministrum religiosus censor deduxit.
Cens antiquior originibꝫ urbis hui auspicio
deoꝝ immortaliū scā. Propter re actuā cen
suram intī annum ab stirpe genuctaē. tusi
unūsam rem. p. ōi necessario obstruxeris:
Quod ominari etiam reformidat animus
urbis eo lustro captaē. quo de mortuo colle
ga. c. iulio censore. L. papirius cursor ne abi
ret magistratu. o. cornelium. maluginen
sem collegam subrogauit. Et qñto modes
tior illius cupidita fuit. quam tua appi:
Hec solus nec ultra finitum lege tempus.
l. papirius censuram gessit. Tam nemiñ
inuenit qui se postea auctorem sequeretur.
Omnes deinceps censores post mortem colle
ge se magistratu abdicarunt. Te nec qđ dies
erat censure. ñ quod collega magistratu
abierit. nec lex nec pudor cohercet iuratē
in superbiā maudatā i contemptū deoꝝ
hominūq; ponis. Ego te appi claudi pro
situs magistratuī maiestate ac ūecundia
quem gessisti. ñ ī manu uolatū. ꝛz ne uer
bo quidem mi cessionem a me appellatum
uellem. ꝛz ih que adhuc egi ꝓuocatia tua ꝛ
superbia coegit me loqui: nisi emilie legi
paruero. in uincula duci iubebo. Hec cū
ra comparata a maioribꝫ sit. ut comitia
censoriis nisi duo confecerint legitima
suffragia ñ renuntiato altō comitia dif
ferantur. ego te qui solus censor creari ñ
potuisti solum censuram gerere ñ patiar.
Hec taliaq; cum dixisset prendi. censorē ꝙ
in uincula duci iussit. Approbantibꝫ cer

tri bunꝰ ānone collegā tri appellantꝰ appio an
xilio fuerꝫ. sūmaq; munditia oīum ordinꝫ solus
ēlium ārgessit. Ladōꝫ comes gerunt. iā sucrōꝫ ab
ecruscis obsidebatur. consuluiq; fabio imꝰ
monitꝰ agnū ducūm. ad ferendā opē sociis.
tempt andasq; munitiones. si qua possent
irrūpere ad hostiū instructa occurrit. Quoꝝ
ingentem multitudinem cum ostenderet
subiecta late planities. consul. ut loco pa
ctatem suoꝝ aduuaret. flexit paulu
lum agmen in cuniosa. aspa. tuta saxis.
saxis. Inde signa in hostem obuertit. ecru
cio omnium prē quam multitudinis siue
qua sola frequentia in memoriꝫ. pelum
meunt. adeo rapta rauide ut abiectis
missilibꝫ quo celeri manus conferentur.
stringent gladios ruadentes in hostē. Ro
manus contra nunc tela nunc saxa quibꝫ
eos affatim loci ipse armabat ingere. Igi
tur scuta galeaq; icta. cum etiam quos nō
uulnerauerant turbarent. neq; subire
erat facile ad pximos pugnā. neq; mis
silia habebant. quibꝫ eminus rem gere
rent. stantes ꝛ repositos adigit. cum iā
sacis nichil regerent quosdam etiam pedē
referentes fluctuantēq; instabilē aciem
redintegrato clamore. structis gladiis ha
stati ꝛ principes inuadunt. Cum impe
tum non tulerunt ecruscꝰ: uersisq; sig
nis. pene fuga effusa castra repetunt.
Sz equites romani prerecti p obliquū cam
pi cum se fugientibꝫ obiecissent. omisso
ad castra tenere montes petunt. Inermi
pene agmine ac uexato uulnibꝫ in
siluam cuniam penetratum. Romanꝰ
multos multis ecruscoꝝ ceciꝫ. duo de. xl. signi
muliratibꝫ capit. castris etiam hostium cum
pda ingenia potiunt. Tum de psequendo ho
ste agitari cepit. Silua erat cuniua magꝫ
cum inuia atq; horrenda. qm nup fuere ger
manici saltus. Nulli adeam diem ne mer
catorum quid adita. Eā intrare haud fere
quisqm preō ducē ipsum audebat. Alii
omnibꝫ cladis caudine nōdum memoria
aboleuerat. Tum er his qui aderant consul
fiēm. m. fabium cesonem. alij. c. claudiū
quadam matre eād qua consulem genuꝰ
tradunt speculatū se rarum pfessus. breuiq;
omnia certa allaturū. Iere educatus apud ho
stes. ecruscis in de lucis erudituꝫ erat. lin
guamq; ecruscam pbe nouerat; habeo auc
tores uulgo tum romanos pueros sicut nō
greca ita ecruscis lucis eruditi solitos. Sz p
pulē. uero pcapuum aliquid fuissem eo. q
se tam audaci simulatione hostibꝫ imiscue
rit. Seruus ei dr comes iuuenis fuisse nutritus
una. eoq; haud ignarus lingue eiusdem.
Hec quicqm aliud pficiscentes qm cuncta
cum regionis queintranda erat naturam
agnomina principum ipsis accepe. ne q
nō collo quia insigni nota hesitantes de
prendi possent. Iere pastorali habitu agrestibꝫ
telis. falcibꝫ. ensisq; binis armati. Sz neq; cō
munium lingue nec uestis. armoꝝue habi
sic eos iuuat. quam quod abhorrebat ab fide
quemqm extraneum caminos salubꝫ intrare.
Vsq; ad camertes umbros penetrasse dicun
tur. Ibi quidam facere romanū ausum in
tro ductum q; in senatum consulis uerbis
egisse de societate amicitia q; atq; in comi

hostpito acceptum: nunciare romanis nul-
lum comeatum exercitui dierum .xxx. posto
fore. si ea loca intrassit. quibus cernebat
umbros in armis paratam impio futuram.
Hec cum relata consuli essent: impedimentis
prima vigilia premissis. legionibus post impe-
dimenta ire iussis ipse substitit cum equitatu.
Luce orta postquam die obequitabat stationibus
hostium quam qua saltum disposite erant. Ex
eis saltis duo venissit hostem: in castra se se
recepit. Postero quoque altera egressus. ante noctem
agmen assequitur. Postero die luce prima
viga cum suis montis venebat. Ibi contemplato
opulentia exercitus aruaque mutari sentit. Ingen-
tiam abacta preda: cum mutuarie agrestium
exercitorum cohortes repente a principibus re-
gionis eius concitate romanis occurrunt.
Ad deos in composito ut cum duce pugnaretur
si pugnatum foret. Celsi fugantesque hostes late de
prostrato agro. victor romanus opulentosque re-
rum omnium copia in castra redit. Eo fere
re quinque legati cum duobus consulibus. uenerat
de nuntiatum. Fabio senatus uerbis. ne saltum
communem transiret. legatis seruis sequi ut im-
pedire bellum possent uenisse nuntiis uic-
toriae Romam reuertuntur. Hac expeditione
ne consulis motum laudauerat. quin profligatum
bellum. Vastatione namque sub oculis monti-
cis tradiderat. Iacentes ora sensisse concauerat que
indignatione. non ferrum in hostes. sed um-
bram finitimam. Itaque quantus non nunquam
antea ad suorum exercitus uenit. Hoc est
ut cautum in promota castra. Et etiam auditae
re dimicandi quam primum campo delata. Acies
dein instructa primo suo stare loco. relicto
hostium administruendum consuli spatio.
Dein postquam decreuerat hostem sentire
pugnam. aduallum subeunt. Vbi postquam
stationes quoque receptas intra munimenta sense-
re. clamore repente circa ducem orta. ut eos
sibi e castris cibaria eo die deferri iubent.
mansuros se sub armis. atque nocte aut certe
luce prima castra hostium inuasuros. Hi
dolo quietos romanos exercitus impio duci
continetur: decima erat fere diei hora cum cibi
capere consuli militem iubet. paratos ut essent arma
sumere. quamquam diei noctisue hora signum de-
derit. Paucis militem adloquitur. tam multum
bella gerendo. eleuat exercitos. nec hostem
hosti. nec multitudinem multitudini com-
pandam aut ex. preter ea relum aliud occul-
tum seruos. in tempestiua tacere opus esse.
His ambagibus pugnam simulabat hostes. quam
ni multum multitudine terrarum refertus
esset: quae sine munimento consisterent. uerisi-
mile erat quae simulabatur. Curatis cibo.
corpora quieti dant. Et quarta fere uigilia
sine tumultu excitati arma capiunt. Do la-
bra. per. ualonibus diuidunt adualluum pro-
tinus. fossasque implendas. Inde munimenta instruuntur acies. Delecti cohortes ad
portarum exitus collocantur. Dato deinde sig-
no paulo ante lucem quod estiuis noctibus so-
lere maxime quietus tempestiuo. prurito ual-
lo erupit acies. stratos passim inuadit hos-
tes. alios immobiles. alios semisomnos
in cubilibus suis. maximam partem ad arma
trepidantes. cedes oppletur. Paucis arma dare
se: datum spatium est. Et ipsos nullum signum
certum. nec ducem sequentes. fundit roma-

nul. fugato q̄ p̄sequitur. Ad castra ad hu
uas diuersi tendebant. Silue cur dederē
refugium. Nam castra in campis sita eo d̄
die capiuntur. Aurum argentumq; uasiū
q; referri ad cōs. cetera preda militū fuit.
Cesa aut capta eo die hostium milia ad xl.
Tam tam claram pugnam trans cuminā
siluam ad perusiam pugnatam quidam
auctores sunt. Q; etiq; in magno cuitatē
fuisse. ne intercluso exercitui tam infesto
saltu cohortes undiq; cuncis umbrisq; opp̄
merentur. Sz ūcum q; pugnatum ē. res
romana supior fuit. Itaq; apusia 7 crotone 7 are
tio. que ferme capta ecturię p̄ior ea tem
pestate erant. legati pacem feduscq; ab ro
manis petentes indutias. in. xxx. annos i
petrauerunt. Dum hec in ecturia gerunt.
cōs. alt̄. c. marci⁹ rutili⁹ allusas de samni
tibz uicepit multa alia castella uicinq; aut
dedita hostiliter aut integram potestatē
uenere. Eodem temp⁹ classis romana a
p. cornelio quem senatus maritimę ore
p̄fecerat in campania aucta cum ad pul
sa pōpeios ecer. socijs inde nauales ad depo
pulandum agrum nuceriuum p̄fecti.
primus rapinam uastauit. uñ rectius cur
ad naues ecer. dulcedine ut fit predę lon
gi⁹ p̄gressi ecauere hostes. palatis p agros
nemo obuius fuit. Cum occidione occidi
possent, redeuntes agminę incauto hau
pcul nauibz adsecuti agrestes ceciderunt
predę partem. etiam occiderunt. que su
p̄fuit cedi trepida multitudo ad naues
compulsa ē. P̄fecto quinti fabii transi a
miniam siluam q̄ntum rome tronē fe
cerat. tam lętam famam in samnium ad
hostes tulerat inclusum romanum exerci
tum obsidi. cladisq; imaginem furculas
caudinas memorabant. eadem tēritate
auidam ulciscendi semp̄ gentem in saltus
nuos. deductam septam ñ hostium magis
armis quam locorum iniquitatibz ee. Iam
gaudium inuidia quadam miscebatur. q̄d
bellum romanum decus ab samnitibz fortuna ad
ecruscos aūtasq;. Itaq; armis utrisq; ad oppri
mendum. c. marcium consulem concurrūt
p̄tinus in ecturiam p̄marsos ac sabinos pe
tentes. si martiū dimicandi potestatem ñ fa
ciat. Obuius his consul fuit. Dimicatum p̄lio
uitrimq; atroci atq; incerto euentu ē. Ec cum
ancipscedes fuisq; adūse tam ret fama ro
manos uertit. ob omissos quosdam eq̄stris
ordinis tribunosq; militum atq; imum le
gatum. 7 quod insigne maxime fuit consul
ipi⁹ uulnus. ob hec etiam aucta fama ur so
let ingens terroz partes inuasit. ductatoręq;
dicia placebat. nec quin cursor papiri⁹ dicere
tur. in quo tum summa rei. p. ponebat⁹. du
bium cinq̄m erat. Sz nec in samnium nunti
um p̄ferri omnibz infestus uico posse. nec u
uere marcium cōs. satis fidebant. Alter
consul fabius infestus priuatum papirio
erat. Quę ne ira obstaret bono publico. le
gatos ex consularium nūo mittendos ad eū
senatus censuit. qui sua q⁹ cum ñ publica so
lum auctoritate mouerent. ut memoriam
simultatium patrię remitterent. P̄fecti legati
ad fabium cum. s. c. tradidissent adiecis
sentq; orationem conuenientem mandatis.
cōs. demissis in terram oculis tacitus ab inter

.XIX.

ui quidnam actum ul ẽt. legatis receptis nocte
deinde silentio ut mos est. L. papirium dicta
torem dix̃. cui cum obanimum egregie cu
ctum legatis grãs egerent. obstinatum silen
tium obtinuit. ac sine responso ac mãtione
facti sui legatos dimisit. ut apparetet insig
nem dolorem ingenti compremi aiõ. papiri⁹
cursorium bubulcum magr̃. equitum dixit.
atq; ei legem curiatam de imperio ferenti iste
omen diem diffidit. qđ fausta cuncta fuit.
primapium duabus insignis cladibus capte
urbis caudine pacis. quod utroq; anno eid
curie fuerat primapium. Quater uicti⁹ ter
cia etiam clade q̃ ad caremeram accepta ẽ. ab
hominandam eam curiam factus. Dictator
postero die auspicis repetendis profectus le
gem. profectus cum legionibus ad cerverem ciuitatem
ciminiam. exercitus nup̃ sępti ad
longulam puenit. Acceptisq; a marcio cõs.
ueteribus militibus in aciem copias educit.
Nec hostes detrectare uisi pugnam. Instruc
tos deinde armatosq; cum ab neutris pl̃ium
inciperet. nox obp̃sit. Quieta aliq̃ndiu nec
sinis diffidentes utribus nec hostem spernentes
statua in ppinquo habuere. Nam cũ um
bros exercitu acie depugnatum ẽ. fusi cõ
magis quam cesi hostes quacepta acrit
non omiserunt pugnam. mira res in cetu
ria geste. ad uadimanis lacum etrusci le
ge sacrata coacto exercitu cum uterum le
gissẽt. quantis nunq̃m alias ante simul co
pis simul animis dimicarunt. Tanto q;
uarum certamine gesta res ẽ. ut ab neu
tra parte emissa sint tela. Gladiis pugna
ceptu acerrime cõmisso ipso certamine
quod aliq̃ndiu anceps fuit. accensa ẽ. ut nõ
cum etruscis romens uictis. sed cum aliqua no
ua gente uideretur dimicatio ee. Huc illuc ab
ulla parte mouetur fuge. Cadunt ante sig
nani. nemudentur ppugnatoribus signa fit
que secta prima acies. Abultimis deinde subsi
dis cietur miles. Adeoq; ad ultimum labo
ris ac piculi uentum ẽ. ut equites. R. omis
sis equis ad primos pedites parma p̃ cor
pora euaserint. Ea uetur nouam inter fessos
recenta acies. turbantur signa etruscorum.
Secuta deinde impetũ eorum. ut cumq; affecta
erat cetera multitudo. tandem prumpit or
dines hostium. Tunc iunctis pmanata cepta.
Tauerna manipuli quidam. Et ut semel
dedere terga. etiam certiorem capessere fu
gam. Ille primum dies fortuna uictorie
abundantes etruscorum fregit opes. cesum i
acie q̃d roboris fuit. castra eorum impetu cap
ta direptaq;. Pari subinde piculo gliscẽtq; cui
ui bellum in samnitibus erat. qui preter
ceteros belli apparatus ut acies sua fulgeret
noui armorum insignibus fecerunt. Duo eci
dus erant. Scuta alterius auro. alteri ar
gento celauerunt. forma erat scuti sum
mum latus qua pectus atq; humũ tegunt.
fastigio equali ad imum cuneatum mobi
litatis causa spongia pectori tegumentum
sinistrum cruris ocrea rectum galee crista
te. q̃ spẽm magnitudini corpis adderet.
Tunice auratis multis uersicolores. argẽ
tatis linteis candidis. his dextrum cornu da
tum. illi in sinistro consistunt. Hoc iam
romanis apparatũ insigniũ armorum fuerat.
doctiq; a ducibus erant horridum multẽ

ee. debe. non celatum duo rangento. Et ferro
ranimis fretum. Quippe illa predam uer
qm arma ee nitentia. antetem deformia
nt sanguinem rnulnã aut rem ee. mul
usl decus romana illa uictoriam seq. rdue
hostem quam ul pauplu uictorul pmium ee.
His cur ro uocib; instinctos mulier in plum
ducit. Dextro ipse cornu consistit. sinistro p
fectt mag. equitum. simul e. concursum.
ingens fuit cum hoste certam. Non segni
nt dictatorem rmag. equitum ab utra par
te uictoria maneret. Prior forte uni cõmo
uit hostem leuo. dextrũ cornu sacratos mo
re samnitum mulier. eoq; candida ues
te rpatribz candore armis insignes. eo secu
co mactare uni dictitans. cum intulisset
signa turbauit ordines. rhaud dubie in
pulit acie. Q ũ sensit dictator. ab leuo ne
cornu uictoria incipiet inquit. Et dextr
cornu dictatorl acies alienam pugnam
sequetur. Non partem maximam uicto
rie trahet. Concitat mulier nec pedtum
uirtutem equites aut legatoz studia duc
ceduntur. q. ualeri á dextro. p. decius ab leuo
cornu ambo consulares ad equites in or
nibz positos euehuntur. adhortanq; eos ut
partem secum capesserent decoris. in trans
uersa latera hostium incurrunt. Is nou
additus terroz cum ge parte utraq; circũ
uallisq; aciem. rad terroz em hostium legi
ones romane redintegrato clamore in
tulissent gradum. tum fuga ab samnitibz
cepta. iam strage hominum armoz umq;
insignũ campi repleri. ac primo pauidos
samnites castra sua accepe. deinn nec a quid
recenta. capta dureptaq; ante noctem inuec
tus ignis. Dictator ex. c. triumphauit. Cui
triumpho longe maximam spem captiua
arma prebuere. Tantum magnificentie u
sum in his. ut aurata scuta dñis argentatoq;
ad forum ornandum duuc̃entur. Jñ nati
mirtum ck. fori ornandi ab edilibz cũ cen
se ducentur. Et romani quid ad honorẽ deũ
insignibz armis hostium usi sunt campa
m ab superbia rodio samnitum gladiatore
qd spectaculum inter epulas erat. eo ornatu
armarunt. samnitumq; noie compellarẽ.
Eodem anno cum reliquis etruscoz ad pusiã qd
ripa induciarum fidem rupat. fabi cõsl.
nec dubia. nec difficili uictoria dimicat. Jp
sum oppidum nam ad mena uictor accessit.
Cepisq; nil legati de dentes urbem egressi. Pre
sidio pusie impositio. legationibz etruriẽ am
biam petentibz. p se romam ad senatũ mis
sis. cõsl. p stantiore etiam qm dictator uicto
ria triumphans urbem ẽ. inuectus. Quin
etiam de uictoz samnitum dec. magna ex
parte ad legatos. p. decium. rm. ualeriũ ẽ.
uersum. quo sppis pximis comitiis ingẽti
consensu. cõsl. alterum. alterum pretorem declarauit.
Fabio ob egregie p domitam etruriã comi
nuatur consulatus. Decio collega datur.
ualeriusq; pretor. quarto rm creatus. Consules
parti pumtas etruria decio samnũ fa
bio euenit. Profectus ad luceriam falatinam
cum pacem petentes. quod uicta cum da
retur noluissent. Apparatus ẽ. oppugnando
ad deditionem subegit. Cum samnitibz acie
dimicatum haud magno certamine hos
tes uicti. Hoc eius pugne memoria tradita

forec. ni marsi eo primum plio cum roma
nis bellassent. Secuu marsorum defectionē
pelignu. eandem fortunam habuer. Deco
q; alū consuli sedā belli fortuna erat. Tarqu
mensem mecu subegerat fruñtum exercitu p
bere. atq; indutias in .xl. annō petere. Vulsi
mensium castella aliquot cepit. quedā ex
his diruit. ne receptaculo hostib; eēnt. circum
ferendoq; passim bello cū terrorem sui fecit.
ut nonn omne ecrusci sed ab consule pete
ret. ac de eo quidem nichil impetratum indu
cie annue date. stipendium exercitui romano
ab hoste in eum annum pensū. bmē. tunice
mutuem erade. Tamen indutiarū fuit.
Tranquillas res iam ecrusci turbauit repen
tina defectio umbroz gens integre a cladib;
belli. nisi quod transitum exercitus ager sense
rat. Hū concitata omni iuuentute sua &
magna parte ecruscoz ad rebellionē compul
sa tantum exercitum fecerant. ut relicto p se
in ecruria decio ad oppugnandam in romam
uros magnifice de se ac contempti de roma
nis loquentes iactarent. Quod inceptum eoz
ubi ad decium cōsl. latum ē. ad urbem ex
ercitu magnis itinib; pgit. Imagio pupim
ensi ad famam inuenit hostium consedit.
Hec tomēs spnebatur umbroz bellum. ipse
mine mecum fecerant. expul gallica clade
qm̄ in nouam urbem incoleret. Itaq; legati
ad fabium consulem missi sunt. ut si quid
ignauie a bello samnitum ēet. in umbriam
ppe exercitum duceret. Dicto pauit consul.
magnisq; itinib; ad meuaniam. ū cum co
pis umbroz erant pruit. Recens aduent
consulis quem p eul umbria in samnio bel
lo alio occupatum credidant. ita exercitum
bros. ut alijs recedendum ad urbes munitas.
quidam omittendum bellum censerent. Pla
gauna matrem nam ipi appellant. ñ contenu
it in ecrcos in armis. Itaq; confestim ad certam
egit. Castra uallantem fabium adorti sunt.
Quos ubi effusos ruere in mum mīta cōsl. iudit.
reuocatos militē ab ope; put loci natura tēpo
q; parebatur. ita struxit. cohortatusq; p
dicatione uera quam tulisse quam sam nio
parto; decoz exiguam appendicē ecrusci
belli confecisse iubet. Tuos ait impie penas ex
petere qua se urbem romanam oppugna
turos minati sunt. Hec tanta sunt alacri
tate militum audita. ut clamor sua sponte
ortus loquentem impellauerit ducē. Inde
impium. Deiñ concentu turbarum ac cor
nuum cursu effuso in hostem feruntur. ñ
tanq̄m inuros aut armatos incurrē. mi
rabilia dictu. signa primo erpi cepta signi
feri. deinde ipsi signiferi trahi a cōsl. arma
q; militē ex acie in aciem transferri. Sic ū
ē certamen simul magis q̄m gladiū geri. res
umbonib; incussaq; ala sternunt hostes.
Plus capitur hominum q̄m cedit. Itaq;
una uox ponē arma iubentium pro ira ferō
atem. Itaq; mīt ipm certañ facta dedit uo ē.
a primis auctoribus belli. Postero inseq̄ nub q;
dieb; recēt umbroz ppli dedunt. Oratula
ni sponsione in amicitiam accepti. Fabī alie
ne sortis uictoz belli in suam ptiam ex
ercitum reduxit. Itaq; ei obrem fam felicio
gestaī. sicut priore anno ppls continuauit
consulatum. ita senatus in seq̄tem annū
quo appius. claudius. l. uolumni. cōss. fue

rum ꝓgauit. maxime appio adulante impunitatem ꝙ appium censorem pecisse consulatum. comitiaq; eius ab. l. furio trib. pl. impellata. donec se censura abdicauit. inq; bidui annalibꝫ inuento. creatus cons. cum collega nouum bellum salentinis hostes decernerentur. romę mansit. ut urbanus arcubꝫ opes augeret. qñ belli decus penes alios eet. Volumnium puniceq; haud penitum multa sedulo prelia fecit. aliquot urbes hostium uicepit. ꝑde erat largitor. ac uere beneficentię ꝑ se gratã comitate aduocabat. militemq; his arcubꝫ fecerat ꝛ piculi ꝛ laboris audum. Q. fabius ꝑ cos ad urbem allifas cum sammitũ exercitu signis collatis confligit. Omnino ambigua res fuit. fusi hostes. atq; in castra cõpulsi. Hec castra forent recenta. nec ignium suppetiuisset dies. Ante noctem tamen sunt circũsessa. ꝛ nocte custodita. ne quis elabi posset. Postero die uꝰ dum luce certa deducto fieret ꝓcta. ꝛ pacti qui sammitum forent. ut cũ singulis uestimentis emittentur. hiis omnibus iugum missi. Socii sammitum nichil cautum ad. vy. milia sub corona uenere. Quos secum hernicum dixerat seorsus custodia habitos. Cos omnes fabius romam ad senatum misit. Ꝛ cum quesitum eet. delectu an uoluntario ꝑ sammitibꝫ adiutus romanos bellassent ꝓlatum nos ꝓꝰ custodiendi dantũ. iussitq; eam integram ten nouo cõs. .p. cornelius aruina. q. marci. remul. hyemum iam ceteri erant ad senatum referre. Ad egre passi hernici. consulum ꝓꝰ omnium habentibꝫ anagninus mercurio quem martium uocant. ꝓpter alternatem fe-

rentinatemq; tuscul anum omnes hmca nomina ꝑ. r. bellũ ĩdixerunt. Insamnio q; quia decesserat iñ fabius nouum motus exercitu. calatia sora ꝑsidiaq; que mbis romana erant expugnata. ĩm captiuorum corpa multum sede seuerum. Itaq; eo. p. cornelius cum exercitu missus marcio nouo hostes inter consulum castra ĩcepunt. ut pua de expedito nuncio ñ possit. p aliquot dies incerta rerum omnium suspensiq; de statu alterius utriusq; consul ageret. romam q; is metus maneret. adeo ut oñs summos sacramẽto adigentur. atq; ad subita rerum duo tuti scribentur exercitus. Ceterũ hmca cum bellum nequaq; ꝑ ꝑsentia tyrone ac uetustate gentis gle fuit. Hich usquã dictu dignum ausi. trinis castris mẽ pauos dies exercitu. xxx. dierum induciis facti ad senatum romam legatos mittent pacti sunt. bimestri stipendio frumẽtoq; singulis in mutuem tunicis. Absenatu ad mare rum reiecti. cui. ꝙ. ꝓmissum de hmcis erat. Isq; eam gentem in deditionem accepit. Et in sammio alter consul superioꝛ urbibꝫ locis impeditioꝛ erat. Omnia tuta obsepserant hostes. saltusq; puios cepant ne qua subueh̃i cõmeatus possent. neq; eos cum cohortibus signa tuentem cõs. ꝓtrectare elicere ad certamẽ poterat. Satisq; apparebat neq; sammitẽ certamẽ ꝑsens. nec romanum dilationem belli laturum. Aduentus marci qui hermos subactos maturauit collega uenire auxilio moram certamini hosti gerenti. Iam uꝰ quinetiã quidem gẽtium se ad certamẽ creduxissent pares. conuungi utrisq; passi duos consulares gẽtes nichil credẽtes

iam u. angu
nus hern
tisq; alijs
bellum mo
sum erat
decernun
tur: prin
cia omnia
opportuna
loca hos
tes

lupēē lpea. aduenientem incompositio agmine marcium adgrediuntur. raptum collatę sarcinę in medium. ꝙ pro tempus patrebatur instructa acies. clamor primū in statiua plani. deinde conspectus procul pulueris tumultum apud alterum cōsl. in castris fēc. Hisq; confestim arma capere iussis. raptimq; eductis in aciem multis; transiūsam hostiū aciem atq; alio certamine occupatā inuadit. clamor transiūm murum flagitium fore. si alūm ęgrum uiq; uictorię compotem sinerent fieri. nec ad se in belli uindicarent decus. Quam impetum dederat prumpit. aciemq; p media in castra hostium rendit. ꝛ uacua defensoribus capit. atq; incendit. Qve ubi fragrantia marciam mules conspexere. ꝛ hostes respexere. cum passim fuga capta sanniuum fieri. Et omnia opplere cedes. nec ullam partem eorum pfugium ē. Iā xxx. milib hostium cesis. signum recipiendi cōsl. dederant. colligebantq; in unū copiā. muucem inde se gratantes. cum repente uisę pcul hostium noue cohortes. q̄m supplemento ꝛ sępe fuerant. integrauere cedem. In q̄s nec uisu consulum nec signo accepto uictores ruadunt. malo ꝯuitio imbuendum sanitem clamitantes. Indulgent cōsl. legionibus ardori. ut qui pbe scirent nouum militem hostium inde pculsos fuga uetanos. ne temptando quidem satis certamini fore. Hec eos opinio fefellit. Omnis sanniuū copię uelites nouęq; montes pximos fuga capiunt. Ita romana erigitur acies. nec quicq̄m satis tuti loci uictis ē. ꝛ de fugis quę cepant funduntur. Iamq; una uoce omnis pacē petebant. Tum earum mensuum frumento imperato. ꝛ annuo stipendio ac singulis in mulierem cunicis ad senatum pacis oratores missi. Cornelius in samnio reluctul. marcius de hernicis ouum phans in urbem redit. statuaq; eq̄stris in foro decreta ē. quę ante templum castoris posita ē. Hernicoꝝ urbes pfidis alternatis uerulano ferentinati. quia maluerē quā ciuitatem siue legem recipere connubiūq; inter ipsos quod aliq̄ndiu soli hernicoꝝ habuerunt pmissum. Anagnini quoq; arma romanis intulerant. ciuitas sine suffragii latione data. Concilia connubiaq; adempta. Et magistratibus prefq̄m sacroꝝ curatione interdictum. Eodem anno edes salutis a iunio bubulco censore locata ē. q̄ cōsl. bello samnitico uouerat. Ab eod collegaq; eius m. ualerio. maxime uię p agros publica impensa facte. ꝛ cum carthaginensibus eod anno fedus tertio renouatum. legatiq; qui ad id uenerant. comiter munera missa. Dictatorem id anni habuit. p. cornelium. scipionem. cum magro equitū. p. decio mure. Abhis ppe quę creati erāt comitia consularia habita. quia neuter consulum potuerant bello abesse. Creati cōsl. l. postumius. t. minucius. Hos cōsl. prid. q. fabio. ꝛ. p. decio fuggit biennio exempto. quo claudium uolumnium q; ꝛ cornelium cū marcio cōsl. factos tradidimus. Memorię ne fugit in annalibus dignos an consulto binos cōsl. fallos. ratos. transcendit. incertū ē. Eod anno in campum stellatem agri capani samnitum incursiones facte. Itaq; ambo cōsl. in samnium missi. cū duūsal regio

194

Gm

nel. uel rerum postumi. Bouianum mu-
nitu peruasit; postumius p ductu ad uel rerum
pugnatum. alij haud dubie samnitem uic-
tos. ad xx. mil. hominum capta tradunt.
alii marte equo discessum. postumium
metum simulante nocturno trane clam
in montes copias abduxisse. hostes secu-
tos duo mil. in loca munita se ipos con-
sedisse. Consulem statua tuta copiosaq;
uita etatis peracturos uideretur. postq; im-
minentes castra firmauit. omnia appara-
tu rerum utilium instruxit. relicto fir-
mo p̄sidio de uigilia tercia qua ducia pro-
ximo potest. expeditas legiones ad collega-
m p̄m ad tumulum alticolos sedentem duxit. Ibi au-
ctore postumio muniri cum hostibus signa
conferunt; Et cum anceps p̄lium in multum
diei p̄cessisset: cum postumius integros legio-
nibus defessam iam aciem hostium impulso
mouit. Itaq; cum lassitudo ac uulnera fu-
gam q; p̄pedissent: occidione occisi hostes.
signa unum et xxx capta. Atq; in ad castra
postumii p̄rectum. Ibi duo uictores exercitus
peculsum iam fame hostem adorti in fun-
dunt fugantq;. Signa militaria sex et xx.
capta. Et imperator samnitium statim cetty
multosq; alios mortales. et castra utraq; cap-
ta. et bouianum ui post die cepta oppugnari
breui capitur. Magnaq; gl̄a rerum gestarum
cos. triumpharunt. Minucium consulem
cum uulnere grauem relatum in castra mortui
quidam auctores sunt. et m. fuluium in lo-
cum eius cos. suffectum. et ab eo cum ad exer-
citum missus esset: bouianum captum. Eo
anno sora arpinum cesseruia recepta ab

samnitibus hercules magnum simulacrum in
capitolio positum dedicatumq;. P. sulpitio 196
a uerrione. p. sempronio sopho. cos. samnites
seu finem seu dilationem belli querentes le-
gatos de pace romam miserc. Quibus suppli-
ter agentibus responsum e. nisi sepe bellum pa-
rantes pacem petissent. samnites oratione
uicto cuncta habita de pace transigi potuisse. Sed
qm uerba uana ad id locorum fuit. rebus stan-
dum ee; P. Sempronium cos. cum exercitu breui in
samnio fore. cum ad bellum pacem ne mobi-
nem animi falli non posse. compta oia sena-
tui relaturum. decedentem ex samnio cos. lega-
ti sequerentur. Eo anno cum paratum samnitium
exercitus romanus benigne p̄bito cōmeatu pa-
gatim fidus antiquum samnitibus retulerunt.
Ad equos inde uertere hostes ceptum p multos annos
sub spe mutue pacis quietos. Versa arma ro-
mana q̄ incolumi hernico nomine mutuae
rant simul cum his samnitu auxilia. et post
hernicos subactos unum usq; ad pelignos sine dissi-
mulatione consilij publici ad hostes deuer-
tuntur. et postq; in ictu rome cum samnitibus fede
feciales uenerant res repetitum. temptationem
agebant ee. ut tempore incusso belli romanos
se fieri patentur. quod quanto opere optandum
foret hernicos docuisse. cum quibus licuerit
suas legesq; romanis cuncta preoptauerunt. q̄bus
legendi quid mallent. copia non fuit; p pena
necessariam cunctatum fore. Ob hec uulgo in
consilio iactata. p. R. bellum fieri equus uisus
sit. cos. q; ambo ad nouum p̄fecti bellum
.iiii. milia a castris hostium consedunt.
Quos exercitus ut qui suo nomine p multos
annos in bello egissent. tumultuario si-

mules sine ducibz cetul. sine impio crepida
re. aliul gerendum in aciem. alij castra cuen
da censent. Mouet plebsq; uastatio finiti
agroz. accedit incepl cum leuibz pfidiis urbiu
reluctantium cerimonia. Itaq; postq; in mtr mlta
sententiaz una q; omissa cura cõmunium
ad respectum suar quenq; rerum trahebat.
audita. ut prima uigilia diuisi e castris ad
deportanda omnia uendasq; membz in
urbes abirent. cuncti eam sententiã inge
ti assensu accepe. Palatul hostibz pagtos
prima luce romanis signis placuit in acie con
sistunt. Ex ũ nemo obuium habet. pleno gra
du ad castra hostium tenduntur. Ceterum p
q̃m ibi neq; stationes pro portas. nec quemq;
tumultu nec fremitum consuetum castroz
aĩa duerterunt. insolito silentio mota me
tu insidiarum subsistunt. Transgressi dein
uallum cum deserta oĩa inuenissent. pgũt
hostem uestigiis sequi. Et uestigia in omis
eque ferentia partes ut in dubio sit passim
primo errorem faciebant. Post p exploratoz
rel compat hostium consilia ad singulas
urbes circumferendo bello. unum et xl.
oppida intra dies. l. omĩa obpugnando ce
pere. Quorum pleraq; diruta atq; incẽsa.
Hominesq; equorum pe admũitionem de
lectum. De equis triumphauit. Exemploq;
eoz cladis fuit. ut marrucini. marsi. peligni. pheretani. mittere romam oratores pa
cis perende. amicitieq;. His pblis sedul peten
tibz datum. Eodem anno. cn. flauius scri
ba patre libertino. humili fortuna ortus. ce
terum callidus uir et facundus. ed. cur. fuit.
Inuenio in quibz dam annalibz cum appa
reret edilibz fieriq; se pro tribu edilem uidere.
neq; accepi nomen q̃ scitum faceret tabulã
posiuisse. iuraisse se scitum non facturum
quem aliquãto ante desisse scitum facere. ar
guit macer licini tribunatu añ gesto cum
uiratibz. que nocturno altro colonie deduce
de. Ceterum id quod haud dispar animo
matua aduis contempnentes humiliatẽ
suam nobiles certauit. cuius uis repositũ
in penetralibz pontificum euulgauit. facto
q; circa forum in albo pposuit. ut qũ lege agi
posit sciret. Eidem concordie in area uul
cani summa inuidia nobilium dedicauit.
coactusq; consensu pplì cornelì. barbat. pontì.
maximi uerba pire. cum more maiorum nega
ret ñ cõsul. aut imperatorem posse templum
haut aram ex inuisu senatus aut tribunoz
plebei patres maiores dedicaret. haud me
morabilem rem pse. nisi documentum sit ad
uersus superbiam nobilium plebeie libertatis
referam ad collegam egrum uisendi cau
sa flauius conuenisset. consensuq; nobilium
adolescentiũ qui ibi adsidebant adsur
rectum ei ñ esset. curulem afferri sellam
eo iussit. ac se de honoris sui amicos inui
dia inimicos spectauit. Cetan flauiũ duxe
rat edilem forensis factio. app. claudij cen
sura iuris nacta. qui senatum primus lib
tinoz filiis lectis in quinquennio erat. ipsa qm̃
eam lectionem nemo ratam habuit. nec
mirum adeptus erat qualis petierat opes
urbanas. humilibz pontis tribz diuisis fo
rum et campum corrumpit. Tantumq; fla
uij comitia indignitatis habuerũt. ut
plerisq; nobilium anulos aureos et phale

ras depoñent. Ex eo tempe in dual par
tes discessit curias. Aliud integer pls
fauctor cultor bonorum. aliud forensis
factio tenebat. donec q. fabius l.p. decius
censor fact. fabius simul concordię cā
simul ne hy in vllum or in manu comitia
ecent. omnem forensem turbam excretā i
quinq tribꝫ conicerat. urbanasq; eas appel
lauit. Adeoq; eam rem acceptam gratis
animis ferunt. ut maximu cognomñ quod
tot victoriis non pepererat. hac ordinū temp
atione pareret. Ab eodem institutum di
ut equites equitibꝫ quotannis transuecherent.

Tita liuij Ab urbe condita lib. xi. ex
plicit. Incipit xii. feliciter.

Eodem anno. scr. cornelio cōl. ab ex
ternis ferme bellorum fuit.
Sora m atq; alba colonię
deducte. Alba in equos. vi.
colonoꝝ cepta sora; agri uol
sci fuerant. ꝫ possederant samnites. Eo
.uu. milia hominum missa. Eod anno
arpinatibꝫ crebulanisq; ciuitas data.
frusinates ex tertia parte agri damnati
quod hernicos ab eis sollicitarant. compe
rtum. capitaq; conuiurationis ei quęstione
ab cōl. ex. s.c. habita iungi celi ac secu
ri percussi. Tamen ne prorsus in bellē age
rent annum. parua ex pecunia in umbera
ticā ē. quod nunq abatur ex spelunca q
dam incursione armatoꝝ in agros fieri.
Ineam speluncam penetratum cum sig
nis ē. ex eo loco obscuro multa uulnia
accepta ingrimecq; lapidum ictu. dom
altęo specu eulsore nam pui erat iuen
to. utreq; fauces congesti ligni accense.
ita inuis fumo aciem pore ad duo milia ar
matoꝝ cuncta nouissime inuisa flāma
dum euadere conantur absumpta. eo. anno 198
dentre emilio cōl. redintegratum eq cum
bellum. coloniam egre patentes uelut ar
cem suis finibꝫ impositam summa ui ex
pugnare adorti ab pis colonis pellunt.
Ceterum tantum tumoꝝ fecere. qa
uix credibile erat. tam affectis rebꝫ solos
pse equos ad bellum cohortos sunt cumulq
ei cā dictator dicitur. c. iuni. bubulc. cū
.m. anno magr. equitum p fecit. primo
congressu equos subegit. ac die octauo triū
phans in urbem cum rediit. eidem salutis
qm consulu uouat. censor locauerat. dicta
tor dedicauit. Eodem anno classis greco
cleonimo duce lacedemonio ad italie lit
ora adpulsa thurios urbem in salentinis
cepit. Adūsus hunc hostē cōl. emilius mis
sus. prelio uno fugato compulit in naues.
Thurię reddite uicti colonis cultoꝝ. salen
noq; agro pax parta. Iunium bubulcum
dictatorem missum i salentinos in quibꝫ
dam annalibꝫ inuenio. reloetumum p
qm confligendum cū romanis italia
excessisse. circumuectus in brundisij pro
montorium medioq; sinu hadriatico
uentis latus cum leua in portuosa italię
litora. dextra illyrica liburniq; strigen
tes fere magna ex parte latrocinijs ma
ritimis infames terrerent. penuc ad litto
ra uenientes puenit. Expositis paucis qui
loca explorarent. cum audissent tenue
portum italę. quod transgressis stagna

ab tergo fuit. utrigua classis maxima fuit. ags
haud procul primos campestres cernit ulterio
ra collis uideri ee ostium fluminis pre aliq
circumagi naues instationem curam uidis
set. medius amnis erat eo inuectam class
sem subire flumine adiuso uidit. Grauissi
mas nauium ipse uidit alueus fluminis. In le
uiora naugia transgressa multitudo arma
tor. ad frequentes agros tribz maximis pa
tauior uicis. colentibz eam oram peuenit.
Ibi egressi leui presidio naubz relicto uico ex
pugnant. inflammant tecta hominum.
pecudum q predas agunt. Jam tedio pdandi
longi usq ad naubz peedunt. Hec ubi parata
um sunt inuenta semp autem eos in armis ac
cole galli habebant. in duas partes uniuer
sum diuidunt. Alteram in regionem q effusa
pdatio nuntiabatur: altera ne eu pdonum
obuia fieret. alio tuñe ad stationem nauiu
milia ad xiij. ab oppido abierat. ducta in
naues paruis custodibz inperat impet
factus. territuq naute cogunt: naues in
alteram ripam amnis traicere. iuntra pspi
eque in pelagus pdatores pluuium fuerat. re
fugientibzq ad stationem ingens uenedi ob
sistunt. ita in medio circumuenti hostes celi
q. parte capta classe idicant regemq cleon
mum. uj. mil. abee. Jnde captiui primo ui
co in custodiam dant. parte fluuiatiles naues
ad supanda uada stagnoz apte planis alue
is fabricata: pars captiua naugia armatis
complent. pfectuq ad classem inmobiles na
ues. loca ignota plusq in hostem tumultu cir
cumuadunt. fugientesq in altum acrius
quin repugnantes usq ad hostium amnis p

secuti. capiut quibdam incensis q naubz stu
um. quas trepidatio inuadata intulerat. iuc
tores retrahunt. Cleonimus uir quinta parte nau
um. incolumi nulla regione maris hadria
tici. pspe aduersa discessit. Rostra nauium spolia
q laconum. in templo unonis fixa. inta
supsunt qui uiderunt. Paratu monumtu
nauali pugne eo die quo pugnatum est.
quot annis sollemni certamine nauiu in op
pidi medio exercetur. Eo anno tome cum
uestinis pene utbz amicitiam dictum e. sed
Ostiaplex deiu exercitus ciuz ecturiam rebel
lare ab arretinoz seditionibz motu orto
nuntiabatur. Vetulonium genus ppotens
duumuiratum inuadia belli arripiendi.
simul marsos agrum uicerit. in quem co
lonia carseoli deducta erat. uij. milibz
hominuz scripti. Erat uraq ppe eos tumultu
ducti. m. ualerius maximus dictatoz. magr.
equitum sibi legit. o. emilium paulum.
Jd magis credo. quam. q. fabius
honoribz ualerio subiectum. Cetm ex mar
imi cognomine ortum errorem habuo
abnuerim. pfectus dictatoz cum exercitu
uo uno marsos fundit. compulsis dein
murbes municipia. miliomã. plenam.
freliliam intra dies paucos cepit. ipparte
agri multatis marsis fedus restituit. Tu
in etruscos uersum bellum. Et cum dictatoz
auspicioz repetendoz cã pfectus roma ee
magr. equitum pabulatum egressus ex
insidiis circumuenitur. fugatisq aliq
amissis fedam multa cede ac fuga in castra
e. compulsus. Quitoz in eo tantum a fa
bio abhoruit. qd si qua alia parte cognom

ſuum equauit. cum maxume bellicas laudibꝫ. ſꝫ etiam quod memor papirianæ ſeueritatis nunq̃m ut dictatorii imperii cum exercitu adduci potuiſſꝫ. Hunc ita ea clade ſtomachum maiorem q̃m refecerat irritum fecit. Iam ut exercitu deleto. ita ſtatiuum indictum cuſtodiæ impoſuit. ſingulisq; uicatim grauiter armatis tela in murorum congeſta. ſibꝫ uni oribꝫ ſacratæq; aduocatis. dictator ad exercitum miſſis oīa ſpe tranquilliora. compoſita magīi equitum. cura. caſtra intra uallum locum redacta. cohortes que ſigna amiſerant exercuallum ſine centuriis deſtructa inuenit. Exercitū auidum impugnæ quo maturiꝰ ignominia aboleretur. ſtatimq; confeſtim caſtra magnum ruſellanum promouit. Et hoſtes ſecura q̃nq̃m gerēdi geſtare ſummam in apto certamine uirtutum ſpem habebant. eaq; inſidiis q; qualſcunq; experti erant hoſtes temptant. Secta ſemiruta aliqua parte domum agrorum deſtinata. haud procul caſtris romanis aberant. Ibi abditi armati. pecus in conſpectu preſidii romani. cuperat. m. cin. fuluius legatus appulſum. Ad q̃m illecebram cum moueretur. nemo ab romana ſtatione. paſtor unus progreſſus. ſub ipſa munitione ſi inclamat. alios cunctanter ab ruinis uicatim precibus appellentes. quid ceſſarent cum per media castra romana tuto agere poſſent. Hæc cum legato acerrime queremur. ipſi manipulos multum indignatione ingenſcerent. nec cunctatum mouere audent. uibet puluis lingua attendē animū. paſtor ſermo agreſtis an urbano prior eſſet. Cum referrent ſonī lingua corpus habitum motumq; cultus oratio q̃m paſtoralia eſſe. Ire dicere inquit. decergant ne quicq̃m conducat inſidias. omnia ſcire romanum. nec magis iam dolo capi. q̃m armis ſuperari poſſe. Hæc ubi audita ſunt. ad eos qui conſederant in inſidiis placata. conſurrectum repente ex latebris. et in patentē ad conſpectum undiq; campum. placata ſigna. Viſa legato maiori actiſ. quā q̃ ab ſuo præſidio ſiſtere poſſit. Itaq; ipſe ad dictatorē auxilia accitum mittit. Interea ipſe impetū hoſtium ſuſtineret. Huncio adlato dictator ſigna ferri ac ſequi iubet armatos. Sed celeriora ipſe oīa impio erant. Rapta exemplo ſigna armaq; ruere ab imperio curſu tenebantur. cum ira accepta nuper cladis ſtimulabat. tū conclamatio accidens clamor ab increſcente certamine. Vrgent itaq; alii alios hortantesq; ſignifero ſuo ocius erant. Quo magis feſtinantes uidet dictator et impenſius retentat agmen. ac ſenſim incedere iubet. Conuerſa contra pauci pro ſe pugnæ omnibꝫ copiis aderant. et ſuperatos alii numquam dictatoris omnis legiones etruſcorum capeſſiſſe pugnam nec iam ab ſuis reſiſti poſſe. Ipſe cernit ex ſuperiore loco in quanto diſcrimine pugnatum eſſet. Ceſſam ſatis fore. etiam nunc tolando certamini legatum. nec ſe procul abeſſe periculi uindicem. quam maxime uelle fatigari hoſtem. ut integris ſe doctoribus uiribꝫ feſſos. Quamq̃m lente procedunt. iam tamen ad impetum capiunt. dum equitibus quisq; modicum erat ſpatium. prima incedebant ſigna legionum. ne quo occultum aut repentinum hoſti ſe fieret. Si reliquerat intuallum inter ordines pedites.

qua salus lapso spatio equi pmitti possent.
Pariter sustulit clamorem acies: remissis eqs
libero cursu in hostem muehitur: incompo
sitosq; adūsus equestrem p cellam subitum
pauorem effundit. Itaq; ut ppe ter auxilium
pene circumuentus ica umūsa requies data ē.
Integre accepe pugnam. nec hec ex ipsa longa
aut ancepsi fuit. fusi hostes castra repetunt.
inferentibz q; iam signa romanis cedunt. ī
ultimam castroz partem conglobant. hereo
fugientes in angustis portarum pars mag
na aggerem. uallumq; conscendit. si aut ex
supioze loco cueri se aut supare loco aliqua
re uia dē possit. forte quodam loco in maledensa
agger. ponde supstantium in fossam pcubu
it. atq; ea cum deos pandere uiam fuge cō
clamassent. pluresi mortes qm̄ armati ua
dunt. hoc prelio fracte uerum ecruscoz ui
res. i pacto annuo stipendio. i duum mīsiū
frumēto pmissum ab dictatoze. ut de pace le
gatos mitterent romam. pax negata. indu
tie bienni date. Dictator triumphans in
urbem redit. habeo auctores sine ullo me
moziabili pdio pactam ab dictatoze ecruri
am ee. sedecim ubz tantum annoz compo
situs. i iam o gne cum plebe in gram reduc
to. Consul ex dictatura factus. o. ualeri. nō
petentem atq; adeo etiam absentem creatū
credidere quidam. i pmo regem ea omnia
facta. Idunum nō ambigitur consulatum.
cum apuleio pansa gessisse. o. ualerio. i. q.
apuleio coūl. saluis pacate foris res fuere. Ecru
cum adūsa belli res induce quietum tene
bant. Samnite multoz annoz cladibz do
mitum. haud dum fracti noui pertimebat.

Rome q; plebem quietam i onerataram de
ductam in coloniam multitudo pstabat. tam
ne undiq; cūquille res ee certam in medium
mt̄ primoz ciuitatis patricios plebeiosq;
ab cr. pt. q. i cū. ogunūl. quo undiq; crimi
nandoz um patrum apud plebem occasiom
bz quesitis. postquam alia frustra tempta ta
erant. eam actionem suscepunt. qz ī infimā
plebem accendere. bz ipsa capita plebis con
sulatus triumphalesq; plebeios. quoz hono
ribz nich pter sacerdotia que ī dum pmis
cua erant deee. Rogationem q; pmulgat.
ut cū. uij. augures. uij. pontifices ea tempesta
te ee. diceretq; augeri sacerdotum nūm
uij. pontifices. v. augures. de plebe omīs ad
legerentur. Quemadmod ad. uij. augurū nu
merū nisi morte duoz to redigi collegiū po
tuerit ī mueuio. cum mt̄ augures constet
impare uuīum debe ee. ut tres antiq; tbz
ramnes tatienses lucres suum queq; augu
rem habebant. Aut si pluribz sit opus. pa
ri inter se numero sacerdotes multiplicent.
sicut multiplicati sunt. cū ad. uū. v. adiec
ti nouem nūm ut tm in singula ee. nouem explē
uerunt. ee. cōm quia de plebe adlegebantur.
uxta eam rem egre passi patres. qm̄ cū con
sulatum uulgari uiderent. simulabant ad
deos id magis qm̄ ad se pinere ipsos uisuros
ne sacra sua polluantur. id se optare tantū.
ne qua in tempe. clades ueniat. Omīs aut te
tendere ad ueteraram tali genere ui certami
num uinci. i cernebāt ad ūsarios ī id quod
olim uxi spauūt. affectare magnos ho
nores. Et omnia tam in quoz spem dubia
erat certatum. tam̄ adepti multiplices

consulatus censuraq; ⁊ triumphol. certatū
tam̃ suadenda dissuadendaq; lege. inter
app̃. claudium maxime ferunt. ⁊ mr̃. p. de
cium murem. Quicum eadem ferme de
iure patrum ac plebis que p legem licinia
quondam contraq; eam dicta erant. cum
plebeus consulatus vrgabatur. disseruisse
recusasse dr̃. decius patrem suu sp̃em. quale
cum multa qui incognitione erant iudi
bant. memoratum gabino cultu sup̃ telum
stantem quo se habitu pp̃lo ac legionib;
romanis deuouisse. tum. p. decium. cōs. pa
trum. puumq; dei immortalib; usum eq;.
ac. t. manlius collega eius deuouerat. eun
dem. p. decium. qui sacra publica. p. r. face
ret lege iure non potuisse. id ee. piculum. ne su
as preces minus audirent. dū q̃m app̃ clau
dius cassus eum sacra priuata facere. ⁊ reli
giosius deos colere quam se. quem pene
uotor̃ que pro re. p. nuncupauerat tot cō
sules plebeios tot dictatores aut ad exercitus
euntes. aut intra pa bella inuadentes duces
eor̃ annor̃. quib; plebeior̃ ductu ⁊ auspi
cio res gestas cepisse sunt nuntiarentur. trium
phi. iam ne nobilitatis quidē sine plebeio
penitet. p certo hic. si quod repens bellum
oriatur. in plus spei fore senatui. p. q;. r.
in patricio quam plebeio ducib;. Quod cō
tra se hāt. cui deor̃ hominumue indignū
uideri potest in quit. eos uiros q̃s uos sett
curulib; togas p̃textas tunicas palmatas. ⁊ to
gas pictas. ⁊ coronas triumphales laureasq;
honorarias. quor̃ domos spolia hostiū
adfixa insignissimas alias fecerint. pontifi
calia atq; auguralia insignia dice. q̃ io
uis optimi maximi ornatu decoratus cur
ru auratо. p urbem uectus in capitolium
ascendens. conspiciatur. cum liuio capite
uelato uictimam cedet auguri ām ue exar
cet capiet. cui y magistratui consulatus
censuraq; ⁊ triumphus equo aio legetur.
si auguratum aut pontificatum adiecerit
uis non iustinebunt. legentium oculi. ⁊ q̃d
patrem dicerim deum. eos nos iam. p. r. be
nefitio ee. spo. qui sacerdotus non minus red
damus dignatione nra honorem quā acce
pim̃. ⁊ decium magis q̃m nra ea expectam.
ut q̃s priuatum publice colamus. Quid aū
ego si adhuc egr tanq̃m integra sit ea patri
cior̃ de sacerdotus. ⁊ iam in possessione um̃
amplissimi sacerdotij decemuiros sacris fa
ciundis caemicum sibille ac fatorum pli
huius unc̃ pontifices antistites eosdem apollo
naris sacri cerimoniarumq; aliarum ple
beios uidemus. nec aut cum patribus ulla
iniuria facta ee. cum duumuiris sacris factum
dim̃ adhectus est. ppr̃ plebeios nūs. ⁊ nunc
tribunus uir fortis ac strenuus. v. augurū
loc̃. iiii. pontificum adiecit. in quem plebem
noīentur. Honorum uos appetitiō loco pel
lant. si ut aduiuent uos homines plebei
diuumis q̃z rebus parandis. sicut in ceteris
humanis pro parte utili aduiuant. Hoc
erubescere app. collegam in sacerdotio hic
quem in censura quem in consulatu colle
gam hic potuisti. cuius tam dictatoris ma
gist̃ equitum quam mag̃. equitum dictato
ris ee. potest. Sabinum aduenam principem
nobilitatis uice. senatum clausi. seu appi
um claudium. mauultis illi patricij an

tiqui in suum nũm accepunt. He fastidie
rit nos in sacerdotum numerum accipe. Ost
ta nobcum decora affermus. immo omia
eadem que uos superbos fecerunt. l. sextius
primus de plebe consul est factus. c. lucini
stolo primus magr equitum. c. marcius rutili
primus dictator censor. q. publilius philo pri
mus pretor. Sempsta audita sunt eadem
penes uos auspicia ee. uos solos gentem bre.
uos solos ritum in pacem auspicium domi
militiaeq; eqz adhuc pstpm plebeium patri
cium fuit. porroq; erit quis enim quin fando
audierit patricios primo ee. factos. non de ce
lo demissos. siqui patrem cere possent. idẽ.
nichil ultra quam ingenuos. Cons. iam pa
trem cere possum. auumq; iam potis filius
meus. Hich aliud ẽ. in re quarrel. nisi ut ea
negata adipiscamur. certamen tantum pa
tricios petunt. nec curant quem eventum cer
taminum habeant. Ego hanc legem quod
bonum faustum felixq; sit uobis acrei. p.
uti rogas iubeo eam censeo. Vocare tribz
ex templo pplus iubebat. apparebatq; accipi
legem. Iuerũ dies intercessione sublatus ẽ.
postõ die decretis tribunis ingenti consen
su acceptaq; ẽ. pontifices creantur. suasor le
gis. p. decius mus. p. sempronius sophus. c. mar
cius rutilus. m. liuius denter. v. augures. item
de plebe. c. genucius. peticus. pet. m. minucius
festus. c. marcius. t. publius. Ita viij. pontifices.
nouem augurum nũs factus. Eodem anno
m. ualerius cõsul de prouocatione legem tu
lit diligentius sctam. tertio ea cum post rege
tractos lata ẽ. semp a familia eius causam re
nouande sepul. haud aliam fuisse reor. quã
quod plus pauciorum opes quã libertas pleb
poterat. Porta tamen lex sola prouocatio
lata undecim. quod graui pena si quis uerbe
rasset. necasset ue ciuem. r. sanxit. Valeria lex
cum eum qui prouocasset uirgis cedi securiq;
necari uetuisset. si quis aduersus ea fecisset.
nichil ultra quam improbe factum adiecit.
Id qui tum pudor hominum adierat ciuis
credo uinculum sanctius alium legis. nunc
uix cum sero tamen metur quisquam bellũ
ab eodem consule haud quaquam memora
bile aduersus rebellantes equos cum preter
animos fero ces nichil ex antiqua fortuna
habent gestum ẽ. Alter cõs. apulejus ĩ umb
bria nequinum oppidum circumsedit.
Locus erat arduus atq; in parte una praeps.
ubi nunc narnia sita ẽ. nec ui nec munimẽ
to capi potuit. Ita eam infectam rem. m.
fuluius pet. v. manlius torquatus nouus cõs.
accepunt. In eum annũ cum fabium cõs.
ĩ petentem cõs ducent centuriae ipsum auctore ẽ
fuisse. mater liuiã acturbe ire tradit. dif
ferendi sibi consulatus in bellicosiorem an
num eo loco anno maiore se usum rei. p. fo
re urbano gesto magistratu. Ita nec dissi
mulantem quid mallet nec petentem tam
edilem curulem cum l. papirio cursore fac
tum. Id ne pro certo ponerem uetustior anna
lium auctor piso effecit. qui eo anno edile
curules fuisse tradit. c. liciñ. domitiñ.
calui. filium. calumnum. isp. caruilii. q. fa
bium maximum. Id credo cognomẽ erro
rẽ in edilibz fecisse. Secutamq; fabulam
mixtam ex edilicia. consularibz comitia
conuenientem erroi illustrũ eo anno

conditum .a. p. fulpitio auerrio ne centoribz tribzq; addite due. Annensis ac cerenina. Hec rome gesta. Cetim ad nequinum oppidum cum segni obsidione tempus reteretur. duo exoppidanis quorum erant edifitia iuncta muro speculato. ad stationes romanas manere occulto puenerunt. Jñ ad cõs. deducti pfidium armatum se intra menia murosq; accepturos confirmant. Hec aspanda res visa. neq; incaute credenda. cum alioquin nam alter obsides retineret duo exploratores pcuniculum missi p quos satis compta re tercentum armati transfuga duce in urbem ingressi. nocte portam q̃ proxima erat cepe. Qua re fracta cõs. exercitusq; romanus sine certamine urbẽ inuasere. ita nequinum in dicionem p. r. uenit. Colonia eo adiũsius umbros missa. a flumine narnia appellata. Exercitus cũ magna pda romam reduxit. Eodem anno ab etruscis aduersus indutias paratum bellũ. Et cos alia mouendis gallorum ingens exercitus fines ingressus paulisp a ppositu auertit. Pecunia den de qua multum potant fretus sortios ex hostibz facere gallos conantur: ut eo aduersus exercitu cum romanis bellarent. De societate haud abnuunt barbari. de mercede agitur. Qua pacta acceptaq; cum pacta certa ad bellũ eẽnt sequiq; etruscis tuberet infrenasse. eam mercedem se belli romanis inferendi pactos. quicquid acceperunt accepisse ne agrũ etruscum uastarent. armisq; lacessirent cultores. Ultra tamen se iuncti etrusci uelint. Et nulla alia merce qm̃ ut in partem agri accipiantur. tandemq; aliqua sede certa consistant. Multa de eo consilia ppterea etruriq; habita. nec pfici quicq̃m potuit. Non tam ad munimen agrum. qm̃ q; accolas sibi quisq; adiungere. tam efferate gentis homines horrebat. Sed dimissi galli pecuniam ingentem sine labore ac periculo paratam retulerunt. Romanorem pbant fama gallici tumultus ad bellum etruscum adiecti. Eo minus cunctanter fedus icitum cum pacem pplo R. T. manlio cõs. sortiuntur. Qui dum uix ingressis ostium finis cum exercitu mr̃ equites. ab rapido cursu circumagendo equo effusius. Exemplo q; ppe exspirauit. Tercius ab eo casu dux finis uite consul fuit. Quo uelut omne belli acceptio. deos p se cõmisisse bellum memorante etrusco. sustulere animos. Rome cum delicto uir tũ incommoditate tempus etrusti mutuũ fuit. ut patres ab urbendo dictatore consul subrogandi comitia ex sententia principum habita dẽ fuerunt. Q. ualerium cõs. omnis sententie cum nec q; dixere. quem senatus dictatorem dicturus fuisset fuerat. Cum exemplo in curiam ad legiones proficisci iussit. Aduentus eius cõpositos etruscos. adeo ut nemo extra munimenta egredi auderet. cum oq; obsidioni ipsos simul esset. Neq; illos nouus consul uastandis agris urbẽ diuq; tecit. cum passim non ulle solum. sed frequentes q; uici incendiis fumarent. eluẽ ad certamen potuit. Cum hoc segnius bellum oppinione eẽt. alterius belli quod multis in uicem cladibz haud minuto terribile erat fama pisentium nouos sortios indutio gentis. Samnites arma in rebellionem spectare. seq; abhis sollicitatos eẽ. Piceni bz gẽ acte. in magna pars eare partibz ab etruria in samnites uersa eẽ. Capitalis etiã annone sollu

ctam cuuitatem habuit. Ventumq; ad mopię
ultimum forec ut sępserã quibꝫ edilem fuis
se eo anno fabium maximum placet. ni eius
uri cura qualis ubiq; rebꝫ multis tempesta
tibꝫ fuerat. talis domitum in annonę dispen
sationę ꝓparando. ac conuehendo frumento
fuisse. Eo anno nec traditur causa nũ regnũ
uitium. Int̃ reges fuere. app̃. p̃. claudius. dein
p̃. sulpitius. Is comitia consularia habuit. crea
uit. l. cornelium. scipionẽ. cĩs. filiuũ cõs. Pin
cipio huĩ anni oratores lucanorum ad nouos
cõs. uenerunt. questum q; conciuibꝫ pli
cere se uequiuerunt. Ad societatem armorũm
samnites. infesto exercitu ingressos fines suos
uastare. belloq; ad bellum collegę. lucano ꝓp
tatis supq; erratum quorũdam nunc ira obsti
natos animos cẽ. ut omnia ferre ac pati tolera
bilius ducant. qm̃ ut unq̃m postea nomen ro
manum uolent. orare patres. ut lucanos
in fidem accipiant. tum atq; inuriam ab
se samnitium arceant. Se quamq; bello sam
nitibꝫ suscepto necessaria iam sibi adiutus ro
manos fideles fut. tamẽ obsides dare ꝓparatos
ee. Breuis consultatio senatus fuit. ad unum
omnes iungendum fedus. cum lucanis reliq; pe
tendas ab samnitibꝫ censent. Benigne respon
sum lucanis. uictumq; fecialis missi q̃ sam
nitem decedẽ agro sortior ac deducẽ ęcticum
finibꝫ lucanis iubent. quibꝫ obuiam missi
ab samnitibꝫ qui denuntiarent. si quod adis
sent in samnio concilium. haud inuiolatos
abituros. Hęc postq̃m audita sunt romę. bel
lum samnitibꝫ ꝓpatres censuerunt. ipsis uis
sit. Cõs. inter se puncta sibi parta sunt. Scipio
ecturia. fuluio samnites obuenerunt. dubiisq;
ad suum quisq; bellum pharetrã. Scipio
ni segne bellum. simule priorem animum
expectanti hostes. ad uolat terra instructo ag
mine occurrerunt. Pugnatum maiore parte
diei magna utrimq; cede. nox interfuit. qua da
ta uictoria cert̃ inuenit. Lux insequens uicto
rem uictumq; ostendit. Nam exercitus silen
tio noctis castra reliquerunt. romanus egressis
in aciem ubi ꝓfectione hostium concessam uic
toriam uidet. ꝓgressus ad castra uacua cum
plurima preda nam et statiua trepide deser
ta fuerant potitur. Inde in falisci magũ
copiis reductis cum impedimẽta faleriis. cõ
modico ꝓsidio reliquisq; expedito agmine
ad ppłandos hostium fines incedit. Omnia
ferro igniq; uastantur. prede undiq; aste.
Nec solum m̃ uastum hosti relictum sed castel
lis etiam uicisq; illatis ignis. Urbibꝫ ob
pugnandis tempatum. in quas cum ex ꝛ
eos compulerat. Cĩs. fuluius. cõs. clara pug
na in samnio bouianum haud quaquam
ambigue uictorię fuit. Bouianum inde agꝫ
sus. nec ira multo post aufidenam uicepit.
Eodem anno carseolos coloniam agrũ eq̃
colorum deducta. fuluius cõs. eos de sam
nitibꝫ triumphauit. Cum comitia consu
laria instarent. fama grauis etruscos sam
nitesq; ingentes conscribẽ ęcticus omnibꝫ
conciliis uetari principes etruscorũ. quod ñ
gallos quacunq; conditione trahũt ad
bellum incipere magistratus samnitiũ
qđ ęcticum lucanum hostem comparatũ obie
cerunt romanis. Itaq; sua sorte uterq;
ribꝫ consurgẽ hostes ad bellum. nec haud q̃
q̃m pati defugiendum ee. certamine. Hic

certor cum illustres uiri consulatum pe
terent. omnes in q. fabium. maximum p
mo ñ petentem. deñ ut inclinata studia
uidit. etiam recusantem conñtur. quod se
nem senem ac pfunctum laboribz. laborq;
pmiss sollicitarent. nec corpis nec aĩi uigo
rem remanere. eundẽ fortunam ipsam
uereri. ne cui deoz numina iam in se cõstã
tior quam uelint humane res iudicarentur.
r segnẽ seniorum subcreuisse. ad suam glo
riam consurgentes. alios lectum aspicere.
nec honores magnos fortissimis uiris ho
mẽ. nec honoribz deceẽ fortes uiros. Acue
bat. ac modatione tam iusta studia q̃ ue
recundia legum restinguenda ratus. legẽ
rectari uisit. q̃ intra. x. annos eundem
consulem refici ñ liceret. Vir p̃ strepitu
audita lex est. Tr. q. pl. nihil id impe
dimẽto futurum aiebant. se ad pplm lati
ros. uti legibz soluerentur. Et ille quidẽ in
recusando pstabat. quid g̃ attineret le
ges ferri. quibz rogarent p eosdem quib
uissent fraus fieret. iam regi legem non regẽ
pplos. ẽ. ich omnium suffragia imbat. Tit q̃
que intro uocata erat centuria. cõs. haud
dubia fabium dicebat. Tum demum con
sensu ciuitatis uictus. dei adpbent inquit
quod agitis. actutiq; estis querentes. Ceterum
q̃m in me quod uos uultis facturi estis. col
lega sit mecum apud uos grãe locus. p. decium
exptum mihi concordi collegio. uobis dignum
uirum. dignum parente suo. queso memi
cõs. facitis. Justa suffragatio usa. Omnes q̃
superarunt centuriẽ. q. fabium. p. d. cõs. dix
ere. Eo anno plerisq; diebus dicta ab edilibz

quia plebi de lege finitum erat agri possidend.
Hec quidem ferme ex purgatus. Vinculũq;
ingens immodice cupiditatis inuectum est.
Cõs. nouus. q. fabius maximus. iiii. r. p. dec. mus.
iiii. cum inter se agitarent. uti alter sammu
tes hostes. alter etruscos deligeret. quantoq; in hac
aut in illam partem copie starent. uter ad
utrum bellum dux idoneus magis ceteris esset
inspectare ipse phaleris legam auctores consulis
ceteris q; ploz deprecanda pacem habi. tota
belli molem in samnium auertere. Perfec
ti cõs. quo expeditiores commeatus et cete. in
certior hostis quam uterum bellum foret. fa
bius pro samnium. decius pro sidicinum agro. in sam
nium legiones ducunt. Vbi in hostium fines
uentum est. uagi pplabund effuso agmine in
cedit. Exploratores tam latus quam ptam.
Igitur non fefellit ad tutum hostes occul
ta valle instructi. qm ingressos romanos su
pra ceperunt loco uidit. maximum filium. r. m.
ualerium cum. mil. cum quibz ad primam
aciem percurrere. ire ad equites iubet. ad
hortatur. ut si quando unq̃m equestri ope
ad iuuatam re. p. meminerint illo die adiuuan
dus. ut ordinis eius gloriam municipem pleni
pectum certamine immobilem hostem resta
re. omnem reliquam spem in impetu esse
equitum. ipsos notam iuuentus pari com
tate uterumq; nunc laudibz. nec promissis
onerat. Ceterum quando nec ea q̃ tempestiua uis
placerent. consilio grassandum. si nichil ui
res iuuarent. tardi cipionem legatum hasta
tos prime legionis subtrahere ex acie. ad mo
ntes proximos q̃m possit occultissime circũ
ducere iubet. Si ascensu abdito conspectu

ergere in montes agmen. aũloq; hostiu
ab tergo repẽte se ostendẽt. Equites ducib;
tribuni. haud multo plus hostib; q̃ suis
ex impulso ante signa cuneis pbuerunt cum
uul. Adũsus in castra fugam sternit in mora
munitum acies. nec parte ulla pelli aut p
rumpi potuit. Et postq̃m in utrumq; inceptũ
erat. recepta post signa pcho excesserunt. Ce
uit ex eo hostium animꝰ. nec sustinẽ frons pri
ma tam longum certamẽ increscentem qui fi
ducia sui unum potuiss. ni secũdo acies iussu cõs.
in primum successissẽ. Ibi integre unes sistũt
muchentem se iam munitem. et tempe ĩse
ulsa ex montib; signa. clamoq; sublatus.
ñ ũ tantõ metu terruere samnitum aũos.
Iam et fabius decium collegam appropin
quare exclamauit. Et p se quisq; milites ad
ẽe. alterum cõs. adeẽ. legiones gaudio alacres
fremunt. Terroq; uulsi romanis oblatus.
puce formidinisq; samnites impleuit. Qua
imeq; tergos sue ab alio exercitu integro ĩtac
toq; fessi opprimẽtur. Et qui passim ĩ fu
gam dissipati sunt. minor cedes q̃m p castra
victoria fuit. Tria mil. et. cccc. cesi. capti ad
.ccc. ferme et. xxxx. Signa militaria capta.
tria et. xx. Samnitib; apulisse ante plum
conuuxissent. ni p. decius cõs. hos ad male
uentum castra obiecisset. Ex castris deĩn
ad certamẽ fuisse. Ibi quoq; plus fuge furo
q̃m cedis. Duo milia apulorum cesa. Sp̃ toq;
eo hoste decius in samniũ legiones duxẽ. Ibi
duo consulares exercitus duũsis uagantib;
omĩa spatio quinq; mĩlium euastauerunt.
Quadraginta et. v. loca in samnio fuere. in q̃
bus decij castra fuerunt. Alius cõs. sex et. lxxx.

Hec uallis tantum ac collarum uestigia re
licta. et multo aliis insignioza monimẽta uas
tatis circa regionum q; deppastatis. Fabius
etiam urbem gumestram cepit. Ibi capta
armatorum duo milia. cccc. cesi fere pu
gnantes. ad cccc. xxx. Inde comitio; cã ro
mam pfectus. maturauit eam rem agere.
Cum primo uocatum q. fabium cõs. ducẽt.
omnes centuriæ appĩ claudĩ. consulatus candi
datus uir acer et ambitiosus ĩ suum magis ho
norꝫ causa quam ut patricij recuperent duo
consularia loca cum suis tum totius nobili
tatis uiribus incubuit. Secum. q. fabio cõs.
ducerent. Fabius primo de se eandem fere
que priore anno dicendo abnuere. circũstare
sellam omnis nobilitas orare. ut ex ceno
plebeio consulatum extraheret. maiestatẽq;
pristinam cum honoꝝ. tum patriæ gentib;
redderet. Fabius silentio facto media ora
ne studia hominum sedauit. Facturũ enim
se fuisse dixit. ut duoꝝ patricioꝝ nomina reci
peret. si alium q̃m se cõs. fieri uideret. Hunc se
suam rationem comitijs cum contra leges fu
turum sit pessimo exemplo ñ habiturũ. Sta
tim. l. uolumnium de plebe cum app. claudio cõs.
ẽ. factus. Priorem item consulatu mox se cõpe
rauit nobilitas obiectare fabio. fuisse cũ app.
claudium collegam eloquentia cumulibq;
artib; haud dubie pstantem. Comitijs p
fectis uere cõs. nulli bellum in samnio ge
rere. prorogato in. vi. mẽses imperio. Itaq; in se
quenti anno q̃. l. uolumnio. app. claudio.
cõs. qui. p. decius. qui cõs in samnio relicta
collega fuerat. p cõs. ut pparari non destitit
agros. donec samnitum exercitũ nusq̃m

se pl'io commutentem. postremo expulerūt
nibꝫ; ecturiam pulsi petierunt. Et quod le
gationibꝫ ne quicq̃m sepe temptauãt. ro
se tanto agmine armatoꝝ myrtil terrore p̃
uibꝫ actuos efficatius tam postulauerunt
primapum ecturię; concilium; quo coacto
p̃ quot annos l̃ plubertate dimittent cũ roma
nis exponunt. omĩa exptos eẽ; Si sibi met ip
sor uiribꝫ tolerare tantam molem belli p̃
sent. emptasse etiam haud magni momẽti
fimum maꝝ gentium auxilia pecasse pacẽ
a p. r. cum bellum tolerare non possent.
rebellasse. quod pax seruientibꝫ grauior
q̃n lubĩs quod bellum eẽt. unam sibi spẽ
reliquã mecturiam restare. scire gentem ita
lię opulentissimã armis uiris pecunia eẽ.
hĩc accolas gallos inẽ ferrum & arma natos
ferociss. cum suopte ingenio tum ad ũs ro
manum. p. quem captum à se auroq; re
dempt̃ haud uana iactantes memorant.
nich abeẽ. si sit animꝰ ecturis qui possinne
quondam maioribꝫq; eor fuerint. qui in ro
manos omni agro ex ubĩm pulsos dimica
re p̃ salute sua. ñ de mutãdo italię regno
cogant. Samnitẽ ill' gentium parum in
structum armis stipendio uenisse; confesti
secuturos. Et si ad ipam romanam urbẽ op
pugnandam ducant. Hos in ecturia iactã
tes molientesq; bellum domi romanũ ure
bat. Iam. p. decus ubi compti; exploratoꝝ
res. pfectum samnitium; ẽcitum aduoca
to concilio quid p agros inquit uagam̃
uicatim circumferentes bellũ qui in urbes
menia adgdimur. nullꝰ iam ẽcitus sã
nio p̃sidet. cessere finibꝫ. ac sibimet ipsi

gerium conciuie. Approbantibꝫ cunctis ad
murgantiam; quia uidebam urbem oppugnan
dam duci. Tamẽq; ardor animorum fuit. & cu
pidate ducis. & spe maioris q̃m ex ꝛagãtibꝫ ppl'ari
nibꝫ prede. ut uno die uicti armisq; urbẽ capẽt.
Ibi duo mil samnitium. & ceteri pugnantes
circumuenti capti q; & alia preda ingens cap
ta ẽ. Quem impedimenta grauibꝫ agmen
onerarent. conuocati milites decreuit uidet.
hacine inquit uictoria sola. aut hac preda
remuneti fuit. Vultis uos p̃mium spes gerẽ. Omis
samnitium urbes fortunesq; in urbibꝫ relicte
uẽ; sunt. q̃n legiones eor tot preliis fusas po
stremo fumbꝫ expulistis. Vendite ista uilli
te lucro ñcatorem ut sequatur agmẽ. ego sub
inde suggam que uendatis. Ad romuleã ur
bem hinc eam̃. ubi uos labor haud maior pre
da maior manet. Diuendita preda ultro ad
hortantes impatorẽ ad romuleã pgunt.
Ibi q; sine ope. sine tormẽtis simul admota
sunt signa nulla ui deterrita à muris qua
q; proximum fuit. scalis raptim admotis.
in menia euasere. Captum oppidum ac direp
tum ẽ. Ad duo mil & .ccc. occisi. & sex milia ho
minum capta. & mules ingens preda potꝰ.
q̃m uendere sicut pudorem coactus ferentanꝰ
ñ quam q̃m michil quereris dabatur. tam̃ sum
ma alacritate ducis. Cum ubi plus laboris
ac piculi fuit. & defensa suma uimenia sẽ. &
locus erat munimẽto naturaq; tutꝰ. Sed euene
osa adsuetus prede miles. Ad. uj. mil hos
tium circa muros cesa. Preda multus fuit.
Hui obpugnatarq; urbium decus par ma
ior q̃ quibꝫdam annalibꝫ ad maximũ tra
bitur. Murgantiã ab decio. a fabio ferenti

num romuleamq; oppugnatam tradunt; de
quinouorum consulum hanc gtam faciant.
Quidam ñ amboz. sz alīz. p. uolumniz. Ci sam
nium puniam euenisse. Dum ea in samnio
cuz cumq; ducibz auspiciisq; gererent. romani
in etruriam intim bellum ingens multis ex
gentibz concitat. Cui auctor gellius egnatius ex
samnitibz erat. Iuuenes fere omnes consciuerant
bellum. Ingrediebat contagio proximos umbros
pop̄los. z gallica auxilia mercede sollicitabant
ur. Omnis ea multitudo ad castra samnitiū
conuenichat. Qui tumultus repens postq̄m ro
mam placuit. cum iam. l. uolumniz cōs. cū
legione. v. ac. vi. sociorumq; milibz. xv. p̄fectus.
in samnitiū erat. app. claudium quoq; primo
tempe in etruriā ire placuit. due romane le
giones secum. i. z. vi. z socioz. xv. milia. castra
haud procul ab hoste posita. Cū eo magis p̄fec
tus est. quod matura euentum erat. ut quoscūq
spectantes iam arma etruriq; p̄pōsi mecū roma
m nomini compugnarent. q̄m quod dictu cōs.
quicq̄m ibi satis scite aut fortunate gestum
sit. Multa prelia locis z tēpibz inquis cōmis
sa. spesq; indies grauiorem hostem faciebat.
Etiam p̄pe erat ut nec duci militi. nec milita
ribz dux satis fideret. Interea ad collegam accer
sendum ex samnio missus. interpres annalibz
inuenio. piget tñ incertum pone. Cum ea
p̄a int̄ oēs cōs. p̄r. iam tūm eoz honore
fungentis discrepatio fuit. appio abnuente
missu. uolumnio affirmante appi se uictū
accitum. Iam uolumniz in samnio. vi. caste
lla ceperat. in quibz ad. vi. milia hostium cesa
erant. Omnium fere ceteris capti. Aliquanto
seditiones a plebeis egentibz ducibz ortas
summa opum animoz uoluntate. p. c. fabi
um p cōsulem cum uete exercitu cōpressierat.
Dein o p̄laudos hostium agros relinquit.
ipse cum suis copiis in etruriam ad collegā
p̄git. Quem aduenientē leti omnes accepe.
Appium ex conscientia sua credo animum
habuisse haud imunito uatum. Simul sēpse
rat mihi alii ingrato animo sieguerat ope chi
simulantē. Vix enim salue mutua red dita
cum obuiam egressus est. Satin salue inquit
L. uolumni. ut se se in samnio res habet. que
re cā ut priuata tua exercedi causa in duxit. Uolū
nius in samnio res p̄speras esse. aut. Imō ei acci
tum uenisse. q̄ si falsi fuerint. nec ulus sim
sit in etruriam exemplo conūsi signis ab
eurum. Tuū abeas inquit. neq; te quisquā
moratur. Ire enim minime consentaneū est.
cum bello tuo forsitan uix sufficias. huic te
ad opem ferendam alius gti ari uenisse. Bñ
hercules uertetes duce uolumniū malle fruī
opam insumptā. q̄m quicq̄m incidisse cur
non satis esset etruriq; unus consularis exercitus.
Digredientes iam cōsi. legati tribuniq; ex ap
piano exercitu circumsistunt. parcis impera
rem suū orare. ne collegae auxilium q̄d acci
piendum ultro fuit. sponte oblatū spnēret.
plures ab eunti uolumnio obsistere atq;
obtestari. ne prauo cū collega certamine rē
p̄. p̄dat. si quid adeo incidisset. desertou ma
gis q̄m deserto nocere posse. Eorum adductam
ut omnia rei bene aut secus geste i etruria dec
dedecoq; ad. l. uolumnium sit delegatū. ne
minem quesiturū. Que uerba appi. si q̄ fo
tuna exercitus fuit. diuitis ab appio ei. si a
re. p. rab exercitu recessit. Expiret in uolun

ratem multum. Hec monendo obtestando q; multum ppe restitarent cōs. in contionem prodixerunt. Ibi oratione est longior est habita in eam ferme sententiam in qm̄ inter paucos certatum uerbis fuerat. Et cum uolumnius cā super se ne infacundo quid ad ciuis esset cum mā eloquentiam collegae uisus eēt. caullansq; appius sibi accepta um referre diceret debere. quod exmutuo atq; elinguis facundum etiam cōs. hr̄ent. prior ea consultatu; primus utiq; mīs libr; hiscere eum nequisse. nunciam pp̄ta rei oratione est serere. quā mallem inquit uolumni cui a me strenue facere. quam ego absente loqui didicisse. Postremo conditione fere q̄ decretura sit non orator. neq; enim id deliderare rē. p. ēt imperator ut̄ sit melior. Etruriam an samnium puncta sē eē. utram mallet eligēt suo gētis seu ut ecturia at in samnio rē gestur. Tum mutuū clamor oriri. ut simul ambo bellum etruscum suscipere. Quo animadūso consensu uolumni. qm̄ in collegae uoluntate imperanda inquit erat an ego mittam ut quid uos uelitis obscur̄ sit. Manere an abire me uelitis. clamore significare. Tum ū tantus ē. clamor exor̄. ut hostē e castris exciret. Arma arripi in acie decernunt. Et uolumni signa canere ac uexilla eferri e castris iussit. Appium adhortasse ferunt. cernentem seu pugnam seu quietē se fore collegae uictoriam. Deinde ueritū ne sue q̄s legiones uolumnii sequerentur. ut pm̄ flagitantibus suis signum dedisse. Ab neutra parte satis cōmode instructi fuerunt. Nam samnitū dux gelli' egnatius pabulatum cum cohortibus pauc̄s erat. suoq; imperium magis militi q̄ cui q̄ ducti aut imperio pugnam capessebant. Romani exercitus nec parit̄ ambo ducti. nec satis tempis ad instruendum fuit. Pri' conserit uolumnius. quam appius ad hostē pueniret. Itaq; fronte nequa concursum est. Sed forte quadam mutante ad suetos inter se hostes exercitu uolumnio. Samnites parumper cunctati q; dux aberat. appio occurrere. Dicto appius in medio pugne discrimine. ut aut ut̄ prima signa manibus ad celum sublata conspicerentur. ita p̄ca tus est. Bellona si hodie nobis uictoriam dues. ast ego t̄ templū uoueo. Hec precatus uelut instigante dea. ipse collegae exercitus iuit cui equa aut. Duces imperatoria opa exequunt̄. Et militer. ne ab altera parte prius uictoria incipiat ad mittunt̄. Ergo fundunt fugantq; hostes. maiorem molem haud facile sustinentes qm̄ cū qua manus conserere adsueti fuerant. urgendo cedentes. insequendoq; effusos compulē ad castra. Ibi inuenit gellii cohortium sabellarum paulisp̄ restituit pugna. Hisq; quoq; mox fusis. iam aduc uersis castra oppugnabantur. cum uolumnius ipse porte signa inferret. appius bellonam uictricem idemtidem celebrans ascenderat militum animos. Quallum p̄ fossas irrupunt. castra capta direptaq; p̄da ingens parta. militi concessa ē; viij. ac .cc. hostium occisi. Duo milia j. c. xx. capti. Dum ambo cōs. omīsq; romana uis in etruscum bellum magis inclinat. in samnio nouus exercitus exortus ad pplandos

impũ fine. ꝓ uestinol in campania faler
num q; agrum transcendunt. ingentesq; ꝑ
das faciunt. Volumnium magnis cũmbꝫ ĩ
samnium redeuntem iam eum fabio de
cioq; prouocatum impũ finis aderat. fama de
samnitum ẽcitu ꝑ stationibꝫ q; campam
agri ad tuendos sotios conuenit. Vt in calen
uenit. ipse cum recentia cladis fugitiua
q; caleu narrant ũn iam prede hostiũ trahe.
ut uix explicare agmẽ possint. Itaq; iam ꝑ
tam ducem loqui exemplo eundum ĩ sam
nium ee. ut relicta ibi preda in expeditionẽ
redeant. ne tam oneratum agmẽ dimicatu
oni cõmittant. Ea quamq; similia uerisi
erant. certa tamẽ exploranda ratus dimit
tit equites qui uagos predatores in agros
palantes excipiant. Ex quibꝫ inquirendo
cognoscit ad uulturnum flumẽ sedere hos
tem. inde tertia uigilia motorum. ut in sam
nium ee. His datis explorator pfectus tanto
mutuallo ab hostibꝫ consecutus est. ut nec aduen
tus sui ꝓpinquitate nimia nosci posset. q
egredientem e castris hostem oppremeret.
Aliquanto ante lucem ad castra accessit.
guarosq; ore lingue exploratum q̃d aga
tur nuntiat. Inde myra hostibꝫ quod facile
erat in nocturna trepidatione cognoscẽt.
Infrequentia armatis signa egressa. pre
dam predeq; custodes esse. ignobile agmẽ.
q; sua quemq; molientẽ nullo inter alios con
sensu nec satis certo impio temp⁹ adgredie
di aptissimum uisum e. Etiam lux appe
tebat. Itaq; signa canere iussit agmenq; ho
stium adgreditur. Samnites preda impe
diti. infrequentes armati parte addegra
dum. ac ꝑ se agere ꝑ clam parati stare incer
ti utrum ꝓgredi an regredi in castra satius
foret. Iam cunctationem oppremunt. Et ro
mani iam transcenderat uallum. cedesq;
ac tumultus erat in castris samnitiũ. Ag
men prete quam hostili tumultu. captiuo
etiam repentina defectione turbatũ erat.
qui partim ipsi soluti uinctos soluebant.
partim arma in sarcinis deligata rapiebãt.
Tumultumq; prelio ipo turbidiorem int
myrta agminum ꝑbebant. Demorandũ de
inde edidere facinus. Nam statuum mi
natium ducem adeuntem ordines hortã
tesq; inuadunt. Dissipatis inde equitib;
qui cum eo aderant. ipsum arcum sistunt.
insidentemq; equo captum ad cõs. to ma
nium rapiunt. Reuocata eo tumultu pri
ma signa samnitium prelium q; integra
tum est. sed diutius sustinũ potuit. Cesa ad
vi. milia hominum. Duo mil. q; quingenti
capti. Ingens cet. mil. uij. signa militaria. xxx.
q̃d lectissimum uictoribꝫ fuit captiuoꝝ re
cepta. vij. mil. q. cccc. Preda ingens sociis.
Recepto educto dñi ad rel suas nocendas re
capiendasq; ꝑ tutiora die. quas res non ero
tas dñs multis concesse. coactiq; uendere pre
dam ne alibi quam in armis animum ha
berent. Magnum ea ꝓpe tanto campani agri
tumultũ exturiam concitam ĩ arma. gel
lium egnatium samnitium ducẽ. q; ũbros
ad defectionem uocari. q; gallos precio ingen
ti sollicitari. His nuntiis senatus contrit⁹
iustitium indici delectum oĩs generis homi
num haberi iussit. Hec tot simul ꝑbuerat q
ꝑ eos forte dies exercitus ad latum erat.

post deductum inde uolumnianum ꝯra-
cum ingenui mͣ aut uimoꝛes sacramꝫto ad-
acti. ꝛ senioꝛ etiam cohoꝛtes facere. Libramq;
centuriati ad defendende urbis. Consilia
agitabantur. summeq; reꝝ ꝓtoꝛ. p. sempꝛi
ꝑerat. Ceterum parte cure gꝫneratim se-
natum. L. uolumnij. cōs. tenere. quibꝫ cessis
fusisq; ppⁱatoꝛes campanię cognitum est.
Itaq; ꝛ supplicationes ob rem bene gestam
cōs. nomine decreuunt. Iustitium remittit.
quod fuerat die. xviij. supplicatioq; plena
fuit. Cum de ꝑsidio regionis deppⁱare ab sam-
nitibꝫ agitari cepium. Itaq; placuit ut due
colonię circa uelitrnum ꝛ falernū agrū de-
ducerentur. Vnam ad hostium tiberis fluuij.
que mͤ utrne appellata. altera in saltu ue-
stino falernum contigentem agꝝ. ubi sino
pe ck. greca urbs fuisse. sinuessa deiñ ab co-
lonis romanis appellata. Tū. pt. negotiū
datum ē. ut plebeiscito uⁱbetur. p. sempꝛi
.pꝛ. ceu municipes in loca colonis deducen-
dis crearet. Hec qui noīa darent facile inue-
niebantur. qꝝ in stipendio sꝫpe ꝓpter iam
infeste regionis non in agros mittebant.
Auertit ab eis curis senatum etrusce ingra-
uescens bellum. ꝛ crebre littere. appij monen-
tis ne regionis - eius motum neglꝫerent. iij.
gentes conferre arma etruscos samnites
umbros gallos. iam castra bifariam facta ee.
qꝝ unus locus capere tantam multitudinem
hominū posset. Ob hec etiam appetebat temp⁹ co
mitioꝝ cā. L. uolumnius cōs. romam reuo
catus. Qui primusqꝫ in ad suffragium centuas
uocaret. in contionem aduocato ꝓlio mul
ta de magnitudine belli etrusci disseru-

it. iam tum cum ipse ibi cum collega rē pa-
rater gesserit. fuisse tantum bellum. ut nec
duce uno nec exercitu geri potuerit. Accessisse
postea umbros. ingentem exercitum gal-
lorum adūsus. uij. ppⁱos ducesq; cōs. illo duce de-
lecti meminissent. si nisi confiderent eum con-
derent eum consensu. p. r. consulem declaratū
uri. qui haud dubie tum primus omniū ducum
habeatur. consensu uerso postremo ad colle-
gam. p. decium possendum ꝛ senectutis
sue adminiculum fore. censura duobꝫ qꝫ
consulatibꝫ simul gestis ceptum. se nichil
concordi collegio firmius ad rem. p. tuendā
ee. nouo imperio sotio uxriam adsuescere se
nilem animum posse. cum moribꝫ nouis
faciliꝰ se coīcaturum consilia. Subscepto
oratione eius cōs. cum mutis. p. decij laudi-
bꝫ. tumq; ex concordia consulum bona qꝫ
ex discordia mala ī administratione rerū
multa exempla memorando. qꝫm
ppe utrumq; discrimen sibi ꝛ collegę certa
minibꝫ ruptum foret. admonendo
decium fabiumq; utruno aio una mente
uincerent. ee. ꝓterea uiros natos multosq;
facti magnos aduersoꝝ linguaq; certa
mina rudes ea ingenia consulatia ee. cal-
lidos sollertesq; iuris atq; eloquentię con-
sultos. quā. appⁱ. claudius eet urbi ac fori
ꝑsidem habendos. ꝓtestaq; ad reddenda
iura creandos ee. Hisagendis diem ē. con-
sumpsit. Postridie ad ꝑdictum cōs. con-
sularia ꝛ prętoria comitia habita. Cōs.
creati. qꝫ. fabius. ij. p. decius. ap. claudius. prętoꝛ.
omnes absentes. ꝛ. l. uolumnio ꝛ. s. c. ꝛ scito
plebis. prorogatum in annum imperium est.

to anno p oligia multa fuerunt. quoꝝ uer
runcandorum causa supplicationes in biduum senatus decreuit. publice unum actꝰ
p biduum supplicatum iere frequentes uri
femineq;. Insignem supplicationem fec certamen. in sacello pudicie patrieq; in foro
boario ē. ad edem rē cum ad amhercul inter
matronas ortum. uerginiam. aului. f. patri
am plebeio. nuptam. l. uoluminio. consula
matronę quod ē patribꝫ enupsiss sacris ar
cuerant. breuis alcatio iē cratacundia mu
liebri ī tentionem aiōꝝ erat sic. cum se ur
ginia patriam pudicam in patriq; pu
dicę templum ingressam. ut uni nuptā
ad quem uirgo deducta sit. nec se uiri hono
rum ue eius ac rerum gestarum penitere
figlārent: facto deinde egregio: magnifica
uerba adiecit. Inuico longo ubi habita
bat ex parte edium. qđ sacris ēet loci modico
sacello exclusit. aramq; ibi posuit. reconuo
catis plebeis matrimonijs conquesta inu
riam patriorꝝ. Hanc ego aram inquit
pudicię plebeie dedico: uosq; hortor ut
quod certamen uirtutis uestros in hac ciuita
te teneat: hoc pudicię mulieres matronas sit. de
inde opam ut hec ara quam illa si quid po
test sanctior a castribꝫ coli dicatur. Eodem
fere modo hec ara quod illa antiquior cul
ta ē. ut nulla nisi spectate pudicię matro
na. neque unius uiro nupta fuisset. uel sacri
ficandi hīet. Vulgata deum religio a pollu
tis nec matronis solum. sed omnis ordinis po
stremo feminis in obliuionem uenit. Eod
anno. cij. ti. q. ogulnij ediles curules. aliqt
feneratoribꝫ diem dixerunt. Quoꝝ bonis
multatis. ex eo quod in publicum redactū
ē. enea in capitolio limina. et ciuium mīsa
argentea uasa in cella iouis. iouemq; in cul
mine cum quadrigis. ad ficum ruminalē
simulacra infantium conditoꝝ urbis sub
ubibꝫ lupe posuerunt. senatumq; sacro qđ
rato a capena porta ad martis strauerunt.
et ab edilibꝫ plebeis. l. elio. pet. et cn. fuluio
curuo. ex multaticia autem pecunia qm exe
gerunt pecuariis damnatis. luci facti pare
tesq; aureq; ad cereris posuere. Q. m fabius. v. et
p. decius quarto consulatum meunt. Tribꝫ
consulatibꝫ censuraq; collega. nec gla magis
rerum quę ingens erat quam concordia mē
se clari. Que ne ppetua ēet. ordinum magis
qm ipsorum uitio se certamen mutuum esse reor.
Patres plebi rendentibꝫ ut fabius in cetera cē
cta ordinem pristinam haberet. plebeis
auctoribꝫ decio ut ad sortem reuocaret. fu
it certe contentio in senatu. Et postqm ibi fa
bius plus potuit. reuocata res ad ppm in con
tentionem. ut ne multare liceret. et facilis po
tius qm dictus fieret. pauca uerba habita.
fabius quam arborem conseruissi sub ea le
gere alium fructum indignum ēe. diceret.
se apuisse cum uiam siluam uiamq; p de
uios saltus romano bello fecisse. quid se id
etatis sollicitassent. Si alio duce gesturi bel
lum ēent. numerū aciūm arcum se sociū nō
unp̄ legisse. Sensim exp̄brat. et minuisse
decium concordibꝫ collegij uiribꝫ. postremo
se tendere nichil ultra. quam ut si dignū pro
uincia ducerent. in eam mitterent. in senat
arbitrio se fuisse. et in potestate pli futurū.
p. deci senatus uoluntatem querebat. quo ad po

merint patres adm lol. ne plebs adm ad
magnos honores eet. postq̃m ipsa uirtus p
ueceret. ne nullo genere hominum inho
norata eet queri quemadmodum uirtu ta
sint non suffragia m̃ ppli q arbitria etiam
fortunę q̃ paucor potestatem uertant.
Omnes ante se cos. sortito puinciase. nuc
cetta sortem fabio senatum puinciã dare.
Si honoris eius causa ita eum de se. deq; re
p. m̃itum ee. ut faueat. quinq; fabii gle
q̃ m̃ non sua contumelia splendeat. Cu
autẽ dubium ee ubi unum bellum sit q̃s
pum ac difficile. cui id alteri cetta sortem
mandetur. quin alt. cos. p supuacaneo
atq; inutili habeatur. g̃ clari fabium reb
in ecruria gestis uelle. r. p. oecum glari.
Et forsitan quem ille obrutum ignem re
liquerit ita ut totiens nouum ac inpuiso
incendium daret. eum se extincturum.
postremo college honores p̃maq; con
cessurum ũecundia etatis eius maiesta
tisq; cum p̃iculum dimicatio p̃posita sit.
neq; cedere sua sponte neq; cessurum. r
si michil aliud. ego certamine tulit. illd
certe laturum. ut quod pli sit. pls tribe
ae pot q̃ patres gratificentur. Iouẽ opti
mum maximum deosq; immortales se
ptari. ut ita sortem equam sibi cũ collega
deus. ut eandem uirtutem feliitatemq;
i bello administrando daturi sint. cer
te id natura equũ. r exemplo utile ee. ad
famam. p. r. puide cos. cõsulẽ. quorum ut
libet bellum ecrusum gerere recte possit.
fabius nichil aliud ptauit. p. r. q̃m ut
pri q̃m inuito uocarentur ad suffragiũ
tribs. appii claudii. p̃r. allata sc̃riptura in
tegras audierunt. Comitia habuit. nec minore
pli consensu q̃m senatus. Puncia ecruria
cetta sortem fabio decreta ẽ. Concursus iñ ad
cos. factus. omnium ferme uno ore. p se quisq;
nomina dabant. Tanta cupido erat sub eo
duce stipendia faciendi. Qua circumfus
turba. iiii. inquit pedtum. r sexcentos eq̃s
dum rogat scribe maio ẽ. hodierno. r eras
tino die qui nomina dederint mecum duca.
Gaudeo michi curae ẽ. ut omnis locupletes
reducam. q̃m ut multas rem gerã multa
bs. Profectus apto gerendae rei tempe. plus fiduciq;
ac spei gerens quod ñ desiderata multi
tudo erat ad oppidum aharnam. uñ haud
procul hostes erant. ad castra appii. p̃r. pgit.
Paucis extra munitionis lignatores cum p̃sidio
occurrunt. Qui ut lictores pregredientem
fabium q; ee. consulem accepe. lecti atq; ala
cres ciues pli q; r. grates agunt. q̃d eũ sibi i
patronum misissent. Circumfusi deiñ cum
consulem salutarent. queritur fabius quo p
gentes. Respondẽ ab q; lignatum silentes. an
imadmodum se inquit hostium castra uallata
ñ haberent. Ad hoc cum subclamatum ee
duplici quidem uallo fossa i tri ingenti
metu ee. Haberent g̃ inquit affatim lignor.
redire uellent uallum. Redeunt i castra
trepidi q; ibi uellentes uallum. r his qui i
castris remanserant multis. r ipi appio re
cerunt. Tum p se quisq; alii alios hortari
se. q. fabii. facere iussit. Posto inde die castra
mota. r appi. p̃r. romam dimissi. Iñ nusq̃m
statiua romana fuere. Legabat utile ee
uno loco sedere exercitum. multis ac mutan

one loco rem nobiliorem ac salubriorem esse.
fiebant autem itinera maiora quam fieri sinebat hi-
ems haud dum exacta. Vere inde primo re-
licta secunda legione adclusum quod camaris
olim appellabant. prepositoque castris. l. scipio-
ne p. pr. romam ipse ad consultandum de
bello rediit. Siue ipse sponte sua quia bellum
ei maius in conspectu erat. quam quantum
esse fame crediderat. siue s. c. accitus. Nam in
utrumque auctores sunt. Ab appio claudio. pr.
r. retractum quidam uideri uolunt. cum in
senatum et apud populum id quod per litteras assi-
due fecerat terrorem belli etrusci augeret. non
suffecturum unum ducem. nec exercitum
unum aduersus. iiii. populos periculosum esse. si-
ue iuncti unum premant. siue diuersi ge-
rant bellum. ne ad omnia simul obire
unus non possit. duas se ibi legiones romanas
reliquisse. et minus. v. peditum equitumque cum
fabio uenisse. sibi placere. p. decium consu-
lem primo quoque tempore in etruriam ad collegam
proficisci. l. uolumnio samnium prouinciam
dari. Si consul malit in suam prouinciam ire.
uolumnium in etruriam ad consulem cum
exercitu iusto consulari proficisci. Cum magnam
partem mouerat oratio. pr. p. decium censuis-
se ferunt. ut omnia integra ac libera. q. fabio
seruarentur. donec uel ipse si per commodum
rei. p. posset romam uenisset. uel aliquem ex
legatis misisset. a quo disceret senatus quantum
in etruria belli esset. quantisque ad ministran-
dum copiis. et quot perduces esset. fabius ut ro-
mam rediit. et in senatu. et productus est. ad po-
pulum mediam orationem habuit. ut nec
augere nec minuere uideretur belli famam.

magisque in altero assumendo duce aliorum indul-
gere timori. quam suo aut rei. p. periculo
consulere. Ceterum si sibi adiutorem belli.
sotiumque imperii daret. quo nam modo se obliuis-
ci. p. decii cons. per tot collegia experti esse posse.
Neminem omnium secum coniungi malle.
et copiarum satis sibi. cum. p. decio. et nunquam
nimium hostium fore. sin collega quid ali-
ud malit. at sibi. l. uolumnium darent.
adiutorem omnium rerum arbitrium. et a
populo et a senatu et ab ipso collega fabio permis-
sum est. Et cum. p. decius se in samnium et
in etruriam proficisci paratum esse. ostendisset.
tanta letitia ac gratulatio fuit. ut perciperetur
victoria animis triumphusque. non bellum de-
cretum consulibus uideretur. Inuenio apud
quosdam ex templo consulatu inito profec-
tos in etruriam fabium deciumque sine
ulla mentione sortis prouinciarum certaminumque
inter collegas que exposui. Sunt
quibus ne hec quidem exponere
certamina satis fuit. Adiecerunt
et appii criminationes de fabio
absente ad populum. et pertinaciam aduersus
presentem cons. pr. contentionemque aliam
inter collegas tendente decio. ut sue quisque
prouincie sortem tueretur. constare res incipit
ex eo tempore quo profecti ambo cons. ad
bellum sunt. Ceterum antequam cons. in etruriam
peruenirent. senones galli multitudine in-
genti adclusum uenerunt. legionem ro-
manam castraque oppugnatum. Scipio qui
castris preerat loco adiuuandam pauci-
tatem suorum militum ratus. in colle qui inter
urbem et castra erat aciem erexit. Sed ut in

galli senones

re subita parum explorato tuñe aduersũ
pugnet quod hostes cupiant. Parte alia ad
gressus ita cesa ab tergo legio atq; in medio
cum hostis undiq; urgeret circumuenta.
delectam q; ibi legionem ita ut nunc̃ non
supẽret quidam auctores sunt. Hec ante
ad cõs. quam haud procul a clusio aberat
famã eius cladis placatam quam inconspec
tu fuere gallorum equites pectoribz equor
suspensa gestantes capita ⁊ lanceis infixa.
ouantesq; more suo carmine. Sunt qui
umbros fuisse non gallos tradunt. nec
tñ cladis acceptum ⁊ circumuentus pa
pulatoribz cum .l. manlio torquato lega
to scipionem p. pr̃. subsidium e castris
eruisse. uictores q; umbros redintegrato
prelio uictos ee. captiuosq; eos ac predã
ademptam. Similius uero ẽ. a gallo ho
ste quam umbro eam cladem acceptam.
quod cum sepe alias tum eo an- -no
gallica tumult̃ pcipuus ci
uitatem tenuit. Itaq; p̃ter
quam q̃ ambo cõs. pfecti ad
bellum erant. cum .uij. legionibz ⁊ mag
no equitatu romano campanisq; mille
equitibz delectus adiũ bellum missis ⁊ so
ciorum nominisq; latini maiore ẽcitu
quam romani alij duo ẽcitus haud pro
cul urbe etrurie oppositi. unus in falisco
alter in uaticano agro. Cñ. fuluiũ ⁊ l. p̃
cium̃ megillus p. pr̃. ambo statuũ in
eos locos habere iussi. Consules ad hostes
transgresso appennino in agrum sentina
tem puenerunt. Ibi .uij. mil. ferme mẽ
uallo castra posita. mẽ hostes deiñ consul

tationes habere. Itaq; ita conuenit ne bricẽ
castris miscerentur omnes. neue manum cum
cendent simul. Samnites gallis etruscis tum
bricq; ulli castra romana oppugnare. Hec
consilia turbarunt transfuge clusini tres
clam nocte ad fabium consulem transgressi.
qui etrusci hostiũ consiliis admissi cũ dolis
ut subinde ut quisq; res noua decreta cẽt. ex
plorata pferrent. cõs. fuluio. ut ex falisco.
postumio. ut ex uaticano ẽcitum ad clusiũ
admoueant. summaq; ui fines hostium de
populentur scribunt. Huius pparationis fa
ma etruscos exagro sentinate ad suos fi
nes tuendos mouit. Instare deiñ cõs. ut ab
sentibz his pugnaretur: p biduum laciessie
re plio hostem. Biduo nichil dignum dictu
actum. Pauca utrimq; cecidere. Ita q; is
ritati sunt ad ultimum certamen animi. qm
ad discrimen summe rerum adducti. tertio
die descensum in campum oibz copiis est.
cum instructe acies starent. cerua fugiens
lupum emonstrabz gradata p campos inter
duas acies decurrit. Iñ diuersa fere. cerua
ad gallos. lupus ad romanos cursum de
flexit. Lupo data inter ordines uia. ceruam
galli confixere. Tum erante signanis roma
nus miles illac fuga in quit ⁊ cede uertit.
ubi sacram diane feram iacentẽ uidere.
Hinc uictor marci lupi integer intactus
gentis nos marte conductoris nri admo
nuit. Ceruo cornu galli sinistro samnites
construxerunt. Adũsus samnites fabi primã
ac tertiam legionem p dextrum cornu adũs
gallos. p sinistrum decius quartam ⁊ sextã in
struxit. secũdã ⁊ quartã cum .l. uolumnio

tumbri a
uerti. dex
dicta pug
ne. samni
tibz galli
q; deser
ta pugna
iuit ipsa
tam acri
ter

ꝓconsule in samnio gerebat bellum. Pri
mo concursu adeo equisuuribꝫ gesta res est
ut si assuissent exercitui numen aut in acie
aut in castris quocumqꝫ se inclinassent. acci
penda clades fuerit. Ceterum qm̃qm̃ com
munis adhuc marsi belli erat. nec tum dis
crimen fortuna fecerat. qua datura uter
esset. Haud quaqm̃ simulsꝫ pugna in dextr̃ le
uoqꝫ cornu erat. Romani apud fabium ar
cebant magis quam inferebant pugnam.
Exercitabebaturqꝫ maxime rerum diu
certam̃. quia persuasum erat duci samnites
gallos primo impetu feroces esse. quos sustine
re satis sit. longiore certamine sensim relinquere
samnitium animos. gallorum quidem etiã cor
pora intolerantissima laboris atqꝫ estus fluere
ꝑ maqꝫ eorum esse. In id tempus ꝙ quo tum
ci solebat hostis. qm̃ integerrima maxime ui
ris seruabat. ferociorem decurso recreare uigore
animum quicum cumqꝫ uirium habuit certa
mine primo effudit. Et quia terrore uide
batur pedestris pugna. equitatum in pug
nam concitat. ipse fortissime iuuenum
cum manu irruit. ora proceres iuuentutis in
hostem. ut secum impetum faciant duplici
cem ullorꝫ gliam fore. si ab leuo cornu ab eq̃
te uictoria inciperet. His auertere gallicã eq̃
tatum. Sed rum longiꝰ euectos etiam inter me
dia equitum agmina ꝑ uium cuneos nouã
pugnæ conterruit gen̄. Esse dis carissq; su
perstans armatus hostis. ingentia sonitu eq̃
rorum atqꝫ aduentu. insolitus eius cum hꝰ
romanoꝝ conterruit equos. Sed auctorem equi
tatum uelut triumphantis pauor dissipat.
sternit in de ruentes equos. uirosqꝫ impu
da fuga turbat. Hinc etiam signa legio
num multaqꝫ impetu equoꝝ ac uehiculoꝝ
raptorum pagmen obterit. ante signani.
in secura simul territos hostes rudis gallica
acies. nullum spatium respiciendi recipien
diqꝫ se dedit. Voci ferare decus quo fugerent
quam uetus fuga spem haberent. obsistere ce
dentibꝫ ac reuocare fusos. Deñ ut nulla ui
perculsos sustinere posset. patrem. p. decium
nomine compellans. quid ultra metor in
quit. familiare satum datum hoc nõ ge
neri ẽ. ut iuuentus periculis publicis piacula si
mus. Jam ego me cum hostium legionesq; mac
tandas telluri ac dis manibꝫ dabo. Hec
locutus. m. liuium pontificem quem deces
sisse in aciem digredi uetuerat. ab se pre
cussit uerba quibꝫ se legionesqꝫ hostium pro
uocatu. p. r. quiritium deuouet. Deuotꝰ inde
eadem precatione eodemqꝫ habitu quo pater
p. decius adu̇ersus latino se tulerat
deuouet. cum solẽn sollennes precationes ad
egisset; pre se agere se se formidinem ac fugã
cedemqꝫ a superis cælestium. infernorũ ira
contracturum funeribꝫ duris signa. tela ar
ma hostium. locumqꝫ eundem siue pestis
ac gallorꝝ samnitiumq; fore. hec precatus
in se hostesqꝫ quã conferissimam cernebat
gallorum aciem concitat equum. inferẽsqꝫ
se ipse infestis telis ẽ. in̄fectus. Vix huma
ne in̄ opis uideri pugna potuit. Romani
duce amisso quietes terrori aliis esse solet.
sistere fugam ac nouam de integro uelle
instaurare pugnam. Galli maxime glo
bꝫ circumstantes cõs. corpꝰ uelut alienata
mente uana in cassum iactare tela corpe

quidam: nec pugne memunisse nec fuge.
Ar ex parte altera pontifex luuius cui lictore
decius tradiderat uisserauq; ppe p.p.r. esse
uociferari. uicisse romanos defunctos con
sulis fato gallos samnites q; telluris marci
ac deorum manuum ee. rapi ad se ac uoca
re decium deuotam secum aciem furiarq;
ac formidinis plena omnia ad hostes ee. Su
pueniunt deinde his restituendi q; pugnā
cornelius scipio. r. c. marci cum subsidiis
ex nouissima acie. russi. q. fabii cos. ad p̄
sidium college missi. ubi audiunt. p. deci
euentus ingens hortam̄ ad omnia pre. p.
audenda. Itaq; cum galli structis añ scu
tis conferti starent. nec facili spede colla
to uiderentur pugna. russi legatos collecta
hum pila q̄ strata m̄ duas acies iacebāt.
atq; in testudinem hostium conuecta q̄b;
pleriq; in terra uerrunt in corpa ip̄a figut.
sternitur cuneus. tra ut magna pars in
tegris corpib; atq; omnia concidēt. Hec i si
nistro cornu romanos fortuna uariauer
rat. fabius in dextro primo ut ante dictū e.
cunctando exercuerat diem. deinde postq̄m
nec clamor hostium nec impetus. nec tela
missa. eandem uim hīe uisa. p̄fectus equi
tum russi ad latus samnitum circumdu
cere alas. ut signo dato mutuis ictos q̄to
maximo possent impetu incurrerent. sen
sim suos signa inferre russit. r cōmouere ho
stem. Postquam non resisti uidit. r haud
dubiam lassitudinem ee. cum collectis oīb;
subsidiis q̄ ad id temp̄ reseruauerat. r le
gionem concitauit. r signum admouadeu
dos hostes equitib; dedit. Hec sustinuer
samnites impetum. pretiq; aciem ip̄sam gal
lorum relictis in dimicationem sociis. ad ca
stra effuso cursu ferebantur. Galli testudine
facta conferti stabant. Cum fabius audita mor
te collegae campanos alam quingentos fere
equites erectos ac ubi erat. r circumuectos ab
tergo gallicam inuadere aciē. Terror deinde legio
nis subsequi p̄cepit. r quatuor batum agmen
hostium uiderent. impetu equitum instare.
ac terrore cedē. Ipse eadem uolu uictor spoliaq;
hostium cum uolnis. ad castra samnitium
peruenit. quo multitudo omnis consternata
agebatur. sub ipso uallo. q̄ tantam multitu
dinem portae non recepe. Temptata ab exclu
sis turba sua pugna e. Ibi gellius imperator
samnitium cecidit. Compulsi deinde intra
uallum samnites. paruoq; certamine cap
ta castra. r galli ab tergo circumuenti. Cesa eo
die hostium. xx. v. mil. octo capta. nec mer
centa uictoria fuit. Nam ex. p. decii centu
cesa. vij. ex fabii. mille ac. c. fabius dimissis
ad querendum college corp̄. spolia hostium
congesta in acerruum. ioui uictori cremauit.
Consulis corp̄ eo die q̄ obrutum supstratis
gallorum cumulis erat inueniri non potuit. Po
stero die inuentum relatumq; e. cū multis
multum lacrimis. Intermissa in omnium alia
rerum cura fabius college funus omni ho
nore laudibusq; militis celebrat. Et in oratio
ne eosdem dies ab cōsule. fuluio. p. p̄r. res ex semēta
gestas. r preter ingentem illatam p̄ tationib;
agrorum hosti cladem: pugnatum etiam egre
gie e. p̄tu sinorum q; r clusinorum cesa amplius mil
lia. vij. r signa militaria ad. xx. capta. Samnitū
agmen cum p̄ pe signum agrum fugere circum

uentum á peligni ecc. ex milib⁹ vi. ad mille
cesi. Magna eius dies quo in sentinatu agro bel
lantum fama ē. etiam ūstanti. ſi supiecere qui
dam augendo fidem quum hostium ex ceteu
pedituum .xi. ccc. xxx. equitum sex. r. xl. milia
mille carpentanoꝝ cæsa fuisse. scilicet cū
umbris tuscisq; quos ipsos pugnę affuisse.
Iuc romanoꝝ q; augerent copias lucium
uolumnium p consule ducem consulibꝫ exci
tumq; eius legionibꝫ consulum adiunxit. In
pluribꝫ annalibꝫ duoꝝ ea consulum ꝓpe uic
toria ē. Volumnius in samnio omnia fecerit.
samnitumq; exercitum maiernum montē
compulsum. non deterruisse quin trans lo ci
fundit. fugatq; fabius decimo exercitu rebe
to metropolis presidio suis legionibꝫ deductis.
adurbem. de gallis ecclusisq; ac samnitibꝫ
triumphauit. Vltro triumphantem se
cuta sunt. celebrata in conciuis militaribꝫ
ñi magis uictoria. q. fabij. quā mors p̄clara
p. decij ē. excitataq; memoria parentis eq̄ta
cuentu publico priuatoq; filij laudibꝫ. Da
ta ex preda militibꝫ eris octogenis binis saga
q; tunice. p̄ma alla tempestate militare haud
quaq̄m spnenda. His itaq; rebꝫ gestis nec ī
samnitibꝫ adhuc nec in etruria pacatum. Ha
rpinius auctoribꝫ post ēductum ab consule
exercitum rebellatum fuerat. r samnites pre
datum in agrum uestinum forminiq; r
partem aliam in seruitium queq; uultīno
adiacet fluminī descendere. Aduersus eos
appī claudī. p̄r. exercitu cum decimo missi.
fabī in etruria rebellantem denuo. iiij. r
quingentos perusinoꝝ occidit. cepit ad
mille septingentos. xl. qui redempti singuli

eris trecenis. x. p̄da alia omnis militib⁹ con
cessa. Samnitum legiones cum partem ap
pī claudius. p̄r. partem. l. uolumnī p con
sul. sequerentur in agrum stellatem conue
nerunt. Ibi samnitum omnis considunt.
r appī uolumniusq; castra conungunt. Pug
natum infestissimis animis. Hinc iram su
perbiam aduersus rebellantes. illic aduersus
ñ dimicandi spē. cesa g. samnitū .xvi. milia cap
ta .ij. septingenta. Ex romano exercitu cecidere .ij. sep
tingenti. feliciter annis bellicis rebus pestilen
tia grauis p diguisq; sollicit. Hanc ñam
multa pharetram pluuisse. r in exercitu appī
claudij plerosq; fulminibꝫ ictos nuntiatū
ē. libriq; obhec additi. Eo anno. q. fabī gur
gel cōs. filius. aliquot matronas ad ppm stu
pri damnatas pecunia multauit. ex quo
multatitio ere. ueniis edem que ꝓpe circum ē.
faciendam curauit. Supsunt etiam nunc
samnitum bella. que continua p quartum
iam uolūm annumq; sextum. r quadragesimū
á. m. ualerio. a. corneliō consule. qui primi
samnitio arma intulerant agrumis. r ne tot
annoꝝ clade. utiq; gentis laboresq; actos
nunc referam. quibꝫ nequiuerint. tamē dura
ulla pectora unca. primo anno samnites ī
sentinatu agro peligni adtaferni stella
tibꝫ campis suis ipi legionibꝫ myrti alienis.
ab. uij. ceteris. iiij. ducibꝫ romanis cesi fue
rant imperatores. etruscos. umbros gallos
ī ead fortuna uidebant. q̄ ipsi erant. nec
suis nec ceteris uiribꝫ iam stare potant.
tamē bello non abstinebant. Adeo ne in fe
licitē quid defense libertatis redderet. r inīci
q̄m non cēptare uictoriam malebāt. Qui

nam ut ille quem pigeat longinquitatis bellorum scribendo legendoq; que gentes ñ fatigauerunt. Q. fabium. p. decium. l. postumiũ megellus. tm. aulũ regulũ. cõs. secutas sunt. Samnium ambobz decreta pugnia ẽ. qz res sẽpros hostium ẽcitus suo ecruciam altõ pẽtationes campanę repetit. ẽcum uendis parari simbz fama erat. Postumium ualitudo adũsa tomę tenuit. aulus exemplo pfectus. ut in samnio hostil. ita enim placuerat patribz ñ dum regũ sos oppremeret. uelut ex composito ubi obuium habuere hostem. ubi uastare ire ipi samnitum agrum phibẽt. regũ diũ in pacata sortiorq; p. r. fines samnitem phibent. Cum castra castris collata essent. quod uix romanus tertiũ uictor audẽt. ausi samnites sunt. Tantum despacto ultima teñitatis facit castra romana oppugnare. Et q̃m q̃n non uenit ad finẽ tam audax inceptum. cũ haud oĩo uanũ fuit. Nebula erat admultum diei densa. adeo ut lucis usum eripet. ñ pspectum ñ ecta uallum adẽpto. ẽ ꝓpinquo etiã congredientium nũ se conspectu. Hac uelut latebra insidiarum freti samnites uix dũ satis certa luce ream ipã pmente caligine ad stationem romanam in porta segniter agentem uigilias puenunt. Inpulso oppsisi nec ai satis ad resistendum nec uirtũ fuit. Ab ẽgo castroz decumana porta impetus factus. Itaq; captum q̃storium. ibi luci⁹ optimũ pansa occisus. Conclamatũ in ad arma; cõs. tumultu ecti⁹ cohortes duas sortiz. lucanam suessanamq; q̃ proxime

forte erant tueri pretorium iubet. manipulos legionum principali uia induci. Vix dum satis apti ad arma in ordines eunt. ac clamore magis q̃m oculis hostem noscunt. ẽ quam⁹ numer⁹ sit estimari potest. Cedunt primo incerta fortune. sue. hostem intra uallum in media castra accipiunt. Jñ cum cõs. uoce testaretur expulsi ne extra uallum castra deñ sua oppugnatum ẽent rogitans clamore sublato conixi primo restiterunt. deñ inferunt pedem. urgentq; impulsos semel terrore eodem agunt quo cepunt. Expellunt extra portam. uallumq; inde pgere ac psequi. quia turbida lux metum circa insidiarum faciebat. ñ ausi; libant castris contenta recepunt se intra uallum. ccc. ferme hostium occisis. romanorum statio sit primo uigilum. qz eoz qui circa q̃storem oppressi pierẽt ad. cc. xxx. Animos inde sammitibz non infelix audacia auxit. ut ñ mp ferre inde castra romanorum. siue pabulari qo pagos suos patebantur. Recto impetu soranum agrum pabulatores ibant. quaz rerum fama tumultuosior q̃m res erat placa romam. cogit. l. postumium. cõs. uix dum ualidum pficisci ex urbe. Pri tam q̃m exiret multis obstitit conuentus. ipse edem uictoriẽ q̃m edilis curulis ex multaticia pecunia faciendam curauerat dicauit. Ita ad exercitum pfectus ab sora in samnium ad castra colleget pgit. Jñ postq̃m satis res difficili duobz exercitibz resisti posse recesserunt. duũ si cõs. aduastandos agros urbesq; oppugnandas discedunt. Postum⁹ mulioniam oppugnare adortus. ut primo atq; impetu. deinde postq̃m ea parum pro-

cedebant opa ac unes demum munctis
muro cepit. Ibi captaiam urbe ab hora .uij.
usq; ad .vij. fere horam omnib; partib; ur
bis. dum incerto euentu pugnatum ē. Postre
mo potitur oppido romani. Samnitiū cesi
.uij. co. capti .iiij. ac. c. prēt predam aliam.
Jū ferentum ducte legiones .uū oppidani ij cū
oīb; rebus suis queq; ferri agiq; potuerunt.
nocte pauersam portam silentio excesserunt.
Jgnar simul aduenit. cōs. primo tra cōposit
instructusq; membris successit. tanq̄m idem
q̄d ad miloniam fuerat certamin̄ foret.
Deiñ ut silentium uastum in urbe. nec ar
ma nec uiros in turribus ac muris uidit.
audum inuadendi deserta menia milit̄
decreuit. ne q̄m occultam insidem incau
ruerent. Duas turmas sociorum latum noīs cur
cum equitare menia atq; explorare omnia iu
bet. Equites portam unam alteramq; eand̄
regionem in p̄p̄inquo patentes conspiciunt.
tum ecribus q; his uestigia nocturne hostium fu
ge ac ā strage rerum in trepidatione noctur
na relictarum passim. His auctus cōs. ad eā
partem urbis quam adierant equites circū
ducit agm̄. constructis haud p̄cul porta sig
nis. q̄nq; equites iubet intrare urbem. Ipse mo
dicum spatium p̄gressus. ubi manē eod̄ lo
co. si nemo uideantur duos exploratos ad se
referre. Qui ubi recesserunt rediere unaq; eo
se p̄gressus. ūm nemīs partes circumspectus eēt.
longe late q; silentium ac solitudinē uidisse.

exemplo cōs. cohortes expeditas in urbem in
duxit. Certos sibi castra communire iussit.
Jngressi milites refractis foribus paucos gra
ues erant. aut inualidos inuenerunt. relicta
q; migrandi difficultas erat. Ea deprecatione
nemo ex captiuis est. communi consilio ali
quot circa urbes consulesse fugam. suos p̄mu
gilia p̄fectos credere eandem aliis urbib;
solicitudinem inuenturos. Dictis captiuor fides
erat. Deserti oppidi consilium placuit. Alteri
cōs. Q. Aulio nequaq̄m tam facile bellū fuit.
Cum ad luceriam duceret legiones. q̄m oppug
nari ab Samnitib; audierat. ad finem luceri
num ei hostis obuius fuit. Ibi ira utrosq; acce
pit. pelium uarium cepit fuit. Triste fuit. tūlt
tamen euentu romanis. Ea q̄a insueta erant
uinci. q; digredientes magis q̄m in ipso cer
tamine senserunt. q̄ntum in sua parte pl̄
uulnerum accepit fuisset. Itaq; ut cernere ī castris
ortus. qui si pugnantes cepisset insignis accep
ta cladis foret. Tum q; sollicita nox fuit. iā
inualidum castra Samnitem credentib; aut
p̄ma luce ē uictoribus conserenda manu. Qui
cladis ceterum non plus animo; ad hostē erat.
Vt primum illuxit abire sine certamine cupi
unt. Ea una res ipsa p̄cē hostes erat. Quā
ingressi p̄buere spem recta tendentium ad
castra oppugnandum. Cōs. arma capere mili
tes iubet. Neq; extra castra uallum. Legatis tribu
nis p̄fectis sociorum imperat. quod apud quēq; fac
to opus est. oīa ne assurmant se quidem oīa fac
turos. Ea multum interesse animos utrum noctem inter
uallum an gentium morientium uigilacū eē.
si ante lucem ad castra uentum foret. tantū pa
uoris futurum. ut reluctari signa fiunt nec pu

dore a fuga continu. alioqn̄ puduisse. Que
ubi cōsl. accepit. sibimet ipi circumeundos
alloquendosq; multos. ratus ut adquosq; ue
nerat. cunctantes arma capere increpabat.
quid cessarent. cerneret sarcturq; hostē in
castra uenturum nisi illi extra castra gressi
p̄trem uīm sui pugnaturos. sip uallo nol
lent armati ac dimicantibz dubiam uic
toriam ee. qui nudus atq; inermis hostē
maneat ei aut mortem aut seruitutē pa
ciendam hec uirgarii increpantiq; respon
debant. confectos se pugna hesterna ee. n̄
nec uirium quicq̄m. nec sanguinis sup ee.
maiorem multitudinē hostium apparere
q̄n pridie fuerit. Inter hec appropinqua
bat agmen. etiam breuiorem in̄uallo cer
tiora inuentes. uallum secum portare sar
mentem affirmantes. nec dubium ee. quin cast
circumuallaturi sint. Tunc enim cōsl. īdig
num facinus ee. uocaferari cantam concume
liam ignominiamq; ab ignauissimo accepi
hoste. Etiam ne circumsedebimur inquit i
castris ut fame potius p̄ ignominiam q̄m fer
ro. si necesse e. p̄ uirtutem moriamur. Dij bene
uerterent facerentq; qd sedignum quisq;
ducent. cōsl. m. atilium. ut solum sinemo
aliud sequatur. uirum aduersus hostes.
casurumq; inter signa sarmentum potius
q̄m circumuallari castra romana uideat.
Dicta cōsulis legati tribunique militum
equitum. centuriones primorum ordinū
approbāe. Tum pudore uictus miles segni
ter e castris egreditur longo agmine. n̄ con
tinenti mesti acpe uicti p̄cedunt aduersus
hostem. nec spe nec aīo certiorem. Itaq; si
mul conspecta sunt romana signa. extēplo
a primo sarmentum agmine ad nouissimū
frementi p̄fertur. gerere id quod timuerant ad
pediendum int̄ romanos. nullam īm̄ nec fu
gę quidem patere uiam illo loco aut cedendū
ee. aut stratis hostibz p̄ corpa eorum euadē
dum. In medio sarcina conjiciunt. armati
sui quisq; ordinibz instruunt aciem. Jam
exiguum inter duas acies erat spatium. stabant
expectantes dum ab hostibz p̄clamor
inciperet. Hetrusci animos est ad pugnandum
duūsiq; primus impetus integri atq; intacti abs
sent. nil cedenti instaturum alīm timuissent.
Sua sponte int̄ multos cerguūsantesq; segnis
pugna clamore inceno atq; impari cepit. nec
uestigio quisquam mouebatur. Tum cōsl. ro
manus ut rem gestam audiret. equitum paucas tur
mas extra ordinem immisit. Quorum cōplu
riq; dilapsi grexquisēnt. alii turbant ras sar
mentum acio ad opprimendos eos. qui cede
rant. ac sinos cuendos ab romanis p̄cursū e.
Inde paulum irritata pugna e. Sz aliquanto
impigre magis. plures p̄currerant sarmen
tum turbatis equesi sua ipse subsidia territi eis
p̄culcauit. Hinc fuga cepta. totam aūrit aciē
romanam. Jamq; in īga fugientium sarmen
pugnabant. cum cōsl. equo p̄uectus ad por
tam castrorum ac statione equitū ibi oppositā.
edicto q; ut quicumq; ad uallum tenderet.
siue ille romanus sarmen siue cēter. p̄ hoste
habent. hec ipsa minitans obstrat p̄fuse ten
dentibz suis in castra. quo pgis inquit miles.
hic arma uiros inuenies. nec uno consu
le tuo uili uictore castra metabis. P̄in eligę
cū cui an hoste pugnare mat. Hec dicēte

cōſ. equitel inferius ſcutis pedites circūfun-
duntur. ac pedites in pugnam redire iu-
bent. Non uirtus ſolum cōſ. ſz fors etiam
aduuuit. q̄d ſi inſtruxerunt ſamnites ſpa-
tium q; circumagendi ſigna. uertendiq; ac-
cen a caſtris ſuis hostem fuit. Tum alii alios
hortari ut repeterent pugnam. cetrionē
q; ab ſignifer ſcapta ſigna inferre. roſten-
dere ſuis paucos & ordinibz incompoſitis ef-
fuſe uenire hostes. Inter hec cōſ. manā ad eq
lii accollens. uoce clara ita ut audiretur
templum iouis ſtatoris uoluit. ſi conſtitiſſet
a fuga romana acies. redintegratoq; pliō
cadiſſz uictiſſz q; legiones ſamnitium. Om-
nibq; admodū ad reſtituendam pugnam
duces milites peditum equitumq; uim nu-
men etiam deoz reſpexiſſe nomē romanum
uisum. Adeo facile inclinata res. repulſiq;
a caſtris hostes. mox etiam redacti ad eum
locum unde q̄ coſſa pugna erat. ibi ob
iacente ſarcinarum cumulo quaſ conuec-
tant in medium hesere impedita. Deinde
ne dēripentur reſ. orbem armatoz ſar-
cinis circumdant. Tum ū coſa fronte ur-
gere pedites: ab ūgo circumuecti equites.
Ita in medio ceſi capiq;. Captiuoz numer⁹
fuit. vij. ac. cc. qui omnes nudi ſub iugū
miſſi. Ceteri reculere ad uij. milia octingē-
toſ. Hec romanis quidem leta uictoria fu-
it. Recenſente cōſ. biduo acceptam cladē
amiſſoz militum numerus relat⁹ vij. ac
.cc. Dum hec in apulia gerebantur: alterū
exercitū ſamnites in campaniam coloniam ro-
manam. q̄ uia latina ē. occupare conati.
urbē non tenuerunt. agros depl'auit cū p-

dam alia inde mixtam hominū atq;
pecudum colonoſq; captoſ agunt. i uicto
rem incidunt. cōſ. ab lucerina redeuntem.
Hec predam ſolum amittunt. ſz ipſi lon
go atq; impedito agmine incompoſiti ce
duntur. cōſ. echdo mō ar-mam echdo dm⁹
ad reſ ſuas noſcendas. recipiendasq; reuo
cat. exercitū ubi relicto commoz cā romā ē.
profectus. Cui de triumpho agenti. negat⁹
honoſ. rob amiſſa tot milia multarum. rq̄
captiuoſ ſine pactione ſub iugum miſiſſz.
Cōſ. alter poſtumiuſ q; in ſamnitibz ma
teria belli deerat. exercitum in ſamnitē du-
cit. exercitu primum p̄ uaſtauerat uolſinienſē
agrum. deinde cum egreſſis ad tuendoſ finē
haud p̄cul menibz ipſoz depugnat.
Humerus ceſoz apud uolſinioſ. ii. ac. cc.
etruſcoz ceſi. Ceteroſ p̄pinquitas urbis
tutata ē. Inde ſella autem agrum exercitus
traduxit. ibi ñ agri tantum uaſtati. ſed
oppidum etiam expugnatum. Capta am
pliuſ. ii. hominum milia. ij. cum muroſ
ceſa. Par tamē clarior maiorq; q̄m bellum
in etruria eo anno fuerat. parta ē. Treſ ua
lidiſſime urbeſ etruriē capte. Volſini per
uſia arretium pacem petere. queſtiq; ſas
multum frumentoq; pactum conſule
ut mitti romam oratoreſ liceret. Inducias
in xl. annoſ impetrauerunt. Multa pre
ſentis q̄ngentum multum erat ſingulis cum
tantis impoſita. Ob haſce res geſtas. conſul
cum triumphum ab ſenatu morē magis
tā. quam ſpe impetrandi petiſſz. inde q;
alioſ quod tardius ab urbe exiſſz. alioſ q̄
in uiſſu ſenatus in etruriam tranſiſſz. parti

luos inimicos ad solatium equare repulse
sibi q; negari triumphum. nouitas inq.
p.c. ure maiestatis meminero. ut me cōs. ee
obliuiscar. Eodem iure impu quo bella
gessi. bene feliciter gestis samnio atq; etru
ria subactis. victoria i pace parta triūpha
bo. Ira senatum reliquit. Sñ inter tre. pleb
contentio orta. Pars intercessuros se nouo ex
emplo triumpharet arebat. pars auxilio
se aduersus collegas triumphaturos.
Iactata res ad pplm. ē. uocatisq; eo cōs. cū. l.
horatium. m. ualerium cōs. gaium marcy.
rutilum. nup patrem eius qui tunc censor
erāt. adiuuabat se quoq; lacturum fuisse ad
pplm. ni sineret mancipia nobilium tre. pt.
legem impedituros uoluntatem s ac fauo
rem consentientis pli p omnib; uisis ē. ac
futuram. Postq; die auxilio tre. pt. trū
adūlus intercessionem. vy. tribunoy. con
sensum senatus celebrante pplo diem triū
phauit. Et hui anni parum constans me
moria ē. Postumum auctorē claudi in
samnio capta aliq; urbib; apuliam
fusum fugatumq; saucium ipsum cum
pauca lucerian compulsum. Ab actio in
certa ea res gesta. cumq; triumphasse.
fabius ambo cōs. in samnio ad luceriā
res gessisse scribit. traductumq; in etrui
am exercitum. Sz ab utro cōs. nō adiecit. Et
ad luceriam utrimq; multos occisos. in
que ea pugna iouis statoris edem uotam
ut romulus añ uouerat. Et fanum cū. id
ē. loc templo effat fuerat. Ceterum hoc
demum anno ut edem etiam fieri sena
tus uiberet. bis eiusdem uoti dampnata
rei. p. ne religionem uenit. Sequit hunc
annum cōs. insignis. l. papirius cursor q
patria gta. qua sua i bellum ingens uicto
ria q. quantam de samnitib; nemo ad eā
diem. prec. l. papirium. patrem cōs. pepererat.
Huic collega datur sp. carulius. Et forte eod con
apparatuq; oi opulentia insignib; armoy bellū
adornauerant. i deoy etiam adhibuerūt opes.
ritu quodam sacrañ uetusto. uelut intra
ri similib; delectu p omne samnū habito
noua lege. ut qui iuniorum ñ conuenisset
ad imperatoy edictum quiq; inuisus abiss.
caput iouis sacratum erat. Tum ē exercitus om
nis aquilonia ē. indictus. ad xl. mil. mul
tum quod roboris in samnio erat conuenēt.
Ibi mechis fere castris locis ē. consepsit. crauby
pluresq; i unib; eis conrectis. patens ducentos
maxime pedes omnes partes parietes. Ibi ex
libro uetere lunchreo lecto sacrificatum sacerdote
nulo pactio quodam homine magno natu.
qui se id sacrum pere affirmabat. ut uetera
samnitium religione qua q̄dam usi maio
res eorum fuissent. cum a dñe de exercitu ca
pue clandestinum cepissent consiliū. Sacri
ficio p̄fecto pui atoren imperatoy accuri iube
bat nobilissimum quemq; gene factisq;. Sin
gulis introducebantur. Erat cum ali apparatu
sac. qui p̄fundere religione animum posit.
Tum in loco cincta omni conrectos are in me
dio uictimeq; circa cese. i circum stante cen
turiones stricti gladiis. admouebat aram
magistratui cuiusque. qui sac particeps sadigebatq;
iureiurando que uisa auditaq; in eo loco el
sent. ñ enunciaturum. Deiñ iurare cogebat
diro quodam carmine i execrationem capti

familiaeq; rerum pcl compolito. nullo nec mō lu
um quo impatore cel duxissent. Et si aut ipse
ex acie fugisset. aut si quem fugientem uidisset.
ñ exemplo occidisset. Id primo quidam ab
nuentes uti aturos se obtruncari circa aras
sunt. Jacentes deiñ inter stragem uictimas q.
do cuñto cetes fuere ne abnuerent. Primo
bz sanniticum ea detestatione obstrictis. dece
noiatis ab impatore est dictum. ut uti uiñ
legerent. donec xvi. milium numeñ confec
sent. Cā legio linteata a buteguñto conse
ta quo sacrata nobilitas erat appellata est.
His arma insignia adlata. cristate galee
ut inē ceteros eminerent. Populꝰ. xx. miliū
aliud exercitus fuit. nec corpm specie nec glā
belli. nec apparatu linteate legioni dispar.
Hic hominum numerus quod robori erat.
aquilonā consedit. Cōs. pfecti a urbe
prior sp. carbulus cui cetes legiones qs. m.
arbuli superior animōs. magno mōre am-na
ti reliquerat decrete erant. cum eis in samniū
pfectus. dum hostes opati superuenibz. conci
lia secreta agunt. amiternum oppidum de sā
nitibz uicepit. Cesa ibi milia hominum duo
ferme atq; octingenta. Capta eum. iiij. cc. q.
lxx; papirius nouo exercitu. ita decretum erat
cepto duronia urbem expugnauit. Oīn
quam collega cepit hominum. plus aliqñ
to occidit. Preda opulenta utrobiq; ē. par
ta. Inde pagatim samnium cōs. maxime de
populato arcinate agro. carbulus ad comiti
um. papirius ad aquilonam. ut summa rei sā
nitium erat pueniret; si aliqñdiu nec cessatū
ab armis ē. neq; nauit pugnatum. lacessen
do quieti resistentibz cedendo cōminando q;
magis qñ uerendo pugnam diei ablume
batur. Quod cum impetu temitteretq; om
nium rerum etiam parciarum euentꝰ pre
batur in diei. Altera romana castra. que xx.
milium spatio aberant. rabsentis collegę
consilia omnibz gentibz mīerant rebz. inten
tiorq; carbulus quo maiore discrimine res
uertebatur. in aquilonam qñ ad comitiū
um quod obsidebat erat. l. papirii iam
poña ad dimicandum satis parem nuntium
ad collegam mittit. sibi in aīo ee. postero die
si pausprua lucero confligere cum hoste. Op
ee. nullum quanta maxima uipossit cōmunū
oppugnare neq; quid laxamēti samnitibz fit. ad
subsidia aquilonam mittenda. Diem ad
pficiscendum nunc habuit. nocte redit.
adpbare collegam consulta referens. Papiꝰ
nuntio misso. exemplo contionem habuit.
Multa de uniuerso gene belli. multa de pre
senti hostium apparatu. uana magis spe
cie quam efficacia ad euentum dīsecut.
Non enim crista uulnera facere. pp picta
atq; aurata scuta transire romanum pilū.
candore tunicarum fulgentem aciem ū
rel ferro geratur cruentari. Aureas oli
atq; argenteam samnitium aciem a pa
rente suo occidione occisam. spoliaq; ea
honestiora uictoria hosti qñ ipsis arma
fuisse. Datum hoc forsan nonnū familię
q; suę. ut adūsus maxim os conat samni
tium opponentur duces. spoliaq; ea re
ferrent. q̄ insignia publicis etiam locis de
corandis ee. Deos immortales a dee. pter
rorem pacta federa rorem rupta. Tum si
qua rorem coniectura mee duum sit. nulli

unq̃m ceteraꝝ fuisse infelices. q̃m qui ne
fando facto myrta hominẽ pecudumq; ce
de ancipiti deuouit. Hinc ab federum cũ
romanis ictor testes deos. hinc iuris iuran
di adhũ sui federa suscepti precationes. hos
tes inuocauerit. odere sacramentum.
Vno tempe deos cuncti hostili mouiat. Hec
completa profligatum in dies cum apud
infensos iam sua sponte milites diserui
ssz. simul diuine humaneq; spei pleni cla
more consentiunt pugnam poscunt. Pen
ter in posterum diem dilatum certam̃ mo
tam diei noctisq; oderunt. Tertia augilia
noctis iam relicta intĕsta collega papirii si
lentio surgit. t pullarium i auspiciũ mit
tit. Fullum erat genus hominum i castris
intactum cupiditate pugnẽ. suũmi infi
miq; intenti erant. Dyrmitium. miles de
cus ardorem spectabat. Is ardor omniũ ea
am adeos qui auspicio inferiant. quem.
Iam cum pulli ñ pascerent. pullarius au
spicium mittit ausus. cepudium solistimũ
consuli nuntiauit. Consul lecus auspiciũ
egregium esse. ait. deos auctores rem gestu
ros pnuntiat. Que pugne. xx. cohortes sa
nctum q̃dringenarie ferme erant com
munium pfectas. Qñ ne ignoraret collega.
exemplo nuncium mittit. Ipse signa ouĩ
pferri iubet. subsidiaq; suis quecq; locis
t prefectos subsidiis attribuerat. Dextro
cornu. l. uolumnũ. sinistro. l. scipionẽ.
equitibz. legatos alios. c. cedicium. acce
bonũ pfecit. sp. nautium muros decurre
re iubet. ut in collem. Inde cum cohortibz alarũ in tumulũ
conspectum ppe circumducẽ iubet. ut in
mẽ ipam dimicationẽ q̃m̃o maxime posit
motu puluereꝝ ostendẽ. Dum his intentus
imperat. et. altercatio mẽ pullarios orta de
auspicio cuius diei exaudita ẽ. ab equitibz ro
manis. Quarem haud spnendam iam sp. pa
pirio fratris filio. cõs. ambigi de auspicio re
nuntiauerunt. Iuuenis ante docĩam dõs
spnentem natis. re inquisita ne quid in
comptum deferret. ad consulem deuitit.
Cui ille tu quidem macte uirtute diligen
tia q; esto. ceterum qui auspicio adẽ. si quid
falsa nuntiat in semet ipm religionem re
capit. m̃ quid ait pudium nuntiatum. p.
t. pectoraq; egregium auspicium ẽ. Centu
rionibz deinde imperat. ut pullarios mẽ
prima signa constituerent. Promouet y
tamnitet signa. Insequitur acies ornata
armata q; ut hostium q; magnificum spe
taculum eẽt. Priq̃m clamor tolleretur cõ
curreruq;. emisso teñe pilo ictus pullari
ante signa cecidit. Quod ubi cõs. nuntiatũ
ẽ. dii in pio sunt inquit. habet penã noxi
um caput. Ante consulem hec dicentem.
coruus uoce clara occinuit. Quo lecus augio
cõs. affirmans nunq̃m humanis rebz ma
gis pentes mẽ fuisse dõs. signa cañe. t cla
morem tolli iussit. Prelium cõmissum
atrox. Certum longe disparibz animis ro
manos spes ardor certaminis audos ho
stium sanguinis in pium rapit. tamen
um magnam partẽ necessitas ac religio ĩ
uitos magis resistere q̃m ut — ferre pug
nam cepit cogit. Hec tum iussum esset primũ
clamorem atq; impetũ romanor p aliq̃t
tam annos uinci adsueti. ni potentior ali

mecui mhidem pectoribꝫ a fuga retrahẽt. Ip
pe mo oculis erat omnis ille occulta patrus sac
rarmaru sacerdotes ꝓmiscua hominum pe
cudumq; strages: respse q̃ndoq; nefando
sanguine atq; dira execratione ac furiale car
men detestande familie stirpisq; compositũ.
his uinclis fuge obstricti stabant. cuẽ ma
gis q̃m hostem timentes. Instaure romanꝫ a
cornu uictoq; a media acie: cedere deos
hominumq; atq; ora tos mecu. Repugnaũ
segnius uerab his quos timore moratur a
fuga. Iam ppe ad signa cedes puenerat.
cum ex transitio pulueris uelut ingentis ag
minis incessum motus apparuit. Sp. nau
tius octauium mecũ quodam eum trahẽt.
dux alarius cohortibꝫ erat puluerem maio
rem q̃m p numero excitabant insidentes
mulis: calonis frondosos ramos p terram
trahebant arma signaq; p turbidam lu
cem in primo apparebant. post atrioq;
pulueris equitum spem cogentium agmẽ
dabat. fefellitq; non tamen tes mẽ. hostis etiã
romanos. Et cõs. affirmauit errorem cla
mitans inter prima signa. ita ut uox etiã
ad hostes accederet. captum communẽ victo
rem collegam adeẽ. admirentur uincere
prius q̃m gliã alteri uis gẽtis fieret. Hec in
sidens equo inde tribunis centurionibꝫq;
imperat. ut uiam equitibꝫ patefaciant. Spe
rebonio cedrino q; prefectis. ut ubi se
cuspidem erectam quarentem uidissent.
quanta maxima ui possent concitarent
equites in hostem. Admirum oĩa ut gerãn
ꝓparato fuerunt. Pandunturq; portarum
uie. ꝓuolat equites. atq; infestis cuspidibꝫ
in medium agmẽ hostium ruunt. primoq;
ordines quacumq; impetum dedere. Instãt
uolumnius scipio. ꝓcussos sternunt. Tum
iam deorum hominumq; uictaui fun
dunt. Iunctearte cohortes. passim uiatim
uiatiq; fugiũt. In quemq; prẽ hostes
metuunt. Pedites agmẽ quod sepsum
pugne in castra aut aquilonam cõpul
sum ẽ. Mobilitas equitesq; bonamũ p
gerunt. Equites equites sequuntur: pedites
desertam ciuitatem agrestium ad castra sam
nitium lentulum ad urbem tendit. Prior
aliquanto uolumnius castra cepit. Ad urbẽ
scipionis maiore resistitur ui. Hoc; plus
animum tulit. et melius muri q̃m uallo
armatos arcent. Iam lapidibꝫ ꝓpulsant ho
stem. Scipionis imo primo pauore pene q̃m
colligentur ani transacta res eet. Iectorem
fore munire urbis oppugnationem rati.
nuntiat mulier. Satin equo animo patientur
ab alieno cornu castra capta ee. se uictores
pelli a portis urbis. Reclamantibꝫ unus
quisq; primus ipse sceleris sup caput elato pgit
ad portam. Secuti alii testudine facta
murum perrumpunt. Obstrepentesq; sam
nitibꝫ qui circa portam erant murum occu
pauere. Penetrare intra urbem q; pauci
admodum erant non audent. Hic primo ig
norare cõs. an intrent recipiendo exercitum ee.
iam enim precepsis occasum sol erat. et
appetens nox periculosa et suspecta omnia
etiam uictoribꝫ faciebat. Ꝑ grestius longe
ab decima capta castra audet. ab lenta cla
morem in urbe mixtum pugnantium ac
pauentium fremitum ee. Certum forte cer-

pm

tamen ad portam erat; eductus clam eq̃
ppuls ut suos in muris hortaret. nec iam in
tegri quicq̃m ee. quor tenuitate paucor̃
magnetem parta occasio eet. acciri quas re
cepat copias. signaq; in urbem inferri i
sist. Ingressi proxima ger parte qd nox ap
ppinquabat. quieuere. Hostes oppidum
ab hostibz desertum e. Cesa illo die ad aq̃
lonia samnitum mil. x. ccc. xl. capta.
.iij. d. ccc. & lxx. Signa militaria xcvij. Se
cerum illud memorie tradit. ñ ferme il
alium ducem lectorem in acie usum. Seu
suopte ingenio. seu fiducia a bene gerende re.
Ab eodem robore animi neq; contuor̃so au
spicio reuocari a pelio potuit. unipo discri
ne quo tempta dei immortalibz uoua mos
erat uouerat tonu victor̃ si legiones hostiu
m fudisset pocillum multi pciq̃m tene
rum biberet se facturum. Id uotum dili
di fuit. & auspicia in bonum uerterunt.
Eadem fortuna ab altino cons. ad comunum
gesta res. Prima luce ad menia omnib; co
piis admotis. corona cingit urbem. subsi
diaq; firma. ne qua erupcio fieret prius op
posuit. Iam signum dante eum nunci a
collega repidus. de. xx. cohortium aduen
tu. & ab impetu moratus e. & parte copiarũ
reuocare instructam mi empta mq; ad ob
pugnandum cogit. D. brutium. sceua le
gatum cum legione prima & x. cohortib;
alaris. equitatuq; re adiutus subsidiũ
hostium uisit. Quocumq; loco fuisset; ob
uio obsisteret ac moraretur. manuq; si force
ita res poscere conferendum ne ad comunẽ
hes copie admoueri possent. Ipse scalas fer
ri ad muros ab omni parte urbis iubet. ac
testudine ad portas successit. Simul & refrin
gebantur porte. & uisus undiq; in muros fie
bat. Samnites sic antequam in muris ut dixe
ram. sarcinas animi habuerunt ad prohiben
dos urbis aditu hostes. ita pquam iam ñ ex imẽ
uallo nec missilibz. & comin̄ gerebantur res.
& q̃ egre successerant ex plano in muros. loco
quem magis timuerant. uicto facile ĩ hostẽ
imparem ex equo pugnabant. reluctis turri
bz murisq; in forum omnes compulsi paulisp
per de temptauerunt. grauem pugne for
tunam. Dein ab electis armis ad. xi. mil. ho
minum. & ccc. infidẽ cõs. uenerunt. Cesa
ad. .iij. ac. cc. lxxx. Sic ad comunum. sic ad
aquilonem gesta res. Inde medio inter duas
urbes spatio. ubi tertia expectata erat pugna.
hostes non inuenta. xvij. mil. passuũ cum ab
eent a comunio reuocati ab suis neutr̃ prelio
occurrerunt. Primus ferme tenebris cum in
consp̃ectu iam castra iam aquilonem ha
buissent. clamor eos utrimq; par accidens
sustinuit. Deinde regione castror̃ q̃ incensa
ab romanis erat flamme late fuse certos
cladis indicio pgredi longius phibuit. Eo ipo
loco pre timore sub armis stratis passim in
quietum omne tempus noctis expectando t
mendoq; lucem egere. Prima luce incerta
q̃m in partem cenderent mox repente in fu
gam constituuntur. Conspecti ab equitib;
qui egressos nocte ab oppido samnites pse
cuti uiderant. multitudinem ñ uallo. non
stationib; firmatam. Conspecta & ge mult
aquilonie ea multitudo erat. iamq; etiã
legionarie cohortes sequebant. Ceteri nec

pedes fugientes plequi potuit. Ab equite
nouissimi agmmis. cc. ferme. octoginta int
fecti arma multa capta. ac signa militaria
.vj. de xx. Reliqua legio agmine incolumi u
ix cauta crepidatione bouatum puentū ē.
lectiam utriq; exercitui romani auxit. ab al
tera parte feliciter gesta res. Vtriq; ex alterius sen
tentia cōs. captum oppidum diripiendū
militi dedit. Exhaustis deinde rectis. ignem
immisit. Eodemq; die aquilonia communi
deflagrauere. Et cōs. cum gratulatione mu
tua legionum suaq; castra conuunxere. In
conspectu duoꝝ exercituum reuulsi suos p cuiq;
mitto laudauit donauitq;. et papiri apud qm
multiplex mactatio circa castra circa urbem fu
it atq; certam. p. nauiū. sp. papirium frīs fi
lium. .j. uj. centurionesq; manipulariq; hasta
rum aureisq; coronis donauit. Hanc
ppt expeditionem qe magis agminis in ter
ruerat hostes. uuenem papirium ppt na
uatam cum equitatu in plio opam. noc
te qe fugam infestam samnitibz ab aquilo
nia clam egressis fecit. Centurionesq; militesq;
qe qui primi portam murumq; aquilonie ce
pant. Equites omīs ob insignem multis lo
cis opam. coronicilis armillisq; argenteis
donat. Consilium in habitum cum iam in
ire deducendi ab samnio exercitus. aut utrū
aut certe alteri opum in usum quo magis
facile res samnitum ēent. eo pacto. et infe
sti agere cetera plequi ut p dominū samnio
in sequentibz consulibz tradi posset. Qm iā
nullus ēet hostium exercitus qui signis col
latis dimicatū uideretur. unum sup ē
belli genus urbium oppugnationes. quaꝝ p
exercitia militem occupatare pdatq; hostē p
aris ac focis dimicantem conferre possent.
Itaq; litis missis ad senatum p. qz. R. de re
bz ab se gestis dubii papiri ad septimū aduer
sam oppugnandam legiones ducunt; luc
cōs. ingenti letitia. in curia. i. contione
audite. atq; triduu supplicatione publicum
gaudium priuatis studiis celebratum est.
Hec. p. r. magna solum spē opportuna etiam
uictoria fuit. qe pidem forte tempus rebella
se extimescentes allatum ē. Subibat cogitatio am
mō. quonam modo intolerabilis futura externa fu
isset. si quid in samnio aduersi euenisset. Que con
iuratione samnitum erecta. qm ambo cōs.
omnisq; romana uis auersa in samnium ēet
occupationem. p. r. occupatione rebellandi
habuisset. Legiones sociorum a. m. atilio. prē. in
senatum introducte qrebantur uri uastari
ri agros a finitimis exercitus qd desciscere a. p.
r. nollent. obtestabantūr. p. c. ut se in atq;
inuria cōmunium hostium tutarent. Res
ponsum legatis cure senatui futurum ne
socios fidei sue peniteret. exercitui ppe diem
eandem fortunam qm samnitum fore. Segni
nus tam quod ad externam attinebat actas re
ēt. in falisco quo qui p multos annos in amici
tia fuerant adiutum forent arma exercitus iunxe
isse. Huius primi quitas pli acuit curam pa
tribz ut feciales mittendos ad res repetendas
censerent. Quibz non redditis. ex auctoritate
patrum nullius pli bellum falisci indictū ē.
missi qe consules sortiri ut ex samnio in etru
riam cum exercitu transirent. Iam caruli uel
etiam et palumbinum et herculaneum bis et
signis conlatis. anceps pliū et cum maiore

lua qm hostium iactura dimicauit. castris
dein positis. menibz hostem inclusit. Oppug
natum oppidum captumq;. In his vrbibz
vrbibz capta aut cesa. ad .x. mil. hominũ
vta ut paug admodum plures caperentur.
Sorrentinis pumicas cõs. ecturia caruilio
euenit secũdm uota multum quiuim frugo
ris iam in samnio patrebantur. Papirio ad
sepimum maiore uis hostium restitit. Sepe
iacue. sepe magmine. sepe circa urbem ip
sam aduersus eruptiones hostium pug
natum. nec obsidio nec bellum ex equo
erat. Non enim muris magis se samnis
quam armis ac uiris menia tutabantur.
Tandem pugnando in obsidionem uista
coegit hostes. Obsidendoq; oppiz urbem ex
pugnauit. Itaq; abuia plus cedis editum.
Capta urbe. vii. ccc. cesi. Capta mmũ. iij.
hominum predaq; plimum fuit. Conges
tis samnitum rebz in urbes paucas multa
concessa ẽ. Quibus iam omia compleiãtur
nec durare egena arta poterat. Itaq; consul
exitium de samnio deduxit. Veientana tomã
triumphus omnium consensu ẽ. delat. Tri
umphauit in magistratu insigni ut illoz
temporum habitus erat. triumpho. equitesq;
insignes donis transiere. ac transuecta multe
cuncta corone. ulla uesq; ac mutales conspec
te inspectata spolia samnitum in decorẽ ac
pulchritudinem patrimi spoliis que nota
frequens publicorum ornatu locoz erant
compabantur. Nobiliores aliqui capuan
clari sinis patrumq; factis ducti. Cis gra
uis trãuecta uicies. c. mil. i. cc. xxx. vj. mil.
ro es redactum ex capuano dicebat. Argẽ
ti quod captum ex urbib erat. p. ad cc. xxx.
Omne es argentum q; metarium conditum,
oniubz uicis datum ex preda ẽ. actaq; ea
inuidia ẽ. ad plebem quod tributum etiã
in stipendium militum collatum ẽ. cum
is spreta gla fuisz captiuę pecunię in era
riũ illate. militum dari ex pda stipen
dium militare pstaty potuisz. Eidem qui
rini dedicauit. quam in pa dimicatione
uotam apud neminem uetem auctorẽ in
uenio. Neq; hercule tam egregio tempore.
pficere potuisset. Ab dictatore patre uotã
filius cõs. dedicauit. ex ornamentoq; hostiũ spo
liis. Quorum tanta multitudo fuit. ut nõ
templum tantum foruq; his ornaretur.
sz local etiam coloniisq; finitimis ad temploz
locoz q; publicoz ornatum diuidẽtur.
Ab triumpho ei exercitum magnum uestinũ qui
gio ea infesta ab samnitibz erat hibernatum
duxit. In hac hec caruilius cõs. in etruria tri
lum primum obpugnare adortus. ccc. lxx. ci
uissimos pecunia grandi pactos iuxta abire in
luctu dimisit. Ceteram multitudinẽ oppi
dumq; ipm ui cepit. In .v. castella local sita
munita expugnauit. Cesa ibi hostiũ. ij. ccc.
capti. Ex falisci pacem petentibz annua in
ducta dedit. pactus. c. mil. grauis eris ad
stipendium eis annis multatz. His rebz actis
ad triumphum decessit. ut mui clarum
de samnitibz. quam college triumphũ fuerat.
ita cumulo ecterna belli equitum. Cris gra
uitas in eraria. ccc. lxxx. mil. Reliquo ere
eidem forti fortunę de manubiis faciendã
locauit. Ape eidem eius dee ab rege seruio tul
lo dedicatam. multatz ex pda centenos bino

asses. et alterum tantum centurionibus atque equi-
tibus. malignitate college gratius accipientibus
munus diuisit. Fauor consulis tutatus ad po-
pulum est. l. postumium legatum eius qui dicta die
a. m. scantio tr. plebis fugerat in legatione. ut
fama ferebat populi iudicium. iactarique magis
quam pagi accusatio eius poterat. Exacto iam
anno noui tr. pl. magistratum inierant. His
v. post dies aliis suffecti. Lustrum conditum
eo anno est. a. p. cornelio. a. ruina. c. martio ru-
tilio censoribus. Censa capitum milia. cc. lxij.
ccc. xxi. Censores uicesimi sexti a primis cen-
soribus. Lustrum unde. xx. fuit. Eodem an-
no coronati primum ob res bello bene gestas.
ludos romanos spectarunt. palmeque tum pri-
mum translato e grecia more uictoribus date. Eodem
anno a bedilibus curulibus qui eos ludos fecerunt.
[illegible] pecuaria uia a martis si-
lice ad bouillas perstrata est. Comitia consularia
l. papirius habuit. Creauit cons. q. fabium
maximi. f. gurgitem. et. d. iunium. brutum
sceuam. Ipse papirius pretor factus. multis
rebus letus annus. uix ad solatium unius mali
pestilentie urentis simul urbem atque agros
sufficit. Portentoque iam simul clades erat.
et libri aditi. qui nam finis aut quod remedium
eius mali a diis daretur. Inuentum in li-
bris esculapium ab epidauro romam ar-
cessendum. Neque eo anno quia bello occu-
pati cons. erant. quicquam de ea re actum. pre-
ter quam quod unum diem esculapio suppli-
catio habita est.

Titi liuij ab urbe condita liber x. et
cit feliciter.

[illegible] 3644 Cassan[illegible]

Tyti liuij decada tertia. Incip̄ lib. xxi.

In parte operis mei. licet michi prefari quod in
p̄ncipio sūme totius. proffessi plerique sunt rerū
scriptores bellum maxime omniū memorabile
que umq̄m gesta sint me scripturum. quod hā
nibale duce carthaginienses cum popl̄o. R. gesse
re. Nam neq; ualidiores opib; ulle inter se ciui
tates gentesq; contulerunt arma. neq; his ip̄is
tantum umq̄m uirium aut roboris fuit. Et
haud ignotas belli artes inter se: s; exp̄tas p̄mo
punico conserebant bello. Et adeo uaria fortu
na belli anceps q; mars fuit: ut propius p̄iclo
fuerint qui uicerunt. Odiis etiam p̄pe maio
rib; certarunt quam uirib; romanis indignā
tib; quod uictorib; uicti: ultro inferrent arma.
penis: qd̄ sup̄be auare q; crederent imp̄itatū
uictis eē. Fama ē etiam hannibalem annoꝝ fer
me nouem pueriliter blandientem patri a
milchari ut duceret̄ in hispaniam: cum p̄fecto
affrico bello exercitum eo traiecturus sacrifica
ret. altarib; admotum: tactis sacris iureiuran
do ad actum se cum p̄mum posset hostem se
fore. p. R. Angebant ingentis sp̄s uirum: sici
lia sardinia q; amisse. Nam et siciliam nimis
celeri desperatione rerum concessam: et sar
diniam inter motum affrice fraude romanoꝝ
stipendio etiam insup̄ imposito. interceptam.
His anxius curis. ita se affrico bello quod fuit
sub recentem romanam pacem p̄ quinq; an
nos ita deinde nouem annis in hispania augē
do punico imp̄io gessit ut appareret maius
eum quam qd̄ gereret agitare in animo bellū.
Et si diutius uixisset: amilchare duce penos ar
ma ytalie illaturos fuisse: qui hannibalis duc
tu intulerunt. Mors amilcharis p̄ opportuna
et pueritia hannibalis distulerunt bellum.
Medius hasdrubal inter patrem ac filium

.viii. ferme annis imp̄ium optinuit. Hore etatis
uti ferunt p̄mo uti amilchari conciliatus gener
inde obaliam indolem p̄fecto animi adscitus.
Et quia gener erat factionis barchine opib; q̄
apud militis plebem q; plusquam modice e
rant. haud sane uoluntate p̄ncipum in im
p̄io positus. Is. pl̄. consilio quam ui gerens au
spitiis magis regl̄orum conciliandisq; p̄ami
citiam p̄ncipum nouis gentib; quam bello
aut armis rem carthaginiensem auxit. Cete
rum nicho ei pax tutior fuit. Barbarus eum
quidam palam obiram interfecti ab eo dn̄i
obtruncat. Comprehensusq; ab circumstā
tib; haud alio quam si euasisset uultu torm̄
tis quoq; cum laceraret̄ eo fuit habitu oris ut
sup̄ante letitia dolores ridentis etiam sp̄em
p̄buerit. Cum hoc hasdrubale quia mire ar
tis in sollicitandis gentib; imp̄io q; suo iungē
dis fuerat. fedus renouauerat. p. r. ut finis ut
usq; imp̄ij eēt annis hiberus: saguntinisq;
mediis inter imp̄ia duoꝝ popl̄oꝝ libertas ser
uaret̄. In hasdrubalis locum haud dubia res
fuit quin p̄rogatiuam militarem qua extim
plo iuuenis hannibal in p̄torium delatus
imp̄atorq; ingenti omniū clamore atq; ad
sensu appellatus erat. fauor plebis sequebat̄.
Hunc uix dum pub̄em hasdrubal luteris ad
se accersierat acta q; res etiam in senatu fue
rat. barchinis nitentib; ut adsuescerent mi
litie hannibal atq; in paternas succederet
opes. Hanno alterius factionis p̄nceps et equū
postulare uidet̄ inquit hasdrubal et ego ta
m̄ n̄ censeo quod petit tribuendum. Cū am
miratione tam ancipitis sententie in se om̄s
conuertissent: florem etatis inquit hasdru
bal quem ipse patri hannibalis fruendū p̄
buit iusto iure eum a filio repeti censet;

xxxvj. xij. lx.

Tertia decada.

RC+

Hos tam mmme decet uuuentute nram
p militari rudimto ad sue facere libidm p
torum An hoc timemus. ne hamilcaris filius
nimis sero impia immodica et regni patm
spem uideat. et cui regis genero hereditaris
sint relicti exercitus nri. cuius filio parum ma
ture seruiamus? Ego istum uuuenem domi
tenendum sub legib; sub magistratib; do
cendum uiuere equo iure cum ceteris censeo.
nequando q; paruus hic ignis incendium in
gens exsuscitet. Pauci ac ferme optimus q̄sq;
hannom adsentiebant. Sz ut plerum q; fit.
maior pars meliorem uicit. Missus hanm
bal in hispaniam. primo statim aduentu om
nem exercitum in se comūtit. Hamilcarem iu
uenem redditum sibi ueteres milites credere
eundem uigorem in uultu. uimq; in oculis.
habitum oris lineamenta q; intueri. Deinb
ui effecit. ut pater in se minimū monumen
tū ad fauorem conciliandum eet. Hūquā
ingenium idem ad rem dutissimum. parendū
atq; imperandum habituis fuit. Itaq; haud
facile discerneres. utrum imperator an exerci
tui carior eet. Neq; hasdrubal alium quem
quam pficere malle ubi quid fortiter ac
strenue agendum eet. neq; milites alio du
ce plus confidere aut audere primum au
datie ad pricula capessenda. plurimum con
silij inter ipsa pricula erat. Nullo labore aut
corpus fatigari. aut animus uinci poterat.
caloris ac frigoris patientia par. cibi potionis
q; desidio naturali. non uoluntate. modus
finitus. uigiliarum sompniq; nec nocte nec
die discriminata tempora. Jo quo d gerendis
rebz; supeet quieti datum. Ea neq; molli stra
to. neq; silentio accersita. Multa sepe milita
ri sagulo optum. humi iacentem int custodias

stationes q; militum conspexerunt. Vestitus
nich inter equales excellens. Arma atq; equi
conspiciebant. Equitum peditum q; idem lon
ge primus erat. Princeps in pliu ibat. ultimo
conserto plio ingredebat. Hastam strenue uti uirtu
tes. ingentia uitia eq̄bant. Jn humana crude
litas. pfidia plusq̄m punica. nich ueri. nich
sancti. nullus deum metus. nullum iusiurā
dum nulla religio. Cum hac indole uirtutū
atq; uitiorum Triennio sub hasdrubale impe
ratore meruit nulla re que agenda uidenda
q; magno futuro duci eet preter missa. Ceterū
ex quo die dux est declaratus uelut ytalia ei
puincia decreta bellum q; romanum man
datum eet. nich platandum ratus. ne se q̄z
patrem hamilcarem. deinde hasdrubalem cui
tantem casus aliquis oppimeret. saguntinos
inferre bellum statuit. Quibz oppugnandis
quia haud dubie romana arma mouebant.
in oleadum pulsis ultra hiberum ea gens
in parte magis quam in ditione carthaginen
sium erat. induxit exercitum. ut n̄ peiisse
saguntinos. Sz rerum serie finitimis domitis
gentibz; uingenda q; tractus ad id bellum ui
deri posset. carthaginem urbem opulentam
caput gentis eius expugnat diripit q; Quo
metu pculsse minores ciuitates. stipendio im
posito impium accepere. Victor exercitus oppu
lentus q; pda. carthaginē nouam in hibna
e deductus. Jbi large parciendo pdam stipen
dio q; pretio cum fide exsoluendo cunctis ci
uium socioz q; animis in se firmatis. uere p
mo inuaceos pmotum bellum. Hermandi
ca et arbocala carteia urbes. ui capte. Arbo
cala et uirtute et multitudine oppidanoz
du defensa. Ab hermandica profugi cete
lib; oleadum pore estate domite gentis cum

le uix illent concitant capetanos ad hortatq; hannibalem regressum ex uacuis. haud procul tago flumine agmen graue preda turbauere. hannibal pluo abstinuit: castrisq; sup ripā positis cum prima quies silentiumq; ab hostib; fuit. amnē uado traiecit. Vallo q; tra ducto ut locum ad transgrediendū hostes habēnt. inuadere eos transeuntes statuit. Equitib; p̄cepit: ut cum ingressos aquam uiderent ad orirent. Pedituṁ agmen in ripa elefantos, xl. aūt erant disponit. Capetanoy cum appenditib; olcadum uaccarum q; c. milia fuere. Inuicta acies: siequo dimicaret campo. Itaq; et ingenio feroces et multitudine freti: quod metu cessisse credebant hostē id mouari uictoriā rati quod intereēt animos clamore sublato. passim sine ullius impio qua cuiq; primū ē in amnem ruunt. Et ex parte altera ripe uis ingens equitum in flumen īmissa: medio q; alueo haud quaq̄m pari certamine concurrsum. Quippe ubi pedes instabit ac uix uado fidens: ut ab inherm equite equo temere acto p̄ceps posset. Equeś corpore armisq; lub̄ ut̄ per medios gurgites stabili cōminus eminusq; rē gereret. Pars magna flumine assumpta: quoad ūtico so amni delati in hostes. ab elefantis obtriti sunt. Postremi quib; regressus in suam ripam tutior fuit: ex uaria trepidatione cum in unum colligerent. priusq̄m tanto pauore reciperent animos hannibal agmine q̄ orato amnem ingressus fugam ex ripa fecit. Vastatisq; agris: intra pauos dies capetanos q; in dedition̄e accepit. Etiam omnia trans hiberum p̄ter saguntinos carthaginensium erant: cum saguntinis bellum nūdum erat Ceterum iam belli causa certamina cum finitimis serebant maxime turdetanis. Quib; cum adēt idem qui Lucius erat latio nec certamen uiris q; uum queri appareret. legati a saguntinis romam missi introducti cum consules eent in curia. ayciluū ad bellum iam haud dubie īminens orantes. Cōs. tunc rome erant. p. cornelius scipio. et tutus simpronius longus. Qui cum legatis in senatum introducti de re. p. retulissent. placuisset q; mitti legatos in hyspaniam ad res sociorū inspiciendas. quib; si uidetur digna causa. hannibali denunciarent ut a saguntinis sociis. p. r. abstineret. et carthaginem in affricam traicerent ac sociorum. p. r. querimonias deferrent. Hac legatione decreta necdum missa omnium spe celerius saguntum oppugnari allatum ē. Tunc relata de integra re ad senatum. et alij pueriles consulib; hyspaniam atq; affricam decernentes. certa mariq; rem gerendam censebāt. alij totum in hyspaniam hannibalemq; intendebant bellū. erant qui n̄ temere mouendam rem tantam expectandos q; ex hyspania legatos censerent. Hec sententia que ueritissima uidebat̄ uicit. legatiq; eo maturius missi. p. ualerius flaccus. et quintus fabius panphilus saguntum ad hannibalem atq; inde carthaginem si n̄ abstineret bello ad ducem ipsum in penam federis rupti deposcendum. Dum ea romani parant consultant q; iam saguntum suma ui oppugnabat̄. Ciuitas ea longe opulentissima ultra hiberum fuit sita passus mille ferme amari. Oriundi a sagunto in sula dicunt̄ myrtiq; etiam ab ardea rutulor quidam generis. ceterum in tantas breui creuerat opes seu marituis seu terrestribus fructib; seu multitudinis incremento seu discipline ciuitate qua fidem socialem usq; ad pernicie suam coluerunt. hannibal infesto exercitu ingss

finef qualtatf paſſim agrf urbem ꝛptim adgꝫ
ortur. Angulus muri erat in planiorem patenti
orem qꝫ quam cetera cinta uallem uergenf. Adu
ſus eum umeal agere inſtituut. p quaſ arieſ me
nſbꝫ admoueri poſſet. ſꝫ ut locuſ pcul muroſ ſa
tis equuſ agendis umeif fuit tta haud quaqm
pſpere poſtquam adeffectum opif uentum ē
ceptf ſuccedebat. rcurrif ingenſ imminebat et
muruſ ut inſuſpecto loco ſup̄ cetere modum
altitudinif emunitus erat. iuuentuſ delecta ú
plurimū piculi actum oꝛif oſtendebatur. ibi uj
maiore obſtrebant. Ac primo miſſilibꝫ ſubmo
uere hoſtem nec quicquam ſatis tutum muni
entibꝫ pati: deinde iam ñ p membꝫ in atqꝫ tur
ri tela mucare. ſꝫ ad erumpendum etiam inſta
tionef operaqꝫ hoſtium animuſ erat. quibꝫ tu
multuarijſ certamini bꝫ haud ferme plures ſa
guntini cadebant quam pem. Ut uō hanni
bal ipſe dum murum incautuſ ſubit aduer
ſum femur tragula grauiter ictuſ cecidit. tan
ta circa fuga accepit ratio fuit. ut ñ multū
abeet quin opera acuinee deſererentur. ob
ſidio deinde p paucoſ dies magiſ quam ob
pugnatio fuit dum uulnuſ ducif curaretur.
Pquod tempuſ ut quiet certaminum erat. ita
ab apparatu operum ac munitionum nich
ceſſatum. Itaqꝫ accluſ de integro cohortum ē
bellū. pluribꝫ qꝫ paruis uix accipientibꝫ q̄bꝫ
dam opa locif iunee cepte agi admoueri qꝫ
arieſ; habundabat multitudine hominū
penuſ. ad. c. l. milia habuiſſe in armiſ ſa
tis creditur. Oppidani ad omnia tuenda
atqꝫ obeunda. multifariam diſtineri cep
ti ſunt. ñ ſufficiebant. Itaqꝫ iam ferieban
t arietibꝫ muri. caſſatiqꝫ multe partes erāt
una continentibꝫ ruinif nuda uerat urbē.
Trel deinceps turref. quantumqꝫ inter eaſ
muri erat cum tragore ingenꝫ ceciderunt.
captum oppidum ea ruína credideꝛant pem. qua
uelut ſi pariter utroſqꝫ muroſ ceciſſet. ita
utrum qꝫ in pugnam procurſum ē. nichil
tumultuarie pugne ſimile erat. qualeſ in op
pugnationibꝫ urbium occaſionem partī
altiuſ conſeri ſolent. ſꝫ uiſte acieſ uelut pa
tenti campo. inter ruinaſ muri tecta qꝫ urb
modico diſtantia interuallo conſtituerant.
Hinc ſpes. hinc deſperatio animoſ irritat.
peno cepiſſe iam ſe urbem ſi paulū admitat
credente ſaguntinif. pmudata membꝫ pata.
corpora opponentibꝫ. nec ullo pedem referē
te. ne in relictum a ſe locum hoſtem īmitte
ret. Itaqꝫ quo actuſ conferum magiſ utriꝫ
pugnabat. eo plureſ uulnerabantur. nullo
inter arma atꝫ pora qꝫ uano intercidente telo.
Phalarica erant ſaguntinif miſſile telum
haſtili abiegno. ceterū teretī pterqm ad ex
tremum. unde ferrum. extabat. Id ſicut in
pilo quadratum ſtupa circumligabant
linebant qꝫ pice. ferrum autē ueſ longū
habebat pediſ. ut cum armis tranſfige corp
poſſet. Sꝫ id maxime etiam libebat mitta
to nec penetraſſet in corpuſ pauorem faci
ebat. quod cum medium accenſū mutet.
conceptum qꝫ ipō motu multo maiorem
ignem ferret arma dimitti cogebat. nudū
qꝫ militem ad inſequentiſ ictuſ pbebat.
Cum diu anceps fuiſſet certam. ſaguntinf
qua preter ſpem reſiſterent. concuſſent am
mi. penuſ qua ñ uicerent. puncto ēet. clamo
rem repente oppidani tollunt. Hoſtemqꝫ
in ruinaſ muri expellunt. inde impeditū.
trepidantemqꝫ. perturbant. poſtremo fu
ſum fugatum qꝫ in caſtra redigunt. Inte
rim ab roma legatos uenſſe nunciatū ē.

Quib; obuiam ad mare milli ab hannibale
qui dicerent. nec tuto eos aditurosl inter tot
tam effrenatarum gentium arma. nec han
nibali in tanto discrimine rerum ope eē lega
tionel audire, apparebat nō admissos primul
carthaginem turosl. Literas l̄ nuncios q; ad
principes factionis barchine p̄mittit. ut ꝑparā
rent suoy animos. nequid parl altera gratifi
cari pro romanl posit. Itaq; p̄ter quam quod
admissi auditiq; nō sunt. ea quoq; uana atq;
irrita legatio fuit. hanno unus adītō senatu
causam federis magno silentio ꝑpter auctori
tatē suam cum assensu audientium egit. p
eos federum arbitros ac testes. Oratio hanno
nis suadentis senatum obtestantis ne roma
num cum sagunt̄no suscitarent bellum. Ne
nuisse. p̄ dixisse sene hamilcharis ꝑgeniem ad
ferrum mutarent. nō manel. nō stirpem eius
conquiescere uiri nec unq̄m donec sanguis
nominis q; barchini quisquam supsit que
rura federa romana iuuenem flagrantem cu
pidine regni uiamq; unam ad id cernentem
si ex bellis bella serendo sucunde armis legionib;
q; uinci uelit. materiam igni p̄bentes ad ex
ercitus mittis. Alius l̄ g̃ hincendium quo nō
ardeat. Saguntum uiri circumsedent ferrū
unde arcentur federe. mox carthaginē circum
sedebunt romane legiones. ducib; isdem dis
p quos p̄ore bello rupta federa sunt. ultro citro
hostem an uos an fortunam utrius q; popli
ignoratis. Legatos ab socijs ad socios uenientē
bonus impator uī in castra nō admisit. iusq; gen
tium sustulit. Hi tamē unde ne hostium quidē
legati arcent̄ pulsi ad uos uenerunt. res ex fede
repetunt̄. de re repetunt̄ publica. fraus absit.
auctorem culpe. reum crimini deposcunt.
Quo lenius agunt. segnius incipiunt. eo cum
cepit. uetere; ne pleueramus uel leuant. Gal
insulal erycem q; ante octos ꝑponit. que terra
mariq; p. viii. l. xx. annos passi sitis. Hec puer
hic duxerat. Is pater ipē hamilcar marsl alter
ut isti uolunt. Sed tamen idē italia nō abstinue
ramus ex federe. sicut nunc saguntī nō abstine
mus. Iuerunt g̃ dis homines q; eo id de quo
uerbis ambigebat̄ uter ꝑtis fedus rupisset. eue
tus belli uelut equus iudex. unde uis stabat. ei
victoriam dedit. carthagini nunc hannibal
uincas. curresq; admouet. carthaginis menia
quatias arietes. Saguntī rume fatis sis. utinam
uanesim. nisi captis; mudetis. susceptiq;
cum sagunt̄inis bellum habendū cū romanis
ē. dedemus g̃ hannibalem ducet aliquis. scio
meam leuem eē in eo auctoritatē ꝑpē patrias
inimicitias. Sed et hamilcarem eo pisse leratus
sum. Quod si ille uiueret. bellum iam habe
remus cum romanis. Et hunc iuuenem tam
quam furiam facemq; huic belli odiacdete
stor. Nec dedendum solum ad placitū rupti
federis. Is nemo deposcit. deuehendum in ul
timas maris terrarumq; oras. abigendum eo
unde nec ad nos nom̄ fama q; eius accedere nec;
ille sollicitare quiete ciuitatis statum possit. ego
ita censeo. legatos exemplo romam mittendos
qui senatui satisfaciant. alios qui hannibali
nuncient ut exercitum ab sagunto abducat.
ipsum q; hannibalem ex fede romanis declar
certam legationem ad res saguntinis reddendas
decerno. Cum hanno peroraret. nemini omnino
certare oratione cum eo necesse fuit. adeo ꝑpe
omnis senatus hannibalis erat. Infestus q; lo
cutum arguebant hannonem. quam flaccū
ualerium legatum romanum. Responsum
inde legatis romanis. bellum ortum ab sagun
tinis nō ab hannibale eē popl̄m r. iniuste facē.

li saguntinos. uetustissime carthaginẽsium
societati ꝓponat: dum romani tempus uerunt le
gationibꝫ mittendis. hannibal quia fessum
militem plꝰis opibꝫ qꝫ habebat. pauorꝫ his di
erum quietem dedit. stationibꝫ ad custodiam
uinearum aliorꝫq; operum dispositis. interi
animos eorꝫ nunciis in hostes stimulando nõ
spe pmiorꝫ accendit. Vt uõ ꝓ contione ꝑdam
capte urbis edixit militum fore. adeo accen
si oĩes sunt. ut si ex tẽplo signum datum ẽet
nulla ui resisti uideret posse. Saguntini. ut a
prelijs quietem habuerant. nec lacessentes. nec
lacessitu ꝓ aliquot dies ita ñ nocte ñ die ũquã
cessauerant ab opere. ut nouum murum ab ea
parte qua pacte facta oppidum ruinis erat refi
cerent. Inde oppugnatio eos aliquanto atrocior
quam ante ad horta ẽ. neqꝫa primum aut
potissimum partem ferrent opem. cum oĩa
uarijs clamoribꝫ streperent. satis sure poterãt.
Ipse hannibal qua turris mobilis omnia mu
nimenta urbis supans altitudine agebat. horta
tor aderat. Que cum admota catapultis ba
listis qꝫ ꝓ omnia tabulata dispositis muros de
fensoribꝫ nudasset. cum hannibal occasionẽ
ratus quingentos ferme afros cum dolabris
ad subruendum ab imo murum mittit. Hec
erat difficile opus qđ cementa ñ calce durata e
rant. sꝫ interlita luto. structure antique genꝰ.
Itaqꝫ latius quam ꝙ cederet ruebat. ꝓque pa
tentia ruinis agmina armatorꝫ in urbem ua
cabant. Locum qꝫ editum ceperunt. collatisqꝫ
eo catapultis ballistisqꝫ ut castellũ in ipsa ur
be uelut arcem ĩminentẽ haberent muro cir
cumdant. Et saguntini murũ interiorem
ab ñdum capta parte urbis ducunt. utrimqꝫ
summa uiri munĩunt. ꝙ pugnant. Sꝫ in dies ar
cendo minorẽ in diem urbem saguntini facie
unt. Simul crescit inopia omniũ. omniũ longa ob
sidione. imminuit ẽpectatio ẽtine opis. cum iam
ꝓcul romani unica spes circa omnia hostiũ ẽent.
Paulisꝑ tamẽ adfectos animos recreauit repens
na ꝑfectio hannibalis in oceanos carpentanosq;
Qui duo ꝓpli dilectus acerbitate consterna
ti. retentis cum quisitoribꝫ metum defectionis
cum ꝓbuissent. oppressi celeritate hannibalis
omiserunt mota arma. Hec saguntii oppug
natio segnior erat machaarmale himilconis
filio. cum ꝑfecerat hannibal ita impigre tem
agente. ut ducem abeẽ nec cuiq; nec hostes sen
tirent. iserãt plia aliquot scala fecit. i tribꝫ arie
tibꝫ aliquantum muri discussit. strata qꝫ oĩa
recentibꝫ ruinis aduentui hannibalis ostendi.
Itaqꝫ ad ipsam arcem ex tẽplo ductus exercitꝰ
atrorꝫq; ꝓlium cum multorꝫ utrimqꝫ uitaq;
cede initum. i pacis artis capta ẽ temptata deiñ
ꝓ duos ẽ exigua pacis spes. Alconem saguntinũ
i Alcorem hispanum. Alcon in consessu sagũ
tinis precibꝫ aliquid moturum ratus cum ad
hannibalem noctu transisset. postqm nichil
lacrime mouebant. conditionesqꝫ tristes ut ab
irato audirẽ ferebant. transfuga ex tẽplo fac
tus apud hostem mansit. moriturũ affirmãs.
qui sub conditionibꝫ his de pace ageret. Postu
labat aũt. ut reddent res. ut de ciuis. tradito qꝫ oĩ
auro atqꝫ argento egressis urbe cum singlis ue
stimentis ibi habitarent ubi penus uisset. hasꝑ
cis legibꝰ abnuente Alcone accepturos sagunti
nos. Alcor cui unice animos ubi alia uincantur
affirmans se pacis ei interpretem fore polliceretur.
erat aũt cum miles hannibalis ceterum pu
blice saguntinis amicus atqꝫ hospes. tradito pa
lam telo custodibꝫ hostiũ transgressus mum
nita ad ꝓtorem saguntinum i ꝓpe tecta iubebat
est deduci. Quo cum ex tẽplo concursus oĩs

genꝰ hominū cert factuꝰ. Cum mota cetera multi
tudine senatuꝰ alioq datuꝰ ē. Cui talis oratio fuit.
Si cuiuꝰ uīr alio ſitue ad pacem petendam ad han
nibalem uenit ita pacis conditionꝰ ab hanni
bale ad uoſ retuliſſet ſi pua cuneum hoc m̄ fu
iſſet iter quo nec orator hannibalis nec tranſ
fuga ad uoſ ueniſſem. cum ille aut uīa aut
ſua culpa manſerit apud hoſtem. Si metū ſi
mulaut uīa ſi periculum ē apud uoſ uera refe
rentibꝰ. q̄ ne ignorare ꝯ ē aliqual ī ſalutiſ ī pa
cis uobiſ conditionē prouectuſ hoſpitio quod
in uobiſcum ē ad uoſ ueni. cauſa autē uīa me
nec ulliuſ alterius loquu que loquor apud
uoſ ut ea fidel ſit. quod neq; dum uīſ uiribꝰ
reſtituiſ ī. neq; dum auxilia ab romanis ſpe
rariſ pacis umq̄m. apud uoſ iam aut arma
aut mens ſatis defendunt pacem affero ad uoſ
magis neceſſariam quam equam. cui ta aliqua
ſpes ē si eam quemadmodum ut uictor fert han
nibal. ſic ī uoſ ut uicti audiatis. ſz nō id quod ad mi
tigatur indamno cum omnia uictoris ſint. ſz q̄c
quid relinquit̄ p munere habiturī eſtis. Vrbē
uobiſ q̄m ex magna parte diripiam. captam
fere totam habet. admitt agroſ relinquit. locū
aſſignaturuſ in quo nouum oppidum edifice
tis. Aurum et argentum omne publicū ꝓuatiꝰ
q; ad ſe iubet deferri. corpa uīa conuugum ac
liboꝝ uīoꝝ ſeruat. nuolata ſi mercmel cūbini
ueſtimēta ſi uelitis ab ſagunto petite. hec uictor ho
ſtibꝰ impat. hec quā q̄m ſunt grauia atq; acerba
fortuna uīa uobiſ ſua det equidem haud deſpe
ro cum omnū poteſtaſ ei facta ſit aliquid ex hiſ
rebꝰ remiſſurū. Sz t hec patienda cenſeo potiuſ
quam trucidari corpa uīa. Rapi trahiq; ante
ora uīa conuuges ac liboſ belluarū ſimiliſ. Ad
hec audienda cum tantum fuſa paulatim mul
titudine ꝓ mixtum ſenatu ē populi conciliū.
repente ꝓ moꝝ ſeceſſione facta. poſtq̄m reſpō
ſum datur. argentum aurū q; ex publico ē
ꝓuato q; in foꝝ collatum in ignem ad id ꝓpa
tum factum conciente ſe eodem pleriq; ſemet ip
ſi ꝓcipitauerunt. Cum ex eo pauor ac trepidatio
o totam urbem ꝓualiſſet. aliuſ in ſuꝑ tumultuꝰ
exaīe auditur. turriſ diu quaſſata ꝓciderat.
Ꝑ quē ruinam ei. cohoꝝ penorum impetu fac
to cum ſignū impatoꝝ dediſſet. nudatam ſtati
onibꝰ cuſtodiis q; ſolutiſ hoſtiū ē urbem non
cunctandum in tali occaſione ratuſ hannibal
totis uiribꝰ adgreſſuſ urbem momēto cepit. ſig
no dato ut omneſ pubes interficerēt. Quod impe
rium crudele ceterum ꝑpe neceſſarium cogni
tum ipſo euentu ē. Cui eīm parci potuit ex his
qui aut induſi cum conugibꝰ ac liboſ domoſ
ſuꝑ ſe ipſoſ concremauerunt. aut armati nullū
aī finē pugne quam moriendo fecerunt. Captū
oppidum ē cum ingenti preda. quanq̄m ple
ra q; ab dmiſ de induſtria corrupta erant. ī
cediꝰ ut̄ ullum diſcrimen etatiſ ira fecerat.
ī capiū multum ꝓda fuerant. Tam ī ex pre
tio rerum uenditarum aliquantū pecunie
redactum ē conſtat. ī multam ꝓcioſam ſup
pellectilem ueſtem q; miſſam carthaginē. octa
uo menſe quam cepta oppugnari captum
ſaguntum quidam ſcripſere. Inde carthaginē
nouam in hibna hannibalem conceſſiſſe. Qui
to deinde menſe quam a carthagine ꝓfectuſ ſit.
in italiam ꝓuenuſſe. Que ſi ita ſunt fieri n̄ po
tuit ut p. cornelius t ſempronius cōſ. fuīt
ad quoſ ī ꝓncipio oppugnationiſ legati ſagū
tini miſſi ſunt. Et qui in ſuo magiſtratu cum
hannibale alter ad ticinum amnem ambo
aliq̄nto poſt ad trebiam pugnauerint. Fuit
omnia breuiora aliquanto fuere. aut ſagun
tum ꝓncipio anni quo. p. cornelī t. ſēpron⁹

cos. fuim. ñ ceptum oppugnari ē ⁊ captū. Ha
ceressisse pugna adtrebiam in añ cñ. seruilij
7. C. flamin ñ potest. quia flamin⁹ arimi
m consulatum inist. creatus ati. sempronio cos.
qui post pugnam adtrebiam adcrandos cos.
romam cum uenisset comicijs pfectus ad ccrcij
tum in hibna redijt sub idem fere tempus ⁊
legati qui rediuerant ab carthagine romam.
retulerunt omnia hostilia ee ⁊ sagunti ccidi
um nunciatum ē. tantusq; simul meor pa
rel mia q; socior pemptor indigne ⁊ pudcñ
lati auxilij ⁊ ita in carthaginenses. metusq;
de summa rerum cepit uelut suam ad portas
hostis eet ut tot uno tempe motib; animi tur
bat; trepidarent magis quam consulerent.
Iam neq; hostem actiorem bellicosiorem q;
secum congressum nec rem romanā tam de
fidem unquam fuisse atq; in bellem. fardos
cr sos q; ⁊ histros atq; illiros lacessisse magis
quam ccrcituisse romana arma ⁊ cum gall
tumultuatum uerius quam belligeratum.
penum hostem ueteranum trium ⁊ xx. an
nor militia durissima inter hispanas gentes
semp uictorem. duci acerrimo adsuetum. re
centem ab ccrcitio oppulentissime urbis. hi
berum transire trahere secum tot ccrcitos his
panor pplos conciturum audas semp ar
mor gallicas gentes cum orbe terrarum bel
lum gerendū in italia ac p menib; romanis
ē. Dominante iam ante consulib; puncee
rant cum sorte iussi. cornelio hispania sem
pronio affrica cum sicilia euenit. Scr in eum
annū decrete legiones ⁊ socium quantū ipi
uideret ⁊ classis quanta parari posset. iiii ⁊
xx. mil. peditum romanor scripta ⁊ dcc. e
quites socior xl. peditum. iiii ⁊ ccc. equi
tes naues. cc. xx. quinq; remes. celoces. xx.
deducti. Latum inde ad pop tm uellent u
berent pplo carthaginiensi bellum ne dici. Et
q; belli causa supplicatio p urbem habita atq;
adorati dijs uti bene ac feliciter euenirent. quod
bellum. p. r. uellisset; imp. cos. ita copie diuise.
Sempronio date legiones duc. Ea quaterna mi
lia erant peditum ⁊ ccc. equites ⁊ socior xvi. ñ. pedū.
Hanc longe. clx. celoces. xii. Cum his terrestrib; exrcs
martium q; apparat. r. sempronius missus in sicili
am. ita in affricam transmissurus si ad arcen
dum italia penum. cos. alter sacus eet. Cornelio
minus copiarum datum. quia l. manlius p. r.
⁊ ipe cum haud inualido pdicto in galliam
mittebat. nauium maxime cornelio nume
rus deminutus. lx. quinq; remes date. Hic q;
eni mari uenturū aut ea parte belli dimica
turum hostem credebant. Et due romane le
giones cum suo iusto equitatu ⁊ xxii. milib;
socior peditum equitib; m. dc. duas legiones
romanas ⁊ ccl. ac. socior peditum mille equit
socios. dc. romanus gallia puincia cod uersa
in punicum bellum habuit. His ita compar
ut omnia uisa ante bellum fierent. legatos
maiores natu quintus fabium. oct. iuuium. l. e
milius. c. licinius. quib bellum in affricam mit
tunt. ad pcunctandos carthaginienses publico
nec consilio hannibal sagunti oppugnasse.
Et si id qd factum iudebant fatcrent ac defen
derent. publico cōsilio factum. ut indicerent
pplo carthaginiensi bellum. Romani p quā
carthaginem uenerunt cum senatus dat
eet ⁊ quintus fabius nichil ultra quā unum qd
mandatum erat pcunctatus eet. cum ex carcha
ginienib; unus percps. ita romani ⁊ prior le
gatio fuit. cum hannibalem tanquā suo con
silio sagunti oppugnatē deposcebant. Ce
terum hec legatio ubis adhuc lenor ē. ut as

petiõr. Tunc eñ hannibal ri inſimulabatur
r depoſcebat. Hunc ab nobiſ r conſeſſio cul
pe ęxpiñ mũ r ut a conſeſſis reſ ęxemplo repetã
tur. Ego aũt ñ puato publico nec conſilio ſa
guntum oppugnatum ſit querendum cen
ſeam. Et utrum iure an iniuria. Sed eñ hec
queſtio atq; animadũſio in cuiem nrm ẽ.
quid nro aut ſuo fecerit arbitrio. Vobiſcũ
una diſceptatio ẽ. Iucuerit nec ꝑ feduſ fierꝫ ita
q; eñ diſcerni placet quid publico conſilio
quid ſua ſponte impatores faciant nobis.
uobiſcum feduſ ẽ aluẽtatio. cõns. ictũ. In
quo cum caueret utroq; ſocij. nichil de ſa
guntinis. nec dum eñ erant ſocij uñi cautũ
ẽ. At eñ eo federe quod cum haſdrubale
ictum ẽ. ſaguntum ęxcipiunt. Adũſus quod
ego nichil ducturus ſum niſi qđ a uobiſ didi
ci. uos eñ qđ iuratus. cõns. ꝑmo nobiſcum
feduſ iecit. quia neq; auctoritate patrum
nec ꝑpli ullu ictum erat. negaſtis uos eo tene
ri. Sꝫ aliud de integro feduſ publico con
ſilio ictum ẽ. Si uos ñ tenent federa uña. niſi
ex auctoritate aut ullu uro ictu. nos quid
haſdrubal feduſ qđ nobiſcu fecit. obligare
potuit. proinde omittite ſaguntu atq; hibi
mentionẽ facere. r quod diu parturit animꝰ
ur. aliquando pariat. Tum romanus ſinu
ex toga facto. hic inquit uobis bellum r pa
cem portamus. utrum placet ſum
mite. Sub hanc uocem haud minus ferociꝰ
oatet utrum uellet. ſuclamatum ẽ. Et cũ
is uerum ſinu effuſo bellum clare dixiſſet.
accipe ſe omnes reſpondere unt. r quibꝫ accipe
rent animis. isdem ſe geſturos. Hec directa
ꝓnunciatio ac denunciatio belli magis ex
oignitate ꝑpli r. uſa ẽ. quam de federũ
iure ũbis diſceptare cum ante tum maxie
ſaguntio excita. nam ſi uerboꝝ diſceptatio mi
reſ eẽt. quod feduſ haſdrubal cum lutatii ꝓpe
federe cõmutatum ẽ compandum erat cum
in lutatii federe diſcrte addtũ eẽt. ita id ratũ
foꝛe ſi ꝑplis cenſuiſſet. In haſdrubal federe ñ
ceptum tale quicquam fuit. r tot annoꝝ ſi
lentio ita uiuo eo comꝓbatum ſit feduſ. ut
ne mortuo quidem actore quicqm mutaret
quãqm r ſi ꝓpe federe ſtaretur. ſatis cautum
erat ſaguntinis ſocijs utroq; ceptis. Jam
neq; addtum erat his qui tunc ẽent. nec ne
qui poſtea aſſumerent. r cum aſſumẽq; nouꝰ
liceret ſocios qs equũ cenſeret aut ob nulla
quequam iuria in amicitia recipi aut receptꝰ
in finem ñ defendi cũ ne carthaginẽſium
ſocij aut ſollicitarent ad defectionẽ aut ſua
ſponte deſciſcerent recipentur. Legati roma
m ab carthagine ſicut his rome imꝑatum
erat in hiſpaniam ut ayderent ciuitates ut ĩ
ſocietatem ꝑcerent aut auerterent a pen
traiecerunt. Ad barguſios ꝓmum uenerũt.
A quibꝫ benigne ceptu. quia tedebat impij
punq; multos tranſhibm ꝑplos ad cupidinẽ
noue fortune ceſſerunt. Ad uolſcianos inde
ẽuentum quoꝝ celebre ꝑ hiſpaniam reſpon
ſum ceteros ꝑplos ab ſocietate romana auꝫt.
Ira eñ maximus natu ex his in concilio reſpõ
dit. Que uerecundia ẽ romam poſtulare uos
uti uram carthaginẽſiũ amicitie ꝓponam.
cum qui id fecerunt ſaguntini crudeliuſ qm
penuſ hoſtis prodidit. uos ſocij ꝓditis ſibi q
ratus ſocios cenſeo. ubi ſaguntina clades ig no
ta eſt. Hiſpanis ꝑplis fie lugubre ita inſigne
do cuiuſq; ſaguntu ruine erunt. neq; uſ fidei
romane aut ſocietati confidat. Inde ex emplo
abire finibꝫ uolſcianoꝝ uiſi ab nullo deinde
concilio hiſpanie benignioꝛa ũba tulere. ita

q; nequiq̃m p̃grata hispania in galliam trãseunt. In his noua terribilisq; spes usa ẽ. quod armati. ita mos gentis erat in conciliũ uenerunt. Cum uerbis extollentes gl'am uirtutẽq; ppli r. ac magnitudinem impij perissent ne peno bellum ytalie inferenti pagos urbẽq; suas transitum darent. tantus cum fremitu risus dr orti. ut uix a magistratib; maiorib; q; natu iuuentus sedaretur. Adeo stolida impudensq; postulatio uisa ẽ censere ne in ytaliam transmittant galli bellum. Ipsos id auertere in se agros q; suos. p̃ alienis pp̃ landos obiecere. sedato tandem fremitu uerum responsum legatis ẽ neq; romano ẽ in se merituṁ ẽ. neq; carthaginiensium iniuriam. ob que aut p̃ romam. aut ad ũsus penos summant arma. contra ea audere se se gentis sue homines agro finib; q; ytalie pellia ppio. r. Stipendium q; pendi et cetera indigna patẽ. Eadem ferme in ceteris gallie conciliis dicta auditaq;. Nec hospitale quisquam pactũ ue satis prius auditum quam massiliam uenere. Ibi omnia ab socijs inquisita cum cura ac fide cognita. p̃occupatos iam ante ab hannibale gallo ẽ animos ẽ. Sed neq; illi q̃dem ipsi satis mutatem gentem fore. adeo ferox ita atq; indomita ingenia ẽ. nisi ubi inde auro cui audissima gens est. p̃ncipum animi concilientur. Ita p̃grati hispanie. gallie pplisq; legati romam redeunt. Haud ita multo postquam consules i. puncta. p̃fecti erant. ciuitatem omnẽ in expectatione belli erectam inuẽerunt. satis constare fama iam hibm penos transisse. Hannibal sagunto capto. carthaginẽ nouam in hibna concesserat. Ibiq; audisse quę rome queq; carthagine acta decretaq; forent. seq; ñ ducẽ solum. sed etiam causam ee belli particl dum dendis q; reliquis p̃ de nichil ultra differendũ ratus. hispaniã gñis militem conuocat. Credo ego uocatis quit socijs. ipsos cernẽ pacatis omnib; hispanie pplis. aut finiendum nobis militiam ee. circumq; dimittendos ee. aut in alias terras trãsferendum bellum. Ita eũ hec gentes ñ pacis solum. sed etiam uictorie bonis floreb̃unt. Sic era ussi gentib; predam. gl'am querem̃. Itaq; cũ longinqua ab domo insistet militia mercẽq; sit q̃n domo suã. quecunq; ibi cara sunt usuri sint. Siquis uxorem suos inuisere uult. cõmeatum do. p̃mo uer reditio ad sitis ut dijs benefaciamus. Omnib; fere uisendi domos oblata ultro potestas grata erat. etiam desiderantib; suos. longus in futurũ p̃uidentib; desiderium p̃ totum tempus hiemis. quies inter labores aut etiam exhaustos aut morte exhauriendos reno uant corpa animos q; ad omnia de integro paciendа. Uere p̃mo ad edictum conuenire. Hannibal cum retinuisset omnium gentium auxilia gades p̃fectus. hercule uota exoluit. nouis q; se obligat uotis. sicuti ea p̃spera euenissent. Inde partiens curas similem inferendum atq; arcendum bellum. nedum ipse terrestri p̃ hispaniam gallias q; tenere ytaliam peteret. nuda aperta q; romanis affrica a sicilia ẽt. ualido p̃sidio firmare cam statuit. Pro eo supplemẽtum ipse ex affrica maxime iactatos leuium armis pecus. ut affri in hispania. in affrica hispani. melioris peculi ab domo futuris uterq; milites. uelut mutuis pignerib; obligati stipendia facerent. Tredecim mil. d. cc. l. pedites ceratos misit in affricam. Funditores baleares. d. cc. l. xx. equites myrtos ex multis gentib; .ix. cc. has

copiaſ partim carthaginẽſ ꝓuincie eẽ. partim diſtribuit ꝑ affricam uberrimaſ simul conquiſitoribꝫ mittit. Mittit et miſſi. iiii. conſcripta delectę iuuentutiſ preſidium eoſdem et obſideſ ducit carthaginem uiderat. Neq; hiſpaniam negligendam ratus. atq; ideo haud minuſ quod haud ignaruſ erat circumuentam ab romanis eam legatis ad ſollicitandoſ ꝓncipum animoſ. Haſdrubali filio uicario imperio eam prouinciam deſtinat firmatq; eum affricaſ maxime preſidijs peditum a. xxx. milia. xi. dcc. l. liguribꝫ. ccc. baleariby. Ad hoc peditum auxilia. addit equites lybi phenices. numidaſ mauriq; accolę oceani. ad. oſ. dcc. et parua ilergetum. Manuſq; hiſpana. cc. equites. Et ne quid terreſtriſ deeſſet auxilij genuſ elephanti. xxxiii. Claſſiſ preter data ad euectandum exercitum aqua qua parte belli uiderant eatum oꝫ rem geſturoſ romanos credi poterat. L. quinqueremeſ. quadriremeſ due triremes quinq;. Sed apte inſtructeq; remigio. xxx. et due quinqueremeſ erant. et triremeſ quinq;. Ab gadibꝫ carthaginem ad hiberna exercituſ rediit. atq; inde ꝓfectuſ. ꝓter omiſſam urbem ad hiberum maritimam oram ducit. Ibi fama ẽ inquiete uiſu ab eo iuuenem diuina ſpẽ qui ſe ab ioue duceret ducem in italiam hannibali miſſum. Promde ſequerentur. neq; uſquam a ſede flecterent oculos. Sauidum ꝓmo nuſquam circumſpicientẽ aut reſpicientẽ ſecutum. Deinde cura ingenij humani cum quid nam id eſſet quod reſpiceret. uerituſ eſſet agitare animo. temperare oculiſ nequiuiſſe eum. iudiſſe poſt ſeſe ſerpentem mira magnitudine. cum ingenti arborum ac uirgultoꝝ ſtrage ferri ac poſt inſequi cum fragore celi nimbum. Tum que moleſ ea quid ue ꝓdigij eſſet querentem audiſſe uaſtitatem italie.

eẽ ꝓgeret. Porro ire nec ultra inquirere ſineret. q; facta in occulto eẽ. Hoc conſilio exercituſ ꝓuincto hiberum copiaſ traiecit. ꝓmiſſiſ qui gallorum animoſ quattuor ducenduſ exercituſ erat donis conciliarent. alpiumq; tranſituſ ſpectarent. Octoginta. oſ. peditum. xii. oſ. equitum hiberum traduxit. Legatoſ inde. Bargoſq; et auſetanoſ. et aquitaniam. que ſubiecta pyrenęis montibꝫ. oceq; huicq; omni ꝓfecturę hannonem ut fauoreſ que hiſpaniaſ galliiſ iungunt in poteſtate eẽnt. Decem. oſ. peditum hannoni ad ꝓſidium obtinende regioniſ data. et mille equites. Poſtquam ꝓ pyrenęum ſaltum traduci exercituſ eſt ceptuſ. rumoꝝ q; per barbaroſ manauit ceteros de bello romano. tria mutuit inde carpentanoꝝ peditum uiginti auferunt. Conſtabat nõ tam bello motoſ quam longinquitate uie inſuperabiliq; alpium tranſitu. Hannibal quia retro cauſ aut ut retinere eoſ anceps erat. ne ceteroꝝ etiam ferociſ animi irritarent. ſup. vii. oſ. hominũ domoſ remiſit quoſ ripę grauari militia ſenſerat. Carpentanoſ quoq; abſe dimiſſoſ ſimulans. Inde ne mota atq; otium animoſ ſollicitaret cum reliquo copiſ pyrenęum tranſgreditur et ad oppidum iliberi caſtra locat. Gallis quamq;m italie bellum inferri audiebant. tamen quia uictoſ ſubactoſq; tam pyrenęum hiſpanoſ fama erat preſidia q; ualida impoſita metu ſeruituſ ad arma conſternati. ruſtinonẽ aliquot ꝓpli conueniunt. Quod ubi hannibali nũciatum ẽ moram q;m bellum metuenſ oratoreſ ad regulos eoꝝ miſit. colloquiſ emet ipm. cum his uelle et illi propriuſ in iliberi accederent. ut ſeruſcionem ꝓſſurũ ut ex ꝓpinquo congreſſuſ faciliuſ eẽt. Iam et acceptuſ eos in caſtra ſua ſe ſecum nec cunctanter ipſum ad eoſ uen-

tutum. Hostem enī le gallicū hostem ad
uenisse nec structurum ante gladium sup gal
los lucrat quam in italiam uenisset. Lep nun
tios quidē hec. Jter uō regli galloy castris ad ui
brim ex tumplo motus haud grauate ad penū
uenerunt. captu domus cum bona pace exerci
tum p fines suos preter tuscanonem oppidum
transmiserunt in italiam. Interim nichil ulte
rius hibm transisse hannibalem amasiliensi
um legatis romam platum erat. cum pinde
ac si alpes iam transisset bostis sollicitatis in subsi
dy defecerunt. Slec tam ob ueteres .in. p. r. iras:
quam quod nup circa padum placentiam cre
monam q. colonias in agrum gallicum de
ductas egre patiebant. Itaq; armis repente
arreptis .in. eum ipsum agrum impetu facto.
tantum terroris ac tumultus fecerunt: ut ñ
agrestis ñ multitudo sed ipsi centum uiri roma
ni qui ad agrum uenerant ad signandū diui
sis placentie mentibus: mutinam confugerīt
C. lutatius .a. seruilius .cy. annis lutatij nom
haud dubium ē pro aulo seruilio quem ac
cium .i. c. herennium hīt quidam annales:
alij p. corneliū. alij ñ .i. papirium. naso nē.
id q; dubium ē: legati ad expostulandū mis
si ad bonos uiolati sunt. incertum an intum
uros agrum metantis impetus sit factus: mu
tine cum obsidentib; gens ad oppugnandas ur
buum artes rudis pigerrima. eadem ad
militaria opera segnis intactis adsidet muris
simulari cepta de pace agi. Euocatiq; ab
gallis principibus legati ad colloquium non
conuenit ñ gentium sed uiolata etiam q; data
in id tempus erat fide comprehendunt. negan
tibus galli nisi obsides sibi reddent. eos dimissu
ros. Cum hec delegatis nunciata essent: .i. mu
tina p̄sidium q[uod] — impleto erat. L. manlio p̄. r.

ra accensus: effusum agmen admutinā du
cit. Silue tunc circa uiam erant plerisq; mul
tis. Jbi inexploratо p̄fectus in insidias p̄cipita
tus. multaq; cum cede suoy egre in aptos cā
pos emersit. Jbi castra cōmunita. Et qua galli
ad temptanda ea defuit spes refecti sunt mi
litum animi. quāq̄m ad occidisse satis consta
bat. Jter deinde de integro cep̄tum necdum
p̄ impatentia loca ducebat agmen. cum apparu
it hostis. Vbi ut sua silue intrare. tum postre
mos adorti. cum magna trepidatione ac pa
uore omniū. d. cc. milites occiderunt. Ser signa
ademere. finis .i. galli in certandi .i. pauendi fuit
romanis: ut e saltu uno atq; impedito euaderet.
Jnde aptis locis facile tutarentis agmen roman.
tanne cum uicum p̄pinquum pado conten
dere. Jbi se muniūto ad tempus cōmeatibus q;
fluminis .i. brigānoy etiam galloy auxilio. adu
sus crescentem in dies multitudinē hostium cu
tabant. Qui tumultus repens romā p̄ quam
platus .i. punicum insup gallico bellum auctū
patres acceperunt. C. atilium. p̄. r. cum una le
gione romana .i. quinq; milibus socioy dilec
tu nouo a consulibus conscriptus auxilium ferre
manlio iubent. Qui sine ullo certamine ab
scesserant enim metu hostis transcendum p
uenit. Et. p. cornelius .m. locum ei quem amissa
cum p̄tore transcripta legione noua p̄fectus
ab urbe .lx. longis nauibus p̄ter oram tuscie
ligurum que .i. inde saluuium montes p̄uenit
massiliam. Et ad primum hostium rodani
p̄libus emm diuisus amnis in mare decurrit
castra locat. uix dum satis credens hanniba
lem supasse pireneos montes. Quem ut de
rhodani q; transitu agitare animadūrit. in
certus quo nam eu loco occurreret. necdum
satis refectis ab iactatione maritima militib⁹

trecentos interim delectos equites ducibus mal
linensibus atq; auruariis galli ad exploranda oia
uisendosq; ceteru hostes premittit. hannibal
ceteris metu aut pauore paratissimam in uulgarũ
puenerat agri gentis ualide colunt aũt circa
uticam q; ripam rodanus. & diffisi ceteroqui a
gro arcte penum posse. ut flumẽ pro muni
mento haberent. omnibus fermes suis transrhoda
num trahectis ultiorem ripam amnis obtinebãt.
Tercio accolas fluminis hannibal. eorum ip
sos q; quos sedes sue tenuerant. simul placuit do
mi. Ad naues undiq; contrahendas fabricandas q;
simul ipsi trahi exercitum lenitatis q; q̃
primum regionẽ suam tantam omnium urgue
ntem turba cupiebant. Itaq; ingens coacta uis
nauium est. Iuntum q; temere ad usitatum u
sum paratarũ. Hoc quasi aliasi primum galli
mchoantes cauabant et singulis arboribus. De
inde ripi multis simul copia materie simul fa
cilitate opis inducti. alueos in formes michi
dum ignarii aque. et capere onera possent
curantes raptim quibus se sua q; transuehent
faciebant. Jamq; omnibus satis compertis ad tra
iciendum terrebat et rapidus hostis. omnẽ ri
pam equites uiriq; obtinentes. Quos ut auer
teret. annonem amilcharis filium uigilia p
ma nocte cum parte copiarum maxime ha
pam ad ipsos flumine ire iubet. et ubi p mũ possit quam occultissime tra
iecto amni circumducẽ agmẽ. ut cum opus facto
sit adoriatur abtergo hostem. Ad id datus du
ces galli edocent inde milia .v. et .xx. fermes su
pra. paruc insule circumfusum amnem lati
orem ubi diuidebatur eoq; minus alto alueo
transitum ostendere. Ibi raptim cesa materia
rates q; fabricatę in quibus equi uiriq; et alia
onera traicerent. hispani sine ulla mole
nauium et ipsi tumidis connectis. ipsi ceteris suppo
sitis incubantes flumẽ tranauere. Et alius exercitus
ratibus iunctis traiectus castris appetit. Quos
nocturno timere atq; opis labore exhaustos. quietis
unius diei reficiuntur. interim duces ad consiliũ
opportune exequendum. Postero die profecti ex
loco prodito fumo significant transisse. et haud
procul abesse. Quod ubi accepit hannibal ne
tempus decet. dat signum ad traiciendum. Ja
paratas aptatas q; habebat pedes interes. equos
ferre ppter equos nantes nauium agmẽ ad excipi
endum adiisi impetum fluminis parte superiore
transmittens. tranquillitatem infra traiectus
bus intribus prebebat. Equorum pars magna
nantes longis apud ripas trahebantur. Quos eos q;s
instructos frenatosq; ut exemplo egresso in
ripam equitum usus esset imposuerant in naues.
Galli occurrant in ripam cum uariis ululatibus
cantuq; moris sui quatientes scuta. Sup capita
ubrantes q; decentes tela quãquam et ex aduerso
terrebat tanta uis nauium cum ingenti sono
fluminis. et clamore uario nautarum militum
et qui nitebantur prumpe impetum flumi
nis equi ex altera ripa traicientes suos hortabã
tur iam satis pauentes adisi tumultu. Terri
bilior abtergo ad hostis clamor. castris ab
hannone captis. morte ipse aderat anceps q;
certo circumstabat. Et nauibus tanta ui ar
matorum in terra euadentes. et abtergo im
pulsa prime acie. Galli postquam utroq; cui
facere conatu pellebant. qua parte ire usui
maxime uiri prumpunt. trepidiq; in unos
passim suos diffugiunt. hannibal ceteris co
pisi potium traiecti spernens iam gallicos
tumultus castra locat. Elefantos traicien
dos uaria consilia fuisse credo certe uariata
memoria acte rei. Quidam congregatis ad

ripam elefantis. tradunt ferocissimus ex his ir
ritatum ab rectore suo. cum refugientem in aq̄
mantem sequeretur traxisse gregem. ut quēq;
timentem altitudinē destitueret uado. impe
tu ipso fluminis in alteram ripam rapiente ce
terum magis constat ratibus traiectos. Id ut tu
tius consilium ante rem foret. ita actore ad fi
dem promius ē. Ratem. cc. longam pedes. l. la
tam a terra in amnem porrexerunt quam ne
scda aqua deferretur. pluribus ualidis retina
culis parte supiore ripe religatam pontis in
modum humo iniecta constrauerunt. ut
belue audacter uelut per solum ingrederentur.
Altera ratis eque lata longa pedes centū ad trahi
endū flumē apta huic copulata ē. ut cum
elefanti pstabilem ratem tamquam uiam p̄
gredientibus feminis acti. ubi in minorem ap
plicatam transgressi sunt. ex tymplo resolutis
quibus leuiter adnexa erat uinclis. ab auctua
riis aliquod nauibus ad alteram ripam ptra
hitur. Ita primis expositis. alij deinde repeti
ti. ac traiecti sunt. Nichil sane trepidabant
donec continenti uelut ponte agerentur.
Primus erat pauor cum soluta ab ceteris
rate in altum rapentur. Ibi urgentes inter se
cedentibus extremis ab aqua trepidatione
aliquantū edebant. donec quietē ipse ti
mor circumspectibus aquam fecisset. exci
dere etiam seuientes quidam in flumē. sz
pondere ipso stabiles deiectis rectoribus que
rendis pedetemptim uadis in terram eua
sere. Dum elefanti traiciuntur. interim han
nibal numidas equites quingentos. ad ca
stra romana miserat speculatum ubi et
quante copie eēnt. et quid pararent. huic
ale equitum missi ut ante dictum ē ab
hostio rhodani. ccc. romanorum equites oc

currunt. Prelium atrocius quam p numero
pugnantium editur. Nam pter multa uul
nera cedes etiam ppe par utrimq; fuit fugaq;.
Et pauor numidarum romanis iam ad mo
dum fessis uictoriam dedit. Victores ad. c. lx.
nec omēs romani sz pars gallorum uicti amplius
ducenti ceciderunt. Hoc principium simul
omēq; belli ut sūme rerum prosperum euentū.
ita haud sane incruenti ancipitisq; certami
nis uictoriam romanis portendit. Re ita gesta
ad utrumq; ducem sui redierunt. Nec scipio
nis stare sententia poterat. nisi ut ex consiliis
ceptisq; hospitis et ipse conatus caperet. et han
nibalem incertum utrum ceptum in italiā
intēderet iter. an cum eo qui primus se obtulisset
romanus exercitus manus consereret. auertit
a p̄senti certamine Boiorum legatorum regliq; ma
cali aduentus qui se duces itinerum socios pe
riculi fore adfirmabant integro bello nusquam
ante libatis uiribus italiam adgrediendam cen
sent. Multitudo timebat quidē hostem nondū
obliterata memoria supioris belli. sz magis iter
immensum alpesq; rem fama utiq; inexptis hor
rendam metuebat. Itaq; hannibal postquam
ipsi sententia stetit. pergere ire atq; italiam
petere. aduocata cōtione uarie militū uersat
animos. castigando adhortando q; mirari
se. qui nam pectora semp inpauida repens
terror inuaserit. p tot annos uincentis eos
stipendia facere. neq; ante hispania excessis
se. quam omēs gentes et terre eas quas duo di
uersa maria amplectantur carthaginiensium
eēnt. Indignatos deinde quod quicūq; sa
guntum obsedissent. uelut obnoxam sibi
dedi postularet. p. r. hiberum traiecisset
ad delendum nomē romanorum. liberandumq;
orbem terrarū. Tum nemini uisum id lon

gum: cum ab occasu sol ad ortus intenderent uer nunc postquam multo maiorē partem tenerīs emēsa cernunt. pirineum saltū inter ferocissimas gentes supatum: rhodanū iam tum amnem tot mulib; gallor phibentib; domita etiam ipsius fluminis uia. traiectū in conspectu alpes habeant quarum alterum latus italie sit. in ipis portis hostium fatigatos subsistere. Quid alpes aliud eē credentes quam montium altitudines: fingerent altiores pirenes fugis. nullas; pfecto terras celum contingere. nec in superabiles humano gnī eē. Alpes quidem habitari. colligignere atq; alere animantes. paucas paucis eē ciuitib; eos ipsos quos cernant legatos. nō pinus sublime elatos. alpes transgressos. ne maiores quidem eor indigenas. an aduenas italie cultores. has ipsas alpes ingentib; sepe agminib; cum ubis ac coniugib; migrantiū in cuto transmisse. Milites quidem armato mixti secum portare instrumenta belli portanti quid inuium aut inexpugnabile eē. saguntū ut capet quid p octo menses periculi quid laboris constitit. romam caput orbis terrarum petentib. quicquam adeo asperum atq; arduum uideri. quod non ceptum morte repisse quondam gallos ea que ad iuga posse penui despectui. Promde aut credent animo atq; uirtute. genua per dies septem uolutos abstinuisse aut tamen finem spei tam pium interiacentem tibi ac menib; romanis. His adhortationib; incitatos copias curare atq; ad iter separare iubet. Postero die profectus ad ripa rhodani mediterranea gallie petit. non qua rectior ad alpes uia erat. sed quantum a mari recessisse minus obuiam fore romanū credens. cum quo prius quam in italiam uentum foret. nō erat in animo manus conserere. Quarto castris ad insulam puenit.

Ibi arar rhodanus quo amnis duplex ex alpib; decurrentes agrū aliquantū amplexi confluunt in unum in medijs campis. unde insule nomen inditum. Incolunt ppe allobroges gens iam in nulla gallica gente opib; aut fama inferior. tum discors erat. Regni certamine ambigebat fres. Maior qui pulso imperabat brancus nomine. alii minore fratre minor erat fratre. Recentiorum qui iuste minus quo plus poterat pellebatur. Hui seditionis propositura disceptatio. cum ad hannibalem delata esset. is arbiter regni factus. quod erat ea gens natura principum quo sententia futurū. impium mari restituit. obidem mitium. comeatuq; copia quo rerum omniū. uectus est. tradituq; quod in famem frigoribus alpes apparari cogebant. Sedatis certaminib; allobrogum cum iam alpes peteret. non recta regione uersus instituit. sed ad leuam in tricastinos flexit. Inde per extremam oram uocontiorum agri tendit in tricorios. Haud usquam impedita uia prius quam ad durentiam flumen puenit. Is ripe alpinus amnis longe omnium gallie fluminū difficillimus transitu. Iam cum aque uim uehat ingentem. non tamen nauium patiens est. quia nullis coherentibus ripis. limosis; simul. neq; isdem alueis fluens. noua semper ua-da. nouosq; gurgites. nec eadem pedum quoq; incerta una est. Ad hoc saxa glariosa uoluens. nichil stabile. nec tutum ingredienti præbet. Et cum forte imbribus auctus ingentem transgredientibus tumultū fecit. Cum super ceteram trepidationem ipsius aque incertis clamoribus turbarentur. p. cornelius cos. triduo fere post quam hannibal a ripa rhodani mouit. quadrato agmine ad castra hostiū uenerat. nullam omnino deinde moram facturus. Ceterum ubi deserta munimenta facile setantum progressos ad secuturum uidet. ad mare ad naues rediit. tutus et facilius qua descendentes ab alpibus hannibal

occurſurum. Ne tam̃ nuda auxiliis romanis
hiſpania ẽt: quam p̃ tuntiam ſortitus erat cõ-
ſulem fr̃em cum maxima parte copiarum
adiutus hasdrubalem miſit ñ ad tuendos tm̃
uetere ſonos conciliandos q; nouos. ꝫ etiam ad
pellendum hiſpania hasdrubalem. Ipſe cũ
ad modum exiguis copiis genuam repetit:
eo circa padum erat exercitus italiam defen-
surus. Hannibal ab aduentu campestri
maxime tunere ad alpes cum bona pace incolẽ
tium a loca gallor̃ puenit. Tum quamq̃m
fama prius quidem incerta in manus nõ ferri
solet. pcepta rei erat: tam ex ꝑpinquo uisa mõ
tium altitudo niues aque celo ꝑ imbres recẽta
informia impositta rupib; pecora iumenta q;
torrida frigore. homines inconsulti inculti am
malia in animalia q; omnia rigentia gelu ce
reta usu quam dictu fediora. terrorem reno
uarunt erigentib; in primos agm̃ oculos. Appa
ruerunt imminentes tumulis insidentes mõ
tani: qui si ualles occultiores insedissent. co
hortium pugnam repente ingentem fugã
stragem q; dedissent. Hannibal consistere sig
na iussit: gall'q; aduisenda loca p̃misit post
q̃m compti transitum ea ñ ee castra inter con
fragosa omnia ꝑrupta q; quam extentissima
potest ualle locat. Tum ꝑ eosdem gallos haud
sane multum lingua moribq; ab hostibus
cum seminiscentes coll'quiis montanor̃
edoctus inter diu tantum obsidem saltum
noctem in sua quemq; dilabi tecta luce p̃ma
subisset tumulos. ut ea apte atq; inter diu
um ꝑ angustias faceret. Die deinde simu
lando aliud quam quod paratur consump
to: cum eodem quo constiterant loco castra
cõmunissent. ubi primum digressos tumultuo-
tanos laxatasq; sensit custodias. plibq; ignib;
quam p̃ numero manentium in spem facti.
impediti sq; cum eq̃tes reliqui fere magna par-
te pedituum: ipe cum expeditis acerrimo q; uno
raptim angustias euadit. Is q; ipsis tumulis
quos hostes tenuerant consedit. Prima deinde
luce castra mota agm̃ reliquum incedere ce-
pit. Jam montani signo dato ex castelis ad sta-
tionem solitam conueniebant cum repente
conspiciunt alios arce occupata sua supra caput
imminentes alios sua transire hostes uetra q; simul
obiecta rei oculis animisq; immobilis parum p
eos defixit. Deinde ut trepidationem in angu-
stiis suo q; ipo tumultu miseri agm̃ uidere e
quis marie consternatis quicquid adiecissent
ipsis terroris satis ad pniciem foret rati: puer sisti
rupib; uiarta inuia ac deuia ad fugam decurrunt.
Tum nõ simul ab hostib' simul ab mi quitate
locor̃ pem ob pugnabantur. Plus q; inter ipos
sibi cuiq; tendentia ut piculo prius eua deret.
quam cum hostib; certamini erat. Equi ma
xime infestum agm̃ faciebant. qui clamo-
rib; dissensionis quos nemora etiam repulsae
q; ualles augebant territi trepidabant. Ictu
fonte aut uulnerati adeo cõsternabantur.
ut stragem ingentem simul hominũ ac iar-
cinarum omnis gnis facerent. multos q; tur
ba cum ꝑ ruptes dirupteq; utiq; angustie
cent. in imensum altitudinis deiecit quos
dam. armatos ꝫ ruine maxime mole iumẽta
cum oneribq; deuoluebant. Que quia quam
feda usu erant. sicut parum ꝑ tam̃ hannibal
ac suos continuit ne tumultu ac trepidatio
nẽ augeret. Dein p̃q̃m inter rupi agm̃ indi-
pliim q; ee. ne extritum impedimentis exercitũ
ne quicquam in colum̃ traduciss. decurrit
ex supiore loco. Et rum impetum ipo fudiss
hostem: ipse quis q; tumultum auxit. Sz is

cumulo

tumultus motus tempore ꝑquam libata re-
nera fuga montanos erant sedatur. nec ꝓcul
m̃ ſ3 ꝑpe silentio mox omīs traducti. Caſtellum
m de quod caput eius regionis erat. uocoſq; cir
cumiectos capit. ⁊ captiuo ac pecori ꝓtinus
um ḡ̃ertum aluit. Et quia nec montanis ꝑ
mo ꝑculsis nec loco magno ꝙpere impedie
bant. aliquantum eo ꝺ̃uo uie confecit. ꝙ̃
tum inde ad frequentem cultoribꝫ aluum ut
inter montanos ꝑꝓm. Ibi ñ bello apto. ſ3 ſuis
armis fraude. ⁊ insidijs ē ꝑpe circumuent. Mag
no natu ꝓncipes castelloꝝ. oratores ad penum
uenerunt. alienis malis suis exemplo docti
memores ante amicitiā malle q̃m experiri pe
nas. Itaq; obedienter imperata facturos. Com
meatum ꝺ̃uosq; duces. ⁊ ad fidem ꝓmissoꝝ
obsides accepit. Hannibal nec temere credē
dum. nec aspando. nec repudiandi apte ho
stes fierent. benigne cum respondisset. ob
sidibꝫ quos dabant acceptis. ⁊ cōmeatu quē
m uia ipsi detulerant usus. nequaq̃m ut in
ter pacatos composito agmine duces eorum
sequit. Primū agm̃ elephanti. ⁊ equites erant.
Ipse post cū robore pedicum circumspectās
sollicitus q; omīa incedebat. Ubi in angusti
orem uiam. ⁊ parte altā subiecta. iugo insup
imminente uentū ē. undiq; ex insidijs bar
bari a fronte ab tergo. cohortes cōminus. emi
nus pecunt. saxa ingentia magnem deuol
uunt. Maxima ab tergo uis hominū urgebat.
Ineos ipsa pedicum acies. haud dubiū fecit
quin nisi firmata extrema agminis fuisset.
igens in eo saltu accipienda clades fuit. Tum
q; ad extremum pricli ad ꝙpe ꝓnicie uen
tum ē. Iam dū cunctat hannibal dimit
tere agm̃ in angustias. qua nūc ipse equi
tibꝫ ꝑsidio erat. ⁊ a peditibꝫ quicq̃m abtergo
auxilij reliquerat. occurſantes ꝑ obliq̃ monta
ni erupto medio agmine uiam insedē. Horq;
una hannibalis ñ equitib; atq; impedimē
acta ē. Postero die iam signis in cursantib;
barbaris iuncte copie. Saltus q; haud sine cla
more tam uicinoꝝ q̃m hominū ꝓtinus
supatus. Inde montani pauciores iam. ⁊ la
troc̃inij magis q̃m belli more concurſabant
m̃ ꝺ̃ꝓmū m̃ ꝺ̃ nouissimū agm̃ ut cuiq;
aut locus aut opportunitatē daret. aut ꝓgres
si morati ue aliquā occasionem fecissent. Ele
phanti sicut ꝑtas ꝑcipites. uias magna mora
agebant. ⁊ a tutum ab hostib; quacūq; mo
uerent quia insueti adeundi ꝓpius metuerat.
agm̃ ꝓcedebant. Nono die in iugum alpi
ꝓuentum ē. ꝓ uia pleraq; ⁊ recentes quos aut
ducentium fraus aut ubi fides his non ēet
temere inite ualles a coniectantib; iter facie
bāt. Biduum in iugo ſtatiua habita fessisq;.
labore acpugnādo q̃es data militib;. uulne
raq; aliquot que prolapsa in rupib; erant se
quendo uestigia agminis in castra puenere
fessis. Postero die uix malo. nisi etiam casus occi
derat. iam fide ꝯ̃uiarum ingentem terro
rem adiecerat. ꝙ omnia niue opleta. Cum sig
nis ꝑ ma luce motis. segniter agmen incedē
ꝓgressa q; ⁊ despatio in omnium uultu e
minerat. Pregressus signa hannibal in pro
minctorio quodam unde longe aclate pros
pectus erat. consistere iussis militib; italiam
ostentat. subiectos. ⁊ alpinis montib; circum
padanos campos. menia q; eos tum transcen
dere ñ italie m̃ ſ3 etiam urbē romane. cetera
plana ꝑcluua fore uno aut sūmo altō ꝓlio
arcem. ⁊ caput italie in manu ac potestate
habituros. Procedē inde agm̃ cepit. iam mi
chil ne hostib; quidem ꝑter parua furta ꝓ

occasionem temptantib; ⁊ certum uer multo
quam ut in ascensu fuerat ut pleraq; alpium
ab italia sicut breuiora ita ad reflexa sunt dif
ficiliusq; sunt. Omnis enim ferme uia pcepsq; angusta
tubuca erat. ut neq; sustinere se ab lapsu pos
sent. nec qui paulum retrubassent herere ad flec
tis uestigio suo alijsq; sup alios ruinta in hoies
occidebant. Jnterim deinde ad multo angustio
rem rupem atq; ita rectam ut uix sistendi egre
ex pedituls milex temptabūd manib; q; reptis ur
gulta ac stirpes circa eminentes dimittere se po
sset. Hac natura loci iam ante precepsq; recenti lap
su terre impedituls in miram dum ille ad mo
dum altitudinē abruptus erat. Jbi ut cum ad
finem uie equites constitussent miranti han
nibali quereti moraretur agmen. nuntiat rupem
in uiam eē. Digressus deinde ipe ad locum in
sendum haud dubia resilusa quin p multa
retra nec retra antea quamus longo ambi
tu circumduceret agmen. ea uō uia insup abi
lis fuit. nam cum sup ueterem niuem intac
tam. noua modice altitudinis eet molli nec
par alte facile pedes ingredientium insiste
batur. Vt ū ut hominū uim atq; q; meessu
dolapsa ē. p multam inflagrationem fluentēq;
labē lubricentis niuis ingrediebant. Terra ibi
luctatio erat ut a lubrica glacie ñ recipiente
uestigium. ⁊ in prono cuius pede se fallente
ut seu manib; in adsurgendo seu genu se adiu
uisset. ipsi ad minutis plapsis iterum corrue
rent. nec stirpes circa radices ue ad aq; qua pede
aut manu quisq; emi posset erant. ita mi
ui tamū glacie tabida q; nue uolutabant iu
menta. Secabant uiridum etiam. Tam infi
ma ingredientia nuem. ⁊ plapsa iactandis
grauiusq; in continendo unglis penitus p̄ri
gebant. ut pleraq; uelut pedica capta here
rent indura. ⁊ alta congesta glacie. Tandem ne
quiquam iumentis atq; hominib; fatigatis ca
stra in iugo posita. Egressus ad id ipsum loco
purgato cū primis fodiendum atq; egerendū
fuit. Jnde ad rupem mitigandam p q̄m una
uia ē poterat militi ducti: concedendum
eet. Cesum arboib; circa in manib; deiectis
decruncatisq; struem ingentem ligno. faci
unt. eamq; cum uis uenti septa faciendo ig
ni cohorta eet succendunt. ardentiaq; saxa
infuso aceto putrefaciunt. Ita uerticem in ce
dio rupem ferro pandunt. molliuntq; an frac
tib; modicis diuosq; ut ñ uim ita solum sed elefan
tos etiam deduci possent. Quatriduum circa ru
pem consumptum uim ipse fame absūptis.
Juda enim fere cacumina sunt. ⁊ si quid ē pabu
li obruunt nues. infima ualles. ⁊ a p̄ssos quos
dam colles hiet. ruinosq; ipse siluas etiam hu
mano cultui digniora. loca. ubi iumenta in pabu
lum missa. ⁊ quies mumendo fessis hominib;
data triduo. Jnde ad planū descensū etiam
locis molliorib; ⁊ accolarum ingenijs. Hoc
maxime ñ in italiam peruentum ē quinto m
se a carthagine noua ut quidam auctores sit.
mo xv. die alpib; superatis. Quante copie transgres
so in italiam hannibali fuerint. neq; qua
inter auctores constat. Ql'p̄limum. c. ō. pedi
tum. xx. equitum fuisse scribunt. Qui minimū
xx. mil. peditum. vi. equitum. L. cinnius alimē
tus. qui captum se ab hannibale scribit ma
ximus me auctor moueret. ñ confunderet
numerū gallis ligurib; q; additis. Cum his
lxxx. milia peditum. x. equitū adducta in
italiam magis affligisse ueri simile ē. Et ita
quidam auctores sunt. Ex ipō aut audisse
hannibale postq̄m rodanum transierunt.
xxx. vi. milia hominū ingentem q; nume

inbea

⁊ derupe ferro e pra;

de gallis in italia;

rum equoꝝ ⁊ aliox uim mox amisisse tauri-
que gallie prima gens erat in italiam digresso. Id
cum inter oēs constet eo magis mirox ambigi-
quam nam alpes transierit ⁊ uulgo credere pe-
nino atq; inde nomē ⁊ uulgo alpium indicum.
transgressum colluum p cremonis ugum ducē
transisse: qui ambo saltus cum ñ in taurinos
ꝫ per saltus montanos ad lubuos gallos dedux-
rint. nec ueri simile ē eā tum ad galliam patuis-
se uiā neq; que ad peninū fuerunt ob sep-
ta gentib; semigermanis fuissent neq; hercu-
le montib; his siquem forte id mouet ad tran-
situm penox nullo ꝫ uno ut acri incole ugi ei⁹
noxint indicum. ꝫ ab eo quem in sūmo sacra-
tum ūticem peninum montam appellant p
oportune ad principia rerum taurinis prime
gentis ad ūsus insubres motum bellum erat.
ꝫ armari ēxercitum hannibal ut parti alti au
xilio ēet in reficiendo maxime sencientem
contracta ante mala ñ poterat otium. Erat
enim ex labore copia ex inopia cultus ex in
luuie tabieq; squalida ⁊ ppe efferata corpora
uarie mouebat. Ea. p. cornelio. cōs. causa fuit
cum pisas naubz uenissz exercitu a manlio
acilio q; accepto. ⁊ rone ⁊ in nouis ignominijs
trepido ad padum festinandi: ut cum hoste
ñ dum refecto manus conserereꝫ. Sz cum pla
centia cōsul uenit: iam ex statuis mouerat
hannibal. q̄ri nox q; unam urbem capit
gentis eius quia uolentis in amicitiam ñ ue-
niebāt: ui expugnarat. Junxisset sibi ñ metu
solum ꝫ etiam uoluntate gallos accolas pa-
ri: ni eos circumspectantes defectionis temp⁹
subito aduentu. cōs. oppressisset. Et hanni
bal mouit ex taurinis incertus que parti se
quenda cēt gallos. presentem secuturos ēe
ratus. Jam ppe in conspectu erant exercitus

Scipio ⁊ hannibal inter se ñdum sanctz; uterq;
eorum imbutus erat quadam admiratione alti⁹
conuenerant q; ducem: sicut inter se ñdum sanctis
noti: ita iam imbuti uterq; quadam admira-
tione alti⁹. Jam hannibal ⁊ apud romanos
iam ante sagunti excidium celebrium nomen
erat: ⁊ scipionem hannibal eo ipo quod adūsus
se dux ponebatur lectus ēet p stante utrū ide
bant. Et auxerant inter se opinionē: scipio
quod reluctus in gallia obuius fuerat in ital-
am cōsgresso hannibali ⁊ conatu tam audaci
traiciendarum alpium ineffectu. Occupauit
tam scipio padum traicere ⁊ ad ticinum am
nem motus castris prius quā educeret in acie
ad hortandos milites causa talē orōnē ēe ex-
sus. Si eum ēxercitum militem ducē in acie
quē in gallia mecū habui: sup sedissem loqui
apud uos. Quid enī ad hortari referret aut eos
equites qui equitatū hostiū ad rodanum flu-
men egressos cōsecuti aut has legiones cū quib;
ꝫ fugientem hunc ipsum hostem secutus con-
fessionē ēdem ac detractantes certamē p uicto-
ria habui? nūc quia ille ēxercitus hispanie pun-
ice seruitutis ibi cum fide cū scipione meis auspi-
cijs rem gessit. ū eum gerere senatus ppls q; r.
uoluit: ego ut consulem ducem adūsus hanni-
balem ac penos habeā. ipe me huic uolun-
tario certamini obtuli. Nouo imperatori ap
nouos milites pauca ūba facienda sunt. Ille
genus belli. neue hostem ignoreāt: cum his ē
uobis militez pugnandū quos terra mariq;
ꝑ ore bello uicistis. a quib; stipendiū p. xx. an
nos. exegistis. a quib; capta belli p̄mia sicilia
ac sardiniam habetis. Erit ḡ in hoc certamine
is uobis animus. qui uictoribz ⁊ uictis ēe
solet. Nec nunc illi quia audent. ꝫ quia ne
cesse ē pugnaturi sunt. nisi credunt. q̄ ēxercitu

Scipio ⁊ hannibal inē se ñdū sanctis uicp
tā imbuti erat q̄dā ad miratione alti
ul;

hannibal

Oratio scipi
onis causa
adhortā
dorum
milit
ū;

molumi pugnam detractauere. eos duabus partib⁹ pedtum equitum q; in transitum alpium amissis. qui ptes pene pierunt quã supersunt plus spei habitos ee. dr enim pauci quidẽ sunt sz ingentes animos corpib; q; quoy robora acuites uix sustinẽ uis ulla possit. effigies imo umbre hominũ fame frigore squalore. eneca. contusi ac debilitati. inter saxa rupes q;. Adhoc preusti artus. nueriqẽ tes nerui mẽbra torrida gelu. quassata fractaq; arma claudi ac debiles equi. cum hoc equite cum hoc pedite pugnaturi estis. Reliquias extremas hostium habetis. ac nichil magis uereor ne cum quã ne uos cum pugnauerit. alpes uicisse hannibalem uideant. Sz tanta fortitan decuit cum federum ruptore duce. ac ppto. dõs ipsos sine ulla humana ope cõmittere ac pfligare bellũ. nos qui secũ dos uxores tot sumul cõmissum ac pfligatum conficere. Non uẽo ne quis me hec cũ ad hortandi causa magnifice loqui existimet. ipsum animum affectum ee. uicit in hispania punicam meam quo iam pfectus eram cum exercitu meo. ubi ritem concilij participem ac periculi sotium haberem. hasdrubalem potius quam hannibalem hostem. minorem haud dubie molem belli. Tñ cum pterueheret nauib; gallicoam. ad famam hui hostis in terram egressus pmisso equitatu ad rodanum moui castra. Equestri pho qua parte copiarum conserendi manum fortuna data ẽ hostem fudi. Pedtum agmẽ quod in modum fugientium. raptum agebat. quia adsequi tra ñ poteram. neq; regressus ad naues erat. qñta maxime potui celeritate tanto maris tractum q; circuitu in radicib; ppe alpium hui⁹ tũdo hosti obuiã fui. Verum cũ declinarem certamen mpitus me incidisse uidear. an occurrẽ meis uestigiis eius lacessere ac trahere ad decernendum expiri uoluit. utrum ab hoste repente carthaginensi p. xx. annos terra ediderit. an id sint qui ad egatas pugnauerint insulas. q; quos ab erice duo decies sestertios denarios estimatos emisistis. Et utrum hannibal hic sit emulus uenerum herculis ut ipe fercan uectigal stipendiarius q; ser uus. p. r. patre relict. quem nisi sagunti nũ scelus aguaret. respicet pfecto sũ patriam uictam. domũ certe patrẽ q; federa hamilcaris sceptra manu. Quo uultus ab consule nro pfidum dedicerit abe rice. Qui graues impositas uictis carthaginiensib; leges tremens meruerit. Quid decemoens sicilia. Qui stipendium pto. r. dare pactus ẽ. Itaq; uos ego milites ñ eo solum animo quod ad uultus alios hostes soletis pugnare uelim. sz cum indignatione quadam atq; ira uelut si seruos uideatis uros arma repente ex uos ferentes. Iicuit ad eruicem clausos. in africam trahe ac q; intra paucos dies meum lo certamine carthaginẽ delere. Veniam dedimus pcantib; emisimus ex obsidibus pacem coniunctus fecimus. tutele dei ñ nre duximus cum afficio bello urgẽmur. Pro hos impetus furiosum uiuenem sequemini oppugnatum patriam mãm uenitis. Atq; utinam pdere tñ hoc uob. ñ p salute eet certam. ñ de possessione sicilie ac sardinie de quib; quonda agebatur. sz p talia uobis pugnandũ. nec aliud a tergo exercitus. qui ñ nos uincimus hosti obstat. nec alpes alie sunt. quas dũ superant comparari noua possint psidia. Hic est obstandum militi. uelut si añ romana menia pugnemus. Nullus quisq; se ñ corpus suum sz coniugem ac libos paruos. arma pregere

utrum supplet humanus fa ne ñ fide. ueri ut uictrix clas sem.

putet. Hec domestica solum agitet cura.
Et idem animo reputet nra ne nunc
mitteri manus senatum ppin q. e. qualis nra
uis uirtus q fuit. talem deinde fortunam illi
urbis ac romano imperio fore. Hec apud romanos
consul. Hannibal reb⁹ p uisq; ubis adhortā
dos militem ratus. circumdato ad spectaculum
exercitu capuos montanos uinctos in medio
statuit. armisq; gallicis ante pedes eoꝝ positis.
interrogare interpretem uoluisse. quis uinculis
leuaretur. armaq; equum uictor acciperet.
decertare ferro uellet cum ad unum omnes.
ferrum pugnamq; poscerent. Delectatum id
spectaculo fuisse quisq; eum optabat. quem fortuna
in id certamen legerat. Et cuiq; suos occidere at
alacher inter gratulantes gaudio exultans.
cum suis moris crepusculis arma rapum capie
bat. Vbi uo dimicarent. his habitus animoꝝ
non eidem mos conditionis hoies erant. sed
etiam inspectantes uulgo. ut non uincentiū
magis q̄m bn morientiū fortuna laudaretur.
Dum sic aliquot spectatis paribus affectos dimi
sisse. contione inde aduocata ita apud eos locu
tus fertur. Si quem animū alienę sortis exem
plo paulo ante habuistis eundem mox ine
stimanda fortuna uram habueritis. Hostium
militem. Hec enim spectaculum mo illud fuit quod
dam ueluti imago ure conditionis erat ac ne
cio an maiora uincula maioresq; necessitates
uobis quam captiuis uris fortuna circūdedit.
Dextra leuaq; duo maria claudunt. nullam
ne ad effugium quidem nauem his ictibus curta
paduse amnis maior paduse aduolentior to
dano. Abtergo alpes surgent. uix integras uob
ac uigentibus transitu. Hic uincendum aut
moriendum militi est ubi primum hosti occur
ritis. Eadem fortuna que necessitate pugnā
dum impoluit. prima uobis ea uictoribus ponit. quib⁹
ampliora homines ne ab diis quidem immortalib⁹
optare solent. Si siciliam tm ac sardiniam pa
rentib⁹ nris eripta nra uirtute recuperaturi essem.
satis tam ampla precia essent. Quicquid roma
ni tot triumphis partum congestum q; possi
dent. id omne uram cum ipsis dnis futurum est.
In hanc tam opimam mercedem agite cū
diis bn uuantibus. arma capite. satis adhuc
inuasistis sustinuistis celebieq; montib⁹ pecora
consectando nullum emolumentū tot laboꝝ
piculoꝝ q̄m in uisti. Tempus est iam opulen
ta uos ac digna stipendia facere. Et magna ope
pcia mereri. Tm trium. p tot montes flumina
q; et tot armata gentes emensos. hic uob ter
minum laborum fortuna dedit. hic dignam
mercedem emeritis stipendiis dabit. Nec q̄m
magni nominis bellū est. tam difficile erigima
ritis uictoriam fore. sepe ro te ptū hostis eruen
tum certam edidit. Et inclita ppli regis q; p
leui momento uicti sunt una dempto hoc uno
fulgore nois romani quid est cur illi uob compa
randi sint. ut xx. annoꝝ militiam uiam cū
illa uirtute cum illa fortuna. taceam ab her
culis columnis. ab occano terminos q; ultimi
tratum p tot ferocissimos hispanie et gallie
pplos uincentes huc puenistis. Pugnabitis cū
exercitu tirone hac ipsa estate ceso uicto circū
sesso a galli. ignoto adhuc duci suo ignotā
q; ducem. Animet in primo patris clarissimi
impatoris probe notum certe eductum. domi
torem hispanie galliecq; uictorem. eiusdem n
alpinarum m gentium et ipsarum q; multo ma
uis est alpium. cum se mistri hoc conferam du
ce. de seruore exercitus sui. cui si quis demptis
signis penos romanosq; hodie ostendat ig
notaturum. certū ab eo utrius exercitus sit con

hanni
bal cap
tuos in
se decer
tare fer
ro com
pulit.

¶ Quod sepius militare dixit faciunt hannibal tac

Iul. Non ego illud parui estimo militel. qd nemo ē uīm cui nō ante octos ipe sepe milita re aliquo ded ederim facinus cui nō idem ego uirtutis spectato ac testis notata tempoīb; locisq; referre sua possim decora. tum lauda tis me militel. donatis alumnū. pius oīum uīm q̄m imp̄ator p̄cedam acie adūsus ignoto inter se ignorantes q; quocumq; circūtu li octos plena omnia uideo animoy acrobo ris. uetera num pedrem generosissimarum gentū equitel frenatos infrenatosq; uos so tios fidelissimos fortissimos q; uos carthaginenses cum ob patriam cum obtinam iustissimam pugna turos. inferimus bellum infestis q; signis de cendimus in in italiam. tanto audatius fo tius q; pugnaturi q̄m hostis. q̄nto maioy spes maioy ē animꝰ inferentis uim quam arcentis. Accendit p̄terea stimulat animos dolor in iuria indignitas. ad supplicū depposcerē me ducem p̄mū. dem uos oīs qui saguntū oppugnasse. Dedito ultimis cruciatib; af fecti fuerunt. crudelissima ac sup̄bissima gens sua omnia sui q; arbitrio facit. cū quib bellum. quib; pacem habeam. se modum imponere equū censet. Circumscribit indu dit q; nos ē minis finitimū flumina q; quos nō exceda m. neq; eos q̄s statuit ē mimo obseruat ne ē finitimis hīb̄m. ne quid rei sit cum saguntinis. Ad hīb̄m ē saguntū nusq̄m te uestigio mouīs patrum ē quod uestra maris p̄uincias meas siciliam ac sardiniam adimit etiam hispanias. Inde cessero in affrica transcendes. transcendisse autē duos duos consules huius anni. unum in affricam alterum in hispaniā misertunt. Nichil umq̄m nobis relictum ē nisi quod ar mis uindicaremus. Illis timidis. ignauis ē licet qui respectum habent quod sua ubi sunt agere p̄cata ac pacata uenera fugientes accipi ent. Vobis necesse ē fortib; uiris ē. omnib; inter uictoriam mortem ue certa despatio abruptis. aut uincere. aut si fortuna dubi tabit. in prelio potius q̄m in fuga mortem oppetere. Si hoc bene futurum oīb; destina tum in animo ē. iterum dicam uicistis. Illud contemptum ad uincendum hominū abdisse īmortalib; actus datum ē. His adhor tationib; cum utrumq; ad certamen accen si militum animi essent. romani ponte tig num iungunt. tutandiq; pontis causa castel lum insup imponunt. Penus hostib; ope occupatis. mahabarbalem cum alanumidarum equitib; quingentis ad deprandos socioū p.r. agros mittit. gallis patri q̄m maxime u bet. p̄cipitumq; animos ad defectionē solli tare. Ponte p̄fecto. traductis romanis ger tetis in agrum insubrium. quinq; milia pa suū. a uico tumulis consedit. Ibi hannibal castra habebat. Reuocatoq; ppere mahabale atq; equitib; cum inspectare certam cernet. nichil umq̄m satis dictum p̄monitūq; ad o hortandos militel ratis. uocatis ad contionē certa p̄mia p̄nuntiat. in quoy spem pug narent. Agrum se sedaturum ē. in italia af frica. hispania. ū quisq; uelit. immunē ipsi qui accepisse. libisq;. Qui pecuniam quam agrum maluisset. eis se argento satis facturū. Qui sotioy ciuis carthaginiensis fieri uellent. pacis tatē facturum. Qui domos redire mal lent. daturum se opam necui suoy p̄tarū mutatam secum fortunā ē uellet. Seruisq; dnīo p̄secutis. libertatem. p̄ponit. bonaq; phis mancipia dnīis se redditurum. Eaq; ut rata scirent fore. agn leua manu dextra filiem retinens. si falleret iouem. ceteros q; p̄catis

¶ Hannibal agmina militaria exercitui filios ebibe

¶ Quod legiones promisit filios affricam transpel laturus.

dos ita se mactarent quēadmodū ipse agnū
mactallz. Et sōm pcationē caput pecudis sagro
elisit. Tum uō oēs uelut diss auctoribz in
spem suam quisq; quisq; acceptis. id more
q; nondum pugnarent ad portenda spata
rati: plium uno animo 7 uoce una poscunt.
Apud romanos haud quaq; tanta alacri
erat. sē cetera recentib; etiam territos pdigis.
Nam 7 lupus intrauerat castra. laniatisq; ob
uiss ipe intactus euaserat. Examen apum in ar
bore pcuo imminente consedat. Quib; pcu
ratis scipio cum equitatu iaculatorib; q; expe
ditis pfectus ad castra hostium ex quo ppin
quo copias q̄nte 7 cui gnis essent speculandas
obuius fit hannibal. 7 ipsi cum equitib; ad
exploranda cuncta loca pgressio. Hostiu altos
pmo cernebant. Densior deinde in cessu tot
hominum equoy q; orient pulus. signū hosti
ū ppinq̄ pugnandi fuit. Consistit utrum q; agm̄
7 plio sese expediebant. Scipio iaculatores et
gallos equites in fronte locat. romanos socioy
q; quod roboris fuit in subsidiis. Hannibal
frenatos equites in medium accipit. cornua
numidis firmat. Vbi dum clamore sublato
iaculatores fugerunt in subsidia ad integrā
aciem. Inde equitum certamen erat aliq̄ndiu
anceps. Dein quia turbabant equos pedites
inter mixtu multos labentib; ex equis alios de
silientib; ubi suos pmi circumuentos uidisset.
iam magna ex parte anceps pugna erat.
donec numide qui in cornib; erant circū
uecti paulum ab tergo se ostendūt. Is pa
uor pculit romanos. Adeo ut pauorem con
fusio nullum. periculū q; metum primum
pubescentis filii pulsatū. Hic erat iuuenis
penes quē pfecti huius belli laus ē. africani
ob egregiam uictoriā de hannibale penis
q; appellatus. Fuga tam effusa iactatoy maxie
fuit quos pmos numide inuasere. Alius con
fectus equitatus consulem in medium accepit
ñ armis m̄ls etiam corpib; suis pregens in castra
nusq̄m trepide neq; effuse cedendo redigit.
Seruati consulis decus. celsus ad seruum natione
ligurem delegat. Malimus equidē de filio uerū
ee qđ 7 pīes tradidere auctores. fama obtinuit.
Hoc pmū cum hannibale prelium fuit. Quod
facile apparuit 7 equitatu meliore penum ee
7 ob id campos patentes quales sunt inter pa
dum alpes q; bello gerendo romanis aptos ñ
ee. Itaq; prima nocte iussis militib; uasa silen
tio colligere castra abscessu mota festinatiq;
ad padum ē ut ratib; quib; iunctus erat flumen
ñ dum resolutis sine tumultu atq; insectan
ne hostis copias traiceret. Prius placent iam
puenere quam satis scirent hannibal abscessu
pfectos. Tam ad hec mouatoy metu ripa
segnior ratem soluentes cepit transire po
tem ñ potuit ut extrema resoluta erant cor
rate in sedam aquam labente. Celsus auctor
ē magonem cum equitatu 7 hispanis pedi
tib; flumen emenso transisse. ipsum hannibalem p superiora padi uada exercitum tra
duxisse elefantis in ordine ad sustinendū im
petum fluminis oppositis. ea pcis amnis eius
uyr fidem fecerint. Nam q; equites armis e
quisq; salus cum unum flumini superasse uer
simile ē ut iam hispanos omēs inflati traiecte
rint ut tres, multoy dierum circuitu padi
uada petenda fuerit. qua exercitus grauis im
pedimentis traduci posset. Posthorses apud me
auctores sunt qui biduo uyr locū ratem iu
gendo flumini inuenti traduxit. Ea cū ma
gone equites hispanoy expeditos pmissos,
dum hannibal circa flum legationibz gal

rodigijs
o manis
castris.

Prelū
hanni
bal cū
scipio
ne.

uod sci
onis filio
africano
tra appel
latus.

pm Belli Hannibal 7 roma

loy audiendis moratus traxit grauius pedi
agm̃. Interi mago equites q; ab transitu flumi
nis dies unius tenere placentiam ad hostes co
tendunt. Hannibal paucis post diebz sex mi
lia a placentia castra cõmunuit. Postero die
in conspectu hostium acie directa potestatẽ
pugne fecit. In sequenti nocte celes in castris
romanis tumultu tam quam re maior ab
auxiliaribz galli facta ẽ. Ad duo milia pedi
tum et ducenti equites ligulibz ad portas tru
cidatis ad hannibalem transfugiunt. Quos
penus benigne allocutus exspectantium do
nis accensos in cuncta ques q; sua ad sollici
tandos pplarium animos dimisit. Scipio ce
dem eam signum defectionis omniũ gallo
rũ ratus: contractos q; eos celere uelut iniecta
rabie ad arma iturros. quamq̃m grauis ad
huc uulnere erat. tam quarta uigilia noc
tis in sequentis tacito agmine pfectus ad tre
biam fluuiũ iam loca altiora locis q; impe
dimentis equites castra mouet. Omnis quam
ad ternum refellit. Omissis q; hannibal pmũ
munitis. deinde omni equitatu turbatis
utriq; nouissimis agm̃. ni auditate prede
in uacua romana castra numide decucurrissent.
Ibi dum pcurrunt loca omnia castrorum
nullo facto digno more pretio tempus terẽ
tem missus hostis ẽ de manibz. Et cum iam tra
gressos trebiam romanos metantes q; castra
conspexisset. paucos morator occiderunt. ci
tra flumẽ interpos. Scipio n̄ uexationẽ uul
nis inulta tactamus ultra pacem. collegam
iam enim reuocatũ ex sicilia audierat ta
citus exspectandum locum quippe flumen
cuncti simus statuisse. usus docuit. Nec pecul iñ hannibal cum consedisset
quantum uictoria equestri elatus. tantũ
amici mopia que p hostium agros eum tem mul
quam ppatis cõmeatibz maior in dies erupiebat.
ad clastidium uicum quo magnũ frumẽti nu
merum congesserant romani mittit. Ibi cum
um parauerit spes facta pditionis. Nec sane
magno pcio nummis aureis quadringentis
datis p brundisino pfecto corrupto presidium
datur hannibali clastidium. Id horreũ fuit.
penis sedentibz ad trebiam. In captiuos exera
citu p̃sidio. ut fama clementie in pncipio re
rum colligeretur. nichil seuerum ẽ. cum ad
ciuitatem terrestre constitisset bellum. Interim
circa siciliam insulas q; italie imminentes. a
sempronio consule. ante aduentum eius
terra marique res gestas. xiginti. et remes cũ
mille armatis ad deppandam oram ita
lie a carthagine missis. ut parata loca
to ad insulam uulcani tenuerunt. tres in
fretum aditum estus. Ad eas conspectas ame
sana. xii. naues ab hierone rege siracusano
rum q; misse. qui tum forte messane erat.
cos. romanum oppiens nullo repugnante
captas naues messanam in portum dedu
xerunt. Cognitum ex captiuis pter. xx. na
ues. cui ipsi classis ẽrant. in italiam missa
v. lxx. alias v. remes siciliam petere. ad sol
licitandos ueteres socios. hyblibei occupandi
pcapuam curam ee. credere eadem tempe
state qua ipi discessu fouerent. eam q; classẽ
ad egadis insulas derectam. Hec sicut audita
erant rex. m. emilio ptori cui sicilia pun
cia erat prescribit monet q; hyblibeũ fir
mo tenere p̃sidio. Et cum plo. i. cura ptorem
acuitate missi legati. tribuni q; suos ad cu
ram custodie intenderent. an omnia hybli
beum teneri apparatum belli educto ppos
to ut socij nauales. x. dierum cocta cibaria

ad nauel deferrent. Et ubi signum datum
est ne quis moram conscendendi faceret pq;
omnē horam qui exspectis prospicient aduen
tantē hostium classem. Simulq; quam
q̄m de industria morati cursum nauium e
rant carthaginienses ut ān lucem accede
rent lilybeū. Presensum tamē. quar luna
p noctē erat. i sublatis armamēt. uenebant.
Exemplo signi dati exspectis. in oppido ad ar
ma conclamatū ē. i in nauel conscensum.
Pars multum in muris portarum q; in stati
onib; pars in naub; erant. Et carthaginien
ses quia rem forte haud cum impatis cernebāt
usq; ad lucem portu se abstinuerunt. Demū
armamēt eo tempore aptandaq; ad pugnā
classe ablumpto. Vbi illuxit. recipe classem
in altum ut spatium pugne esset. certumq; li
bm e portu nauel hostium haberent. Hec
romam detractauē pugnam. Et memoria
circa ea ipa loca gestarum rerum freti. et
multum multitudine acuirtute ubi mal
tum euectū sunt. romanis conserere pugnā
i ex ppinquo uirel conferre uelle, contra clu
dere penul i arte ñ uirem gerere nauium
q q̄m uirop aut armop malle certamen fa
cere. Nam ut socii nauali; affectum minus
instructam classem. i ita inopem militem
habebant. Et sicubi conserta nauis est haud
quaq; q̄m par numer armatop ex ea pug
nabat. Quod ubi animad ūsum ē. i romanis
multitudo sua auxit animū. i pauciora illis
minuit. Extemplo. vii nauel punice circum
uente. fugam petere ceperunt. Ex ille. i. dē
fuere in naub; capti milites. nucleq; m
his tres nobiles carthaginiensiū. Classis ro
mana in columis una cū prioratum nau.
Sz ea quoq; ipa reduce in portum redijt.

Secūm hanc pugnā nūcium gnarus erat q; messa
na erant. L. sempronio cōs. messanā uenit.
Fretum intrans. rex hiero classem ornatā
obuiam duxit. Transgressusq; ex regiam in
p̄toriam nauē gratulatus. lospitem cū exercitu
i naub; aduenisse p̄catusq; prosperum ac feli
cem in siciliam transitū statum deinde insu
le. i carthaginiensiū conata exposuit. pollu
ctusq; ē. ut quo animo ad bellum ppm. i
uuerus adiuuisset. eo senē aduturum. fru
mentum uestimenta q; ē legionib; consuli. socijs
q; nauali; gratis p̄biturum. Grande pcu
lum lilybeo mittimusq; cuncta; ē. i q̄b;
dam uolentib; noua res fore. Ob hec consuli
nich cunctandū ratus quin lilybeum clas
sem peteret. Et rex regia q; classis una p̄fecti
naugantes inde pugnatū ad lilybeū. fusas
q; i captas hostium nauel acceperē. Ad lily
beo. cōs. hieronem cum classe regia dimisso.
relicto q; p̄sore ad tuendam siciliē oram. ipe
in insulam melitam que a carthaginiensib;
tenebatur. traiecit. Aduentu hamilcha
risgonis filij p̄fecti p̄sidij cum paucis mi
nus duob; militib; militum oppidum q; cum
insula traditur. Inde post paucos dies re
ditum lilybeū. captiuosq; consule. i ap̄tore
p̄ter insignes nobilitate uiros sub corona
uenerunt. Postquam ab ea parte satis tuta
siciliam censebat consul. ad insulas uulcani
quia fama erat stare ibi punicam classem
traiecit. Nec quisq̄m hostium circa eas in
sulas inuentus. iam forte transmiserant ad
uastandam italie oram. deppulso q; uuoni
ensi agro urbem etiam terrebant. Repeten
ti siciliam consuli. excursio hostiū in agrū
uuonensem facta nunciatur. Litteresq; ab
senatu de transitu in italiam hannibalis

7 ut p̃mo q; tempore college ferret auxilium
misse traduñt. ¶ Multis simul anni curis exerci
tum exemplo in naues impositum arimi
num mari supo misit. Exercitu pompomo le
gato cum xx. v. nauib; uticonsense agrum
martium amq; oram italie tuendam attri
buit. ¶ Emilio p̃tori. L. nauium classem
explenit. Ipse compositis siculie rebus. x. nau
b; oram italie legens. ariminum puenit.
Inde cum exercitu suo p̃fectus ad arbiam flu
men college coniungitur. Jam ambo consu
les et quicquid romani uirium erat. han
nibali oppositum aut ut copiis defendi pos
se romanum imperium aut spem nullam ali
am ee salutis declarabat. Tam consul alte equi
stri prelio uno tumultuue suo minuit ful
gorem malleban. Recentis animi alter. eo q;
feruor. nullam dilationem patiebat. Quod
inter arbiam padumq; agri e. gallicum
incolebant. In duos p̃potentium p̃tor
certamine p ambiguum fauorem haud
dubie grauem uictos spectantes. Id roman
i. ne quid mouerunt equo satis penitus p imq
animo ferebat. ab galli accitum se uenisse
ad libandos eos dictitans. ob eam iram simul
ut preda multum aleret. ij. milia peditum
mille equites. numidas. plerosq; myrtos.
quos dam. gallos p̃ plari omnem deincepsa
grum usq; ad padi ripas sustinet. Igenues
ope galli. cum ad id dubios seruassent animos
coacti ab auctoribus iniurie ad undicesimum
ros declinant. legatisq; ad consulem missis
auxilium romano terre ob nimiam cultor
fidem in romanos laborant. Contra
nec causa nec tempus agendi rei placebat sus
pectaq; et gens erant. cum ob infida multa
facinora. tum ob utilia uetustate aboleus

sent ob recentem boior p̃fidiam. tempori con
tinendis in fide sociis maximum unum in ee
p̃mosq; qui consilii ope defensos censebat.
Cum collegam cum tamen equitatu suum
mille peditibus iactatoribus ferme ad mycis
ad defendendum gallicum agrum trans
trebiam mittit. sparsos in compositos ad hi
graues preda plerosq; cum in oppinatos in
uasisset. ingentem trorem cedemq; ac fuga
usq; ad castra stationesq; hostium fecere.
Vbi multitudine effusa pulsi rursus subsi
dio suos p̃lium restituere. Jam inde pugna
sequentes quecumq; ad extremum equassent
certamen. Maior tamen hostium romanis fama
uictorie fuit. Certum nemini omnium mai
uultusq; cum ipi consuli uicti gaudio efferri
qua parte copiarum. alter consul uictul so
ret ea se uicisse restituros. ac refectos militib;
animos nec quemq; eum p̃ter collegam qui di
latam dimicationem uellet. Tum animo magis
quam corpore egrum. Memoria uulneris acrem
ac tela horret. hi nec ee cum egro senescendum.
Quid enim ultra differri aut teri tempus que
certum consulem quem alium exercitum
expectari. castra carthaginiensium in italia
ac p̃pe in conspectu urbis ee. non siciliam ac sar
diniam uictis ademptas nec as habim hispa
niam pen. hi solo patrio terraq; in qua gentes
forent pelli romanos. Quantum ingeneset
inquit patres nri circa mena carthaginis
bellare solitis. stupeam ne nos p̃genies suam
duos consules consulares q; exercitus in media
italia pauentes intra castra penitusq; inter
alpes appenninumq; agri sui fines suos dimicationes fecis
se. Hec cum ad fidens egro collegae. hec impetuo
p̃e concionabundus agere. stimulabat recep
p̃inquum comitio. ne in nouos consules

Duo consules hannibali opponuntur.

Locus ab hannibale multis appet

bellum differret. ꝛ uocabo me ad uniuersum uerende
gle dum eger collega erat. Itaq; nequiq̃m disse
rentem cornelio: pari ad ꝓpiquum certamen
milite iubet. Hannibal cum quid optimum
foret hosti cerneret. ut ullam spem habebat
temere atq; impune quicq̃m consulem auctum.
cum atticis ingenium fama pul. deiñ recog
nitum ꝓcerum. ac ferox sciret ee. ferocul q; fac
tum pspero cum ꝓdatoribꝫ suis certamine
crederet. ad ee gerende rei fortunã haud diffide
bat. Cui ne qd̃ ꝑmitteret tempus sollicitus
intentusq; erat. dum uno hostium milesceret.
dum melioꝛem exducꝫ inutilem uulnus
faceret. dum gallos animi ingererent. quoꝛum
ingentem multitudinẽ sciebat segnius secuturã
quo longius ab domo trahentur. Cum ob hꝫ
talia q; sparet ꝓpinquum certam. ꝛ facere si ces
saretur cupet. spectatoresq; galli ad ea explo
randa que uellent. tutioꝛes. quia in utrumq;
castris militabant. patos pugne ee romanos
retulissent. locum insidijs circumspectare pe
nus cepit. Erat in medio ꝛuus ꝑaltus utrim
q; clausus ripis. ꝛ circa obsitus palustribꝫ herbꝫ
ꝛ quibꝫ in alta ferme gurgitis uepꝫ q;.
Quem ubi equites quoq; regendo satis latebro
sum locum circumuectus ipe oculis ꝓlustrauit.
hic erit locus magoni fili aut quem reneas. deli
ge centenos uros ex omni pedite atq; equite.
cum uirgis ad me uigilia ꝓma uenias. Iunc
corpoꝛa curare compulit. Ista ꝓcerum missum.
ipe cum delectis mago aderat. Roboꝛa uirꝫ
cerno inquit hannibal. ꝛ ut numero etiam
in animis mi ualeatis. singulis uobis nouenos
ex curibus manipulis q; uirilibus eligite. mago
locum monstrabit quem insideatis hostem ex
cum ad has belli artes habetis. Ista mille equi
tibꝫ magoni mille peditibꝫ dimissis. hanni
bal prima luce numidas equites ꝛ gallos
sos trebiam flumen. obequitare iubet hostiꝫ
portis. lacessendo q; stationes elicere ad pugnã
hostem. Inuecto deiñ certamine cedendo sen
sim extra flumẽ ꝓtrahere. Hec mandata numi
dis. ceteris ducibꝫ peditum equitumq; ꝓcep
tum ut prandere omnes iubet. armatos deiñ
instructos q; equis signum exꝑectare. Sempro
nius ad tumultum numidarum ꝑmissus. om
nem equitatum ferox ea parte utrium. deiñ
sex milia peditum. postremo omnes copias ad
destinatum iam ante consilio. audacius certami
nis eduxit. Erat forte brume tempꝰ. ꝛ mutabilis di
es. in locis alpibꝫ appennino q; interiectis ꝓpin
quitate etiam fluminum ac paludium ꝓge
lidis. ad hoc raptim eductis hominibꝫ. atq; ieiu
nis. capto ante cibo. nec ope ulla ad arcendum fri
gus adhibita. Nichil caloris inerat. ꝛ quicq̃d
aure fluminis ꝓpinquabant. adflabat ac
ꝛ frigoris uis. Ut uero refugientes numidas in
sequentes aquam ingressi sunt. ceteratoꝛ
ribꝫ tenuis ꝑacta nocturno imbre. tum utriq; e
gressis rigere omnibꝫ corpoꝛa ut uix arma
tenendo potentia erat. ꝛ sitis allitudine. ꝛ pce
dente iam die. fame etiam deficere. Hanni
bal interim miles. ignibꝫ ante tentoria fac
tis. oleo q; ꝑ manipulos ut mollirent artus
misso. ꝛ cibo potuum capto. ubi transgressos
flumẽ hostes nunciatum ee. alacer animis co
poribꝫ q; arma capit. atq; in aciem ꝓcedit.
Baleares locat ante signa. leuem armaturã
octo ferme milia hominũ. deiñ grauiorem
armis peditem. qd̃ utrumq; qd̃ roboris erat
in cornibꝫ circumfudit. x milia equitum.
ꝛ ab cornibꝫ in utram q; partem duos ex de
fantos statuit. Consul effusos sequentes equi
tes cum ab resistentibꝫ subito numidis in

caum ẽrupẽt. ligno receptu dato reuocatos ẽr
cum dedit pedib; duo de xx milia romana e
rant. socium nominis latini. xx. auxilia ꝓtere
a cenomanis. ca sola in fide manserat galli
ca gens. his copijs concursu ẽ. ꝓlium ab alea
b; ortum ẽ. Quib; cum maiore roboꝛe legiones
obsisterent. deducte ꝓpere in cornua leuis ar
mature sunt. Que res effecit ut equitatus ro
manus exemplo urgerent. Nam cum uix
iam ꝓ se resisterent. x. milib; equitum. viii
milia. i fessi integris plerisq; obruti sunt in
sup uenit nubes iactoꝝ ab alaꝝ; connecta
ad hoc elefanti eminentes ab extremis cornu
b; equis maxime ĩ usu ĩnsz odoꝛe insolito
terruit fugam late fecerunt. Pedestris pugna
par animis magis quam uiribz erat. quam
recentes penus paulo ante curatus coꝛpoꝛib;
in ꝓlium attulerat. Contra ieiuna sessaq; coꝛ
poꝛa romanis rigentia gelu torpebant. Re
struxissent tamen animis. si cum pedite solum
foꝛet pugnatum. Sz. i baleares pulso equite
iactabant in latera. i elefanti iam in media
peditum aciem sese tulerant. i mago cum
oeq; simul latebras eoꝝ impiger ꝓter lata
acies ẽ. eroꝛum abiergo ingentem tumultũ
ac terroꝛem fecere. Tam in tot circumstantib;
mansit aliquandiu ĩmota acies. maxime
ꝓter spem omnium ad usus elefantos. Fos pe
ditес ad ipm locati. uertutis conscius. i auxe
re. i insecuti aduꝛsos sub caudis. quam maxie
molli cute uulnera acceperant fodiebant.
Trepidatꝫ; ꝓpe iam in suos consternatos
media acie in extremam ad sinistrũ cornu
ad usus gallos auxilia rei agi uisit hanni
bal. ẽrũ plo haud dubiam fecere fugam.
quoq; nouus terroꝝ additus romanis ut
fusa auxilia sua uiderunt. Itaq; cum iam
m oꝛbem pugnarent. x. milia ferme hominũ
cum alij euadere nequissent. media aduersoꝝ
acie que gallicis auxilijs firmata erat. cum in
genti cede hostium ꝓrupe. Et cum neq; in ca
stra reditus ẽet. flumine interclusis. neq; ꝑ im
bri satis deterrere possent. q; suis opem fer
rent. placentiam recto itinẽ ꝓgrere. Pluresq; de
inde in omnes partes eruptiones facte. Et quis
men petere aut gurgitib; absumpti sunt.
aut int cunctationẽ ingrediendi. ab hostib;
oppressi. Quin passim ꝑ agros fuga sparsi erat.
uestigia ordinis sequentes agmini placen
tiam contendere. Alius eoꝝ hostium auda
tiam ingrediendi flumẽ fecit. transgressiq; in
castra ꝓuenerunt. Imber mire mixtus in
toleranda uis frigoris. i homines multos. i
iumenta. i elefantos ꝓpe omnes absumpsit. Si
nis in sequendi hostes penis flumẽ trebia fuit.
Et tua torpentes gelu in castra redierẽ. tur uix
leuiam uictoꝛie senserunt. Itaq; nocte insc
quenti cum ꝓsidium castroꝝ. i quod reliquũ
ex magna parte militũ erat ratib; trebiam
traicerent. aut nich sensere obstrepente plu
uia aut quia iam moui nequibant ꝑ lassi
tudine acumulatib; sentire sese dissimulan.
quietis q; penis tanto agmine absciptione
consule exercitus placentiam ꝓductus. Inde
pado traiectus cremonam. ne duoꝝ exerci
tuum hibernis una colonia ꝓmereꝛ. Roma
nus terroꝝ ex hac clade plectus ẽ. ut iam ad
urbem romam crederent in festis sigmis hoste
uenturum. Nec quicq; ĩm spei aut auxilij ẽ
qua portis menib; q; uum arcerent. uno con
sule ad tuendũ uicto altero ex sicilia reuocato.
duob; consulib; i duob; consularib; exercitu
b; uictis. Quos alios duces quas alias legione
ẽ que arcessant. Ita territus sempronius sul

adueñt ingenti pcio p̃ſſulos paſſim ad p̃
dandum hoſtium equites audacia magis quã
conſilio aut ſpe fallendi reſiſtendi ue ſin falle
rent. Tranſgreſſus id quod unum maxime im
pſentia deſidabat. comicijſſ conſularibz ha
buit ſe in hibna redijt. Creati cõns. ch. ſeruilius.
tc. flaminius. Ceterum nehibna quidem ro
manis quieta erant. uagantibz paſſim nu
midis equitibz. q̃ cũq; his impedimenta erat
celtibis lusitanisq; omnigñ undiq; clauſa cõ
meatus erant. niſi quos pado nauel ſubuehebat
Emporiũ ppe placentiam fuit. tope magno
munitum. tualido firmatum p̃ſidio. Cuius
caſtelli oppugnandi ſpe. cum equitibz ac le
ui armatura pfectus hannibal. cum primũ
incelando incepto ad effectum ſpei habuiſſet.
nocte ad hoſtium ñ ſefellit ingules. Tanitus re
pente clamor ẽ ſublatus. ut placentie q; au
diretur. Itaq; ſubluce. cum equitatu cõſul
aderat. uiſis quadrato agmine legionibz ſe
qui. Cqueſtre interim p̃lium cõmiſſum. In
quo quia ſauci hannibal pugne exceſſit.
pauore hoſtibz iniecto defenſum egregie p̃
ſidium ẽ. Paucos ñ die cũ quiete ſumpta.
Tuxe dum ſatis ſecurato uulnere aduerſum
uias oppugnandas ſe recepit. Id emporium
romanis gallico bello fuerat munitũ. Inde
locum frequentauerunt accole. myrtis undi
q; ex finitimis pplis. Et tum certo pplationũ
eo plerosq; ex agris compulerant. Huius gẽis
multitudo fama impigre defenſi ad placen
tiam p̃ſidij accenſa. armis arreptis obuiam
hannibali procedit magis agmine q̃m acie.
In uia concurrẽt. Et cum ex alta parte mons
per inconditam turbam cẽt. in altã deuer
mitur. Ducã miles fidens. ad .xxx. hominũ
a paucis fuſa. poſtero die deditione facta p̃ſi
dium intra menia accepere. nullisq; armatis ẽ
dicto paruiſſet ſignũ repente uictoribz datur.
ut tanquam ui captam urbem diripent. Ne
q; ulla que in talute memorabil ſcelerib; u
dei ſolet p̃ter miſſa clades ẽ. adeo omnis ubi
q; ſeuit et ſtatus q; inhumane ſuperbie ed
ditum in miſeros exemplũ ẽ. Hi fuere hibne ex
peditionis hannibalis haud longis in tem
poribz dum intolerabilia frigora erat quies
mihi data ẽ. Et ad p̃ma ac dubia ſignauerat
pfectus ex hibnis mercuriam ducit. eam q;
gentem ſicut gallos ligures q; aut ui aut uo
luntate ad iunguntur. Tranſeunte appenni
num adeo atrox ad horta tempeſtas ẽ. ut
alpium pe fecunditate ſuperauit. Vento nimbus
cum ferret in ora p̃mo. quia aut
arma omittenda erant. aut contra euntes
ictu imbris affligebant ẽ conſiſtere. de
in cum tam ſpem includeret. nec recipere
animã ſineret. aũſi auento parump con
ſedere. Tum ũ ingenti ſono celum ſtrepe.
re. inter horrendos fragores micare ignes
captus auribz. et oculis metu omnis corpere. Tan
dem effuſo imbre. cum eo magis accenſa
uis uenti ẽt. ipo illo quod deprehenſi erant
loco. caſtra ponẽ neceſſariũ uſum ẽ. Id ũ
laboris uelut de integro multum fuit.
Nam nec explicare quicq̃m nec ſtatuere
poterant. nec q; ſtatuerat ẽt manebat. oĩa
p̃ſcindente uento et rapiente. Et mox aqua
leuato uento cum ſup gelida montium
iuga concreta ẽrent. tamen nimbose grandi
nis deiecit. ut omnibz omiſſis p̃ciberent
homines regimnibz ſuis magis obruti q̃m
tecti. Tanta q; uis fragoris inſecuta ẽ ut ex
illa miſerabili hominũ uulnerib; q; strage.
cum ſequisq; accollere ac leuare uellet.

dui nequiret. qua torpentib; rigore nerui lus
ur flectere arcus poterant. Demde ut tandem
agitando sese mouẽ. ac recipe animos. i. rarus lo
cus ignis fieri ẽ cepit. ad alienam opem quisq;
inops tendere. Biduum eo loco uelut obsessi
mansere. Multu hominel. multa iumenta
elefanti quoq; ex his qui p̃lio ad trebiam fac
to supfuerant. vii. absumpti. Digressus a pen
nino retro ad placentiam castra mouit. z ad
x. mil. progressus consedit. Postero die. xii.
mil. peditum. v. equitum ad ũsus hostem
ducit. Nec sempoñi. cos. iam eñi reducta
ab roma detractaut certam. atq; eo die ta
mil. passuũ. inter bina castra fuere. Poste
ro die ingentib; animis uario euentu pug
natum ẽ. p̃mo concursu ad eo res romana
supior fuit. uo ñ acie uincerent solum. sz
pulsos hostes in castra p̃sequerent. mox ca
stra quoq; oppugnarent. Hannibal pauci
ppugnatorib; in uallo portisq; positis ce
teros confertos in media castra recepit. In
tento sq; signum ad erumpendum specta
re iubet. Ja. nona ferme diei hora erat. cũ
romanus nequaquã fatigato multo post
q̃m nulla spes erat potiundi castris. signũ
receptui dedit. Quod ubi hannibal acce
pit. lãgratam q; pugnam. i. recessum a ca
stris uidit. ex cumplo equitib; dextra leuaq;
emissis in hostem. ipe cum peditum robo
re de his castris erupit. Pugnatu magis
ulla ea utriusq; partis pnitie clario fuisse.
sigrendi eam. diei in longum spatium q̃
uisset. Nox accensum ingentib; animis pre
lium diremit. Ita q; acrior concursus fuit
quam cedes. Et sicut equita ferme pugna
rat. ita clade pari discessum ẽ. Ab neutra
parte sexcentos plus peditib; z duumduum
et equitum cecidit. Sz maior romanis quã
p numeru iactura fuit. quia equestris ordinis
aliquot. z tribuni militum quinq;. i. p̃fecti so
tior tres sunt interfecti. Sedin eam pugnã
hannibal in ligures sempronio lucam concessit.
Vementi in ligures hannibali. p̃sidia sin
cepta duo questores romani. c. fului. l. lu
creti. cum duob; tribunis militu. i. v. eque
stris ordinis senatoy ferme libis quo magis
rata fore cum his pacem societatẽq; crede
rent. traduñt. Dum hec in italia geruntur
. cn. corneliul. scipio in hispaniam cum classe
exercitu missus cum ab hostio rhodani pro
fectus. pyreneosq; montes circũuectus ẽporis
appulisset classem. exposito ibi exercitu ordine
alacretanis omẽm oram usq; ad hibrum flum.
partim renouandis societatib; partum nouis
instituendis romane dicionis fecit. Indecõ
cliata cleñtueq; fama. ñ ad maritimos m
ppl̃os sz in mediterraneos q; ac montanos ad
ferociores iam gentes ualuit. nec pax m̃ apud
eos. sz societas etiam armoy pata ẽ. Validecq;
aliquot auxiliop cohortes ex his conscripte
sunt. Hanno ñ insciens hibi pfuncia erat.
cum reliquerat hannibal. ad regiones eius
p̃sidium. Itaq; p̃ usq; m alienarent omnia
obuiam eund ratus castris in conspectu ho
stium positis in aciem eduxit. Nec romano
differendum certam̃ uisum. Quippe qui sci
ret cum hamone hasdrubalem dimicandũ
ee. malleq; ad ũsus singlos separatim. quam
ad ũsus duos simul rem gerere. Nec magni ea
tamen ea dimicatio fuit. Sex mil. hostium
cesa duo capta cum p̃sidio castroy. Iam i castra
expugnata sunt. atq; ipe dux cum aliquot
p̃ncipib; captus. i. scissus pp inquiñ castris oppi
dum expugnat. Ceterum p̃da oppidi paruu

Tertio pugnatum cũ hannibale

Hannibal capit

ꝑcij rerum fuit. Suppellex barbarica ac ululum
mancipioꝝ castra mulcẽ dimauẽ ñ ceul mꝫ geerꝫ
tul qui uictul erat. Ex ceul qui cum hannibale in italia militabat. Omnibꝫ fere carul rebꝫ ne
graua impedimenta ferentibꝫ cẽtũ cura pꝛ rne
um relictul. ꝑ pul qm̃ certa huiꝰ cladul fama acce
derat transgressul hibm hasdrubal cum octo
milibꝫ peditum mille equitibꝰ tanꝝm ad pri
mum aduentum romanoꝝ occursuꝝ. ꝑ qm̃
ꝑditaꝫ tel ad scissimã missaqꝫ castra accepit
tet ad mare conuertit. haud procul charracone
classicul militel nauales qꝫ socioꝝ uagol palan
teꝫ qꝫ ꝑ agroꝝ quod ferme fit ut secuꝫ rel ne
gligentiam ceperat. equite passim dimisso cũ
magna cede maioꝛe fuga ad nauel cõpellit.
Hec dum circa ea loca morari ausul ne ab scꝫ
pione oppmeꝫ transhibm sese recepit. Et scipio
raptum ad famã nouoꝝ hostium agmine acto
cum in paucol refectol paulum animadũtiꝫ
ꝑsidio charracone modico relicto emptoꝛia
cum classe redijt. Vix dum digresso eo hasdru
bal ad erat. ille argentum ꝓpto qui obsides
scipioni dederat ad defectionem impulso. cum
eoꝝ ipoꝝ uniuersum agroꝝ fideliũ romanis so
ciꝰ uastat. Exercitu deiñ scipione hibernis sedentibꝫ
hasdrubal ꝑ
tot. ul hibm rursus cedit agro. scipio relictam
ab auctore defectionis ilergetũ gentẽ infesto
exercitu inuasitꝫ. compulsis omnibꝫ ad ana
gnum urbem q̃ caput ei ꝓpli erat circumse
dit. Intraqꝫ dies paucos plibꝫ quam añ obsi
dibꝫ impatis. ilergetes pecunia etiã multatos
in suã dicionẽ qꝫ recepit. Inde mausetanos ꝓpe
hibm socios. et ipos penoꝝ ꝑcedit. atqꝫ urbem
comũ obsedit. Salacetanos aycalium finitimos
ferentes. nocte haud ꝑcul iam urbem cũ intra
re uellent. excepit insidijs. cesa ad xij. scuti ppe
omnis armis domos passim palantes ꝑ agros
diffugere. Hec obsessos alia ulla res qm̃ inq̃
oppugnantibꝫ hiemps tutabat. Triginta dies ob
sidio fuit ꝑ quos tanto umq̃m nix mutul. uim pe
des alta iacuit. Adeo qꝫ pluteos ac uineas romanoꝝ
opuerat. ut ea sola ignibꝫ aliquotiens conrectis
ab hoste etiam tutamentum fuit. Postremo cum
amnicus ꝓncepsꝫ eoꝝ ad hasdrubalẽ ꝑfugisset.
xx. argenti talentis pacti decluntur; charracone
nẽ in hibna redituꝝ esse. Rome autem circa urbem
multa ea hieme ꝑdigia facta. Fuit quod euenire
solet. motus semel in religionẽ animis multa
nunciata. ac temere credita sunt. Infanti quis ingenu
um infantem semestrem in foro olitorio tri
umphum clamasse. ac foro boario bouem in
tertiam contignationẽ sua sponte scandisse atq;
in tumultu habitatoꝝ territum sese deiecisse.
Nauũ spem de celo ad fulsisse. ac deinde spem
que ẽ in foro holitorio fulmine icta et lanuuij
hostium se cõmouisse. Et continuo medem
nonis decembribus. Iouem ad ipm̃ pulunarium consedisse. Et in agro amiternino multis locis ho
minũ specie procul candida ueste uisos. nec
cum illis congressos. Et in piceno lapidibꝫ pluisse. et cere fontes exercuisse. ac in gallia lu
pum uigili gladium e uagina raptum abstulisse. Ob ea ꝑdigia libros adire decemuiri iussi. Quod autem lapidibꝫ pluuisset in pice
no. nouendiale sacrum edictum. et sub iñ alios
ꝑ curandos ꝓpe tota cuncta ꝓpitata sunt. Iam pri
mum omnium urbs lustrata est. Hostiaq; maiores
quibꝫ edictum est dissessent. et donum e auri pon
do. xl. lanuuium. et unum portatum est. et signum
eneum matronę iunoni in aduentino edifica
uerunt. et lectisternium fuit. ubi sorte adtenuate
erat impetratum. et supplicatio fortune in algido.
Rome quoq; et lectisternium iuuentati. et supplicatio ad edem hercul nominatum. Deiñ unum

lo ꝓpto circa omnia puluinaria inducta-q; ge
mo maior hostie cesse. v;-c. atilius serranus
ꝓtor uota suscipere iussus sum decem annos. r̄
p. eodem steusset statu. hec procurata uota. que
ex libris sibillinis magna ex parte leuauerant
religione animos. Consulū designatoꝝ alter
flamininus cui hec legio nec que placentie hiber
nabant sorte euenerant. eductum. literas ad
consulem misit. ut is exercitui idibꝫ martis ar
mis adesset in castris. Huic in puinciam consu
latum iure consiliū erat memor ueterum
certaminū cum patribꝫ q. tr. pl. q; que p ea con
sul pul de consulatu qui abrogabat. de in de
triumpho habuerat. Jnuisus etiam patribꝫ
ob nouam legem quam. q. claudius tr. pl.
ad ꝰsus senatum atq; uno patrum aduua
te. c. flamininо tulerat. nec quis senatoꝝ qui
ue senatoris pater fuisset. maritimā nauem
que plus q. cc. amphoꝝ capiebat habet. ad sa
tis habitum ad fructus ex agris uectandos.
questus omnis patribꝫ inde consul uisus. Resp
sūmam contentione acta inuidiam apud
nobilitatē suasor legis flamininus fauorem
apud plebem alterum q; inde consulatum
peperit. Ob hec tatus auspicis et nec ēdicto latina
rum q; feriarum mora et consularibꝫ aliis
impedimentis retentus. se in urbe simulato
triumphо pauatus clam ī puinciam abiit. Fames
ubi palam facta ē. nouam insuper iram infesti
am ad patribꝫ mouit. n̄ cum senatum m̄. sed
iam cum diis immortalibꝫ. c. flamininum bellū
gerere. Consulem ad m̄ auspicato factum re
uocantibꝫ ex ipsa acie dixit atq; hominibꝫ n̄
parui esse. ne nunc consuetudinem ꝓtoꝝ. capito
lium. solemnem uotoꝝ. nuncupationem
fugisse. ne duci in tu magistratus ioui optimo tē
plum adire. ne senatum in uisui ipi. sibiumq;
mutuum uideret consuleret q; ne latinas indu
cere. Iouiq; latiari sollemne sollemne sacrum in
monte facere. ne auspicato p fectus in capitolio
ad uota nuncupanda paludatus in cum lictoribꝫ
in puinciam iret. Lyre m̄ sine insignibꝫ sed licto
ribꝫ p fectus. clam furtim. haud aliter quam si
ferili causa solum utiusq; magistratꝰ uidelicet imperii arminum quam urbe magistra
tum in futurum. et in diuerso hostili q; apud
penates suos precatus supbiam. Reuocādū unūsq; re
hendū q; cōsuerē. et cogēdū omibꝫ pul p senatem
in dos hominesq; fungi officiis q̄m ad exercī
tum. et in puinciam iret. Jn eam legationem.
legatos eum mitti placuit. q. terentiū. et c. an
tistium p fecti. quibo magistratuum in urbe
consulatu luctere mouerunt. q̄m
misse. Paucos p̄ dies magistratuum in urbe. Jmmo
lantiq; eum tullus iam ictus e manibꝫ sacrifican
tium sese cum prupisset. multos circūstantes
cruore respersit. fuga p culem maior apud
ignaros quid trepidaret. et concursatio fuit. Jd
aperisq; in omne magni terroris acceptum.
Legionibꝫ in duabꝫ a sempronio posita anni
consule duabꝫ. a. c. atilio prore acceptis. et in
eccuriam p apenninum tramite exercitū duce
ceptuco;. Hic liuij ab urbe condita. lib
xxi. ꝑ explicit. Jncipit lib. xxii. ami
agnuo appetebat quem hannibal exhibnis me
tuit. et neq; eo qui iam ante conatus transcen
dere. appenninū in tolerandis frigoribꝫ. cui
ingenti picto moratus ac mercugallu quos
de ꝓpagationum q; consuerat spes. postq̄m
p eo ut ipi ex alieno agro raperent agerent
q; sua terra sedem belli ee p̄mi. q; utriusq;
parcis exercitibus hibnis uidentur. uterum
reuo hannibalem. ab romanis odia peruicq;
est sepe ꝓcipuum insidis. ipsoꝝ inter se fraude

eadem leuitate qua consenserant consentiu
ndi cantiũ suat erat. Et mutando nunc
uestẽ. nõ tegumẽta capitol errore etiam sese
ab insidijs munierat. Ceterum huic q̃ ci
mor causa fuit maturius mouendi. et hi
bnis. Eidem temp⁹ cij. seruilius rome idib⁹
martijs magistratum iniit. Ibi cum de r.p.
retulisset redintegrata in. c. flaminiũ inui
dia. ẽ duos se. cõsl. creasse. unum habere.
Quod enim illi iustum impium. qd auspi
tium eẽt magistratus. id a domo publicis
p̃uatisq; penatib⁹ latinis ferijs. a dis sacrifi
cio in monte p̃fecto uocis rite in capitolio n̄
cupatis secũ ferre. n̄ priuatum auspicia seq̃.
nec sine auspicijs p̃fectum in extẽno ea solo
noua atq; integra concipe posse. Augebãt
metum p̃digia exp̃lib⁹ simul locis nunciata.
In sicilia militib⁹ aliquot spicta in sardinia
audes in muro circumeuntes uigilias equiti
scipionẽ quẽ manu tenuerat arsisse. et lictora
crebris ignib⁹ fulsisse. et scuta duo sanguine
fudasse. et militem quosdam ictos fulminib⁹. et
sol orbem minui uisum. et p̃neste ardentes
lapides celo cecidisse. et arpis parmas in celo
uisas pugnantẽq; cum luna solem. et capene
duas int̃ duas lunas ortas. et aquas cereres san
guine mixtas fluxisse. fontemq; ipo in hor
tis creuisse. manasse. parsum macis. et in
antijs metentib⁹ cruentas in hordeo spicas ceci
disse. Falerni. celum findi uelut magno
ictu uisũ quaq; patuerit ingens lumẽ effulsi
sse. sorte. sua sponte attenuatas lunam q̃
excudisse. ita scriptum. Maiores celum suum
concutit. Item eodẽ temp⁹ rome signũ martis ap
pia uia ac simulachra lupor⁹ sudasse. Et ca
pue spẽm celi ardentis fuisse. luneq; inter
imbrem cadentis. In nonis etiam diebus
prodigijs fides habita. Capitolinas natas q̃bꝫ
dam factas. Et gallinam in mare. gallũ in
feminam sese ẽ̃tulisse. His sicut erant nunciata
exposita actorib⁹ q̃ in curiam introductis cõ
sul de religione patres consuluit. Decretum
ut ea p̃digia parum maiorib⁹ hostijs. parũ
lactantib⁹ peturarent. Iuti supplicatio p̃ tri
duum ad omnia pulmaria haberet. Ceteris cum decem uiri libros inspexissent. ut ita fie
rent quemadmodum cordi eẽt. diuinis carmi
nib⁹ p̃parent. id uero monitu. Decretum est
ioui p̃mum donũ fulmẽ aureum pondo. L.
fieret. iunoni. minerueq; ex argento dona
darent. Et iunoni regine manenti. uno
nuq; sospite lanuuij maiorib⁹ hostijs lactifica
ret. Maiore q; pecunia collata q̃ntum con
ferrent. quinq; cõmodum eẽt donũ iunoni re
gine in aduentinũ ferrent. Lecti sternendi q;
fierent. que. ut libitine. et ipe in feronie donũ
darent. Pecuniam p facultatib⁹ suis conferret.
Hec ubi facta decem uiri. ardee in foro maio
rib⁹ hostijs sacrificarunt. Postremo decem
uiri iam missi ad edem saturni rome immo
latum ẽ. Lecti sternendi q; impatum. et ei
lectum senatores strauerunt. et conuiuium
publicum ac p urbem saturnalia diem
ac noctem clamantium. pp̃lis q; eum diem
festum hẽre ac seruare in p̃petuum iussit. Du
cõsul placandis rome dissuadendo q; decer
tandi dat opam. Hannibal p̃fectus ex hibernis
quia iam flãminium consulem arretiũ
p̃uenisse. fama erat cum aliud longius ce
terum cõmodius ostendi uer. pp̃rem uiã
p paludem petit. qua fluuius arnus p eos dies so
lito magis inundauerat. ac hispanos. et afros
et omne ueteranum erat robur exercitus ad
mixtas iporum impedimentis ne ubi sistere

s Pulmaria;

digna.

capionẽ et scep trum.

arcuos celũ suũ concu tit;

coactis necessaria adulus decerent. p̄mos ire
iussit sequi gallos. ut id agminis medii cer-
no iussimos ire equites. Magonem in cum exp̄e-
ditas numidis cogere agm̄. maxime gallos si
tedio laboris longeq; uti. ē molli ad talia
genus dilabentes aut subsisterent cohibente.
primi quam in p̄irent duces. p̄ alta fluuii
ac profunda imagines haustu pene limo
in mergentes. q; se tam̄ signa sequebantur.
Galli neq; subsistere se prolapsi neq; ad sur-
gere ex uoraginibus poterant. aut corpora
animis. aut animos spe sustinebant. Alii fes-
sa egre trahentes m̄bra. alii ubi semel uicti
tedio animis. p̄cubuissent. inter iumenta. ip̄a
iacentia passim mouentes. Maxime q; om
nium uigilie conficiebant. p̄ quatriduum
iam. et nocte totaque cum omnia obtinen
tibus aquis. ubi in sicco sella sterneretur
corpora inuenire posset. cumulatis in aquas
sarcinis insup incubebant. iumentis q; uenere
toto p̄stratis passim aceruum in quo exta-
ret aqua querentibus ad quietem paruum tempus
necessarium cubile dabat. Jp̄e hannibal eger
octis ex uulnere p̄ mū in tempe. uariante calo
re et frigore q; elephanto qui unus supfuerat.
quo altius ab aqua extaret uectus. iugulis in
nocturno humore paludisq; celo grauante
caput. Et qua medendi nec loc̄ nec tempus
erat. altō octo capit̄. Multis hominibus uum
tis q; fede amissis. cum tandē de paludibus em
issis. ubi p̄ mū in sicco potuit castra locari. cer
tum q; p̄ p̄missos exploratores habuit exerci
tum romanū circa arretinam menia ee. Consulis
dein consilia atq; animum. situm regionum
itinera q; copias atq; commeatus expedien
dos. et ceteraq; cognosse utrem erant. summa
omnia cum cura inquirendo exequebatur.

Regio erat in p̄mis ualle ferax. et circa campi.
qui fesulas inter arretinum q; iacent. frumenti
ac pecoris omnium copie rerum opulenti. Con
sul ferox ab consulatu p̄ore. et in m̄ legum aut
patrum maiestatis. q; nec deos quidē satis me
tuens. hanc insitam ingenio ei⁹ ferocitatē for
tuna p̄spo cuiuslibet belli. q; rei successu. lue
bat. Itaq; satis apparebat. nec deos nec hoīes co
sulentem ferociter omnia ac p̄ppe acturum.
Quo q; promptior ēet multa sua. agitare eum
atq; irritare penus parat. Et leua relicto hoste
fesulas petens. medio etrurie agro p̄datum
p̄fectus. quantam maximā uastitatē potest
edibus incendiis q; consuli procul ostendit. Fla
minium qui nec quieto quidem hoste ip̄e quietus
erat. tum ū postq̄m res sotios ante oculos. ip̄e
suos ferri agiq; uidit. sui⁹ dedecus ratus. p̄
medias iam italiam uagari penum. atq;
obsistente nullo. ad ip̄a romana menia re
p̄pugnanda. ceteris omnibus in consilio salu
tari quam speciosa suadentibus. collegam ex
pectandum. ut communibus exercitibus omnium
animo consilio q; rem gereret. interim equi
tatu auxiliisq; leuium armorum ab effusa pre
dandi licentia hostem cohibendum. ratus se
ex consilio p̄scripsit. signumq; simul tenens
pugneq; quimmmo arretinante menia sed
mul inquit. hic enim patria penates sunt.
hannibal emissus emanibus. p̄ p̄p̄etur. italiā.
uastando q; urendo omnia ad romana me
nia p̄ueniat. nec ante nos hinc mouerim⁹.
quam sicut olim camillum abuei⁹. ex flami
nium ab arretio patres accuūnt. hec simul in
crepans. cum ociusi signa conuelli iubet. ip̄e
in equum insiluisq; equus repente corruit con
sulem q; lapsum sup caput effudit. Territis oib⁹
qui circa erant uelut fedo omine incipiendi

hannibal alto octo capit̄.

dedit

pugna abstans imenti nobil.

rei inlup nunciat signum omni ui moliente signifero conuelli nequire. conſulis ad nutum nũ literas q; inquit ab senatu affers. que me rem gerere uetant. Abi nuntia esse orant signum. si ad conuellendum manus p̃ metu obtorpuerit. Incedere in agmẽ cepit. Primoribus sup quam quod dissenserant ab consilio territis etiam dupplicii pdigio. milite in uulgus leo ferocia dulcis cum spem magnã causam spei intueret. Hannibal q; agrẽ inter conuallem danam urbem transjumentum q; lacum omni clade belli uastat. qua magis ira hostis aduñdicãda sociorũ iniurias accuat. Et iam puenerant ad loca nata insidijs. ubi maxime montes coronenses intra sjmẽnum subeunt. uia ãn interẽ pangusta ut adpsum de industria relicto spacio deñ paulo latior pateſcit campus inde colles adsurgũt. Ibi castra in apto locat. ubi pẽ cum afris mixtis hispanis q; consideret. Baleares ceteram q; leuẽ armaturam post montes circumducit. equites ad ipas fauces saltus tumulis apte regendis locat ut ubi intrassent. romanum obiecto equitatu clausa omnia lacu ac montibus ẽent. Flamminus cum p̃die solis occasu ad lacum puenisset. inexploratum. postero die ut erat dum saltus certa luce angustiis supatis. p̃q̃m in patentem campum pandi agmẽ cepit. id cũ hostium quod ex aduerso erat conspexit. abiecto ac sup caput decepto scuto. Penus ubi id q; pecuerat clausum lacu montibus circumfusum sinus cpijs habuit hostem. signũ omnibus dat simul inuadendi. Qui ubi quaq; primum fuit. quod orta ex lacu nebula campo quam montibus densior sederat. agmina q; hostium ex plibus uallibus ipa inter se satis conspecta. eo q; magis parmis decucurrẽrunt. Romanus

decucurrerunt. Lo magis romanus subita atq; inpuisa rei fuit.

ugna
transnenũ
obit.

clamore pulsus undiq; orto. q̃m satis cerneret se circumuentũ ee sensit. Et ãn frontem latera q; pugnari ceptum ẽ. q̃m satis instrueret aciei. aut expediri arma stringiq; gladij possent. Consul pcullis omnibus ipe saltus iuxta trepida impauidus. turbatos ordines intentus se q; ad dissonos clamores instruit. ut temp̃ locus q; patitur. i quacũq; admoniti audiri pot adhortat. ac stare ac pugnare iubet. Dñe enim in deũ uotis auxilio precatione dñi. fs ui. ac uirtute euadendũ ee. p̃ media acies ferro uiam fieri. i quo timoris maxime communis ferme pcli ee. Ceterum p̃ stupetu ac tumultu. nec consiliũ nec impium accipi poterat. Tantum q; aberat ut sua signa atq; ordinẽ fs locum nosceret. ut uix ad arma capienda aptanda q; pugne competeret animus. oppriment̃ur q; quidam onerati magis. his quam tecti. Et erat in tanta caligine maior usus auricum q̃m oculorum. ad gemitus uulnerum ictusq; corpor aut armorum. i mixto strepentiũ pauentium q; clamore circumferebant ora oculos q;. Alijs fugientes. pugnantiũ globo inlati herebant. aliosue deuntes in pugnam auertebat fugientium agmen. Deñ ubi in omnes partes nequicq̃m impetus factus. ablatibus montes ac lacus a fronte. i a tergo hostium acies claudebat. apparuit q; nullam n̄ in dextã ferro q; salutis spem ee. tum sibi quisq; dux adortat q; factus ad rem gerendam. i nouam de integro ex ira pugnã. Non illa ordinata p̃ principes. hastatos q;. ac triarios. nec ut p signis ante signa p̃ signa alia pugnaret aciei. nec ut in sua legione miles aut cohorte aut manipulos ẽt. sors conglobat. animus suus cuiq; ante aut post pugnandi ordinẽ dabat. Tam q;

fuit ardor animoꝝ adeo mentes pugne am
mus ut eum motum terre qui multarū urbi
ū ytalie magnas partes prostrauit aiūt q; cur
su rapido amnes mare fluminib; inuexit
montes lapsu ingenti; procutit nemo pug
nantium sensit. Tres fere horas pugna
tum e; Tum roboris utroq; sequebantur. ⁊
ipe quantum q; in parte ꝑmu ac laborare se se
rat suos impigre ferebat opem insignem
q; armis ⁊ hostem; sūma ui petebant. ⁊ cuba
tur cuncte donec insup eques ducario nom̄
erat facie quoq; notissim. consul inquit h
e ꝓpatribꝫ suis. qui legiones mas cecidit. agmꝰ
q; ⁊ urbem e deppatus. Ja ego hanc uictimā
manibꝫ ꝑemptoꝝ fide ciuium dabo. Subdi
tisq; calcaribꝫ equo p confertissimā hostiū
turbam impetum facit. Obtruncatoq; ꝑ ul
armugero qui se infesto uenienti obuiam
obiecerat consulem lancea transfixit. Spoli
are cupientē tria ꝙ obiectis scutis arcuere.
Magne partis fuga inde ꝑmium cepit. Et
iam nec lacus. nec montes pauori obstabāt.
p omnia arta ꝓrupta q; uelut cecidit
arma q; ut uri sup alium alij ꝓcipitant.
Pars magna ubi locis fuge dece ꝑ ꝑma uada
paludis in aquam progressi. quo a captis
humeris extare possunt sese immergunt.
fuere quos in consultus pauor. nando etiā
capessere fugam impulerit. Que ubi infesta
ac sine spe erat. aut deficientibꝫ animis
hauriebant gurgitibꝫ. haut nequaq̄ in
festinauerant. retro egerrime repetebāt.
atq; ibi ab ingressis aquam hostiū equi
tib; passim structo abant. iii. ō. fere ꝑ ui
agmina ꝑ ad ꝙos hostes eruptione impi
gre facta ignari omniū que post se age
rentur ex latere euasere. Et cum in tumu
lo quodam constitissent clamorem ac so
num armoꝝ audientes. que fortuna pugne
esset. neq; scire nec ꝑspicere ꝑ caligine potera
inclinata ad inquirere cōcalescente sole dis
pulsa nebula. aperuit diem. tum liquida ia
luce montes campiq; ꝑ dita res stratam q;
ostendere fede romanā aciem. Itaq; nec in
conspectu procul immitteret equites. sublati
parum signis quam citatissimo poterant
agmine a se se abripuerunt. Postero die cū
sup cetā extrema fames etiam instaret. fide
dante maharbale qui cum omnib; equest
bꝫ copiis nocte consecutus erat. si arma tra
didisset abire cum singulis uestimentis passu
rum se se dederunt. Que punica religione
seruata fides ab hannibale e. atq; inuncta
omnes conuenit. Hec est nobilissima pugna
atq; inter paucas memorata ꝓli. r.
clades. Quindecim milia romanoꝝ in acie
cesa sunt. x. milia sparsa ꝑ omnem etruriā
ad ꝙosdam tumbꝫ urbem petiere. Of. d. hostium
in acie multa ꝑ ea utrimq; ex uulnibꝫ ꝑiere
Multiplex cedes utrimq; facta traditur ab alijs.
ego ꝓtiter quam qd̄ nichꝫ hausti m̄ exuano
uelim quo minus inclinant ferme scribē
tium animi. fabiū equalem temporibꝫ hu
ce belli potissimū auctorē habui. Hanni
bal captiuoꝝ qui latini nominis erant sin
gulos dimisit. romanis in uincla datis. segre
gata ex hostium cadaueribꝰ cumulat corpa
cum sepulturi iussisset. flammi; q; corpa simil
causa magna cum cura inquisitū ñ inue
nit. Rome ad ꝓmū nunciū cladis ea cū ingē
tis terroꝛe ac tumultu concursus in forum ꝓpli
est factus. Matrone uage. ꝑ uias que repens
clades ad lata que ue fortuna exercitus esset
obuios ꝑcunctant. Et cum frequentes con

Tubicq; a
tro cecidit ca
cōsulē
tñ atti
q; in
festi
q; pug
na
e.

Ducatus e
ques consu
le flāmiu
nū lancea
transfixit.

fuga

Quindecim
milia ro
manoꝝ
cesa
sunt.

onē ſm̄ turba mouentium ⁊ curiam ⁊ ipſa magiſtratuſ uocaret. tandem haud multo aīſ ſol occaſum. m. pomponiuſ p̄tor pugna inquit magna uictiſ ſumuſ. Et quamq̄m nich certi ex eo auditum ē. tam̄ aliuſ ab alio implebat rumoribꝫ domoſ referebant conſulem cū magna parte copiarum cęſum ſupq̄ē paucoſ aut fuga paſſim p̄ cęruiam ſparſoſ. aut captoſ ab hoſte. Quot caſuſ ęquitatuſ uictiſ fuerant tot in curaſ diſpti animi eorū erant. quorum pp̄inquiſ ſub. c. flam̄inio. cōſ. meruerant. ignorantium quę cuiq̄ ſors cēret. Hęc q̄ſq̄m ſatiſ certum b̄t. quid aut ſpet aut time at. Poſtero ac decimo ceps aliquot diebꝫ ad portaſ maiorꝫ ppe mulierum q̄m murorꝫ multitudo fletuſ aut ſuorꝫ aliquem aut nunciaſ dehiſ oppiensſ circumfundebat̄q; obuiiſ ſciſcitantes. neq; uelli utiq; ab notiſ p̄ſquam ordine omnia inquiſiſſent poterant. Inde uariiſ uultiſ digredientium ab nunciiſ cerneret. ut cuiq; letu aut triſtia nunciabant̄ gratulantes q; aut conſolantes redeuntibꝫ domō ēffuſe. femmarum p̄cipue ⁊ gaudia ⁊ inſignia erāt. Cluditur. Vnam in ipa porta ſoſpite filio repente oblatam in conſpectu ſuo ex ſpiraſſe ferūt. Alteram cui moꝛſ filiꝰ falſo nunciata erat me ſtam ſedentem domi. ad p̄mū conſpectum redeuntiſ filiꝰ gaudio nimio exanimatam. Senatum p̄tor el p̄ dieſ aliquot ab ortu uſq; ad occidentem ſolem in curiam retinent. cō ſultantes quonam duce aut̄ copiiſ quibuſ reſiſtu indoꝛ pemſ poſſet. Quiſq; ſatiſ certa confiſa ēēnt repenſ alia nunciat̄ dades. Quattuoꝛ milia equitum. cum. c. centonio p̄ miſſa ad collegam ab ſertulio. cōſ. uniū bria. Quo poſt pugnam ad thraſymēnum auditam aūterant uer. ab hannibale cum uentū. cuiuſ rei fama uarie hominēſ affecit. Parſ occupatiſ maioꝛe egritudine animiſ leuē ex compatione p̄ꝛum ducere recentem equitum iacturam. parſ ñ id q̄d acciderat p̄ſe eſtimare. ⁊ ut in affecto coꝛpoꝛe quamuiſ leuiſ cauſa. magiſ quam ualitudo grauioꝛ ſentitur. ſtatum egre ⁊ affecte ciuitati q̄d cumq; adiiſi incidit. ñ rerum magnitudine ęſtimandum ēē. Stataq; ad remediū iam diu neq; deſideratum nec adhibitū. dictatoꝛem ducendū ciuitaſ confugit. Et quia ⁊ conſul abeſſe at q̄ uno duci poſſe uidebat. nec occupatā armiſ primū ualidam facile erat aut nunciuum aut lutāſ muti nec dictatoꝛē pp̄ls creare poterat. q̄d nunq̄m aīſ eam diem factum erat. dictatoꝛem pp̄ls creauit. q. fabium. maximum. et mag. equitum. m. minuciū. rufum. hiſq; negotium abſenatu datum. ut muroſ turreſq; urbiſ firmaret. ⁊ p̄ſidia diſponerent. quib; locaſ uideret. pontesq; reſcinderent fluminū. ac p̄enatibꝫ p urbe dumicandū ēē q̄n italiam tueri nequiſſent. hannibal recto tenere p umbriam uſq; ad ſpoletiū uenit. ibi cum p̄ p̄p̄lato agro urbem oppugnare adoꝛtuſ ēēt cum magna cede ſuoꝝ repulſuſ. conijectanſ ex unuſ colonuſ haud minue p̄ſpere temptate uiribꝫ q̄nta moleſ romane urbiſ ēēt in agrum picenū auīt uer. ñ copia ſolum omniſ geniſ frugum habundantē ſz refertum p̄da q̄m effuſe auidi atq; egentes rapiebant. ſbi p dieſ aliquot ſtatiua habita refectuſ q; miles. hibernis ui mib; ac paluſtri ua p̄ uio q; magiſ adeuentū ſedo q̄m leui aut facili ad ſectus. Vbi ſatiſ quieti datum. p̄da acceptationibꝫ magiſ q̄m otio aut requie gaudentibꝫ p̄fectuſ p̄ picenum. hadrianum agrum. marſoſ ñ

h uiribꝫ ex tenuatiſ q̄ mich q̄d ad ſuarent̄ pati poſſet.

dictatoꝛ creatuſ.

marmoꝝ mol q; ꝛ pelignoꝝ deuastat. utraq; ar
pos ꝛ luceriam primã apulie regionẽ. cñ. seculi
.cõs. leuib; prelis cum gall' actis ꝛ uno oppido ig
nobili expugnato postq̃m de collega ꝛ exercitũ q
cede auduit. tam memb; patrie. mecuens
ne abeẽt in discrimine ꝛ extremo. ad urbem iter
mutendũt. q. fabius. maximus dictator tm̃ q̃
die magistratum unius. uocato senatu ab dis
cessus cum edocuisset patres. plus negligentia
cerimoniarum auspitioꝝ temitate atq; imsciẽ
tia peccatum a. g. flamiñ. cõsl. ẽt. queq; piacla
re deum ẽnt. ipsos deos consulendos ẽt. puerit.
ut q̃d ñ recte decernerẽt. ñ cum tanta pdigia nũ
ciata sunt. decem uiri libros sibillinos adire
uibent. Qui in speciis fatalib; libris reculeẽt
patrib; q̃d eius belli causa uotum. maxi fore
tp̃ ñ rite factum. de integro atq; ampliꝰ fa
ciendum ẽt. Ire iouis ludos magnos. ꝛ edes ue
neri ericine ac mẽti uouendas ẽt. ꝛ supplicatio
nẽ. lecti sternium q; habendum. ꝛ ueri sacrũ
uouendum si bellatum prospere ẽet. resq;
publica in eodem quo añ belluꝫ fuiss; statu
pmansisset. Senatus. q̃m. fabium belli cu
ra occupatum ẽet. m. emilium. p. r. ex colle
gio pontificum sententia omnia ea ut matu
rentur iubet curare. his. tũ. pfectis. l. corne
lius. lentul' pontifex maximus consulente
collegio p̃torum omniũ p̃mũ pplm consu
lendum de uere sacro censet. in iussu ppli
uoui ñ posse. Rogatus in hec ũba Popls ue
lus iubeatis. ne hec sic fieri. si res. p. p. r. quir
ritium ad quinquennium. primum sic uelit
eam q; saluam seruari. hisce duell' datum
donum duit. p. r. quirtium q̃d bellũ. p. r.
cum carthaginiensi ẽque q; bella cũ gall'
sunt. quiq; cis alpes sunt. q̃d uer attulerit
ex suillo ouillo caprino bouillo grege q̃q;
pfana erunt. ioui fieri. ex qua die senatus po
pulus q; iusserit. q̃ faciet q̃n uolet quaq; le
ge uolet facito quo m̃ fari pbe factum esto. ut
id mouit. q̃d si opus erit. p fanũ esto neq; sceluꝰ
esto si q̃s rumpet occidet ue m̃sciens ne fraus esto
si quis deprẽne pp̃ sceluꝰ esto neue cui ceptũ
erit si atro die fecerit m̃sciens probe factum e
sto si no die. siue luce. siue seruus. siue liber.
fecerit. probe factum esto. si ante id ea senatus
pplus q; iusserit fieri ac fecerit. eo pplus solutus li
ber esto. Eiusdem rei causa ludi magni uoti
erunt. cc. xxx. iii. milib; triente. Preterea bubꝰ ou
. ccc. mutus alis duis ifs bubꝰ albis atq; ceteris
hostiis. Votis rite nũcupatis. supplicatio edicta.
supplicatũ qui regnũ connubiꝰ ac libis. non
urbana multitudo tm̃ si agrestium etiã quos
in aliqua sua fortuna publica q; contingebat
curatum lecti sternium p triduũ habitum p.
decem uiris sacrorum curatoribus. ꝛ puluinaria
in conspectu fuerunt iouis. ac iunonis unum.
alterum neptuno ac minerue. tertiũ marti
ac ueneri. quartum appollini ac diane. quintũ
uulcano ac uestę. sextum mercurio ꝛ cereri.
Tum edes uote ueneri ericine. Eidem q. fabius maxi
mus dictator uouit. quia ita ex fatalib; libris
edictum erat. ut si uoueret cui maximũ im
pium in ciuitate ẽet. m̃ti eidem ac huius p̃to
uouit. Ita reb; duumis pactis. cum de bello re
q; de publica dictator retulit quib; q̃ ue le
gionib; uictor hosti obuiam eundum ẽet pa
tres censerent. Decretum ut ab. cñ. seculio
. cõs. exercitum acciperet. Scriberet p̃terea ex ci
uib; socisq; quantũ equitũ ac peditum uide
retur. Cetera omnia ageret faceret q; ut. ex. p.
duceret. Fabius duas legiones se adiecturum
ad seculianum exercitum dixit. His p magistrũ
equitum scripsit tiburtiem ad conuenendum
edixit. Edicto q; posito ut quib; oppida castella
q; immunita ẽent ut; cõmigrarent in loca tuta

Libros sa
billinos.

Libra
m.

r

ouino

ęr agrꝰ quoq; dem gręue oms regiom cuꝰq;
turꝰ hannibal ęęt. rectis pul incensis ac fru
gib; corruptꝰ. ne cui rei copia ęęt. ipe uia flam
nia pfectꝰ obuiam consuli ęrcitumq; cum
ad ciuium circa orticulum prospęrisset agmen
consulem q; cum equitib; ad sepdientem
uatores emisso qui consuli nunciaret. ut sine
lictoribꝫ. ad dictatorem ueniret. qui cum dicto
paruisset congressus congressusq; eor ingentẽ
spem dictature apud cunctos suos q; socios q; uecti
tiam ppe oblitos cuꝰ impij fecisset. lucere ab ur
be allatę sunt. naues onerariæ cõmeatum ab
hostia in hispaniam ad ęrcitum portantes. a
classe pumea circa portum consanũ captas ęę.
Itaq; ęr exemplo cõs hostiam pfiscu uisus nauiũ
q; ad urbem romanam aut ostie ęem comple
tis militę. ac naualib; sociis p sequi hostium
classem ac litora tutari. Magna uis hoiũ
conscripta romane erat. Libum etiam quib; libi
cęnt. ita ęrꝰ militaris in tuba uertebant ęr bi
urbano ęrcitu qui minores v. & xxx. annis
erant in naues impositi. alij ut urbi psiderent
relicti. Dictator ęrcitu. cõs. accepto a fuluio
flacco legato pagrum sabinum. tiburq; duc
ad conuenendum edyrav nouis militib; ue
nit. Inde pęneste ac transũsis montib; in uiam
latinam ẽ egressus. Vnde tumulis; suma cum
cura ęxplorans ad hostem ducit. nullo loco n
quantum nec ętas cogeret fortune se commisit;
quo pmum die hauit procul arpis in conspec
tu hostium posuit castra. nulla mora facta
quin penus educęt in aciem copiam q; pug
nandi faceret. Sꝫ ubi quieta omnia apud hostes
nec castra ullo tumultu mota uidet. mercpal
quidem uictos tandem quos martios animos
romanis debellatum q; ir concessum. q; p pa
lande uirtute ac gla ęent in castra rediss. ęert
rum tacita cura animũ incensus. Quod cum
duce haud qmquam flaminio sempronio q;
simile futura sibi ęet. ac tum demũ edocti ma
romani parem hannibali ducem quesissent.
& prudentiam quidẽ n ui dictatoris ęrcum
plo tumuit constantia. Aut dum ęrcitus agi
tare ac temptare animũ mouendo crebro. ca
stra pplando q; in oculis eius agros socioq; cepit
& n citato agmine ęr conspectu abibat. n re
pente in aliquo flexu uie si ęrcipere digressum
in equum posset occultus obsistebat. fabius per
loca alta agmen ducebat. modico ab hoste in
tervallo. ut neq; omitteret eum neq; congrede
ręt. castris n quantum usus necessario cogeret
tenebatur miles. Pabulum & ligna nec pauci pe
tebant. nec passim. Equitum leuisq; armaturę
statio. composita instructa q; in subitos ẽ tumul
tus & suo multę tuta omnia & infesta effusis ho
stium pplatoribꝫ pbebat. Neq; unũ solo pacto
suma rerum cõmutebat & parua momenta leui
um certaminũ ęrcitui cepto; simul motq; recep
tuiq; ad sue faciebant. territum pstimul in his
cladib; militem. minus iam tande auctoritatis
aut fortune penitẽ sue. Sꝫ n hannibalẽ
magis infestum tam sanis consilijs habebat.
qm magr equitum. Cui nichil aliud qm quod
impabat. impio more ad rem p. pcipitanda
habebat. ferox. rapidus q; in consilijs & lingua
immoderatus. primo inter paucos. dein ppalam in
uulgus p cunctatorę segnem & cauto timidũ
affigens. uitia uirtutib; uitia compellabat.
primendo; supiorq; pessima arsit. simul pspis
multo; successib; creuit sese ęrtollebat. han
nibal ęr hiberus in samnitẽ transit. Beneuẽ
tanum depptat agrum. Telesiam urbem ca
pit. Irritat etiam de industria ducẽ. si forte
acensũ uel indignitatib; cladib; socioũ.

decrabere posset. Inter multitudinē socioꝝ
talia gñs qui ad cbralimnū capti ab hanni
bale dimissi q; fuerant. trel campani equites
erant. multis iam tum in lectis domi pmis
sisq; hannibal ad conciliandos pl'oy animos.
Hi nunciantes in campaniam ꝑrectum
ad mouisset caput pociende copiam fore cū
rel maioꝝ quam auctores eēt. dubium han
nibalem alterutrisq; fidentē ac diffidentem
tam ut campanos ex animo peteret. mouet.
Quonō ut etiam atq; etiam pmissa reb; assu
marent. ussosq; cum plib; aliquib; p̄ncipum
reduxit ad se dimisit. Ipse impar duci ut
se in agrum casinatem ducat. Ilocus aptus
regionum sue cum saltum occupasset. certum
romano ad opem ferendam socios intercluse
rum. Sz punicum abhorrens. ab latino
minū; pro casino. diu ut acciperet fecit. adhuc
q; abstinere. palisanū calatinumq; et calenū
agrum. in campum stellatem descendit. Ubi
cum montib; fluminib; clausam regionē
circumsperisset. uocatum ducem ꝑcunctat
ubi tectarum eēt. Cum his casilini eodem
mansurum cum duxisset. tum demū cog
nitus ē error. casinū longe inde alia regio
ne cē. Virgilq; celso duce. et ad reliquos tute
m crucē sublato castris cōmunitis malac
balem cum equitib; in agrum falernum
ꝑ datum dimisit. Usq; ad aquas sinuessanas
ꝑ tacto ea pueniunt. Ingentem cladem fuga
tam terrore q; latius numide fecerunt.
Hec tam is terror cum omnia bello flagret
fide socios dimouit. Videlicet quia iusto et
modato regebant impio. Nec abnuebant
quod unum unde in fidei e melioribus pa
rere. Ut ūquam ad vulturnū flumen castra
sunt posita exhibatur amenissima talia ea

ger. ulleq; passim incendiis fumabant per
uiga massaci monitis fabio ducente cum ꝑ
de integro seditio ac defectione accensi qui
dam fuerant. eum ꝑ paucos dies. quia cū cele
ritas soluto ductū agmen eēt festinari ad p
hibendam ꝑtationib; campaniā credide
rant. Ut uō in extrema iuga massicorum
uentum ē. hostes sub oculis erant. falernaq;
colonoy q; sinuessana tecta urentes. nec ulla erat
mentio pugne. Spectatum ē hoc inquit mi
nucius ad rem ferendam ociis. socioy q; de
incendia uenimus. nec si nullius alterius
nos nec cuiuꝰ quidē hoy pudet. quos sinues
sana colonos patres nri miserunt. ut ab sanni
te hoste tuta hec oa eēt. qm nr̄ nullus san
guis erat. Iz penus aduena ab extremis orbis
tractum. imminis nr̄a cunctatione et socordia
iam hoc ꝓgressus. Tantum ꝑ degeneramꝰ
a patrib; nr̄is. ut pter qm ꝑ oram illi suā pu
nicas uagari classes dedecus eē imp̄y fuerit.
xerunt. eam nunc plenā hostium numida
rū q; ac mauroy iam factam uideamus. Qui
n̄ saguntū oppugnari indignando n̄ hoiem
tm̄ Iz federa et deos ciebamus. tandē tem
ma romane colonie et hannibalem lecti spe
ctamus. fumus ex incendiis ullarum agroy
q; noctos atq; hora uenit. strepunt aures
clamoribꝫ plorantiū socioꝝ. sepulcra nos qm̄
deoꝝ inuocantium opem. Vos hic pecoꝝ
m̄ pestuos saltus. denas q; calles exercitū du
cimus. condita nubib; silua q;. Si Iz m̄ pagā
noꝝ cacumina saltus q; furtiuꝰ recipere gal
lis urbem uoluisset. quo hic nouus camillus no
bis dictatoꝝ unicuiꝰ in reb; affectus quesitus.
Italiam ab hannibale recuperare parat. gal
loy roma eēt. qm̄ ueꝝ ne sto cunctantibꝫ.
nob hannibali hac penus tonens seruauim

mauoꝛ el nr̃i. Sꝫ uir ac uere romanꝰ quo die dictatoꝛẽ eum ex auctoritate patrum uulgꝰq; ꝑpli dictum uelos allatum ẽ. cum ecce saticu lum ianiculm ubi sedens ꝓspectaret hostem. descendit mequum. atq; upo illo die media in urbe que nunc busta gallica sunt. ꝛ po stero die circa gabios cecidit gallo; legionel. Qꝛit post multos annos cum ad furculas caudi nas ab samnite hostes sub iugum missꝰ sum. utrum tandem. L. papiriꝰ. cursoꝛ iuga sam nꝫ plustrando. an lucerian ꝑmendo obsiden do qꝛ. ꝛ lacessendo uictorem hostem depulsꝰ a romanꝰ ceruicib; iugum. superbo samnitꝫ imposuit. Oꝫ. c. luctatio que alia res quam celeritas uictoriam dedit. quod postero die q̃ hostem uidit. classem grauem cõmeatib; im pedimentaq; suo ꝛ ipam instrumẽto atq; appatu oppugnatoꝛia ẽ sedendo aut uoluꝰ debella ri credere posse. armari copias oportet. ꝛ dedu cendas in equum. ꝛ uir cum uiro congredaꝰ. audendo atq; augendo res romana creuit nihil segnib; consiliis q; que timidi cauta uocant. Hec uelut continuatis minutio. circũfun debatur tribunoꝝ equitum q; romanoꝝ multitudo. ꝛ ad aures q; militum dicta fe rocia uoluebant. Ac similitaꝰ suffragii res ecce haud dubie ferebant minutium fa bio duci ꝓparo. Fabiꝰ pariter inter suos haud minus q̃m in hostil mente. ꝓpulsa alijs inuictum animũ prestat. q̃nquam probe sciret ñ in castris m̃ suis. sed iam etiam rome in famã suam cunctatiõe ce obstinat. tam tene re eodem consilio. estimantꝫ reliquo errare. ut hannibal destitutꝰ ab spe sũma oppug ti certaminꝫ. iam hibernꝰ locum circumspec taret. quia ea regio presentꝰ erat copie non ꝑpetue abunde. uni eq; ꝛ consilia omnia mag amentꝰ quam necessarijs fructib;. Hec ꝑ explo ratoꝛes relata fabio. cum sanꝰ sciret ꝑ easdem angustias quib; intrauerat falernum agrũ re occurum gallicanum monte. ꝛ casilinũ occu pat modicꝰ presidijs. que urbs uulturno flu mine diremptа a falernum a campano agro ouidiꝰ. ipe uigil hisdem exercitum reducit misso exploratum cũ. cccc. equitib; socioꝝ. L. hostilio mãcinio. Qui ex turba iuuenum audientium sepe fere cũ concionantem ma gistrum equitum ꝓgressuꝰ ꝓmo explorator m̃ ut ex tuto specularet hostem. ubi uagos passim ꝑ uicos numidas. ꝑ occasionẽ etiã pau cos occidit. ex tumplo occupatꝰ certamine ẽ animus excidit q; ꝑcepta dictatoꝛis qui q̃m tuto posset progressu prius recipere se iussꝰ erat. quam in conspectum hostium ueniret. Humide alij atq; alij occurrentes refugien tes q; ad castra ppe ꝑ m cum fatigatione equoꝝ atq; hominũ ꝑtrahe. Inde cathalopenes que sũma equestris imperij erat. concitatus equis in uectus cum ꝑ uiam ad conjectũ iaculi uenisset auer tisset hostes. quinq; ferme milia continenti cursu secutus e fugientes. Mancinus ꝑ quam nec hostem desistere sequi. nec spem uidit effu giendi ee. cohortatus suos in prelium redijt omi parte uirium impar. Itaq; ipe ꝛ delecti e quitum circumuenti occidunt. Ceteri effuso rursus cursu calles ꝑ mũ. in ppe inuios callib; ad dictatoꝛem ꝓfugerunt. Eo forte die minu tio se conumerat fabio missus ad firmandũ ꝑsidio saltum qui sup terracinam in arcta coactus fauces iuminet marine admodum esse pe nu apie limite. puenire in agrum romanum posset. conuentus ejusdꝫ dictatoꝛ ac magꝰ equi tum castra in uiam deferunt. qua hannibal ducturus erat. Duo in milia hostes aberant.

Postero die pem quoq; inter ꝺma castra e
rat agmine compleuere. cum romanus sub ipso
constitissent uallo. hauꝺ dubie equore locꝰ sucꝯ
sit. cñ pedꝰ exp̃ pedites pedib⁹ equitib⁹ q; ad la
cessendum hostem. caꝝ pum pen. ꝛ pcurrendo re
capiendo q; sese pugnauere. restituit suo loco ro
mana acies. Lenta pugna. ꝛ exductaꝰ magꝭ
quam hannibal fuit uoluntate. Ꝯ. c. ab roma
nis. ꝺ. ccc. hostium cecidere. Jnclusus cñ uideꝛ
hannibal ut ad casilinum obsessã cũ capua
ꝛ samnium. ꝛ cñ abiergo ꝺuctum socios ro
manus cõmeatus subuehẽs pensꝰ tunc inter for
tune minas sacra ac uerne harenas stagna q; ꝛ
p horridas situs ibi natura sẽt. Hec hanniba
lem fefellit suis se armis pen. stat q; cum p casili
num euadere ñ posset. petendi q; montes. ꝛ iu
gum callicle supandum ẽt. nec ubi romanus
ꝺclusum uallib⁹ agmen. adgrederet. ludibrium
octo⁹ spem tribulem ad frustrandum hostem
comminꝰ. p̃cipio noctis furtim sucꝺere ad mõ
tes statuit. fallacis consilij talis apparatus fuit.
faces undiq; ex agris collecte fascesq; uirgarum
atq; aruda sarmenta p̃ fugantẽ q; cornib⁹ boum ꝗs
domitos ꝗs multos inter cetera agre
stem p̃dam agebat ad duo milia ferme boum
effecta. Hasdrubali q; negotium datum. uti pri
mus tenebris noctis. id armentum accensis cornib⁹
ad montes agere. q; magnume ipossit. iuꝑ saltus ab
hoste insessos. Primis tenebris silentio mota ca
stra. boues aliquanto ante signa actꝰ. Vbi ad ra
dices montium uias q; angustas uentum est.
signum exemplo datur. ut accensis cornib⁹
armenta. id in ad̃ilos concitent̃ montes. ꝛ mecu
p̃e relucentis flãme. ex capite. ealoꝝ iam ad
unum duꝝ ad ima q; continuum aduenien
uelut stimulatos furore agebat boues. quo re
pente discursu haud secus q̃m siluis montib⁹

q; accensis. omnia circũ iuga culta arderẽ capti
que tra q; ue ratio ꝯcitans flãmam. hominũ
passim discurrentium spem p̃bebat. Qui ad cñ
sum saltus insidendos locati erant. ubi in sum
mis montib⁹ ac sup se quosdam ignes conspexe
rint circumuentos se ẽ ratos p̃sidio ꝯcessere. qua
ingens emicabat flãma. uelut tutissimũ uer
pertes. Suma montiũ iuga cñ in quosdam
boues palatos a suis gregib⁹ incideruntꝫ. Et pri
mo cum p̃cul cernerent. uelut flãmas spuan
tium. miracto attonti constiterunt. Deinde ut
humana apparuit fraꝯ. tum uõ insidias rati
ẽ. cum maiore metu concitant se in fugam.
Ceu q; armature hostium incurrẽ. Cecidiũ ingꝫ
equato timore. neutros pugnam incipientis
ad lucem tenuit. Interea toto agmine hanni
bal transducto p̃ saltum. ꝛ quib⁹ dam inꝑ
saltu hostium oppressis. in agro albano posuit
castra. Hunc cumulum sensit fabius. Ceterum
ꝛ insidias ẽ ratus. ꝛ ab nocturno utriq; abhor
rens certamine suos minꝰ tenuit. Luce p̃ma
sub iugo montis p̃ruum fuit. quo inclusam
a suis leuem armaturam facile. ꝛ cñ numero
aliquãtum p̃stabant. romam supassent. ñ
hispanoꝝ cohors ad id ipsum remissa ab han
nibale q̃uenisset. ea ad superos montib⁹ ad
concurrendum iter saxa rupes q; aprior acle
uior q; cum uelocitate corpoꝝ. tum armoꝝ
habitu campestrem hostem grauem armis
stataruum q; pugne genere facile eluit. Ita
haud quaq̃m pari certamine digressi hispa
ni fere omnes incolumes. romam aliquot sus a
missis in castra contenderunt. Fabius quoq;
mouit castra. transgressus q; saltum sup allatꝰ
loco alto ac munito consedit. Tum p̃ sammu
romam sepetere simulans. hannibal usq; in
pelignos pꝛ abundus. rediit. Fabius medius

ccptm

5 mira arts hannibal

mter hostiũ agmẽ urbem q; romam iugul du
cebat nec assistens nec congrediens. Et pelignis
pene flagrit iter. Inde q; apuliam repetens. gle
bonum puenit urbem metu quia cõlapsa
tumulis pars menum erat. ab hui⁹ desertum.
Dictator illarmato agro castra cõmunit. In
sacroy causa romam reuo cauit. nõ impio mõ sz
consilio etiam accipe pcibz agens cum magi
stro equitum ut plus consilio quam fortune
confidat. Ise pone duce q; sempronium flamini
um q; imitet. ne uch actum censeret. Et tracta
re estate p ludificationẽ hostis medica q; plus
mẽdum quippe quam mouendo atq; agendo
proficẽ. haud paruam rem eẽ ab tociẽ uicto
rem hostem iungi desisse. ab continuis cladibz
ac respirasse. Hac ne quicquã pmonito magistro
equitum. romam ẽ pfectus. Principio estatis
qua hec gerebantur. in hispania q; terra
mariq; cptum bellum ẽ. hasdrubal ad eum
nauium numerum quem a fratre instructũ
patum q; accepat. x. adiecit. Quadraginta na
uium classem himilcon tradit. atq; ita carthagi
nẽ pfectus. nauibz ppe tam exercitum in lito
re ducebat. paratus confligere quamcũq; parte
copiarum hostis occurrisset. Cui. scipio p quã
mouisse exhibuit hostem audiuit. pmo idẽ
consiliũ fuit. deiñ minus terra ppẽ ingentem
famã nouoy auxiliioy concurrere. ausus. de
lecto militũ ad naues impositio. v. lxxx. nau
um classe ire obuiam hosti pgit. Altero ab
tarracone die stationẽ. x. milia passuum di
stantem ab hostio hibi amnis fluit. Inde
due massiliensium spectatore pmisse celeré
classem in puncam stare in hostio fluminis.
castra q; in ripa posita. Itaq; ut in puidos in
cautos q; unũ lo simul effuso terrore oppri
mer sublatis anchoris ad hostem uadit. Simul
ratis locis altis portas turres hispania hãt.
quibz rebus spectis. ppugnacius adiutus latrones
ruunt. Inde primo conspectus hostiũ nauib;
datum signum hasdrubali ẽ. tumultus q; p
ui in terra. castris q; mare. ad naues ẽ
orsus. nõdum aut pulsu remoy strepitu q; alio
nauium exaudito. aut apientibz classem p
monstris. cum repente equi alius sup aliũ
ab hasdrubale missus uagos in littore quietos
q; in tentoriis suis nichil minus q; hostẽ aut
pluuium eo die expectantes. conscendere naues
ppere atq; arma capere iubet. classem romanã
iam haud procul portum ẽe. Hec equites di
missi passim impabant. Simul hasdrubal
ipe cum omni exercitu aderat. uario q; omnia
tumultu strepunt. ruentibz in naues simul
in remigibz militibz q; fugientium magis
ecerta quam in pugna eorum mẽ. Vix duũ
omnes conscendere tant cũ alios. resolutis funi
bus anchoram se ueherent. alii ne quid teneat an
chora alia incidunt. raptum q; omnia ipropere
agendo multũ apparatu nautica ministeria im
pediunt. Trepidatione nautarum capere ar
mare arma miles phibebant. Etiam romani
ñ appropinquabat mẽ. Simul q; duxerat etiam in
pugnam naues. Itaq; ñ ab hoste. ipho magis
pene q̃m suo met ipsi tumultu turbatis et
temptata ueri pugna q̃m inita in fugam
uertunt classem. Et cum adhuc ad misce la
to agmine. tam multis simul uenientibz.
haud sane intrabiles erant. in litus passim
naues egerunt. atq; alii nando. alii sicco li
tore exceptis. partim armati. partim inerme
ad instructam p litus aciem suoy pfugẽ.
Due tam primo concursu capte erant puni
ce naues. viii. suppsse. Romani q̃m quam
terra hostiũ erat. armata q; aciem toto p

rentam in luuore cernebant. haud cunctan
ter in secum trepidam hostium classem. na
ues omnes q̃ ñ aut pfringebant proras huc
reas in lusas aut carinas sperantes uadis reli
gatas pupibꝫ in altum extrahẽ. ad quinq;
& xx. naues ex xxx. cepere. Neq; id pulcher
rimum eius uictorie fuit. sz quod una leui
pugna totu eius mari potiti erant. Itaq;
ad onustam classem pfecti descensio ab na
uibꝫ in terram factam. cum urbem ui cepis
sent. captã q; diripuissent. carthaginem inde
petunt. atq; omnẽ agrum circa deppta. po
stremo tecta q̃ incolta muro portisq; incen
derunt. Inde iam preda grauis ad longum
cam puenit classis. ubi uiri magnas partes ad
rem nauticam congestam ab hasdrubale q̃
satis in usum fuit sublato ceterum omne
incensum ẽ. Hec continenti in predas oras.
sz mebusum insulam transmissũ. Vbi urbe
que caput insule ẽ. biduum nec quicquam
summo labore oppugnata. ubi in spem irritã
frustra teri tempus animadũsum ẽ. ad ppla
tionẽ agri uersi dum repsis aliquot incensis q̃ui
ex maiore q̃m ex continenti preda parta cum
in naues se recepissent. ex balearibꝫ insulis
legati pacẽ petentes ad scipionẽ uenerunt.
Inde flexa retro classis reditum q; in ceteros
pumice quo omnium ppe ore qui hiberum mo
liunt multo ultra me hispanie legati con
currerunt. Sz qui uere dicioni imperiq; ro
mano facti sunt. obsidibꝫ datis. ppe amplius
fuere. c. xx. mil. Igitur terrestribꝫ q̃ copiis
satis fidens romanus usq; ad saltum castu
lonensem ẽ progressus. hasdrubal in lusita
niam ac ppe ad oceanum concessit. Quem ibi
unde fore uidebat. reliquum estatis tempꝰ
fuisset q; p penum hostem. Sz pterquam
quod ipsos hispanos inquieta auida q; in
nouas res sunt ingenia. mandoni in nobilis
q; equi antea ilergetum regis fuerat. postq̃m
romani ab saltu recessere ad martium ãoram.
concursus pplarib; in agrum paccatum socios
romanos. ad pplandum uenerunt. Ad uer
sus eos tribꝫ milibꝫ cum expeditis auxiliis ab
scipione missis. leui certamine ut cumultua
riam manũ fudere. omnibꝫ occisis. quibꝫdã
captis. magnaq; parte armis exuta. Hic tã
cumultus cedentem ad oceanum hasdru
balem. cis hiberum ad socios tutandos retraxit.
castra punica magro ilergauonensiũ castra
romana ad nouam classem erant. cui fama
repens alio atque bellũ. celtiberi q̃ principes regio
nis ilergauonensis obsides q; dederant romanis. nuncio
misso a scipione exercitu arma capiunt pun
ciam q; carthaginensium ualido exercitum
uadunt. tria oppida ui expugnant. Inde cum
ipo hasdrubale duobꝫ prelis egregie pugnã
tes quindecim milia hostium occidunt. mi
milia. cumultus militaribꝫ signis capiunt.
Hoc statu rerum in hispania. p. scipio in pro
unciam uenit. prorogato p consulatu imperio
ab senatu missus. cum. xxx. longis nauibꝫ.
octo milibꝫ militum magno comeatu aduec
to. Ea classis ingens agmine onerariorum pecu
ua. cum magna leuicula ciuium socioꝝq; por
tum tarraconis ex alto tenuit. Ibi militem expo
sito p fectus scipio. fris communẽ ac deinde
communi animo consilio q; gerebant bellum
Occupatis q̃ carthaginensibꝫ celtiberico bello.
haud cunctanter hiberum transgrediuntur. nec ul
lo uiso hoste. saguntũ ppugnat. ubi ibi ob
sidet. totius hispanie tradito. ab hannibale fa
ma erat. modico marte custodiri presidio. Id
unum pignus inclinatos ab romana societa

ta omnium hispanie pplor animos mouebant
ne sanguine liboz suoz culpa defectionis luere
tur. Eo uncto hispaniam uti unus sollertia ma
gis quam fide ac consilio et societate duxerat sa
guntu nobilis hispanus fidus amicus cum q̃
a plerumq; sunt barbaroz ingenia cum fortuna
mutauerat fidē. Ceterum transfugam sine mag
ne rei proditione uenientē ad hostes nichil aliud
quam unū ulcisci atq; infamem compulisse rati. ida
gebat ut quam maximum emolumentū no
uis socijs ceteris. Circumspectis omnibz que fortu
na poterat facere obsidibz potissimū
tradendis animū adiecit. eam unā rem mate
riam nouis incohaturam romanis principiū hispa
nie amicitiam. Et cum unus ex bostaris pre
fectis sacrificaret. nichil obsidum custodes fac
turos esse bostarem pfectum custodibz obsidum
ipm ante adgreditur. castra extra urbem in ip
so litore habebat bostar ut ad omnem euentum
terreret romanos. Ibi eum in secretum abduc
tum uelut ignorantē monet in quo statu sin
tes mecum coniunxisse ad eam diem hispaniam
animos. quia procul romani abessent. nunc ci
bi in castra romana esse arcem curam pfugiū
q; nouas uolentibz res. Itaq; quos mecum tene
at beneficio et gratia deuinciendos esse. Nam
bostari pcunctanti q; quod nam id subitum tante
rei donum posset esse. obsides inquit in cuntta
tes remitte. Inde pauatum parentibz quorum
maximū nomen in ciuitatibz esset. et publice po
put gratum esse uoz sibi quisq; credit. habi
ta fide ipam plerumq; obligat fidem. Om
nium restituendoz domos obsidum nūmet
deposco ipse ut opa quoq; impensa consiliorum
ad uuln meū. rei suapte natura grate quātam
insup gratiam possim addituz. Hominū ad ce
tera punica ingenia callido ut pstabat. nocte
dam progressi ad hostium stationes conuenit
quibz dam auxiliarib; hispanis. et ab his ad scipi
onem pductus quid adferret. exposuit fide accep
ta data q; ac loco et tempore constituto ad obsi
des tradendos saguntum reddit. diem insequē
tem absumpsit cum bostare mandatis ad rem
agendam accipiendis dimissus. cum se nocte ue
rum ut custos dialis ne hostium falleret consti
tuisset. ad compositam cum hispano. extra
custodibz puerop. profectus uelut ignarus in
parata sua fraude insidias ducit. In castra
romana pduct. cetera omnia de reddendis ob
sidibz sicut cum bostare constitutum erat ac
ta p eundem ordinē qui carthaginensium fuerat.
Illos enim grauis superbos in rebz secūis experi
fortuna et cupidos mutasse uideri poterat.
Romanus primo aduentu incognitus ante
ab re clementi libaliq; munere fecerat. et habe
bat ut prudens haud frustra uidebat socios
mutasse. Itaq; ingenti consensu defectionē
omnes spectare. Arma q; exemplo mota fo
rent. ni hiemps que romanos et carthagi
enses concedere in tecta coegit. interuenisset.
Hec. in hispania quoq; sicca estate pumq;
belli gesta. Cumulata paulum interualli
cladibz romanis sollerti cunctatio fabij feci
set. que ut hannibalē in medio ciuis sollicitū
cura habebat. tandem ei mlte magistrū
delegisse romanos certe neminē. qui bellum ra
tione non fortuna gereret. ita contempta erat
inter cuius armatos pariter togatosq; uti
q; p quē absente eo temnitate magistri equi
tum. Ceteq; ue pulsi dicerem quē prospero euentu
pugnatum fuerat. Accesserant due res ad
augendā inuidiam dictatoris unam fraudis
de ac dolo hannibalis. quod cum aperte fugisse
monstratus ager dictatoris esset. omnibus

nomine hic agere. maior aliquo ro
manor gra fuit
in reparatis quā
quia fortuna
carthagi
nensiū

circa ſolo equatuſ· ab uno eo terrum ignem q;
uum omniũ hoſtium abſtineri uiſſit· ut oc
cultu alicuí pacti· ea mereſ uideri poſſet· Alte
ra pugnaſ facto p̃mo fo;ſitam dubio· quia ñ ex
pectata in eo ſenatuſ auctoritaſ· ad extremum
haud ambigue in maximã laudem ũſo in
mutandiſ captiuiſ quo ſit p̃mo punico bel
lo factum erat· conuenerant inter ducesq; ro
manoſ penum q; utrique pars pul recuperet
q̃m daret· argenti pondo bina· ſ· ſẽſibraſ in
militẽ p̃ſtaret· Ce· xl· vii· cum plẽs romanuſ
q̃m penuſ recepiſſet· argentum q; peſ debi
tum ſepe iactata in ſenatu re q̃m ñ conſuluiſ
ſet patreſ tarduſ rogaret· inuiolatum ab ho
ſte agrum miſſo romam filio uenditat· fideq;
pupplicam impendio p̃uato erſoluit· Hanni
bal progeronſ monũbus cuí urbiſ capte ad q;
mcenſe· ab ſe· in uſum hoſtiũ· pauca legi
querat tecta· inſtrui ſenſerant· in frumẽtatiũ
duaſ exercituſ partem mittebat· cum tertia
ipe expedita in ſtatione erat· ſimul caſtriſ pre
ſidio· et circumſpectanſ nec uñ impetu in frum
tatoreſ fieret· Romanuſ tunc exercituſ in agro
labrenati erat· Preerat minuti magiſtere
quitum· profecto ſicut ante dictum· ad urbẽ
dictatore· ceterum caſtra que in monte alto
ac tuto loco poſita fuerant· iam in planum
deferunt· agitabant q; p ingenio ducis conſi
lia callidiora aut in impetuſ aut in frumẽtatoreſ
palatoſ· aut in caſtra rebeda cum leui preſidio
fieret· nec hannibalem fefellit· cum duce mu
tatam ee belli ratione· ferociuſ q̃m conſul
tuſ· reſ hoſtiſ geſturoſ· Spe aũt q̃d minime
quiſ crederet· cum hoſtiſ ppuſ eet· tertiã par
tem militiũ· frumẽtatiũ· duabus in caſtriſ reten
te· dimiſit· Dein caſtra ipa ppuſ hoſtem mo
uit· duo fere me agerone milia in cumuluũ
hoſtium conſpectum· ut intentiũ ſcirent ee· ad
frumẽtatoreſ ſi qua uiſ fieret tutandoſ· Propio
ñ ei atq; ipiſ imminens romanoy caſtriſ tumul
apparuit· ad quem capiendum ſi luce palam mi
ſiſſent haud q̃a dubie hoſtibus breuiore uia p̃uen
turuſ erat· noctẽ clam miſſi numide cepunt·
Quoſ cenente locum contempta pauciate ro
mani poſtero die conieciſſent· ipi eo tranſferẽ
caſtra· Tum utrãq; exiguum patu uallum a
uallo aberat· et· id ipm tota prope comple
uerat· romana acieſ ſimul· et pauſa caſtra a ca
ſtriſ hannibal· equitatuſ cum leui armatura
emiſſuſ· in frumẽtatoreſ late cedem fugam
q; hoſtium palatoy fecit· Hec aciem certare
hannibal auſuſ· quia tanta pauciate ui ca
ſtra ſi oppugnarentur tutari poterat· Jam q; ar
tibus fabiis· pars exercituſ abeerat· iam fame ſe
dendo· et cunctando bellum gerebat· reperat
q; ſuos in ꝓxima caſtra· que progeronſ· menib
erant· Juſta quoq; acie· et collatiſ ſignis dimica
tum quidam auctoreſ ſunt· Primo concurſu
penum uſq; ad caſtra fuſum· in eruptione
facta repente uerſum terroꝛem in romanoſ·
numeriſ decem ſammitiſ aduecti dei impium
reſtitutum· Hunc ꝓcipem generis ac dumꝫ
in bona ꝑ uiri erat· ſi toto ſamnio uſſudi
tatiſ· octo mil· pedituꝫ et equiteſ adduce
tem in caſtra· ab rege cum apparuiſſet han
nibali ſpem parti utriuſq; ꝑbuiſſet nouꝫ ꝑſi
dij· cumq· fabio ab roma uenienti hanniba
lem inſidiarum q; aliquid timentem· recepiſſe
ſuo romanũ inſecutũ· aduuante ſamnite
duo caſtella eo die expugnaſſe· vi· mil· hoſtiũ
cesa· v· ad modũ romanoy· Tam in tam pari
ꝑe clade· famam egregie uictorie cum uani
oribus· lucerii magiſter equitum· romã plata·
de his rebus ꝑſepe· et in ſenatu· et in cõtione actum

ē cum lęta ciuitate dictatoꝛ uniuſ mēbꝛi ne fame
nec litteris crederet ut uera omnia ēent. ſed a ſema
gis quam adūſa timere dicēret. cū oꝫ. maxīe ēet pl.
idem ferendum ēe negaret. nō preſentē ſolum dicta
toꝛem obſtitiſſe. ſed bene gerende. q; abſentē etiā
geſte obſtare. inducendo bello ac ſedulo tempuſ
tenēte quod diutiꝰ in magiſtratu ſit. ſoluſq; et
rome. in ęcitu impium habeat. q; quippe con
ſulum alterum in acie cecidiſſe. alterum ſpecie
claſſis punice plequende. peculabundia ablega
tum. duoſ pꝛouincias ſiciliā atq; ſardiniā occupatos.
quoꝝ neutra ꝯ tempe. puuncia pretoꝛe egeat. m
minuendum. magiſtrum equitū ne hoſtem uide
ret. ne quid rē bellice gerere ppe in cuſtodiam ha
beam. ſtraq; herculē ſamnium in quo iam
tanq̄m transhibm agro penē conceſſum ſit. et
campanum calenum q; falernum agrum p
uaſtatoꝛ ēe ſedenti caſtiꝫ dictatoꝛe. legionib⁹
pp̄li. r. agrum ſuū tutante. ęcitum cupiente
pugnare. et magiſtꝝ equitum clauſoꝛ ppe intra
uallum retentoꝛ. tanq̄m in hoſtib; captuuſ arma
adempta. Tandem ut abſceſſerit ū dictatoꝛ ut
obſidione liberatuſ ęcta uallum egreſſoꝛ fudiſ
ſe. ac fugaſſe hoſtiū. Quaſ obꝛeſi antiquuſ ani
muſ plebi romane ēet audacter ſe laturum
fuiſſe dein abꝛogando. q. fabiꝫ impio. Hunc
modicam rogationē pmulgaturum de equā
do magiſtri equitum. et dictatoꝛiſ iure. Nec ēm ne
ua quidē priuſ mittendū ad ęcitum. q. fabiū
quam conſulē in loc. c. flaminiū ſuffeciſſet.
Dictatoꝛ concionib; ſe abſtinuit. actione mi
nime pp̄tariſ. ne in ſenatu quidē ſatiſ auꝛib;
audiebatur. Hunc cum hoſtem ubiſ ęcollegit
biennioq; clades pꝛementatē. atq; inſciam du
cum acceptaſ referret. magiſtꝝ equitum quod
ꝯtradictum ſuum pugnaſſet. rōnem dicere. reddē
dam ēe. ſi penēſſe ſūma impij conſulij. q; ſi ppedie
ęſſet. ſuū ſeruare hominē bono impatoꝛē
haud magni fortunā momenti ēe. ſuā rē rōnēq;
dominari. ſe in tempe. et ſine ignominia ſeruaſ
ſe ęcitum. q̄m multa milia hoſtium occidiſſe.
maioꝛem gl̄am ēe. Huiuſmodi oꝛationib; fruſtra
habitiſ. et conſule ęcato. oꝫ. atilio regulo. nē pſen
decuꝛe impij dimicaret. pridie q̄m rogationiſ
ferende dieſ adēet. nocte ad ęcitum abiit. luce
orta cum plebiſ conciluum ēet. magiſ tacita in
uidia dictatoꝛiſ fauoꝛ q; magiſtri equitū ani
moſ ꝯſabat. q̄m ſatiſ audiebant hominē ad ſua
dendum quod uulgo placebat produce et fauo
re ſuperante auctoꝛitas ꝯ rogationi decerat. Vꝛ
mucentuſ ē ſuaſoꝛ legis. c. terentiuſ narro. qui
poſt annō pretoꝛ fuerat. loco ñ humili ſolum. ſz
etiam ſordido ortuſ. patrem lanium fuiſſe ferūt.
ipſum inſtitutoꝛē mercis. filiuq; hoc ipſo in ſcēnā
eius artis miniſtrō uſum. Is uuenis utrum ęreo
genere queſtuſ pecunia a patre relicta. animoſ
ad ſpem libaliſ fortune erexit. rogaq; foꝛ pla
cere proclamando. p ſordidiſ hominib; cauiſ
q; adūſuſ rem. et famam bonoꝝ p̄mium in no
uicram pp̄li. deiñ ad honoꝛeſ puenit. Queſtura
quoq; et duab; edilitatib; plebeia. et curuli. p̄te
mo. et pꝛura. p̄functuſ iam ad conſulatuſ ſpem
cum attolleret animoſ. haud parum calluit au
ram fauoꝛiſ pp̄tarij. et dictatoꝛia munda pecu.
ſcitq; plebiſ unuſ grām tulit. Omiſ eam roga
ōne quiq; rome quiq; in ęcitu erant. eiq; atq;
muqui. preter ipm dictatoꝛē in contumeliā ei
latam acceperunt. Ipſe q̄ grauitate animi
comminantiſ ſe ad multitudinē inimicoſ tule
rat. eandem. et pp̄li in ſe ſeuientē mutuā tulit.
Acceptiſq; impō redire lucē. ſe. de equato im
pio ſatiſ fidens haud q̄quam cum impij iure
arte impandi equitatum. cumq; inuicto a cuiuſ
hoſtib; q; animo ad ęcitum rediit. Mutuiſ

ũ cum iam ante uxe tolerabil tullet ſed reb⁹
ac fauore uulgi: tum utiq⁹ in modice ĩmodeſte
q⁹ ñ hannibale magiſtrũ ſequã·q· fabiũ·
gſtari·illum in reb⁹ aſpis unicum ducem ac pa
rem·queſtum hannibalu maiore minore duc
tato⁹ magiſter equitum quod nulla memoria
habeat ãn aliu⁹ iuſſu ppli equatum in eade
ciuitate·in qua magiſtri equitum uirgas ac ſe
curis dictatoris tremere atq⁹ horrere ſolui ſit in
tãtũ ſuam felicitatem uirtute q: euertiſſe·Ergo
ſecuturum q⁹ ſe fortunam ſuam ſi dictatoris
cunctatiõm ac ſegnitie dom⁹ hominũ q⁹ uulnio
dampnate pſtaret·Itaq⁹ quo die pmum con
greſſus ẽ·cũ m·fabio·ſtatuendum omnium
pmum aut ẽẽ·quemadmodũ impio equato
utantur; ſe optimum ducere·aut dieb⁹ altẽ·
aut ſi maiora mterualla placerent partes ſuã
pot⁹ alteri ſuũmum iuſ impium q⁹ ẽẽ·Vt par
hoſti ſolum ñ conſiliio ſz uiribus etiam ẽẽt·ſi qm
occaſionem rei gerende habuiſſet·Q· fabio
haud quaqm id placabat·omnia fortunam eñ
habituram quecumq⁹ temeritas college habu
iſſet·ſibi cõmunicatum cum alio·ñ ademptũ
impium ẽẽ·Itaq⁹ ſtrenuum qm uolentem parte
qua poſſet rerum conſilio gerendarum ceſſu
rum·nec ſe tempora apud dictẽ impũ cum eo
ęternu duraturum·ſuiſq⁹ conſiliis qm omnia
ñ liceret·que poſſet ſeruaturum·Ita obtinu
it·ut legiones ſicut conſulibus moris erat inter ſe
diuiderent·Prima et tertia quarta minimo·ſecũda·et
tercia·fabio euenerunt·Item equites pari
numero·ſocium· et latini nominis auxilia
diuiſerunt·caſtris ſequo q⁹ ſeparii magr equũ
uolunt·Duplex ĩ hannibalu gaudium fuit·
Nam q⁹ eñ quicqm eop⁹ que apud hoſtes age
rentur cum fallebat·tũ pfugis multa ñ indi
cantib⁹·tũ p ſuos exploratores·Nam·tũ tubam
minuci temeritate ſe ſuo mõ captaturum·ſolle
tie fabij dimidiũ minimi decreſſiſſe·Tumulus erat
inter caſtra minucii·tũ penoru quem qui occu
paſſet·haud dubie in quicqm erat hoſti locũ
facturus·Cum ñ tam capere ſine certamine
uolebat hannibal·quam qm id ope pmum e
rat·quam cauſam certaminis cum minucio
quem ſemp occurſurum ad obſtrendũ ſatis
ſciebat·et contrahere ager omnis medii erat·
prima ſpecie inutili inſidiatori·quia ñ in ſilue
ſtre quicqm·tũ ne uepribus quidem uestitum
habebat·tute ipa natura de tegendis inſidiis eo
magis quod in nuda ualle nulla talis fraus
timeri poterat·Et erant in anfractib⁹ caueru
pes quedam earũ duces nos armatos poſ
ſent capere·In has latebras quod quemq⁹ lo
cum apte inſidere poterãt·v· milia condun
t pedestrem equitum q⁹ nec ubi tũ aut mot⁹
alicuius temere egressi·aut fulgor armorum·
fraudem in ualle tam apta detegeret·miſſis
paucis pma luce ad capiendum quem ante
diximus tumulũ·Auctor oculos hoſtium·pmo
ſtatum conſpectu contempta paucitate·ac ſibi
quisq⁹ deposcere pellendos·ĩ hoſtes·ad locũ
capiendum duxit·ĩ mõſtro ludibriosissimos ferocissi
mos q⁹ ad arma uocat·tũ animis·tũ mi
nis increpat hoſtem·Principio leue armatura
dimittit·dein conſerto agmine mixti equites
Poſtremo cũ hoſtib⁹ q: ſubſidia mitti uidet·
inſtructis legionib⁹ pcedit·Hannibal labo
rantib⁹ ſuis·alia atq⁹ alia·ut creſcente certa
mine mittens auxilia pedestrium equitumq⁹
nam iuſtam expleuerat aciem·ac totis uiribus
certat·Prima leuis armatura romanor⁹
poccupatum infimo loco ſuccedens tumulũ
pulſa deturbataq⁹ terrore in ſuccedentẽ mixti
tur equitẽ·tũ ad ſignia legionũ refugit·Pedites

acie[s] inter pcullos impauida sola erat. Videbat
q; iniusta acsi recta pugna eet. Haud quaq[m]
impar futura. Tantum animoy fecerat pros
pere ante paucos dies res gesta. Sz ecce repente
insidiatores cum tumultu terroreq; in latera
utriq; abrupto q; incursare[s] fecerunt. Ut nec
ut animus ad pugnam. neq; ad fugam spes
cuiq[m] supeet. Tunc fabius pmo clamore pa
uentium audito. deum conspecta procul cur
bata acie. ita em inquit. Non celeritas q[m] tum
in dependit fortuna temeritatem. Fabio equauit
impio hannibalem. uirtute. fortuna superioe
udet. Sz aliud urgendi succendendiq; temp⁹
eet. nunc signa ferra uallum proferte. uicto
riam hosti ferox queam confessione erroris. Ci
uibz iam magna ex parte celis. alios circumspec
tantibz fugam. fabiana se acies repente uelut
celo dimissa ad auxilium ostendit. Itaq; pri⁹
quam ad conectum teli uenirent. aut manu
consererent. suos a fuga effusa. rab animis feroci
pugna hoste continuit. qui solutis ordinibz
uage dissipati erant. undiq; confugerunt.
ad integram aciem. qui pres simul terga de
derant. conuersi in hostem uoluentesq; orbem.
nunc sensim referre pedem. nunc conglobati
restare. ac iam ppe una acies facta erat. uictri
q; integri ferentes. inferebant q; signa in ho
stem. cum penus receptui cerunt. Pala ferentes ha
nibale ab semnio. ceu. se ab fabio uictum. Ita p
uariam fortunam diei maioe parte tracta.
Cum in castra receptum est. minutus consu
catus militibz. Sepe ego inquit audiui milites
eum p mu ee uirtutem qui ipe consulat. q[d] in re
sit. Sed im eum. qui bene monenti obediat.
Qui nec ipe consule. nec alium parere sciat. eum ferre
mus ingenuis ee. Nobis q[m] p[ri]ma animus inge
nus q; negata sunt e. sedam ac mediam tenea
amus. Et dum impare dicemus. parere pru
dentia in animum inducamus. Castra cum fabio
iungamus. Ad pretorium eius signa conferem⁹.
ubi ego cum parentem appellauero. q[d] bene
ficio eius erga nos ac maiestate eius dignum e.
uos milites eos q[ue] uos m. arma decernere tere
tium. patronos salutabitis. Et si nichil aliud
gratoy certe nobis animoy gtiam dies hic de
dit. Signo dato conclamat. in ut colliga
tua sa. pfecti. agmine incedentes dictatoris
castra in admiratione. ipm. omnis qui ica
erant circumsteterunt. Ut constituta sunt ante
tribunal signa. pgressus an alios magist⁹ equi
tum. cum patrem fabium appellasset. circum
fusos q; multum eius totum agm patronos
consalutasset. parenibz inquit medius dic
tator quibz te m nomine quo fando noie
possum equare. Vtia im debeo. cum mea
salute tum omnium hoy. Itaq; plebei scitum
quo honeratius magis quam honoratius. p
mus antiquo abrogo q;. Et quod tibi q; q[d]
exercitus is tuus seruato ac conseruatori sit fe
lix. sub impium auspicium q; tuum redeo.
Et signa hec legiones q; restituo. Tu q[ue] so placa
tus me mag. equitum. hos ordinibz suis que
q; teneri uibeas. Tunc decurrit inter uniuersos.
multisq; contione dimissa ab nouis ignotis
q; benigne atq; hospitalit inuitatis. lectisq;
dies erat modum tristi paulo ante acie ppe exor
bile factus. Rome ut e plata fama rei geste.
deinde litis. magistri poy imperatoy. se quam
uulgo militum ex utroq; exercitu affirma
ta. p se quisq; maximum laudibz ad celum
ferre. Par gta apud hannibalem hostesq; pe
nos erat. Actum demum sentire cum roma
nis atq; italia bellum ee. Iam biennio
ani adeo. duces romanos. et milites superiit.

ut uix cum eadem gente bellum ee crederent.
cui terribilem eam famam a patrib; accepisset
Hannibalē quoq; ex acie redeuntē dixisse fe-
5 prouibui. runt. Tandem eam nubem que sedet in ugi-
monui sollicitam procelle imbrem dedisse.
Dum hec geruntur in italia. cn. seruilius ge-
min. consul. cum classe nauiū circumuectus
sardinie. i. coloniam. i. ob sidib; utrimq;
acceptis in affricam transmisit. Et p̄ pusq;m
in concionantem escensionem faceret. meni
ge insula uastata. et ab incolentib; circa eam
ne ex ipor uteret. deripet q; ager. x. talentia ar-
genti accepta. ad litora affrice accessit. copias
q; exposuit. Inde ad pplandum agrum duc
ti militesq; nauales q; socij uicta effusi ac sun
sint cultor. ag. gentib; p̄dare. Itaq; in insidias
temere inlati. cum a frequentib; palantes et
loco. ignari circumuenirent. cum multa
cede ac feda fuga. retro ad naues compulsi
sunt. ad mille hominū cum hiss sempronio
obleso questore amisso. m. Classis ab litoribus
hostium plenis trepide soluta in siciliam
circumtenuit. Tradita q; libibei cura oraculo p̄
tem ut ab legato eius. p. circa romā reduceret.
ipe pficiscit. pedib; profectus retro in italiā
trauexit. Interea q; fabius acciuit. i. ipe ex colle
ga eius. m. atilio. ut exercitus ab se exacto ia
ppe semestri imperio accipent. Omnib; ppe an
nales. fabium dictatorem ad ūsus hannibalem
rem gessisse tradunt. Coelius etiam. eū
primum a pplo creatum dictatorem scribit.
Sz ex cēlium. i. ceteros fugit unū consulū. cn.
seruilio q; tum procul in gallia prouincia
aberat. ius fuisse dicendi dictatoris. Quā mox
qua exspectare territa iam clade cunctat. n
poterat. eodem cursum ē. ut a pplo creatus.
qui p dictatore eet. Res in gestas gtam q; in
lignem ducit. augendi. ciuitatē. imagines
posteros ut quip dictatore crederetur facile ob
tinuisse. Adeo q; inopia ē coactus hannibal.
ut ne cum fuge spem abeundi cum uisset gal
liam repetentur. fuit. nulla relicta spe alendi
exercitus in eis locis. si in sequentes consules eis
dem arib; bellum gererent. Consules atili
fabiano geminus seruilianus minutiano ex
ercitu accepto. hib nactis maiore cōmunitate
tremū auctūni erat. fabi. arib; cum summa
inter se concordia bellum gesserunt. frumēta
cum exercitu hannibalis duūsis locis opportu
ni aderant. carpentes agros. palatosq; excipi
entes in casum unius se dimicationis quam
omnib; arib; petebat hostis. ne uenirent.
cum ad gerendum iam hieme impediente
constituisset bellum. neapolitanu legatu roma
uenerit. Ab his. xl. patere aurē. magni pon
deris in curiam latē. atq; ita uba facta ut
dicerent scire se ee pplm. romanū bello exhau
riri. Et cum uasta pr urbib; agrisq; sociorū
ac p caput atq; arte italie urbe romana at
q; impio gerant. equum censuisse neapoli
tanos q̄d auri sibi cum ad tempus ornā
tum. ad subsidium fortune amicoribus. re
ludum foret. eo uuuare pplm. r. si quam opē
in sese crederent. eodem studio fuisse oblatu
ros. Gratum sibi patres romanos pplmq;
facturum. si omissa re neapolitana nouā sua du
xissent. dignos q; iudicaueruntab quib; do
num animo acuoluntate eorū qui libenter
darent. q̄m rem magnificentia curaq; Patrū
q; postea minime fuit accepta. Eo eodem
die spectatus carthaginiensis qui p biennium
fefellerat rome de pace. pulsis q; ma
nib; dimissus. Et seruilio q̄nq; et xx. merenti

acti quod in campo martio conuiuallent. In
duci data libtas ciuis grauis xx. Legati ad phi
lippum macedonum regem missi ad depos
cendum demetrium pharium qui bello uicto
ad eum fugisset. Alii ligures ad expostulan
dum quod penum opib; auxilisq; suis iu
uissent. Simul ad uisendum expinquo que
in bois atq; in subrib; gererent. Ad pineum
q; regem in illiros legati missi. Ad stipendiū
cui duel accipiendū, adeo ut bellum ingens
in cretucib; erat. Nulli ciuq; terrarum rei cu
ra romanos nō longinqua quidem effugie
bat. In religionē etiam uenit. Eidem concordi
e qm pfectionē militarē biennio. ante. L. ma
nlius pcos in gallia uouisset. Locatam ad id tēp
ñ ee. Itaq; duum uiri ad eam rem creati ab
emilio pcore urbis. gal. puppuis. Icelo qui
flaminē eidem in arce faciendam locauerūt.
Ab eodem. pr. ex sc. Iussere ad consules misse.
ut sibi sui decreuit. Alter eor ad consules creandos
romam uenirent. Se in eam diem qm uisissent
comitia edicturum. Ad hec consulib; relegatū
sine detrimēto rei p. abscedi ñ posse ab hoste.
Itaq; p interregem comitia habenda ee. Postu
quam consul alter a bello auocaret. Patrib;
recusi usum e dictatorem a consule dici co
mitior habendor ca dicti. I. uerrius. Philo.
in. pomponiū. macronē magr. equitum. dix.
Hisi uterq creati uissisq; die. xiiii. se magr.
abdicare ad interregnum redist. Consulib; pro
gatum in annum impiū. Inter reges prodi
tus a patrib; c. fi. claudius appi filius cecus in
p. cornelius asina. In eius interregno comitia
habita magno certamine patrum ac plebis
c. terentio uarrone. Quem sua gnis homi
plebes in sectatione principum pparatior q ar
tib; conciliatum. Ab q; fabio oppib; edictatio
impio concilium. Aliena inuidia splendente.
Quisq; erat habere ad consulatum putabatur.
Patres summa opa obstabant. Ne se insectando
sibi equari adsuescerent homines. Q. bebius he
renius. Et. pt. cognatus. C. terentii criminan
do. Ñ senatum nī. Et etiam augures. Quod dic
tatorem phibuissent comitia pficeret. Pin
uidiam eor fauorem candidato suo concilia
bat. Ab hominib; nobilib; p multos annos
bellum quererentib; hannibalem in italiam
ad ducem. Ab hisdem cum debellari posset
fraude in bellum trahi cum. iiii. mit legioib
unuisis pugnari posset. Apparuisse eo q. oi. mi
nucius absente fabio prospere pugnasset.
Duas legiones hosti ad cedem adiectas. Dein
ereptas cede ereptas ut pater patronus q; ap
pellaret. Qui prius uincere prohibuisset ro
manos quam uinci consules dein fabianas tri
bus cum debellare posset bellum traxisse. Id
fedus inter omnes nobiles ictum. Nec finem
ante belli habituros qm consulem uere ple
beium. i. hominē nouum fecissent. Iam
plebeios nobiles iam eisdem imitatos ee sa
cra. i. contempnere plebem ex quo contēp
ni patrib; desierint cepisse. Cui ñ id apparē
id actum. i quesitum ee. i. inter regnū inire
t. ut in patrum potestate comitia eent. Id
consules ambos ad exercitum mouando quesi
se. Id postea qua inuidiosus is dictator eet dic
tus comitior causa. Expugnatum ee ut inuī
osus dictator p augures fieret haberet ut inter
regnum eos consulatum unū certe plebis fo
mane eet. Ppīm libm habiturū ac daturum
ei qui magis uere uincere quam duu impare
mallet. Cum his orōnib; accensa plebs eet tri
bus unis patricius peremptis. P. cornelio. meren
na. L. manlio. uolsone. M. emilio. lepido. duob

nobilib; ram familiarũ plebei. c. atilio. lertano. ⁊. q. atilio petro. quoy alter pontifex. alter augur erat. c. terentius. cõs. cui creatũ ut in manu ei eẽnt comitia rogando collegetum erpta nobilitas parum fuisse uirum in conspectoribz ei. l. emilium paulũ qui cum. m. liuio consul fuerat. ⁊ damnatione collegę ⁊ sua ppe ambustus euaserat. in festum plebei diu ac multum recusanter ad pectionem compellit. Is proximo comitiali die concedentibz omnib; qui cũ uarrone certauerant. pars magis mad ũlandũ qm collega daretur consulib; inde ptorum comitia habita. creati m. pomponi matho. ⁊ p. furius philo. rome uti dicendo urbana sors pompono inter cuiꝰ romanos ⁊ peregrinos euenit ad uti duo ptores. o. claudi marcellus. in siciliã. a. postumi albinus. in galliam. oms ab senatẽ creati sunt. Hec cum qm ex pter terentio. cõs. consulem mandat bonos. quem iam ñ ante agessisset. preterit aliquot sortib; ac strenuis uiris. qua in tali tempe nulli nouꝰ magistratꝰ uidebatur mandandus. Exercitus quoq; multiplicati sunt. Quante autẽ copie pedi/tum equitumq; addite sunt. adeo ut nũo ⁊ genere copiarum uariant auctores. ut uix quicqm sanis certum affirmare ausis sim. Decẽ. m. nouoy militũ alijs scripta in supplemẽtum. alij noualis. iiii. legiones. ii. uiii. legionib; rem gererent. Numero q; pedituum equitumq; legiones auctas. milib; pedituũ ⁊ centenis equitib; in singulas adiectis. ut quina milia peditum trecenti equites eẽnt. so/ci; duplicem numerum equitũ darent. pe/ditũ equarum. viii. octoginta milia arma/toy ⁊ c. in castris romanis cum pugnatũ ad cannas ẽqudam auctores sunt. Illud haud qm qm dissentat. maiore conatu atq; impe/tu rem actam. qm ponib; annis qua spem pos/se uinci hostem dictatoꝛ pbuerat. Ceterum pos/quam signa ab urbe noue legiones mouerẽ/t. decem uiri libros adire atq; inspicere iussi pp/ter multos uulgo hominis nouis prodigiis. Jam ⁊ rome in auentino ⁊ arcte nunciatum erat sub idem tempus lapidib; pluuisse. ⁊ multo crebrius signa. in sabinis cedes. aquas fluere ca/lidas manasse. id quidem ⁊ iam quod sepius accidat magis terrebat. in uia formiata q ad campum erat. aliquot hominis de celo tac/ti exanimati q fuerant. Lapidigia ex libris p/curata. Legati apollinis patareis aureas romam attulerunt. His sicut ne apollinaris gratã acce/ptum. Eosdem dies ab hierone classis hostiaꝛ cum magno cõmeatu accessit. Legati in senatũ introducti nunciarũt eodem. c. flaminio consuli exercitus q a Ulatam adeo e/gre tulisse regem hieronẽ. ut nulla sua ppria regem q sua clade moueri magis potuerit. Itaq; qm qm probe sciat magnitudinẽ p. ⁊. ad mirabilem ipe ad ũsus rebz qm sociis cõ/missa a se omnia quibz abonis fidelibz q soliti bella uuari soleant. Que ne acciperet abnu/ant magnopere. p. c. orare. Jam omnium pri/mum ominis causa uictoriam auream. p. cc c. xx. adferre sese acciperet eam teneret q habiturum ppetuam. ⁊ ppetuam aduexisse eam. ccc. mil. modium tritici. cc. ordei ne cõmea/tus deesent. ⁊ quantum preterea opus esset quo uti posset subuecturos. Mille atq; equites se/ruos romano latinoq; nomini ñ utiq; pri/uum armatoy auxilia etiam externa inde/ se in castris romanis. Itaq; misisse mille sagi/tatoy ac fundatoy aptã manũ adu. balearei ac mauros. pugnaces q alias missile telo gen/tes. Adea dona consilia q addebant. ut ptor

cui pronuncia|ta|ſ euenſſet. daſſem in aſſy-
cam traiceret. ut hoſtem in terra ſua bellum
haberent. minuſq; lagrãm daret. hiſ auxi-
lia hannibali ſummittenda. Ab ſenatu ita
reſponſum regiſe. Virum bonum. egregium
q; ſocium hieronem eſſe. atq; uno tenore. ex eo
in amicitiam. p. r. uenſſe. fidem coluiſſe. ac re-
romanam omni tempe. acloco munifice ad
uuiſſe. Id pro inde ac debet gratum. pr. eſſe. Tu
rum. a ciuitatib; quib; dam allatã gratã. re
gi acceptam. ñ accipiſſe. p. r. uictoriam omen
q; accipe. ſedem q; eſſe diue clare ducare. capi
tolium templum iouis optimi maximi. mea
arce urbiſ romane. ſacratã uolentẽ. propitiã q;
firmam ac ſtabilẽ fore. pr. ſunditus el. agita
tos q; a ſummũ ciuitatum conſulib; ſ. ueme
ad nauũ claſſem q; cum. o. opraculo. pr. in
ſicilia eſſent. v. l. xx. adduc. pmiſſum q; eſſ.
ut ſi. e. r. p. cenſeret. eẽ in affricam traieceret.
Delectu pfecto conſulel pauos moueri diel. dũ
ſocijſ. ab nomine latino uenirent militel. tũ
quod nũq; antea factum erat. ut ex uran-
oo ab tribunil militũ ad acti militel. iuſſu
conſulum conuenirent. neq; in uſſu abi-
turi. Jam ad eam diem mch. p̃ter ſacrãmũ
fuerat. Et ubi ad decuriatum aut centuri-
atum conuenſſent. ſua uoluntate ipſi inẽ
ſeſe decuriati equitel. centuriati pedites con
turabant. ſeſe fugę atq; formidinil gr̃ã habi-
turoſ. neq; ex ordine receſſuroſ. in telum ſumẽdi
aut petendi. aut hoſtil feriendi aut ciuiſ
ſeruandi cauſa. id ex uoluntario inter ipſoſ
fierent. ad tribunoſ. ad legitimã iuriſiurandi
ad actionẽ translatũ. Contionel p̃ puſq; ab
urbe ſigna mouentẽ. conſul. uarronil multa
ac fera. el fuerit. denunciauit. bellũ arceſſiui
in italiam ab nobilib; manſurum. q; in uſ-
ceritb; reipublice. ſi pluret. fabioſ impetret.
haberet. ſe quo die hoſtem uidiſſet. pfecturum.
College euiſ pauli unam. p̃ die quam ex urbe
pficiſceret. contio fuit. uerio. q̃m gratio. pp
qua mch. inclemẽter in uarronẽ dictum miſi
id ñ mirari ſeq; dꝰ. nequi dux. p̃ puſq̃m aut ſuũ
aut hoſtium exercitum loco. ſitum natura
regionil noſſet. iam nunc locatuſ in urbe.
ſciret que ſibi agenda armato foret. r die q;
p̃dicere poſſ; qua cum hoſte ſignil collatil eſſet
omunicaturus. Seque conſilia magiſ reſ dent
hominib; q̃m homines rebi. ea ante tempꝰ
ſim natura ñ p̃cepturum. Optaret ut que cau
te et conſulte ea geſta eẽ ſatiſ proſpere euen
rent. Temeritatẽ p̃ter q̃m quod ſtulta ſit in
felicem etiam ad id locoꝝ fuiſſe. id ſua ſponte
apparebat. Tuta celeribus. ſilijs p̃poſituru-
ri quod id conſtanti p̃ſeueraret. Q. fabiuſ. ma
ximuſ ſic eum proficiſcentẽ allocutuſ fertur.
Si aut collegam id quod mallem. tui ſimilẽ
Lemiſ haberel. aut tu college tui eſſ ſimiliſ.
ſup uacanea eſſet ꝺꝰo mea. Jam r duo boni
conſulel etiam me indigentel omnia. e. re. p.
fide uſa faceretl. r mallem. nec mea uerba
auribi; uſiſ. nec conſilia animiſ accipereti.
Junc r collegam tuũ r tã talem uirtutem
mtuenti in tecum omniſ ꝺꝰo ẽ. quẽ ideo ne
quicq̃m r utrum boni r ciuẽ fore. ſi altera
parte claudicet. reſ. p. mat conſuliſſ. id ẽ ac boni
uiri r poteſtatis eſſe. Extra eũ. l. paule. ſi ubi
minuſ certa minuſ. cum e. terrentio. q̃m cum
hannibale futurum cenſes. Deſcio an infeſtꝰ
o. hic adſituſ q̃m ille hoſtis maneat. Et
cum illo in acie eũ. cum hoc. ad omnib; loc
ac temporib; certaturuſ es. Adſituſ hanni-
balem legionel q; eiuſ. cum equitib; ac pedi
bi; pugnandum r ſit. Varro dux cuiſ milita-

Pulchra allocutio fabii.

ecuria
r centu
riati;

bz te fut opugnaturu. Omnu etiam ꝛ causa
adsit c. flaminij memoria. Tam ille consul de
mum impunia ꝛ ad ꝯcatum cepit fuere.
Hic ꝑ uslꝫm peteret cōsl. dein petendo con
sulatu nunc q̄z consul ꝑ uslꝫm castra uideat
ꝛ ad ꝯcatum uenat aut hostem insanit. Et
quia tanta ꝛ iam nunc ꝑ cellas. prelia atq; agi
es. iactando interrogatus cur. quid inter ar
matam uuentutem censes facturum. ꝛ ú
ꝯcrumplo rel úba sequit. atq; ubi q̄d fatur
se denuntiat ꝯcrumplo pugnaturu. ego rem
militarem belli hoc genus. hostem hunc ig
noro. aut nobilio ꝛ aliud uideo. uix meno locus. no
stris cladib; erit. Ne gl̄a di temp. aduersus
unum ē. ut ego contempnendo potius q̄m
appetendo gl̄am modꝫ excesserim. Sz uta res
se hꝫ. una ratio belli gerendi aduersus hanni
balē ē. quia ego gesti. nec euentus mihi hoc docet.
stultoꝝ iste magister est. Sz eadem ratio que
fuit. futura q; do nec res eedem manebunt
ꝫmutabilē. In italia bellum gerimus. in sede
ac solo nro. Omnia circa plena ciuiū ac socioꝝ
sunt. Arma uirus equus. cōmeatib; uuiant.
uuiabunt q;. Idiam fidei do cum tum. adu
siis reb; nīl dederunt. Melioꝛ ꝛ prudentioꝛ ꝛ.
constantioꝛ ꝛ nos. temp. duelq; facit. hanni
bal contra. in aliena in hostili ē terra. inter
omnia inimica. infesta q; procul ab domo
ab patꝛa. Neq; illi. terra neq; mari ē pax. Hul
le cum urbes acciput. nulla menia. nisi
usꝫm sui uident. In diem capto uiuut. Par
tem uix tertiam exercitus ei habet. quem
hiberum amnem traiecit. Pluuis fame q̄m
ferro absumpsit. Nec his paucis iam uictum
suppeditat. Dubitas ꝯ quin sedendo. supatum
simus ei. qui se nesciat in diei ñ cōmeatus
ñ suppleñtū. ñ pecunia habeat. q̄m duo ꝑ ge
nti castelli apulie mopsi tanqm ꝑ carthagi
nis menib; Sz nec aduersus te quidē ego gl̄abor.
P. scipio. atq; atilius ꝑ primi consules uide
quem admodū ei laudificati sint. Hec una
salutis ē tua. l. paule q̄m difficilem infestaq;
cuei sibi q̄m magis hostes facient. Idem ti
tui q̄d hostium militi uolent. idem uarro
consul romanus q̄d hannibal penus impera
tor cupiet. duob; ducib; unus resistas opor
tet. Resistes aut. si aduersus famā rumoꝛes q; ho
minum satis firmus steteris. Ite neq; collega
uana gl̄a. neq; tua infamia mouit. auitate
labꝛare nimis. Ille sepe auunt. ex tinguu nū
q̄m gl̄am. q̄m qui spuerit. ueram habebit.
Sue timidum ꝑ cauto. tardum ꝑ consideratu.
imbellem ꝑ certo belli uocē. Talo te sapiens
hostis metuat. quam stulti ciues laudent.
Omnia audenti cōtēpnet hannibal. Si
ubi temere agenti metuet. Sic ego ut nich
agatur. Sz ut agenti ꝛ ratio ducat. ñ fortuna.
Tue potestatis semp tua q; omnia sint. Arma
tus intentus q; sis. neq; occasioni tue desis.
neq; suam occasionē hosti des. Omnia ñ
ꝑ parti clara certaq; erunt. festinatio imꝑ
uida ē ꝛ ceca. Aduersus ea oīa sulis haud fa
cta fuit. magis decentius ea que dicerent ue
ram q̄m facilia factu ēent. Dictatoꝛi magi.
equitum intolerabile fuisse. Quid consili
aduersus collegam secretosum ac temerarii
uirum. atq; actoꝛ ꝛ status foꝛe. Se ꝑ clare me
dium ꝑ ore consulatu semiustū effugisse.
optare ut omnia ꝓspere uenirent. Et si quid
aduersi caperet. hostium secus potius quam
suffragiis ciuiū. caput obiecturum.
Ab hoc sermone ꝑfectum paulum ꝛ adiunt
ꝓsequentib; ꝓmoꝛib; patrum. plebeium cō
sulem sua plebe prosecuta turba conspec

tio⁹ cum dignitate decẽtẽ ire in castra uene
runt. ꝑmptio nouo ꝯtrectu ac uerere castris
bi fariam factis ut noua minora eẽnt ꝓpius
hannibali in uerbis maio⁹ pars r omne robur
uirium eẽt. Consulem cum anni ꝓcons. m. an
nuum etatem excusantem romam miserunt.
geminum seruilium in minoribus castris legio
nem romanam r socium peditum equitumq; du
ob⁹ milibus ꝑficiunt. hannibal qm qm parte
oim dia ꝺctas hostium copias cernebat. tam
aduentum consulum mire gaudere. Non so
lum eñ nichil ꝑtarum in diem cõmeatibus supe
rabat. Sz ne unde raperent quidem quicquam
reliquerat. omnibus undiq; frumto postquã a
ger ptarum uirus erat in urbes munitas con
uecta. ut uix decem dierum qd compium
postea ẽ frumtum supẽt. hispanos q; ob in
opiam transitio pata fuit. si maturitas tem
po⁹ exꝑctata foret. Ceterum temeritate consu
lis ac prospo ingenio. mariam etiam fortuna
oedit. quod inꝓhibendis predatoribus tumul
tuario ꝓlio ac ꝑcursum magis militũ qm ex
ꝑparato aut in musu impato⁹ orto. haud
quaqm par pernis dimicatio fuit. Ad m. r
.o.cc. cesi. Non plus centum romanos socios
q; occisis. Ceterum uictoribus effuse sequentibus
metu insidiarum abstitit paulus consul. ẽ
eo die nam alterum impetrabant. impium e
rat. Varronem indignante acuo ciceranem
emissum hostẽ emanibus debellari q; ni cessa
tum foret potuisse. hannibal id damnũ
haud egerrime pati qum potius credere ue
lut in esca tam temeritate ferocis consulis
ac nouos maxime militũ ẽ. omnia ei ho
stium haud secus qm sua nota erant. dissimi
les dissoluendi q; imperate. duas ꝑ partes uro
num militum ire exercitu ẽ. Itaq; locum r tẽp⁹

mutius aptum se habe ratus. nocte prima
nuntios ꝑtes arma ferentes secum milites castra
plena omnis fortune publice ꝓuate q; reliqs
transq; primos montes leua pedites instruc
tos conduxit. dextra equites. impedimenta p comu
nem medium agmẽ traduxit. ut direptum uelut
deserti fuga dnos castris occupatum impe
torem q; hostem oppmeret. crebri relicti in
castris ignes ut fidem faceret. dum ipe longius
spatium fuga ꝓcuperet. falsa imagine castro⁹
sicut fabium priore anno frustratus erat tene
re in locis consules uoluisse. Ubi in lucem subduc
te ꝑmo stationes. deinꝺ ꝓpius ad eunuchos insolu
tum silentium admurationẽ fecit. tam satis
compta solitudine in castris concursus fit ad
ꝓtoria consulum nunciantium fugam hostium.
adeo trepidam. ut tabernacula stantibus castra re
linquerent. Quod q; fuga obscuro erat. crebros
etiam relictos ignes. Clamor in ortus ut signa
ꝑferri uberent. ducerent q; ad ꝑsequendos
hostes ac primus castra direptura. Et consul
alter. uelut unus turbe militaris erat. Paul⁹
etiam atq; etiam ducere pudendum ꝓcauen
dum q; ee. postremo cũ alit neq; seditione ne
neq; ducem seditionis sustinẽ posset. mar
cium statilium ꝑfectum cum cohorte lucana explo
ratum mittit. Qui ubi adequitauit portis
subsistere extra munita ceteros iussit. ipse
cum duobus equitibus uallum intrauit. Spe
culatusq; omnia cum cura renuntiant insidi
as ꝑfecto ee. ignes in parte castrorum que uigant
in hostem relictos. tabernacula apta. omnia ca
ra in promptu relicta. argentum quibus da
tos locis temere ꝓtas. ut obiectum ad ꝓdam iu
uisse. Que ad decernendos acupidi tate animos
nuntiata erant. ea accenderunt. Et clamo
re orto. ad militibus ni signum detur. sine ducibus

rumol. haud quaq̃ dedit. nam ex templo
uarro signum dedit pficiscendi. Paulus ẽt
sua sponte cunctanti. pulliq; auspicio ñ ad
duxissent. nummare iam offerenti porta sig
na collegerunt. Quod q̃m uarro egrẽ passus
flammi; tam recens eas. claudiq; consulis
p̃mo punico bello memorata naualis cladis
religione animos incussit. dispe ipi eo die
magis distulere q̃m phibuere imminentẽ pe
stem romanis. Nam forte ita euenit. ut cum
referri signa in castra iubenti consuli milites
ñ parerent. seruu duo formiani unius alter ci
uis equitis. qui seruilio atq; atilio. cõs. intẽ
pabulatores exercitu anumidis fuerant. p fuge
runt eo die ad dños. Deducti q; ad consules.
nuntiant omnẽ exercitum hannibalis trans
p rumos moueri. sedẽ insidiis hostium opportunã
aduentui. consules impij potentes ferut. cum
ambitio alterius suam p mũ apud eos pua
dulgentiam maiestate soluisset. hannibal
postq̃m motos magis in consulit romanos
q̃m ad ultimũ temere electos iudicat. ne qui
quam derecta fraude in castra rediit. Ibi plures
dies p̃ter inopiam frumti manere nequit.
Nouaq; consilia in dies ñ apud milites so
lum murmur exconiuratione omniũ gentiũ
s; etiam apud ducem ipm mouebant. Nam
cum initio fremitus deinde apta uoces ferato
fuisset. exposcentium stipendiũ debitum.
quercentium q; annonam primo. postremo
famẽ mercennarios milites maxime hispa
nu genus. de traditione cepisse consiliũ fama
est. Spẽ etiam inãnem hannibal de fuga in
galliam dicit agitasse. ita ut relicto pedita
tu omni cum equitib; se proriperet. Cum h
consilia atq; hic habitus animo; cẽt in ca
stris. mouere in statute in calidiora atq; eo
maturiora metib; apulie loca. simul quod lon
gius ab hoste recessisset. transfugia impediora
leuib; ingenijs cẽt. Profectus ẽ noctẽ ignib; si
militer factis. tabernaculq; paucis in spẽm reli
ctis. ut insidiarum par̃s metus contineret
romanos. Sz p eundem lucanũ staticulum ob;
ultra castra transq; mõtẽ exploratis. cum rela
tum cẽt. usum procul hostium agmen. cum
die sequenti eo consilia agitari cepta. cum u
trisq; consul eadẽ q̃ añ semp finisset sen
tentia. ceteris uarrom secute omnes. paulone
mo pt. 6 h. seruilium p̃ora. mi consulem
ad sentirent. maioris partis sententia ad no
ua luctandas clade romana cannas urgente
facto p fecti sunt. Prope eum uicum han
bal castra posuerat. aduersa a uolturno uento
qui campis torridis ficcitate nubes puluer
uehit. Id cum ipis castris p cõmodum fuit.
tum salutare precipue futurum erat. tum
aciem dirigerent. ipi ad dũi tergã tm ad flã
te uento in occeratum puluere effuso hoste
pugnaturi. Consules satis exploratis remeb;
sequentes penum. ut uentum ad cannas est.
ut in conspectu penum habebant. bina cas
cõmunuunt. eodem ferme intercallo quo
ad geminũ sicut añ copijs duntis. Antidus
amnis utrumq; castris adfluens. aditum a q̃to
ribus ex sua cuiq; oportunitate haud sine cer
tamine dabat. Ex munitis tam castris que
posita trans antidum erant. libuit aquaban
tur romani. quia ripa ultio; nullũ habebat
hostium p̃lium. hannibal spẽ nactus hoc
ad equestrem pugnam. qua parte utrum
muscul erat futuros. copiam pugnandi con
sules dirigit aciem. lacessitq; numidarum
p cursatione hostes. Inde tur sus sollicitari se
ditione militari ac discordia consulũ roma

na castra cum paulũ sempronio ⁊ flaminio
⁊ temeritatem uarronis. uarro speciosum tum
ois ac segnib; ducib; exemplum fabuum obi
cere testaretur q; deos homines q; hic nullã
penes se culpam ee. quod hannibal iam ut tu
su cepisset italiam se constructum a collega te
neri. ferrum atq; arma uanis ⁊ pugnare cu
pientib; ad inermes militib;. Ille siquidem pecti
ac prodiuis ad consulem tam atq; impudam
pugnam legionib; accideret. se omnis culpe
exortem. omnis euentus participem fore di
ceret. uidet ut quib; lingua prompta ac te
meraria. eque impugna uigerent manus.
Dum altercationib; magis q̃m consiliis tempꝰ
terit; hannibal ex acie quam ad multũ diei
tenuerat instructam cum in castra ceteras re
cipet copias. numidas adinuadendos ex mu
nitionib; castris romanoꝝ aquatores trans flu
men mittit. Quam inconditam turbam q̃ cũ
uix dum in ripa egressi clamore ac tumul
tu fugassent. stationem quoq; p uallo loca
tam atq; ipsas ppe portas euecti sunt. Id uõ
indignum uisum. ab tumultuario auxilio
iam etiam castra romana terreri. eam̃ una
causa ne ex tumplo transirent flum̃ dirige
rent q; aciem tenuerit romanos. qđ summa
impiis eo die penes paulũ fuit. Itaq; uarro po
stero die cui sors eius diei impiis erat. nichil
consulto collega. signum ppositum instructas
q; copias flum̃ traduxit sequente paulo. qa
magis n̄ ꝓbare q̃m n̄ aduuuare consiliũ pote
rat. Transgressi flum̃ eas q; quas in castris mu
nitionib; quas habuerant copias. sua. ad unũ
atq; ita instructa acie in dextro cornu id erat
fluminy ppinqui romanos equites locant. Dein
pedites leuium cornu extremi equites socioꝝ
iuncta pedites ad medium iunctu legionib;
romanis tenuerint iactatores. et ceteri leui
uium armoꝝ auxilia ꝑma acies facta. Consu
les cornua tenerent. terentii leuiũ emuli dextrũ.
gemino certulio media pugna tuenda data.
Hannibal luce ꝑma balearibꝰ leuiq; alia arma
tura ꝑmissa. transgressus flum̃ ut quosq; tra
duxerat ita in acie locabat. Gallos hispanos
q; equites ppe ripam leuo in cornu adiunxit
romanis eq̃tatui. dextri cornu numidis eq̃tib; dat.
media acie pedib; firmata. ita ut a frontꝰ utra
q; cornua eẽnt. ut ponerent hinc medii galli
atq; hispani. a fronte romanam magna ex parte
crederes aciem. ita armati erant armis ⁊ ante
bia. ceterum magna ex parte ad trahendum
captus gall hispanisq; scuta eidem fere
re erant dispares. ac dissimiles gladii. galli plo
gi ac sine mucronib; hispano puncti magis
quam cesi adsueto petere hostem. breuitate
habiles. ⁊ cum mucronib; antiquis ar
mat gentium harum cum magnitudine
corpoꝝ tum specie terribiles erat. gall supra ubi
licum erant nudi. hispani lineis pretextis
purpura tumicis candore nimio fulgentib;
constiterant. numeri omnium peditum e
quitum steterunt. in acie illum fuit. xl. x
equitum duces cornib; preerat. sinistro has
drubal. dextro magonem. ipse mahabarbal. mediam aciem
hannibal ipe cum fre magone tenuit. solus
seu de industria ita locatus. seu quod forte
ita stare poportune utrumq; partꝰ obliquus
erat romanis in meridiem. pensis in septentrionẽ
ibis. Ventus uolturnus regionis incole uocat.
aduersus romanis cohortibus multo puluere in
ipsa ora uoluendo prospectu ademit. clamore
sublato. pcursu auxilia ⁊ pugna leuib; pri
mum armis cõmissa. Dein equitum gallorꝰ ⁊
hispanorꝰ leuium cornu. cui dextro romano

concurrũ. minime equestri more pugne. Tron
tis enim adũsis concurrendum erat. quia
nullo circa ad euagandum relicto spacio.
hinc amnis hinc pedium acies claudebant
ind. rectum utrimq; nitentes stantibus ac
consertis postremo turbatis equis uix utrum am
plexus detrahebat equo. pedestres. magna ia
ex parte certam̃ factum erat. accuis tam̃ qm̃
diutius pugnatum ẽ. pulsiq; romani equites
terga ũtunt. Sub equestris finem certaminis
coorta ẽ pedium pugna. Primo uiribus ra
mmis parum constabant ordines. galli hispa
nisq;. Tandem romani diu ac sepe consilio
qua fronte acieq; densa impulere hostiũ
mmis cuneũ tenuem eoq; parum ualidũ a
cetera. prominente acie. impulsis dein ac trepi
de referentibus pedem insistere ac tenore uno
p precepsi pauore fugientium agmine in me
diam primum aciem inlato. postremo nul
lo resistente ad subsidia afroy puenerunt
qui utrimq; reducti alijs consisterant me
diaq; galli hispaniq; steterant aliq̃ntum
prominente acie qui cuneus ut pulsus eq̃
uit fronte primum dein uiendo etiam in si
num in medio dedit. afri circa iam conua
uerant. ueuentibus q; incautem medium
romanis circumdedere alas. mox conua
gendo. claudere. tergo hoste. hinc
romani defuncti nec quicq̃m de plus uno.
omissis gallis hispanisq; quoy terga ceciderant. et ad ũsus afros integram pugnam ine
unt. Non tantum meo miq̃m q; inclusi ad
uersus cursu fessos. sed etiam q̃ fessi cum recen
tibus ac uegetis pugnabant. Jam sinistro
cornu romani ũ socioy equites ad ũsus
numidas steterant. consertum plus erat
segne primo. et apunica cepit fraude. Ch
genus ferme numidẽ pcta arma tela q; gla
dios occultos sub loricis habentes. spem trans
fugarum cum ab suis parmas post terga habe
tes adequitassent. repente ex equis desiluunt.
parmisq; etiã iactis ante pedes hostium pro
iectis in mediam aciem accepti. ductiq; ad ul
timos consedere tergo ubiq; Ac dum plus ũ
ab omni parte conserti quieti manserunt.
Postq̃m omniũ animos octos q; occupauerat
certam̃. cum abreptis scutis que passim inter
aceruos cesorum corpoy strata erant. usi ad
orsum romanam aciem terga q; ferientes ac
plures cedentes. stragem ingentem. ac maio
rem aliq̃nto pauorem ac tumultum fecere.
Cum alibi terror. afuga alibi primo. in mala
iam spe plurium eet. hasdrubal qui ea parte p
erat. sub ductos. ex media acie numidas. qua
segnis eoy cum adũsis pugna erat. ad plequẽ
dos passim fugientes mittit. Hispanos. et gallos
pedites. afros iam ppe fessos. cede magis q̃m pug
na aduingit. Parte altera pugne. paulus q̃m
q̃m primo statum plus. funda grauis ictus fue
rant. tam̃ occurrit sepe cum consertis han
nibali. et aliquot locis plurium restituit. pugne
tibi cum equitibi romanis. omissis postre
mo equis. quia consulẽ. ad regendum equi
tes deficiebant. Tum denunciantibus cuidã
iussisse consulem ad pedes descendere equites
dixisse hannibalem ferunt q̃m malle inme
tos in traderent equites. cum pedestre plus
quale iam haud dubia hostium uictoria
fuit. cum uicti nouum uestigio mallent q̃
fugere uictores. noxamibi uictoriam mu
trucidarent. quos pellere non poterant. pepu
lerant. tñ iam paucos superantes. et. laborem ac
uulnibi fessos. Jñ dissipati omnes sunt equos q
ad fugam qui poterant repetebant. Ch. len

culul. et mit. cum ꝓter uehem equo ſedentē
in ſaxo ceruice oppectum conſulem uidiſſet.
L. emili inquit quem unū inſontē culpe cla
oꝛis hodieꝛne dei reſpicere debent. cape hunc
equum dum ⁊ tu rurſum aliquid ſupē. ſo me
ego te tollere poſſum ac ꝓtegere ne fu neſtam
in hāc pugnam mortē conſuliſſe uideāꝛ. Etiam ſi
hoc lacrimarum ſatis luctuſq; ꝑadea conſul
tu quidē eſſe. cornelia gente urturie eſto. ſi cauere
fruſtra miſerando exiguum tempus ⁊ manib⁹
hoſtium euadendi abſumas. Abi nuntia
publice patribꝫ urbem romanam muniant.
Ac ꝓſq; uictoꝛ hoſtis aduenias preſidiis firmēt. ſeruatum q; fabio emiliū ꝓceꝓtoꝛ ceuſ
memoꝛem ⁊ uiriſſe ⁊ adhuc moꝛi me in hac
ſtrage militum meoꝛ paſſe expiare ne tu
ut reuiſ iterum ē conſulat⁹ ſim accuſatoꝛ col
lege exiſtam aut alieno crimine innocentē
am meam ꝓtegam. Hec ꝑagente ꝓſus turba
fugientium cuneū. deiñ hoſtes oppſſere con
ſulem ignoꝛantes quiſ eēt obruerunt. Tot. len
tulum in tumulum abrupit equuſ. cum ñ
effuſe fugiunt. Quatuoꝛ milia hominū in
minoꝛa caſtra. x. in maioꝛa duo ferme mi cum ipm cannaſ ꝓfugerunt. Qui ex tumplo
a carthalone atq; equitib⁹ nullo munimēto
tegentes uicum curūuenti ſunt. Conſul alt
ſeu fortē ſeu conſilio. nulli fugientiū infeſtus
agmini. c. l. fere equitib⁹ uenuſiam ꝓfugit. ⁊ l.
v. peditū duo milia. dcc. equites ⁊ tanta ꝑte
ciuium ſocioꝝ q; parē ceſi dicit. Inhiſ ambo cō
ſulum queſtoꝛes. l. atiliuſ. ⁊ l. furiuſ. bibaculꝰ.
⁊ xx unuſ de. tt. mit. Conſulares quidam ꝓ
tij q; ⁊ edilicij inter eos. ex ſeruiliū. geminū
⁊ ex. minutiū numerant qui mag. equitū
prioꝛe anno aliquot annis añ fuerat. lxxx.
ꝓterea aut⁹ ſenatoꝛes aut qui eos mag. ges

ſiſſent unde in ſenatum legi deberent. cum
ſua uoluntate militeſ in legionib⁹ facti ēent.
capta eo prelio tria milia peditum ⁊ equites
mille ducunt. hec ex pugna cannenſi clade no
bilitata par ceterum utiliſ. que poſt pugnā
accidere leuioꝛa quia ab hoſte ē ceſſatum ſic
ſtrage exercituſ grauioꝝ fedioꝝ q; fuga. namq;
ad aliam ſicut urbem ꝑdidit ita exercitum
ſeruauit ad cannaſ fugientem conſulem ut
L. ſecuti ſunt. altiuſ inoꝛientiſ ꝑe totiuſ exer
citiuſ fuit bimiſ in caſtriſ cum multitudo ſi
ne armiſ ſine ducib⁹ ēet numerum qui ima
ginib⁹ erant mittunt. dum plurim deiñ ex le
gati ꝑ pulſi fatigatoſ quieſ nocturna hoſtes ꝓ
meret ut ad ſe tranſirent. uno agmine can
nuſium abitū ēt. Eam ſententiam alij to
tam aſpnari. cur eūi illoſ qui ſe arceſſant.
ipoſ ñ uenire cum eque cōfugi poſſent.
Quia inde ducet plena hoſtium omnia in me
dio ēent. ⁊ alioꝝ q̄m ſua coꝛpoꝛa tanto ꝓclo
mallent obicere. Aliiſ ñ tam ſententia ē diſ
plicere q̄m animuſ deeſſe. ſ. sempꝛoni cudita
muſ. et mit. capi g̃ mauultiſ inq; ab auariſ
ſimo ⁊ crudeliſſimo hoſte eſtimariq; capta
uita ⁊ exquiri ꝓcia ab interrogantib⁹ roman
ciuiſ is. an latinuſ ſocius ut ex cuia contume
lia ⁊ miſeria alteri honoſ quereꝛ. Jon cui ſi
quidem. l. emiliꝰ conſuli qui ſe bene moꝛi q̄m
turpiter uiuē maluit. ⁊ cor fortiſſimoꝝ uiroꝝ
qui circa eum cumulati iacent ciuiſ eſtiſ. Si
añ q̄m oꝑ mutilaꝝ maioꝝ q; hoſtiū agmi
na obſepiunt iter. p hoſ qui moꝛdinati atq;
in compoſiti obſtrepunt portiſ erumpam.
ferro atq; audacia fit q̄m uiſ ꝓfertoſ hoſtiū
cuneo quidē hoc laxum atq; ſolutū agmē
uti huc obſtet uiriſ. Itaq; te mecū qui ⁊
uoſmet ipoſ ⁊ rē p. ſaluam uultiſ. Hec ubi

dicta dedit. stringit gladium. cuneoq; facto
p medios uadit hostes. Et cum in latus dextrū
qđ patebat numide raptarent. translatus in
dextrum secutus in maiora castra ad. dc. euase
runt. atq; inde p̄ nullo alio magno agmine
ad iunctos canusinū in columes peruenerunt.
Hec apud uictos magnū ipetuatoy qđ ingeniū
suū cuiq; autoꝛes dabat. q̄m ex consilio ipsoy
aut impio cuiq; agebant. hannibali uic
toꝛi cum ceteri circumfusi gratularent. sua
dent q; ut tanto p̄functus bello diei qđ re
liquū esset. noctisq; insequentis quietem et
ipse sibi sumeret. refelli daret militibus. maha
bal p̄fectus equitum minime cessandum ta
tus. immo ut quid hac pugna fuisset actū scias
die quinto unquam uictoꝛ in capitolio epula
beris. sequere cum equite ut p̄ul uenisse q̄m
uenturum sciant. p̄cedam. hannibal animi
ci letatus. tua maioꝛ q̄ q̄m ut eam statim
capere animo possent. utq; uoluntate se
laudare maharbal aut. ad consilium pensan
dum tempus opus esse. Tum maharbal non
omnia minuti eidem indocte. uincere scis
hannibal. uictoꝛia uti nescis. mora cuius diei
fuit creditis saluti fuisse urbi. atq; imperio.
Postero die ubi p̄mum inluxit. ad spolia le
genda fedam q; etiam hostibus spectandā in
stragem inlisuntur. Iacebant ut romanoꝝ
milia pedites passim equites. ut quem cuiq;
fors aut pugna iunxerant. aut fuga ad sur
gentes quidam extrage media cruenti quos
stricta matutino frigoꝛe exciauerant uul
nera ab hoste oppressi sunt. quosdam et
iacentes uiuos succisis femoꝛibus poplitibus q;
inuenerunt mutantes cruce iugulumq;
reliquū sanguine libantes haurire inuen
ti quidam sunt mersis in fossam terram
captibus quod humo extulisse tegeret. obruen
tes q; ora supiecta humo intercluisse spi
ritum apparebat. Precipue consules omnis subie
ctus numide morituoꝛ supincubans romano
ruꝝ uiuum naso auribus q; lacerauit. cum manibus
ad capiendum telum inutilibus in rabiem
tra usus laniando dentibus hostem exspirasse.
Spoliis ad multum delectus hannibal ad mino
ra duxit castra oppugnanda. et omnium p̄mum
brachio flumine obiecto eos excludit. Ceteroꝝ
ab omnibus laboꝛe iugilis uulneribus etiam
fessis maturioꝛ ipse spe deducto est facta pa
ctio arma atq; equos traderent. In capita ro
mana tricenis nummis quadrigatis. In socios
ducenis. In seruos centenis. Et ut eo pretio p
solutio cum singulis abirent uestimenta in ca
stra hostis acceperunt. Traditisq; in custodiam
omnibus sunt secoꝝ cuiusq; dum ibi temp
tantur. interea cum ex maioꝛibus castris q;
satis uirium ut nimis fuit ad mille. mul ho
minum. et ducenti equites. alij agmine alij pa
lati passim p̄ agros qđ haud minus rutum erat
canusium p̄fugissent. castra ipsa assumpsit.
mediisq; eadem conditione qua alia tradi
hosti. Preda ingens parata est. Et preter equos
uiros q; si quid argenti qđ plimum in phale
ris equoꝝ erat. nam ad uescendum facto per
quo utiq; militantes utebantur omnis cetera
p̄da diripienda data est. cum sepeliendi causa
conferri in unum corpoꝛa suoꝝ uisum. ad vi.
fuisse dicuntur fortissimoꝝ uiroꝝ. Consulem
q; romanum conditum sepulcrum q; quidā
auctoꝛes sunt. Eos qui canusium p̄fugerant
mulier paula nomine busa genere clara ac
opulentissimis rebus tum tectis q; a canusinis acce
tos. frumento uestitu uiatico etiam iuuit. Pro
qua ei munificentia postea bello p̄fecto ab

lenatu honore habuit. Ceterū cū ibi. tr. mit
uii. ccnt. fabi magrmus de legione pma. cuj
pr̄ poze anno dictator fuerat. r de legione
scdā. l. publicius bibulus. r. p. corneli scipio.
de legione tercia app. clauduſ. pulcher. q̄ yrme
edit fuerat. omnium consensu ad publiū sci
pionē ad modum adolescentie app. clauduū suma impij
delata ē. Quib; consultantib; inter pauos de
suma rerum nuntiat. p. furiuſ philus consu
laris uri filiuſ. ne quiq̄m eos pdutam spem
fouere desperatam complorataq; rem ee
publicam nobiles uuenes quosdam quoy pn
cipem. l. cecilium metallum mare ac naues
spectare. ut deserta italia ad regum aliquem
transfugiat. Quod malum pteq̄m atoy super
tot clades etiam nouum cum stupore ac mira
culo corpi dos deiecisset. r qui aderant consiliū
aduocandum de eo censerent. negat consiliū
remēsse scipio uuenis. fatat dux huic belli
audendum atq; agendum n consulendum
aut in tanto malo ee scipio. Irent secum exercitum
plo armati qui re. p. saluam uellent. nullo
loco
uerius quam ubi ea cogunt hostium castra
ee. Pgue ire sequentib; pauci in hospicium me
telli. Et cum consilii ibi uuenū de quib; ad
latum erat. inuenisset. strictos sup capita con
sultantium gladios. ex mei animi sententia
inquit ut ego re. p. p. r. n deseram. neq; aliū
ciuem romanū deserere patiar. Si sciens fallo.
tum me uipi optime maxime domus familiā
rem q; meam pessimo leo afficiat. In h uerba
l. cecilij uirel postulo ceteriq; qui aderus. Qui
n iurauit in se huic gladium stricti ee sciat
Haud secus pauidi q̄m sui uictorem hannibalē
cernerent. iurant omnes custodiendos q; semet
ipos scipioni tradunt. Postq̄ pe q̄ h canusij age
bant. uenusiam ad consulē ad. xiii. mit. r pe
dites equites q; qui sparsi fuga p agros fuerat.
puenere. Fol omne uenulum per familias benigne
accipiendos curandos q; cum duuisset in sin
glos equites. togas r tunicas. r quadrigatos nū
mos. quinos uicenos. r pedites denos. r arma q̄b;
decerant dederunt. Ceteraq; publice ac priuatim
hospitaliter facta certatim q; ne a militere can
sina ppls uenusinus officiis uincere. Sic grauiter
onusi buse multitudo faciebat. r iam ad. x. mit
hominum erant. Appulsq; r scipio postquā
in colum ee alterum consulem accepere. nū
cium cecumplo mittunt. quante secum pedi
tum equitū q; copie ee. Scisciratū q; simul.
utrum q; uenusiam adduci exercitum an ma
nere uiderent. Canusini. Varro ipe canusiū copias
tradunt. Et iam aliqua specie consularis ei
tus erat. menib; q; secreti. r sin armis ab hoste
uidebant defensuri. Romam ne hos
quidē reli quasi sup ee ciuium socioq;
q; occidione occisum cum duob; exercitib; de
letas q; omnes copias ad latum fuerat. Si huiq̄m
salua urbe cū pauoris tumultus q; inter me
nia romana fuit. Itaq; succumbam oneri ne
q; adgrediar narrare que differendo minora
uo facio. consule exercitu q; ad tantum nū poten
no amisso. n uulnus sup uulnus. q multiplex
clades cum duob; consulib; eiū consularibus
exercitus amissi nunciabant. nec ulla iam
castra romana nec ducem nec militē ee. han
nibal apuliam samnium iam q̄ totam
italiam factam. Nulla p̄fecto alia gens tanta
mole cladis n obruta ee; comparet cladem ad
egatis insulas carthaginensiū prelio nauali
acceptam. qua tracti sicilia ac sardinia celere
hinc uectigales ac stipendiarios fieri se passi sit.
Aut pugnam aduersam in affrica cum poste
a hic pe hannibal succubuit. Nulla ex par
te compandet sunt n q̄ minore animo late

lunt. P. furiul. pilul. r oȝ. pomponiul pretel. le
natum in curiam hostiliam uocauerunt. ut
de urbis custodia consulerent. Jecq eñi dubi
tabant deleri ȝ cernerentur hostem ad oppugnan r
dam romã qđ unum opus belli restaret uen
turum. cum m alijs sicut in gentibꝫ tra ygno
tis nec consiliuum quidem satis ȝpederent.
obstreperet qꝫ clamoꝛ lamentantiũ mulieriũ
ñdum palam facti uuu moꝛtuu qꝫ. r pene
omis pene domus ꝓmiscue complorarent. tũ
fabius maximus censuit. equites ȝpeditos. r
appia. r latina uia mittendos. qui obuios per
cunctando aliquos profectos ȝ fuga passim
dissipatos sorte referant que fortuna consiliũ
atqꝫ ȝcretuum sit. r siquid dijs ĩmoꝛtalis miseri
cõ impij reliquum romano nomini fecerint
ubi hec copie sint. qua se hã nibal quo ē. l. post
ꝓlium conuulit quid paret ꝗd agat.
acturus qꝫ sit. hec ȝploranda noscenda qꝫ per
impigros iuuenes ee illud ꝓ patres ipos agendũ
qm magistratuum parum sit ut tumultum
ac trepidationẽ in urbe tollant. matronas pu
blico arceant. continereq; intra suum qm qꝫ
limen cogant. comploratus familiariũ coerce
ant. silentium ꝓ urbem faciant. nuncios re
rum omniũ ad pretoꝛes deducendos curent.
siue quisq; fortune domi auctoꝛem ȝpectent.
custodes qꝫ ꝓtera ad portas ponant. qui ꝓhi
beant quemqm egredi urbem. cogant qꝫ ho
minem nullam nisi urbe ac menbꝫ salui sa
lutem spare. Vbi conticuerit recte tumultu
tum in curiam patres reuocandos. consulen
dum qꝫ de urbis custodia ee. Cum in hanc se
ntentiam pedibꝫ omes issent. sumotasqꝫ fuoꝛ ma
gistratũ turba patres diuisi ad sedandos tumul
tus discessissent. tum demũ luctus ateremõ
cõs. allate sunt. L. emilium. cõs. ȝ ceteriq;

celum lelie canuli ee reliquas tante cladis uelut
ȝ naufragio colligentem ad. x. mil. militum
ferme ee incompositoꝝ inoꝛdinatoꝝ qꝫ se muni
sederet ad carnas, hoste in captiuoꝝ preȝs preda qꝫ aly
a nec uictoꝛi animo nec magni ducis moꝛem
tantem. Tum ꝓpiate qꝫ ꝓ domos cladem uulga
te sunt. adeo qꝫ totam urbem oppleuit luctus
ut sacrum annuũ sacrum ceteris interm̃issũ
sit. quia nec lugentibꝫ id facere ẽ fas. nec ulla
in illa tempestate matrona ȝpers luctus fuerat.
Itaqꝫ ne ob eandem causam alia qꝫ sacra publy
ca aut ꝓpiata deseruntur. s. c. diebꝫ. xxx. luctus
ẽ finitus. Ceterum cum sedato urbis tumul
tu. reuocati in curiam. patres ee. alie insup
ȝ sicilia littore allate sunt. abi. octauio ꝓ pre
re regnum hieronis classe punica uastari. cu
cum opem implorantj ferre uellent. nuncia
tum his ẽ aliam classem adegatis insulam
state ꝓpatam instructam qꝫ ut ubi se aduũsum
tuendam syracusanam oram peni sensissent.
hyblibeum ȝrumplo ꝓmuntiam qꝫ aliam romã
nam adgredient. Itaqꝫ classe opus ẽ. si regem so
tum siciliam qꝫ tueri uellent. littoꝛis consul
pretoꝛis qꝫ. oȝ. appium claudiũ qui classi ad
hostiam stanti ꝓfect canusium ad ȝcitum mit
tendũ. scribendum qꝫ consuli ut cũ. ꝓ. r.
ȝcitum tradidisset. ꝓmo qꝫ tempoꝛe qm̃ium
ꝓ comodum rei. p. fieri posset romam ueni
ret. Terreri etiam sup tantas clades cum ceteris
ꝓdigijs. tum quod due uestales eo anno oppi
mia atqꝫ floꝛonia stupri compte. r altera sub
terra ut mos ẽ ad portam collinam necata fu
erat. altera sibimet ipsa moꝛtẽ conscuerat.
L. cantilius scriba pontificis qui minoꝛes põtifi
ces appellant. q̃ floꝛoniam stupriũ fecerat. a põ
tifice maxio eousq; ũgis in comitio cesus erat.
ut tuba ȝpuraret. hoc nefas cum tot ũtibꝫ da

decimꝰ pdigum uerbũ ẽt· decem uiri libros aduer
sus fẽ ẽt· Q· fabius· pictor· delfos ad oraculũ mis
sus ẽ· sciscitatum quibꝫ precibꝫ supplicassetqꝫ deos
possent placẽre· q· que nam futura fortuna tam
cladibꝫ foret· Interim ex fatalibꝫ libris sacrificia
aliquot extra ordinaria facta· Inter quꝫ gallus· q·
gallina· grecus· q· greca· in foro bouario sub ter
ra uiui demissi sunt· in locum saxo consepti
ubi ante hostiles humanis minime romano
sacro imbutum placatis fatis uerebantur· dein·
C· claudius· marcellus ab hostia C· q· d· milites
quos in classem scriptos habebat romam ut
urbi præsidio essent· mittit· ipse legionem classis ea
legio tertia erat· cum ea mittit· theanum sidici
num præmissam classe tradita· præterquam philo colle
ge· paucos post dies canusium magnis itineribꝫ
contendit· Dictatore ex auctoritate patrum dictus
unus· q· t· sempronius magister equitum· dilectu
scripto uiros ab annis xvii· q· quosdam præ
tertatos scribunt· Quatuor exercitibus legionibꝫ et
mille equites effecti· Item ad socios latinumqꝫ
nomen ad militem ex formula accipiendos mittit·
arma tela alia parari iubent· q· uetera spolia
hostium detrahunt templis porticibꝫ qꝫ alia
formam noui delectus inopia libroꝝ captũ
ac nec ætas dedit· viii· milia iuuenum ualidoꝝ
ex seruitiis· pul scisciantes singlos uellent ne
militare empta publice armauerunt· hiis mi
les magis placuit cum pretio minore redimi
captiuos copia fieret· Iam qꝫ hannibal sedẽ
tem præperam ad cannas pugnam uictoris ma
gis quam belli gerentis intentus curis cum
captiuis productis segregatisqꝫ sociis sicut aũ
ad trebiam trasumennũqꝫ lacum benigne
ad loquitur· sine præmio dimisisset· romanos qꝫ uo
cauit quod nũquam aliam antea· satis mitis sermo
ne alloquitur· ñ interne[gone]cuium sibi ẽt cum
romanis bellum de dignitate atqꝫ imperio certa
ret· q· patres uirtuti romane cessisse· q· se id admi
nus sue inuicem simul felicitati et uirtuti cedat·
Itaqꝫ redimendi se captiuos copiam facere præ
fore in capita equiti quingenos quadrigatos
trimos· trecenos pedit· seruo centum quinquin
genos aliquantum adiciebat equitibꝫ ad id præ
quo pepigerat decẽtes sestertios· leui ñ quamcumqꝫ
conditione pascendi acceperunt· Placuit suf
fragio populi· et deligi q· romam ad senatũ irent·
Nec pignus aliud fidei quam ut iurarent se re
dituros acceptum· Quibus cum his carthalone
bil carthaginiensis qui sit forte ad pacem incli
nare animos conditionesque ferret· cum egressis ca
stris ẽnt· unus ex his nimirum romani ingenii
homo· uelut aliud aliquid oblituros iurisiurandi sol
uendi causa cum in castra redissent· ante noc
tem comitatus ad sequitur· Vbi romã uenit rec
nunciatum ẽ· carthaloni ob uiam luctor missus
qui dictatori uerbis nunciaret· ut ante noctẽ
excederet finibꝫ romanis· Legatis captiuorũ
senatus ab dictatore datus ẽ· Quoꝝ princeps· q·
unus· s· c· inquit· nemo nisi ignorat· nulli
umquam curiam ullioresse fuisse captiuos quam
nunc· Ceterum mihi uobis plus uisum quam
causa· ñ alii unquam minus negligendi uobis
quam alios in hostium potestate uenerunt·
Non enim in acie primoribus arma tradidimus
sed cum ipse ad noctem stipatus et cumulis cor
porum præliũ extraxissem· in castra re
cepimus nos· Diei reliquum ac noctem insequen
tem fessi labore acuulnũbꝫ uallum sumus cu
rati· Postero die cum circumfessi abscessu
uictore aqua arceremur· nec ulla iam præsen
tes hostis extimendum spes ẽt· necessene
fas duceremus· Et militibꝫ hominũ ex acie nostra
trucidatis aliquem ex cannensi pugna re

5 p· c parcel consep q.

5 apud roma nos ulissi mos fuisse cap tos;

manum milicem rettare. tunc demū pactū lum
ptum quod redempti dimittere mur. Arma am
quibꝫ nuch iam auxilij erat hosti tradidimus.
maiorem cꝫ accepimus secagall' auxo ademisse.
z patres uros aspimos illos ad condicionē pacis.
legatos tam ad captiuos redundos gram tare
tum misisse atq; italiam cum gall' z ad hera
cleam cum pyrro utraq; n tam clade infamis
qm pauore z fuga pugna fuit. Cannensem cā
pos acerui romanos corpos tegunt. Nec fug
simus pugne. nisi in quibꝫ trucidandis z fer
rum. z uirel hosti defecerunt. Sunt etiam de
nīs quidam qui nec gr̃acie quidem refuge
runt. hꝫ pfidio castris relictis cum castra trade
rentur in potestatē hostium uenerunt. Haud
equidem ullus ciuis. z cōmilitonis fortuna aut
conditionis inuideo. nec pmendo alium me cer
tasse uelim. ne illi quidem n pricipatus pedū
z cursus aliquod pmium ē qui pterisq; iner
mes gr̃acie fugientes. n prius qm uenerint aut
canusi constiterunt. se nobis mito ptulint gla
tiaq; sint in se plus qm in nobis presidij. rei. p.
ē. hꝫ illi ecbonis ac fortibꝫ militibꝫ utemini. z
nobis etiam promptuoribꝫ ppatria quod be
neficio uro redempti atq; in patriam restitu
ti sumus. Delectum ex omni etate. z fortuna
habetis octo milia seruos audio armari. n
minor numerus nr̃ē. nec maiore pretio re
emi possumus quam hij emunt. Jam si
conferam nos cum illis iniuriā noi romano fa
ciam. Illud etiam in tali consilio animad
uertendum uobis censeam. p. c. si tam duri
ores ee uelitis quod nullo nro mito faciatis
quam nos hosti relicturi sitis. Puto uidelicet
qui uos hospitum numero captiuos hūt
an barbaro acpeno qui utrū auarior an
crudelior sit uix existimari potest. Iuuidea
til carenal qualorem deformitate cuiuꝰ uiro
ñ minus pfecto uos ea spes mouerat. qm si ex al
altera parte cernatis strata is cannensibꝫ camp
legiones uras. Interea postis sollicitudinem
z lac̃rimas in uestibulo curie stantiū cognato
nūo exspectantiū qꝫ responsum urm. cum hij
p nobis p qꝫ his qui absunt ita suspensi ac sol
liciti sint quem censetis animū ipos ee. quos
in discrimine uita libertasq; est. si medius fid
ipe in nos mitis hannibal contra naturam
suam ee uelit. nichil tñ nobis uita opus ee
censeamus. cum indigni ut redimeremur a
uobis uisi sumus. redire romam qm remissi
a pyrro sine pretio capti. hꝫ redire cū legatis p
moribꝫ ciuitatis ad redimendos sese missis. re
deam ego in patriam trecentis nūmis ñ esti
matis ciuis. suis quisq; animū. p. c. socios m
discrimine ee uitam corp qꝫ meum magis
me fame pudīm mouet ne auob damnati
ac repulsi habeamus. Nec enim uos pretio
peperisse homines credent. Ybi sine ē fect
exemplo ab ea turba. que in comitio erat
clamor flebilis ē sublatus. manusq; ad curiā
tendebant orantes ut sibi libros. cognatos
reddent. Feminas q; metus ac necessitas in
uo ac turbe uiroꝝ immiscuerat. Senatus sum
motis arbitris consuli cepit. Ibi cum senten
tias uariaret. alij redimendos de publico alij
nullam publice impensam faciendam. nec
phibendos ex priuato redimi. si quibꝫ argen
tum in psentiam deest. dandam ex erario pe
cuniam mutuam. precibꝫ qꝫ ac precibus eoꝝ
orum pplo censerent. tum. t manlius quā
prisce ac nimis dure ut plerisq; uidebatur
se uitatis interrogatus sententiam ita locut
fertur. Si cum postulassent legati p his qui
in hostium potestate sunt ut redimerent.

sue

ſine ulli⁹ inſectatione eoꝝ breui ſententia pegu
ſem. Quid enim aliud quam admonendi eēt
ut morem traditum a patrib⁹ neceſſario ad re
militarem exemplo ſeruarent? Iunctq; aũ
cum ꝑpe gtatum ſint quod ſe hoſtib⁹ dederint
ꝑ ferri q; ñ capitis m̃ in naue ab hoſtib⁹ ſ; etiam
ſi qui uenuſtam canitiem q; pueneruntq; ad
q; ipſi. c. terentio conſuli. equum cenſuerint
nich uos eoꝝ. p. c. que illi facta ſunt ignorare
patiar. Atq; utinam hec que apud uos actur
ſum canuſij apud ipm exercitum agerem op
timum teſtem ignauie cuiq; uirtutis. aut
unus hic ſaltum adeēt. p. ſempronius. Quem
ſi iſti ducem ſecuti eēnt militeſ. hodie in caſtris
romanis non captiui in hoſtium poteſtate eſ
ſent. Ac confeſtim pugnando hoſtib⁹ cum uicto
ria letis. in ipſis plerisq; regreſſis in caſtra ſua.
nocte[m] ad erumpendum liberam habuiſſent
Iam ꝑcepta armatoꝝ hominũ erumpere etiam
conferti hoſtes poſſent. Neq; ꝑ ſe ipi id face
conati ſunt. neq; aliud ſequi uoluerunt. ſed
ut ꝑpetua. p. sempronii ciuitati ñ deſint
monẽ adhortare eos dum paucitas hoſtium
circa caſtra. dum quies ac ſilentium eēt. dũ
nox inceptum regere poſſet ſeducem ſeque
rentur ante lucem ꝓuenire in tuta loca in ſo
litoꝝ urbes poſſe. ſicut auoꝝ memoria. p. de
cius. cū mitt. in ſamnites. ſicut nobis adoleſce
tib⁹ ꝓpe primo bello calpurnius flamma
trecentis uoluntariis cum ad tumulũ eos ca
piendum ſtrictum inter medios duceret hoſtes
ꝓcurr. Moriamur militeſ. in morte nra eripiem
ex obſidione circumuentas legiones. Si hoc
. p. sempronius duceret. nec uiros quidẽ nec ro
manos uos duceret. ſi nemo tamen uirtutis
exemplo eſſet comes uiam ñ ad gtam magis q̃m
ad ſalutem ferentẽ demonſtraret. ducesq; in
patriam ad parentes ad coniuges ac liberos
cur. Vt ſed quem mihi deeſt uob⁹ animus? quid ſi
moriendum ꝑ patria eēt faciendum? Tot milia ciuꝝ
um. ſociorumq; circa uos eo ipo die cęſa iacent.
Si uot exempla uirtutis ñ mouent. nich⁹ um
quam mouebit. Si tanta cladis uilem uitã
non fecit. nulla faciet. Libi atq; mollitie
deſiderantes patriam imo deſiderate dum pa
tria ẽdum ciues eius eſtis deſerto. nunc deſide
ratis demittite capite ab alienatis uitę ciuiũ
ſeruitu carthaginienſium facti. precio redituri
eſtis eo uñ ignauia ac nequitia abiiſtis? P. sem
pronium ciuem uirum ñ audiſtis arma capere
ac ſequi ſe iubentem? hannibalem ꝑ paulo
audiſtis caſtra prodiere arma tradi iubentem
tem. Quam ego ignauiam iſtoꝝ accuſo ciũ
ſeculis poſſim accuſare? Non enim ꝑ me ſequi re
cuſarunt bene monentẽ ſ; obſiſtere ac reti
nere conati ſunt. ni ſtrictis gladiis uiri fortiſ
ſimi inermes ſum ouiſſent. Erumpunq; p. sem
pronio ꝑ cuneũ agmen. quam ꝑ hoſtium fu
ros erumpendum. Hos ciues patria deſidet.
Et quos ſi eēnt ſimiles fuiſſent neminem
hodie ex his qui ad cannas pugnauerunt
ciuem haberent. Ex milib⁹ .vii. armatoꝝ
ſexcenti ex erunt quos erumpere audeēt.
qui in patriam libi atq; armati redirent.
neq; his ſexcenta milia hoſtes obſtiterẽt. Q̃m
ciuium inter duarum ꝑpe legionum agmi
na futurũ cenſeris fuiſſe? haberetis hodie
xx. milia armatoꝝ cannuſij fortia fidelia
. p. c. Nunc aũt quę admodũ his bonis fide
lesq;. nam fortes ne ipi quidem dicerent
ciues eē poſſunt. aut ñ inuidere eos cum
moliumtatu cum gle illoꝝ per uirtutẽ
parte. cum ſibi tum ore ignauiã q; ſeruitu
tis ignominioſe cauſam eē ſciant. maluerit

nisi q̃s credẽ po
teſt fuiſſe ut
crũpentib⁹
q̃ ne erũpe
rẽt obſiſtẽ
conati ſẽ

un temoꝛis lacernel umul lucem atq; hostem
expectare. cum silentio noctis erumpendi occa
sio eet. Ad erumpendum ecastris desunt animꝰ
ad tutandam fortiter castra animum habue
runt. Diei noctesq; aliquot obsessi armā se
ipi tutatu uallos sunt. tandem ultima ausi
passiq; cum omnia subsidia utte desunt. af
fectisq; fame uiribꝫ arma iam sustinere nequi
erunt. necessitatibꝫ magis humanis q̄m armis
uicti sunt. Uno solo ab hostibꝫ ad uallum ac
cessit. ante sectam horam. nullam fortunam
certamini expti tradiderunt arma ac se ipos.
Hec uobis ipoꝫ pbiduum multa fuit. cum
acie stare ac pugnare decuerit cum in castra
refugerunt cum p uallo pugnandum erat
castra tradiderunt. Neq; in acie neq; in ca
stris utiles. Quos redimam. cum erumpere
castris oportet cum etiam in manetis cum
manere castra tutare armis necesse est. et castra
et arma. uos ipos traditis hosti. Ego ñ magis
istos reduñdos. p. c. censeo quam illos dedendos
hannibali qui p medios hostis ecastris
erumperunt. ac p summam uirtutem sepate
restituerunt. Postq̄m manlius dixit. quāq̄
patrum oꝫ plerosq; captiui cognatione at
tingebant pter exemplum ciuitatis mise
me in captiuos iam inde antiquitus indul
gentis pecunie q̄q; summa hominis mouit
Quam nec actarium exhaurire magna iam
summa erogata in seruos ad militiam emēdos
armandosq; nec hannibalē maxime hostis
ceteri ut fama erat egentem locupletari uole
bant. Cum triste responsum non redimi cap
tiuos redditum eet. nouusq; sup ueterem.
luctus tot iactura ciuium adiectus eet. cū
magnis fletibꝫ questibꝫ. legatos ad portam
plecti sunt. unus ex his domum abiit. qđ
fallaci reditum castra ture iurando se exsolu
isse. Quod ubi innotuit relatum q; ad senatū ē
omnis censuerunt comphendendum. et custodi
bꝫ publice datis deducendum ad hanniba
lem ee. Fuit et alia de captiuis fama decem p
mos uenisse de eis. cum dubitatū in senatu
eet admitterentur in urbem nec ne tta ad mi
sos ee. nec tam̄ his senatus datur. Mox annis
deinde longis omnium spe. alios ceteris insup
legatos uenisse. L. scribonium. et. c. calpurnium.
et. l. manlium. Tum demum ab cognato scri
bonio. et pl. de redimendis captiuis relatū ee.
nec censuisse redimendos senatū. et nouos le
gatos ceteris ad hannibalē reuertisse. et ueteres re
mansisse. quod p causam recognoscendi no
mina captiuoꝝ ad hannibalem ex tunere
regressi. religione exsolui sese exsoluissent. de his de
inde magna contentione actum in sena
tu ee uictosq; paucis sententiis qui deden
dos censuerunt. Ceterum primis censoribꝫ ad
eo omnibꝫ nouis ignominiis q; confectos ee.
ut quidam eoꝝ mortem sibi ipi exemplo
consciuerint. ceteri in foro solum omni dem
uita sq; pe luce ac publico caruerint. mira
magis adeo discrepare inter auctores. q̄m q̄d
uisu sit discernere queas. Quanto autē maior ca
lamitas superioribꝫ cladibꝫ fuit. tanto ea res indu
cior. q; ad eādem diem firma steterat. tum la
bare cepit. nulla profecto alia de re q̄m qđ
desperauerant de imperio. Defecere autē ad
penos hippini. Atellani. calatini. hirpini. apu
loꝝ pars samnitis. preter pentros. bruttios.
lucani pter hos furentium. et grecoꝝ omnis
fere oratarentum. metapontini. crotoniates
ses locri. et cis alpini omnis gallia. Hec ñ
hec cladis defectionis q; socioꝝ mouerunt
ut pacis usq̄m nūtio apud romanos fieret

neq; ante conlut romam aduentum. nec post
qm̃ is redijt. renouauit q; memoriam accep
te cladis. Quo in tempore ipo adeo magno a
nimo ciuitas fuit. ut consulu ex tanta clade e
ipe causa maxima fuisset redeunti. obuiam
tum frequenter ab omnib; ordinib; sit. gre
acte quod de re p. ñ desp̃asset. cui si carthagini
ensium ducor fuisset. nichil recusandum sup
plicij foret.

Tyti liuij ab urbe condita liber. xxi. explicit. Incipit liber xxii.

Annibal xxiii. post cannensem pugnam
capta ac direpta confesti
ex apulia in samnij mo
uerat. accitus in hirpinos a
statio pollicente se compsam tradituru. cop
samnis erat trebus nobilit inter suos. q; pme
bat eum compsinor factio. familie p gram
romanor potentis. post famam cannensis
pugne uolgatum q; trebi sermonib; aduen
tum hannibalis cum copsam urbem exercitus
sent. sine certamine tradita urbs peno presi
dium q; acceptum e. Sibi preda omnis atq; ipe
omnis relictis. exercitu parato. magonem re
gionis eius urbes aut deficientis ab romanis
accipe. aut deficientes cogere ad defectionem
iubet. Ipse p agrum campanum mare infe
rum petit. oppugnaturus neapolim. ut urbe
maritimam haberet. Ubi finis neapolitanor
moratur. numidas partim in insidijs. partim
q; caue sunt uie sinus q; occultis quacumq;
aptior poterat. dispositis. alios pse actam p̃dam
ex agris obstrepentis. ob equitare passis. ut
In quos quia nec multis in compositis iudeba
tur. cum turma equitum erupisset. abscedẽ
tibus consulto tracta in insidias circumuenta
e. Hec cu alisset quisq; in. ni mare ppinquũ
haud procul litore naues piscatorie plerecq; con
pecte prius nandi dedissent effugium. Aliquot
tamen eo plio nobiles iuuenes capti occiq;. Inter
quos regias pfectus equitum in tempantius ce
dentes secutus cecidit. Ab urbe oppugnanda pe
num absterruere conspecta menia haud q̃q̃m
prompta oppugnanti. Inde capuam flectit iter.
Luxuriam longa felicitate atq; indulgentia
fortune. maxime tñ inter corrupta omnia luxu
ria plebis. sine mñ libertatem exercentis senatum
sibi et plebi obnoxium. pacuuius calauius fecerat.
Hic obtinebat idem ac pparis homo ceterum malis ar
tib; nanctus opus. Is cum eo fere anno quo re
male gesta ad thrasymennum e in summo magistra
tu erat. iam diu infestam senatui plebem ratus
p occasionem nouandi res magnũ auxuram
facturus. ut sim ea loca hannibal cum uictore
exercitu uenisset. trucidato senatu traderet ca
puam penis. Impigr homo. q; ñ ad extremũ per
otium. cum malle molimur q̃m ciuis re p.
otiari. nullam aut molum e obortam publi
co consilio crederet. rõnem init qua senatum
seruaret. sibi ac plebi faceret. Vocato
senatu cum sibi defectionis ab romanis co
silium placiturum. nullo mõ necessariũ fut
set prefatus est. quippe qui libos exappius clau
dius. filia haberet. filiam q; roma nuptũ iuuo
dedisset. ceterum maiore multo rem magis q;
timendam instare. ñ eni p defectionẽ ad tollẽ
dum ex ciuitate senatum plebem spectare.
Ipsedem senatus uacuam rem p. tradẽ hanni
bali ac pemsuelle. eo sepicio posse liberare
eos si primitant. sibi certamini in re p. obli
cedant. Cum omnis uicti metu primerent. clau
dam inquit in curia uos. et tanq̃m et ipe cogita
ti facinoris particeps ad pbandos consilia. q;
ne quisquam adulatus. uam salutem ure mue

Patre pacuii capue se
natũ a sup
plicijs ple
bi ceti
pu
ti

niam. In hoc idem q̄m uultus ph accipue-ri
de data egressus claudi curiam iubet p̄lidū
q; in uestibulo reliquit. nequis ad nec curia
mussus neue inde egredi possit. Tum uocato
ad concionē p̄plo quod sepe inquit optastis.
campanū ut supplicij sumēdi uobis ex imp bo
ac detestabili senatu potestas eēt. eam ñ p cu
multum exp ugnauerī domos singloy quas
p̄lidijs clientum seruoy q; tuentur. cum
summo uīo pīclo. sz curiam habeus ac libe
ram. Clausos omīs incuriam accipue solos in
ermis. ne quicq̄m raptum aut forte temere
egerius. de singloy capite uob uis sententiā
dicende faciam ut quā quisq; emeritus ē
penas pendat. Sz ante omnia ita uos ure m
oulgere opportet ut pcioziem ira salutem
atq; utilitatem uīam habeatis. Et eñ hos ut
opprimoz odistis senatuī. ñ senatum oīno ha
bere ñ uultis. Quippe aut rex q̄d abhominan
dum aut quod unum libere cuitatis con
silium ē senatus habendus ē. Itaq; due res si
mul agende uobis sunt. ut nec rem senatū
tollatis. neue unum coaptetis. Curari singlos se
natuī iubebo de quoy capite uos consulam.
quod de quocunq; censuerius fiet. Sz p̄ius in
eius locum uirum fortem ac strenuum. no
uum senatuem cooptabitis quam de noxi
o supplicium sumat. Sñ consedit. Et nomīibz
in urnam coniectis citari quod p̄mum sorte
nom̄ exciduit. ipm̄q; curia p̄duci iussit. Vbi
audituī ē nom̄. malum. impbū p se q̄sq;
clamare. supplicio dignum. Tum pacuuius.
Video quid hoc sententia sit data. Licitur. P
malo atq; impbo bonum senatuem. iuuistis.
p̄mo silentium erat. inopia potioris subitiū
oi. Dein cum aliqui omissa uerecundia quē
piam nominassent. multo maioz exēmplo
clamoz oriebat. cum alij negarent nosse. alij
nunc pobra. nūc humilitatem. sordidam q;
inoptam. pudende artis questus aut genus
obicerent. Hoc multo magis in sedō. ac certo
citato senatuī ē factum. ut ip̄ius pene ire ho
minēs apparerent. quem autem eius substituē
rūt locum. deēē. quia nec eosdem nominati
attinebat. nichil aliud q̄m ad audiendā p̄bra
nominatos. et multo humiliores obscuriores q;
ceteri erant. eis. qui p̄mi memorie occurrebant.
ita dilabi homines. nouissimū q̄ malum ma
xime tolerabile dicentes ēē. iubentes q; senatuī
ex custodia dimitti. Hoc m̄ pacuuio cum obno
xium uite beneficio senatum multo sibi ma
gis q̄m plebi fecisset. fine armis iam omīb; cō
cedentibz donabat. Hinc senatuī omissa dig
nitatis libertatis q; memoria. plebem ad fari. sa
lutare. benigne inuitare. appellis accipere epu
lis. eas causas suscipere. ei semp parti adēē sōm
eā mīlitem iudicēs dare. que magis p̄ptaris
aptum q; in uulgus fauoz conciliando. ēt. Ja
uō nichil in senatu actum aliter quam si
plebs ibi eēt concilium. prona semp curia
in luxuriam ñ ingenioy. cū uitio. Sz affluen
copia uoluptatum. illecebris omnis amen
tatis maritime terrestris q;. Tum uō ita obsequio
p̄cepta. licentia plebem lasciuire. ut nec
libidini nec sumptibz modus eēt. ad contēp
tum legum magistratuum. senatus accesit.
tum post cannensem cladem. ut cui aliq̄ uēt
dia erat. romanū q̄. sp̄ neret. impium. Jd me
rat in mora ne exēmplo efficerent q̄d consuetu
dinem uetustum multas familias claras ac pote
tis romanis muniuerat. quod cum multarent
aliquot apud romanos maximum uinculum e
rant. ccc. equites nobilissimi quisq; campa
noy in p̄lia sic tarum urbium delecti ab re-

romanū ac milū hoy parentē cognatiq; egre
puerunt ut legati ad cōsl. romanum mittēt
-ij ñdum canusium pfectum sz uenisse cum pau
cis ac semiermibz consulem inuenerunt quam
poterant maxime misabilē bonis sociis Supbi
atq; infidelibz uterant campanū spnendum.
Et ayant rerum suarum suiq; contemptum
cōns. nimis detegendo cladem nudando q. Ha
cum legati egre ferre senatum pl'm q; campa
num adūsi quicq'm euenisse romanis nunciaſ
sent. polliceretūq; omnia que ad bellum opus
ēent. morem magis inquit loquendi cū socijs
seruastis campani ubertē quē op'ēent ad bellū
impare. quam conuenient ad p̄sentem fortune
nre statum locuti estis. Quid enim nob ad cānas
relictum ē ut quia aliquid habeamus. Pecuniā
decē ducamus. tanq'm ea tantum desit. Nichil ne
quod supplemus quidē nob reliquit fortuna. Le
giones. equitatus. arma signa equi. uiriq; pecu
nia cōmeatus. aut in acie aut triumf posterō die
amissis castris pierunt. Itaq; ñ inuenis nos in bel
lo. oppōrtet campanū sz penū bellum p nobis sus
cipiatis. Venerim ñtem ut trepidos q'ndam ma
gos uiros intra menia compulsos. nec iam nrē
m̄ hostem sz etiam iudicium pauentes receptō
in fidem sacrosancta defendimus. ceptumq; pp uos.
cum samnitibz bellum p. c. ppe annos uariante
fortuna euentū. tulimus. Addicite ad hec q'd
fedus equum dedistis. q'd legesue uras. q'd ad ecce
mum id quod añ camensem cepte cladē maxi
mū fuit ciuitatem nr̄am magne parti uestrū
dedimus. cōmunicauim̄ q; uob cum. Itaq; com
munē uos hanc cladem q' acceptā ē credē cam
pam oppōrtet. cōmunē patriam tuendam ar
bitrarier se. Non cum samnite aut etrusco relē
ut q'd a nob ablatum sit in italia tñ imp'um
maneat. Penus hostis ne affrice quid indigenā
ab ultimis terrarum oris ultro oceanū. hercul
q; columnis. exptem omnis uiris ⁊ condicionis.
⁊ lingue ppe humane militem trahit. Hunc
natura ⁊ moribz inimicum. ferumq; insuper
our ipe efferauit. pomptibz ac mobilibz et hu
manq; corpori struē faciendis. ⁊ quod ploquī ē
piget. uescitur corporibz humanis. docendo
hīs infandis pastos epulis quos contingere etiā
nefas sit. uidere atq; habere dnos. ⁊ ex affrica ⁊
a carthagine iura petere. ⁊ italiam. numidaq;
ac mauros patiū punicam ee. cui ñ genito m̄ in
italiam deterrabile sit. pulchrum erit campa
nis. p lapsum clade romanū impium. uīa fi
de uīis uiribz retentum ac recuperatum ee. xxx.
peditum. iiij. equitum arbitror. et campania
sēpsisse. iam pecunie ad fatum est. Trumpti. Q'
si parem fortune uīe fidem habetis. nec han
nibal se uicisse sentiet. nec romani uictos ee.
Hac oīone cōns. dimissis redeuntibz q; domū
legatis. unus ex his subuis utrius temp' ue
nisse aut quo campanū ñ agrum solum ab
romanis q'ndam p iniuriam ad emptum.
recuperare. sz impio etiam italie potiri possint
Fedus enim cum hannibale quibz uelint le
gibz facturos. neq; contra uīam fore. quia cū
ipe confecto bello hannibal uictor in affrica
inde cedat. ejectum q; deportet. italie impiū
campanis relinquat. Hec cum loquentis ad
sensu omnis renuntiant legationē. uti delectum
omnibz uidetur nom̄ romanū. ⁊ exemplo
plebis ad defectionē ac pars maior senatus spe
ctare. Extracta tñ auctoritatibz seniorū. p pau
cos dies. Postremo uincit sententia plūs.
ut idem legati qui ad consulem romanum
uerant ad hannibalem mitterent. Quo p'us
q'm ireē certum q; defectionis consiliū eēt.
romā legatos missos a campanis in quibz dā

210

annalibꝫ inuenio · postulante l ut alter cõl cã
panus fieret · suorem romanã aduuuari uellent
Jndignatione orta summoui a curia uisso sẽ ·
Missum qꝫ lictorem qui ẽ urbe educeret eos · ac
qꝫ eo die manere ẽ tra finis romanos uiberet ·
quam minus compar latinoꝫ quondam postu
latio erat · Coelius qꝫ alijꝫ tra aut sine causa p̃
term iserant sẽ p̃ roꝫ esponere p̃ certo sum uerit
legatꝫ ad hannibalem uenerunt · pacem qꝫ cũ
eo conditionis fecerunt · nequis imperatoꝫ ma
gistratuis ue penoꝫ · uis ullũ in ciuem campa
num haberet · neue ciuis campanus mutuis
militaret munuis ue faceret · ut suc legesꝫ · sui ma
gistratuis capue ẽent · ut ccc · ex romanis capti
uos penuis daret campanis quos ipi elegissent
cum quibꝫ equitum campanoꝫ qui in sici
lia stipendia fecerent p̃mutatio fieret · Hec pac
ta illa insuper quam que pacta erant facino
ra campani ediderunt · Jam p̃fectos sociũ ·
Ciuis qꝫ · R · alios partim aliquo multice mu
nere occupatos · partim p̃uatis negotiis impli
citos · plebs repente omnis comp̃hensos uelut
custodie causa balneis includi iussit · ubi fer
uore atꝫ estu anima intercluisa fedum in mo
dum ẽpirarent · ea ne fierent · neu legatio mit
teret ad penum summa ope ẽdecuis magis
trat cum ad sũmam auctoritatem nichil preter
sanam ciuium mentem defuit · restituerat · ut uõ p̃
sidiũ mitti ab hannibale audiret · pirrhi super
bam dominationẽ miserabilem qꝫ tarentinoꝫ
seruitutẽ ẽ pla referens · p̃mo ne recipe
presidium palam uociferatuis ẽ · deinde ut recip
tum aut eiceret aut si malum facinuis quod
a uetustissimis sociis consanguineis qꝫ defecis
sent · forti ac memorabili facinore purgare uel
lent · ut interfecto punico p̃sidio · restituerent
romanis se · Hec nec ẽ occulta agebant · cum
relata hannibali ẽent · p̃mo mittit quocarent
magũ ad sese in castra · Deinde cum is ferociter ne
gasset se ciuium · nec enim hannibali uis ẽ m
ciuem campanum concitatius ira penuis · comp̃
hendendi hominẽ uinctum qꝫ adtrahi ad se uis
sit · Veritus dein ne quid interim cum multitu
ate qꝫ exercitatione animoꝫ inconsulti certami
nis oriret · ipe p̃misso nuntio ad marum blosium
p̃torem campanum postero die se cum exercitu
p̃ficisceretur e castris · cum modico p̃sidio · Mane
contione aduocata edicit ut frequentes ẽ ciu
gibꝫ ac liberis obuiam irent hannibali · Ab unũ
quisque id ñ obedienter ñ̃ꝫ ex ire fauore etiam uolgi
studio uisendi tot tam inclitoꝝ ducum im
peratorem factum ẽ · Decius magius nec obuiam
egressus ẽ · nec quo timorem aliquem ex consci
entia significare posset · priuatim se tenuit · se
ro cum filio dicentibꝫ qꝫ pauci ociose ambu
lant · Trepidante tota ciuitate ad excipiendũ
penum uisendumqꝫ hannibal ingressus urbẽ
senatum exemplo postulat · Precantibꝫ qꝫ inde
primoribꝫ campanoꝫ · ne quid eo die secus gere
ret · diemqꝫ utrique ẽ aduentu suo festum letis
ac libens celebraret · quam qm̃ ceps ingenio
mira erat · tamen nequid in principio nega
ret · uisendam urbem magnam partem diei
consumpsit · deinde ad conuiuium ẽ apud nimos celebres
sthenium pacuuium qꝫ medicos nobilitate ac di
uitiis · Fo pacuuius · calauius de quo dictum ẽ · in
cepis factionis cuiusque trahat rem ad penos · fi
lium iuuenẽ adduxit · abstractum a se cum
decio aut latere · cum quo fere cassium e p roma
na societate ad usus pumicii fedus fecerat · nec
eum aut inclinata in partem alteram ciui
tas · aut patria maiestas sententia depulerat ·
huic cum pater iuuenem hannibalẽ dep̃cando
magis qm̃ purgando placauit uictusqꝫ pa

trū precib; lacrimisq; etiam ad cenam cum cū
patre uo cari uisus cui conuiuio nemine cam
panū pter qm hospti uy bellum q; tauream
insignem bello uirū adhibuit uisus erat. Epula
ri ceperunt de die. conuiuiū ñ ex more puny
co aut militari disciplina cē. sz ut in ciuitate at
q; etiam in dui aduisarios omnib; uoluptatū
um in lectoriū instructum unus nec dnoy in
uitatione nec ipi initium annili calauij filiuis
p holla uinum potuit ipe oq; ualetudinem ex
cusans patri animi quoq; eius aut mirabi
lem inter turbationē causa ante sol ferme occa
sum patrem clauium ex conuiuio egressum
secutus filiū in secretum hortuis erat postquis e
ouum paruis; puenerūt. Consiliuum inquit
ad fero pater quo ñ uenia solum peccati qđ feci
mus ad hannibalem impetrari ab romanis.
sz in multo maiore dignitate. gratia simuis campa
ni quam umqm fuimuis. cum mirabundo pa
quidnam id eet consiliij quereret. toga reiecta
ab umero latuis succinctum gladio nudat. Jam
ego inquit sanguine hannibal sanctam roma
num fedus. Teq; pulsare uolui. si forte ad ea dii
facimuis patrat malles. Quem ubi audit au di
uit q; senex. uelut si iam agendis intenque au
diebat interfert. cū mecum pego te inquit fili q
cum q; iura libos iungunt parentib; pcor qsoq;
ne ante oculos patris facē. et pati omnia infanda
uel pauce hore sunt. intra quas siue iuramel per
quicquid dor ē. decrue decreta iungemel fidē
obtrimimuis. ut sacrata fide manē. digressi
a colloquio exemplo in eum armauimur ab
hoptali mīsa iurgisi. ad qm tectū campanoy ad
hibuisi ei ab hannibale ut eam ipam mīsam
cruentaret hospti sanguine. Hannibalem
pat filio meo potui placare filium hanniba
li ñ possiu. sz si in eius fidei. ñ religio. ñ pie
tas audeant. manda iam pniciem nobis cele
ferunt. Vnus adgressurē hannibalem quid illa
turba tot liboy seruoy q; quid in unum inue
ti omnū occi. quid tot dextre trucidarent in am
tia illa. Iultum ipuisi hannibal quem armati
exercitus sustinerent. tremuit quem horret. p. r. cu sustinebis
tib; talis. Auxilia desint. mei pm corp meum
opponentem p corpore hannibal sustinebit. atq;
p meum pectus petendus ille et transfigendus
q; est. sz hic te deterreri sine potuis. qm illic cui
ci. Valeant preces apud te mee. sic pte hodie
ualuerunt. Lacrimantem in de nuene cernes
medium complectitur. Atq; oscło herens. ñ an
pcib; abstinet. quam puicit ut gladiū ponet.
fidem q; daret. nichil facturum tale. Tum iu
uenis ego quidem inquit quam patrie debeo
pietatem exoluam patri. Tum doleo uicē cui
tet pro dure patrie sustinendū ē crim. Semel
cum defectione emissa ab romanis. uerum
cum patris cum hannibale fuisti auctor. cio
hodie cum restituende romanis capue mo
ram atq; impedimentū eis. Vocem pata fer
rum quo pte armatus hac arcem hosti mi
nime qm patens exercitui capiet. Hec cum
dixisset. gladium in publicū trans macerią
hosti abiecit. et quo minus rei suspecta ēet se ipe
conuiuio reddidit. Postero die senatus frequens datur
hannibali. ubi pmaeis ordo pblanda ac benigna
fuit. qua grāi egit campanis qua grāi egit.
quod amicitiam suam romane societati ppo
suissent. Et inter cetera magnifica promissa.
pollicitus breui caput ytalie omni capuam
fore. Juratq; inde cum ceis pptis romanū etiā
futurum. unū ē. et cū ē punice amicitie se
deris q; secum facit. quē neq; ē campanum
neq; dici debere. magnum decium. eum po
stulare ut sibi dedat. ac se plene de eo referat.

lenatul q; consultum tuat; omi in eam lententia
rerunt quam q̃m magne parti ciuit indignul ea
calamitate ↄ haud paruo intuo minui uidebat
uul libratul. Egressul curia in templo magistra
tus consedit. comphendi q; decuum magum
atq; ante pedel destitutum causam dicere uissit.
Qui cum manerie ferocia animi negaret lege
federis id cogi posse. cum iniecte cathene duci
q; ante lictorem in castra est iussus. Quod ca
pite apto est ductus. concionabundus incessit
ad circum flaminium undiq; multitudinem uocise
rans. Habere libratem campanu quam peristil
foro medio. luce clara. uidentibz uobis. nulli ca
panoz socis. unctus ad mortem rapior. Quod q;
olentius capta capua fieret. ire obuiam han
nibali. eo ornate urbem. diemq; aduent. eius
consecrate. ut hunc triumphum de ciue uto
spectetis. Hec uo citerante cum mouit uulgus ui
deretur. obuolutum caput e. oculisq; rapi ex
tra portam uimalem tra in castra pducitur. ter
plo q; impositul in nauem. ↄ carthagine mis
sus. nemo tu aliquo capue ex indignitate rei
oro senatu quoq; penitieret. de tu principis.
& legatione missa ad repetendum eum. na
ut negatio re q̃ pmu peterent offendi sibi
nouu socij. aut tribuendo habendus capue
ert. sedition. ac turbarum auctor. naue ci
renas deculit tempestas. que tum in ditione
regnum erat. Ibi cum magus ad statuam
ptolomei regis confugisset. deportatus a custo
dibz alexandriam ad ptolomeum dum eu
do cussit contra uis federis uinctum se ab
hannibale ert. uinclis libatur. pmissum q;
ut reduret seu romam. seu capuam mallet.
Hec magi capuam sibi tutam duce. roma
eo tempore quo tert romanos campanosq;
bellu sit. transfuge magis q̃m hospitis fore
domicilium. nisi q̃m malle q̃m in regno eui
uuere. quem undiq; atq; auctorem habe
at libratis. Dum hec gerunt. q̃ncussabul pic
tor legatus a delphis romam redit. responsu
q; ex scripto recitauit. diuum q; in eo erant. qb
quoq; in supplicaret. Tum iussa facius roma
ni uti res meliores faciliores q; erunt. magisq;
ex sententia r. p. ura uob procedet. uictoria q;
uelli. p. r. erit. Phoebo appollini. re. p. ura be
ne gesta seruata q; lucris meritis donu mitti
to. Deq; pda manubiis spoliisq; honorem ha
buere. Lascuiam a uobis phibuere. hec ubi ex
greco carmine interpretata recitauit. cum dixit
se ouacto egressum ex templo hisse omnibz diui
rem diuinam iure actuno fecisse iussum q; ab
aruspice sic coronat coronam laurea. ↄ corneam.
adisset. rem diuinam fecisset. ita coronatum
nauem ascendere. nec ante deponere ea q̃m
romam puenisset. Seq; cuncti mperata sunt
cum suma religione ac diligentia exercitum
coronam rome in aram appollinis deposuis
se. senatus decreuit ut hec res diuine supplu
cationes q; primo q; tempore cum cura fierent.
Dum hec rome atq; italia gerunt. numidi
cus mox ad castra carthaginem uenerat ma
go amilcharis filius. ui ex patria acie a fre missus.
q; recentus aliquot dies in recipiendis cuita
tibz bruttioz que q; deficiebant. Is cum ei se
natus datus ert. res gestas in italia a fre expo
nit. cum ex imperatoribz eum quoq; iii. cos.
duo dictatores ac magis. equit. fuisset. cui ex
consularibz exercitibz acie confligisse occidis
se sup. cc. hostium. sup. l. cepisse ex iii. consu
libz duos occidisse ex duobz sauciu alterum.
alterum toto amisso exercitu uix cum. l. ho
minibz effugisse magistru eq̃tu q; consula
ris potestatis sic fusum fugatu dictatorem

quale in acie numq̃m cõmiserit unicũ habere imperatorẽ. Bruttios apulosq; partem samnitium aclucanoꝝ defeciſſe ad penos. Capuam quod caput non campanie mõ ſz p̃ad fluctam rem romanam cannensi pugna italie ſtit. hannibali tradidiſſe. Pro his tantis. tot q; uictoriis ſacrum deis immortalibꝫ agi haberiq;. Ad fidem deiñ tã letarum rerum effundi in uestibulo curie uſſit anulos aureos. Cum tantus acerꝰ fuit. ut metientibꝫ dimidium ſupereſſe modios expleſſe ſint quidã auctores fama tenuit. que ppter ũ ẽ haud plꝰ fuiſſe modio. Adfecit deiñ uerbis quo maior cladis indicium eẽt nemine equitũ atq; ipoꝝ ꝓmorel id gerere inſigne. Suma fuit oratoris. quo ppius ſpem belli ꝓficiendi ſit. eo magis omni opere uitandum hannibalẽ ee. Procul eñ ab domo militiam eẽ in media hoſtium terra magnam uim frumẽti pecuniam abſumi. Tot actis uictoriis hoſtium exercitus deleſſe itaque tot ſi etiam copias parte aliq̃ minuiſſe. Mittẽdum ẽ ſuppleñtum eẽ mittendam in ſtipẽdium pecuniam frumẽtumq; tam bene merenti de nomine punico militibꝫ. Sic dñm hec dicta magonis. Cetꝰ omnibꝫ humilcone ſententiis barcine. locum hanno inſit increpandi eẽ ratus. Quid ẽ hanno inquit. etiam nũc pertinet belli ſuſpectã adũſus romanos. Jubebo dedi hannibalem. uicta in tam proſpis rebꝫ gratis dñis immortalibꝫ agi laudiamus romanum ſenatum in carthaginenſium curia. Tum hanno. Tacuiſſẽ hodie conſcripti ne quid in cõmune omniũ gaudio minus letum q̃d eẽt uobis loqueret. Jnterrogantis ſenatum. pertinetne adhuc ſuſcepti adũſus romanos belli ſi reuocem aut ſuperbꝫ aut obnoxius uidear. Quum alterũ ẽ hoſtis ene libertatis oblitꝰ. alterum ſue. Reſpondeam inquit humilconi ñ deſiſſe penitere me belli neq; deſiſſe. Jam nunc tum uictum uirum impatorem inculſare q̃m ſimitũ aliqua tolerabili conditione bellum uideꝝ. Nec ñ pacis antique deſiderium ulla alia reꝰ quam par noua finiet. Itaq; iſta que mõ mago iactauit humilconi eque riſq; hannibalis ſatellitibꝫ iam lecta ſunt. Quibus poſſunt leta eẽ quia rebello bene geſte ſi uoluimus fortuna utri. pacem nobis equiorem dabunt. Jam ſi ptermittum hoc tempus quo magis dare q̃m accipere poſſimus uideri pacem. uereꝝ ne hec q̃z lenitas luxuriet nobis. ac uana euadat. Que tam nunc q̃z quate. occidi exercitus hoſtiũ mutꝫ militis ñ, quid aliud rogaret ſi eẽs uictus hoſtium expilbina caſtra prede uideret plena. cõmeatum frumẽtum pecuniam dare. Quid aliud ſi ſpoliatus. ſi exercitus caſtris eẽt peteret. ne omnia ipe mitteret. m q̃z enim q̃m reſpondi humilconi interrogare uis fas q̃ ẽ uerum ſeu humilco reſpondeat. Cum ad internitionẽ romani impij pugnatum ad cannas ſit conſtet q; in defectionẽ totam italiam eẽ. ꝑmium iquis latum nominis ꝑpls defecerit ad nos. deiñ hec quis homo ex quinq; i. xxx. tribꝫ ad hannibalem tranſfugerit. Cum utrum q; mago negaſſz. hoſtium quid ergo inquit adhuc nimis mitium ſupeſt. ſz multitudo ea quid animoꝝ quod ue ſpei habeat ſcire uelim. Cum id neſcire mago diceret nichil facilius ſcitum eſt inquit. Et quos legatos ad hannibalem romani miſerunt de pace. iq̃m denuq; nõ mo nem pacis rome factam eẽ ad latum ad uos ẽ. Cum id quo q; negaſſz bellum g̃ inquit tam integrũ habemus q̃m habuimus quando hannibal in italiam ẽ tranſgreſſus. q̃m

q. xxx. chios. pũ rom.

uaria uictoria pone punico bello fuerit. plerique
qui meminerimus fuppumus. Dum qm̃ terra
mariq; magis profpere rem. nr̃e uiſe ſunt. qm̃
añ. cõſ. c. lutatium. 7. a. poſtumiũ fuerunt.
Lutatio 7 poſtumio. cõſ. deuicti ad egadẽs in
ſulas ſumus. Quod ſi id qđ dij omẽ auũtant. nr̃e
q; fortuna aliquid uariauit. tum pacem ſpe
raſ. cum uincimur qm̃ nr̃e cum uincimuſ
dat nemo. ergo ſi quiſ de pace conſulet. ſeu de
ferenda hoſtib; ſeu accipienda habeo quid ſe
nentie dicam ſi debiſ que mago poſtulat re
ptiſ n̄ uictoribz muti adhibere puto. 7 fru
ſtrantib; noſ falſa atq; mania que multo
minuſ cenſeo mutenda eẽ. haud multoſ mo
uit hannonis oro. Dam 7 ſimulatas cum fa
milia barcine leuonẽ auctorem faciebat. 7
occupati animi preſenti letitia nichil quo
uanuſ fieret gaudium ſuum admittebant
debellatum q; mox fore ſi admiti paulum
uoluiſſent rebantur. Itaq; ingenti conſenſu
fit ſenatuſ conſultum ut hannibali. xl.
numidarum in ſupplemẽtum mitterentur
. et. xl. elefanti 7 argenti talenta. Dictator q;
cum magone in hiſpaniam pmiſſuſ ẽ. ad
conducenda. xx. peditum. iiii. equitum.
quib; exercituſ qui in italia quiq; in hiſ
pania erant ſupplerent. Ceterum hec ut in
ſolitis rebz ſegnẽ otioſeq; geſta. Romanoſ pt̃
inſitam indoluriam animis. fortuna etiã
cunctari phibebat. Dam ne conſul ulli rei
que p eum agenda eẽt decerat. 7 dictator. o.
uiuuſ rebz diuinis pfectuſ. lato q; ut ſolet ad
pplm ut equum aſcendere liceret. pter duas
urbanas legioneſq; pncipio anni a conſuli
bz conſcripte fuerant. 7 ſeruoz dilectum. co
hortes q; ex agro piceno. 7 gallico collectaſ
ad ultimum ppe deſpate rei. p. auxiliuum.

Ad ultimũ deſpate rei auxiliũ hõneſta utilib; cedẽt.

cum honeſta utilib; cedunt. deſcendit equo. e
dixitq; qui capitale fraudem auſi. quiq; pe
cunia iudicati in uinclis eẽnt qui eoz apud
ſe militel fierent. eoſ ngra peccuma q; ſe exſol
ui uſſurũ. ſa ſex milia hominũ gallici ſpo
liſ que ẽ tumpho. c. flammi tranſlata erant.
armauit. Itaq; cum. xxv. armatoz ab ur
be proficiſcit. hannibal capua recepta cum
uerum ne apulia animoſ parum ſpe
parum metu ne quicq̃m temptaſſet. in agrũ
nolanum exercitum traduxit. Ce ut ñ hoſti
liter ſtatum quia ñ deſpabat uoluntariam
dedtionẽ tra ſi moueret ſpem. nichil eoz q;
pati aut timere poſſent pret muſſurul. Se
natuſ ac maxume pmoues eruſ in ſocietate ro
mana cum fide pſtare. Plebſ nouarum ut
ſolet rerum atq; hannibali tota ẽ meu
q; agroz pplationiſ 7 petenda in obſidione.
multa grauia indigna q; ponẽ animo.
Dec auctoreſ defectionis decrant. Itaq; ubi
ſenatũ metuſ cepit. ſi plataam tendẽt reſi
ſta multitudim concitare ñ poſſe ſedam ſi
mulandam dilationẽ mali inuenunt.
Placere eñ ſibi defectionẽ ad hannibalem
ſimulant. Quib; autẽ conditionib; in fidẽ
amicitiam q; nouam tranſeant. parum
conſtare. Ita ſpacio ſũpto legatoſ ppe ad pre
torem marcellum. claudiũ qui caſilini cũ
exercitu erat. mittunt. docẽt q; nto m̃ doleg
mune ſit nolana res agrum hannibal ẽẽ
7 penoz urbem exemplo futuram niſi ſub
uenias concendendo plebei ſenatum ubi
uelint defecturoſ. Se ne deficere pſtitiſſe
effeciſſe. Marcelluſ collaudatis nolanis ad
ſimulationem extrahi rem in ſuũ aduentũ
uoluit. Interim celari que ſecum acta ẽnt.
ſpemq; omnẽ auxilii romani. Ipſe caſilij

no: galatiam pcit. Atq; in uolturno amni
traiecto. p q; agrum sauciliu trebianiq; sup
suessulam. p montis nolam puenit. Sub aduē
tu pcōis r. penul agro nolano excessit. t ad
mare pxime neapolim descendit. cupidul ma
rini oppidi potiundi quo cursul neuibz tuē
ex affrica cēt. Ceterum postq̄m neapolim a p̄
fecto romano teneri accepit. ⁊ uim ul ilanu
erat ab pīs neapolitanis accitul. neapoli q̄; sic
nolano omissa. pcit nuceriam. Eam cum aly
quandiu circum sedisset. sepeq; sepe sollicitā
ois nequiq̄m nunc plebe nunc p̄cipibz fame
oemiu in deditionē accepit. pactul ut inerme
cum singlis abirent uestimentis. Deiñ ut qui a
principio mutul omnibz italicis p̄ter romanis
uideri uellet. p̄mia atq; honores qui remā
serant ac militare secum uoluissent p̄posuit.
Hec ea spe quā q̄m tenuit. Dilapsi omēs quocūq;
hospitia. aut fortuitē animu impecul tulit. per
campaniē urbes maxime nolam neapolim q;
cum ferme xxx. senatores ac forte p̄mul quisq;
capuam petissent. exclusi in qd portas hanni
bali clausissent. cumā se conculerunt. Huc
ria preda multa data ē. Urbs direpta atq; incē
sa. Nolam. marcellus ñ ⟨illegible⟩ gis fidu
cia p̄sidy. quam uoluntate p̄cipuum habe
bat. Plebs timebat. Et añ omēs. l. banni quē
consensu ad temptandē defectionis ac metus
a p̄tore romano nunc ad ditionem patrie.
nunc si ea die fortuna defuisset ad trans
fugiendū stimulab; erat iuuenis acer. ⁊ socioy
ea tempestate pbe nobilissimus eques. Semi
necē ad cannas in acerno cesoy corpoy in
uentum curatum q; benigne etiam cum do
nis hannibal domū remiserat. Ob eā grām
nāq; rem nolanam in uis ditionem dare uo
luerat peno. Animum q; eum sollicitum cu
ra renouandi uel pretor cernebat. Ceterum cum
aut pena cohibendus cēt aut beneficio conci
o conciliandus sibi assumpsisse quam hosti q;
ademisse fortem ac strenuum. maluit socium.
Accitum q; ad se benigne appellat. multos eiu
modos inter p̄tarios habeat. Inde estimatu
facile ē q; nemo ciuis nolanus sibi indicauit.
quam multa quis egregia factiosa militaria
edidit. Sz qui in romanis militabat castris. ñ
posse obscuram ciuis uirtutem ē. Multos sibi
qui cum eo stipendia fecerant referre qui uir
cēt ille. queq; quoties picta p salute ac digni
tate. p. r. adisset. utiq; cannensi pelio ñ prius
pugna abstinuit. quam ppe ex sanguis ruina
sup incidentium uiroy equoy armoy q; sui
oppressus. tandq; macte uirtute esto inquit
apud me tuo omnis honos atq; omne p̄mium
erit. quo frequentio mecum fuis sentiet ea
rem et dignitatis atq; emolumēto ē. Letus q; iu
uenis promissis equum eximium ex dono dat
bigatosq; quingentos sestertium numerare
iubet. Equitibz imperat ut cum se adire quotiens
uelit paciantur. Hac comitate marcellus ferox
iuuenis animus adeo ē mollitus ut nemo
in socioy rem romanā fortius ac fidelius iu
uit. Cum hannibal ad portas cēt nolam. ex
tur sus anuncia mouit castra. plebesq; nola
na de integro ad defectionē spectaret. mar
cellus sub aduentu hostium intra muros se
recepit. Non castris mediis sz ne pendeat ur
bis occasionē nimis multis in eam immunitibz
daret. Instruit deiñ utrimq; aciel romanoy
cepit p̄ meniby nole. penoy añ castra sua. p̄lia
hinc parua inter urbem castra q; uario euē
tu fiebant. quia duces nec phibere paucos te
mere rogantes. nec dare signum uolebāt. In hac cōmutia iam duoy exercituū

¶ Preter romanā benignitate sibi sociat q uendam nolanū qui p̄ hannibale parti bz fa uerat

statione principes nolanorum nunciant marcello
nocturna colloquia inter plebem ad penos fi-
statutumque esse ut cum romana acies egressa por-
tis iret impedimenta eorum ac sarcinas diriperent.
Clauderent deinde portas murosque occuparent:
ut potentes rerum suarum atque urbis penum
inde pro romano acciperent. Hec ubi nunciata
marcello sunt. collaudatis senatoribus nolanis
prius quam aliquis motus in uiris oriretur fortunam
pugne experiri statuit. Ad tres portas in hostes
uersas tripertito exercitum instruxit impedimenta
subsequi iussit. calones lixasque et inualidos mili-
tes. uallum ferre. Media porta robora legionum
et romanos equites. Duabus circa portis. nouos
milites leuemque armaturam ac sociorum equi-
tes statuit. Nolani muros portasque adire ue-
titi. Subsidiaque destinata impedimentis data.
ne occupatis prelio legionibus in ea impetus fieret.
Ita instructi intra portas stabant hannibali
sub signis id quod per aliquot dies fecerat. ad mul-
tum diei in acie stanti primo miraculo esse quod
nec exercitus romanus porta egrederetur. nec arma-
tus quisquam in muris esset. ratus deinde prodi-
ta colloquia esse. metuque resides factos: partem
militum in castra remittit. iussos propere appa-
ratum omnem oppugnande urbis in primam
aciem adferre satis fidens si cunctantibus insta-
ret. tumultum aliquem in urbe plebem motu-
ram; tum in sua quisque mistia discursu tre-
pidat ad prima signa succeditque ad muros a-
cies patefacta repente porta marcellus signa
canere clamoremque tolli ac pedites primum.
deinde equites quanto maximo possent impe-
tu in hostem erumpere iubet. Satis terroris
tumultusque in aciem mediam intulerant.
cum duabus circa portis. p. ualerius. flaccus. et
.G. aurelius. legati in cornua hostium erupere

hannibal ad marcellos superatur.

Addidere clamorem lixe calonesque et alia turba
custodie impedimentorum adposita ut paucitatem
maxime spernentibus penis. ingentis repente exerci-
tus spem fecerit. Lix equidem ausim adfirmare
quod quidam auctores sunt. ii. et. ccc. hostium cesos
non plus romanorum amisisse siue tanta siue mi-
nor uictoria fuit ingens eo die res. ac nescio an
maxima illo bello gesta sit. Non uinci enim
ab hannibale uincentibus difficilius fuit quam
postea uincere. Hannibal spe potiunde nole
adempta. cum acerras recessisset: marcellus ex
templo clausis portis. custodibusque dispositis ne
quis egrederetur. questionem in foro de his qui clam
in colloquiis hostium fuerant habuit supra
.lxx. dampnatos proditionis securi percussit. bo-
naque eorum iussit publicam. p. r. esse. Et summa rerum
senatui tradita cum exercitu omni profectus super
suessulam castris positis consedit. Penus acer-
ras primum ad uoluntariam deditionem co-
natus perlicere: postquam obstinatos inuidet:
obsidere atque oppugnare parat. Ceterum acer-
ranis plus animi quam uirium erat. Itaque des-
perata tutela urbis ut circumuallari menia uide-
runt. prius quam continuarentur hostium opera
per intermissa munimenta neglectasque
custodias. silentio noctis dilapsi per uias in ui-
aque. qua quemque aut consilium aut terror
tulit. in urbes campanie quas satis certum
erat. non mutasse fidem perfugerunt. hanni-
bal acerris direptis atque incensis cum a casi-
no dictatorem romanum legionesque nimis
accipi nunciassent ne quis tam propinquis ho-
stium castris capue quoque recurrunt exercitum ad
casilinum ducit. Casilinum eo tempore. d. prenesti-
ni habebant cum paucis romanis latinique
nominis. quos eodem audita cannensis cla-
des contulerat. Hi non confecto preneste ad diem

dilectu lecti ul protecti domo cum casilinum
ante famam adūse pugne uenissent· ꝛ alios ad
gregandē sese romanis sociisq; pfecti a casilino
cum satis magno agmine uenit· autor eos re
tro casilinum numinis cannensis pugne· Ibi
diei aliquot suscepti campanos cimentē q; ca
uedis ac struendis inuicem insidiis traduxis
sent· Ita de capue defectione agi accepiq; han
nibalem satis p certo habere interfectis no
bilibus· partem urbis que circa uolturnū
ē· eo enim diuidit amnis occupauere· id q; pli
mum casilini habebant romani· Addunt et
pulsina cohors homines· cccc· lx· eodem nun
cio quo pnestini paucos añ dies casilinū com
pulsi· ꝛ satis ferme armatoꝝ ad tam exigua
menia· ꝛ flumine alia parte cincta tuendae
rat penuria frumēti nimium etiā ut uidē
hominū efficiebat· hannibal cum iam inde
haud procul eēt greculos cum pfecto nomine
ihsalta pmittit· Ac primo si fiat colloqui
copia ubis benigne ad portas apundas pre
sidium q; accipiendū placere iubet· Si im p
tinacia persistent· ut rem gerere ac temptare
si qua parte inuadere urbem possit· Vbi ad
menia accessere quia silentium erat· soluta
oo ira metuq; concessum barbaris ratus
moliri portas ꝛ claustra refringere parat·
Cum patefactis repente portis cohortes due
ad id ipm instructe inusi· ingenti cum tu
multu erumpunt· stragem q; hostium fa
ciunt· Ita primis repulsis· maharbal castris
ante ipa menia oppositis paruam urbem
paruum q; pli dum summa ui atq; omib;
copiis oppugnare parat· Ac dum instat la
cessit q; corona ūdiq; circumdatis menib;·
aliquot militē ꝛ promptissimū quēq; emu
to turrib; q; ictos amisit· Semel ultro erum
pit cū maiore robore nullis uirtoꝝ· ñ ipe eruptionē
cohortiū sustinuit· Postremo hannibal
pentri in agmine elephantoꝝ oppositu· ipe in
tercludit trepidosq; compulit in urbem satis
multis ut erat tanta paucitate interfectis· Plēs
ceciderant ni nox prelio mītuenisset· Postero
die omnium animi ad oppugnandū accen
duntur· utroq; postq̄m corona aurea muralis
ppositā statoq; ipe duxe castelli plano loco po
situ· segnem oppugnatione sagunti ceptā pug
natoribus exprobrabat· Cannarum thrasime
noq; ꝛ trebie singlos admonens· unūsoq;
Jñ unece q; cepte agi cunctiq; nec ad uarios
conatus hostium aut usus ulla aut arte dece
rat· Socii romanoꝝ ppugnacia adūsus une
as statuere· ut ansūsis cunctis hostium cun
ctos excepere ꝛ palam ꝛ clam cepus obuiam
ire donec pudor etiam hannibalem ab incep
to auerteret· Castrisq; communitis ac pūdio mo
dico impositō ne omissa res uideret in hibna
capuam concessit· Ibi partem maiorē hie
mis ociosum in tectis habuit adūsus omia
humana mala sepe ac diu durante bonis
in exptū atq; insuetum· Ita q; quos nulla
malis uicerat usus didicere nimia bona ac uo
luptates in modicē· Ex eo impensius quo aui
dius ea insolentia in animos serpserant· Som
nus enim ꝛ unitas repulere ꝛ scorta· alea q; totiū
consuetudine in dies blandiora enerua
runt corpora animosq; ut magis deūn
pcerte uictoriae eos q̄m presentis tutarētur·
Ceres mars usq; ad peccatum ducta apud pe
ritos artium militarium habetur· q̄m quo ñ
ex cannensi acie primus ad urbem romanā
duxisse· Illa enim cunctatio distulisse ñ uicto
riam uideri potuit· hic error ceres ademis
se ad uincendū· Ita q; hercule uelut sicum
alio exercitu a capua exercitō nich usq̄m pstine
disciplinē tenuit· Hā ꝛ redierunt plerisq;

ℸ exercitum hannibalis adūsus omnia hūa mala duramē nimia bona ac uoluptates in modicē p̄ videbantur.

ℸ Archil pstine disciplinē a capua exercitō hannibalis tenuit.

lorem implicuit. Cr ūp mū lupellib; habere
cepisunt. ura q; r alius militaris labor; r cep-
tj ronum nō comp ib; animus q; deficiebant.
Cr deīn p omne estiuor tps magna pars sīn
commeatib; ab signis dilabebantur. neq; a
lue latebre quam capua desertor ib; erant. Se
terum mutescente iam hieme ducto exhibīn
militie casilinum redit. Vbi quamq̄m ab op
pugnatione cessatum erat. obsidio tīn con
tinua oppidanos p̄sidium q; ad ultimum
in opie adduxerat. Castris romanis utul sem
p nuul p̄erat. ductator; auspitio; repetendo;
causa profecto romam; marcellū ip̄m cupi
entem ferre auxilium obsessis. Et uolturnus
amnis inflatus aquis i p̄cel nolanor atq; ac
ranor tenebant. Capanos timentes si p̄sidi
um romanū abscessisset. Trahus ad fidem
tamū casilino q̄a p̄dictum erat ductatoris ne
quid absente eo rei gereret. nichil mouebat
quāq̄m que facile omnē pacientiam uince
rent. nuntiabant acasilino. Iam i p̄cipita
sese quosdam nō tolerantes fam constabat. i
stare mentes in muris nuda corpora ad mi
silium telor utul p̄bentes. Ea egre patiens
grach⁹. cum neq; pugnam conserere ducta
tor il in ullu audebat. pugnandum autē
ēē si palam frumentum importaret. iudebat. ne
q; clā in portandi spes ēēt. facile ex agris
circa undiq; conuecto cum cōpta dolia com
plesset. nuntium ad magistratum casilinū
misit ut exciperent dolia que amnis deferret.
In sequenti nocte imentes omnib; influmen
ad spem ab nuntio romano factam. dolia me
dio omissa amni defluxerunt. Equalter inter
omnes frumentum diuisum. id postero q; die
ac tertio factum ē. nocte. i mittebant. q̄ pueri
ebant. eo custodias hostium fallebant. Imbri

Sabbatum

bus deīn continuis tratio; solito amnis tumidio
tunc dolia impulit ad ripam q̄m hostes ser
uabant. ibi herentia inter obnata ripis solve
ta conspicuntur. nunciatum q; hannibali est.
Et deīn intentiore custodia cautū nequid fal
leret uolturno ad urbem missum. Hucusq̄
fuse ab romanis castris cum medio amni ad
casilinum defluerent. tratib; excipiebantur.
Postremo ad id uentum in opie ēē. ut lora detrac
tas q; scutis pelles. ubi ferenda mollissent aq;
mandare conarentur. nec muris; alio ue anima
li abstinerent. omne herbarum radicum q;
genus aggeribus infirmis muri eruerunt. Et
cum hostes obarassent quicquid herbi terre
ni extra murum erat. rapor; sēn miserunt
ut hannibal eo ne usq; dum ea nascerentur ad ca
silinum sessurus sum exclamaret. qui nullā
antea pactionem auris; admiserat. tum de
mum agi secum ē passus. de redemptione li
bor; capitum. Septuncis auri in singlos. pg
um conuenit. fide accepta tradiderunt sese.
Donec omne aurū p̄solutum ē. in uinculis ha
buit. Tum remissi cum alis cū fide. Id uerus est
q̄m ab equite in abeuntes in misso. interfec⁹
Prenestini maxima pars fuere. Lx. d. lxx. q̄m
p̄fecto fuerunt. minus dimidiū. ferrū fame
q; absumpsit. Ceteri incolumes prenestem cū
p̄tore suo manicio scriba. is. antea fuerat re
dierunt. Statua eius in foro stat prenestē
In foro statuta. loricata amicta toga. uelato
capite. i tria signa cum titulo lamine enec
inscripto. manicium p milites; qui casilini
in p̄sidio fuīt. uotum uouisse. idē titul⁹; q;
signis in ede fortune positis fuit subiectus.
Casilinum oppidum redditum campanis est
firmatis septingentor; militum de exercitu
hannibalis p̄sidio ne ū penus inde absessisset.

¶ p uolturnū amnē fru
menta casi
linis mit
tantē.

romam oppugnarent. Preneſtini militib; le
natuſ romanuſ duplex ſtipendium quinque
nis militie uacationē decreuit. Curiate cōdo
narentur ob uirtutē q̄ nō mutauīt. Fuſinoꝝ ca
ſuſ obſcuro fame ē. qua nec ipſoꝝ monumēto
ullo eſt inluſtratuſ. nec decreto romanoꝝ.
Eodem tempe. peteſinoſ quū ex ebrutij man
ſerant in amicitia romana ñ carthaginenſes
ñ qui regionem obtinebant. ex brutijſq; ceteri
obſeparata ab ſe conſilia oppugnabant. Quib;
cum obſiſtere maluſ nequirent. petelini legato
romam ad p̄ſidium petendum miſerunt. Quo
rum p̄ces lacrime q; inqueſtuſ enim flebiles cū
ſibimet ipſi conſulere uiſi ſunt. ſeſe muneſti
bulo curie p̄ſuderunt. ingentem mīam patrū
ac pplō mouerunt. Conſultuq; tercio. M. oſ. e
milio. p. r. patres cum ſpectuſ omnib; impij
uitib; fateri coacti. nichilam longinquuſ ſo
ciſſe in ſe p̄ſidij ē. Redire domū fidecq; ad ulti
mū explenda conſulere ſibimet ipſi in reliquū
p̄ſentia fortuna uiſſerunt. Hec poſtq̄m renū
tiata legatio petelinis ē. tantuſ repente meroꝝ
pauoꝝq; ſenatum coꝝ cepit. ut paſſi p̄fugien
di qua quiſq; poſſet ac deſerende urbiſ aut
oꝝ ſi ceſſiſſent. paſſi q̄n deſerti auctoribꝫ ſocijſ ceſſiſſent
adiungendi ſe ceteris bellū. ac poſt deſendoſ ha
nibali. Victi tamen ea paſſi que nichil tantum
nec temere agendum. conſulendum q; de
integro cenſuit. Relata poſtero die p̄mi
noꝝem trepidationē retinuerunt optimateſ.
ut conuectuſ omnib; ex agriſ urbē ac muroſ
firmarent. Eodem fere tempuſ lutatio ex ſiciliꝫ
a ſardinia q; allate romam. Quoꝝ ex ſicilia at
oratiliꝫ p̄ proꝝ. in ſenatum recitate ſunt.
L. furiū. p. r. cum claſſe ex affrica. lilibeū uenī
ſe. ipīm grauī ſaucium in diſcrimine ultimo
ute ē. militue nauali. ſocijſ neq; ſtipendiū
neq; frumentum addiem dari. neq; unde dee
ē. Magno p̄ſuadere. ut q̄m primū ea mutant
ſibiq; iuſta uideat ex nouiſ. p. r. ſucceſſoꝝe mu
tant. Eadem q; ferme de ſtipendio frumēto q;
ab. a. cornelio. mamula. pro. p. r. ex ſardinia
ſcripta. Reſponſum utiq; ñ ē unde mutaret.
Juſſiq; ipſi claſſib; atq; exercitib; ſuiſ conſuleret.
Otaciliuſ ad unicum ſubſidiū. p. r. hieronem
legatoſ cū miſſiſſet. in ſtipendiū quanti argen
ti opuſ fuit. ſex mīa frumenti accepit. Cor
nelio in ſardinia cuncta ſocie benigne comme
lerunt. Et rome q; ip̄a penuria. argenti. tri
um uiri mēſarij rogatione nummuſ. tr. pl. facti
L. emiliuſ paꝰuſ. qui cōſ. cenſoꝝq; fuerat. r. oſ.
atiliuſ regiuſ. qui bis. cōſ. fuerat. r. l. ſcribonius
libo. qui tum. tr. pl. erat. Et duumuiri creati
oſ. r. c. atiliuſ eidem conſoꝝ die q̄m. l. manliuſ
p. r. uoꝝ erat dedicauerunt. r. creſ pontificeſ
creati. q. ceciliuſ metelluſ. r. q. fabiuſ. maximuſ
r. q. fuluiuſ flaccuſ. in locum. p. ſcantiniuſ demo
tuſ. r. l. emiliuſ paꝰuſ. cōſ. r. q. elipertiſ qui cere
derat pugna cannenſi. Cum ceteraq; que cō
tinuuſ cladib; fortunam minuerat. quan
tum conſiliſ humanuſ adſequi poterant.
patreſ explesſent. tandem ſe quoq; r. ſolu
tionem curie. paucitatē q; ſuorum ad pu
blicum conſiliuum reſpexerunt. Neq; enim
poſt. L. emiliuum. r. c. flaminiū cenſoꝝ ſenā
tuſ electuſ fuerat. cum tamē ſenatoꝝ adiſſe
pugne ad hoc ſui quemq; caſuſ p̄ quinquē
nium abſumpſiſſent. Cum de ea re. oſ. emiliꝰ
dictatoꝝ. poſt caſilinū amiſſum. profecto
ad exercitum ex poſcentib; cunctiſ retuliſſet.
tum puerulſ caruli cum longa oratione ſo
lum inopiam et paucitatē etiam ciuium ex
quib; in patreſ legerent conqueſtuſ eſt. ex
plendi ſenatuſ cauſa. iungendi atq; lau

nu nominu cum p magna re le luade dyrit.
ut ex singlis ppls latinoy binis senatoribz patres romanu censu iussent. cuntas daret. atq;
inde mortuoy locum in senatu legerentur.
Eam sententiam hud equoribz animus qm
ipoy quidam postulatum latinoy patres au
dierunt. Et cum fremitus indignantium to
ta curia eet. ipreципue manliuum ee ena nc
eius stupi iurum diceret. qui quondam in
capitolio consul minatus eet quem latinu
quem in curia audisset cum sua manu se
me fecturum. C. fabius maximus nuq qm rei
ulli⁹ alienioꝛe tempoꝛe mentionem facta
in senatu duit. quam incertam suspensus
socioy animos incertamq; fidem in actu
quod insup sollicitaret eos eam unu hominis
temeraria uocem. silentio omnu ex tin
guendam ee. Et siquid umq; in archana sci
ue ad silendum in curia fuit id omnu ma
xime tegendum occulendu obliuiscendu
p dicto habendum ee. Ita eius rei oppressa
mentio est. Dictatoꝛem qui censoꝛ ante fuisset
uerebatus simulq; ex his qui uiuerent censoꝛ
is eet creari placuit q senatu legee accitu q; c.
ffrentinum consulem ad dictatoꝛem dicendu
uisserunt. Qui eo ex apulia relicto ibi p fidu
cum magnis comitibz romam rediisset. noctu
prima uti mos erat. q. fabium buteonem ex
f. c. sine magistro eq̃tu dictatoꝛem in ser mi
sel dixit. Vbi cum licto⁹ibz in rostra ascendit
neq; duos dictatoꝛes tempoꝛe uno. qd nq qm
antea factum eet. pbare se dixit. neq; dicta
toꝛe se sine magistro eq̃tu nec censoꝛiam
uim uni pmissam. eidem tm nec dictatoꝛi
nisi rei gerende causa cato in ser mi sel datu
impium. que imodata fors tempus ac necessi
tas fecerit. his se modi impositurum. Jam
neq; senatu quequam mortuu ex q. c. flami
nul. l. emili censoꝛes in senatum legissent cu
scribi cm recitari q eos iussurum ne penes unu
hominem iudicium q; arbitrium q de fama ac
moribz senatoꝛis fuit. cuta in mortuoy locum
subiecturum ut oꝛdo oꝛdini homo hoi p
latus iudicaꝛ. recitato uetere senatu in p mo sm
de mortuoy loco legit. qui post l. emiliu
. c. flaminium censoꝛes curulem magistratum
cepissent. nec dum in senatu lecti eent. ut q; sq;
eoy senatus p mus cat⁹ erat. cum legit que
dilec. tr. pl. questoꝛes ue fuerant. cum ex his qui
magistratus cepissent. qui spolia. x. hostes fra do
mi habent. aut ciuicam romana accepissent.
Ita. cl. xxvii. cum ingentu ad p bationem ho
minum in senatu lecta. ex emplo se magistra
tu abdicauit. p uatus q; de rostris descendit he
roibz. ab re uisus. curbeq; se in muscuit. p uata
agentium res ips hoc sedulo tenens. ne deduce
di sui causa pplm de foro abduceret. Neq; in
elanguit cura hominu ea moꝛa frequentes q;
eum domum deduxerunt. Consul no ctu se
quenti ad ex ercitum rediit. in facto certioꝛe sena
tum. ne com muoy causa in urbe remaneret
Postero die consultus. a. m. pomponi. pr. se
natus. decreuit dictatoꝛi scribendum ut si
e re. p. cesseret ee. ad consules sub rogandos ue
nisset cum mag. eq̃. i. p toꝛe. oy. manlio. ut
ex his p sentibz noscere patres possent. quo sta
tu res. p. eet consilia q; ex reb⁹ caperent. Quae
cu erant omnia uenerunt. relictis legatis quile
gionibz p ecent. Dictatoꝛ de se pauca ac modice
locutus. in mag. equitu. q. sempronium. grac
chum. magnam partem gle acce. commag
ebrit. Quibz. l. postumius tercius. absens.
qui tum galliam puinciam obtinebat. i. q.
sempronius gracchus qui tum mag. eq̃tu. reli

cuerat

curuit erat cons̄ulesq; crearent. P̄r. inde creati. o. ua
lerius leuin. appius claudius pulcher q. ful
uius flac. q. minuti⁹ scæuola. Dictator c̄ arsit magi
stratib; teanum inhibna ad ęc̄itum redit.
relicto mag. equit. rome. Qui cum p̄ paucos
dies magistratum inturus eēt. de ęc̄itib; scri
bendis compandisq; in annum patres consu
lerent. cum hec res magnime agerent. noua cla
des nunciata alia sup aliam cumulante in
eum annum fortunam. Lucium postumium
cōs. designatum in gallia. ipsum atq; ęc̄i
tum delectos. Silua erat uasta ltrana gallis uo
cabant qua ęc̄itum traducturus erat. huius sil
ue dextra leua q; circa uiam gallis arbores tra in
ciderunt. ut tum mole starent. monīto leuis impulse
ceciderunt legiones duas romanas habebat postumius.
socium q; ab supo mari cīn consp̄exerat. ut xxv.
armatoy in agros hostium induxit. Galli cum
extreme silue c̄ circum sedissent. iuntrauit agm̄
saltum. tum extremas arborum succisarum
impellunt. que alia in aliam instabilem p̄ceac
male herentem incidentes. anceps strage arma
uiros equos obruerunt. ut uix. x. homines effu
gerent. Iam cum ęrammati plerique eēnt ar
borum truncis fragīntisq; ramoy. ceteram
multitudinē moppinato malo trepidam. galli
saltum omnē armati circumsedentes interfece
runt. Sauciis eranto numero caput. Qui ponte
fluminis petentes. obsesso ante ab hostib; pon
te intercluси sunt. ibi postumi⁹ omnibus ne cape
retur dimicans occubuit. Spolia corporis. caput
q; p̄cisum ducis. boioruanus templo qd̄ sanctissimū
ē apud eos instituere. Purgato in caput ut mos
hyse c̄ caluam. Auro celauē. Id q; sacrum uasis
erat quo solennib; libarent poculumq; idē sa
cerdotis ee. Ac cumpli⁹ anni sub; Preda q; haud
minoy galli q̄m victoria fuit. Iam ri⁹ magna
parte animaliū strage. siue oppressa erat tam
cetere res quia nichil dissipatum fuga c̄. strate
p omnem iacentis agminis. ordinem inuente fi.
hac nunciata clade. cum p̄ dies multos in tan
to pauore fuisset ciuitas. ut tabernis clausis ue
luti nocturna solitudine urbem acta. sena
tus edictis negotium daret. ut urbem circū
irent apti q; tabernas. i. mestitie publice spē
urbi demi uiderent. cum. ti. sempronius sena
tum hortat. consolatus q; patres c̄. i. adhortat.
ne qui cannensi crimine ñ succubuissent. ad mi
noyes calamitates animos sūmitterent. Quod
ad carthaginenses hostes hannibalē. attinet.
p̄spera m̄ eēnt sicut sperare futura. Galli cum
bellum. i. omitti citioy differri posse ultionē
q; eam fraudis indeoy accepti. i. potestate fo
re. De hoste peno ęc̄itib; q̄ p̄ quos id bellum
gereretur consultandum atq; agitandum.
Jp̄e p̄mum quid peditum equitum q; quid
ciuium quid socioy in ęc̄itu eēt dictatoris
disserunt. Tum marcellus suarum copiarū
summam exposuit. quid in apulia cū. c. teren
tio. cōs. eēt. apti⁹ quesitum ēne sc̄do consu
lari ęc̄itus satis firmat. tīn bellum efficēt
mibat ro. Itaq; galliam quā q̄m stimulabat
iusta ira omitti eo anno placuit. Exercitus
dictatoris consuli decretus ē. De ęc̄itu mar
celli qui coy. er fuga cannensi eēt in sicilia e
os traduci. atq; ibi militare donec in italia
bellum eēt placuit. eodem ęc̄i dictatoris le
gionib; reici militem minimi quemq; to
toris nullo p̄stricto militie tempe nisi qui
stipendioy legionis oy eēt. Due legiones urba
ne alti consuli qui in locum. L. postumij suf
fectus eēt decrete sunt. eumq; cum p̄mum
salus auspitijs. posset creari placuit. Legio
nes p̄ter eas duas p̄mo q; tempe ęr ficiba acq

ri atq; in cõl. cui legionel urbane euemiſſet. multum ſumeret qñ opul eet. c. terentio. cõſ. ppagari in annum impium neq; de ẽcitu quem ad p̃lidum apulie habet quicquam mutau. Dum hec in italia geruntur. appañ q; nucho ſegnius in hiſpania bellum erat. q; ad eam diem magiſ pſperum romanis. P. r. cn. ſcipionib; uter ſe partius copiſ ut gneus tra. p. nauib; rem gereret. haſdrubal ip̃atoꝛ penoꝛ neut parti uirium ſatis fidens. p̃cul ab hoſte. interuallo ac locis cutus tenebat ſe. Quo id multum ac diu obteſtanti. iiii. pedituꝫ et equites in ſupplẽtum miſſi ex affrica ſunt. Tum refecta tandem ſpe. caſtra ꝓpius hoſtem mouit. claſſem q; ipſe inſtruꝫ pari q; iubet ad inſulas maritimam q; oram tutandum. In ipſo impetu mouendarum de integro rerũ p̃cuſſit eum p̃fectoꝛ nauium tranſitio. Qui p̃ claſſem ad hibm p pauoꝛem deſertam grauit̃ increpita numq̃m deiñ ſatis fidi. aut duci. aut carthaginienſium reb; fuerant. fecerant hi tranſfuge motum in tarteſſioꝛ gente. deſciu erant q; his auctoꝛib; urbes aliquot una et am ab ipſis. ui capta fuerat. In eam gentem ũ ſum ab romanis bellum ẽ infeſto q; ẽcitu ha drubal ingreſſus agrum hoſtium. p capte ante dies paucos urbis menib; chalbum no bilem tarteſſioꝛ ducem. cum ualido ẽcitu ca ſtris ſe detinentem adgredi ſtatuit. Premiſſa q; leui armatura que eliceret hoſtil ad certa men. pedituꝫ partem ad depꝛandum p agros paſſim dimiſit. ut palantis ꝛcuperent. Simul. q; ad caſtra tumultus erat. q; p agros fu ga q; ꝛdes. Deinde undiq; duꝫis ruentib; cum in caſtra ſe recepiſſent. adeo repente decꝛ ſit animus pauoꝛ ut ñ ad munimenta m̃ defen denda ſatis animoꝛ eẽt. q; etiam ad lacesſen dum p̃lio hoſtem. Erumpunt q; agmine e caſtris repudiantes more ſuo. repentina q; eoꝝ auda cia. terroꝛem hoſti paulo ante lacesſenti in cuſſit. Ita q; ipſe haſdrubal in collem ſatis ar duum cutum flumine etiam obiecto. cum copias ſub ducit. et p̃miſſam leuem armatu ram equites q; palatos eodem recepit. Hec aut colli aut fluminis ſatis fidens. caſtra uallo per munit. In hoc altino pauoꝛe certamina aliq; ſunt contracta. Hec numida hiſpano equeſ par fuit nec iactatoꝛ maurus. certato. uelocꝫ tate pari robore animi uirium q; aliq̃tum p̃ſtanti. Poſtq̃m nec; elicere penum ad certa men ob uſatu caſtris poterant. nec; caſtroꝝ op pugnatio faciliſ erat. urbem aſcuam quo fine hoſtium ingrediens. haſdrubal frumẽtum cõmeatus q; alios conuererat. ui capiunt omi q; circa agro potiuntur. Hec iam aut magis ne aut in caſtris illo impio contineri. Quam ũ negligentiam ꝛte ut fit bene geſta ceu ſenſe rat haſdrubal. cohoꝛtat multes. ut palatos ſi ſignis hoſtes adgrediẽtur. degreſſus colle ꝓgre ſſe acie inſtructa ad caſtra. Quem ut adeo tu multuoſe nuncij refugientes ꝛſpecu. ſtato ribꝫ q; adtulere. ad arma conclamatum ẽ. ut quiſq; ãma ceperat. ſine impio. ſine ſigno. in compoſito. inoꝛdinati. in p̃lium ruunt. Jam p̃mi conſeruerant manus cum alij catuatim curreꝛent. alij ñdum e caſtris ꝛiſſent. Tamen ipa audacia terruere hoſtem. Deinde rari in confertos inlati. cum paucitas patium tuta ẽt reſpicere. alij alios. et undiq; pulſi. coꝛre in obẽ ẽdum coꝛporib; applicant̃ armaq; armis iũ gunt. in arctum compulſi. cum uix mouendis armis ſatis ſpacij eẽt. corona hoſtium cinctꝫ. ad multum diei q̃dunt̃. exigua pars erupti one facta ſiluas ac montis petit. Pariq; time

Publius Scipio et cneus Scipio.

Certa.

ſ castra sunt deserta ſ uniuersa gens potestatem ue
in deditionem uenit. Hec dum in pacato manse
ſam subinde ab carthagine allatum est ut has
drubal primo quoq; tempe in italiam exercitum
duceret que uulgata rei p hispaniam omnium
ferme animos ad romanos auertit. Itaq; hasdru
bal exemplo ueteres carthaginem mittit. uti
cam q̄nto fama prospectum sit siue dampno fuisset.
Si uno in prelio pulsum hibm transiret roma
nos hispaniam foret. Iam pterea q̄m q̄d nec pa
sidium nec ducem haberet quem relinqueret
pse impatores eē romanos quibus uix equis u
ribus resistu possit. Itaq; si ulla hispanie cura eēt.
successorem sibi cum ualido exercitu mitterent.
Cui omnia prospere euenirent. Non tñ otiosam
punciam fore. Hec utq; quāq̄m primo ad mo
dum mouerunt senatum. tamen quia italie cu
ra prior erat. nichil de hasdrubale neq; de eo
pisci mutatum est. Himilco cum exercitu iusto ſ
acta classe. adtinendam terra mariq; ac tu
endam hispaniam remittit. Qui ut pedestri
nauali q̄ copias traiecit castris cōmunit. na
ues q; subduxit. ſ uallo circumdatis. cui equi
tibus delectis ipe q̄ntum maxime ad celeritate
poterat. p dubios infectos q; pplos uix tandem
tis ad hasdrubalem puenit. cum decreta sena
tus mandata q; exposuisset. atq; edoctus ipe
mutuem quemadmodū tractandum bellum
in hispaniam foret. retro in sua castra redist.
nulla re q̄m celeritate tutior. quod undiq; abi
erat. annq̄m consentirent. hasdrubal primo
mouere castra. pecunias impat pplis omnibus
siue donis satisfacit. hannibalem tran
situs quosdam puo mercatum. nec auxilia
gallica alter quam conducta habuisse inpe
tum uer ingressum uix penetraturum ad alpes
fuisse. secum isse g̃ raptum exactis ad hibm des
cendit. Decreta carthaginensium ſ hasdruba
lis uertū ad romanos sunt plata. omnibus omni
sis rebus. ambo duces uictis copiis ne obuiā cep
tis. atq; obsistere parant. ratis hannibal uix
se ipm tolerando italie hostis hasdrubal dux
atq; hispaniensis exercitus. Ceterum dictatorem
nem romani impium fore. his auxilii causis ad hi
bm contrahunt copias. Et transito amne cū
duo consules tassent utrum castra castris consig
rent. an sis hiberum sociis carthaginensium
oppugnandis morari abstinere ppositio hoste.
urbem appropinquo flumine hiberā appellatā
oppulentissimam ea tempestate regionis eius
oppugnare parant. Quod ubi sensit hasdru
bal p operi ferenda sociis ppe ut ipe ad urbem
deditam uenit p in fidem romanorum oppugnan
dam. Itaq; iam cepta obsidio omissa ab romanis
est. ſ in ipm hasdrubalem ciuilem bellum. Qnq;
millium intercallo castra distantia habue
pauci dies nec sine eleuib; prelijs nec ut in a
ciem exirent. Tandem uno eodemq; die ue
lut ex composito utrimq; signis pugne ppositis
est. atq; omnibus copiis in campum descensis
est. Triplex stetit romana acies. sed rectum pars
inter ante signa locata. pars post signa accepta.
Equites cornua cinxere. Hasdrubal mediam
aciem hispanis firmat. in cornibus dextro pe
nos locat leuo afros mercennarios q; auxi
lia equitum numidas penos pedibus ceteros
afros p cornibus opponit. Hec omnis numide
in dextro locati cornu. sq; quibus desultorem in
modicum binos trahentibus equos. inter acer
rimam sepe pugnam in recentem equum
exilio armatis transultare mos erat. Tanta
uelocitas ipis tamq; docile equorum genus est.
Cum hoc in instructu starent impatorum utri
q; partes haud ferme dispares spes erant

Ambo duces romanorum adūsus hasdrubalē pant cōstitui

Jam ne multum quidem aut numero
aut genere multū hi aut illi pstabant. Mul
tū longe dispar animus erat. Romanis ut
quam quā pcul a pata pugnarent facile p
suaserant ducesq; ptalia atq; urbe romana
eos pugnare. Itaq; uelut quibz reditus in pa
triam eo discrimine pugne ūteret obstina
uerant animis uncq; aut mori. Omnibus per
tinaces uultus habebat altera acies. Jam
maxima pars hispani erant. qui uinci in
hispania quam uictores in ytaliam trahi
malebant. Primo gḡ conturbatu cum uxo pila
conjecta cēnt. retulit pedem media acies.
Jnferentibz q; se magno impetu romanis.
ūtere terga. nicho segnius cohortibz pluū fuit
Hinc penus. hinc afer. utrūq; uelut in cir
cūuentos pluo ancipiti pugnant. Sz cum
medium tota iam cohors romana aciem. fa
tis utrum addimo uenda hostium cohortiu
habuit. Jta duo duūsa plia erant utroq;
romani qui pulsis tandem mediis nūo
roboze utroq; prestarent haud dubie su
perant. Magna uis hominū ibi occisa. Et
nisi hispani uxor dum conserto pluo tam
effuse fugissent. p pauci ex tota supfuissēt
acie. Equestris pugna nulla ad modū fuit.
Quia simul inclinata media acies
mauri numide q; uiderunt ex templo fu
ga effusa nuda cornua elefantis q; pter ac
tis deseruere. Hasdrubal usq; ad ultimū
euentum pugne moratus e media cede. cū
pauci effugit. castra romani cepere. atq;
diripuere. Ea pugna si qua dubia in hispa
nia erant romanis adiunxit. Hasdruba
lq; nō m in ytaliam traduce du ex citus. Et
ne manendi quidem satis tuto in hispania
aspem reliquerat. Que postea qm̄ interis

Scipionū rome uulgata sunt. nō tam uictorie
quam phibito hasdrubalis in ytalia transi
tu letabant. Dum hec in hispania geruntur
pcelia in bruttiis aliquot post mēsibz quā
cepta oppugnari erat ab hannibale pfecto
hannibal expugnata est. Multo sanguine
ac uulnibz ea penus uictoria stetit. Nec ulla
magis uis obsessos q̄m fames expugnauit.
Abumptis enim frugum alimētis. carnisq;
omnis generis quadrupedū fuerecq. postre
mo coctis herbis q; radicibz et coriis bene
ris structisq; whis uixere. nec aliq̄m ures
ad standum in muris ferendaq; arma dee
rant expugnati sunt. Recepta pcelia pen
ad consentiam copias traducit. Quā minus
pugnacē defensam intra paucos dies in de
ditionem accepit. Hisdem fere diebz et
bruttius exercitus ciuitatē grecam urbem ex
cum sedit. opulentam q̄ndam armis uiris
q; iam adeo multis magnisq; cladibz ad
flictam ut omnis etatis mimus. xx. ciuium
supesset. Itaq; urbe a defensoribz uastata fa
cile potiti hostes sunt. arx tñ retenta
q̄m inter tumultū capte urbis e media ar
de quidam effugere. Et locrenses desciuere
ad bruttios penos q; p dita multitudine ap
cipibz. Regiū tñm̄ regionis ei⁹ in fide ex
ga romanos i potestatis sue ad ultimū man
serunt. Jn siciliam q; eadem inclinatio ani
mor̄ fuerit. Et ne domus quidem hiero
nis tota ab defectione abstinuit. Jam magno
magnimus stupis contempta simul senatu
te patris. simul p̄ tot annos clademq; roma
na societate ad penos defecit. mouisset q; m
sicilia rē i m̄ adeo oportuna ut patrem q;
suspitione aspergeret armatam eum amē
titudinē sollicitatem̄ socios absumpsisset

Hec eo anno in italia. in affrica. in sicilia. in hispania uario euentu acta. Ineunte anno fabius. maximus a senatu postulauit. ut eidem uenus ericeme quam dictator uouisset dedicare liceret. Senatus decreuit. ut ti. sempronius cons. designatus cum bono animo faceret ad ppm ferret. ut fanum duumuiris ee iuberent edis dedicande causa. et m. emilio lepido q. his cos. augurq; fuat filij rtes. l. m. q. ludis sefunebres pduduum. in foro dederunt. ediles curules. c. letorius. ti. sempronius gracchus consules designati. qui in edilitate mag. equitum fuerat. ludos romanos fecerant qui ptriduum instaurati sunt. plebei ludi edilium. q. aurelii cotte. et q. claudij marcelli. ter instaurati. Eo eumdem tercio anno punici belli. ti. sempronius cos. idibus martis magistratui init. Pretores. q. fului flaccus qui ante a. cos. censorq; fuerat. Vrbanam. m. ualerius leuinus pegrinam sortem. muris ductor habuit. App. claudius pulcher sicilian. q. mucius sceuola. sardinia. sorte sunt. q. marcello p consule imperium ee ppls iussit. qd post cannense cladem. unus romanor imperator. in tanta pcipe rem gessisset. Senatus quo die pmum e in capitolio consuluit. decreuit ut quod eo anno duplex tributum imperatum sim plex confestim exigeret. ex quo stipendium psens omnibus militibus daretur. Preter quam qui militet ad canna fuissent. Inde exercitibus ita decreuerunt. ut duabus legionibus urbanis. ti. sempronius cos. cales ad conuenuendum diem educeret. Inde sex legiones in castra claudiana sup sessulam deducerent. Que ibi legiones ees. erant autem cannenses maxime exercitus. eas app. claudius pulcher. p. r. in sicilia traduceret. queq; in sicilia ees. romam deportaret. Ad exercitum cui ad conuenuendum ea lex edicta dies erat. q. claudius marcellus. missus. isq; iussus in castra claudiana deduce urbanas legiones. Ad uetere exercitum accipiendum deducendum q; in sicilia. ti. mecilius crito legatus. ab app. cl. e missus. Ea citi pmo expectauerant homines. uti cos. comitia colleget creando haberet. Dein ubi ablegatum uelut de industria. q. marcellum uiderunt. quem magre cos. in eum annum ob egregie ipatura res gestas creari uolebat. fremitus in curia ortus. Quod ubi sensit cos. utrum q; inquit e. r. p. fiunt. p. c. an. q. claudium ad pmutandos exercitus in campania pficisci. an comitia ni pius edig quam is in fectu qd mandatum e negotio reuertisset. ut uos. cos. quem temp. res. p. postularet. que maxime uultis habetis. Ita de comitiis dones redisset marcellus silentium fuit. Interea duumuiri creati sunt. q. fabius maximus. ti. otacilius crassus. Eisdib; dedicandis mitt. acilius. Fabius ueneri ericeme uictaq; in capitolio e. canalibus decreuit. Et de. ccc. equitib; campanis. qui in sicilia cum fide stipendiis emeritis roma uenerant. delatum ad ppm. ut ciues fierent. Item uti municipes cumani ees. Pridie qm ppls campanus a. pr. defecisset. maxime ut hoc fieret mouerat. qd quor hominum ees. scire sese ipsi negabant. ueteres pata relicta ineam quam reduerant ndum adscen. Postq; im marcellus ad exercitum redit. comitia consulum rogando in locum. l. postumij educunt. Creatur ingenti consensu marcellus. q; ereplo magistratum acciperet. Cui ineunti consulatu cum tenuisset uocati augures uitio creatum uidisse pnunciauerunt. Vulgo q; patres ita fama ferebant. qd tum pmum duo plebei cos. facti ees. id dis ordinem ee. In locum

marcelli ut ille magistratu abdicauit. Tullec
tus fabius maximus tertio. Mare arsit eo
Prodigia. anno ad sinuessam boue eculeum pepit signa
lanuuij ad unum nisi spiritu cruore manauē
lapidibus q; circa id templum pluit. Ob quē
imbrem nouendiale ut ad solet sacrum fu
it. cetera q; prodigia cum cura expiata. cōs.
exercitui interē iusserunt fabio exercitu tradig.
cui. m. iunius dictator p̄ius fuerat euenit.
sempronio uolones q; fierent. i. socios. xxv.
milia. ualerio p̄tori legiones que ex sicilia redissēt
decreuit. M. claudius pro cōs. ad eum exercitū
qui sup̄ siculam nole p̄sideret missus. Prętor
in siciliam ac sardiniam profecti. Cōs. edixe
runt quotiens in senatum uocassent uti se
natores q; quibus q; in senatu dicere sententiā
liceret. ad portam capenam conuenirent.
Pr. quoq; uti sui dicto esset tribunalia ad pis
cinam publicam posuerunt. Eo uadimo
Vadimonia. nia fieri iusserunt. ibiq; eo anno ius dictū
est. Interim carthagine uī mago fr̄ hanni
bal. xii. peditum. i. d. equites. xx. elephantos
. G. argenti milia talenta in italiam trans
missurus erat cum p̄sidio. L. x. nauium lon
garum nunc adfert in hispaniam rem ma
le gestam omnisq; ferme eius puncie pp̄los
ad romanos defecisse. Iam qui magonem
cum classe ea copiisq; omissa italia in his
paniam auerterent. cum sardinie recipien
de repentina spes adfulsit. paruum ibi ex
cum romanis ee uetere. pr. inde cornely
um puncepium decede nouum expecta
ri. ad hoc fessos iam animos sardoy ee diu
turnitate imp̄ij. i. primo hoc anno acerbe
atq; auare impatum graui tributo. i. colla
tione iniqua frumēti p̄stos. nichil dee aliud
quam auctorem ad quem deficerent. Hec
clandestina legatio p̄ principe nulla erat. ma
xime eam rem mīliuentes. Auspicio equitum
auctoritate atq; opibus longe p̄mus erat. Hic
numidę pene uno tempe turbati erectiq; ma
gonem cum classe sua copiisq; in hispaniam
mittunt. In sardiniam hasdrubalem deligi
ducem. cum ferme copiarum q̄ntum mago
nem decernunt. Et rome. cōs. transactis reb; que
in urbe agende erant. mouebant iam sese ad
bellum. Ti. sempronius militibus sinuessam ad
uiem conuenendum edixit. Et. q. fabius con
sulto p̄ul senatu ut frumenta omnis ex agris
ante. kl. iunias p̄mas in urbes munitas conue
herent qui ni muecrisset eius se agrum pp̄latu
rum seruos sub hasta uenditurum. nullas in
censurum. Hę p̄tibus quidem qui adhuc di
cendum creati erant. uacatio abelli administ
tione data est. Valerium pr. in apuliam mi
placuit. ad exercitum arcendum accipiendum.
Cum ex sicilia legiones uenissent. his positis
mum uti ad regionis eius p̄sidium retenta
num muti cum aliquo legatorum. xxv. naue
dare. quibus oram maritimam inter brun
disium actarentum tutari posset. Par nau
um numerus. q. fulluio. pr. urbi decretus nouo
ad suburbana littora tutanda. C. terentio
p consuli negotium datum ut in piceno ag
conquisitionē militum haberet. locisq; his
p̄sidio eet. Et. ti. acilius. crassus. postquam
edem mentis in capitolio dedicauit. in sicilia
cum imperio qui classi p̄eet missus. In hanc
dimicationē duoy oppulentissimoy in
pp̄lorum inter quos philippus macedonum rex.
Eo magis. q. d. pp̄ior italie ac mari tum romano
creuit erat. Is ubi p̄mum fama accepit han
nibalem alpes transgressum. iurbello inter
romanum penumq; ortum. lectatus erat. ita
omnes reges gentes q; animos intendant.

Philipp rex macedonū legatos fedes ad hannibalē destinat.

uiuſq; ꝑ ſi malleꝫ uictoriam cẽ ſi nec̃ſ adhuc
utriꝫ fluctuatuſ animo fuerat poſtq̃m tua
iam pugna tertia uictoria cum penſ erat ad
fortunam inclinauit legatoſq; ad hannibalẽ
miſit qui uitam uel potiuſ breuiſſimum tẽ
pus q; qua cuſtodiſſ nauium romanaꝝ
tenebant ad lacuñ e unonis templũ in tra
egreſſi ſunt. Inde ꝑ apuliam petentes capuã
media ꝑ ſidia romana inlati ſunt. deductiq;
q; ad ualerium leuinũ. ꝑt. curia numeriam
caſtra habentem. Ibi intrepide xenophanes
legationiſ ꝓncepſ a philippo rege ſe miſſum
ait. ad amicitiam ſocietatemq; iungendam
cũ. ꝓꝓ. r. Mandata habere ad cõs. ac ſenatũ.
m. ꝓꝓ. q; r. interfectionem ueterum ſocioꝝ noua
ſocietate tam clari regiſ recuſ ad modũ hoſtiũ
ꝑ hoſpitibꝫ comiter accepit. Dat qui ꝑſequã
tur itinera cum cura demonſtrent. que loca
quoſq; ſatuſ. aut romanuſ aut hoſtiſ tene
ant. Xenophanes ꝑ ꝑſidia romana in cam
paniam iñ qua primum fuit. in caſtra ban
nibal puenit. fedusq; cum eo atq; amicitiã
iungit. Legibꝫ his ut philippuſ rex q̃m mag
ma claſſe cc. autem nauiſ uideb at̃ effectuꝝ
in italia traiceret. ꝙ uaſtaret maritima oꝝ
bellum ꝑ parte ſua terra mariq; geereꝝ.
Vbi debellatum eſſet italia omniſ cum ipſa
urbe roma carthaginienſium atq; hãnibal
eſſet ꝑ data q; omniſ hannibali cederet. ꝑ do
mita italia naugarent in greciam belliũ
q; cum quibꝫ regibꝫ placeret que ciuitateſ
continente q; inſule ad macedoniam uer
gunt. hec philippi regnuq; euerſ eſſent. In
hac ferme legeſ inter penum ducem lega
toſq; macedoniũ ictum fedus. Miſſiq; cum
his ad regiſ ipſius firmandam fidem lega
ti. Gisgo. Ibostar. Imago. Eodem ad unonis
lacuñ ubi nauis occulta in ſtatione erat
puenunt. Inde ꝑfecti. cum altum tenerent.
conſpecti claſſe romana ſunt que ꝑſidio erat
calabrie ſtuarijs. Q. ualeriꝰ. flaccuſ coꝝ ſtoſ
ad ꝑſequendam retrahendam q; nauem
commiſſerunt. ꝓmo fugere regiſ conati. Deiñ
ubi celeritate uinci ſenſerunt. tradunt ſe
romanis. Et ad ꝑfectum claſſis adducti. cũ
quereret qui. Iuñ. Iquo tendẽt curſum.
Xenophanes ꝓmo ſatis iam ſemel felix mẽda
cium ſtruere. a philippo ſe ad romanoſ miſſũ.
Ad. m. ualerium ad quẽ unũ ueri uerum fu
erat puenisſe campaniam ſupare nequiſſe.
ſeptam hoſtiũ preſidiiſ. Deiñ ut primũ cultũ
habuit. ſuſpectoſ legatoſ ſecit hannibal.
interrogatoſq; ſermo ꝓdidit. cum comitib;
eoꝝ ſeductis ac metu terroris luere q; ab han
nibale ad philippum inuente. Ipacta inter
regem macedoniũ penum q; ducem. Quib;
datis. cognitis. optimum uiſum. captiuoſ
comites q; eoꝝ romam ad ſenatum aut con
ſules ubicum q; eẽnt q̃m ꝓmum deportare.
Ad id celeꝛime quinq; naues delecte. ac. l.
ualerius. antias qui ꝑẽt miſſus. ei q; man
datum ut in omneſ naues legatoſ partim
cuſtodiendoſ diuideret. daretq; operam ne
q̃d his colloquium inter ſe. neue cõmunica
tio conſilij eẽt. Eodem tempus rome cum
aulus cornelius nam mula ex ſardinia ꝓ
uincia deſcendens reculiſſet. Qui ſtatus re
rum inſule eẽt. bellum ac defectionẽ omniſ
ſpectare. Q. mutium qui ſucceſſiſſet ubi g̃
uitate celi. aquarũq; aduenientẽ ꝓceptũ
ñ tam impiditoſum q̃m longum morbũ
implicitum dum ad belli um ſuſtinendam
mutilem fore. ꝓcreatum q; ibi ut ſatis firmũ
pacatę puinciẽ ꝑſidem eẽ. ita parũ bello

qđ motum uidet. Decreuerunt patres ut q. tul
uius flacc. iiii. pedtum. ccc. equites scribet
eam q; legionem p̃mo q; tempe in sardiniã
traciendam curaret. muniret q; cum impio
quẽ ipi uiderẽt qui rem gereret. quo ad mu
tuus consuluisset. Ad eam rem missus ẽ. t.
manlius torquatus. qui bis. cõs. i censor fue
rat. subegerat q; in consulatu sacerdos. Sub
idẽ fere tempus. i a carthagine in sardiniam
classis missa duce hasdrubale cui caluo cog
nomen erat. feda tempestate uexata. ad bale
arem insulas dr. Ibiq; adeo ñ armamenta m̃ti; i
aluei nauium quassatæ erant. subducta na
ues dum refiguntur. aliquantum temp̃is
triuerunt. In italia cum post cannensem
pugnam tractus partis altius utrib; alterius
mollius animus segnius bellum cẽt campa
ni p se ad orti sunt. rem cum romanã fiue ducionẽ
facere. primo sollicitant ne ut ab romanis
deficerent. Vbi id parum p̃cessit. dolum ad
capiendos eos comparant. campanis oĩb;
statutum sacrificium ad hamas. Co senatum
campanum uenturum cerciores cu
manos fecerunt. pecierunt q; ut i cumanũ
eo senatus ueniret ad consultandum com
muniter. ut eodem utro; pp̃lo socios hostes q;
haberet. p̃sidium ibi armatum sebabi
turos ne quid ab romanis noui pic̃i ẽt.
cumani quãq̃m suspecta fraus erat. nich
ab nuere. Ita regi fallax consilium posse
rati. Interim. i sempronius. cõs. romanis
simulasse quo ad conuenendum diem edyre
tur. et ut illustrato transgressus uoluturnũ
flumẽ. circa uetus castra posuit. Ibi ja
ctiosa statua erant. crebro decurrere mul
tos cogebat. ut ut rone ea maxima pars uolo
rum erant. ad sueuerẽt. signa sequi. i m

acie agnoscere ordines suos. Interq; maxima
erat cura ducis. Ita q; legatis tribunis q; p̃cepat
ne qua ex probatio cui q̃m uetus fortune
disconuenit. inter ordines fierent. Vetus miles
pronis libidinosis se ex ercẽ ri sineret. Omnis
fatis honestos generosos q; ducerent. quib;
arma sua signa q; p. r. cõmisisset. Que fortu
na coegisset tra fieri eandem cogere cuncta fac
tum. ea ne maiore cura p̃cepta ab ducibus
sunt q̃m̃ multis ob seruata. breuiq; tanta
concordia coaluerant omnium animi ut pe
in obliuionẽ uenirent q̃ ex condicione q̃
q; ẽt miles factus. Hec agenti graccho. le
gati cumani nunciarunt q̃ a campanis le
gatio paucos ante dies uenisset. i quid his
ipi respondissent. Triduum post eum diẽ
festum cẽ ñ senatum solum omnẽ ibi fore
rum s; castra etiam. i ceteretum campanũ.
Gracchus iussit cumanis omnia ex agris
in urbem conuehere. i manere intra mu
ros. Ipse p̃die q̃m statutũ sacrificium campa
nis ẽt. cum castra mouit. cum. c. fere
passuum ab sunt. Iam cãpam eo frequens
ex composito conuenerant. Hec peculiare
in occulto maturius alpinis. edyta. iuxta
fumus magistratus erat campanis. cum
xxiiii. maloy habebant castra. Sacrificio
ad pando. i inter id instruende fraudi ali
quanto intentiores q̃m muniendis castris
aut ulli militari opi. Triduum sacrificatũ
ad hamas. Nocturnum erat sacrum. tra
ut ante mediam noctem. complẽt. huic
gracchus insidiandũ tempi ratus. custodib;
ad portas positis ne quis enuntiare posset
cepta. ad decimam diei horam coactis
militib; conpa curare sono q; opam dare.
ut p̃mis tenebris conuenire ad signũ pos

lent. Vigilia ferme prima tolli uiffit ligna
silentique profectus agmine cum ad hamas
media nocte peruenisset castra campana ut
in peruigilio neglecta simul omnibus portis in
uadit. Alios somno stratos alios perpetrato sacro
inermis redeuntis obtruncat. Hominum eo
tumultu nocturno cesa plus duo milia. Cum
ipso duce mario alfio capta sunt signa milita
ria. iiii. et. xxx. Gracchus minus centum militum
iactura castris hostium potitus cumas se propere
recepit ab hannibale metuens qui super capu
am intifatis habebat castra. Nec eum prouida
uiri fefellit oppinio. Nam simul capuam
ea clades est nunciata ratus hannibal ab re
bene gesta insolenter letum exercitum tyronum
magnum ex parte seruorum spoliantem uictos
predasque agentem ad hamas se inuenturum
ciuitatum agmen preter capuam rapit. ob
uiosque ex fuga campanorum duo presidio ca
puam duci saucios uehiculis portari iubet.
Ipse ad hamas uacua ab hostibus castra nec quic
quam preter recentis uestigia cedis strata
que passim corpora sociorum inuenit. Auctores
quidam erant ut protinus in cumas du
ceret urbemque oppugnaret. Id quamquam
haud modice hannibal cupiebat ut quia
neapolim non potuerat cumas saltem
maritimam urbem haberet tamen quia pre
ter arma nichil secum miles partim acto
agmine extulerat retro in castra super ti
fata se recepit. Inde fatigatus campanorum
precibus sequenti die cum omni apparatu
oppugnande urbis cumas redit. Per popula
toque agro cumano mille passus ab urbe
castra locat. Cum gracchus magis uerecun
dia in tali necessitate deserendi socios inplo
rantes fidem suam populi que Re. substitisset.

quam latius fidem exercitui. Nec alter consul
fabius qui ad cales castra habebat uulturnum
traducere audebat exercitum. Occupatus primo
auspitiis repetendis. deinde prodigiis que alia su
per alia nunciabantur expiantique ea haud faci
le letari haruspices respondebant. Hee cause
cum fabium tenerent sempronius in obsi
dione erat. Etiam operibus oppugnabatur. Aduersus
ligneam ingentem admotam urbi aliam
turrem ex ipso muro excitauit. consul roma
nus aliquanto altiorem quam muros per se altos
subiectis ualidis supplicatis pro solo usus erat.
In primum saxis subdibusque et ceteris missilibus pro
pugnatores menia atque urbem tuebantur.
Postremo ubi promouendo aduinctam mu
ro uiderunt turrem facibus ardentibus plu
rimum simul ignem coniecerunt. Quo in
cendio trepida armatorum multitudo cum
de turre sese precipitaret ex oppido eruptio
simul duabus portis stationes hostium fudit
fugauitque in castra ut eo die obsesso quam
obsidenti similior esset penus. Ad. m. cccc. car
thaginiensium cesi et inde. lx. uiui capti qui
circa muros et in stationibus solute ac negli
genter agentes cum nichil minus quam erup
tionem timuissent ex improuiso oppressi fuerant.
Gracchus priusquam se hostes ab repentino
pauore colligerent receptui signum dedit
ac suos intra muros recepit. Postero die han
nibal tum secunda re. cons. iusto prelio ratus cer
taturum aciem intra castra atque urbem
instruxit. Ceterum postquam neminem moui
absolita custodia urbis uidit nec committi
quicquam temerarie spei ad tifata redit infec
ta re. Quibus diebus cume liberate sunt obsidi
one. isdem diebus et in lucanis ad grumentum
ti. sempronius cui longo cognomen erat cum

hannone peno prolpere pugnat. lup. ii. ho
minum occidit. i cc. lxxx. militel amisit.
signa militaria ad xl. i. cepit. Pulsus inde
lucanis hanno. recto in bruttios sese recepit
Et ex hirpinis oppida circa que appl̃o. & dese
cerant. iii recepta. p. oj. ualerium. pr̃ uer
cellum siculum. i auctores defectionis se
cum pcussi. sup̃ ut capuano sub hasta uene
runt. preda alia militi concessa. exercitus q; cu
mam reductus. Dum hec in lucanis atq; in
hirpinis gerunt̃. quinq; naues que mace
donum atq; penoy captos legatos romam
portabant. ab supo mari. ad inferum circũ
uecte. ppe omnem italiã oram cum pr̃ cu
ma uelis ferunt̃. neq; hostiũ an socioy cent.
satis scirent. gracch obuiam ex classe sua na
ues misit. Cum pcunctando inuicem cog
nitum cent. cos. cum sex̃ naues cumas ad pul
se captiuos q; ad cos. deducti. i. lutere date.
cos. lucis philippi atq; hannibal plectus.
consignata omnia ad senatum tunere r̃
rettri misit. Et auib; deuehi legatos iussit.
Cum eodem fere die lutere legati q; roma
uenissent. i. pcunctatione facta dicta ciu
scaptus congrueret. primo grauis cura pa
tres incessit. cernentes q̃nta uis coleranib;
punicum bellum. macedonici belli moles
instaret. cui tam adeo n̄ succubuerunt. ut
exemplo agitaret. quẽ admodũ ultro infe
rendo bello adtinerent ab italia hostem. cap
tiuos in uincla conditos. omnib; q; eoy sub
hasta uenditos ad naues. xx. v. quib; p. vale
rius flaccus prefectus perat. xx. parata. alt
as decreuerunt. his compti deductis q. et
additis quinq; nauib; que aduexerant cap
tiuos legatos. xxx. naues ab hostia exercitũ
pfecte. Jussus q; ualerius militib; uarrom
anis quib; l. aputius legatus tarenti erat
in naues impositis. by nauium classe n̄ tue
ri rũ italie oram. & exploratte de macedonico
bello. si congruentia lucis legatoy q; indicis
philippi consilia cent. ut. m. ualerium. pr̃. lu
cius cercioꝛem faceret. usq; l. aputio legato
exercitus ppositio tarentũ ad classem pfectus.
primo q; tempore in macedoniam transmit
teret. daret q; opam ut philippum in regno cõ
tinet. Secum ad classẽ tuendam bellum q;
macedoni cum ea decreta ẽ. que a. p. claudio
in siciliam missa erat. ut redderẽt hieroni regi.
Et hec p. l. antistium legatum tarentum ẽ
deuecta. simul ab hieronemissa. cẽ modiũ
tritici. i. hordei. cDum hec romam pam
agunt q; ad philippum captiua nauis ma
ex his que rome missa erant. ex cursu refugit.
Inde secum legatos. cum lucis captos. Itaq;
ignarus ex his que cum hannibale legatis
suis conuenissent. quecq; legati eius ad sena
tum furent legationem aliã cum eisdẽ
mandatis mittit. Legati ad hannibalem
missi eadem. cui fortuno. cognomẽ erat.
i. cauno eius socius. i. sotiche eius magnes. hi
prospere cucurrerunt ac recucurrerunt mandata.
Et pulse eas circumegit. q̃m mouere ac mo
liri quicq̃m rei posset. Tantum nauis una
capta cum legatis momitu fecit. ad dilationẽ
imminentis romanis belli. Et circa capuã ins
gresso uolturnum fabio. post expiatam tan
dem prodigia. ambo. cos. rem gerebant.
Cumbulteriam. i. turbulam. i. austriclam ur
bes q; ad penũ defecerant. fabius in cepit.
Pfidia q; in his hannibal campanq; per
multi capti. Et nole sicut poterat anno senat
romano. plebs hannibal campanq; erat
Consilia q; occulta decede principum. i. pdi

tione utrō imbant. Quibꝫ ne incepta pce
derent inter capuam castra q; hannibalis
que intrafaul erant traducto exercitu fabiul
sup uesubium in castris claudianis consedit
Jñ. o. marcellū p. pt. cum his copijs qual ha
bebat nolam in pſidium misit. Et in sardi
a rel p. t. māuum. pr. administratꝫ cepta q;
omisse erant. postq̄m. q. mutul. pr. grauī
morbo ē implicitul. Manliul nauibꝫ longis
ad caralis subductis naualibꝫ q; sociis arma
tis ut tutē gentem gereret. Et a pr. exercitu acceptō
duo. l. xx. pedītum. o. cc. equites confert. Cū
his equitum pedītumq; copijs. pfectꝰ agrū ho
stium. haud procul ab hamilcare castrul castra
posuit. Hāilcar cui forte pfectul erat in pelli
bol sardol ad iuuentutē armandam qua
copias augeret. filiul nomine hostul castris
preerat. Js ad olescentia feroxq; temere prelio
inito fusul fugatul q; ad. xxx. sardoꝝ. eo pluſ
cesa. d ccc. ferme unu capti. aliul exercitul pmo
p agrol siluasq; fuga palatul deinq; ducē fugi
se fama erat ad urbē nomine cornū caput eiꝰ
regionis confugit. Debellatumq; eo prelio in
sardinia erat. Mi classis punica cum duce has
drubale que tempestate deiecta ad baleares
erat in tempore ad spem rebellandi aduenit
set. Manliuſ post famam ad pulse punice
classis caralis se recepit. Ea occasio hamilcare
data est peno se ingendi. Hasdrubal copijs
in certam exposituſ. i classe remissa carthagi
nem. ducem hamilcarem ad socios. pr. agrū
pplandum pfectul. caralis q̄uenturul erat
Hi manliuſ obuio exercitu ab effusa eum pplā
tione continuisset. primo castra castris mo
dico uterualio sunt obiecta. Deinceps pcur
sationes leuia certamina uario euentu im
ta. Postremo descensum in aciem signis col

latis

pluſ uirtute q; uirib; hostal pugnantiū. Diu pug
nam anceps tem sardis facile unicq; adue
tus fecerunt. Postremo ipi cum omnia cæ
strage ac fuga sardoꝝ repleta essent fusi;
Ceterum terga dantes circumducto equi
quo pepulerat sardos inclusit romanus. Ce
des inde magis quam pugna fuit. Xii. hosti
um cesa sardoꝝ simul penoꝝ q; ferme. iii.
i. d cc. capti. i signa militaria. vii. i. xx. Ante
omnia claram i memorabilem pugnam fe
cit hasdrubal imp̄ captul. i hanno. i mago
nobiles carthaginienses. Mago ex gente bar
china appinqua cognationis hannibali iunc
tus hanno auctor rebellionis sardi belli q;
eius haud dubie concitator. Hec sardoꝝ duc
munus nobile eam pugnam cladibꝫ siuis fece
runt. Jam i filiuſ hampsicore hostis in acie
cecidit. i hampsicora cum paucis equitibꝫ fu
giens ut sup adflictas res necē oꝝ filiꝰ audiuit
nocte nec cui interuentus cepta perficeret mo
rem sibi consciuit. Ceteri urbi comunis eade q;
an fuge receptacla fuit. Quam manli uic
tore exercitu adgressus intra dies pauci rece
pit. Deinde alie q; ciuitates que ad hampsicoꝝ
penos q; defecerant. obsidibꝫ datis dedidit
sese. Quibꝫ stipendio frumto q; impato p cui
q; aut uirib; aut delicto: caralis exercitum re
duxit. Ibi nauibꝫ longis deductis. impositō
q; quem secum aduexerat milite roma na
uigat sardiniam q; pdomitam nunciat pa
tribꝫ. i stipendium questoribꝫ frumtū edidit
captiuos. q. fuluio. pr. tradit. Eo tēp. ti. ora
cliuſ. pr. ab lilibeo classe in affricam trāsuec
tus. deppidatusq; agrum carthaginiensem.
cum sardiniam in pateret. quo fama hasdru
balem balearibꝫ nup traiecisse classi affri
cam repetenti occurrit. Leuiq; certamine m

alto cõmilo leptem in nauel cu loci naua
lib; cepit. Letteral metul haud secul qm tempe
stas passim dilicit. Eodem forte die ⁊ bomil
char cum militib; ad supplemtũ carthagine
missil. elephantiq; cõmeatu locis accessit.
Quem ut incautũ oppimeret. app. claudius.
p simulationẽ pumcie circumcunde messanã
raptum exercitu ducto estuq; suo loci trauecit.
Jam ũ bomilchar ad hannonẽ in bruttios p
fectul erat ⁊ locrensel portal romanil clause
rũt. App. magno conatu nulla regesta mel
sanam repetit. Eadem estate marcellus ab no
la quam plidio obtinebat crebral excursione
in agrum hirpinum ⁊ samnitel caudinol
fecit. Adeo q; omnia ferro atq; igni uastau.
ut antiquarum claudium samnio memo
riam renouaret. Itaq; exemplo legati ad
hannibalẽ missi simul exercitũq; gente ita pe
num allocuti sunt. Hostes p. r. hannibal su
mul. primum p nos ipi q; nra arma nre u
rel nos tutare poterant. Postq̃m his parum
fidebamus pyrro regi nos adiunximul. Aq;
reliq; pacem necessariam accepim⁹ fuimu⁹
q; in ea p annos ppe. l. ad id tempus quo
mitaliam uenisti; tua nos non magis uro⁹
fortuna q; q̃m unica comitas ac benignitas
erga cuel nros quos captos nob remisisti; ita
conciliauit t̃ ut te saluo atq; incolumi a
mico. ñ ñ. p. r. ⁊ ne dos quidẽ ratos si fasẽ
duci timeremul. At hercule ñ solum incolu
mi ⁊ uictore ⁊ p̃sente te complorati ppe cõ
uigum ab libos nros exaudire ⁊ flagrantia
a tecta possel conspicere. Ita sumul aliquo
tiens hac estate deuastaq; ut. m. marcellus
ñ hannibal uicisse ad cannal uideat̃ glient̃
q; romani te ad unũ ñ uictum ingemẽ ue
luti tacto emisso torpe; p annos. l. cũ p. r. bel
lum gessimul. nullo externo adiuti nec duce
nec exercitu ñ qd̃ p biennium pyrri nro magis
multe suas auxerit uel. qm̃ sinul uirib; nos de
fendit. Non ego sedil rebi nril gl̃a bor. duos
cos. aut duos consulares exercitus ab nob. sub
iugum missos. ⁊ siqua alia aut leta aut glo
sa nobis euenerunt. que aspa adusa q; tunc
acciderunt. minore indignatione referre pos
sumul. quam q̃ hodie euenimus. Magnidic
tatoris cum mag. equitum bini. cos. cũ binis
consularib; exercitib; ingrediebant̃ finel nros.
añ explorato. ⁊ sub sidiis positis. ⁊ sub signis ad
pugnandum ducebant. Nunc pyrri unius et
parui ad tuendam nolam presidii ppa su
mul. Jam ne manipularium quidẽ ⁊ latronũ
ñ peruasant finib; nris negligemul quã si
in romano uagarentur agro. Causa aut̃ hẽ
qd̃ neq; tu defendis. ⁊ nra uinciri̇ que sidem
eet tutaretur. omnil sub signis militat tuis.
Nec te nec exercitum tuũ norim a quo tot acies
romanas fusas stratas q; ee sciã. ⁊ facile eẽ dicã
oppimere pugnatoresi nros uagos sine signis
palatos quo quemq; trahit q̃mul uana p̃
de spes. numidarũ paucos illi quidẽ p̃da
ri ñ̃ sidum q; missum nobis. ⁊ nolle ademe
re. si ñ̃ quos ut socios haberes dignos dignis.
ad id indignos iudicas quos in fidẽ recepisti
tuearis. Ad ea hannibal respondit. Omnia
simul facere hyrpinos samnites q. Lrundica
recla desuas. ⁊ petere p̃sidium. ⁊ queri inde
fensos seneglectos q;. Judicandum autẽ primũ
fuisse. deinde petendum p̃sidium. Postremo
ni impetrauerẽ. tum denicq; querendũ frustra
opem implorata. Exercitum ee ñ in agrũ
hirpinũ samnitum ue. ne ⁊ ipe oneri eent. ⁊
in prima loca socioy. p. r. adducturũ his ppa
tis. ⁊ militẽ suũ repleturũ se. ⁊ metu pcul ab

Samnites penũ hannibalem alloquuntur.

hñ lumo curu bo tel. Quod ad bellum ro
manum attinet. si tra simenu. qm trebie.
si cannarum qm tra simenu pugna nobilior
fuit, cannarum se q; memoriam obscuram ma
iore. r clariore uictoria ñ facturũ. Cum hoc res
ponso munib; eq; ãplis legatos dimisit. Ipe pfi
dio modico relicto mutatis pfectis. ceto exercitu
nolam pergit. eodem anno erbrucis cũ
supplemto carthagine aduecto. atq; elephan
tis uenit castris haud procul positis. Longe alij
a omnia inquirenti compta sunt. quam q̃ ale
gatis socioy audierat. Hñ chile nñ marcellus ma
gerebat. ut aut fortune aut temere hostiũ com
missum dia posset. Exploratio cum firmis q; pfi
dijs cauto receptu pdatum iret. omnia q; ue
luit aduersus pstentem hannibalẽ cauta pulsa
q; fuerunt. Cum ũ sensit hostem aduentare
copias intra menia tenuit. p muros ambu
lare senatores nolanos iussit. Et omnia circa ex
plorare que apud hostes fierent. Ex his anno
cum ad murum successiss. herennũ bassũ
echetum pectum ad colloquium euocatos.
pmissuq; marcelli egressos. puteripe adloq̃.
hannibalis uirtutẽ fortunam q; extollit. p. r.
obregen. senectutẽ cum utriby maiestatẽ. Qe
si paria ẽent. ut q̃ndam fuissent tam exercitus q̃
graue romanũ imperiũ socijs. q̃nta indulgentia
a hannibale etiam in captiuos. ostenderetur. no
minus fuisset punica romane societatẽ atq;
amicitiam optandam ee. Si ambo. cos. cũ
suis exercitib; ad nolam ẽent. tam ñ magis pa
tet hannibali fugiendi. quam ad cannas fuit.
sent nedum ptor unus cum paucis inermibus
urbib; nolam tutari posset. Spoy q̃n hanniba
l' intere capta an tradita nola potuerẽ. Spoy
turum eñ. ut capua nuceria q; postmodũ eet.
Sz quid inter capue ac nuceríe fortunã mo
eet. Ipolappe in medio uitol nolanol fuere. Ho
lo minari que capte urbi cessura fovent. Iz poy
spondẽ si marcellũ pfidiũ ac nolam tradidissẽt.
nemunem aliũ q̃m ipos legem quam societatẽ
amicitiaq; hannibal uenturum dicturũ. Ad ea
herennius bassus respondit. multos annos ia
inter romanũ nolanum q; pplm amicitiam
ee. cui neutros ad eam diem penituerit. si sibi si c
fortuna mutanda fides fuerat. sero ia sese mu
tare eam dicturus. se hannibal. pp dilationem
recipiende nole. Itaq; corona oppidũ circumde
dit. ut simul ab omni parte menia adgrederẽtur.
Quem ut successisse murisq; marcellus uidit. m
structa intra portam acie cum magno tumul
tu erupit. Aliquot primo impetu pculsi cesq;
sunt. Dein cõcitu ad pugnam facto equatisq;
turbis; atrox cepit pugna. Memorabilisq; in
ter paucas fuisset. nungentibus pcidisset
mber. duremisset pugnantes. Eo die cõmisso
modico certamine atq; irritatis animis in ur
bem romani. pene in castra receperunt sese.
Tam penoy prima eruptione pculsi ceciderẽt.
haud plusq̃m. xxx. romani. Inde continens
p noctem totam usq; ad horam tertiam die
insequentis tenuit. Itaq; q̃nq̃m utraq; pars
aucta certaminis erat. eo die tenuerunt sese
tam munimenti. Tertio die hãmbal partem
copiarum pdatum magnum nolanum mi
sit. Quod ubi animadvertit marcellus. eruptionem
plo in aciem copias eduxit. Neq; hannibal
detractauit. Mille fere passuum intra urbem
erant. castraq; eo spacio sunt omnia cãpi
circa nolam concurrerunt. Clamor ex par
te utraq; sublatus primos exercitib; hos
que magnos pdatum exercerant ad pugnã iam
comissum revocauit. Et nolani aciẽ roma
nam ceperunt. Quos conlaudatos marcellus

fuisse acerrendo. r.
pfidiũ cibis q; ad se
se tuendos uenis
sent. ota libri ee
consociata. r
ad tutamẽ ibi
re. hi colloq
ũ absolute
spẽ han
nibal
li

§ Prelu hūc marcellū ⁊ hannibalē.

inlubricis ſtare ⁊ lauciol er acie eſſerre uul
ſut. pugna abſtinerent. ab ſe ſignum acceꝑiſ
ſent. Prelium erat anceꝑſ. Sūma auᵗ ⁊ ducel bo
tabant ⁊ militel pugnabant. Marcellus uic
tul ante diem tertium fugaſ ante pauol
oel acumſ. pulſus ꝑ annō ab nola. ab e
dem ſeduce militē alio inſtare iubet. ñ omſ
ce in acie. predarīſ uagari in agro. Sz qui
pugnent. mactare campana lignea iubet. Ita
⁊ ſtoꝛeſ. omnib; q; luſtrul ꝑ totam hiemen
confectol. Abiſſe illam uim ingoꝛem q; delap
ſa cē robora corpoꝛ animoꝛ q;. quib; pitine
⁊ alpum q; ſupata ſunt uiga. reliquaſ illoꝛ
uiroꝝ uiꝛ arma mēbra q; ſuſtinentel pugna
re capuam hannibali cannaſ fuiſſe. ibi uir
tutem bellicam ibi militarē diſciplinam. ibi
ꝑteriti tempiſ famam. ibi ſpem futuri ꝛetinc
tam. Cum hec ꝛeꝑrobranda hoſti marcellu
ſuoꝝ militum animoſ erigeret. hannibal
multo grauioꝛib; probis increpabat. Arma
ſigna q; eadem ſe noſcere que ad trebiam tra
ſimenum q; poſtremo ad cannaſ uiderit
habuerit q;. Ne ſi uidem alium ꝓfecto ſe in hib
na capuam duciſſe. alium in educiſſe. lega
tum ne romanum. legionem unum. atq; ale
magno certamine uiꝛ toleratul pugnam q̄ſ
dine acieſ conſularel nūq̄m ſuſtinuerunt.
Marcellus tirone militē ac nolanul ſubſidiſ
multus noſtram tertium laceſſit. Vbi ille mu
leſ meus ē qui ꝛepto ex quo. C. flaminio. cōſ.
caput abſtulit. Vbi L. p̄ſulem ad cannas
occidit. Ferrum nunc hīt. an deꝛecte coꝑē
an quid ꝓdigij ē aliud. qui pauci ꝑles unc̄
ſolitl eſtul. nunc pauci plurel uiꝛ reſtamul.
romā uoſ ex pugnaturo ſi quil ducēt. fortel
linguam iactabatul. Enim uero tel ē hic.
Expiri um uirtutē q; uolo. Expugnate nolā
campeſtrem urbem ñ flumine. n marī ꝛeꝑam.
Hinc uoſ ex tam oppulenta urbe. p̄da ſpoliſ
q; onuſtoſ. ut ducam quo uoletis. ut ſequar.
Hec bene nec maledicta ꝑfuerunt ad confir
mandos animoſ. Cum omni parte pellerentur
romanil q; creſcerent animi. ñ duce ſolum
adhoꝛtante. ſz nolanis etiam p̄ clamoꝛem fa
uoꝛem inducem accenderentib; ardoꝛē pugne.
terga peni dederunt. atq; in caſtra compul
ſi ſunt. Que oppugnare cupiente militel roma
ni. marcellus nolam reduxit cum magno gau
dio ⁊ gratulatione etiam plebis. que ante in
clinatioꝛ ad penos fuerat. Hoſtium plus uil
ceſa uel eo die uiiii capti. de. ⁊ ſigna militar
a. xx. ⁊ duo elephanti. quatuoꝛ in acie occiſi.
Romanoꝝ minul mille interfecti. Poſterum
diem inducis facturis ſepeliendo utrumq; ceſo
in acie conſumpſerunt. Spolia hoſtium mar
cellus uulcano uotum cremauit. Tertio poſt
die obuiam credo aliquam aut ſpem libali
oris militie. cc. lxxii. equitel. myrumidae
hiſpani ad marcellum tranſfugerunt. Fo
ꝛtis fidei q; opa in eo bello uſi ſunt ſepe ro
mani. Ager hiſpanul in hiſpania. ⁊ numidiſ
in affrica poſt bellum uirtutis cauſa locus
datul ē. Hannibal ab nola remiſſo in bruꝛ
oſ hannone in quib; uenerat copiſ ſipe apu
lie hibna petit. circaq; arpoſ conſedit. Q. fa
biul ut ꝓfectum in apuliam hannibalem
audiuit. ſeu ñtum ab nola ⁊ neapoli q; mea
caſtra conuerſo. que ſup ſuellulam erant.
munimentiſq; firmatis. ip̄ſidio q̄d ꝓhibna
ad ten ē dum locum ſatis ēt reliquo. p̄ē ca
puam ꝓpuſ mouit caſtra. agrum q; cam
panum ferro igniq; ē depꝛedatul. donec co
acti ſunt campam uicbil ad modū uiriḃ;
ſuul fidentel egredi poſſe. ⁊ caſtra añ urbem

§ hannibal ſuoſ minus ferocē pugnantes increpat.

m apto cõmunite. Vi milia armatoꝝ habe
bant: peditem in bellẽ equitatu plus poterãt.
Itaq; equestribꝫ prelijs lacessiebant hostem.
Inter multos nobiles equites. campanus cer
tamen ꝙ ubi bellum erat. cognomine taurea cuius
indidem erat longe omnium campanoꝝ fo
rtissimus eques adeo ut cum apud romanos
multaret unus eum romanus claudius asel
lus gla equestri equitem. Hic taurea cĩ du
plustrant ocul' ab equitasset hostium turmã.
tandem silentio facto. ut cẽt. cl. asellus ques
tus. Et qm uerbis sedẽ uirtutẽ ambigere solitã
cẽt. cur nõ ferro decernerent. darent spolia opima
uictus aut victor caperet. Hec ubi asello sunt
nunciata in castra ad mm̃ moratus. ut cõs. per
cunctaret. Iuerit ne certa ordinẽ in puo cantẽ
hostem pugnare. p missus. cl. arma ꝛcrumplo
cepit. Prouectiq; ante stationes equo tau
ream nomine compellant congrediq; ubi
uellet ussit. Iam romam ad spectaclm pug
ne eius frequentes ꝛcerant. campani non
ualũm mm̃ castroꝝ. sz mema etiam urbis ꝑ
pectantes repleuerãt. cum iam ante ferocib;
dictis rem nobilitasset. infestis hastis concita
runt equos. Deinde libo spatio inter se ludifica
tes. sine uulnere pugnam ꝛcruabebant. Tũ
campanus romano. Equo, inquit hoc nõ e
quitum erit certamẽ. Ne cãpo in cauam hãc
uiam. dimittamus equos. Ibi nullo ad eua
gandũ spacio comminus conserentes manus.
Dicto ppe citus. equum in uia clam delegit.
Taurea ubi seruos. quam re minime scis
inquit. cauchetum in fossam. que uoꝝ in
rusticum mm̃ ꝓbum ꝓdita. Cl. cum ceruia
longe ꝓequitasset. quia nullo obuio hoste.
in campũ rursus euectus increpans ignauj
am hostis. cum magno gaudio gratulatio
ne uicto in castra rediit. huic pugne equestrj
rem quam etatis cõmunis certe existimatio ẽ
mirabilẽ cte adiecunt quidam annales. Cum
refugientẽ ad urbem tauream. cl. sequerent.
patenti hostium porte munitũ. ꝑ alteram
stupentibꝫ miraculo hostibꝫ intactum euasisse.
Quieta in statua fuere. ac reddẽ etiam. cõs. mo
uit castra. ut semitam campanis facerent. Sed
an uiolaut agrum campanũ quam iam alte
ri segetibꝫ herbe pabula ꝓbere poterant. id
conuerit. in claudiana castra sup suessulam.
ibiq; hibna edificauit. cui. claudio. p. cõs. im
pauit. ut recento nole necessario adtuendam
urbem ꝓsidio. ceteros militeꝫ dimitteret roma
ne oni socijs sumptuj rei. p. cẽt. Et. C. grac
chus acumis. luceriam in apulia legionesq; cũ
duxisset. m. ualerium. mm̃. ꝑ. brundusium
cum eo quem luceriae habuerat ꝛcercitum. misit
tueriq; quam agri salentini. ꝛ. ꝓuidere. qđ
ad philippum bellum q; macedonicũ attine
ret ussit. Exercitus estatis eius qm̃ hĩ gesta ꝓcepi
mus lutere. a. p. et cũ. scipionibꝫ uenerunt.
quantas quamq; ꝓpas in hispania res gessis
sent. sz pecuniam in stipendium. uestimenta
q; ꝛ frumentum. ꝛcercitui. ꝛ socijs naualibꝫ oĩa
decẽ. Quod ad stipendium attinet. fierarũ
inops ẽt. se aliquam cõnẽ imminuisse. quom ab
hispanis sumant. Ceteraq; utiq; ab roma mit
tenda cẽ. nec aliter ad ꝛcercitum aut pugnam
recte ueri posse. Lucius rectatus. nemo diu erat q
nec uera scribi. ꝛ postulari. equa faceret. Sz occur
rebat animus. quanto ꝛcercitus cretensis nauales
q; tueretur. quinta q; noua classis maior panda
ẽt. si bellum macedonicũ moueretur. Sicilia
ac sardiniam. que añ bellũ uectigales fuissent.
uix ꝓsidesq; puniceas ꝛcercitus aleret. Tributo sup
tus suppeditari. Cum ꝑm̃ tibutum ferentiũ

numerum. tanti exercitus tragib; ad thra
simenum lacum ad cannas imunitu. Qui sup
erent pauci simultiplici grauarent stipendio.
alia p tumos peste. Tragq; nisi fide starent. rem p.
oppib; nstaturam. Prodeun dū in contionē
fuluio. pr. eē. indicandas ptas. publicas necs
sitates. cohortandosq; qui redempturas aufis
sent patrimonia. ut rei. p. ex qua creauissent
tempus cōmodarent. conducerent q; ex lege
pbenda que ad exercitum hispaniensem opus
erent. ut cum pecunia in erario eēt. his p mis
solueret. Hec. pr. in contione edixit. quo ue
stimenta frumentum hispaniensi exercitui pbenda
queq; alia opus erent naualib; socijs eēt loca
turus. Vbi ea diei uenit ad conducendum. nec
societates aderant hominū mi. xx. quoy duo
postulata fuere. Vnum in tarentinum in co pu
blico erent alterum. ut quem nauem imposu
issent ad hostium tempestatis q; in publico
picto erent. utroq; impetrabo conduxerunt.
Pauataq; pecunia. tres. p. administratas. timo
thei ea q; capitalis patrie p omnis ordines uelut
tenore uno punebat. Quemadmodum con
ducta omnia magno animo sunt. sic sūma
fide pbita. ñ quicq̄m in exoppulento erario
ut quondam alerentur. Cum hi cōmeatus
uenerunt. Vtuticq; oppidum ab hasdrubale.
ac magone. Et hannibale bomilcharis filio.
ob defectionē ad romanos obpugnabatur.
Inter hec trina castra hostium. scipionis cum
in urbem socioy magno certamine ac stra
ge obsistentium peruenissent. frumentum cui
mopia erat abuexerunt. Cohortatiq; oppi
danos ut eodem animo menia tutarentur.
quo p se pugnante romanum exercitum uidis
sent. ad castra maxima oppugnanda quib;
hasdrubal p erat ducunt. Eodem. duo duces

et duo exercitus carthaginiensiū iuncti luma
agi cernentes conuenerunt. Tragq; eruptione
e castris. pugnatum e. Lx. hostium milia eo
die impugna fuerunt. sedecim circa roma
nus. Tam adeo haud dubia uictoria fuit. ut
plures numero q̄m ipi erant romani hosti
um occidint. cepint amplius. iii. hominū
paulo minus. cc. equoy unde. Lx. militaria
signa. et elephantus. v. in plio occisus. simul
q; eo die castris potiti sunt. Interim obsidione
libato. ad indibile oppugnandum pmum ex
ercitus traduci; supplentis copias ex prouincia
ut que maxime omniū belli auida in preda
aut merces eēt. tum uuuenta abundante
uterum signis conlatis eadem fortuna utriusq;
partis pugnatū. Sup. xciii. hostium cesa. Sup
q; capta. cum signis duobz. xl. et viii. ele
phantis. Tum uō omnis ppe hispanie ppli ad
romanos defecerunt. in q; maiores ea estate
in hispania quam in italia res geste.

Tyti liuij ab urbe condita explicit liber
xxiii. Incipit liber xxiiii.

Et ex campania in bruttios
redeuntem. Hannibalem duo
ribz. ducibz. bruttiis gra
urbes temptaunt. eo facili
in societate manentes romana quod bruttios
quos rodant. timebant carthaginensiū
partis factos cernebant. Regium primū temp
tatum. diesq; aliquot ibi ne quicq̄m ab
sumpto. Interim locrenses frumentū ligna q;
et cetera necessaria usibz. exagris in urbem
rapere. etiam ne quid relictum prede hostib;
eēt. in dies maior omnibz. portis multitu
do effundi. Postremo hoc in relicta in urbe
erant. qui tegerent muros. portas telaq; im
pugnacia congerere cogebant. Impetum

ōrum eranū

omnū etatium sexuum q; multitudinem
7 uagantē in agris magna ex parte inermē.
hamilcar penus equitel emisit. Qui uiola
ri quēq; uerti tantū ut ab urbe educerēt
fuga dissipatos turmas obiecere. Dux ipe lo
co supior castra ponit uñ ag urbem possit cōs
picere. Bruttios cohortem adire muros.
atq; uocare principes locrensium ad conlo
quium iussit. Et pollicentes amicitiam hanni
balis adhortari ad urbem tradendam. Brut
tios in conlo quio nullius rei primo fides est.
deinde ut penus apparuit in collibus 7 refu
gientes paucos aliam omnē multitudinem
in potestate hostium ee adferebant. tum
metu uicti. consulturos se poplm respon de
runt. Aduocata q; exemplo contione. cui
7 leuissimus quisq; nouas res nouamq; so
cietatē mallent. 7 quos proximi exercitus ur
bem intercluserant ab hostibus erant. uidit obsi
dibus datis pignera tos habere animos. pa
ci magis tacitis pbarent constantē fidem. q
plateam tueri auderent. haud dubio in spe
ciem consensus fit ad penos deducendos. Lucilio
pfecto pfidi quoq; cum eo milites romani
erant clam in portum deducti atq; im
positi in naues. ut regum deuecterentur.
hamilcarē penos q; ea condicione ut fedus
exemplo equis legibus fieret in urbem acce
perunt. Cui reapse ñ seruata fides deducē.
ē pen dolo dimissum romanū meusaret lo
crenses pfugisse ipsum causarentur. Insecuti e
tiam equites sunt si quo casu in freto estus
morari aut deferre naues in terram posset.
Et eos quidē quos sequebantur ñ sunt adepti.
alias amessana traiecerunt. Freto regum na
ues conspexerunt. Illi erant romani a
claudio pmissi ad optinendā urbem
pidio. Itaq; exemplo regio ab excessu. Locre
sibus iussu hannibalis data pax. ut libi suis le
gibus uiuerent. urbis partes 7 penus portus in
potestatem locrensium eet. societas eo iure sta
ret. ut penus locrensem. locrenses q; penū
pace acbello uuuarēt. Sic a freto peni reduc
ti. fiemūtibus bruttius qd regum ac locros qua
urbes duriperos se destinauerant. intactas
reliquissent. Itaq; p se ipi conscriptis armatis
quinquentis fuit. xv. militibus ad crotonē op
pugnandū pgunt ut graecam 7 ipam urbē
7 maritimā plurimū accessuriū opibus si in
ora maris urbem ac portum meniis ualidā
tenuissent credentes. Ea cura angebat qd ne
q; ñ accersiti ad auxiliū penos satis audebāt.
ne quid ñ p socios egissent uiderent. Et si pe
rursus magis arbitrio pacis quam aduersos bel
li fuisset. Nec in libertatem crotonis sicut antea
locros frustra pugnarēt. Itaq; optimū ui
sum ē ad hannibalem mitti legatos. cauē
tiq; abeo ut receptus croto bruttios eet. han
nibal cum pscitum eam consolationē ee
respondisset. ad hannonē decrecit eos. 7 ab hā
none nichil certi allatū nec eo diripi uole
bant nobilem atq; opulentam urbem. et
speraban cum bruttius oppugnaret. pe
nos nec probare. nec uuuare eam oppug
nationē apparere. eo maturius ad se defec
turos crotonēs. nec consiliorum unum inter
populares. nec uoluntas erat ulli uelut
moribus mutatis omnis tralue ciuitatis. ut
plebes aboptimatibus dissentirent. senatus
romanus fauere. 7 plebs ad penos retrahe
re. Iam dissensionē in urbe pfuga num
tiat bruttius aristomachū ee principem ple
bis tradendę que uictorem urbis. 7 in ua
sta urbe lata q; omnibus direptis meniis

parallet. stationes custodiat q; senatorum esse. quacumq; custodiant plebis homines eas patere aditum. Auctore aut duce profuga bruttii corona cinxerunt urbem. acceptiq; a plebe primo impetu omnes preter arcem cepere. Arcem optimates tenebant. preparato iam ante ad talem casum profugio. Eodem aristomachus profugit tamquam petus non bruttiis auctor urbis tradende fuisset. Urbs croto murum in circuitu patentem. xii. milia passuum habuit ante pyrri in italiam aduentum. Post uastitatem eo bello factam uix pars dimidia habitabatur. Flumen quod medio oppido fluxerat. extra frequentia tectis loca preter fluebat. et agros proculeis qua habitabantur sex milia aberat. In urbe nobile templum ipsa urbe erat nobilius. Lacinie iunonis sanctum omnibus circa populis. Lucus ibi frequentisilua et proceris abietis arboribus septus lata in medio pascua habuit. ubi omnis generis sacrum dee pecus pascebatur sine ullo pastore. separatimq; egressi cuiusq; generis. nocte remeabant ad stabula. Numquam insidiis ferarum non fraude uiolati hominum. Magni ergo fructus ex eo pecore capti columnaq; inde aurea solida facta et sacrata est. inclitumq; templum diuitiis etiam non tantum sanctitate fuit. Ad miracula aliqua adfiguntur plerumq; tam in signibus locis. Fama est a ramesse in uestibulo templi. cuius cinerem nullus unquam mouet uentus. Arx crotonis una parte imminens mari. altera uergentem in agrum situ tamen naturali quodam munita postea et muro cincta. qua per auersas rupes ab dyonisio sycilie tyranno per dolum fuerat capta. ea tum arcesatis ut uidebatur tuta crotonia tum optimates tenebant. circum sedente cum bruttiis eos etiam plebe sua. Postremo brutti cum suis

Descriptio templi nobilissimi.

uiribus inexpugnabilem uiderent arcem. coacti necessitate. hannonis auxilium implorant. Is conditionibus ad deditionem compellere crotoniates conatus. ut coloniam bruttiorum eo deduci. antiquamq; frequentiam eo recipere uastam ac desertam bellis urbem paterentur. Omnium neminem preter aristomachum mouit. Morituros se adfirmabant citius. quam immixti bruttiis in alienos ritus mores. legesq; ac mox linguam etiam uerterentur. Aristomachus unus quem nec suadendo ad deditionem satis ualebat. nec sicut urbem prodiderat locum prodende arcis inueniebat. transfugit ad hannonem. Locrenses breui post legati cum permissu hannonis arcem intrassent persuadent ut traduci se in locros paterentur. nec ultima experiri uellent. Iam hic ut sibi liceret impetrauerant et ab hannibale missis ad id ipsum cum legatis ita crotonem excessum est. Deducti q; crotoniate ad mare naues conscendunt. Locros omnis multudo abeunt. In apulia ne hiemps quieta quidem inter romanos atq; hannibalem erat. Luceria sempronius cons. hannibal haud procul arpis hibernabat. Inter eos leuia prelia ex occasione aut oportunitate huius aut illius partis oriebantur. melior q; eis romanus. et in dies cautior tutior q; ab insidiis fiebat. In sicilia romanis omnia mutauerat mors hieronis. regnumq; ad hieronimum nepotem eius translatum puerum. uix dum libertatem. nedum dominationem modice laturum. Etatis id ingenium tutores atq; amici ad precipitandum in omnia uitia acceperunt. Que ita futura cernens hiero. ultima senecta uoluisse dicitur. liberas syracusas relinquere. ne sub dominatu puerili per ludibrium bonis artibus partum firmatumq; interiret regnum. huic consilio eius summa ope obstitere filie. nomen regi

um penel puerum futurum rare. Regñ
rerum omnium penes se utrosq; suos. Andrano
dor p̃mu relinq̃bant ñ facile erat nonagesi
mũ iam agẽtẽ annum circumsesso diel noc
tesq; mulieꝛib; blandicis sl̃ibare animum.
7 conũtere ad publicam p̃uatam curam.
Itaq; tutore sl modo. xv. puero relinquit. qs
p̃ catus sẽ moriens ut fidem erga. p. r. L. anos
ab se cultam inuiolatam seruarent. uuue
nem q; suus potissimũ uestigiis insistere uel
lent disciplinę inq; edoctus eẽt. Hec man
data. cum exp̃rasset. tutore sl testamẽto pla
to. puero q; in contione producto. erat aũt
xv. cum ferme annos. pauci qui p̃ contio
nem ad exercitandos clamores dispositi erant
ad p̃bandũ testamẽtũ ceteris uelut patre a
misso in ꝛba cuncta omnia cum̃ub; fun
ctus regum magis amore ciuium 7 caritate
quam cura suos celebre. Deñ ceteros tutore
sũmouet. Andranodorus. uuuenem iam ẽ.
dicitans hieronymũ ac regni potentem. de
ponendo q; tutelam ipse q; cum plurib;
cõmunis erat. in se unũ omnium ures con
uertit. Vix quidẽ nulli bono moderato q;
regi facilis erat fauor apud hyracusanos
succedenti tanta caritate hieronis. Ierti
eñ uero hieronymus uelut suis utꝛisq; de
siderabilem efficere uellet alium. primo
statim conspectum omnia q̃m disparia
ẽent ostendit. Nam qui p̃ tot annos hie
ronem filium q; eius gelonem. nec uestis
habitu. nec alio ullo insigni. differentes
a ceteris ciuib; uidissent. 7 conspexerent pur
puram. ac diadema. ac satellites armatos
quadrigis q; etiam albor equor interdũ
ex regia p̃cedentem. more dionisij tyranni.
Hunc tam superbum apparatum habituq;
conuenient sequebant. contempt omniũ
hominũ. superbe aures. contumelios dicta
ad tutus ñ alienis mꝰ s; ne tutoribus etiam libidi
nes noue. in humana crudelitas. Itaq; tam
omnes terroꝛ inuaserat. ut quidam ex tuto
ribus aut morte uoluntaria aut fuga puer
terẽt metum supplicior. Tres ex his quib; sol
ad tus in domũ familiaꝛ erat adrano dorus.
7 zoilus. geneti hieronis. et traso quidam
de alijs. quib; reb; aut magnope audebant
tendendo aũt duo ad carthaginenses. thra
so ad societatem romanã. certamine ac studi
is interdum in se conũrebant animũ ad
olescentium, conuuratio, tyranni caput fac
ta. indicatur p̃ calone quẽdam. equalem
hieronimi. etiam in puero in omia fami
liaria uita ad suetum. Inde ex unum ex con
uuratis theodotũ a quo ipe appellatus erat
nominare potuit. Qui comprensus ex tem
plo traditus q; andranodoꝛo torquendus.
de se ipe haud cunctanter fassus conscios
celabat. Postremo cum omnib; intoleran
dis patientie humane cruciatib; lacerare
tur. uictum malisse simulans. aũt ab
consciis in insontes inducũ. thrasonẽ ee
auctoꝛẽ consilij nñtus. nec nisi tam pote
ti duce consilos rem tantam hausuros.
ab latere tyranni quoy capita ultissima
fingenti inter doloꝛes gemitusq; occur
rere. magnume animo tyranny credibile m
odiũ traso nominat fecit. Itaq; ex emplo
traditur ad supplicium. Ad lectiq; pene ceteri
uincta insontes. consciorum nemo cum duo
socius consilij torqueret. aut latuit aut
fugit. Tantum illi in uirtute ac fide theo
doti fuit. tanti q; ipi theodoꝛus fuit
um ad archana occultanda. Ita qd unũ

unctim cum romanis societatis erat tyrā/
ne sublato emolumento exemplo haud dubie ad/
defectionem respectabat. Legati q; ad hānu/
balem missi. hac remissi abeo cum hanni/
bale nobile adulescente. Hypocratem epigo/
nes nati carthagine. ex oriundi ab hyracusis/
exule auo penes ipi materno genere. Hos/
uncta societas hannibali ac hyracusano/
tyranno nec multo hannibale apud tyrā/
num manserunt. Appius cl. pr. cui sicily/
a prouincia erat. ubi ea accepit exemplo le/
gatos ad hieronimū misit. Qui cum sese ad/
renouandam societatē que cum auo fuisset/
uenisse dicerent. plurimum auditi dimissi/
q; sunt. Ab querente per iocum hieroni/
mo. que fortuna eis pugne ad cannas fuis/
set. uix credibilia cōi legatos hannibalis nar/
rare. uelle quid ueri sit scire. ut ex eo utrā/
spem sequatur consilium capiat. romani/
cum serio legationes audiri cepissent. re/
diturosse ad eum dicentes. ē. multo ma/
gis eo q̄m rogat oīe fidem temere muta/
re. pficiscuntur. Hieronimus legatos cartha/
ginem misit ad fedus et societatē cū han/
nibale faciendum. Pacta conuenit. ut cū/
romanos sicilia expulissent. id autē breui/
fore si naues atq; exercitum misissent. hi/
metu amnis qui ferme diuidit finis reg/
ni hyracusani. ac pinq; imperij erat. Illuc/
deinde inflatus adsentationibus eorū que/
um ē hieronis tantū. et pyrrhi etiam re/
gis materni aui uidebant. mem misse le/
gationem misit. qua equum censebat/
siciliam sibi omnē cedere. italie imperium/
pprium quer; carthaginensi populo. hāc/
leuitatē ac iactationē animi neq; mira/
bantur in iuuene furioso neq; arguebant.

dum ne a mitterent eum ab romanis. et omnia/
in eo pcipitā ad exitū fuerunt. Iam cum/
pmissis hippocrate atq; epicide cū bimis mi/
libus armatorū ad temptandas urbes que pri/
dies tenebantur romanis. ipe in leontinos cū/
cetero omni exercitu erant. aute ad xv. milia/
peditum equitumq; profectus erat. liberas/
sed ut conuulsas. romanis forte militabant. im/
mittens se angustis qua descendē ad forum/
uersus uie. angustis qua descendē ad forum/
uersus uie. angustis qua descendē ad forum/
uersus uie.

lutt. Inde roma comitioꝝ causa uenient. in
eum quem p̄mum diem comitialem h̄uit.
comitiaq; edixit atq; edixit. iuxta p̄ter urbem
in campum descendit. eo die cū sol p̄roga
tura ante fuisset. eaq; t. otacilio
- ol. emilium regillo cōl. duceret. Tum. q.
fabius silentio facto tali oratione ē usus. si
aut pacem in italiam. aut bellum cū quo
hoste haberemus. in quo negligentie anno
locus ēet. qui uīl studiss. que in campum ad
mandandos quib; uelitis honores adferus
moram ullam offerretis m̄ parum memi
nisse uideret ut liberatis. Sz cum in hoc bel
lo. in hoc hoste nūq̄m ab ullo duce sīl in
genti nīa clade certatum sit. eadem uos cura
qua in aciem armati descenditis. iuxte suf
fragium ad creandos cōl. demeret sibi. si
quem q; ducere hannibalu imperatoꝝ pa
rem consulem nomino. hoc anno ad capu
am uersus. taurea campano sūmo equiti
p̄uocanti. sumus romanus eques. asellus.
claudius oppositus. Adūsus gallum quon
dam p̄uocantē in pontē amnem. manuū
fidentem. animo. uiribz; misere maiores
nīi. Ob eandem causam iuxta multis annis
p̄ē fuisse n̄ negauim. cur. ol. ualerio n̄ dif
fideret ad ūsus similiē p̄uocantē arma ca
pienti gallum ad certam. quem admodū
pedites equites q; optamus ut ualiores sīmi
mus ut pares hosti habeamus. ita duci ho
stium parem imperatoꝝ queramus. cum
q̄ ē sumus in ciuitate diuxerimus. tam̄ repente lectus in annum creat. ad ūsus
uetterem ac p̄petuum imperatoꝝ compara
bit. nullū neq; temporis nec uiris inclusū
angustiss. quo minus iuxta oīa gerat. ad mi
nistret q;. ut tempa postulabunt bellu.

Nobil aut in apparatu ipso ac tamū mehe
mentis. res. annus circum agit. Cui qualem
uos creare uos consules decet. satis ē dictū.
restat ut pauca de ēis in quos p̄rogatiue fa
uos inclinauit dicam. ol. emilius regillus.
flamen ē quirinalis. Quem neq; mittere
a sacris. neq; retinere possumus. ut n̄ deum
aut bellū deseram. curam. Otacilius socios
nec filiam uirginem atq; ex ea liberos habet.
Verum q. fabi. non ea uita in me maiores q;
meos merita sunt. ut n̄ portionem p̄ uestis ne
cessitudinis. rem. p. habeam. Quilibet nau
tarum. uectoꝝ q; tranquillo mari gubna
re potest. Ubi seua orta tempestas ē. ac tur
bato mari raptim uento nauis. cum uno
gubernatore opus ē. Non tranquillo naugam
si iam aliquot p̄cellis submersi pene sumus.
Itaq; quis ad gubernacula sedeat. summa cura
p̄uidendum. ac p̄cauendum uobis ē. In mi
nore tempore. t. otacilio opus fuit. haud sane cur
ad maiora t fidamus documq; quicquam
dedisti. Classem hoc anno cum cuppiusq; tū
rerum causa parauimus. ut africe oram
popularem. ut uita nobis uitaliuma es
sent ante omnia ne supplementū cum stipē
dio cōmeatuq; ab carthagine hannibali
transportaretur. Create cōl. t. otacilium
n̄ duo sic omnia hec. si aliquid eoꝝ. rei p.
prestitit. Si uero ē classem obtinente ea
uebuntur placato mari quib; hannibali uita
atq; integra ab domo uenerunt. si ora ita
lie infestior hoc anno quam africe fuit. q̄d
dicere potest cur te potissimū ducē hannibali hosti opponant. Si consulem. dictatoꝝ ducē
dū ē rep̄ maiorū nīoꝝ censeremus. Nec tu
id indignari posses. aliquem in ciuitate. t.
meliorem bello haberi quam te. Magis

¶ Agit nullus interē qm tua t. otacili ñ im
pom ærutib; tuis onus sub quo onci das
Ego magnopē suadeo eodem animo quo si
stantib; uobis in aciem armatis repente
deligendi duo impatores erēt. quoy duc
tu atq; auspicio dimicaretis. hodieq; con
sules creet quib; sacmenta liberi uri dicāt
ad quoy edictum conueniant. sub quoy
tutela atq; cura militent. Lacus thrasime
nus. i camena triste ad recordationē exemplar
ad prauenda simile utiles documēto sunt.
Precomensem unoy in suffragium reuo
ca. Cum t. otacili ferociter eum continu
are consulatū uelle uociferarēt. atq; obstre
pent. lictores ad eum accedere consul iussit.
¶ Qua in urbe ñ mineret. protinus in cam
pum ex tunere pfectus admonuit. cum se
curib; sibi fasces preferri. Interim progatiua
suffragium init. Creatiq; in ea. cōs. Q. fabi
maximus iiii. quarto. oy. marcellus tertio.
Eosdem consules extra urbem sine uaria
tione ulla dixerunt. Et pr unus refectus. Q.
fuluius flaccus. nouem alij creati. t. otacj
lius crassus tertium. Q. fabius. cōs. fuluius q
tum edilis curulis erat. p. corneius lentu
lus. Comitiis ptoy perfectis. s. c. factum. ut
. Q. fuluio extra ordinē urbana pumtia eēt.
Is q; potissimū consulib; ad bellum pfectis
urbi preēt. Atque magne nunc eo anno
fuerunt. tiberis q; agros inundauit. cum
magna strage tectoy pecoy q; hominum
pmixte. Quinto anno sedi punicj belli. Q. fa
bius maximus quartum. oy. claudius. mar
cellus. tertium consulatum ineunt. plus
solito conuulerant in se ciuitatis animos.
Multis eñ annis tale consulū par ñ fuerat
Referebant senes. sic maximū ullū cū p.

decio ad bellū gallicum. Nec postea papirū
carulium aduersus samnites. brittios q.
lucanum cum tarentino poplo consu
les declaratos. absens. marcellus. cōs. creatus
cum ad exercitum eēt. presenti fabio atq; ip
so comitia habente consulatus continuatus.
Tepus ac necessitas belli ac discrimē sūme rei
faciebant. ne quis aut in exemplum exqui
reret. aut suspectum cupiditatis imperio cō
sulem haberet. quum laudabant potius mag
nitudinē animi. quod cum summo impe
rantē eē opus rei. p. sciret. sed q; cum haud du
bie eē minoris inuidiam suam. si qua exer
ceretur. quam utilitatē rei. p. fecisset. Quo
die magistratuum inierunt. cōs. senatus in
capitolio ē habitus. decretum q; omnium
primum. ut cōs. sortirentē comparent q; in
ter se. uter censoribus creandis comitia haberet.
Quiq; ad exercitum pficisceretē. Prorogatū
deinde imperium omnib; qui ad exercitus erant.
ubiq; in prouinciis manere. t. gracchus. lu
cerie ubi cum uolonum exercitu erat. c. te
rentius uarro in agro picено. oy. pomponius
in gallico. i. pr. prioris anni. p. pr. Q. mutius
obtineret sardiniam. oy. ualerius ad brun
disiū ore maxime intentus. ad ultiorem
motus philippi macedonum regis. Per. C. cor
nelio lentulo. pr. sicilia decreta pumtia. t.
otacilio classis eadem quam aduersus car
thaginenses priore anno habuisset. Prodi
gia eo anno multa nunciata sunt. Quoq;
magis credebant simplices. ac religiosi hoēs.
eo plura nuntiabant. Lanuuii in ede uestæ
sospitæ iunonis. cruos mudum fecisse. In a
pulia palmam uiridem arsisse. mantue
stagnum effusum. Imitio anni ē cruen
tum uisum. Et calib. creta. i. rome in foro

.72.

. quinto ano. pcy belli
primi.

Prodi
gia

burbario langume pluuiffet. tm uico inlte
to fumtem fub terram tanta ui aquam flu
xiffe ut ferias doliaq; que in eo loco erant
pruoluta uelut impetus torrentis tulerit
tacta de celo atrium publicū in capitolio ea
dem in campo uulcani uocem in sabinis
publicam. q; uiam. murum ac portam ga
uiam. alia uulgata miracla erant. hasta
martis p̄ neste sua sponte promotam. bouē
in sicilliam locutum infantē utero matrē
in marrucinis lotrum phū clamasse. ex
muliere expoleatu uirum factum. hadrie
aram in celo. speciel q; hominū circum eam
cum candida ueste uisas eē. Cum rome q; in
ipa urbe sōm apium gram in foro uisum.
Quod mirabile ē qua rarum. Affirmante
quidam legiones sic armatas in ianiculo ui
dere. conciauerunt ciuitatē ad arma. Qui
cum in ianiculo ēent. negarēt quenq̄m ibi
preter aduenas colles eius cultores apparuisse.
Hec p̄digia hostiis maioribz procurata sunt.
ex auruspicum responso. i supplicatio omib;
deis quoz pulumaria rome ex stat inuicta
ē. ſpectatisq; ad pacem deum ptinebant.
de re. p. bello q; gendo. ut quantū copiarū
z ubiq; que ēent. consules ad senatum re
tulerunt. Duo de. xx. legionib; bellum gen
placuit. Binas consules sibi sumere binas
galliam sicilliam q; ac sardiniam obtine
ri. duasq; pabulum. pt. duab; uolonum
. u. graccum circa luceriam. prece singlas
. c. terentio pro. cōs. ad picenum. t. oj. vale
rio ad classem circa brundisium duas. ubi
presidium relinqui duas. hic ut numerus
legionum expleret. sex noue legiones erant
scribende. Las primo q; tempe. cōs. scribere
iussi. i classem parare. ut cum eis nauib; q̄
p calabrie uatib; mitationē ēent. cl. longa
rum classis nauium eo anno expleret. Dilec
tu habito. et nauib; nouis deductis. q. fabi
comitia censoribz curandis habuit. Ereati oj.
atilius regulus. i. p. t. furius philus. Cum in
crebresceret rumor. bellum in sicilia eē. ti. ota
cilius eo cum classe profectus iussus ē. cum de
ēent naute. cōs. ex. sc. dixerunt ut q̄. l. emi
nio. c. fāminio censoribz milib; eris. l. ipē
aut pater eius census fuisset. usq; ad centū
milia aut cui postea tanta ēet facta. nauta
unum cum ser mīlibz stipendio daret. Qui
supra centum milia usq; ad. ccc. tres nautas
cum stipendio annuo. Qui supra. ccc. usq; ad
decies eris. quinq; nautas. Qui supra decies sep
ties senatores octo nautas cum annuo stipē
dio darent. Ex hoc edicto dati naute arma
ti instructi q; ab dōmo cum. xxx. milia dierū
coptis cibariis naues conscenderunt. Tum
primum ē factum. ut classis romana sociis
naualibz p̄uata impensa paratis comple
rēt. Hic maior solito adparatus precipue
contexuit campanos. ne ab obsidione ea
pue bellum eius anni romani inciperent.
Itaq; legatos ad hannibalē oratum miserit
ut capuam exercitum admoueret. Ad eam
obpugnandam nouos exercitus scribi rome.
nec ulli⁹ urbis defectionis magis infensos
animos ēe. Id quia tam trepida nūtiabant, maturandum hannibal ratus.
ne p̄uenirent romani. profectus arpis ad
castra in ueteribz castris sup capuam conse
dit. Inde numidis hispanis q; ad p̄sidium
simul castroz. simul capue relictis. cum ce
tero exercitu ad lacum auernū p spem sacri
ficandi recipā ut templaret puteolos q̄d q; i
presidiū erat descendit, maximū posthuā

ad lacum
aūm ham
hannibal p
spē sacrifica
di descen
dit.

hannibalem arpi profectu ⁊ regressu in cam
paniam adlatum ē. nec die nec nocte inter
misso uenere ad exercitum redu. ⁊ c. gracchū
ab luceria beneuentum copias admouere
q. fabium pr. ⁊ fuluius cōs. erat luceriam gub
succedere iubet. Insiciliam eodem tempore
duo. pr. profecti. publiciusq; ad exercitū
otacilius qui maritume ore reiq; nauali p̄eet
Et ceteri in suas quisq; prouincias profecti. et
quib; prorogatum imperium erat. eadem
quas prior anno regiones obtinuerunt. Ad
hannibalē cum ad lacum auerni eet. q̄nq;
nobiles uuenes ab tarento uenerunt. par
tim ad trahi menū lacum. partim ad canna
captq. dimissi q; domos cum eadem comita
te qua usus ad uersus omīs romanoꝝ socios
penul fuerat. Et memores beneficiorū eius.
p̄culisse magnam partem se uuentutis ta
rentine referunt. ut hannibalis amicitiā
ac societatem. quā. p. r. mallent. legato sq;
ab suis missos. rogare hannibalem ut exer
citum ꝓpius tarentum admoueat. Si signa
eius. si castra conspecta a tarento sint. haud
interfuturam moram. quin urbs in pote
state uirorum plebem in manu plebis tē
tarentinam eē. Hannibal cōlaudatos eos
honoratos q; ingentib; promissis. domum
ad cepta maturanda redire iubet. seu tem
pore adfuturū eē. Hac cum spe dimissi tare
tinum ipsum ingens cupido incesserat taren
ti potiundi. Vrbem eē uidebat cum opu
lentam nobilem q; tum maritimā. ⁊ in ma
cedoniam oportune usam. regemq; philip
pum. hunc portum si transisset in italiam.
brundisium romanā haberent. periturum.
Sacro in ꝓpetrato ad quod uenerat. ⁊ dum
ibi moratꝰ p̄uastato agro cumano usq; admē
lenī pruntorium. puteolos repente agmē
conuertit ad obp̄mendum p̄sidium roma
num. Sex milia hominum erant. ⁊ locus
munimēto q; non natura mō tutus. Triduū
ibi moratus penul ab omni parte temptato
p̄sidio. Deīn ut nichil procedebat. ad po
pulandum agrum neapolitanum magis
ra quam potiunde urbis spe p̄cessit. Ad nē
tu eius in ꝓpinquum agrum nolanā
ē plebs. iam diu auīsa ab romanis. in festa
senatu suo. Itaq; legati ad arcessendū hanni
balem. cum haud dubio ꝓmisso tradende
urbis uenerunt. Preuenit inceptum con
marcellus. cōs. a primoribus accitus die uno
fuessulam a calib; cum uulturnus amnis ci
entem moratus eet. contenderat in ꝓma
nocte ser milia peditū equitū q; q̄ p̄sidio sena
tus eēnt nolam intromisit. Et ubi a consule
omnia impigre facta sunt ad p̄occupandam
nolam. ita hannibal tempus terebat bis iam
ante ne quicq̄m temptare segnior ad credē
dum nolanis factus. Isdem diebꝰ. ⁊ q. fabius
cōs. ad casilinum temptandum. quod p̄sidio
punico tenebatur uenit. Et ad beneuentum
uelut ex composito parte altera hānō ex brut
tiis cum magna peditum equitumq; manu
altera. ⁊ gracchus a luceria accessit. Qui p̄
mo oppidum intrauit. deīn ut hannonem
tria milia ferme ab urbe ad calorem fluuiū
castra potuisse. ⁊ inde agrum populari audi
uit. ⁊ ipe egressus mēbꝰ. mille ferme passuꝫ
ab hoste castra locat. Ibi contionē militum
habuit. Legiones magna ex parte uolonum
habebat. qui iam alterum annū libertatem
tacite mereri quam postulare palam me
ruerant. Senserat cōsilium egredienti mur
mur magnum eē. querentium nūq̄m libi

militaturi eẽnt. Scripserat q; senatui ñ tam
quid deliderarent. quam quid metuissent.
Bona forq; opa eorum se ad eam diem usũ
neq; ad exemplum usui militi. quicq̃m eis
prece libratem dee. De eo pmissum ipi erat.
facerent qđ é re. p. ducerent ee. Itaq; prelioq̃m
cum hoste manũ conserereret. pronunciat tẽ
pus uenisse eis libatius quam dui speraissent
potunde. Postero die signis conlatis dimica
turum. puro ac patenti campo ubi sine ullo
insidiarum metu uera uirtute geri res possẽ.
Qui caput hostis reculisset eum se ex emplo
liberum iussurum ee. Qui loco cessisset. in
eum seruili supplicio animadũsurũ. Suam
cuiq; fortunam in manu ee libratq; auctore
eis ñ se fore solum. sẽ consule. oẽ. marcellum.
et uniuersos patres. quos consultos ab se delib
tate eor sibi pmisisset. Literas ñ. cos. ac. s. c.
recitarunt. Atq; clamor cum ingenti assen
su ẽ sublatus. pugnam poscebãt. signumq;
ut daret exemplo fervenţer instabant. Grac
chus pdio in posterum diem pronunciato co
tionẽ dimisit. Militesq; leu precipue quibus
meres nouate unum diem operę libtas
futura erat. armis expediendis qđ reliquũ diei
erat sumpsit. Postero die ubi signa ceperunt ca
nere. primo omnũ paratos instructosq; ad pugnã
conuenerunt. Sole orto gracchus in aciem
copias eduxit. Nec hostes moram dimican
di fecerunt. Decem septem milia peditum
erant. magnma ex parte brutii ac lucani
equites. oẽs. ec. Inter quos pauci ad modum
italici. ceteri numide fere omnes mauriq;. Pug
nateum ẽ iacrter. ad horã. iiii. oris. neutro in
clinata ẽ pugna. nec alia magis romanũ
impediebat res. quam capta hostiũ precia
libtati facta. Nam ut quisq; hostem impe
gre occiderat. primum capita egre inter tur bã
tumultum q; abscidendo terebat tempus.
Deinde occupata dextra tenendo caput fortissi
mus quisq; pugnator ee deliderat. Segnibus
ac timidis tradita pugna erat. Quod ubi. ti.
mil. graccho nunciauerunt. neminẽ stantem
iam uulneratum hostem. carnificari iacentes.
et in dextris militum gladiis humana capi
ta ee. signum dari propere iussit. placerent
capita. an adederent q; hostem. Claram satis
et insignem uirtutẽ ee. nec dubiam libtatem
futuram strenuis uiris. Cum tẽ integra pug
na ẽ. et eques etiam in hostes emissus. Quibus
eum cum impigre numide concurrissent.
nec segnior equitum q̃m peditum pugna
ee. Iterum in dubium adducta res. cum u
trumq; ducem. romanus bruttium lucanum
q; totiens amanuibus suis uictos subactosq;
penes se mancipia romana. et ex ergastulo mul
tem uerbis obtereret. Postremo pronunciat gra
chus. ee mihi quod de libtate speraretis. nisi
eo die fusi fugatiq; hostes ẽnt. ea demum
uox ira animos accendit. Renouato clamore
uolat alius repente facto tanta ui se in hostem
intulerunt. ut sustinere ultra ñ possent.
Primo ante signa pedites. deinde signa perturba
ta. postremo tota impulsa acies. inde haud du
bie terga data. ruunt q; fugientes in castra.
adeo pauidi trepidiq;. ut nemo portas quidẽ
aut uallo quisq̃m reserarit. ut pene comunẽ
ti agmine romani insecuti. nouum de inte
gro plum indusi. hostium uallo ediderunt.
Ibi sicut pugna minus pedestris. in angustiis
ita acies atrocior fuit. Et aduuere captiui.
qui rapto inter tumultum ferro. conglobati
et abiecto occiderunt penes se. et fugam impe
dierunt. Itaq; minus duo milia hominũ.

ex tanto exercitu. Ita maior pars equitum cum
ipso duce effugerunt. Alij omnes uel aut capti
aut capta signa duo de quadraginta. ex quibus
iij. ferme cecidere. Preda omnis preter quam
hominum captorum multa concessa est. Excepto
excepta est. quod intra diem xxx. dum cognos
cerent. Cum preda onusti in castra redissent.
quatuor milia ferme uolonum militum qui
pugnauerant segnius. nec in castra irruperant.
simul mecum pene collem haud procul ca
stris ceperunt. Postero die pro cibo nos militum
in deducti. contione militum aduocata a ge
nero supuenerunt. Vbi cum pro cos. uecterent mili
tes pro merito. utrum pro cuiusque uirtus atque opa in ea pug
na fuerat militaribus donis donasset. tunc quod
ad uolones attineret. omnes aut malle laudatos
ac dignos indignos que quam quemquam eo die
castigatum esse. Quod bonum faustum felix que
rei p. ipsis que esset. omnes eos libero se uelle uidere. Ad
quam uocem cum cum clamore gemitu alacri
tate sublatus esset. ac nunc complexi inter se gra
tulantes que nunc manus ad celum tollentes.
bona omnia pro se gracchum que ipsi precarentur.
cum gracchus primum omnes uere libertini esse
sent inquit. Hemine nota strenuus aut ignauus
militus notasse uolui. Nunc ex soluta iam fi
de publica ne dissertum omne uirtutis ignauiae
que perierat. nomina eorum qui de tradita pugne
memores secessione paulo ante fecerunt. re
ferri ad me uolo eorum que singulos iureiuran
do adigam. nisi que morbi causa erit. non aliter
quam stantes cibum potionem que quo ad sti
pendia facerent. capturos esse. Hanc multam ita
equo animo ferentes. si reputabunt nulla igna
uie nota leuiore uos deseruisse. Signum dein colligendi uasa dedit. Milites que
predam portantes. agentes que plaustra iam

ac locum ita ludibundi bene uentum redire.
ut ab epulis celebrem festum que diem actos
in ex acie reditu uiderentur. Bene uentam omnis
turba effusa cum obuiam ad portas exis
sent. conspectu militum. gratulari uocare
in hospitium ad parata conuiuia omnibus
in propatulo educum fuerant. Adea mutabant
bant. gracchum que orabant ut epulari pro
mutetur militibus. Et gracchus ita primus
in publico epularentur omnes. ante suas
quisque fores. prolata omnia pallentia aut
lana alba uelatis capitibus uolones epula
ti sunt. Alij accubantes. alij stantes. qui
simul ministrabant uescebantur. Que dig
na res usu. aut simulacrum celebrandi diei.
gracchus postquam roma redit. pinguiore
re in ede libitatis. quam patres in auentino
ex multa lucra pecunia faciendam cu
rauit deducendam que. Cum hec ad beneue
tum gerunt. hannibal de populatus agrum
nepolitanum ad nolam castra mouet. Que
ubi aduentare consul sensit. pomponio
pro pretore cum eo exercitu qui sup fuerat ad
castris erat accito. ire obuiam hosti parat.
Hec moram dimicandi faceret claudum
neronem cum robore equitum silentio noc
tis per auiam maxime ab hoste porta emit
tit. circumuectum que occulte sub sequi sen
sum agmen hostium iubet. Et cum cohorti
bus uidetur. abiergo se obiceret. Id erro
re uiarum an exiguitate temporis nero exire
non potuerit. incertum est. Absente eo cum pug
nam commissum esset. superior quidem haud dubie
romanus erat. Sed quia equites non adfuere in
tempore. ratio compositae rei turbata est. non
ausus insequi cedentes. Marcellus uncento
bus suis. signum receptui dedit. Plus tamen. ii.

milia hostium eo die cela traduntᵗ. roma
nus minus. cccc. solus fere occasu nero diem
noctem q; neq quq̄m fatigatus equis hominib;
q; ne uso quidem hoste rediens. adeo grauiter ē ab consule increpatus. ut p eum stetisse
diceretᵘ. quo minus accepta ad cannas redde
ret hosti cladem. Postero die romanus in aciē
descendit. penus tacita etiam confessione uictus castris se tenuit. Tertio die silentio noctis
omissa spe nole pcunde rei numq̄m psperatate. tarentum ad certiorem spem p
ditionis pficiscit. Hec minore animo res
romane dom. quam militie gerebantur. Censores uacuis ab operum locandorum cura. propter inopiam erarii ad mores hominū regēdos animū adiecerunt. castigandaq; uitia
que uelut diuturnis morbis egra corpora ex
se se gignunt. Nata bello erant. primū eos
citauerunt. qui post cannensem dicebāt.
Princeps eorum. m. cecilius metellus. questorium forte erat. Iussu deinde eorum. ceteros q; eius
dem noxe rei causam dicere. cum purgari nequissent. pnunciarunt ubi. oratione
q; eos ad usus rem p. habuisse. quo minus tuto deserende tante causa fieret. Sed in eos q;
tam mimis callidi ex soluendi iurisiurandi
interpte. qui captiuos redimere regressi
clam in castra hannibalis. solutum qđ ue
nerant pditutos rebantur. His supiorib;
q; ill equū dempti qui publicū equum habebant. tribuq; motis erant omnes facti. Hec;
senatu mō aut equestri ordine ordine regendo. cura se censores tenuit. Nomina omnium
ex uniuerso tabule excepserunt. qui quadrimo minus militassent. quib; neq; uacatio iusta
militie. neq; morbi causa fuisset. Et ea supra
duo milia nominū in erarios relata tribu

q; omni motu. addictum q; mercurio nocte tristi. Et ut ei omnes quos censores notassent
pedib; merentes mutarent. q; in siciliam ad
cannensis exercitus reliquias. cum multum
generi hominū prius quam pulsus italia hostis esset. finitum stipendio tempus erat. cum
censores ob inopia erarii certa locationib;
abstinerent. edium sacrarū tuendarum
curatum q; equor prebendor. ac simi
lium horum rerum. conuenere ad eos fere quotquot qui hastati huius generis ad signa fuerant honorati q; censores. ut omnia pinde agerent
locarent. ac si pecunia in erario esset. Neminē
nisi bello confecto pecuniam ab erario petiturum esse. conuenere. deinde diuisi eos. quos
in. sempronius ad beneuentum manumiserat
Accensos q; se ab eum uirtutis mensam esse dixerunt. ut pretia seruos acciperent. ceterum
non antequam bello confecto accepturos esse. Cuius hec mentio animos plebis ad sustinendam inopiam erarii fecerat. pecunie q; pupillaris primo. deinde uiduarum cepte conferri. musso in castrorum sanctum q; deponere
credentib; qui deferebant. quam in publica fide. Inde siquid emptum paratum q;
pupillus ac uidua fuisset a questore pscribebant. Manauit ea paulatim benignitas ex
urbe etiam in castra. ut non equestri tantum stipendium acciperet mercennarius q;
merepanes uocarent. quia accepissent. Q.
fabius. cos. ad casilinum castra habebat. quod
duum milium campanor. et dc. militum
hannibalis tenebat. Presidio preerat stati
metius missus ab eo. milium. magis at
tellano qui eo anno medix tuticus erat.
seruitia q; plebem p miscue armatum castra romana inuaderet. interim consule

ad casilinu oppugnandum. Hichil eoy ta
buum fefellit. Itaq; nolam ad collegam mit
tit. altero exercitu dum casilinum oppugna
tur opus ẽ. qui campanis opponatur. Vt
ipse relicto nole ꝑsidio modico ueniret. ut
si cum nola teneret. Necdum secure res
ab hannibale ẽnt. t. gracchum. p. cõs. a
beneuento acciturum. hoc nuncio mar
cellus duob; militum milib; nolem ꝑ
sidio relictis. cum ceteo exercitu casilinũ
uenit. Aduentu q; eius campani iam mo
uentes sese queuerunt. Ita ab duob; consu
lib; casilinum oppugnari cepit. Vbi cum
multa succedentes temere menib; romani
milites accepterent uulnera. neq; satis in
ceptis succederet. fabius omittendam rẽ
paruam. ac uyrta magnis difficilem ab
scedendum q; inde censebat. cum res maio
res instarent. Marcellus. multa magnis du
cib; sicut ñ adgrediendа. ita semel adgres
sis non dimittenda eẽ dicendo. quia mag
na fame mo̅ta inutram q; partem fie
rent. tenuit. ne immerito mcepto abiret.
Vinee iñ omnia q; alia operum machi
nationum q; genera cum admouerent.
campani q; fabium orarent. ut abire ca
puam uito lucret. paucis egressis marcel
lus portam qua egrediebant occupauit.
cedes q; ꝑmiscue omnia circa portam pri
mo deinde inrupuone facta. etiam in ur
be fieri cepta ẽ. Quinquaginta fere ꝑmo
egressi campanoy. cum ad fabium confu
gissent. presidio eius capuam ꝑuenerunt.
casilinum inter conloquia cunctatione
q; peteritum fidem. ꝑ occasionem captũ
ẽ. Captiuq; campanoy qui ue hannibal
militum erant romam missi. atq; ibun
carcere inclusi sunt. Oppidanoy turba. p
finitimos ꝑtos in custodiam diuisa. Quib;
diebus a casilino re bene gesta recessum ẽ. ad
gracchum in lucanis aliquot cohortes in ea
regione consẽptas. cum ꝑfecto socioy in agro
hostium predatum misit. Eos effuse palato.
hanno adhortus. haud multo minorem
quam ad beneuentũ acceperat. reddidit
hosti cladem. atq; inbrutios raptum ne gra
chus ad sequeretur concessit. Consules mar
cellus uero unde unde uenerat nolam
redit. fabius misamnites ad ꝑpulandos sa
guntinos recipiendas q; arces q̃ defecerant ur
bes ꝑcessit. Laudinus samnis grauis deuasta
tus. pulsis q; agri. prede pecudum hominũ
q; actis. oppida. ui. capta compulsa. tres
sia cõpsa. inde fugatis. et ob tranuũ ge luca
nis blande apulos ecce oppugnate. Multa
hostium in his urbibus. xxv. capta. aut occi
sa. aut recepti profugere. ccl. xx. Quos cum ro
mam misisset consul. turpis in comitio ce
sus omnis. ac deiaro deiecti. Hec a. q. fabio
intra paucos dies gestis. Marcellus ab geni
bus treb; ualitudo adusa nole tenuit. Ita ꝑ.
q. fabio cum circa lucerian ꝑuincia fratru
ca oppidum ꝑ eos dies ui captum. flamma
q; ad arbotem cõmunita. dum hi alibi loci
ab romanis gerunt. iam tarentũ puene
rat hannibal cum maxima omniũ qcũ
q; erat clade. Intarentino demũ agro pa
catum incedere agmen cepit. Hichil ibi
uiolatum neq; usq; iam uim excessum
ẽ. Apparebat q; ñ modestia militũ aut
ducis usi ad conciliandos animos tarenti
noy fieri. Ceterum cum ꝑ ñ quis accessis
set. nullo ad conspectum ꝑmum agminis
ut rebatur motu facto. castra ab urbe ter

me passus mille locat tarenti. Triduo an̄
quam hannibal ad menia accederet. a. m.
ualerio. p. p̄r. qui classi ad brundisium p̄
erat missus. is in priore conscripta iuuentu
te. dispositisq; ad om̄s portas circaq; mu
ros quo res postulabat stationes. die ac noc
te pluuia intentus. neq; hostib; neq; dubijs
socijs. loci quicquam p̄buit ad temptandū.
Que diebꝫ aliquot frustra ibi assumptis hā
nibal. cum eorꝫ nemo qui ad lacum aūni
adissent aut ipi uenirent. aut nuntiū litte
ras ue mitterent. uana promissa temere se
cutum cernens. castra m̄ mouit. Tum q̄ in
tacto agro tarentino. quamq̄m simulata le
nitas nichil tum profuerat. tam̄ spe labefac
tande fidei haud absistens. salapiam fru
m̄tum ex agris metapontino atq; heraclen
si iam media estas exacta erat. ⁊ hib̄nis place
bat locus comportat. Predatum inde numide
mauriq; p sallentinum agrum. proximos
q; apulie saltus dimissi. Vnde cetere prede
haud multum equorꝫ greges maxime abacti.
Equibꝫ ad quatuor milia domanda equitibꝫ
diuisa. romani cum bellum ne quisquam
contempnendum in siciliam oriretur. mors
q; tyranni duces magis impigros dedisset
siracusanos. quam causam aut animos mu
tasset. m. marcello alt̄i consulum eam pro
uinciam decernunt. Scd̄m hieronimi cedē
p̄mo tumultuatū in leontinis apud mili
tes fuerat. uociferatumq; ferociter paren
tandum regi sanguine coniuratorꝫ ēē. Deīn
libtatis restitute dulce auditum nom̄. cre
bro usurpatum spes facta. ex pecunia regia
largitionis militi. atq; fungende potioribꝫ
ducibꝫ. ⁊ relata tyrāni feda scelera fedioresq;
libidines. adeo mutauere animos. ut in se

pultū iacere corpus paulo an̄ desiderati re
gis paterent̄. Cum ceteri ex coniuratis ad exer
citum obtinendum remansissent theodotus
⁊ sosis regijs equis quanto maximo cursu po
terant. ut ignaros omnium regios opprime
rent siracusas contendunt. Ceterum preue
rat n̄ fama solum qua nichil in talibꝫ rebꝫ
ē celerius. sꝫ nuntius etiam ex regijs seruis. Ita
q; andranodorus. ⁊ insulam. ⁊ arcem. ⁊ alia
que poterat queq; opportuna erāt p̄sidijs
firmarat. Ex apilotheodotus ac sosis post sol
occasum iam obscura luce inuecti. cum cru
entam regiam uestem. atq; insigne capitis
ostentarent. trauecti p tycham simul ad li
bertatem. simul ad arma uocantes in achra
dina conuenire iubent. Multitudo pars
procurrit in uias. pars in uestibulis stat.
pars ex tectis fenestrisq; prospectant. ⁊ quid
rei sit rogitant. Omnia luminibꝫ conlucent.
strepituq; uario complent̄. Armati locis pa
tentibꝫ congregant̄. Inermes ex olympi io
uis templo. spolia gallorꝫ hilliriorꝫq; dono
data hieroni. a. p. r. fixaq; ab eo. detrahunt.
p̄cantes iouem. ut uolens propitius. p̄beat
sacra arma. p patria. p deum de lubris. pro
libtate sese armantibꝫ. Hec quoq; multitudo
stationibꝫ. p p̄ncipes regionum urbis dispo
sitis adiungitur in insula. Inter cetera andra
nodorus presidijs firmat horrea publica. Lo
cus saxo quadrato septus. atq; arcis in modū
emunitus capitur ab iuuentute. que presi
dio eius loci adtributa erat. Mittuntq; nū
tios in achradinam. horrea frum̄tumq; in
senatus potestate ēē. Luce p̄ma. ppl̄s omnis
armatus inermisq; in achradinā ad curiā
conuenit. Ibi p concordie ara que in eo sita
loco erat. Sprincipibꝫ unus nomine poly

neul contionem liberam ⁊ moderatam habuit.
seruitutis indignitatis q; hominem ceptus adduc
nocum malum irritatos ee. Discordia cuiusq; q
imponeret cladem audisse magis a patribus suis acu
sanos q̃m ipos audisse arma quod impigre ce
perunt. laudare magis laudaturum. sin ura
tur nisi ultima necessitate coactu. In p̃sentia le
gatos ad andranodoꝝ mittu placere. qui denu
tiente ut in potestate senatus ac populi sit po
tas insule pateant. reddat preludium. si tute
lam alieni regnum suu regnum uelit facere
eandem se censere. multo acrius ab androno
doro. quam ad hieronimo repeti libertatem.
Ab hac contione. legati missi sunt. Senatus
inde haberi ceptus e. quod sicut regnante
hierone manserat publicum consiliuum.
ita post mortem eius ante eam diem nulla
de re neq; conuocati neq; consulti fuerant.
Vt uentum ad andranodoꝝ e. ipm quide
mouebat ⁊ cuiuum consensus ⁊ cum alieo oc
cupate urbis partes. tum pars insule uelut
munitissima prodita atq; alienata. sed e
uocatum eu ab legatis. Damarata uxor filii
a hieronis. inflata adhuc regiis animis ac
muliebri spiritu admonet sepe usurpate
dionisii tyranni uocis. qua pedibz tractum
non insidente equo relinquere tyrannide
oportet debere. facile ee momento. quo qui
uelit cedere possessione. magne fortune fa
cere. ⁊ parare eam difficile atq; arduum ee.
paulum sumeret ad consultandu ab legatis.
eo uteret ad arcendos eius mili
tes. Quibz si pecuniam regiam pollicitus eet.
omnia in potestate eius futura. hec mulie
bria consilia andranodoris neq; tota asp
natus e. neq; exemplo accepte. tutiorem ad
opes ad fectandas ratus ee uiam. si in p̃senti
a tempore cessisset. Ita q; legatos renuntiare
iussit futurum ut senatus ac ppli potestate
Postero die luce prima patefactis insule portis.
in forum a chrysogone uenit. Ibi in aram con
cordie. ex qua pridie pro hoc neul contionatus e
rat ascendit. orationem q; eam orsus est. qua
primum cunctationis sue ueniam petiit. Se
cum clausas habuisse portas. non separantem
suas res a publicis. si strictis simul gladiis cum
q̃ssus cedibz eet futurus. Verum quod sacris
libertatis foret contenti nec tyranni cem.
an quicum q; aut propinquitate aut affini
tate aut aliquis ministeriis regiam com
gissent. alienе culpe rei trucidarent. Post
quam animaduerit eos qui liberassent patri
am. seruare etiam libertatem uelle. atq; undi
q; consulu in medium. non dubitasse quin pro
pius suum. ⁊ cetera omnia que sue fidei cre
dere. q; cem. q̃m eum qui mandasset suus fu
ror abstumpsisset. patrie restituere. Consi
sus deinde ad interfectores tyranni. ac noie
appellans theodotum. ac sosin facinus mq;
memorabile ferisus. Si michi credite inchoa
ta ura gla ndum perfecta e. periculu q; mgis
manet. in pacti et concordie consultis nel
bera effrenate rei. Post hanc oratione clausi
portarum. pecunie q; regie ante pedes eoꝝ
posuit. Atq; illo quidem die dimissi ex con
tione leti cuncta sana omnia deum supplica
uerunt. cum coniugibz ac liberis. Postero die
comitia pretoꝝ creandis habita. Creatus in
primis andranodorus. Ceteri magna ex par
te interfectores tyranni. Quos etiam absen
tes sepatrum actionem fecerunt. Cum
audituis his que siracusis acta erant. pecu
niam regiam que in leontinis erat siracusis
deuectam. questoribz ad id ipm creatis tra

231

ducerunt rea q̄ in insula erat ad tradmā tradi
tā. murisq; ea pars que ab cetera urbe minis
firmo munimto inter sepiebat insulam. con
sensu omniū deplecta ē. Secute cetere rel. hāc
indinationē animoy ad libratem. hippocrel
atq; epicadel audita morte tiranni. quam
hippocratel etiam nuncio interfecto celare uo
luerat. deseri amicis; quia id tutissimum
ex p̄sentib; uidebat. hyracusas redire. Ibi ne
suspecti obuersarent. tanq̄m nouandi rel ali
quam occasionē quererentel. p̄tor el p̄mum. de
in p̄ col senatum ad eum. ab hannibale semi
sos p̄dicant ab hieronimū. tanq̄m amicum ac
socium parum sempio eius cui imperato suus
uoluit. velle ad hannibalē redire. Ceterum
cum rei tutum nō sit. uagantib; passim per
totam siciliam romanis armis. petere ut pre
sidij deant aliquid. quo loco res tractam p̄ducant
grām magnam cos parua opera apud han
nibalem inituros. facile rel impetrata. Abire
eū ducel regios cum p̄tos militue cum gente
eosdem atq; audacel cupiebant. Si quod uole
bant nūq̄m maturato opus erat. nam ut er
expediebant. Interim uuuenel militarel. ad
sueti militib;. nunc apud eos ipos. nunc apud
transfugas quoy maxima pars ex nauali;
socijs romanoy erat. nunc etiam apud infi
me plebis hominel. crimina serebant. in sena
tum optimatel q;. ut molirentur clam eos atq;
struere. ut si yracusę p̄ spem reconciliate socie
tatis. in dicionē romanoy iterum facto ac
pacis auctore el federis renouati. dominentur.
His audiendis credendis q; opportuna multitu
do maior in dies hyracusas confluebat. Hec
epy duci solum spem nouandarū rerum. Si
andranodoro etiam p̄bebant. Qui sellus tā
dem tyrannis uocib;. monentis. nunc illud ē
tempus occupandi rel. dum turbata omnia
noua atq; inconsulta libratq; ēent. Dum regis
stipendis parsis obsidarel militel. dum ab han
nibale missi ducel adsueti militib; uuuare pos
sent. incepta eam themisto cui geloms filia nup
ta erat. rem consociatam. paucos post dies hec
aristonis cuidam tragico actori. cui alta archa
na cōmittere adsuerat. incaute aperit. huic genus honesta
tis fortuna erat. Hec cum quia nichil tale apud gre
cos pudori ē ea deformabat. Itaq; fidem potio
rem ratus quam patrie debebat. inducium ad
p̄tor el defert. Quibus haud uana ea ēe cer
tis indicijs comperierunt. consultis senatoribus.
et auctoritate eoy presidio ad forum el posito. regis
sos curiam themistum. atq; andranodoy in
terfecerunt. Et cum tumultus ab re in spem
actorum causa malis ignorantib; orta ēet. Si
lentio tandem facto. indicem in curiam intro
duxerunt qui cum ordine omnia edoctus.
et principum coniurationis factum ab armo
nie geloms filie nupsis. quibus themisto nup
ta ēet. asiorum hispanoy q; auxiliarel instruc
tos ad eadem p̄ty principum q; alioy. bona
q; eoy prede futura interfectoribus pronuncia
tum. iam mercennariorum manū adsuetā im
perisse andranadoro paratam fuisse ad insulā
rursus occupandam. singula deinde que p quos
q; agerentur. totam q; uirili animis q; instruc
tam coniurationē ante oculos posuit. Et senatus
quidē tam uere cuncta q̄m hyeronimi iudebant.
Ante curiam uarie atq; incerte rerum mul
titudinis clamor erat. quam ferociter minitare
in uestibulo curie corpora coniuratoy eo me
tu compleuerunt. ut silentel integram plebē
in contione sequerentur. Solipatro mandatū
ab senatu et ab collegis ut tuba faceret. Is tāq;
reos agebat ante acta uita orsus. quecūq; post

hieronis mortem scelestę atq; impię facta
ęent andranodoy. ac themistum arguit se
cisse. Quid enim sua sponte fecisse hiero ny
mum puerum. ac uix dum pubescentę fa
cere potuisse tutorel ac magistratus eius
sub aliena uiuidia regnasse. Itaq; aut ań
hieronimū aut certę cum hieronimo pue
eos debuisse aut illos debuos iam mortu de
stinatos. quę alia noua scelera post mortę
tyranni molitos. palam primo cū clausis
andronodoru insule portis hereditatem
regni creuerit. q; pcuratoz tenuerat.
p dño possederit; prodituś deiń ab eis qui
in insula erant circumsessus ab unūsa
cuitate que ach radinā tenuerit. nec qu
quam palam atq; apte petitum regnum.
clam. dolo adfectare conatus sit. Ex bene
ficio quidem atq; honore potuit tunc.
cum inter libatoresq; patrie insidiatoresq; pe
libratus creatus ęet pīuo. h animos eis regio.
regia coniuge fecisse atq; hieronis filias
nuptas. Sub hanc uocem ex omnib; parti
b; contionis clamoz oritur. nullam earū
uiuere debere. nec quenq̄m superęt tyran
noy stirpis. hec natura multitudinis est.
aut seruit humilit aut supbe dominat. li
bratemq; media ē nec stupere modice. nec
habere sciunt. q; ñ ferme desunt rarum in
dulgentes ministri. qui audos atq; inem
perantes publicoy animos. ad sanguinē q
cedes uertunt. sicut tum ęxemplo pīoes
rogationē p mulgarunt. acceptaq; pene
pruisq̄m promulgata ē. ut omnis regia stirps
pis interficerent. Missiq; a pīoribz. de mara
tam hieronis. q; armoniam geloni filiam.
coniuges andranodori. q; themistu interfece
runt. Jeracliaeam filia hieronis uxoz zosip
pio. qui legatus ab hieronimo ad regē polo
meum missus. uoluntarium conscuerat ęxi
lium. Ea cum ad se q̄z uenire preseret. in sac
rum ad penates confugit cum duabz filiab;
uirginib; resolutis etatib; miserabiliq; alio
habitu. Et ad ea addidit precel. nunc p me
moriam hieronis patris geloni q; fratris. ne
se in ignominiam inuidia hieronimi conflagrare
sinerent. nichil se ex regno illius preter exilii
uium habere. neq; fortunā suam eandem iu
uo hieronimo fuisse q̄m sororis. neq; interes
to eo causam eandem ee. Quid qđ si andrano
doro consilia pcessissent. illa cum uxore fuit
regnatura. sibi cum ceteris seruiendū. Si q̄s
zosippo nunciet interfectum hieronimū ac
liberatas tyrannos. quid dubium ē quin ex tuplo
conscensurus sit nauem atq; in patriam
rediturus. Quantum spes hominū fallit in
liberata patria coniugem ei ac liberos de ty
ranno diuicare. qui obstarent libertati aut legib;
quid ab se cuiq̄m periculū. a sola aequipe iudu
ari puellis inorbitate decedentib; ee. ab em
pericli quidem nichil ab se timere. multa
tamen stirpem regia ee. Ablegarent g̃ peul
ab tyrannis sicilia q; ad sportari alexandri
am uiderent. ad uirum tyrannum ad patrē
filias. Auersis animis q; cassene tem
pus reciperent. ferrum quoslibet expedien
tes cernebat. tum omissis pro septenis q;
puellis ut saltem parcerent orare instituit. a
qua etate etiam hostes iratos abstinere ne
tyrannos ulciscendo q̄ odissent scelera ipsi
imitarent. Inter hec abstractam a pene
trabilib; iugulant. In uirginem deinde
persas matris cruore impium facinus.
Que alienata mente simul luctu metuq;
uelut capte furore occursu se ex sacrario pri

puerum

puerunt. ñ ut si effugiũ patuisset in publi
cum impleture urbem tumultu fuerunt. tũ
q3 haud magno edium spatio inter medios
tot armatos aliquotiens integro corpore eua
serunt tenentibꝫ q3 cum tot ac tam ualide
eluctande manus eẽnt sese eripuerunt. Tan
dem uulneribꝫ confecte cum omnia reples
sent sanguine. exanimes corruerunt cedẽ
q3 de se miserabilem miserabiliorem casus
fecit. quod paulo post nuntius uenit mu
tatis repente ad misericordiam animis ne inter
ficerentur. Ira deinde ex mĩa orta. quod adeo fe
stinatum ad supplicium. neq3 locus penitẽ
di aut regressus ab ira relictus eẽt. Itaq3 fre
mere multitudo. ⁊ in locum andranodori
ac themisti. nam ambo. pr̃. fuerant comi
tia poscere. que nequaq̃m ex sententia p̃tor
futura eẽnt. statuit ẽ comitiis dies. quo ne
nec opinantibꝫ omnibꝫ unus ex ultima tur
ba epycidem nominauit. tum in̄ alius hi
pochratem crebriores deinde heuoces ⁊ cum
haud dubio ad sensu multitudinis eẽ. ⁊ erat
confusa contio ñ populari m̃ s3 milita
ri quoq3 turba magna ex pa rte. e
tiam p̃fugis qui omnia noua re cupi
ebant p̃mixtis. Pretores dissimulare p̃mo
⁊ trahendã rẽ eẽ. postremo uicti consensu
⁊ seditionẽ metuentes pronuntiant eos p̃to
res. Nec illi p̃mo statim creati nudare quid
uellent. quamq̃m egre ferebant. ⁊ de indu
tijs dierum decem legatos isse ad appium
claudium. ⁊ impetrati senilios qui de federe
antiquo renouando agerent missos ad m̃
gantiam tum classem nauium centum ro
manus habebat quo nam euaderent motus
ex cedibꝫ tyrannorꝫ ortis syracusis quo ue eos
ageret noua atq3 insolita libertas opiens.

Pro eodem diei cum ad marcellũ uenientem
in siciliam legati syracusani missi ab appio eẽnt.
auditis conditionibꝫ pacis marcellus. posse
rem conuenire ratus. ⁊ ipse legatos syracusis
qui coram cum p̃toribꝫ de renouando federe
agerent. misit. Et iam ibi neq̃quam eadem
quies ac tranquillitas erat. Postq̃m punicã
classem accessisse pachinum allatum ẽ. dẽp
to timore hipocrates ⁊ epycides. nunc apud
mercennarios milites. nunc apud transfugas
p̃di romano syracusas criminabantur. At uero
appius naues ad ostium portus quid alie par
tis hominibꝫ animus accederet in statione ha
bere cepit. Ingens in spẽm criminibꝫ uanis
accesserat fides. Ac p̃mo etiam tumultuose de
currerat multitudo. ad p̃hibendos si in terrã
egrederentur. In hac turbatione rerum in con
tione uacari placuit. Vbi cum alij alio tene
rentur. nec procul seditione res eẽt. Appollini des
principum unus. orõnẽ salutarem ut in tali
tempore hũit. nec spem salutis. nec p̃niciem
p̃piorem unquam ciuitati ulli fuisse. Si enim
uno animo oẽs uel ad romanos uel ad cartha
ginienses inclinent. nullius ciuitatis statum
fortunatiorem. gratiorem fore. si alia alio tur
hat res. ñ inter penos romanos q3 bellum a
trocius fore. quam inter ipos syracusanos.
cum intra eosdem muros pars una q̃ue su
os exercitus sua arma suos habitura sit du
ces. Itaq3 ut idem oms sentiant sũma ui a
gendum eẽ. Vtra societas sit utiliorem lon
ge minorẽ. ac leo res monenti consultationẽ
eẽ. S3 tamen hieronis potius quam hieroni
mi auctoritatẽ sequendam in socijs legendis
uel quinquaginta annis feliciter expertam
amicitiam. nũc incognite quondam infi
delem p̃ferendam eẽ. Etiam momẽti aliquid

ad consulũ quod carthaginẽsibꝫ ita pax
negari posset. ut ñ utrisq; mꝑsentia bellũ cũ
eis geratur. cum romanis ꝯrumplo. aut pa
cẽ aut bellum cum eis geratur habendũ.
Quo minus cupiditatis ac studij usa ẽ ora
tio habere. eo plus auctoritatis habuit. Ad
uectum ẽ ꝓtinꝫ ac delectis senatoꝝ milita
re etiam consiliũ iussit. ducesq; ordinum ꝑ
fectiq; auxiliaꝝ simul consulere. cum sepe
acta res ẽet medijs certaminibꝫ. postremo
quia belli cum romanis gerendi ratio nul
la apparebat. pacem fieri placuit. mittiq;
cum eis legatos ad rem confirmandam.
Dies haud ita multi interfuerunt. cum
ex leontinis legati ꝑsidium finibꝫ suis oꝝ
tum uenerunt. legatio ꝑ opportuna usa ut
multitudinẽ in conditam ac tumultuosã
exonerandam. ducesq; eius ab legandos hip
pocratem pretoꝝ dicere. eo transfugas ussisse
cum multis ex mercennariis auxiliisq. quatu
or milia armatoꝝ effecerunt. Ex quibꝫ
q; missis ea lecta ꝯpedita fuit. Nam q; id quod
iam diu cupiebant nouandi res occasio da
ta ẽ. q; hi sentinam quandam urbis atq; exu
stam lecabant. Ceterum leuauerunt m̃ in
presentia uelut ꝯpulegrum quo morbo in
grauiore morbo recideret. hippocratis enim fi
nitima ꝓuincie romane. primo furtiuis
excursionibꝫ uastare cepit. Deinde cum aduc
endos socioꝝ agros missum ab appio ꝓsidiũ
cẽt. omnibꝫ copijs impetum in oppositam
stationẽ cum cede multoꝝ fecit. Que cum es
sent nunciata marcello. legatos exemplo hi
racusas misit. qui pacis fidem ruptam ẽ di
cerent. nec belli de futuram umq̃m causam.
nisi hippocratis atq; epicides ñ ab hiracusijs m̃
is tota procul sicilia ablegarent. Epicides ne
aut rei ciuium ablenti tractus pretem cẽt.
aut dẽt ꝑ parte sua contrahendo bello. ꝓfectꝰ
q; ipẽ in leontinos. quia satis eos adiutos. p. r. cõ
citatos cernebat. uertere etiam ab hiracusis
cepit. Nam ita eos pacem pepigisse cum roma
nis. ut quisq; ꝑpli sub regibꝫ fuissent. i sue
ditionis essent. nec iam liberatos contentos
ee ñ etiam regnent ac dominent. Renuncia
tum q; eis ee leontinos quo q; equo censeret li
beros ee. ut quod in solo urbis siue tyranni
cecidissent. et qđ ibi ꝓmium conclamatum ad
libratẽ sit relictis q; regijs ducibꝫ ab hiracusis
concursum. Ita q; aut ciuitatem id de fide ee
aut legem eam federis ñ accipiendam. facile
multitudini ꝑsuasum. Legatisq; hiracusano
rum. q; de cede stationis romane querentibꝫ.
et hippocratem atq; epicidem abire seu loco
seu quo alio mallent. dum m̃ sicilia cederet.
Tumentibꝫ ferociter responsum ẽ neq; man
dasse sese hiracusanis. ut pacem ꝑ se cum ro
manis facerent. neq; teneri alienis afedera
bꝫ. Hec ad romanos hiracusani detulerunt.
Abnu entis leontinos in sua potestate
ee. Ita q; integro secum federe belli
roma nos cum his gesturos. neq; sese
defuturos ei bello. ita ut in potestate redac
tis siue ultius ductionis eet sicut pax conue
nisset. Marcellus cum omni exercitu ꝓfectꝰ
in leontinos. appio q; accito ut altera parte
adgrederet. tanto ardore multitudinẽ usus ab
ira inter condictionem pacis interfecte stati
onis. ut primo impetu urbem expugna
rent. Hippocrates atq; epicides postq̃m capi
muros leontinũ refugiq; portas uidere. in
arcem sese cum paucis recepere. Inde clam
nocte herbesum ꝓfugiunt. Syracusanos oc
to milibꝰ armatoꝝ agmine ꝓfectus domo ad

milan flumen nuntius occurrit captam ur
bem esse. Cetera falsa mixta uis ferens. cedem
promiscuam militum atque oppidanorum
factam: nec quemquam puberem arbitrari sup
esse direptam urbem. bona locupletium do
nata. Ad nuntium tam atrocem constitit
agmen. Concitatisque omnibus duces erant autem
sosis ac dinonimus quid agerent consultabant.
Erroris spem haud uanam mendatio prebue
rat. uerberati ac securi percussi transfuge ad
duo milia hominum. Ceterum leontinorum mi
litumque aliorum. nemo post captam urbem
uiolatus fuerat. suaque omnia eis nisi quem primus
tumultus capte urbis absumpserat restitu
ebantur. Nec ut leontinos irent proditos ad
cedem commilitones querentes perpelli potuere
ne ut eodem loco certiorem nuntium expecta
rent. Cum ad defectionem inclinatos ani
mos cernerent pretores. sed eum motum haud di
uturnum fore si duces amentie sublati essent.
exercitum ducunt megaram. Ipsi cum paucis
equitibus herbesum proficiscuntur. spe territis
omnibus per proditionem urbis potiunde. Quod
ubi frustra eis fuit inceptum: ui agendum
rati. Postero die megaris castra mouent. ut
herbesum omnibus copiis oppugnarent.
hippocrates et epycides non tam tutum prima
specie quam unum spe undique abscisa con
silium esse rati. ut se militibus permitterent: et
assuetis magna ex parte sibi: et cum fama ce
dis commilitonum accensis. obuiam agmi
ni procedunt. Prima forte signa. dc. cretensi
um erant. qui apud hieronimum meru
erant sub eis et hannibal beneficium habe
bant capti ad thrasimennum inter romano
rum auxilia dimissique. Quos ubi ex signis
armatorum habituque cognouere hippocrates

atque epyciclet ramos olee ac uelamenta alia
supplicum porrigentes. orare ut reciperent
sese. receptos tutarentur. ne uproderent sy
racusanis. a quibus ipsi mox trucidandi. p. r.
dederentur. Enim uero conclamant. bonum
ut animum haberent. omnem secum illi fortu
nam subituros, inter hoc conloquium. signa
constiterant. tenebatque agmen. Nec dum que
more causa foret peruenerat ad duces. Post
quam hippocraten atque epyciden peruasit rumor.
fremitusque toto agmine erat haud dubie
ad probantium aduentum eorum: ex templo pretores
ciuitatis equis ad prima signa perrexerunt.
qui mos illos que licentia cretensium esset.
rogitantes conloquia serendo cum hoste.
in uissuque pretorum miscendi eos agmini
suo. comprehendi inicique cathenas iussere in
hipocraten. Ad quam uocem tantus ex tem
plo primum a cretensibus clamor est ortus.
deinde exceptus ab aliis. ut facile si ultra ten
derent: appareret eis timendum esse. Sollici
ti incertique rerum suarum megaram unde
profecti erant. referri signa iubent. nun
tiosque de statu presenti syracusas mittunt.
fraudem quoque hippocrates addit. Inclinatis
ad omnem suspicionem animis: et cretensium
quibusdam ad itinera insidenda missis. ue
lut interceptas litteras quas ipse composue
rat recitat. Pretores syracusani marcello. Se
cundum salutem ut ad solet scriptum erat.
recte eum atque ordine fecisse quod in leon
tinis nulli pepercisset. sed omnium mercennari
orum militum eandem esse causam. Nec umquam
syracusas quieturas donec quicquam externorum
auxiliorum aut in urbe aut in exercitu suo
esset. Itaque daret operam. ut eos qui cum suis
pretoribus castra ad megaram haberent in

ſuam potestatem redigeret ac supplicio eos liberaret tandem ſyracusas. Hec cum recitata essent. cum tanto clamore ad arma discursum est. ut prorsus inter tumultum pauidi ab equitauerint ſyracusas. Et ne fuga quidem eos sedulo compressa est impetus quin ſyracusanos militesque fiebant. Nec ab ullo tempe ratum fuerit ut epicides atque hippocrates ire multitudinis obuiam issent. Non aut mia aut humano consilio. ſi ne spem reditus pre ciderent sibi. Et cum ipsos simul milites fidos haberent. simul obsides. cum cognatos quos eos atque amicos tanto merito primum dem pignore sibi conciliarent. Experti quod una aut leui aura mobile uulgus est. mi litem nacti ex eo numero qui in leontinis circumsessi erant. subornant ut ſyracusas perferret nuntium conuenientem eis que ad mylas falso nuntiata erant. auctorem que se scribendo. ac uelut uisa que dubia e rant narrando. concitarent uias hominum. huic apud uulgum non fides fuit. ſi senatum quoque in curiam introductus monuit haud uanis quibusdam homines palam ferre. pro bene decretam in leontinis esse aua ritiam. crudelitatem romanorum. eandem sumtrasserit ſyracusas aut seditiosa etiam quo mauis ibi quam in primum esset fac turos fuisse. Itaque claudendas cunctis por tas. custodiendam urbem censere. Sed non ab hisdem omnia temere nec eosdem odisse. et militares senatum omnem partemque mag nam plebis inuisum esse nomen romanum. Proceres optimatium que pauci quamquam inflati uano nuntio erant tamen ad pro pius presentia quam malum cautiores esse. Et iam ad herapyllum erant hippocrates at que epicides ferebant. que conloquia primo quam populares qui in exercitu erant. ut porta aperirent. finerent que communem patriam defendi ab impetu romanorum. Iam uniuersi rubro herapyllo aduersus erant recipi. cum proceres interuenerunt. Et primo impro minus que. Deinde auctoritate deterrendo postremo ut omnia uana erant. obtu ma lestatis precibus agebant. ne proderent pa triam tyrannis. ante satellitibus. tum corrup tibus exercitus. Sed turde adeo omnium aures concitate multitudinis erant. Nec minore metus ui quam fortis sorte effringebantur. Effractis que omnibus cuncto herapyllo agmen receptum est. Proceres in arcadinam cui ui uentute populares confugiunt. Mercen narii milites profugere. et quicquid regio rum militum ſyracusis erat. agmen hostium au gent. Sed arcadina quoque primo impetu ca pitur. Proceres que hinc qui inter tumultum ef fugerunt omnes interficiunt. Nox cedibus fi nem fecit. Postero die seruili supplicio cati. et carcere uicti emissi. confusa que hec omnis multitudo. hippocraten atque epicy den creant proceres ſyracusie. Que cum bre ue tempus libertatis adfulsisset. in antiqua seruitutem recciderant. Hec nuntiata cum essent romanis. ex leontinis mota sunt. et cum plo castra ad ſyracusas. Et ab appio le gatis pro portum missis. forte in quinque rem erat. Premissa quadriremis cum intrasset fauces portus capiuntur. legatis egre effugien tibus. Etsi nondum pacis. ſed nec belli quidem ira relicta erant. Cum romanus exercitus ad olympium iouis id templum est. mil le et. d. passibus ab urbe. et castra posuit. Inde quoque legatos premitti placuit. Et

ne intrarent urbem ꝑ porta hippo-
cis atq; ꝑcipes obviam cum suis ꝓfec-
tum. Romanus orator ñ bellum se hys-
cusanis. sed opem auxilium q; adferre aiit. et
his qui ex media cede elapsi ꝓfugerant ad se.
et eis qui metu oppressi, sedicionem ñ cessio solū
et etiam morte seruitutem paciant. Hec cede
nefandam sociorum inultam romanos passu-
ros. Itaq; si eis qui ad se ꝓfugerant tutus in
patriam reditus pateret, sedi auctores dedā-
tur. libertas legesq; siracusanis restituant-
ur. Si ea ñ fiant. quicumq; in moza sit bello ꝓsecuturos. Ad ea ꝑgrini
si qua ad se mandata haberent responsum
eis aiit sedaturos fuisse. Cum ineorum ad quos
uenerunt manu et hyracusana cet. tum reu-
terent. Si bello lacesseat. ipsa re intellectum
nequaq; id cet. hyracusas ac leontinos op
pugnare. Ita legatis relictis. porta clausit.
Inde terra mariq; simul cepte oppugnari
hyracuse. Terra ab hexapylo. Mari ab acradi
na. cui murus fluctu ablui. Et quia sicut
leontinos tuto ac ꝓmo impetu cepérant. ñ
diffidebant uastam dissectamq; spacio ur-
bem parte aliqua seminasuros. Omnem
apparatum oppugnandarum urbium mu-
ris admouerunt. Et habuisset tanto impe-
tu cepta vel fortunam. ñ unus homo hyra-
cusis ea tempestate fuisset archimedes. Is erat
unicus spectator celi siderum q; mirabilior
tam inuentor ac machinator bellicorum tor-
mentorumq; quibus hostes ingenia mole
agerent. ipe ꝑ leue momentum ludificaretur.
Muros ꝑ medios ductus colles. pleraq; alta
et difficilia aditu subiecta quedā et que pla-
nis uallibus aditi possent cuiq; aptum usui
e loco ita genere omni tormentorum instruxit.
a cradine murum qui ut añ dictum e mari
alluitur. ex quinq; remis marcellus oppug-
nabat. ex ceteris nauibus sagittarii funditores q;
uectes etiam quoy telum ad remittendum
inhabile ꝑcutis e. uix quēq; in fine uulnere
consistere in muro patiebant. Hi quia stati
missilibus opus e procul muro tenebant. na
ues uncte alie hinc ad q̄nq; remos dempti
interioribus remis. ut latus lateri adplicaretur.
cum certiore ordine remoy uelut naues age-
rent. turres contabulate machinamenta
q; alia quatiendis muris portabant. Ad usus
hunc nauale apparatum archimedes uarie
magnitudinis tormenta in muris disposuit.
In eas que procul erant naues. saxa ingenti
pondere emittebat. Propiores leuioribus eo q;
magis cerebris petebat telis. postremo ut ius
uulnere intactum tela in hostem ingererent.
murum ab imo ad summum cerebris cubitalib;
fere cauis aperuit. ꝑ que cauia pars sagitt.
pars corpiombus modicis ex occulto petebant
hostem, que ꝓpius quedam subibant naues.
quo interiores icibus tormentoy cent. in eas vol
lendo e sup murum eminente ferrea manus
firme catbene inligata cum iniecta ꝓtele
cet grauq; libramento plumbi recelleret. ad
solum suspensa ꝓtela. nauem in puppim sta
cuebat. Deinde remissa subito uelut ex muro
cadentem nauem cum ingenti crepidatione
nautarum tota unde adfligebant. ut etiam
si recepta rediret. aliquantum aque acciperet.
Ita maritima oppugnatio e elusa. omnisq;
usus est ad usus ut totis uiribus terra adgre-
derentur. Sed ea quoq; pars eodem omne
apparatu tormentoy instructa erat hieronis
impensis curaq; ꝑ multos annos archime-
dis unica arte. Natura etiam adiuuabat lo-

li· quod fagum cui impolita muri funda
mta sunt magna parte ita p cluue est ut n
solum missa tormta sz etiam que ponder
suo puoluta ecnt· grauiter in hostem ing
derent· eadem causa ad subeundum ardu
um aditum· instabilem q; ingressum p be
bat· ita consilio habito quo omnis conatus
ludibrio cet abstinere oppugnatione atq; ob
sidendo tantum arcere terra mariq; com
atib; hostem placuit· Interim marcellus
cum tertia fere parte exercitus ad recipien
das urbes profectus· quem motu rerum ad
carthaginienses defecerant· pelorum atq;
herbesum dedentib; ipis recepit· receptis·
Megaram ui capta diruit ac diripuit· ad
reliquos ac maxime syracusanos terrore·
Eadem fere tempus· hmilco qui ad pachy
m p muntorium classem duxerat·
ad heracleam quam uocant minoam· qn
q; · l· xx· milia peditum· tria equitum· xii·
elephantos exposuit· ne quam qm cum
quantis copis attenuerat ad pachynum
classem· Et postqm ab hippocrate occupa
te syracuse erant· profectus carthaginem
aduersus q; ibi · ablegatis hippocratis · l· litte
ris hannibal· qui uenisse tempus aiebat·
sicilie p sum mu decus repetende· ipse
haud uanus p sensi monitor facile p pule
rat· ut quante maxime possent peditu
equitum q; copie in sycilliam trahicerent·
Aduenienti heracliam trahicerent· Inter
paucos in diem· agrigentu receptu· Aliaru
q; ciuitatu que partis carthaginiensium
erant· adeo accense sunt spes ad pellendos
sycilia romanos· ut postremo etia qui ob
sidebant syracusis animos sustulerint· Et
parte copiarum satis defendi urbem posse
ratq; ita inter se munera belli partiti sunt·
ut epicides preet custodie urbis· hippocrates
himilconi conuuncius· bellum aduersus consu
lem romanum gererent· Cum x· milibus pe
ditum· d· equitib; nocte p untermissa custo
dias loca p fectus· castra circa acrillas urbem
ponebant· Munientib; supuenit marcellus
ab agrigento iam occupato· cum frustra co
preuenire hostem festinans tendisset· redien
nichil minus ratus· qm illo tempe acloco sy
racusanum sibi exercitum obuiam fore· S;
tm metu himilconis penor q; ut quib; neq
qm eis copis qual habebat par et· quam
poterat maxime intentus· atq; agmine ad
omnis casus composito ibat· forte cum q ad ur
penos p parata ad usus siculos usui fuit· Cast
ponendis in compositos ad disp los nanctus os·
· plerosq; mermes· quo pedtum fuit cir
cumuenit· Eques leui certamine inito cum
hippocrate acrat p fugit· Et a pugna deficientis
tes ab romanis cum cohibuisset siculos· mar
cellus syracusas redit· Et post paucos dies hi
milco ad umeto hippocre ad flumen anatum
octo ferme inde milia castra posuit· Subide
ferme tempus· navales longe quinq; · l· car
thaginiensiu cum bomilcare classis in mag
num portu syracusis et alto decurrere· et
romana item classis· xxxv· remes· legione
prima panhormi exposuere· Iersum q; ab
italia bellum· adeo uterq; popls in sicilliam
intentus fuisse uideri poterat· Legione roma
nam que exposita panhormi erat uenien
ti syracusas p de haud dubie sibi futuram
himilco ratus· uia decipitur· Ad terraneo
nam q; penus tenere duxit· Legio manu
mis locis classe prosequente ad appium clau
dium· pachynum cum parte copiarum

obuiam progrellul puenit. Hec dum ibi pe
ragunt syracusil motati sunt. Et bomilcar simul pa
rum fidens nauib; suis. dupliq; facile numo
classem aduentantib; romanis simul utili
in moya cernens nich aliud ab suis qm inopia
adgrauari socioy; uelut in altum datis in afri
cam transmisit. Himilco secutus nequiqm
marcellum syracusas si qua prius qm maioy
bz opis sungeretur occasio pugnandi eet. p
qm ea nulla contigerat. tutum q; ad syracu
sas munito iuxta hostem cernebat. stru
stra adsidendo expectando q; obsidionem so
cioy; tempus reterret. castra inde mouit ut q
q; uocasset defectionis ab romanis spes. ad
mouerat exercitum. ac presens suaq; rel souen
dis adderet animos. Mulgantiam primum
prodito ab pris psidio romano recepit. Vbi
reuinti magna uis comeatus q; omnis gene
ris conuectabant romani. Ad hanc defectio
nem erecti sunt. alia rum ciuitatiu animi.
psidia q; romana aut pellebant arcibz aut
prodita p fraudem oppmebant. Henna ex
celso loco ac prerupto undiq; sita cum loco
inexpugnabilis erat. tum presidiu in arce
ualidum. prefectum q; presidi haud sane
opportunum insidiantib; habebat. Epina
rus erat. urbs acer. et qui plus in eo ne posset
decepi. quam in fide siculoy; reponeret. Et
tum intenderant eum ad cauendu omnia
curam. tot audite prodition es defectiones
q; urbium. et clades psidioy;um. Itaq; nocte
iuxta parata instructa q; omnia custodis
ac ugilis erant. nec ab armis aut loco suo
miles abscedebat. Quod ubi hennensium
pncipes ampacti cum himilcone de produ
tione presidii animaduterunt. nullo occa
sionis fraudis romanis parere placuerat. age

dum urbem arcemq; tue potestatis auunt de
bere ee. si libere in societatem nisecum in custo
diam tradi eent romanis. Itaq; claues portа
rum reddi sibi equum censent. bonis socijs fi
dem suam maximu ee iuuclim. Et ita sibi. p. r.
senatum q; grias habituru. si uolentes ac no co
acti mansissent in amicitia. Ad ea romanus se
in presidio impositum ee dicere ab imperatore
suo. claueq; portarum et custodiam arcis ab
eo accepisse. quem nec suo nec hennensium
arbitrio haberet. si euis qui comisisset. presi
dio decederet apud romanos capitale ee. et nec
liberorum et suoy; eam petentes sanxisset; consu
lem marcellu haud procul ee. ad eum mitte
rent legatos cui iuris atq; arbitrij eet. Seue
ro negare illi missuros testati. q; si ubi nich
agerent. undictam aliqm alibi actis sue que
sturos. Tum pinarius art illis. Si ad consule
grauamur mitte. sibi saltem darent popli
cu alium ut sciretur utrum pauco; eademu
ciata. an uniuse ciuitatis eet consensu in po
sterum diem contio. postqm ab eo consilio
in arcem sese recepit. conuocatis quib; cre
do ego uos audisse militem inquit. quea dmo
dum psidia romana ab siculis circumue
ta et oppressa sunt. phos dies. eam uos frau
dem deum pmo benignitate. deinde ipi
us uirtute. diem noctemq; pstando ac pugilan
do in armis uigilastis. Vtinam reliquum
tempus nec paciendo infanda ifice do ti
mere potest. Hec occulta fraude cautio est
quam si adhuc simul. cui quonia parti
succedit. aperte ac propalam claues portarum
reposcunt. Quas simul tradidimus. carthа
ginienses exemplo hennenses. feduse
q; hic trucidabimur quam murgantie psi
dium interfectum e. Nocte una egre

ad consultandum simpli qua uos certiores pe
riculi instantis facerem. Orta luce contionem
habituri sunt ad criminandum me concitan
dumque in uos populum. Itaque crastino die aut
uero aut hennensium sanguine henna in
undabitur. Ne preoccupatis periculum. nec oc
cupantes periculi quicquam habebitis. Qui prior
strinxerit ferrum eius uictoria erit. Intenti igitur
omnes armatique signum expectabitis. Ergo in
contione ero: et tempus quoad omnia instruc
ta sint. loquendo altercandoque traham. Cum
toga signum dedero. tum michi undique cla
more sublato turbam inuadite. ac sternite
omnia ferro: et cauete quicquam supersit. a qui
bus aut uis aut fraus timeri possit. Vos ceres
mater ac proserpina precor: ceteri superi inferi
que dii qui hanc urbem hos sacratos lacus.
luciisque colitis. ut ita nobis uolentes propicii
adsitis: si uitande non ferende fraudis causa.
hoc consilii capimus. Pluribus uos milites hor
tarer. si cum armatis dimicatio futura esset.
Inermes incautos. ad sacietatem trucidabi
tis. Et consulis castra in propinquo sunt. ne
quid ab himilcone et carthaginiensibus time
ri possit. Ab hac adhortatione dimissi cor
pora curant. Postero die alia aliis locis ad
obsidendos itineribus claudendosque opposi
tis exitus. pars maxima super theatrum circa
que ad sueti: et ante spectaculum contionem
consistunt. Productus ad populum a magistra
tibus prefectus romanus. cum consulis de
ea re ius. ac potestatem esse non suam. et pleraque
eadem que pridie dixisset: primo sensim.
ac plus reddere claues. Dein iam una uoce
id omnes iuberent cunctantique et differenti
ferociter minitarentur. nec uiderentur ul
tra uim ultimam dilaturi: tum prefectus

toga signum ut conuenerat dedit milites
que intenti dudum ac parati alii superne ad un
sam contionem clamore sublato decurrunt.
alii ad exitus theatri conferti obsistunt.
Seduntur hethensis cauea inclusi coaceruan
turque non cede solum sed etiam fuga. cum super
aliorum capita ruerent. integri saucijs uiui
mortuis incidentes cumularentur. Inde pas
sim discurritur et urbis capte modo fugaque et
cedes omnia tenet. Nichilo remissiore mili
tum ira quod iure turbam in hermem crede
bant. quam sipiculum par et ardor certa
minis eos irritaret. Ita henna aut malo aut
necessario facinore retenta marcellus non fac
tum improbauit: et predam hennensium militi
bus concessit. ratus timore deterritos proditio
nibus presidiorum siculos. Atque ea clades ut
urbis in media sicilia site clareque: uel ob in
signem munimento naturali locum uel ob
sacrata omnia uestigijs rapte quondam
proserpine. prope uno die omnem siciliam perua
sit. Et quia cede infandarebantur non hominum
tantum sed etiam deorum. sedem uiolatam esse: tum uero
qui etiam ante dubij fuerant defecere ad pe
nos. Hippocrates mimo murgantiam himilco
agrigentum sese recepit. cum acciti a proditio
ribus nequiquam ad hennam exercitum admo
uissent. Marcellus retro in leontinos rediit.
frumento que et commeatibus aliis in castra conuec
tis. presidio modico ibi relicto. ad syracusas ob
sidendas uenit. Inde appio claudio romam
ad consulatum petendum misso: et quinti
um crispinum in eius locum classi castrisque prefi
cit ueteribus. Ipse hibernacula quinque milia
passuum hexapilo leonta uocant. locum com
munit edificauitque. hec in sicilia usque ad prin
cipium hiemis gesta. Eadem estate et cum phi

lippo rege quod iam ante suscepturum fuerat
motum bellum ē. legati ab orico ad .m. ualeri
um. pr̄. uenerunt p̄sidentem classi brūdisio
calabriae q̄ circa littoribꝫ nuntiantes phi
lippum appolloniam temptasse lembis bire
mibꝫ .c.xx. flumine adūso subuectum. deīn
ut ea res tardiore spe fuīt ad oricum clam noc
te exercitum admouisse. eam q̄ urbem sitā
in plano neq̄ meniis neq̄ uiris atq̄ armis
ualidam. p̄mo impetu oppressam ēē. hec nū
tiantes orabant ut opem ferret. hostem q̄
haud dubium romanis terra ac maritimis
uiribꝫ arcerent. Qui ob nullam aliam cau
sam nisi quod īmunirent italie peterentur.
.m. ualerius. i i. presidio q̄ eis .t. ualerio lega
to cum classe instructa parata q̄ ⁊ quot lon
ge naues militum capere n̄ poterant in one
rarias impositis. altero die oricum p̄uenit.
urbem q̄ eam leui tenente presidio quod
recedens inde reliquerat. haud magno certa
mine recepit. Legati eo appolinia uenerunt.
nuntiantes in obsidione sese quod deficere
ab romanis nollent ēē. neq̄ sustinē ultra
uim macedonum posse. Nisi p̄sidiū mitta
tur romanū. facturum se que uellent polli
citas. m̄. delectorum militum nauibꝫ longis
mittit ad hostium fluminis. cum p̄fecto so
cium .q. neuio crista uiro in pigro ⁊ p̄ito mi
litia. Eis expositis in terram militibꝫ. nauibꝫ
q̄ oricum retro uñ uenerāt ad ceteram
classem remissis. milites procul a flumine
p̄ uiam minime ab regiis obsessam duxit.
⁊ nocte ita ut nemo hostium sentiret urbē
ē ingressus. Die in sequente quieuere dum
prefectus iuuentutē appollonatiū arma
q̄ ⁊ urbis uires inspiceret. Vbi ea uisa inspec
ta q̄ satis animoꝝ fecere simul q̄ ab ex

ploratoribꝫ comperit. quanta locordia ac
negligentia apud hostes ēēt. silentio noctis
ab urbe sine ullo tumultu egressus. castra
hostium adeo neglecta atq̄ apta intrauit.
ut satis constaret prius mille homines ual
lum intrasse. quam quisq̄m sentiret. Ac si
cede abstinuissent. p̄uenire ad tabernaculū
regium potuisse. Cedes p̄ximoꝝ porte exci
tauit hostes. Iñ tantus terror pauor q̄ os
occupauit. ut n̄ m̄o alius quisq̄m arma ca
peret. aut castris pellere hostem conaret.
etiam ipē rex sicut somno excitatus erat.
prope seminudus fugiens militi quoq̄ ne
udum reguiuit decore habitu ad flum̄ na
uisq̄ p̄fugerit. Eodem ⁊ alia turba effusa
est. Paulominus tria milia militum in ca
stris aut capta aut occisa. plus tam̄ homi
num aliquanto captum quam cesū est.
Castris direptis appolloniate catapultas bal
listas tormēta q̄ alia. que opugnande urbi
comparata erant. ad tuenda menia si q̄n
similis fortuna uenisset appolloniam de
uexere. Cetera omnis preda romanis castro
rum concessa ē. hec cum oricum ēēnt nū
ciata. m̄. ualerius classem extimplo ad ho
stium fluminis duxit. ne nauibꝫ capessere
fugam rex posset. Itaq̄ philippus neq̄ ter
restri neq̄ nauali certamini satis forte parē
se fidens. subductis nauibꝫ aut incensis ter
ram macedoniam petit. magna ex parte
inermi exercitu spoliato q̄. Romana clas
sis. cum .m. ualerio orici hibernauit. Eodē
anno in hispania uarie uaries res geste.
Nam p̄usq̄m romani amnē hiberum
transirent. ingentes copias hispanorū
mago ⁊ hasdrubal fuderunt. Defecisset
q̄ ab romanis ultiōr hispania. ni .p. cor

neliuis raptim traducto exercitu hiberum
dubiis sociorum animis in tempore adue
nisset. Primo ad castrum altum locus est
insignis cede magni hamilcaris: castra ro
mani habuere. Arxerat munita et conuexe
rant ante frumentum. Tamen quia omnia circa
hostium plena erant: agmenque romanum
impune inuersatum ab equitibus hostium
fuerat et ad .iii. aut moratorum aut palan
tium per agros interfecta, cessere inde roma
ni propius paccata loca et ad montem uic
torie castra communiuere. Eo cum scipio cum
omnibus copiis et hasdrubal gisgonis filius
tertius carthaginensium dux cum exercitu
iusto aduenit: contraque castra romana
transfluuium omnes consedere. P. scipio cum
expeditis clam profectus ad loca circa ui
senda haud fefellit hostes. Oppressissentque eum
in patentibus campis ni tumulum in propin
quo cepisset. Ibi quoque circumsessus aduen
tu fratris obsidione eximitur. Castulo urbs
hispanie ualida ac nobilis et adeo coniunc
ta societate penis ut uxor mea hannibali esset
ad romanos defecit. Carthaginienses ilitur
gum oppugnare adorti. quia presidium
ibi romanum erat. uidebantur que inopia
maxime eum locum expugnaturi. Cum scipio
ut sociis presidio que ferret opem. cum
legione expedita profectus inter bina castra
cum magna cede hostium urbem est ingres
sus. Et postero die eruptione eque felici
pugnauit. Super .xii. milia hominum
cesa duobus preliis plus .iii. hominum cap
tum cum sex et .xxx. militaribus signis. Ita
ab ilitvrgi recessum est. Bigerra mea urbs
socia et hec romanorum erat. a carthaginien
sibus cepta est. Iam obsidionem sine certamine
oppugnari

ne aduenient. Cum scipio soluit. Ad mun
dam exinde castra punica mota. Et romani
eo confestim secuti sunt. Ibi signis conlatis
pugnatum per .uiii. ferme oras. Egregieque
uincentibus romanis signum receptui est da
tum quod cum scipionis femur tragula con
fixum erat. pauorque circa eum ceperat
milites ne mortiferum esset uulnus. Cete
rum haud dubia fuit. quin nisi ea mora
interuenisset. castra eo die punica capi
potuerint. Iam non milites solum sed elephan
ti etiam usque ad uallum actierant. superque
ipsas nouem et .xxx. elephanti pilis confixi.
Hoc quoque prelio ad .xii. milia hominum dicun
tur cesa prope tria capta cum signis milita
ribus septem et .l. Ad auringem inde urbem
peni recessere. Et ut territis instaret secutus
romanus. Ibi iterum scipio lecticula in aciem
in latus conflixit. Nec dubia uictoria fuit.
Minus tamen dimidio hostium quam antea.
quia pauciores superfuerant qui pugnarent
occisum. Sed gens nata instaurandis repa
randisque bellis magonem ad conquisitionem
militum fratrem iisse. breui repleuit exer
citum. animosque ad tentandum deinteg
certamen fecit. Alii plerique milites siquidem
parte totiens intra paucos dies uicta. isdem
animis quibus pater orta. eodemque euentu
pugnauere. Plus octo milia hominum
cesa et haud multo minus quam mille cap
ta et signa militaria. Lviii et spolia plu
rima gallica fuere aurei torques aut mille
que magnus numerus; duo etiam insignes
reguli gallorum menia cepta et ciuis ma
ronomena erant eo prelio ceciderunt. octo e
lefanti capti tres occisi. Cum iam prosperes
in hispania essent: uerecundia romanos

tandem cepit. Saguntum oppidum que
causa belli eet octauum iam annu sub ho
stium potestate ee. Itaq; id oppidum ut
pulso psidio punico receperunt. cultoribz
q; antiquis quos ⁊ uis reliquerat belli re
stituerunt. Et turdetanos qui contraxerunt
eis cum carthaginiensibz bellum. in potesta
te redactos. sub corona uendiderunt. urbe
q; eorum deleuerunt. hec i hispania. q. fabio
. m. claudio. cos. gesta. Rome cu. tr. pl. no
ui mag. inissent. ex templo censoribz. p. fu
rio. ⁊ m. atilio. a. metello. tr. pl. dies dicta ad
poplm e. Questorem eum primo anno ad
empto equo tribu mouerant. atq; erariu
fecerant. ppter coniurationem deserte actus
italie ad cannas factam. Sz nouem tribu
norum auxilio. uetiti causam in magistratu
dice. demissi q; fuerant. neq; lustrum pfi
cerent. mors phibuit. p. furii. m. atilius ma
gistratu se abdicauit. Comitia consularia
habita a. q. fabio maxio. cos. Creati. cos. ambo
absentes. q. fabius. maximus. cos. filius. ⁊ t.
sempronius graccus. iterum. pr. fiunt cito
qui tum ediles curules erant. p. sempnius
tuditanus. ⁊ cn. fuluius centimalus. ⁊ m.
emilius lepidus. ludos scenibz. cos. p quatri
duum eo anno primum factos ab curulibz
edilibz memorie pditur. Edilis tuditanus
hic erit. qui ad cannas pauore aliis in tan
ta clade torpentibz p medios hostes auxiliis.
Comitiis pfectis autem. q. fabio. cos. desig
nati. cos. romam accersiti magistratum
inierunt. senatuq; de bello ac prouinciis
suis pretorumq; ⁊ de exercitibz quibz quiq;
pee ent consuluerunt. Itaq; pruintia atq;
exercitus diuisi. bellum cum hannibabe
cosulibz mandatu. ⁊ exercitus unus quem

ipse sempnius habuerat. alter qm fabius
cos. ee bine erant legiones. m. emilius. pr. cui
p macrina sors erat uiris dictione. attilio col
lege. pr. urbano mandata luceriam pruinci
am haberet legiones q; duas quibz. q. fabius
qui tum consul erat. pretor pfuerat. pr. sep
nius pruinciam arimnu. cn. fuluio suessu
lam cum binis isdem legionibz euenerunt.
ut fuluius urbanas legiones duceret. tudita
nus. a. m. pomponio acciperet prorogata
impia pruintie. q; . m. claudio sicilia ⁊ fini
bz eis quibz regnum hieronis fuisset lentu
lo p. pr. pruincia uetus. otacilio classis exerci
tus nulli additi noui. m. ualerio grecia
macedonia q; cum legione ⁊ classe qua
haberet. m. mutio cum uetere exercitu.
due aute legiones erant. sardinia. c. teren
tio legio una qui iam preerat pirenum.
Scripi preterea due urbane legiones iusse
⁊ xx. milia socioru. his ducibz his copiis ad
uersus multa simul aut mota aut suspec
ta bella muniuerunt romanu impium.
Consules duabz urbanis legionibz scripti
suplemto q; in alias lecto pusqm ab urbe
mouerent. prodigia pcurarunt q nunti
ata erant. Murus ac porte tacte. ⁊ aritie
etiam iouis edes de celo tacta fuerant. et
alia ludibria oclorum aurium q; credita pro
ueris. nauium longarum spes in flumen.
⁊ aricine que nulla erat uise. ⁊ in iouis ui
cilini templo quod in compsino agro est
arma concrepuissent. ⁊ flumen amiterni
cruentu fluxisse. his procuratis ex decreto
pontificum. profecti consules. q. sempnius
in lucanos. in apuliam fabius. pater filio
legatus ad suessulam in castra uenit. cum
obuiam filius pgrederetur. lictores q; uere

De prodigiis

cundia maledicta cum dictis amicorum. Inter
undecim fasces equo prevectus senex ut cō-
animadverteret proximū lictorem iussit. i
ut si descenderet ex equo inclamauit. Tū
demum desiliens. expuri inquit. uolui fili
latum secreta consulem te ee. In ea castra clas
siui altiusq; arpinas clam nocte cum tribus
secuis uenit. promittens si sibi pmio foret
se arpos proditurum ee. Eam rem ad con
siliū cū retulisset fabius. alios pfugas
uerberandos necandosq; uideri. ancipiti
animo cōmunis hostis qui post cannense
cladem tamq; fortuna fidē stare opor
teret. ad hannibalem discessit. Trahisset
q; ad defectionē arpos cum pquā. uel ro
mana contra spem uota q; cuius uelut re
surgentes turpibus indeatur nouam refer
re prodītionē proditis pollicitus. uitalis
uidtio est. i semper aliunde sentiat infi
dos socios uanos hostis ad faleriosq; phyr
ri ue prodītorem terrio. m. transfugis do
cumentū ee. Contra ea consulis pater fabi.
tempos oblitos hominem. in medio ardo
re belli tanq; in pace libra dequoq; ar
bitrari agere audebat. et cum illud pot
agendum atq; eo sat agendum sit. si q
m fieri possit. nequi socios, poplo roma
no desciscant. i nauicullē documentum
aut ducatur statim oportere. si quis respi
cat. i antiq; m societatem respiciat. qđ si
abuti ab romanis liceat reddire ad eos nil
ocat quid dubium ee. quum breui dese
deserta ab sociis romana rel. federibus pu
nicis omnia in italia uincta usura sit.
se tam n eum ee qui alicuius fidei nequi
quam censeat habendum. i mediam
consecutum consilii uiam. Neq; eum
p hoste neq; pro socio in presentia habitum.
Libera custodia haud procul a castris. placere
in aliqua fida ciuitate cum seruari p belli
tempus. Expectato bello tum consultandum
utrum prior defectio plus meritis an pene
an hic reductus uenie. Fabio adsensum e. ca
thenis q; legatis traditis. i pe. i comitel. et
auri satis magnum pondum quod secum
tum attulerat. ei seruari iussum calibus.
Cum inter dui solutum custodes sequebā.
nocte clausum ad seuabant. Arpis domi p
mum desiderari. queri q; est cepus deinde fa
ma p totam urbem uulgata tumultum
ut principe amisso fecit. metuq; rerum
nouarū exemplo nuntii missi. quibus ne
quaq; m offensis penus. quia. i ipsum ut
ambigue fidei uirum suspectum iam pde
habeat. i causam nactus erat tam diui
hominis pona possidendi uendendi q;. Cer
tum ut uic magis q; m auaritie datum ar
derent homines. crudelitati quoq; grauis
tatem addidit. coniugem q; eius ac liberos
in castra accitos. questione prius habita
primum de fuga aliud. deinde q; ti aurī ar
genti q; domi relictum ee. Satis cognitis
omnibus uiuos combussit. Fabius ab sues
sula profectus arpos primum instruit op
pugnare. Vbi cum. m. fere passibus castra
posuisset. contemplatus ex propinquo situm
urbis. menia q; que pars tutissima mem
bris erat. quia maxime neglectam custodia
uidit. ea potissimū adgredi statuit. Com
paratis omnibus q; ad urbem oppugnandā
usui sunt. centurionum robora ex toto
exercitu delegit. tribunos q; uiros fortes ei
prefecit. i militem sexcentos q; tum satis
uisum e attribuit. eos q; ubi quarta u

gilue ſignum cecinißet id ad eum locum
ſcalaſ uiſſit ferre. Porta ibi humilis & angu
sta erat. in frequenti uia per deſertam par
tem urbis. Eam portam ſcalis prius tranſgſ
ſos ad murum ꝓgere & in ꝯiore parte aut
claustra refringere iubet. & tenentes partem
urbis ꝯnu ſignum dare ut cetere copie ad
mouerentur. parata omnia atq; inſtructa
eſſe habiturum. Ea impigre facta. & quod im
peditum agentib; uidebatur. id marte
ad fallendum aduuuit. Imber ab nocte me
dia cohortis custodes uigiles q; delapſos e
ſtationib; ſub fugere in tecta coegit. Sonitu
q; primo largioris procelle. ſtrepitum
moliendum portam claudi prohibuit.
Lentior demū equalior q; accedens. auribus
magnam partem hominū ſopiuit. Poſt
q̄m portam tenebant. comites in uia pa
ribus intervallis diſpoſitos eſſe iubent. ut
conſulem excipiāt. Et ubi factum & compoſi
tum ē. ſigna efferri. cōſ. iubet. ac paulo ante
lucem ꝑfractam portam urbem ingredi
tur. cum demū hoſtes excitati ſunt. iam &
imbre conquieſcente. & ꝓpinqua luce. Preſi
dium in urbe erat hannibal. quinq; mi
lia ferme armatorum. & ipſi arpini tria milia
hominū armabant. Eos primos pene neq̄d
abtergo fraudis eſſe hoſtes oppoſuerunt. Pug
natum ꝑmo in tenebris anguſtis q; uiis ē.
cum romani nō uasl. cōm. & tecta etiam pri
ma portae occupaſſent. ne per ſupne ac
uulnerari poſſent. Cognitu interī q̄dam ar
pinus. & romani atq; in conloquia capta
fieri. ꝑcunctantibus romanis quid ſibi uel
lent arpini. quam obnoxiam romanorum
quod aut mercatū penorum ꝑ aliegnigenis
a barbaris. Italicis adūſus ueteres ſocios ro
manos bellum gererent. & uectigale ac ſtipen
dia militaria italiam affrice facerent. Arpinas
purgantib; ignaros omnium ſeuenum apū
cipib; datos. pene captos oppreſſos q;. Apauci
& intro ozo. plures cum plurib; conloqui.
Poſtremo. pr. arpinus ab ſuis & cōſ. deducit
fidei q; data inter ſigna acies q;. arpini repē
te ꝑ romanos ad ūſus carthaginienſem ar
ma ūterunt. Hiſpani q; paulominus. ō. ho
mines nichil ꝑterea cum conſule pacti q̄m
ut ſine fraude punicum emittertur preſi
dium ad conſulem tranſtulerunt ſigna car
thaginienſibus porte patefacte. emiſſi q; cū ſi
de incolumes. ad hannibalem ſalapiā ue
nerunt. Arpis ſine clade ullius ꝑterquam
unius uetuſti proditoris nouꝫ ꝑfugere reſtitu
ti. ab romanis hiſpanis duplicia tabaria da
ri uiſſa. opera q; eorū facti ac fidei ꝑ ſepe rei
ꝑ. uſa ē. Cum conſul alter in apulia alter
in lucanis eſſet. equites c. & u. nobiles campa
ni. ꝑ ſpem ꝑdendi. ex hoſtium agro ꝑmiſ
ſu magiſtratuum ab capua profecti ad ca
ſtra romana. que ſup ſuceſſulam erant ue
nerunt. Stationi militū qui eſſent. dicti
conloqui ſe ſecum. pr. uelle. Cōſ. fului caſtris
preerat. Cui ubi nunciatum ē. ex. ea nu
mero uiſis inermibus deduci ad ſe. Vbi q; po
ſtularent audiuit. nichil aliud petere
bant. quam ut capua recepta. bona ſibi re
ſtituerentur. in fidem omnis accepti. Et abal
terō. pr. ſempronio tuditano oppidum atq;
numero pugnatū. Amplius. iii. ō. homi
num capta. & eius argentiq; ſignati aliq̄n
tum. Rome fedum incendiū ꝑ duas noctes
ac diem unū tenuit. ſolo equata omnia
inter ſalinas ac portam carmentalem cū equi
melio iugulario q; uico. in templis fortu

ne ac matrē matute ⁊ serra portam lateua
ganul ignul sacra profana q; multa absump
sit. Eodem anno .p. ⁊ cñ. cornelij cum in hiſ
pania res prospere ĝer̄et. multos q; ⁊ueteres
recuperent socios ⁊ nouos adicerent. in affri
cam q; spē ostenderunt. sup̄ q; erat rex nu
midarum sub uo cartaginiensib; hostis fac
tus. Ad eum centuriones. iii. legatos misere.
qui cum eo amicitiam societatem q; face
rent ⁊ pollicerentur. si perseueraret urgue
rebello cartaginiensē. gratam eam rem
fore senatuj popło q; romano ⁊ ad mturo
ut in tempore ⁊ bene cumulatam grām re
ferant. Grata ea legatio barbaro fuit. Con lo
cutus q; cum legatis de ratione belligerun
di. ut ueterum militū uerba audiuit. q̄m
multarum rerum ipē ignarus ĝet. ex cō
paratione tam ordinate disciplinē animū
adūtit. Cum p̄mum ut p bonis ac fidelib;
socijs facerent. orauit ut duo legationem
referrent ad impatorē suos. unus apud se
se magister rei militaris reduxit. Rudem
ad pedestia bella numidarum gentem ĝe.
equi tantum habilem. sta iam in a p̄n
cipijs gentis maiores suos bella gessisse. ita
se a pueris insuetum. q; habere hostes pede
stri fidentem marte. cui se equari robore
rarum uelit. ⁊ sibi pedites comparando sĝ.
⁊ ad id multitudine hominū regnum ha
bundare. q; armandi ornandi q; ⁊ instruen
di. eos artem ignorare omnia uelut forte
congregata turba sua isca ac temeraria ĝet
facturos ⁊ in presentia quod uellent legati
respondent. fide accepta ut remitteret ex
emplo cum. si imperatorē suū n compba
sent factum. Staton nom̄ fuit qui ad re
gem remansit. Cum duob; romanis rela

ta. Humidas legatos in hispaniā mittit. ad
accipiendam fidem ab imperatorib; romanis.
Isdem mandauit. ut protinus numidas q̄
intra p̄sidia cartaginiensium agerent. ad
ad transitionem p̄parent. Et statim ex
multa iuuentute regi pedites conscr̄ipsit. or
dinatos q; proxime morem romanū instru
endo ⁊ decurrendo. signa sequi ⁊ seruare or
dines docuit ⁊ operi alijs q; usibus militari
b; ita adsuefecit. ut breui rex n̄ equiti ma
gis fideret quam pedit. conlatis q; equo cam
po signis. uisto p̄lio. cartaginiensem hostē
superaret. Romanis q; in hispania legatis
regis aduentus magno emolumēto fuit. Nam
q; ad famam eor̄ transitionis crebre ab nu
midis cepte fieri. ita cum syphace romanis
cepta amicitia ē. Quod ubi cartaginienses ac
ceperunt. exemplo ad calamitatem in parte alte
ra numidie. mesulia ea gens uocatur. regnā
tem. legatos mittunt. filium cala masinis
sam habebat. septem decem annos natum.
Setetum uiuenē ea indole. ut iam tum ap
pareret. cuius regnum opulentius q̄m q̄d ac
cepisset. facturum. Legati q̄m syphacem se roma
nis iunxisset. ut potentior societate eor̄ ad
uersus regem ppios q; asciscere ĝet. donec meliꝰ
foret regale quod q; cartaginiensib; iungi q̄m
p̄mum. an quam syphacem in hispania am.
aut romanos in africam transeant. oppri
syphacem nichil tum p̄ter nom̄ ex fedele
romano habentem posse. facile p̄suasum.
gale filio deposcente id bellum. ut mitteret̄
ad exercitum. Qui cartaginiensib; legionibus
conmunitis. magno p̄lio syphacem deuicit.
xxx. milia eo p̄lio hominū cesa dicunt.
Syphax cum paucis equitib; in montis so
cer acie numidas extremi ppe occanum ad

ulul gadel colunt refugit. Adfluentibz qz ad famam eius undiqz barbarii igentẽ breui co pias armauit. utrum quibz in hispaniam angusto diremptam freto traiceret. maluit sa cum uictore exercitu aduenit. isqz ibi cum syphace ingenti gla perse sine ullis carthagi nensium opibz gessit bellum. In hispania nichil memorabile gestum. prer qm quod celtiberoꝝ iuuentute eadem mercede qua pacta cum carthaginensibz erat impatores romani ad se pduxerunt. et nobilissimos his panos supꝫ. ccc. in italiam ad sollicitandos populares qintẽ auxilia hannibalis erant. miserunt. Id m eius anni in hispaniam ad memoriam insigne ẽ. qd mercennariꝝ mi litem in castris nemine. antequm tum celti beros romani habuerunt. Hic liber ab urbe cõdita explicit lib. xxviii. Incipit xxv.

Dum hec in affrica atqz in his pania geruntur. hannibal in agro tarentino estatem cõsump sit. spe p proditionem urbis tarentinoꝝ potiunde. Ipsoꝝ interim salentinoꝝ ignobiles urbes ad eũ defecerunt. Eodem tempore in bruttiis ex duodecim poplis qui an no p̃ore ad penos defecerant consentinj. et taurini in fidem p. r. reducti sunt. Et plures redissent. ni. t. pomponius ueientanus p fectus socium pperis aliquot poplationibz. et in agro bruttio uastis duces spem nauctus. cum multitudine actꝫ coacto cum han none conflixisset. Magna ibi uis hominum. hz in condite turbe agrestium seruoꝝ qz ce sa auꝫ capta ẽ. Minimum iacture fuit qd̃ pfectus inter ceteros ẽ captus. Et cum teme rarie pugne auctor et ante publicanus oi bz mal atrib. et rei p. et societatib; intulit damnos. usqz. Semp tenuis consul in lucani multa plia parua. haud ullum dignũ me moratu fecit. ignobilia oppida lucanoꝝ aliquot expugnauit. quod diutius trahebatur bellum. et uastabant sede ad usqz rei n̄ fortunam magis qm animos hominum. Tanta religio. et ea magna ex parte externa ciuitatem incessit. ut aut hoies aut dii re pente alij uiderentur facti. Hec iam in se creto m̄ atqz intra parietes tenebantur romani ritus. si in publico etiam. ac foro ca pitalio qz mulierum turba erat. Hec sacri ficantium nec qp̃ cantium deos patrio more sacrificiis ac uates cepetant hominũ mentes. quoꝝ numeroꝝ augurt rustica plebs. ex inculti diutino bello. infestis qz agris. egestate et metu in urbem compulsa. Et questus erat ex eo errore facilis. quem uelut ex concesso ar tis usu exercebant. Primo secrete bonoꝝ in dignationes exaudiebant. Deinde ad patres etiam ad publicam querimoniam excessit res. inculcati graunter ab senatu edites. ceteri uti qz capitales. quod ñ phiberent. Cum e mouerj eam multitudinẽ e foro ac diuidi apparatus sacroꝝ conati ẽnt. haud pro cul afuit. quin uiolarent. Vbi potentius iam ee id malum apparuit. qm ut mino res p magistratus sedarẽt. Q. emilio. pr. ut ꝑ negotium ab senatu datum ẽ. ut et his re ligionib; poplm liberaret. Is et in contione senatus consultum recitauit. et edixit. ut qui cum qz libros uaticinios p̃cationes ue. aut artem sacrificandi conscriptam habe ret eos libros omnes literas qz ad se ante kl̃ apriles deferret. Neu quis in publico sacro ue loco. nouo aut externo ritu sacrificaret

Aliquod publici sacerdotes mortui eo anno
sunt. L. cornelius lentulus pontifex maximus
et G. papirius. c. f. masso pontifex. et p. furius
philus augur. et c. papirius lemusso. Decem
uiri sacrorum in lentuli locum. M. cornelius.
cethecus. In papirii G. seruilius. cepio pon
tifices suffecti sunt. Augur creatus. L. quinti
flaminius decem uir sacrorum. L. cornelius len
tulus. Comitiorum consularium iam adpete
bat tempus. sed quia consules a bello inten
tos auocare non placebat. T. sempronius con
sul comitiorum causa dictatorem dixit. c. clau
dium. centonem. Ab eo magister equitum
est dictus. Q. fuluius flaccus. dictator primo co
mitia lidie creauit consulem. Q. fuluium
flaccum magistrum equitum. et app. claudi
um pulchrum cui sicilia prouintia in pre
tura fuerat. Tum pretores creati. G. fuluius
flaccus. claudius nero. M. iunius silanus. p.
cornelius sulla. Comitiis perfectis. dictator
magistratu abiit. ed. cur. fuit eo anno. cum
M. cornelio cethego. p. cornelius scipio. cui
post affricanus fuit cognomen. huic peten
ti edilitatem. cum obsisterent. tr. pl. negan
tes rationem eius habendam esse. quod nondum
ad petendum legitima etas esset. sime inquit
omnes quirites. edilem facere uolunt. satis
annorum habeo. Tanto in fauore ad suffra
gium ferendum in tribus discursum est. ut
tribuni repente incepto destiterint. Edili
tia largitio hec fuit. ludi romani pro temporis
illius copiis magnifice facti. et diem unum
instaurati. et congi. olei in uicos singulos da
ti. L. uillius. T. apulli. et M. fundanius. fun
dulus ediles plebei. aliquot matronas apud
populum probri accusarunt. Quasdam ex
eis dampnatas in exilium egerunt. Ludi

Publius cornelius scipio qui post ea affricanus edilitatem adeptus est.

plebeii per biduum instaurati. et iouis epulum fuit
ludorum causa. Que fuluius flaccus. tertio
appius claudius. consulatum ineunt. et pre
tores prouintias sortiti sunt. p. cornelius sulla
urbanam et peregrinam que duorum ante sors
fuerat. G. fuluius flaccus. apuliam. c. clau
dius nero suessulam. M. iunius silanus cre
atus. cons. Consulibus bellum cum hannibale
et bine legiones decrete. Altera fabio supe
rioris anni consule. altera fabio fuluio centi
malo acciperet. Pretorum fuluius flacci que luce
rie sub emilio pretore neronis claudii que
in piceno sub. G. terentio fuissent legiones.
essent supplementum. in eas ipse scriberet sibi. M.
iunio intus cos. legiones urbane prioris an
ni date. T. sempronio graccho. et p. sempronio tu
ditano. imperium prouintie quoque lucani et
gallie cum suis exercitibus prorogate. Item. p.
lentulo qua uetus prouintia in sicilia esset.
M. marcello syracuse et qua hieronis regnum
fuisset. T. otacilio classis. gretia. M. ualerio. sar
dinia. Q. mucio. sceuole. hispanie. P. et cn.
corneliis. ad ueteres exercitus due urbane le
giones a consulibus scripte. Summa quoque trium et
iuginti legionum eo anno effecta est. Dilec
tum consulum. M. postumii pyrgensis.
cum magno prope motu rerum factum im
pedit. publicanus erat postumius. qui mul
tis annis parem fraude. auaritia quoque neminem
in ciuitate habuerat preter. L. pomponium
ueientanum. quem populantem temere a
gros in lucanis. ductu hannonis priore an
no ceperant carthaginienses. hic quia publi
cum periculum erat. aut tempestatis in his
que portarentur ad exercitus. et ementiti erant
falsa. naufragia. et ea ipsa que uera renunci
auerant. fraude ipsorum facta erant non casu.

Summa xx. in legionum effecta est.

in ueteres

in uetere[m] quallal q; nauel pauci ⁊ paru
preci reb; impositu[m] cum merissent eas in
alto ⁊ceptus in ꝑparatas scafas nauis mul
tiplices fuisse merces emeniebant. Lata
indicata o; emilio pretori prior anno fue
rat ac p eum ad senatum delata nec tñ
ullo senatus consulto notata quia patres
ordinem publicanor; in tali tempore offe
sum nolebant. Popli seuior; uinder; fraudi
erat. Excitatu q; tandem duo. tr. pl. spuri
⁊ l. carulli. cum rem nusam infam q;
cernerent. ducentum milium eris multa
o; postumio dixerunt. Cui certandi cum
dies aduenisset. consilium q; tam frequens
plebis adest. ut multitudine arcba capitu
li uix caperet. Porata causa. una spes inde
batur e. si. c. seruilius casca. tr. pl. quip
pinquus cognatus q; postumio erat. prius
q; in ad suffragium trib; uocarentur. inter
cessisset. Testib; datis. tribum poplin summo
uer. Sicq; illa lex lata est. ut sorterentur
ubi latum suffragium ferrent. interim pu
blicani case instare. ut consilio dirimere
ret. popls reclamant. Et forte in comi pmo
sedebat casca. cui simul metus pudor q; a
nimum uersabat. Cum in eo parum pre
sidij est turbande rei causa. publicani
puaciuum in suum motu loco. in eo irrupe
runt uirgasq; simul cum populo tribuni
q;. Hec procul dum cationes fiebant. cum
subitus consul tribunis. Homines uidens
inquit uos in ordine coactos esse. rem ad se
dationem spectare. nuper dimittit ple
bi concilium. Plebe dimissa senatus uocatur.
⁊ consules referunt de concilio plebis tur
bato ui atq; audacia publicanor;. o; fur
rium camillu[m] cui exilium ruina urbis se
cuta fuerit dampnari se arbitrio ciuiu[m] pa
tum esse. Decem uirosq; ante eum quor; legib; ad
eam diem uiuerent. multos. postremo ꝑcipes ci
uitatis iudicium de se ppli passos. Postumiu
pyrgensem suffragium populor; extorsisse.
concilium plebis sustulisse. tribunos in or
dinem coegisse contra poplin. ⁊ aciem in
troduxisse. locum occupasse. ut tribunos
a plebe intercluderet. trib; in suffragium
uocari phiberet. nichil aliud acede ac dimi
catione continuisse homines. nisi pacienti
am magistratuum. quod esserunt in presen
tia furor; atq; audacie paucor; unius q; se ad
poplin. ⁊ passi sunt. ⁊ omnia que reipublice
q; armis phibiturus erat. ne causa quereti
trib; dimicationem daretur. uoluntate ipi
sustulerunt. Hec cum ab optimo q;p atro q;
tate rei acta essent. unusq; eam omnia rem p.
⁊ pernicioso exemplo factam senatus decre
uit. confestim carullij. tr. pl. amissa multe
certatione rei capitalis diem postumio dixe
runt. Ac uiuadem dare. prendi iussuue ac
q; in carcerem iusserunt duo. Postumius ita
dib; datis non adfuit. Tr. pl. locauerunt.
plebesq; ita scuit. si. o. postumius ante. kl'
maias ñ prodisset. eratusq; eo die ñ respon
disset. neq; excusatus esset. iudex eum in exili
o esse. bonaq; eius uenire. Ipi aqua ⁊ igni pla
cere interdici. Singlos. deinde eor; qui turbe
ac tumultus concitatores fuerant. rei capita
lis diem dicere. ac uades poscere ceperunt.
Primo ñ dantes. deinde etiam eos qui dare
possent. in carcerem coniciebant. Cui rei pe
riculum uitantes plerique in exilium abierunt.
Hunc finem publicanor; deinde fraudem au
dacia pregens exitium habuit. Comitia m
pontifice maximo creando sunt habita.

aquar ⁊ ig
ni interdict.

La comtia nouu pontifex. oj. cornelius cethegus habuit. Res ingenti certamine pecierunt q. fuluius flaccus consul qui ante bis consul ⁊ censor fuerat ⁊ t. manlius torquatus ⁊ ipe duob; consulatib; ⁊ censura insignis lucius crassus. quia edilitatem. cur. petiturus erat. Hic senes honorato q; uuenes in eo certamine uicit. Ante hunc intra centum annos ⁊ uiginti nemo preter. p. cornelii calussam pontifex maximus creatus fuerat q̃ sella curulj nj̃ sedisset. Consules delectum cũ egere conficerent. quod inopia iuuenu; ñ faciem utrum q; ⁊ noue urbane legiones ⁊ supplem tum ueteribus scriberetur sufficiebat. senatus absistere eos incepto uetuit. tertium uiros binos creari iussit. alteros qui extra. alteros q̃ ultra quinquagesimũ lapidem in pacis fore q; ⁊ conciliabulis omnẽ copiam ingenuoru inspicerent. Et siqu robore satis ad ferenda arma haberet uiderentur. etiam sundum militari etate cerent. militesq facerent. Et p. si iuuenes deerant ad poplm ferrent. ut qui minores septem decem annis sacramẽto dixissent. isq; indestipendia procederent. ac si septem decem annos aut maiores milites facti essent. Ex hoc. s. c. creati trium uirum conquisitionem ingenuo; p agros fecerunt. eode tempore ex sicilia littere marci marcelli de postulatis militum qui cum. p. lentulo militabant. in senatu recitate sunt. Cannensis reliquie cladis hic exercitus erat. re legatus in siciliam sicut ante dictũ e. ne ante punici belli finem in italia reportare tur. hi permissu lentuli primores equitũ centurionũq; ⁊ robora ex legionib; pedituq; legatos in hiberna ad. q. marcellum mise runt. Equib; unus potestate dicendi facta consulem te. q. marcelle in italiam adisse. cum primum de nobis ⁊ sin iniquum certe ius ste factum e. nisi hoc sperassemus in proui ciam nos morte regum turbatam ad graue bellum adusus siculos simul penos q; mitti. ⁊ sanguine nro uulneribus q; nris. t. satis fac turos ee. sicut patrum memoriam qui capti a pyrrho ad eraclean erant adusus pyrrhum ipsum pugnantes satisfecerunt. quanquã quod obmitum nrm sus censuistis. p. c. nob. aut suscensetis. ambos m consules ⁊ uniuer sum senatum intueri uideor. cum te marcelle intueor. quem si ad cannas consulem habuissemus melior ⁊ res. p. ⁊ nra fortuna eet. sine querela pulsum de condicione nra que ror. noram cui arguimur nos purgare si ñ dim ira nec fato cui lege immobilis res humanarum ordo seritur. q; culpa perimus. Ad cannas cui tã de ea culpa fuit. militum an imperatore equidem miles nichil unq̃m dica de imperatore eo. cui presertim gras seram ab senatu actas. qd non desperauit de re. p. qui post fugam actam nisi p multos annos pro gatum impium. ceteros item et reliquisse dis ceui. quos tribunos militu habuimus. honores petere ⁊ gerere ⁊ puncias oppe audiuimus. tuos ut ris q; libis ignoscitis. facile. p. c. in hec uilia capita seuire. con suli primoribus q; alijs cuntatis. fugere cum spes alia nulla eet turpe ñ fuit. militis uti q; morituros in aciem misistis. ad alliam ppe omnis exercitus fugit. ad furculas cau dinas q; expertus quidem certam arma tradidit hosti. ut alias pudendas clades ex cituum taceam. tñ tñ absunt ab eo ut illa ignominia ab exercitib; queratur ut ea urbs roma. p eum exercitum que ab allia uicos

Exercitus carnensis reliquie cladis re legatus in sicilia am;

tranſfugerat recuperaret̃ cauſidine legiones
que ſine armis redierant romam armate ire
misse in samnium eundem illum hostem
sub iugum miserunt qui hac sua ignominy
a le tatus fuerat Sannensem uō q̄sq̄ exercitum
fuge aut pauori inſimulare potest ubi plus
q̄nquaginta milia hominū ceciderunt cū
consul cum equitib; lxx fugit unde nemo
superest nisi quem hostis cedendo sessus reliquit
cum captiuis redemptio merrabatur nos uul
go homines laudabant qđ rei p nos rebar
uassemus quod ad consulem uenissiam re
disſemus ſ speciem uulti exercitus fecissemus
nunc deterioꝛ conditione sumus q̄m apud
patres nr̄os fuerunt captiui Quippe illis arma
tantum atq; ordo militandi locus q; in quo
tenderent in castris ẽ mutatus que tam semel
nauiata r p operta uno fel̄ prelio recupera
runt nemo eoꝝ relegatus in exilium ẽ nemy
ni spes emerendi superdia adempta hostis deny
q; ẽ datus cum quo dimicaret aut uitam
semel aut ignominiā finiret Vos quib; n
qđ cōmisimus ut quisq̄m ex castrensi acie
miles romanus supeſſet nichil obiig pot̃ non
solum a patria procul italia q; ſ ab hoste
etiam relegati sumus ubi senescamus in exi
lio nequa spes nequa occasio abolende igno
minie nequa placande ciuium ire nequa
denig; bene merendi sit neq; ignominie fi
nem nec uirtutis p̄mium petimus n̄ experi
ri animū ſ uirtutem exercere licet Laborem
ſ periculum petimus ut uiroꝝ ut militum
officio fungamur Bellum in sicilia iam al
terum annum ingens dimicatione geritur
urbes alias penus alias romanus expugnat
pedestrium ſequitū acies concurrunt ad sta
tuas ſ castra mariq; geritur rel clamorem
pugnantium crepitum q; armoꝝ exaudiri
resides ipi ac segnes tanq̄m nec manus nec
arma habeamus Seruorum legiombus ſ sep
timus cōs tuentius iam cum hoste signis colla
tis pugnauit operep̄tum hāc libertatem ci
uitatem q; Pro seruis saltem ad hoc bellum ep
tis nobis simul congredi cum hoste licuerat et
pugnando quereremur libertatē Vis tu mari uis
terra uis acie uis urbib; oppugnandis experi
mentum asperrima q; ad laborem periculum
q; deposcimus ne quod ad castra facturo ū
quicq̄m primum fiat Q̄m quicquid postea
uicimus id omne destinatum ignominie
ē Sub hec dicta adgenua marcelli procubue
runt ſ marcellus id nec uirtus potestatis sue ef
fecit Senatum sep̄turum se omnia q; de
sententia patrum facturū ee Hec litteris
ad nouos consules allatis acp eos in senatu re
citatas sunt Consultus q; de his litteris ita de
creuit senatus militib; qui ad cannas cōmi
tones suos pugnantes deseruissent senatū
nichil uideret̃ rei p̄ commutanda erat si oꝝ clau
dio p cōs aliter uideret̃ faceret quod de r p
fideq; sua duceret Cum nequis eoꝝ munere
uacaret neu dono militari uiritim q; donare
tur neu in italiam reportaret̃ donec hostis
in terra italia eet Comitia deinde a p̄tore ur
bano de senatus sententia plebisq; scito fuit
habita Quib; creati sunt q̄nq; uiri muris
turribus reficiendis ſ templum uiri bini uni sa
cris conquirendis domisq; prefigendis alte
ri reficiendis edib; fortune ſ matris int̃ por
tam carmentalem ſ spei extra portam que
p̄ore anno incendio consumpte fuerant
Tempestates fede fuere in albano monte Bi
duum continenter lapidib; pluuit tacta de
celo multa due in capitolio edes uallū in

castrū multū locis lup̄ uetulam ⁊ duo uigiles exanimati murus turresq; quedam cum his ñ ictē m̄ fulminibz ⁊ etiam decussē. Restr̄e sacrum ingens ulsum uoluere ut rubere solito magis sanguineo q; simulis. Horum prodigioz causa diem unum supplicatio fuit. Et p aliquot dies consules rebz ouunus operam dederunt ⁊ p eosdem dies sacrum nouendiale fuit. Cum tarentinoz defectio iam diu ⁊ in spe hannibalis ⁊ in suspitione romanis eēt causa fore ut rerum secus maturande eius interuenit; philocal. tarentinus. diu iam p speciem legationis rome cum eēt uir inquieti animi ⁊ minime otium quo tum diutino senescere undebat patientis. ad rem sibi ad ob sidē tarentinos inuenit. Custodiebantur in atrio libertatis minore cura. quia nec ipīs nec ciuitati eoz fallere romanos expediebat. Hos creberis conloquiis sollicitatos corruptis ed custodiā duobz; qui cum p̄mis tenebris custodia durasset. ipē comes occulta muneris factus profugit. Luce p̄ma uulgata p urbem fuga ē. Missi q; qui sequerentur arrepti omnes comprensos omnes retraxerunt. Deducti in comitio. uirgisq; ad probante pplo cesi decollati dicuntur. Huius atrocitas pene duarum nobilissimarum in tota grecarum ciuitatum animos terruit cum publice tum etiam singlos p̄ uarium ut quisq; cum fide interemtos. aut ppinquitate aut amicitia contingebat. Erant his tredecim fere nobiles iuuenes tarentini conuiuauerunt. quoz p̄ncipē nico ⁊ philemenus erant. Hi prius q̄m aliquid mouerent. conloquendum cum hannibale rati. noctē p spem uenandi urbe egressi ad eum pficiscunt. Et cum haud procul castra abēnt. Cetera silua ppe uiam sese occultauerunt; nicho ⁊ philemenus progressi ad stationes comprehensi q; ultro id petentes ad hannybalem deducti sunt. Qui cum ⁊ causas consilii sui et quid pararent exposuissent conlaudati oneratiq; promissis. iubentur ut fidem populatibz facerent. predandi causa se urbe egressos. pecora carthaginiensiū que pastum propulsa ēent. ad urbem agere cito ac sine certamine. id facturos p̄missum ē. Conspecta ea p̄da iuuenum ē minus. qua tertiā ac sepius id eos audīe miraclo fuit congressi cum hannibale. Rursus fide sanxerunt liberos tarentinos. leges sua q; omnia habituros. neq; ullum uectigal. peno pensuros. p̄sidium ue inuitos recepturos. prodita p̄sidio carthaginiensium fore. Hec ubi conuenerunt. tunc uō philemenus consuetudinē noctē egrediendi redeundi q; urbem frequentioē facere. Et erat uenandi studio infignis. canes q; et alius apparatus sequebatur. captum q; ferme aliquid aut ab hoste exp̄parato allatum reportando donabat aut p̄fecto aut custodib; portarum. Noctē maxime commeare p̄ter mecum hostiū credebant. Vbi iam eo consuetudinis adducta res ē. ut quo cumq; noctis tempore sibi loco dedisset signū porta aperiret. tempus agendo rei hannibali usum ē. Triduum aberat. Vbi quominus murum ēet uno eodemq; loco statuta eum tam diu abere egrum simulabat. Romanisq; qui in p̄sidio tarenti erant. suspecta ēe iam segnis mora ei deserat. Certum postq̄m tarentum ire constitit. decem mulib; peditum atq; equitū. quos in

erpeditione uelocitate conpor ac leuitate ar
morum aptissimos ẽ ratus ẽ electis · quarta
uigilia nocti signa mouit · Premissis q; oc
toginta fere numidis equitibz precipit ut de
currẽt circa uias plustrarent q; omnia o
culis · nequis agrestium procul spectator ag
minis falleret · pgressos retraherent · obuios
occiderent · ut predonum magis q̃m exercitꝰ
accolis spẽs eẽt · Jpe raptum agmine facto · qn
decim ferme milium spacio castra ab taren
to posuit · Et ne ibi q̃dem nunciato quo pge
rent cõm conuocatos multos monuit · ua
ore nec deũ quem q̃m aut exercitꝰ
ordinem agminis paterent · Jn primis inte
ri ad impia accipienda ẽent · neu quid nisi
ducum iussu facerent · Sẽ in tempore edituꝝ
rum · que uellet agi · Eadem ferme hora ta
rentum fama preuenerat · numidas equi
tes paucos populari agros · terrorem q; late
agrestis inecisse · Ad quem nunciũ nichil
ultra motus prefectus romanus · quam ut
partem equitũ postero die luce prima mitte
ret exire · ad arcendum populationibz hostẽ ·
Jn cetera adeo nichil obediẽter cura est · ut
contra p arguẽto fuit illa procursatio
numidarum · hannibalem exercitumq; ca
stris ni mouisse · hannibal concubia nocte
mouit · Dux philemenus erat · Cum soluto
capte uenationis onere · ceteri prodituri ea
que composita erant exspectabant · conue
nerat autẽ ut philemenus portula adsueta
uenationẽ inferens · armatos induceret ·
parte alia portam tẽ tenuia aditet hanni
bal · ea mediterranea regio ẽ orientem spec
tabat aliquantũ mitra mitra induunt ·
Cum porte ad propinquarent · editus ex com
posito ignis ab hannibale ẽ refulsit q; · Jdẽ
reciprocũ ab nichone signum · Exercite deũ
utrumq; flãme sunt · Hannibal silentio duce
bat ad portam · Nichon exemptos ad porta
sopitos uigiles in cubilibz suis obtruncat · por
tam q; aperit · Hannibal cum peditum agmi
ne ingreditur · equites subsistere iubet · ut quo
res postulet occurrere libero campo possent ·
Et philemenus portule parte alia qua cõme
are adsuerat · ad propinquabat · Nota uox ei
familiaris iam signum cum excitasset uigi
lem · dicente ut sustineret grandis bestie onus ·
portula aperitur · Inferentes aprum duos iuue
nes secutus · ipse cum expedito uenatore · uigi
lem meantium miraculo magnitudinis in
eos qui ferebant uersum uenabulo traicit ·
Ingressi deũ triginta fere armati · ceteros
uigiles obtrũcant · reserunt q; portam
proximã · Agmen sub signis confestim in
rupit · Inde cum silentio in forum ducti ha
nibalis ese conuenerunt · Cum duo milia
gallorum penus utres dumtaxat partes p urbẽ
diuisit · tarentinos · Jnfima q̃m maxime
frequentia occupare iubet · Tumultu ortꝰ
romanos passim ecti oppidanis parci · Sz ut
fieri id posset · precipit iuuenibz tarentinis ·
ut ubi quẽ suos procul audissent · quiescẽ
ac silere ac bono animo ẽe iuberent · Jam
tumultus erat clamorq; qualis ẽe incap
ta urbe solet · Sz quid rei ẽet nemo satis pro
certo scire · Tarenti romanos ad diripien
dam urbem credere cohortos · romanis se
dituo aliqua cum fraude uideri · ab oppida
nis mota · Prefectus primo exercitatus tumul
tu · in portum effugit · Jnde acceptus scapha
in archem circumuehitur · Terrorem · tuba
audita exercitatio faciebat · Jam · romana
erat a proditoribz · ad hoc ipsum pparata

et inscienter a greco inflata. quid aut quibus
signum daret incertum efficiebat. Vbi in lux
et romanis punica et gallica arma cognita
tum dubitationem exemerunt. Et greci roma
nos passim cede stratos cernentes. ab hanniba
le captam urbem senserunt. Postquam lux cer
tior erat et romani qui cedibus superfuerant in
archem confugerant conticescebat quoque pau
latim tumultus. Tum hannibal tarentinos
sine armis conuocare iubet. Conuenere omnes
preter quam qui cedentes in archem romanos
ad omnem adeundam simul fortunam persecuti
fuerant. Ibi hannibal benigne adlocutus
tarentinos testatus queque prestitisset ciuibus e
orum quos ad trasimennum aut ad cannas ce
pisset. simul in dominationem superbam roma
norum inuectus. recipere se in domos suas quemque
iussit et foribus nomen suum inscribere. Se domos
eas que inscripte non essent. signo ex templo dato
diripi iussurum. Siquis in hospitio ciuis ro
mani uacuas autem tenebat. domos nomen in
scripsisset. cum se pro hoste habiturum. Conti
one dimissa cum titulis notate fores. discrimen
pacate ab hostili domo fecissent. signo dato
ad diripienda hospitia romana passim dis
cursum est. Et fuit prede aliquantum. Postero
die ad oppugnandam archem ducit. Quam
cum et mari quo in pene insule modum pars
maior circumluitur. prealtis rupibus et ab
ipsa urbe muro et fossa ingenti septam ui
deret. eo quoque nec ui nec operibus expugnabilem
esse. ne aut se ipsum cura tuendi tarentinos
a maioribus rebus moraretur. aut in relictos
sine ualido presidio tarentinos. impetum
ex arche cum uellent romani facerent.
uallo urbem ab arche inter se pure statuit.
non sine illa etiam spe. cum prohibentibus

opus romanis manum posse conferi. Et si fero
tius procurrissent. magna cede ita attenu
ari presidii uires. ut facile per se ipsi tarentini
urbem ab his tueri possent. Vbi ceptum opus
est. patefacta repente porta impetum immunientes
fecerunt romani. Pelliquoque se statio passa est.
que pro opere erat. ut succesu cresceret au
datia. pluresque et longius pulsos prosequerentur.
Tum signo dato cohorti undique pe
ni sunt. quos instructos ad hoc hannibal te
nuerat. Eos impetum sustinuere romani. sed
ab effusa fuga loci angustie eos. impeditaque
alia opere iam cepto. alio apparatu operis
morabantur. Plurimi in fossam precipitauere.
occisique sunt. plures in fuga quam in pugna.
Inde et opus nullo prohibente fieri ceptum.
fossa ingens ducta et uallum intra ea erigitur.
modico quoque post intervallo. murum etiam eadem
regione addere parat. ut uel sine presidio tueri
se aduersus romanos possent. Reliquit tamen
modicum presidium. simul interfaciendo
muro adiuuaret. Ipse profectus cum ceteris
copiis ad galesum flumen. v. milia ab urbe
abest. posuit castra. Ex his statiuis regressus
ad inspiciendum. quod opus aliquantum
oppinione eius celerius creuerat. spem cepit
etiam archem expugnari posse. Et est non al
titudine ut cetera tuta. sed loco plano posita
et ab urbe muro tantum ac fossa diuisa.
Cum iam machinationum omni genere et o
peribus oppugnaretur. missum a meta ponto
presidium romanis. fecit animum ut nocte
ex improuiso opera hostium inuaderent. Alia
disiecerunt. alia igni corrumperunt. Isque
finis hannibali fuit. ea parte archem oppug
nare. Reliqua erat in obsidione spes. Nec
ea satis efficax. quia archem tenentes que

m pene mlula polita ⁊ minuet tauciꝫ portu
mare liberum habebant. Vrbi contra exclu
sa marituꝰ cõmeatiꝫ ꝓuiꝰq; inopiam e
rant obsidentiꝰ quam obsessi hannibal cõ
uocatiꝰ ꝓncipiꝫ tarentinuꝰ omniꝰ ꝑsentiꝰ dif
ficultatiꝰ exposuit. Neq; archis tam munite
expugnande cernere uiam. neq; in obsidio
ne quicq̃ habere spei donec maris hostiꝰ po
tiantur. Quod si nauiꝰ sint quibꝫ cõmeatus
uiuo ꝓhibebant. exemplo aut accessuroꝰ
aut deduturoꝰ se hostiꝰ. Adscribebant tã
tarentinuꝰ. ceterum ei qui consiliũ afferre opem
q; in eam rem afferendam censebant esse
Cum classis eni nauiꝰ ex sicilia accitaꝰ id posse
facere. suaq; sinu exiguo mutuꝰ inclusas eẽ
Cum claustra portuꝰ hostiꝰ haberet. ⁊ quem
admodũ inde in apertum mare euaturaꝰ
suadent inquit hannibal multa q̃ impedia
natura sunt. consiliꝰ expediuntꝫ. Vrbem in
eam positam habetiꝰ plane ⁊ satiꝰ late ue
patent. in omniꝰ parte sua q; in portu per
mediam urbẽ ad mare transmissa ẽ. plau
straꝰ transueham nauiꝰ haud magna mole
⁊ mare nr̃m erit quo nunc hostiꝰ potiunt.
⁊ illinc mare. hinc terra circumsedebimuꝰ
archem. ĩmo breui aut reliquam ab hostiꝫ
aut cum ipsiꝰ hostiꝫ capiemuꝰ. Hec oratio
ñ spem m̃ effectuꝰ. sꝫ ingentem etiam duci
admirationẽ fecit. Contracta exemplo un
diq; plaustra. uncta q; inter se. ⁊ machine
ad subducendaꝰ nauiꝰ admote muniti
q; iter quo faciliora plaustra minoq; mo
leꝰ in transitu eẽt. Iuncta iñ. ⁊ homineꝰ cõ
tracti. ⁊ opuꝰ impigre ceptum. paucoꝰq;
post dieꝰ classiꝰ instructa ac parata circum
uehitur archem. ⁊ ante eoꝰ ipsum portũ
ancoraꝰ iacit. Huic statum rerum hanni
bal tarenti reliquit. Regressuꝰ ꝓ in hibna.
Ceterum defectio tarentinoꝝ utrum ꝓxime
anno. an hoc facta sit in dubium auctoreꝰ
tradunt. Plureꝰ ꝓximo. q; — etate memorie
rerum hoc anno factum tradunt. Romaꝫ cõ
suleꝰ pretoreꝰq; usq; añ die. v. kl maiaꝰ latine
tenuerunt. Eo die ꝑacto sacro in monte m
suaꝰ quisq; prouinciaꝰ proficiscunt. Religio
deũ noua obiecta ẽ ex carminib; marciani.
Vateꝰ hic marciuꝰ in lustriꝰ fuerat. Ex cuꝫ
conquisitio priore anno. ex. s. c. talium libꝝ
rum fieret. m. m. emiliꝰ ꝓ r. urbis. qui eam
rem agebat manuꝰ uenerant. Is prouinciꝫ
nouo pretori sulle tradiderat. Ex huiꝰ mar
ciꝰ duobꝫ carminib; alteriuꝰ prostra. ẽ acta
dedi curato auctoritaꝫ euenit. alteri quoq;
cui ñdum tempuꝰ uenerat. ad ferebat fidem.
Priore carmine cannensiꝰ predicta cladeꝰ
in hec fere uerba erat. Ammentio ingenã
romane fuge cannam. ne te alieni gene co
gant in campo diomedis conserere manuꝰ.
sꝫ neq; credeꝰ tu michi. donec compleriꝰ san
guine campum. multa q; milia occisa tua
deferat amniꝰ in pontum magnum. ex
tera frugifera piscib; atq; auib; ferisq; queq;
incoluntꝫ terraꝰ. ne fluat esca caro tua. Nam
ĩmita uiuptiꝫ facti ẽ. ⁊ diomedis arguuca
post. ⁊ cannam flumini qui milia uicerat
in his locis ingenia atq; ipam cladem agnos
cebant. Tum alterum carñ recitatuꝫ ñ eo
tantum obscuruꝫ quia incerta ꝓxima futura
ꝓteruꝫ sunt. sꝫ ꝑpleruꝫ etiam scripture ge
nere. hostiꝰ romani uicꝫ pelleret uultuꝰ uo
mica q; gentiũ uenit longe apollinꝫ uo
uendoꝰ censeo ludoꝰ. qui quotannis comũ
apollini fiant. cum popꝫs dederit ex pu
blico patrẽ ꝓpatriꝫ uti conferant ꝑ se atq;

§ marciuꝫ in lustriꝰ ua tiꝫ fuerat.

§ carmine marciꝰ pre dicta cladeꝰ cannen siꝰ erat.

tum hi ludi faciendi preierit pretor hi qui
uis populo plebei q; dabit singulum decem uiri
greco ritu hostiis sacra faciant. hoc si recte facie
tis gaudebitis semp fietq; res ut ita melior. Ha
sdrubali exanguet pduellis uestros. qui uestros
campos pascit. Placide ad id carmen explana
tum diem unum sumpserunt. Postero die
s. c. factum e. ut decem uiri deludis apollina
ribus q; duuma facienda inspicerent. Ea cum
inspecta relata q; ad senatum eet consuerit
patres. apollinem ludos uouendos faciendos
q; quando ludi facti eent. duo decim mil
a ceris pretori ad rem duumari duas hostias
maiores dandas. Alterum s. c. factum est.
ut decem uiri sacrum greco ritu facerent.
his q; hostiis apollini boue aurato. et capris
duabz albis auratis. latone boue femina au
rata. Ludos pretor marco marcello cum fac
turus eet. edixit ut populus per eos ludos spi
cem apollini quantam cómodum eet
conferret. hec e origo ludoz apollinariu
victorie ñ ualitudinis g; ut plerique scripse
runt uotoz factoq; populi coronatus specta
uit. matrone supplicauere. uulgo apti ta
nulis in propatulis epulati sunt. celebrq;
diei omni cerimoniarum genere fuit. Cu
hannibal circa tarentum. consules ambo
in samnio eent. et circumsessuz capuam
uiderent. quod malu duturne opidoi
ee solet. iam famem campani sentiebant.
quia seentem facere prohibuerant eos ro
mani exercitus. itaq; legatos ad hanniba
lem miserunt. oantes ut protinus con
sules in agros suos educerent legiones. ne
q; omni hostium presidiis insiderentur.
frumentum ex propinquis locis conuehu
berent capuam. hannibal hannone ex
bruttiis cum exercitu in campaniam tran
dare operam ut frumenti copia fieret campa
nis iussit. Hanno ex bruttiis profectus cum exer
citu uttabundis castra hostium consulis q; i
in samnio erant. cum beneuento iam appin
quaret. iii. passuum ab ipsam urbe loco
edito castra posuit. Ibi ex locis circa populis
quo estate comportatum erat. deuehi fru
mentum in castra iussit. presidiis datis que
cómeatus eos prosequerent. Capuam inde
nuntium misit. qua die in castris ad accipi
endum frumentum presto eent. omni undiq;
genere uehiculoz uimentoz q; ex agris con
tracto. Id p ceteta locoz dia negligentia q;
a campanis actum. Paulo plus. ccc. uehicu
la missa. et pauca preter ea uimenta. Ob id casti
gati sunt ab hannone. quod ne famelici qui
dem. que mutas accenderet bestias. curam
eorum sumulare posset. Alia producta duel
ad frumentum maiore apparatu petendu.
Ea omnia sicut acta erant cum enuncia
ta beneuentanis eent. legatos decem ceri
plo circa ad consules bouianum castra ro
manoz erant miserunt. Qui cum audis
que ad capuam agerent. inter se compara
sent. ut alter in campaniam exercitum
duceret. fuluius cui ea prouincia obuenerat.
profectus nocte beneuenti menia ingre
ssus. Ex propinquo cognoscit hannonem
cum exercitus parte pfectum frumentatum.
per questorem campanis datum frumen
to uo milia plaustroz inconditam inerm
q; aliam turbam aduenisse. p tumultum
ac trepidatione omnia agi castroz q; for
mam et militarem ordinem ignis agres
bz. his ex tertis sublatum. His satis comp
tis consul militibz edicit. signa tantum

arma q3 in p̄ximam noctem expedirent. castra
punica oppugnanda ēē. Quarta uigilia profecti.
sarcinis omnib3 impedimētisq3 beneuenti relic
tis. Paulo ante lucem cum ad castra p̄uenissēt.
tantum pauoris iniecerunt. ut sim plano ca
stra posita ēēnt. haud dubie primo impetu
capi potuerint. Altitudo loci ⁊ munimēta defē
derunt. que nulla ex parte adiri nisi arduo
ac difficili ascensu poterant. Luce p̄ma p̄liū
ingens accensum ē. Nec uallum m̄o tutantur
peni. s3 ut quib3 locus equior ēēt deturbant
nitentes per ardua hostes. Vincit tam̄ omnia
p̄tinax uirtus. ⁊ aliquot simul partib3 ad ual
lum ac fossas p̄uentum ē. s3 cum multis uul
neribus ac militum p̄nitie. Itaq3 conuocatis tri
bunis militum consul. absistendum temera
rio incepto ait. Tutius sibi uideri. reduci eo
die exercitum beneuentum. Dein postero ca
stro se hostium iungi. ne exire in̄ campani. ne
ue hanno regredi posset. Id quod facilius obti
neatur. collegam quoq3 ⁊ exercitum eius se ac
citurum. totumq3 eo uersuros bellum. hec
concilia ducis cum iam receptui caneret. cla
mor militum asp̄nantium tam segne im
perium disiecit. Proxime porte hostiū erat
cohors peligna. cuius prefectus uibius erep
tum uexillum trans uallum hostium tra
iecit. execratus inde seq3 ⁊ cohortem si eius
uexilli hostes potiti ēēnt. Princeps ip̄e p̄ fos
sam uallum q3 in castra inrūpit. Iamq3 in
tra uallum. peligni pugnabant. cum altā
parte ualerio flacco tribuno militum tertie
legionis exprobrante romanis ignauiam.
qui sociis captorum concederent decus. ⁊.
pedanius p̄nceps primus centurio. cū signi
fero signum ademisset. iam hoc signum
⁊ hic centurio inquit. intra uallū hostium

erit. Sequantur qui capi lignum ab hoste p̄ hi
bituri sunt. Manipulares sui p̄mū transcendē
tem fossam. dein legio tota secuta ē. Iam ⁊ con
sul ad conspectum transgredientium uallū
mutato consilio abreuocando q3 ad incitan
dos hortandosq3 uersus milites. ostendere in
quanto discrimine ac p̄iculo fortissima cohors
sociorum ⁊ ciuium legio ēēt. Itaq3 pro se quisq3
om̄s p̄ equa atq3 iniqua loca. cum undiq3 te
la conicerentur. armaq3 ⁊ corpora hostes obie
cerent p̄uadunt inrumpuntq3. Multi uul
nerati etiam quos uires sanguis desereret. ut
intra uallum hostium caderent nitebantur.
Capta itaq3 mom̄to temporis uelut in plano
sita nec p̄munita castra. Cedes inde n̄ iā pug
na erat. omnib3 intra uallū p̄mixtis. Supra
sex milia hostium occisa. supra septem milia
capitum cum frum̄tatoribus campanis oī
q3 plaustrorum ⁊ iumētorum apparatu capta. Et
alia ingens preda fuit. quam hanno popu
labundus passim cum ēēt ex sociorum p̄pli. r.
agris traxerat. Inde deiectis hostium castris.
beneuentum reditum. Predamq3 ibi am
bo consules. nam ⁊ app̄. claudius eo post pau
cos dies uenit uendiderunt. diuiserunt q3.
⁊ donati quorum opera castra hostiū capta
erant. ante alios acceus pelignus pedanius
p̄nceps tertie legionis. hanno a comino o
crito quo nuntiata castrorum clades ē. cum
paucis frum̄tatoribus quos forte secum ha
buerat. fuge magis quam itineris modo.
in bruttios rediit. Et legati campani audi
ta sua partiter sociorum q3 clade. legatos ad han
nibalem miserunt. qui nuntiarent duos
consules ad beneuentum ēē diei iter a capu
a tantū. n̄ ad portas ⁊ muros bellum ēē. Ni
p̄pere subueniat. celerius capuam quam

arpos imperitare hostium uenturam. Ye ta
rentum quidem ñ m archem tamꝫ debere ee
ut capuam: quam carthaginꝫ equare sit solitꝰ
desertam ꝫ defensam q; populo r. tradat. han
nibal cure sibi fore rem campanam pollicitꝰ.
in ꝑsentia duo milia equitum cum legatis
mittit. quo presidio agros populationib; pos
sent ꝓhibere. Romanus interim sicut aliarũ ur
ium: archis tarentine presidij q; quod ibi ob
sidebetur cura est. C. seruilius legatus. ex auc
toritate patrum. a. p. cornelio. pr. in eam urbem
am ad frumtũ co emẽdum missus. cum aliq̃t
nauib; onustis in portum tarentinũ inter
hostium custodias ꝑuenit. cuius aduentu q̃
añ in exigua spe uocati sepe ad transitionẽ
ab hostib; ꝑ colloquia erant. ultro ad tran
seundum hostes uocabant sollicitabant q;.
Et erat satis ualidum presidium traductus
ad archem tarenti tuendam militib;. Itaq;
me ꝙ pontum exemptꝰ metu quo tenebã
tur libẽtq; ad hannibalem defecere. hoc idẽ
eadem ora maris thurini fecerunt. Mouit
eos ñ tarentinoy magis defectio. mechapon
tinoy q;. quib; idem ex achaia oriundi
etiam cognatione uncti erant. quam ira
in romanos ꝓpter obsides sup interfectos.
Locrum amici cognati q; literas ad nunciꝰ
ad hannonem magonem q; qui in ꝓpin
quo in bruttijs erant miserunt. ut exercitũ
ad menia admouissent. se in potestatẽ eoy
urbem tradituros ee. Cl. at nuls thurijs cũ
modico presidio preerat. quem facile eluc
ad certam̃ temere in eundum rebant̃ pos
se. non multum quos ꝑ paucos habebat
fiduciã quam uniuersus thurine. tam ex
industria centuriauerat armauerat ar
mauerat q; ad tale casus. Duuus copijs int̃

centuria
uerat

se ducis penicum agrum thurinũ ingredi
ẽnt. hanno cum pedtum agmine infestis
signis ire ad urbem pergit. mago cum equi
tatu rectus collib; ad tegenda insidias op
positis subsistit. At nuus pedtum tamũ agmi
ne per exploratores compto in aciem copias e
ducit. Ita fraudis interfine. Thostium insidias
ignarus. Pedestre ꝓlium fuit ꝑ segne. pauci
in ꝓma acie pugnantib; romanus. thurinus
exspectantib; magis q̃m adiuuantib; euentũ.
Et carthaginiensium acies demutata pedẽ
referebat. ut ad terga collis ab equite suo in
sessi hostem incautum ꝓtraheret. Quo ubi ẽ
uentum cohorti cũ clamore equites ꝓpere
mo nouitam thurinoy turbam. nec satis fido
animo uiñ pugnabat stantem exemplo in
fugam auertere. Romani quamq̃m circum
uentos. hinc pedes. hinc eques urgebat. tamẽ a
liquam diu pugnam traxere. Postremo et
ipi terga ũtunt. atq; ad urbem fugiunt. Ibi
proditores conglobati. cum poplariũ agmẽ
patentib; portis accepissent. ubi romanos
fusos ad urbem ferri uiderunt. conclamãt
instare penum. ꝓmptosq; hostes urbem
inuasuros. ni ꝓpere portas claudant. Itaq;
clusos romanos prebuere hosti ad cedem. Pa
ucos ñ cum paucis receptus. Sed tribo inde
paulis per tenuit. cum iñ alij cedendum
fortune. Et tradendam urbem uictoribus re
censerent. ceterum ut plerumq; fortuna
Et consilia mala uicerunt. Itanio cum suis
ad mare ac naues deducto. magis quia ꝑ
ob impium insemite accustum consultũ
uolebant. quam respectu romanoy car
thaginiensem in urbe accipiunt. Consules a
beneuento in campaniã agrum legiones
ducunt. ñ ad frumẽta m̃ que iam in hibm̃

erant corrumpenda. sz ad capuam oppugnandam nobilem se consulatum tam oppulente urbis excidio rati facturos. simul et ingens flagitium imperio dempturos. quod urbi tam propinque tertio anno impunita defectio esset. Ceterum ne beneuentum sine presidio esset. et ut ad subita belli. si hannibal quod facturum haud dubitabant ad opem ferendam sociis capuam uenisset. equites uim sustinere possent. ti gracchum ex lucanis cum equitatu ac leui armatura beneuentum uenire iubent. legionibus statuisque ad optinendas res in lucanis aliquem preficeret. Graccho priusquam ex lucanis moueret sacrificanti: triste prodigium factum est. Ad exta sacrifitio perpetrato angues duo ex occulto ad lapsi an ere iecur conspectique repente ex oculis abierunt. Id cum hauruspicum monitu sacrificium instauraretur. atque intentius exta reseruarentur. iterum ac tertio tradunt. libatoque iocinere intactos angues abisse. Cum hauruspices ad imperatorem id pertinere prodigium premoniussent. et ab occultis cauendum hominibus consultisque nulla tam prouidentia factum imminens moueri potuit. Flauus lucanis fuit caput partis eius lucanorum. cum pars ad hannibalem defecisset. que cum romanis stabat. etiam anno in magistratu erat. ab isdem illis creatus. pr. Is mutata repente uoluntate. locum graue apud penum querens. neque transire ipse. neque trahere ad defectionem lucanos satis habuit. nisi imperatores et eiusdem hospitis proditi capite ac sanguine fedus cum hostibus sanxisset. Ad magonem qui in bruttiis preerat clam in colloquium uenit. fideque ab eo accepta si romanum his imperatorem tradidisset. liberos cum suis legibus uenturos in amicitiam lucanos. deducit penum in locum

pacis gracchum adducturus. mago ibi pedites equitesque armare. sz capere eas latebre ubi ingentem numerum occuleret loco satis inspecto atque undique explorato dies composita gerende rei est. Flauus ad romanum imperatorem uenit. rem se ait magnam incoasse ad quam perficiendam. ipsius gracchi opera opus esse. Omnium populorum pretoribus qui ad penum in illo communi italie motu descissent persuasisse. ut redirent in amicitiam romanorum. quando res quoque romana que prope exicium clade cannensi uenisset. in dies melior atque actior fieret. hannibalis uis senesceret. ac prope ad nichilum uenisset. ueteri delicto haud inplacabiles fore romanos. nullam umquam gentem magis exorabilem promptiorem que uenie dande fuisse. quotiens rebellioni etiam maiorum suorum ignotum. hec ab se sint dicta. Ceterum ab ipso graccho eadem hec audire. malle eos. presentisque contingere dextram. id pignus fidei secum ferre. locum se conciliis dixisse. a conspectu amotum haud procul castris romanis. Ibi paucis uerbis transigere posse. ut omne nomen lucanum in fide ac societate romana sit. Gracchus fraudem et sermoni et rei abesse ratus. ac similitudine uericaptus. cum lictoribus ac turma equitum e castris profectus. duce hospite in insidias precipitatur. hostes subito exorti. Et ne dubia proditio esset. flauus his se adiungit. Tela undique in gracchum atque equites conituuntur. Gracchus ex equo desilit. idem ceteros facere iubet. hortaturque ut quod unum reliquum fortuna fecerit. id eo honestet uirtute. Reliquum autem quid esset paucis a multitudine in ualle silua ac montibus septa circumuentis. preter mortem. id referre utrum presentes corpora pecorum modo multi trucidentur. an toto paciendo ex

pectando q; euentum impetum atq; iram ui
so agentes audientes q; pfusi hostium cruore
inter cpta tantum inimicoy cumulata arma
q; corpora cadauer lucanum pdtorem ac cōs
fugam oēs peterent. Quin eam uictimam prese
ad inferos misisset eum decus ciuium. egregi
um solatium sue morti interuenturum. Inter
hec ducta paluda manu circum leuum brachiū
in torto. nam nescia quidem secum ferule
rant in hostes impetum fecit. Maior quam p
numero hominū editur pugna. Jaculis mariē
apta corpora romanoy. et cum undiq; gravi
oribus locis in cauam uallem quo iecur ecce cōs
figuntur. gracchum iam nudatum presidio
uiuum capere pene intuitū. Ceterum conspica
tus lucanum hospitem inter hostes adeo infes
tus confertos inuasit. ut parci ei sine mul
toy pnitue non posset. Tyrannicū ingo
ens cumplo ad hannibalem misit. ponitq; cum
capus simul fascibus ante tribunal impatoris
uisus. Hec fera fama ē. gracchus in lucanis ad
campos qui uetteres uocantur periit. Sunt q;
in agro beneuentano ppe calorem fluuium
ostendant a castris cum lignis ac tribus ser
uis lauandi causa progressum cum forte
inter salicta innata ripis latentem hostes.
nudum atq; inermem sagis q; q; uoluit
amnis ppugnantem interfectum. Sunt qui
haruspicum monitu quingentos passus a
castris pgressum. utiloco puto ea que ante
dicta prodigia sunt procurasse. ab insidenti
bus forte locum duabus turmis numidarū
circumuentum scribant. Adeo nec locus ul
timo mortis in uiro tam claro et insigni con
stat. funeris quoq; gracchi uaria fama. Alii
in castris romanis sepultum ab suis. alii ab
hannibale. sed ea uulgatior fama ē tradun
t

in uestibulo punicoy castroy rogum extruc
tum ee. armatum exercitum decurrisse cir
cumpudisse hispanoy moribus q; armoy et corpoy
sue cuiq; gentis adsuetis ipso hannibale omni
um uerboy q; onere exequia celebrante.
hec tradunt. qui in lucanis rei geste auctores
sunt. Sunt qui ad calorem fluuium interfec
tum memorant credere uelis capitis cum grae
chi hostes potiti sunt. Ipso delato ad hannibā
lem. missus ab eo consulum carthalo qui in
castra romana ad. cn. cornelium questorem
deferret. Is finitimus imperatoris in castris celebri
tibus cum exercitu beneuentanis sedet. consu
lis agrum campanum ingressi. cum passim po
pularentur. eruptione oppidanoy et magnis
cum equitatu terrore et trepidi. ad signa mili
tes palatos passim reuocarunt et uix dum in
structa acie fusi. supra mille et quingentos
milites amiserunt. Inde ingens ferocia sup
bie suo preingenio genti creuit. multis q; pre
liis lacessebant romanos. Sed uterioris ad ca
uendum consulis una pugna fecerat. incau
te atq; inconsulte inita. Restituit cum his a
nimos. nihil minuit audatiam parua una
res. Sed in bello nichil tam leue ē. quod non magni
ne interdum rei momentum faciat. Tempore
crispino. baduli campani hospes erat. p
familiari hospitio uinctus. Creuerat consu
etudo quod egere rome apud crispinum. ba
duli ante defectionem campanam liberalibus
comiter q; curatus fuerat. Tum baduli pro
gressus ante stationes q; pro porta stabant
uocari crispinum iussit. Quod ubi est crispi
no nuntiatum. ratus colloquium amici
ac familiare queri. manente memoria et
am in discidio publicoy federum priuatim
ius. paulum a ceteris processit. Postq; in cōs

pectum uenere. ꝓuocõ te inquit ad pugnã
crispino baduus. Conscendamus equos. sumo
tis q; alius uter bello melior sit decernamus.
Ad ea crispinus nec sibi nec illi aut hostes decẽ
in quib; uirtutem ostendant se etiam sum
acie occurrit declinaturum ne hospitali cede
dextram uiolet. Conuersus q; abibat. Enim ũ
ferocul cum campanus increpare molliciem
ignauiam q; ri sedigna probra insomptem
iacere. hospitalem hostem appellans. simulã
tem q; parcere cuiquat parem se nõ eẽ. si patrũ
publicis federib; ruptis diremptaq; simul. ri ꝑ
uata iura eẽ putet baduum campanum. L.
quinctio crispino romano palam duob; ex
ercitib; audientib; renunciare hostium nich
sibi cum eo consociatum. nichil federatum
hosti cum hoste. cum uis patriam ac penates
publicos. ꝓuatos q; oppugnatum uenisset. Si
uir eẽt congrederetur. Duo cunctantem crispi
num ꝓcularet. ut male. ne impune insulta
re campanum pateretur. Itaq; tantum mo
ratus dum imperatorem consuleret. ꝓmitte
rent ne sibi extra ordinem in ꝓuocantem
hostem pugnare. ꝓmissu eor arma cepit.
equum q; conscendit. et baduum nomine
compellans. ad pugnam euocauit. Nulla
mora a campano facta ẽ. Infestis equis con
ruerunt. crispinus sup scutum. sinistrũ hu
merum badui hasta transfixit. superq; delap
sum cum uulnere. ex quo desiluit. ut pe
dem iacentem confoderet. Baduus ꝑ pulsq; opp
meretur parma atq; equo relicto ad suos au
fugit. Crispinus equum arma q; capta. et ce
rentum cuspidem insignis spoliis ostentans.
cum magna laude et gratulatione militum.
ad consulem est deductus. laudatus q; ibi mag
nifice et donis donatus. Hannibal ex agro be
neuentano castra ad capuam cum mouisset. Ter
tio post die quam uenit copias in aciem edux.
haud quaq; dubius. quod campanis ab
sente se paucos ante dies secunda fuisset pug
na. quin multo minus se suum q; torrens tur
borem ferocem sustinere romani possent.
Ceterum postq; in pugnari ceptum ẽ. equi
tum maxime in cursu cum iaculis obtruere
tur. laborabat romana acies. donec signũ
equitib; datum ẽ. ut in hostem admitterent
equos. Ita equestre ꝓlium erat. cum ꝑcul
sus semper manus exercitus cui cñ cornelius
questor preerat. utriq; parti parem metũ ꝑ
buit. ne hostes nouos aduentarent. uelut
ex composito utrinq; signum receptui da
tum. reductiq; in castra. prope equo marte
decesserunt. Plures tamen ab romanis ꝑmo
in cursu equitum ceciderunt. Inde consules
ut auferrent capuam. hannibalem. nocte q
secuta ẽ. duũsi fuluĩ in agrum cumanũ.
claudius in lucanos abiit. Postero die cum
uacua castra romanor nunciatum han
nibali ẽt. duob; agminib; duũsos abisse.
incertus primo utrum sequeret. appium
instaret sequi. Ille circumducto hoste quam
uoluit. alio tenere ad capuam redit. Han
nibali alia in his locis bene gerendi res fortu
na oblata ẽ. Ccc. centenus fuit cognomine
penula. insignis mꝫ ꝑmi pili centurionis.
et magnitudine corporis animo. Is ꝑfunc
tus multa. p. p. cornelii. sullam. ꝑ. r. in se
natum nero ductus. petita patribus uti sibi
q̃nq; milia militũ darent. Sepertum et
hostis et regionum. breui operis ꝓtium factu
rum se. quib; artib; ad id locor nris et duces
et exercitus captiuos. his additus inuentor ẽ
usurum. Id ꝓmissum magis stolide q̃m

Holide creditum: tamq̃m hęredem mlutarel
impatiue arcesęrent. Iam ꝑpinquo octo my
lia multum: pars dimidia ciuel: pars socij. Et
ipse aliq̃ntum uoluntariꝯ teuere magis
consecutꝰ. ac ꝑpe duplicato ęxercitu in lucanos
puenit: ubi hannibal nequiq̃m secutus clau
dium substiterat. haud dubia res est: quippe
inter hannibalem ducem: i centurionẽ: ęxer
tus q;. Alterum uincendo ueteranum: alte
rum nouum rerum: magna ęx parte etiam
tum multuariꝰ ac semermem. Vt conspecta
inter se agmina sunt: i neutra pars deterritaꝰ
pugnam: ęx empto instruẽre acies pugnatũ
tamꝰ ut in nulla pari re duas amplius horas
conflictata: donec diuersi tulisset romanã aciem
Postq̃m is ꝓ uetere fama solum: sꝫ etiam me
tui futuri dedecoris si sua temeritate contrac
te cladis: supẽret: obiectans: sẽ hostium telis ce
cidit: fusa ęx empto ẽ romana acies. Sꝫ ad se
nerue quidem uer patuit omnibꝫ uiis ab
equite insessis: uix ęx tanta multitudine uix
q̃. euaserunt. ceteri passim alij alia peste ab
sumpti sunt. Capua a consulibꝫ rursum sũma
ui obsideri cepta ẽ. quoq; in eam rem opus e
rant comportabãtur parabanturq;. Casili
num fluuiũtum conuectum ad uulturni o
stium: ubi nunc urbs ẽ castellum cõmunitũ
ante fabul⁹ magnus munierat. ꝓsidium i
posuerunt: ut mare primum: i flumen in po
testate: in ea duo marittima castella fluuiũ
quod ęx arctissima nuper missum erat quod
q; mutuus. p̃r. ęxercitus coemerat ab ost⁹
conuectum ẽ ut ęxercitui ꝓbiemem copia ẽet
Ceterum sup eam cladem q̃ in lucanis accep
ta erat uolonum q̃; ęxercitus qui uiuo gra
cho sũma fide stipendia fecerat uelut ęx acto
ratus morte ducis: ab signis discessit. Hanni
bal non capuam neglectam: neq; ut tanto
discrimine desertos uolebat socios: sꝫ ꝓspero
ęt temeritate unius romam ducis successu m
alterius ducis ęxercitus q; opprimendi occasio
nem ĩmmebat. Cl̃j. fuluium. p̃r. apuli lega
ti nuntiabant. primo dum urbes quasdam
apulorum quę ad hannibalem defecissent.
oppugnaret: interfuisse rem egisse: postea ani
mis successu: ipsum: militem preda implesse.
in tantam licentiam socordiam q; effusos: ut
nulla militaris disciplina ẽet. Cum sepe alias.
tum paucis diebꝫ ante ęxercitus qualis sub inscio
duce ęxercitus ẽet: in apuliam castra mouit.
Circa beneuentum romanę legiones: i. p̃r. ful
uius erant. Quod ubi allatum ẽ hostes aduẽ
turę ꝓpe est factum. ut uisu ꝓtinus signis co
uulsis in aciem ęrirent. nec res magis ullam ut
nunc. q̃m spes haud dubia. suo id arbitrio u
bi uellẽt acturos. Nocte insequenti. hannibal
cum tumultuariꝰ in castris: i plerosq; fremi
tu signũ ut daret: institisse duci ad arma uoca
tis esset: haud dubius prospere pugnę occa
sionem dari. tria milia ęxpeditorꝰ militum
mittit circa uexillis disponit q̃
signo dato simul omnes e latebris ęxsisterent.
Imagonem duo ferme milia equitum qua
fugam inclinaturam credebat omnia tume
ra insidere iubet. his nocte ipsa parata prima
luce in aciem copias educit. Hesitauit ẽ cun
ctatus. ñ tam sua ulla spe. q̃m multum im
petu fortuito tractus. Itaq; eadem temeritã
te qua processum in aciem ẽ instruit ipsa
acies ad libidinẽ militum fortę peruersum
que consistentium q; quo loco ipsorꝰ tulisset
animus. Deinde libidinem autem metum de
serentium locum. Prima legio: i sinistra ala
in ꝓmo instruẽre: i longitudinẽ porrecta

acies clamantib; tribuni nichil interim ui
boris ac uirium cẽ. quacumq; impetũ fecis
sẽt hostes p rupturos. nichil quod salutare ñ
m ad animum. sz ne ad aures quidem admit
tebat. Et hannibal haud quaq̃m simili sua
neq; simili exercitu. neq; ita instructo ade
rat. Ergo ñ clamorem quidem atq; impe
tum primum eor romani sustinuere. Dux
stultitia. ẽ mentitate centenio paranimo haud
q̃quam comparandus. ubi rem inclinatam.
ac trepidantes suos uidet. equo arrepto. cũ
duocentis fere equitib; effugit. Cetera ag fro
te pulsa intergo. atq; aliis circumuenta acie
eo usq; ẽcesa. ut ex duo de xx. milib; homi
num. duo milia haud amplius euaserint.
Castris hostes potiti sunt. Hec clades sup alia
alia. romam cum ẽent nunciate. igens qui
dem. z luctus. z pauor ciuitatem cepit. Sz cñ
quia consules ubi sũma rerum ẽt. ad id lo
cor prospere gererent. minus his cladib;
cõmouebant. Legatos ad consules mittunt.
c. lectorum. cr. metilium qui nunciarẽt.
ut reliquas duor exercituum cum cura
colligerẽt darẽt q; opã. ne p metum ac des
perationem hosti se dederent. id quod pr
cannensem accidisset cladem. aut desero
res de exercitu uolonum conquirerent. Jdẽ
negotij. p. cornelio datum. aut delectus
mandatus erat. Js q; pfora conciliabula q;
edixit. ut conquisitio uolonor fieret. hij
q; ad signa reducerentur. Hec omnia inten
tissima cura acta. Appius claudius consul. d.
uinio ad ostium uulturni. cr. aurelio cor
ta puteolis ẽpositio. qui ut quecq; naues ex
etruria ac sardinia accessissent. ex eis plo
in castra mitterent frumentum. ipe ad capu
am regressus. q. fuluiũ collegam inuenit
a calatino. omnia inde portantem moluentẽ
ad oppugnandam capuam. Cum ambo cir
cumsederunt urbem. Et claudium neronẽ
pr. ab suessula ex claudianis castris excue
runt. Js quoq; modico ibi pñsidio ad tenen
dum locum relicto. ceteris omnib; copiis ad
capuam descendit. Jta tria ptoria circa ca
puam erecta. tres exercitus duisis partib;
opus adgressi. fossa uallo q; circumdare. ur
bem parant. z castella exercitat modicis inẽ
uallis. multis q; simul locis cum prohibentib;
opera campanis exercitu pugnant. ut postre
mo portis muro q; se tenerent campanis.
Prius ẽ q̃m hec continuarentẽ opa. legati
ad hannibalem missi. qui quererentẽ deser
tam ab eo capuam. atq; pe redditã romanis
obtestarentẽ q; ut tunc saltem opem ñ cir
cumsessis m̃. sz etiam circumuallatis ferret.
Consulib; littere. a. p. cornelio. pr. misse. ut
prius q̃m clauderent capuam opib; pote
statẽ campanis facerent. ut qui eor uellent
exirent a capua suaq; secum inferent.
Liberos fore sua q; omnia habituros. qui
ante idus martias exissent. Post eam diem
quicq; exissent. quicq; ibi mansissent. hos
tium futuros numero. ea pronunciata
campanis. atq; ita spreta. ut ultro contu
melias ducerent. missarentẽ q; hannibal ab
berdonea tarentum duxerat legiones. spe
aut ui aut dolo. archis tarentine potiũ
de. Quod ubi parum processit. ad brundi
sium flexit iter. prodi id oppidum ratus.
Ibi quoq; cum frustra teriret tempus. lega
ti campam ad eum uenerunt. querentes
simul orantes q;. quib; hannibal magnifi
ce respondit. z antea se solum fuisse obsidionẽ
z nunc aduentum suũ consules ñ laturos

Cum hac spe dimissi legati uix regredi capuam iam duplici fossa uallo q; cinctam potuerunt. Cum maxime capua circumuallare et. Syracusarum oppugnatio ad finem uenit preterq; in ui ac uirtute ducis exercitus q; festina etiam prodicione aduta. Jam q; marcellus initio ueris incertus utrum agri gentium ad humilonē i hippocratem uerteret bellum. an obsidione syracusas pmeret quam q; nec ui capi uidebat posse. inexpugnabilē terrestri ac maritimo situ urbem. nec fame quam spe liberi a carthagine cōmeatus alerent. cū ne quid inceptū relinquerent. transfugas syracusanos. erant autē apud romanos aliqui nobilissimi uiri. uiri interfactionem ab romanis qua ab nouis consiliis. ab orrebant. pulsi conlocq; sue patris temptare hominum animos uulgi. i fidem dare. si tradere fuerint syracusas. liberos eos ac suos legibz uicturos esse. Jon erat conloquij copia. quia multorū animi suspecti. omnium curam oculos q; continebant. ne quid falleret tale amissū. Seruus unus exulum p transfuga intromissus in urbē. conuentus paucis initium conloquendi de tali refecit. De inspicatoria quidam nauibz opti. circumuecti q; ita ad castra romana conlocuti q; cum transfugisset ide sepulcro eodem mō i alij atq; alij postremo ad. lxxx. facti. i cum iam composita oīa ad prodicionē essent. indicio delegato ad epicyden. p attalum quendam indignā rem sibi rem creditam nō esse. necati omnes concruciatiq; sunt. Alia sub inde spes post quam haec ciuitas euaserat. ereptū. Damnipulsi quidam lacedemonius missus. ab syracusis ad philippum regem. captus ab romanis nauibz erat. huius uirtutis redimendi i epicydi cura erat ingens. Jec abnuit marcellus iam tum ecdolon cui socij lacedemonii erant amicitiam. ad fectantibz romanis. Ad conloquium de redemptione ei missis. medium marime atq; utriusq; opportunus locus. ad portā trogilorum. pter turrim q̄m uocant galeagram ē ursus. Quo cum sepulcrum cōmearet unus ex romanis. ex pximo muro cōtemplans. numerando lapides esse mandando q; ipse secum. qui in fronte paterent singuli. altitudinem muri quantum prime cōiectura poterat pmensus. humiliorem q; aliquanto pstina opinione sua. i ceteroq; omnium ratione. i uel mediocribz scalis superabile. ad marcellum rem defert. haud spernenda ulsa. cum adm locus qua ob id ipm intentus custodiebatur ñ posset. occasio quereba. Quam obtulit transfuga. nuntians. diem festum diane p triduum agi. Et quia alia in obsione desint. uino lagunculis epulas celebrant. i ab epicydē de prebito unū e plebeiis. i pribz apicibz duuso. Dubia accepit marcellus cum paucis tribunoz militum conlocutus. electis q; p eos ad rem tantam agendam audendā q; idoneis centurionibz militibz q;. i scalis in occulto compatis. ceteris signum dari iubet. ut mature corpora curarent. quieq; darent. nocte in expeditione eundum ee. Jnde ubi id temporis uisum quo diei epulatis iam uini faciat. principium q; somni eet. signū unius militis ferre scalas iussit. et ad mille ferme armati tenui agmine p silentium eo deducti. Jbi sine strepitu ac tumultu primi euaserunt in murum. secuti ordine alij. cum p̄ty audacia dubios etiam animū faceret. Jam mille armatoz cepe

ram parte

rant partem. cum cetere admoue plurib; q;
scalis in murum euadebant. Signo ab hyra
pylo dato qua pungentem solitudinem erat
puentium qua magna pars in curribz epula
ti aut sopiti uino erant. aut semigraues po
tabant. paucos tam eoz impressos in cubilib;
interfecerunt. Prope hyc a philo ẽ porticula au
magna refringi cepta. ac muro excomposito
tuba datum signum erat. iam undiq; non
furtum. sz ut apte gerebatur res. Quippe ad e
pipolas frequentem custodijt locum puẽ
tium erat. verendiq; magis hostes erant.
quam fallendi. sicut vereri sunt. Jam
simul ac tubarum est auditus cantus.
clamoz q; venientium muros. partem q; ur
bis omnia teneri. Custodes alij p murum
fugere. alij salire de muro. ꝓcipitari q; tur
ba pauentium. magna pars cũ ignara tan
ti mali erat. ingrauatis omnib; uno. somp
no q; inuiaste magnitudinis urbe parcũ
sensu ñ satis prenente omnia. sub luce hyc
apylo effracto marcellus omnib; copijs ur
bem ingressus. excitauit conmittiq; omẽs ad
arma capienda. opemq; si quam possent
iam capte ꝓpe urbi ferendam. Epycides ab
insula quam ipsi nasson uocant citato pro
fectus agmine. haud dubius quin paucos p
negligentiam custodium transgressos mu
rum expulsurus foret. occurrentib; pau
dis cum multum augere eos ducta ansi. ma
iora ac terribiliora uõ adferre. postq;m cõs
pexit omnia extra epypolas armis completa.
lacessito tantum hoste paucis missilib; re
tro in craginam agmen conuertit. ñ tam
cum multitudinem q; hostiũ metuens.
q;m ne qua intestina fraus p occasionem
oriretur. clausaq; inter tumultum achra

dine atq; insule inuenter portal. Marcellus
ut memo ingressus est. supinis; locis urbem
omnium ferme illa tempestate pulcherrimã
subiectam oculis dicitur in lacrimas esse. dr parti
gaudio tante ꝓpetrate rei. partim uetusta
gla urbis athenientium classis demersa. i
duo ingentes exercitus cum duobz clarissi
mis ducib; deleti occurrebant. i tot bella cũ
carthaginiensib;. tanto cum discrimine ge
sta. tot tam opulenti tyranni regesq;. ꝓter
ceteros. hiero cum recentissime memorie rer.
tum añ omnia que uirtuti fortunaq; sua
dederat beneficijs inpopulũ. r. insignis. Ea
cum unius a occurrerent animo. subiitq;
cogitatio. tam nulla momento hore arsura ci
ta. i ad cineres reditura. prius q;m signa achra
dinem admoueret. premittit Syracusanos
qui uetera presidia romana ut añ ductũ est
fuerant. ut alloquio leni pellerent hostes
ad defendam urbem. Tenebant achradinẽ
portas. muros q; maxime transfuge. quib;
nulla erat ꝓ condicionem uenie spes. hinc
ad ue muros. nec ad loqui quẽquã passi.
tra q; marcellus postq;m id inceptum intri
sum fuit. ad ejrialum signa referri iussit.
Tumulus ẽ in extrema parte urbis uersus a
mari uteq; iminens ferenti in agros mediter
ranea q; insule ꝓ cõmodus ad cõmeatus
excipiendos. Ꝓtexerat huic archi. phylo de
mus arguus ab epycide imposita. Ad quẽ
missus a marcello sis unus. ex interfectoribz
tyranni. cum longo sermone habito dila
tus ꝓ frustrationẽ eet. reuulsit marcello tẽp
eum ad deliberandũ sup fisse. cum is diẽ
de die differret. dum ypocrates atq; himil
co admouerent castra legiones. haud dubi
si in archem accepisset eos. delere romanũ

dine atq; insule inuenter portal. Marcellus
ut memo ingressus est. supinis; locis urbem
omnium ferme illa tempestate pulcherrimã
subiectam oculis dicitur in lacrimas esse. dr parti
gaudio tante ꝓpetrate rei. partim uetusta
gla urbis athenientium classis demersa. i
duo ingentes exercitus cum duobz clarissi
mis ducib; deleti occurrebant. i tot bella cũ
carthaginiensib;. tanto cum discrimine ge
sta. tot tam opulenti tyranni regesq;. ꝓter
ceteros. hiero cum recentissime memorie rer.
tum añ omnia que uirtuti fortunaq; sua
dederat beneficijs inpopulũ. r. insignis. Ea
cum unius a occurrerent animo. subiitq;
cogitatio. tam nulla momento hore arsura ci
ta. i ad cineres reditura. prius q;m signa achra
dinem admoueret. premittit Syracusanos
qui uetera presidia romana ut añ ductũ est
fuerant. ut alloquio leni pellerent hostes
ad defendam urbem. Tenebant achradinẽ
portas. muros q; maxime transfuge. quib;
nulla erat ꝓ condicionem uenie spes. hinc
ad ue muros. nec ad loqui quẽquã passi.
tra q; marcellus postq;m id inceptum intri
sum fuit. ad ejrialum signa referri iussit.
Tumulus ẽ in extrema parte urbis uersus a
mari uteq; iminens ferenti in agros mediter
ranea q; insule ꝓ cõmodus ad cõmeatus
excipiendos. Ꝓtexerat huic archi. phylo de
mus arguus ab epycide imposita. Ad quẽ
missus a marcello sis unus. ex interfectoribz
tyranni. cum longo sermone habito dila
tus ꝓ frustrationẽ eet. reuulsit marcello tẽp
eum ad deliberandũ sup fisse. cum is diẽ
de die differret. dum ypocrates atq; himil
co admouerent castra legiones. haud dubi
si in archem accepisset eos. delere romanũ

i in lacrimas sedr marcellus p flyra tu sis.

exercitum inclitum muris posse. marcellus ut
eurialum neq; tradi neq; capi iudit posse. in
terneapolim. i. thyscam nomine aptum urbis.
i. instar urbium fuit. posuit castra. timens
ne si frequentia intrasset loca. contineri ab dis
cursu miles auidus prede nõ posset. Legati eo
ab thysca. i. neapolitanum insulis. i. uelamentis
uenerunt. precantes ut á cedibz. i. ab incendiis
parceretur. de quoz precibz quam postulatis
magis concilio habito. marcellus ex omniũ
sententia edixit militibz. ne quis liberum corpus
uiolaret. cetera prede futura. castra q; tectis
parietum p muro septa. portis religione pla
tearum patentibz. stationes p̃sidia q; disposuit
ut. ne quis in discursu multum impetus in ca
stra fieri posset. Inde signo dato milites discur
rerunt. Rectaculq; forib; cum omnia terrore
ac tumultu strepierent. á cedibz tam tempera
tum e. Rapinis nullus ante modus fuit. q̃m
omnia diuturna felicitate cumulata bona ge
sserunt. Inter hec. i. philodemus cum spes
auxilij nulla eet. fide accepta ut inuiolatus
ad epicyden rediret. deducto presidio tradi
dit cumulum romanis. Aduersis omnibus
ad tumultum ex parte capte urbis. bomil
car nocten. eã nactus quapter tum tem
pestatis stare ad ancoram in salo romana
classis ñ posset. cum. xxx. v. nauibz ex por
tu syracusano p fectã libo mari uela in altũ
dedit. quinq;. i. l. nauibz epicydi. i. syracu
sanis relictis. Ldocuit q; carthaginensibus
in quanto rel syracusana discrimine eet.
cum centum nauibz post paucos dies redit
mutuis ut fama e donis ex hieronis gaza.
ab epicyde donatis. Marcellus eyrtalo re
cepto. presidio q; addito. una cura erat li
bera. ne qua aduersus uis hostium in arce

accepta. inclusos impetuq; meniby suos
turbaret. Achradinam inde cum castris p do
nea dispositis loca. spe ad mopiam omnium
rerum inclusos redacturum circumsedit.
Cum p aliquot dies quiete stationes utrum
q; fuissent. repente aduentus hypocratis. i. hy
milconis ut ultro utrinq; oppugnarentur
romanis fecit. Jam. i. hypocrates castris ad
magnum portum cõmunitis. signo q; his
dato qui achradinam tenebant. castra uete
ra romanoy adortus e. quibz crispinus per
fect et epicydes eruptione ñ in stationes marcelli
fecit. Et classis punica luto. i. qd' inter urbem
i. castra romana erat. ad pulsa e. ne quid p̃sidij
crispino sumitti a marcello posset. Tumultu
tñ maiorem hostes p̃buerunt. q̃m certam.
Jam. i. crispinus hypocratẽ in reppulit tñ
munitis. Et insecutus etiam e trepide fugẽ
tem. Et epicyden marcellus in urbem expulit.
satisq; iam etiam in posterum uidebat̃ pu
sium. ne quid ab repentinis eoy excursionibz
pricli foret. Accessit. i. ad pestilentiam cõmu
ne malum. quod facile utroy q; animos ad
terret. i. ab belli consilijs. Jam tempore autũ
ni. i. locis natura grauibz. multa tñ magis
exercita urbem q̃m in urbe toleranda uis eius
p utraq; castra omniũ fere me corpora mo
uit. ac primo temporis ac loci uitio. i. egrie
tant. i. moriebant. Postea curatio ipa. i. con
tactus egroy. uulgabat morbos. ut aute ne
glecti deserti q; qui incidissent morerent.
aut insidentes curantes q; eadem uis morbi
repletos secum traherent. cotidiana q; funes
tari mos ob oclos eet. i. undiq; dies noctesq;
ploratus audirent. Postremo ita ad suetu
dine mali efferauerant animos. ut. d. ñ̃
lacrimis uisto q; comploratu p sequerentur

mortuos. sed ne efferrent quidem aut sepeli
rent. iacerentque strata ex anima corpora in
conspectu similem mortem expectantium. mortui
que egros. egri ualidos. cum metu tum tabe
ac pestifero odore corporum conficerent. Et ut fer
ro potius morerentur. quidam inuadebant
soli hostium stationes. Multo tamen uis maior pe
stis. penorum castra. quam romana diu circum
sedendo syracusas celo aquisque adsuerant
magis et hostium exercitus siculi ut primum ui
dere ex grauitate loci uulgari morbos. in su
as quisque propinquas urbes dilapsi sunt. Et car
thaginienses quibus nusquam receptus erat. cum ip
sis ducibus hyppocrate atque himilcone. ad inter
nitionem omnes perierunt. Marcellus ut tanta uis
ingruebat mali. traduxerat in urbem suos.
Infirmaque corpora tecta et umbre recreauerant.
Multi tamen ex romano exercitu eadem peste ab
sumpti sunt. Delecto terrestri punico exercitu
siculi. qui yppocratis milites fuerant. haud in
magna oppida ceterum et situ et munimentis
tuta. tria milia alterum ab syracusis. alterum
xv. ab ostio. et commeatus ecuitatibus suis compor
tabant. et auxilia accersebant. Interea bomil
char iterum cum classe profectus carthaginem
ita exposita fortuna sociorum. ut spem faceret
non ipsis modo salutarem opem ferri posse. sed roma
nos quoque incapta quodam modo urbe capi. per
pulit ut onerarias naues quam plurimas
omni copia rerum onustas secum mitterent.
classemque suam augerent. Igitur centum
xxx. nauibus longis. dcc. onerariis profectus a
carthagine. satis prosperos euentus ad traicien
dum in sicilia habuit. sed idem uenti superare eum
pachinum prohibebant. Bomilcharis aduen
tu fama primo. dein preter spem mora cum gau
dium et metum inuicem romanis syracusanis

que prebuisset. epycides metuens. ne lipgerent
idem qui tum tenebant ab ortu solis flare per
dies plures uenti. classis punica affricam repe
teret. tradita achradina mercennariorum mili
tum ducibus. ad bomilcarem nauigat. clas
sem in statione uersam in affricam habentem. at
que timentem nauale prelium non tam quod in par
uiribus aut numero nauium esset. quippe etiam
plures habebat. quam quod uenti aptiores ro
mane quam sue classi flarent. Perpulit tamen ut
fortunam naualis certaminis experiri uellet.
Et marcellus cum et siculum exercitum et to
ta insula conciri uideret. et cum ingenti commea
tu classem punicam aduentare. ne simul
terra marique inclusus urbe hostium urgere
tur. quamquam impar numero nauium erat. pro
hibere aditu syracusanorum bomicharem consti
tuit. Due classes infeste circa promuntorium pachi
num stabant. ubi prima tranquillitas maris
in altum euexisset concursure. Itaque cadente
iam euro qui per dies aliquot seuierat. prior
bomilchar mouit. cuius prima classis petere al
tum uisa est. quo facilius superaret promuntori
um. Ceterum postquam tendere ad se romanas
naues uidit. incertum qua subita territus re
bomilchar uela in altum dedit. Missisque nun
tiis heracleam. qui onerarias retro in affricam
repetere iuberent. ipse siciliam preter uectus.
tarentum petit. Epycides a tanta repente de
stitutus spe. ne in obsidione magna ex parte cap
te urbis rediret. agrigentum nauigat. ex
pectaturus magis euentum. quam inde quicquam
moturus. Que ubi in castra siculorum sunt
nuntiata. epycidem syracusis excessisse. a car
thaginiensibus relictam insulam. et prope iterum
traditam romanis. legatos de conditionibus de
dende urbis. explorata prius per conloquia

promuntorium est pachinum.

uoluntate eoꝝ qui obsidebant ad marcellū
mittunt. Cum haud ferme discreparet qui
q; ubiq; regum fuissent romanoꝝ eēt. sicut
cetera cum lībtate ac legib; suis seruarentur
euocatis ad conloquiū his quib; ab epicide
credere referant. missos se simul ad marcellū
ab eo ad ꝓfectum siculoꝝ auunt. ut una oīū
qui obsidēntur quiq; ꝑcta obsidionē fuissēt
fortuna eēt. neue alteris ꝓpria sibi pacisce
rentur quicq̄m. Receptu deīn ab his ut neces
sarios hospites q; adloquerent. Ex positis que
pacta iam cum marcello haberent. oblata
spe salutis ꝓpulere eos. ut secum ꝑfectos epi
cidis policitum. philistionē. epicidem cuꝝ
sui don cognomētarat. adgrederentur. Inter
fectis his. i multitudine ad contionē uocata.
inopiam q; que ipsi inter se fremere occul
te solitu erant conquesti. q̄m quam uel ma
la urgerent. negarent fortunam accusan
dam eē. quod in ipoꝝ eē potestate q̄m duu
ca paterentur. Romanis causam oppugnā
di hȳracusas fuisse. caritatem hȳracusanoꝝ.
ñ odium. Nam ut occupatas rēs ab satelli
tib; hannibalis deīn hieronimi hippocrate
atq; epicȳde audierunt. cum bellum mouis
se. obsiderent urbem cepisse. ut crudeles ty
rannos eius ñ ut ipsam urbem expugna
rent. Hippocratē uō interempto epicȳde
intercluso ab hȳracusis. i prefectis eō occisis.
carthaginensib; omni possessione siculie
tra marq; pulsis. quam fuit eē causam ro
manis. cur ñ pinde ac si hiero ipē uiueret
unicis romane amicitie cultor incolumē
hȳracusas eē uelint. Itaq; nec urbi nec ho
minib; aliud ꝓiculū quam absenter ipis
eē. si occasionē reconciliandi se romanis ꝑ
termisissent. Iam aūt qualis illo mom
to horē fuit. nullam deīn tore. ti timul libtas
ab impotentib; tyrannis apparuisset. Omnū
ingenti adsensu audita horatio ē. Prefectos
eōs priꝰ creari quam legatos nominari pla
cuit. Ex ipoꝝ deīn pretoꝝ numero. missi ora
tores ad marcellū. quorum ꝓcepsq; ꝓmo
quit hȳracusani a uobis defecimus. q; hiero
nimus nec quaq̄m tam in uos impius q̄m in
nos. nec postea pacem tyranni cede cō posita
hȳracusanis quisq̄m. q; satellites. regis hippo
crates atq; epicides obpressis nobis hinc me
tu hinc fraude turbauerunt. nec quicq̄m di
cere potes aliquando nobis libertatis tempꝰ
fuisse. quod pacis uobiscum ñ fuerit. Nunc
certe cede eoꝝ qui oppressas tenebant hȳracu
sas. cum ꝓmum nīi arbitris eē cepimus. ecum
plo uenimus ad tradenda arma. dedendos
nos. urbem. menia. nullam recusandam for
tunam. que iam posita a uobis fuerit. Etiam
capte nobilissime. pulcherrime q; urbis gen
tium. dei dederunt marcelle. Quicquid
q̄m terra mariq; memorandum ges
simus. id tui triumphi titulo accedit. fame
ne credi uelis quanta urbs arte capta sit. q̄m
posteris quoq; eam spectaclo eē. quo quisq;
terra quisq; mari uenerit. nunc mīa athe
ensib; carthaginensib; q; tropea. nunc tu
a de nobis ostendat. incolumes q; hȳracusas
familie uīe subclientela nominis marcellor
tutela q; habendas tradas. Neque plus apud
uos hieronymi. q̄m hieronis memoria mo
mēti faciat. Durus ille multo amicis fuit.
quam hic hostis. Et illius beneficia etiam
presens istis. huius amentia ad ꝓniciem tm̄ ip
sius ualuit. Omnia. i impetrabilia. i tuta e
rant apud romanos. inter ipos plus belli
ac ꝓiculi erat. Nam q; transfuge tradi se

romanꝰ ꝛ ratu mercennarioꝝ q; multitudo auxilia in eundem compulerat mecum. Arreptis q; armis. preuertere ꝓmiꝰ obruncant. Jn ad eandem syracusanoꝝ discurrunt. quos q; forꝫ oppulit ratu interfecere. atq; omnia q̄ in promptu erant diripuerunt. Tum ne sine ducibꝫ eēnt. seꝝ prefectos creauere. ut ꝫ̄ achradine ac nauali preēssent. Sedato tandē tumultu. exequentibꝫ sese tandem q̄ acta cum romanis eēnt. diluere id quod erat ceptū aliam suam ac perfugarum causam eē. Jn tempore legati a marcello redierunt. falsa eos suspitione uertatos memorantes. nec causam exputande penes quēm ullam romanis eē. ꝛ tot ꝛ ciuibꝫ achradine prefectus hispanus mercurius nomine. Ad eum inter cetera legatoꝝ de industria unus ex hispanoꝝ auxiliaribꝫ ēmissus. Qui sine arbitris mercurium nauclerum ꝓmiꝰ quo in statu relicta sese hispaniam ꝛ unde uenerat exponit omnia romanis ibi optineri arma. posse eum suo pecuniam facturum ꝓcipem populariū eē. seu mutare cum romanis seu in patriam reuerti uelle. Contra si male obsideri ꝓgat. q̄m spem eē tuta maritimi claus. Mouet hec mercurius. cum legatos ad marcellum mitti placuisset. fratrem inter eos mittit. Qui p eundem illum hispanum secretum ab aliis ad marcellum deductus. cum fidem accepisset. cum potuisset q; agere de ordinem rei. achradinam redit. Tum mercurius ut ab suspitione ꝓditionis auctore omnium animos. negant sibi placere legatos cōmeare ultro citro q;. neq; recipiendum quemq̄m. neq; mittendum. Et quo intentius custodie seruentur. opportuna diuidenda ꝓfecti sunt. ut sue quisq; partis tutande reuellitur. Omnibus actis tumultibus partibꝫ diuidendis. Jpsi regio exeunt ab archusa fonte. usq; ad ostium magni portus. Jd ut sciret romanꝫ fecit. Jtaq; marcellus nocte nauem onerariam cum armatis remulco quadriremis trahi ad achradinam iussit. exponiq; milites regione porte q̄ ꝓpe fontem archusam ē. hoc cum quarta uigilia factum eēt. exposito q; militē porta ut conuenerat recepisset mercurius luce ꝓma marcellus omnibꝫ copiis menia achradine adgreditur. ita ut ñ eos solum qui achradinam tenebant in se conuerteret. ſ; ab nauali etiam agmina armatoꝝ concurrerent relictis stationibꝫ suis. adeuntium impetum romanoꝝ arcendum. Jn hoc tumultu accurate nauis instructe tam ante curriuecte q; ad nauium armatos exponunt. Qui improuiso aduersi semplenas stationes. ꝛ ad apertas foces porte qua paulo ante excurrerant armati. haud magno certamine nauium cepere. desertam trepidatione ꝛ fuga custodum. neq; ullius minus presidij. aut pugnatie ad manendum. quam ut transfugis fuit. qua ne ipsis quidem satis credente. de medio certamine effugerunt. Marcellus ut captam eē nauium ꝛ achradine regionē unam teneri. mercurium q; presidio suis adiunctum receptui cecinit. ne re gie opes quarū fama maior q̄m res erat. diriperentur. suppresso impetu militū. ut his qui in achradina erant transfugis spatium locusq; fugę daret. Syracusani tandem liberi metu. portis achradine aptis. oratores ad marcellū mittunt. nichil petentes aliud. q̄m mobilium rerum sibi libertatem q; suis. Marcellus consilio adhibito ꝛ etiā syracusanis qui ꝑ seditionem pulsi ab domo intra ꝓlia roma

fons archusa.

na fuerant · respondit ñ plura p annos lxxx quinquaginta benefacta hieronis · quam pauci his animis maleficia eorum qui syracusas tenuerunt erga · p · r · ee · Sed pleraque eorum quo debuerunt recidisse · federū q; ruptor · ipsos ab se grauiores multo q̃m · pr · uoluerit penas exegisse · Sequidem tertium annum̃ circum sedere syracusas · ut populus reseruatam ciuitatem haberet · Et nec transfugarum duces · captam · oppressam tenerent · Quod potuerunt syracusani facere exemplo ut eos ee syracusanorum qui contra p̃sidia romana fuerunt · ut hispanum ducem merichō qui presidium tradiderit · ut ipsorum syracusanorum · postremo serum quidem · Et forte consilium sibi omniū labor̃ periculor̃ q; circa menia syracusana terra mariq; tam diu exhaustor̃ nequaq̃m cōm fructum ee · quod capere syracusas potuisset · Inde questor cum presidio ad nassum · accipiendam pecuniā regiam custodiendam q; missus · dum prenda multa data ē · Et custodib; diuisq; domos eorum qui contra presidia romana fuerunt · cum multa ire · multa auaritie feda exēpla ederentur · archimeden memorie p dictum mē in tanto tumultu quantum capte urbis in discursu diripientium militum cieri poterat · intentum formis quas in puluere descripserat · ab ignaro milite qui se cōm fectum · Egre id marcellō · fuisse · sepulturae q; curam habuisse · ipsum quis etiam in quo simul honor̃ p̃sidio q; nom̃ ac memoriā ei fuisse · Hoc maxime in syracusis captis · In quib; prede tantum fuit · quantum uix capta carthagine tum fuisset · cum qua urbe quis certabatur · Paucis ante diebus q̃m in syracusis caperent · t · oraculum cuique · remb; lxxx · uticam ab libybeo transmisit · Et cū ante lucem portū intrasset oneraria · frumento onusta cepit · Egressusq; in terram depopulat̃ aliquantum agri cura uticam · predam q; omnis generis retro ad naues egit · Hiybeum retro die q̃m in̄ profectus erat · cum circum · xxx · onerarijs nauib; frumento predaq; onustis redit · id q; frumentum exemplo syracusas misit · Quod nisi tam in tempore subuenisset · uictor̃ uictusq; pariter pernitior̃ fames instabat · Eadem estate in hispania cum biennio ferme nichil admodum memorabile factum est · consulesq; magis q̃m armis bellum gererent · romam imperatores egressi hibernis copias communierunt · Ibi consilium aduocatum · Omnium q; in unum congruerunt sententie · q̃n ad eos id locor̃ id m̄ actum est · ut hasdrubalem tendentem in italiam retinerent · tempus ee · id iam agi ut bellum in hispania finiretur · Et facile ad id utrum credebant accessisse · xx · milia celtiberorum · La hieme ad arma exercitus exercitus erant · hasdrubal gisgonis filius · et mago · coniunctis castris · quinq; ferme dierum uere ab romanis aberant · Ipse erat hamilcaris filius hasdrubal · uectus in hispania imperator ad urbem nomine amtorgim exercitum habebant · Cum uolebant prius opprimi duces romanos · Ispes erat facilius · q; ad id utrum ee · Illa restabat cura · ne fusso eo pecuniā alter hasdrubal · et mago · mansossatius montes q; recipientes se bellum exercerent · Id primū gratū duobus fratrū copiis totius simul hispanie amplectibellum · Ita inter se diuiserunt ut · p · cornelius duas partes exercitus romanor̃ socior̃ q; · aduersus magonem duceret · atq; hasdrubalem · cōm · cornelius cum tertia parte ut

5 de archimedo philosopho qui formis quasi in puluere descripsetur intentus ob rerum cat̄.

tem exercitui celtiberi adiuncti cum has
drubale barchino bellum gererent. Vna p fecti
ambo duces exercitus q celtiberi pregredi
entib; ad urbem anthogem in conspectum
hostium dum mētē ānponunt castra ibi. cōi
scipio cum quib; ante ductum ē copis substi
tit. Et. p. scipio pfectus ad destinatam belli
partem. has drubal postq̄m in manus uenit
exiguum romanū exercitum in castris. 7 spē
omnē in celtiberor auxiliis ēē. pertulit omnis
barbarice. 7 precipue omnium earum gen
um in quib; p tot annos militabat pfidie
facili lingue. cum utraq; castra plena his
panor ēēnt. p occulta conloquia pacisc̄untur
magna mercede cum celtiberor principib;.
ut copias in abducant. Nec ardor ullus
fecerunt. Non enim ut in romanos uerterēt
arma agebatur. 7 merces q̄nta ut pcellosa his
ēēt dabatur ne bellum gererent. 7 cum quib
si partum redirent domū fructus q; uidendi
suos sua q; grata uulgo erant. Itaq; inducib;
facillime q̄m multitudini pualuit ē. simul
ne metus quidem ab romanis erat quippe ta
paucis sibi retinerent. Id quidem cauendum
semp romanis ducib; erat exemplaq; hec ue
pro documēto habenda. ne tta exercitus cre
dant auxiliis. ut n̄ plus suu roboris. suarū q;
ppriarum in castris habeant. Signis repē
to sublatis celtiberi abeunt. nichil aliud que
rentib; causam obtestantib; q; ut manerēt
romanis respondentes. q̄m domestico se auo
cari bello. scipio postq̄m socii nec precib; nec
ullis retineri poterant. nec se aut parem hosti
hosti ēē aut fratri rursus conungi uidit po
se. nec ullū aliud saluare consiliū in prom
tu ēē. recto q̄ritum posset. cedere statuit. in
id omnis cura intentus. nec ubi hostis equo

se cōmitteret loco. qui tam greditus tum
ppe uestigijs abeuntium insistebat. Eodem
die. p. scipionem par terror periculum ma
ius a nouo hoste urgebat. Massinissa erat
iuuenis. eo tempe erat. socius carthaginen
sium. quem dein clarum potētē q; roma
na fecit amicitia. Is tū cum equitatu numi
darum. 7 aduentum. p. scipionis occursu. 7 de
inde adsidue diei noctisq; infestus aderat.
ut ñ uagos tm̄ procul a castris lignatum pa
bulatum q; progressos reperiret. Et ipsis ob
equitaret castris. inuectus q; in medias sepe
stationes. omnia ingenti tumultu turbaret.
Noctib; quoq; sepe in cursu repentino in
portas uallo q; trepidatum ē. nec aut locus
aut temp̄ ullum uacuum a metu ac solli
citudine erat romanis. Compulsi q; intra
uallum adempto rerum omniū usu. cum
ppe iusta obsidio ēēt. futuram q; ad horam
eam apparerent. si se indubius. quem cū sep
tem milib; 7 quingentis fuisset agmen
aduentare fama erat. premi conuinci sset.
Qua cautus 7 prouidens scipio uectus nocte
stratis temerarium capit consiliū. ut
nocte indubiū obuiam iret. 7 quocumq;
occurrisset loco preliū consereret. Relic
to igitur modico p̄sidio in castris. ppositio
q. Ti. Sempronio legato. media nocte pfectus.
cum obuios hostib; manus consecuit. Ag
mina magis q̄m acies pugnabant. Supior
tū ut in tumultuaria pugna romanus
erat. Ceterum 7 equites numide repente
quos fefellisse se dux ratus erat. ab latere
circumfusi. magnum terrorem intulere.
Contracto aduersus numidas certamine no
uo. tertius insup aduenit hostis. duces peni
ad secutu abtergo iam pugnantes. anceps q;

Pugnatum q̄ publi scipio lat dextrū lancea tra uersos oc cubu it;

manissa.

nisibus.

plium romanoꝝ circumfertur. incertoꝝ in quē
pcussum hostē quam ue in partem conferri e
ruptionem facerent. Pugnam hortanti q;
imperatori offerenti se ubi plurimū labore
rat. latus dextrum lancea traiecit. Cuneusq;
ꝝ hostium qui in confertos circa ducem impe
tum fecerat. ut eum me labentem ex equo sq
pionem uidit. alacres gaudio cum clamore
p totam aciem nunciant. discurrunt. impe
ratorem romanū occidisse ac passim fuga
ri. ut hostes haud dubie p uictoribꝫ. ro
mani p uicti cesserunt. fecit. fuga. festi ex acie
duce amisso fieri cepta est. Ceterum ut ad e
rumpendū inter numidas. leuium q; armo
rum alia auxilia. haud difficilis erat. ita ef
fugē cū eq tū. equantum equos uelocita
te. peditum uix poterant. ceteq; ppe plures in
fuga quam in pugna sunt. Hec dū fuissent
quasq; m. ni precipiti iam ad uesperum die.
nox intercecuisset. haud segniter inde duces
pem fortuna uisi confestim ē prelio uix necessa
ria quiete data multis. ad hasdrubalem ha
milcharis curatum agmen rapiunt. ñ dubia
spe si diu rassent debellari posse. Quod ubi
est uentum. inter exercitus duces q; uictoria
recenti elatos. gratulatio ingens facta im
peratore tanto cum omni exercitu deiecto.
& alteram p haud dubia parem uictoriam
expectantes. Ad romanos ñdum quidem
fama tante cladis peuenerat. ꝫ mestum qdā
dam silentium erat. & tacita diuinatio: qt
iam p sagientibꝫ animis imminentis mali ee
solet. Imperator ipe preter q̄m quod absos
se defecerū. hostium tantum auctas copias
sentiebat. coniectura etiam & ratione ac
suspicione accepte cladis. quam ad ullam
bonam spem promptior erat. Quo nam m̄

enim hasdrubalem ac magonē mihi detunc
to suo bello. sine certamine adducere exerci
tum potuisse. Quo m̄ autē ñ obstitisse aut
abstergo secutum fore. ut si prohibere quo
minus in unū cogerent. & duces & exercitus ho
stium ñ posse. ipē certe cum fratre coniunge
ret copias. His animis curis. id m̄ ē saluare
in presens credebat. cedere in quantū posset.
Et in una nocte ignaris hostibꝫ. & ob id quies
aliq̄ntum ementis ē iter. Luce ut sensere
profectos hostes. premissis numidis q̄m po
terant maxime citato agmine sequi cepere.
Ante noctem adsecuti numidē. nunc abstergo.
nunc in latera incursantes. consistere cepere.
ac tutari agmen q̄ntum possent. Tam tuto
ut simul pugnarent procederentq; scipio
hostabatur. premiq̄m pedestres copie adse
rentur. Ceterum nunc agendo nunc sustinē
do agmen. cum aliq̄m diu haud multum
procederetur. & nox iam instaret. reuocat pre
lio suos scipio. Et collectos in tumulum quē
dam. ñ quidem satis tutum. presertim agmi
ni percusso. edituorem tam quam cetera cir
ca erant subducit. Ibi primo impedimenta
& equitatu in medium recepto. circumdati
pedites haud difficulter impetus incursan
tium numidarum arcebant. Dein postq̄m
toto agmine tres imperatores cum tribꝫ
iustis exercitibꝫ aderant. apparebat parā
armis ad tuendum locū sine munimento
ualituros ee. Circumspectare atq; agitare
duces cepit. si quo m̄ posset uallum circum
mittere. erat adeo nudus tumulus & aspi
ritate nec uirgulta uallo cedendo. nec terra ces
piti faciendo. aut ducende fosse. alijue ulli
operi apta inueniri posset. nec quicq̄m satis
arduum aut abscisum erat. quod hosti adi

cum alcenum ue difficilem preberet. Omna
fastigio lem subuerca. Vt tam aliqm magi
nem uallu obicerent clerellas mligatas one
ribz uelut structes ad altitudinem solida
circumdabant cumulo sarcinarum omnis
genis obiecto. ubi ad moliendum clitelle de
fuerant. Punica exercitus postqm aduenè.
in cumulum quidem p facile agmen exercet.
Munitionis facies nouare primo eos uelut mi
raculo quodam tenuit. Cum duces undiqz uo
ciferarentur quid starent. i si ludibrium il
lud uxe femine puerisue mouendis sarcinis
ludum distraherent dirupterent qz. captum
hostem teneri. latentem post sarcinas. hec
contempcim duces increpabant. Ceterum
neqz transilire nec moliri onera obiecta. nec
cedere supatas clitellas ipis qz obrutas sarcis
facile erat. Tradiis dibucum amolitu obiec
ta onera armatis dedissent uiam. pluribz qz
idem partibz fieret capta iam undiqz castra
erant. Pauci a multis. pcussiqz auctoribz pas
sim cedebantur. Magna pars cm multitudi
in ppinqua sese refugisset silua. in castra. p. sci
pionis. quibz. a. fonteius legatus p erat pfu
gerunt. Cm. scipione alij in tumulo primo
impetu hostium cesum tradunt. alij cum
paucis in ppinquam castris turrim pfugis
se. Hanc igm circumdatam atqz ita erustis
foribz quam nulla moliri potuerunt. ui
captam. omnes qz intus cum ipo imperatore
occisos. anno octauo postqm in hispaniam
uenerat. cn. scipio. unde octauo die post
filius mortem est interfectus. Luctus et morte
eoz in rome maior quam q; per totam his
paniam fuit. Quin apud cuncs partem dolo
ris. i exercitus amissi. i alienata puincia. i pu
blica trahebat clades. Hispanie ipos lugebat

deludebant qz ducis. cneum magni quod di
uinus pfuerat his. prior qz. i fauorem occupa
uerat. i specim iustitie temperantie qz roma
ne primus dederat. Cum delectus exercitus amisse
qz hispanie uiderentur. uir unus resperditas
restituit. Erat in exercitu. l. marcius septimi. f.
egnatius. r. impiger mouens animoz. i ingenio
liquanto quam p fortuna in qua erat natus
maioris. Ad summam indolem accesserat. cn.
scipionis disciplina. sub qua p tot annos om
nes militie artes edocuis fuerat. i ex fuga col
lectis militibz. i qbz da de pfidis deductis haud
contemnendum exercitum fecerat. unyerat qz
cum. t. fonteio. p. scipionis legato. Sz tm pre
stitit equis. r. auctoritate inter milites atqz
honore. ut castris citra hiberum communitis.
cum ducem exercituum comitiis militaribz
creari placuisset. subeunte alij alios in custodi
am uallis stationes qz. donec p omnes suffragi
um ires ad. l. martium cuncta summa impij
deuolerunt. Omne in tempus exiguum id
fuit munendis castris conuehendis qz com
meatibz consumptum. i omnia impia militis
cum impigre cum haud quaqm abiecto a
nimo exequebatur. Ceterum postqm has
drubalem gisgonis uenientem ad reliquas
belli delendas transisse hiberum. i ad ppinqs
re adlatum est. signum qz pugne ppositum
ab nouo duce militis uiderunt. recordati
quos paulo ante imperatores habuissent.
quibz qz. i ducibz. i coptis freti prodire impug
nam soluti sunt. flere omis repente. i offensa
re capita. i alij manus ad celum tendere.
dolos inclamitis. alij strati humi suum quisqz
nominatim ducem implorare. Neqz sedari
ri lamentatio poterat. exercitu ab utroqz cornu
ombz manipulatis. i ipo mulcante. i incre

pante marcio. quod m mulieb re ⁊ muliebl le
proiecissent fletuſ potuſ q̄m ad tutandos semet
ipsos ⁊ rem p. secum actarent animos ⁊ nem
ultos impatoꝛes suos facere sinerent. cum subi
to clamoꝛ. tubarum q; sonus. iam enim pene al
lum hostes erant. eraꝝ ꝓtur. in deuio repen
te intra luctu discurrunt ad arma. ac uelut
accensi rabie discurrunt ad portas. ⁊ in hostē
neglegenter atq; incomposite uenientem
incurrunt. ☞ extimplo improuisa res. pauoꝛē
incutit penis. ☞ trabundi q; unde tot hostes
subito exboꝛtaꝝ pe delecto exercitu fouent. un
tanta audacia. tanta fiducia sui inuictis ac fu
gatis. quis imperatoꝛ duobꝰ scipionibꝰ cesis
exercitibus. qui castris preest. quis signum de
disset pugne. ad hec toꝛtam nec opinata. pri
mo omniū incerti. stupentes q; referunt pe
dem. Deinde audacia impressionis pulsi. tergauer
tunt. ⁊ aut fugientium cedes fedas fuisset. aut
temerabilis periculosus q; sequentium impetus
ni martius ꝓpere receptui dedisset signum.
obsistens q; ad ꝓma signa. ⁊ quosdam ipse
retinens. concitatam repressisset aciem. inde
in castra audos adhuc cedis q; ⁊ sanguinis
redierit. ☞ carthaginenses trepide primo ab
hostium uallo actu. postq̄m in nemu nem in
fugam uiderunt. metu subisse tam cōcep
tum retrus. ⁊ sedato gradu in castra abeunt.
☞ ar negligentia in castris custodiendis fuit.
☞ am ⁊ ſppinquus hostis erat. tñ reliquas
eum ee duoꝝ exercitum. añ paucos dies de
letoꝝ succurrebat. Ob hoc cum omia neglec
ta apud hostes eent. exploratis his martius.
ad consilium prima spe ne temeratum ma
gis quam audax animū adiecit. ut ultro ca
stra hostium oppugnaret. faciliꝰ ee ratus u
nus has deuabilis expugnari castra. quam

m nram)

☞ martius post cos scipiones re liquas duoꝝ exercituum suo consilio seruauit. uictoꝛiam q; de hastrubale tulit. ouius hec con tio;

ni le rursus cel exercitus ac cel ducel impetet.
sua defendi. ⁊ simul haud successisset cepti
receptuꝝ se afflictas ꝛel. aut si pulsus
eet. tam ultro inferendo arma contempti
sui dempturum. ☞ e tam subita ꝛel ⁊ noc
turnus terroꝛ etiam ñ sue fortune consiliū
ꝓturbaret. adloquendos adhortandos q; si
bi milites ꝛatus. contione aduocata. ita disse
ruit. ☞ t mea ego impatoꝛes nros unos moꝛ
tuos q; pietas. ut presens omniū nīm mili
tes fortuna fidem cui uis facere potest. ñ h
mpuum. ut amplum iudicio uro. ita re pa
graue ac sollicitum ee. Quo enim tempoꝛe
ñ metus meroꝛem obstupefaceret. uix ita
compos mei eem. ut aliqua solatia mue
nire egro animo possem. ☞ cogoꝛ utam om
nium uicem. qui difficilliꝰ in luctu est
unus consulere. ☞ t nec tum quide ubi quo
nam ī has reliquas duoꝝ exercituum
patrie conseruare possem. cogitandum e.
aītere animum ab assiduo meroꝛe libet.
Presto ee ī acerba memoria. ⁊ scipiones me
ambo duces. noctes q; curis insomnes q; a
gitant. ⁊ excitant sepe somno neuse. neu
inuictos ꝓ octo annos in his terris milites
suos. cōmilitones uros. neu. r. p. patiar mul
tam. ☞ t suam disciplinam. sua q; instituta
sequi uolent. ☞ t ut impiꝰ unuoꝝ nemo
obedientioꝝ meo uno fuit. ita post moꝛtem
suam. quod in quaq; re facturos illos fuisse
maxime censeam. id optimum ducere uos
q; uelim. milites. non lamentis lacrimis
q; tam q̄m exanctos ꝓsequi. ☞ uuunt ui
gent q; fama rerum gestarum. ☞ q; quoties
cumq; occurreruꝝ memoria illoꝝ uelut
si ad hoꝛtantes signum q; dantes. ita deatis
eos. ita prelia inite. ☞ ec alia profecto spes

hesterno duce oblata occiſi animus q; utili memorabile illud edidit preliuum quo docuꝫ cum dediſſe hostibus ñ cum scipionibus ꝑcunctum cẽ nomẽ romanum. Et cui ꝑpli uis atq; uirtus ñ obrutta sue tam recenti clade. ꝑ omnꝫ ꝓfecto seuitia fortune emersuram eẽ. Hunc quia tantum ausi estis sponte uiã ꝑpetuꝫ libet quantum audeatis duce uiõ auctore. Non enim hesterno die cum signum recepiſſem dediſequentibus effuse uobis turbatum hostem. frangere audatiam uiãm. sꝫ differre in maiorem gl'am atq; opportunitatem uolui. Nec post modum ꝑparatꝫ incautos armatꝫ inermes atq; etiam sopitos ꝑ occasiõẽs adgredi posſetis. Hec bui occasionis spẽ milites fortem temere. sꝫ ex re ꝑa conceptam habeo. Auobis oꝫ profecto siquis quereret quonãm pauci a multis. uicti a uictoribus castra cepiſſetis. nichil aliud respondeatis. q̃m id ꝑmittente suo omnia. cum opibus firmata habuiſſe. ꝑ os paratos instructos q; fuiſſe. Et ita se res hꝫ. Ad id quod ne cui eatur fortuna facit minime uti sunt homines. quia quod neglexerit incautum atq; apertum habeat. Nichil omnꝫ nunc minus metuunt hostes. q̃m ne opsessi ꝑ ipi atq; oppugnati castra sua ultro oppugnemus. audeamus quod credi ñ potest ausuros nos. eo ipo quod difficillimum uideatur facilius erit. Tertia uigilia nocti silenti agmine ducam uos exploratum habeo. Non uigiliarum ordinem. ñ stationes uias eẽ. clamor impetus audiri. ꝑmultum pecus castra ceperit. cum inter torpidos somno. pauentes q; ad nec oppinatum tumultum. inermes incubilibus suis oppressos. illa cedes edatur aqua uos hesterno die reuocatos egre ferebatis. Scio audaxe iudex consilium. sꝫ in re

hꝫ atperitate nimis. ꝑ tortissima queq; consilia tutissima sunt. quia si in occasionis momento cui ꝑtuolat opportunitas cunctatus paulum fuerit. nec quicq̃m mox omissam queratis. Nunc exercitus in ꝓpinquo est. duo haud procul absunt. Dum adgredientibus ꝑ aliqua est. tam temptasti uãa atq; illoꝫ uires. Si diem proferimus. ibesterne erupcionis fama contempta desertimus. periculum ẽ ne cõmissi duces. omnes copie conueniant. Tres deñ duces tres exercitus sustinebimus hostium. quos. cõ scipione nicolumi exercitu ñ sustinuit. ut duuidendo copias. ꝑ tere duces nr̃i. ita spatio ad duuisi oꝑmi possit hostes. Alia belligerendi ua nulla ẽ. prinde nichil ꝑter nocti maxime opportunitatem expectemus. Ite deus beneiuuantibus corpora curate ut integri ingentes q; eodem animo in castra hostium irrumpatis. quo uã tutatꝫ est. Letꝫ audire ab nouo duce nouum consiliuum. quo audatius erat magis placebat. Reliquum diei expediendis armis. curatione corpoꝝ consumptum. maior pars noctis quieti data ẽ. Quarta uigilia mouere. Et ante ultra ꝓxima castra sex miliuum intervallo distantes alie copie penoꝝ. Vallis cauea intererat condensa arboribus. In huius siluem medio fere mestatio cohortis romane ante puncta abducitur. Et equites ita medio tumultu interceptio. ceteris copiis silenti agmine ad ꝓximos hostes ducite. Et cum statio nulla ꝓpositis. neq; in uallo custodie ẽnt. uelut in sua castra nullo usq̃m obsistente penetrauere. Iñ signa canunt. et tollitur clamor. pars semisomnos hostes cedunt. pars ignes calis straminto arido tectis intuunt. pars portas occupant ut fugam intercludant. hostes simul ignis clamor. cedes. uelut alienatos sensibus ñ audi

re nec prouidere quicq̃m uiuunt. Inedunt mer
mes uter catertas armator. Alij cuunt ad por
tas. alij obsepti stationib; supuallum saluunt.
Et ut quisq; eua serat prorumpit ad castra alterā
fugiunt. Vbi ab obuijs requitib; et occulto
procurrentib; circumuenti cesiq; ad unū os
sunt. Quam q̃m etiam si quis ex ea cede effugis
set adeo raptim capta sp propiorib; castris mal
tera transcursum castra ab romanis est. ut
preuenire nuncius cladis ñ posset. Ibi uero
quo longius ab hoste aberant. ↄ quia sub
luce pabulatum ligna tum ↄ predatum q̃
dam dilapsi fuerant. neglecta magis omīa
ac soluta inuenere. Arma tantum in stato
nib; posita. milites inermes. aut bumi sedē
tes. accubantes q; aut obambulantes ante
uallum portas q;. Cum his tam securis solu
tisq; romanis calentes adhuc ac recenti pug
na ferocesq; uictoria. prelium ineunt. Itaq;
nequaq̃m resistitur portis portunt. Inrā por
tas concursu ex totis castris ad p̄mū clamo
rem tumultum facto. atrox prelium ori
tur. Diuq; tenuissent. ni cruenta scuta ro
manor uisa. inditum alterius cladis pe
nis atq; inde pauorem iniecissent. hic ter
ror in fugam auertit omnes. effusiq; qua
interest. nisi quos cedes oppressit. Ceruum
castris. Ita nocte ac die bina castra hostiū
oppugnata ductu. L. marcij ad xxxvu
milia hostium cesa auctor est clauduius.
qui annales acilianos ex greco in latinum
sermonem uertit. captos ad ōj. d ccc xxx.
p̄dam ingentem parātam in ea fuisse cu
peum argenteum pondo. cxxxvu. cum
ymagine barbini hasdrubalis, ualeriusq;
amnis in castra magonis capta tradidit.
Septem milia cesa hostium altero prelio e

ruptione pugnatū cum hasdrubale. x. mu
lia occisa quatuor milia. ccc. xxx. captos. Pi
so quinq; milia hominū cum magone. ce den
tes nr̄os effuse sequerentur. cesa ex insidijs scribit.
Apud omnes magnum nom̄ marcij ducis est.
Et uere gle eius etiam miracla addunt. Flam
mam ei comitanti fusam e capite sine ipsius
sensu cum magno pauore circumstantium
militum. mon̄itum q; uictorie eius de pen
usq; ad incensum capitolium fuisse. In tem
plo clipeum marcium appellatum. cum ima
gine hasdrubalis. Quere deiñ aliq̃diu in bis
pania res fuere. uteisq; post tantas munerum ac
ceptas inlataq; clades cunctantibus piculum
sūme rerum facere. dum hec in hispania ge
runtur. marcellus captis hyracusis cum cetā
in sicilia tanta fide atq; integritate compo su
isset. ut ñ nū suam gl̄am si etiam maiesta
tem. pp̄li r. augeret. ornamēta signa urbē
tabulasq; quib; habundabant. hyracusē
romam deuexit. hostium quidem nulla spo
lia. ↄ parta bello uere. Ceterum iñ p̄mum in
tuum murandi grecarum arcium operis
centeq; huic sacra profana q; omnia uul
go spoliandi factum est. que postremo in
romanos deos templum ad p̄tā p̄mum q̄d
a marcello egregie ornatum ē inuit. Visebant
eñ ab exercitus ad portam capenam dedica
ta a marcello templa p̄ter excellentiam
eius generis ornamēta quor per exigua pars
comparet. legationes omnū ferme ciuita
tum sicilie ad eum conuenebant. Dispar
ut causa earum. ita contio erat. qui ante cap
tā hyracusas aut non desciuerant aut redie
rant in amicitiam. ut socij fideles accepti
cultiq;. Quos inter post captas hyracusas de
derat. ut uicti a uictore leges acceperūt

) ductu marcij. bina castra penor oppugnantia capiunt;

ſ marcū
murande
opa gre
carū
arcū

Erant tam haud parue reliquie belli circa a
grigentum romanis. Scipiedes ibanno ducis
reliqui primis belli ⁊ tertius nouus ab hanniba
le in locum hyppocratis missus ubi penes cum ge
neris hyppacinatis muttinen populares uoca
bant. uix impigeret sub hannibale magistro
omnes belli artes edoctus. huic ab scipiade ⁊
hanno ne numide dati auxiliares. cum q̄b;
tra quagatus est hostium agros. tra socios
ad retinendos in fide animos eoꝝ ferendo q;
in tempore cuiq; auxilium adit. uix breui
tempore totam siciliam impleret nominis
sui. nec spes alia maior apud fauentes rebus
carthaginiensium erat. Itaq; inclusi ad temp⁹
menib; agrigenti duxpenus hyracusanusq;
ñ consilio muttinus quam fiducia magis ausi
egredi extra muros. ad hyemeram annē po
suerunt castra. Quod ubi placuit ad marcellū ē
extemplo copias mouit ⁊ ab hoste ūi ferme
miliū mter uallo consedit. quid agerent
pararent ue expectaturus. nullum neq; lo
cum. neq; tempus cunctationi consilio ue de
dit. muttines. Transgressus amnē ac stato
nib; hostium cum ingenti terrore accumul
tu inuectus. postero die ꝑ̄ ppe uisto prelio com
pulit hostes intra munīta. Inde reuocatus
seditione numidarum in castris facta. Cum
·ccc· ferme eoꝝ heraclcam mundam concu
rissent. ad mitigandos reuocandosq; eos pro
fectus. magno ꝑere motus esse ducis dicitur.
ne absente se cū hoste manus conserercnt.
Id ambo egre passi ducis. magis hanno iam
ante auctus gīa cuius. muttinem sibi modū
facere degenerem asrum. imperatoꝝ carthā
giniensi misso absenatu ꝑpō q; ꝑpulit
cunctante ꝑ̄ eptidem. ut transgressi flumen
in aciem exirent. Iam si mutinē opuerit

⁊ acie pugne fortuna euenisset. haud dubi
e mutinus gīam fore. Enim uō indignum
tatus marcellus. sequ hannibalem subnixū
uictoria cannensi ab nola repulisset. hic
terra mariq; uictus ab sese hostib; cedere. ar
ma ꝑcere capere milites. ⁊ efferri signa iu
bet. Instruenti exercitū. decem elephi qui
aduolant ex hostium acie numide. nun
tiant populares suos. primum ea seditio
one motos. qua. ccc. ex numero suo concis
sorunt heraclcam. Dein quo ꝑfectum suū
ab obtrectantib; ducib; gīe ei. sub ipsam
certaminis diem ablegatum uideant.
quieturos in pugna. Dens fallax ꝑmissi fi
dem prestitit. Itaq; ⁊ romanis. circumuen
tus. nuntio celeri p ordinem misso desti
tutum. ab equite hostem esse quem mariē
timuerant. ⁊ territis hostes preter q̄m quod
qua maxima parte uirium suarum ñ uu
uabantur. timore etiam incusso ne ab suo
⁊ ipsi equite oppugnarent. Itaq; haud magn
certaminis fuit. Primus clamor atq; im
petus rem decreuit. Inmunde cum in con
cursu quieq; stetissent in cornib; ut terga
dantes suos uiderunt. fuge cū ꝑtumpt
comites facti. Postq̄m oīs agrigentum
trepido agmine petentes uiderunt. ipi me
tu obsidionis passim in cuntates proxima
s Marcellus felicia pugna ui cit.
-olapsi. Multa milia hominum cesa capta q;
-uecto elephanti. Hec ultima in sicilia mar
celli pugna fuit. Victor in siracusas rediit.
Iam ferme in exitu annus erat. Itaq; se
natus rome decreuit. ut ꝑ cōsulē. ꝑpīs. t.
literas capuam ad consules mitteret dum
hannibal procul abesset. nec ulla magna di
scriminis res ad capuam gereret. Literis coꝝ
si ita uideret ad magistratus subrogandos

romam ueniret. Litteris acceptis inter se consu
les compararent ut claudius comitia pficeret.
fuluius ad capuam maneret. Consules clau
dius creauit. cn̄. fuluium centimalum. ⁊ p.
sulpicium. ser. filiū galbam. qui nullum
antea curulem magistratum gessisset. Preto
res deinde creati. cornelius cethegus. c. sulpi
cius piso. Pisoni uiris dictio urbana pupio ur
bana sicilia. cethego apulia. lentulo sardinia
euenit. Consulibꝫ prorogatum in annum im
perium est. Tyti liuii ab urbe condita lib
xxv. explicit. Incipit lib. xx. vi.

.24. Cn̄. fuluius. centimalus. p. sulpicius.
galba. consules. cum idibꝫ mar
tiis magistratum inissent. sena
tum capitolium uocato de re. p.
de administratione belli de prouintiis exer
citibꝫqꝫ. patres consuluerunt. Q. fuluio. app̄.
claudio. prioris anni consulibꝫ prorogatum
imperium est. atqꝫ exercitus quos habebant
decreti. adiectumqꝫ ne a capua quam obsi
debant abscederent. p̄usq̄m oppugnassent
eam. Tum cura maxime intentos habebat
romanos n̄ ab ira tantum que in nullam
umq̄m ciuitatem iustior fuit. quam quod
urbs tam nobilis ac potens sicut defectione
sua traxerat aliquot ppl̄os. ita recepta incli
natura rursus animos uidebatur. ad uetis
imperii respectum. Et pretoribꝫ prioris anni
.M. iunio etruria. p. sempronio gallia cum
binis legionibꝫ quas habuerant prorogatum
est imperium. Prorogatum ⁊ m. marcello ut p
consule in sicilia reliquias belli pficeret. Eo ex
citu quē haberet si supplemēto opus eēt. sup
pleret de legionibꝫ quibꝫ. p. cornelius. p. p̄ r.
in sicilia preeēt. dum neque militem lege
ret ex eo numero. quibꝫ senatus missionem

reditumqꝫ in patriam negasset an̄ belli finē.
C. pupio cui sicilia euenerat. due legiones q̄s
p. cornelius habuisset decrete ⁊ supplemētum
de exercitu. cn̄. fuluii. qui priore anno in apu
lia fede cesus fugatusqꝫ erat. Huic generi mi
litum senatus eundem quem cannensibꝫ fi
nem statuerat militie. Additum etiam utro
rumqꝫ ignominie ē. ne in oppidis hiberna
rent. neue hiberna ꝓpius ullam urbem decē
milibꝫ passuum edificarent. L. cornelio in
sardinia due legiones date quibꝫ. Q. mutius
prefuerat. supplemētum si opus eēt consules
scribere uissi. T. otacilio ⁊ M. ualerio sicilie
gretieqꝫ ora cum legionibꝫ classibꝫqꝫ quibꝫ
preerant decrete. Quinquaginta greci cum
legione una. centum siculi cum duabꝫ legio
nibꝫ habebant naues. Tribꝫ ⁊ xx. legionibꝫ ro
manis eo anno bellum terra mariqꝫ ē gestū.
p̄ncipio eius anni cum de litt̄is. L. martii re
ferretur. res geste magnifice senatui uise. Titu
lus honoris quod imperio n̄ ppl̄i uissu n̄ ex auc
toritate patrum dato ꝓ p̄tore senatui scripserat.
magnā partē hominū offendebat. Rem ma
li exempli eē imperatores legi ab exercitibꝫ. ⁊ sol
lenne auspiciatorꝫ comitiorꝫ in castra ⁊ ꝓui
tias procul ab legibꝫ magistratibꝫqꝫ ad mili
tarem temeritatē transferri. Et cum quidā
aliq̄m referendum ad senatū censerent. me
lius uisum differri eam consultationē. do
nec pficiscerentur equites qui a martio litte
ras attulerant. Rescribi de frumēto ⁊ uesti
mētis exercitus placuit. eam utramqꝫ rem cu
re fore senatui adscribi. aūt ꝓ p̄tore. L. mar
tio n̄ placuit. ne id ipm̄ quod consultatiōi
reliquerant. ꝓ preiudicato ferret. dimissis
equitibꝫ. de nulla re prius consules retulerūt.
Omniumqꝫ in unū sententie congruebāt

Ignominiosum milie gen.

agendum cum tribunis plebis cē primo quoq;
tempore ad plebem ferrent. quem cum impio
muti placeret in hispaniam ad eum exercitū
cui cōs scipio imperatū p̄fuisset. Ea res cum tri
bunis acta promulgataq; ē. Is aliud certamen
occupauerat animos. C. sempronius plesus die
dicta cōs fuluium. ob exercitum in apulia a
missum in contionibus uexabat multa impe
ratoris temeritate atq; in scitia exercitum in lo
cum precipitem produxisse dictitans. nemi
nem p̄ cōs fuluium ante corruisse omi
bus utriusq; legionis suas quā proderet. Itaq;
uere dici posse. primos eos pisse. q̄m uiderent
hostē. nec ab hannibale. Is ab imperatore suo
uictos cē. Hemmem cum suffragium ineat
satis cernere cui impium. cui exercitum per
mittat. Quid interfuisse inter. C. sempronium
cum ei seruos exercitus datus cēt. breui effe
cisse disciplina atq; imperio ut nemo eos gene
ris aut sanguinis sui memor in acie cēt. pri
dio socios. hostibus terrori cēnt. cum ad bene
uentum alias q; urbes eos uelut ē faucibus
hannibalis ereptos. pp. r. restituisset. cōs ful
uium quintū romanos exercitum hone
ste genitos. liberaliter educatos. seruilibus uicis
imbuisse. Ergo effecisse ut fero cet. inquieti
inter socios. ignauum. imbelles inter hostes
cēnt. nec impetum q̄m penos. Is nec clamorē
quidem sustinere possent. nec hercule mirū
cē militem in acie. cum p̄mus omnū impe
rator fugeret. magis mirari se aliquos stamī
cerdisse. q̄ nō omnes commilitones. cōs fuluij fuisse pa
uoris ac fugę. C. flaminiū. l. paulum. l. po
stumium. cōs ac. p. scipiones cadere in acie
maluisse q̄m deserere circumuentos exerci
tus. C. cōs fuluium. pp̄ eunū nuntiū deleti exer
citus romam redisse. Facinus indignum cē.

cannensem exercitum quod era acie fugerit in
siciliam deportatum ne primus quidem mitigatur.
q̄m hostis ex italia decesserit. Hoc idem in cōs.
fuluij legionibus nup̄ decretum. cōs fuluio fu
gam ex prelio ipius temeritate comisso impu
nitam cē. Ceum in gancea lustris q; ubi uiuen
tem egerit. senectutem auctorem milites q̄
nichil aliud peccauerint q̄m quod imperatoris
similes fuerint relegatos ppe in exilium. ignomi
niosam pati militiam. adeo imperatorem lib
eratum rome. domi ac pauperi honorato. atq; in
honorato cē. Sicut absculpam in milites crās
ferebat. Eos fero citer pugnam poscentes pro
ductos in aciem non eo quo uoluerunt. q̄a
serum diei fuit. Is postero die tempore et
loco eque instructo seu famam. seu uim ho
stium nō sustinuisse. cum effuse omnes fugerent.
secq; turba ablatum ut uarronem cannen
si pugna ut multos alios imperatores. Quid
autē solum sereflantem p̄dicē rei p. nī si mo
sua remedio publicis cladibus futura cē po
tuisset. Ni se mopia cōmeatus. nī in loca iniqua
incauta. incaute deductum. nī acie uictri
cēs suos animos. nec hostium in potesta
te habuisse. suum cuiq; ingenium. audaciā
aut pauorem facere. Bis est accusatus pe
cunia q; an quisitū tertio tribus daret cui
p̄ter quam quod omnibus probris onera
batur. iurati p̄multi dicerent. fuge pauo
ris q; initium a p̄tore ortum. ab eo deser
tos milites cum haud uanum timorē uocis
crederent tergа dedisse. tanta ira accensa
cē. ut capite an quirendū contio succlama
ret. De eo q; nouum certamen ortum. Nam
cum bis pecunia anquisisset. tertio capi
tis se anquirere dicerent. cū pt. appellaq;
collegę negarunt se in mora cē quomin

non agmine in ex
ploratō eūtem in
fidiis circūuen
tū ut apta ar
mis

quod ei morte maior pmissum ēet. seu legi
bꝫ seu moribꝫ mallet anquireret. quo ad ut
captus ut pecunie iudicasset priuato tum
sempronius ut duellionis seuidicare. cīj.
fuluio dixit. diemqꝫ comitiis. ab. c. capu
nio. pt. urbis petit. Jnde alia spes ab reo
temptata est. si adeē iudicio. q̄ntus fuluiꝰ
fē posset. florens cum fama rerum gesta
rum. propinqua spe capue potiunde.
Jd cum p litteras miserabiliter pfīs capue
scriptas peciisset fuluiꝰ negassentqꝫ patres
.e. re. p. eē. abscedi a capua postq̄m diei co
mitioꝝ aderat. cīj. fuluiꝰ crudelium tarquinios abiit. Jd ei iustum exilium ēē iouit
plebs. Jnter hec uis omnis belli uersa in ca
puam erat. Obsidebatur cīn actus quam
oppugnabatur. nec aute tam toleranter
urbia ac plebs poterant. aut mutē nuncios
ad hannibalem p custodias tam attas. Jn
ueniuntur ē numida qui acceptis litteris eua
surum se professus prestaret promissū.
p media romana castra nocte egressus spē ac
cendit campanis dum aliquid uirium
supēet ab omni parte eruptionē temp
tandi. Ceterum in multis certaminibꝫ
equestria prelia ferme prospera faciebant.
pedites superabant. Sꝫ neq̄quā tam le
tum uincere quam triste uinci ulla par
te erat ab obsesso ⁊ ppe expugnato hoste.
Jnita tandem ratio ē. ut quod uiribꝫ de
erat. arte equarentur. Ex omnibꝫ legioni
bꝫ electi sunt uuenes. maxime uigore
ac leuitate corpoꝝ ueloces. Lis parme bre
uiores quam equestres ⁊ septena iacula
quaterni ferunt longa pedes data. prefixa fer
ro quale hastis ueliteribꝫ inest. Eos sin
gulos in equos suos accipientes equites ad
hue fecerunt. ⁊ uehie post tergum. deinde pue
ri ubi datum signum ēet. Post q̄m ad sue
tudinem cotidiana satis intrepide fieri ui
sum ē. in campum qui medius inter castra
murumqꝫ erat ad usus instructos campa
noꝝ equites processerūt. Et ubi ad cōmectū
teli uentum ē. signo dato uelites desiluunt.
Pedestris inde acies ex equitatu repente in
hostium equites incurrit. iaculaqꝫ cū im
petu alia super alia mittunt. quibꝫ pluri
mis in equos. uirosqꝫ passim comectis. p
multos uulnerauerunt. Pauoris cīn plus ex
re noua atqꝫ inopinata inmectum ē. Et in
pcussum hostem equites inuecti fugam stra
gemqꝫ eoꝝ usqꝫ ad portas fecerunt. Jnde e
quitatu q̄ꝫ supioꝝ romana res fuit. Jnstituti
ut uelites in legionibꝫ ēent. Auctoremque
ottum equiti inmiscendoꝝ. centurionē q̄n
cū inmanuū ferunt. honoꝝ qꝫ ideꝫ apud ī
peratoꝝem fuisse. cum in hoc statu ad ca
puam res ēent. hannibalē duūsum taren
tine archis potiunde capiendꝫ timendę tra
hebant cure. Vicit cīn respectus capue in
quam omniū socioꝝ hostiumqꝫ conūsos
uidebat animos. documēto future qualēcūq
q; euentū defectio ab romanis habuisset.
Igitur magna parte impedimentoꝝ relicta
in bruttiis. ⁊ omni grauiore armatu. cum
delectis peditum equitumqꝫ q̄m potrat
aptissimos ad maturandum iter in cam
paniam contendit. Secuti cīn tam rapī
euntem. ctes et xxx. elephanti. Jn ualleoc
culta post rufata montem īminentē capu
e consedit. Aduenienti cum castellū galatia
presidio impulso cepisset. mecum sedem
tes capuam se uertit. Premissis namqꝫ nū
tiis capuam quo tempore castra romana

adgressurus

adgrelluruſ eẽt. ut eodem ꝛ illa aderuptionem paratu portiſ omnib; ſeſe effundẽt. ĩgentem prebuit terrorem. Jam alia parte ipẽ adortuſ ẽ. alia campanã oñſ equitel pedites q; ꝛ cum hiſ punicum preſidium cui boſtar ꝛ hanno preerãt eruptu. Romani ut in re trepida ne aduñam concurrendo partem aliquid indefenſi relinquerent. ita inter ſe copiaſ partiti ſunt. Appius claudiuſ campanis. fuluiꝰ hannibali oppoſituſ. C. nero p. pt. cum equitib; ſex legionum uiaq; ſueſſulam fert. C. fuluiuſ. flaccuſ legatuſ cum ſocialĩ equitatu conſtitit e regione uulturni amnis. Prelium ñ ſolutũ in clamore actum multu ẽ cepturn. ſz ad aluum uitroꝝ equoꝝ armoꝝ q; ſonũ. diſpoſita in muriſ campanoꝝ imbelle multitudo. tñ cum eruſ ceptu qualiſ in defectu lune ſilenti nocte ceri ſolet edidit clamorem. ut aũtarent etiam pugnantium animoſ. campanoſ facile uallo appuſ arcebat. Maior uis ab altera parte. fuluium hannibal ꝛ penurgebant. legio ibi ſexta loco ceſſit. Qua pulſa. cohoꝛs hiſpanoꝝ cũ tribꝰ elephantiſ uſq; ad uallum puaſit. tuperatq; mediam aciem romanoꝝ ꝛ in anceptu ſpe ac piculo erat utrum in caſtra prumperet an includeret ea ſuuſ. Quem pauorem legionis piculum q; caſtroꝝ fuluiꝰ ubi uidit. C. nauiũ prefectoſ q; aliof centurionum hortatur ut cohortem hoſtium ſub uallo pugnantem inuadant. Jn ſimo diſcrimine rem ũtq. Aut uiam dandã hiſ ee ꝛ minore conatu q̃m condenſatam aciem irrupiſſent in caſtra inrupturoſ. aut confligendoſ ſub uallo ee. Hec magnu certaminiſ rem fore paucoſ ee ꝛ ab ſuis inerclulos ꝛ que dum paueat romanã irrupta aciem indeat. ĩ ſe utrũq; in hoſtem ũtat anceps pugnam mediof circumuenturam. Hanuuſ ubi hec imperatoris dicta accepit. ſecundi haſtati ſignum ademptũ ſignifero in hoſtes infert. iacturũ ĩ medio eoꝝ minitãſ ſe ppere ſequantur militeſ. ꝛ partem capeſſant pugne. Jngens corpuſ erat. ꝛ arma honeſtabant. ꝛ ſublatum alte ſignũ conſpectum erat ad ſpectaclin cuncſ hoſtelq;. Ceterum poſt quam iam ad ſigna puenerat. hiſpanoꝝ cum undiq; in eum cragule conijcẽte. ꝛ ppe tota in unũ aciem ruerat. Sz neq; multitudo hoſtium. neq; teloꝝ uis. arcere impetũ eiuri potuerunt. Et. m. atilius legatuſ primi pncipis ex eadẽ legione ſignum inferri in cohortem hiſpanoꝝ coegit. Et qui caſtris preerant. l. porcius licinus. ꝛ. t. popilius legati. pro uallo acriter ppugnant. elephantoſq; transgredientes in rpõ uallo configunt. Quoꝝ corporib; cum oppleta foſſa eet. uelut aggere aut ponte inuecto transitũ hoſtib; dedit. Jbi ꝑ stragem iacentiũ elefantoꝝ atroꝝ edita cedes. Altera in parte caſtrorum iam impulſi erant. campani pumcumq; preſidium. ꝛ ſub ipa porta capue que uulturnũ fert pugnabant. neq; iam armati irrumpentib; romanis reſiſtebant. quam quo porta baliſtis corpionib; q; inſtructa miſſilib; procul hoſtes arcebat. Et ſuppreſſit impetum romanoꝝ uulnus imperatoris appij claudij. cui ſuoſ ante pma ſigna adhortanti ſub leuo humero ſũmum pectus ceſũ ictu ẽ. Magna uis tñ hoſtium ante portam eſt cęſa. Ceteri trepidi in urbem compulſi. Et hannibal poſtq̃m cohortis hiſpanoꝝ ſtragem

uidit. Iuma q; ui castra hostium defendi.
omissa oppugnatione recipere signa. ꝛ con
ūtere agmen pedtum obiecto ab tergo e
quitatu ne hostis instaret. cepit. Legionum
ardor ingens ad hostem insequendū fuit.
Flaccus receptui canī iussit. satis ad utrūq;
profectum ratus. ut ꝛ campanū q̄m haud
multum in hannibale presidij eēt. ꝛ ipse
hannibal sentiret. Cesa eo die qui huic pug
ne auctores fuerūt octo milia hominū deba
nibalis exercitu. tria ex campanis traduntꝫ
signa q; carthaginiensib; q̄ndecim adempta
ta duo de uiginti campanis. Apud alios ne
quaq̄m tantam molem pugne inuenit.
Plus q; pauoris quam certaminis fuisse. cum
inopinato in castra romana numide. his
pani q; cum elephantis irrupissent. elepha
ti p media castra uadentes. stragem tabernacloꝝ ingenti sonitu ac fugam abrumpē
tium uincula uimtoꝝ facerent. fraudē q; su
p tumultū addictā immisit ab hannibale
qui habuit aliquem gnari latine lingue
uiberent consulū ubi q̄m amissa castra
eēnt. p sequemq; multitū in proximos mō
tes fugere. S; eam celeriter cognitam frau
dem oppīam q; magna cede hostium. ꝛ
lephantos igne castris eractos. hoc ultimū
ut cum q; initium finitum q; ē ante de
ctionē capue pluium fuit. Media tutici
qui summus magistratus apud campanos
est. eo anno seppius lesius erat. loco obscu
ro tenuiq; fortuna ortus. Patrem eius
quondam ppupillo eo procurante familiarem ostentum cum respondisset ha
ruspex sūmum quod eēt imp̄ū capue.
puerum ad eum puerū nichil ad eam
spem adgnoscentē duxisse ferunt. noc
tu perduxit rel campanoꝝ natali ubi tum
mus honos ad filium meū puenit. Ea alu
dificatio uī. ꝛ ipā in uerum uertit. Nam
cum fame ferro q; urgentē. nec spes ulla su
peretē. sisti in spem honoꝝ erant honores
decretā tibi. Lesius querendo desertam
ac pditam a p̄moribus capuam sūmū ma
gistratum ultimus omniū cāpanoꝝ cepit.
Ceterum hannibal ut nec hostis elici am
plius ad pugnam uidit. neq; p castra eoꝝ
prumpi ad capuam posse. ne suos quoq;
cōmeatus intercluderent. noui consules ab
cedere in ritu incepto. ꝛ mouere a capua
statuit castra. Multa secum quo iam in
ire pgeret uoluenti. subiit animū impe
tus. caput ipsum belli romam petendi.
Cui rei semper cupide p̄termissam occasio
nem post cannensem pugnam. ꝛ alij uul
go fremebant. ꝛ ipe nō dissimulabat. nec o
pinato pauore ac tumultu nō eē deperan
dam aliq̄m partem urbis occupari posse
et. Si roma in discrimine eēt capuam ex
tremplo omissuros aut ambos impatores
romanos aut altū exhis. Et si diuisissent
copias. utrum q; infirmiorē factum. aut
sibi aut campanis bene gerende rei fortu
nam daturos eē. Vna ea cura angebat ne
ubi abscessisset extemplo dederent campa
ni. Numidam p̄mptum ad omnia au
denda donis placuit ut literis acceptis spe
transfuge castra romana ingressus. alta
parte clam capuam pueniat. Literae aut
erant ad hortatione plene. p fectionem
suam que salutaris illis foret. abstractu
ram ad defendendam romā ab oppug
nanda capua ducem. atq; exercitus roma
nos ne despondērent animos tolerando

Hannibalis obsidio et captu ab urbarei subsidia munū i percussoꝝ pe ten di;

paucos dies totam soluturos obsidionem.
Inde naues in flumine uulturno comprehen
sas duci gladio quod iam ante presidij causa fe
cerat castellum iussit. quarum ubi tantam
copiam esse ut una nocte et traici posset exer
citus allatum est. cibarijs decem dierum pre
paratis deductas nocte ad fluuium legio
nes ante lucem traiecit. Id priusquam fieret
ita futurum compertum ex transfugis. ful
uius. flaccus. senatui romam cum scripsis
set. uarie animi hominum pro cuiusque ingenij
o adfecti sunt. Vt in re tam trepida sena
tu ex templo uocato. p. cornelius cui asine
cognomen erat. omnes duces exercitusque ex to
ta italia neque capue neque ullius alterius rei
memor ad urbis presidium reuocabat. fa
bius maximus abscedi a capua terrerique et
circumagi ad nutus comminationesque han
nibalis flagitiosum ducebat. Qui ad cannas
uictor: ire tamen ad urbem ausus non esset. eum a
capua repulsum: spem potiunde urbis rome
cepisse: non ad romam obsidendam sed ad capu
e liberandam obsidionem ire romam. Cum eo
exercitu qui ad urbem esset iouem federum
ruptorum ab hannibale testem. deosque alios
defensuros esse. has diuersas sententias. media
sententia. p. ualerij. flacci uicit. quique utriusque
rei memor imperatoribus qui ad capuam essent
scribendum censuit. quid ad urbem presidij
esset. quantas autem hannibal copias duceret
aut quanto exercitu ad capuam obsidendam
opus esset. ipsos scire. Si et romam educibus alter
et exercitus pars mitti posset. ut ab reliquo
et duce. et exercitu capua recte obsideretur inter
se compararent claudius fuluiusque: utri ob
sidenda capua utri ad prohibendam obsi
dione patriam romam ueniundum esset.

Hoc. s. c. capuam prolato: quintus fuluius
pro. cons. cui college ex uulnere egrediundum
romam erat. et tribus exercitibus milite electo
ad quindecim milia peditum. omnes equites tradu
cit uulturnum. Inde cum hannibalem latina
uia iturum satis compisset. ipse per appie
municipia queque propter eam uiam sunt. sed etiam
coram lauinium premisit. ut commeatus paratos.
et in urbibus haberent. et ex agris deuijs in
uiam proferrent. presidiaque in urbes contra
herent ut sua cuique res. pro in manu esset.
Hannibal quo die uulturno est trangressus
haud procul a flumine castra posuit. Po
stero die preter cales in agrum sidicinum perue
nit. Ibi diem unum populando moratus
per suessulam allifanumque et casinatem agrum
uia latina ducit. Sub casinum biduo stati
ua habita et passim populationes facte. Inde
preter integramnam. aquinumque in fre
gellanum agrum ad lirim fluuium uentum
ubi intercisum pontem a fregellanis moram
di itineris causa inuenit. Et fuluium uultur
nus tenuerat annis. nauibus ab hannibale
incensis rates ad traiciendum exercitum in
magna inopia materie egre comparantem.
Traiecto ratibus exercitu reliquum fuluio
expeditum iter. non per urbes modo sed circa uiam
expositis benigne commeatibus erat alacres
que milites aliis alium ut adderet gradum
memor ad defendendam ire patriam horta
bantur. Romam fregellanus nuntius diem
noctemque itinere continuato ingentem attu
lit terrorem tumultuosius quam allatum
erat cursu hominum ad fingentium uana
auditis totam urbem conciliat. ploratus
mulierum non exprimatis solum domibus
exaudiebatur. sed undique matrone in pu

Iter hannibalicus

blicum effuse circa deum delubra discurrit
crumb; passis aras uerrentes. nixe genub; supinas manus. ad celum ac dos tendentes. oran
tes q; ut urbem romanã emanib; hostiũ
eriperent matres q; romanas. liberos q; paruu
mulato ser uarent. Senatus magistratib;
in foro presto est. siquid consules uelint. Alij
arripuunt impia. discedunt q; ad suas quisq;
officio; partes. alij offerunt se siquo usui
opere sit. presidia in arce. in capitolio in
muris. circa urbem. in monte etiam alba
no. atq; arce hesulana ponuntur. Inter
hec cum multũ. q. fuluium. p. cons. profectũ
cum exercitu capua q; adferetur. cuncta mi nu
eretur impium sum urbem uenisset. decer
nit senatus. ut. q. fuluio parere cum consulib;
impium eet. Hannibal infestus. p. pl'ato
agro fregellano. pter montes. p. fru
sinatem ferentinatem q; ad agnanum agrũ
in labicanum uenit. Inde algido tusculum
petit. ne receptus montib; intra tusculum
descendit. Inde pupiniam exercitu dimisso. octo milia passuum ab
roma posuit castra. Quo pp̃ius hostis acce
debat. eo maior cedes fiebat fugientium pre
dentib; numidis. pleq; omnũ generum
atq; etatium capiebant. In hoc tumultu
fuluius flaccus porta capena cum exercitu
romam ingressus. media urbe p carinas esq;
linas contendit. Inde egressus inter esquili
nam collinam q; portã posuit castra. Ibi ples
plebis cõmeatum eo comportarunt consu
les senatus q; in castra uenerunt. Ibi de sum
ma re p. consultatum. Placuit consules cur
ca portas collinam esquilinam q; ponere
castra. c. calpurnium. pt. urbanum capi
tolio atq; arci prece. senatum frequentẽ
in foro contineri. liquid in tam turbid reb;
consulto opus eet. Inter hec hannibal ad a
nienem fluuiũ. iii. passuum ab urbe castra
admouit. Ibi statiuis positis pe cum duob;
milib; equitum ad portam collinam usq;
ad hercul templum e pgressus. atq; unde
proxime poterat menia situm q; urbis obe
quitans contemplabat. Id eum tam lucent
atq; ociose facere flacco indignum uisum e.
Itaq; immisit equites. summouerunt q; atq; in
stra redigi equitatũ hostium uisus. cum co
missum preliũ eet consules transfugas nu
midarum quitum manentino ad mille
. c. erant. media urbe transire esquilias uis
serunt. multos aperos inter conuallem inter
q; hortos. sepulchra. cauas undiq; uias
ad pugnandũ futuros rati. Quos cum exercit
capitolio q; cluso publicõ in equis decurren
tes quidam uidissent. captum auentinũ
conclamauerunt. Late tanctũ tumultum
ac fugam preburit. ut nisi castra punica ex
tra urbem fuissent. effusa se omnis pauida
multitudo fuerit tunc in domos atq; in
tecta refugiebant. uagos q; in uias suos hosti
libz lapidibz telisq; mactabant. nec comp
mi tumultus apiri q; error poterat. referis
tenerib; agrestium turba pecor q; quem
pentimus pauor in urbe compulerat. Inque
strepitum. sicim fuit. sumoti q; hostes. Et
Et qui a multis locis comprimendi tumul
tus erant. qui temere orabant. placuit
omnis qui dictatores consules. censores ue
fuissent. cum imperio ee. donec recessisset a
muris hostis. Et diei qd reliquum fuit. et
noctem sequenti multa temere excitati tu
multus sunt compressiq;. Postero die trans
gressus amenem hannibal in aciem omnis

castra cam
rubat. m
passuũ ab
urbe ũ
p gressus
menaur
b obequi
tant
plan
tur.

eduxit. Hec hactenus consulenti quicquam de tractauerit. Instructis utrimq; exercitibus mei pugne casum in qua urbis roma uictoria premium erit. imber ingens grandine mixtus utram q; aciem turbauit. ut uix arma retinentes in castra sese receperint. nullius rei minore quam hostium metu. Et postero die eodem loco acies instructas eadem tempestas diremit. Vbi recepissent se in castra mira serenitas cum tranquillitate oriebatur. In religione ea res apud penos uersa est. audita q; uox hannibalis fertur protinus de sibi urbi rome nec mentem nec dari nec fortunam. minuere etiam aliae parua magna q; res. Magna illa quod cum ipse ad menia urbis rome armatus sederet militem sub uexillo in supplementum hispaniae profectos audisset. Parua autem quod eos diebus cum forte agrum in quo ipse castra haberet uenisse. nihil ob id deminuto pristino cognitum ex quodam captiuo est. Id uero adeo superbum atq; indignum uisum eius soli quod ipse bello captum possideret. habereq; inuentum rome emptorem. ut extremplo uocato precone tabernas argentarias que circa forum romanum erant iusserit uenire. His motus ad cuniculam fluuium castra recultit. septem milia passuum ab urbe. Inde ad lucum ferome pgit ut. Templum ea tempestate inclutum ditissimi. Capenates aliique accolae eius erant. Primitias frugum eo. donaq; alia prae copia portantes multo auro argento q; id genus natum habebant. His omnibus donis tum spoliatum templum. etsi a ceteris cum ruderis militis religione inducti iacerent. post profectionem hannibalis magni inuentum. Hoc pacto templi haud dubia inter scriptores est. Celsus romam eunti ac treb. detulisse eo hannibalem tradit. terreq; eius abeunte cupidissimeq; ab amicino oriente. ex campania in samnium tum impeditos peruenisse. preterq; oppidum sulmonem in marrucinos transisse. in aequicolas agro in marsos. Hinc amitinum foroulosq; uicum uenisse. Neq; ibi certum est quod tantique exercitus uestigia. intra tam breuis aeui memoriam potuerint confundi. Esse eum ea constat. Tantum id interest. uenerit necne tunc ad urbem an ab urbe in campaniam redierit. Ceterum nunquam romanis pugnatae ad portam obsidio. ne capiuam fuit. tam ad defendendam hannibali. Nam q; lucanos in bruttium agrum ad fretum ac regios eo cursu contendit. ut ipse repentino aduentu incautos oppressisset. Capua et sinuessa regiones oppressa per eos dies fuit. tam aduentum flacci sensit. et admiratio orta est. non simul regressum hannibalem. Inde per colloquia intellexerunt. relictos se desertos q; et spem capue retinendae deploratam apud penos esse. Accessit edictum p. cos. ex s. c. propositum uulgatum q; apud hostes. ut qui cuius campanus ante certam diem transisset. sine fraude esset. Nec ulla facta est. transitio metu magis eos q; fide continente. quia maiora indefectione deliquerant. quam quibus ignosci posset. Ceterum quemadmodum nemo prudenti consilio ad hostem transibat. ita nihil salutare in medium consulebat. Nobilitas rem p. deseruerant. neq; in senatum cogi poterant. In magistratu erat qui nisi honorem adiecisset. ex indignitate sua unum ac uilissimum magistratuum quem gerebat deposuisset. Jam ne in foro quidem aut publico loco principum quisquam apparebat domi

meluli parte occalum cū suo exercitu in dies
expectabant. Sūma curę omnis in bostarem
hannonem q; prefectos presidij punici cūsa
erat. suo ñ socioꝝ periculo sollicitos. hi conscp
tis ad hannibalem litis. ñ libere m̄ę etiam
aspere. quib; ñ capuam solam traditam in
manum hostib; sz neq; presidium in oēs
cruciatus produtos incusabant. Abisse eum
in brutios uelut aūtentē sese ne capua in
oculis eius capiatur. Ac hercule romanos ne
oppugnatione quidem urbis romane ab
strahi a capua obsidenda potuisse. Tan
to constantiorem inimicum romanū q̄m
amicum perunde. Si recedat capuam bel
lum q; omne eo uertat. Ipse campanos pa
ratos eruptioni fore. Non cum regius neq;
tarentinis bellum gesturus transisse alpes ubi
romane legiones sint ibi carthaginiensiū
exercitus debere ee. Sic ad cannas. sic ad trasi
menum rem bene gestam. eundo consc
rendo q; cum hoste castra fortunam temp
tando. In hanc sententiam litē conscpte.
numidis apposita mercede iam professis ope
ram dantur. hi specie transfugarum cum
ad flaccum in castra uenissent. Vbi in tempe
capto abirent. fames q; que tam diu capu
e erat. nulli ñ probabilem causam transiti
onis faceret. mulier repente campana in
castra uenit. sororum transfugarum unus
indicatq; imperatori romano numidam
fraude composita transisse. litteras q; ad ha
nibalem ferre. Id unum ex his qui sibi rem
aperuisset arguere sese paratam ee. Producti
primo satis constanter ignorare se mulie
rem simulabat. Paulatim dein conuictus
uis cum torquēta poscj. i paratj uiderent fal
sus id ita ee. litteras q; prolatas. i addictum
eciam indicio quod celabat. i alios specie
transfugarum numidas uagari in castris ro
manis. hos sup. lxx. comprensos. i cum trans
fugis nouis multatis uirgis. manibq; pre
sis capuam rediguntur. Conspectum tam
triste supplicium fregit animos campanoꝝ.
Concursus ad curiam ppli factus. coegit se
suum senatum uocare. i pmoꝝ q̄ia diu pu
blicis. silijs aberat. ppalā minabat. ñ uenire
in senatū. ca domo seoꝝ uocasse. i rpublicē omis uu
ere tracturos esse. Is cmoꝝ frequentem sena
tum magistratuj prebuit. Ibi cum ceteri
delegatis mittendis ad impatorē romanos
agerent. ubi uirtus qui defectionis auctor
ab romanis fuerat interrogatus sententiam
negat eos qui delegatis. i de pace ac deditione
loquantur meminisse ne quid factum fuisset
si romanos in potestate habuissent. ne quid
ipsis paciendum sit. Quid uos inquit eam de
otionem fore censetis. qua q̄dam ut aduer
sus sanguinis. aurisue impetratemus. nos mā
q; omnia romanis dedimus. iam ememo
ria excessit quo tempe. i in qua fortuna a p. r.
defecerimus. iam quem admodum in defec
tione p̄sidium qd̄ poterat emitti. p cruciatū
. ad contumeliam necaremus. quoties in
obsidentes q̄m inimicj eruperimus. castra op
pugnaremus. hannibalem uocauimus ad
opp̄mendos eos. hoc q̄ recentissimū ee. ad oppug
nandam romam hinc cum miserimus. stge
contra q̄ illi infeste in nos fecerint repente.
uicere eo quid speretis habeatis. Cum hostis alie
nigena i italia ee. i hannibal hostis. i cunc
ta bello arderent. omissis omnibus. omisso
ipo hannibale ambo consules. i duo consu
lares exercitus ad capuam oppugnandā mi
serunt. Alterum annū circumuallatos in

clulos q; nos tame macerant. ꝛ ipi nos bri
cum ultima pcla. grauissimos labores ppes
si. circa uallum ac fossam sepe trucidati. ꝛ
ppe ad extremum castris erum. Sz omitto hec.
Vetus atq; usitata res est in oppugnanda hosti
um urbe labores. ac picta pax. Illud ire atq;
odiis exercabilis q; indictum ē. hannibal in
gentibz copijs pedtum equtumq; castra op
pugnauit. ꝛ ex parte cepit. Tanto pcto nich
moti sunt ab obsidione. Profectus transiuit
turnū pussit calenum agrum. nich tamen
socios clade auocati sunt. Ad ipsam urbem
romam infesta signa ferri uoluit eam quoq;
tempestatē imminentē spuerunt. Transgressꝰ
a meneni. iii. passuū ab urbe castra posuit.
postremo ad menia ipa. ꝛ ad portas accessit
romam se adempturum eis. n ob mutarent
capuam ostendit. n ob miserunt. ferasq; be
stias cedo impetu ac rabie concitatas. si ad
cubilia. ꝛ catulos earum ire pergas. ad opē
fuis ferendam auertas. romanos. roma
circum sessa coniuges liberi. quoꝝ plorati
hinc ppe exaudiebant. aris focis dim delubra se
pulchra maiorꝝ temerata uiolata. ac capua
n auferunt. Tanta audacia supplicij exper
tendi. tanta sanguinis nri hauriendi sitis. Hec
iniuria forsitan nos q; idem fecisse
mus. si data fortuna esset. Itaq; q̄m alter
otiss immortalibz ē. uisum cum morte nec
recusare quidem debeam cruciatus contu
melias q; quas spes hostis. dum liber. dum
mei potens sum. effugere morte pretq̄m
honesta. etiam leni possum. Hon uidebor
apud claudium et. q. fuluium uictoria
insolenti subiugos. neq; uinctus p urbem
romanā triumphi spectaculū trahar. ut
deinde in carcerem aut paulō deligatus. la
certo uirgis tergo cervicem securi romane
subiciam. nec diutius mendiq; patriam ude
bo nec rapi ad stuprum matres. campanas
uirgines q; ingenuos pueros. Albam uin
pi oriundi erant. a fundamentis pruerunt
ne turpis ne memoria originum suarum
extaret. ne dum eos capue passuros credam
cum infestiores q̄m carthagini sunt. Itaq; q̄
bz utinam ante facto cedere. quam hec tota
acerba audeant in animo ē. his apud me
hodie epule instructe parateq; sunt. saciati
uino cibo q; poculum idem q̄d in datum
fuit circumferet. Lapotio corpus accruciatu
animū a contumelijs oculos aures audiendis
audiendis q; omnibz acerbis indignisq; q̄
manent uictos iudicabit. Parati erunt
qui magno rogo in propatulo edium acre
so corpora ex anima inuciant. hec una ua. ꝛ
honesta. ꝛ libera ad mortē. Et ipi uincentem
mirabuntur hostes. ꝛ hannibal fortes socios
fieri ab se desertos ac proditos ē. hanc orōnē
uiri plis cum assensu audierunt. q̄m forti
animo id q̄d probabant exequi potuerunt.
Maior pars senatus. multis sepe bellis exper
tam ppli. r. clementiam. haud diffidentes
sibi q; placabilem fore. legatos ad dedenda
romanis capuam decreuerunt. miserunt
q; Vibium uirrium septem. ꝛ xx. ferme
senatores domum secum sunt. epulatiq;
cum eo. Et q̄ntum facere potuerant alie
natis mentibz uino. ab iminentis sensum a
li. uenenum omnes sumpserunt. Inde mis
so comuuio dextris inter se datis ultimo q;
complexu. conlacrimantes suū patrie q;
casum alij ut eodem rogo cremarentur.
manserunt. alij domos digressi sunt. Im
plete cibi sumo q; uene minus efficaces m

maturanda morte cum uenenum fecerunt.
Itaq; noctem totam plerisq; comitibus seqñ
tis partem iam cum animã egissent: omnes tam
prudenter aperiuntur hostib; portæ ut pauci
Postero die porta trans quæ aduersus castra ro
mana erat: iussu p.cõs apta est. Et immissa
legio una et due ale cum .c. fulvio legato.
Is cum omnibus primũ arma tela q; quæ capu
e erant. ad se conferenda curasset. custodibus
ad omnes portas dispositis ne quis exire aut
emitti posset: præsidium pomerium comp
hendit. senatum campanum ire in castra
ad impetrandos romanos iussit. Quo cum ue
nissent exemplo his omnibus cathene inie
cte. iussique ad questores deferre quod auri
atq; argenti haberent. Auri pondo .lxx.
fuit. argenti .xxx. pondo .c. cc. senatores .v.
et .xx. equites in custodiam duo de .xxx. tranã
missi: quoru de sententia maxime de exercitu
ab romanis constabat. De supplicio campa
ni senatus haud quaquam inter fulvium
claudium q; conuenerat. facilis impetra
de uenere claudius. fulvio durior sententi
a erat. Itaq; appius romam ad senatum
arbitrium eius rei totum referebat. per
cunctandi etiam equum esse potestatem
fieri patribus: ni cõmunicassent consilia cũ
aliquis sociorum latini nominis municipio
rum ni operæ eorum in bello forent. ni ad munic
pia aduersi. Id uero minime cõmutandum esse
fulvius dicere. ut sollicitarentur criminib;
oubius sociorum fidelium animi: ni subirent
indicib; quis neq; quid facerent. quicquam
umquam pensi fuisset. Itaq; se eam quæstio
nem oppressurum exercendarum q; Ab hi
sermone cum digressi essent. et appius quã
uis ferociter loquentem collegam. ni du
bitaret tam luteral sup tanta re ab roma
expectaturum. fulvius ne id ipm impedim
tum inceptis foret. dimittens prætorium tri
bunis mil. ac præfectis socium impauit. ut
ducerent equites delectos denunciarent. ut
ad tertiam bucinam presto essent. Cum hoc
equitatu nocte tranato profectus prima luce
portam intrauit. atq; insonuit. Concur
sum q; ad primum equitum ingressum facto.
magistratum sibi omnium citari iussit. impe
rauit q; ut producerent campanos quos in
custodia haberet. Producti omnes uirgisq;
cesi ac securi percussi in curulem equo calentes
erant. Vbi cum in tribunali consedisset. produci
q; campani deligatos ad palum equestres
ab roma uenit. Luteral q; a. c. calpurnio. pr.
fulvio contradit. Murmur ab tribunali
totam contionem puasit. differri rem inte
gram ad patres de campanis. Et fulvius id
ita ferendum acceptas luteras neq; resolutas
cum ingremio reposuisset. preconi impe
rauit ut lictorem lege agere iuberet. Ita
debilis q; qui calibus erant sumptum supplicium.
Tum luteris lectis senatusq; consultum fe
rum
ad impediendam rem actam que summa
ope ad perata erat ne impediri posset. Con
surgentem iam fulvium laurea uibelli
campanus per mediam uadens turbam
nomine inclamauit. Et cum mirabundus
quidnam sese uellet respexisset flaccus. me
quoq; inquit iube occidi. ut gloriari possis
multo fortiorem quam ipse es uirum abste
occisum esse. Cum flaccus negaret profecto
satis compotem mentis esse. nam prohiberi
etiam se. si id uellet. s. c. diceret. Tum uibel
lius. Quando quidem inquit capta pata
pp inquis amicis q; amissis cum pe mamu

Decreto ca
pue;

laurea q
dam cam
panus fil
tui consu
lem ut se
uiberet
occidi
mela
ma
ut;

mea coniugem liberosq; interterendum ne
quid indigni paterentur. in ne morasq; quz
dem copia eadem ē quebis cuncti meis. pe
tatur auxiliis musis hui⁹ urbis inducta.
Atq; tragladiusq; quem uestre referat p adu
sum pectus transfretus an pedes impatois
moribundus pcubuit. quaq; ad supplu
tum attinet. campanoq; pleraq; alia
de flacci unius sententia acta et tanto mo
tuum apud clauduum sub dedicionem
capue quidam traduxit. hunc ōq; ipsum
tauream. neq; sua sponte uenisse cales ne
q; sua manu interfectum. Sz cum inter ce
teros ad palum deligatus quia parū inter
streptus erauduri possent que uociferaret
silentiū fi flaccū iussisse. Tum tauream illa
que ante memorata sunt dixisse. uirum
se fortissimū ab nequaq̄m pari ad uirtu
tem ocidi. Sub hec dicta iussu p consulis
preconē ita pronunciasse. Licitor uito forti
adde uirgas. in eum p̄mum lege age. Lec
tum oq; s. c. prius q̄m securi feriret quida
auctores sunt. Sz qua adscriptum in s. c. fuit
sici uideretur integram rem ad senatum
reciperet interp̄tatum ē quid magis. e. r. p.
duceret estimationē sibi p̄missam capuā
a calibz redditum ē. tela q; calatia in dedi
tionem acceptē. Sbi quoq; in eos qui capta
rerum erant animadūsum. Ita ad. lxx. p̄n
cipes senatus interfecti. ccc. ferme nobiles
campani in carcerem conditi. alii p̄ socio
latinu nominis urbes. in custodias dati iua
tis sunt calibz interierunt. Multitudo alia q;
uium campanoq; uenundata. De urbe
agro q; reliqua consultatio fuit. quibz da
delendam censentibz urbem p̄ualidam
p̄ximāq̄m inimicam. Ceterum presens uti
litas uicit. Nam p̄pter agrum quē omni
fertilitate terre satis constabat primū in
talia cē urbis seruata ē. Vt ceteraliqua ara
toz sedes urbi frequentande multitudo
incolarum libitinoz q; institoz opificū
q; reperta. ager omnis recta publica. p. r.
facta. Ceterum habitari tantū tamq̄m ur
bem capuam frequentari q; placuit. Coep
nullum cuiusq; nec senatus. nec plebis
concilium nec magistratus cē. Sine consi
lio publico. sine imperio multitudinem nul
lius rei inter se sociam ad consensum in ha
bilem fore. p̄fectum ad iura reddenda
ab roma quotannis missuros. Ita ad capu
am rei componende consilio ab omni parte
laudabili seuere celeriter in maxime noxi
os animadūsum. Multitudo ciuium dis
sipata in nullam spem redituri seruti
incendiis ruinisq; in certa inuria muroq;
q; cum emolumēto quesita etiam apud
socios lenitatis spes. incolumitate urbis
nobilissime opulentissimeq; cuiuis
omnis campania omnis quq; campaniam
circa accolunt p̄pli ingemuissent. confessi
o expressa hostiq̄ ita uis in romanis ad ex
petendas penas ab infidelibz socios. q; quā
nichil in hannibale auxilii ad receptos in fi
dem tuendos cē. Romani patres p̄functi
quod ad capuam attinebat cura. c. neroni
ex his duabz legionibz quas ad capuam ha
buerat sex milia peditum. q. ccc. equites
quos ipē legisset. q; socium latini nominis
peditum numerū parem. d. ccc. equites
decernunt. Cum ceteritum puteol in na
ues impositum nero in hispaniam trans
portauit. Cum tarracone nauibz uenisset.
exposituq; ibi copis. q; nauibz subductis

locio loq; nauale l multitudinis augende cau
sa armasset. profectus ad hiber flumẽ exercitum ab vrsonensio marcio accepit. Inde per
git ad hostes ut. hasdrubal hamilcaris ad
lapidem atros castra habebat in auersa nis.
Is locus ẽ. inter oppida illiturgim & mucissam.
huius saltus fauces nemo obsederat marco re
ẽto. & caduceatorem misit. qui permitteret
sibi emitti sibi foret. se omnẽ exercitum exhi
pania deportaturũ. Quam rem cũ ille ad ro
manus accepisset. diem postetum has
drubal colloquio petiit. ut romam legati
conscribentur de reddendis arcib; urbium
oiq; statuenda ad quam presidia dedu
cerentur. Sua q; omnia sine fraude pe
deportarent. Quod ubi impetrauit. exemplo
primus tenebris. atq; ĩ tota nocte q̃ gra
uissimũ exercitus erat hasdrubal quacumq;
posset euadere e saltu uasit. Data sedulo
opera est. ne multi ea nocte exirent. ut ipsa
paucitas cum ad hostem silentio fallendũ
aptior tum ad euadendum per artas semi
tas ac difficiles esset. Venum in sequenti die
ad conloquium ẽ. & loquendo plã scriben
do q; dedita opera q̃ in rem nẽ ẽnt. die con
sumpto. in posterum dilatum ẽ. Addita
insequens nox spacium dedit. alios emit
tendi. Hec postero die vel finem inuenit.
Ita aliquot dies disceptando palam de
legib; nocte q; emittendis clam e castris
carthaginensib; absumpte. Ex postoꝝm
parte maior emissa exercitus erat. Iam ne
his quidem que ultro dicta erant stabat.
minus q; ac minus cum timore simul fi
de decrescente conueniebat. Jam ferme
pedestres omnes copie euaserant e saltu cũ
prima luce densa nebula saltum omnem
campos q; circa inuexit. Quod ubi sensit has
drubal. mittit ad nerones qui in posterũ
diem colloquium differret. Illum diem
religiosum carthaginiensib; ad agendũ
quicq̃m rei seriae ẽe. Hec tum quidem sus
pecta fraus. Cum ẽt data uenia ei diei ex
trema q; hasdrubal cum equitatu elepha
tis q; castris egressus sine ullo tumultu in
tutum euasit. Hora ferme quarta dispul
sa sole nebula aperit diem. uacua q; hosti
um castra conspexerunt romani. Tum de
mum clauduli punicam fraudem agnos
cens ut se dolo captum sensit proficiscentẽ
instituit sequi paratus confligere acie. & ho
stis detrectabat pugnam. Leuia tñ prelia
inter extremum punicum agmen precursores q;
romanorum fiebant. Inter hispanie popli
nec qui post cladem acceptam defecerant.
redebant ad romanos. nec ulli nouo defi
ciebant. Et rome senatui ppl̃o q; post re
ceptam capuam ñ tam italie iam maior q̃m
hispanie cura erat. exercitum augeri. et
imperatorem mitti placebat. nec tam quẽ
mitterent satis constabat. quam illud ũ
duo summi imperatores intra dies xxx. ceci
disserent. qui in locum duorum succederet. ex
tra ordinariam curam delegendum ẽt. Cum
alii alium nominarent. postremum eo
decursum est. ut populus p. cõs. creando in
hispaniam comitia haberet. diemq; comi
tiis consules ediderunt. Primo expectaue
runt ut qui se tanto imperio dignos crede
rent nomina profiterentur. Que ut destitu
ta expectatio est. Fabius integratus luctus ac
cepte cladis. desidium q; imperatorum amis
sorum. Ita q; cuncta q̃ pe mora consilii
comitiorum die tñ in campum descendit.

atq; in magistratu uerb; circumspectant
oza p̃cipuum alio; alios intuentium fre
munt q; adeo p̃dital rei desperatum q; de re
·p· ee· ut nemo audeat in hispaniam imp̃e
rium accipere· Cum subito ·p· corneli⁹ qui
in hispaniam ceciderat filius ānoꝝ ·l·xx· fer
me annos natus· professus se petere· in supio
re u̅n conspici posset loco constitit· In quẽ
postquam omniū oza conūsa sunt clamo
re ac fauore omnati exemplo sunt felix
faustum q; imp̃um· Jussi deiñ mire suffra
gium ad unum oēs ñ centurie m̄ s; etiam
hominem ·p· scipioni imp̃um ee in hispa
nia tulerunt· Ceterum postrema actam ut
iam resederat ⁊ imperat⁹ impetus animoꝝ ñ
ardoꝝ q; silentium subito ortum ⁊ tacita co
gitatio quid nam egissent nouu fauor plus
ualuisset q̄m ratio etatis maxime pertimebat
quidam fortunam etiam domus horrebāt
nom̄ q; ex funesta duabꝫ familijs in eas pro
uincias ubi inter sepulchra patrum patruuq;
rei gerende cẽt proficisceret· Que ubi abre
tanto impetu acta in sōlicitudinem curāq;
hominū animad uertit· ⁊ aduocata cōti
one ita de etate sua· imp̃io q; mandato et
bello quod gerendum eet magno elato q;
animo disseruit· ⁊ ut ardorem eum qui re
sederat excitaret rursus nouaret q; imple
ret hominem certioris spei· quam quantum
fidei promissi humani aut ratio efficere
rerum ubertas solet· Fuit enim scipio ñ
uerē· ēm uere ub; mirabilis· ⁊ arte quoq;
quadam abuuenta in ostentationē eaꝝ
compositus· pleraq; apud multitudinem
aut p̃ nocturnas uisa sp̃es· aut uelut diui
nitus mente monita agens· siue ⁊ ipē capt⁹
quadam superstitione animi· siue ut impia

consilia q; uelut sorte oracli mulia sint· nec
cunctatione assequerent· Ad hoc tam m̄ ab
mitio ꝑparans animos· ex quo togam uirilē
sumpsit· nullo die prius ullam publicam p̃
uatam q; rem egit· quam in capitoliū iret·
Ingressus q; edem consideret· ⁊ plerumq; soli⁹
in secretum ibi tempus reterret· Hic mos p̃ om
nem uitam seruabat· Seu consulto· seu teme
uulgate opinioni fidem apud quosdam fec̄
ut stirpis cum diuine uirum ee· reciperetq; fa
mam in alexandro magno prius uulgatam·
⁊ uanitate ⁊ fabula parem· anguis immanis
concubitu conceptum· ⁊ in cubiculo matris ei⁹
ulsam p̃ sepe prodigij⁹ euis spēm· interueniu
q; hominū euolutam repente atq; ex oculis
elapsam· His miraculis numq̄m ab ipō elusa
fides est· quin potius alta arte quadam nec
ab uendi tale quicq̄m nec palam adfirmā
di· Multa alia eiusdem genis· alia uera alia
adsimulata ād̄rationis humane ineo ue
uene excesserant modum quib; freta nunc
cuncta· etati haud quaq̄m mature· tan
tam molem rerum tantum q; impium p̃
misit· Ad eas copias quas ꝯcuerere ꝯtereiu
hispania habebat· quecq; apud eos cum c· ne
rone tractata erant· ⁊ multum ⁊ equites ad
iuncti· ⁊ ·o· iuuenis filanus· p· pt· aductor
ad res gerendas datus ē· Jta cum ·xxx· nauiu
um classe omis aūt quinq; remes erant·
hostis tibinis profectus preter horam tusci
maris alpes ⁊ neq; gallicum sinū· ⁊ deinde pi
rinei circumuectus p̃ montoruū· emporiis
urbe greca oriundi· ⁊ ipi a phocea sunt co
pias exposuit· Jnde sequi nauib; uisis tar
dacōnē pedib; profectus· conuentū omiū
socioꝝ· ⁊ enim legationes ad famā ei⁹ ex
omni se p̃uincia effuderant· habuit· Ja

Scipionē stirpis diuine ee·

uel ibi subduci uellet remisit uu. ceteremq;
massiliensium que officij causa ab domo p
secute fuerant. Responsa inde legationib;
suspensis uarietate rer casuum dare cepit. Ita
elato ab ingenti uirtutum suarū fiducia a
nimo. ut nullum ferox uerbum excideret. in
gensq; omnib; que diceret cum maiestas in
eet. tum fidel. Profectus ab tarracone ceteris
tel sociorum hibna exercitus adiit. collau
dauit q; milites quod duab; tantis deincep
cladib; ita prouinciam obtinuissent. nec
fructum sedarum rerum senture hostē pas
si omni cis hibm agro. eos arcuissent. socios q;
cum fide cutatu eent. Marcum secum habe
bat cum tanto honore. ut facile appareret
nichil minus q̄m uereri nequi obstaret
gle sue. Successit in neronis ilamus. Et in hi
berna milites noui deducti. Scipio omnib;
q̄ ad eunda agenda q; erant maturare ad
itus pactis q; tarracone concessit. Sicho
nino; fama apud hostes scipionis erat q̄
apud cues socios q;. Et diuinatio quedam
futuri. quo minus tatio timoris redd po
terat. oportet emere maiorē inferens me
tum. In hibna ducūs concesserant. Hasdru
bal gisconis usq; ad oceanū. i gades. Magō
in mediterranea maxime sup̄ castulonēsem
saltum. Hasdrubal hamilcaris filius primus
hibo circa saguntum hibnauit. Status
eius extremo quo capta ē capua. i scipio
in hispaniam uenit. punica classis ex sici
lia tarentū accita ad arcendos comeatus
presidij romani quod in arce tarenti una e
rat. Clauserat quidem omnes ad arcem a
mari aditus. Ad sidendo ductus arti
orem annonam socios q̄m hosti faciebat.
Non eū tm subuehi oppidanis ppacata

Clauo dat scipio aīo legatis;

tutoria aptos q; portus prelidio nauiū pun
tarum poterat quantum frumēto classis pa
turba nauali myrta er omni genere homi
num absumebat. ut arcis p̄sidium etiam si
ne inuecto quia pauci erant er arce ipsa
sustentari posset. tarentinis classi q; ne inue
tum quidem sufficeret. tandem maiore grā
q̄m uenerat classis dimissa ē. annona haud
multum lgrauerat. quia remoto maritimo
p̄sidio. subuehi frumētū n̄ poterat. Eiusdem
estatis exitu. M. marcellus ex sicilia p̄uincia
cum ad urbem uenisset a. c. calphurnio. pr.
senatus ei ad eclem bellone datus ē. Ibi cū
de reb; ab se gestis disseruisset. questus lem
ter n̄ suam magis q̄m multum uicem. q̄d
prouinciam confecta exercitum deportare
non licuisset. postulauit ut triūphantē ur
bem inire liceret. Id n̄ impetrauit. Cū mul
tis uerbis actum eet. uterum nimis conue
nire cui nomine absenti obtigisset prospere
ductu ei gesta supplicatio decreta foret. et
diis imortalib; habitus honos. ei presenti
negare triumphū. an quem tradere exerci
tum successori iussissent. quod nisi manente
in prouincia bello desinerent eum q̄si de bel
lo triumphare. cum exercitus testis meriti
atq; imperii triumphi abeet. Medium ui
sum. ut ouans urbem iniret. Tr. pl. ex auc
toritate senatus ad pplm tulerunt. ut mar
co. marcello quo die urbem ouans iniret.
impium eet. Pridie q̄m urbem iniret in
monte albano triumphauit. Inde ouans
multam p̄se predam in urbem inuexit.
cum simulachro capturum siracusarum
catapultis ballistisq; alia omnia instru
menta belli lata. i pacis diuturne regiisq;
oppulentie ornamenta argenti eris q; fabre

tacti uasa. alia supellex. pecuniaq; uetus.
⁊ multa nobilia signa. quibus urbes prima
grecie urbes siracuse ornate fuerant. Pu
cereq; uictorie signum octo ducti elephan
ti. Et non minimū fuere spectaculum cum
coronis aureis precedentes solis siracusanus
⁊ moericbus hispanus. Quos alto ducente
nocturno siracusas unicornum erat. alter
nassum quod q; ibi presidij erat p̄diderat.
His ambobus ciuitas data ⁊ quingena iuge
ra agri solidi in agro siracusano. qui aut
regum aut hostium ꝑti ⁊ fuisset ⁊ edes
siracusis cui uellet eorum in quos belli ure am
madūsum eēt. Moericho hispanoq; qui cū
eo transierant urbs agerq; in sicilia exhis
qui a pplo ⁊ defecissent. ussa dari. Jd. m.
cornelio mandatum ut ū ei uidetur urbē
agrum que eis adsignaret. eodem agro sira
cusano qui aut regum aut hostium ꝑti ⁊
fuisset ⁊ edes siracusas cui uellet eorum in quos
belli ure animadūsum eēt. Jn eodem agro bel
lugem ꝑ quem inlectus ad transfugiū moe
richus erat. cccc. iugera agri decreta. Post p
fectionē ex sicilia marcelli punica classis.
viii. pedrum. tria numidarum equitū
exposuit ad eos. ⁊ murgentie terre secutre de
fectionem earum hybla ⁊ marcella ig
nobiliores quedam alie ⁊ numide p̄fec
to mutuine uagi p totam siciliam socios
pplī ⁊ agros urebant. Sup hec exercitus ro
manus uarius. partim quod cum imperato
rē deuectus ex prouincia eēt. partim quod
in oppidis hibernare uetiti erant segni fiunge
bantur militia magisq; eis auctor ad seditio
nem quam animus deerat. Jnter has
difficultates. m. cornelius prior militē
animos. nunc consolando. nunc castigan

do ledaut. ⁊ cuncta et omnia que deterrerant
mutuo nemus redigit. atq; ex his murgentia
hispanis quibus urbs agerq; debebatur. ex s. c
attribuit. Consules cum ambo appuliam
prouinciam haberent. minusq; iam terro
ris a penis ⁊ hannibale eēt. sorti ussi appu
liam macedoniam q; prouinciam sulpi
tio macedonia euenit. Is q; lentulo succes
suluus romam comitiorum causa accersitus.
cū comitia consulibus rogandis haberet. p̄ro
gatiua uetturia uinios. t. manlius torq̄tus
⁊ t. otacilius qui presens erat gratulandi
causa. turba coiret. nec dubius eēt consensus
pplī magna circumfusus curia tribunal
consulis uenit. petit q; ut pauca su
a ūba audiret. centuriam q; que tulissent
suffragium renocari uibet. Erectis omnibus
expectatione quidnam postulaturus esset.
octios ualitudinē excusauit. Jmpudentē
⁊ gubernatorem ⁊ imperatorem eē. qui cum
alienis ocīis. et omnia agenda sint. postu
let sibi postalium capita ac fortunas com
mitti. Proinde iubeat ⁊ redire in suffra
gium uenturiam uinios uiberet. ⁊ me
mmisset in consulibus creandis belli quod
in italia sit tempos q; rei p. uix dum reqes
se a malis ac sumpturi tumultu hostili quo
paucos ante mēses arserunt. ppe menia roma
na. Post hec cum centuria frequens iuscla
masset nichil se mutare sententie eosdem
q; consules dicturos eē. cum torquatus. Je
q; ego uīos inquit moneo consul fere potē.
neq; uos impū meū. Reddite in suffragiū
⁊ cogitate bellū punicū in italia ⁊ hostē
ducem hannibalē eē. Cum centuria ⁊ auc
toritate mota iuri ⁊ admurandū circa fre
mitu peciit a cōsule uenturiam seniorū

ctaret · uelle lege cum maioribꝫ natu collo
q; et ꝯauctoꝛitate eoꝝ solet ducere ceteris ue
curie senoꝛibꝫ datum secreto in oculu cũ
his colloquendi tempus. Senoꝛes de tribꝫ
consulendum dixerunt ee. Duobꝫ plenis
simi bonoꝝ · q. fabio · t · m. marcello · Et si utiq;
nouum aliquem adsciscut penes consulem
creari uellent · m. ualerium leuinum · egre
gie adsciscut philippũ regem terra mariq; re
gessisse. Ita de tribꝫ consultatione data sen
oꝛibꝫ dimissis uniuersi suffragium ineunt
· q. marcellũ · clauduum fulgentẽ cum sig
lia domita · t · m. ualerium · absentes consu
les dixerunt. Auctoꝛitatem prerogatiue
oĩs centurie secute sunt. Ludant nunc
antiquĩ miramur ne ĩ equidem si qua sit sa
pientium cuiuis q̃m docti fingunt magis
quam noscunt. ut principes grauioꝛes tem
pationẽ q; a cupidine impij aut multitu
dinem meliꝰ moꝛatam censeant fieri pos
se. Centuriam uõ unius senatores consulere
uoluisse. quibꝫ impium suffragio man
dare. uix ut ĩsimule sit parentium q; hi
sceto uilis leuis q; apud libos auctoꝛitatis fe.
Prectoꝛia ĩ comitia habita · l. manlius
ualens · t · l. manlius acidinus · t · c. letoꝛius.
· t · l. cincius halimentus creati sunt. Forte ita
incidit · ut comitijs pfectus nunciare · t · ota
cilium q; t · manlij oĩs interpellatus eodo
comitioꝝ eet collegam absentem datuꝝ
fuisse indebatur pp̃s mortuum in sicilia
ee. Ludi appollinares · i · prioꝛe anno fuerant
· eo anno ut fierent repente calpurnio
pretoꝛi senatus decreuit ut in pp̃etuum uo
uerentur. Eodem anno prodigia aliquot
uisa nunciata q; sunt. In ede concoꝛdie
uictoꝛia que in culmine erat fulmine

ictta de cilla q; ad uictoꝛiam que mante fue
erant · helit neq; ĩ procidit. Et ragnanie · t
fregellis nunciatum ẽ murum q; poꝛtas q; de
celo tactas. Et in foꝛo subꝛano sanguinis q;
uos p̃ diem totum fluxisse · i · fretis lapidibꝫ
pluuisse · i · reate mulam pepisse. Ea p̃digia
hostiis maioꝛibꝫ sunt p̃curata · i · obsecratio
unum diem p̃pto indicta · i · nouendiale
sacrum. Sacerdotes publici aliquot eo anno
eodem moꝛtui sunt, nouiq; suffecti. In locũ
· m. emilij numide decemuiri sacroꝝ · m. emi
lius lepidus in locum · m. pomponij matho
nis pontificis · c · iuuius in locum · s p̃. carulij
maximi auguris · m. seruilius · t · oraculus
crassus · pontifex qua ex acto anno moꝛtuus
erat · idõ nominatio in locum eius ñ est facta.
· C. clauduus flamõnialis · quod erta p̃ eam de
derat · flamonio abiit. Eodem tempus · m. ua
lerius leuinus · temptatus prius p̃ secreta collo
quia p̃cipum animus ad inductum ante
ad id p̃m concilium ecnoꝝ classe expedita
uenit. Vbi cum siracusas capuamq; captam
in fidem in ttalia q; rerum sedarum ostendi
tasset adiecisset q; iam ĩ amaioꝝibꝫ tradi
tum moꝛem romanis colendi socios, et q;
alios in cuitatẽ atq; equum secum uis ac
cepisset alios in ea foꝛtuna haberent ut
socij ee quam cuues mallent. Ecnoloseo in
maioꝛe futuros honoꝛe quod gentium ĩmi
marinarum in amicitiam p̃mi uenissent.
philippum eis · i · macedonas graues sacrolas
ee. quoꝝ seuum ac spe etiam fregisse · i · eo re
dactum ee. ut ñ his mõ urbibꝫ quas p̃ium
ademisset ecnolis ereclam. Et ipsam mache
doniam infestam habebant · i · acarnanas
quos egre ferrent echolia coꝛpe suo dirup
tos restituturum se in antiq̃m foꝛmulam

¶ Verba histo
ricj grauita
tem tempe
tantiam q;
romanã
laudan
tis.

¶ prodigia.

urtq; ac dictoꝝ eoꝝ; hec dicta p̃milia
a romano impatore scopas qui tum pp̃s
r· gentis erat· r dolimachus p̃nceps echoloꝝ·
affirmauerunt auctoritatem suam in o
re cum uerecundia· r maiorem cum fide
um maiestatem q; pp̃· r· gerollent· es· Ma
me tñ spes potuit de mouebat a carnanie
Igitur conscripte conditiones quibꝫ in ami
ciciam societatem q; pp̃· r· uenirent· addi
tum q; ut si placeret uellentq; eod̃ iure
amicie· eleis lacedemoniis q;· r attalus· eo
pleuratus· r scerdiledus eẽnt· Asie attalus·
hi tractum· r illiriorꝝ regem· Bellum ut erum
plo echolicum philippo terra gererent· na
uibꝫ ne minus· xx· v· remibꝫ adiuuarent ro
manus· urbium corcire tenus ab echolia
incipienti· solum tecta q;· r muri cũ agris
echoloꝝ· alia omnis preda· p̃· r· eẽnt· Darẽt
q; opam romam ut a carnaniam echoli
haberent· Si echoli pacem cum philippo
facerent federi adscriberentur ita ratã eoꝝ
pacem· si philippus arma ab romanis socis
q; quiq; eoꝝ dictoꝝ is eẽnt abstinuisset·
Item si· p· r· federe uingeret regi ut caueret
ne uis ei belli inferendi echolis is eoꝝ; eo
rum eẽt· Hec conuenerunt conscripta q;
biennio post olimpie· ab echolis· In capi
tolio ab romanis ut testata sacratis monu
mentis eẽnt sunt posita· Hoc causa fue
runt recenti rome ductus legati echoloꝝ
nec tam impedimento id reb; gerendis fu
it· Et echoli exemplo mouerunt adiisus phi
luppum bellum· Et leucnus zacinthum par
ua insula est p̃pinqua echolie urbem u
nam eodem quo ipa est nomine habet·
eam p̃ter artem ui cepit· r bolonia das· nas
sum q; acarnanum captas echolis contri
but· Philippũ quoq; tatis implicatis bello i
nitimo· ratus ne ytaliam penos q; pacta cum
hannibale posset respicẽ coꝝ; iram ipse se re
cipit· Philippo echoloꝝ defectio pelle hiber
nanti allata est· Itaq; qui a p̃mo uere mo
turus exercitum in greciam erat· illiricos fi
nitimos q; cuius urbes alterno metu quieta·
macedonia haberet expeditionem sub tã
in originoꝝ atq; appolloniatum fines fecit
Egressos q; appolloniatas cum magno ter
rore ac pauore compulit intra muros· Vasta
tis primis illiricis in pelagoniam eadem ce
leriter uenit uer· Iñ dardanoꝝ urbem si
tam in macheloniam transitum dardа
nis facturam cepit· His raptim actis me
moꝝ echolia iunctis q; cum eo romanis bel
li p̃ pellagoniam· r hyrcanum· r bo etiam in
thessaliam descendit· Ad bellum secum ad
uersus echolos capessendum mentari posse
homines credebat· Et relicto ad fauces thessa
lie p̃sio cum· uiii· milibꝫ armatoꝝ ad arce·
dos aditu echolos ipe pricq; maioribꝫ occu
parentur rebꝫ in macheloniam atq; iñ in
traciam exercitum acinedos duxit· Ineur
rere ea gens in macedonia soluta erat· ubi
regem occupatum extremo bello ac sine p̃
sidio ee regnum sensisset· ad frangendas
g̃uastare agros· r urbem iam phoinnã
caput arcemq; medice oppugnare cepit·
Scopas ubi profectum in thraciam regem
occupatum q; ibi bello audiuit armata
uuentute echoloꝝ bellum inferre acar
naniе parat· Aduersus quod se acarnanũ
gens· r uiribꝫ impar etiam menia das
nassium q; amissa cernens· romana q; in
super arma ingruere ita magis instruit
q̃m consilio bellũ· comugibꝫ liberisq; r se

mozib; sup. lx. annos | imppinq̃m epirũ mi|sis. ab quindecim. ad. lx. annos | conurat.
in uictoz esse ñ redituro. Qui uictus acie exce|sisset. eum nequis urbe. tecto mensa lare
reciperet. Diram execrationẽ in pplares
obtestationem quam scissimam potue|runt adũsus hospites compositerũt.
Precatiq; simul epi totas sunt. ut qui suoy
in acie cecidissent. eos uno tumulo con|gererent adhiberent q; humatis tumulum.
Hi situ sunt acarnanes. qui adũsus um
atq; inuriam etholoy pro patria pugnã|tes mortem occubuerunt. Per hec incita
tis animis. castra in extremis finib; suis
obuia hosti posuerunt. Iunctis ad phi|luppum missis. quanto res in discrimine
ẽe tom̃ere philippum. ad quod in manu
bz erat. coegerunt bellum. Iamphorma
p deditionem recepta. 7 prospo alio succe|su rerum etholoy impetum tardauerat.
primo conuurationis fama acarnanue
deñ audituis philippi fines. Hec philipp⁹
quamq̃m ne oppmerent acarnanes ty
neribz magnis erat. ultra duum ẽ pgres
sus. Jñ cum audisset redditum etholoy ex
acarnania. 7 ipe pellam rediit. Leuinus
uis p̃ncipio aduersa profectus naubz supe
rato leucatwa promuntorio cũ uenisset
naupactum anticurã. in se pectur ũ e
oyert. ut presto ibi sopatri etholi q; ẽent.
Sita anticura est in loci de leua parte si
nuum corinchia cum intrantibz, b reue ter
ra uter eo breuis naugatio ab naupacto ẽ.
Tercio ferme post die utrimq; oppugnari
cepta est. Grauioza mari oppugnatio erat.
quia. 7 ex̃cta machine q; omnis genis
in naubz erant. 7 romani ñ oppugna|bant. Itaq; intra paucos dies recepta urbs
p dedicionem etholis tradit̃. Preda ex nau
pacto romanis cessit. Litere Leuino reddite
consulem eum absentem declaratum. 7
successorem uenire. p. sulpicium. Leteri ñ
duturno ibi morbo implicitus seruus spe
omnũ romam uenit. M. marcellus eũ
. 16. Pk
y dibz martijs consulatũ iniisset. senatum
eo die moris causa habuit. professus nich
se absente collega neq; de re. p. neq; de p
uincijs actarum. Sine se frequentes sicu
los ppe urbem inuitos obtrectatoy suoy ñ
ẽe quibz tñ abẽe ut p se ñ liceat palam
rome crimina edicta. ficta ab inimicis uul
gare. ut ni simularent aliquem sibi ty
morem absente collega ducendi de consu
le ẽe. ipe eis exemplo daturus senatum
fuit. Vbi quidem collega uenisset ñ pas
surum quicq̃m priuis agi q̃m sicli in se
natum introducant. Dilectum ppe. a.
m. cornelio. p totam siciliam habitum
ut q̃m plimi questum de se romam ue
nirent. eundem literis falsis urbem im
plesse. bellum in sicilia ẽe ut suam lau
dem minuat. Moderati animi glam eo
die adeptus consul senatum dimisit. Ac
ppe iustitium omnũ rerum futurũ ui
debatur donec alter consul ad urbem ue
nisset. Otium ut solet exercitum plebis ru
mores belli diuturnitate euastato agro
circa urbem quam infesto agmine isset.
hannibal erbaustam dilectibz italiam. 7
p re quod cannis cesus exercitus quereban
tur. 7 consules bellicosos ambos uiros acres
q; nimis. 7 ferocis creatos. qui ut in pace tã
quilla. bellum exercere possent. nedum
in bello respirare ciuitatem sinerent passu

aduentus re
gredi etiam
in animos
cogit

ri · Jnterrupit hos sermones noctē que
pridie quintilis ꝯ fuit plēb; simul loca
circa forum incendium ortum. Eodem tē
pore septem tabē que postea quinq; ar
gentarie que nuno noue appellantur
arsere. comprehensa postea priuata edi
ficia. Neq; eñ tum basilice erant com
prehense. lautumie. forumq; piscatorium.
7 atrium regium. Edes uestē uir defen
sa ē. tredecim maxime seruoꝝ opa qui
in publicum redempti ac manu missi
sunt. Noctē 7 die continuatum incendi
um fuit. nec ulli dubium erat humana
id fraude factum ēe. quod pluribus simul
locis. tot duūsil ignes ꝯ ortī ēent. Itaq;
consul ex auctoritate senatus p contionē
edixit. qui quoꝝ opa id conflatum in
cendium profiteretur. primum fore. libe
rum. pecuniam. Seruo. libertatem. eo premio in
ductus campanoꝝ calauinoꝝ seruus. man
ci nom̄ erat. Jndicauit dominos 7 quinq;
preterea iuuenes nobiles campanoꝝ. quoꝝ
parentes. a. q. fulvio securi percussi erant. id
incendium fecisse. Vulgo q; facturos alia
ni comprehendant. Comprehensi familiaq;
eoꝝ 7 primo eleuabantur inter iudicium q;
pridie cum ūbib; castigatiōm ab dominis
discessisse. puram ac leuitatē. ex re fortuita
crimen ꝯmictum. Ceterum ut coram co
arguebant. 7 questio ex ministris facinoris
foro medio haberi cepta ē. fassi omnes atq;
in dominos seruos q; conscios animaduer
sum ē. Jndicia libertas data. 7 ex. eis. Consu
le Ieunio capuam petentem circumfusa
multitudo campanoꝝ ē obsecrauit cum
lacrimis ut sibi romam ad senatū
re liceret. oratum si quia misericordia tandem

cognitā posset. ne se ad ultimū pditum
irent. nomq; campanoꝝ. a. q. flacco deleri si
nerent. Flaccus sibi p̄uatam simultatem cū
campanis negare ullam ēe publicam inimi
tiam hostilem 7 ēe 7 futuram. quod adeo animo
ēe erga pplm̄ r. senti. Jullam eñ in terris
gentem ēe nullum infestiorē pplm̄ nomini
romano. Jdeo se membris inclusos tenere eos.
quia sequi eua fissent aliqua uelut feras be
stias p agros uagari 7 laniare 7 trucidare qd̄
cumq; obuium detur. Alios ad hannibalē
transfugisse. alios ad romam incendendam
profectos. inuenturū in se m̄ulto foro consu
lem uestigia scelus campanoꝝ uestē eadem pe
tituram 7 ēcnos ignes 7 conditum impie tra
li fatale pignus imperii romani. Se minime
censere tutum ēe campanis potestatem in
trandi romana menia fieri. Leuinus cam
panos uicurando a flacco adactos. q̄rto
die q̄m a senatu responsum accepissent.
capuam redituros sequi se romam uisit.
Hac circumfusus multitudine simul sicu
lis obuiam egressis romā p̄buit clarissimarū
urbiū ꝯcordia ac celebrimis uiris uictos bello accu- sator es-
turbem adducentes. De re. p. tam p̄mū ac
de prouinciis ambo consules ad senatum
retulere. Jbi Ieunius quo statu macedonia.
7 grecia echolia acarnanes locaq; ēent. quas
q; ibi res ipe egisset terra marique exposuit.
Philippū inferentem bellū echolis in mace
doniam retro ab se compulsum ad mariti
mum regni abisse. Legionē q; in deductū
posse. Classem satis ēe ad arcendum italia
regem. Hec sedeq; prouincia cui p̄ fuerat
consuli. Cum de prouinciis cōmunis rela
tio fuit. Decreuere patres ut alter consulum
italia bellum q; cum hannibale; prouincia

ēct. alter dalmen cui. t. oraculum prefulleꝛ
ſiciliam q; prouinciam cum. l. cantio. pt. ob
tineret. ſ exercituſ eſ duo decreu q̄ in etruria
gallia q; ēent. ee. uiii. erant legiones urbane
Due ſupioꝛiſ anni in etruriam due quib;
ſulpitius conſul preſuiſſet in galliam mit
terent gallie legionib; p̄ect quem conſul
cui ytalia prouincia ēct prefecriſſet in etru
riam. c. calpurnius poſt p̄tur̄ progato in
annum impio miſſus. t. q. fuluio capua
prouincia decreta progatum q; in annū
impium exercituſ ciuium ſocioꝝ q; minuꝝ
uſſus. ut ex duab; legionib; una legio. v. pe
dittum. t. ccc. equites ēent dimiſſis q̄ plima
ſtipendia t ſocioꝝ. vii. pedittum. t. ccc. equi
tes relinquerent. ſ eadem tōne ſtipendioꝝ
habita. in uetib; militib; dimittendis. cū
fuluio conſuli ſupioꝛiſ anni nec de prouincia
appulia nec de exercitu quem habuerat
quicq̄m mutatū tantū in ānum proga
tum impium ē. ſ. ſupplicuſ collega eius
omnē exercitum p̄ter ſocioſ nauales uſ
ſus dimittere ē. ire ex ſicilia exercituſ cui
marchuſ cornelius p̄ect. ubi conſul impium
tiam uenſſet dimitti uſſuſ. l. quinctio
ad obtinendam ſiciliam carthaginenſes mil
teſ dati. duarū inſtar legionum. Eodem
legiones in ſardiniā. p. manlio uolſoni
p̄t decrete. Quib;. l. cornelius in eadem p
uincia poſt anno p̄fuerat. Vrbanas ita
ſcribere conſules uſſi. ne quem militem
facerent qui in exercitu. m. claudij. oſ. uale
riſ. q. fuluiſ. neue eo anno plures q̄m una
ex. xx. romane legiones ēent. his. l. c. p̄fec
tis ſortiri prouincias conſules ſiciliam claſ
ſis marcello ytalia cum bello aduſus han
nibalem ieiunio euenit. Que ſors uelut

uerum capti miraculis ita eam animaꝝ ſi
culoſ expectatione ſortis in conſiliū conſ
pectu ſtantes. ut complorato eoꝝ flebiles
q; uoces. t expectatione exemplo oculoſ
hominū conuerterent. t poſt modū ſermo
nes p̄buerint. circumibant eōs ſenatum
circum ueſte ſordida. adfirmantes ſeō ſ
ſuam quiſq; patriam. ſ totam ſiciliam re
liqturoſ ſi marcellus eo tōn cum impio re
diſſet. Iſſullo ſuo mitto eum ānō implacabi
lem in ſe fuiſſe quid tractum quod roma
de ſe queſtū uenſſe ſiculoſ ſciat facilē. obtinebit
negotiis aut mergi fretō ſatius illi inſule ēe.
q̄m uelut deditoꝝ in micō. he ſiculoꝝ
querele. domoſ primū nobiliū circūlate.
celebrate q; ſermonib; quoſ partim mi
ſiculoꝝ partim inuidia marcelli exercebat.
in ſenatum etiam puenerunt. poſtulatū
a conſulib; ē. ut de prouinciis ſuis
ſenatum conſulerent. Marcellus ſuā au
dito ab ſenatu ſiculi ēent. aliam fortaſſe
fuiſſe ſententiam ſuā dicere. Iunc ne q̄ſ
timore frenari eoſ dicere poſſet. quo min⁹
de eo libere q̄rent. in cui potestate moꝝ
futuri ſint. ſi collegę mich inter ſint muta
re ſe prouinciā patum ēe deprecari ſenatuſ
p̄ iudicium. Iam cum ſorte ēe collegę
optionem dare. prouincie inquiū fuit. qua
to maiorē iniuriam imo conferre mihi am
ēe ſortem ſuā ad eā transferre. ita ſenat⁹
cum quid placeret magiſ oſtendiſſet q̄m
decreuiſſet dimittitur. Inter ipoſ conſules
p̄mutato prouinciarū rapiente fato mar
cellum ad hannibalē facta ē. ut ex q̄ p̄m⁹
poſt aduſe pugne gl̄iam ceperat. in eā lau
dem poſtremuſ romanoꝝ impatoꝝ p̄ſpi
cium maxime bellicis rebus cadet. p̄mutatis

ſicloꝝ de placatione martis ad eos missa

Tus.

puncti ſ hieronimi in senatum introducti. multa de hieronimi regis fide ꝑpetua erga p·r· uerba fecerunt in gr̃am publicam. auertere hieronimũ ac postra hyppocraten atq; epicidem tyrannos. cum ob alia tum ꝑter defectionem ab romanis ad hannibalem inuisos fuisse sibi. Ob eam causam hieronimũ a p̃ncipibz iuuentutis ꝑ publico cõsilio interfectum. in epicidis hyppocratis q; cedem. Lxx. nobilissimoꝝ iuuenum coniuratione̅ factam. quos marcelli mora destitutos ſ quia ad preditum temp⁹ exercitum ad siracusas ñ admouisset. indicio facto oĩs ab tyrannis interfectos ſ Iam q; hyppocratis epicidis tyrannidem marcellũ exercitasse. leonticis crudeliter direptis nunq̃m deinde p̃ncipes siracusanoꝝ desiisse ad marcellum transire. polliceriq; se urbem cum uellet ei tradituros ſ Sz cum p̃mo ui capere maluisse. Deinde cum id neq; terra. neq; mari omnia expugnis posuisset. auctores ſ tradendarũ siracusarum fabr̃e ferarium solim. i. moericum hispanum. q̃m p̃ncipes siracusanoꝝ habere tutel̃ id ne quicq̃m ultro offerentes ſ poptasse. quo scilicet uigilior̃e de causa uerutissimos socios p·r· circũdaret ac diripe̅t. Si ñ hieronimus ad hannibalem defecisset. sz ꝑ ſ siracusanus. i. senatus. si portas marcello siracusanas publice. i. ñ oppressis siracusanis. tyranni coꝝ hyppocrates. i. epicides clausissent. si carthaginiensium animis. bellum cum p·r· gessissent. quid ultra q̃m quod fecerunt nisi ut deleti siracusas facere hostiliter marcellum potuisse. Certe preter menia. i. tecta exhausta urbi sacra fracta ac spoliata dñ delubra. dñis ip̃is ornam̃tis q; eoꝝ ablatis nich̃ relictum siracusis cẽ. Bona q; multa adempta ita ut nemo quidem toto reliq; diripe̅te ne alere sese ac suos possent. Orare senatores conscriptos. ut si nequeant omnia saltem que comparent cognosci q; possint. restitui dñis iubeant. Talia conquestos cum exceder̃e templo ut depostulatis eoꝝ patres consulu possent. Leuinus iussisset. Manerent inquit marcellus ut coram his respondeam q̃n eam conditione ꝑ uobis. p·c· bella gerim⁹ ut inimicos armis accusatores habeamus. Hoc capite hoc anno urbes capua. fuluum reum marcellum siracusę habeant. Reducti in curiam legatis cum consul. Non adeo maiestatis imq̃. p·r· ipiusq; huius oblitus sum. p·c. ut si de meo crimine ambigerem̃ consul de uicturis causam accusantibz grecis fuim. si q̃ quid ego fecerim in disquisionem uenit. Nam quicquid isti patri debuerunt. q̃ si ñ isti fuerunt hostes nichil interest. Nunc a nuo hierone siracusas uiolatum. Si aut̃ desciuit portas. legatos nros ferro atq; armis petiere̅t urbem ac menia clauserunt. exercitumq; carthaginensium. admissus nos tutati sunt. quis passos cẽ hostilia cum fecerint indignatur. tradentes urbem p̃ncipes siracusanoꝝ accusat sim solim. i. moerichum hispanum. Quibz tantam credentem portas habui. Non estis extremi siracusanoꝝ quippe qui alios humilitatẽ obiciatis. Quis ẽ uir̃m. qui se michi portas aperturum qui armatos milites meos in urbem acceperum̃ ꝑmiserit. Odistis. i. execramini eos qui fecerunt. Et ne his quidẽ contumelios in eos dicendis parcatis. tantum abẽ ut. i. ipi tale quicquã facturi fuerit. Ipsa humilitas eoꝝ. p.c. q̃m isti obiciunt. maximo argumẽto ẽ. me neminẽ qui nauatam opam. r·p· nr̃e uelit. i. adiutarum ce̅. i. ante

quam obliderem siraculas. nunc legatis mit-
tendis. nunc ad colloquium eundo tempta-
ui pacem et postea quam neque legatos uiola-
di uerecundia erat. nec michi ipsi congres-
so ad portas cum principibus responsum dabatur.
multis terra mariqz exhaustis laboribus tan-
dem ui atque armis siracusas cepi. Que captis
accidint apud hannibalem et carthaginien-
ses uictos se uistius quam apud uictoris populi se-
natum quererentur. Ego p. c. siracusas spoli-
atas. si negaturus essem. nunquam spoliis earum
urbem romam exornarem. Que autem sin-
gulis uictor aut ademi aut dedi cum belli
iure tum ex cuius que merito satis scio me feci-
se ea uos rata habeatis. p. c. ne magis rei. p.
interest quam mea quippe fides exsoluta est.
Ad rem. p. pertinet ne aucta mea rescindendo.
alios in posterum segniores duces faciatis. Et
quam coram et siculorum et mea uerba audistis. p. c.
simul templo excedemus. ut me absente li-
berius consuli senatus possit. Ita dimissis siculis
et ipse in capitolium ad dilectum discessit.
Consul alter depostulatis siculorum ad patres
retulit. Ibi cum diu de sententiis certatum
esset et magna pars senatus principe eius senten-
tia et manlio torquato. cum tyrannis bel-
lum gerendum fuisse censerent. hostibus et
siracusanorum et populi r. et urbem recipi. non capi
et receptam legibus antiquis et libertate stabili-
re. non fessam miseranda seruitute bello adfli-
gi. Inter tyrannorum et ducis romani certami-
na. premium uictoris in medio. positam ur-
bem pulcherrimam ac nobilissimam. Fisse hor-
reum atque erarium quondam p. r. cuius mu-
nificentia ac donis. multis tempestatibus.
hoc denique ipso punico bello. aduita orna-
taque res. p. esset. si ab inferis existat rex hie-

ro fidissimus imperii romani cultor quo ore
aut siracusas aut romam ei ostendi posse.
cum ubi semiruptam ac spoliatam patriam
respexerit. ingrediens romam in uestibulo
urbis prope in porta spolia patrie sue uisurus
sit. Hec talia que cum ad inuidiam consulis
miserationemque siculorum dicerentur. initius tamen
decreuerunt patres. tam marcelli que his
gerens bellum uictorque egisset. rata haben-
da et se in reliquum cure senatui fore rem
siracusam. Mandaturosque consuli leuino
quod sine iactura rei. p. fieri posset. fortu-
nis eius ciuitatis consuleret. Missis duobus se-
natoribus in capitolium ad consulem uti re-
diret in curiam et introductis siculis. s. c. reci-
tatum est. Legatique benigne appellati ad di-
missi ad genua se marcelli consulis proiece-
runt. et obsecrantes ut que deplorande ac
leuande calamitatis causa dixissent. ueni-
am eis daret et in fidem et clientelam que se
urbem que siracusas acciperet potens. Ob hoc
consul clementer appellatos eos dimisit. Cam-
panis deinde senatus datus est. quorum oratio mise-
rabilior causa durior erat. Neque enim me-
ritas penas negare poterant. nec tyranni
erant in quos culpam deferrent sed satis pen-
sum penarum. Tot ueneno absumptis.
tot securi percussis senatoribus credebant.
Paucos nobilium superiores esse. quos nec
sua conscientia ut quicquam de se grauius
consulerent impulerit. Ne uictoris ira capi-
tis dampnauerit. Eos libertatem sibi suisque
et bonorum aliquam partem orare ciues roma-
nos a finitatibus plerosque et propinquis iamiam
cognationibus ex connubio uetusto uinctos.
Summotis deinde templo paulisper dubita-
tum an arcessendus a capua. Q. fuluius

ēcc. Mortuus enī post captam clauciam consul erat. Coram imperatore qui res gessisset sicut inter marcellum siculos q; disceptatū fuerat. disceptaretur. Deīn cum .m. atilio .cn. fuluiū frēm flacci. legatos eius atq; minutium .t. l. uecurū philonem. Item claudij legatos. qui omnib; gerendis rebz ad fuerāt. in senatu uidēnt. nec fuluium auocari a capua nec differri campanos uellent. interrogatus sententiam .m. atilius regulus. cuī ex his qui ad capuam fuerant maxima auctoritas erat. in consilio in quit arbitror me fuisse consulib; capua capta. Ēū que reterētur qui campanoz benemitus de re .p. nra ēcc. duas mulieres comptū ē besy am oppiam atellanam capue habitantē .t. flauciulam cluuiam. que quōdam questum corpe fecisset. illam cotidie sacrificasse p salute .t. uictoria .p. r. hanc captiuis egentib; alimēta clam suppeditasse. Ceteroz omniū campanoz eundē erga nos animū quē carthaginensium fuisse. securiq; p cussos. a. q. fuluio. uicisse. magis quoz um dignitas inter alios quam quoz culpa eminebat. p senatum agi de campanis q; ciues romani sunt in uisu ppli ñ uideo posse. id q; rap̄ maiores nr̄os in latinis factū ēē cum defecissent. ut m. antistius. tr. pl. pul rogationē ferret. sciret q; plebi. uti senatus de latinis sententie duende uis ēēt. Ita q; censeo cum tr. pl agendum ēē ut eoz unus plures ue rogationē ferant ad plebem qua nobis statuendi de campanis uis fiat. Latinus. tr. pl. ex auctoritate senatus. plebem iubet uerba rogauit. Omnis campanus atellanus calatinus sabbatinus qui se dediderunt in arbitrium. ditionē q; p. r. fuluio p. cōs. quoiq; una secum dedidere agrū. urbem q; duuina. humanaq; utensilia q; siue quid aliud dediderunt. de his reb; quid fieri uelitis uos rogo quirites. Plebes fit uisus. quod senatus uidetur maxima pars censeat qui adsidens. id uolumus iubemus q;. Ex hoc plebei scito. senatus consultus. appie duuiq; p̄mū bona ac libertatem restituit. Si qua alia premia petere ab senatu uellent. uenire eas romam. Campanis in familias singulas decreta facta q; ñ ope pretium est omnia enumerare. Alioz bona publicanda. ipos libos q; eoz .t. cōiuges uendendas ēēt. filias que emptas sibi quisq; in ppli .r. potestatem uenirent. Alios manumittendos. ac de his postea consulendū. Alioz campanoz sūmam etiam censui distulerunt. publicanda nec nebona ēēnt. pecua captiua p̄ter equos .t. mancipia preter puberes uiriles. seruit. omnia que solo ñ continerentur restituenda censuerunt dñis. Campanos omnis atellanos calatinos. sabbatinos. ecca q; quis eoz aut ipi aut pater eis eoz apud hostes ēēnt. libos ēē iusserunt ita ut nemo eoz ciuis r. aut latinum nomis. Q; neue quis eoz qui capue fuisset dum portę clause ēēnt in urbe agro ue campano intra certam diem maneret. Loca ubi habitarent transtibim qui ñ contingeret tibim daret. Quum capte nec in urbe campania que a pp. r. defecisset p bellum fuisset. eos ciuium am nē romā ciuis. Quia d romanos transissent. pulsq; capuam hannibal uenisset. eis uulturnū emouendos ēē fuerunt. ne quis eoz propi mare quin decem milib; passuū agrum edificium ue habēt qui eoz transtibim emoti ēēnt.

ne ipi portetur eor utpiam pararent habẽt
ue nisi in uicẽ gente agro suꝛmo nepsino ue
agro. dum nequi maior q̃m q̃q̃ginta iuge
rum agri modus eẽt senatoꝝ omnium quicq
magistratus capue iussissent. Libera corpoꝛa
que uenundari placuerat. romam mitti ac
rome uenire. Signa statuas eneas que capta
de hostib; ducẽt que eor sacra ac ꝑphana es
sent. ad pontificum collegium retulerunt.
Ob hec decreta mestioꝛes aliq̃nto q̃m romam
uenerant campanos dimiserunt. Nec iam. q.
fuluij sententiam in sese ꝛ; inquitate dim acq;
execrabilem fortunam suam incusabant.
Dimissi sicili campani q; delectus habitus.
Scripto deiñ exercitu de remigum supple
mẽto agi cepꝛum. In quam rem cum neq; ho
minum satis. nec ex qua parerent stipendiũ
q; acciperent. pecunie quicq̃m ea tempestate
in publico eẽt. decreuerunt consules ut ꝑ uati
ces censu ordinib; q; ficẽt remiges darent
cum stipendio dari hisq; dicerunt xxx. Ad
id edictũ tantus fremitus hominũ. tanta
indignatio fuit. ut magis dux q̃m materia
seditioni deeẽt. Secũm sicios campanosq; ple
bem romanã ꝓtendam lacerandam q; ꝰ
consules sumpsisse. Per tot annos tributo
exhaustos. nichil reliqui ꝑter terram nudã
ac uastam habere. Tecta hostes incendisse.
Seruos agricultoꝛes. rem. p. abduxisse. Huc
ad multitudinem paruo ere emẽdo. nunc remiges
imperando cui siquid argenti eris ue fuit.
stipendio remigum. tributis annuis abla
tum. Seu denꝰ quod ñ habeant. nulla ui
nullo impio cogi posse. bona sua uende
rent. in corpoꝛa que reliqua eẽnt. seuirent
ne uñ redimant. quidem quicq̃m supuis
sẽ. Hec ñ in occulto ꝛ; ꝑpalam in foꝛo atq;

% atelle. galate. gessissent. bo na uenire capue

oculis ipoꝝ consulum ingens turba circum
si fremebant. nec eos sedare consules nunc ca
stigando. nunc consolando poterant. Spa
tium deiñ his tribus sedare ad cogitandum
dixerunt quo ipi ad rem inspiciendã exple
diendam usi sunt. Senatum postea die ha
buerunt de remigum supplemẽto. Vbi cum
multa dissertassent cum equa plebis recu
satio eẽt. interrunt cõsules eo ut dicerent pri
uatis id seu equũ seu uniquinm onus imun
gendum eẽ. Jam uñ cum pecunia mera
rio ñ eẽt. paraturos nauales socios. Quom
aũt sine classib; aut sicilia obtineri aut ita
lia ꝑ philippum arceri posse aut tuta tale
tuꝛa eẽ. Cum in hac difficultate rerum
consiliuum hereret. ac ꝑpe coꝛpoꝝ quidã occi
passet hominũ mentes. cum ieunius con
sul magistratus senatui. senatum ꝑplo sic
honoꝛe prestitit. ita ad omnia que dura
atq; aspa eẽnt subeunda ducem debere eẽ.
siquid imungere infeꝛi uel ꝛ; ꝑsi ire actu
os ipe uiris statueret. facilius oms obedie
ret habeas. Nec impensa grauis eẽ cum ea
plus q̃m pro uiribus parte sibi quemq; cape
ꝛ; ꝑceptum uident. Itaq; classes habeat q̃
ornare uolum ꝑ ꝑtis. ꝛ; ꝑuatos sine recusati
one remiges dare. nobiles ꝛ; ꝑ ipos ꝛ; ꝑ ñ im
pemus aurum argentum signatum oms
senatoꝛes crastino die in publicum con
ferant. ita ut anulos sibi quisq; uxoꝛi
libis. filio bullam. Et q̃b; uxoꝛ filie ue sint.
singulas uncias pondo auri relinquant.
Argenti qui curuli sella sederunt. equoꝝ
nam ta. libras pondo ut lignum patellã
q; deoꝝ causa habere possint. Ceteri sena
toꝛes libram argenti tantum eris signati
quina milia in singlos patres familie re

unquamul. Ceterum omne aurum argentum ẽt signatum ad erarium urbꝭ mittamus ex templo deferamus. Nullo añ. l. c. facto ut uoluntaria collatio. 7 certam̃ aduuande rẽ p̃. certet ad emulandum animos p̃mum eq̃stris ordinul. deinde reliquę plebis hanc unam uiam multa inter nos colloquia consulem inuenimus. Ingrediamur dijs bene iuuantibꝰ rei. p. moliamur. 7 priuatas res facere salua p̃ stat publica prodendo tua nec quicq̃m seruel. In hec tanto animo consensum est. ut grẽ ultro consulibꝰ agẽtur. Senatu indemisso. p se quisq; aurum argentum. 7 es in publicum conferunt tanto certamine in lecto. ut p̃ma inter p̃mos nomina sua uellẽt in publicis tabulis ẽ. ut nec erarium uri accipiendo nec scribę referendo sufficerent. Hunc consensum senatus equester ordo est secutus. Equestris ordinul plebs. Ita sine edicto sine coercitione magistratus. nec tempori in supplemẽtum. ne stipendio rei. p. egerunt. Paratisq; omnibꝰ ad bellum consulem in prouinciam profecti sunt. Nec; aliud magis repulit belli fuit. quo carthaginẽses romanꝰq; parter uarijs casibꝰ imperijs magis in anciptiti spe ac metu fuẽrunt. Nam romanus ex punicis hinc in hispaniam aduẽre. hinc p̃pere in sicilia luctum. letitiam miscuerant. Et mutata cum tarentum amissum dampno. 7 dolore tum arce cũ p̃sidio retenta p̃ter spem gaudio fuit. Et terrorem subitum pauorẽq; urbis rome obsessa. 7 oppugnata capua post dies pauos capta in letitiam ẽrat. Transmarine q; res quadam uice pensate. Philippus hostis tempore haud satis opportuno tempus factus. ex bolis no ui adsciti socij. Atalus q; asie regiam uel de-

pondere fortuna romanul imperium orientis. Carthaginenses quoq; capua amissa. 7 tarentum captum equabant. Et ut ad menia urbis romane nullo prohibente se peruenisse in gra ponebant. Ita pigebat inceptis pudebat q; adeo se spretos ut sedentibꝰ ipsis ad romana menia. alia porta exercitus romanus in hispaniam ducẽtur. Spẽ quoq; hispaniae quo pp̃ria spe ueneratum tantus duobꝰ ducibꝰ exercitibꝰq; cesis debellatum ibi ac pulsos in̄ romanos ee. eo. p̃ul ibi. ab. l. marcio tumultuario duce ad uanum. 7 irritum uictoriam redactam ee. indignationes p̃bebant. Ita equante fortuna suspensa omnia utriusq; erant. integra spe. integro metu. uelut illo tempe primum bellum inciperent. Hannibalem añ omnia angebant. quod capua p̃natus oppugnata ab romanis q̃m defensa ab se. multoꝝ malue pp̃ioꝝ animos auerterat quos neq; oms tenere presidijs. nisi uellet in multas partes q; partes capere exercitum. quod minime tum expediebat poterat. nec deducti presidijs spei liberam. ut obnoxiam timori sociorꝝ relinquere fidem. Precipis in auaritiam. 7 crudelitatẽ animus. ad spoliãda que tueri nequibat ut uastata hosti relinquerent̃ inclinauit. Id sedum consilium̃ cũ inceptio tum etiam exitu fuit. Nec; enim indigna patientia in̄ ab alienabant̃ animos. sꝫ ceteroꝝ etiam quippe ad p̃sens exemplum quam timebat. Nec consul romanꝰ tempestandis urbibꝰ. sic in̄ spes aliqua se ostendisset dederat. Salapie principes erant dasius 7 blattius. Dasius hannibali amicus. blattius q̃ncũ exercitu poterat rem romanam fouebat. 7 occultos nuntios spem proditionis fecerat marcello. Et simet aduersus dasio

rel cranigi ñ poterat. Multū ac diu cunctat
tum q; magis inopia consilij potiusq; qm
spe effectus dasium appellabat. At ille cum
ab re adūsus cum emulo potentatus inimi
cus rem hannibalu aptū arcessito utroq; ha
nibal cum p tribunali quedam ageret mor
deblatio cognitur. staret; iūmoto pplo. ac
cusator rei blattiul de prodicione dasiū
appellabat. Enim uō ille uelut in manifesto
stare exclamat sub oculis hannibalis secum
de pdicione agi. hannibali atq; eis qui ad
erant quo audatior res erat. minus similis
ueri ulsa ē, emulationē profecto atq; odiū
ēe. Id crimen adferri. Quod qua testem
haberi ñ posset. libertul fingentis. Ita inde
dimissi sunt. Hec blattiul ante absumt cū
audacissimeptū. quam idē obtundendo do ē
doq; quam ea rei ipsis patrie q; salutaris
ēet puicit. ut presidium punicū autē nu
mide erant salapia q; tradēbat marcello. ñ
sine cede multa tradi potuit. Longe fortissi
mi equitū toto punico exercitu erant. Itaq;
quam q̄m improuisa res fuit. Hec ubi eq
in urbe erat. cū armis inter tumultū capti
rerumpionē temptauīt. rcum euadere ne
quirent pugnantes ad ultimū occubuerūt.
Hec plus q̄nquaginta ex his in potestatē
hostium uiui uenerunt. Plusq; aliquanto
dampni hec ala equitū amissa hannibalu.
q; salapia fuit. Hec deiñ umqm penuis q;
longe plimum ualuerat equitatu superior
fuit. Eodem temp; cum in arce tarentina
uix inopia tolerabilis ēet spem omnē pre
sidium quod ibi erat romanū prefectusq;
presidis atq; arcis. m. liuiū in cōmeatib; ab
sicilia missis habebant. Qui ut tuto per
uehi rent homam ttalis classis. xx. ferme
nauium regis habat. Erat classis comme
atib; q; d. quintus obscuro genere ortus. ce
terum multis fortib; factis militari gla in lu
stris. Primo quinq; naues quarum maxime
due triremes a marcello ei tradite erant ha
buit postea rem impigre sepe gerentq. rres ad
otto quinq; remes. Postremo ipē ab socis re
gumq; rauellia rapelio debitas et fedele eg
gendo classes xx. nauiū sic ań dictum ē effe
cit. Huic ab regio p fecto classi. demo etates cū
pari classe nauiū tarentinarū numero q̄n
decim milia ferme ab urbe ad sacri portum
obuiā fuit. Vel cum forte impuid futuri
certaminis romanus ueniebat. Si circa ea
tonē sibarim q; suppleuerat remigio nauel
instructamq; rarmata egregie p magnitu
dine nauiū classem habebat. Et cum forte
sub idem temp; rueniu uis omnis cecidit. rhos
tes in conspectu fuere ut ad ponenda arma
mita expediendum q; remigem ac militem
ad imminens certamen satis temporis ēet. Raw
alias rancis animis uiste concurrerunt classes.
quippe cum imaioris discrimis res q̄m ipectat
pugnarent. Tarentini ut recupata urbe ab
romanis post centesimū ppe annū arcem
etiam liberent. spē cōmeatus quoq; hostib;
si nauali prelio possessionem maris ademis
sent intercluturos. Romani ut recepta posse
sione arcis. ostenderent ñ ut ac iurium
ditione ac furto tarentinū amissū. Itaq; ecit
q; parte signo dato cum rostris concurrissent
neq; retro nauem inhiberent. nec dirimi ab
se hostem paterentur. quam quis in deprē
nauem erat ferrea manu ita cōse
rebāt ut ppinquo pugnam. ut ñ missilib;
cūm. Si gladiis etiam ppe collato pede quere
tur. Pro re inter se uncis herebant. puppes

alieno remigio circumagebant. ita in arto sti
pate erant naues ut uix ullum telum in ma
ri uanū intrudĕt. frontib; uelut pedestrē ag
es urgebant. puteq; naues pugnantib; erant.
In signul cū inter ceteras pugna fuit duarū
p̄me agminis concurrerant inter se. In roma
na naue ip̄e quinqueul erat. In tarentina nico
cli p̄nomi fuit cognomē ñ publico nō sed p̄prio
etiam odio inimicul atq; infestul romanis q;
cuil factionis erat que tarentum hannibali
prodiderat. Hic quintum simul pugnantē
hortantemq; suos incautum hasta transfigit.
Ille atq; p̄ceps cum armis procidit ante pro
ram. Victor tarentinul in turbatam duce
amisso nauē impigre transgressul cū sūmo
uisset hostes. i. proram iam tarentinoꝝ cēt. pup
pim male conglobatq; tuerentur romani. re
pente. i. alia a puppe triremis hostiū apparu
it. Ita in medio circumuenta romana na
uis capitur. Hinc ceteri terrore inectul ut pre
toriam nauē campanam uidere. fugientesq;
passim alie in altum alie in terram remis
abrepte. mox prede fuit. thurinis merca pon
tinisq; exhonerat is q̄ comeatul secū bant.
Et pauce in potestatē hostium uenere. Alie
ad incertos uentos hinc atq; illinc obliqua
transferentes uela in altum euecte sunt. Ye
quaq̄m pari fortuna p eos dies tarēti res
gesta. Iam ad. xiii. milia hominū stipatū
egressa cum magis passim uagarent. Luui
qui arci p̄sidio q; romano p̄erat. intentul
in omnis occasionē gerende rei. c. p̄stum impi
grum uirum cum duobus milib; armatoꝝ ex
arce emisit. Qui uagos effusos p agros pala
tosq; adortus. cum diu passim cecidisset pau
cos ex multis trepida fuga incedentes semia
pti portarum foribus in urbem compulit
ne urbi eodem impetu capere. Ita equatē rel
ad tarentum romanis ductoribus mari struēti
spes que in oculis fuerat utrosq; frustrata parē.
Eodem tempore Leuinus consul iam magna par
te anni circum acta. in siciliam uectus; nouisq;
sociis exspectatus circumuenisset. p̄mū ac po
tissimū oīum ratis siracusanis noua pace inco
dita componere rel. agrigentum in q̄ bellū
reliquum erat tenebaturq; a carthaginiensiū
ualido p̄sidio duxit legiones. i. adfuit fortuna
inceptis. Hanno erat imperator carthaginien
sium. is omnē simultatē inimicis q; spem repo
sitam habebat. p totam siciliam uagus predas
agebat ex sociis romanoꝝ. neq; interludi ab
agrigento ui aut arte ulla nec quin ceteros
ubi uellet. prohibere posset. Hec ceteris gl̄a q̄a
iam imperatoris q; fame efficiebat postremo
in inuidiam iuuit. ut ne bene geste quidem
rei iam hannoni p̄pter auctorem satis fideret.
postremo p̄fecturam ceteris filio suo dedit. ra
tus cum impio auctoritatem q; inimicum
prede erepturum. Quod longe aliter uenit. Sta
uerem fauorē ceteris sua insup inuidia auxit.
Neq; ille in dignitatē iniurie tulit. confestim
q; ad lenonum occultos nuntios misit. de tra
dendo agrigento. p̄ quos ut est facta fides co
positisq; rei gerende modis. portam ad ma
re referentem numidis cum occupassent. pulsis
inde custodibus; aut cesis romanos ad idem missos
in urbem acceperunt. Et cum agmine iam
in media urbis ac foro magno tumultuarē.
ratis hanno nō aliud quam tumultū ac seces
sionem. id quod iam acciderat numidarum
cē. ad comp̄mendam seditionē p̄cessit. Atq; ille
cum ei multitudo maior q̄m numidarū pro
cul iusta. i. clamor romanis haud quaq̄m
ignotis ad aures accidisset. prius q̄m adictū

tcu uenirel capellr fugam p aduḷam portã
emissul. assumpto comite aṇ epicade cũ pau
cis ad mare puenit. nactoq; opportune paruũ
naugium. relicta hostib; sicilia de qua p tot
annos certatum erat in affricam trauecerunt.
Alia multitudo penoy sictoy qz ne temptato
quidem certamine cum ceu in fugam ruerẽt.
clausiq; ercul eẽnt citra portas cesa. Oppido re
cepto. leuinul qui capita rerum agrigenty
erant iurgil cesos securi p cussit. Ceteros sp dã q;
uendi dit omnem pecuniam romam misit.
Fama agrigentinoy cladis siciliam cum pua
sisset. omnia repente ad romanos inclina
uerunt. Prodita breui sunt. xx. oppida. sex
ui capta uoluntaria dedicione in fidem ue
nerunt ad. xl. Quarum ciuitatiũ principib;
cum p cuiq; mito consul pcia penasq; ex sol
uisset. coegisset q; sictos postul tandem ar
mis ad agrum colendum animos conuertere
ut eẽt in colarum nũ alimẽtul frugifera in
sula. Et urbis rome atq; italie id quod multi
sepe tempestatib; fecerat annonam leuaret
ab agatyrna inconditam multitudinem
secum in italiam transuexit. Quatuor mi
lia hominũ erant mixti ex omni colluuioe
gentiul oberat; capitalia ausi. plerisq; cum
in ciuitatib; suul ac sub legib; uixerant. t
postq̃m eos ex uarijs causis fortuna simul
conglobauerat agathurnam p latrocinia
ac rapinam toleranteṭ uitam. hos neq; re
linquere leuinul in insula tũ p̃mũ noua
pace co alescente uidit matiam nouandis
reb; satis tutum ratul ẽ. Et reginul usui fu
turi erant ad pplandum bruttium agrũ
ad suetam latrocinijl querentib; manũ.
Et quod ad siciliam attinet eo anno debella
tum ẽ. In hispania p̃cipio uil. p. scipio na
uib; deductil euocatil q; edicto. tarracone
socioy auxiliif classem oranal q; hostium
inde hibi fluminul petere iubet. Eodem legio
nel ex hibẽul conuenire consulisset. ipe cum
quinq; milib; socioy ab tarracone pfectus ad
exercitum ẽ. Quo cum uenisset ad loquendo
magnime uetel milites qui tantul supfuerẽt.
cladib; ratul contione aduocata ita disseru
it. Nemo aĩ me nouul impatoy militib;
suul prestq̃m opa eoy usul eẽt. grãs agere u
re ac mito potuit. Me uobil pulq̃m pumq
am aut castra uiderem obligauit fortuna
p̃mum qd ea pietate erga patrem patruũ
q; meum utrol mortuos q; fuisse. deinde
quod amissam tanta clade p̃mte possel
sionem integram. i. p. r. i successoꝛ in mer
te uĩa obtinuisse. Et cum iam benignitate
dm id parem atq; agamul. ñ ut ipi maneam
in hispania et nepe maneant. nec ut p̃pa
hibi stantel arceamul transitu hostel et utul
tro transeamul. transferam q; bellum. ve
reoꝛ ne cui uĩm. mauul id audaciul q; consi
lium q̃m aut p memoria claudium cuip
acceptarum. aut p etate mea uideat. Adu
se pugne in hispania nulli in animo q̃m
meo minul obliterari possint. Quippe cui
pateret patruul intra. xxx. dieru̇ spatium
ut aliud sup aliud cumularet familiẽ
fumul interfecti sunt. Et ut familiaril pe
ne orbital ac soluto domo frangit animũ ita
publica fortuna. tum utrul desperare. deli
mat rerum phibet. Eo fato quodam nata
nobil sol ẽ. ut magnil omnib; bellil uicerimul. Vetera omitto porsenam. gal
los. samnites. Apud urbem bellum incipiam. q̃t
classes. quot duces. quot exercitul. p̃re bello
amissi sunt. Jam quid hoc bello memorẽ.

omnib; aut ipe actu cladib; aut quibus
adfui maxime unus omniu eas sensi. Trebi
a trasimenus cannes quid aliud sunt q̄m
monumenta occisor; exercituum consulu q;
romanor; ad defectionem ytalie sicilie ma
ioris parcis sardinie. adde ultimu tyrrenu
ac pauorem. castra punica inter amenem
ac menia romana posita. ausum ipe impe
tis uictorem hannibalem. In hac ruina re
rum stetit una integra atq; inobilis urbs
p.r. Hec omnia strata humi erexit ac susti
nuit uos omnium primi militesq; post cannen
sem cladem uadentem hasdrubali ad alpes
ytaliam q; qui sese cum fre conuinxisset.
nullum iam nomen erat. p.r. ductu auspicio
q; patrisci obstitistis. Et he sedes reciprocas ad
uersas sustinuerunt. Hinc benignitate
dm omnia secda prospera in dies lectiora
ac meliora in ytalia sicilia q; gerunt. In sici
lia siracusas agrigentinu captum. pulsi tota
insula hostes. recepta q; punica ditione
p.r.e. In ytalia arripi recepti capua capta
uer omne ab urbe roma trepida fuga emissu
hannibal in extremu angulu agri bruttii
compulsus. nichil iam mauult p̄cari deos.
q̄m ut incolumi cedere atq; abire ex
hostium terra liceat. Quid g̃ nunc consue
mat militesq; in alienis alienos cladesq; cumu
lare uitur. accidit prope ipsi cum hannibale
starent. uos hic cum parentib; meis equi
tur enim etiam honore nominis sustinuis
se labentem fortunam. p.r. nunc eosdem
quia illi omnia sedā lecta q; sunt animis
deficere. Hinc q; acciderunt utinam ta
sine meo luctu quam armauerat. Cum
terra mariq; instructu oppugnationē iudex
ipe copias ita disponit. Oppidanor; is. ab
ea parte quam castra romana erant opponit.
Quingentis militib; arcem insedit. quingen
tos cumulo urbis in quietē usu imponit. ut
altitudinem aliam quo clamor quo subi auo
caret. resistentem ad omnia occurrere iu
bet. Saxa facta denī porta eos quos in uia se
rente ad castra hostium instruxerat muni.
Romam duce ipo ꝓpiente. parumper cessere.
ut ꝓpiores subsidijs in certamine ipo submit
tendis essent. Et primo haud impar stetere acie
subsidia. Deinde idem submissa e castris ñ
auxerunt solum in fugam hostes. Ita adeo effu
sis instruerunt. ut nisi receptui cecinisset. p
mptu fugientib; irrupturi fuisse in urbem
uident. Trepidatio uo ñ precio maior q̄m
tota urbe fuit. Multe stationes pauore atq;
loca deserte sunt. relicti q; muri cum qua
cuiq; erat proximum. desiluissent. quod
obsulus scipio in cumulū quē mercatorum
uocant. adiuit multis partib; nudata de
fensorib; menia. Omnes e castris ferro sunt
ad oppugnandam urbem. ferre scalas iubet.
Ipe ceteros ꝓ se iuuenū ualidor; scutis oppo
situs. Ingens enim iam uis omnis generis te
lor; emissa uolabat. ad urbem succedit.
Hortatur impat que in rem sunt. quod
plurimum ad accendendos militum animos
mouerat. festus spectator q; utrorumlibet atq; ig
nauus cuiq; adest. Itaq; in uulnera ac te
la ruunt. Neq; illos muri. neq; supstantes
armati arcere queunt. quin certatim as
cendant. Et ab nauib; eodem tempore eaq;
mari alluitur. pars urbis oppugnatu cep
ta e. Ceterum tumultu in maior. q̄m uis
haberi poterat. dum applicant dum par
tim exponunt scalas. milites q; dū qua
cuiq; primum e in terram euadere ꝓpe

Deest

rant. ipla tellinatione ⁊ certamine alij aliol
impediunt. Inter hec repleuerat iam penus
armatis muros ⁊ uis magna ex ingenti copia
congesta reloy suppeditabat. Neq; uiri nec
tela nec quicq̃m aliud eque q̃m menia ipa
sese defendebant. Rarescebant enim scale altitudi
n equari poterant ⁊ quo q̃q; altiores eo
infirmiores erant. Itaq; cum sũmul quisq;
q̃m euadere ñ posset. subirent cõ. alie one
ipõ strangebant. Quidam stantibꝫ scalis cũ
altitudo caliginem oculis offudisset ad eam
de lati sunt. Et cum passim homines scale
q; ruerent ⁊ ipõ successu audacia atq; ala
critas hostium cresceret. signum receptui
datum ẽ. Quod spem ñ psentis m̃. ab tan
to certamine ac labore quietis obsessis. ⁊
etiam in posterum dedit. Scal ⁊ corona capi
urbem ñ posse. opa ⁊ difficilia ee ⁊ tempus
daturum ad ferendam opẽ impatoribꝫ suis.
Vix prior tumultus conticuerat cum scipio
ab defessis iam uulneratisq; recentes integ
rosq; alios accipere scalas iubet. ui maiore
adgredi urbem. Spe
ut ei nunciatum ẽ estum decedere quod
p spicatores tarraconenses nunc leuibꝫ cy
bis. nunc ubi ea sident uagis puagatos
stagnum comptum habebat facilem pe
dibꝫ ad murum transitum dari. eos arma
tos duxit. Medium ferme diei erat ⁊ ad id
quod sua sponte cedente in mare ẽ. ut cra
hebatur aqua. acer etiam septemtrio ori
inclinatum stagnũ eodem quo estus fe
rebat ⁊ adeo nudauerat uada. ut alibi ũ
bilico tenus aqua eet. alibi genua uix su
peraret. Hoc cura ac rõne comptum in p
diguum ac deos uertens scipio qui ad cas
trum romanus mare uterent ⁊ stagna au
ferrent. uallq; ante numq̃m intra humā
no uestigio aperiri. neptunum uidebat duce
ntis sequi ac medio stagno euadẽ ad menia
ab terra ingens labor succedentibꝫ erat. Nec
altitudine tm̃ menium impediebant. sz qõ
eunte ad anceps uterq; ictus subrectos
habebant romanos ut latera infestiora sub
euntibꝫ q̃m adusa corpa essent. ac parte in
alia quingentis ⁊ p stagnum facit transitus ⁊
in murum ascensus inde fuit. Iam neq; o
pere emunitus erat ut ubi ipsius loci ac stag
ni presidio satis creditum foret. nec ulla ar
matoy aut custodia opposita intentis oĩb;
ad opem offerendam uñ piclin ostendebat.
Vbi urbem sine certamine intrauere per
guntt iñ q̃m maximo cursu poterant ad
eam portam circa q̃m omne contractum
certam erat. In quo adeo intenty omniũ ñ
animi solum fuere sz etiam oculi aures q;
pugnantium spectantium q; ad horam
um pugnantes. ut nemo aduertgo ame se
ret captam urbem. quam tecta maduer
sos incederunt. Verum q; anceps rem hostẽ
habebant. Tunc ũbatis defensoribꝫ mecu
⁊ menia capta ⁊ porta intus fors q; patẽ
refringi cepta. Et mox cedendo confectis
ac distractis ne iter impediret foribꝫ arma
cu impetum fecerunt. Magna multitudo
⁊ muros transcendebat. sz ipi passim ad ce
dem oppidanoy uersi. Illa que portam in
gressa erat uycta acies cum ducibꝫ cum o
omnibꝫ media urbe in forum processit. Iñ
cum duobꝫ turmis fugientes sudet hostes
alios ad tumultũ in oriente ortũ qui teneba
t q̃ngentoy militũ psidio. alios ingẽs
ipe mago cum oĩbꝫ fere armatis q̃ muris
pulsi fuerant refugerat. partem copiarũ

ipe ad cumulū expugnandum mittit.
partim ipe ad arcem ducit. Et cumulū p
mo impetu ē captū. ī mago arcem conat
defendere. cum omnia hostium plena ui
deret. neq; se multam ee arcem q; ī p̄sidiū
dedidit. Q̄o ad dedita ayere ē. cedes tota urbe
passim facte. Nec ulli pubm qui obuiū fuit
parcebatur. Tunc signo dato cedib; finis fac
tus. ad predam uersi illi que ingens ois
generis fuit. liberi; capti ū utrile sexus ad ē.
capta. Sil qui cuei noue carthaginis erant.
diruit urbem q; ī sua omia que reliqua
erat bellum fecerat restituit. Oppidi ad duo
milia hominū erant eos publicos fore. p. t.
edixit. cum spe propinqua libertatis. si ad mu
nitia belli ceptę opam nauassent. Ceteram
multitudinē incolarum puerum ac mu
lieri; seruoru; in classem ad supplemētum
remigum dedit. Et ayerat nauib; octo
captis classem. Erecta hanc multitudinē
hispanoru; obsides erant. quoru; pīn ac si soci
oru; libi eēnt cura habita. Captis ī apparatę
ingens belli. cataputte maxime ferme cen
tum. xx. minores. cc. lxxxi. baliste maiores
xxvii. minores. l. due scorpionū minoru
q; ī armoru; telorū q; ingens numer. Signa
militaria. lxx. ui. auri argenti; relata ad impa
torē magna uis. Patere auree fuerunt.
ccl. xxvi. librā ferme omnis pondo argenti
facti signati q; decem. ī. viii. milia. ī. ccc.
pondo uasoru; argenteoru; magnus nume
rus. Hec omnia. c. flaminio questori ap
pensa adnumerata q; sunt. tertieq; q̄dra
genta milia modium. ordei ducenta sep
tuaginta. ac naues onerarie. lxxii. in por
tu expugnate q; quedam cum suis oneri
bus frumento armis ere p̄terea ferro q; ī mare

(15)

et parto. ī naualī alia maia ad classem e
dificandam. ut minimū omniū interi tanta
opes bellica carthago ipa fuit. Lo due scipio
. c. lelio. cum sociis nauali; urbem custodire
iusso. ipe in castra legiones reduxerūt. fessos q;
militesq; omnib; uno die belli opib; quippe
qui ī acie dimicassent. ī capienda urbe tan
tum laboris ꝑpeti q; adissent. ī capta cum
his qui in arcem confugerant. in quo eti
loco pugnassent curare corpa iussit. Postre
mo die militib; nauali; q; sociis conuoca
tis. p. mū dixit immortali; laudes gratesq; e
git. quia seū urb solum opulentissime oī
um in hispania uno die compotem fecisset.
siq; aī eo congessissent. omnis affluce atq; his
pane opes ut neq; hostib; quicq̄m relinq
ret. ī sibi ac suis omnia supeēnt. Multum
deū uirtutē collaudauit. quod eos ī eruptio
hostium. ī altitudo menū. ī explora
ta stagni uada. ī castellū in alto cumulo
situm. ī munitissima arx deiecissent. quo
minus ascenderēnt omnia prumpent q;
itaq; quāq̄m omnib; omnia debēt. p̄ci
puum murat corone decus ei ē. qui p. m
murum ascendisset. Professe qui sedig
num ē duceret dono; duo professi sunt.
. q. cabilius centurio legionis quarte. ī sexti
digitus socius nauat. Hec ipi tam inter
se acriter contendebant. q̄m studia erecta
uerant uterq; suu corpis hominū socios
. c. lelius que classis legionarij. o. sempni
tuditanus adorat. Ea contentio cum ppe
seditionē ueniret. scipio tres recuperatores
cum se daturum pnunciasset. qui cogni
ta causa. testib; q; auditis. iudicarent uter
prior in oppidum transcendisset. C. lelio. ī
. m. sempnio aduocatis partis utriusq; cor

nelium caudinū de medio adiecit. Coloq;
tes recuperatores considē. causam cognoscē
tes. Cum tes eo maiore agerentur certami
ne. quodam uti tante dignitatis nō tam ad
uocati. qm̄ modo maiores studiosq; fuerant. c. le
lius. relicto consilio aīn tribunal ad scipionē
accedit. eumq; docet rem sine mō ac modestiq
a agi. atq; pe cē ut manus inter se conserant.
Ceterum suus etiam absit nichilominus de
testabili exemplo rem agi. Quippe ubi frau
de ac pudio decus petatur. uerecundia. Stare
hinc legionarios milites. hinc classicos. p os
deos. apparatos iurare magisque uelint qm̄
que sciant uera ee. obstringere pudio. nō
se solum suumq; caput. signa militaria
aras aquilas. sacra omniq; religionem. hec ad
eum de sententia. p. cornelij. et m. sempronij
deferre. Scipio collaudato lelio. ad contionē
aduocauit. pronunciauitq; se satis compertū
habere. Q. tibilium. et sex. digitum parietes
in murum ascendisse. seq; eos iure uerecundie. cau
sa coronis muralibus donare. Tum reliquos. p
ut cuiq; mitum uerecundieq; erat donauit. Ad
omnes. c. lelium pfectum classis. et omni genere
laudis sibimet ipse equauit. et corona aurea
ac. xxx. bubus donauit. Tum obsides ciuitatis
um hispanie uocari iussit. Quos quantus
numerus fuit piget scribere. Quippe ubi alii
bi. ccc. ferme alibi. dcc. xxv. fuisse inueniam.
Q. que et alia inter auctores discrepant. p. fidū
punicum alius. x. alius. vii. alius haud plus
qm̄ duum milium fuisse scribit. capta alibi
sup̄. v. et xx. millia. Scipiones maiores mi
nores. q; ad. lx. captos scripserim. si auctore
grecum sequar. silenum. Si ualerium antia
tem maiorem scipionum. vi. millium. xiii. Ad
eo nullus mentiendi modus e. nec deducibus qde
conuenit. Plenis lelium p. tute classibus
qui. m. unum silanum dicant. arme p. tue
se puncto p. sidio. deductum q; romanis antia
ualerius magone alij scriptores. et tradunt. nō de
numero nauium captarum. nō de pondere auri
atq; argenti. relacte pecunie conuenit. si a
liquis adsentiri necē e media simillima uis
sunt. Ceterum uocatis obsidibus. primum uni
uersos bonum animum habere iussit. uenisse eos
in ppli. et. potestatem qui beneficio qm̄ metu
obligare hominem malit. ceteraq; gentes si
de ac societate uincta habe. qm̄ tristi subiec
tas seruitio. deinde acceptis nominibus ciuita
tum recensuit captiuos. quod cuiusq; ppli erat
et nuntios domum misit. ut ad suos quisq;
recipiendos uenirent. Si quarum forte ciuita
tium legati aderant. eis p. sentibus suos resti
tuit. Ceterorum curam benigne tuendorum. et fla
minio questori attribuit. Inter hec e media
turba obsidum mulier magno natu man
donii uxor. qui fe indubitate ilergetum regu
li erat. flens ad pedes imperatoris procubuit. ob
testariq; cepit. ut curam cultumq; femina
rum impensius custodibus commendaret. Cū
scipio nichil de futuris pfecto diceret. tum ru
sus mulier. haud magnum ista facinus inquit
Quid enim huic fortune satis e alia cura
et arem harum intuete. nam ipa iam etate
plenum muliebris cum simulata ea
te et forma florentes circa eam indubitate filij
eque nobilitate pariq; omnes eam p parente
colebant. Cum scipio mee ppli q. r. discipli
ne causa facerem inquit. nequid qd' sem
usqm̄ fecit. apud nos uno latere. Hunc ut id
curem impensius. uita q; uirtus dignitasq;
facit. que si un malis quid' oblite decoris ma
ternalis estis. Spectate dein integritatis in

ro tradidit eam tueri q̄ haud secus uerecun
de ac modeste q̄m hostium conuugem ac ma
trem uisit. Captiua deiñ a militib⁹ adducit
ad eum adulta uirgo adeo egregia forma ut
quacumq; incederet conuertere omnium
oculos. Scipio pcunctatus parentem
q; inter cetera accepit desponsatam eam
principi celtiberor adolescenti luceio nomen erat.
Scipio ḡ parentib⁹ ipsius q; ab domo accitis cum ue
rum audiret deputeum sponse amore ubi
primum uenit. accuratiore eum sermone
q̄m parentis alloquit. Iuuenis inquit u
uenem appello. minor sit inter nos huius ser
monis uerecundia. Ego cum sponsa uocata
a militib⁹ mihi ad me ducta est. audiremq;
eam credidi. forma faceret fidem. qua
ipse iuuenis uideret. iudo etatis. presertim in lec
to. lecto. legitimo amore. non tel. p. animi
mum occupasset. ueniam in dari sponsam
impensius amanti uellem. tuo cui sponso
amori faueo. tum sponsa tua apud me ead
quam apud socerosq; tuos parentesq; suos
uerecundia seruata est. ut inuiolatum. digi
num meteq; dari. donum posset. hanc
mercedem unam peto mihi. pacis comi
cus pplo. est. Et sime uerum bonum cre
dis esse. quale patrem patruumq; meum iam
ab hec gentes norant. scias multos mihi si
miles in ciuitate romana esse. nec ullum inter
tis hodie pplm dici posse. quem minus tibi
hostem tuisq; esse uelis. aut amicum malis.
Adolescens simul pudore gaudio percussus.
Dextram scipionis tenens dolorem in uo ca
re ad gratam illi pse referendam q̄m tam
nec quaq̄m sacris facultatis pro suo animo ar
q; illius erga se esset. Parentes cognatiq;
uirginis appellati. Cum q̄m gratis sibi red
derent. urgo ad q̄m reclinclam tanti mag
num attulissent auri pondus orare scipionem
ut id a se donum acciperet. reperunt. haud
minorem ei rei apud se gratiam futuram esse ad fir
mandas sponsalis q̄m reddere inuiolate foret. urgini.
Scipio q̄m tanto opere peterent acceptum
se polliceris. ponit ante pedes iussit. Vocato
q; ad se lucio sup dotem inquit q̄m accep
tum a socero es. hanc tu a me dotalia dona acce
dent. Aurum q; tollere ac sibi habere iussit.
His rebus domus honoribus dimissis. domum
impleuit pparate laudibus. mutus scipionis ue
nisse dissimillimum iuuenem uincente omnia
cum animis. tum benignitate ac beneficijs.
Itaq; dilectum cluentium habere cum dilecti
mille. et cc. equitib⁹ intra paucos dies ad scipi
onem reuertit. Scipio retentum. sed. lelium dum
captiuos obsides q; pdam. ex consilio eius
disponeret. sanis omnib⁹ compositis data. v
reme captiuis. magone. et quindecim senis
senatoribus qui simul cum eo capti erant. in
naue impositis. nuntium uictorie romam
mittit. Ipse paucos dies quibus morari car
thagine statuerat. exercendis naualib⁹ pe
destribus q; copijs absumpsit. Primo die le
giones in armis. viii. milium spacio decurre
runt. Secundo die. arma curare. et tergere ante
tentoria iussit. Tertio die rudib⁹ inter se
in modum iuste pugne concurrerunt. pi
latisq; missilib⁹ iaculati sunt. Quarto die
quies data. Quinto iterum in armis decur
sum est. hunc ordinem laboris quietisq; quo
ad carthaginem morati sunt seruauerunt. Re
migum classisq; cursus multis tranquillo
in altum euecti agilitate nauium simulacris
naualib⁹ pugna exprimebant. hec terra ur
bem terra mariq; corpa simul animosq;

Scipio in
exercitu mi
litum paucos
dies assumpsit

ad bellum acuebant. R. p. ipla strepebat ap
paratu belli. fabris omnis generum in pu
blica officina inclusis data copia. pari cu
ra subibat. nunc op̃ib; aspiciendis tem-
dabat. quecq; in officinis quecq; in arma
mentario que ac naualib; fabroꝝ multitu
do. plinc in singlos dies certamine ingeny
faciebat. hiis ita inchoatis refectisq; que qua
sauerant muris. dispositisq; p̃sidiis accita
to iam urbis tarraconem p̃fectus ē. A multis
legationib; prorsus nil in uia aditus. Quas par
tim dato responso ex tunc dimisit. partim
distulit tarraconē. quo omnib; nouis ue
tib; q; sociis celebrat conuentus. cunctis fe
re qui cis hibm incolunt ppli. etiam mul
titudines prouincie conuenerunt. carcha
ginensium ducis primo ex industria fama
capte carthaginis oppressarum. deinde ut
clarior res erat quam ut regi accidissimula
ri possent. eleuabant uerbis. nec oppidato
aduentui accepe furto unius diei. urbem
unam hispanie interceptam. cuius rei tam
parue. i premio elatum insolentem iuue
nem. in modico gaudio spem magne uic
torie imposuisse. At ubi appropinquare
tres duces. tres uictores hostium exercitus
audisset. occursuram ei ex̃cī plo domesti
cox funerum memoriam. hec in uulgus
iactabant. haud quaq̃ in pugnari.
q̃rum sibi ad omnia uirum. carthagi
ne amissa decrevisset. Hic liuij ab ur
be condita. liber. xxvi. explicit.

Incipit liber. xxvii.

Ic status rerum in hispania erat.
In italia consul marcellus sala
pia p̃ proditioñe recepta. mar
moreas. i. melos de samnitib;
ui cepit. ad centa milia militum ibi hannibā
lis que presidijs causa relicta erant oppres
sa. Preda aliquantum eius fuit militi con
cessa. Tritici q; ducenta. xl. modium et. cc.
x. hordei inuenta. Ceterum neq; q̃m inde
tm gaudium fuit. q̃nta cladem mitt pau
cos diebus accepta. haud procul herdonea
urbe castra ibi cū. fuluius. p. cōs. habe
bat. spe recipiende herdonee. que post
cannensem cladem ab romanis defece
rat. nec loco satis tuto posita. nec presidijs
firmata. Hegligentiam insitam ingeny
o ducis augebat spes ea. quod labare hys
ad ūsus penum fidem senserant. postq̃m
salapia amissa. accessisse hys locis in brut
tios hannibalem audierunt. ea omnia
ab herdonea p occultos nuntios delata
hannibali simul curam socie retinende
urbis. i spem fecere incautum hostem ad
grediendi. Exercitu expedito ita ut fama
ante p̃ueniret magnis itineribus ad herdoneā
contendit. Et quo plus terroris hosti obice
ret acies instructa accessit. Sari audacia
romanis consilio. uiribus impar copiis
raptim eductis conflixit. Quinta legio.
sinistra ala. acriter pugnam inierunt.
Ceterum hannibal signo equitib; dato. i
cum pedestres equesq; occupassent. p̃lon
ti certamine oculos animosq; circumuecti
pars castra hostium pars terga oppugnā
tium inuaderent. ipse in fuluii similitu
dinem nominis. quia. cōs. fuluiū p̃roem
biennio ante in side deuicerat locis increpā
simile euentum pugne fore adfirmabat.
Hec; ea spes uana fuit. Nam cum cōmix
acie. i pedestrium certamine multa ceciss
sent. romanoꝝ starent tū ordines signa

hannibal cū̄ con
sule fulu
uio con
flagrat.

xii.

Ab exitio

q; equestrel tumultuq; a tergo tumulatur cla
mor hostilis auditur. sertam añ legionẽ que
in secta acie postra p̃or ab numidis turbata
ẽ. Quinta deñ atq; eos qui ad p̃ma signa e
rant aũgit. Pars in fugam effusi. pars in me
dio cesi. ubi ipe cñ. fuluuus cum undecim
tribunis militũ cecidit. Romanor; socior; q;
q; cesa meo plus milia sunt. quis p certo ad
firmet. cum xiii. alibi haud plusq̃m vii
muenam⁹. castris p̃da q; victor potitur.
herdoneam quia defecturam fuisse ad
romanos compit. neq; mansuram in fide
si iñ absedisset. multitudine omnium metapõ
to ac thurios traducta incendit. Occidit p̃n
cipes qui cum fuluio collo quia occultaba
busse compti sunt. Romani qui ex tanta
clade euaserant duobus cumulis cñsi ad mar
cellum consulem in samnium pfugerunt.
Marcellus nich ad modũ tanta clade territ⁹
lucis rome ad senatum deduc ac exercitu
ad herdoneam amisso scribit. Ceterum e
undem se qui post cannensem pugnam
ferocem victoria hannibalem concidisset
tre ad ũsus eum. breuem illi lectiam qua
q; ultor facturum. Et rome quidẽ cum luc
tus ingens ex p̃erito. tum tum mor in futu
rum erat. Consul ex samnio lucanos trans
gressus. ad numistronẽ in conspectu han
nibalis loco plano cum penus collem te
neret. posuit castra. Addidit alia fidentis
spem quod p̃or in aciem eduxit. Hec detrac
tauit hannibal ut signa portis efferri uy
dit. Ita tam aciem instruxerunt ut pen⁹
decretum cornu in colle erigeret. romani
sinistrum ad oppidum applicarent. Ab ho
ra tertia. cum ad nodem pugnam veren
dissent. fessiq; pugnando p̃me acies cẽnt

ab romanis p̃ma legio. dextra ala. ab han
nibale hispani multis effunditur. baltares.
Elephanti q; cõmisso iam certamine in pre
lium acti. Diu pugna neutro inclinata ste
tit. Prime legionis tertia dextre ale sinistra
subsist. Et apud hostes integra fessis pugnam
accepere. Nouum atq; atrox prelium ex ta
segni repente erat. recentibus animis cor
porib. nox in tam uictoriam durem⁹ pug
nantes. postero die romani ab sole orto imul
tum diei stetere in acie. Vbi nemo hostium
ad ũsus prodist. spolia p̃ctum legere. con
gestos in unum locum cremauere suos. Noc
tem sequenti hannibal silentio mouit ca
stra in apuliam abiit. Marcellus ubi lux
fugam hostium aput. sauciis cum p̃sidio
modico nuministro relictos. p̃posito q; his
. furio. purpurione. et mil. uestigiis insti
tit sequi. Aduenisam adeptus eum ẽ. Ibi
p̃ dies aliquot cum ab stationib; p̃cursaret.
mixta equitum peditum q; tumultuosa
magis prelia q̃a id maluerant. a tellamis
galatiam migrare uisus. traducti. int mul
tas magnas q; res. que nunc sede. nunc ad
uerse occultabant cogitationes hominũ
ne tarentine quidem arcis excidii memoria.
Ogulnĩ. p. aquilius in etruriam legatus ad
frumentũ coemdũ q; tharentii portaret. pfecti.
Ĩ. militis de etrusco urbano par nũs romanor;
ut eodem in p̃sidiũ cum frumento missi sunt.
Jam estas in exitu erat. comitior; q; consula
tum instabat tempus. Si; litere marcelli
negantis de re. p. ee uestigium absedi ab hã
nibale cui cedenti certam q; abnuenti gnis
ipe istaret. cuiam imeserant. ne aut. cõs.
marcellũ cum maxime res agentem a bel
lo auocarent. aut in annũ. cõs. decerent. Op

timum urbem ē. qm quam ex tra ita cēt. ua
lerium potius consulem ex sicilia reuocari. Ad
eum litere ussu senatus ab. l. mallio pre
urbis misse. cum litis consuit. m. marcellus ut
ex his nosceret que causa patribus eum potius
quam collegam reuocandi ex prouincia cēt
Eo fere tempore legati ab rege syphace roma
uenerunt. q prospera pelia rex cum carthagi
nensibus fecisset memores regem nec im
mictionē ulli pplo qm carthaginensi nec
amicitiam quam romano cē affirmabant.
Misisse autem legatos hispaniam ad. cn. z
publium cornelios impatores romanos nc
ab ipo uelut fonte petere romanā amicti
am uoluisse. Senatus n legatis mbenigne
respondit. z ipē legatos cum donis ad regē
misit. l. genutium. p. poetilium. p. popilliū.
donatulere togam. z tunicam purpuream.
sellam eburneam. pateram ex. v. pondo au
ream. Prouinciā alios affricē reglos ius
si adire. his quoq; que darentur portata to
ge pretexte. z terne pondo patere auree. z ale
xandriam ad. ptholomeum. z cleopatrā
regē. m. atilius. z. m. acilius. legati ad cō
memorandam renouandam q; amicitiā
missi. donatulere regi. togam. z tunicam
purpuream cum sella eburnea. Regine
pallam pictam cum amicto purpureo.
Multa ea estate qua hec facta sunt ex pro
pinquis urbibus agrisq; nunciata sunt pro
digia. Tuscis agnum cum ubere lactenti
natum. Jouis edis culmē fulmine ictum ac
ppe omni tecto nudatū. Hisdem fere die
bus agname ternam anē portam ictam di
em ac nocte sine ullo ignis alimento arsis
se. z aues. z ad competum agnam nū in lu
co diane nidos in arboribus reliquisse. Ter
racine in mare haud procul portu. anguem mag
nitudinis mire lasciuientiū piscium modo
exultasse. Tarquinios porcum cū ore huma
no genitum. Et in agro capenate ad lucum
ferone. uim signa sanguine multo diem ac
noctem sudasse. Hec prodigia hostiis maio
ribus procurata decreto pontificum. z supplı
catio diem rome ad omnia pulunaria alte
rum in capenati agro ad feronie lucum in
dicta. Marcius ualerius cōs. litis exercitus pun
tia exercituq; mandato cincio pretori. m. ualerio
messala pfecto classis cum patre nauium
in affricam pdatum simul spectatum que
pplis carthaginensis ageret pararetq; misso.
ipē. x. nauibus romam profectus cum prospe
pueniss. senatum ex copio habuit. Vbi de
suis rebus gestis cōmemorauit cum annos ppe
lx. in sicilia terra mariq; magnis sepe cla
oribus bellatum cēt. se eam puinciam confecis
se. neminem carthaginensē in sicilia cē. ne
minem siculum qui fugati mecum nō assumpt
ū ee. omnis in urbes. in agros suos reductos. ara
re desertam recoli terram tandem frugiferā
ipis cultoribus pplo q. r. pace ac bello fidissimā
annone subsidium. Et in mutuis. z siquos
alios mūta erga pplm. r. erant in senatum
introductis. honores omnibus ad exsoluen
dam fidem a consule habitis. Mutuis etiā
cuius romanus factus rogatione ab. cn. pt. ex
auctoritate patrum ad plebem lata. Dum
hec rome geruntur. in. ualerius. q. quaginta
nauibus cum ante lucem ad affricam accessis
set impulso magnum uticensem ascensionē
fecit. Cum q; late depopulatus multis mortalibus
ac alia omis generis cum alia preda capta ad naues re
diit. z ad siciliam transmisit. tertio decimo
die quam profectus inde lilybeum reuectus

prodigia

ex captiuit questione habita. hec comptra cō
sulq; leuno omnia ordine pscripta ut scirēt
quo in statu affrice res essent. V. numidarum
cum massinissa galefilio acerrimo uuuene
carthagine cē. alios p totam affricam mul
tos mercede deduci qui in hispaniam ad bal
orubalem traicerent. ut his q̄m maximo exer
citu p̄mo quoq; tempe in italiam transgres
sus iungeret se hannibali in eo positam uic
toriam credere carthaginiensem classem p̄ter
ea ingentem apparj ad siciliam repetendam.
eam q; se credere breui traiecturam. hec reg
tata a consule tta mouere senatum. ut ī ex
pectanda cōmittia consulē crearent. s; dicta
tore cōmittioꝝ habendoꝝ causa dicq; exem
plo in puinciam redeundū. Illa disceptatio
tenebat. quod consul in sicilia se. m. tale tū
messalam qui cum classi p̄ter dictatorem dic
turum eē aiebat. Patres exercitus romanū agrū
eum aiūt in italia terminarj. negabant dic
tatorē dici posse. oq; lucretius. cē. pt. cum de
ea re consuleret. Ita decreuit senatus. ut. cōs.
priusq̄m ab urbe discederet. pplm rogaret
quem dictatorem dici placeret. eumq; que
ppls iussisset diceret dictatorem. Si. cōs. no
luisset. p̄tor pplm rogaret. Si neq; his quidē
uellet. cum tribunis ad plebem ferrent. cum
. cōs. se pplm rogaturū negasset. quod sue
potestatis eēt. p̄torem q; uetuisset rogare. Tē
. pt. rogarunt plebesq; scitum ut. Q. fuluiū q̄ tū
ad capuā erat dictatorem diceret. Si; quod de id
plebis concilium futurū erat. cōs. clam noc
te in siciliam abiit. Destitutiq; patres ad
ad. m. claudium mittendas consuerunt. ut
deceret ab collega rei. p. subueniret. diceret
q; que ppls iussisset dictatorē. Ita a claudio
cōs. q. fuluius dictator dictus. ex eodem pleb
scito. ab. q. fuluio dictatore. p. licini. exercitu.
pontifex maximus. magister equitum dictus.
Dictator postq̄m romam uenit. senatum
plesum legatum que ad capuam habuerat.
in exercitum pronunciā ad exercitum misit in lo
cum. c. calpurnij p̄toris que ut capue exercitu
q; suo p̄ceptis utilis exercitaret. Ipse comitia in que
diem p̄mum potuit dixit. que certamine in ty
bunos dictatorem q; in medio pficiūm potuerāt.
galeria uinioꝝ q̄ sorte prerogatiua erat. q.
fuluium. i. q. fabium. cōs. diuerant. eo decq;
iure uocate inclinassent. nisi. tī. pt. c. i. lar
tiam interposuissent. qui neq; magistra
tū continuari satis ciuile eē aiebant. i mul
to seditiosi exempli eū ipm creari qui co mi
tia haberet. Itaq; si suum nomē dictator ac
ciperet se comitiis interessuros. Si alium
preter q̄m ip sius ratio habeē comitiis se
moram ī facē. Dictator causam comitioꝝ
auctoritate senatus plebiscito exempli tu
tabatur. Iamq; cū. sergilio. cōs. cū. c. fla
minio alter consul ad trasimenū cecidisset
ex auctoritate patrum ad plebem latum.
plebemq; scitum esse. ut quo ad bellum in ita
lia eēt. ex his qui consules fuissent. quos et
quoties uellet reficiendi. cōs. ppto iussi eēt. exē
plū q; eam rē se habere uetuit. l. postumij me
gelli qui unā rē ex his comitiis que ipe habuis
set. cōs. cum. c. iunio bubulo creatus eēt. te
rens. q. fabij. quis continuari consulatū
in id bono publico fieret profecto nūquā q̄
fisset. His oationibus cum diu certatum eēt.
postremo ita inter dictatorē ac tribunos con
uenit. ut eo quod censuisset senatus stare
tur. Patribus id temp̄ rei. p. utilissimum ē. ut per
uenirent ad exercitos. belliq; p̄tos impatore res
. p. gererentur. Itaq; moram fieri comitiis

ñ placere. Concedentibꝫ tribunis comitia habita. Declarati cōſ. q. fabius maximus .v. q. fuluius flaccus. Prętores creati l. uecurius philo. t. quintius crispinus. c. hostilius tubulus. c. aurūculei. Magistratibꝫ in annū creatis. q. fuluius dictaturā se abdicauit. Extremo estatis huius classis punica nauium .xl. cū pfecto hamilcare in sardiniam trajecta. obuiensem primo deinde postꝙm ibi. p. manlio consule ptōre cum exercitu apparuit. circumacta in ad alterum insulę latus caralitanum agrum uastauit. Cum preda omni genere in affricam redit. Sacerdotes romani eo anno mortui aliquot suffectiqꝫ. C. seruilius pontifex factus in locum. t. otacilii. crassi. t. sempronii. t. f. longus augur factus in locum. t. otacilii. crassi. decem uiri tē sacra faciēdis iloc. t. sēpronii. t. f. longi. t. sempronii. c. f. longus suffectus. m. marcius. rex sacrorꝫ mortuus ē. i. m. emilio papo. maximo curio neqꝫ in eorꝫ locum sacerdotes eo anno suffecti. Censores hic annus habuit. L uecurium philonē. i. p. licinium crassum maximū pontificem. crassus licinius. nec consul nec ptōr antefuerat quam censor ē factus. Ex edilitate gradum ad censuram fecisset. hi censores neqꝫ senatum legerunt. neqꝫ quicqm publice rei egerunt. Mos diremit. L uecurius. in. licinio censura se abdicauit. Ediles curules uecurius. i. p. licinius uarius. ludos romanos diem unū instauraurunt. Ediles pleb. q. catulus. i. l. portius licinus ex multaticio argento signa enea ad ceros debe. ludos. p tempus huius copia magnificę apparatus fecerunt. Exercitu anni huius die qrto tricesimo qua a tarracone pfectus erat lelius romam uenit. Isqꝫ cum agmine captiuoꝝ ingressus urbem. magnū concursū hominū fecit. Postero die in senatum introductus. captam carthaginē caput hispanie uno die receptaqꝫ aliquot urbes que defecerant. que defecissent. nouasqꝫ in societatē ad sectas exposuit. Ex captiuis compta hispanie congruentia queqꝫ in litis fuerant. m. ualerius messale. maxime mouit patres hannibalis transitus in italiam. uir hannibalis. atqꝫ eius armis subsistentē. Productus in contionē lelius. ea demum dixerat. Senatū obtrectatione ab scipione gesta in unū diem decreuit. C. lelium primo quoqꝫ tempe cū quibꝫ uenerat nauibꝫ redire in hispaniā uisum. Carthaginis expugnationē in hunc annū contuli multis auctoribꝫ haud segnis quosdam ēe qui anno insequenti captam tradidint. Quod in minus simile ē uti insū. annū integrū scipionē tractando in hispania consumpsisse. q. fabio. maximo ut .q. fuluio flacco. u. cōſ. idibꝫ martijs. q die magistratum inierunt. In italia amboꝫ prouintia decreta. regionibꝫ cū patricum impium. fabius ad tarentum fului in lucanis abruttijs rem gereret. M. claudio pugatum in annū impium. ptōrem sortiq̄ puntiat. c. hostilius tubulus urb. L uecurio philopegrinam cum gallia. t. q̄ncius crispino capuam. c. aurunculeio sardiniā. Extrinsecus prouintias diuisi. fuluio due legiones quas in sicilia ualerius. lenius habuerat. q. fabio quibꝫ mercuria. c. calpurnius piso ptōr mercuria succederet. c. calpurnio idē preēt prouincie exercitum qꝫ quem. q. fuluius habuisset. q̄ncius obtineret. C. hostilio. ab. c. letorio pretoriam exercitumqꝫ qui tiliam arimini erat accipet. M. marcello. quibꝫ cōſ. rem

gellerat legione l decrete. M. ualerio. cū. l.
licinio. his q̄ ē prorogatum in sicilia imperium
cannensis exercitus datus. eum q̄ supplere ex
militibus qui ex legionibus. cū. fuluij superēnt
iussi. Conquisitos eos consules in siciliam
miserunt. addita q̄ ea sub q̄ cannenses mi
litabant. quiq̄ ex p̄toris. cū. fuluij exercitu
ob similis iram fuge. missi eo ab senatu fu
erant. c. aurūculeio eedem in sardinia le
giones quibus. p. manlius uolso eam p̄uintiā
obtinuerat decrete. p. sulpitio eadem legiōe
eadem q̄ classe macedoniam obtinē iussus.
prorogatum in annū imperiū. xxx. v. remes.
ex sicilia tarentum ad q. fabium. cōs. mit
ti iusse. Cetera classe p̄datum in affricam.
aut ipm̄. m. ualerium. messalam misere
seu. l. cindum. seu. m. ualerium messalam.
Nec de hispania quicq̄m mutatum. nisi
qd̄ non in annuis scipioni silanoq̄. sed donec
reuocati ab senatu forent prorogatum impi
um ē. Ita p̄uintie exercitus q̄ in eum annū
partita. imperia. inter maiorū rerum curas
cum comitia. maximi curionis cum in lo
cum. m. emilij sacerdos crearet. uetus excita
uerunt certam̄ patritijs negantibus. c. ma
milij atelli qui unus ex plebe petebat ha
bendam rōnem ēē quia nemo an̄ eum n̄
ex patribus id sacerdotium habuisset. Tribu
ni appellati ad senatum reiecerunt. Senat
ppli potestatem fecit. Ita p̄mus ex plebe cre
atus maxim̄ curio. c. mamilius atellus. Et
flam̄dialem inuitum augurari coegit. p.
licini pontifex maximus. c. ualerium. flac
cum decemuirorū sacris faciundis creatus.
in locum. Q. mutij sceuole de mortuj. c. leto
rius. Causam inaugurare coacti flaminis.
libens reticuissem. ni ex mala fama in bo

nam uertisset. ob adolescentiā negligentem
luxuriosamq̄. c. flaccus. flam̄ captus. a. p. lici
nio pontifice maximo. erat. l. flacco frat̄ ger
mano cognatisq̄ alijs ob eadem uitia inui
sus. Is ut animum ei cura sacrorū et cerimoni
arum cepit. Ita repente exuit. antiquos mo
res ut nemo tota iuuentute habetur p̄or
nec p̄batior p̄moribus patrum suis pariter
alienisq̄ ēēt. huius fame consensu elatus
ad iustam fiduciam sui rem intermissā
p multos annos ob indignitatem flami
num p̄orum repetiuit ut in senatum
introiret. Ingressum eum curiā cum. l.
licinius p̄tor inde eduxisset. Tr̄. pl. appellauit.
flam̄. uetustum iussa sacerdotij repetebat.
datum id cum toga p̄texta et sella curuli.
et flaminio ēē. Pretor n̄ exolitis uetustate an
nalium exemplis stare ius. sed recentissime
cuiusq̄ consuetudinis usus ualebat. nec pa
trum. nec auorū memoria dialem quēquā
id ius usurpasse. Tribuni rem inertia flami
nū ob littātam ipis n̄ sacerdotio damno fu
isse cum equum censuissent. ne ipso quidē
contracēdente p̄tore magno ad sensu patrū
plebisue flam̄. in senatum introduxerunt
Omnibus ita existimantibus. magis scitate ui
te q̄m sacerdotij iure eam rem flaminum
obtinuisse. Consules p̄usq̄m in p̄uintias
irent. duas urbanas legiones in supplemē
tum q̄ntum op̄ erat. cetis exercitibus militū
scripserunt. Vrbanum uetēm exercitum
fuluius cōs. c. fuluio flacco. legato. fr̄ hic cō
sul erat. in etruriam dedit ducendū. Et le
giones que in etruria erant romam dedu
cendas. et fabius. cōs. reliquias exercitus ful
uiani conquisitas fuere aūt ad. ccc. xxxvi.
q. maximū filiū ducē in siciliam ad. m. ua

lerum. p· cōs· tullit atq; ab eo dual legione
l·xxx·v· remel accipere. Vicibil ee ducte ex
insula legionel minuerunt necuirib; ūspē
eusl puintie pludium. Vam cum pter egre
gie suppletal dual uetereſ legionel transfu
garum etiam numidarum equitum pedi
tum q; magnam uim habere. ficulos q; q;
merentu epiculs aut penoy fuerant belli
pitos iuros militel scripsit. La externa auxilu
a cum singulis romanis legionibz aduncis
set duoy spem exercituum seruauit. Altō
l· cincium· partem insule regnum qua tem
nis fuerat tueri uisit. altō ipē ceteram insu
lam tuebat duulsam q;ndam romani pu
nici q; impij finibz. classel q; lxx· pare ut
omnu ambitulitoy presidia oze maritime
cent. Ipē cum mittinis equitatu puincia
pagrabat ut uiseret agrol cultaq; ab inicul
tis notaret. Et pinde dnōs laudaret casti
ret q;. Ita tantum ea cura fruūm puenit.
ut i romam mitteret. i catinam conuebe
ret unde exercitiy qui ad tarentum estiua
aucturus esset posset prebey. Ceterū trans
portatj militel in sicliam. erat maioz
parſ latinu nominis socioz q; inconcilij.
ortus decumū annum dilectibz. stipendiis
gehaustos ee. Quot annis ferme clade mag
na pugnare. alios in acie occidi. alios moz
bo; absumi magis pue sibi cuiem qui ab
romano milite lectus sit. quam qui ab peno
captus. Quippe ab hoste gratis remitti in pa
triam ab romanis exercitu italiam in exiliū
uertisse quam in militiam abligari. Octa
uum iam ibi annum seneſcere cannense
militem morturum anūsq; in italia hostis
excedat. Quippe nunc tum maxime floreſ
uribz exercitus militel ñ redeant

ipatriam. nouu legant. breuu nemmē sup
futurum. Itaq; quod ppe diem rel ipā nega
tura sit. pulsq;m ad ultimam solitudinem
atq; egestatē puenīat. negandū. p· r· ee. Si
consentientel in hoc socios uideant romany.
pfecto de pace cum carthaginiensib; iungen
da cogitaturos. aliter nūquam uiuo hanny
bale sine bello italiam fore. Hec acta in con
silijs. xxx· cum colonie p· r· erant. Ex his xu·
cum omnū legationes rome ēent negaue
runt. cōs· ee. unde militel pecuniam q; da
rent. Hee fuere ardea. ne peteſ. sutrū. alba.
carseoli. cuessa. cereſ. i. nacatel. narnia inter
amna. Noua re cōsilio cum absterrere
eos a tam detestabili consilio uellent. casti
gando merepando q; plusq;m lenīt agen
do. pfecturos ratj eos ausos ee consulib; dice
bant. quod consulel in senatu pnunti
arent in amnū induce ñ possent. Non
detrectatione eam immerū multis. h ap
tam defectione ap· r· ee. Redierunt itaq; ppe
in colonias. i tanq;m integra re locuti ma
gisq;m ausi. cū nefas cū suis consulerent.
admonerent ñ campanos neq; tarentinos
ee eos. q; romanos nūq; orbis conditos nūq; colonias
atq; in agrum bello captum urbis augen
de causa missos. Que libi parentib; debēnt.
ea illos romanus debe si ulla pietas sit me
moria antique patrie eet. consulerent g;
de integro. Nam cum quid que temere
agitassent. capiendi imperij romani. tra
dendi hannibali auctores ee. cum alīus
hec consules dum astassent. nich motus lega
ti. neq; se quid domū renuntiarent habere
dixerunt. Neq; senatum suū quid nouy
consuleret. ubi nec miles qui legeret nec
pecunia que daretur in stipendiū ee. cum

s complel colonie latinoy milte ulcius ad mi tuam roma nis dā diine gaue rūt.

ppe magni motus causa fuere. Adeo ex parvus sepe magna rum momēta rerū pendent. Fremi tus eñ inter la tinos socios q;;

obtinatos eos uidentes consules rem ad se
natum detulerunt. Vbi tantus pauor an
mos hominū cepit ut magna pars ac
tum de impio duceret. idem aliae colonias
facturas. idem socios cōsensisse omnes ad p
dendam hannibali urbem romanam.
Consules hortari et consolari senatum. di
cere aliae colonias in fide atq; officio pstu
no fore. Las q; ipas que officio decessissent
si legati circa eas colonias mittant qui ca
stigent ñ qui pcent. uecundiam impij ba
bituras ee. Pmissum a senatu his cum eet.
agerent q; ut e re p. ducerent. tempta
tis pul aliarum colonarum animis. ceteraue
runt legatos. quesiuerunt q; ab his quid m
tus ex formula haberent. p quod de re colo
nis ñ. Sertulius fregellanus respondit. i mi
tus patos formula ee. et plibz opus eet plibz
paturos. et quicqd imperaret. uellet q. p. r. ex
cepere facturos. Ad id sibi neq; opes dee ani
mū et sup ee. Consules uideri pfari p multo
eoz sua uoce collaudari eos. ñ umquā in cu
ria grās egissent. sequi in senatu eos iussuros.
Senatus cū potestas honoratissimos decre
to ad locutus eos. mandat consulibz ut ad
pplm eos produceret. et inter multa alia
preclara que ipse maioribz q; suis pstitisset.
recens etiam mitum eoz in re p. commemo
rarent. ne nunc quid post scelata tot sileant
fraudem ue laude sua. Signini fuere et nora
ni sarculani q; et fregellani et nucerini et ha
driani et firmani et arminienses et ab altero
mari pōtiani et pestani et cōsani et medul
bentiani. eserini et spoletini et placen
tini et cremonenses. Harum colonarū subsi
dio tum imperū p. r. stetit. Hisq; gre et in se
natu et apud pplm acte. Duodecim aliarū
colonarū que detrectauerunt impiū nū
one si patre uerueriūt neq; illos dimitti neq;
retineri neq; appellari a. cōs. La tacita castiga
tio maxime ex dignitate p. r. fuisse. Ceteris ex
pedientibz que ad bellum opus erant consu
libz. aurum uicissim aurum qd in sanctio
ne erario ad ultimos casus seruabat. primi pla
cuit. et pōpta. cc. pondo auri in q̄nquagena
pondo data consulibz et. m. marcello et p. sul
picio. p. cōs. et l. ueturio. ptori qui galliam
prouinciam erat sortitus. Additum q; fabi
o. cōs. centum pondo auri pcipuū quod in
arcem tarentinam portaretur. Ceteri uisi sūt
ad uestrimenta presenti pecunia locanda ee
citq; qui in hispania bellum sedaa fuga fama
ouisq; gerebat. et prodigia. q; pulsum ab ur
be consules pficiscerentur procurari placuit.
In albano monte tacta de celo erant. signū
uolsi arbor q; templo ppinqua. et ostium la
cus et capue murus. fortune q; edis et simul esse
murus porta q;. Hec de celo tacta. et uentem et prodigia.
etiam fluuisse aquam albanam quidam
auctores erant. et tome intus cellam edis
fortis fortune de capite signum quod in co
rona erat in manum sponte sua plapsum.
Et puerum satis constabat bouem locutum
uulturium q; frequenti foro in tabernam
deuolasse et sine uesse natum ambiguo mi
narem ac feminā sexu infantē quos an
drogynos uulgus uocat. ut pleraq; faciliore ad sup androginos qr dr.
plicanda ūba greco sermone appellat. et lac
te pluuisse. et cum elephanti capite puerum
natum. Ea prodigia hostiis maioribz procu
rata et supplicatio circa omnia puluinaria ob
secratio in unum diem indicta et decretum.
ut. c. hostilius. prator ludos apollinis sicbi
ani uoti facti q; erant uoueret faceret

qz. Et col dies ⁊ censoribz erandi. q. fuluius
cōs. comitia habuit. Creati censores ambo q̄
ñdum. cōs fuerant. q. cornel. cethegus pu
blius. sempn̄. cruditanus. Censores uti agrū
campanum fruendum locarent. ex auctō
ritate patrum latum ad plebē. ē plebes q̄
scuit. Senatus lectione contentio inter ēso
res de p̄ncipe legendo tenuit. sempronij
lectio erat. Ceterum cornelius morē tradu
tum patrib; sequendū aiebat. ut p̄mus
censor ex his qui uiuerent fuisset. eum prin
cipem legerent. ⁊ ibi manliā torquatā erat.
sempronius cuj diis sortem legendi dedisset.
⁊ uti libīm eosdem decisse dōs. sed suo arbi
trio lecturum facturūq̄. Q. fabium maxi
mū quē tum p̄ncipem romane ciuitatis ēē.
ut hannibale uidice ducturus ēet. Cum diu
certatū ubi ēet concederent collega lectus a
sempronio p̄ncepsin senatu. q. fabius maxi
mus consul. ñ aliud lectus senatus octo p̄to
res. inter quos. q. cecilius metellus erat in fa
mis auctor deserende ytalie post cannensē.
Jn equestribz q̄ notis eadem seruata causa.
sederant p̄ pauci quos ea infamia attingēt.
itt omnib; ⁊ multa erant adepti equi q̄ can
nensium legionū equites in sicilia erant
addiderunt acerbitati etiam tempus. nep
tita stipendia p̄cederent his q̄ equo publi
co emeruerant. q; denascendi equis p̄uatis
facerent. magnum p̄tea numerum eoy
conquisierunt qui equo merere detrenato
q; ex his qui p̄cipio ei bello septem decem
annos nati fuerant. neq; militauerant. os
erarios fecerunt. locauerunt in reficienda
que curia forum incendio consumpta erat.
septem tabnas. marcellum atrium regia.
Translatis omnib; que rome agenda erat
contulere ad bellum. profecti prior fuluius
pregressus capuam post paucos dies conse
cutus fabius. qui ⁊ collegam coram obtesta
tus. ⁊ p̄ litteras marcellum quam acerrimo
bello detineret hannibalem dum ip̄e tarē
tum oppugnaret. ⁊ a urbe adempta hosti. ut
undiq; pulsone ubi consisteret. ne quid fidē
respiceret habenti. ne rem gerendi quid cau
san in ytalia foret. Regum etiam nuntium
mittit ad prefectum presidij. quod ab ieu
no. cōs. ad ūsus bruttios sibi locatum erat.
Vii. hominū pars maxima ab agathir
na sicut ante dictum ē. ex sicilia traducta rap
to uiuere hominū adsuetos. Addicti erant
bruttios ididem p̄fugere. ⁊ audacia. ⁊ audendi
omnia necessitatibz parere. Hanc manum
ad bruttium p̄mū agrum depopulandum
duci iussit. Jnde ad captoneam urbem oppug
nandam impata. ñ impigre solum. sz etiam
aude executi. direptis fugatisq; cultoribz a
gri. sūma ui urbem oppugnabant. Marcell⁹
⁊ cōs. limis erexit. ⁊ quia indigrediebant in ani
mum nemine ducē romanū tam patrem
hannibal. q̄ in se ēē. ubi p̄ multum in agris pabu
li copia fuit. ex his mis p̄fectus ad canusium
hannibali occurrit. Sollicitabat addefec
tionem canusinos penus. Ceterum ut appro
pinquare marcellum audiit. castra mouit. Aperta erat regio sine ulla ad insidi
as latebris. Ita q; in loca saltuosa cedere in
cepit. Marcellus uestigijs instabat castra
q; castris conferebat. Et opere p̄fecto eodem
plo in aciem legiones educebat. Hannibal
turmatim p̄ equites peditum q; laculato
res. ⁊ leuia certamina serens casum unius
pugne ñ necessarium ducebat. Tractus ēt ñ
ad id quod uitabat certam. Hocte p̄gressū

Hemme
duce ro
manū.
tā parē
hannu
bal. q
mar
cel
lū.

acteqū loci planū ac patentib; marcel
lus castra in̄ potentē pugnando undiq;
inmunitores opib; phibet. Jta signa colla
ta pugnatum q; totis copijs. Et cum iā nox
instaret marte equo discessum ē. castra q;
quo distantia spatio raptum. aīa noctē pmu
nita. Postero die luce p̄ma marcellus in actē
copias educit. nec hannibal detrectauit
certam̄ multis ūbis adhortatus milites ut
memores trasiṝni. cannarum q; contunde
rent ferociam hostis. urgere atq; instare eū.
ñ castra ponē patj. ñ respirare. aut circūspicē.
Cotidie simul orientem solem. i romanam
aciem in campis uidendam ee. Si uno p̄lio
haud incruentus habeat quietis. deinde
tranquilliq; cum bellatur̄. his irritatis ad
hortationib; simulq; tedio ferociae hostium
cotidie instantium lacessientium q; actiū
p̄lium ineunt. Pugnatum amplius duab;
horis ē. cedere in̄ ab romanis dextra ala. ext
ordinarijs cepere. Quod ubi marcellus uidit.
duo de uicesimā legionem in p̄mam aciem
inducit. dum alij trepidi cedunt. alij segnit
subeunt. turbata tota acies ē. Dein prosus fu
sa. i uincente pudorem metu terga dabant.
Cecidere in pugna q; ad duo milia. i septin
genti ciuium sociorq;. Jn his. uii. romani
centuriones. duo. cc. mil. m. lucanus. i. m.
eluuius. Signa militaria. uiii. de ala prima
que fugit. duo de legione que cedentib; so
cijs successerat amissa. Marcellus postquam
in castra reditum ē. contionē adeo seuam
atq; acerbam apud milites habuit. ut p̄lio
p̄ diem totum infelicē uolatū. ciuor ratio du
cis oratio eet. Dijs immortalib; ut in tali re lau
des gratesq; inquit ago. quod uictor hostis
cum tanto pauore incidentib; uobis in ual
lum portas q; ñ ipsa castra ē. adgressus. Dele
uisset profecto eodem terrore castra. quo o
misistis pugnam. Qui pauor hic qui terror q̄
repente qui. cum quib; pugnaretis obliuio
animos cepit. Eosdem sunt. his hostes
quos uincendo. i uictos sequendo. potre estate
absumpsistis. quib; diei noctes q; fugientib;
p hos diei institistis. quos leuib; prelijs fati
gastis. quos hesterno die nec uti facere. nec
castra ponere passi estis. O mutto ea quib; gla
ri potestis. cui ipsius pudere. ac penitere uo
portet referam. Eosdem equos inambj
hesterno die diremistis pugnam. Quid hec
nox. quid hic dies attulit. iure his copie imj
nute sunt. an illoq; auctę. Non equidē
ñ cum exercitu eloquiuideor. nec cū roma
nis militib;. Corpora cū atq; arma ut eius
dem annu. ut eosdem animos habuisse tis.
terga ūra uidisset hostis. signa alicuj ma
nipulo aut cohorti abstulisti. adhuc cesis le
gionib; romanis glabatur. Vos illo hodier
no die p̄ mū fugati exercitus dedistis decus.
Clamor in̄ ortus ut ueniam eius dei daret.
ubi ueller deū expiretur militū suor ani
mos. ego uō expiar inquit milites. i uos cra
stino die in aciem educam. ut uictores potiꝰ
quam uicti ueniam impetretis q̄m pec
tis. Cohortib; que signa amiserunt. hordeo
um dari uisit. centuriones q; manipulor
quor signa amissa fuerant destrictis gla
dijs discinctos destitui uisit. Et ut postero
die omnis equites pedites armati adeēnt edīc.
Jta contio dimissa. faciendū ure ac mitto
sese increpitos. neq; illo die ullum quemq;
in acie romana fuisse. p̄ter unum ducē. cui
aut morte satisfaciendū aut egregia uic
toria eet. Postō die ornati armatiq; ad edic

tum aderant impatoꝛi. ℓ collaudat pnun
tiatoꝙ aquibꝫ orta ꝑdie fuga ℓct cohortes
queꝙ signa amisissent se in ꝑma acie in
ouctuꝛum educere iam sese omnibꝫ pug
nandum ac uincendũ ℓt ad mtendum
singlis unuũsisqꝫ ne pul hesterne fuge q̃m
hodierne uictoꝛie fama romam ꝓueniat.
ℑ ñ cibo coꝛpoꝛa firmare uisi ut longioꝛ
pugna ℓct utribꝫ sufficerent. ubi omnia
docta que sunt quibꝫ exultarent animꝰ
multum in aciem ꝓcedunt. ℚuod ubi han
nibal nunciatum ℓ. cum eo nimiꝝ in q̃t
hoste ℓct qui nec bonam nec malam ferre
fortunam posset. seu uere ferociter instat.
victus ℓ instaurat cum uictoꝛibꝫ certamen.
signa ñ canere uisit. copias educit. ꝑugna
cum utrumqꝫ aliq̃to quam pridie acriꝰ ℓ
penis ad obtinendum hesternũ decꝰ ad
mtentibꝫ romanis ad deñdam ignominiã.
Sinistra ala ab romanis ⁊ cohoꝛtes q̃ amis
erant. signa in ꝑma acie pugnabant. ℓt legi
o uicesima ab dextro coꝛnu instructa. l. coꝛ
nelius lentulus ⁊ c. claudius nero legatus coꝛ
nibꝫ preerant. ℳarcellus mediam aciem
hoꝛtatuꝰ ꝛectisqꝫ ꝑsens firmabat. Ab hanni
bale hispani ꝑ mam obtinebant frontem.
⁊ id roboris in omni exercitu erat. ℓũ anteq̃
ꝺcu pugna ℓct hannibal elephantos in pri
mam aciem induci iussit. si quem mouere
eas res tumultum ac pauoꝛem posset. ℓt
ꝑmo turbarunt signa ordines qꝫ ⁊ partim
occultati ⁊ partiũ disputatis errore q̃ ℓca erant
nudauerant una parte aciem. latiusqꝫ fu
ga manasset. m. c. decimus. flauus. tr. mil.
signo arrepto ꝑ mi hastati manipli ℓ signi
sequi se iussissent. dyrit ubi magne tumul
tum conglobate belue faciebant. ꝓiacq; ne
q̃ iuuit. ℍelere omnia tela haud difficile
ex ꝓpinquo in tanta coꝛpoꝛa ictu ⁊ tam confer
ta turba. Sꝛ ut ñ omnes uulnerati sunt. ita in
quoꝙ tergis infesta steterere pila. ut ℓ genus
anceps in fugam ꝰsi. etiam integroꝝ animos
tulerant ñ unus manipꝭ. ℍ ꝑ sequisqꝫ miles
qui ñ adsequi agmẽ fugientiũ elephantoꝝ
poterat pila conicere. ℓo magis ruere in suos
belue tantoqꝫ maioꝛem stragem ℓdẽ quam
inter hostes ℓ ediderant. q̃nto acriꝰ pauoꝛ con
sternata agit quam insidentis magistꝝ
impio regitur. ℑn ꝓturbatam transcursu be
luarum aciem signa inferunt. romani pe
ditesꝫ haud magno certamine dissipatas
trepidantesqꝫ agmẽ tulerunt. Tum in fugientes ℓ
tatum ĩmittit marcellus nec ante finis sequẽ
di ℓ factus. q̃m in castra pauentes compulsi
sunt. ℍ am sup alia que terroꝛem trepidati
onem qꝫ facerent. elephanti duo q̃ in ipsa
porta corruerant. coacti qꝫ erant milites ꝑ
fossam uallum qꝫ ruere in castra. ℑbi maxi
ma hostiũ ℓdes facta. cesa ad. viii. hominũ
quinqꝫ elephanti. ℍ ec romanis memorata
uictoꝛia fuit. mille ferme ⁊ septingenti de
duabꝫ legionibꝫ. ex sociorꝝ suũ. ccc. occisi.
uulnerati ꝑ multi ciuiũ sociorꝝqꝫ. hannibal
nocte prima castra mouit. cupiente in seq̃
marcellũ ꝓhibuit multitudo fantoꝝ. specta
toꝛes qui prosequerent agmẽ missi. postero
die receperũt bruttios hannibalem petere.
hisdem ferme diebꝫ ⁊ ad. c. fuluiũ. cõsl. ꝛpi
ni ⁊ lucani ⁊ uulcẽtani tradituꝛ ꝑ fidi hanni
bal quecꝫ in urbibꝫ habebant decluderunt
sese. ℓ emptoꝛesqꝫ a consule cum ũboꝝ tum cali
gatione ob errorem ꝓcum acceptis sunt.
ℓt bruttiis similis res uenie facta ℓ cum ab
his ⁊ uuis ⁊ paucis. frℓ longe nobilissimis

gentil cuius eandem q̄ data lucanis erat
conditionē deditionis petentes uenissent.
Q. fabius cōs. oppidum fallentinis mandu
ra uicepit. ibi ad hominū capta ceteree pre
de aliquantum. Inde tarentum pfectus
in ipīs fauctib; portus posuit castra. Hauet
qua luui cuiandis commeatib; onerat ap
habuerat. partim machinationib; onerat.
apparatu quoq; menū oppugnandor par
tim tormētis sagittis omniq; missilium telor
genē instruit. onerarias solum que remis
agerent. ut alij machinas scalasq; ad mu
ros ferrent. alij procul ex naubz uulnera
rent menum ppugnatores. he naues ab
apto mari urbem adgrederent instructe
pate q; sunt. Et erat libm mare classe
punica. cum philippus oppugnare etolos
pararet cor cura transmissa, in breuissi inte
rim cautores oppugnatores sub aduentu
hannibal ne oppmerent in tumulum ap
senti impetu tutum se recipere. fabium
tarentum obsidentem. leue ductu ad rem
ingentem potiundam aduuut. Presidiū
bruttior datum ab hannibale tarentinj
habebant. huius presidij prefectus depiebat
amore mulierculē. cui fr in ceteritu fabij
cōs. erat. Is certior littis sororis factus de no
ua consuetudine aduene locupletis. atq;
interpplaret tam bonor ati spem nactus
p sororem quolibet impelli amantē posse
quid sparet ad consulem deculit. Que cum
haud uana cogitatio uisa eet. p transfugaē
ussus tarentum transire ac p sororē pfecto
conciliatus. primo occulte temptando an
mum dein satis exploata leuitate blan
ditiis mulieb; ppulit eum ad pditionē
custodie loci cui ppositus erat. Vbi ratio
agende rei. tempꝰ conuenit. miles nocte per
mterualla stationum clam ex urbe emissis
ea que acta erant. queq; ut ageretur conue
nerat ad consulem refert. fabius uigilia pri
ma dato signo his qui in arce erant. quiq;
custodiam portus habebant. ipē circumto
portu ab regione urbis in orientem usq; oc
cultus consedit. Canere iñ urbe simul ab
arce simul a portu naubz que ab apto
mari adpulse erant. Clamorq; undiq; cū
ingenti tumultu uñ minimū pidi erat
de industria hortus. Consul metuim silentio
contnebat suos. Igitur demo cretes qui p
fectus classis fuerat. forte illo loco ppositus.
postq̄m quieta omnia circa se audit. alias
partes eo tumultu psonare. ut capte urbis
nondum excitaretur clamor. uerens ne em
ter cunctationē suam consul aliq̄m um fa
ceret. ac signa inferret. presidium ad arcē
uñ magnime terribit accedebat sonus tradu
cit. Fabius cum ex tempus spatio ex silen
tio ipo quod ubi paulo ante strepebant. ex
citantes uocantesq; ad arma. uñ nulla ar
cebat uox. deductas custodias sensisset. fer
ri scalas ad eam partem muri qua bruttij
tior cohortem p̄sidium agitare prodit
onis conciliator nunciauerat ubet. Ia p̄
mum capti ē murus. aduuantib; rec
pientib; q; bruttios. transcensū murbeē.
ses. ac proximate fracta porta ut frequenti
agmine signa inferrent. Tum clamore sub
lato subortum ferme lucis nullo obuio ar
mato in forum puenerunt. omnes q; undiq;
qui ad arcem portum q; pugnabant. in se
conuertere. Prelium maiore tu forma
tore impetu quam p̄seuerantia cōmissū
ē. Non animo. ñ armis. ñ arte belli. ñ ingo

re ac utrib; corpor par romano tarentinu
erat. Igitur plus tantum conectu pus pene
qm consererent manus terga dederunt.
Dilapsiq; p nota urbis tuneta in suas amico
q; domos. Duo ex ducib; nico demo ctatel
fortiter pugnantes cecidere. Philemenes q
proditionis ad hannibalem auctor fuerat,
cum ctato equo ex prelio auectus est. nag
paulo post equus errans p urbem cognitu
corpus nuspm inuentum e. Creditum uul
go e in puteum aptum ex equo p lapsum esse.
Carthalonem aut p fectum punici p sidii.
Commemoratione patrii hospitii postes ar
mis uenientem ad consulem. mules obuias
obtruncat. Alii alios passim sine discrimine
armatos inermes cedunt. carthaginienses.
tarentinosq; pariter. Brutii q; multi inf
fecti seu p errorem seu ueteres in eos in
odio. seu ad p ditionis famam ut ui potius
quã absq; armis captum tarentum ui
deretur ex tinguendam. Tum acede ad di
ripiendam urbem discursum. Milia xxx.
seruitium capitum dñr. capta argenti ui
ginti facti signati q; auri. lxxx. uii. milia
pondo signata tabule pp ut tractu sarum
ornamenta equauerunt. Sz maiore animo
generis eius preda abstinuit fabius quã
marcellus. Qui interrogatus scribe quid
fieri signis uellet. ingentis magnitudinis
dixisse. suo quisq; habitum domũ pug
nantium formati. deos iratos tarentinis re
linqui uisse. Murus qui in urbem ab arce
ducebat diruitur ac disicit. Dum h
aguntur hannibal his qui caulonam
obsidebant de ditionem acceptus. audita
oppugnatione tarenti. diesq; noctesq; cur
sim agmine facto. cum festinans ad opem

ferendam captam urbem audisset. Roma
nis suum hannibalem inquit habet. Eade
qua cepimus arte tarentum amisimus.
Nec tam fugientis mo consuesse agmen uidet.
quo constituerat loco q; q. fere ab ur
be posuit castra. Ibi paucos moratus dies
meta pontum sese recepit. Inde duos meta
pontinos cum litteris principum eius ciuitatis
ad fabium tarentum mittit. fidem ab co
sule accepturos simpunita his proditionis
si metapontum his cum presidio punico pro
didissent. Fabius uana que ad ferendam ei ratio
nem qua accessurus erat metapontum
constituit. Litteras q; ad principes dedit que
ad hannibalem delate sunt. Ibi uo literis
successu fraudis sue fabius quo q; dolo in
uectus fuisset. haud procul metaponto in
sidias ponit. Fabio auspicanti p quam
egrederetur a tarento. aues semel atq; ite
rum ñ addixerunt. Hostia quoq; cesa con
sulenti dos. auruspex cauendum fraude
hostili ab insidiis p dixit. Metapontum
postquam ad constitutum ñ uenerat di
em remisit ut cunctantem hortarentur
ac repente comprehensi metu grauiores ssh
omis detegunt insidias. Status ei principi
o qua hec agebantur. p. scipio in hispania
cum hiem totam reconciliandis barbaro
animis partim domis partim remissione
obsidum captiuoq; q absumpsisset. edes
co ad eum clarus inter duces hispanos ue
nit. Erant continuo libiq; eius apud ro
manos. Sz p ter eam causam etiam uehe
mentior inclinatio animo q; hispa
niam omnẽ a uerterat ad romanũ apu
eo impio traxit eum eadẽ causa indubi
mandatio q; fuit. haud dubie omnis

hannibal de fabio romanum quit suũ hannibalem hitq;

fabius de lo nunc tius fu tq;

Arcem hannibal

hispanie principibz · cum omni pparatu ma
nu relicto hasdrubale secedenti in imminen
tes castrol eius cumulol · uñ p continentia
uga tutul receptul ad romanos erat · has
drubal cum hostium rel tantul augescere
mereñtul cerneret · suas imminui · ac fore ut
ñ audendo aliquid moueret · qua cepisset
fluerent · dimicare quam primum statuit ·
Scipio audio2 etiam certaminul erat · cum
ea spe quam successul rerum augebat · tñ
quod pulsqm uingerentur hostium exer
citul cum uno dimicare duce exercituq;
quam simul cum ununsl malebat · Cereti
etiam sicum plibz partier dimicandum fo
ret · arte quadam copias auxerat · nam cñ
uideret nullum ee nauium usum quia ua
cua omnis hispanie ora classibz · sub ductul na
uibz tarracone nauales socios terrestribz co
pis addidit · Et armoz ad facem erat · q post
captam eam fecerat tanta opificum · cum hi
copisset scipio uisp principio ab tarracone egres
sus iam enim lelius redierat ab roma · sine
quo nichil maioris rei motum uolebat du
cere ad hostem pgit · Omnia pacata eunq ·
ut cuiq; ppli fine transiret · psequentibz ex
cipientibz q; socisl mobilis p utroq; locitul
haud quaqm barbarus stolide incaute ue
z potuis cum uerecundia grauitate ppioz
q; excusanti transitionē ut necessariam
qm gtanti ea uelut primam occasionē rap
tam scire enī se transfuge nomen execrabile
uecibz socisl nouus suspectum ee · neq; it sere
prehendere nomen hominū sitam ancepsodi
um causa ñ nomen faciat · Oblata uñ sua in
ducel carthaginiensel commemoratio a
uaritiam contra eoz superbiam q; romul
genisl iniuria instat q; pparis · ita q; corp9
dum tarat suum ad id temp9 apud eos tut
se · animū iam pdem ubiq; ubi ul ac fas ere
derent colu · Adeos quoq; confugerent supplices
qui nequeant hominū iura atq; iniurias
pati · Sq; id scipionem orare ut tradito sibi
nec fraudi apud eum nec bonoz sit qualis
ex hac die expurgo cognouit · pñ opa eoz
pium faceret · ita pro suis respondet facta
rum · Romanus nec p transfugis habiturus
qui ñ dirimit societatem ratam · ubi nec duz
ni quicqm nec humani scim esse · Producte
deiñ in conspectum his coniuges liberiq ·
Lacrimantibz gaudio reddunt atq; eo die
in hospitium abducti · Postō duce federe accep
to · fidel dimissiq; ad copias adducendas · Isde
deiñ castrul tendebant · dom ducibz his ad
hostem puentum e · Proximus carthaginien
sium exercitul hasdrubal ppe urbem bedula
erat · Pro castris equitum stationes habebant ·
Eas uelutes ante signa atq; qui primi agmini
erant aduenientes excipiebant · priusqm castris
locum acciperent · adeo contemptum impe
tū fecerat ut facile appareret q; utriq; parti ani
mos esset · In castra crepida fuga compulsis
quites sunt · signa q; romana portas ppe ipsas
illata · Atq; illo quidem die uictricia tñ a
nimis castra romana posuerunt · Hocte has
drubal in tumulū copias recepit · Plano ca
po in sūmo patent · Et fluui abrupto ante
cirtaq; uelut rupa precipitia eam eo omnem
cingebat · Superat · i altera urbis summissa
fastigio planities · eam quoq; altam crepi
do haud facilioz in ascensū ambibat · In
hunc infimum campū postō die hasdrubal
postqm stantem pro castris aciem hostiū
uidit · equites numidas leuiaq; arma
baleares · i astos dimisit · Scipio circumuectus

ordines signa q; ostendebat hostem p̃ clap
nata spe dimicandi equo campo captantem
tumulos loci fiducia ñ uirtutis armoy q; sta
re in conspectu. S; altiora menia habuisse
carthaginem que transcendisset mules roma
nul. Nec tumulos nec arcem nec mare qui
dem armis obstruisse suis. Ad id fore altitu
dines quas cepissent hostes. ut p̃ p̃cipitia
t p̃rupta salientes fugerent. Eam quoq;
se illis fugam clausurum. Eo hortesq; duas
alteram tenere fauces uatt̃ p quam deferre
tur annis iubet. alteram uiam in sidẽ q;
ab urbe p tumulu obliqua in agros ferret.
Jpe exploratos qui p̃ dues stationes hostium
putant ac leuem armaturam infimo
staem supculio ducit. Aspa primo nichil a
liud quam uia impedita iere. Dein ut subie
tum uenerunt telay. primo omnis generis cul
mgens effusa in eos ẽ. Ipsi contra saxa que lo
cus strata passim omnia ferme missilia pre
mit ingerere. Non milites solum. s; etiam
turba calonum ĩmixta armatis. Ceterum
quanq̃m ascensus difficilis erat. t̃pe obue
bant saxaq; telis. ad uecordiam tam̃ succedẽ
tium murosq; pertinacia animi subierunt primi
qui simul cepere aliquid equi loci ubi firmo
consisterent gradu leuem concursatorem
hostem atq; interuallo cursum cum p̃cul
missilibus pugna eludit cur instabilem eundo
ad cõminus conserendas manus expulerit
loco. cum ede magna macie altiore sup
stantem tumulo impegere. Jis scipio uisis ad
uersus medium euadere aciem uictoribus. cete
ras copias cum lecto duxit atq; eum par
te dextra tumuli circumire donec mollio
ris ascensus uiam inuenirent iubet ipe ab le
ua circuitu haud magno in tis hostes
incurrit. Inde primo turbata acies ẽ ñ dum ad
circumsonantem undiq; clamorem flectere
cornua. nec obtinere ordines uolunt. hoc tumul
tu et lectus subijt. dum pedem referunt ne
a tergo uulnerarentur. Lata prima acies locusq;
ad euadendum medius datus ẽ qui p̃ eam
inquum locum stantibus integris ordinibus ele
fantisq; ante signa locatis. numq̃m euasisset.
cum ab omni parte cedes fieret. Scipio quile
uo cornu in dextrum in cursu erat. magne in
nuda latera hostium pugnabat. eqam ne fu
ge quidem patebat locus. stationes utrimq;
romane dextra leua q; insidebant uias. por
ta castroy ducis principium q; fuga clauserat.
additia trepidatione elephantoy quos certos
eque hoste timebant. Cesa ferme ad octo milia ho
minum. Hasdrubal iam ante quam dimica
ret pecunia rapta elephantisq; p̃missis quã
primos poterat de fuga cepit iens. p̃ter tagum
flum̃ ad pirineum tendit. Scipio castris hosti
um potitus cum p̃ter liba capta omnem pre
dam militibus concessisset. in recensendis capti
uis. x. peditum. ii. equitum inuenit. Hispa
nos sine p̃cio omnis dominum dimisit. a siosq;
storem uendere iussit. Circumfusa in multitu
do hispanoy. ante dedituy. pridie captoy ñ
regem eum ingenti consensu appellauit. Tu
scipio silentio p̃ preconẽ facto. sibi magnum
nom̃ imperatoris ee dixit. quo se milites sui ap
pellassent. regium nom̃ alibi magnum. rome
motabile ee. regalem animũ inee. Id hõis
ingenio amplissimũ ducerent. tacite iudica
rent uocis usurpationem abstinerent. Sensere
et iam barbari magnitudine animi. cui mira
culo nominis alij mortales stupent. id eram
magno fastigio aspnantis. dona in regis p̃n
cipibus hispanoy. duusa. Et ex magna copia

Imperatoris nomen apud romanos erat regium unde

captorum equoꝝ. ccc. quos uellet eligeret; in
dibilem uulsit. Cum afros uenderet iuuenem
patroꝝ questor puerum adultum intereos
forma insigni cum audisset regis generis ee
ad scipionem misit. quem cum pcunctaret
scipio quis. i. cuius. i. cuius ordinis in castris fu
isset. numidam ee aut. massium pplares uo
care solitum a patre relictum apud maternũ
auum galam regem numidarum eductũ
cum auunculo masinissa qui nuper cũ equi
tatu subsidio carthaginiensibus uenisset. in hi
paniam traiecisse phibitum pter etatem a
masinissa nũquam ante pelium inisse. eo die
quo pugnatum cum romanis eet in castris auun
culo clam armis equo q; sumpto in aciem
exisse. ibi prolapso equo effusum inprecepi
captum ab romanis ee. Scipio cum adseruа
ri numidam uisset quep tribunali agenda
erant pagit. Inde cum sempronium recepisset.
uocatum eum interrogat uelle ad masinis
sam reiti. Cum effusis gaudio lacrimis cupe
dicteret. tum puero anulum aureũ cum eam
lato clauo cum hispano sagulo. et aurea fi
bula equũ q; ornatum donat. Jussisq; pse
qui q; aduellet equitibus dimisit. De bello
in consiliũ habitum et actoribus quibus dam
ut confestim hasdrubalem consequeretur
anteps. id ratus ne mago atq; hasdrubal cũ
eo iungerent copias pfidio trans ad insiden
dum pirineũ misso ipe reliquum estatis re
cipiendis in fidem hispanie pplis absump
sit. paucis post dieb; factum ad besulam
dieb;. Cum scipio rediens iam tarracone
saltu castulonensi excessisset. hasdrubal
gisgonis filius et mago imperatore exercitione his
pania ad hasdrubalem uenere. serum post
male gestam rem auxilium; consiliũ in ce
tera frequenda belli; hanno parum oppor
tune ibi conferentibus quid in cuiusq; puincie
regione animoꝝ hispanis eet. unus hasdru
bal gisgonis ultimam hispaniam eoꝝ que
ad occeanũ et gades uergit ignaram adhuc
romanoꝝ ee. eoq; carthaginiensibus satis fi
dam censebat. Inter hasdrubalem alterũ
et magonem constabat benefitis scipionis
occupatos omnium animos publice puatim
q; ee. nec transitionibus finem afore quam
omis hispanis militaris aut in ultima hispanie
emoti aut traducti in galliam forent. Ita
q; etiam si senatus carthaginiensium nõ censu
set eundum tamen hasdrubali fuisse in italiã.
ubi belli caput rerum summa eet. Simul et
hispanos omnis procul ab nomine scipionis
ex hispania abducere exercitum eius cum
transitionibus. cum ad usum precio immunitũ
hispanis repleri militibus. et magonem hasdru
bali gisgonis f. traditio exercitu ipsum cum
grandi pecunia ad conducenda mercede auxi
lia in baleares tendere. hasdrubalem gisgonis
cum exercitu penitus in lusitaniã abire. nec
romanis secrete manus. masinisse ex omi
equitatu quod roborisset. iii. equitum ex
pleri eum q; uacuum pcaterua em hispani
am sociis opem ferre hostium oppida atq;
agros pplari. His decretis ad exequenda que
statuerant digressi. Hec eo anno in hispa
nia accepta. Rome fama scipionis indies
crescere. fabio tarentum captum magis q;
uetuste gle tam ee fuluij senescere fama.
Marcellus etiam adusu rumoris ee sup qm
quod pmo male pugnauerat quia uagã
te pitaliam hannibale media estate uenu
stam in tecta militis abduxisset. in municu
erat. t. c. publicuis. bibulus. tr. pt. iam

a p̃ma pugna que aduersa fuerat. adhiduit
contionib; in fam̃ mulsum q; plebei claudiũ
fecerat etiam de impio abrogando eius age
bat. cum tam necessarii claudij obtinuer̃t.
reuocto uenusie legato. marcellus rome redi
ret ad purganda ea que inimici decernerent.
nec de impio eius abrogando absente ipso a
geretur. forte subidem tempus. marcellus ad
deprecandam ignominiam. q. fului. cõl. co
mitioꝝ causa romam uenit. Actum de im
pio marcelli in curia flaminio ẽ. ingenti con
cursu plebis q; omnium ordinum accusauit q;
tr. pt. ñ marcellum nõ; omnẽ nobilitatẽ; frau
de coꝝ. et circumlatione fieri ut hannibal deci
mũ annum italiam prouinciam habeat.
duturus ibi quam carthagine uim̃ habere
fructum impij prorogati marcellũ pplin
re. bis cesum. exercitum eius estiua uenusia
subrectis agere. hanc tribuni orõnem ita
obtinuit marcellus commemoratione rerũ
suarum ut ñ rogatio solum de impio ei.
abrogando antiquaret. nõ; posto die consu
lem cum ingenti consensu centuriꝝ omnes
crearent. Addicitur collega. t. quintius crispi
nus. qui cum prorogatus erat. Postero die prorogati
ag. p. licinius. a. postumius. crassus. diuiso pon
tifex. maximus. p. licinius. uarus sextus.
iulius cesar. q. claudius. Comitioꝝ ipsoꝝ
dieb; solis tactas cuncta de etruria defectiõe
fuit. Principium eius rei ab arretinis fierj.
. c. calpurnius scripserat qui eam prouinciã
p. pr. obtinebat atq; confestim eo missus
marcellus. cõl. designatus. qui rem inspi
ceret. ac si digna uideretur exercitum acci
to bellũ exapulia in etruriã transferret.
eo metu compulsi etrusci quieuerunt. Tarẽ
tinoꝝ legatis pacem petentib; cum liber

tate ac legib; suis respondit. ab senatu ẽ.
ut redirent cum fabius. cõl. romã uenisset.
Ludi. i. romani. et plebei eo anno in singulos dies
instauratj. ediles curules fuere. cornelius
gaditanus. et ser. sulpicius galba. plebei. c. ser
uilio. seruilium negabant uiue aut. tr. pt. fuis
se. aut edilem cẽ. quod patrem eius quẽ ciuem
uirũ agrarium occisum abolisse circa murmã.
cẽ oppinio pricem annos fuerat uiuere at
q; in hostium potestate cẽ. facile constabat.
Vndecimo anno punici belli consulatum
inierunt. m. marcellus. quinto ut nume
reur consulatus. quem uiue creatus nõ cessit.
et quintus crispinus. Vtriusq; consulib; italia de
creta prouincia ẽ. duo. cõl. possent anni exer
citus. cum uenusie tum erat cui marcellus
p̃fuerat. sta ut ex utroq; eligerent duos quos
uellent. Tertius ei traderetur. cui tarentum
et sallentini prouincia euenisset. Cetere pun
tie tradite sunt. p. licinio. crasso pontifice
maximo pegrina. et quo senatus censuisset.
Sex. iulio cesari sicilia. q. claudio flamini
tarentum prorogatum imperium in annũ ẽ
. q. fuluio. flacco ut prouinciam capuam
qua. t. quintius. pr. fuerat. cum una legione
obtineret. et prorogatum. i. c. hostilio tubulo
ẽ. ut p. pr. in etruriam ad duas legiones. sc. cede
ret. c. calpurnio prorogatum. i. l. uetturio phi
lonẽ. ut p. pr. gallia tandem prouinciam
cum hisdem duab; legionib; optineret. q;
prius optinuisset quod in. l. uetturio idem
in. c. aurũculeio decretum a senatu latũq;
de prorogando imperio ad pplin ẽ. qui prius
sardiniam prouinciam cum duab; legionib;
obtinuerat. Additum. ad p̃sidiũ prouin
quinquaginta naues quas. p. scipio ex his
pania misisset. et. p. scipioni. et. m. silano sue

.p°. ãno. belli pris.

.p°. ãno.

.18.

hispanie

hupame lui exercitui in annum decreui. Sc
pio ex octoginta nauib; quas aut secū ex
italia adductas aut captas carthagine ha
bebat. quinquaginta in sardiniam trans
mittere iussit. quia fama erat magnum
nauale apparatum eo anno carthagi
nē. cc. nauib; omnem oram italie sicilie
sardinieq; impleturos. i sicilia ita duas ar
ē. Sexto cesari exercitus cannensis datus ē
. m. ualerius leuinus ei quoq; ēt progā
tum impium ē classem que ad siciliam
erat nauium. lxx. obtineret addecreuit eo
xxx. naues que ad carentum priore anno
fuerant. Cum ea centum nauium classe
si uideretur ei pdatum in affricam trā
ceret. Lr. p. sulpicio ut eadem classe macedo
niam greciam q; puinciam haberet. proga
tū iānū impium ē. De duab; que ad urbem
romam fuerant legionib; nichil mutatū.
Supplemētum quo opus ēet scriberent con
sules pmissum. v na. xx. legionib; eo ānō
defensum impium est. Lr. p. licinio uaro
p. r. urbis negotium datum ut naues longas
xxx. uetères reficerent que ostia erant.
xx. nouas nouis sociis naualib; implerent
ut. l. nauium classe oram magis uicinam
urbi romane tueri posset. c. calpurnius
uestinus ab arretio mouere exercitū n. cū
successor uenisset. Idem. tubulo impatū
ut in precipue caueret ne qua noua consi
lia caperent. Pretores in primas profecti.
Consules religio tenebat quod pdigiosa a
liquot nūtiata erant. capue duas edes.
fortune. martis. sepulcra aliquot decre
to tacta. cum his adeo minimis etiam re
b; parua religio inserit. deos mures me
de auri aurum rosille calmu eram apuum
ingens in foro consedisse. hostie murū por
tam q; — de celo tactam. cere uulturium
uolasse in edem iouis uulsinis sanguine la
cū manasse. hoz prodigioz causa diem u
num supplicatio fuit. p dies aliquot hostie
maiores sine uictima cesere. Dumq; ī impet
ta pax dm in capita consulum. re. p. incolu
mi. exercitu. prodigioz euentus fuit. Ludi
apollinares. q. fuluio appio claudio pul
re urb. primum facti erant. Inde oms dein
ceps pretor urbanus fecerant. hi in unum
ānum uouebant dieq; incerto faciebant.
Eo anno pestilentia grauis incidit in urbe
agrosq; Que tam magis in moribos longos
quam mortalibus euasit. Huius pestilentie
causa. i supplicatum p compita tota urbe
est. i. p. licinius uarus. pr. urbis. legem fer
re ad ppm iussit. uti ludi imperium in
statutā diem uouerentur. Ipse primus ta
uos fecit q; ante diem tertium nonas
quintil. Is dies deinde solemnis seruatus.
De arretinis. i fama in dies grauior. i cura
crescere patribus. Itaq; c. hostilio scriptume.
ne differret ob ides ab arretinis acciperet.
. i cui traderet romam deducendos. c. tere
tius uarro cum impio missus. cum quin
uenit exemplo hostilius legione unā q; ānur
bē castra habebat. signa in urbem ferre iu
sit. p sidia q; locis idoneis disposuit. Cum
in foro ciuitatis senatoribus obsides impauit.
Cum senatus biduum ad considerandum
tempus peteret. aut ipos exemplo dare.
aut se postero die senatoz oms sibos sump
turum edixit. Inde portas custodire iussit.
tribunis mil. pfectis q; socium. i centurioib;
ne quis noctu urbe exiret. id segni negligen

tuul q; tacium. Septem ꝓncipes senatus ꝓuq̃
custodie in portis locarent ante noctem cum
libi euaserunt. Postero die luce prima cum
senatus in forum citari ceptus esset. desiderat
ibi nam q; eo; uenerunt ceteri senatoribus
.cxx. obsides libi ipo; acceptis tradiq; c.
terentio romam deducendi. his omnia sus
pectiora quã ante fuerant. in senatum
fecit. Itaq; imminente tamq̃m exercitu cu
tumultu legionem alteram ex urbanis
arrectum ducere iussit. ipe c. terentius eũ
q; habere in ꝓsidio urbis. c. hostiliũ cum ce
tero exercitu placet totam prouinciam pa
grare. et cauere ne qua occasio nouare cupi
tibus res daretur. C. terentius ut arrectum
cum legione uenit. claues portarum cum
magistratus poposcissent. negantibus his
compare a fraude remotas magistratus q̃
negligentia incredisse. ipe alias clauiculis
portis imposuit. cauetq; cum cuncta ut oĩa
in potestate sua essent. hostilium intentum
monuit. ut meo spem nũ moturos quoq̃
exercitus ponet. sine quid mouere posset
cauisset. de tarentinis inde magna contẽ
tione in senatu actum. coram fabio. desẽ
dente ipo quos ceperat armis. aliis infensis
et pleris q; equantibus eos campanos noxe
penes q; .s. c. in sententia mansisse factũ e
ut oppidum ꝓsidio custodiret. tarentinique
omnis intra menia continerent. res integra
postea referret. cum tranquillior status ci
uitatis esset. Et. de. m. luuio prefecto arcis tarẽ
tine haud minore certamine actum est.
Aliis l. c. notantibus ꝓfectum quod euisset
odia tarentum prodituũ hosti esset. aliis ꝓ
mia decernentibus quod ꝓ quinquennium
arcem custodisset maxime q; uniuersi opa

receptum tarentum foret medii a tempo
ribus ad senatum nationem de eo pertinere
dicentibus. cui sententie et fabius fuit. Adiecit
tam facturi se opa luuis tarentum receptum.
qd amici eius uulgo in senatu iactassent.
Neq; eni repugnandum fuisse. nec amissum foret
consulum alter quinctius crispinus ad exercitum
quem. q. fuluius flaccus habuerat. cum supple
mento in lucanos est ꝓfectus. Marcellum alie
atq; alie obiecte animo religiones tenebãt.
in quibus quod cum bello gallico ad castoris
edem honoris uotum uouisset dedicatio eius
a pontificibus impediebat quod negabant
uanam cellam duobus recte dedicari. quia
si de celo tacta. aut prodigii aliquid in ea
factum esset. difficilis procuratio foret quod
ut deo res diuina fieret scire nõ posset. Neq;
enim duobus in certis dis recte una hostia fieri.
Ita addita uirtutis edes ad ꝑpato ope neq; ta
mẽ ab ipo edes hec dedicate sunt. Cum demũ
ad exercitum quem prope anno uenisse reli
querat cum supplemento proficisceretur. loco
in bruttiis crispinus oppugnare conatus. qm
magnam famã attulisse fabio tarentum
ferebat omne genus telorum machinarumq;
ex sicilia arcessierat. et nauis in diuidem ac
cite erant que uergentẽ ad mare partem
urbis oppugnarent. Ea omissa oppugna
tio est quia latinus hannibal admouerat
copias. et collegam eduxisse iam aduentu
siam exercitum fama erat. cui coniungi
uolebat. Itaq; in apuliam ex bruttiis redi
tum et in tuentinam bantiamq; minus
trium milium passuum interuallo cõ
sulem. binis castris consedisse. In eadem
regione et hannibal rediit aduerso ab locri
bello. Ibi consulem ambo ingenio feroces

ppe ortidie in acta re haud dubie spem
duobz ereertibz consularibz unectl cõmisi
set sese hostis debellari posse. Hannibal qz
cum marcello bis prioze anno congressus
uerat uictus qz erat. ut cum eodem si dimi
candum foret nec spem nec metum exuano
haberet. tra duobz consulibz huad quaq
sese parem futurũ credebat. Itaqz totis insu
tas arces uersus insidijs locum querebat. Le
uia tñ pelia inter bina castra uario euentu
siebant. Quibz cum exercabi eetatem posse cõ
sules crederent nichilominus oppugnarilo
cos posse ratis. i. cinctio. ut ex sicilia locos cũ
classe circuiret subiunt. Si ut ab terra qz
oppugnari menia possent. Hannibal autẽ partem
exercitus que in pesidio erat duci eo iussit.
Lata futura p quos dies turmos comptabã
nibalis cum cent. mittit ad insidendum ab
tarento uiam. Ibi sub tumulo petile equi
tum pedituq; .iii. in occulto locat in que
me exploratio eunte romani cum incidissent
ad armatos eos. i. ferme unus capti alij dis
sipati fuga p agros. Satisq; tarentinũ reduce
Tumulus erat siluestris inter punicã. i. roma
na castra ab neutris primo occupatus qua
romani qualis pars cuiusque uergeret ad ho
stium castra eet ignorabant. Hannibal insi
dijs quam castris aptior eum credederat.
Quoz inter duo nemo ab statione mouebat.
ne aut arma aut ipi procul conspicerent.
fremebant uulgo in castris romanis occu
pandum eum tumulum ee. i. castello fir
mandũ ne is occupatus ab hannibale foret.
uelut in cruribz haberent hostem. Quod
ca res marcellum. Et collega quin imus inq
ipi cum equitibz paucis exploratum. Sub
lecta res ocius nisi cerritus dabit consulũ.

Cum centum octipino. cum equitibz. cxxx. ex
quibz quadraginta fregellani ceu ecursu erat
proficiscunt. Secuti. m. marcellũ. cl. mit cõl. filij.
i. manlius simul. i. duo pfecti socium. i. arre
nius. i. m. aurius. Immolasse eo die quondam
pdidere memoze. cõl. marcellum. i. prima
hostia cesa iecur sine capite inuentũ. in sedã
omnia comparuisse que adolent. Sic cũ e
tiam uisum in capite nec id sane augurib9
placuisse. quod sedio truncat. i. turpia extã
tumuli lecta apparuissent. Certum. cõl. mar
cellum tanta cupiditas tenebat. dimicandi
cum hannibale. ut nũqm satis castra castris
collata crederet. Cum quoq; uallo egredient
signum dedit. ut ad locum miles eet. patuit
ut si collis in quem speculatum irent placu
isset uasa colligerent. i. sequerent. Erat inter
campi ante ea castra erat. iñ. i. in colle apta ũ
oiq; i. conspecta ferebat uia. Humida specta
tor nequaqm in spem tante rei positus. si
quos uagos pabuli aut ligni causa longi
us a castris progressos posset excipere. sig
num dat ut pariter ab utrisq; lateribz ex
orirentur. Non ante apparuere quibz ob
uisus ab ugo ipo consurgendũ erat. quam
circũiere qui abtergo includerent uiam.
Cum undiq; omis exorti. Et clamore subla
to impetum fecere. Cum in ea ualle consu
les eent. ut neq; euadere possent. mugũ
occupatum ab hoste. nec receptum abter
go circũuenti haberent. exercitabi tam diu
tus certam potuisset. niceptra abercitus
fuga pauorem ceteris incussisset. Non tam
omisere pugnam deseri ab exercitu fregel
lani donec integri consules hortando ip
sique ex parte pugnando rem sustinebãt.
Sed postqm uulnerato sambos consules.

Quibz mul
tis hanni
bal marcel
lũ consule
uirũ clarĩ
simum
perm

marcellum etiam cruentum lancea prolabē
tem ex equo moribundum uideret. tum ip̄si
p̄pauci aut̄ sup̄erāt cum crispino consule
duobꝫ tribulis victo. marcello adolescente sau
cio ip̄o effugerunt. Interfect⁹ aulus manli⁹
ci. mil. xv. ex duobꝫ p̄fectis socium marcus
aulus occisus arrenuus captus. duo consu
lum quinqꝫ uiri in hostium potestatem
uenerunt. ceteri aut̄ interfect⁹ aut cum cō
sule effugerunt. Equitum trec. xl. aut in p̄
lio aut in fuga ceciderunt duo de. xx. uiri
captꝫ. Tumultuatum in castris fuerat ut cō
sulibꝫ irent subsidio. cum consulem. filiū
alt̄ius consulis sautios. exiguaq; infelicis ex
peditionis reliquias ad castra uenientes cer
nunt. Hos marcelli cum alio q̄m miserā
bilis fuit. tū q; nec p̄ etate maiorē. iam ēm
lx. annis erat. neq; p̄ uetis prudentie duci.
tam impudenter se et collegā. ppetuā rē. p̄. ip̄
cepisse dicat. Fuluios ita una re abuti fece
runt. q̄ de marcelli morte uariāt auctores. eoā. exequi
uelim. Vt omittam alios. c. liuius tripliciē
geste rei ordinem edit. Vnam traditā fa
mā alteram sep̄tam laudatione filij qui
rei geste interfuit. tertiam q̄m ip̄i. p̄ unqui
sita ac sibi compta adfert. Ceterum ita fa
ma uariat. ut tam pleriq; loci speculan
di causa castris egressum. omīs insidijs cer
cumuentum tradunt. hannibal magnā
partem hostiū morte consulis uul
nere altius inclinatum ēe rat⁹. ne cui deēet
occasionem castra in tumulū in quo pug
natum erat exemplo transferr. Ibi in
uentū marcelli corpus sepelit. Crispinus
et morte collegę et suo uulnere tertius. silē
tio insequentis noctis p̄fectū quos. ss. pri
mos nanctus ēmontes. in his loco alto et

tuto undiqꝫ castra posuit. Ibi duo duces
sagaciter moti sunt. alter ad inferendam
fraudem. Anul⁹ marcelli simul cum corpe
hannibal porrexerat. Siue signi errore ne
cui dolus nec cerceretur a pena. metuens cris
pinus. circa cuncta erat. primas miserat nū
cios occisum collegam ēe. anulis q; eius
hostem potuerunt ne quibꝫ literis credēt.
nomine marcelli composuit. Paulo ante
hic nuntius consulis salapiam uenerat.
cum literas ab hannibale allatas sunt mar
celli nomine — composuisse noctem q̄ diem
illum secutura ēet. salapiam uenturum
milites ēent qui in p̄sidio erant si quo
pacto copiam ei⁹ faceret. Sensere salapitani frau
dem. et ab ira defectionis nō sed ꝛ equitū inter
fectorū ratio occasionē supplicij petere mis
so retro nuntio p̄ fugam aut̄ romanos li
ne arbitrio milites que uellent agerent.
oppidanos p̄ muros urbis q; opportuna
loca in stationibꝫ disponunt. custodias
uigilias q; in eam noctem intentius in
struunt. circa portam qua uenturum
hostem rebantur. quod roborissimū p̄si
dio erat opponunt. hannibal quarta
uigilia ferme ad urbem accessit. Primi
agminis erant. p̄fugę romanorū. arma
romana habebant. His ubi ad portam
ēuentum. latine omīs loquentes exercitā
uigiles apiq; portam iubent. consu
lem adēe. Vigiles uelut ad uocem eorū ex
citati. tumultuarij trepidare moliri por
tam. catharacta detecta clausa erat. Sā
parmis uectibꝫ leuant. parmis sub ducunt. in tantum altitudinis ut
subire recte possent. Vbi dum satis pate
bat iter. cum p̄fugę certatim ruunt p̄

hannibal anulis marcelli po
situs.

marcellū corpus sepelit.

portam ⁊ cum de terme intrallent. remi
so fune quo suspensa erat cataracta mag
no sonitu cecidit. Salapitam alij p fugas ne
gligenter ex tunere suspensa humi sut int
pacatos gerentes arma inuadunt. alijs cur
ri ex porte murisq; sagis sudib; plus abstrent
hostem. Jta in hannibal sua ipe fraude cap
tus abiit. Profectus q; ad locros soluendam
obsidionem qm ancinus suma in opib; tor
mentor q; omni genere ex sicilia aduecto op
pugnasset. Magonem iam haud ferme fidem
q retenturum defensurum q; se urbem p
ma spes morte nuntiata marcelli adfulsit
secutus in nuntio hannibalem numidarum
equitatu p misso ipm qm tum adcelerare pos
set cum peditum agmine sequ. Jta q; ubi
p muros numidas eq̃tib; specul signo adue
tare sensit. ⁊ ipe patefacta repente porta fe
tox in hostes erumpit. Et primo magis quia
improuiso id acciderat quam quod paruis
reb; erat anceps certamen erat. Deinde ut supue
nere numide tantul pauor romanis est
inuectus ut passim ad mare ac naues fuge
rent. relictis opib; machinis q; quib; mu
ros quatiebant. Jta aduentu hannibalis
soluta locris obsidio est. Crispinus postq
in bruttios profectum hannibalem sen
sit. exercitum cui collega prefuerat. m. mar
cellum. ut mit. uenusiam adducere iussit
ipe cum legionib; suis capuam pfectus.
uix lectice agitatione p grauitate uulne
rum patiens romam literas de morte colle
ge scripsit. quanto q; ipe in discrimine erat.
Se comitiorum causa si posse romam uenire. q
nec ine laborem passurus uideret. de
tarento solutus erat. ne ex bruttiis hannu
bal eo conuiteret agrum legatos opus est ad
le mitti uirol prudentes. cum quib; q uellet
de re p. loqueret. Hec litere recitate magnum
luctum monte atticus consul ⁊ mecum de
altero fecerunt. Jta q; l. q. fabium filium
ad exercitum uenusiam miserunt. ⁊ ad cos.
tres legati missi. ex uli cesar. l. licinius pollio
l. cincius alimentus cum paucis an dieb;
ex sicilia redisset. Hi nuntiare consuli iussi
ut si ad comitia uenire roma non posset.
dictatorem in agro romano diceret comi
tiorum causa. si consul tarentum profectus
esset. q. claudium. pt. in eam regionem in de
abducere legiones in qua plima sotiorum
urbes tueri posset. Eadem estate ualerius
cum classe centum nauium ex sicilia in af
ricam transmisit. ⁊ ad clupeam urbem
exercitu facta agrum late nullo ferme
obuio armato uastauit. Jnde ad naues
rapti predatores recepti. quia repente fama
accidit classem punicam aduentare lxxx.
erant ⁊ tres naues. cum his haud procul
clupea prospe pugnat romanus. x. ⁊ viii.
nauib; captis fugatis alijs cum magna ter
restri nauali q; preda. lilibeum rediit. Eade
estate ⁊ philippus imploratis deis; ache
orum auxilium tulit. quos ⁊ machinatus ita sci
nus lacedemoniorum finitimo bello utebat
Et echoli nauib; p freti um quod naupac
tum ⁊ patras interfluit. rhion incolentes
cantes exercitu traiecto deppl'ati erant. Ata
lum q; regem asie. quia echoli summum
gentis sue magistratum. ad eum pro anno
concilio detulerunt. fama erat in
europam ulciscturum. Ob hec philippo in
greciam descendenti ad lamiam iam ur
bem echoli duce phirria qui ptor in eo
annum cum absente atalo creatus erat oc

curterunt. Habebāt ab atalo auxilia lec-
ta ferme ex romana classe a p. sulpitio mis-
sos; adūsus hunc ducē atq; hac copia philip-
pus bis prospero euentu pugnauit. ad mo-
dum hostium utraq; pugna occidit. Jn
cum echolis metu compulsis lamie urbis me-
nibz tenerent sese. philippus aphalera exer-
citum duxit in maliacū sinu. Jst locus cē qn
dam frequentē habitatus ppter egregium
portum tutas usq; circa stationes. ac aliam
opportunitatē maritimā terrestrem q; Lo
legati ab rege egipti ptolomeo rhodijsq;
z athenienslibz rhodijs q; z chijs uenerunt
ad diremendum inter philippū atq; echolos
bellum. Adhibitus ab echolis rex finitimis pag
ticaz aminādet rex athamanū. Omnū autē
ñ tanta p echol. cura erat feruorius quam
p ingentijs grecoz gentis q̄m ne philippus
regnum q; ei reb; grecie graue ulterius futu
rum ĩmiscerēt. De pace dilata consultatio
est in concilia macherum. Concilio z locus
z diet certa indicta interim xxx. dierum
induciē impetrate. Profectus in rex p thes
saliam boeciam q; calchidem euboee ue-
nit. ac athalū quē classem euboeam pet
turbē audierat. portibz z urbibz ad pulsu
arceret. Jn presidio relicto. adūsus athalum
si forte interim traiecisset. pfectus ipe cū
paucis equitum leuisq; armaturē argos
uenit. Jbi curatione hercoz nemoz q;
suffragijs ppli. ad eum delata. quia se ma
chedonū regem ex ea ciuitate oriundos re-
ferunt. hercis coactis ab ipo ludicro gecam
plo regum profectus ē ad indictum mul
to ante socioz concilium. Jbi de echolico fini
endo bello actū. ne causa aut romanis
aut athalo inferendi gretiam ēet. Sz ea
omnia ux dum inducti lacarum tempe
circumacto echolu turbauere. Postq̄m z ath
thalum egynam uenisse. z romanam classē
stare ad naupactum nudius tercio audiit
in concilio acheoz in quo z hec legationes
erāt que ad phalara egerant de pace. p̄mq;
questi sunt quedam parua contra fidem
conuentionis tempe induciarū facta postre
mo negarunt diutius bellum posse nisi
messenis achaiq; philū reddererent romanis
restituerēt. ac in tantas cerdulelo. z pleura
to arrhide. Sinum uō indignum ratus phi
lippus uictos uictori sibi ultro condiciones
ferre ne antea quidē de pace se aut audisse
aut inducias petijsse dixit. spem ullā
habentem quieturos echolos si; ut omnes so
cios cessare haberet. se pacis illos belli causam
quesisse. Jta infecta pace concilium dimi
sit. quatuor milibz armatoz electis ad p̄si
dium acheoz z quinq; longis nauibz ac
ceptis quasi accepisset misenum pari clas
si carthaginiensium ex liburnia ab rege
prusia uenientibz nauibz statuerat naua
li prelio lacessere romanos iam diu in
regione ea potentis maris. ppē habito con
cilio argos regressus iam ēni eoz appete
bat tempus que celebrare uolebat presē-
tia sua. Occupato rege apparatu ludoz 422.
z p dies festos lucentius q̄m inter belli tēpa
remittente animū sulpicius naupacto
profectus classem abstulit. inter sicyonē
z corinthum effuse uastauit. fama eius
rei philippū ab ludis seuit. raptim q; cū
equitatu profectus se sub secē peditib' iussis
palatos passim p agros graues q; p̄da ut
qui nichil tale metuerent ad horcus ro
manos compulit in naues. Classis roma

na haud quaquam lęta p̄da naupactū
redijt. Philippum ludouꝫ q̄ qui reliq̄rant
celebritatem quantecumq; de romanis cñ
uictoꝛie p̄ate famam auꝛebat. lectisq; in
gentꝫ celebratꝫ festū dies ⁊ magistratum q̄d
philippus pplariter dempto capitis insig
ni purpuraq; atq; alio regio habitu equa
uerat ceꝛtis se inspēm quo ruch gratius est
ciuitatibꝫ libis. p̄rebuisset q; haud dubiū
eo facto spem libertatis nisi omnia mꝫ letan
da libidine fęda ac deformia effecisset. Vaga
batur enim cum uno aut altō comite p
marritas domos diuel noctesq; ⁊ sumittēdo se
in p̄uatū fastiguꝫ quo minus conspectus
eo solutiꝫ eꝛat ⁊ libertatem cum alijs uanā
ostendisset. totam in suam luxuriam uer
terat. Nec enim omnia emebat aut ebla
diebatur si uxum flagitijs adhibebat peri
culosum q; uiris ⁊ parentibꝫ eꝛat. Moꝛam
in cōmoda seꝛuitate libidini regie fecisse.
Vnde etiam p̄ncipi acheoꝛ eꝛato. ad empta
uꝛoꝛ nomine polichratia ac spe regiarū
nuptiarum in machedoniam asportata
fuerat. Hec flagitia sollemni nemeoꝛ p
acto paucisq; additis diebꝫ. dym̄ p̄fectus
ad p̄fidium echoloꝛ quod ab eleis accitū
acceptum q; in urbem eꝛat eiciendum.
Cicleadas penes eum summa imperij eꝛat. ache
isq; addimas regi occurrere ⁊ eiuꝛum
accensi odio quod accitis acheis dissentiret
⁊ infensi echot quos romanū q; adiutus
se mouisse bellū credebant. p̄fecti admis
connuncto ex̄citu transeunt larisū amnē
qui electum agrum adimeo diuimit.
P̄rimū diem quo finitimi hostium ingressi
sunt p̄pando absumpserunt. Postero die
acie instructa ad urbem accesserunt. pre
mittit equitibꝫ qui obequitando p̄mptū
ad excursionem genus lacesserent echoloꝛ.
Iguoꝛabant suspicium cum q̄ndecim na
uibꝫ a naupacto cillenem traiecisse ⁊ expo
sitis in terram quatuoꝛ milibꝫ armatoꝛ
silentio noctis nec conspicꝫ agmē posset in
trasse. limita. Quoq; impulsa resurgentē
uiderit terroꝛē. Postq̄m inter echolos ele
osq; romana signa atq; arma cognouē
⁊ p̄mo recipere suos uoluerat rex. Deinde
contracto iam in unum echolos ⁊ cetallis illy
rioꝫ. deest genus. certamine cum urbe geꝛ
uideret suos. ⁊ ipse rex cum equitatu in
cohoꝛtem romanam incurrit. Ibi equus
pilo traiectus cum p̄lapsum p caput re
gem effudisset. atroꝛ pugna utrimq; ac
censa ē. Et ab romanis in regem impetu
facto. ⁊ protegentibꝫ regis. insignis ⁊ ipa
pugna fuit. cum pedes inter equites coac
tus eet. pluum uulneꝛ. deinde cum iam im
par certamē eet. caderent q; circa eū mul
ti. ⁊ uulnerarent. raptus ab suis atq; alti
equo iniectus fugit. Lō die castra q̄nq; mi
lia passuum ab urbe eiuꝛ posuit. Postō
die castellū phurcam uocant copias omis
eduxit. quo agrestiū multitudinē cum
pecoꝛibꝫ metu p̄p̄tationū compulsā au
ꝛerat. Iam inconditam inermēq; mul
titudinē p̄mo statim terroꝛe aduenies
cepit. Compꝛessauerat q; ea p̄da q̄d ignō
minie adhūc acceptum fuerat. Dunden
ta p̄dam captiuos q; fuerunt. autē homi
num pecoꝛis oīs gnis ad milia. xx. numꝰ
ex machedonia uenit. exopum quędam
corrupto auri presidio q; p̄fecto luchnidū
cepisse tenebat. ⁊ dardanioꝛ quos ida tuos
⁊ dardanos etiam consciue. Omisso igit acha

ico ḡ bello relictis tn̄. xx. ⁊ quingentis omni
generis armoꝝ cum menippo ⁊ poliphania
ducibꝫ ad p̄sidiū socioꝝ profectus ab dimis
ꝑ achaiam boeciamq; ⁊ euboeam decumis
castris demetadem in thessaliam ꝑuenit.
Ibi alij maiorem ad ferentes tumultum
nuntij occurrunt. dardanos in machedo
niam effusos. orestidem iam tenere ac des
cendisse in argesteum campum famam
q; inter barbaros celebrem ēē. philippum
occisum expeditione ea qua ꝓplatoribꝫ a
gri ad sitionē pugnauit. in arborem illa
tus impetu equi ad eminentē ramum cor
nu altm̄ galee p̄fregit. id inuentū ab etho
lo quodam ꝑlatumq; in etholiam ad
scerdileum cui notum erat insigne galee
famam interfecti regis uulgauit. Post ꝑ
fectionem ex achaia regis sulpitiꝰ eginam
classe ꝑfectus cum atthalo sese coniunxit.
Achei cum etholis eleisq; haud ꝑcul messe
ne ꝑsperam pugnam fecerunt. Atthalus
rex ⁊ p. sulpitius egine hibernarunt. Exitu
huiꝰ anni. t. quintius. cōs. dictatore comi
tioꝝ ludoꝝq; faciendoꝝ causa dicto. L.
manlio. torquato ex uulnere moritur.
Alij in campania mortuum tradunt. Id
quod nullo ante bello acciderat duo con
sules sine memorando prelio interfecti ue
lut orbam rem. p. relinquerant. Dictator
manlius magistrū equitū. c. seruilium. q̄
tum. edi. cūr. erat dixit. Senatus quo die
p̄mum est habitus. ludos magnos facere
dictatorem iussit quos. m. emiliꝰ. pr̄. urb
. c. flaminio. cn̄. seruilio. cōs. fecerat. ⁊ in
quinquennium uouerat. Tum dictator
⁊ fecit ⁊ in insequens lustrum uouit. Cete
rum cum duo consulares exercitus tam

ꝓpe hostem sine ducibꝫ ēēnt. omnibꝫ alijs
omissis una p̄cipua cura patres ꝓplm̄q; inces
sit. consules p̄mo quoq; tempe creandi. ut
eos crearent potissimum quoꝝ uirtus satis
tuta a fraude punica ēēt. cum toto eo bello
dampnosa. pre ꝓpere ac feruida ingenia
imꝑatoꝝ fuissent. tum eo ipō consules nimi
a cupiditate conserendi cum hoste manū
sine copia natam fraudem lapsos ēē. Cete
rum dōs immortales miseritos nominis ro
mani ꝑepcisse. innoxijs exercitibꝫ. temeri
tatem consulū ipsorum capitibꝫ dampnas
se. Cum circumspicerent patres quos nam
consules facerent. longe ante alios emine
bat. c. claudius nero. Sꝫ collega querebatur.
Et uirum quidē eū egregium ducebant.
sꝫ promptiorem acriorēq; quam tempora
belli postularent aut hostis hannibal, tē
perandum ac re ingeniū eius moderato et
prudenti uiro adiuncto collega censebant
. m. liuius erat multis annis ante ex con
sulatu ꝓpli iuditio dampnatus. Quam
ignominiā adeo egre tulerat. uixus migra
ret. ⁊ ꝑ multos annos. ⁊ urbe ⁊ omni cetu
careret hominū. Octauo ferme post damp
nationē anno. m. claudius. marcellus. ⁊
. m. ualerius leuinus. cōs. reduxerant eū
in urbem. Sꝫ erat ueste obsoleta cappillo
q; ⁊ barba ꝑmissa p̄ se referens in uultu
habitu q; insignē memoriam ignominie
accepte. L. ueturius. ⁊ p. licinius censores eū
tonderi ⁊ squalorem deponere. ⁊ in senatū
uenire fungiq; alijs publicis munibꝫ coe
gerunt. Sꝫ tum q̄ aut ūbo adsentiebat
aut pedibꝫ in sententiam ibat. donec cog
nati hoīes eum causa marci liuij macati
cum fama eius ageret. stantē cogit. in se

natui ſententiam dicere. Tunc ex tanto in
tervallo auditus contigit hora hominū
in se causam q; sermonib; indigno inuriā
appto factam magno q; id dampno fuisse
qđ tam graui bello nec opa nec consilio ta
lis iuri ulla tēl p. cēt. C. neronu. neq; q. fa
bium. neq; m. ualeriū leuinum dari col
legas posse. quia duos patricios creari nō
ceret. Eandem causam m. t. manlio ēē pti
ſm quod recusasset delatum consulatū
recuraturus q; cēt egregium par consulū
fore si m. liuium. cum claudio collegam
adiunxissent. Hec ppls mentionē ei rei or
tam a patrib; ē aspnatus. Vnus eam rem
in ciuitate is cui deferebatur honos ānu
ebat. Leuitatem ciuitatis accusans. sordida
ti rei nō miseros. candidam togam inuito
offerre. eosdem honores penasq; congeri
bonum ducerent quid ita prioris cōpi
sent. quid ita male credito priore consu
letu alterum crederent. Hec talia q; ar
guentem. i. querentē. castigabant patres
t. m. furium memorant. reuocatum de
exilio patria pulsum se de sua restituisse
ut parentū seruitiam sic patrie patiendo
ac ferendo leuiendam ēē. ad misi omīs cū
claudio. m. liuium. cōs. fecerunt. Post
diem tium ei dicq. ptor comitia habita.
Y renes creati. L. portius licinus. t. manlius
t. i. a. hostilius catones. Comitiis pfectus ur
bis q; factus dictator. i. magister equitū ma
gistratu abierunt. C. terentius uarro in
etruriam p. pt. missus. ut ex ea prouincia
hostilius tarentū adeum exercitum ret
quē. t. manlius transmarit legatus iret
uiseret q; que ibi gererentur simul qđ
olimpie ludi erum ea estate futurū erat
quod maximo circi celebrarent. ut huius p
hostem posset. adiret id consilium ut qui sicli
bello ibi pfugi ut tarentini ciues relegati
ab hannibale cēnt. domos redirent scirēt
q; sua omnia hīs que anno bellum habuis
sent reddē p. t. qua pricipuissimus annuus
minuere uidebatur. neq; consules in. te. p.
erant. in consules designatos omīs ūsi qm
primum eos sortiri primas. i. pscribere qm
quos eos quem hostem haberet uolebant.
de reconciliatione tū gtē eos in senatu actū
ē. principio facto a. q. fabio maximo. Jni
minue autem nobiles inter eos erant. tacer
bioresq; eas indigniores. siuuo sua calamitas
fecerat. quod ipsum se in ea fortuna credebat
Itaq; is magis implacabilis erat. i. nichil op
ē reconciliatione aiebat. Actum. i. intrent
omnia gesturos. cum nes nec crescendi ex se mi
nime collegę potestas fieret. Vicit cū auctō
ritas senatus. ut positis simultatibus cōmu
ni consilio administrarent. rē. p. primum
hīs in pmptę regionib; sicut superioribus an
nis duīse. exercitus tales finib;. Alterius ad
uersus hasdrubalē. quem iam alpibus adp
pinquare fama erat decretum. Exercitum edu
cere quem gallia quisq; in etruria cēt addi
to urbano eligeret quem mallet. qui gal
liam cēt sortitus cum brutii provincia eue
nisset. duos legionibus urbanis scripsit u
trum mallet consulū. Prius anni exercitū
sumeret. Relictum a. cōs. exercitum. q. fui
uius p. cōs. acciperet. eq; in annum impe
rium cēt. Lt. c. hostilio cui p etruria ta
rentum mutauerant primam. p tare
to capuam mutauerunt legio una da
ta ē. cui fuiū primo anno pfuerat. De
hasdrubalis aduentu in italiam cura in

brutij. lu
cani. atri
gallia ad
uersus ha
drubalem

diel crebrebat. Massilienſium primum legati nuntiauerunt eum in galliam transgressum erectosq; aduentu eius quia magnum pondus auri attulisse diceret ad mercedem auxilia conducenda gallos animos. Missi deinde cum his legati ab roma sexti atilius. l. oppius ad rem inspiciendam reculerant mississe cum massiliensibus ducibus qui per hospites eorum principes gallos omnia exploratа referrent pro compto habere hasdrubalem ingenti iam coacto exercitu proximo uere alpes traiecturum. Nec tum eum quicquam aliud moratı nisi quod clause hieme alpes erant. In locum. m. marcelli. l. aquilius pretor augur creatus in auguratusq; est. cn. cornelius dolabella per sacros in auguratus est in locum. m. marcii qui biennio ante mortuus erat. Hoc eodem anno illustrium conditum est accensoribus. p. sempronio tuditano et. m. cornelio cethego. Census eius habuit capita. ccxxvii. centum octo. Sed minor aliquanto numerus quam qui ante bellum fuerat. Eo anno primum ex quo hannibal in italiam uenisset. comitium tectum est memorie proditum est. ludos romanos semel instauratos ab edilibus curulibus. q. metello. et. c. servilio et plebeios ludos biduum instauratum a. c. manlio et. m. cecilio metello. edicto per litteras signa ad certos fidem dederunt et iouis epulum fuit ludorum causa. Consulatum inierunt. c. claudius nero et. m. livius tertium. Quoque designati provincias sortiti erant. provincias sortiti fuerunt. C. hostilio urbana euenit addita et peregrina ut duas in provincias scribere possent. a. hostilio sardinia. c. manlio sicilia. l. portio gallia euenit. Su-

ma legionum cum. i. xx. Iam primum dilectus ut bene consulum essent. Quattuor hispania haberet binas duas pretores in sicilia in sardinia et gallia duas. c. centenos in etruria duas. q. fulvius circa tarentum et salentinos unam. c. hostilius tubulus capue ouem urbane ut scriberent. primus. viii. legionibus ipsis tribunos creauit. ut in ceteras consules miserunt. Priusquam consules proficiscerentur nouendiale sacrum fuit. quod his de celo lapidauerat. Sub unius prodigii ut fit mentionem alia quoque nuntiata. In aventino. sedem iouis et lucum arcentem arcelle murum et portam de celo tacta. Et uterne esset terribilius quod erat adhibebat. sanguinis ruuum in porta fluxisse et capue lupus noctu portam ingressus. uigilem lanauerat. Hec procurata hostiis maioribus prodigia et supplicatio diem unum fuit. ut ex decreto pontificum. Inde mense nouendiale instauratum quod marmoreo lapidibus uisum pluere. lubatas religione mentes turbauit. Rursus nuntiatum infantem esse quadrimo parem nec magnitudine tam mirandum quam quod is quoque ut sinuessae biennio ante incertus mas an femina esset natus erat. Id uos aruspices ex etruria acciti fedum ac turpe prodigium dicere. error agro romano procul terre cum tactu alto mergendum unum in aream condidere. Quidam in mare precipitarunt. Decreuere tum pontifices. ut uirgines ter nouene per urbem euntes carmen canerent. Id cum in iouis statoris ede discederent. conditum ab luuio poeta carmen tacta de celo edis in aventino iunonis regine. Prodigium quod id mat-

Nouendiale.

Hostilio.

10.

nal ꝓnere hatrupicel cum respondisset
dono q; duã placandam ee. edilium cur.
edicto in capitolium conuocate quib; in
urbe romana intra q; decimum lapidẽ
ab urbe domicilia eẽnt. ipse inter se q̃nq;
t.xx. delegerunt ad quas ex doub; stipẽ
conferrent. Inde donum pelui aurea fac
ta. lata q; manet in ui. pure castiq; ama
troni sacrificatum. Confestim ad aliud sa
crificiũ eidem due ab decemuiris edicta
diei. cui ordo talis fuit. Ab ede appollinis bo
ues femine albe duc porta carmentali in
urbem ducẽte. Postea duo signa cupressa
ea uno uis regime portabantur. Tum septẽ
t.xx. uirgines. longam inducte uestem car
men in iunonẽ reginam canentes ibant.
Illa tempestate forsitan laudabile rudibus
ingeniis nunc abhorrens. in conditum fere
ferat. Virginum ordinẽ sequebant decemui
ri uno nati laurea ꝓtecta q; a porta iuga
rio uico in forum uenere. In foro pompa co
sistẽt ꝑ manus rete data. Virgines sonum
uocis pulsu pedum modulantes incedere
runt in uico tusco uel abrupto q; ꝑ boarium
forum in diuũ publicum atq; edem iu
nonis regine pretum. Ibi duc hostie ab
decemuiris immolate. et simulacra cupressea
in edem illata. Deos rite placatis delectũ
consules habebant actus intentus q; q̃
prioribus annis quisquam meminerat ha
bitum. Iam et belli terror dupplicatis no
uis hostis in italiam aduentu. minus iu
uentutis erat in scriberent mulier. Itaq;
colonos etiam martiumos qui sacro scam
uacationẽ ducebant habere dare mulier
cogebant. Quib; recusantib; edicere in di
em certam ut quo q̃sq; iure uacationẽ ha
beret. ad senatũ deferret. Ea die ad senatũ hi ꝑ
uenerũt. hostiensis

actiensis. antias. ancus. marcius. murrenius.
albensis. sinuessanus. et ab supo marsi. senensis.
Cum uacationes suas quisq; recitaret. nulli
cum in italia bostis eet. ꝑter antiatẽ ostien
sem q; uocatio obseruata est. earum colo
arum unio est iureiurando ad actis supra
diem. xxx. si ꝑ noctaturos se exercitu menia colo
nie sue donec hostis in italia eẽnt. cis omnes
censerent ꝓmo q; tempe consulib; eundũ
ad bellum nam et hasdrubalem occurrendũ
ee descendentem ab alpib; negallos atq; alpi
nos. neue etruriam erectam in spem rerũ
nouarum sollicitaret. et hannibalem suo
ꝓprio occupandum bello ne emergere ex
bruttis atq; obuiam ire ei posset. Iunius
cunctabatur parum fidens suarum pro
uinciarum exercitib;. Collegam ex duob;
consularib; egregiis exercitib; et certio cui. q.
claudius careret ꝓpter electionẽ habere
tur. uiolerat q; iunionẽ deuotionib; reuo can
dis ad signa senatus liberam potestatem
consulib; fecit. Ex supplendi uim uellent. et
eligendi de omnib exercitib; quos uellent.
mutandi q; ex prouinciis quos e rep. cen
serent ee traducendi omnia consilia con
cordia consulum acta uolens in unam de
decimam et. xx. legionem scripti. magnum
boris auxilia ex hispania q; a. p. scipione
iuuo missa quidam ad id bellum auctores sunt. octo milia hispanoꝝ gallorum q; et
duo milia de legione militum equitum
q; mixtos numidas hispanosq; o. lucretii
um. has copias nauib; aduexisse et sagitta
rios funditos q; ad. iii. ex sicilia. c. ma
manlium misisse. Auxerunt rome tumul
tum literę ex gallia ablate. ab. l. portio. pr.
hasdrubalem mouisse ex hibernis. etiam al

petrauiure. Dcto milia ligurum conscripta
armata q; comuncuta se transgresso in ta
liam ee. Visi mutcretur in liguresl qui eos bel
lo occuparet. secum in ualido exercitu. quo
ad tutum putaret progressurum. he litere
consulesl raptim confecto delectu maturiusl
quam constituerant exire ipuntiasl coegr
runt. La mente utrisq; ut hostē in sua puncta
contineret. neq; conungi aut conferre m
unum uiresl pateret. Plurimū in eam rem
aduuuit oppinio hannibal quodi sica esta
te transiturum in italiam frēm crediderat
recordando que ipe in transitu nunc toda
m nunc alpium cum hominibz locisl q;
pugnando p quinq; mensesl exhausisset.
haud quaqm tam facilem atrum q; tran
situm exspectabat ea tantiusl mouendi ex
hibēnsl causa fuit. Ceterum hasdrubali sua
i alioy spe omnia celeriora atq; expeditio
ra fuere. Non enim receperunt nī arūm
eum. de incepsl q; alie gallie atq; alpinie
gentesl sz etiam secute sunt ad bellum. i cū
p munita pleraq; transitu frūsl que antea in
tua fuerant ducebant. tum etiam xii. an
noy ad suetudinē puisl alpibz factusl inter
mittiora iam transibant hominū ingenia.
Insuitatu namq; antea alienigenisl nec u
dere ipi aduenam in sua terra adsuetioī
genū humano in socialesl erant. Et primo ig
nari quo penul pgeret. suasl rupesl. suaq;
castella. i pecorum hominūq; pdam pe
crediderant. fama deīn punici belli quod
xx. annum urebatur satisl edocuerat. sua
tīm alpes ee. Duasl pualidasl urbesl magno
inter se marisl terrarumq; spatio discretas.
de imperio. i opibz certare. he causse apuerāt
alpes hasdrubali. Ceterum quod celeritta
te tuneril pfectum erat id mora ad placen
tiam dum frustra obsidet magisl quam op
pugnat corruptis. Crediderat campestrisl op
pidi facilem expugnationē ee. nobilitasl
colonie mduxerat eum magnū spectaculū
ei urbisl terrorem ceterisl ratum inuecturū.
Non ipm solum ea oppugnatio impedit.
sz hannibalem post famam transitusl eusl
tanto spe sua celeriorem. tam mouentem
exhibēnsl continuerat. Quippe reputantem
nsolum quam lenta urbiū oppugnatio et.
sz etiam qm ipe frustra eandem illam co
loniam. ab trebia uictor regressusl temp
tasset. consulesl duīsl tumb; pfecti a urbe
uelut in duo partes bella distenderant cura
hominū. simul recordanciū quasl pmusad
uentusl hannibalisl mulisset italie cladesl
simul cum illa āgeret cura quosl tam pro
priosl urbi atq; impio fore dōsl. eodem tpe
uirtute bicq; resl p. prospere gerētur. adhuc adū
sa sectisl pendoy ad id tempsl exercitam ee. cū
in italia ad trasimēnum. i cannasl precipitasl
set romanasl reslpsperabella in hispania p
lapsam eā exercisse. Postea cum in hispania
alia sup aliam cladesl duob; egregiisl duc
bz amissisl duob; exercitusl ex parte delesz.
multa secūa in italia sicilia q; gesta quasl p
satarem excepisse. i ipsum intervallū loci
quod in ultimisl terrarum orbis alterum
bellum gererctur spatium dedisse ad respi
randum nunc duo bella in italiam accep
ta. duo celebrium nominisl ducesl circumsta
re urbem romanā. i unum in locum vota
pricli molem omne opusl incubuisse. sive
orum pvocauitsz. intra cum altō iunctū.
Terrebat. i proximusl annusl lugubrisl duoy
consulum funibz. his animisl curisl hominesl

degrediuntel in prouinciam conlulel plecu
ti sunt memorie proditum. Sz plenum ad
huc re incue. m. luuum ad bellum pficil
centem monenti. q. fabio ne pulqm genul
hostium cognosset temere manu conseret
ret. respondisse ubi pmu hostium agm cons
perisset pugnaturum. Cum quereretur q causa
festinandi eet. aut ex hoste egregiam glam
inquit. aut ex ciuib; uectil gaudium mer
tum certe. isu bonestum capiam. Stiqua
claudiul consul in prouinciam uenisset. p
terremum fine ag larmatil ducentem in
sallentinol exercitum hannibalem expedit
cohortib; adhortul. c. hostili tubulul impo
sito agmine terribilem tumultum intulit.
ad tria milia hominu occidit. nouem sig
na militaria cepit. Jouerat ex hibernis ad
famam hostil. q. clauduil. qui p urbel agri
sallentini castra disposita habebat. Itaq; ne
cum duob; exercitib; simul confligeret han
nibal. nocte castra ex agro tarentino mouit
atq; in bruttiol concessit. Claudiul in sallen
tinol agm conuertit. hostilul capuam peti
obuiul aduenisse fama fuit. cos. claudio. Jbi
ex utroq; exercitu electi peditum. xl. milia
equitel quib; cos. adisul hannibale re
gerebat. reliquas copias hostilul capuam
ducere uisul. ut q. fuluio p. cos. traderet.
hannibal undiq; contracto exercitu que
bello aut in pludisse agri bruttij habuerat.
in lucanol ad grumentum uenit. spe recipi
endi oppida que p metum ad romanol de
fecissent. Eodem tempe auernisia. cos. roma
nul exploratis rumb; contendit. et of fere
quingentol passul. inter erant castra pu
nica ac romana inter iacebat campi colle
imminebat. nudi sinistro latere carthagi
castra locat ab hoste. Grumi membi ape nuncu
tii uidebat penor uallu q̄ngenti passul

mentium. dextro romanoy neutri suspec
ti. quod nichil silue neq; ad insidias late
brarum habebant. In medio campo ab
stationib; pcursantel certamina haud sa
tis digna dictu serebant. Jd m romanum
quereri appetebat. ne abire hostem patere
tur hannibalem. inde capiens totis uiribi;
in aciem descendebat. Tum. cos. ingenio
hostis usus. quo minus in tam aptis collib;
timeri insidie poterant. quinq; cohortib;
additis quinq; manipul nocte ugum su
perare. et in aduisis collib; considere iubet.
Tempus exurgendi ex insidiis. et adgredi
hostem. et clauduum asellii. tē mit. et p.
clauduum. pt. socium edocet. quos cui hisi
mittebat. Jpe luce pma copias omis peditu
equitum q; in aciem eduxit. Paulo post
et ab hannibale signum pugne ppositum
e. clamor q; in castris ad arma discurren
tium e. sublatus. Jn equel pedes q certa
tum potis ruere. ac palatu p campum ppe
rare ad hostel. Quos ubi effusos. cos. iubet
tē. mit. tercie legionis. qnto maximo im
petu possit in hostem emittat. Jta pecoy
m incompositos toto passim se campo fu
disse. ut sterni obtriq; pulqm instruan
tur possint. Jondum hannibal castra
exierat cum pugnantium clamorē au
diit. Jtaq; exercitatis tumultu raptim
ad hostem copias agit. Jam p mos occupa
uerat equel. terror peditu etiam prima
legio et dextra ala pluum urbat. Jncom
posito hostel ut quemq; aut pedis aut
equi casus obtulit ita conserunt man.
Crescit pugna subsidiis et percurrentiu ad
certam numero augetur pugnante q;
quod nisi in uetere exercitu et duci uetery

.G. arunculeto imperat. ut equitel legionis

haud facile est inter tumultū ac trorem instruxisset hannibal in cohortium ac manipulor decursum p collem clamor abtergo auditus. metum ne intercluderent castris iniecisset. Inde pauor incussit. i fuga passim fieri capta ē. Ita mor q; ordei fiunt. quia ppinquitas castror breuorem fugam p cussis fecit. Equites enim tergo inhærebant. in cōuersa latera inuaserant cohortes sedis colli bus uia nuda ac facili decurrentes in sup. vm. hominū occisa. sup septingenti capti signa militaria. viii. adempta. elephanti etiam quor nullius usus in repentina ac tumultuaria pugna fuerat. iiii occisi. duo capti. circa romanor socior q; uictores cecide runt. Postero die primis quieuit. Romanus in aciem copijs ductis. Postquam nemine signa contra efferre uidit spolia legionum hostium. i suor corpora collata in unum sepeliri iussit. Inde in sequentibus continuis diebus aliquot tra instituit portis ut ppe in ferre signa uideret. donec hannibal tua uigilia crebris ignibus tabernaculisq; que pas castror ad hostes uergebat. i numidas paucis qui in uallo portisq; se ostendere reliquis. pfectus apuliam petere intendit. ubi illuxit. successit uallo romana acies. i numidae recomposito paulisper in portis se uallo q; ostentauere. frustratiq; aliquā diu hostes cuncti sequi agmen suor adsecuntur. Consul silentiū in castris. i nec paucos quidem qui p primā lucē obambulauerant parte ulla cernebat. duobus equitibus spectatum in castra premissis. postquam tuta omnia ee exploratum ē infesti signa tulit. Tantum q; ibi moratus. dum milites ad pdam discurrunt. Receptui deinde cecinit multo q; ante noctem copias reduxit. Postero die prima luce pfectus magnis cumulis famam. i fugitiua agmina sequens haud procul uenusiam hostem adsequit. Ibi quoq; tumultuaria pugna fuit. sup. xx. peditū cesa. Sed nocturnis montanisq; itineribus penitus ne locum pugnandi daret metapontū petiit. Hanno nā is erat presidio eius loci prefuerat in bruttios cum paucis adscitis cum nouum compandum missus. hannibal copijs eius ad suas addidit. uenusiam recto quibus ueneratur itineribus repetiit. atq; inde canusium processit. Iumentū nero uestigijs hostis abstulerat. i. q. fuluiū. cum metapontum ipe pficiscereē in lucanos ne regio ea sine presidio eet arcessiebat. Inter hec ab hasdrubale postquā in placentie obsidione abscessit. iiii. galli equites. duo numide. cū literis missi ad hannibalem cum p medium hostem totam fere longitudinē italie eā sicent. dum metapontum cedentem hannibalem sequuntur. in cetris itineribus tarentum declat. Inagris pagros pabulatoribus romanis ad. q. claudiū. p pt. deducūt. Cum primo magistratus implicantes responsis ut metus cōsiliorum admonuit. fatetur uera cogit. edocuerunt. literas se ab hasdrubale ad hannibalem ferre. cum his literis sicut erant signatis. Uergilio. eē mit. ducendi ad claudium. cōsules tradunt. duo simul turmas samnitiū psidij causa misse. Qui ubi ad. cōs. puenerunt. literaq; lecte primū pretorem sunt. i ex auctoritate senatus pcunctatio facta. cum claudius nō id tempus. eē rei p. ratus. quo consilijs ordinatis prouincie sue quisq; finibus pcederet. cuius suos cum hoste destinato. ab senatu ē bellum geret. audendum aliquid in p

ultum inopinatum q; ceptum ñ mino
rem apud cuncl quam hostel terrorem fa
ceret ꝑpetratum in magnam letitiam er
magno metu ñtereꝯ luteril hasdrubalis
romam ad senatum missit simul & ipse pa
trel conscriptol quid pararet edocet. ut cũ
in umbria se occursurum hasdrubal frẽls
bat legionẽa capua romam arcessant. delec
tum rome habeant. exercitum urbanum
ad narnam hosti opponant. hec senatui
scripta. Premissi item pagum larinatem
marrucinum. ferentanũ. ꝓcultianum q;
exercitum ducturus erat. ut omnis exagris.
urbibus q; commeat⁹ paratos militi ad uel
endum in uiam deferrent. equos iumẽta
q; alia producerent. ut uehicloꝝ fessis copia
ẽet. Spẽ de toto exercitu cuiuum socioꝝ q; qđ
roboris erat delegit. septem milia peditum. ccc.
equitesq; pnuntiat occupare se in lucanis pri
mam urbem punicum q; in ea ꝓsidium
uelle ut aditꝰ patꝰ omnes ẽent. Profectus noc
te fleuit uer in picenũ. Et cõsul quidẽ quanti
maximis itineribus poterat ad collegam du
cebat. reducto. q. catio legato qui castris ꝑet.
Rome haud minus terroris ac tumultus
erat quam fuerat biennio ante cum castra
punica. obiecta romanis menibus portisq;
fuerant. neq; satis constabat animis. tam
ut audacter consules laudarent. utrumpe
rarent ne. Apparebat quo nichil in quẽ
exceuentu famam habiturum. Castra ꝙpe
hannibalem hostem relicta. sine duce cũ
exercitu cui detractum foret omne qđ ro
boris quod floris fuit. & consulem in lucanos
ostendisse uer cum picenum & galliam pe
teret castra relinquentẽ nulla alia re tutio
ra quam errore hostis qui ducem atq;
inde exercitus partem abeẽ ignorarent. Quid
futurum sit dum palam fiat & aut insequi ne
ronem cum ser milibus armatoꝝ ꝓfectum
hannibal toto exercitu uelit aut castra in
uadere prede relicta. sine curibus. sine impio.
sine auspicio. ueteres eis belli clades locos ꝓ
mo anno interfecti terrebant. ea omnia
accidisse cum unus imperator unus exercitus
hostium in italia eẽt. Et nunc duo bella pu
nica facta. duos ingentes exercitus duos ꝙpe
hannibales in italia eẽ. Quippe & hasdruba
lem patre eodem hamilcare genitum eq;
inpigrum ducem. ꝓ tot in hispania ro
mano exercitatum bello gemina uictoria in
signem. duobus exercitibus cum clarissimis
ducibus deletis. Iam ueneris quidem celeri
tate ex hispania concitatis ad arma gallis
genitibus multo magis quam hannibalem
ipm gliari posse. Quippe in his locis hunc co
egisse exercitum quibus ille maiorem partẽ
militum fame ac frigore que miserima
morbi gña sunt amisisset. Adiiciebant etiã
ꝓcera rerum hispanie. haud cum ignoto duce
& nerone congressurum. Et quem in alio
impedito deprehensus forte haud secus q;
puerum conscribendis fallacibus condicioib⁹
pacis frustratus eluisset. omnia maiora
etiam uõ ꝓsidia hostium metu interpre
semp in deterius inclinato ducebant. Ipse
postq̃m tm̃ interualli ab hoste fecerat ut
decreti consilium satis tutum eẽt. paucos
milites alloquit̃. negat ullum consilium
imperatoris in speciem audacius reipa tot
fuisse quam suum. Ad certam eos se uictoriã
ducere. Quippe ad quod bellum collegã
anteqũm cui ad societatẽ ipi pedituum atq;
equitum dare ab senatu copie fuissent ma

ioz el instructione q; quam li adulum ip̄m̄
hannibalem uret pfectus sit: eo ipsos q̄ſtuū
cumq; uirtum moñtuū adducint rem om
nem inclinaturos. Audicum m̄ in acie nā
ne ante audiretur daturum opam. altūm
·cōs·7 alterum ꝯrectum aduenisse haud
dubiam uictoziam facturū. fāmam belli
confecere. Et parua momēta in spem metuq;
impellere animos. Ge equidem ex re bene ge
sta partē fructum ꝑpe omnē ipsos laturos.
Semp quod postremū adiectum sit id rem
totam uideri trahisse. Cernere ipos quo cō
cursu qua admutatione quo fauoze hom;
num uer suū celebrēt·7 hercule p̄structa
omnia ordinib; utroq; mulierum q; un
diq; ex agris effusoy uotis·7 p̄cib·7 lau
dib ibant. illos p̄sidia rei p·uindices urbis
romane impiq; appellabant. in illoz ū
armis decreuisq; suam libm suoy salutē
ac libtatem repositam ee. Deos ōs deasq; pca
bāt ut illi faustum uer. felixq; pugna ma
tura ex hostib; uictoria eet·7 dampnarent
q; ipsi uotoy q̄ p his fuisse pissent. ut quem
admodum nunc solliciti ꝑsequerent eos
ita paucos post dies leti ob uictoriā obuiā
irent. Immutare. in̄ ꝑ se quisq; offerre·7 fati
gare p̄cib; ut q̄ ipsi uimtisq; usui eent. ab
se potissimū sumerent. benigne omnia
cumulata dare. modestia certare militi.
ne quid ultra usum necessarium sumeret.
nichil morari. nec absignis. nec subsistere
cibum capientes. diem ac noctem ire. uix
quod satis ad naturale desidium corpoy
eet. quieti dare. Et ad collegam p̄missi e
rant qui nunciarent aduentum. ne cīc
tarentur quod clam an palam uir̄ duc
ac noctu uenire an eet uellet. Idem an a

clam intra

lis conclere castris. Nocte clammare me
lius uisum e. Tessera p castra ab tribuno. cōs.
data erat. ut tribunus tribunū. centurio
centurionē. eques equitē. pedes pedite
acciperet. Hec; enim dilatari castra opus
ee. ne hostis aduentum alterius consulis sentī
ret. Et cohortatio plūm in angusto tendē
tium facilioz futura erat. quod claudian
exercitus nichil ferre p̄ter arma secum ex
peditionē tulerat. Ceterum in ipo retinere
aut cum uoluntariis agrū erat offerreng
b; ultro sese ex urbib; militib; p̄functis iam
militia·7 iuuenib; quos certatim nomina
dare. Si quoy cor pouit spes. robur q; uirtū
apium militie uidebat. conscripserat. Ad sena
castra alterius consulis erant·7 quingentos fer
me inde passus hasdrubal aberat. Ita q; cū
iam appropinquaret. tectus montib; subsi
stit nero ne ante noctem castra ingrederet.
Silentio ingressi ab suis quisq; ordinis hoīb; i
tentoria abducti cum summa omnium lenti
a hospitaliter excipiunt. Posto die consiliū
habitum. cur·7 portus licinus p̄t. ad sint.
Castra uincta consulum castris habebat. Et
ante aduentum eoy. p loca alta ducendo ex
ercitum m̄ insideret angustos saltus ut tran
situ claudet. m̄ ablate. aut tergo carpet
agm̄ ludificatus hostem omnib; armis
belli fuerat. Si tum in consilio aderat. Mul
toy eo inclinant sententie. ut dum fessū
uia ac uigiliis reficeret militem nero simul
·7 ad noscendum hostem paruos sumeret
sibi dies. tempus pugne differret. Nero ni
suadere m̄. Si summa opam dare instituit. ne
consiliuum suum quod tutum celeritas fe
cisset. temeritatis morando facerent. Ire
re qui ñ dubitaret. futurus eet uelut uic

venire

pentem hannibalem ne castra sua sine du
ce relicta adgredi nec ad sequendum se ver
mendisse anteqū se moueat delerq; in
apuliam. Qui platando spatium hosti de
cum & illa castra prodere hannibali & api
re in galliam uter ut potuum ubi uelit has
drubali conungat. Exemplo signum dan
dum & eundum in aciem ab utendum q;
errore hostium absentium q;. dum neq; il
li sciant cum pauciorib; nec hi cum plib;
& ualidioribꝫ rem ee. Consilio dimisso signū
pugne ꝓponitur. confestim q; in aciem p
cedunt. Jam hostes ante castra instructi
stabant. Ꝏ oram pugne attulit. quod has
drubal pfectus ante signa cum paucis
equitib; scuta uetera hostium notauit.
que ante ñ uidebat & strigosiores equos.
o ultitudo q; maior soluta uisa est. Suscepta
tus enim id quod erat receptui ꝓpe cernit.
ac misit ad flum̄ uñ aquabant. ubi ex
pi aliqui possent & notati oculos siquid for
te adustioris coloris ut ex recenti uia ee nt.
simul circumuehi procul castra iubet. spe
culari q; non auctum aliqua parte sit ual
lum & ut adtendant semel bis ne signum
canat in castris. Ea cum ordine omnia
erant. castra nichil aucta erroꝛem faciebant.
Bina erant sicut añ aduentū cōs. altius
fuerant. una luus. altā. L. porcis. ne ut q; c
quam quo latius tenderetur ad munimēta
adiectum. Illud uereē ducem ad suetum
q; romano hosti mouit. qd̄ semel in ꝓto
ris castris signum bis in consularib; refe
rebant cecinisse. & quo nam m̄ alter ab
hannibale abscessisset cura angebat. my
nime id quod erat suspicari poterat tan
te rei frustratione hannibalē elusum ut
ubi dux ubi exercitus eet cum quo castra
collata habuerat ignoraret. profecto haud
mediocri clade absterritum insequi ñ au
sum magnope uereq; ne ꝑditis reb; serum
ipe auxilium uenisset romanus q; eadem
iam fortuna in italia que in hispania eet.
interdum literas suas ad eum ñ puenisse
credere intercepitq; his consule ad sese op
pm̄dum accelerasse. His auxilii cura. exci
tis ignib; uigilia ꝑma dato signo ut tacti
uasa colligerent signa ferri iussit. In trepi
datione & nocturno tumultu ducem parū
per adseruant. Alter in destinatis iam añ
animo latebras subsedit. atq; ꝑ uada nota
metauri flumen tranauit. Ita desertum
abducib; agm̄ ꝑmo ꝑ agros palatur. fessi
q; aliquot somno ac uigiliis sternunt.
corpa passim atq; in frequentia tela in
cuunt signa. Hasdrubal dum lux iam
ostendentis signa ferre iubet. & ꝑ tortuosi
am mis simul sinuosi q; cum errore uoluens
haud multum ꝓfecisset. ubi ꝑma lux ui
situm opportunum ostendisset transitu.
Sz cum quantum mare absedebat tanto
altioribꝫ cohercentib; amnem ripis ñ in
ueniret uada diem ferendo spatium dedit
ad sequendum sese hosti. Hero ꝑmū cum
omni equitatu aduenit. Postrius deinde
adsecutus cum leui armatura. Qui cum
fessum agm̄ carpent ab omni parte in
cursarent q; etiam omisso tenere quod fu
ga simule erat castra metari penus in tu
mulo supfluminis ripam uellet. aduer
sus luuus peditum omnib; copis. ñ ti
meris m̄ sz ad conserendum exemplo ꝑtium
instructis armatis q; Sz ubi oms copias
conuiserunt directa q; acies est. Clau

duū dextro in cornu luū ab sinistro pugnā instruit. media acies pretori tuenda data. Hasdrubal omissa munitione castroꝝ post quam pugnandum uidit. in ꝑma acie cā signa elephantos collocat circa eos leuo in cornu aduersus claudium gallos opponit. sinistrum cornu aduersus m. luuiū sibi atq; hispanis. ibi maxime in uetere milite spem habebat sumpsit. Ligures in medio post elephantos posit. ꝛ longioꝝ in latioꝝ acies erat. Gallos ꝓmuniens colli regebat. Ea frons quam hispani tenebant cum sinistro romanoꝝ cornu concurrit. Dextra omnis acies erra ꝑluum eminens cessabat. colli oppositus arcebat ne aut fronte aut ab latere adgrederentur. Inter luuiū hasdrubalem q; ingens contractum certamen erat. atroxq; edes utrimq; edebat. Ibi duces ambo. ibi pars maioꝝ peditum eoꝝ cū romane pugne. ligureꝫ durum. in carnifex genus. eodem ūsi elephanti qui ꝑmo impetu turbauerant. ante signa romanos etiam signa mouerant loco. Dein crescente certamine. ꝛ clamore impotentius iam regi inter duas acies ūsum uelut in certaminē haud dissimilē nauis sine gubernaculo uagis. Clauduſ gꝰ quid ꝓpius curſu tam longum ut cernisi sumus clamitans multis. cum in aduersum collem frustra signa erigere conatus, ꝯ post qm̄ ea regione penetrat ad hostem nō uidebat posse cohortes aliquot subducta. e diuerso cornu ubi stationem magis segnem qm̄ pugnam futuram cernebat. post aciem circūduc it. ꝛ nō hostib; nō sꝫ etiam suis inopinantib; in sinistrū hostiū latus incurrit. Ea tam celeritas fuit. ut cū ostendissent se

Duo consules aduersus hasdrubalem.

haud iam tum his fide neq̄quam ab hoste timeri eos credebatur;

ab latere mox integra iam pugnarent. Ita ex omnib; partib; ab fronte ab latere aperto trucidantur. hispani ligures q; ꝛ ad gallos iam edes ꝑuenerat. Ibi minimū certa minus fuit. Iam ꝛ pars magna absignis aberant. nocte dilapsi strati q; somno passim p agros. ꝛ quid aderant tenere ac ugi lis. fessi intolerantissima laboris corpora uix arma humeris gestabant. Et iam diei medium erat. sitis q; ꝛ calor hiantes edendo capiendo q; ad eum ꝑbebat. Elephanti ꝑ ipsis rectoribus; quam ab hoste inermi fecti. fabrile scalprum cum malleo habebant. Sed ubi seuire belue acriter in suos cerperant. magister inter aures positum ipō in articulo quo iungitur capiti cerui q; mo maximo poterat ictu adigebat. Ea celeritas mala est mortis in tanto motu belua inuenta erat ubi regendis ꝑuicissent. Primus q; id hasdrubal instituerat cum sepe alias memorabil cum illa ꝑcipue pugna ille pugnantes hortando. partim q; obiectando ꝑicula sustinuit. ille fessos abruentes q; tedio ꝛ labore. nunc ꝑcando. nunc castigando accendit. ille fugientes reuocauit. omissam q; pugnam aliquot locis restituit. Postremo cum haud dubie fortuna hostium esset. ne sup̄esset tanto ceteris suum nomen secutus concitato equo se in cohortem romanam īmisit. Ibi ut patre hamilcare. ꝛ hannibale fratre dignum erat pugnans cecidit. Hunc q̄m eo bello una acies tantum hostium interfectum e. Reddita q; equa cannensi clade ut ducis ut exercitus facies uidebatur. Quinquaginta. vi. milia hostium occisa capta. v. ꝛ quadringenta magna ꝑda alia cum omnis generis. cum

Equalis elephanti terror

Hanibal hasdrubalis

auri etiam argenti q. Luuum etiam ro
manoy qui capti apud hostes erant sup
iiii. captum recepta id solatij fuit pro
amissis eo plio multis. Jam haud qua
qm in cruenta victoria fuit. octo ferme
milia romanoy socioy q occisa. Adeo q
etiam victores sanguinis cedis q cepit erat
sacietas. ut postero die cum ēt nuncia
tum luuio. cōs. gallos cis alpinos ligures
q qui aut plio ñ adfuissent. aut inter
oem effugissent uno agmine abire sine
certo duce sine signis sine ordine ullo aut
impio posse si una equitum ala mittat.
omīs deleri qui supsint. alij qui nuntij
hostium cladis nīe uirtutis. Jsto ea
nocte que secuta ē pugnam cetatore qm
in uenerat agmine due secto ad statiua
sua atq hostem peruenit. Jter eius fre
quentia minore. quia nemo p esserat
nuntius. letitia uō tanta uix ut compos
p gaudio cēnt celebratum ē. Jam rome
nerit animi habitus satis dici narrari
q potest. nec quo inserta expectatione
euentus cuntas fuerat. nec quo victorie
famam accepit. Jusquam p omīs diei ex
quo clauduum consulem p fectum fama
attulit. ab ortu sole ad occidentem aut
senatu quisqm a curia atq ab magistra
tib; abscessit. aut pplis e foro matrone q
nichil in ipsis opis erat. inp precis obtesta
tionis q uise p omnia delubra uage supp
plicis uotis q fatigare deos. Tam sollicite
ac suspense ciuitatis. fama incerta p mo
accidit. duos narnienses equites in castra
que in faucib; umbrie opposita erant.
uenisse ex plio nuntiantes cesos hostes. Et
p mo magis auribus q animis id acceptū
erat ut mauult credit q quod mente ca
perēt. aut satis crederent possent. Ipsa ce
leritas idem impediebat quod biduo ante
pugnatum dicebatur. Littere dein ab. L.
manlio acidino misse ex castris afferunt
denarmensium equitum aduentu. he lit
tere p foru ad tribunal plate senatum cu
ria euerterunt. tanto q certamine actu
multu pplī ad fores curie concursum ē ut
adire nuncium ñ posset. trahereī a pcuncta
tib; uociferantib; q. ut in rostris priusqm
in senatu littere recitarent. Tandem sum
moti coherciti a magistratib; dispensati
q letitia utpponentis eius animos potiu
it. in senatum p mum dein in contione
littere recitate sunt. Ip cuius q ingenio alius
iam certum gaudium nulla ante futura
fides erat quam legatos consulum ut littе
ras audissent. Jpos dein appinquare lega
tos ad latum ē. Tunc uō ēm omnis etas
currere obuij. p mus quisq occupat auribus q
haurire tm gaudium cupientes. ad molui
um usq pontem continens agm̄ p uenit.
Legati erant. L uetutius. phitus. p. licinius
uarus. Q. metellus. Circumfusi oīs generis
hominū frequentia in foru p ueneruntur.
Cum alij ipos. alij comites eoy q acta ēent
p cuncta rent. Ut quisq audierat exerci
tum hostium imperatorem q occisum. le
gionis romanas incolumes saluos consu
lis ēe. exemplo alijs pozo impti erant
gaudium suū. Cum egre in curiam p uē
tum ēet. multo egrius suimota turbane
patrib; misceret. Littere in senatu recitate
sunt. Introducti in contionē legati. L. ue
turius litis recitatis ipe planius omnia
que aucta erant exposuit cum ingenij

ad lenlu postremo etiam clamore uniuersale con
tionis cum uix gaudium animis caperent.
discursum inde ab aliis circa templa dum ut
grates agerent. ab aliis domos ut coniugi
bus liberisque tam letum nuntium impertirent. Se
natus quod. m. liuius et c. claudius. cons. in
columi exercitu ducem hostium legiones
que occidissent supplicationem in triduum
decreuit. Eam supplicationem a. hostilius
pr. edixit. celebrata a uiris feminisque est.
Omnia templa per totum tum triduum
equalem turbam habuere. Cum matro
ne amplissima ueste cum liberis perinde ac
si debellatum foret omni solute metu diis
immortalibus grates agerent. Statum quoque ci
uitatis ea uictoria est. inde haud secus quam
in pace res inter se contrahere uendendo
argentum creditum soluendo auderent.
. C. claudius. cons. cum in castra redisset. ca
put hasdrubalis quod seruatum cum cura
attulerat. proici ante hostium stationes.
captiuosque afros uinctos ut erant ostendi.
Duos etiam ex his solutos ire ad hannibalem
et expromere queque acta essent iussit. han
nibal tanto simul publico familiarique
ictus luctu agnoscere se fortunam cartha
ginis fertur dixisse. castrisque inde motis ut
omnia auxilia que diffusa latius tueri
non poterat. in extremum italie angulum
bruttios contraherent et metapontinos
ciuitatem uniuersam excitos seditionibus suis
et lucanorum qui sue dictionis erant in bru
tium agrum traduxit. Tyti liuij ab
urbe condita lib. xxvii explicit.
Cum transitu Incipit lib. xxviij.
hasdrubalis quantum in italia
declinauerat belli tantum leuate

hispanie uidentur renatum ibi iubito par
priore bellum est hispania ea tempestate sig
na habebant romani penique hasdrubal
gisgonis filius ad occeanum penitus gadisque
concesserat. Nostri maris ora omnisque ferme
hispania qua orientem uergit scipionis ac
romane ditionis erat nouus imperator han
no in locum barchinni hasdrubalis nouo
cum exercitu ex africa transgressus ma
goni que iunctus cum in celtiberia que me
dia inter duo maria est breui magnum numerum
armasset. scipio aduersus eum. m. silanum
cum decem milibus seu plus militum equitibus
quingentis misit. Silanus quantis maximis
potuit itineribus impediebant autem et asperita
tes uiarum et angustie saltibus crebris ut ple
raque hispanie sunt incluse tamen non solum nun
tios sed etiam famam aduentus sui pregressus
ducibus indidem ex celtiberia transfugis
ad hostem peruenit. Eisdem auctoribus compe
tum est cum. x. milia cicitur ab hoste abessent
bina castra circa uiam qua irent esse leua
celtiberos nouum exercitum super nouem mili
a hominum dextra punica tenere castra.
Ea stationibus uigiliis omni iusta militari
custodia tuta et firma esse illa altera soluta
neglecta que ut barbarorum et tironum et minus
timentium quod in sua terra essent ea prius ad
gredienda fatus silanus signa quam maxi
me ad leuam iubebat ferri nec unde ab sta
tionibus punicis conspiceretur. ipse premissis
speculatoribus citato agmine ad hostem per
git. iii. ferme aberat cum haud dum
quisquam hostium senserat confragosa lo
ca et opsiti uirgultis tenebat colles ibi in ca
ua ualle ob id occulta considere militem
et cibum capere iubet speculatores transfu

fugarum dicta adfirmantes uenerunt.
tum sarcinis in medium coniectis arma
romani capiunt acieq; iusta in pugnā
uadunt mille passuū aberant cum ab
hoste conspecti sunt trepidariq; repente
ceptum ⁊ mago ex castris citato equo ad p̄
mum clamorē ⁊ tumultū aduehit̄ erant
in celtibo exercitu .iiii. scutata ⁊ ducenti equi
tes hanc iustam legionē ⁊ id ferme robor̄
erat in p̄ma acie locat ceteros leuem arma
turā in sub sidiis posuit. Cum ita instruc
tos educeret e castris uix dū egressos uallo in eos
romani pila coniecerunt subsidunt his
pani aduersus emissa tela ab hoste in admit
tenda ipi consurgunt. Que cum romani
conferti ut solent densatis excepissent
scutis tum pes cum pede collatus ē gladiis
geri res cepta ē ceterum asp̄itas locor̄ celti
b̄is quib; in p̄lio concursare mos ē ueloci
tatem inutilem faciebat ⁊ haud inique
ademerat; romani stabili pugne ad sueti
nisi qd̄ angustie ⁊ internata uirgulta
ordines dirimebant ⁊ singli libidiniq; ue
lut cum parib; conserē pugnam cogebā
tur quod ad fugam impedimēto hostib;
erat id ad cedem eos ut uinctos p̄bebat; et
iam ferme omnib; scutatis celtib̄or̄ int̄
fectis leuis armatura ⁊ carthaginienses q̄
ex altis castris subsidio uenerant p̄cussi ce
debantur. Duo haud āplius milia peditum
⁊ equitatus omnis uix inito p̄lio cū ma
gone effugerunt hanno alt̄ imp̄ator cū
eis qui postremi iam p̄fligato p̄lio adue
nerāt uiuus capit̄ magonem fugientem
equitatus ferme omnis ⁊ quod ueterum
peditum erat secuti decimo die in gadita
nam p̄uintiam ad hasdrubalem p̄uene

runt celtibi nouui milei in p̄ximas dilapli
siluas in domos diffugerunt p̄ opportuna
uictoria nequaq̄m tm̄ iam conflatum
bellum q̄ntū futi memoria belli siluisset.
is celtib̄or̄ gente excita ⁊ alios ad arma
sollicitare p̄plos oppresserat; itaq; conlau
dato benigne silano scipio spem debellan
do si nich eam ipe cunctando moratus ēet
nactus ad id quod reliquum belli erat in
ultimā hispaniam aduersus aduersus has
drubalem pergit. Penus cum cast̄ tū fere
ad socior̄ animos in betica continendos in
fide haberet signis repente sublatis fuge
q̄m magis itinis m̄o penitus ad occeanum
⁊ gades ducit. ceterum quo ad continuis
set exercitum p̄positum bello se fore ratus
antequam freto gades traiceret exercitum
omnē passim in ciuitates diuisit ut ⁊ mu
ris se ipos ⁊ armis muros tutarent̄. Sci
pio ubi animaduertit dissipatum passi
bellum circumferre ad singlas urbes ar
ma diutini magis quam magni ēē opis.
retro uertit iter ne hostib; tm̄ eam relinq̄
ret regionem .l. scipionē frem cum .x.
milib; peditum equitūq; ad oppugnā
dam oppulentissimam in his locis urbē
orongin barbari appellabant. mittit
sita in messessum finibus ē hispane gē
tis ager fructifer argentum etiam in co
le fodiunt ea arx fuerat. hasdrubali ad
excursiones circa mediterraneos p̄plos fa
ciendas scipio castris p̄pe urbem positis
prius q̄m circumuallaret urbem misit
ad portas qui ex p̄pinquo alloquio aīos
temptarent suaderentq; ut amicitiā
potius q̄m uim exp̄irent̄ romanor̄ ui
nich pacati respondebat̄. fossa dupplici

q; uallo circumdata urbe in trib; portis exercitum duxit. ut una semp pars de tribus interim duab; oppugnaret; p̄ma pars cum adorta oppugnare ē atq; sane tan cepsl plum fuit n̄ subire n̄ scalas ferre ad muros p̄ incidentib; telis facile erat etiam qui exierant ad murum scalas aly furci ad id ipm̄ factas detrudebant in alios suppi supne ferrei uncꝯ ut in pictis ēent. ne sus pensi in murum exciabent. Quod ubi ani mad̄uert scipio nimia pugnandi ardore suoq; exercitum certamen ēe. etiam eos supare hostem quod ex muro pugnaret. duab; simul partib; p̄ma recepta urbem ē adgressus que rel̄a pauore inuecit sessil iam cum p̄mis pugnando. utri oppidani me nia repentina fuga deserentes. i puncti p̄sidium metu ne p̄data urbs ēet. relictis stationib; in unum se colligerent. Timor in oppidanos incessit. q̄ si hostis urbem intra set siue penus an hispanus ēet. obuij pas sim cedentur. atq; patefacta repente por ta frequentes ex oppido sese eiecerunt. scu ta p̄ se tenentes. ne tela p̄cul conicerentur ex ercitu nudaq; ostentantes. ut gladios ab iecisse apparerent. id utrum patrum ex in terualllo sit conspectum an dolus aliquis suspectus fuit in comptum ē impetus hos tis in transfugas factus. nec secus quam ad ūsa acies cesa eadem q; porta signa infe sta urbe illata. i alys partib; securib; do la bris que cedebant̄ porte. i ut quisq; intra uerat equis ad forum occupandū tra ri p̄ceptum erat. citato equo p̄gebat. addi tum erat. i ceriarios equitū p̄sidium le gionarij ceteram partis p̄ quadunt direpti one. i cede obuios nisi qui armis se tue

bantur. abstinuerunt. Carthaginenses o mīs in custodiam dati sunt. oppidanos fer me qui clauserant portas. ceteris traditum oppidum siue redditte rel̄a. Cecidere in urbe ex oppugnatione hostium. iiij. ferme romano rum haud ampli; nonaginta letari ipsis quidem gessere urbis ex pugnatio fuit. i imperator ceteroq; exercitu. i speciosum ad uentum suum ingentem turbam capti uos p̄ se agentes fecerunt. Scipio collauda to fr̄e cum quantum poterat ūbos ho nore carthaginis ab se capte copiam. ab eo q; oncima equasset quia. i hiempsl instabat. ut nec temptare gades nec dilectum passim. p̄ puntiam exercitum hasdrubal consectari posset. in citeriore hispaniam. oīs suas copias reduxit. dimissisq; in hib na legionib; . L. scipione fr̄e roma misso. et hannone hostium imperatore ceteris q; no bilib; captum. ipe tarraconē ꝯcessit. Eode anno classis romana. M. ualerio. leuino. p. cōs. ex sicilia in affricam transmissa. nu tricensi carthaginensiq; agro late ppla uit. nec fecit. exercitus finib; carthaginensiū circa ipa mena utice prede aucte sunt. Re petentib; siciliam classis punica. Lxx. erat longe nauel occurrit. xvii. nauel ex his capte sunt. xiiii. in alto merse cetera fusa at fugata classis. tra mariq; uictor romanus cum magna omni gn̄is preda lilibeum repetit. tuto in mari pulsis hostiū naubus. magni cōmeatus frumēti romam subuectis. Principio ętatis eius qua hec sunt gesta. p. sulpitius. p. cōs. i attalus rex cum egis sicut ante dictum ē. hib̄ nassent. lemnum in classe iuncta romana. i xx. v. remes re gie quinq;. i. xxx. transmiserunt. i philip

pul leu terra leu mari. obuiam eundum
hosti foret paratus ad oms conatus eē ipe
demetriadem ad mare descendit larisam
diem aduemendum exercitu edixit; undiq;
ab socijs legationes demetriadem ad famā
regis conuenerunt; sustulerant eñ animos
echolj cum ab romana societate tum post
attali aduentum finitimosq; deppl'abant.
ñ acarnanes solubēcij q; 7 qui euboeam in
colunt in magno metu erant. ſ; achei q;
quos sup echolicum bellum machinabā
etiam lacedemonius tirannus haud pcul
argiuorum fines posita castra tenebat; hi
oms sue quisq; urbib; que picta tabula
riq; portendebantur memoriam aut auxilia
regē mouebant ne ex regno quidē ipi
ut tranquille nuntiabantur rest 7 sperdi
le dum pleuratum q; motos eē 7 tractum
maxime medos si quo longinquū bellum
regem occupasset; prima macedonie in
cursuros; boecij quidem 7 unciones greciē
ipli termophylarum saltus ubi anguste
fauces coartant ter fossa uallo q; munierāt
ne ab echolis nuntiabant ne transirent
ad socios urbes tuendas philippo darent;
regnem ducem tot exercitus tumultus cir
cumfusi poterant legiones dimittit pollu
ctus prout tempus ac resideret omnib;
laturū se auxilium in psentia que maxi
me urgebat respiraret lemnum pfidiū
urbi mittit. uñ allatum erat attalum
ab lemno classe transmissa omnem cir
ca urbem agrum depplatum polyphantā
cum modica manu in boeotiam menippū
item quendam ex regis ducib; cum mul
le peltatis peltasse haud dissimilē cal
chidam mittit. additi euanum ut oms
mule partes tuen posset. ipe copiam ē pro
fectus eodemq; ablatas macedonum copias
traduci iussit. Lo nuntiatum ē conciliū
echolis heracleam indictum regemq; atta
lum ad consultandum de sūma belli uen
turum magnis tumib; heracleam diuert.
7 consilio quidem dimisso iam uenit. Sege
tib; tñ que ipe maturitatē erant maxime
in sinu eniaenum euastatis scotussam copi
as reducit. ibi exercitu omni relicto cum
cohorte regia demetriadem sese recepit. in
ut ad oms hostium motus posset occurrē.
in phocidenatq; euboeam 7 pephare tum
mittit. qui loca alta erigerent. unde edita
igues apparerent. ipe intrisseo monte in al
titudinem ingentē cacumina edita specula
posuit. ut ignib; pcul sublatis signum ui
q̄d molirentē hostes nonnullo tempis acciperet;
romanus impator 7 attalus rex a pepa
rethorice eam traiecerunt. inde classem in
euboeam ad urbem oreum trāmittunt q̄
ab demetriaco sinu calchidem 7 euripū
petenti ad leuam p̄ma urbiū euboee posi
ta ē. ea unā attalum ac sulpicium conuenit
ut romani amari regis a tra oppugna
rēt; quatriduo postq̄m adpulsa classis ē ur
bem adgressi sunt. id tempus occultis cū
plauze quia philippo ppositus urbi erat
colloquiis ab sumptum ē. Duas arces urbs
habet unam imminentē mari alteram
urbis medio ē cuniculo iūcta ad mare
ducit q̄m amare turris quinq; tabula
tor egregium ppugnaculū claudebat ibi
p̄mo atrocissimum contractum ē certa
men. 7 turre instructa omni genere telor
7 tormentis machinisq; ad oppugnandam
eam ex nauib; expositis cum omnium

ammo loco loq; adiq certam acutiller porta
maritime arcis platoi romanos accepit.
Monito q; arce occupata & oppidani. pulsi
in in mediam urbem; ad alteram tendere
arcem. ibi positi erant qui foret portas o
bicerent. Ita exclusi in medio cedunt capi
untur q; macedonum plidium conglobatum
sub arcis muro steterat. nec fuga effuse
perita nec pinaciter plium inter eos
platoi uenia a sulpitio impetrata in naues
impositos addemetriacum phocidis ex
posuit. ipse ad attalum se recepit; sulpitius
tam facili ad hereum successu elatus cal
chidem in pinu uecta classe petit ubi haud
quaqm ad spem eventus respondit. expa
uentibus utrumq; coactum in angustias mare
spem inuenta primo gemini portus in ora
duo usi pbuere. & haud facile alia infesti
or classi statio e. nam uenti ab utroq;
terre palti montib; subiti ac procelosi de
cluunt. ac strictum ipm euripi in septies die
sicut fama fert cepib; staturos recepto erat.
& temere in modum uenti nunc huc nunc
illuc uerso mari uelut monti precipiti.
deuolutus torrens rapitur. ita nec noctes
nec die quies nauib; datur. cum classem
iam infesta statio acepit. cum oppidi
alia parte clausum mari alia ab terra
egregie munitu plidio q; ualido firma
tum. & precipue fide pfectoi principumq;
que fuga & uana apud eteum fuerant
stabile atq; inexpugnabile fuit; id pru
dentes ut in temere suspectare romanos
fecit quo circumspecti difficultatib; ne
frustra temp teterent celeriter abstinu
ere cepto. classem q; in ad gminum locridis
emporium ide urbo pontico mille pas
suum a mari inde traiecit philippi ignes
ab ereo edito mon uerant. & seruus plato
nis fraude exspecta classi impari tum ui
ribus haud facile erat in insulam classi ac
cessus. ita punctatione omissa ad calcidis
auxilium ubi signum accepit impigre e mo
tus. Jam ripa calcis quam qm eiusdem
insule urbs e tam adeo arto interscinditur
freto. ut ponte continenti iungatur. ita
q; aditum faciliorem quam mari habeat.
Igitur philippus delecto plidio fusis q; eho
lis qui saltum termophilarum insidebat.
cum addemetria de scorsum. inde dete
cta uigilia profectus trepidos hostes he
racleam compulisset. Jpe uno die pho
cidis etiam milia amplius lx. concedit
eo de ferme die ab attalo regi opportiu
urbs capta diripiebatur. concesserat ea
regi pdam sulpicius quia otium pau
cos ante dies ab romano militi eripuis
regius direptum fuerat cum romana cla
sis eos cepisset. Attalus ignarus aduen
tus philippi percunctatis principib; exigen
te tempore erat. tempus adeo q; improuisa
res fuit ut nisi cretensium quidam forte
pabulatum ab urbe longius progressi ag
men hostium procul conspexissent op
primi potuit attalus. mersis atq; inco
positus cursu effusus mare ac naues
petit. moluentib; ab terra naues philip
pus supuenit. tumultum q; etiam ex
terra nautis pbuit. in pontum redi
it. dii homines q; accusans quod tanta
rei fortunam ex oculis ppe raptam amu
sisset. Pontus q; ab eadem ira incepti
quod contraherat obsidionem in aduentu
suum in portu esset. iusso statim hoste ppe m

uoluntariam deditionem concesserunt.
Compositis circa oportunem rebus coronem
ē profectus et attalus primo uacuum ē pfec
tus in et attalus cum fama accidisset pru
sian bithinie regem in fines regni sui cū
gressum omissis rebus atq; echolico bello in
asiam traiecit et sulpitius eginam classem
recepit. ūn unico ueris pfectus erat haud
maiore certamine quam oportem atta
lus decertat philippus coronem cepit uico
lebant urbem eam pfugi ab theb phoruc
urbe sua capta a philippo cum infidem
mecholoy pfugissent. et eleis echoli eam
dederant urbs uastata ac deserta prioe
eiusdem philippi bello; tum ab cirrone sicā
dictum ē receptaq; pfectus ut cirronon et dru
mias duo parua atq; ignobilia oppida
cepit. in elatiam ussus ibi se opire pholo
mei rodioy q; legatis uenit. Vbi cum de
timendo echolico bello ageret adfuerant
enim legati nup etaclee concilio romanoy
echoloy q; nuntiis adferunt machina
dam olympioy sollempne ludicē panel
eleos adgredi statuisse; puertendum id ra
tus legatis cum benigno responso dimisse
neq; causam eius belli fuisse nec moram
si in equa et honesta conditione liceat. pa
cem facturum cum expedito agmine pfec
ptoectiam megara atq; in corinthū desce
dit ūn cōmeatibus sumptis phlegium ta
pheneum q; pedit etiam cum heremum
uenisset audit machinadam fama
aduentus sui cretum refugisse lacedemo
nem eguum q; se ad concilium echoloum
recepit simul classem punicam ut ma
ri quoq; aliquid posset acciam ibi ratū
se inuenturum; paucis ante diebus inde
uela traiecerant peni. inde porcul hacar
nanum pedetant cum ab ereo pfectum at
talum romanosq; audissent uim ne ad se
irent intra rhum fauces hec sunt corin
thi sinus opp merent. Philippus merebat
quidem et angebat cum ad omnia ipse rap
tim esset. nulli tam sereno in tempore occurre
se et rapientem omnia ex ocio eluisse celer
itatem suam fortunam in concilio aute
dissimulans egritudine elato animo disse
runt testatus deos homines q; se nullo loco
nec tempi defuisse quin ubi hostium ar
ma concrepuissent. eo quanta maxima
posse celeritate tenderet. et uix rōnem inire
posse utrum a se audatius an fugatius ab
hostibus geratur bellum sic ab oponte at
talum sic sulpicium a calchide sic eius pīs
dieb; mathiandam et amanb; suis elapsū.
et ñ semp felicem ee fugā nec p difficili id
bellum habendum in quo sinemo congr
sus cum hostib; sinus uicerit qd primum ect
confessionem se hostiū habere nequaq;m
pare se sibi breui victoriam haud dubiā
habiturum. nec meliore euentu eos secū
q;m oponte pugnaturos. leti regem socij
audierunt. reddidit in acheis hereum
et cirrhillam aliphera aute megalopolim
quod suoy fuisse finium satis pbabant.
restituit. Jn naub; acceptis ab acheis erāt
aute tres quadriremes et birremes totide.
amnicā ram traiecit. in q;nq; remib; septem
et remib; xx. ampliuis quas ut adiungeret
carthaginiensium classi miserat in co
rinthium sinū pfectus ad erucbrat echo
loy que ppe euphalium sunt. escensio
nem fecit haud felicitate holō nam ho
minum quod aut in agris aut in pp

quil castell potidaniat atq; appollonie tu
tin siluas montesq; refugit pecora q̄ inter
festinationē abigi nequierant sunt direp
ta ⁊ in naues compulsa. cum his ceteris q̄ p
adriatica p̄tore ad eoos egnum misso cum
coruthum peruisset pedestres in copias p
boeciam terra duci iussit ipe aboenorū
p̄ter terram atticam sup sinuum naugas
inter medias ppe hostium classes calchide
peruenit. in coll audata fide ac iuriure q̄d
neq; timor nec spes flexisset eor animos bo
tatusq; oppotionē fortunam mallent
a calcide eorum naugat p̄cipibusq; his
qui fugere capta urbe quam se romanis
tradere maluerant summa rerum ⁊ custo
dia urbis p̄missa ipe demetadem ab eubo
ea. uñ p̄mum ad opem ferendam socijs
profectus erat ⁊ traiecit. cassandree deinde
centum nauium longarum carnus posi
tis contracta q; ad effectum ei opis multi
tudine fabror nauaiium. quia res in gre
cia tranquilla eet p̄fecto attali fecerat ⁊
in tempore laborantib; socijs latum ab
se auxilium. retro in regnum concessit.
ut sitionis bellū inferret. Extremo esta
tis eius qua hec in grecia gesta sunt. cum
Q. fabius maximus legatus ab. m. luij
o. cōs. romam ad senatum nuntiasset cō
sulem sacris p̄sidijs gallie prouincie credere
L. porcium cum suis legionib; ee decede
se in ac deduci. exercitum consularem po
se patres. ñ. m. luuium tantum reduce ad
urbem. ⁊ collegam quoq; eius. c. claudi
um iussertunt. id ñ in decreto interfuit.
quod. m. luuij exercitum deduci neronis
legiones hannibali oppositas manere
in prouincias iussertunt. Inter quos ita

p literas conuenit ut quē admodū uno a
nimo rem. p. gessissent. ita quamq̄m ex diu
sis regionib; conuenirent uno tempore ad
urbem accedēt p̄nestē qui p̄ uenisset
collegā ibi op. in iuss. forte ita euenit ut eo
dem die ambo p̄neste uenirent. inde p̄mis
so educto ut triduo post frequens senatus
ad edem bellone adeet omni multitudine
obuiam effusa ad urbem accessere. ñ salu
tabant in unū si circumfusi ⁊ p quosq; tur
bas de cretas consulum cupientes alij gra
tulabant. alij grās agebant. quod eor opa
incolumis res. p. eet. in senatu cum more
omniū imperator expositis reb; ab se gestis
postulassent. ut pre. p. fortiter feliciterq;
ad ministrata ⁊ diis immortalib; haberetur
honos. ipsis triumphantib; urbem inire
liceret. se uo ea que postularent decernere
patres mito deor p̄mum deinde deos
consulum respondere. ⁊ supplicationē
amboy nomine ⁊ triumpho utriq; decre
to. inter ipos nec cum belli cōmuni animo
gessissent. triumphum separarent. ita con
uenit. ut q̄m ⁊ in prouinciam luuij res ge
sta eet. eo die quo pugnatum foret eius
forte auspicium fuisset. ⁊ exercitus luuian
deductus romam uenisset. neronis dedu
ci de prouincia ñ potuisset. ut. m. luuium
quadrigis urbem meuntem milites seqrē
tur. c. claudius equo sine militib; inuehe
retur. Ita consociatus triumphus cū
utriq; cum magis ei qui quātū me
reo antecibat. cīn honore collegę esse
rat gtam auxilium equitum aiebant.
sex dierum spacio transcurrisse longitu
dinem italie. eo die cum hasdrubale in
gallia signis collatis pugnasse quo cum

castra adiulum fele in apulia portas habe
hannibal crediderit. Sed unum credidisset.
ita unum consulē p utraq; parte italie ad
ilsus duos duces duos imperatores hinc con
silium suum hinc corpus opposuisse; nom
neronis satis fuisse ad continendū castris
hannibalem; hasdrubalē ū qua alia tēptm
aduentu eius obstructum atq; eruinctum eē
q; iret alter consul sublimis curru multis
iugis uelles equis uno eq; p urbem uerū
triumphum uehi neronem q; etiam si pe
des incedat ut partam eo bello uel spō
pēo triumpho gīam memorabilem forē hi
sermonis spectantium neronem usq; in
capitolium p secuti sunt pecuniā in erari
um tulerunt sestertium tricies. lxxx. eris.
multitudo. m. hui⁹ quinquagenos senos asses
dimisit tantumdem. c. claudius. absentibus
militibus suis ē pollicitus cum ad exercitum
redisset. Hoc tandem eo die plura carmina
militaribus locis in. c. clauduum quam con
sulem suum iactata equites. l. uetturium.
t. q. ceciliū legatos tulisse magnis laudib⁹
honoratos q; ēē plebem ut eos cōs. in primis ā
nū carent adiecisse equitum p rogatiue auc
toritatem. Consules postō die in contione
cūm forti fideli q; duorū p cipue legatorū
opa usi ēssent cōmemorantes. cum comitiorū
tempus adpeteret. ut dictatorem comi
tia haberi placuisset. c. claudius. cōs. oī.
liuium. collegam dictatorem dixit. liui⁹
q. ceciliū magr equitum. a. oī. liuio dictatore cre
ati. cōs. lucius ueturius. q. ceciliūs is ipse
qui tum erat magr equitum. in p tōr co
mitia habita creati. c. sergiliūs. m. ceciliūs
metellus. t. claudius. asellus. q. manliūs.
turrinus qui tum ed. pl. erat. comitiis p fec
tis dictator magistratu abdicato dimisso q;
exercitu in etruriam p uincia ex. s. t. ē p fec
tus ad questiones habendas qui etruscorū
umbrorū ue popli defectionis ab romanis
ad hasdrubalem sub aduentu eius consulta
agitassent quiq; eum auxiliis aut cōmea
tu aut ope aliqua iuuissent. Hoc eo anno
domi militiq; gesta. Ludi romani ter toti
instaurati ab ed. curulib⁹ cn. seruilio caepiōe
ser. cornelio lentulo. item ludi plebei semel
toti instaurati ab edilib⁹ pleb. m. pomponio
matthone. t. q. manliō torquato. tertio de
cimo anno punici belli. l. uetturio philone
t. q. ceciliō. metello. cōs. brutij ambo pulsi
ut cum hannibale bellum gererent pun
tia decreta; p tōres exinde sortiti sunt. q. ceci
lius metellus. urb. q. manlius pereg. c. seruī
lius. siciliam. t. claudius sardiniam. exercī
tus ita diuisi consulū alter quem. c. claudi⁹
p orsi anni. cōs. alter quem. q. claudius p pr
hoc bini legiones erant habuissent; exerci
tum in etruria duas uolonum legiones a. c.
terentio p. pr. liuius p. cōs. cui progatum
in annum imperiū erat acciperet. t. q. ma
nilio ut collega iuris dictione tradita gal
lia cum exercitu cui l. porcius p. pr. p fue
rat obtineret. decretum ē. iussus q; pr tari
agros gallorū qui ad penos sub aduentu
hasdrubal defecissent. c. seruilio cum can
nensibus duabus legionibus suc. p. manilius
tenuerat. sicilia tuenda data. ex sardinia
uetus exercitus cui. m. hostilius pfue
rat. deportatus nouam legionē. quam. t.
claudius traueret secum. consules constp
serunt. q. claudio ut tarentum. c. hostilio
tubulo ut capuam. p uincias haberet. p
rogatum in annum imperium ē. oī. ualer⁹

13 ānis Belli p.

20.

p cōs. qui tuende circa ticiliam marti me
hęc ore prefuerat. xxx. nauib; c. seruilio re
dicto cum certā omni classe redire ad urbem
iussit; in cuitate tanto discrimine belli sol
licita cum omnium secdoy adūsoy q; causa
in dōs ūterent multa pdigia nuntiabant.
Tiacine iouis edem sacrā marti canos ha
ud minus terrebant in edem iouis foribz
ipis duo plapsi anguel ab antio nuntiatū
ē seruentas spicas metentibz uisas ee cere
porcus bicepf agnus masidemq; femina
natus erat. albe duo soles uisos ferebant
nocte fregit lucem oborta. bos in agro
romano locutus. ara neptuni multo ma
nasse sudore. fonte flamine dicebat. edes
cerei saluti quorum de celo tacte; prodigia
consules hostiis maioribz; pcurare iussi.
supplicatione in unum diem habere; ea
ex. s. c. facta; ptus omnibz aut nuntiatis pe
gre aut uisis domi prodigiis territi animos
hominū. Ignis mede uestę exanctus. cesa
q; flagro est uestalis cui custodia nocte
ee edis fuerat iussu. p. lucium pontificis; id
quāquam nichil portendentibz de is. ce
terum neglegentia humana accederat. in
hostiis maioribz; peurari. supplicationē
ad uestā habi placuit. Prius q̄m pficiscere
tur consules ad bellum monuit; asenatu
sunt ut in agros reducende plebis curam
haberent. dum benignitate suorum bel
lum ad urbem romana. latio ee possent;
ne consuescat sicilie q̄m italie. colende
maiorem curam esse. sed haud quaq̄m
erat pptō facilibus cultoribz; bello absūp
tis. inopia seminum. pecore direpto uasti
q; diruto aut incensis. magna tamen
pars auctoritate consulum compulsa
in agros remigrauit. Mouerant aut hui
cerei mentionē placentinoy. cremonen
sium legati querentes agrum suum abin
colis gallis incursari ac uastari. magnamq;
partem colonoy suoy dilapsam ee etiam
in frequentes se urbes agrum uastum ac
desertum habere; manlio pconi mandatū
ut colonias ab hoste tuerentur; consules ex
s. c. edixerunt qui cures cremonenses atq;
placentinos ee ad certam diem in colonias
reuerterent; pcipio deūn uis. et ipi ad bel
lum pfecti sunt. q. cecilius. cōs. exercitum
ab. c. nerone. l. uenturi. a. q. claudio p. pr.
accepit nouisq; militibz quos ipe conscp
serat suppleuit; in consentinum agrum cō
sules exercitum duxerunt passimq; depo
pulati cum agmē iam graue preda eet in sal
tu angusto abruptissimo insidiatoribz q; nu
mis turbati sunt. tra ut nō pda sed arma
q; in pcto fuisset. maior tn tumultus q̄m
pugna fuit. et pmissa pda in columes. legi
onem in loca culta euasere; in lucanos pfecti
ea sine certamine tota gens in dicionem p. r.
redist. Cum hannibale nichil eo anno re
gestum est. nam neq; ipe se obtulit in tā
recenti calamitate publica. puata q; neq; la
cessebant quietum romanum tamē mee
tum. et si omnia alia circa eum requerent in
uno illo duce reuisebant ac nescio an mirabi
lior aduersis q̄m secūdis rebz; fuerit quippe
in hostium terra p annos. xiii. tam pcul
ab domo uaria fortuna bellum gereret.
exercitu nō suo ciuile. et mixto ex conluuione
omnium gentium quibz; nō lex nō mos non
lingua cōmunis. alius habitus alia uestis.
alia arma. alii ritus. alia sacra. alii ppe es
sent dii. tta quodam uno uinclo coplauit

eo ut nulla nec inter ipsos nec ad uirtutem duce
cem sedatio exercerent cum pecunia sepe in
stipendium & commeatus in hostium agro
deerat. quorum inopia pene punico bello mi
ta infanda inter duces militesq; commissa
fuerant. post hasdrubalis uo exercitu duce
in quibus spes omnis reposita uictoriae fue
rat delectum cedendo q; in angulum bru
tium cetera italia cui concessum cum nu
meratur mirabile nullum motum in cas
trisl factum. Jam ad cetera id quoq; ac
cesserat ut ne alendi quidem exercitus
in exhausto agro spes esset qui ut omnis
coleretur exiguus tm tanto alendo exer
citui erat. Tum magnam partem uasti
tatis abstractam aculeis agrorum bellu
occupauerat & mos uetus etiam institus
genti. Per latrocinia multiam exercen
di nec ab domo quicquam mutebatur;
de hispania resl quadam ex parte eande
fortunam quadam longe disparem ha
bebant; eandem quod prelio uicti cartha
ginensel duce amisso in ultimam his
paniae oram usq; ad oceanum compulsi
erant. disparem autem quod hispania no
quam italia min & quam ulla pars terra
rum bello reparando aptior erat locoy
hominum q; ingeniis & prima roma
nis mutia proumtiarum q quidem con
tinentel sunt postrema omnium nra de
mum etate ductu auspicio q; angusti
cesaris pdomita e; ibi tum hasdrubal gi
gonis f. maximus q; eo bello secum bar
chinos dux regressus ab gadibus rebella
di spe adiuuante magone hamilcharis
f. delectibus p ulteriorem hispaniam habi
tis ad quinquaginta milia peditum. im.
& quingentos equitel armauit. de equestrib
copiis ferme inter auctores conuenit pedi
tum. lxx. quidam adducta ad silpiam ur
bem scribunt; ibi sup campos patentes duo
duces peni ea mente ne detrectarent certa
men considunt; scipio cum ad eum fama
tanti compari exercitus plata esset neq; ro
manis legionibus tante se foret imparem mul
titudini ratus ut non in spem saltem oppo
nerent barbaros auxilia. neq; in his cum tan
turum ponendum ut mutando fidem.
que cladis causa fuisset patri patruo q; in
magnum nocumentum facerent. premisso sila
no ad sculcham duo de. xxx. oppidis regna
tem. ut equitel peditel q; ab eo qs sep hiem
conscripturum pollicitus erat acciperet. ipe
ab tarrachone pfectus ab sociis qui ac
colunt uiam modicam contrahendo au
xilia castulonem puenit. Eo adducta ab
silano auxilia .iii. peditum & equitel in ad
beculam urbem pgressus cum exercitu
cuuum sociorum equitum q; quoq; .x.l.
milibus. castra ponentes eos magon & mas
nissa cum omni equitatu adgressi sunt.
turbassent q; munientes. ni abditi p
tumultum opportune ad id positum
ab scipione equitel. impulso in effusos
incurrissent. et pmptissimum quemq; &
prime uallum atq; impos muniri
primum impetum uix dum pluo inito
fuderunt; cum ceteri qui sub signis atq;
ordine agminis incesserant. longior et
diu ambigua pugna fuit. Et cum asta
tionibus primum expedite cohortes de in
ex opere deducti militel atq; arma cape
nisi plurel & integri fessis magnum q; ia
agmen armatorum a castris in pluum ruerent.

terga haud dubie uertunt pen numide
q; primo turmatim abibant nichil pauo
rem festinationem ue confusis ordinib; de
in postq̃m acrius ultimis incidebant to
manus neq; sustinere impetus poterat nich
iam ordinum memores passim quaq; q
primum fuit in fugam effundunt. Et q̃m
quam eo plus aliquantum romanus aucti
& deminuti hostib; animi erant tam ali
quotiens sequẽtib; dieb' ab excursionib; eq̃
tum leuisq; armature cessatum ẽ, ubi sati
temptate p hec leuia certamina uires sũt
prior hasdrubal in aciem copias educit.
deiñ & romani processere. Et utraq; acies pro
uallo stetit instructa & cum ab neutra
pugna cẽpta cẽt. iam die ad occasũ
inclinante. apeno prius deiñ ab romano
in castra copie reducte. Hoc idem p dies
aliquot factum. prior semp penus copias
castris educebat. post fessis stando signum
receptui dabat ab neutra parte procursũ
telum ue missũ aut ugr ulla ostra media
aciem hinc romani illinc carthaginienses
murti a frib; cornua soci tenebant. erant
aut utriusq; hispani p cornib; añ punica
aciem elephanti castellor procul spẽm in
su p̃bebant. Ñ hoc in utriusq; castris sermõis
tra erat. ut instructi starissent pugnatũr
medias acies romanum penũ q; quos inter
belli causa cẽt pari robore animor um
bor q; concursurus. Scipio ubi hec obstina
te credita animo adtitit omnia de indu
stria in eum diem quo pugnaturus erat.
mutauit thesserã uerteri per castra dedit
ut añ lucem uiri equiq; curati pransi cẽt.
armatis equis frenatis stratis q; tenerent
equos uxr dum satis certa luce eq̃tatum
omnem cum leui armatura instructam
punicas imisit. inde consertum ipe cũ grauy
agmine legionũ procedit. Ñter oppinionẽ
festinatam suor hostium q; romano mi
lite cornib; firmatissimo cũsl in mediam aci
em accepti. hasdrubal clamore equitum
excitatũ ut ex tabernaculo p siluas tumultũ
q; ante uallum & trepidationẽ suor & peul
signa legionũ fulgentia plenos q; hostiũ
campos uidit. equitatum omnem extẽplo
in equites emittit. ipe cum pedestrium agmi
ne castris egreditur nec ex ordine solito q̃
q̃m aciem instituenda mutat. equitum iam
ouu anceps pugna erat nec ipsa pse decerni
poterat. quia pulsis quod ppe mutuem fie
bat in aciem peditum tutus receptus erat.
Et ubi iam haud plus quingentos passus
acies inter sese aberant. signo receptui da
to scipio patefactis q; ordinib; equitatum
omnẽ leuem q; armaturã in medium ac
ceptam duplicem q; in partes duas in sub
sidia post cornua locat. iñ ubi incipiendę
iam pugne tempus erat. hispanos ea media
acies fuit. presso gradu incedere uibet. ipe
e decreto cornu ibi namq; precerat num
um ad siluanum & martium mutat. ut cor
nu extenderent in sinistram partem que
ad modum sequentem ad dextram ui
derent. & cum expeditis pedestrium equitũq;
ꝑpul pugnam conserturus cum hoste.
q̃m coirẽt inter se medie acies possent. tra
ductis cornib; cum ẽntis pedestrium cohor
tib; ẽntis q; equitum turmis. ad hoc uelocib;
citato gradu in hostem ducebant sequen
tib; in obliquum alijs simul in medio erat.
qua segnius hispanor signa incidebant.
etiam conflexerunt cornua cum quod ro

bozū in acie hostium erat penū uetera atq; ñdum ad celi cōmeatū uenissent. Ne q̄ in cōmūia ut aduuarent pugnantes dū cernere auderent mediam aciem uenien ti ex aduſo hosti cōmu anceps prelio ur gebant equest leuis q; ãmatura uelites cir cumductis alijs in latera incurrebant cohor tes afronte urgebant ut abrumperent cōmunia cetera acie. Et cum ab omni parte haud quaq̄m par pugna erat. Tum quod pug na balearium tironum q; hispanoz roma no q; militi obiecta erat. Et procedēte iã die deficere hasdrubal exercitum ceperant oppressos matutino tumultu coactosq; pū q̄m cibo corpora firmarent raptim in agi em ierūt ad id sedulo diem extraxerat scipio ut sera pugna eēt. Nam ab septima demū ora pedestrium signa cōmiſ incurrerūt ad medias acies aliquanto seruius peruenit pugnauit prius estus a meridiano sol et labor q; standi sub armis. Et simul fames si tis q; corpora adficerent quam manus cum hoste conserrent. Ita steterunt seruius in nyci nam sup cetera elephanti etiam tu multuoso genere pugne equitum uelitū q; leuis armature consternatum eorum bz in mediam aciem sese intulerant. Fessi q; corporibz animis q; retulere pedem. Or dines tamen seruant. Haud secus quam si impio ducis cederent integra acies. Sed cum eo ipso actus ubi inclinatam sense re uictores se undiq; inuehent nec facile impetus sustineri posset; quāq̄m retinebat obsistebat q; cedentibz hasdrubal. Abrer go ē collis cacumq; receptum si modice se recipent. Clamitans. Cū uincente metu uerecundiam cum pauimus quisq; hostē cederet terga exemplo data atq; in fugā sese omnis effuderunt. Ac primo consistere si uma in tacitis bz colluuium hac reuocare in ordines militem ceperant cunctantibz in adūsum collem erigere aciem romanus mīs inferri im pigre signa uiderunt integra fuga in cast pauidi compellunt. Nec pcul uallo roma nus aberant. Cepissent q; tanto impetu castra. Ni se ex uehemēti sole quat inter gruis imbres nubes effulget tanta uis. Aq̄ deiecis set. Ut uix in castra sua receptum sit uictores. Quosdam etiam religio cepit ulterius quic quam eo die conandi. Carthaginenses q̄m quam fessos labore hac uallum. Nox imb q; ad necessariam quietem uocabat. Tamen quia metus et periculū cessandi nō dabat tem pus. Prima luce oppugnaturis hostibz castra sarcis undiq; ecce ex proximis uallibz con gestis augent uallum. Munimento sese q̄n in armis parum presidii foret defensuri. Et transfugio socioz fuga ut tuto mora ui det fecit. Principiū defectionis ab athene regulo turdetanoz factum. Is cū mag na pars tarum manu transfugit in duo munita oppida cum presidijs traditis a pfecto romano. Ne latius inclinatis semel ad defectionem animis serperet. Silen tio prime noctis hasdrubal castra mouet. Scipio ut prima luce qui in stationibz erat retulerunt. Pfectos hostes. Pmisso equita tu signa ferri iubet adeo q; cito agmi ne ducti sunt ut si uia recta uestigia se quentes essent. Haud dubie ad sequturi fuisse ducabz. Ē creditum breuius aliud ē iter ad bechim fluuiū ut transeun tes adgrederent. Hasdrubal clauso tran situ fluminis ad occanum flectit. Eā

ncle fugientium ꝰ eſſum abibant. ttaq;
ab legionib; romanis aliquantū intervallū fecit equeſt leuisq; armatura. ⁊ nunc ab
tergo nunc ablatīb; occurrendo fatigabat
moabatur q; ſ; cum adcrebro tumultus
ſigna conſiſterent. ⁊ nunc equeſtria nunc
cum uelitib; auxiliisq; pedtum prelia cō
ſererent. ſupuenerunt legionel. ſñ non
iam pugna ſ; trucidatio uelut pecoꝝ fie
ri. donec ipē dux ac fugit auctor in primos
colles cum ſex milib; ferme ſemiermium
euaſit. ceteri ceſi captiq; caſtra tumultua
ria raptim peni tumulo edituſſimo com
munierūt atq; iñ cum hoſtis nequiq̄m
ſubire iniquo aſcenſu conatus eēt. difficul
ter ſeſe tutati ſunt. ſ; obſidio in loco nu
do atq; inopi. ⁊ uix in paucos dies toleraby
bilis erat. ſta q; tranſitiones ad hoſtem
fiebant. poſtremo dux ipē nauib; ac
ceptis. nec̄ procul iñ aberat mare nocte
relicto exercitu gades pfugit. Scipio fuga
ducis hoſtium indicta. x. pedtum mille
equites relinquit ſilano ad caſtroꝝ obſi
dionem. ipē cum ceteis copiis ſeptuageſi
mis caſtris protinus cauſis regionū cuncta
tum q; cognoſcendis ut pmū ad ueterā
mūtoꝝ eſtimationē tribuū poſſent tar
taconē redijt. p̄fectionē ei maſiniſſa
cum ſilano clam congreſſus ut ad noua
conſilia gentem quoq; ſuam obedien
tem haberet. cum paucis pp̄tarib; in af
fricam traiecit. ñ tam euidenti tempore
ſubite mutationis cauſa q̄m documēto
poſt id tempus conſtantiſſime ad ultī
mam ſenectam fidei rectum quidem
eum ſine pbabili cauſa feciſſe. ⁊ hago iñ
remiſſus ab haſdrubale nauib; gades

pecit. ceteri deleti. ab ducib; parti tranſtionē
fuga diſſipati. p proximas ciuitates ſunt. ñ
nulla numero aut uiribus manus inſignis.
hoc maxime mō ductu atq; auſpicio ſcipi
onis pulſi hiſpania carthaginenſes ſunt.
xiiii. anno poſt bellum mutuum. quinto
quam cepi prouinciam. ⁊ exercitum acce
pit. haud multo poſt ſilanus debellatū
reſtituit tarraconē ad ſcipionē rediit. L. ſci
pio. cum multis nobilib; captiuis. numq̄
recepte hiſpanie romam ē miſſus. ⁊ cum
ceteri letitiam gl̄ā q; ingenti eam rem uul
go ferrent. unus qui geſſerat in plebis
uirtutis uereq; laudis paruum inſtar cō
que ſpe ac magnitudine animi conceptis
ſet receptas hiſpanias ducebat iam affix
am magnam q; carthaginē in ſuum de
cus nōñ q; uelut conſūmatam eius belli
gl̄am ſpectabat. ttaq; p̄moliendā ſibi tar
tam reconciliandis q; regum gentiumq;
animis. ſiphacem primū regem statuit
temptare. maſſeſiliorum is rex erat. maſ
ſeſili genus affine mauris in regionē hiſ
panie maxime qua ſita noua carthago
eſt ſpectant. fedus ea tempeſtate rei cum
carthaginenſibus erat. quod haud grauī
ei sanctius q; quam uulgo barbaris quib;
ex fortuna pendet fides. tatus fore cōfidē
ad eum. ⁊ leuium cum domi mutat quib;
barbarus ſexus. ⁊ quia res tum proſpere
ubiq; romanis penes. aūt in italia adūſe.
in hiſpania nulle iam erāt amicitiē ſeru
manoꝝ accipere annuit. firmandā eius
fidem nec dare nec accipere ñ cum ipō cōā
duce romano. ita lex. ī in id ñ fide ab rege
accepta. tutum aduentum fore ad ſcipio
nem redit. magnū in omnia momentū

hiphax

hyphax adfectanti rei erat affricę oppulẽ
tissimus eius terre bello iam ęxpertus ipõs car
thaginiensęs finib; etiam regni apte ad hẽ
pamam quod freto ęxiguo diremuntur
positus; dignam tta q; rem scipio tatus q
qm ñ aliter posset magno picto peteretur.
·l· marcio tarracone·m silano carthagine
noua quo pedib; a tarracone trimẽb; mag
nis erat ad ꝓsidium hispanie relictis ipẽ
cum ·c· lelio duab; quinq; remis ab car
thagine profectus tranquillo mari plimũ
remis interdum ·l· lem aduuante uento·
in affricam traiecit; forte ita incidit ut eo
ipõ tempore hasdrubal pulsus hispania
septem·tremib; portum inuectus ancho
ris positis terre adplicaret nauęs cum con
secute due quinq; remes haud quã dubi
o quin hostium ẽent oppmiq; a plurib;
prius q̃m portum intrarent possent· ni
chil aliud quam tumultũ ac trepidati
onem simul militum ac nauętarum ne
quiq̃m armaq; ·i nauęs ęxpedientium
fecerunt; pcussa enim ęx alto uela paulo ac
ori uento prius in portum intulerunt· v
remes quam pene anchoras mollirent
nec ultra tumultũ edere quisq̃m in regio
portu audebat; ita in terram prior has
drubal mox scipio ·l· lelius egressi ad regem
pgunt; magnifice q; id syphaci nec erat a
lterius usum duor; oppulentissimor; ea tẽ
pestate ducęs poptor; uno die suam pacẽ
amicitiam q; petentes uenisse. Verum q;
in hospitium inuitat· ·i q̃n forte sub u
no tecto ẽe atq; adeo eidem penati uoluisse
contrahere ad colloquium diremẽdarum
simultatum causa ẽ conatus scipione ab
nuente haud ꝑuatum sibi ullum cũ peno
o dium ẽe quod colloquendo finiret aut
de re·p· quicq̃m secum hoste agere in ussu
senatus posse illud magno pe tendente rege·
nec aliter hospitium ęxclusus mẽsa iudẽtur
ut in animum induceret ad eadem uenire
epulas haud abnuit cenatum q; simul ap
regem ẽ· eodem etiam lecto scipio atq; has
drubal quia ita cordi erat regi accubuerũt;
tanta aũt inerat comitas scipioni atq; • Suauitas scipionis.
ad omnia natural ingenio ęxercitas ut ñ
syphacem m̃ barbarum insuetum q̃ mo
ribus romanis; hostem etiam in festissimũ
facunde alloquendo sibi conciliaret· mirabi
liorem q; sibi eum utrum congressio cor
usũ ꝑ se ferebat; quam bello rebus gestis· nec
dubitare quin syphax regnum q; ei iam
in romanor; ẽent potestate eam artem
illi uir ad conciliandos animos ẽe· ita q; ñ
quom̃ hispanie amisse sint querendum
magis carthaginiensibus ẽe· quam quom̃
affricam retineant cogitandum· ñ pegri
nabundum neq; circa amenã oras uagãtẽ
cũ ducem romanũ relicta prouincia no
ue dicionis relictis ęxercitibus duabus· v remib;
in affricã trãsisse sese in hostilem terram re
giam in fidem in ęxpectam; si; proinde af
fricę spem adfectantem; hoc eum iam ꝑ
oem uolutare in animo. hoc palam fre
mere· quod ñ quemadmodum hannibal
in italia· sic scipio in affrica bellum gere
ret; scipio fedele ictio cum syphace ꝓfectus
ex affrica dubiis q; ·i plerum q; seuis in al
to iactatus uentis die q̃rto noue carthagi
nis portum tenuit; hispanie sicut a bello
punico quieta erant· ita quasdam cun
tantes ꝑ conscientiam culpe metu magis q̃m
fide quietas ẽe apparebat. quarũ magẽ

inligne ⁊ magnitudine ⁊ nora liturgi ⁊ ca
stulo erant castulo cum pfpis reb; socij sui
sent post cesos cum exercitib; scipiones defe
cerant ad penos liturgitanu prodentiq
qui ex illa clade ad eos pfugerant interfi
ciendis q; scelus etiam defectioni addide
rant. In eos poplos p̄mo aduentu cum du
bie hispanie ēent mito magis quam utili
seu tum foret tunc iam tam quiet reb; q
tempus exp̄etende pene uidebatur uenie
se accitum ab tarracone l. marcium cum
tertia parte copiarum ad castulonem op
pugnandum mittit ipe cum ceō exercitu
quintis ferme ad liturgin castris puenit.
clause erant porte omnia q; instructa ⁊
parata ad oppugnationem arcendam ad
eo conscientia quid se mitos scirent p indic
to celbello fuerat. hinc ⁊ hortari milites sci
pio consule ipos claudendo portas indicas
se hispanos quid ut timerent mitti ēent.
ttaq; multo infestiores animis cum eis
quam cum carthaginiensib; bellum ge
rendum ee. quippe cum itt p spe sincera
de impio ingta certari ab his pfidie ⁊ crude
litatis ⁊ scelis penas exp̄ectendas. euenisse
temp⁹ quo ⁊ nefandam commilitonū ne
cē ⁊ in semet ⁊ in ipsos si eodem fuga de
lati forent instructam stragem ulciscere
tur. ⁊ in omne temp⁹ graui documento san
cirent. ne quis unq̄m romanum ciuem
militē ue in ulla fortuna opportunum
iniurie duceret. ab hac cohortatione du
cis incitati scalas electis p manipulos uiris
duudum partito exercitu ita ut parti al
teri lelius p̄et legatus duob; simul locis
ancipiti terrore urbem adgrediunt. non
dum unus aut pmi principes oppidanos iz
tuos ipos conscientia culpe metus ad defē
dendam impigre urbem hortat ⁊ memi
nerant ⁊ admonebant alios supplicium
ex se ñ uictoriam peti. ubi quisq; morte
oppeteret. id referre utrum in pugna ⁊ in
acie ubi mars cōmunis ⁊ uictum sepe ci
geret. ⁊ affligeret uictorem. an post m̄ gra
uata ⁊ diruta urbe ante ora captarum
coniugum liberor; q; inter uerbera ⁊ uincla
omnia foeda atq; indigna passi exp̄ia
rent. Igitur ñ militaris m̄ etas aut uiri
tantum sed femine pueri q; sup animi
corpis q; uires adsunt pugnantib; telaq;
ministrant. sagra in muros munientib; geñ.
ñ libet fas solum agebat q̄ uiror; forcium
tm̄ pectora acuit sed ultima omniū sup
plicia ⁊ fedam mortis oculos erat accende
bantur animi et certamine labor; ac
pricli atq; ipo inter se conspectu, ttaq; tan
to ardore certam̄ untum e. ut dominor; il
le totius hispanie exercitus ab unius op
pidi iuuentute sepe repulsus a muris haud
satis decoro p̄lio trepidaret. id ubi uidit
scipio uitus ne uana conatib; suor; ⁊ hosti
b; crescerent animus ⁊ segnior; milites fieret.
sibimet conandum ad partem periculi ca
pessendam ee. ratus. incepta ignauia
multum ferri scalas iubet. ⁊ se ipm sicci
cunctent ascensurum minatur. iam sub
erat haud mediocri pericō menia cum
clamor undiq; ab sollicitis uicem impa
torum militib; sublatum. scale q; mutuis si
mul partib; erigi cepte ⁊ ex altera parte
lelius instat. cui uicta oppidanor; uis dis
iectis q; ppugnatorib; occupant muri.
arx. etiam ab ea parte q̄ inexpugnabilis
uidebat. int tumultum capta ē. transfu

ge attri qui tum inter auxilia romana e
rant · oppidanis in ea uenda uñ pclim
udebatur ũtis · romanis subeundis q̃m
adire poterant conspexerunt edituissimã
urbẽ partem que rupe ꝑata regebatur
neq; ope ullo munitam · ab defensoribꝫ
uacuam · leuium corpoꝝ hominesq; mul
ta exercitatione ꝓnitum clauos secum
ferreos portantes qua ꝓ inequalitate emi
nentia rupis poterant scandunt · sicubi
nimis arduum · leue sẽp occurrebat ·
clauos ꝓ modica inter ualla figentes · cũ
uelut gradꝰ fecissent ꝓmi sequentes ex
trahentes manu postremi subleuantes
eos qui ꝑirent in sũmum euadunt · in
occurrunt cum clamore in urbem iam
captam ab romanis · tum uõ apparuit ab
ura · ab odio urbem oppugnatam ee, ne
mo capiendi uiuos · nemo parcendis · addi
tionem omnibꝫ ꝑde memore ẽ · trucidati mer
mes · uxores atq; armatos femine
partier ad uiros usq; ad infantium cedẽ
tes crudelis ꝓuenit ignẽ deũ rectis uinci
unt ac diruunt que incendio absumi ne
queunt adeo uestigia quoq; urbis extin
guere ac delere memoriam hostium sedis
oꝝdiẽ · Castulonẽ uñ scipio exercitum du
cit quam urbem ñ hispaniã m̃ conuenes
punici etiam exercitꝰ exclusi passim fu
ga relique turabant, sꝫ aduentũ scipionis
ꝓuenerat fama cladis ilitirgitanoꝝ · tuꝝ
q; deũ hac de ꝑatio inuaserat · in duũs
cauis cum sibi quisq; consulatum ne al
tius respectu uellet · ꝓmo tacita suspitio ·
deũ apta discordia secessionem inter car
thaginenses atq; hispanos fecit, his cerdu
belis ꝓpalam dedicionis auctor · himilco
punicis auxiliaribꝫ ꝓerat quos urbem q;
quam clam fide accepta cerdubelis roma
no prodit · ille uictoria fuit nec tan
tum dem noxe admissum erat · aliq̃ntũ
ire leuierat uoluntaria dedicio, martiis
ñ in barbaros · siqui ñdum ꝓdomiti erãt ·
sub uis dicionem q; redigendos · missus · sci
pio carthaginem ad uota soluenda · diris
munus q; gladiatoꝝ quod mortis causa
patris patruiq; parauerat edendum re
olit · Gladiatoꝝ spectaculum fuit · ñ ex
eo genere hominũ ex quo lanistis compa
re mos est seruos · qui uenalem sanguinẽ
habent, uoluntaria omnia · gratuita opa
pugnantium fuit · Nam alii missi ab re
gulis sunt ad spẽm uiriis gentis uirtutis o
stendendum · alii ipi ꝓfessi se pugnaturos
in gram ducis · alios emulatio · certamen
ut ꝓuocarent, ꝓuocatique haud abnuerãt ·
tractu · quidem qual disceptando conuer
sias finire nequierant · ea ut noluerant pac
to uni se ut uictorem rei sequerẽ ferro de
creuerunt neq; obscuri gñis homines · sed
clari illustres q; comb · oris · sua patruelis fres ·
de ꝓncipatu ciuitatis q̃m idem uocabant
ãbigentes ferro se certaturos ꝓfessi sunt, ·
cornis maior erat etate, oris · ue pater ꝓncep
proxime fuerat alteri maiore post mortẽ ei
ꝓncipatu accepto · cũ ubi dissceptare scipio
uellet ac sedare uis · negatum id · ambo di
cere cognatis cõmunibꝫ · nec alios · deoꝝ ·
hominum ue quam martem se iudicẽ
habituros · eẽ ꝫ robore maiori · minori flore eta
tis ferox · mortem in certamine quam ut
alter alterius impio subigẽtur · preoptantes ·
cum dirimi ab tanta rabie nequiret · in
signe spectaculũ exercitui ꝓbuere do cu

ter-nea mẽta · & hastilibꝰ ·

ntum q; quantum cupiditas impij malū
inter mortales ẽt; maior usu armoꝝ q astu
facile stolidas ut rel minor sup aut. huic
gladiatoꝝ spectaculo funebres ludi additi p
copias q pro uinciales q castrenses appatu. Res
interim nichilominus ablegatis gerebant.
martius supato bere amnq quem incole
certum appellant. dualo oppulẽta ciuitate sñ
certamine in deditionẽ accepit; astapa urbs
carthaginiensium semp parti; neq; id tã
dignum ira erat qm̃ quod extra necessita
tes belli p̃cipuum in romanos gerebant
odium. nec urbem aut situ aut munimẽ
to tantum habebant. que feroces rel isaõs
faceret. q; ingenia incolarum latrocinio
leta. ut excursiones infinitum agrum
sociorum. p. t facerent impulerant. q ua
gos milites romanos hyrasq; q mercatores
exciperent. magnum etiam commeatum
quia paucis patrum cultum fuerat transi
gredientem finibus positis insidijs circum
uentum iniquo loco interfecerunt. Ad hãc
urbem oppugnandam cum admotus exer
citus ẽt. oppidani conscientia scelerum.
quia nec deditio tuta ad tam infestos uide
batur. neq; spes animis aut armis cui
ende salutis erat; facinus in se ac suos se
uum ac ferum concipiunt; locum in foro
destinant quo p̃ciosissima rerum suarũ
congererent. sup eum cumulũ coniuges
ac liberos considere cum uidissent. ligna circa
exteru fasces q; uirgultoꝝ coniciunt; q.
deiñ armatis iuuenibus p̃cipiunt. ut do
nec incertus euentus pugne ẽt. p̃sidium
eo loco fortunarum suarum corporũ q;
que cariora fortunis ẽnt seruarent. si re
inclinatam uiderent. atq; ineo iam ẽe
se urbem capere ẽt. cernerent omnes quos eum ad
prelium cerneret mortem in ipa pugna
obturos illos se p deos supos inferosq; orare.
ut memores libertatis quę illo die aut mor
te honesta aut seruitute infinienda ẽt.
nichil relinquerent in quod seuire ira tus
hostis posset. ferrum ignem q; in mambs
ẽt. amice ac fideles potius ea que p̃tura es
sent absumerent manus. q̃m insultarent
superbo ludibrio hostes. his adhortationibs
execratio dira adiecta si quem a posito
spes. mollitia ue animi flexisset. in con
gesto agmine patentibs portis ingenti tu
multu erumpunt. neq; erat ulla satis fir
ma statio opposita. quia nichil munus q̃m
ut egredi possent. metubs auderent time
re potentes. ppauce equitum turme leuis
q; armature repente ecastris ad id ipsum
emissa occurrit; acrior impetu atq; animis
quam compositior ullo ordine pugna
runt. Itaq; pulsus eques qui p̃mus se hosti
obtulerat territorem intulit leui armatę.
pugnatũq; subito uallo foret. nec robur
legionum p exiguo ad instruendum da
to tempore aciem direxisset. sibi q; trepi
dantium patrum p̃ca circa signa ẽ. cum cecidu
re in uulnera ac ferrum uecordi auda
cia ruerent. deinde ueteres milites ad ultimum teme
rarios impetus pugnaci cede p̃mouẽtes insi
quentes suppositi conati. paulo p̃ ultro in
ferre pedem. ut neminẽ cedere atq; obsti
natos moriri in uestigio quęq; suo uidit. pa
tefacta acie q̃ ut facẽ posset. multitudo ar
matoꝝ facile subpeditabat. omnia hosti
um ample rus in orbem pugnantes ad
unum omnes occidit. atq; hec tam hostili
um animoꝝ ac tũ maxime dimicantiũ pug

nantes q; edebant. Tedio; alia in urbe tra
dacio erat, cum turbam seminarū puero
q; in bellem inermq; cuelitu cederent.
⁊ insuccensum rogum semianima pleraq;
iniecerent corpa, ruinq; sanguinis flāmā
orientem restinguerent. Postremo ipi ce
de miseranda suoy fatigati cum armis
medio incendio se iniecerunt. Jam cedi p
petrate uictores romani supuenerunt.
at p̄mo conspectu tam fede mirabundi
parump obstupuerunt. deinde cum aurū
argentum q; cumulo rerum aliarum in
fluens auiditate ingeniy humanu rapere
ignis uellent, correpti aliy flāma sunt.
aliy ambusti ad flatu uaporis cum recep
tus p̄mis urgente turba nō eēt, ita astapa
sine preda militum ferro igniq; absump
ta ē; marcius cētis cuius regionis merui in
deditionē acceptis, uictorem exercitum car
taginem ad scipionē reduxit; p eos ipsos
dies p̄fuge agadib; uenerunt pollicentes
urbem punicam q; p̄sidium quod in ea
urbe eēt. ⁊ impatorem p̄sidiy cum classe p
oturos eē. Magonibi ex fuga sub stiterat.
nauib; q; in oceano collectis aliq̄ frum
auxilioy. ⁊ transfretum ex affrica ora. ⁊ ex
proximis hispanie locis p hannonē p̄fectū
cogerat; fide accepta data q; p̄fugis. ⁊ mar
tius co cum .vii. remis quinq; remi
una ē missus in tra mariq; cōmuni consi
lio rem gererent. scipio ipe grauu morbo
implicitus grauiore tamē fama cum ad
id quisq; quod aut erat in ira hominum
libidine alendi de industria rumores ad
iceret aliquid; prouinciam omnem ac
maxime longinqua ei turbauit apparu
itq; q̄nta ex tanta mole suā ruiss; cladem uan
rumor tantā procellā eminuisset, nō loci
in fide nō exercitus in officio mansit; man
do nuis. ⁊ indubitis quib; qua regnū sibi
hispanie pulsis in carthaginiensib; desti
narant animis nich p̄ spe contigerat; con
citatis plurib; lacetani autē erant. ⁊ iuuē
tute celtiboy exercita; agrum suessetanū
sedetanumq; socioy. p. r hostiliter depla
tis sunt. Cumulis aluis furoy in castris ad su
cronem hortis octo ibi milia militum e
rant p̄sidium gentib; que eis hiberna inco
luit impositum. morte autē eoy mentes
sunt nō cum p̄mū cum deuicta impatoris
oculis allatis nūciis. ⁊ tā an licentiam ex
orto ut sit otio collecta; ⁊ nō nich quod
in hostico lapsus raptoq; suetis uiuere. arti
ores in pace res erant. at p̄mores tamē
occulti; serebant. si bellum in promptu
eēt quid sese inter pacatos facere si debella
tum iam. ⁊ confecta prouincia eēt. cur in
italiam reuehit; flagitatum q; stipendiū
p̄catus q̄m ex more ⁊ modestia militari
erat. ⁊ ab custodib; p̄bra in circumeuntes
uigilias tribunos iactata. ⁊ noctu quidam
p̄datum in agrum extra pacatū ierāt; p̄te
mo interdiu ac p palam sine comeatu ab
signis abibant; omnia oīa; libidine ac li
centia militum. nich instituto aut disci
mina militie. aut imperio eoy q̄ p̄erant
gerebat. forma tamē romanoy castroy cō
stabat; una ea spe quod tribunos ex contagi
one furoris. haud expers seditionis defec
tionis q; rati fore ut iura reddē in p̄torio si
nebant. ⁊ signū ab eis petebant. ⁊ in statio
nem ac uigilias in ordinē ibant. ⁊ ut uim im
pij abstulerant. ita spēm ducis parentū
ultro si impetus seruabant; erupit deinde

seditio postquam reprehendere atque improbare
tribunos ea que fierent et conari obuiam
ire et ppalam abnuere furoris eorum se futuros
socios senserunt. fugatis itaque principijs ac pt
paulo e castris tribunis ad principes seditio
nis gregarios milites. c. albium calenum et c.
atrium umbrum delatum omnium consensu
imperium est qui nequaquam tribunicijs con
tenti ornamentis insignia etiam summi im
perij fasces securesque adtrectare ausi, neque
quem uenit in mentem suis tergis suisque cer
nicibus uirgas illas securesque imminere quas
ad metum aliorum preferrent, mors scipionis
falso credita obcecabat animos. sub cuius
uulgatam mox famam non dubitabant to
tam hispaniam arsuram bello, in eo tumul
tu et socijs pecunias imparari et adiri ppinquas
urbes posse et turbatis rebus cum omnia omnes
auderent minus insignia fore que ipsi fe
cissent. Cum alios sub inde recentis nunti
os non mortis modo sed etiam funeris expectarent.
neque superueniret quisquam euanescere, quoque te
mere ortus rumor. tum primi auctores re
quiri cepti et subtrahente se quoque ut credi
disse potius temere quam finxisse rem ta
lem uideri posset, destituti duces iam sua
ipsi insignia et pruana imagine imperij quod
gererent ueram uistamque mox in se uer
suram potestatem horrebant; stupente
ita seditione cum uiuere primo mox etiam
ualere scipionem certi auctores adferrent.
tribuni militum. vii. missi ab ipso scipione
sunt, ad quorum primum aduentum exasperati
animo, mox ipsis placido sermone permul
centibus notos cum quibus congressi erant.
leniti sunt circumeuntes cum tempto
ria primo deinde in principijs pretorio ubi ser

monel inter se lerentium circulos uidillent.
alloquebantur percunctantes magis que cau
sa ire consternationisque subite forent quam
factum accusantes. Vulgo stipendium non da
tum ad diem iactabatur et cum eodem tem
pore quo scelus illiturgitanorum exstitisset.
post duorum imperatorum duorumque exercituum
stragem sua uirtute defensum nomen roma
num ac retenta prouincia esset, illiturgitanos
penam noxe meritam habere suis recte fac
tis gratia qui exsoluat non esse, talia querentes e
qua horare se quoque ea relaturos ad imperato
rem respondebant, letari quod nichil tristius
nec insanabilius esset et p. scipionem rerum be
nignitate et rei p. esse gratie referende scipionem
bellis adsuetum ad seditionum procellas rudem
sollicitum habet res ne aut exercitus peca
do aut ipse puniendo modum excederet.
in presentia ut cepisse leniter agi placuit.
et missis circa stipendiarias ciuitates ex aucto
ribus stipendij spem ppinquam fecere edictum
sub mente positum ut ad stipendium petendum
conuenirent carthaginem seu carptim
partes seu uniuersi mallent; tranquillam se
ditionem per se languescentem repentina quies
cere bellantium hispanorum fecit. redierant
enim in fines omisso incepto mandoni
us et indibilis postquam uiuere scipionem
allatum est, nec iam erat aut ciuis aut extra
nus cum quo furorem suum consociarent.
omnia circumspectantes consilia nichil
reliqui habebant preter non tutissimum a
malis consilijs receptum, ut imperatoris uel
iuste ire uel non desperande clementie se committe
rent, etiam hostibus eum ignouisse, cum quibus
ferro dimicasset, suam seditionem sine uul
nere sine sangune fuisse, nec ipsam atrocem

nec atroci penam dignam ut ingenia hu
mana sunt ad suam cuiq; leuandam
culpam nimio plus facunda, illa dubi
tatio erat singlā ne cohortel an unusquis ad
stipendium petendum irent inclinauit
sententia quod utilius censebant unusquis
re; p eosdem dies quib; hec illi consultabāt
consiliorum de his carthagim erat certabat
q; sententijs utrum in auctores cōn seditio
nis erant aut ē bi numero haud plus q̄m
v·l·xxx· animadūteret, an plius supplicio
ultionis uindicanda tam fede exempli defectio
magis q̄m seditio ēet; iuit sententia leniori
ut in de culpa orta ēet, ibi pena consisteret
ad multitudinem castigationē satis ēe; con
silio dimisso ut id actum uideret ē, expeditio
ad ūsus mandonū indubilem q; edicit exer
citui qui carthagine erat· l· cibaria eorū
aliquot parere iubentur· tribunis· vii· q̄
· l· antea succonē ad leuiendam seditionē
ierant obuiam exercitui missis, quina
noīa principib; seditionis educta sunt ut eos
p̄ idoneos hominēs benigno uultu ac ser
mone in hospitium inuitatos q; ubi uno uni
cerent haud procul iam carthagine aberāt·
cum exobuiss audituum postero die omnē
exercitum· cum· m· salano in lacetanos p
ficisci ñ metu omnū qui tacitus insidebat
animis libauit colūq; lectissimam ingentem
fecit quod magis habituri solum imperato
rē quā ipi futuri in potestate eius ēent;
sub occasum solis urbem ingressi sunt
exercitum q; alterum partem omnia
adhuc uiderunt exceptis sermonib; de in
dustria compositis letum opportunum
q; aduentum eor imperatoris ēe qđ sub ip
sam p̄fectionē altius exercitus uenissent;
corpora curant· ab tribunis· nec ullo tumul
tu actores seditionis p̄ idoneos homines p̄duc
ti in hospitia comp̄ensi acūcti sunt; uigilia
quarta impedimenta exercitus cui simula
batur iter p̄ficisci cepere; sublucē signa mo
ta· l· ad portam retentum agm̄ custodes q;
circa oēs portas missi nequis urbe egrediet.
uocati dein ad contionē qui p̄die uenerant
fere omnes in forum ad tribunal imperatoris
ut ultro fertur; succlamationib; concur
runt· simul imperator in tribunal ascendit.
· l· redācti armati a porta mercatoria contionis
se abscessu circumfuderunt; tum omnis
ferocia concidit· · l· ut postea fatebant· mul
ti eque eos terruit q̄m p̄ter spem roborē colos
imperatoris quem ad fectum uisuros credi
derant uultus q; qualem ne acie quidem
audebant meminisse, sedit tacitus paulisp.
donec nuntiatū ē deductos in foy auctores
seditionis· l· parata omnia ēe· · Tum silen
tio p̄ponem facto ita cepit· Si umquam in
de futuram ōnē qua exercitum meum
rei exercuerim ſ q̄a p̄ea puer in castris
habitus adsuetam militarib; ingenijs aut
ut uos quē admodū loquar nec consiliū
nec ōr suppeditat quos neq; nomine quis
dem appellare debeam scio cuius· quā pa
triā uītā desciscitis· an militēs qui impium
auspicium q; ab uniuersis sacramēti religio
nē rupistis· hostis· ōr porta· ōra uestitum
habitum cuiuum agnosco facta dicta
consilia animos hostium uideo· Quid
ēn uos in quod iturgesi aut lacetani
aut obtastis aliud· aut spastis· · l· illi tam
mandonius atq; indubilem regie nobili
tatis uros ducesq; secuti sunt· uos au
spicium· l· impium ad ubrium atrium et

ad id quererē de
di ñ quo ūba
ūq̄m porē
quam

calenū album deculistil. Negare uol id
oīs fecisse aut factum noluisse milites.
paucoꝝ eum furorem atq; amentiam ee li
bent credam negantib; nec enim ea sunt
cōmissa. que uulgata in omne exercitū
sine piaculis ingentib; expiari possunt. in
uectul ea tamē in uulnera atcingo. si ni
si tacta tractataq; sanari nō possunt. Eq;
dem pulsil hispania carthagine sub;
nullos hominel credebam ee ubi uicta es
set. sic mea sic meū solum adūsus socios
gesseram si etiam adūsus hostes. in castris
en meis cīuium oppimo fefellit famā sor
tis mee nō accepta solum si etiam expecta
ta tuō quod ego uulgari facinul p omīs
uelim equidem si eorum exercituum mor
tem in optasse crederem. hic statim ante
actos uitos morerer. nec multa uulnera
unusa cuub; militib; meis. si multitu
do omīs sicut mare p se mobile ē ut uē
tis aure sciem tra aut tranquillum
aut pcelle in uobis sunt. si causa atq; ori
go omnis furoris penes auctores est. uos
contagione insanistis qui mihi ne hodie
quidem scire uidemini quo animie pro
gressi sitis. quid facinoris in me qō in pa
triam parentē q; ac libos uros q̄d in dos
sacra nīa testes quid adūsus auspicia sub
quib; militatis quid adūsus morē mili
tie disciplinam q; maiorū quid adūsus
summu imp; maiestatē ausi sitis de me
ipo taceo. temere potuisse in aude credi
derit denīq; ego sum cui impune credē
exercitum minime mirandū sit. patria
quid de uobis meruerat quam cūinan
do nio. i. indibili consociando consilia p
debatis. quid. p. r. cum imp̄ū ablatum
attribunil luctragio pli creatil ad hoīel
p̄uatos deculistis cum eo ipo nō contenti si
p̄tbunos illos habuisse fasces imperatoril uti
ad eos quib; seruil cui imperent nunq̄m
fuerat. romanus exercitus deculistis. sn p̄
torio retenderunt albus. i. candus classicū
apud eos cecinit signum. ab his pectum ē.
sederūt in tribunali. p. scipionis uictoꝝ ap
paruit sūmoto incesserunt fasces cū secu
ribus plati sunt. lapidel pluere. i. fulmina
iaci de celo. i. insueto sfecul animat edere
uos portenta ee putatis. hoc ē portentum
quod nullis hostis. nulli supplicationib;
sine sanguine eoꝝ qui tm ausi facinul sunt
expiari fors fuit atq; ego q̄m quā nullum
scelus rōnem hīt tamē ut in re nefaria que
mensl quod consiluum uim suam scire ue
lim regium q̄ndam impium missa le
gio interfectul p scelul principib; ciuitatis
urbem oppulentam p. x. annos tenuit
pter quod facinul tota legio milia ho
minum. uiii. in foro romē securi peussi
sunt. si illi primū ātreum ultū se semi
ramis nominis etiam ab hominandi duce
si ui bellum. cē. mtī. secuti sunt. nec cū
pirro nec cum samnitib; aut lucanis ho
stib; p. r. se conunxerunt uos cum mando
nio. i. indibili consilia cōmunicastis. arma
consociatis. siustis. illi sic campani capuā
tuscil uetib; cultoꝝib; ad empciam mamer
tinu in siciliam ee. nam sic regum habuī
ppetuam sedē erant. nec plim. nec sociol
p. r. ultro lacessituri bello. fucronē ne uos
do mutuū habituri eratis ubi suos dece
dentl confecta punia imperatoꝝ relinquere.
dim hominum q; fidem implorare debe
batis quod ī redientis ad coniuges libos

300

q; uīr ſ; bonum q; memoriam ſuam patre
mei q; eiecerit ex animis uīſ. uiam consu
lis ſceleratiſ; n ad ultimū deuīſ. ſequi uo
lo. me ne uno q; ceto incolumi exercitu cū
quo ego die uno carthaginē cepi cū quo
.uiii. exercitus carthaginensiū fudi fugau;
expuli, uoſ. viii. hominum munoris cette
omīſ. preciſ quam albuſ. umbriuſ sunt
quib; uoſ subiecistiſ hispaniam p unciam
p.r. erepturi eratis āmolione tam mo ueo
nomī meū mich ultra facere credutam mor
tem meā uobis uolatuſ sim. Quid si ego
moreret mecum expiraturam. r.p. mecū
cassurum impium p.r. erat ne istud uptē
optimuſ maximuſ sinit urbem auspica
to diſſ. ductoribus in etnum conditam huic
stagiti. mortali corpori equalem ēe; postu
mio albino. oj. marcello. t. quintio crispi
no. cīn. fuluio. scipionib; meis tot tam pre
claris impatoribus uno bello absumptis
supſtes est p.r. erit q; mille alijſ nunc fer
ro morientib; meo unuſ funere elata
res. p. ēet. Voſ ipſi bit in hispania patre et
patruo meo duob; impatoribus interfec
tis septimum martium ducem uobis
adūſus exultantes recenti uictoria peno
delegistiſ. i. sic loquor tanqm sine duce
hispane future fuerint. oj. siſ amiſ eode
ure eodem impio mecum impunctia
missiſ. L. scipio. ff. mſ. i. c. leliuſ legati
undices maiestatiſ iperij de ēent. Verum
exercituſ an duces ducib; an dignitas
an causa compari poterat quib; si omīb;
scipiones ēentis arma contra patriam
patriam contra cuiſ uīr ſ ferretis. affrica
italie carthaginem urbis romane impare
uelletis. quam obnoxiam patrie coniola
tum quondam dampnato inuicta mise
rum. i. indignū exilium ut iret ad oppug
nandam patriam impulit. reuocauit tam
a publico parricidio quam pietas quid do
lore uterq; incitauit, stipendiū ne dieb;
paucis impatore ego seruanumeratum
satis digna causa fuit. cur patrie inferre
tis bellum. cur ad ilegetes defecistis a. p.r.
cur nichil diuinarum humanarū uetertī
inuiolatum uobis ēet. In sanistiſ profecto
mihi nec maior in corpus meum uis
morbi qm in uitā mihi inuasit horret
animus referre quid crediderint homines
quid spauerint. quid optauerint. auferat
omnia uetera oblivio. potest. suā ut cui
q; silentium regat, n negatum tristem
atrocem q; uobis uisam orōnē meam.
qſita credinis facta uīa atrocioria ēē qm
dicta mea. i. mea que fecistiſ uoſ ne dici q
dem omnia equo animo ferre. si ſ. n ea qdē
ipa ultra exprobrabunt. unam tam
facile uoſ obliuiscaminī. cui qm ego o
bliuiscar. ſ. q; quod ad unuſ uoſ uos at
tinet si error ſ penitet satis. sup q; penarū
habeo. albuſ calenuſ et atriſ umbet. ce
teri nefarie seditionis auctores. sanguine
luerunt quod admiserunt. Vob supplicij con
spectū in mī. ſ. acerbum. ſ. letum etiā
si sana mens redist debet ēē de nullo eōm
quam de uobis infestus aut iiectis. ſ. iulu
erunt. Vr finem ducendi fecerat. cum
exparato simul omnium rerum terro
ris auribus q; ē offusus. exercituſ qui co
ronam. co. nionem circum dederat gla
dios ab scuta concrepuit. p conis audita
ugit. et antiſ noīa damnatoy in conci
lio. mi. i. in medium prabebant. ſ. simi

omni apparatu lupplicij expmebat· delj
gati ad palum urgisq; cesi· secuti pcussi
adeo tot penis merci qui aderant ut ñ
ñ ferociꝰ uoꝝ adusus atrocitate pene ſ
ne gemitus quidē erauditꝰ; tractu inde
de medio omſ purgato q; loco ctatu milj
tes nominatim apud tribunos militum
in tuba· p· scipionis iurarunt stipendium
q; ad nom̄ singlis pſolutum ē· hunc finē
certum q; seditio militum cepta apud su
cronem habuit; pidem tempus ad betim
fluuiū hān̄o pfectus magonis missus a
gadib; cum parua manu affroꝝ merce
de hispanos sollicitando ſ ad· rl· uuenū
armauit· castris deiñ exitus· ab· l· mar
cio maxima parte militum inter tumul
tum captoꝝ castroꝝ; quib; dam etiam in
fugam amissis palatis pſequentes equit
tum pauci ipē effugit· Dum hᵃ ad betim
fluuiū geruntē· leluſ interim freto in oc
eanū euectus ad carteiam classe accessit
urbi ea in ora oceani sita est· ubi pmū
est aucib; angustis panditur mare gadeſ
sine certamine p̄ deditionē recipiendi ul
tro qui eam rem pollicerent̄ in castra ro
mana uenientib; spes sic añ dictum est
fuerat̄ patefacta in maiore pⁿtio ē com
phensos q; omnes magonem adherbali p̄toꝝ
carthaginem deuehendos tradit; adher
bal conuiuatis in quinq; remes impositis
p̄missa q; ea quia tardiꝰ q̄m triremes
erat ipē cum· viii· triremib; modico in
tervallo sequitur· Jam fretum intrabat
quinq; remes cum leluſ· ipē in quinq;
remi portu carteie sequentib; vii· trire
mib; euectus in adherbalē inuehitur·
v· remes satis credens deprensam rapi
do in tretro in aduersum estum recipiari
ñ posse penuſ in re subita parump̄ mer
tus recipiebant utrum quinq; remes secre
tus an hostis nostra conuiteret· ipa cunc
tatio facultatem detrectande pugne ad
uersarijs eñi subiectu telu erant· undi
q; instabant hostes estus q; arboꝝ
moderandi naues ademerat· neq; naua
li pugne simulis quippe ubi ruch uoluma
rum ruch artis aut consilij cet· ut natā
freti estus q; totus certaminis potens sue
alienis nauib; nequaq̄m remigio in con
tractum tendentes inuicem batᵃ fugien
tem nauem uidet· itaq; retro in proꝝ
uectoribus illatam· sequentem suis in con
tractum tractum incidisset· maris fugi
entis ñ sese aduersarium· iam in ipa pug
na hec cum infesta nostro peteret hosti
um nauem· obliqua ipa rectum altius no
stri accipiebat· illa cum transuisa obuieret̄
hosti repetenti in proꝝ in proꝝam circūfit
triremes fortuna regente ancepſ pluꝝ imis
ceret̄· q; remis romana seu ponderis
natiꝝ seu plibus remoꝝ ordinib; scinden
tib; uertices cum facilius regeret̄· duas tri
remes suppressit unius prelata impetu la
tis atriusl remes deterſit· ceteras q; quas in
tempta cet· mulcasset· ni cum reliquis· v·
nauib; adherbal uelis in affricam trans
misisset· Leluſ uictoꝝ carteiam reuectus
audituſ q̄ acta gadib; erant· patefactam
p̄tionem conuiuatos q; missos carthagi
nem spem ad irritum redactam· qua ue
nissent nuntijs ad· l· marciū missis nisi
si retrorsum frustra temp' sedendo ad gadeſ
uellent redeundum ad impatiem ea ad
sentiente martio paucis post diebus ambo

carthaginem reducere ad quoꝝ dilectum ñ
respiraut m̃ magoꝝ cum terra mariq; angi
pti metu urgeretur. ſ; etiam audita rebel
lione ilergetum ſpem recuperande hiſpanie
nanctus nuntios carthaginẽ ad ſenatum
mittit qui ſimul ſeditionẽ ciuilem in caſtris
romanis ſimul defectionẽ ſociorꝝ in manus
uerbo extollentes hortentur ut auxilia mitte
rent. quibus traditum a patribus imperium
hiſpaniæ repeti poſſet. mandonius indibilis
finitimi regis. paulisper dum quid nam de
ſeditione ſtatueretur ſcirent ſuſpenſi que
uerunt. ſi ciuium erroꝝ ignoſceretur. ne dif
fidentes ſibi q̃ ignoſci poſſe. poſtq̃m uulga
ta eſt atrocitas ſupplicis ſuam q̃ noxam pa
ri pena æſtimatam. rati uocatis rurſus
ad arma pplaribus. contractiſq; que ante ha
buerant auxiliis. in auſetanũ agrum ubi p̃n
cipio defectionis ſtatiua habuerant. cũ xx̃ pe
ditum. et quingentis equitibus tranſeẽdit.
ſcipio cum fidẽ ſoluendi partim omnibus
noxiis. partim noxiiſq; ſtipendium uultu ac ſer
mone in omnes placato facile reconciliatis
multitudinis animis. p̃uſquam caſtra ab cartha
gine mouerent. contione aduocata multis ui
bis in pfidiam rebellantium regum. inuec
tus. neq; in eos animo ſe ire pfeſtum ẽ. ad uin
dicandum id ſcelus. quo ciuilem erroꝝem
nup sanauit. Tum ſe haud ſecus q̃ uiſcera
ſecantem ſua cum gemitu et lacrimis. xxx.
hominũ captiuis expiaſſe. octo milium
ſeu imprudentiam ſeu noxam. nunc leto
et erecto animo ad eosdem ilergetum ire. ñ
eum eos. neq; natos in eadem terra nec ul
la ſecum ſocietatem iunctos eſſe. eam que so
la fiũt fidei atq; amicitie ipos p̃ ſcelus rupẽ
ſe. in exercitu ſuo ſe preter quam quod

Iua

le in exercitu ſuo ſe p̃ter q̃m quod omnes cau
ſas ſocios latinumq; nominis uideat etiam
eo moueri quod nemo fere ſit miles qui ñ
ex italia aut patruo ſuo. cñ. ſcipione qui p̃
mus romani nominis in eam puinciam ue
nit aut a patre conſule aut a ſe ſit ex italia
ductus. ſcipionum nomen auſpiciis omi
ſtos. quos ſecum in patriam ad mitũ
triumphum deducere uelit. quos conſula
tum petenti uelit ſimiliũ cõmunis agat
onis. ad futuros ſpectq; quod ad expeditionem
attineat q̃ inſtat. tũ memorem ee rerum
ſuarum geſtarum. q̃ id bellum ducat ma
gis. ſi hercle ẽ qui terra orbem terrarũ in
circumfuſam oceano inſulam cum pau
cis p̃fugit nauibus. maiorem curam ee quã
ilergetum. quippe illic et ducem carthagini
enſem. et quantum cũq; punicum p̃ſidium
ee. hic latrones latronum q; duces ee quibus
ad pplandos finitimorꝝ agros tecta q; uren
da et rapienda pecora aliqua uis ſit. tta ma
cie ac ſignis collatis nullam ee magis uelo
citate ad fugam q̃m armis fretos pugna
turos ee. itaq; ñ quod ullum in p̃clinatum
ſem maioris belli uideat. ideo ſe p̃uſquam
p̃untiam decedat oppidanos ilergetes duri
ſe. et p̃mũ ne impunita tam ſceleratæ defec
tionis ee. deiñ ne quis in p̃untiam ſimul uir
tute tanta et felicitate p̃domita relictus ho
ſtis duci poſſit. p̃uinciis bene uiuantibus
ſequerentur. ñ iam ad bellũ gerendũ neq;
enim cum pari hoſte certam ee quam ad
expetendas ab hominibus ſceleſtis penas. ab
hac oratione dimiſſos ad iter ſe comparare
in diem poſterum iubet. p̃fectiſq; decumis
caſtris p̃uenit ad hiberum flumen in ſuperato an
ni die quarto in conſpectu hoſtium poſuit

castra. Campul ante montib; cura leptul
erat. in eam uallem scipio cum pecora rap
ta pleraq; ex hostium agris ppelli adue
rtandam fortunam barbarop; uisset. ue
lut subsidio misit aquilis; ubi p procur
sationē cōmissa pugna cert̄ delium cum
equitatu impetum ex occulto facere uid.
Mons oportune pminens equitum insi
dias texit. nec ulla mora pugne facta ē.
hispani in conspecta procul pecora uel
tel in hispanos preda occupatos incautē p
mo missilib; territauere deiñ emissis leui
b; tel que irritare magis q̄m decernere
pugnam poterant. gladios nudant. & colla
to pede pedestre certam̄ erat. ñ equites supue
nissent. neq; gradū iso tam̄ ullam obuios ob
tenuere. & circumuectu etiam quidam p
infime leui abtergo se ut plerosq; inter̄ lu
derent obiecerunt. maiorq; cedes fuit. q̄m
q̄m quāta ederet leuia p̄cursionis p̄lia
solent. ita magis accensa adūso p̄lio bar
baris est q̄m imminuta animi. Itaq; ne pul
si uiderentur. p̄ma luce postero die mag
em p̄sserere ñ capiebat oīs copias an
gusta sicut ante dictum ē. uallis. due
ferme peditum partes omīs equitatus in
aciem descendit. quod reliquum ped. tū
erat obliquo constituer̄. colle. scipio p̄ sece
loci angustias. ratus. & qd̄ in orto pugna
romano aptior q̄m hispano militi futa
uidebatur. & qd̄ in eum locum decretata
hostium acies ēet. qui ñ omnē multitu
dinē eop; caperet. Novo etiam consilio ad
iecit animū. equite sese posse circumdare
eos. ubi; in tam angusto spatio. & hostiq; ē
cum pedite eduxisset. inutilem fore. ita
q; impar lelio ut p̄ colles quam occultus
limo itinere circumducat. equites. & egre
gere q; quantum poss̄ equestre ad pedestre
pugnam. ipe omnia signa peditum in
hostes attulit. uni cohortes in fronte statuit.
qua latus pandere aciem ñ poterat. mo
tam pugnandi nullam fecit. ut ipō cer
tamine auferret. a conspectu transeuntq;
um p̄ colles equitū neq; ad circumductos
cernere q̄m tumultum equestris pugne
abtergo accepere. Ita duo p̄lia erant. due
peditum acies. duo equitatus p̄ longitu
dinem campi. qua miscerī. ex genē utro
q; p̄lium angustie ñ patiebant. pugna
bant. hispanoq; cum neq; pedites equiti
neq; equiti pedes auxilio ēet. pedes fidu
a equitis temere cōmissus campo cedēs cur
ens equites circumuenerunt. nec peditem a fron
te iam eñi strate pedestres copie erant. ñ
abtergo equitem sustinere. & ipi cū du
in orbem sese stantib; equis defendisset.
ad unū oīs ceci sunt. ñ quisq̄m pedi tū
equitum ue supfuit. qui in ualle pugna
uerunt. Tertia pars que in colle ad spec
taclm magis tutū quam ad partē pug
ne capessende steterat. & locum. & temp;
ad fugiendū habuit. inter eos. & reguli; p̄
fugerunt. p̄ q̄m tota circumuenirent
acies. inter tumultū elapsi. castra eodem
die hispanoq; preter reliq̄m p̄dam cum
tribus ferme milib; hominū capiuntur.
romani socijq; ad mille ducenti eo p̄lio
ceciderunt. uulnerata ampli. iiii. hoīū
minus. cruenta uictoria fuisset. si patien
tiore campo. & ad fugam capessendam
facile foret pugnatū. indibit abiectis bel
li consiliis. nichil tutū in adflictis rebus exp
ta fide. & clemētia scipionis ratus. mando

num trem ad eum mittit qui ad uoluntatem
gemb; fatalem rabiem temporis ei accusat-
cum uelut contagione quadam pestifera il-
llergeret mentem lacertam & castra quoq; roma-
na insanuerint suam quidem & filii reliquo-
rum captarum eam conditionem esse ut aut si ita
uideat reddant spontem p. scipioni abeodem
illo acceptum; aut seruati debitam uitam
p eo in perpetuum deuoueant; antra in causa
sua fiduciam sibi fuisse indum excepta clem-
tia eius. nunc contra nullam in causa
omnem in misericordia uictoris spem positam
habere. Mos uetustus erat romanis quan-
do nec uicto fedus nec equis legib; iungeret
amicitia. in pulsimpio in eum tanquam
paccatum ut quam omnia diuina hu-
mana q; dedissi; obsides acceptis arma ad
empta presidia urbib; imposita forent.
Scipio multis inuectus in presentem man-
dom absentem q; indebile uerb illos quidem
mitto. posse ipos malefitio aut uicturos suo
pte q; r. beneficio, ceterum quippe ea pig-
nera tantarum rebellionem celturi arma
relinquere solutis eis os neq; se in obsides
innoxios & in pos si defecerint securum
ab inermi & ab armato hoste penam expe-
turum; premittem sese utrum propitio an ira-
tos habere romanos mallent; ita dimissus
mandonius pecuma tantum impata exq
piduum multis pstari posset. spe martio in
ulteriorem hispaniam premisso pauco mora-
tus dies dum impatam pecuniam in lec-
gerent pnumerarent; cum expeditis mar-
tium iam adppinquantem oceano adse-
quitur. Inchoata res iam an de masinissa
alios atq; alios deceptos dilata erat quod
numida cum ipo utiq; congredi scipione
uolebat atq; eius dextra eidem lancee; eatum
tenere tam longi ac tam dubij causa scipio
ni fuit; masinissa cum gadib; set certior ad
uentare eum a. l. martio factus causando
corrumpi equos inclusos in insula penuri
amq; omnium rerum. & facie terberi & ipos
sentire ad hoc equitem marcescere desidia.
pptulit ut se traiceret in continentem ad depo
pulandos pmos hispanie agros; patentes
transgressus tres principes numidarum
premittit ad tempus locumq; colloquio sta
tuendum duos p obsidib; retineri ab scipio
ne iubet remissos tertio. qui cum iussi etat
adducere masinissam cum paucis in collo
quium uenerunt; ceperat iam an numi-
dam ex fama rerum gestarum admirati
o uiri substituerat q; animos spem q; cor
pus amplam ac magnificam ceterum ma
ior presentis ueneratio cepit. & preterquam
quod sua apte natura multa maiestas ine-
rat adornabat promissa cesaries habitus
q; corporis non cultus mundicijs & urit ue
re ac militaris etatis in medio uirium ro
bore quod plenus nitidi uisq; et morbo
uelut renouatus flos iuuente faciebat;
ppe attonitus ipo congressu numida gras
de filii filio remisso agit ex eo tempe affir-
mat eam sequisse occasionem quam
tandem oblatam deum immortalium be-
neficio non omisisse. cupere se illi pplo q. r.
opam nauare. ita ut neq; uno uiuus exter-
nus magis emere aduuuerit rem romanam.
id se etiam si iam pdem uellet minus pre-
stare in hispania aliena atq; ignota ci-
tra potuisse. in qua aute genite educatus q; in
spem paterni regni ex facile pstaturum.
siquidem eundem scipionem ducem. mas-

tricam romani mittunt. Iam ipetare per
breuis eu carthaginem ce. Lecuis eum scipi
o uidit audiuitq; cum caput rerum in
omni hostium equitatum masinissam
fuisse sciret. Ipe iuuenis specim animi ps
ferret. fide data accepta q; pfectus retro tar
tacone e masinissa p missu romanoy ne
sine causa traiecisse in concionatem uide
t ipiatus primos agros gadis redist. Ha
gon despatis in hispania rebz in quaru
spem sedicio p mum militaris deiñ de
fectio indubiis animos ceui sustulerant pa
ti traicere in affricam. nunciatum ab car
thagine e. iubere senatum ut classem q
gadibz haberet in italiam traiceret. con
ducta ibi gallo ac ligurum q ma magni
ma posset iuuentute comungeret hanni
bali. ne senescere bellum maximo impe
tu maiore fortuna ceptu sineret. ad eam
rem. Ex carthagine pecunia magoni aduec
ta e. Ipe quantum potuit a gaditanis exegit
ñ erario in eoy. sz etiam templis spoliatis. et
p uatum omnibz coactis aurum argentu
q in publicum conferre. Cum preter uehe
ret hispanie horam haud procul carthagi
noua exposituis in tram militibz primos
deplatus agros inde ad urbem classem ap
pulit. Ibi e diu milites in nauibz tenuisset
noctem. Ictus exposuos ad partem eam mu
ri qua capta carthago ab romanis fue
rat ducit. nec p fidio satis ualido urbem
teneri ratus. et aliquos oppidanoy ad spem
nouandi res aliquid moturos. Leuem nun
tij ex agris crepidi simul pplationem agre
stium q fugam. et hostium aduentum
attulerunt. et uisa inter diu classis erat.
nec sine causa neglectam an urbe statio
nem apparebat. Itaq; instructi armatiq; in
tra portam in stagnum ac mare usam con
tinebant. ubi effusi hostes mixta inter mi
lites nauales turba ad muros tumultu
maiore q motu subiecerunt patefacta repen
te porta romanam cum clamore erumpit
turbatosq; hostes. et ad primum incursum
coniectum q; teloy ad usos usq; ad littus
cum multa cede psequent. nec nisi naues
littoi adpulse trepidos accepissent. sup
fuisset fuge ac pugne quisquam. in ip
sis q; trepidatum naubz est. dum ne bo
stes cum suis simul irrumperent. trahit
scalas oras q; ancoras de immoliendo
mora et pcidit multiq; ad nantes nauy
bz inceptos. p. tenebris quid aut peteret
aut mutarent fede inciderunt. postio die
classibz in ret ad occanu uim uenerat. fugisset. ad
dccc. hoies cesserunt muru litq; cc. armatoy capta.
Magoni gades repetisti. exclusus in classe ad ciuita
haud procul a gadibz his locus abe classe
adpulsa. mittendis legatis q rendo q; qd
porte sibi socio atq; amico clause foret
purgantibz his multitudinis concursu
factum in feste obdure praquedam absco
dentibz naues militibz ad colloquium
supstes eoy qui summus penis e magistra
tus cum questore eiouit laceratos q; uer
bibz crucibz adfigi iussit. in nauibz ad pi
tisam insulam centum milia ferme a
continenti petit cum eam incolebant pi
ratice classis bona cum pace accepta est.
nec comeatus in benigne prebiti sed in
supplemtu classi iuuent arma q; data
quoy fiducia penis in balliares insulas
quinquaginta in milia absunt. tria misit.
Due sunt baliares insule maior alta atq;

oppulentior armis utrisq; portum habet
ubi cõmode hibernaturum sꝫ iam exercitũ
autumpni erat credebat ceterum haud se
cus quam si romanu eam insulam icolẽt
hostilẽ classi occursum ẽ fundis ut nunc
plimum ita tum solo eo telo utebantur.
nec quisq̃m attius gentis unus tantum
ea arte quantũ inter alios omꝭ baliares
excellunt itaq; tanta uis lapidum crebri
ne grandinis nũ in ppinquantẽ iam tre
classem effusa ẽũ intrare portum ñ aus
uertterent in altum naues in minorem
ñ baliarium insulam trahecerunt fer
tilem agro utris armis haud eque ualidã
itaq; egressi naub; sup portum loco mu
nito castra ac fine certamine urbe agro
q; potiti ·ii· — auxiliarium consceptus mi
sisq; carthaginẽ ad hibernandum naues sub
duxerunt. Post magonis ab oceani ora dis
cessum gaditanam romanis dedunt. hec in
hispania p scipionis ductu auspicio q;
gesta upe L lentulo ·7· L manlio ac idibus
prouinciam tradutam x naub; roma
redit 7 senatu extra urbem dato in ede
bellone qua res in hispania gessisset, dis
serut quotiens signis collatis dimicassẽt.
quot oppida ex hostib; ui cepissẽt. quas gs
in dictionẽ plẽ r redegisset. ad ultimũ uiri se
imperatores uiri uictores exercitus in hispa
niam isse. neminẽ carthaginiensem in is
tis terrorib; reliquisse. Ob has res gestas
magis tentata est triumphi spes qm
pertinacit quia neminẽ ad eam diẽ
triumphasse qui sine magistratu res ges
sisset. constabat, senatu misso urbem est
ingressus. argenti qua pse in erarium tu
lit. x. uiu. trecentum quadraginta duo
et lignati argenti magnum numerũ. co
mitia inde creandis consulib; habuit. L
uercinius philo centaurieq; omꝭ ingenti fa
uore p scipionem consulem dixerunt col
lega adderetur ei. p licinius crassus pontifex
maximus; comitia maiore ceterum quam
ulla p id bellum celebrata frequentia pdi
tum memorie ẽ, conuenerant undiq; non
suffragandi mõ sed etiam expectandi causa p
scipionis concurrebant q; domũ frequentẽ
7 in capitolium ad immolantẽ cum cũ. c.
bob; uocatis in hispania uoui sacrificaret, spon
debant q; animis cõ. c. luctati. supius bellum
punicum finisset, ita id quod instaret p co
nelium finiturũ. atq; ut in hispania omi
nes expulisset, sic italia pulsurum ẽ affir
cam q; ei pin hac debellatum in italia so
lent, puniciam destinabant. sortia inde
comitia habita creati duo qui tum ect pt
erant sp lucretius cn seruili cepio 7 l emi
lius paul; xciiii. anno punici belli p cornelio
scipio 7 l licinius crassus ut consulatum
inierunt, notare consulib; puniue sunt, sici
lia scipioni extra sortem concedente colle
ga, quia sacroy cura pontif maximũ in ita
lia retinebat. brutii l crasso, cum sortie pro
uincie in sorte coniecte, urbana cn seruili
o optigit. arminũ ita gallia appellabat.
sp lucretio. sicilia l emilio. cn octauio. sar
dinia, senatus in capitolio habitus ibi re
ferente p scipione. s c factum ẽ ut quos
ludos inter seditionẽ militare in hispania
a uoluissẽt, ex ea pecunia qm ipse in erariũ
detulisset faceret. Tum saguntino legato
in senatũ introducto, ex eis maximos na
tu 7 si mich ultra maiores ẽ. p c. quam qd
passi sumus ut ad ultimũ fidem uobis pr

taremus tam ea uita mitia impatoy q; uiroy
erga nos fuerunt: nos cladiũ nr̃arum ñ pe
nitet: bellum ꝓpter nos susceptum: susceptũ
tum .xviii. annum tam pmaciter gentes ut
sepe ad ultimum discrimẽ ipi uenerint: 7 po
pulũ carthaginensem addyxerint cum in
italia tam atroꝛ bellũ 7 hannibalem ho
stem haberet: consulem cum exercitu in
hispaniam uelut ad colligendas reliquias
naufragij nr̃i miserit: p. 7. cñ. cornelij ex
quo in puntiam uenerunt nullo tẽpe
destiterunt que nob̃ secũda quecq; adũsa
hostib; nr̃is cẽnt facere. Jam omniũ pmũ
oppidum nob̃ restituerunt: p omnem his
paniam. cuius nr̃os uenũdatos dimissos q; con
quirerent: ex seruitute in libertatem resti
tuerunt. Cum iam ꝓpe cẽt ut optabilem
ex miserrima fortunã haberem⁹. p. 7. cñ. cor
nelij impatoꝛes uri luctuosius nob̃ quoq;
qm uobis pierunt. Tum uõ ad hoc retrac
ti ex distantib; locis in sedem antiquam
uidebatur ut uterum puremus 7 alterum
exciduum patrie uideremus: nec ad pristinã
nr̃am carthaginiensi utiq; aut duce aut
exercitu opus eẽ ab troiolis nos uetertimis
hostib; qui ꝓnus q; ex eodẽ causa nobis fu
erunt exungui posse. cũ ex inspato repen
te misistis nobis hunc p. scipionem quẽ
fortunatissimi omnium saguntinoꝝ iu
udemur: qua consulem declaratum
uidemus. ac udisse nos cunb; nũs renũ
ciatum sumus: spem omnem salutem q;
nr̃am. qui cum primas hostium uiroy
cepisset in hispania urbes ubiq; ex captoy
numero exercetos saguntinos in patriã
remisit. postremo turdetaniam adeo in
festam nobis ut ulla gente incolumi sta
rent saguntum ñ potuerit bello adhuc
ut ñ in nobis absit ũbo mundia ne posteris
quidem tam da nr̃is eẽt. deletam urbem ex
tremus eoy in gr̃am saguntum deleuerat.
hannibal uectigal ex agro eoy capitmus. qd
nob̃ ñ tam fructu iocundus eẽ quam ultio
ne. ob hec quib; maiora nec sperare nec obta
re ab dijs immortalib; poteramus gr̃as actũ
nos. x. legatos saguntinus senatus popls q;
ad uos misit simul gratulatum quod tra
res hos annos in hispania atq; italia gessistis.
ut in hispaniam ñ hibo eam ne temus si q;
terrarum ultimas finit occeanus domita
armis habeatis. atahe nisi quatenus uallũ
castroy cingit. nich reliquerint peno. Jouy
optimo maximo pfidi capito hinc arcis ñ gra
res tantum ob hec agere iussi sumus. si do
num hoc etiam suos pmutetis coꝛonam
auream in capitolium uictoꝛie g; ferre. d
uty pmittatis q; sum⁹. utiq; si uobis ita uide
retur. que nob̃ impatoꝛes uri cõmoda tri
buerunt. ea rata atq; ꝓpetua auctoritate
ura faciatis. senatus legatis saguntinis re
pondit. 7 diruptum. 7 restitutum saguntũ
fidei sociali utriusq; seruate documentum
omnib; gentib; foꝛe. suos impatoꝛes recte
modeste. ex uoluntate senatus fecisse. qd sa
guntum restituerunt ciuesq; saguntinos
seruitũte exemerunt. q; alia eis benigne fece
rint. ea senatũ ita uoluisse fieri. donum p
mittere ut in capitolio ponerent. locus in
laucia q; legatis prebueri ussit. munera
dari nemini nus dena milia eris. legationẽ
deinde cetere audite que ꝓpter eas saguntinis
ut quatenus tuto possent italiam
spectatum irent. duces dati littere q; p op
pida misse. ut hispanos comiter acciperent.

cũ defens

tum referre, decretumq; scribendū de pro
uinciis relatum cum affricam nouam p
uinciam certa sortem p. scipioni destina
ri hominel fama ferrent et ipē nulla tā
modica gl'a contentus. ñ adgerendū m̄
bellum s; ad finiendum diceret se. cōs. de
claratum ēe, neq; aliter id fieri posse q̄m
si ipse in affricam exercitum transpor
tare. audiruñ q; se id p pplm apte fer
ret. si senatus adūsaret. id consiliuum haud
quaq̄m p̄ moribz patrum cū placeret. ce
teri p metum aut ambitionē mussaret.
q. fabius maximus rogatus sententiam.
scio inquit multos uirm uideri. pt. rem
actam hodierno die agi. frustra habitu
rum orationem qui tanq̄m de integra
re de affrica prouincia sententiam dice
ret. ego aut̄ p̄ mū illud ignoro quemad
modum certa iam p uincia affrica con
sulturi sorte ac strenui sit quam nec sena
tus censuit in hunc annum p uinciam
ēe. nec pplus iussit. deinde si ē consule pecca
re arbitror qui de re transacta simula
do se referre senatum ludibrio habet.
ñ senatorem m̄. qui de quo consulitur
suo loco dicat sententiam. Atq; ego certe
habeo dissentiēti m̄ ab ista festinatione in
affricam trauciendi. duarum rerum sub
eundam opp inionē ēe unā. insite ingeni
o meo cunctationis. q̄m metum pigritiā
q; hoc ad holescentes sane appellant.
dum ne penitreat adhuc alior speciosio
ra p̄mo aspectu consilia semp uisa. mea
usu meliora. altius obrectationis atq;
inuidie adūsus crescentem in dies gl'am
forcissimi. cōs. aqua suspitione time neq;
uita acta. i. mores mei neq; dictatura
cum q̄nq; consulatib; tantum q; gle bel
li domiq; parte uindicat ut pp̄ui fastidiū
euisse q̄m delicium. etas saltem liberet.
Quem cū in̄ ratio cum eo ēe potest. qui ne
filio quidē meo equalis sit. ⁊ dictatorē
cum uiderem adhuc uirib; ⁊ in cursu mag
marum rerū ēem. recusante nemo aut
in senatu aut apud pplm audiuit. quo
minus inspectante me magistri equitū
quod fando nunq̄m ante audtum erat.
imp uum mecum equaret. Reb; q̄m ūb
assequi malui. ut qui alior uidetis michi
compatus erat. sua mor confessione me
filiū p̄ferret. Sed eum ego p̄functus hono
rib; certamina michi atq; emulationem
cum adolescente florentissimo p̄ponam.
uidelicet ut in̄ iam uiuendo. ñ solum reb;
gerendis fesso. si huic negata fuerit affrica
prouincia decernat. sum ea gl'a q; parta ē.
uiuendum atq; moriendum ē. Vincere
ego phibui hannibalē. ut a uobis quor
uigent nunc uires etiam uinci posset. Il
lud te michi ignoscere. p. corneli. equi
dem. si cum in me ipo nunq̄m plus fama
hominū q̄m rem. p. fecerim. neq; am q̄
dem gl'am. Quā q̄m si aut belli nullum
in italia aut hic hostis ēet. ex quo uicto nu
chil gle quereret. qui te in italia retineret.
Si id bono publico faceres. simul cū bel
lo matiam gle tue. esse ereptum uideri
posset. Cum uō hannibal hostis in colu
mi exercitu quarto decimo iam anno
italiam oppideat. penitebit te. p. cornel.
gle tue. si hostem eum qui tot funerum
tot cladium nobis causa fuit. tu. cōs. ital
e exposueris. i. sicut penes. c. lutatiū p̄ouis
punicq; p̄ceratu belli inuitus fuit. ita penes

te hui tuũt. Vtin aut hamilcar hannibalis oyre est ꝓfecundus aut illud bellũ huic aut uictoria illa maior clarior q; qm̃ hec? Modo contingat ut te cõs. uncamus fuerat ad repanis aut erycide trajisse hamilcarem quam italia expulisse penos atq; hannibalem malis. Et tu quidem si magis patriam quam spatam gl̃am amplecteris. hispaniã potius quam italiam bello liberatam gl̃atus fuũs. Nondum is ẽ hannibal quem n̄ magis timuisse uideatur quam contempsisse: qui aliud bellum maluit. Quum g̃ ad hoc accingeris ꝓ isto circumcisus ut cum in affricam traiecturis secuturum te illuc hannibalem spes potius q̃m recto hunc tenere ubi hannibal ẽ eo bellum intendas? egregiam istam palmam belli pumq; pacti petis. Hoc natura pulsa ẽ tua cũ defendis: aliena ure oppugnatum. Pacan in italia bellum in affrica fit. nobis ꝓcul decedat timor. quam ultro aliis inferat. Si utrumq; tuo ductu auspitio q; fieri potest. hannibale hic uicto. illic carthagine expugna. Si alterutra uictoria nobis consuli relinquenda ẽ. prior cum maior clarior q; tum causa etiam insequentis fuit. Nam nunc quidẽ ꝓter q̃m quod in italia. in affrica duos duũsdecim exercitus alere erariũ n̄ potest. ꝓter q̃m quod uñ classe tueamur. uñ cõmeatib; sufficiam̃ ꝓbendis. nichil reliqui ẽ. Quid picti tandem q̃ntum uideat̃ quem fallat̃ p. licinius. in italia p. scipio bellum in affrica geret. Quid si quod omnes dii om̃a auertant. et dicere etiã reformidat animꝰ. q; que accidunt accidere possunt. et uictor hannibal ire ad urbem ꝓgerit. tum demũ te consulem ex affrica. sic q. tulluum a capua arcessem. Quid quod in affrica q; marsi cõmunis belli erit. domus tua pat̃ patruusq; tua. xxx dies cum exercitib; esi documẽto sunt. ubi ꝓ aliquot annos maximis rebꝫ terra mariq; gerendis amplissimũ nom̃ apud exteras gentes ꝓpulerunt. et ure q; familie fecerunt; dies me deficiet. si regis impatores q; romane hostium terram transgressos cum maximis cladibꝫ suis exercituum q; suoꝝ enumerare uelim. debuerunt sese prudentissima ciuitas. bello domi relicto. auctore eque impigro ac nobili iuuene magna classe in siciliam trãsmissa una pugna nauali florentem rem. p. suam imperiumq; affluxerunt. Hec tua primus antiqua repetit. Affrica eadem ista. et oꝝ. attulit insignem utriusq; fortune exemplũ nobis documẽto sunt. et. p. cornelii cum exercitu affricam conspexisse. iudicat̃ hoc cur tuisse hispaniã tue uidebunt̃. Quid enim simile? Paccato mari ꝓ oram italie gallieq; uectus emporiis in urbem socioꝝ classem ad appulisti. exposita militem ꝓ tutissima ad socios amicos. p. tarraconẽ duxisti. Ab tarracone deinde per ꝓuincias romanas circa hibum exercitus patris patruiq; tui post amissos imperatores ferocissimos. et calamitate ipsa duces tumultuarios quidẽ ille. et martius. et militaris suffragio ad tempus lectus. ceterum si nobilitas acuisset honores. ad horũ arentẽ clarissimi patres. qualibet arte belli parta oppugnata ꝓ summum ocium carthago. nullo tum punicoꝝ exercituũ socio defendente. cetera neq; eleuo. nullo tam m̃ affrico bello cõpanda. ubi n̄ portus ullus classi nre apertus n̄ ager pacatus. n̄ ciuitas socia. n̄ rex amicus. n̄ ꝓuincia copia. quecũq; circũspexis.

hostilia omnia atq; infesta. Antiphag
numidis q̃ credulis satis sit semel creditum.
Non semp̃ temnitas ẽ felix ⁊ fraus fidem in
paruis sibi p̃struit. ut cum opt̃ p̃cium sit.
tum mercede magna fallat. Non hostes
patrem patruum q; tuum armis pusquã
celebi socij fraude circumuenerunt nec
ipi amagone ⁊ hasdrubale hostium ducib⁹
q̃ntũ abhorribile ⁊ mandonio in fide acceptis
picti fuit. Numidis tu credere potes defec-
tionem multum tuoy exercitus ⁊ syphax ⁊ ma
sinissa se q̃m carthaginenses malunt potẽ
tes in affrica ẽe. carthaginenses q̃m quem
quam aliud. Nunc illos emulatio int̃ se
⁊ omnis cause certamin ũ acuunt. qua p̃cul
dubio nullus metus ẽ. hostende romana arma
exercitum alienigenã uelut ad commune
restringendum incendiũ concurrent. Aliter
de illi carthaginenses hispaniam defende
runt. aliter menia patrie templa dim ara
⁊ focos defendent. cum eum tes in p̃lium
pauida p̃sequit̃ conjux ⁊ parui ibi occur
sabunt. Quid porro sibi consili carthagi
nenses consensu africe, fide socioy regũ
menibus q; suis cum tuo exercitus q; tui
p̃sidio nudatam italiam uiderint. ultro
ipi nouum exercitũ in italiam aut ex
affrica miserint. aut magonẽ quem a
balearibus classe transmissa iam p̃ter oram
ligurum altinoy uectari constat. hannu
bali se conjungere uoluerint. Nempe in eo
dem terrore erimus in quo nup̃ fuimus.
Cum hasdrubal in italiam transcendit.
qui nõ solum carthaginẽ sed omnẽ affricam
exercitu tuo exclusurũ emanibus tuis in ita
liam emisisti. Verum ate duces eo quidem
minus uellem ⁊ id tua nõ r. p. solum causa.
uer datum uecto in italiam ẽe. Patere nos oia
que prospat̃ et. p. r. impio euenire tuo con
silio adsignare. adusa casibus incertis belli ⁊
fortune legare. Quo melior fortior q; es. eo
magis talem p̃sidem sibi patria atq; im
musa italia retinet. nõ potes ne ipe quidem
dissimulare ubi hannibal sit. ibi caput
artem. hui belli ẽe. quippe qui ut̃ p̃ferat
eam t̃ causam ẽe. ut hannibalem — eo
trahat. Sue hic g̃ sue illic. cui ham — bale
ẽt futura res. Vtrum tandem g̃ firmior erit
in affrica solus an hic tuo college q; tui
exercitu communito. Ne claudius quidem
⁊ liuius cos. tam recenti exemplo quantum
to interest dubitauit. Quid hannibalem
utrum tandem extremus angulus a
gri bruttij frustra iam duo poscentẽ ab do
mo auxilia an ppinqua carthago ⁊ tota so
tia potentiorem armis uirisq; faciet. Qd
istud consiliũ ẽ ubi malle decernere ubi tu
e dimidio oĩno res. copie sunt hostium mul
to maiores. quam ubi duobus exercitibus adu
sus unum uter plus etiam diuturna ⁊ gra
ui militia fessum pugnandum sit. Quã
compar consiliũ tui parentis uti consilio
sit reputa. Ille consul profectus in hispa
niam ut hannibali ab alpibus descenden
ti occurrẽret in italiam ex prouincia rediit.
Tu cum hannibal in italia sit. relinquere
italiam pat̃ quia rei. p. id utile. sit quia
t̃ amplius ⁊ gloriosum ẽse sit ẽe. sicut cum p̃un
cta ⁊ exercitus relicto sine lege. s. c. duabus
nauibus. p. r. imperator fortunam publicã
⁊ maiestatẽ imperii que in tuo capite pic⁹
tabant̃ cõmisisti. ego. p. consulũ rei. p. no
bis q; non sibi ipi p̃uatim creatum consu
lem existimo. exercitus q; ad custodiam no

bri atq; tralue ſcripſ ẽt. ñ quoſ regio mo
re p ſuꝑbiam conſuleſ quo terrarũ uelint
tractare. cum oꝝne ad tempuſ parata fa
buli. cum auctoritate ⁊ inueterate pruden
tie fama. magnam partẽ ſenatuſ ⁊ ſemo
tos maxime mouiſſet. plꝰq; conſilium ſe
nis quam animũ adoleſcentie ferocem
laudarent. ſcipio tra locutus fertur ⁊ ipſe.
Q. Fabi ſ principio oꝝnis patres conſ
cripti cõmemoraſſe in ſententia ſua poſ
ſe obtrectationem ſuſpectã ee. cui ego rei ñ
tam ipſe auſim cõtrarium inſimulare qm
ea ſuſpitio ultio oꝝnis an rei haud ſane
purgata ẽ. Sic enim honoreſ ſuoſ ⁊ famam
rerum geſtarum ercolut ũbiſ ad extinguẽ
dum inuidie cumẽ. tanqm in ab infimo
q; piclim ſit. ne mecum emuletur. ñ abeo
qui ſup ceteroſ excellat q; nitor. Non diſſi
mulo quin me ſibi equari nolit. ſic ſenẽ
ſe pfunctum q; ⁊ me infra etatem filij etiã
ſui poſuit. tanqm ñ longuſ quam quãtũ
ut te humane ſpacium eſt cupiditaſ glẽ
dirandatur. maxima q; parſ eſt animi me
moriam ac poſteritatem pminear. Quam
mo cuiq; id accidere animo certũ habeo
ut ſe ñ cum pſentib; nũq; cum omnib; e
ui clariſſimi ſ comparet. Et quidẽ haud
diſſimulo me cui aliquãte fabi laudeſ
ñ adequi ſolum uelle. ſ bona tua dire
rim ſi poſſim etiam me exſuperare. illud
nec ẽ in me nec in in minoribus natu ani
mi ſit. ut nolimuſ quẽq; in nitri ſimilem
euadere cuiẽ. Id enim ñ eoꝝ nũ quib; inui
deri mui ſ. ⁊ rei. p. ⁊ pene omniſ gẽriſ huma
ni detrimentum ſit. Cõmemoraſſe quoq;
eem picti ad turiũ ſi in affricam traice
rem. qui meam q; ñ ſolum rei. p. ⁊ exer
citui lucem uideẽ ſollicit. Unde hec repen
te cura de me exorta. cum pater patruuſq;
meuſ interfecti. cum duo exercituſ eoꝝ ipſe
occidione occiſi eẽnt. cum amiſſe hiſpanie
cum. uiii. exercituſ penoꝝ. uiii. q; duceſ oĩa
metu armiſq; tenerent. cũ quem ſtatuſ ad id
bellum imperatoꝝ nemo ſe oſtenderet. ꝓter
me. nemo pfectũ auſuſ eet. cum in. uiii. ⁊ xx.
annoſ nato detuliſſet impium. p. r. quid
tã tum nemo etatem meam cum hoſtili
difficultate belli patriſ patruiq; retinentem
cladem cõmemorabat. cum maioꝝ alĩ
qua nunc in affrica calamitaſ accepta eſt.
quam tunc in hiſpania erat. An maioreſ
nunc ſunt exercituſ in affrica ⁊ duceſ pleſ
melioreſq; q̃m tunc in hiſpania fuerunt.
an etaſ mea tunc maturioꝝ bello gerendo
fuit. q̃m nunc ẽ. facile ẽ poſt ſuſoſ fugatoſ
q; uiii. exercituſ punicoſ poſt ⁊ urbeſ ui cap
taſ. aut metu ſubactaſ inditionẽ pꝰ p do
mita omnia uſq; ad oceanum tot regulos
tot ſeuaſ gentes. poſt receptam totam hiſpa
niam ita ut ueſtigiũ belli nullum reliquũ
ſit eluare meaſ reſ geſtaſ. tam hercle quam
ſi uictoꝝ ex affrica redierit. ea ipſa eluat. Que
nunc retinendi mei cauſa ut terribilia ea
dem uideanẽ. ũbiſ extollunẽ. Negat adi
tum ee in affricam. negat ullos patere poꝝ
tus. oꝝ. attiluum captum in affrica comme
morat. tanqm. oꝝ. attiluſ. ꝓmo acceſſu ad
affricam offendit. neq; recordat ẽ illi ipſi
tam infeliciter imperatoꝝ patuiſſe tam pꝛope
affrice. ⁊ res egregias ꝓmo anno geſſiſſe.
⁊ quantum ad carthaginẽſeſ ducem attu
net. inuictum ad ultimũ pmanſiſſe. Si
chil ꝑ me iſto exemplo terruerit. ſi hoc bel
lo ñ ꝓpere. ſi nup ⁊ ñ animoſe ñ. xl. iſta clade

accepta foret. quin ego minus in affricam
regio capto q̃m scipionib; occisis in hispania
am traicerem nec felici sanguine laceda
moniũ carthaginiq; q̃m me patrie mee
finerem natum ẽ crescereq; michi ex
eo ipo fiducia quod posset in hominis u
nius uirtute tantum momenti ẽ. Ac etiã
adhuc audiendi sunt temere in sici
liam omisso domi bello transgressi. cur
q; q̃m greci fabulas enarrare uacat. non
agat hoc clem. num potuit siracusanum
regem cum duabus sicilia punico bello urere
transgressum in hanc eandem affricam
attulisse eo bellum uñ uenerat refers. Sed
quid ultro metum inferre hosti. et abster
moto pelo. alium in desertum adducere q̃le
sit. uerbis exprimi q; exemplis admonere op
ẽ. Multum interest alienos pplari fines an
tuos uri exscindiq; uideas. plus animi est
inferenti periclum q̃m propulsanti. ad hoc ma
ior ignatarum rerum ẽ terror. mala q; ho
stium exppinquo egressus fines aspicies.
Non ipauerat hannibal fore ut tot in ita
lia ad se deficerent. post cannensem cla
dem. quanto minus quicq̃m in affrica
carthaginiensib; firmũ aut stabilem sit
in fidos socios. graues; ac superbos dominos.
Ad hoc etiam nos deseri ab sociis uiris;
stris militare romano sternimus. carthagi
nensi nichil cuiusq; roboris ẽ. mercede pa
ti militem hiis affros numidasq; leuissima
fide nutantemq; ingenia. hic m̃ mich mo
uet una. et traiecisse me audientis. et arde bel
lo affricam. et moliente hic hannibalem
obsideri carthaginem. legiones. et frequẽ
tiores ex affrica expectante nuntios. q̃m
ex hispania accipiebatis. has m̃ spes subi

cit fortuna p. r. fecerit. ab hoste tuo lari te
stesiphare. et masinissa regis. quos ego fide et
ta ut pfidie inimicos. ut bene tutus ap fidis.
Inde multa que nunc ex interuallo. ñ ap
parent bellum apiet. idem ẽ uiri. et ducis
ñ decẽ fortune pbenti se. et ablata casu plec
tere. Ad consilium habeo. q. fabi parem quẽ
das hannibalem. si illum ego potuis tra
ham quam ille me retineat. in sua terra
cogam pugnare eum. et carthago p̃muũ
uictoie certq; semiruta brutior; castella
ne quid interim dum trahicio dum ex
pono exercitum in affrica. dum castra ad
carthaginem pmoueo. et p̃. hic detrim̃
ti capiat. Quod. tu. q. fabi cum uictor to
ta uolitaret italia hannibal. potuisti p̃
stare. quine a sacris absit pontifex maxi
mus. ido in sortem tam longinq; puni
tie ñ uenit. si hercles nichilo maturius
hoc quo ego censeo. m̃ pficeret bellum
tam̃ ad dignitatẽ pplii. et famam q; ap
regis gentis q; exteras prinebat. ñ ad de
fendendam m̃ italiam. si ad inferenda
etiam affrice arma iuderi nobis animũ
ẽ. nec hoc credi uulgari q; q̃d hannibal
ausus sit. neminẽ ducem romanor; au
dere. et prior e punico bello. tũ ẽ de sicilia
certaretur. torrens affricam ab nris exer
citib; q; classib; oppugnatam. ẽ de italia
certetur. affricam paratam ẽ. Requiesc
cat aliq̃n uexata tam diu italia. uastetur
q; uicem affrica. castra roma
na potius carthaginis portis imineant.
q̃m nos iterum uallũ hostiũ ex menib;
nris uideam. Affrica sit reliqui belli sedes
illuc terror fuga q; pparatio agror;. defec
tio sociorum. cetere belli clades q̃ in nos

hoc inde ne consumelio sum sit concusso tam et pene fracto hãnibale negare posse p. uicem ũ cõsule uirũ fortissimũ p̃sta re.

p·uiix· annos ingrauerunt ũtam· Quod
ad rem·p·ptinet·ibellum quod instat·i
prouincias de quibꝫ agitur· dixisse satis ẽ.
Jta longa oratio nec ad uos ptinens fuit.
si quem ad modum·q·fabius meas res gestas
in hispania eleuauit· sic ego contra gliam
eius eludere·i meam ũbis ẽcollere uelim
Jeutrum faciam·p·c·i si ulla alia re mo
destia certe tempando lingue adolescẽs
senem iuuero Jta ui uti·i gessi res· ut tacitus
ea opinione quam ũra sponte concepta
animus habebit facile contemptus ẽm
munus equus animus auditus ẽ· scipio· qꝝ
uulgatum erat· si apud senatum ñ optu
nuisset· ut prouincia africa sibi decerneret·
ad pplm exemplo laturum· Jtaqꝫ fului
qui consul quas fuerat postulauit a con
sule· ut palam in senatum diceret· per
mitteret ne patribꝫ ut de prouinciis de
cernerent· Facturusqꝫ eo ẽt quod censuis
sent· an ad pplm laturus· Cum scipio res
pondisset· se quod ẽre p· ẽt facturum·
tum fului· ñ ego ignarus quid respon
sus facturus ue ẽs quesiui quippe cum
preferas· temptare te magis quam con
sulere senatum· i· pinciam· t quam
uolueris ẽxemplo decernamus· parata
rogationem hãs· Jtaqꝫ a uobis· ce· pt· po
stulo inquit ut sententiam in deco· cõs·
ñ dicendo quod ẽ in meam sententiam
discedatur· ñ ius ratum habiturus cõs·
Aurelio sicul· Jñ altercatio orta· cũ cõs·
negaret equum ẽ· tribunos intercedere·
q̃minus suo quisqꝫ loco rogatus sentẽ
tiam diceret· tribuni ita decreuerunt.
Si consul de prouinciis pmittit stari eo
quod senatus censuerit ferri placeat.
nec de ea re ferri ad pop̃lm patiemur. Si
ñ pmittit· qui de ea re sententiam recu
sauit dicere· Aurelio ei mus· Consul die
ad collo quendum cum collega petit· Po
stero die pmissum senatui ẽ· Prouincie ita
decreuit· alti consuli sicilia· i· xxx· rostrate
naues quas· c· seruilius superioꝛe anno ha
buisset· pmissum qꝫ ut in affricam suo re
re· p· ẽ ee censeret traiceret· alti bruttos et
bellum cum hannibale cum eo exercitu
quem· l· uetturius· i· q· cecilius· habuisset,
sorterent· inter se comparent· ut in bruttios
duabꝫ legionibꝫ quas· cõs· reliquisset rem
gereret· imperium qꝫ in annũ progaretur
cui ea prouincia euenisset· i· ceteris pr̃ consu
lesue prętoꝛibꝫ qui exercitibꝫ prouinciisqꝫ pfu
turi erant progata imperia· q· cecilio sorte
euenit· ut cum· cõs· in bruttios ad uersus han
nibalem bellum gereret· Ludi de ĩ scipio
nis magna frequentia· i fauoꝛe exspectan
tium celebrati· legati delphos ad donum
ex preda basdrubal portandum missi· q·
pomponius· matho atꝫ catius· uiterbũ
coꝛonam auream· cc· pondo· i simulacra
spoliꝫ ex· x· pondo argenti facta· scipio cũ
ut delectum haberet· neqꝫ impetrasset·
neqꝫ magno pere retendisset· ut uoluntarios
ducere sibi milites liceret· tenuit· i quia
impense negauerat rei· p· futuram classem
ut q̃ absentis darentur ad noua fabrica
das naues acciperet· et urie primum ppli
ꝑ uias quisqꝫ facultatibꝫ consulẽ adiuuet·
pollicite certe si frumentum sociis noualibꝫ
cõmeatumqꝫ omnis grẽcie· pponentes fer
rum· tarquinienses lintea· in uela uolat
ram· interamnates anuum· i frumentum
ad rectum· iii· scutaꝫ galeas totidem pi

lagela hastati longati mulum. L. summa
pari cuiq; numero genus expleuros secures
rubra falces aluco los molas q̃ntum in. xl.
longas naues opus erat. trecenti. c. lxx. modo
nauium. cum decurionib; remigib; q; col
laturos pusim clusinos rus sellam abietes in
fabricandas naues. frumentum magnum numerum.
abietem ex publicis siluis. usus. umbrie ppli
q̃ bos nursinos. treatinos. amiternum sabi
usq; omnis ager. multe pollicitus marsi pe
ligni marrucini q; multi uoluntarii nostra
in classem dederunt. cameres cum equo
federe cum romanis erant cohortem arma
tam exercituum hominum miserunt. xxx. na
uium carine. xxv. remes. x. quadriremes
cum erant posite. ipe tta instituit opus ut die
quadragesimo quinto cum exercitus descripta
matia erat naues instructe armatesq; in
aquam deducte. profectus in siciliam e. xxx.
nauib; longis uolucrariis. vii. ferme mili
bus in naues impositis. i. p. ueneris in brutios
ad duos exercitus consulares uenit. ex eis eum
sibi sumpsit quem. l. ueturius. cos. habue
rat metello ut quib; presumsse facilius cui
adsuetis impio regi gesturum ratus. p̃misit.
i. p̃tores duos in puntiam profecti. quia pe
cuniam ad bellum decerat. agri campani re
gionem fossa greca. ad mare usque ductam. uectu
questores ussit. ut doctio q; p̃misso qui ager
cuius campanus fuisset. ut his publicus. p. r. es
set. indici. p̃mium constituit. q̃nte pecunie
e ager uocatus esset. pars decima. i. cen. ser
uilio. p̃. urb. negotium datum. ut campa
nis cuius ubi cuiq; ex. s. c. liceret habitare. ibi
habitarent. animaduerteret q; in eos qui a
libi habitarent. eadem esset animo. mago ha
milcaris filius ex minore baliarum insula
ubi hibernaret iuuentute lata in classem
posita. in italiam. xxx. ferme rostratis nauib;
multis honeratis. xii. peditum duo ferme
equitum traiecit genuam q; nullo p̃sidio
maritimam oram tutantibus. repentino ad
uentu cepit. in ad oram ligurum alpinoy
si quos ibi motus facere posset. classem ap
pulit. in gallos ligures ea gens e bellum
eo tempestate gerebant cum epanteris
montanis. q̃ penus auone oppido alpino
preda deposita. i. x longis nauib; in statione
ad p̃sidium relictis. ceteris carthaginem mis
sis ad tuendam maritimam oram quia fa
ma erat scipionem traiecturum. ipe soci
etate cum ingallis quoy gram male
bat composita montano instituit oppug
nare. i. crescebat exercitus in dies ad famam
nominis eius. gallis undiq; confluentibus.
ea inuisa cognita. sp. lucretine frustra hab
orubali cum exercitu delecto biennio ante
fuerunt letati. si par aliud in bellum duce
tantum mutato occurrit. turam ingentem
accendit patribus. ita q; i. oy. iuuum p̃cos.
ex etruria uolonum exercitum ad uouere
arminum iusserunt. i. cen. seruilio. p̃. negot
ium datum. ut si e re. p. censeret ee urba
nas legiones cum impio uideretur dato ex
urbe duci uoberet. m. ualerius. leuinus.
arretium eas legiones duxit. eisdem diebus na
ues honerarie penoy ad. lxxx. certa sardini
am ab. c. octauio qui puntie preerat. cap
tas eas celius frumento misso ad hannibalem co
meatu q; onustas. ualerius p̃dam etruscam
ligurumq; i montanoy captiuos carthag
inem p̃portandas tradit. in brutiis nichil
fere eo anno memorabile gestum. pesti
lentia incesserat pari clade in romanos

penol q; nili quo punicũ exercitum sup
morbum etiam faciel adfecit; p uno ni
lacuna templum estate hannibal egit.
ibiq; aram constituit dedicauit q;. cum
ingenti rerum gestarum titulo puni
cis grecisq; litis insculpto: Hyc huius ab
urbe condita lib. xx. viii. explicit. Incipit

Scipio postq̃m lib. xx. ix.
in siciliam uenit uoluntarios
militel ordinauit centuria
uit q;. ex his. ccc. uuenel flo
rentel etate uiriũm robore inbermes
circa se habebat ignorantel quem ad u
sum neq; centuriati. neq; armati seruа
rentur. Cum ex totius sicilie iuuenum
numero p̃cipel gene & fortuna trecen
tos equitel qui secum in affricam tra
cerent legit. diemq; his qua equos armis
q; instructis ãq; ornatis adesent edixit. g
uos ca miliã procul domo terra marq;
multos labores magna pcta allaturа
uidebatur. neq; upos nñ sz parentes cogna
tos q; eor ea cura angebat; ubi dies que
dicta erat aduenit; arma equosq; ostẽ
derunt. Tum scipio renuntiari sibi iuꝫ
quosdam equitel. sicor tanquam
grauem. duram horrere eam militiã.
siqui animati essent malle eos sibi am
tum fateri quam post nñ querentes segꝛ
nes atq; inutiles militel. r. p. esse expme
rent. quid sentirent. cum bona uenia
se auditurum. Vbi unus ex his ausus est
dicere se prosul si sibi utile uidit libm
esse. nolle militare. Tum scipio. q̃m g ad
olescens quid sentirel nñ dissimulasti iu
uenum. expectet tam cui tu arma equũ
q;. & cetera instrumenta militie tradas. & te
cum hinc exemplo domum ducat exer
citi docendum curel equo armisq;. Lecto cõ
tionẽ accipienti unũ ex trecentis quos
mercenel habebat tradit; ubi hoc nñ ex
auctoritatum equitẽ cum gña impato
ris ceteri uiderunt. se quisq; excusare. si ui
cariũm acciperet. ita. ccc. sicli romani eq̃s
sub scuto sine publica impensa; docendoꝝ
curam sicli habuerunt. quia edictum
imperatoris p̃m erat. p̃m militaturum
qui ita nñ fecisset. Graeciã hanc alam equi
tum euasisse ferunt. adiuuisse legiones
nñ cum inspiceret. primoꝝ stipendiorũ
ex his militel delegit. maxime qui sub du
ce marcello militauerant quod cum op
tima disciplina institutos credebat. tũ &
ab longa siracusariũ obsidione pulsissimos
esse urbium oppugnandarũ. Sicilie enim
rerum sz carthaginis iam excidia agita
bat animo. nñ etiam p oppida disper
timentiũ scelorũ ciuitatibus imperat. ex italia
aduecto parent. ueteres naues reficit. & cũ
his. c. lelium in affricam p̃datũ mittit.
nouas panhormi subducit quia ueri
ridimatia raptum facte erant ut in sicco
hibernarent; pparatis omnib; ad bellũ
siracusas nondum ex magnis belli motib;
satis tranquillas uenit. greci rel aq̃ubꝫdã
talicis genis eadem ui qua p bellum ex
perant retinentib; concessas sibi absena
tui repetebant; omniũ p̃mum ratus ti
ci publicam fidem. partim eo dicto par
tim uultus etiam in primacel ad opti
nendam inuriam reddentis suas rel sira
cusanis reddidit restituit. Non ipis tñ
ea rel sz oĩb; sicilie pplis grata fuit eo q;
exercitus ad bellum aduuuariũt; eadem

ctate in hispania cohortium ingens bellum conciente indibili nulla alia decausa quam padmiratione scipionis contentu impatoy alioy hoztu. cum supe unum ducem romanis ceu ab hannibale interficiebant con in hispania ceu scipionib; aliuum que mitterent habuisse. i postq̃m in italia grauu bellu urgeret adusus hannibale eu arcerentu. pter q̃m q nota tantu ducu in hispania romanis habebant. exercitum q; in uetere deductum. trepida omnia aut inco ditam turbam tyronum ce. nunquam talem occasione ubiande hispanie fore. sq; utu ad ea diem. aut carthaginiensib; aut romanis. nec inuicem his aut illis. sq; intolum utriq; simul pulsis ab romanis carthaginiensi. ab hispanis si consentirent. pelli romanos posse. ut ab omny impio in exitio soluta in pceuu hispania in patrios redire moles rctusq;. hec alia q; dicenda in pplarel mq; auseta nos q; uicinam gentem concitat. alios finitimos sibi atq; itt poplos. ttaq; int paucos dies. xxx. pedittum. uiii. ferme equitu in sedentanum agru q; eductu erat. conuenerunt. romani q; impatoz. l. lentulus. i. l. manlius accidunt negligerent primo negligendo bellum iuuentus ipi exercitib; p agrum auseranu hostico tantam pacato cleriter ductis milib; ad sedem hostiu puene. et ctium miliu spatio procul a castris eoy posuerunt castra. primo plegatu n quicquam temptatum ut discederet ab armis. deinde cum in pabulatoz. romanos impetus repente ab equitib; hispanis facturi ce. humillo alatione romano eq; tatu. equestre plu fuit. haud sane memorando in partem ulla cuentu. sole orente postero die armati instructiq; omnes mille ferme passus pcul a castris romanis aciem ostendere. medij ause tanu erant. cornu dextrum ilergetes. leuum ignobiles tenebant hispani ppli. inter cornua i mediam aciem inter ualla patentia satis late fecerunt. qua equitatum ubi temp ce emitterent. i romani more suo exercitum cum exercitus sisset. id nu hostium imitatq; sunt. ut inter legiones. i upi patentes equites relinquerent uias. exercitum lentulus ea parte ulum equitus fore tatus que pot in hiscentem inter ualla hostium aciem equites emisisset. ser. cornelio. tt. imperat equites p patentes in hostiu acies ut mittere equos iubeat. ipe cepta parium pspere pedestri pugna tantu motatus dum cederent duodecime legionis q in leuo cornu adusus ilergetes prona erat. tertiam decimam legione ex subsidiis primam aciem firmantiu duces. q̃m ibi ta pugna e. ad. l. manliu mit primas signa hortantem ac subsidia quib; res postulabat locis in ducente uenit. indicat uita ab leuo cornu ce iam missum ce ab se cornelium seruum. pcella equestri hostes circumfusurum uice hec dicta dederat. cum romani equites in medios mixti hostes simul pedestres acies turbauit simul equitib; hispanoy uiam imitantes equos clauserunt. itaq; omissa pugna equestri ad pedestre hispani descenderunt. Romani impatoz. ut turbatos hostiu

ordine⁊ trepidatione pauorem q⁊ tumultum
tuantia uiderunt signa horrantur oriri
milites ut percussos ne uel ut in acie pugnan
tur. Non sustinuissent tam infestum
impetum barbarum regis ipe indibilis
cum equitib; ad pedes degressus anteq̃ sig
signa peditum se obiecisset. Ibi aliquandiu
uarior pugna stetit; tandem postquam
hij qui extra regem semineci restantem
deinde pilo tum adigerum pugnabant obrui
ti aut occubuerunt. Tum fuga passim
capta plerisq; equos conscendendi e
quitib; spatium fi fuerat⁊ qua pedites
arcerent insuetum romanu nec ante ab
scessum eq̃m castris q; ceperunt hostiu
decem tria milia hispanoz cesa eo die
dcc. ferme capti romanoz sociq; paulo
amplius cc maxime in leuo cornu cecide
runt. pulsi castris hispani aut qui ex p
lio effugerant. sparsi primo pagos deinde
in suas quisq; ciuitates redierunt. Tum
amandonio euocati in consiliu conque
sti q; ibi clades suas inceptus auctoribus
belli legatos mittendos ad arma tradenda
dedition em q; faciendam censuere. Qui
bus culpam in auctorem belli indibilem
ceteros q; principes quoz pleriq; in acie ce
cidissent conferentibus tradentibus q; arma
⁊ dedentib⁹ sese. responsum e. In dedition
ne tra accipi eos si mandonium ceteros q; belli
ciratores tradidissent uiuos si minus.
trectum sein agrum ilergetum au
setanoz q; ⁊ deinceps alioz populoz duc
tores. Hec dicta legatis renuntiata q; in
concilium. ibi mandonius ceteriq; prin
cipes comprehensi⁊ traditi ad supplicium.
hispanie populis reddita pax. stipendiu eis
annu duplex⁊ frumentum lex milium impe
tum sagaq; ⁊ toge exercitui⁊ obsides ab xxx
ferme populis accepti. tra hispanie rebellan
tis tumultu haud magno motu intra pau
cos dies curato ⁊ compositis in affricam om
nis terror uersus. C. ielius nocte ad hippo
nem regium cum accessisset. luce prima
ad explandum agrum sub signis milites
sociosq; nauales duxit. omnib; pacis mos
cum esse a gentib; magna clades inlata.
nuntij q; trepidi carthaginem terrores in
genti compleuere classem romanam sci
pionem q; imperatore⁊ famam fuerat iam
in siciliam transgressum aduenisse. nec q̃t
naues uidissent. nec q̃nta manus agros
populare. satis gnari omnia in manus
metu augente accipiebant. Ita q; primo ter
ror pauor q; de immensa animos inces
sit. dein fortunam mutasse ut qui nup
exercitum ad mena romana habuis
sent uictores. stratiq; tot hostium exer
citib; omissa pene populos aut ui aut uo
luntate maledictionem accepisse. hui
so marte affluce populationes⁊ obsidione
carthaginis inusuri forent. nec quicquam par
ad parienda ex uberi ac romani fuissent
ut romanam plebem ut latiam uiuen
tem pbuisse maiorem sep frequentiorem q;
per tot celi exercitib; sub oriescentem suam ple
bem⁊ bellum in urbe imbellem ee. mercede pa
rari auxilia ex agresti gente ad omnem
auram spei mobili atq; infida. Jam re
ge siphacem post colloquium cum scipio
ne alienatum. massissam apta defectio
one infestissimum hostem. nichil usq̃m spei
nichil auxilij ee. nec magonem ex gallia
mouere tumultus quicq̃m. nec comun

gere lele hannibali. et hannibalem ipsum
iam et fama senescere et uiribus. In hec deflen
da prolapsos abrecenti nuntio animos rur
sus terror instans reuocauit ad consultan
dum quonam modo obuiam presentibus periculis ire
tur, dilectus raptim in urbe agrisque habi
placet mittere ad conducenda aforum auxilia mu
nire urbem. frumentum conuehere. tela ar
ma parare. instruere naues admittere ad
hipponem aduersus romanam classem. Jam
hec agentibus nuntius tandem uenit. lelium
non scipionem copiasque quante ad incursiones
agrorum satis sint transuectas. summam
belli molem adhuc in sicilia esse. Ita respira
tum. mittitque ad siphacem legationes ali
osque regulos firmande societatis causa cep
te ad philippum quoque missi qui ducenta ar
genti talenta pollicerentur. ut in siciliam
aut in italiam traiceret. missi et ad suos im
peratores italiam ut omni terrore scipionem
retinerent, ad magonem. Non legati modo sed
xxv. longe naues. vi. peditum octingenti
equites. et vii. elephanti. ad hoc magna pe
cunia ad conducenda auxilia. quibus fretus
propius urbem romanam exercitum admo
ueret coniungeretque se hannibali. Hec car
thagine parabant agitabantque, ad lelium
predas ingentes ex agro inermi ac nudo
presidiis agentem, masinissam fama roma
ne classis exercitus cum equitibus paucis ue
nit. is segniter rem agi ab scipione questus
quod tam non exercitum iam in affricam
traiecisset. percussis carthaginiensibus. siphace
impedito finitimis bellis. quem incertum
habere si spatium ad sua ut uelit compo
nenda detur. nichil sincera fide cum roma
nis acturum. Hortaretur et stimularet a sci

pionem ne cessaret. Ie quamquam regno pullus esset.
cum haud contempnendis copiis ad futu
rum peditum equitumque nec ipsi lelio
morandum in affrica esse, classem credere
profectam a carthagine cum qua absente
scipione non satis tutum esse contrahi certamen.
ab hoc sermone dimisso masinissa. lelius
postero die naues preda onustas ab hippone
soluit. reuectusque in siciliam mandata
masinisse scipioni exposuit. Eisdem ferme
diebus naues que ab carthagine ad magonem
misse erant. inter alpinos incaunos ligures
ianuamque accesserunt, in his locis tum
forte mago tenebat classem, qui legatorum
auditis uerbis iuuentutem exercitus quam maxi
mos comparare, extemplo gallorum namque uter
usque gentis ingens ibi multitudo erat. con
cilium habuit. et missum se ad eos uindican
dos in libertatem ait. et ut ipsi cernant mitti
sibi ab domo presidia sed quantis uiribus quanto exer
citu id bellum geratur. in eorum potestate esse.
duos exercitus romanos unum in gallia al
terum in etruria esse, satis scire. sed lucretium
secum. M. liuio iuncturum multa milia ar
mandam esse. ut duobus ducibus exercitibus ro
manis resistatur. Galli summam ad id suam uo
luntatem esse dicere. sed cum una castra roma
na intra infines altera infinitima terra
etruria prope in conspectu habeant. Si pa
lam fiat auxiliis aduitum ab sese penum.
extemplo infestos utrumque exercitus in
agrum suum incursuros, ea a gallis desidera
ret. quibus occulte aduiuari posset, liguri
bus quod procul agro urbibusque eorum castra
romana sint libera consilia esse. illos arma
re iuuentutem et capescere pro parte bellum
equum esse, ligures haud abnuere. tempus

m duoꝝ mlium peteret. ad dilectu habendo; interim mago mlitib⁹ gallis dimissis clam p agros eoꝝ mercede conducere commeatusq; omnis generis occulte ad eum a gallis ppls mittebant. Q. Luuius exercitum uolonum exercituq; in galliam traduceret, uiolatus q; lucretio si se mago exligurib⁹ ppulsurbem moueret obuiam ire parat. si penulsub angulo alpium quietus se contineat. ipe in eadem regione circa arimnum ꝑ ualle ꝓsidio futurus, post reditum ex africa. c. lelius scipione stimulato masinulsse adhortationib⁹ q multitudinis ꝑdam ex hostium terra cernentib⁹ tota classe efferri accensis ad trahendum quam primum, inuenit maior minor cogitatio locros urbem recipiendi que sub defectione ytalie descuerat. q ipa ad penos ꝓpensa aīe ad fectande cuius rei ex minima re adfulsit. latro cum is magis q̄m iusto bello in bruttios gerebant. res principio ab numidis facto. bruttios societate magis punica quam suopte ingenio congruentib⁹. in eum morē postremo romanos q; iam contagione quadam rapto gaudentes quantum p ducem licebat excursiones in hostium agros facere. Ab his egressi quidam urbem locrenses circumuenti regium q; abstracti fuerant. in eo captiuoꝝ numero faber quidam fuerat adsueti apud penos mercede opus in arte logorum facere, hi cognito ab locrensium principib⁹ qui pulsi ab adūsa factione que hannibali locros tradiderat regiū se contulerant. cum ceteris ꝓcunctantib⁹ ut mos ē qui dui absunt que domi agerentur exposuissent. spem fecerunt li redempti ac remissi rogent atq; ire hortaturos. ibi se habitare fidem q; ibi rerum omnium inter carthaginenses ee, ita q; utriq; simul delicio patrie ageretur simul cupiditate inimicos ulciscendi arderent redempti exemplo bis remissi q; cum omnem agende rei compositum essent signa q; procul edita observarent. ipi ad scipionē siracusas ꝓfecti apud quem parata excusum erat. referentes ibi promissa captiuoꝝ cū spem ab effectu haud abhorrentē consulu fecissent. ter mit. cum his. m. seruli. i. p. matienus. missi uissi q; ab regio. iii. milytum locros ducere. i. q. plemmyrio. p. pt. scriptum, ut rei agende adeet. Profecti ab regio scalas ad dedittam altitudinē arcis fabricatas portantes media ferme nocte ex eo loco uenerant. signum dederat. portarib⁹ arcis qui parati intenti q; ipi scalas ad id ipsum factas cum demissent. plib⁹ q; simul locis scandentes accepissent. primusq̄m clamor oriretur. in uigiles penos ut in nullo tali metu sopitos impetus ē factus. quoꝝ gemitus primo morientium excauditus. dein subita consternatio ex somno. i. tumultus. ex causa ignorare. postremo certamines alibi ex certantib⁹ alios. iam q; ad arma ꝑ se quisq; uocabat. hostis in arce ee. i. cedi uigiles oppressiq; forent romani. Neq̄ua q̄m numero pares, nec clamor ab his qui extra arcem erāt sublatus. in certum unde accidisset omnia uana augente nocturno tumultu ferisset. Itaq; uelut plena hostium arte territi penitus omisso certamine in alteram arcem duae sunt haud multum inter se distantes confugiunt; oppidani urbem habebant

uictoribꝫ p̄mium in medio positum. ex
arcibꝫ duabꝫ plus cotidie leuibꝫ certabat;
q. pleminus romano hamilcar punico p̄
sidio precat accesserel ex ꝓpinquis locis
subsidia copias augebant. Jp̄e postremo
uenerat hannibal nec sustinuissent ro
mani in locrensium multitudo exacerba
ta superbia atq; auaritia penoꝝ ad roma
nos inclinasset. Scipioni ut nuntiatum ē
in maiore discrimine locis rem ēē. ipsū
q; hannibalem aduentare. ne presidiū ē
tam picitaret haud facili in receptu ip
se amessanā scipione fr̄e in presidio ibi re
licto cum p̄mum estu frectum inclinatū
ē. Hauel mari secō misit, hannibal ab
illoco anno haud procul ab urbe locris ab
est. Hunc ip̄m misso ut sub luce p̄ma sum
ma ui p̄lium cum romanis ac locrensibꝫ
consererent. dum ipe adūsis omnibꝫ me
um tumultum abtergo urbem incautā
adgrederet. Vbi luce ceptam inuenit pug
nam ipe nec in arcem se includere turba
locum arctum ip̄ed timuit uolunt. neq;
scalas quibꝫ scanderet murꝫ adculerat
sarcinis in acerrimum conflictū cum haud
procul muris ad terrorem hostium acie
ostendisset, cum equitibꝫ numidis circū
equitat urbem. Dum scale quecq; alia
ad oppugnandum opꝰ erant parantē ad ui
sendum qua maxime parte adgrederet
ꝓgressus ad murū scorpione ictō qui ꝓxi
mōs eum forte steterat territus in tam pe
riculoso casu receptui canere cum iussisset.
castra procul abiectu teli cōmunit. Clas
sis romana a messana locros aliq; horis
diei supante accessit; exposita omni enau
bꝫ 7 ad occasum solis urbem ingressi sunt.

Postero die cepta exacte apenū pugna et
hannibal iam scat alijsq; omnibꝫ ad op
pugnationes impatiens ubabat muros ci
repente meum nich minus q̄m tale quic
quam timentem patefacta porta erumpūt
romani, adducentos impulsos cum inua
sissent occidunt ceteros hannibal ut con
silem adē sensit in castra recipit. Hunti
oq; misso ad eos qui in arce erant ut sibi
met ip̄i consulerent, nocte mortis castris a
bijt 7 qui in arce erant igni immisso rectis
q̄ tenebant. ut is cumultus hostem mora
retur agm̄ suoꝝ fuge simili curuante noc
tē adsecuti sunt. Scipio in 7 arcē relictam
ab hostibꝫ 7 uacua uidit castra uocatos ad
contionem locrenses grauiter ob defectio
nem incusauit de auctoribꝫ suppliciū sūp
sit. bona eoꝝ alijs factionis principibꝫ
ob egregiam fidem adūsus romanos con
cessit, publice nec dare nec eripere se quic
quam scipio locrensibꝫ dixit. romam mit
terent legatos quam senatus equam cen
suisset eam fortunam habituros. illud
satis scire 7 si male de p̄. mūti essent in me
liore statu sub tutis romanis futuros q̄
sub amicis carthaginensibꝫ fuissent; ipse
pleminio legato p̄sidio q; — qđ arcem ac
perat ad tuendam urbem relicto cū quib⁹
uenerat copijs messanam traiecit. Ita su
pbe 7 crudelit̄ habiti locrenses ab cartha
ginensibꝫ post defectionē ab romanis
fuerant. ut modicas iniurias ñ equo ñ
animo pati 7 ꝑpe libenti possent. ūm ir
uō tm̄ pleminō hamilcarē p̄sidij p̄fectum
cūm p̄sidiarijs militib⁹ romanis penos sceler
atq; auaritia supauerunt. ut ñ armis 7
utiss uideā certari, mēb omniūq; inopiū

310

uitat opel potentioꝛel facium ꝑmittũ
m oppidanoſ ẽ ab duce aut ꝫ militibꝫ. in cor
pora ipoꝝ in libos in coniuges infande
contumelie edite; nam auaritia ne sacroꝝ
quidem spoliatione abstinuit. Nec alia
ꝑ templa uiolata ſ ꝫ pserpine etiam intac
ta omni etate thesauri ꝑtes ſm qd apud ꝝo
qui cum magno piaculo sacrilegij sui ma
nubias retulit spoliatu dicebant. ꝙ sicut
añ regie naues lacerate naufragij nichil
in terram integri ꝑtes sacram pecuniam
dee ſm asportabat; exturbauerat. cum q̃ alio
genẽ cladis eadem illa pecunia omnibus
contactu se adulatione templi furorem ob
iecit; atq; inter se ducem in ducem militem
in militẽ rabie hosti; uirtutis sume rei pleminꝰ
ꝑerat. multum parti sub eo ſm ipe abre
gio abhorrerat. parti sub tribunis erat. rap
to pocio argento ex oppidani domo plemi
nio miles fugienti sequentibꝫ quoꝝ erat ob
uius forte sergio ⁊ metello. ⁊ militũ fuit
cui cum uisu tribunoꝝ ademptum pocin
ator. urgum ũ ⁊ clamoꝝ pugna postremo
orta inter pleminũ militeſ tribunoꝝ q;
ut suus quisq; opportunus aduenerat. ſmul
titudine simul ac tumultu crescente uic
ti pleminij militeſ ꝺ ad pleminũ ruoꝝ
ac uulnera ostentantes ſ ñ sine uociferati
one atq; indignatione concurrissent. pro
bra in eum ipsum iactata murgis refe
rentes. accensus ira domo sese proripuit.
uocatosq; tribunos nudari ac urgia ex
pediri iubet. dum spoliandis his repugna
bant ceñ multum q; implorabãt fidẽ ꝑ
territus. repente militeſ ferociſ recenti uic
toria ex omnibꝫ locis uelut ad ũsus hosteſ
ad arma conclamatũ eſt. concurrerunt.
et cum uiolata iam urgia corpora tribu
noꝝ uidissent. Tum uo in multo impoten
tiorem furorem accensi sine respectu
ñ maiestatis ñ ꝫ etiam humanitatis in le
gatum impetũ iuctoribꝫ ꝑ indignum
modũ multatis facium. tunc ipm ab
suis interceptum ⁊ seclusum hostiliter lace
rant. ⁊ ppe exanguem naso auribꝫq; mu
tilatis relinquunt. His messanam nun
tiatis scipio post paucos dies locos exerce
re aduectis cum causam pleminij; tribu
noꝝ audisset. pleminio nota libato relic
to q; in eiusdem loci ꝑsidio. tribunis sontib
iudicatis ⁊ in uincta comectis ut romam
ad senatum mitterentur. messanam atq;
ñ siracusas redijt. pleminij impotentis ire
neglectam ab scipione ⁊ nimis leuiter la
tam suam iniuriam ratus. nec quemq̃m
estimare aliud eam iram eius paciendo
sensisset. tribunos abstrahi ad se iussit. lace
ratosq; omnibꝫ q̃ pati corpꝰ ullũ potest
interfecit. nec saciatus uiuoꝝ pena inse
pultos proiecit. simili crudelitate ⁊ in lo
centium ꝑnicies est usus quos ad conque
rendas iniurias ad ꝓ scipionẽ profectos au
diuit. ⁊ que antea ꝓ libidinẽ atq; auariti
am feda exempla in socios ediderat. Tunc
ab ira multiplicata edẽ infamie atq; inui
die ñ sibi ñ ꝫ etiam imperatori eẽ. Jam co
mitiorꝝ apperebat tempꝰ. cũ a ꝓ lucano
cõsule littere romam allate se exercitum q;
suum graui morbo adfectari. nec sisti po
tuisse ni ad eam uis mali aut grauior etiã
hostes ingruisset. Itaq; ſm ipe uenire
ad comitia ñ posset. sua patribꝫ uideret
se. Q. cecilium metellum dictatorẽ comi
oꝝ causa dicturum. exercitum q; cecilij dimit
ti e re p eẽ nã neq; usum eius ullum in

plentia ẽt cum hannibal iam in hiberna
suos recepisset tanta increuisset in ea castra
uis morbi ut nisi mature dimittant ne
mo omnũ superfuturus uideatur; ea cõs.
a patribus facienda uouere. p. fide q; sua ducẽt
promissa; ciuitatem eo tẽpore ingens religio
mouerat uetusto carmine in libris sibyl
linis ppẽ crebro eo ãno de celo lapidatum
inspectis qñdoq; hostis alienigena terre
italie bellum intulisset cum pelli italia
nunc q; posse. simulauere. id a pessinunte
romam aduecta foret; id carmẽ abdecem
uiris inuentum. eo magis patres mouit
quod legati qui donum delphos portauerant referebant sacrificantibus ipsis
pythio apollinis lecta fuisse responsum
oraculo edictum maiorem multo uictoriã
quam cui ex spoliis dona portarentur adeẽ
p. r; in eius dem spei summam conferebant
p. scipionis uelut pregnantem animum
de fine belli quod depoposcisset punicam
affricam. itaq; quo maturius fatis omnibus
oraculis q; portendenti sese uictorie compo
tes fierent id cogitare q ratio transportã
de romam decerent. Sulla cum in asia
sociali ciuitates habebat. p. r; tam memo
res est oblapsum q; ex grecia quondam haud
dum illo fuisse sociata ualitudinis ppli
causa arcessitum. tunc iam attalo rege
ppẽ cõmune adiutus philippũ bellum cep
tum amicitiam ee. facturũ eum q; possit
p. r. causa legatos ad eum decreuunt. q.
ualerium leuinum. qui bis. cõs. fuerat.
acres in grecia gesserat. cecilium galbam.
edilitium galbam duos questores. cn. cor
nelium flaccũ. l. q. ualerium falconem bis
v. naues. v remisse. ut ex dignitate. p. r.

adirent eas terras ad quas concilianda ma
iestas nomini romano ẽt decreuunt; lega
ti asiam petentes protinus delphos cum es
cendissent oraculum adierunt; consulente ad
quod negotium domo missi ẽrent prosperi
eius quam sibi spem ppto q. r. portenderet.
responsum ẽ ferunt p attalum regem cõ
potes eius fore quod peterent; cum romam
deam deuexissent. Cum curarent ut eam
quam uti optimus roma ẽt hospitio excipe
t. Pergamum ad regem uenerunt; ibi legatos co
ram accepit pessinuntem in frygiam
deduxit. sacrum q; — hic lapidem quam
matrem dñm ẽ incole dicebant. tra
didit; ac — de portare romam iussit; primus
sui ablegatus m. ualerius falco nuntiauit.
deam adportari querendum uirum op
timum in ciuitate posse qui eam ritu hos
pitio acciperet. Q. — cecilius metellus dicta
tor ab consule in bruttios comitiorum causa
dictus exercitusq; eius dimissus magister
equitum. L. ueturius philo; comitia habi
ta p dictatorem consulem fecit. o. cornelius
cethegus. o. sempronius tuditanus absens.
cum punicam greciam haberet; prores
inde creati claudius nero. o. marcius rex
la. l. scribonius libo. o. pomponius matho;
comitiis pactis dictator sese magistratu
abdicauit. Ludi romani ter plebei septi
ens instaurati curules erant. edilis. cn. cor
nelius lentulus. l. hispaniam posteriorem
habebat absens creatus absentem honore
rem gessit. t. claudius asilius. l. o. unus
penus plebei edilis fuerãt; edẽ uertens
eo anno ad portam capenam marcellus
dedicauit septimo decimo anno postquam
a patre eius primo consulatu uota in gallia

311

ad classicum fuerat. ⁊ iam marcial eo
anno est mortuus. oy. emilius regillus, neg
lecte eo biennio rel in grecia erant. Itaq;
philippus echolos desertos ab romano cu
uu fiebant auxilio, quib; uoluit condit
onib; ad petendam ⁊ paciscendā subegit
pacem. quod ñ omni uu placere maturass;
bellantem eum cum echolis. p. sempn⁹.
p cōs. successor impij missus sulpicio. cū
x. milib; ⁊ xxx. v. rostratis nauib; haud
paruum momentū ad opem ferendam so
tis oppressisset, uix dum pace facta nunti
reguerit romanos dirtatum uenisse.
parthinos q; ypp inquas gen rel alias
motas ee ad spem nouandi rel dimall̄im q;
oppugnare cos ūterant auxilia rati quod
sine auctoritate sua ad ūlos fedus cum rege
pacem fecissent, ea cum audissent philip
pus, nequi motus maior in finitimis gē
tib; appolloniam contendit, quo sempro
nius se receperat. Illo legato cum
parte copiarum ⁊ xv. nauib; in echoliam
ad uisendas rel pacem q; si posset turban
dam, philipp⁹ agros appolloniatium uasta
uit ⁊ ad urbem ad motis copis potestate
pugne romano fecit, quem postq̄m quie
tum muros tamtū tueri uidit. nec satis
fidens uiribus ut urbem oppugnaret. cū
romanis q; sicut cum echolis cupiens pa
cem si posset si minus indutias facere, mi
chil ultra irritatis nouo certamine odis
in regnum se recepit. Eodem temp⁹ tedio
diutini belli op ihoe temptata prius ro
manor uoluntate legatos de pace com
muni ad philippum miserere satis confi
dere conuenturam eam affirmantes
si ad colloquium cum. p. sempronio im
patore romano uenisset, facile impetratu,
neq; enim ne ipsi quidem regis abhorre
bant animus ut in epirum transiret. et
penitus urbis epiri ibi pius collocutus rex cū
astropo ⁊ dardanis ⁊ philippo epirotarum pre
tore postea cum. p. sempronio congredit⁹.
adfluit colloquio amynander atamanū
rex ⁊ magistratus alij epirotarum ⁊ acarnan
um. philippus prior cuba fecit ⁊ petit simul
ab rege ⁊ ab impatore romano ut finem
belli facerent. darent q; eam epirotis ue
niam. p. sempronius conditiones pacis dic
ut parthinis ⁊ dimallis ⁊ bargullis ⁊ eugē
nium romanor eēnt. at in tam̄ simulta
romam legatis absentibus impetrass; ut ma
cedonie cederet. Has conditiones cum par
tes conuenirent ab rege federi adscripti prusias
bithinie rex achei boetij epirothe. ab roma
nis rhenses attalus rex pleuratus nabis. lace
demonior tyrannus. eleij ñ sel athenienses
hec conscripta consignata q; sunt. Intra duos
menses undutie facte donec rome mitteret
tur legati, ut ppls in has conditiones pa
cem uisserunt q; omnes tribus quia ūso maf
ficam bello omnib; aliis in p̄sentia leua
ri uolebant bell. p. sempronius pace facta
ad consulatum romā decessit. Ti. sempro
nio. oy. cornelio quintus decimus is annus bel
li punici erat. Quintio cornelio etruria cū
uenere exercitu sempronio bruttij, ut nouas
scriberet legiones decreuere patres. oy. mar
cio — urb. scribonio libone peregrina ea
dem gallia. oy. pomponio matone sicilia
ti. claudio nerone sardinia uenit. p. scipio
ni cum eo exercitu cum ea classe quam
habebat, prorogatum in annum imperi
um est. p. licinio ut bruttios duabus legi

onib;

omnibus optineret quo ad eum in prouincia
cum imperio morari consuli e re. p. uisum
esset. et. m. liuio. et. sp. lucretio cum binis legio
nibus quibus adusus magonem gallie pre
sidio fuissent prorogatum imperium est. et. cn.
octauio ut cum sardiniam legionemque
. t. claudio tradidisset. ipse nauibus lon
gis. xl. maritimam oram quibus finibus
senatus censuisset tutaretur. m. pompo
nio. pr. in sicilia cannensis exercitus
due legiones decrete. et quintius taren
tum. c. hostilius tubulus capuam p. pr.
sicut priore anno cum uetere presidio opti
nerent, de hispanie imperio quos in eam
prouinciam duos promitti placeret latum
ad populum est. omnes tribus eosdem. l. cornelium
lentulum. et. l. manlium accidinum p. cos.
sicut priore anno tenuissent optinere eas
prouincias iusserunt consules, dilectum
habere instituerunt et ad nouas scriben
das in brutios legiones et in ceterorum ita
enim iussi ab senatu erant exercituum sup
plementum, quanquam nondum aperte af
frica prouincia decreta erat occultantibus
id credo patribus ne prescriberent carthagi
niensis tamen in eam spem erecta ciuitas e
rat in affrica eo anno bellatum ire finem
que bello punico adesse, impleuerat ea res
superstitionum animos proniqz et ad nun
tianda ac credenda prodigia erant, eo
plura uulgabantur: duos soles uisos et nocte
intelluxisse et facem stelle ab ortu solis ad oc
cidentem porrigi uisam, tarracine por
tam agnie portam, multis locis murum
de celo tactum in ede iunonis sospite la
nuuii cum horrendo fragore strepida
tum, edictum eorum procursandorum causa di

em unum supplicatio fuit. et nouendiale
sacrum quod de celo lapidatum esset factum,
eo accessit consultatio de matre id ea acci
pienda quam preterquam quod m. ualerius unus
ex legatis pregressus ac tutum in italia fo
re nuntiauerat reges nuntius aderat tar
rachine iam esse, haud parue rei iuditium
senatum tenebat, qui uir optimus in ciui
tate esset. uiam certe uictoriam eius rei sibi
quisque mallet quam ulla imperia honore
ue suffragiosis et patrum seu plebis delato
. p. scipionem. cn. f. eius qui in hispaniam
ceciderat adolescentem nondum questorium
iudicauerunt in tota ciuitate uirum bo
num optimum esse, id quibus uirtutibus in
ducti ita iudicarint. sicut traditum a pri
mis memorie temporum illorum scriptoribus
libens posteris traderem, ita meas oppinio
nes coniectando rem uetustate obrutam
non interponam, p. cornelius cum omnibus
matronis hostiam ire iussus obuiam de
eisque eam de naue accipere et in terram e
latam tradere ferendam cum matronis, postquam
nauis ad hostium amnis tiberini
accessit, sicut erat iussus in salum naue
euectus a sacerdotibus deam accepit, extu
litque in terram, matrone primores ciuitatis
inter quas unius claudie quinte insigne
est nomen accipere cui dubia ut traditur
antea fama clamorem ad posteros tam re
ligioso ministerio pudititiam fecit, hec per
manus succedentes. deinde alie aliis omni
obuiam effusa ciuitate turibulis ante ia
nuas positis qua preferebatur. atque accenso
ture precantibus ut uolens propitiaque urbem
romanam iniret, in edem uictorie que est
in palatio pertulere deam. ii. idus apr. isque

diei festui fuit, ppt̄s frequent dona dee
tulit. lecti sternium q; ⁊ ludi fuere mega
lesi iam appellata, cum de supplemēto le
gionum que in prouintijs erant agere
tur, tempus ēē a quibꝫ dam senatoribꝫ
subiectum ē. que dubijs in rebꝫ ut cumq;
tollerata ēēnt. ea dempto iam tandem
deum benigne metu n̄ ultra patiere ut
is expectatione patribꝫ subiecerunt colo
nias latinas. xii. que. Q. fabio ⁊ Q. fuluio
. cōs. abnuissent milites dare. eas annū
iam ferme sextum uacatione militie q̄s
honoris ⁊ beneficij causam habere. cum
interim boni obedientesq; sotij. p̄fide at
q; obsequio in ppl̄o. r. continuis omniū
annoꝝ dilectibꝫ exhausti ēēnt, sub hanc
uocem n̄ memoria magis patribꝫ renoua
ta rei ꝓpe iam oblitterata ē. itaq; nichil p̄
ius referre consules passi decreuerunt ut cō
sules magistratus denosq; p̄ncipes ne pe
te sutrio ardea calibꝫ alba carseol. suesse
sedia cerei narma inter amna henam q;
colonie in ea causa erant romam excirēt.
his imparent quantumq̄ earum colo
niarum militum plurimum dedisset. p. r.
ex quo hostes in italia ēēnt dupplicatū ei⁹
sūme numerum peditum daret ⁊ equi
tes centenos uicenos. si qua eum nume
rum equitum explere n̄ possꝫ, p equite
uno tres pedites liceret dare, pedites equi
tesq; quam locupletissimi legerent⁹. mit
terentur q; ubicumq; extra italiam sup
plemēto opus ēēt. si qui ex his recusarent.
retinerent ei⁹ colonie magistratus legatos
q; placere. neq; si postularent senatum
dari. priusquam imparata fecissent, stipē
dium p̄terea his coloniis in milia eris

alle singlos impari exigiq; quot annis cen
sumq; in his coloniis agi ex formula ab ro
manis censoribꝫ data. dari autē placere eā
dem q̄m. p. r. deferri q; romam abiuratis
censoribꝫ coloniarum p̄iusq̄m magistratu
abirent, ex hoc. s. c. accitis romam magistra
tibꝫ p̄mioribꝫ q; earum coloniarum. consu
les cum militem stipendium q̄ imperassēt
alij alijs magis recusare ac reclamare. nega
re tantum militum effici posse. uix si sim
plum ex formula īpetur. enisuros. Orare atq;
obsecrare ut sibi senatum adire ac dep̄care
liceret. nichil sequare p̄ire mīto deberent.
admisisse. s; si p eundum etiam foret. neq; su
um delictum neq; iram. p. r. ut plus mili
tum darent quam haberent. posse effi
cere, consules obstānati legatos manere
rome iubent. magistratus ire domum
addilectus habendos, nisi sūma militum
que imparata ēēt romam adducta, nemi
nem his senatum daturum. Ita precisa
spe senatum adeundi dep̄candiq; dilec
tus in his. xii. coloniis p longam uacatio
nem numero iuniorꝝ actō. haud difficul
ter ē p̄fectus, altera item res ꝓpe equo lon
ge neglecta silentio. relata a. M. ualerio
leuino ē. qui p̄uatis collatas pecunias se a. M.
claudio. cōs. redditande nemo equum ēē
dixit. nec mirari quemq̄m debere in pu
blica obligata fidem suam p̄cipuam cu
ram ēē. nam p̄terquam quod aliquid ꝓpe
ad consulem ei⁹ anni quo collate pecunie
ēēnt p̄tineret. etiam se auctorem ita con
ferendi fuisse inopie erarii. nec plebe ad
tributum sufficiente grata ea patribꝫ admo
nitio fuit. uissisq; referre consulibꝫ decre
uerunt. ut tribꝫ pensionibꝫ ea pecunia

ſoluerēt. ꝑmam ꝑtem. hi quitum ēent.
ouaſ tri ⁊ quinq; conſules numerarent;
omnes deinde alias curas una occupauit
poſtquam locrenſium clades que ignorare
ad eam diem fuerant legatoꝝ aduentu
uulgate ſunt. nec tam plemnii ſceluſ q̄m
ſcipionis in eo aut ambitio aut negligē
tia; ꝛal hominum mutauit; ꝛ legati lo
crenſium opſtu ſqualore ⁊ ſordib; in com
tio ſedentib; conſulib; ue lamēta ſuppliciū
ramos olee ut grecaſ moſ ē porrigēt ante
tribunal cum flebili uociferatione hūm
ꝓcubuerunt; querentib; conſulib; locren
ſes ſe dixerunt ēē ea paſſos a. q. plemnio lega
to romanū q; militib; q̄ pati nec cartha
ginenſes quidem uelint. p. r; rogare uti ſibi
patres adeundi deplorandi q; ergo ꝛumpnaſ
ſuaſ poteſtatē facerent; ſenatu dato max
imus natu ex his ſcio q̄nti eſtimātur nec a
pud uos querele. p. c; primum in eo mon
ti ēē ſup be ſciatis ⁊ quo ñ prodita locri han
nibali ſint; ⁊ q̄m pulſo hannibale ꝑſidi
o reſtituti ditionē uram; quippe ſi culpa
defectionis ꝓcul a publico conſilio abſit.
⁊ reditum in uram dictionem appareat.
ñ uoluntate ſolum ſ; etiam operis iuuante
ntām; magis indignemini bonis ac fideli
b; ſociſq; tam indignas iniurias ab legato
uro inferb; q; fieri. ſ; ego clausam utriq;
defectionis uiā in aliud tempꝰ differendā
arbitror ſ; harum rerum gram uni ⁊ cōā
p. ſcipione qui locros recepit omniū nobis
recte ꝓ pera q; factoꝝ teſtificatē. alteriuſ qd
qualeſcūq; ſumus pati ñ debuimus; ñ poſ
ſumus diſſimulare. pc. nos cum ꝑſidium
primum in arce nra haberemus multa
feda ⁊ indigna ⁊ a ꝑfecto preſidij hamilcare
⁊ ab numidis alterius q; pallos ēē; quos illa
ſunt; collata cum his que hodie patimur.
cum bona uenia queſo audiatis. pc. id qđ
mutuis dicam; in diſcrimine ē nunc hu
manum omne genus utrum uos an carthā
ginenſes ꝓncipes terrarum uideat. ſi erbi
que locrenſes aut ab illis paſſi ſumus. aut
a uro ꝑſidio nunc cum maxime patimur.
eſtimandum romanum ac punicū impe
rium ſit; nemo ñ uros ſibi q̄m uos dnos ꝓ
optet. Et cū uidere quemadmodū in uos
locrenſes animati ſint; cum a carthagi nen
ſib; iniuriaſ multo minores acciperemuſ.
ad uram imperatorem confugimuſ; ē a uro
preſidio pluſq̄m hoſtilia patiamur; nuſ
q̄m alio q̄m ad uos querelas deferimuſ.
aut uos recipietis perditas reſ nraſ. p. c.
aut ne ab diis quidem īmortalib; quod
ꝓmimur quicquam ſupereſt. Q. plemnius
legatus miſſus ē cum ꝑſidio ad recipiendos
a carthaginenſib; locros. ⁊ cum eodem ire
rectum ē. ꝑſidio. in hoc legato uro data
animū ad loquendum liberē utrum me
rere. nec hominis quicq̄m ē. p. c. ꝑfigurā
⁊ ſpem; neq; romani cuiuſ ꝓter ueſtitum
habitum q; ſonum latine lingue peritus
ac belua īmanis qualis tum quondam
quo ab ſicilia diuidimur. ad ꝓnitiem na
uigantium circumſedisſe fabule fuerunt.
ac ſi ſceluſ libidinē q; auaritiam ſoluiſ ip
petere in ſocios uros ſatis haberet; unam
ꝑfundam quidem uoraginē. ñ patientia
nra expleremuſ. nunc oms centuriones
militesq; uros adeo in ꝓmiſcuo licentiam
atq; impbitatem ēē uoluit. pleminios fe
ci. omniſ rapuit. ſpoliauit. uberauit. uul
nerauit. occidit. conſtrupauit. matres

tuit urginel mœnluol raptol ẽre compleu
parentum:cottidie capitur urbis nr̃a. cot
die diripitur. diesl noctesq; omnia passim
mulierum puerorũq; qui rapiunt̃ atq;
absportant̃ ploratibꝫ sonant; miretur
qui sciat. quor̃ aut nos ad paciendum
sufficiamus aut illos qui faciunt ñdum
tantarum iniuriarũ sacietas cepit. & ecq;
ego ẽre qui possim nec uobis opa est audi
re singli que passi sumus cõmunit omia
amplectar. nego domum ullam locis ne
go quemq̃m hominẽ ẽxpertem iniurie eẽ.
nego ullum genus sceleris libidinis auaritie
esse posse. quod in nullo qui pati potuit̃ p̃ter
missum sit; uix ratio iuri pot̃ ut casus q
uitatis sit detestabilior. cum hostes bello
urbem ceperẽt. tamen crudelis tyrannus
ui atq; armis oppressit; omnia que capte
urbes perunt̃. passi sumus. nec cum marie
patimur. p. c. Omnia q̃ crudelissimi atq;
impiissimi tyranni celeta in oppi
sos audent. plemnus in nos libidos q no
stros. nec uno genere edidit; unum ẽ de quo no
minatim nos queri religio infixa animo
cogat. nos audire. ẽ soluere tem. p. ue
stram religionem. si ita uobis uidebitur
uelimus. p. c; uidimus enĩ cum q̃sita cere
monia nũ uos solum deos colatis. & etiã
exteros accipiatis; fanum ẽ apud nos p
serpine. de cuius sanctitate templi credo aliq̃n
famam ad uos peruenisse; p̃terbi bello qui
cum ex sicilia rediens loctos classe p̃ter ue
heretur inter alia feda que ꝓpter fidem er
ga uos in ciuitate nr̃am facinora edidit.
thesauros q̃ p serpine intactos ad eam di
em. spoliauit. atq; ita pecunia in naues
impositia; ipsa terra ẽ profectus. quid ego
euenit. p. c. dissil pollero die tecti ima tẽ
pestate lacerata omnes q; naues que sacram
pecuniam habuerunt in luuia nr̃a eiecte
sunt qua tanta clade edoctus tandem deos
ee. superbissimus rex pecuniam omnẽ conq
sitam in thesauros p serpine referri iussit.
nec tamen illi unq̃m postea p̃spere quicq̃m
euenit. pulsus q; regia ignobilia atq; in
honesta morte. temere nocte ingressus ar
gos occubuit. hec cum audisset legatus tri
bunumq; militum. mille alia que ñ au
gende religionis causa. & p̃senti dee numinis
hec cõperta nobis q; nihil referebant̃. ausus est
nichilominus sacrilega admouere man9
intactis illi thesauris. nefanda p̃da se ipso
ac domos contaminauit̃ suas. militesq; suos
quibꝫ p uos fidem q; uitam. p. c. priuauit eo
gesserit. ne quod piaculi cõmiserunt. nisi suo
solum sanguine. & etiam publica clade. lu
ant. quanq̃m ne nunc quidem. p. c. aut
ducibus aut in militibꝫ uitio cesserat ira
dee. aliquotiens iam inter se signis collatis
concurrerunt. dux altrius partis plemnius al
tius duo. et mtl. etant. nacti ci carthagi
nensibꝫ quam inter se ipsi ferro dimicare
runt. prebuissent q; occasionem furore suo
locros recipiendi hannibale nisi accitus
ab nobis scipio interuenisset. atq; ecce mili
tes contractos sacrilegio furor agitat. in du
cibꝫ ipse puniendis nullum deorum̃ ap
parut. Immo ibi p̃sens maxime fuit. iur
gil cesi tribuni ab legatos. legatus deinde insi
dias tribunoꝝ intercepit. p̃terquam q9
toto corpore laceratus. naso q; auribꝫ q; de
cisis. exsanguis. & relictus. recreatus deinde le
gatus ex uulnibꝫ tribunos militũ in uin
cta coniectos. deinde ubatos. securibꝫ q; oibꝫ

supplicijſ crucidatoſ cruciando occidit. mo
tuoſ deiñ phibuit sepeliri, hal dea plenã
a templiſiu spoliatoꝛib; hꝫ nec desinet oĩb;
co agitare furijſ qm̃ reposita sacra in pe
cunia in thesauriſ fuit; maioꝛes q̃ndam
nr̃i grauiꝰ crothoniensium bello q; extra
urbem templum est transferre in urbẽ
eam pecuniam uoluerunt. noctu audita
q; delubro uox abstineret manuſ dea
ſua templa defensuram, qua mouendi
in̄ thesauroſ religio intrussa erat, muro
circundari templum uoluerunt, aliq̃n
tum iam altitudinis exercitata erant me
nia: cum subito conlapsa ruina sunt. hꝫ
7 nunc 7 sepe alias dea suam sedem suũ
q; templũ aut curata ẽ aut auiolatoꝛib;
guia piacla fecerit, nr̃a iniuriaſ nec potest ꝺ̃
possit aliuſ ulciſci quam uoſ p. c; ad uo
ſtram q; fidem supplices confugimuſ.
nichil nr̃a interest utrum sub illo lega
toſ sub illo p̃sidio locroſ cẽ sinatiſ an ira
to hannibali 7 penis ad supplicium deda
tiſ̄ postulamuſ ut exemplo nobiſ ut
deabsente indicta causa credatiſ, ueniat
cui ap audiat ipe diluat si quicquam
sceliſ qd homo in hominem edere potest.
in noſ permiſit. ñ recuſamuſ quin et
noſ omnia eadem rerum supari possi
muſ patiamur 7 ille omni diuino hu
mano q; libet sceleꝛe. hec cum ablega
tiſ dicta eẽnt quesisset q; ab hiſ. q. fabi
decibissent ne eaſ querelaſ ad p. scipio
nẽ. respondeꝛunt missoſ legatoſ ee 7 eũ
belli apparatu occupatum ee. in affri
cam aut iam traiecisse aut intra pau
coſ dieſ traiecturum. 7 legati gr̃a q̃nta
eẽt apud imperatoꝛem. exploſ ee, cũ int
eum 7 tribunoſ in uincla conieceꝛit. lega
tum equeſtrem autem magiſtratum in
ea potestate relinquerit, uti ſ̃ exercere
templo legatiſ ñ plemini m̃ꝰ ſ̃ etiam
scipio p̃ncipum oratoꝛibus lacerari. añ
omneſ. q. fabiuſ natum eum ad corri
pendam disciplinam militarẽ arguẽ.
sic 7 in hispania pluſ ꝓpter seditionem
militum q̃m bello amissum, externo
7 regio moꝛe 7 indulgeri licentie mili
tum 7 seuire in eoſ sententiam deinde
eque trucẽ oꝛoni adiecit. p̃ leminium
legatum uinctum romam deporari
placeꝛe 7 ex uinculiſ causam dicere. acſi
uera forent que locrenſeſ querent̃, in car
cere necari bona q; eius publicari, p.
scipionem qd̃ de puꝝnia decessisset in
uestibuſ senatuſ reuocari. agi q; cũ. ti. pti
tio de impio eius abrogando ferꝛent
ad p̃plm. locrenſibus coram senatum̃ reſ
pondere, quaꝝ iniuriaſ ſibi factaſ queꝛe
rentur, eaſ neq; senatum neq; ꝓpter fac
taſ uelle. uti ſ̃ bonoſ socioſ q; 7 amicoſ
eoſ appellari, conuigeſ q; que alia erep
ta eẽnt, restitui, pecuniam quanta ex
thesauriſ proserpine sublata eẽt, con
quiri, dupplam q; pecuniam in theſ
auroſ reponi 7 sacrum piaculare fieri.
ita ut p̃ius ad collegium pontificum
referꝛet̃ qd̃ sacri thesauri motum̃ laui eẽnt.
que piacla q̃bus diiſ quibꝰ hostiſ fieri pla
ceꝛet. multeſ qui locriſ essent, omneſ in ſ
iciliam transportari. uiri coꝰoꝛteſ soci
oꝝ latini nominiſ in p̃sidium locroſ
adduci, progari eo die sententie. accenſiſ
studiſſe p scipionem 7 adiuſiſ scipionem̃
ñ potuiſſe ꝓpter pleminij factum lo

crenlium q3 cladem. ipsius etiam. imperato
ris. n̄. romanꝰ m̄. s3 ne militaris quidē cul
tus iactabatur. Cum pallio crepidis q3
in ambulare, in gimnasio libellis eum
palestre q3 opam dare, eque segniter
molliter cohortem totam siracusarum
amenitate frui. carthaginē atq3 hanni
balem excidisse de memoria, exercitum
omnē licentia corruptum. qualis sucro
ne in hispania fuīt, quat nunc locris.
socijs magis q̄m hosti metuendus. hec
quanq̄m partim uera partim mixta eo
q3 similia ueris iactabant. tam̄ uicit. Q.
metelli sententia. qui de cetis maximo ad
sensu de scipionis causa dissensit. Cui enī
conuenire, quē m̄ ciuitas iuuenem ad mo
dum recuperande hispanie delegarit. du
cem, quem recepta ab hostib3 hispania
ad imponendum punico finem creauīt.
consulem. spe destinauīt affricam sub
acturum. hannibalem ex italia detrac
turum. repente tamq̄m. Q. pleminium
indicta causa ꝓpe damp naturū ex ꝓuin
tia reuocari. cum eaq̄3 in se nefarie fac
ta locrenses quererent, ne p̄sente quidē
scipione facta dicerent. neq3 aliud q̄m
pacientia aut pudor qd̄ legato pepcissz.
in simulacri solet possz. sibi placerem.
pomponium. p̄r. cui sicilia prouintia
sorte uenisset. triduo proximo in ꝓuin
tiam profiscisci. consules. x. legatos quos
his uidetur ex senatu legere quos cum
p̄tore mitterent. 7. ii. tribunos plebei.
atq3 edilem, cum eo consilio p̄torē cog
noscere. si ea que locrenses facta quere
rentur. iussu ac uoluntate. p. scipionis
facta eēnt. ut eum de prouintia dece

dere iuberent, li. p. scipio iam in affri
cam traiecisset. tr̄. pl. atq3 edilem. cū du
ob3 legatis quos maxime ydoneos p̄tor cē
suisset in affricam ꝓficiscerent. tribuni
atq3 edilis qui reducerent in scipionem.
legati qui exercitui p̄eēnt donec nouus
imperator ad eum exercitum uenisset, sin
pomponius 7. x. legati compissent neq3
iussu neq3 uoluntate. p. scipionis ea facta
eē ut ad exercitum scipio maneret. bellūq3
ut ꝓposuisset gereret. hoc facto. s. c. cū. tr̄.
pl. factum eēt aut comparent qui duo cū
p̄tore ac legatis irent ad concilium pon
tificum relatum 7 de expiandis locris q̄
in templo ꝓserpine tacta uiolata q3 inde
eēnt. tr̄. pl. cum. p̄r. 7. x. legatis ꝓfecti. M.
claudius. marcellus. 7. m. cintius alimētus
ect. pl. datus q3 si aut in sicilia p̄tori dic
to audiens n̄ eēt scipio aut iam in affri
cam traiecisset. prendere tribuni iuberēnt
ac iure sacro scē potestates reducerent. p̄us
locros ire q̄m messanam consiliū erat,
ceterum dupplex fama ē qd̄ ad plemini
um attineat alij auditis que roma acta
eēnt. in exilium neapolim euntem forte
in q̄ntū metellum unū ex legatis inci
disse 7 ab eo regium ui retractum tra
dunt alij ab ipso scipione legatum cū
xxx. nobilissimis equitum missum qui
pleminiū in cathenas 7 cum eo seditio
nis p̄ncipes cohicerent. hij omēs seu ante
scipionis seu tum p̄toris iussu traditi in
custodiam reginis. p̄tor legatiq3 locros
profecti. p̄r. primam sicuti mandatum
erat religionis curam habuere, omnē
enī sacram pecuniam q̄ apud milites e
rat. conquisitam ipi secum attulerant.
ī thesauris reposuerūt ac piaclare sacrū fecerūt. Tū

uocatos ad tionē militē. pr. ligna ex̄ urbē eter
reuhet. castra q; in campo locat. cum gra
ui edicto. si quis miles aut in urbe resti
tisset aut secum ñ gessisset; locētib; sep mit
tē q; suis q̄ cognosset; prenderet si quid ñ com
pararet uñ añ omnia libera placere sine
mora locensib; restitui; ñ ieu defunctur ñ
penam; qui ñ restituisset; locensiū deinde
contionem habuit atq; his lubratem legesq;
suas. p. r. senatum q; restituere dixit. siq;
pleminum aliumq; aliū; ue; accusare
uellet regum sesequeretur. si de. p. scipione
publice queri uellent. ea que locēs nefarie
in dos hominesq; facta essent. uisso aut uo
luntate. p. scipionis facta essent legatos mit
terent messanam ibi secum consilio cogni
turum, locenses. pro; legatis q; senatus ac
. pr̄ gras egerunt. sed pleminū accusandū
turos scipionē quamq̄m parum inuu
riss ciuitatis sue uoluūt eum ee utrum quē
amicum sibi quam inimicū mallent ee.
p certo se habere. neq; iussu neq; uoluntate
. p. scipionis tot tam nefanda cōmissa; haud
plemino minuum aut sibi parum credi
tum aut natura insitum quib; dam ee
ut magis peccari nolint quam satis ammj
ad uindicanda pecca habeant. ltr. pr. i con
silio haud mediocre onus demptum erat
de scipione cognoscendi. pleminū. i ad duo
. xxx. homines cum eo damp nauerunt at
q; in cathenis romam miserunt; ipsi ad
scipionem profecti ea q; que uulgata ser
monib; erant. de cultu ac desidia impato
ris. soluta q; disciplinam; militie comp
ta ocis referrent romam. Vementib; his
siracusas scipio res ñ ūba ad purgandum
sese repauit. exercitum omnē eo conuenire
classem expediri iussit. tanq̄m dimican
dum eo die terra mariq; cum carthagini
ensib; ee quo die uenerunt hospitio co
mit̄ accepit. postero die trestrē nauale m
q; exercitum ñ instructos domos; hos decur
rentes classem in portu simulacrum i p
sam edem naualis pugne ostendit cum
circa armamentaria i hortatum usendum
pro legatis q; ducti. tanta q; admiratio sin
gl'arum q; rerum incussa. ut satis crede
rent aut illo duce atq; exercitu uinci car
thagin'ensem ipm̄ in aut alio nullo posse.
uererent q; quod diss bene uerterent trau
cere. i spei concepte quo die illum omnes
centurie porem quos dixissent. primo q; tē
pore compotē. pr. faceret. adeo q; letis inde
animis pfecti sunt. tanq̄m uictoriam ñ
belli magnificum apparatum nunciatu
ri romam essent. pleminus quique in ea
dem causa erat. postq̄m est uentum roma
exemplo in carcerem condit; ac primo pro
ducti ad ipm̄ in tribunis apud populū
patos locensium clade animos nullum
mitē locum habuerunt. Postea cum sepi
produceret̄. iam senescente inuidia mol
liebant ire. i ipa deformitas pleminus.
memoria que absentis scipionis facile os
ad uulgum concilabat. mortuus tñ pul
in uinclis ē quam uti ciuis de eo ppli placē
retur. Hunc pleminū. clodi lucini. in li
bro tertio terū romanarū refert ludis suos
uis q; rome affricanus tēm. cōs. faciebant,
conatum p quosdam quos ptio corrupe
rat aliquot locis urbem incendere ut
frangendi carceris fugiendiq; haberet
occasionem patefacto dein scelere. delega
tum in tullianum. ex. s. c. de scipione
nusq̄m i m senatum actum ubi omis

legatq; tribuni classem eam exercitum
ducem q; ubi sl ex rollentes fecerunt ut se
natus censeret primo quoq; tempe in affri
cam trahiciendum. scipioni q; permitte
tur ut ex his exercitib; qui in sicilia essent
ipe duceret quos in affricam secum trahi
ceret. quos primitie relinqueret quos p si
dio; dum hec apud romanos gerentur.
carthaginenses q; cum speciis p omnia
promptoria positis pcinctantes pauen
tes q; ad singlos nuncios sollicitam hiem
egissent haud paruum tripidem affig
ce momentum adiecerunt. societatem si
phacis regis cui maxime fiducia traiec
turu in affricam romanu crediderunt.
Erat hasdrubali gisgonis filio in hospitiu
m cum rege de quo antedictum e cum ex
hispania forte in eadem tempa scipio atq;
hasdrubal conuenerunt. ibi mitio quoq;
inchoata adfinitatis ut rex duceret filj
am hasdrubalis ad eam rem consuman
dam tempa q; nuptijs statuendum iam
eni tri nobilis erat virgo. p fectus hasdru
bal. ut accensum cupiditate ri sunt ante
oms numide barbaros effusi in uenere
sensit. virgine acarthagine acciri. ma
turat q; nuptias tri inter aliam gratula
tione ut publicu q; fedus p quato adicere
t societas inter pplm carthaginiensium
regem q; data ultro citro q; fide eosdem
amicos. inimicos q; habituros. iureiura
do adfirmat. Ceterum hasdrubal memor
ri cum scipione inita regi societatis et
quam uana ri mutabilia barbarorum in
genia essent uereri ne si traiecisset in af
fricam scipio paruum uinclum hee nup
tie essent dum accensu recenti amore

numidā habet ppellit blandiri q; puel
le adhibitis ut legatos in siciliam ad sci
pionem mittat p quos moneat eum ne
p orib; suis p missis fretus in affricam tra
hiciat. Se ri nuptijs cuius carthaginiensis
filie hasdrubalis quem uidit apud se in
hospitio ri publico etiam fede regem pplo
carthaginiensi iunctum optare primum
ut procul ab affrica sit adhuc fecerunt bel
lum romanum cum carthaginiensib; geat.
ne sibi interea certaminib; cor arma q;
aut hec aut illa abnuente alteram soci
etatem se qui necesse sit; si non abstineat
affrica scipio ri carthagini exercitum ad
moueat sibi necessarium fore ri p certa
affrica inquit ri ipe sit genitus ri p patria
coniugis sue p q parente ac penatib; dimi
care. Cum his mandatis ab rege legati ad
scipionem missi siracusis eum conuenerunt;
scipioni tamsm magno momento rerum
in affrica gerendarum magna q; spes desi
derium erat. legatis q; p ulsqm rei uulgatem
remissis in affricam literas dat. ad regem
quibus etiam atq; etiam monet eum ne
iura hospitiu secum neu cum pri mutare
societatis nefas fidem decreta deos testes
atq; arbitros conuentor fallat. Ceteris
qm nec; celari aduentus numidarum po
tuit uagati ri in urbe obuiisq; pretio erat
ri si liceret quid peterent uenissent pe
riclim erat ne uera eo ipo q; declarentur su
a sponte magis emanarent timor q;
in exercitu uiceret ne simul cum rege
ri carthaginiensib; foret bellandum. Auer
tit auerto falsis p occupando mentes homi
num ri uocatis ad contione militibus nul
la ee cunctandum et instare ut in af

tricam q̄m ꝑmum traiciat. locos regel
mas inullam ip̄m ꝑsus ad ꝓlium uenisse q̄
rentē quod cunctando tempꝰ tereret nūc
si ꝑacem mittere legatos idem admirantē
q; ut aut traiciatur tandem in africam
exercitū aut si mutata consilia sint certio
fiat ut si sibi a regno suo possit subleuē. Itaq;
patres iā omnib; instructis q; rem iam nō ultra
recipiente cunctationē. in animo sibi cē
ulabeum classem traducē eodemq; oīb;
pedtum equitumq; copijs contractis q̄
ꝑma die cursum nauib; daret. deos be
ne uuantib; in africam traicere. literas
ad. C. pomponiū mittit. ut si ei uideret
ubi beum uenire ut cōmuniter consulēt
quas potissimū legiones et q̄ntum nume
rum militū in africam traicerent. Item ut
cum ora maritima muniret ut naues one
rarie compleri ubi beum omnes contraherē
tur. q̄quid multum in sicilia erat. cum
ubi beum conuenisset et nec urbis multi
tudinē hominū. neq; portus naues ca
peret. Tantus omnib; ardor erat in afri
cam traiciendi ut nō ad bellum duci u
derent. sed ad certa uictorie ꝑmia ꝓpue
qui superant ex cannensi exercitu mili
tes. illo nō alio duce credebant nauata
rei. p. opa finire se militiam ignominio
sam posse. Scipio minime id genus mi
litum aspnabat. ut qui neq; ad cannas
ignauia eoꝝ cladem acceptam sciret ne
q; ullos eque uetere militē in exercitu ro
mano ēe in exercitos q; nō uarios plusq̄ trib. et ut
bib; etiam oppugnandis. quinta et. vi.
cannensis erāt legiones. eas se traiecturū
in africam cum dixisset. singulos milites
inspecturū uelutis q; quos nō idoneos credē
bat in locum eoꝝ subiecturū quos secum
ex italia adduxerat. supplerentq; tra eas legiones.
ut singule sena milia pedtum. et ducenos equi
tes haberent equites. socioꝝ. item latini
nominis pedites equitesq; de exercitu can
nensi legit. quit militum in africam trā
portatum sit. nō paruo numero inter auc
tores discrepat. alibi. x. pedtum. ii. et du
centos. alibi sedecim milia pedtum mille.
et sexcentos equites. alibi parte plus dimidia
rem auctam. v. et. xxx. pedtum equtumq;
in naues impositā quidam nō adiecerē nu
merum inter quos me ipē in rē dubia ponj
malui. Scipio ut abstineret numero. ita ad
mīnistrum multitudinis spēm auget uolu
crē ad trā delapsas clamore militum aut
q; tantam multitudinē conscendere nauē
uel ut nemo mortalium aut in italia aut
in sicilia relinqui uideret. militesq; ut na
ues ordine ac sine tumultu conscenderēt
ipē eam sibi curam sumpsit. nauticis. c.
Scipio qui classis ꝑfectus erat in naues ad
conscendere coactos continuit. cōmeatus
imponendi. C. pomponio. ꝑ. curā dat.
quinq; et. xl. dierum cibaria eq̄bus quin
decim dierum coacta imposita. ut omnis
iam in naues erant scaphas circummi
sit ut ex naues gubernatores q; et ma
gistri nauium. ibi mi milites in forum
conuenerunt ad impia accipienda. post
q̄m conuenerunt ꝑmū ab his quesiuit
si aquā hominib; unusquisq; in totidem
dies quod frumentum imposuissent ubi re
ponderunt aquam dierum. v. et. xl. in
naues ēe tum edixit militib. ut silen
tium quieti nauis sine certamine ad
ministria frequenda bene obedientes pre

ſtarent. Cum .xx. roſtratas ſe ad L. ſcipionẽ
ab dextro cornu leuo - totidem roſtratas
t. c. leuum ꝓfectum ꝓ claſſis cum .m. por
tu catone queſtore ſi tum erat onerarijſ
futuꝝ ꝓſidio lumina in naubꝫ
ſingla roſtrate bina onerate habent. in
ꝓtoria naue inſigne nocturnum truũ
luminum fore. Impoꝛia ut peteretur
gubnatoꝛibꝫ edixit fertiliſſimuſ agꝛeo
q; habundans omniq; copia rerum eſt
regio t imbelleſ quod plerumq; in ubi
agꝛo euenit barbari ſunt. ꝓſusq; quam
carthagine ẽtur uenirẽt. qꝑmi uidebã
t poſſe bis edijſ edictis imperijſ redire ad
nauesq; uiſi t poſtero die deis bene iuuan
tibꝫ ſigno dato ſoluere naues multe claſ
ſes romane e ſicilia atq; ipſo illo portu
ꝓfecte erant. ceterum ñ eo bello ſolum
nec id mirum. ꝓ datum eſſe tm̃ plereq;
claſſes erant ſ; ne priore quidem ulla
ꝓfecto tanti ſpectaculi fuit quam quam
ſi magnitudine claſſis eſtumaret. ſ; ſibi
nu conſules cum binis exercitibꝫ ante tra
iecerant. t ꝑpe totidem roſtrate in ill' claſ
ſibꝫ fuerant. q; onerarijſ ſcipio tum tra
iiciebat. nam ꝓter .xl. longaſ naues qua
dringentis ferme onerarijſ exercitum tra
iecit. ſ; t bellum bello ſecũm ꝓpe ut acto
tuul romanuſ uideꝛetur cum quo in italia
bellabat. tum ingentes ſtrages tot exer
citũ ſimul ceſis ducibꝫ effecerant. t ſci
pio dux partim factis fortibꝫ partim ſu
apte fortuna quadam ingenti ad incre
dibilem gle celebratus conſiderat animos
ſimul t mens ipa traiciendi nulli ante
eo bello duci trahendum ex ſicilia tran
ſferendum q; t finiendum in affrica

bellum te tranſire uulgata erat concur
rerat ad ſpectaclm in portum omnis tur
ba ũ habitantium ñ libyes ſ; nagonum
omnium ex ſicilia que ad ꝓſequendum ſci
pionem officij cauſa conuenerant. t preto
rẽ ꝓuincie .q. pomponiũ ſecute fuerant.
ad hoc legionis que in hoc legationes que
in ſicilia relinquebant ad ꝓſequendos cõmi
tones ꝓceſſerant. nec claſſis m̃ ꝓſpectanti
bꝫ e terra ſ; tra t oĩs circa referta ẽba ſpecta
clo. Tũ ſcipio ſilẽtio ꝓ cionem facto undeq;
inquit maria terraſq; coluiſ uos preco
queſo q; utiq; in meo imperio geſta ſunt
gerunturq; ea m̃ ꝓpto plebi q; romane ſoci
nominiq; latino qui ꝓpli. r. quiq; mea
ſectam imperium auſpicium q; terra ma
riq; ambꝫ q; ſequuntur bene utrũq; uos
bene omnia bene uertiſ auctoꝛibꝫ bonis
auſpicijſ ſaluos incolumeſ q; uictis ꝓduellibꝫ
victoꝛes ſpoliis decoꝛatos preda onuſtos
triumphantes q; — mecum domos rẽdu
ceſ ſi ſtatis inimicoq; hoſtiũ q; ulciſcendoq;
copiam faciatis q; ꝓpter carthaginenſiũ exem
pla edendi facultatẽ detiſ ſecũm haſ ꝓceſſeru
da certa — uictima. uti moſ ẽ in mare
precit turba q; ſignum dedit prociſcen
di uento ſecũdo uehemẽti ſatis ꝓfecti celeri
ter e conſpectu terre ablati ſunt. t ame
ridie nebula exceptis tra uiꝛ ut concurſu
nauium inter ſe uitarent. lenioꝛ uentus
in alto factus noctem in ſequentẽ eadem
caligo operuit. ſole ꝛurſus ẽ diſcuſſa. t ad
octa uix uentis iam certã cernebãt hauda
tta multo ciuitatis poſt gubnatoꝛ ſcipionis
aut ñ plus quinq; milia paſſuum aſtu

cam abēē mercurij promuntoꝛiū lecer
nere si uubeat eo dirigi iam in portu fore
omnē classem, scipio ut in conspectu
ra fuit precatus utibono rei p. suo q; af
fricam uideret dare uelaꝛi aliū – infra
naubꝫ accessum petere iubet et ——
eodem ferebant. Ceterum nebula sub id
fere tempus quo p̄die exorta conspectū
terre ademit. Ventus preñte nebula
cecidit. nox deiñ incertoꝛa omnia fecit,
ita q; an coꝛal ne aut interra infeꝛentur
iecere, ubi inluxit. ventus id̄ cohoꝛtus ne
bulandi recta aput omnia affuce li
toꝛa, scipio quod ēet proximum p̄mū
tiū per cunctatus cum pulcꝛ p̄mittoꝛ
ū uo carꝫ audisset placet oī inq̄t hoc di
rigite nauel. eo classis decurrit. copieq;
oīs in tram exposite sunt, prosperam
nauigationē sine terroꝛe ac tumultu
fuisse p multos grecos latinos q; auctoꝛibꝫ
credidi. cecidit preter quam qd̄ mersas
fluctibꝫ nauel. cetos omes celestes maritu
mos q; terroꝛes postremo abreptam tē
pestate ab affrica classem ad insulam
egi oꝛum in egre coꝛreptum cursum.
exponit. ipe obruit naubꝫ in uastu
mpatoꝛis scaphis haud secus quā nau
fragos multos sine armis cum ingenti
tumultu in terram euasisse. Expositis
copijs romani castra in primis tumu
lis metuunt, uiam ñ in maritimos nō
agros conspectu p̄mū classis dein tumi
tu egredientium in terrā pauoꝛ terroꝛ
q; puenerat. ꝫ in ipā urbes neq; eñ ho
minū nō turba mulieꝝ puerꝝ q; ag
minibꝫ immixta omnes passim comple
uerat uasa ꝫ pecoꝛa q; ple agrestes age

bant. reliqui iubito affricam dicere. utbi
bꝫ ū ipis maioꝛem q̄m quē secum attu
lerant terroꝛem inferebant. precipue car
thaginis ppe ut capte tumultus fuit, nā
post. cꝫ. atilium. consulē. annis ppe quin
quaginta nullū romanū exercitum
uiderant p̄ter p̄datoꝛias classes quibꝫ es
cēsiones in agros facte erant. raptis q; ;
obuia fors fecerat p̄sul recursum. semp
ad naues quam clamoꝛ agrestes concurr.
fuerat. Io maioꝛ tum fuga pauoꝛq; in
urbe fuit. Hercule neq; exercitus domi
ualidus neq; duꝛ quē opponerent erat,
hasdrubal gisgonis filius genē fama di
uitis regia tum etiam ad finitate longe
p̄mus ciuitatis erat. ꝫ eum ab illo scipi
one aliquot p̄lios fusum pulsumq; in
hispania meminerant. nec magis ducē
parē q̄m tumultuariū exercitum suū
romano exercitui esse, itaq; uelut si ur
bem ex tumplo ad gressurus scipio foꝛet.
ita conclamatū ad arma ē. poꝛteq; par
tim classe. armati in muris uigilie
q; stationes dispositē. ac nocte in sequē
ti uigilatum ē. Postero die equites specu
latum ad mare turbandos q; egredien
tes ex nauibꝫ missi in stationes romanoꝝ
incidere, tam scipio classe utica mis
sa ipe haud ita multū p̄gressus mari tu
mulos p̄imos occupat. equites in statis
onibꝫ locis ꝺ̄ oneis posuerat. ꝫ p agros
miserat p̄datum hi cū carthaginensi
equitatu p̄lium q̄m cōmisissent, pau
cos in ipo certamine plenos q; fugien
tes p̄secuti in quibꝫ prefectū eq̄ hānonē
nobilem iuuenē occiderunt. Scipio ñ
agros nō cruauastauit. ꝫ urbē etiā pro

xrimam amoy latii opulentã cepit ubi
ꝑter cetera ꝙ ert̃ mplo in nauel onerarias
impoſita miſſa q; — in ſicilia erant. vii.
libꝝ oy ſeruoy ꝙ captiuum ſunt capta, let
ſimul ẽt omniũ in ꝓncipio rerum geren
darũ aduentui fuit maſinniſſe quẽ qui
dam cum ducentis haud amplꝰ equitib;
pleriq; cum duum militũ equitatu tra
duxit uenisse. Ceterum cum longe may
mus omnium etatis ſue regum hic fuit
plimũq; rem romanã uuuerit. ope ꝑuũ
uidetur excedere paulum ad enarrandũ
quam uaria fortuna uſus ſit in admit
tendo recipiendo q; patrio regno, militã
ri p carthaginenſib; in ſpania pater ei
moritur gale noſtr erat regnum ad fra
trem regis deſarcem — ꝓgrandem na
tu ita moꝫ apud numidas ẽ ꝓuenit, haud
multo poſt. de zalce q; moꝛtuo maiꝛ
ex duob; filiis eius capuſſa puero ad mo
dum altero — patruum impium acce
pit. ceterum — cum magis iure gentis
quam auctoritatis inter ſuos aut uiri
obtineret regnum ecce it mazetulus q
dã noſtr ñ alienus ſanguine regib; fami
lie ſemp inimice ac deinpio uaria for
tuna cum his qui tum optinebant
certaminis ſi concitatis ꝑtib; apud q̃s
inuidia regum magne auctoritatis
erat caſtris palam poſitis deſcendẽ regẽ
in aciem ac dimicare de regno cepit; in
eo ꝑlio capuſſa cũ multis ꝓncipum ce
ciditq; genis me ſuiq; omnis indignatiõẽ i
ꝓtum q; mazetuli conceſſit regio tam
nomine abſtinuit. contentuſq; no
mine modico tutoꝛis. puerum tradet
mazem qui ſuꝑſtes regie ſuꝑerat. regem

appellat. carthaginiẽſem nobilem fem
nam ſoꝛoꝛis filiam hannibal que proxime e
zacti regi nupta fuerat matrimonio ſibi
iungit. ſpe carthaginienſiũ ſocietatis. cũ
ſimphace hoſpitium uetuſtũ legatis miſ
ſis renouat. omnia ea auxilia ꝓpans adũſus
maſinniſſã; ſꝛ maſinniſſa audita morte pa
tꝛui dem nece fr̃is patruelis ex hiſpania in
mauꝛitaniam baga ea tempeſtate reꝛ
mauroy erat traiecit, ab eo ſuppleꝛ unſ
miſ ꝑcib; auxilium tineri qm̃ bello ñpo
terat. iiii. mauroy impetrauit, cum his
ꝑmiſſo nuntio ad patꝛnos ſuos q; amu
oſ cum ad fines regni puenſſ; quingẽti
ferme numide ad eum conuenerunt.
ꝝ mauri in ſicut conuenerat retro ad re
gem remiſſis quanq̃m aliq̃nto minoꝛ
ſpe multitudo nec cum qua tantã rem
adgredi ſatis auderet conueniret ratuſa
gendo ac moliendo uiret q; ad agendũ
aliquid conducturũ ꝓficiſcenti ad ſimpha
cẽ laucumazes regis ad captum occurrit
trepidum agm̃ cum in urbem refugiſſe
urbem maſinniſſa ꝓmo impetu capit.
ex regiis alios tradentes ſe recipit alios
uim partis occidit. parꝫ maxima cũ ꝑpo
puero inter tumultũ ad ſimphacem
quo ꝓmum intenderat iter pueneꝛũt.
fama iã modice rei in ꝓncipio rerum ꝓſpe
he agm̃ conſtitit ad maſinniſſam numidas
adfluebant q; — undiq; ex agris uicis q
ueteres milites gale ꝛmutabant uuue
nem ad recipiendum patrũ regn̄ nume
ro multũ aliq̃ntũ mazetulus ſuꝑabat.
namq; ipſe cum exercitum quod capuſã
uicerat. ex receptis poſt eedem regis aliq̃t
habebat. puer leucumazes ab ſimpha

ce auxilia – ingentia addixerat quindecim
milia pedtū mazetullio .x. equitū erant.
quibꝫ cum masinissa neqquam tm pedi
tum equitum ue habente acie conflixit.
uicit tm ī ueterum uirtutis ī prudentia utr
o romana ī punica arma exercitatꝫ ducis;
regis cum tutorꝫ ī exigua mazetulioꝝ ma
nu in carthaginiensem agrum pfugit; ita
recuperato regno patrno masinissa qua sibi
ad ūsus simphacem haud paulo maiorem
restare dimicationē cernebat optimum
ratus cum fīe patrōele grām reconciliare.
misit qui puero spem facerent sui in fidē
masinisse sese pmisisset futurum eīdē ī me
odem honorē quo apud galam dezacles ḡn
dam fuisset ī qui mazetullio ꝑter impu
nitatem sua omnia cum fide restituy spon
deret ambo ꝑoptatis exitio modicam do
mi fortunam omnia ne id fieret carthagi
niensibꝫ de industria agentibꝫ ad sese pduxē.
hasdrubal cum forte cum hoc gerebantur
apud simphacem erat quin nummodo haud
sane multū ad septimecie credenti utrum
penes tauchum matrimā – masinissam reg
nū mazetulioꝝ eet fallu cum magnopere a
t si masinissam eisdem contentum fore
quibꝫ patrem galam aut patruum eius
dezaclē credat multo maiorem indolē
meo animo ingeniꝫ ee quam in ullo gen
tis eiusdē fuisset sepe cum in his
parua rare inter hominesl uirtutē specie
dedisse socios parē hospitibꝫ q; ī simphacē
ī carthaginiensīl nisi orientem illū ignem
oppressissent ingenti mox in seruo cū iam
nullā moram ferre possent arsuros adhuc
grauasset fragilesl uires eius ee uxor dum co
lescēt foventesl regnū; instando stimulā
do qꝫ puncit ut exercitum ad finē maleuo
loy admoueat atqꝫ in agro de quo sepe
cum gala non ubīl m̄ disceptatum ꝫ ea
am armisl certatum fuerat. tanqm haud
iniurisl sui castra loceī siquisl arceat ut qd
maxime opꝰ sit aciem dimicaturū sin p
metum agro cedatur in medium regnū
eundum aut sine certamine concessuro
ditionē eius melioresl aut nequaquā
paresl futurosl armisl. His uocibꝫ incitatus
simphax masinisse bellum infert ī primo
certamine meliusl fundit fugat q; ma
sinissa cum paucisl equitibꝫ erat in mon
tem bellum incolle uocant pfugit. fami
lie aliquot cum mappalibꝫ pecoribꝫ qꝫ ui
sarum pecuniarū ille ēplecuti sunt regem
certā maselioꝝ multitudo ditionem
siphacis concessit, quem experant exercel
montem herbidusl aquosisq; ē ī qua pe
cori bonusl alendo erat hominū oꝫ car
ne ac lacte uescentiū abunde sufficiebat
alimentisl. Jn̄ nocturnusl primo ac furtiuusl in
cursionibꝫ dein apto latrocinio infesta
omnia circa ē maxime uri carthagin
ensīl ager quia ī plusl de quo inter nu
midasl ī latrocinīū titulus erat iam q; ad
eo licenter eludebant, ut ad male delec
tam p̄dam uendēnt mercatorib; appel
lentib; nauel ad id ipm̄ plēl q; qm̄ iusto
sepe in bello carthaginensel caderent ca
perentē q;; Deplorabant ea apud siphā
cem carthaginensel interitum q; ī ipm̄
ad reliquiasl belli adsequendas instiga
bant. ꝫ uti regum uidebatur latronē
uagum in montib; consectari bucar ex
pfectisl regisl uir acer ī impiger ad id de
lectusl ī data .xl. peditū duo equitū pre

miorũ q; ingenti ipe honeratus. li caput
masinisse retulisset aut uiuum id ũ inesti
mabile gaudium fore cepisset palatos in
curiose seagentes improuiso ad hortus pecoꝝ
hominum q; ingenti multitudine ea p̃si
dio armatoꝝ exclusa masinissã ipm̃ cum
paucis in ũticem montis compellit; in ꝓpe
iam ut debellato. nec preda m̃ pecoꝝ ho
minũq; captoꝝ missa ad regem. s; copijs
ut aliq̃nto maioribꝫ. q̃m ꝑ reliquis belli
remissis cum haud amplius peditibꝫ du
centisq; equitibꝫ. degressum iugis masinis
sam ꝑsecutus in ualle arta faucibꝫ utrinq;
oppositos inclusit. ubi ingens cedes mesuli
oꝝ facta masinissa cum .l.ta haud ampli⁹
equitibꝫ ꝑ anfractus montis ignotos sequẽ
tibꝫ eripuit. Tenuit tñ uestigia bugar ad
eptãsq; eum patentibꝫ ꝓpe clippeam ur
bem campis ita circumuenit ut preter
quatuor equites om̃s ad unũ int̃ficeret. cũ
his ipm̃ q; masinissam sauciũ ꝓpe ma
nibꝫ inter tumultũ ꝯmisit in conspectu
erant fugientes ala equitũ dispsa toto cã
po quibꝫdam ut occurrerent ꝑ obliqua
tendentibꝫ quinq; hostes sequebat; amnis
ingens fugientes accepit neq; eñ cunctã
ter ut quos maior metus surgeret inmi
serant equos raptiq; gurgite in obliquũ
p̃lati duobꝫ in conspectu hostiũ in p̃ ra
pidum gurgitẽ haustis ipe ꝑisse creditus
ac duo reliqui equites cum eo inter uir
gulta ulterioris ripe emerserunt. is finis
bucaris sequendi fuit. nec ingredi flum̃
auso nec habere credenti se iam quem se
q̃retur; in uanus auctor absumpti ma
sinisse ad regem rediit. missiq; qui car
thaginẽ gaudium ingens nunciarent

tota q; — in affrica fama mortis masinis
se repleta uarie animos adfecit; manissa
in spelunca occulta cum herb̃ curaret
uulnus duoꝝ equitũ latrocinio ꝑ dies
aliquot uixit. Vbi p̃mum ducta cicatrix
pati quo posse uisa iactationẽ audatia
ingenti ꝑgit ire ad regnum repetendũ
atq; in ipo itinere haud plus .xl. equitibꝫ
collectis cum in mesulios palam iam q̃s
eẽt ferens uenisset tñ motum cum fauo
re p̃stino, gaudio imꝑato quod quẽ ꝑisse
crediderant incolum̃ cernebant fecit ut
intra paucos dies .vi. peditum armatoꝝ
.iiii. equitum ad eum conuenirent iam
q; ñ in possessione m̃ paterni regni eẽt s;
etiam socios carthaginiensiũ ꝓpios mesu
lioꝝ q; fines id simpha cis regnum erat
uastaret. Inde irritato ad bellum sipha
ce inter cirtam hypponem q; in iugis op
portunoꝝ ad omnia montiũ consedit
maiorem ḡ iam rex siphax ratus quã
ut ꝑ prefectos ageret, cum filio iuuene no
m̃ ũmin erat, parte exercitus missa im
perat ut circumducto agmine in se in
tentum hostem abtergo inuadat; nocte
profectus uermina qui ex occulto adgres
surus erat siphax autẽ inter diu apto iti
nere ut qui signis collatis acie dimicatu
rus eẽt mouit castra; ubi temp⁹ uisum ẽ
quo ꝑuenisse iam circũmissi uideri po
terant. ⁊ ipe leniclino ferente ad hostem
cum multitudine fretus. tum p̃paratis
abtergo insidijs ꝑ aduersum montẽ erectã
aciem ducit; masinissam maxĩe loci quo
multo equiore pugnatur⁹ erat. ⁊ ipe diri
git suos, atrox p̃liũ ⁊ diu anceps fuit. lo
co ⁊ uirtute militum masinissam. multi

tudine que nimio maior erat. siphax cũ
uniuersa ea multitudo duusa cum parte
afronte uigeret parte abtergo se circumfu
disset uictoriam haud dubiam siphax
dedit. ⁊ ne effugium quidem patebat. hinc
a fronte hinc a tergo includi; utraq; ceteri
pedites equites q; — celi aut capti. ducen
tos ferme equites. masinissa circa se con
globatos. duosq; turmatim inter pe
tes erumpere iubet. loco ꝑdicto in quem
ꝛedissipata conuenirent fuga. ipe equa
rum tenderat inter media tela hostium e
uasit. Due turbe heserent altera metu de
orta hosti. pinatior in repugnando tet
obruta ꝛ confixa est. Verum nam ipse ue
stigijs instantem in aliena atq; alia flec
tendo tenere. ludens tedio ⁊ despatione
tandem fesso. absistere sequendo coegit.
ipe cum. lx. equitib; ad minorẽ sitim p
uenit. ibi cum conscientia egregia sepe te
pertu regni paterni inter punica empoꝛ
a gentem q; ad. c. lelij classisq; romane
aduentum in affricam consumpsit; hec
animum inclinant. ut cum modico po
tius quam cum magno ꝓdio equitum
ad scipionem q; postea uenisse masinis
sam credam. quippe illa regnanti multi
tudo. hec paucitas. exulis fortune conue
niens. carthaginiensel ala equitũ cum ꝓ
fecta amissa. alio equitatu ꝓ nouum dilec
tũ compato. hannonem hamilcaris fily
um ꝓficiunt. hasdrubalem subinde ac
siphacem p literas nuntios q; postremo
etiam p legatos arcessunt. hasdrubalem
opem ferre ipe circumsesse partes iubent
siphacem oꝛant ut carthagini. ut unusquis
se affrice subueniat; ad utrumq; tum cast
ꝛa scipio terme mille passuu ab urbe habe
bat translata. ameare ubi pauci nec sta
tiua cõiuncta classi fuerant. hannone
quaqm satis ualido. ñ m ad lacessendũ
hostẽ. ⁊ ne ad tuendos quidem applatiõib⁹
agros equitatu accepto. id omniũ ꝓmũ
nũm equitum augeret. nec aliarum
gentium aspnatus. maxime cũ numi
das. id longe ꝓmum equitum in affrica
ẽgenus conducti iam ad. iiii. equitum
habeat. cum saleta nomine urbem occu
pauit. xv. ferme milia ab romanis castris.
Quod ubi scipioni relatum est. estiua sub
tecti equitatus inquit sunt ut plectudum
talem ducem hãnt. eo minus sibi cessan
dum ratus. quo illi segnius rem agerent.
masinissam cum equitatu ꝓmissum. po
tis obequitare atq; hostem ad pugnam
elicere iubet. Vbi omnis multitudo se ef
fudisset grauioꝛq; iam in certamine eẽt.
quam ut facile sustineri posset. cederet.
paulatim se in tempe pugne obuentu
rum; cũ maioꝛi q̃situm satis tempis
ꝓgresso uisum ad cluendos hostes cum
romano equitatu secutis regentib; tu
mulis qui pportune circa uie flexus
suppositi erant occultis. pcessit masini
sa. ex composito nunc terrentis. nunc
cedentis. m aut ipse obequitabat portis.
aut cedendo. cum timoꝛis simulatio
audatiam hostis faceret. ad insequentẽ
temere eliciebat. Vbi diu ꝰ egressi erãt.
uarieq; diu fatigabat. alios uino ⁊ so
no grauis arma capere. ⁊ frenare equos
cogendo. alios ne sparsi ⁊ in ordinẽ sine oꝛ
dine sine signis omnibus portis excurre
rent. obsidendo ꝓmo incautos euentu

masinissa excipiebat mox ꝓel simul con
ferti porta effusi equa uerant certam̃ po
stremo iam omnis equitatus plus cū ades
set sustinere ultra nequeret nō tam̃ effusa
fuga masinissa ꝙ cedendo sensim impe
eos accipiebat donec ad tumulos regen
tis romanum equitatum ꝓtraxit. Inde
ex orto equites ripi integris uiribꝫ rece
tibꝫ equis hannonem affrisq; pugnando
ac sequendo fessisse circumfudere. masi
nissa flexis subito equis in pugnam redi
it. mille fere qui primi agminis fuerant
quibꝫ haud facile receptus fuit. cum ipso
duce hannone interfecti
sunt. ceteri duces per pauor territos cede effu
se fugientes p. xxx. passuum uictores secu
ti ad duo pter ea milia equitū aut cepe
runt aut occiderunt. inter eos fuit. stabat.
n minus ducentos carthaginiensium e
quites fuisse. duos quosdam et gene
illustres. Eodem forte quo hec gesta ft
die naues que pdam in siciliam uexe
rant cum cōmeatu ire uelut om
nate ad pdam alteram repetendam
se se uenisse. Duos enī noīe carthaginien
sium duces. duobꝫ equestribꝫ plus interfe
ctos. n omīs auctores sunt ūtri credo. ne
falleret bis relata eadem res. celsus quidē
et ualerius etiam captum hannonē tra
dunt. scipio pfectos equites q; put cuiq;
opa fuerat. ante omīs masinissā insignib' do
nat. et torque pulcro. et phalere imposito
ipe cum ceteris exercitu pfectus in agros
in quacūq; mouebat pplata ꝙ urbibꝫ
etiam quibꝫdam uicisq; expugnatis la
te fuso terrore belli. septimo die quam
profectus erat magnū hominū et pecoris
et omnis generis preda trahens q; uterū polis
hostilibꝫ naues dimittit. Inde omissis expe
ditionibꝫ ad oppugnandam uticam omne
bellum uersum conuertit eam demū si cepisset. sedē
ad cetera exequenda habiturus. simul et
a classe nauali et socijs qua ex parte urbs
mari alluit. simul et terrestri exercitu.
ad immunitē ppe ipsis menibꝫ tumulū ē
ad motus. torquata machinas q; aduexerat
secum et ex sicilia missa cum cōmeatu e
rant et noua martia machinatio. multis talis
opum artificibꝫ deuia ad structa. inclusis fiebāt.
Vticensibꝫ tanta undiq; mole circumsessis
in carthaginiensi pplo carthaginiensi
bꝫ in hasdrubale tota suis mouisset. sipha
cem spes omnis erat ꝙ desidio indigentiū
auxilij tardius cuncta mouebant. Has
drubal immensissima conquisitione cum
ad. xxx. peditum et equitum confecisse
n tam̃ an aduentū siphacis castra ppe hos
tem mouere. ausus. siphax cum quin
quaginta milibꝫ peditum. decem equi
tum ueniit confestim q; motus a carthagine castris haud procul uticam. ꝓ muniti
nibꝫ q; romanus consedit. Quos aduentus
hoc tam̃ momento fecit ut scipio cum. xl. fer
me dies nequicq̃m omnia experiens obse
disset uticam. abscederet inceptato
re. etiam enī hiems instabat. Castra hib
na in ꝓmunturio quod tenui iugo conti
nenti adhetens maliq̃m. tum maris spa
tium extenditur. cōmuniuno uallo et nauа
lium castra amplectitur iugo medio legio
num castris impositis latus ad septentrio
nem ūsum. subducte naues nauales q; so
cij tenebant meridianam uallem ad al
terum litus. hec in affrica usq; ad extre

mū autū

mum autumni gesta. preꝫ conuectum
undiqꝫ exppl'atus circa agrul frumtum cō
meatusq; ex sicilia atq; italia aduectos. cō
otauius p ptōre ex sardinia ab. t. clau
dio. pr. cui ea prouincia erat ingentem
um frumtū aduexit. horrea q; nō solum q̄
iam facta erant repleta sz noua edificata,
uestimta; exercitu; decrāt id mandatum
octauio ut cum ptōre ageret si quid ex ea
prouincia compari ac mitti posset ex ea q;
haud segnius curata resl. mille ducente to
ge breui spatio t. xii. tumicarum missa; e
state ea qua hec in affrica gesta sunt. p.
sempronius. cōs. cui bruttij prouincia e
rat. in agro crotoniensi cū hannibale in p
so ferē tumultuario plio conflixit agmi
nibz magis quā acie pugnatum ē; roma
ni pulsi. t. tumultu uerius quam pugna,
mille. t. ducenti de exercitu consulis inter
fecti. m castra trepide reditum. neq; oppug
nare tūc ea hostes ausi. hostes ceterum silen
tio p̄me nocte. pfectus m. cōs. p̄misso nū
tio ad. p. licinium. p. cōs. ut suas legiones
admoueret copias conuenit. Jta duo du
ces. duo exercitus ad hannibalem redierūt
nec mora dimicandi facta cum. cōs. i. dup
plicate ure. pene recens uictoria animo
ces. Jn p̄mam aciem suas legiones sem p
nius induxit. in subsidijs locate. p. licini.
legiones. cōs. p̄ncipio pugne eodem fortu
ne primigenie uoluit. sed eo die hostis fuit.
compos q; eius uoti fuit. fusi ac fugati pe
ne sup. iiii. armatoꝝ cesa paulo minus. ccc.
-uiiii. capti. t. equi. xlvi. xi. militaria signa,
peditum ad ūsos plio hannibal crotonem
exercitum reduxit. Eodem tempe cornelius
. cōs. in altera parte italie ñ tam armis

q̄m iudicio terrore etruriam continet.
totam ferme ad magonem acp eum ad
spem nouandi res uersam. eas questiones
ex. s. c. minime ambitiose habuit multi
q; nobiles etrusq; qui aut ipi; erant. aut mi
serant ad magonē. deppl'oꝝ suoꝝ defectione
p̄mo p̄sentes erant condempnati. postremo
cientia sibimet ipi; grauium. conscientes. eū
absentes dampnati ēent. corporibz subtrac
tis bona tm̄ q̄ publicari poterant. pigne
randa pene prebebant; dum hec. cōs. diuisis
regionibz agunt censores interim rome
. o. iuli. t. c. claudius senatum recitauerūt;
p̄ncepsq; eorum dilectus. q. o. fabius. maxi
mus notatus. vii. nemo tam̄ qui sella cur
ulj sedisset sacta recta acturi. t. cum summa
fide exercuerunt. uam ē foro bouario. t. ad
uenerus circa foros publicos. idem matris
magne in palatio faciendam locauerūt;
uectigal etiam nouum ex salaria anno
na statuerant exercante sal. i. roma. ip to
tam italiam erat rome pretio eodem. plu
m foris. t. conciliabuli. t. alio alibi p̄tio pre
bendum locauerunt; id uectigal cōmune
altrim ex censoribz sacris credebant ppli; ra
tum quod in quo iudicio q̄ndā dāpnat
ēent. in p̄tio sacris maxime honestatis ciuibz
quarum opa dampnatus erat credebāt.
Jnde salinatorꝝ sluuio inditum cognomē; lu
strum condictum sexto; quia p̄ p̄uincias
dimiserunt censores. ut cuiuq; romanoꝝ
in exercitibz quantus ubiq; ēet referretur
numerus; cēsa cum his ducenta decem
. iiii. hominū conclusit lustrum claudius
nero. duodecim deinde coloniarum quod
nūq̄m añ factum erat. deferentibz ipsis
coloniarum censoribz acceperunt ut

320

gabella salis.

super.

q̄rtum numero mulcrum q̄rtum pecuma
ualerent in publicis tabul' monim̄ta erra
rent. Q̄rtum dein̄ census agi ceptus est
7 ambo forte censores equum publicum
habebant; cum ad tribum polliam uen
tum ē in quam luci nom̄ erat 7 preco cum
taretur citare ip̄m censorem erra inquit
ū. m. luuum 7 siue ex residuo uetere simul
tate siue intempestiua iactatione seuitatis m
flatus. o. luuum quia pp̄ iudicio ēet. Damp
natus equum uendere iussit. Item. o. luci
cum ad tribum narniensem 7 nom̄ colle
ge uentum ē uendere equum. c. claudiū
iussit duarum rerum causa unus quod
p falsum ad ūsum se testimonium dixiss;
alt̄ius quod non sincera fide secum in gr̄ā
redisset. Neq; sedum certam̄ inquam di
famam alt̄ius cum siue fame dampno fac
tum ē, ex tu census cum in legem uitasset
. c. claudius 7 in erarium es jecisset inter
nomina eo; quos erario s relinquebat de
ott college nom̄ dein̄. o. luci in erarium
uenit preter mechiam tribum que se ne
q; condempnasset neq; condempnatum
aut consulem aut censorem fecisset pplm
r. Omnē. uū 7 xxx. trib; erarios reliquit.
quod 7 innocentē se condempnassent. et
condempnatum consulem 7 censorem fe
cissent neq; inficiari possent aut iudicio
simul aut committi bis absepeccatum ēē.
uū 7 xxx. trib; 7 c. claudium erarium
fore quod si exemplum haberet bis eundē
erarium relinquendi. c. clauduum nomi
natum se inter erarios fuisse relecturum,
prauum certam̄ notarum inter censo
res cast[illegible]tio in consi[illegible]e ppli censoria
7 grauitate tempo; illo; digna in inuy
dia censoz el cum ēent creandi ex bel rat
ē occasionē. cū. bebul. tr. pleb diem ad po
pulum utrisq; dix ea res. Consensu patrum
discussa ē ne postea obnoxia pp̄tari aure.
censura ēēt; eadem estate in bruttiis clam
pecia a. cōs[illegible]cuncta conscientia 7 pauidosia
7 ignobiles alie ciuitates uoluntate indicio
nem uenerunt. Et cum comitio; iam ad
peteret temp; comeliu potius ex etruria
ubi nichil belli erat. romam acciri placuit;
is consules. cū. seruilium geminū creauit
in p̄teria comitia habita creati. p. cornelius
lentulus. l. quintilius. p. uarus. p. cinus. papi
. p. ullii. t. appius duo cum edilesi. pt. cēnt
pretore sp̄ti sunt. Consul comitiis p̄fectus
ad exercitum in etruriam redit; sacerdotes
eo anno mortuj atq; in locum eo; suffec
ti. ti. uetutius philo flam̄ martial 7 in lo
cum emilij regilli qui priore anno mor
tuus erat. creatus in augurat q; m. o. pō
pon; mathonis 7 decemuiri locum erra
ti decemuir. o. aurelius cotta augur. t. sē
pronius gracchus ad modum adolescens
quod tum p ratum in mandandis sacer
dotijs erat; q̄ drige aurea eo anno in capi
tolio posite ab edilib; cur. c. luuio 7 o. ser
uilio gemino 7 ludi romani bidduum in
staurati idem p bidduum plebei ab edilib;
. p. elio. p. ūllio 7 nouis epulum fuit ludo;
causa;. Tyti liuij ab urbe condita lib
xx. yi. explicit. Incipit liber. x x x.

Q̄. seruilius. cōs. xvi. is annus
belli punici erat cum de re p.
bello q; 7 prouinciis ad sena
tum retulissent censuerunt
patres. ut cōs. inter se comparerent sorti
rentē ue. uter bruttios ad ūsus hannibalē.

uter etruriam ac ligurel prouinciam ha
beret, cu brutus euenissent ẽxercitum a· p·
sempronio accepert· p· sempronius ei q̃
eum p consuli impium in annum proga
batur· p· licinio succederet· is roma· reuerte
tur bello q̃ bonus habitus ad cetera q̃b;
nemo ea tempestate instructior ciuis ha
bebatur congestus omnib; humanis a
natura fortuna q; non nobilit idem ac di
uel erat forma uiris q; corporis ẽxcellebat·
facundissimus habebat· seu causa oranda
seu in senatu ad ꝑplm suadendi ac dissua
dendi locus eet uiris ponebat ꝑstissimus
sup hec bellice q̃; laudis consulatus compo
tem fecerat· Quod in brutis ꝑ puincia idẽ
in etruria aeligurib; decretum· oi· cornelius nouo consuli tradere ẽxercitum iussit
ipe progato impio galliam puinciam ob
tinere cum legionib; his quas p· scripsim
pore anno habuisset· Sortiti deiñ puincias cepiom brutus seruilio gemino etruria
euenit; cum ꝑtor puincie in sortem con
iecte dictionem uiris urbanam petisset
uius sardiniam p· uilius· arminiñ c duab
legionib; sub lucretio spurio hec fuerant·
quintilius uarrus est sortitus· lucretio
progatum impium ut genuam oppi
dum a magone pene diruptum ẽredifi
caret· p· scipiom ñ temporis sz rei geren
de finem donec debellatum in affrica foret·
progatum impium ẽ decretum q; ut sup
plicatio fieret quod is in affricam puinci
am traiecisset ut ea res salutaris p· r· siq̃
ociatoq; ẽrcitus eet· In siciliam· iii· mi
lium sunt scripta· quia qd roboris ea
prouincia habuerat in affricam trans
uectum fuerat· qui antecessim classis ex
affrica traceret, xl· nauib; custodiri pla
cuerat siculie maritimã oram, xiii· nouas
naues illi secum in siciliam duxit cetã in
sicilia uetere refecte, huc classi m· pompo
nius ꝑtor anni ꝑtor progatio impio ꝑpositus nouos milites ex italia ad uectos in na
ues imposuit· Parem nauium nũm· cñ
octauio ꝑtori item ꝑtor anni cum pari
ture impio ad tuendam sardinie oram
patres decreuerunt, lentulus ꝑtor· ii· mi
litum dare in naues iussus· i italie ora q̃
incertum erat quo missuri classem car
thaginiensis forent uidebant autẽ q̃c
quid nudatum ꝑsidiis eet peccaturi oi·
martio ꝑtori ꝑtor anni cum totidem na
uib; tuenda data ẽ· xxx· militũ in eam in
classem ex decreto patrum consules scrip
serunt· i duas legiones urbanas ad incer
ta bella, hispanie cum ẽrcitib; imperio q̃
uecib; imperatoribus· L lentulo· i· l manlio
acidino decreti, xx· oino legionib; i clx·
nauib; longis· res romana eo anno gesta·
ꝑtores m puinciasue ussu consulib; im
peratum ꝑusqm ab urbe proficiscerent·
ludos magnos facerent quos· t manlius
torquatus dictator· in quintum annũ
uouisset eodem statu res· p· staret· i noua
religiones ẽrcitabant in animis homi
num prodigia ex plib; locis nuntiata,
aurum in capitolio coiui ñ lacerasse tm
tos credit sz etiam edisse mures antiq̃ co
ronam auream ad roserit circa capuam
omnẽ agrum locustarum uis ingens
ita ut uiñ aduenissent parum constaret·
compleuit eculeus· rate cum quinq; pe
dib; nauis an[illegible] sparsi ꝑtim ignes
in celo deinde fax ingens arsit trusi none

none religiones.

pdigia.

arcui solem tenui lineam amplexe. cir
culum deñ ipm maior sol orb exterius ec
includit arpini terra campestri agro in
ingentem sinu consedit. consedit consu
lum alteri pmam hostiam immolanti ca
put ioci neuis defuit. ea prodigia maio
ribz hostus procurata dictatore collegio pō
tificum di quibz sacrificaret. his ceteris
actis consules prouincias pfec
ti omnibz tam uelut eam sortitus affrice
cura erat seu quia ibi summam rerū bel
li quz uetti cernebant seu ut scipioni gra
tificarentur in quem cum omnis cūla
cura serat; utraqz ñ ex sardinia tm sic
añ dictum e. z ex sicilia q; hispania uestim
tui qz arma etiam ex siciliar omne genus
cōmeatus eo portabant. Scipio illo tē
pore hiemis belli opare miserat que mul
ta simul undiq; eum circumstabant.
urticam obsidebat. cast in spectu hasdrubat
erant carthaginienses deduxerant naues
classem parataram instructaq; ad cōme
atus intercipiendos habebant. Inter hec
nec syphacis quidē reconciliandi curam
ex animo remiserat. si forte iam satis amo
ris in utroq; ex multa copiosa cepisset; ab
syphace magis pacis cum carthaginien
sibz condiciones ut romani afferca pe
ni italia excederent quam si bellaretur
spes ulla desecturum adferebatur. hec
p nuncios actam magis equidem credi
derim. et ita pas maior auctores sunt q;
ipsum syphacem ut antias ualetudo p
ort in castra romana ad colloquiū ue
nisse; primo eas condiciones imperator ro
manus uxi auribz admisit postea aut
causa probabilis fuit commeandi foret in ca

stra hostium mollius eadem abnuere ac
spem facere sepius ultro citroq; agitantibz
rem coniecturā; hiberna capta carthaginien
sium congesta temere ex agris materia ex
structa lignea ferme tota erant numi
de precipue harundine ex uicis stipula que
pars maxima recens passim nullo ordine
quadam ut sine impio occupatis locis ex
tra fossam etiam uallum q; habitabant.
hec relata scipioni spem fecerant castra
hostium p occasionem incendi. scipio ci
legatis quos mitteret ad syphacem calo
rum loco. primos ordines spectatos uirtu
tis atq; prudentie seruili habitu mitte
bat qui dum in colloquio legati ēent.
uagi p castra alius alia aditus exitusq;
omnis situm formam q; uniuscuiusq; ca
stroq; parium qua pene q; numide
haberent quot interualli inter haldru
bal ac regia castra ēet spectarent. more
q; simul noscerent stationum uigili
arum q;. nocte an inter diu opportu
niores insidianti ēent. Et inter crebra
colloquia alius atq; alius de industria q
pluribz omnia nota ēent mittebantur
ē sepe aguatores certiore ē spem pacis inter
syphacem et carthaginienses p eum face
ret legati romani uenisse ad im
peratorem auunt. nisi certum responsum
detulit; pñ seu ipsi staret iam sententia
seu consulendus hasdrubal et carthagi
nienses ēent. consuleret tempus ē aut
pacem componi aut bellum nauti ter
geri. dum consulit hasdrubal carthā
ginienses et spectatores omnia uisendi
et scipio ad companda ea q; in rem e
rant. temp habuit et mutatione ac spe pa

cū negligentia ut fit apud pnoſ numq
dam q; — orta cauendi nequid hoſtile
interim pateret; tandem relatum rei
ponſum quibꝫdam quia nimiſ cupere
romanuſ pacem uidebat. nuquiſ pocca
ſionē adiectiſ que p opportune cupienti
tollē indutiaſ ſcipioni cauſam pbuere at
nuntiꝰ regiſ cum lēlatū ſe ad conſiliū
deciſſet. poſtero die reſpondit uno frustra
tendente nulli alij pacem placuiſſe; renū
tiarēt. nullam aliam ſpem reliquiſ car
thaginenſibꝫ ſi pbaci cū romanis cēnt. i
ta tollit indutiaſ ut liba fide incepta exe
qꝛetur deducīq; nauibꝫ etiam uiſ pn
cipū erat machinaſ omnia q; uelut a
mari adgreſſur urbem imponit. i. xx.
militum ad capiendū quem antea tenu
erat tumulū ſup urbem mittit. ſimul
ab eo quod parabat. in altū uſ rex curam
conuerteret hoſtiū animoſ ſimul nequa
cum ipe ad ſiphacē haſdrubalē q; — pfec
tuſ cēt. eruptio ex urbe. i. impetuſ in caſtra
ſua relicta cū leui preſidio fieret. his ppa
ratiſ aduocato q; conſilio. i. dicere explora
toribꝫ iuſſiſ que compta adferent. maſi
niſſa q; cui omnia hoſtium nota erant.
poſtremo ipe quid pararet in prima noc
te exponit. tribuniſ edicit. ut ubi ptorio di
miſſo ſigna conmouiſſet exemplo educe
rent caſtriſ legiones. ita ut impauerat.
ſigna ſub occaſum ſolis efferri ſunt cep
ta; ad primam ferme uigiliam agmen
explicauerunt. media nocte ſeptē enī
milia ferme erant. modico — gradu
ad caſtra hoſtiū puentum ē; ibi ſcipio
partem copiarum lelio maſiniſſam q;
ac numidaſ attribuit. i. ē; ſtra ſiphacis
muadere igneq; colligere iubet. inglori de
inde ſeparatum lelium ac maſiniſſam de
ductoſ obteſtat. ut quīt nox prudentie ad
erat tantum diligentia exple ant. curaq;
ſophaſdrubalem punica q; caſtra adgreſſu
rū. ceterum non ante cepturum quam
ignem in regiſ caſtriſ conſpexiſſent neq;
ea res morata diu ē. Jam. i. proximis ca
ſis iectu ignis he ſint exemplo proxima
q; idem cepſ continua amplexus totuſ se
paſſim diſſipauit caſtriſ. i. trepidatio quide
quanta neceſſe erat in nocturno effuſo ta
lare incendio orta eſt. ceterum fortuitum
ñ hoſtilem ac bellicum ignem pari ē ſine
armiſ ad reſtinguendū incendium effu
ſi in armatoſ incidere hoſtiſ maxime nu
midaſ ab maſiniſſa nocturna regioꝝ caſtroꝝ
ad exercituſ itinerum. Idoneiſ locis diſpoſitoſ
in ipiſ cubiliſ ſemiſompnoſ hauſit flā
ma. multi in pcipiti fuga ruentes ſuper
alij alioſ in anguſtiſ portarum obtriti
ſunt. relucentem flāmam primo uigiles
carthaginenſiū deinde excitati alij noctur
no tumultu cum conſpexiſſent. ab eode
terrore credere. i. ipſi ſua ſponte incendi
um ortum. i. clamor intercedem et mul
nera ſublatuſ an exrepidatione nocturna
ēt. ſuſpiciōnem ueri adimebat.
Jgnē p ſequiq; inermes ut quibꝫ hoſtile
ſuſpectum ēt. omnibꝫ portis qua cuiq;
primum erat ea in q; reſtinguendo ig
nem ferent portantes. in agmen romanum
ruebant. quibꝫ ceſis omnibꝫ preter quā
hoſtili odio etiam nequiſ nuntiuſ effu
geret exemplo ſcipioneglectā ut in ta
li tumultu portas inuadit. ignibꝫ q;
in proxima tecta conlectiſ effuſa flāma

primo uelut parta plub; locu reliquit. Dein
per continua serpens uno repente omnia
incendio hausit ambustu hominesq; umita
q; feda primum fuga dein strage obruebāt
ruinera portarum quos ñ oppressserat igni
ferro absumpti. bina q; castra die una de
leta ducesq; tamñ ambo ex tot milib; arma
tor. xx. pedituma equites semiermes
magna parte sauciq; afflatiq; incendio ef
fugerunt. Cesa aut hausta flāmis. xl. ho
minum sunt capta sup. v. multa carcha
ginensium nobiles. xi. senatores signa
militaria. cl. xxiii. equi numidici supra
. ii. dcc. elefanti. vi. capti octo ferro flāma
q; absumpti magna uis armor capta.
ea omnia impator uulcano sacrata incen
dit. hasdrubal ex fuga cum paucis affror
urbem proximam petierat. eo q; omnes
qui superant uestigia ducis sequentes se
contulerant. metu deiñ ne dederet scipio
ni urbe egressus. Ex eodem patentib; por
tis romanu accepit nequiq; hostile q;
uoluntate concesserant indutionē factū.
due subiñ urbes capte direpte q;. ea pre
da atq; castris incensis ex igne rapta erat
militi concessa ē. siphax octo milium fer
me in spatio loco cōmunito consedit has
drubal carthaginem contendit. nequit
p metum ex recenti clade molli consulē
tur. quo tantus primo terror ē factus ut o
missa utica carthaginem crederent ex
emplo scipionē obsessurum. senatum
itaq; ut suffectus quod uelut consulare
imperium apud eos erat uocauerunt. Ibi
tribz una de pace legatos ad scipionem
decernebat. altera hannibalem ad tue
dam ab exitiabili bello patriam reuoca
bat tertia romane in aduersis rebz constan
tie erat. repandum exercitum siphacem q;
orandum ne bello absisteret censebant.
hec sententia quia hasdrubal presens bar
chine q; — omnis factionis bellum malebāt
uincere. Inde dilectus in urbe agrisq; haberi
ceptus. atq; ad siphacem legati missi summa
ope ipsum reparātem bellum cui iam
niam ut ante blanditiis satis potentib;
ad animum amantissimz pcib; ac mia ualue
ret pena lacrimarum obtestans. patrem
suum patriam q; prodere idemq; flāmis
carthaginem quib; castra conflagrassent
absumi sineret. spem q; opportune obla
tam adferebant legatq; iiii. celtiberum
circa urbem nomine obbam ab conqui
sitoribz suis conductam in hispaniam
egregie iuuenturis sibi occurrisse atq; hasdru
balem ipse diem adfore. manu haud q;
quam contemnenda. Igit ñ benigne
ñ legatis respondit. ostendit etiā mul
titudinē agrestium numidarum quib;
p eosdem dies arma quosq; dedisset. atq; om
nem iuuentutē adfirmat ex regno ex
ercitū exire. incendio ñ pius cladem ac
ceptam. cum bello infiorem ē qui armis
uincat. Hec cum legatis responsa atq; post
dies paucos reuersus hasdrubal. siphax
copias iunxerunt. is omnis exercitus fuit
xxx. ferme milia armatorz. scipionem ue
lut tam debellato quod ad siphacem car
thaginensesq; attineret utice oppugnā
de integrum iam q; machinas admo
uentem muris. adiuuit fama redintegra
tum belli. modicis q; — pfidiis ad spem
ñ obsidionis terra mariq; relictis ipe
cum robore exercitus ire ad hostes pgit

Primo in tumulo .iiii. ferme distante a
castris regijs consedit; postero die cum equita
tu in magnos ita uocant campos subiec
tos ei tumulos degressus succedendo ad sta
tiones hostium lacessendo q; leuib; p̄liis di
em absumpsit. ⁊ p̄ insequens biduum tu
multuosis. hinc atq; illinc excursionib; in
uicem nich dictu satis dignum fecerunt.
quarto die in aciem utrimq; descensum
ē. Romanus post p̄ncipes hastarum p̄ma
signa. in subsidijs thrarios constituit. equi
tatum ytalicum ab dextro cornu. ab leuo
numidas masinissamq; opposuit. Siphax
hasdrubalq; numidicis ad ūsus ytalicū
equitatum carthaginiensiū. contra masi
nissam locatis celtib̄os mediam aciem in
ad ūsa signa legionum accipere ita instr
ucti concurrunt; primo impet⁹ simul utr⁹
q; cornu ⁊ numide ⁊ carthaginienses pul
si. namq; numide maxima pars agrestes
romanum equitatum. neq; carthagini
enses ⁊ ipē nouus miles masinissā recenti
sup cetera uictoria terribilem sustinuere.
Nudata utrimq; cornib; celtib̄m acies sta
bat qd̄ nec in fuga salus ulla ostendebat⁹.
locis ignotis neq; spes uenire ab scipione
erat quem bene m̄itum de se ⁊ gente sua
mercennarijs armis in affricam oppug
nantum uenissent; g̃ circumfusis undi
q; hostib; alij sup alios cadentes obstina
te moriebant⁹. Omnib; q; in eos uersis a
liquantum ad fugam temporis siphax
⁊ hasdrubal p̄receperunt fatigatos cede
diutius q̄m pugna uictores nox oppressit.
Postero die scipio lelium masinissamq;
cum omni romano ⁊ numidico equita
tu expeditis q; militū ad p̄sequendos

Hyphacem atq; haldrubalem mittit ipse
cum robore exercitus urbes circa que om̄s
carthaginiensium dicionis erant. partī spe
sp̄atim metu partim ui subicit. Carthagi
ni erat quidem ingens terror ⁊ circumferē
tē arma scipionē omnib; finitionib; rap
tim p̄ domitis ipām carthaginē repente
ad gressurum credebant. Itaq; ⁊ muri refi
ciebantur. p̄ pugnaclis q; armabantur.
⁊ p̄ se quisq; diutine opsidionis toleran
da sunt ex agris conuehit. Rara m̄tio est
pacis. frequentior legatorū ad hannibalē
arcessendū mittendorū pars maxima clas
semq̄ ad cōmeat⁹ excipiendos parata erat.
mittere iubent. ad opp̄m̄dam stationem
nauium ad uticam incaute agentem. for
sitan etiam naualia castra relicta cū leui
p̄sidio oppressuros; in hoc consiliū maxīe
inclinant legatos. tn̄ ad hannibalē mittē
dos censent. quippe classi ut felissime ge
rantur res parte aliqua leuare utice ob
sidionē carthaginem ipām qui tueatur.
neq; imp̄atorē alium quem hānibalem
neq; exercitum alium q̄m hannibalis
sup̄ eē; deducte g̃ postero die naues simul
⁊ legati in italiam profecti raptimq; oīa
stimulante fortuna agebant⁹. ⁊ in quo
quisq; cessasset prodi ab se salutē omīū
rebatur; scipio grauem iam spolijs mul
tarum urbiū exercitū trahens captiuis
aliaq; p̄da inuetera castra ad uticam mis
sis iam in carthaginē intent⁹ occupat re
lictum. fuga custodum tyneta abest a
carthagine .xv. ferme passuum locus cū
op̄ib; tum suapte natura tutus ⁊ quia
⁊ ab carthagine conspici et p̄bere ipē cons
pectum confusū mare urbi possit. Inde

cum maxime uallum romani iacerent.
conspecta classi hostium est uticam a car-
thagine petens, g̃ omisso ope p̃nuntiatũ
et signa q; raptim ferri sunt cepta ne na-
ues in certam̃ obsidionẽ uerse ac mini-
me nauali p̃lio apte oppͥmerent, que eẽ
restituissent agili nautico instrumẽto
apte ⁊ armate classi naues tormenta ma-
chinas q; portantes ⁊ aut in onerariarũ
usum ille aut ita pulse ad muros ut pagẽ
ac pontib; prebere ascensus possent itaq;
scipio postq̃m in nauali certamine solet
rostratis que p̃lio alijs eẽ poterant ip̃o
stremam aciem recepit, ppe terrã inone-
rariarũ quadrͥplicem ordinẽ p̃ muro ad
ictus hostem oppositis eas q; ipas ne in
tumultu pugne turbari ordines possent.
malis autẽ nis q; de naue in nauem traiec-
tis ac ualidis simib; uelut uno inter se un-
cto inligatis compͣgit tabulas q; sup in-
strauit ut p̃ruum ordinem fecisset ⁊ sub
ipis pontib; interualla fecit qua p̃currẽ
spectatorie naues in hostem ac tuto recipi
possent. His raptim p̃ tempore instructis
mille ferme delectis ppugnatoribus onerarijs
imponunt. celoq; missilibus ut q̃nuis longo
certamine sufficerent ingens congestus
ta paratus atq; intenti hostiũ aduentũ
opiebant, carthaginiensis qui sic immutatã
cernit omnia p̃myrta turbata trepidanti
um p̃mo impetu oppressisse p̃culsi ter-
restribus cladibus atq; in mari quidẽ ubi ip
si plus poterant satis fidentes die signa na
uigationis abstincto sub occasu solis in por
tum retulerunt. Postero die sub ortu solis instructe
abalato naues uelut ad ustum p̃lium na-
uale ⁊ tam q̃m ecturus ce romanis cũ du
xissent q; postq̃m nichil mouerũ abhosti
bus uiderunt tum demum onerarias adgre
diunt̃ erat minime certamini nauali si
mile p̃ime spem muros oppugnantium
nauiũ altitudine aliquantũ onerarie ex-
rostratis penuana plerag; sic ponte supi
no ac tutela in locum superiorem minebat.
grauior ac ponde ipo libratior sup̃ne ex one-
rarijs ictus erat spectatore naues ac leuia
ipa nauigia que sub constratis pontium
p̃tervalla excurrebant. primo ipa e tam
impetu ⁊ magnitudine rostratarum ob-
ruebant̃. deinde ppugnatoribus q; incom mo-
de erant quod p̃myte cum hostiũ nauib;
inhibere sepe tela cogebant metu ne
ambiguo ictu suis inciderent. Postremo
asseres ferreo unco prefixi harpagones vo-
cant. miles punicis nauib; inhici in romana
cepit. quos cum neq; ipos neq; carbenas
quib; suspensi mouebant̃ incidere posset.
ut quecq; retro inhibita rostrata onerariã
herentem unco traherent scindi uideres
uincta quib; alia alijs immixta erat seriem
aliam simul plium nauium trahi. hoc
malo tã lacerati quidẽ omisso ponte ⁊ ut
transiliendi in sedem ordinem nauium
spacium ppugnatoribus datum e. sex fer-
me onerarie puppib; abstrate carthaginẽ
sunt maior quã p̃ re- lectia s; eo grauio
or quod inter assiduã cladem ac lacrimas
non quantum cuiq; ex impato gaudio
in adfulserant cum eo ut appareret haud
procul, certo fuisse romanã classem mi
xtatum affectus suarum nauium so-
ret ⁊ scipio in tempore subuenisset, p eos
forte dies cum leuis ⁊ matutina quinto

natrassent-

q-5-

decimo terme die in numidiam puenit
sente massi-esulu regnum patrum masi
nisse leti ut ad regem duu desidatum con
cessere. siphax pulsu in prefectul pfidis
q; suus uetere se cotinebat regno ne utica
quieturus stimulabat egrum amore ym
socer q;-rta uiris equisq; habundabat
ut subiecte ocisi regnu p multos floret an
nos uires etiam minus barbaro atq; in
potentu anno sps possent facere. Igitur oi
bz qui bello apti erant in unum coactis e
quos arma tela duuidit equites inter uia
pedites cohortes sue quidam ab romanis
centurionibz ducebat distribuit exercitu
haud minore quam quem priusq; habuerat
ceterum omni ppe nouo atq; incondito
re ad hostes pgit-t castris in ppinquo ppo
sitis primo pauci equites exercito spectante
ab stationibz progredientes in iaculis sumoq;
recurrere ad suos. in excursionem inuicem
fierent cum pulsos indignatio accenderet
pfidie subire quod irritamentum certa
minum equestrium e cum aut uincentiu
bz spes aut pulsis ira adgregat suos. ita tu
a paucis plus accenso omne utrumq; pos
tremo equitatum certamen studium
effundit ac dum sincerum equestre plu
um erat multitudo masesiliorum ingen
tia agmina siphace emittente sustineri
ux poterat. Deinde ut pedes romanus repen
tino pturmas uam suam dantes intercur
su stabilem aciem fecit abstruit q; effuse
muehenter sese hostem primo barbari segnius
pmittere equos. deinstare ac ppere
turbati nouo genere pugne. postremo in
pedite solum cedere si; ne equitem quidem
sustinere peditis presidio audentem ia

gna quoq; legionum appropinquabant.
Tum uo maseliis in primum impetum si
ne conspectum quidem signoru atq; armoru
tulerunt tantum memoria priori claudi
um seu psens error ualuit, ibi siphax dum
obequitat hostium turmis si pudore si pe
ricto suo fugam sistere posset equo grauit
icto effusus oppmitur capitur q; ut uisus
letum an omisisse pbeatur. spectacu
lum ad letum pstrahit. Circa caput reg
ni siphacis erat eo q; ingens hominu con
cursus. sedes in eo pho minor quam uic
toria fuit. qui equestri tantum pho certa
tum fuerat. in plus. v. occisa minus dimi
dium eo hominum captum e; impetum
castra facto quo pcussa rege amisso mul
titudo se contulerat masinissa sibi quide
dicere nichil esse in presentia pulchrius. quam
uictorem recuperatum tanto post intervallo
patrium inuisere regnum. si tam sedis q;
ad usus rebz non aut spatium ad cessan
dum fisse. sed usq; cum equitatum uicto q;
siphace circam precedere simat trepida
omnia metuse oppressurum. Ieuum cum
peditibz sub modicis tuneribz posse absen
tiente sedo pgressus circam eo uocari ad
colloquium principes circensium iubet. si;
apud ignaros regis casus. nec q; acta essent
promendo nec minus nec suadendo. ante
ualuit quam rex unctus in conspectum
datus esset. Iam ad spectaculum tam fe
dum complorato orta-t partim pauore
mentia sunt. deserta. partim repentino co
sensu gram apud uictorem querentium
parefacte porte-t masinisse presidio circa
portas opportuna q; metuum dimissio
ne cum fuge pareret exercitus. ad regiam oc

cupandam citato uadit equo; intranti ue
stibulo in ipso limine sophoniba uxor sipha
cis filia hasdrubalis peni occurrit et cum
in medio agmine armatorum masinissam
insignem cum armis tum ceteris habitu
conspexisset et regem esse id quod erat rata
genibus aduoluta eius omnia quidem ut
posses in nobis dii dederunt uirtusque et feli
citas tua. sed sit captiue apud dominum uite ne
cisque sue uocem supplicem mittere licet
si genua si uictricem adtingere dextram
precor quesoque per maiestatem regiam in
qua paulo ante nos quoque fuimus per gentis
numidarum nomen quod tibi cum siphace
commune fuit per huiusce regie dominos qui te me
lioribus omnibus accipiant quam siphacem
hinc miserunt hanc ueniam supplici des
ut ipse quodcumque fert animus de capti
ua statuas neque me in cuius quam romani
superbum et crudele arbitrium uenire si
nas. Si nichil aliud quam siphacis uxor
fuissem tamen numide atque in eadem mecum
affrica geniti quam alienigene et externi fi
dem experiri mallem quid carthaginiensi
ab romanorum arbitrio oro obtestorque; for
ma erat insignis et florentissima etas. ita
que cum domo dextram amplectens in id ne
cui romano traderetur fidem exposcerent
propiusque blanditiis oratio esset quam preces
non in misericordiam modo prolapsus est animus uicto
ris sed ut est genus numidarum in uenerem
preceps amore captiue uictor captus data
dextera in id quod petebatur obligande
fidei in regiam cum conuenere et cum ipse
quemadmodum promissi fidem prestaret
quod cum expedire non posset ab amore
temerarium atque impudens mutuatur

ab romano. quid
filie hasdrubalis
timendum sit uides.
Si nulla re alia
potes. mort me
ut uindices

conlium nuptias in eum ipsum diem para
ri repente iubet. nequid relinqueret in
integri aut lelio aut ipsi scipioni consu
lendi uelut in captiuam que masinisse
iam nupta foret. factis nuptiis superuenit
lelius et adeo non dissimulauit in prohea rege
factum ut primo etiam cum siphace et
ceteris captiuis detractum eam geniali
mittere ad scipionem conatus sit; uictus de
inde precibus masinisse orantis ut arbitrum
utrius regum duorum fortuna accessio so
phoniba esset ad scipionem reiceret. misso
siphace et captiuis ceteras urbes numidie
que presidiis regiis tenebantur adiuuante
masinissa recipit. Syphacem in castra ad
duci cum esset nuntiatum omnis uelut
ad spectaculum triumphi multitudo effu
sa est precedebat ipse uinctus sequebantur
grex nobilium numidarum. Tum quant
quisque plurimum poterat magnitudine
siphacis fame gentis uictoriam suam au
gendo addebat illum esse regem cuius tamen
maiestati duo potentissimi in terris tri
buerunt populi. Rex carthaginiensisque. ut scipi
o imperator suus ad amicitiam eius peten
dam relicta prouintia hispania exercitu
que duabus .v. remibus in affricam nauiga
rit. hasdrubal penorum imperator non ipse modo
ad eum in regnum uenerit. sed et filiam ei
nuptum dederit. habuisse eum uno tem
pore in potestate duos imperatores penum
romanumque sicut ab diis immortalibus
pars utraque hostiis mactandis pacem
petisset ita ut ab eo utrimque pariter ami
citiam petitam. Iam tantas habuisse
opes ut masinissam regno pulsum fere
degerit ut uita eius fama mortis et late

brii terarum m in lilui rapto uuenti
regeretur; his sermonib; circumstantiu
celebratu[s] rex in ptorium ad scipionem
ep ductu[s] mouit r scipione cum fortuna
pristina uiri p senti fortune collata cum
recordatio hospitij decrete q; date r federis
publice ac puatim uncti. Eadem hec ei si
phag animum dederunt in alloquen
do uictorem; nam cum scipio quid sibi uo
luisset quereret qui n societatem solu
ab nuisset romanam q; ultro bellum in
tulisset cum ille peccasse quidem se se at
q insanisse fatebat. Sz n tum demum
cum arma adu[er]sus pr recepisset gentu suj
furoru[m] fuisse n principium tc se inuasisse.
Tum hospitia puata r publica federa oia
animo eiecisse cum carthaginiensem
matronam domum accepit ill nuptialj
bz facib; regiam conflagrasse suam illam
furiam pestem q; omnib; delinimentis
animu suu[m] antisse atq; alienasse nec con
quiescere donec ipa manib; suis nefaria
sibi arma adu[er]sus hospitem atq; amicu
induceret; pdito tn atq; affecto sibi hoc in
miserij solatij ee qd in omniu hominu
inimicissimi. ij sibi domum ac penatis
eandem pestem ac furiam transisse inde
at neq; prudentiorem neq; constantio
rem masinissam quam syphacem ee etia
inuenta incautiore certe stultius illum
atq; intempantius eam quam seduxisse.
Hec non hostily modo sz amoris etia sti
mulis amatam apud emulu[m] cernens cu
doluisset. Non mediocri cura scipionis ani
mu[m] pepulit r fidem erminib; tapte ppe
integram nam nuptie neq; consulto ne
q; expectato lelio faciebant. tamq; pcepi
festinatio ut quo duce cptum hostem unda
set eodem matrimonio unctum acciperet
r ad penates hostilis sui nuptiale sacrum co
ficeret. Lo fedioza hec indebant scipioni qd
ipm in hispaniam uuenem nulli forma
pepulerat captiua; hec secum uoluptatis le
uis ac masinissa supuenerunt quos cum
pariter ambo r benigno uultu excepisset
r egregijs laudib; frequenti ptorio celebra
set. abductum in secretum. Masinissam
sic alloquit; aliquatenus estimo masinissa in
tuentem in me bona r principio in hispa
nia adiungenda mecum amicitiam ue
nisse r postea in affrica te ipm spes q; os
tua[m] tui in fidem mea[m] comisisse at qui
nulla earum uirtutis ep qualis tibi ad pete
dus usus in qua ego eque ac tempantia
r continentia libidinum gl'atus fuerim
hanc te queq; ad ceteras tuas egregias uir
tutes masinissa adiecisse uelim; n e n m
credem tm ab hostib; armatis etatis nre pi
clim qntu[m] ab circumfusis utiq; uoluptati
bz qui ea tempantia sua frenauit ad
domuit multo manus decus maiorem q;
uictoriam sibi pepit quam nos siphacem uic
to habemus que me absente strenue ac fo
rtiter feciti libenter r cognoui r me
mini etia te ipm reputare tecum quam
me dicente erubescere malo; siphax pplj
r. auspitij uictus captus q; et atq; ipse.
coniunx regnum ageret et oppida hoiem
qui incolunt quicquid denicq; siphacis
fuit preda p. r; regem coniugem q; et
etiam si non ciuis carthaginiensis ee te
tiam si n patrem ciuis imperatore hostiu
uideremus tomam opponeret mutti ac
senatus pplj q; r. de ea uidetur atq;

arbitrum ee que regem locum nob alie
nasse atq; in arma egisse precipuem dica
tur; unce animū cauē deformes multa
bona uno uitio ꝛ tot mīt; gīa maiore
culpa quā causa culpe ē corrumpat; ma
simisse. Hec audienti ñ rōbur solum suf
fusus ſ; lacrime etiam oborte ꝛ cum seq̄
dem in potestate futurum impatoris
dixisset, orasset q; eum ut q̄t rei sineret
fidei sue temere obstricte consuleꝫ pmisisse
eēm sem nullā potestatem eam tradituṁ;
ex p̄cepto in tab̄nacl̄m suum confugit
concessit ibi arbitris remotis ꝛ crebro suspio
ꝛ gemitu quod facile ab circūstantib; tab
nacl̄m exaudiri posset aliq̄t temporis
consumpsit; ingenti ad postremum edi
to gemitu fidē ē seruitus cat sub cui regio
fide more ad incerta fortune uenenum
erat ꝛ myrrhā in pocō ferre ad sophonibam uidet ac simul nuntiare masi
nissam libenter p̄mam eēm mei fidem
p̄stacturū fuisse quam uir uxori debu
erit q̄m eius arbitrium qui possint ad
imant. sedm fidem prestare ne- uua ī
potestate romanor uenat memor pa
tris impatoris patrieq; ꝛ duor regum
quib; nupta fuisset sibi ipā consuleret;
hunc nuntium ac simul uenenū ferens
minister cum ad sophonibam uenisset;
accipio inquit nuptiale munus neq; in
gratum; sinich maius uir uxori p̄stare
potuit. hoc tñ nuntia melius memo
rem curā fuisse si ñ in funere meo nup
sissem; ñ locuta est ferocius q̄m accep
tum pocūlum nullo trepidationis signo
datō; pauide hausit quod ubi nuntia
tum est scipioni nequit eger animi fe
ror uuenil grauius contulerit accitum
eum exemplo nunc solatur nunc quod
temeritatem temeritate alia luceret. tri
stiorem q; rem quam necesse fuit. fece
rit lenitet castigat; postero die ut a pre
senti motu acciperet animum eius in tri
bunal ascendit ꝛ contionem aduocari
iussit. Ibi masinissam p̄mum regem
appellatum germani ex natum laudib;
aurea corona aurea patera sella curuli
ꝛ scipione eburneo toga picta ꝛ palmata
tunica donat. Addit ubi s honorem ne
q; magnificentius quicq̄m triumpho
apud romanos triumphantib; neq; a
pliorem eo ornatu ee quo uno omnium
exercitor dignum masinissam. pr̄. du
cat. Celium deinde ꝛ ipm collaudatum au
rea corona donat ꝛ alijs militare uirtutis
a quoq; nauata opa erat donati. His ho
noribus mollitur regis animus ereptus
q; in spem ppinq̄m sublato siphace omis
numdie potiunde; scipio. c. celio cum si
phace alijsq; captiuis romam misso cū
quib; ꝛ masinissa legati p̄fecti sunt ipe
attineta rursus castra refert ꝛ q̄ mum
ita in choauerat. permunit. Carthagi
nienses ñ busolum ſ; ppe uano gau
dio. ablatis prosperis in presens oppug
nationes classis p̄fusi. post fama capti si
phacis in quo plus ppe q̄m in basdruba
le atq; exercitu suo spei reposuerunt
perisse iam nullo auctore belli ultro au
dito oratores ad pacem petendam mit
tunt. xxx. seniores p̄cipes id etatis sanc
tius apud illos consilium. maximaq;
ad ipm senatum regendum missi. qui
ubi in castra romana ꝛ in p̄toriam

411.

puenerunt. more adulantium accepto
credo ritu ex ea regione ex qua oriundi e
rant p cubuerunt; conuenienſ oratio tã
humili adulationi ſuit ñ culpam pur
gantium ſz transferentium in hostium cul
pe in hannibalem potentie ex cuius facto
reſ uenia m ciuitati petebant ciuium re
mercatarie bilia m uerſe in columi fu
ture uterum hostium beneficio impium
ex uriſus hostib; p. r. non p mitiem petere
paratus obedienter ſeruire imperet que
uellet; scipio; uenisse ea spe in affricam
se ait; ſ spem suam p spero belli euentu ac
tam uictoriam se ñ pacem domum repo
taturum ee; ñ cum uictoriam p pe in ma
nib; hãt pacem ñ abnuere ut omſ gen
tes sciant. p. r. ſuscipere uiſe bella; finu
re; legesq pacis se habere dicere captiuos; p fuga
; fugitiuos restituant; exercitus ex italia
; gallia deducant hispania abstineant
in suis omnib; que inter ytaliam atq; af
fricam sint decedant nauesq longas p ter
xx. omſ tradant tritici quingenta cccc. modiũ; pecunie summã quantã im
pauit parum conuenit. alibi v. talentũ
alibi v. pondo argenti alibi dupler ſu
penduum militib; impatum inuenio.
his conditionib; in quit placeat ne pax.
triduum ad consulẽ tã diũ dabit ſi placue
rit mecum induci romam facile ad sena
tum mittit legatos; ita dimissi carthagi
nenſes nullas recusandas conditiones pa
cis cum censuissent. quippe qui moram
temporis quererent. dum hannibal in
affricam traiceret legatos alios ad scipio
nem ut induciaſ facerent alios romam
ad pacem pendendam mittunt ducen
tos pauos in spem captiuos p fuga q; fugi
tiuos quo impetrabilio; pax eet; multis an
diebus lebuſ cum sip hace p moribus q; nunti
darum captiuos romam uenit. quecq in
affrica gesta eent omnia ordine exposuit
patribus ingentia hominũ; in presens lete
tia; in futurum spe; consultu; inde patres
regem in custodiam albam mittendum
censuerunt lebum retinendum donec le
gati carthaginenſes uenirent; supplicatio
in quatriduum decreta e. p. eiuſ. p. r. sena
tu missio; contione in aduocata cum. l.
lelio in rostra ascendit. ibi uõ audientes
fusos carthaginienſiũ exercitus deuictum
; captum ingentis nominis regem nume
diam omne egregiam uictoria pgratã
tacitum continere gaudiũ ñ poterant; q;
clamoribus; quibus q; alijs multitudo solet
letitiam immodicam significarent. strag; p
tor ex templo edyrit uti editui edes sacras
tota urbe aperirent circuieiq; di salutandi q;
dos agendiq; grates p totum diem pplo po
testas fieret. postero die legatos magnifice
in senatum introduxit gratulatu pmũ
senatui sunt qd. p. scipio p spere res in affri
ca gessisset; deiñ gies egerunt quod magi
nissam ñ appellasset; nõ regem; q; fecisset re
stituendo in patrium regnum in quo p
siphacem sublatũ; iuta patres; ut sũ eet
sine metu; certamine eet regnaturus. dem
collaudatum p contione amplissimis de
corasset opam maginissam; ; porro ut tu
tiũ sese p spere ut regum ee; nomẽ ceteta
q; scipionis beneficia; munera senatus
decreto confirmaret; ; ut sibi molestum eet.
illud q; q; peteret maginissam ut numidas
captiuos qui rome in custodia eent remit

325

rent. Hii ibi amplum apud pplaret futuꝝ
ee. Ad ea responsum legatis rerum gestarum
pspere in affrica cōmunē sibi rege gratula
tionem ee scipionē recte atq; ordine uideri fe
cisse quod eum regem appellauīt. q̄d aliud
fecerit quod condiceret masinisse ei parres
comprobare ac laudare, munera que legati
ferrent regi decreuerunt sagula purpurea
duo cum fibulis singlis. lato clauo tunicis
equos duos phaleratos bina equestria arma
cum lorica. tabernacla militarem q; supp
pellectilem qualem pbi consulimos eet. h
regi ptor mittere iussus. legatis in singlos
dona ne minus quinq; millium comitib;
eoꝝ milluum erit. uestimenta bina legatis
singla comitib; numidisq; qui ex custodia
emissi redderentē regia ad hoc edes liberas loca
lauria legatis decreta. ea dem estate qua
hec decreta tome. in affrica gesta sunt. p.
quintilio uaro pr. et o. cornelio p cōs. in
agro insubrium gallor cum magone ple
no signis collatis pugnarunt. ptoris legio
nes in pma acie fuerunt. cornelii suas in
subsidiis tenuit ipe ad pma signa equo
aduectus ppe q; duobz comitib; ptor ac p cōs.
milites ad inferenda in hostes signa suma
ui hortabant. postq̄m nusq̄ cōmouebant
tum quintilius cornelio. lentior ut uides
set pugna. indurauit pter spem resisten
do hostium timor ac ne uertat in auda
ciam periculū e equestrem. pcellam erum
pere oportet. si turbare ac statum moū
uolumus. itaq; ut tu ad pma signa plū
sustine ego inducam in pugnā equites.
ut ego hic in pmam aciem rem geram.
Tu quattuor legionū equites in hostem
emitte utram uelles. pr. munera parte
p cōs. accipiente q̄ntilius pr. cum filio cui
marco pnomē erat. in pigro uuene ad eqūes
pgit. iussos q; ascendere in equos repente
in hostem emittit. tumultum equestrem
auxit clamor ab legionib; additus nec fe
fellit hostium aciem. in magno ad pmum
equitum motum paratos elephantos ex
pr. timplo in plum indurasset ad quoꝝ
stridorem odorem q; aspectum territi e
quitium equestre auxilium fecerunt.
Utrum pmo ictu cuspide uti consuluisset
cladio posset roboris maioris romanus e
ques erat. ita in ablatum pauentib; pecul
equis. medio ex intervallo numidę iaciebā
tur. simul pedituꝝ legio. xii. ma magna ex
parte pudore magis q̄m uiribus tenebat lo
cum nec diutius tenuisset. ni ex subsidiis ter
tia decima legio in pmam aciem inducta.
plum dubium expectasset. mago q; ex sub
sidiis gallos integre legiones oppositas quib;
haud magno certamine fusis hastatis legio
nis undecime conglobant sese atq; elepha
tos cum peditum aciem turbatos inuadūt.
In quos cum pila confertos comeciissent.
nullo ferme frustra emisso omnes retro in
aciem suoꝝ abierunt. ibi grauati uulnib;
corruerunt. Cum pma cōmota hostium
acies simul omnibus pdoribus. ut auersos o
dore elephantos ad augendum pauorem
ac tumultū effusos. donec stetit añ sig
na mago gradum sensum referentes or
dines. et tenore pugne seruabant postq̄m
femine transfixo cadente auferri q; ex plo
ppe ex sanguem inde. ex emplo in fugam
omnes ibi. ad. v. hostiū eo die cesa. signa mi
litaria duo et. xx. capta nec romanis mercu
enta uictoria fuit. ii. et. ccc. de exercitu pr.

parī multo maxima ex legione duo decima
amissi unde .cc. mil. duo. m. cū comiti. i. m.
meul. tertie decime q̄ legionis que postre
mo p̄lio adfuerat. c. heluuil. cc. mil. in resti
tuenda pugna ceciderūt. i. duo. i. xx. ferme e
quites illustres obtriti ab elephantis cum
centurionib; aliquot peremerunt. i. longus
certamen fuisset. m uulnere ducis conci
sa uictoria eet; magno; preme silentio noc
tis profectus quantum patiuie p uulnus
poterat. remeribz; exercitus ad mare in ligu
res in gaunos puenit. ibi eum legati ab
carthagine pauci ante dieb; in sinum
gallicum ad pulsis nauib; adierunt u
bentes p̄mo q̄ tempe in affricam trans
ret. id. i. frem eum hannibalē. nam ad eū
q̄ esse legatos eadem uolentes facturum.
Non in eo ee carthaginiensiū res ut gal
liam at; italiam armis obtineant; ma
go ī impio m̄ senatus piclo q̄ patrie
motus s; metuens etiam ne uictor hosti
moranti instaret. ligures q; ipsi relinqui
; italiam a penis cernentes. ad eos quoī
mox in potestate futuri eent deficerent
simul spans lenorem in nauigatione
quam in ula iactationē uulneris fore.
i curationem omnia cōmodiora impositi
copiis in nauem pfectus uxe dum supata
sardinia ex uulnere morit. nauem quoq;
aliq̄t penoz dilecte in alto a classe roma
na que circa sardiniam erant capiunt.
hec terra mari q; in parte ; italie qua
iacet ad alpes gesta; consul. c. seruilius
nulla memorabili re in puincia exer
cita. i. gallia q̄ iam eo q; pro cesserat gesta;
patres. c. seruilio. i. c. luctatio ex seruitu
tem post sextum decimum annū recepti
qui ad lucum tamerū aboīū capti tue
rant. hinc patres hinc catulo latere cereū
dantes. p̄uato magis quam publico dece
re in signis romam redisse latum ad pplm
ēn. c. seruilio fraudi eet quod patre qui sel
la cereli sedisset unus ciū d ignoraret. cc.
pl. atq; edilis pl. fuisset. contra q̄m scīm le
gib; erat; hac rogatione plata in puinciā
redist. Ad. cn. seruilium. cōs. qui in bruttiis
erat. conscientia an fugum bergē bellidie
hoc rectin hympheum argentanū clam pe
tita multiq; alii ignobiles popli senescere
punicum bellum cernentes defecere; idē
consul cum hannibale in agro crotoni
ensi acie conflixit. obscura ei pugne fama
ē. Valerius antias. v. hostium cesa ait. q̄
tanta res ē. ut aut impudenter ficta sit.
aut negligenter p̄termissa. nichil certe
ultra rei in italiam ab hannibalem ge
stum. Nam ad eum q̄ legati ab cartha
gine uocantes in affricam. his fere die
bz quibz ad magonem uenerunt. frem
dens gemens q; ac uix lacrimis tempans
dr legatoz uerba audisse; postq̄m edicta
sunt mandata. iam non pplere inquit
s; paleant reuocant. qui netando supple
mentum. i. pecuniam mittat. iam pridem
trahebant; uicit g̃ hannibalem. ī. p.
tolemi cesul fugatus q;. Sz senatus cartha
giniensis obtrectatione atq; inuidia ne
q; ac deformitate redituī mei tam. p. sq
pio exultabit atq; efferet sese. q̄m hanno
qui domum nīam q̄n alienare ī potui
t. ruina carthaginis oppressit. Jam hoc
ipm p̄sagiens animo ꝓparauerat ante
nauem. ita q; inutili militum turba pre
sidij specie in oppida bruttij agri q̄ pauca

magū quam metu fide contnebant dimissa. quod roboris in exercitu erat in africam transuexerat. Multis italici generis qui in affricam secuturos abnuentes cōcesserant in unonis lacrime delubrum. mmolatum ad eam diem in templo ipso fede mīfectus, raro quenq̄m aliam patriam exilij causa relinquentē. mestū ab his fecerunt q̄m hannibalē hostium terra excedentem. respexisse sepe italie uictoria. Nōs homines q̄ accusantem inse q̄ actuum ip̄i caput exercitum quod ñ cruentum ab cannensi uictoria mittē romam diuisset. Scipionē ire ad carthaginem audum qui consul hostem penū in italia ñ uidisset se centum milibz armatoz ad trasumennū aut cannas cesis circa casilinū cumaq̄ nolam consenuisse, hec accusans querens q̄ ex diuturna possessione tralue ē detractus. Romam p eosdē dies. Magonem hannibalē pfectos. allatum ē cui duplicis gratulationis minui ut letiam. quod parum ducis in reuinē nis his cum ad id mandatum ab senatu ēt aut animi aut uirium habuisse uidebant. quod sollicti erant omni belli mole in unū exercitum ducem q̄ inclinata quo cuncta cūt rel. Eosdem dies legati saguntini uenerunt. comphensos cū pecunia adducentes carthaginienses qui ad conducenda auxilia in hispaniam traiecissent. cc. t. Et auri octingentos pondo argenti in uestibulo curie posuerūt, hōibz acceptis in carcere condit auro argento q̄ reddito. grē legati auctē atq̄ insup munera data. ac naues quibz in hispaniam reuterent. Mentio deinde ab

lemonibz facta ē. legnum hominē bona quam mala sentire transitu in italiam hannibalis. quantum terroris pauoris q̄ se secum intulisse. quas deūm clades quos luctus incidisse uisa castra hostium emuris urbē q̄ uota singlōz. unusquisq; fuisse quotiens in concilijs uoces manus ad celū porrigentium audirent. Jamq̄m ille dies futurus eēt q̄ uacuam hostibz italiā bona pace florentē uisuri ēent dedisse id dōs tandem. Sexto decimo demum anno. necesse fuit. quid eis actarent agendas censeāt. Adeo ne aduenientē quidem grām hominis benigne accepere. nedum ut pterite satis memores sint, conclamatum deūm ex omni parte curie ē. ut ire ferret .p. eius. pī. decretum q̄ ut quinq; dies circa omnia puluinaria supplicarent uictimē q̄ maiores immolarent. c. xx. iam demisso lelio legatis q̄ nuntiasset. cum carthaginiensiū legatos de pace ad senatum uenientes. putreolis uisos inde terra uenturos allatum eēt. reuocari .c. lelium placuit. ut coram eo de pace ageret. q. fuluio gillo legatis scipionis carthaginiensē romam adduxit. Quibz ut cū ingredi urbem hospitium in ulla publica senatus ad edem bellone datus ē. oratione eadem ferme quam apud scipionē habuerunt. culpam omnē belli a publico consilio in hannibalē transgressum nec romanis solum sz ante etiam saguntinis. Quato consilio belum intulisse. senatui ac pplo carthaginiensi liquere estimet. fedus ad eam diem inuiolatum ee cum romanis. Itaq; nichil aliud sibi mandatū ee uti peterent q̄m

ut mea

ut in ea pace que postremo cum. cor. lu
tatio facta eet manere liceret, cum more
tradito a patribus potestate interrogandi
siquis qui uellet legatos pretor fecisset seni
ores q; — equi federibus interfuerant ali
a alij interrogarent. nec meminisse pe
tatem. Et enim omnes ferme iuuenes erant. dice
rent legati conclamatum ex omni parte cu
rie e punica. fraude electos qui ueterem pa
cem repeterent cuius ipsi non meminissent; e
motis. Deinde curia legatis sententie interroga
ri. cepte. M. liuius. c. seruilium. cons. qui pp
or eet aucersendum ut coram eo de pace
ageretur. censcebat cum de re maiore quam
quanta ea eet consultatio incidere non pos
set non uideris sibi absente consulum altero
ambobus eam rem agi satis ex dignitate. p. r.
ee. Q. metellus qui triennio ante. cons. dicta
tor q; fuerat. Cum. p. scipio cedendo exer
citus agros ppulando in eam necessitatem
hostes compulisset ut supplices pacem pe
terent et nemo omnium uerius existima
re posset. qua mente ea pax peteretur quam
eum qui ante portas carthaginis bellum
gereret nullius alterius consilio quam sci
pionis accipiendam abnuendam q;
pacem ee; ualerius leuinus qui biscos fu
erat. speculatores non legatos uenisse argue
bat. iubendos q; in italia excedere et custo
des cum his usq; ad naues mittendos
scipioniq; scribendum. ne bellum re
mitteret. Lelius fuluius q; adiecerunt et
scipionem in eo positam huisse spem pa
cis si hannibal et mago ex italia reuoca
rentur omnia simulaturos et carthagi
nienses duces. eos exercitusq; expectan
tes. Deinde quanuis recentium federum et

deorum omnium oblitos bellum gesturos. eos ma
gis in leuini sententiam discessum. legati
pace infecta ac prope sine responso — dimis
si per eos dies. cum seruilius. cons. haud dubius
quin pace italie penes se gloria eet. uelut
pulsum ab se hannibalem persequens in
siciliam uim et affricam transiturus traie
cit. Quod ubi rome uulgatum e primo.
censuerant patres. ut. pr. scriberet consu
li senatum equum censere in italiam re
uerti eum. Dein cum pretor sptum eum
litteras suas diceret dictator ad id ipsum
creatus. p. supplicius pro iure maioris im
perij consulem in italiam reuocauit. Re
liquum anni cum. M. seruilio magistro
equitum circumeundis italie urbibus que bel
lo alienate fuerant. noscendis q; singula
rum causis consumpsit per induciarum
tempus et ex sardinia ab lentulo pr. cen
tum onerarie naues cum comeatu. xx.
rostratarum presidio et ab acte et ab tempe
statibus maritudo in affricam transmi
serunt. cum. octauio. c. c. onerarijs. xxx.
longis nauibus ex sicilia traicienti non ead
fortuna fuit in conspectum ferme affri
ce prospero cursu uectum primo destituit.
uentus de inde uersus in affricam tur
bauit ac passim naues disiecit, ipse cum
rostratis per aduersos fluctus ingenti remi
gum labore enisus appollinis promunto
rium tenuit, onerarie pars maxima ad
egi murum insule asinum ab alto —
claudit in quo sita carthago e. xxx. fer
me milia ab urbe alie aduersus urbem ip
sam ad calidas aquas delate sunt. omnia
in conspectu carthaginis erant. Itaq; ex
tota urbe in forum concursum e magistr

tul senatum uocare ppls incurie uetubu
lo fremere ne tanta ex ocul manib; q; am
ueret̃ preda cum quidam pacis petre alij
nduciarum nec dum eñ dies erat fi
dem opponerent. pmyco pene senatus
ppli q; consilio consensũ ẽ ut classem q̃n
quaginta nouium hasdrubal egumurũ
traceret. Inde plutona portus q; disp sas
romanas naues colligeret; deserte fuga na
uarum. Primum ab egimuro deiñ ab aq̃
onetarie carthaginẽ pupib; tracte sunt.
Nondum ab roma rem̃tiant legati nec
sciebat̃ que senatus romanꝰ debello aut
pace sententia ẽet. nec dum nduciarum
dies erat ger erat eo indigniorẽ inuriam tat̃
scipio ab his qui petissent pacem 7 nduci
as 7 spem pacis 7 fidem nduciarũ uiolata
ẽe legatos carthaginẽ. L bebũ. of. seruliũ.
L fabium exemplo misit; qui cum multi
tudinis concursu ppe uiolati ẽent nec re
ditum tutiorẽ futurũ cernerent petie
runt a magistratib; quoy auxilio uis
prohibita erat ut naues mitterent q̃ pse
querent̃ dare tremes due cum ad bagra
dam flum̃ puenissent. vñ castram roma
nam conspiciebant̃ carthaginẽ redierẽ;
classis punica ad utica stationẽ habebat
ex ea tres quadriremes seu clam misso a car
thagine nuncio uti fierent seu hasdruba
lem qui classi p̃erat sine publica fraude
auso facinus. v. remem romanam supe
rantẽ p nuncio tuũ ex alto repente adgre
sus sunt. Et neq; rostro ferire celeritate in
sup labentem poterant neq; transilire
armati ex humiliorib; in altiorem nauẽ
7 defendebat̃ egregie quo ad tela suppe
ditarunt quis deficientib; iam nulla
alia relicam quam ppinquitat terre mul
titudo q; a castris litus effusa tueri potuis
set. Eq̃nctatam eñ remis q̃nto maxio ipe
tu poterant in terram cum imisissent
naues tantum iactura facta incolumes
ipsi euaserunt. Ita alio sup aliud scelꝰ cũ
haud dubie induce rãpte ẽent. Ielius fui
us que ab roma cum legatis carthagi
ensib; supuenerunt; quib; scipio et sin̄
duciarum fidem a carthaginiensib; q;
uis etiam gentium in legatis uiolatum
ẽet. tñ se nichil nec instructus. pt̃ nec suis
moribz indignum in his facturũ ẽe cũ
dimisset dimissis legatis bellum parabat;
hannibali iam terre adppinquanti. uis
suis e nautico sinu ascẽdit in malũ naues qui
spectaret̃ quam tenerent regionẽ cum
diuisset sepulchrũ diruptum pram spec
tare. ab hominat̃ pter uehiculo gubnato
re ad lepti appulit classem. atq; ibi co
pias exposuit. Hec eo anno in affrica gesta.
in sequentia excedunt in eum ãnum q̃
m. ser. iulius qui tum magꝰ erat equi.
claudius nero. consules facti sunt. Ceterũ
exitus supiorꝰ anni cum legati sociarũ
q; urbium ex grecia questi ẽent uastato
agros ab regis p̃sidiis. Profecto q; in ma
chedoniam legatos ad res repetendas n̄
admissos ad philippũ regem simul nũ
tiassent. IIII. of. militum cum sopatro
duce traiecta in affricam duci ut ẽent car
thaginiensib; p̃sidio 7 pecunie. Aliquã
tum una missum; legatos ad regem qui
hec ad iussus fedus facta uideri patribz nun
tiarent mittendos censuit senatus. missi
. c. terentius. varro. c. mamilius. of. au
relius. his tribz quinq; remis data; annus

mignū incendio ingentū quo ciuitū pu
plicaū ad solem gruta aquarum mag
nitudine ⁊ annone ultra ꝫ fuit. ꝑē ꝗm
quod pace omnis italia erat apta etiam
quod magnam uim frumti ex hispania
missam. o. ualeriꝰ flaccꝰ. ⁊. o. fabiꝰ buteo. ecē cur quaternis ex ꝫ uicatim ꝑto
descripserunt. Eodem anno. q. fabiꝰ ma
ximus moritur. grate etatis, siquidem ue
rum ē augurem duos ⁊. lx. annos fuisse
quod quidam auctores sunt, uir certe fu
it. dignus tanto cognomine ⁊ si nouū
ab eo inciperet supauit paternos hono
res. autos equauit. uictor ēt maiorib; p
ius. Anuꝰ insignis nullus ꝫ omnia equa
tia unus hostis hannibal potest cautior
tñ ꝗm promptior huic habitus ⁊ sicut du
bites utrum ingenio cunctator fuerit an
ꝗetior bello. ꝑpte quod tum gerebat
aptum erat. sic nichil certius ē quā unū
hominē nobis cunctando rem restituis
se sic ennius ait. Augur in locum eius in
auguratus. q. fabius maximus filius in
eiusdem locum pontifex nam duo sacer
dotia habuit. Ser. sulpicius galba, ludi
romani diem unū plebei tertio; instau
rati ab edilib; o. sertio. sabino ⁊ cñ. tre
mellio flaccati ambo. pt. facti ⁊ cum his
. c. luci salinatoris ⁊ o. ualeriꝰ. cocta, co
mitia eius anni utrum. c. seruilius.
habuerit an quia eum in etruria tenu
erunt questionem ex s. c. de cō-parationib;
ꝑncipum habentem, dictator ab eo dic
tus. p. sulpicius incertum ut si dubium auc
tores facium; ꝑncipio insequentis annu
. o. seruili ⁊ t. claudi senatu in capi
tolium uocato de puntijs retulerunt

ytaliam atq; affricam in sortem coici. affri
cam ambo cupientes uolebant; ceterum. q.
metello maxime adnitente; neq; negata
neq; data ē affrica, consules ussi. cū. tr. pl.
agere ut sibi uideret ꝑplin rogarent quē
uellent in affricam bellum gerere omnes
tribz. pt. scipionem ussere; nichilominus
quos puntiam affricam ita eum senatus
decreuerat in sortem coniecerunt. t. claudio
o africa euenit. ut quinquaginta nauiū
classem ōs. vrremes in affricam traiceret.
pariq; imꝑio cum scipione imꝑator ēt. o.
seruilius ceteram sortitus in eadem pun
cta. ⁊. c. seruilio progatum imꝑium sicut
manere ad urbem senatum placuisset.
Pretores. o. seruius galliam est sortitus.
ac duas legiones prouinciam q; traderet
p. quintilius uarrus. c. luscus. bruttios.
cum duabz legionib; quibz. p. sempronius.
p. cōs. prioris anni prefuerat. cñ. remeli
siciliam ut apublio sullio pretore pri
oris puntiam annū ⁊ duas legiones acci
peret, sullius, p ꝑt. xx. nauib; longis mul
tis. ōn. quam sicilie tutaretur. o. pom
ponius. xx. nauib; reliqui. ōn. d. militet
romam deportaret. c. aurelio cotte urba
na euenit. ceteris ita uti quisq; obtine
bant prouincias. exercitus q; - progata
imꝑia. xvi. ñ ampliꝰ eo anno legionib;
defensum imꝑium ē ⁊ ut a placatis dijs
omnia inciperent agerentq; ludos qs
. o. claudio marcello. t. quintio. cōs. t.
manlius dictator quasq; hostias maio
res uouerat. si ꝑ quinquennū. r. p. eode
statu fuisset ut eos ludos. cōs. prius qm
ad bellum ꝑficiscerent facerent. ludi in
circo ꝑ quatriduū facti. hostieq; quib;

uotacerant discede. Inter hec simul spes
simul cura in dies crescebat nec satis cer
tum constare apud animum poterat u
trum gaudio dignum ee hannibalem
post sextum decimum annum ex ytalia
am decedente uacuam possessionem ei
reliquisse. p.r. an magis metuendum q
incolumi exercitu in affricam transisset.
Locum numinum ñ pictim mutatum.
cui tante dimicationis uatem qui nup
decessisset. Q. fabium aut frustra canere
solitum grauiorem in sua terra futurū
hostem hannibalem qm in aliena fuisset
nec scipionem aut hyphace in conducte bar
barie rege cui statuisset ei milites adducē
exercitus solitus ut aut consocero ei has
drubale fugacissimo ducere futura aut
tumultuarie exercitib; eragrestium se
mermi turba subito collectis cū han
nibale ppetuato in patrio patris fortissi
mi ducis alito atq; educato inter arma
puero quondam milite. uix dum iu
uene impatore qui senex uincendo fac
tus hispanias gallias ytaliam ab alpib;
ad frectum monumentis ingentium rerū
complexus ducere exercitum equalem
stipendiis suis duratum omnium rerum
patientia qua fideles fiant homines passos
ptisium militem cū romano. cruuas
ñ militum cēm. sz etiam impatorum por
tantem. multos occursuros scipioni ma
gne quis prior es qui impator es qui consules
romanos sua manu occidisset. muralib;
oz insignes coronis. puagatos capta ca
stra. capta urbes romana ñ ee hodie cor
falses magistratib; pplī. r. quos excede
impatos pferre posset hannibal, has
formidines agitando animis ipis curas me
tus augebant etiam quod cum ad sueissent
p aliquot annos bellum ante ocios atq;
alys in ytalie partib; lenta spes in nullum
ppinquum debellandi finem gerere; erere
rant omnium animos scipio. hannibal
uelut ad suppmū certam compatu duces ei
quoq; quib; erat ingens in scipione fidu
cia. uictorie spes quo magis in ppinquā
eam ītuebant animis. eo curas intentio
res haud dispar habitus animoy cartha
giniensib; erat quos mō perisse pacem mutu
entes hannibalem ac rerum gestarum ei
magnitudinē perimebat. m. cum respice
rent bis esse acie uictos hyphacem captum
pulsos se hispania pulsos ytalia atq; ea oīa
unius uirtute. consilio scipionis facta ue
lut fatalem eum ducem in certum suū
natum horrebant; iam hasdrumetum
uenerat hannibal unde ad reficiendum
ex iactatione maritima militē paucis die
bz sumptis exercitus pauidis nuntiis. omia
circa carthaginē obtineri armis. adferen
tium magnis muneribz zamam contem
ore. zama quinq; dierum iter a carthagi
ne abest. inde pmissi spectatores cum ex
cepti a custodib; romanis deducti ad scipi
onem cēnt. tradiros eos. cr. mit. Iuuos q;
omisso metu. uiserent omnia p castra qua
uellent circumduci iussit. ptunctatos q;
statim pcōmodum omnia explorassent.
datis qui psequerent. retro ad hanniba
lem dimisit; hannibal nichil quidē eoy
que nuntiabant. Iam. cum masinis
sam. sex milib; peditum quattuor equitū
uenisse eo ipo forte die adferebant. leto
animo audit maxime si hostis fiducia

que ñ de illo protecto concepta pcullit ẽ.
tacq; quamq̃m ipa causa belli erat: ad
uentu suo turbauerat ipactas indutias
ispem fedetum tñ sumtegerq̃m siuuctus
peteret pacem equioria impetrari posse
ratus nuntiũ ad scipionẽ misit ut collo
quendi sẽ potestatem faceret. Id utrum
sua sponte fecerit an publico consilio ne
utrum cur ad firmandum habeo; ualeruus
antias primo pluo uictum eum a scipio
ne qd̃. xiii. armatoy in acie sunt cesa oj.
7. dcc. capti legatum cum alijs. x. legati
tradit in castra ad scipionẽ uenisse. Cete
rum scipio cum colloquiũ haud abnuis
set ambo ex composito ducet castra pti
lerunt ut eo uenire — ex propinquo pos
sent; scipio haud procul magara urbe
cum ad ceteta loco oportuno. Tum quod
aquatio intra teli coniectum erat con
sedit. Hannibal cumulũ aquatuoi mi
libz inde cutum cõmodumq; alio q̃n ñ
qđ longinq; aquationel erat cepit; ibi
in medio locus conspectus undiq; ne qđ
insidiarum ẽet delectus sumotus pari —
spatio — armatus cum singulis interpubz
congressi sunt ñ sue m̃ etatis maximi du
ces. Iz omñs ante se memoie omniũ gen
tium cuilibet regum impatoy ue pare.
paulisp alter alteius conspectu admira
tione mutua ppe attoniti conticuere.
Tum hannibal poz; si hoc ita fato datũ
etat ut qui primus bellum intulit. pri
quoq; totiens ppe in manibz uictoriam
habuit sultro ad pacem petendam uenis
rem: letoi te in sorte potissimum datũ
a quo peteremt et qz mt multa egregia
ñ in ultimus laudum hoc fuit. hanni
balem cui tot de romanis ducibz uictoti
am dijs dedissent. t cessisse teq; huic bello
uñs pluisq̃m nñs cladibz insigni finem
imposuisse. hoc q; ludibtium casus edu
dit 7 fortuna ut cum arma cum patretu
o ceperim cum eode primum romano im
patoie signa contulim: ad filium eius in
ermus ad pacem petendam ueniam. Op
timum quidem fuerat eam patrib; nñs
ñtem datam ab dijs ẽe ut 7 nos ytalie
7 nos affrice impio contempti ẽemus. ne
q; eñ ne uobis quidem sicilia ac sardinj
a satis digna pretia sẽpt tot classibz tot ex
ercitib; tot egregijs amissis ducib; si pte
rita magis reprehendi possunt quam
corrigi. ita aliena ad petiumus ut de
nñs dimicaremus. nec in italia solum
uobis in affrica nobis bellum ẽet. Sz 7 uos
in portis uñs. ppe ac menib; signa arma
q; hostium uidistis 7 nos ab carthagine
fremitum castroy romanoy exaudim?
Quod g nos maxime abhominamur uos
ante ante omnia optaretis. in melioi
uña fortuna de pace agitur. Agimus ei
quoy maxime uterẽ pacẽ ẽe qui qđ cũ
q; egerimus. ratum ciuitatel nre habi
tare sint animo tñ nobis opẽ ẽ ñ abhoi
rente aquetis consulis. qđ ad meam at
tinebat etatem senem in patriam reu
tentẽ uñ puer pfectus sum tam sede
quam adise rel ita fraudauerunt ut ra
tionem se qui q̃m fortunam malim
tuam 7 adolescentiam 7 ppetuam felig
tatẽ. ferocioa utraq; quam quietis opẽ
ẽ consilijs. metuo non temere incerta ca
suum repugnet quẽ fortuna numq̃m
decipit. Quod ego fui ad trasumñum

ad cannas id tu hodie uix dum militari
etate imperio accepto. Omnia audacissime
incipientem nusquam fefellit fortuna. Pa
tris et patrui persecutus mortem a calami
tate uestre domus decus insigne uirtutis pi
etatisque eximie cepisti. amissas hispani
as recuperasti. uiii. inde punicis exercitibus pul
sis consul creatus cum ceteris ad tutandam
italiam parum animi esset transgressus
in affricam duobus hic exercitibus cesis fini
eadem hora captis simul incensisque castris.
Syphace potentissimo rege capto tot ur
bibus regni eius tot nostri imperii ereptis me
sextum decimum iam annum erentem
in possessione italie detraxisti. Potest uic
toriam malle quam pacem animus noui
spiritus magnus magis quam utilis, michi talis
aliquando fortuna adfulsit. Quod si in secundis re
bus bonam quoque mentem darent dei, non ea solum
que euenissent, sed etiam ea que euenire pos
sent reputaremus ut omnium obliuis
caris aliorum satis ego documenti in omnis ca
sus sum quemmodo castris inter anie
nem atque urbem uestram positis signa
inferentem menia romana hic cernas du
obus fratribus fortissimis uiris clarissimis im
peratoribus ornatum ante menia prope obses
se patrie quibus terrui uestram urbem ea
pro me deprecantem. Maxime cuique fortune
minime credendum est omnibus tuis rebus
nostris quoque dubiis iam apta ac speciosa. danti
est pax nobis petentibus magis necessaria
quam honesta. Melior tutior quoque est certa
re quam sperata uictoria. Hec in tua illa
in deorum manu est. Ne tot annorum felicitatem
in unius hore dederis discrimen cum tuas
uires tum uim fortune martemque belli

communem propone animo. Utrimque corpora hu
mana erunt nusquam minus quam in bello
euentus respondent. Non tantum ad id
quod data pace iam habere potes si prelio
uinces glorie adieceris: quant siquid aduersi e
ueniat. Simul parta ac sperata decora uni
hore fortuna euertere potest. Omnia
in pace uingenda tue potestatis sunt. p.
corneli: nunc ea habenda fortuna erit quam
dii dederint. Inter cetera felicitatis uirtutisque
exempla. M. attilius quondam in hac eadem
terra fuisset. si uictor pacem petentibus de
disset patribus nostris: non statuendo felicitati
modum nec cohibendo. Efferente se for
tuna quanto altius elatus erat: eo fedius cor
ruit. est quidem eius qui dat. non qui petit con
ditiones dicere pacis. sed forsitan non indigni
simus qui nobismet ipsi multa in rogemus
qui non recusamus quin omnia propterque
ea bellum initum est uestra sint sicilia sardini
a hispania quicquid insularum toto inter
affricam ytaliam que continetur mari car
thaginenses inclusi affrice litoribus. uos quoque
ita diis placuit. externa etiam terra mariqu
uideamus regentes imperia, haud negaue
rim propter non nimis sincere petitam aut
expectatam nuper pacem suspectam esse uo
bis punicam fidem multos per quos peti
ta sit: ad fidem tuende pacis pertinet. Sci
pio uestri quoque ut audio patres non nichil etiam
ob hoc quia parum dignitatis in lega
tione erat negauerunt pacem. Hannibal
peto pacem qui neque peterem nisi utile
crederem. Et propter eandem utilitatem
tuebor eam propter quam petii: et quemadmodum
quia a me bellum ceptum est ne quem eius pe
niteret quo ad ipsi inuidere dei prestiti: ita

adnitar. ne quem pacis p me petite penite
at. Ad hec ille. imperator romanus in hac fe
re sententia respondit. Non me fallebat hanni
bal habere aduersus tui spem carthagi
nienses. i psentem indutiarum fidem. i
spem pacis turbasse neq; tui sane dissi
mulasti. qui de conditionib; supioribz; pa
cis omnia subtrahas. Sed hec quidem in
dem in nra potestate sunt. ceterum ut t
cure et sentire cuiusq; tuos quanto pte onere
leuentur. Sic nr laborandum est. ne si que
tum pepigerunt hodie subtracta esse unt.
ex conditionib; pacis pmia pfidie habeant.
indigni quib; eadem patrat condicio. etia
ut plus uobis sit auxilii. neq; patrie no
stre. pricipes de sicilia neq; nos de hispani
a facimus bellum. i tum mamertinoz
socioz. piclim. i nunc saguntini. periduum.
nobis pia ac iusta induerunt arma. uos
lacessere. i tu pe facis. i dei testes sunt. ut
qui. i illius belli. certum sedm iusta q;
dederunt. i hui dant. i dabunt penas. qd
ad me attinet. i humane infirmitatis me
mini. i uim fortune reputo. omnia que
cumq; agimus subiecta ee mille casib;
scio. ceterum quemadmodum supbe. i uio
lenter facerem si prius q in affricam tra
iecissem. te cui a uoluntate cedentem. i tra
lia. i impositio in nauis exercitu ipm ue
nientem ad pacem petendam aspnarer.
sic nunc cum ppe manu consertum. rely
quamte ac tergi usiamte in affricam adtra
xerim. nulla sum t uerecundia obstric
tus. pinde si quid ad ea que tum pax con
uentura uidebatur si multa nauium
cum comeatu p indutias exp gnatarii
legatoz q; uiolatoz adiectur. eq; referam

ad consilium. in illa q; patria grauia uide
tur bellum pati q in potui
sti. Sed ita infecta pace ex colloquio ad suos
cum se recepissent. frustra uerba perdita
renuntiant. armis decernendum ee. ha
bendam q; eam fortunam quam di dede
sent. in castra ut est uentum. p munimenta
ambo arma expedirent multis animos
q; — ad supmum certamen in unum diem
si in petuum si felicitas adesset uictoris ro
ma an carthago iura gentib; daret. an
crastinam noctem secturos. neq; enim affri
cam aut italiam si orbem terrarum uic
torie pmium fere pulcrum pmio quib;
adulse pugne fortuna fuisset. Nam neq;
romanis effugium ullum patebat in alie
na. ignota. auxilio effuso ad ee uidebat.
presens periculum. Ad hoc discrimen pcedit
postero die duoz opulentissimoz po
puloz. duo longe clarissimi ducis. duo for
tissimi exercituum multa ante parta decora
ra aut cumulata eo die aut eripiuntur. An
cepsq; spes. metus q; inuicebant animos
contemplantib; q; in suam. in hostium
aciem cum cum octies magis quam rone
pensarent uires. simul leta simul tristia
ob usa bant. Que sibi ipsis sua sponte in
succurrebant. ea duces ad monendo atq;
hortando subiciebant. penes sedecim annoz
in terra italia res gestas tot duces romanos
tot exercitus occidione occisos. i sua cuiq;
decora ubi ad insigne alicuius pugne me
moriam uenerat referebat. Scipio hispa
nie. i retentia in affrica pliari confessio
nem hostium quod neq; in petere pacem
ppter metum. neq; manere in ea p insita
animis pfidia potuissent. Ad hoc collo

hambal. ex hy an
sint ? retra.

bellu vtrimu re
one et hambale.

quuum hannibalis in secreto habitum ac
liberum fingeng que uultr flectito mina
tur; quib; q̄ndam auspicijs patres eoꝝ ad
egatis pugnauūt insulas ea illi circumcib;
in aciem porrendisse deos. Adeē finem bel
li ac laborūs in manib; eē predam carthā
ginis reditum domum in patriam ad pa
trem ad parentes liberos coniuges penates
q; dōs; celsius hec corpore uultuq; ita lenio
ut uicisse iam crederes dicebat; instruit de
in p̄mos hastatos post eos p̄incipes triarijs
postremam aciem clausit. Non confertā
aūt cohortes ante sua quamq; signa in
struebat sz manipulos aliquāt inter se distātes
ut eēt spatium qua elephanti hostium
acti nichil ordines turbarent; leuium cu
uis ante legati eo anno questorijs extra sor
tē ex s.c. operā dabāt. cum italico equitatu
ab sinistro cornu masinissā numidāq; ab
dextro oppositi uias parentes inter manipulos
ante signa nouo uehitib; eatum leuis
armatura erat compleuit. Dato p̄cepto
ut ad impetum elephantoꝝ aut post in
rectos refugerent ordines aut in dextrā
leuamq; discursu applicante signis uiā
qua irruerent in āciptia tela belluis da
rent. Hannibal ad terrorem p̄mos ele
phantos lxxx. aūt erant quod nullam
unq̄m in acie ante habuerat instruxit.
deīn auxilia ligurum gallorꝝq; baliari
bz maurisq; ad myrtos in sedā acie carthā
ginienses aphros q;z macedonum legio
nem. modico deīn uentriculo relicto sub
sidiariam aciem italicoꝝz militum bre
uis plerisq; erant ui ac necessitate plures
quam sua uoluntate decedentem ex ita
lia secuti instruxit. equitatum ipē circū
dedit cornib; dextrum carthaginiensium
mistum numide tenuerunt; uaria ad horta
tio erat in exercitu unū tot hominum quib;
ñ lingua ñ mos ñ lex ñ arma ñ uestitus ha
bitus quis ñ causa militandi eadem eēt auxi
liarib; z presens z multiplicata ex preda mer
cis ostentatur. Gallis p̄po atq; insuo ī romanos
odio accendunt. ligurib; campi ubi es tales
deducti erat p̄mis montib; in spem uic
torie ostentant. mauros numidasq; ma
sinisse in potenti futuros dominatu ter
rent. alij alios spes ac metus iactant. carthā
giniensib; menia patrie dij penates sepul
cra maiorū ubi cum parentib; coniuges q;
pauide aut ereptum seruitum q; aut im
puium orbis terrarum nichil aut in metu
aut in spem medium ostentant. Cū mag
me hec imperator apud carthaginienses
duces suarum gentium inter pugnā ples
raq; p̄ interpretes interim myrtos alienige
nas agerent. tube cornuaq; ab romanis ce
cinerunt tantusq; clamor ortus ut ele
phanti in suos sinistro maxime cornu
irrerent. mauros ac numidas addidit fa
cile masinissa pulsis tyrios mudauitq;
ab ea parte aciem equestri auxilio pauce
tis bestiarum intrepide in hostem acte.
inter uelitum ordines cum multis suis
uulnib; ingentem strage medebant. Re
silientes eis ad manipulos uelites cum ui
am elephantis ne obtererentur fecissent.
in anciptis ad ictum utrimq; cohibebāt
a signa; cessabant donec undiq; incidē
tib; telis exacti ex romana acie. his q; in
suo dextro cornu ipōs carthaginiensiū
equites fugam uertentes. Lelius ut tur
batos uidit hostes addidit pulsis tyrios,

utrimq; nudata equite erat punica acies
cum pedes cōcurrit nec spem nec uiribus
iam par ad hoc dictu parua sz magna
eadē īre gerenda momēta congruens cla
mor a romanis eaq; maior ⁊ terribilior
dissone illi ut gentium multarum discre
pantibus linguis voces pugna romana sta
bilis ⁊ suo ⁊ armorum pondere in comben
tium in hostem concursatio ⁊ uelocitas
illinc maior q̄mūis. Igitur p̄mo impetu
exemplo mouere loco hostium aciem roma
ni ala deīn ⁊ umbone pulsantes in sum
moto gradus in lato aliq̄ntum spatii ue
lut nullo resistente incessere urgentibus
⁊ nouissimis p̄mos ut semel motam aciē
sensere quod ipm uim magnam ad pel
lendum hostem addebat apud hostes
auxiliares cedentes scd̄a acies affri ⁊ cartha
ginienses adeo ñ sustinebant ut contra etiā
ne resistentes ptinaciter p̄mo cedendo ad
se puenirent hostis pedem referrent. Igitur
auxiliares terga dant repente ⁊ in suos
reūsi partim refugere in scd̄am aciem
partim ñ recipientes cedere uti paulo añ
ñ adiuti ⁊ tunc exclusi ⁊ ppe duo iam p
mixta p̄lia erant cum carthaginienses
simul cum hostibus simul cum suis coge
rentur manus conserere, ñ tñ ita percussos
iratosq; aciem accipere sz datis ordinibus
in cornua uacuumq; circa campum ex
tra p̄lium eicere ne pauido fuga uulnibus
milite sinceram ⁊ integram aciem mis
cerent ceterum tanta strage hominum
armorumq; locum in q̄ steterant paulo
ante auxiliares compleuerat ut ppe dif
ficilior transitus eēt quam p confertos
hostes fuerat. Itaq; qui p̄mi erant hasta

ti p cumulos corporum armorumq; ⁊ tabes
sanguinis qua quisq; poterat sequentes
hostem ⁊ signa ⁊ ordines confudūnt p̄n
cipum q̄ signa fluctuari ceperant uagā
añ secernēdo aciem, qd̄ scipio ubi uidit recep
tui ppe canere hastatis iussis et sautiis
in postremā aciem subductis p̄ncipes tria
ariosq; in cornua inducit q̄ tutior firmior
q; media hastatorum acies eēt, ita nouum
de integro p̄lium ortum ē quippe adue
ros hostes puentum erat ⁊ armorum genē
⁊ usu militie ⁊ fama rerum gestarum ⁊
magnitudine uel spei uel pericli pares sz ⁊ nu
mero supior romanus erat ⁊ animo quod
iam equites iam elephantes fuderat iam
p̄ma acie pulsa in scd̄am pugnabat. In
tempe lelius ac masinissa pulsos p aliq̄n
tum spatii secuti equites reūtentes in aū
sam hostium aciem incurre, is demum
equitum impetus fudit hostem multi
circumuenti una, ue cesi p patentem circa
campum fuga sparsi tenente omnia eq̄
tatu sparsim interierunt. carthaginiensi
um sociorumq; cesa eo die sup̄ xx. par ferme
numerus captus cum signis militaribus
cxxxii elephantos xi uictores ad x ⁊ ceci
dere. hannibal cum paucis equitibus int̄
tumultum elapsus hadrumetum pfu
git omnia ⁊ in p̄lio añ aciem priusquā
excederet pugna exptus ⁊ confessione etiā
scipionis omniūq; pitorum militie omnē
illam laudem adeptus singlari arte aci
em eo die instruxisse elephantos in p̄ma
fronte quorum fortuitus impetus atq; into
lerabilis uis signa sequi ⁊ seruare ordines
in quo plimum spei ponerent romanos
phibēnt. Deīn auxiliares añ carthagini

fuga hannibalis.

entium aciem ne hominel myrta ꝛ colluuione omnium gentium quos ñ fidel teneret. ſi metuel lubm receptum fuge habent. simul ꝑmium ardoꝛem atq; impetum hostium ꝛcipientel fatigarent. ac si michil aliud uulnib; suis ferrum hostium hebetarent. Tum ubi omiſſi spel multel carthaginiensel affixos q; utroq; rebꝫ alys parel eo quod integri confessis ac lassis supioꝛel eẽnt pugnarent. tandiu incertos sortis an hostel eẽnt in postremam aciem summotos. hoc edito uelut ultimo uulnere uictos pene hannibal cum hadrumetum refugisset accitus q; in carthaginem sexto ac tricesimo post anno quam puer ingꝛessus erat rediisset fassus in curia ē. ñ prelio modo ſ eẽ bello uictum nec spem salutis alibi quam in pace ꝑpetrande. Scipio confestim a ꝑlio ꝛpugnatis hostium castris ꝛreptisq; cum ingenti preda ad mare ac nauel rediit. nuntio allato. p. lentulum cum quinquaginta rostratis centũ onerariis cum omni genere cõmeatus ad uticam accessisse. ad mouendum g̃ undiq; terroꝛem pcussis carthaginu tacitis missо lelio romam cum uictorie nuntio octauum terrestri tenere ducere legionel carthagine iubet. ipe ad suã uectere nolua lentuly classe aduecta. profectus ab utica poꝛtum carthaginis petiit. haud procul haberat cum uelata in sulis ramꝫ oliue carthaginiensium occurrit nauis. x. legati erant ꝓncipel ciuitatis auctoꝛe hannibale missi ad petendam pacem. Qui cum ad pupim ꝓtoꝛie nauis accessissent uelamenta supplicũ poꝛrigentes oꝛantel implorãtes q; fidẽ ac misericordiam scipionis. nullũ his aliud responsum datum quam ut tum etiam uenirent. eo se motus castra. ipe ad contemplandum carthaginis situm ñ tam noscendi in ꝓsentia quã deꝓmendi hostis causa utica eodẽ ꝛoctauo reuocato rediit. Jn ꝓcedentibꝫ ad tumultuantis alius uenit. nam hꝫ phacis filius cum equitib; plis; quam pedestribꝫ uenit carthaginiensibꝫ auxilio. parsq; ꝛerecti scissi omni equitatu saturnalib; ꝓmissis agmen adgressa numidarũ leui certamine fudit. certeq; fugit. intercluso parte omni circũdatis equitib; .xv. hominum cesa .x. ꝛ duceti. uiui capti ꝛ equi numidici .lx. ꝛ signa militaria duo ꝛ .lxx. regulos ipe inter tumultum cum paucis effugit. Tum ad tumetem eodem quo ante loco castra posita legati q; .xxx. carthagine ad scipionẽ uenerunt. illi quidẽ multo miserabiliꝰ quam ante ꝙa magis cogebat fortuna egerunt. ꝫ aliquanto minoꝛe cum eum mia ab recenti memoria ꝑfidie audiꝛ sunt. in consilio quamq; in iusta ira ꝛ ad defendam stimulabat carthaginem tñ cum ꝛ quanta res eẽt quam longi tẽpoꝛis obsidio. tam munite ꝛ tam ualide urbis reputarent. ꝛ ipm scipionẽ expectatio successoꝛis uenturi ad ꝑatam alteriꝰ laboꝛe ac pricli finiti belli fama sollicitaret. ad pacem omnis animi uersi sunt. Postero die reuocatis ꝛ cum multa castigatione ꝑfidie monuisset ut tot cladib; edocti tãdẽ dos ꝛ insuuirandum eẽ crederent conditionel pacis dicte ut libi legib; suis uiuerent. quã urbis q; agꝛos quib; q; finib; añ bellum tenuissent. tenerent. ꝑplan dio q; finem eo die romanus faceret. ꝑfuga

fugitiuos q; captiuos omnes redderent
romanis ⁊ naues rostratas ꝑter .x. triremes
tradẽt elephantos tot q; quos habẽt
domitos neq; domarent alios bellũ neue
in affrica neue extra affricam in usus ꝑ
ꝑ gererent. ne si misse res redderent. fedus
q; cum eo facerent frumentum stipendi
um q; auri talis donec ab romanis legati re
disset ꝓstarent. ⁊ talenta .cc. argenti del
cripta pensionibus equis in annos soluẽt
l. obsides centum arbitratu scipionis da
rent nec minores .xiiii. annis neu .xxx. ma
iores indutias ita se daturum si ꝑ ꝓres in
ducias. naues onerarie capteq; fuisset in
naubus restituerentur. aliter nec indutias ñ
spem pacis ullam ee. his conditionibus lega
ti cum domum referre nollet. in contione
ederẽt ⁊ gisgo. ad dissuadendum pacem pro
cessisset audiretur q; a multitudine in qui
eta eadẽ ⁊ in bello indignatus hannibal
dicta in tali temere audiri q; arreptum
gisgonem manu sua ex superiore loco detrax
que in sueta libere ciuitati spes cum fremi
tum ꝑpli mouisset ⁊ perturbatis militaris
uir urbana libratis. Iouem inquit an
nos a uob ꝓfectus post sextum decimum
annum redi militares artes quas me a
puero fortuna nunc ꝑuata nunc publi
ca docuit probe uideo scire urbis actores
iura leges mores uos me oportet docere.
Excusata in prudentia disseruit. q̃m nec
inquia ⁊ necessaria ẽt. id omnium maxi
me difficile erat quod ex naubus ꝑ indu
trias captis nuch ꝑter ipas comparetur
naues nec inquisitio erat facilis ad tuendas
tibi pacis qui arguerentur. placuit naues
reddi ⁊ homines utriq; inquiri certa que

abẽnt et mancipia scipioni ꝑmitti. atq;
ita pecuniã lucere carthaginienses. Sunt 333
qui hannibalẽ ex acie ad mare puenisse.
in ꝑparata naue ad regem antiochum
exemplo ꝓfectum tradant postulanti
q; ante omnia scipioni ut hannibal sibi
traderet̃ responsum ee hannibalẽ in af
frica non ee. Postq̃m redierunt ad scipi
onem legati que publica in naubus fu
erant ex publicis descripta rationibus
questores que ꝑuata ꝓfiteri dñi iussis
ꝑ ea summa pecunie. xxv. pondo argenti
ꝑsentia exacta indutie q; — carthagini
ensibus date. in tres menses additum ut
per indutiarum tempus alios usquaq;
romam mitterent legatos ⁊ quicum q;
legati carthaginem uenissent. ne ante
ante dimitterent eos quam romanum
imꝑatorem qui ita petentes uenissent.
certiorem facerent. cum legatis carthagi
carthaginiensibus romam missis. L. uetu
rius philo ⁊ o. marcius. ralleri scipio im
ꝑatoris frat̃. ꝑ eos duces cõmeatus ex sicilia
sardinia q; tantam ubertatem annone
fecerunt ut puectura frumẽti nauis
mercator relinqueret. rome ad nuntiũ
ꝑmum rebellionis carthaginiensium.
trepidatum fuerat ubiq; erat. T. clau
dius mature classem in siciliam ducere
atq; in in affricam traicere. ⁊ alter cõs. o.
servilius ad urbem morari donec q̃ statu
rel in affrica ẽnt sciret̃. Segnius omnia
in companda omnia deducenda q; classe
ab. t. claudio. cõs. facta erant qd patres
de pace scipionis potius arbitrium ee
quibus legibus daretur. quam — cõs. cen
suerant. Prodigia q; nuntiata sub ipsa̅

q29

prodigia.

tam am rebellionis terrorem attulerant.
cum mis sol ob minui usu & pluit lapideo
imbri & in uelitrno agro ingentib; cau
ris consedit arbores q; in pfundu hau
ste arctue forum & certa tabe ne fusione
murus aliquot locis & porta de celo tacta
& in palatio lapidib; pluit id ꝓdigiu
more patrio nouendiali sacro. ceterta ho
stis maiorib; expiata inter que etiam a
quarum insolita magnitudo in religio
nem usa nam ita ab indauit tibis ut ludi
apollinares circo mundato extra portam
collinam ad edem erucine ueneris pati
sint. Ceterum ludos ipo die subdita se
rentate orta pompa duci cepta ad por
tam collinam reuocata ducta q; — int
cum ee excessisse in aquam nunciatu
est leticiam q; ppl'o & ludis celebritatem
addidit sedes suas sollempnis spectaculo
tacto redditq; claudium p cos pfectum
tandem ab urbe inter portus caiusanu
lorcranum q; atrox uis tempestatis ador
ta in metum ingente addixit ppl'omo
nu cum puenisset steuisset q; ibi diu reliqui
fis ex se uir & siluam insulam & absilua
corsicam a corsica in sardiniam traiecit.
ibi supante in sanos montes multo & se
uior & festioribus locis tempestas adorta de
iecit classem multe quassate armamtis
q; spoliate naues quedam fracte ita ue
xata ac lacerata classis carat tenuit. ubi
dum subducte reficiunte naues hiemps
oppressit. circum actum q; anni tempus
& nullo prorogante imperium p̃uatus. t.
claudius classem romam reduxit. q. ser
uilius ne comitior causa ad urbem re
uocaret. Dictatore dicto. c. seruilio gemi
no in prouinciam ei prorectus; dictator
mag. eq̃tum pelium petum dixit; sepe co
mitia intecta ꝓfici tempestates phibuer
sta q; cum p̃dicto marcia uetere magis
tus abissent. noui suffecti n̄ essent res. p. sn̄
curulib; magistratib; erant. l. manlius.
torquatus. pontifex eo anno mortuus in
locum ei suffectus. cos. sulpicius. galba
ab. l. licinio lucullo & q. fuluio. edi. cur.
ludi romani ter toti instaurati pecunia
ex erario scribe uatores q; edilicii — clam
egisse per idicem dampnati sunt n̄ sine
infamia lucilli edit. p. clusi rubeo & l. le
torius edit. pl. uitio creati magistratu se
abdicauerunt; cum ludos ludor q; causa
ep̃ulum iouj fecissent & signaria ex multa
titio argento facta in capitolio posuisset.
ceteralia ludos dictator & mag. eq̃. ex. s. c. fece
runt; legati ex affrica romani simul car
thaginiensi cum uenissent romam sena
tus ad edem bellone habitus. e ubi cum l.
uecurio philo pugnatum cum hanniba
le ee ꝓpe ma carthaginiensib; pugna fine
q; tandem lugubri bello impositum in
genti letitia parum exposuisset adiecit
uerminam etiam syphacis filium que par
ue bene geste rei accessio erat deuictum.
in contione prodire ussus gaudium q;
id ppl'o imperare; cum pace facta gratu
latione. omnia in urbe templa supplica
tiones q; in triduum decrete; legatis carthа
giniensiu & philippi regis nam hi q; ue
nerant petentib; ut senatus sibi dare
responsum iussu patrum ab dictatore ee
consules nouos his senatum daturos ee;
comitia in habita creati. cos. cn̄. cornelius
lentulus. p. cli; ꝓtores. q. uini penus cui

Spectatus est
Cuiret

lor urbana eueniat. o. ualerius falto bru
tios. o. fabius brutio sardiniam. p. elius.
tubo siciliam. e sortiti, de puniis consulii
nichil ante placebat agi quam legati phi
lippi regis carthaginiensiu auditi essent bel
li finem atq; principium atq; plpiciebat
animis, en. lentulus. cos. cupiditate flagra
bat puniae affrice seu bellum foret faci
lem uictoriam fore seu ia finiret finiti tan
ti belli seq; gla petens negare ita pus
quicqm magis passurus qm sibi puniia
affrica decreta ee, concedente collegam mo
dato utro prudentia qui gle ei certamen
cu scipio ne ptr quam qd cum inquiu
ee. etiam impar futurum. cernebat q; mi
nuti erni. o. acilius glabrio tribunus. pl.
rem nequicqm temptatam. ab. t. claudi
o. cos. en. cornelium temptare aiebant.
ex auctoritate patrum latum ad pplm
est cuius uellent impium in affrica ee
omne. v. i. xxx. tribs. p. scipioni id impe
rium decresse, mutui contentionibs i
in senatu i ad pplm acta res postremo eo
deducta est ut senatus pmuteret patre
g iuraut eni conuenerant censuerunt
uti consules prouincias inter se compara
rent sortirent ue uter italiam uter classe
nauium. l. haberet cui classis obuenisset
in siciliam naugaret si pax cum cartha
giniensibs compom nequisset in affricam
traiceret. cons. mari scipio eode quo adhuc
iure impio certam gereret, si condiciones
conuenirent pacis. tribuni. pl. pplm roga
rent. utrum consule. p. scipione iuberet
pacem dare i quem si deportandus exer
citus ex affrica eet deportare si pacem. p
. p. scipione atq; ab eodem exercitum de
portari utilem ne. cos. ex sicilia in affri
cam traiceret. alter. cos. cui italia euenisset
duas legiones, sertio. pr. acciperet. p. scipio
ni cum exercitib; quos haberet in puniia
affrica prorogatum impium. prnibs. o.
ualerio falto duas legiones in brutios qbs
. c. leuis pore anno pfuerat decrete. p. elius
. pr. duas legiones in sicilia ab. en. tremeli
o acciperet legio una. o. fabio in sardiniam
qm. p. lentulus. p. pr. habuisset decernit
. o. seruilio pori anni. cos. cum suis duab;
tem legionib; in etruria. prorogatum im
pium e.

BIBLIOTHEC. REGIA